PROSPERI FAGNANI COMMENTARIA IN SECUNDUM LIBRUM DECRETALIUM.

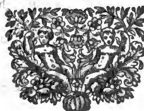

VENETIIS, M.DC.XCVII.

Apud Paulum Balleonium.

SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIIS.

RUBRICÆ, ET CAPITULA HUJUS SECUNDI LIBRI DECRETALIUM.

PRO-

PROSPERI FAGNANI
COMMENTARIA
In Secundum Librum
D E C R E T A L I U M.

D E J U D I C I I S.

Ex Synodo Eugenii Papæ.

C A P U T II.

DEcernimus, ut laici Ecclesiastica tractare negotia non præsumant. Sed Episcopi, Abbates, Archiepiscopi, & alii Ecclesiarum Prælati de negotiis Ecclesiasticis (maximè de illis quæ spiritualia esse noscuntur) laicorum judicio non disponant: Nec propter eorum prohibitionem, Ecclesiasticam dimittant justitiam exercere.

1 D*Ecernimus*. Laici negotia Ecclesiæ tractare non possunt. Bald. vel non debent, Butr. & Cardin. vel magis perfectè secundùm Aretinum: Laicus non intromittat se in negotiis Ecclesiasticis, nec ejus judicio, nec præcepto debent Judices Ecclesiastici justitiam ministrare. Hoc dicit: & sunt tres partes. Secunda ibi, *Sed Episcopi*. Tertia ibi, *Nec propter*.

Pro intelligentia hujus textus vide quod scripsi *in c. Cum contingit, num.29. de arbitr.*

D E J U D I C I I S.

Alexander III.

C A P U T V.

CÆterùm quia in eos, quos ab Ecclesia tua constat possessiones tenere in feudum, occasione ipsarum, excommunicationis seu interdicti sententia promulgatur. Nos id districtiùs inhibemus: Quamdiu parati fuerint super his in tua præsentia justitiam exhibere.

S V M M A R I V M.

1 V*Assallus paratus coram Domino respondere, coram alio super feudo conveniri non debet.*

2 *Feudi causam inter vassallos cognoscit solus Dominus quandiu potest, vel non negligit exhibere iustitiam, & num.34.*

3 *Vassallus coram Domino feudi conveniendus est.*
Declaratur primò, sive feudum proveniat ab Ecclesia, sive à laico, num.5.
Declaratur secundò, si quæstio feudalis sit inter duos vassallos confitentes rem esse feudalem, numer.11.
Secùs si quæstio sit super dominio directo inter Dominum, & vassallum negantem feudum, num.13.
Et quid si quæstio sit super dominio utili, vel alio iure ad vassallum pertinente, num.18.
Declaratur tertiò, nisi inter Dominum & vassallum, vel inter vassallos agatur personali actione, quæ non sit de iure feudali, n.24.
Declaratur quartò, nisi quæstio sit inter vassallum, & alium non vassallum actorem, n.25.
Declaratur quintò, ut habeat locum in iudicio petitorio, non autem possessorio, n.26.
Nisi victoria possessorii adminiculetur proprietati, num.28.
Declaratur sextò, nisi contra Clericum vassallum agatur criminaliter, n.29.
Declaratur septimò, nisi Clericus vassallus fuerit spoliatus, num.31.
Declaratur octavò, dummodò vassallus coram Domino feudi possit iustitiam consequi; aliàs secùs, n.34.

4 *Feudi Dominus habet iurisdictionem ordinariam in vassallos respectu causa concernentis feudum, & num.6.*

6 *Clericus habens feudum à Principe laico in quaestione feudali, coram eo conveniendus est.*

Idem in Ecclesia, n.8.

7 *Feudi Dominus etiam laicus in causa feudali est iudex ordinarius Clerici.*

9 *Feudales iudices sunt Dominus feudi, Pares Curia, & Arbitri, quilibet tamen in suo casu: & in causa appellationis iurisdictio non revertitur ad istos, sed appellatur ad quem appellaretur à sententia Ordinarii.*

11 *Feudi controversia si sit inter duos vassallos, cognitio spectat ad Dominum.*

Licet Dominus aliàs iurisdictionem non habeat.

Feudalis quaestio coram Ordinario rei tractanda est, si Dominus dicat rem esse feudalem, & reus neget, & num.15.

14 *Et ubi constiterit rem esse feudalem, causa rei remittitur ad Dominum.*

15 *Feudi Regalis quaestio inter Regem, & Episcopum coram Metropolitano tractari debet, si Rex actor praetendat rem esse feudalem, & Episcopus neget.*

16 *Vassallus negans feudum si convincatur, eo ipso cadit a iure feudi.*

17 *Nisi negaverit per ignorantiam, vel errorem iuris, vel facti.*

18 *Feudi controversia inter Dominum, & vassallum super dominio utili, vel alio iure ad vassallum spectante coram Paribus Curia terminari debet, & num.20.*

Et quid si Dominus Pares Curia non habeat, n.22. & 23.

19 *Pares Curia qui sint, & unde dicantur.*

21 *Et à quo eligendi.*

23 *Iurisdictio feudalis tamquam superinducta, & praeiudicans iurisdictioni ordinaria est restringenda.*

24 *Feudalis causa tractari debet coram Ordinario rei, si inter Dominum, & vassallum, vel inter duos vassallos agatur personali actione, quae non sit de iure feudali.*

26 *Feudalis quaestio in possessorio sive sit inter Dominum, & vassallum, sive inter duos vassallos, sive inter vassallum, & non vassallum tractari debet coram Ordinario, non autem coram Domino feudi.*

Et quid si victoria possessorii adminiculetur proprietati, num.28.

27 *Possessorii quaestio est facti, non iuris, nec tangit substantiam feudi.*

29 *Vassalli Clerici causa criminalis, vel civilis criminaliter intentata non cognoscitur per Dominum feudi, sed per Ordinarium ipsius Clerici.*

30 *Laicus nec directè, nec indirectè potest de crimine Clericorum cognoscere.*

31 *Vassallus Clericus si fuerit spoliatus, non cognoscit Dominus feudi, sed Ordinarius.*

Etiamsi dubium sit de spoliatione, n.33.

32 *Spoliator violentus Clerici est sacrilegus.*

Sacrilegii crimen est Ecclesiasticum, ibid.

34 *Iurisdictionem a se excutit, qui eam denegat exhibere.*

1 CÆterum. Vassallus paratus coram Domino responde-
dere, coram alio super feudo conveniri non debet.
Hoc dicit Joan. Andr. Bald. Bellam. Ancharan. Imol. &
Joan. de Anan. vel sic, cognitio feudi inter vassallos
principaliter spectat ad Dominum feudi. Anton. de
2 Butr. vel secundùm Aretin. De causa feudi inter vassallos
cognoscit solus Dominus, quandiu potest, vel non
negligit exhibere justitiam: vel aliter, & pleniùs. Vas-
sallus coram Domino feudi conveniendus est, etiamsi
dominus feudi sit Ecclesiastica persona, dummodò ibi
actor possit suam justitiam consequi, aliàs loci Ordina-
rius possit adiri: & secundùm hoc est casus notabilis
Abb. Sicul. Felin. Dec. & Alexandr. de Naevo: &
tria facit, narrat, prohibet, & moderatur, ut hìc per
Joan. Andr.
Ex textu, & ex glossa, & ex dictis Innocentii nota 3
regulam cum quibusdam declarationibus, ex quibus ha-
bebis intellectum Decretalis, & explicationem materiae.
Regula est, vassallus coram Domino feudi convenien- 4
dus est. Abb. Antiqu. Cardin. Abb. Sicul. & sequaces *in*
sum. text. nam etsi regulariter Ordinarius sit judex, *l. Ne-*
mo, C. de iurisd. omn. Iudic. tamen fallit in feudis propter
ipsius rei feudalis naturam, id est privilegium, Bald. hic
num.1. quia Dominus habet jurisdictionem ordinariam in
vassallos respectu causae concernentis feudum, cùm ei tri-
buatur à lege, *ut cap. Imperialem*, §. *Praeterea si inter duos,*
de prohibit. feud. alien. per Frider. *in usibus feudorum*, & hic,
& in cap. Verum, ubi Abb. *num.5. infra de for. competen.* Lex
autem confert jurisdictionem ordinariam, ut notat Innoc.
in cap. Cum ab Ecclesiarum, num.3. vers. Et quia lex, suprà
de offic. Ord. secundùm Abb. *hic in 1. notab.* Felin. & Aretin.
in princ. inferentes ex hoc ad prorogationem jurisdictionis
feudalis de persona ad personam.
Declara primò hanc regulam, ut locum habeat, sive 5
feudum proveniat ab Ecclesia, sive à laico, ut hic per Ho-
stiens. *num.10. circa finem in ver. Prohibemus.* Joan. Andr.
num.2. in ver. Ecclesia sua, Bald. *eodem num.* Abb. Felinus,
& Alexand. de Naevo *in summario text.* & per eumdem
Abbatem *in dicto cap. Verum num.12.* Unde si duo vassalli
Archiepiscopi Bononiensis litigarent ratione rerum exi-
stentium in Dioecesi Mutinensi, & unus eorum alterum
impetret coram Mutinensi Episcopo, licèt alias forus ipsius
Episcopi esset competens ratione rei sitae, tamen in causa
feudali reus non cogetur respondere, nisi coram Archiepi-
scopo Bononien. Domino feudi: & ita hìc format casum 6
Bald. *n.1. vers. Casus*, & è converso si Clericus habeat feu-
dum à Principe saeculari, licèt in aliis causis conveniri non
possit nisi coram Ordinario Ecclesiastico, *ut cap. Si quis*
cum Clerico, 11. quaest.1. & cap. Cum sit generale, infrà
de foro competen. tamen in quaestione feudali tenebitur re-
spondere coram Domino feudi, ut sunt jura clara *in cap.*
Verum, & in cap. Ex transmissa, eodem tit. & utrobique 7
tradunt unanimiter Doctores, & Innoc. *in cap. Ex parte*
B. num.3. eodem tit. nam hoc casu Dominus feudi etiam
laicus dicitur judex ordinarius Clerici. Mar. Socin. *in d.*
cap. Ex transmissa, in 5. limit. Felin. *in dict. cap. Verum,*
num.3. vers. Et tenent moderni. Curtius junior *in tract.*
de feudis in 7. part. reg.2. in quaest. Jacobin. *eodem tract. in*
ver. Et dicti vassalli, num.3. ex communi Clar. §. *Feu-*
dum, quaest.90. num.8. & idem juris est, si Ecclesia sit feu- 8
dataria: nam & ipsa erit convenienda coram judice lai-
co Domino feudi, Baldus *in l. Sed si hac*, §. *Si Liber-*
tus in fin. ff. de in ius vocan. Paris. de Put. *in tractatu*
de reintegr. feud. cap.198. num.3. Felin. *in cap. Ecclesia S.*
Maria, num.6. circa medium de Constitut. Affl. *super*
constitutionem, Si quis Clericus num.5. Rubr.66. de Cleric.
convenien. lib.1. Curtius jun. *tract. de feud. part.1. in 2. quaest.*
princ. num.5. & alii apud Carol. de Grass. *d. effect.1. num.719.*
& quod dixi, coram Domino feudi, intellige, vel coram 9
ipsomet Domino in capite, vel coram Paribus curiae, vel
coram Arbitris: nam hi tres sunt judices feudales in cau-
sa principali, quilibet tamen in suo casu, ut hìc per Bal-
dum *num.1.* & patebit in sequenti declaratione, sed in
causa appellationis non revertitur jurisdictio ad istos, sed
appellatur ad eum, ad quem appellaretur à sententia judi-
cis ordinarii secundùm Baldum *hic dict. num.1.* post Innoc.
eodem num. vers. Hoc salvo, ubi quod si Pares curiae Eccle- 10
siam gravarent, posset Ecclesia appellare ad proximum su-
periorem, vel ad Papam, *ut cap. Si quis nostrum 2. quaest.6.*
& c. Romana, §. *Debet, de appellat. lib.6.*
Declara secundò, propositam regulam dummodò quae- 11
stio feudalis sit inter duos vassallos, quia scilicet uterque
se asserit vassallum, nec revocatur in dubium quominus res
sit feudalis, sed solùm controvertitur quis eorum sit potior
in feudo; tunc enim quaestio agitari, & terminari debet
coram Domino feudi, *ut cap. Imperialem*, §. *Praetereà si in-*
ter duos, de prohibit. feud. alienat. per Frider. ubi ad literam
dicitur: Si inter duos vassallos de feudo sit controversia,
Domini sit cognitio, & per eum controversia terminetur,
& hìc notant glos. *post medium, vers. Si verò inter duos vas-*
sallos, Innocen[illegible] 2. *vers. Si vero inter duos vassallos,*
Host. *num.6. vers. Si ergo inter duos vassallos*, Bald. *num.14.*

Etiam

12 Etiam si Dominus sit talis, ut aliàs jurisdictionem non ha-
beat, ut notat Vincentius in cap. Novit, infrà eodem, Jo.
Andr. hic n.3. vers. Etiam si aliàs, Bald. num.2. vers. Secundò
oppono, & Bellam. n.4. col.2. ad finem, vers. in quarto casu.
Et ita intelligas hoc cap. secundum Bernardum, Bald. &
Abb. in figuratione casus, Butr. & Aretin. in Summario
13 textus, & nullus discrepat. Verùm si quæstio feudalis sit in-
ter Dominum, & vassallum; tunc distinguitur secundùm
Bellam. hic num.4. col.3. ad fin. vers. Circa quintum casum:
Nam aut est dubium, seu quæstio de jure, seu dominio di-
recto ad Dominum spectante, ut quia Actor asserit se Do-
minum feudi, & reus negat dicens rem esse allodialem; &
tunc coram loci Ordinario est agendum: non autem co-
ram illo, qui dicit se Dominum, quia aliàs esset judex in
causa propria, quod esse non debet, ut l. Unica, C. Ne quis
in sua causa: nec quæstio agitari debet hoc casu coram Pa-
ribus Curiæ, quia qui negat Dominum, negat & Pares.
Facit textus in l. Qui iurisdictioni, ff. de iurisdictione omn.
Iudic. & quia negato dominio, causa desinit esse feudalis,
nec debet esse in potestate Domini alterius subditum suæ
jurisdictioni subigere: & eo ipso quod reus conventus ne-
14 gat rem esse feudalem, hæc quæstio tamquam præjudicia-
lis prius terminanda est coram loci Ordinario, argum. cap.
Tuam, infrà de Ordin. cognit. & §. Præiudiciales, Institut. de
action. qui si cognoverit, rem esse feudalem, causam remit-
tet ad Dominum feudi. Et ita in hoc primo membro de-
terminat Innoc. hic n.2. circa finem, vers. Et eodem modo,
Hostiens. in princ. & num.6. vers. Alii tamen dicunt, Joan.
Andr. num.2. & 4. vers. Nam si reus, Bellam. num.4. col.4.
15 post medium, vers. in secundo casu, & paulo supra, ubi ait cer-
tum esse, quòd si de feudo regali esset quæstio cum Episco-
po, & tertio, Rex esset judex competens: Sed si esset quæ-
stio inter Regem, & Episcopum, & Episcopus negaret rem
esse feudalem, Rex actor conveniret Episcopum coram
Metropolitano, Butr. num.9. col.3. in fin. vers. Potest secundo
esse dubium, Abb. num.20. circa fin. vers. Aut negatur, & alii
communiter, Goffredus in Summa tit. de foro compet. vers.
Et nota, Host. in Summa tit. de feud. §. fin. vers. Et tamen
Goffredus, Angel. in l. 1. in fin. C. Si à non compet. Iudic. Bero.
cons. 82. num. 1. & 2. lib. 1.
16 Adverte tamen, quia negans feudum, si convincatur,
eo ipso cadit à jure feudi, arg. cap. Quo iure, 8. distin. l. final.
ff. de rei vendicat. secundùm Innoc. hic in fin. vers. Et hoc
ipso; & est expressum in cap. Si vassallus feudum in tit. Si
feudum controversum fuerit, & in cap. Si fuerit in tit. de le-
17 gat. Corrad. in usibus feud. secundùm Host. hic num.1. Joan.
Andr. num.2. Abb. num.21. & Bald. num.6. qui limitat, nisi
negaverit per ignorantiam, vel per errorem juris, vel facti,
quia tunc ei parcitur. Et ita debet intelligi, quod solemni-
ter notatur in Authen. de tuen. & semisse, §. penult. in l. fin.
ff. de rei vendicat. & in §. Item mixta est actio contra eos, In-
stit. de action. & hoc egregiè dicit text. in cap. Vassallus feu-
dum, Si de feud. fuerit controvers. Ubicumque enim in
feudis fit mentio de amissione feudi, intelligitur culpa, &
convicto judiciario ordine, ut in cap. Quicumque advoca-
tur, de pace tenend. & cum hac limitatione concordat
18 Abb. dict. num.21. Aut inter Dominum, & vassallum non
est quæstio super jure, seu dominio directo feudi spectante
ad Dominum, quia vassallus non negat rem esse feuda-
lem, sed solùm est quæstio super dominio utili, vel alio jure
spectante ad vassallum, ut quia inter Dominum, & vassal-
lum controvertitur utrum feudum sit devolutum, & vas-
sallus debeat illud perdere, vel retinere, seu habere; vel
utrùm debeat tributum, vel aliud simile. Et tunc si Do-
minus habet Pares Curiæ, hujusmodi quæstio coram illis
agi, ac terminari debet, ut dict. cap. Imperialem, §. Prætereà
si inter duos, in secundo responso, de probibit. feud. alienat: &
de investitura apud Pares Curiæ terminanda. Et de mili-
te vassallo, qui contumax est cap. 1. Et ita intelligas gloss.
19 hic vers. Et nota super hoc, dum dicit in hoc casu, in quo
vertitur in dubium, an vassallus debeat feudum habere,
vel non, causam esse terminandam per alios vassallos, sci-
licet per Pares Curiæ: nam vassalli ejusdem Domini Pa-
res Curiæ dicuntur, ut d. §. Si inter duos, & dicuntur Pa-
res à paritate feudorum, quia debent habere consimilia
feuda, secundùm Innoc. hic num.3. in fin. Host. num.10.
20 & Abb. num.14. vers. Qui autem dicantur Pares. Et ita hìc
firmat idem Innoc. num.1. dicens: Si quæstio feudi inter
Dominum vertitur, & vassallum confitentem rem, ad quam
agitur, esse feudalem scilicet ut de ea reddat tributum, vel
aliud simile, coram Paribus Curiæ agitur. Et cùm eo con-
cordant Host. num.3. vers. Sed & Dominus noster scripsit
hic, Jo. Andr. num.3. vers. Scripsit autem, Bellam. num.4.
col.3. ad fin. vers. Circa quintum, ubi etiam prosequitur 21
quomodo Pares Curiæ sint eligendi, post Host. n.9. vers. Sed
quos intelligimus Pares, & in Summa titulo de feud. §. finali,
vers. Pares, de quo etiam gloss. in d. l. Imperialem, §. Prætereà
si inter duos, in ver. Per Pares Curiæ, & Abb. hic n.14. Si verò 22
Dominus feudi Pares Curiæ non habeat, eligentur Arbitri
ad similitudinem Judicis suspecti, cap. Cum speciali, de appel-
lat. cap. Si Clericus adversus, 11. quæst. 1. secundùm Innoc.
hic num.3. vers. Dominus autem, & vassallus, quod verum
putant Host. num.9. & Joan. Andr. num.13. quando Domi-
nus est actor; secùs si vassallus, quia tunc aget coram Or-
dinario Domini, arg. d. c. Si Clericus, 11. q. 1. Sed gloss. præ-
alleg. & Jacob. de Belvis. in d. §. Prætereà inter duos, dicunt
agendum coram Ordinario rei indistinctè. Et hanc opi-
nionem dicit esse veriorem Abb. hic num.14. vers. Quid au-
tem si non sunt Pares Curiæ: quia ex quo modus à lege in-
ductus servari non potest, debet res, & jurisdictio redire
ad naturam suam; Et quia hæc jurisdictio tamquam super 23
inducta, & præjudicans jurisdictioni ordinariæ videtur esse
restringenda, ut in Clem. fin. de offic. ordinar. in gloss. pe-
nult. Idem firmat Aretin. hic num.28. dicens ita tenere
communiter Doctores, & hanc quæstionem determinari
per textum, quem ipse solus ponderat in cap. 1. circa me-
dium. Si de investit. fuer. contr. inter Dom. & Vassall. Facit
text. in cap. 1. circa med. de controvers. feud. apud Pares ter-
minan. ubi textus dicit, quod inter Dominum, & vassallos
cognoscunt Pares, si Pares habeat. Ergo si Pares non ha-
beat, quæstio remittitur ad dispositionem juris communis,
ut per eum.
Declara tertiò, supradictam regulam nisi inter Domi- 24
num, & vassallum, vel inter vassallos agatur personali actio-
ne, quæ non sit de jure feudali, licèt contra rem feudalem
agatur, puta pignoratitia, vel depositi, vel alia consimili, quia
tunc non coram Domino feudi, sed coram Ordinario rei
semper est agendum, secundùm Innoc. num.2. vers. Et
idem dico, & n.4. Host. num.10. vers. Quid si ante Dominum,
& vassallum.
Declara quartò, nisi quæstio sit inter vassallum, & alium 25
non vassallum actorem, quia tunc Dominus non cognoscit,
ne sit judex in sua causa, sed Ordinarius vassalli, ut hic, & in
d. cap. Imperialem, §. penult. de probibit. feud. alienat. cap. Ex
transmissa, & cap. Verùm, infra de foro compet. glos. hic in
fin. vers. Si vero inter vassallos, Innoc. num.2. circa medium,
vers. Alii tamen dicunt, Host. num.3. vers. Et idem est si non
vassallus à vassallo, & num.6. vers. Alii tamen dicunt, Joan.
Andr. n.3. col.2. in fin. vers. Alii dicunt, Bellam. n.16. vers.
Circa septimum, in secundo membro, ibi, Aut alter eorum
negat: & probatur in cap. Unic, in tit. de controvers. inter
vassall. & alium col. 10. in usib. feudor.
Declara quintò, ut locum habeat si agatur judicio peti- 26
torio, secùs si possessorio; quia tunc sive sit quæstio inter
Dominum, & vassallum, sive inter duos vassallos, sive inter
vassallum, & non vassallum indistinctè cognoscit Ordina-
rius rei, non autem Dominus feudi, in cap. Ex parte, B. in-
frà de foro compet. nam exceptio illa, quòd Regina esset feu-
dataria, & ideò agendum esset coram Domino feudi, locum
habet in petitorio tantùm, ut ibi dicitur circa finem in vers.
Non obstantibus exceptionibus aliis; quæ in petitorio po-
tiùs, quàm in possessorio, &c. & ibi notat gloss. ult. sed si
agatur judicio possessorio, tunc cognitio non spectat ad
Dominum feudi, sed ad Ordinarium, gloss. hic ante me-
dium, vers. Sed in iudicio possessorio, Host. in fin. Bald. ante
num.1. vers. Et quia causa feudi, & num.2. vers. Tertio oppo-
no, ratio est, quia quæstio possessoria non est feudalis. Fa- 27
cit ad hoc Clem. final. de iudic. nam quæstio nudæ possessio-
nis est quæstio facti, & non juris, unde non tangit substan-
tiam feudi, sed quamdam superficialem, & materialem
possessionem, quæ non tangit jus Domini, ut inquit Bald.
hic d. n.2. in 3. opposit. vers. Ex quo nota talem conclusionem.
Item causa feudi est in rem; causa possessionis est in perso-
nam, ut idem ait ante num.1. Facit textus in l. Naturali-
ter, §. Nihil commune, ff. de acquir. possess. Curt. Jun. in tract.
de feud. part. 7. num. 23. quæst. 6. ubi asserit hanc esse commu-
nem opinionem, & alii apud Carol. de Grass. de effect. Cle-
ric. effect. 1. num. 732.

28 Pro concordia sic potest distingui; nam aut ratione possessionis propter dominium, vel injuriam illatam in sua possessione vassallus agit ad injuriam, vel ad pœnam, vel ad interesse simpliciter, vel pro possessione, qua est spoliatus, vult agere criminaliter; ex tunc cognoscit judex Ordinarius, & non feudi, quia hic non vertitur quæstio feudi. Aut agitur possessorio, cujus victoria adminiculatur proprietati, veluti si peto mihi possessionem ablatam restitui, vel si peto re privari jure, quia propria auctoritate occupasti rem à me possessam, vel si ago interdicto *uti possidetis*, petens pronunciari me esse possessorem, *hinc enim paratur magnum commodum iudicio proprietatis*, *ut in §. Commodum, Institut. de interdict. & l. Sicuti, §. Sed si quæratur, ff. Si servitus vendicet.* & in his casibus cognitio pertinet ad Dominum, quia negari non potest, quin ista quæstio sit de pertinentibus ad causam proprietatis, Bald. *in §. Inter Pares, num. 2. de leg.* Cortad. *in usibus feudor.* quem sequitur, & pluribus confirmat Aretin. *hic n. 23. vers. Baldus autem dicens hanc esse veritatem*.

29 Declara sextò, eamdem regulam ut respectu Clericorum habeat locum si causa feudalis sit merè civilis; secùs verò si contra Clericum vassallum agatur ad amissionem feudi criminaliter, vel civiliter propter crimen, quia tunc non potest de hoc cognoscere Dominus feudi, sed remittenda est cognitio ad Prælatum, ipsius Clerici, etsi feudum sit paternum, Ita Innocent. *in cap. Verum num. 2. ad fin. vers.*
30 *Licet dixerimus*, *infrà de foro compet.* & ratio est secundùm eum *num. 3.* quia de crimine Clericum nec directè, nec incidenter potest laicus cognoscere, sicut nec de legitimitate, *argum. cap. Ex transmissa, eodem tit.* & est simile *in cap. Tuam, infrà de Ordin. cognit. cap. Lator, Qui filii sint legit. cap. Postulasti de foro compet.* & cum Innocent. concordant *in d. cap. Verum*, Hostiens. *num. 2. in fin. vers. Licet autem*, Joan. Andr. *num. 4.* Bellam. *num. 7. in 5. quæst.* Butr. *num. 11. col. 4. post medium, vers. Si autem causa est criminalis*, Imola *num. 6.* Abb. *num. 17. vers. Et procedunt hæc*, Alex. de Nævo *num. 15. & 16.* & reliqui omnes, Marian. Socin. *in cap. Ex transmissa num. 32. vers. Hæc tamen conclusio, de foro compet.* Paris de Put. *in tract. de reintegrat. feud. c. 198. n. 4. & 8.* Aufret. *in tract. de potestate Iudic. laic. super person. Ecclesiast. reg. 2. n. 2.*

Declara septimò, ut non procedat in vassallo Clerico 31
spoliato, quia non cognoscit Dominus feudi, sed statim spoliator per judicem Ecclesiasticum est cogendus restituere
Clerico quod rapuit, nam violentus est sacrilegus, quod 32
crimen Ecclesiasticum est, *cap. in canonibus, 16. quæst. 1.* &
patet *in cap. Conquestus, infrà de foro compet.* etiam si sit du- 33
bium de spoliatione, quia nihilominus cognoscit Ecclesia, *arg. cap. De potentibus 23. q. 3. & cap. Relatum, ubi de hoc, de iurepatr.* secundùm Innoc. *hic n. 2. vers. Si autem fuerit Clericus spoliatus*, Hostiens. *num. 4. & 5.* & Joan. Andr. *num. 3. eodem vers.*

Declara ultimò, propositam regulam dummodo vassal- 34
lus coram Domino feudi possit justitiam consequi, aliàs enim Ordinarius rei erit adeundus, ut hic patet in vers. *Quandiu parati fuerint*; & notant gloss. *in princ.* Abb. Aretin. & sequaces, *in Summ. text.* & idem Abb. *n. 12.* Quamobrem si Dominus malitiosè differat procedere, tunc coram Ordinario agetur, Innoc. *hic in fin.* nam ut inquit Bald. *n. 2.* jurisdictionem a se excutit, qui eum denegat exhibere. Et idem est si Dominus feudi sit negligens, quia Ecclesia justitiam facit, *cap. Ex transmissa, cap. Licet, & cap. Ex tenore infrà de foro compet.* Host. *hic num. 11.* Bald. *d. num. 2. vers. Concedo*, quòd propter negligentiam redit jurisdictio ad Ordinarium, Imola *numer. 4.* & Abb. *dict. numer. 12.*

DE JUDICIIS.

Cælestinus III.

CAPUT X.

Cum non ab homine: & infrà. A nobis fuit ex parte tua quæsitum, utrùm liceat regi vel alicui sæculari personæ judicare Clericos cujuscumque ordinis, sive in furto, sive in homicidio, vel perjurio, seu quibuscumque fuerint criminibus deprehensi. Consultationi tuæ taliter respondemus, quòd si Clericus in quocumque ordine constitutus, in furto, vel homicidio, vel perjurio, seu alio crimine fuerit deprehensus legitimè atque convictus, ab Ecclesiastico judice deponendus est. Qui, si depositus incorrigibilis fuerit, excommunicari debet, deinde contumacia crescente anathematis mucrone feriri; postmodum verò si in profundum malorum veniens, contempserit, cùm Ecclesia non habeat ultrà quid faciat, ne possit esse ultrà perditio plurimorum, per sæcularem comprimendus est potestatem; ita quòd ei deputetur exilium, vel alia legitima pœna inferatur.

SUMMARIUM.

1 *Clericus depositus incorrigibilis per curiam sæcularem comprimitur, & n. 35. & 29.*
2 *Ecclesia optat hominis salutem, & non interitum; Ideò gradatim emendando procedit, & non fulminat degradando.*
3 *Rex est sæcularis persona.*
4 *Responsio debet congruere interrogationi, & n. 29.*
5 *Alternativa quando ponitur inter genus, & speciem stat restrictive, & exponitur pro* id est.
6 *Quando statuit plura circa idem factum, ponitur pro coniuncta.*
7 *Laicis quantacumque, & qualicumque fulgeant dignitate, non licet clericos iudicare.*
8 *Dignitas nulla sæcularis Sacerdotio adæquatur.*
9 *Rex non ungitur chrismate in capite, sed oleo delinitur in brachio, sive humero, vel in armo.*
10 *Episcopus chrismate consecratur in capite.*
11 *Clerici etiam primæ Tonsuræ non possunt à sæculari potestate iudicari.*
12 *Familia Episcopi gaudet privilegio fori.*
13 *Clericus etiam minorum Ordinum ratione delicti est deponendus.*
14 *Clericus pro furto, homicidio, vel periurio deponi potest.*
15 *Depositus etiam pro crimine irregularitatem inducente non perdit ipso iure privilegium fori.*
16 *Degradatus actualiter est ipso facto nudatus omni privilegio Ecclesiastico, nec requiritur actualis traditio curiæ sæculari, & n. 90. & 91.*
17 *Irregularis ex homicidio non est depositus ipso iure, sed deponendus.*
18 *Deprehensus in fragranti crimine non potest statim condemnari, nisi etiam sit convictus, vel confessus.*
19 *Si tamen factum sit notorium, statim condemnari potest.*
20 *Clericus in crimine deprehensus non potest capi à curia sæculari, nisi auctoritate Prælatorum.*
21 *Excommunicatio, & anathema an, & in quo differant, & num. 13.*
22 *Excommunicationis verbo maior excommunicatio intelligitur.*
23 *Depositio includit in se suspensionem.*

Ana-

24 *Anathematis solemnitas quæ sit?*
25 *Clericus depositus, & incorrigibilis, an statim efficiatur de foro sæculari ante actualem degradationem, & traditionem, & num. seqq.*
Et quid si notorie constet de incorrigibilitate, num. 27.
26 *Clericus etiam non depositus, qui tertio monitus ingerit se enormitatibus, perdit ipso iure privilegium Clericale.*
28 *Incorrigibilis an sit Clericus, cognosci debet per Iudicem Ecclesiasticum.*
29 *Clericus depositus, & incorrigibilis ita demum comprimendus est per curiam sæcularem, si Ecclesia de facto non habeat ultra quid faciat, & num. 97.*
Et quis dicatur incorrigibilis, ibid. & num. 33. & 34. & 96.
30 *Pœnæ canonicæ quæ sint.*
31 *Exilii pœna est canonica.*
32 *Brachii sæcularis auxilium Ecclesia potest implorare, & iudex laicus illud præstare tenetur.*
34 *Clericus incorrigibilis, ut tradi possit curiæ sæculari, qui gradus sint servandi, quando pœna incipit a crimine.*
35 *Et quid si pœna incipiat à contumacia.*
36 *Clericus an pro crimine atrocissimo, vel pro pluribus criminibus depositione dignis statim sit degradandus, & tradendus curiæ sæculari, licet non sit incorrigibilis, & num. seqq. usque in fin.*
37 *Referuntur Authores, & fundamenta opinionis affirmativa, & num. 38. & seqq. usque ad n. 65.*
Item Authores, & fundamenta opinionis negativa à n. 65. usque ad num. 104.
Item Authores hoc relinquentes arbitrio Iudicis, numer. 104.
Et consulto Romano Pontifice, num. 105.
38 *Intellectus cap.* 1. de homicidio, *& num. seqq. usque ad num. 47.*
39 *Moriatur verbum in dubio intelligitur de morte naturali, & non de civili.*
40 *Lex, vel Canon habens plures intellectus allegari non potest ad decisionem causarum.*
41 *Homicida proditorius non gaudet immunitate Ecclesiastica.*
42 *Depositio habetur instar mortis.*
43 *Moriatur verbum ad Ecclesiam relatum non intelligitur de morte corporali, sed de spirituali.*
44 *Mors duplex.*
45 *Gladius spiritualis Ecclesiæ non est ad mortem, sed ad medelam.*
46 *Ecclesia tradendo Clericum iudici sæculari, debet efficaciter intercedere, ut citrà mortem sententia moderetur.*
47 *Intellectus cap.* Novimus de verb. significat.
48 *Degradatio Clerici, & traditio curiæ sæculari fit pro quolibet flagitio damnabili, & damnoso, & num. seqq.*
Declaratur, num. 50.
49 Aliud *dictio est repetitiva similium, & num. seqq.*
52 *Delicti ob frequentiam severius aliquid statuitur.*
53 *Lex pœnalis, & exorbitans non extenditur ex identitate, vel maioritate rationis, & num. 81. & 82.*
54 *Lex tribuens potestatem laico super iuribus, & personis Ecclesiasticis, etiam ex maioritate rationis non extenditur, & num. 82.*
55 *Flagitia quædam sunt, quæ potius per iudices sæculares, quàm per Ecclesiasticos vindicantur.*
56 *Degradationis pœna, & traditionis curiæ sæculari secundùm Canones succedit in omnibus delictis, pro quibus secundùm leges imponitur pœna mortis naturalis.*
Contrarium, num. 62.
57 *Pœnæ debent commensurari delictis.*
58 *Et augentur ex delicti iteratione.*
59 *Iteratio peccati transit in consuetudine peccandi.*
60 *Carceris perpetui pœna proportionatur pœnæ mortis naturalis.*
61 *Pœna minor est statim mori, quamdiù affligi, & salutem non sperare.*
63 *Adulterii pœna secundùm leges in laico est mors naturalis; secundùm canones in Clerico est depositio, & detrusio in Monasterium.*
64 *Raptus pœna quæ sit secundùm Leges, & Canones.*
66 *Clericorum exemptio à sæculari potestate non tantùm Canonicis sanctionibus, sed etiam divina ordinatione fuit constituta, & num. 79.*
67 *Et Papa solus potest huiusmodi exemptionem limitare, seu declarare.*
68 *Degradationis pœna imponitur tamen in casibus in iure expressis, num. 79. id est*
69 *Hæresis.*
70 *Falsificationis litterarum Apostolicarum.*
71 *Conspirationis in proprium Episcopum.*
Incorrigibilitatis, num. 75.
Vitii nefandi, num. 76.
Missarum celebrationis, & auditionis Confessionis à non ordinato in Presbyterum, num. 77.
Falsificationis monetæ, num. 78.
72 *Assassinus absque ulla depositione, vel sententia statim relinquitur curiæ sæculari.*
73 *Nec requiritur solemnis degradatio.*
74 *Requiritur tamen declaratio iudicis Ecclesiastici.*
80 *Exceptio non excludit casus similes.*
81 *Ratio ubi est eadem, non dicitur extensio, sed comprehensio.*
82 *Fallit.*
83 *Degradatio non fit extra casus in iure expressos, etiam ex identitate, vel maioritate rationis, etiam ubi lex civilis imponit aliquam pœnam ex sævissimis, & num. 90.*
84 *Monetam Principis falsantes de iure civili igne comburuntur.*
85 *In Gallia in aqua fervente suffocantur.*
86 *Aruspices, & sortilegi de iure Canonico deponuntur, & detruduntur in Monasterium.*
87 *Et quid in laicis de iure civili.*
88 *Rebellantes Sedi Apostolicæ non traduntur curiæ sæculari, nisi sequuta incorrigibilitate.*
89 *Nefandi criminis rei secundum Canones deponuntur, & in Monasterium detruduntur.*
90 *Degradandus non exuitur privilegio fori antequam ab Episcopo fuerit actualiter degradatus, & traditus curiæ sæculari, & num. 102.*
91 *Traditio curiæ sæculari quomodo fieri intelligatur.*
93 Quæcunque, *dictio facit venire maiora expressis non obstante verbo*, alia.
94 *Furtum cum sacrilegio non punitur pœna degradationis.*
95 *Homicidia, vel furta iterata non sufficiunt ad tradendum Clericum curiæ sæculari non data incorrigibilitate, & num. seqq.*
96 *Incorrigibilis quis dicatur.*
98 *Clericus incorrigibilis non est tradendus curiæ sæculari, nisi prius Ecclesia sit experta omnes modos correctionis.*
99 *Duo ubi copulativè requiruntur, non sufficit alterum adimpleri.*
100 *Intellectus cap.* Tuæ de pœnis.
101 *Latrocinium est delictum gravius, quàm furtum.*
103 *Intellectus cap.* Ut famæ de sentent. excommunicat.
106 *Sacerdos Regularis apostata, qui decem furta qualificata commisit, ex voto Congregationis à Sanctissimo deputatæ ad triremes in perpetuum transmissus fuit.*

C*Vm non ab homine*. Clericus depositus incorrigibilis 1
per curiam sæcularem comprimitur. Hoc dicit Abb.
Antiq. Joan. Andr. Bald. Bellam. Butr. Cardin. Anchar. I-
mol. & Joan. de Anan. sed communis hæc summatio non
placet Abbati Siculo, quia videtur contra text. unde ipse
summat sic: Clericus depositus incorrigibilis excommu-
nicandus est, & successivè anathematizandus, & si sic
non resipuerit, per judicem sæcularem comprimendus est.
Hoc dicit: & concordat Barbat. Felin. Aretin. & Hyppol.
Riminald. Sed dici potest Joan. Andr. & sequaces habuisse
bonum intellectum; dum enim dixerunt incorrigibilem
esse comprimendum per curiam sæcularem, intellexerunt
de incorrigibili secundùm gradus hic præscriptos, & sic
non statim post depositionem, sed post excommunicatio-
nem, & anathema, ut fusiùs patebit infra *in ult. notab.* Ita- 2
que Ecclesia optat hominis salutem, & non interitum;
& ideò

& ideò gradatim emendando procedit, & non fulminat
degradando: & hoc secundùm Bald. intendit ista Decreta-
lis. Communis divisio ibi, *Consultationi*.

3 Nota primò ibi, *Regi, vel alicui sæculari personæ*, ar-
gumentum quod Rex non dicitur sæcularis persona, ut vi-
detur innuere particula disjunctiva, *vel*, ad text. *in cap. In-
ter ceteras suprà de rescript. in l. Periculis, §. Argento, ff. de
aur. & arg. legat. & in l. Cum quidam in princ. C. de verbor. si-
gnificat.* & pro hoc facit, quia Rex inungitur, *cap. Unico, §.*
4 *Unde in veteri suprà de Sacram. Unct.* Oppositum tamen
firmant hìc Dec. *num.* 1. *&* 2. & Hippol. Riminal. *nu.* 3. *in* 3.
vol. repet. fol. 88. verè enim Reges sunt laici, ut probat text.
in dict. §. Unde in veteri, & ibi notat Abb. & satis probatur
hìc in illis verbis, *Per sæcularem comprimendus est potesta-
tem*; Cùm enim quæstio proponatur de Rege, & sæculari
persona, ut responsum quæstioni conveniat, arg. §. *Prætereà
instit. de inutil. stipul.* dicendum est prædicta verba in deci-
sione posita Regem quoque comprehendere, & ita ipsum
5 veluti sæcularem personam censeri. Et ad objectum res-
pondet Dec. alternativam hìc poni inter genus, & spe-
ciem: & malè secundùm Hippol. Rimin. *ubi suprà*, quia
verum non est illam alternativam, *vel*, hìc poni inter ge-
nus, & speciem: nam dictio, *Rex*, specialis est, non autem
genus, sed rectè Dec. pro genere intellexit sæcularem per-
sonam, & pro specie Regem; ex alio tamen capite Dec.
non videtur benè loqui, quia quando alternativa ponitur
inter genus, & speciem, stat restrictivè, & exponitur pro,
idest, ut *l. Ubi pactum*, & ibi gloss. 2. & Bart. *C. de transact.
& l.* 2. & ibi etiam gloss. *in verb. vel pecudem, ff. ad l. Aquil.*
Quod hìc non benè adaptari potest, quia decisio, ut sæ-
cularis persona non judicet Clericos, non restringitur ad
6 Reges; unde Riminald. *loco citato*, aliter solvit obje-
ctum, videlicet quod ubi alternativa statuit plura circa
idem factum, ut in hoc casu; tunc ponitur pro conjun-
cta, ut notat Bart. *in l. Si is qui ducenta, §. Utrum in* 5.
7 *oppositione, ff. de rebus dub.* Ego verò existimo alter-
nativam hìc stare propriè pro disjuncta, quia tex. non
dicit Regi, vel alicui sæculari personæ, dictio autem,
alicui, ostendit, ut nullus laicorum sive sit Rex, sive
quæcunque alia persona possit Clericos punire: & est si-
mile quod hìc subjicitur paulò infrà ibi, in furto, vel ho-
micidio, vel perjurio, seu aliquo crimine: nam dictio,
8 *aliquo*, habetur in alia compilatione. Et propterea ut be-
nè ex hac Decretali deducunt Abb. Dec. & Riminal. *in* 1.
notab. laicis quantumcumque, & qualicumque fulgeant
dignitate non licet Clericos judicare: & rationem red-
dunt, quia nulla Dignitas sæcularis Sacerdotio adæqua-
tur, *cap. Duo sunt* 96. *dist. cap. Solitæ de maiorit. & obed.* &
9 ideò Rex oleo delinitur in brachio, sive humero, vel in
armo: Episcopus verò cujus est Clericos discutere, & ju-
10 dicare, *cap. Si Imperator ead. dist.* Chrismate consecratur
in capite, ut ostendatur quanta sit differentia inter aucto-
ritatem Sacerdotalem, & Regiam potestatem, ut legitur
in d. cap. Unico, §. Unde in veteri de Sacr. Unction.

11 Secundò nota ibi, *cuiuscunque Ordinis*. Clericos non
posse à sæculari potestate judicari in quocunque ordine
sint constituti. Et sic etiamsi sint prima tantùm tonsura
initiati, per id quod legitur, & notatur *in cap. Cum con-
tingat suprà de ætat. & qualit.* & hìc notant Host. *in princip.
in verb. Cuiuscunque Ordinis, & num.* 4. *in fin. in verb. Et ab
Ecclesiastico*, Joan. Andr. *num.* 1. *in fin. in verb. Ordinis*, I-
12 mol. *in* 1. *notab.* & plerique alii. Quinimò *verb. Clericos*,
hìc sumitur largè pro quacunque persona Ecclesiastica,
quæ eodem privilegio gaudet, *cap. Si quis suadente* 17. *qu.* 4.
cap. Porro de sentent. excommun. unde idem dicendum de
familia Episcopi, arg. *cap. fin. §.* 1. *in fin. suprà de offic. Archid.*
secundùm Hostien. *hìc in princip. in verb. Clericos*, & Joan.
Andr. *num.* 2. sed certè hæc conclusio licèt sit in se vera,
tamen non benè probatur hìc, quia verba illa, *qui si de-
positus*, non conveniunt nisi habenti Ordinem, ut ac-
curatè observat Abb. *hìc in* 2. *not.* Nec obstat text. *in cap.
Si quis Episcopus* 16. *qu.* 7. quem Andreas Barbatia dicit es-
se contra Abbatem. Quoniam verba illa, *omnesque qui il-
li communicant*, non referuntur ad verbum, *deponatur*,
cui non adaptantur, sed ad verbum, *segregetur*, ut patet
in cap. Omnis electio, ibi, *& segregentur ab Ecclesia om-
nes, qui illi communicant* 63. *distin.*

13 Tertiò nota in eisdem verbis, *cuiuscunque Ordinis*. Ra-
tione delicti esse deponendum Clericum non modò in sa-
cris constitutum, sed etiamsi sit inferioris gradus, secun-
dùm Hostien. *hìc num.* 3. Cardin. *num.* 2. & Abb. *in* 3. *notab.*
facit secundùm eos *cap.* 2. & quod ibi notatur *infrà de Cler.
excomm. ministr.* Adde tu etiam in Clerico primæ tonsuræ
hoc apertiùs probari *in cap. Degradatio, de pœn. lib.* 6. indu-
cendo illud, ut scripsi *in dict. cap. Cum contingat à num.* 62. *de
ætat. & qualit.* ubi etiam *num.* 64. adduxi Pontificale Roma-
num *in tit. de degradatione à prima tonsura*.

Quarto nota ibi, *sive in furto, &c.* textum expressum, 14
quod pro furto, homicidio, vel perjurio potest Clericus
deponi, Abb. Antiq. *hìc in verb. Periurio*, qui licet loqua-
tur de degradatione, tamen intelligi debet de degradatio-
ne verbali, juxta text. *in dict. cap. Degradatio in princip. de
pœn. lib.* 6. & concordant hìc Hostien. *num.* 1. Joan. Andr.
num. 3. Butr. *eod. num.* Abb. Siculus *in* 4. *notab.* & alii com-
muniter.

Quintò nota ibi, *vel homicidio*; Clericum depositum 15
etiam pro crimine irregularitatem inducente, quale est
homicidium, non perdere ipso jure privilegium fori, sed
adhuc remanere sub jurisdictione Ecclesiæ, *cap. Sacerdos
cum multis seqq.* 81. *dist.* Butr. *hìc num.* 13. Imol. *nu.* 4. *vers.
Item nota quod licet Abb. in* 5. *notab.* & alii communiter; 16
secus etsi fuerit actualiter degradatus, quia ipso facto nu-
datus est omni privilegio Ecclesiastico, ut *in d. cap. Degra-
datio de pœn. lib.* 6. Joan. Andr. *hìc num.* 10. Abb. *ubi suprà*,
neque hoc casu requiritur traditio curiæ sæculari: & est
communis opinio, ut hìc testatur Alciat. *num.* 108. prout il-
lum refert Villalob. *in sua Collect. comm. opinion. littera C. n.*
71. & Jul. Clar. *in pract. crimin. §. fin. qu.* 3. *vers. Scias autem*:
nam traditio intelligitur fieri in actu ipsius degradationis,
juxta formam *cap. Novimus in fin. de verb. signific.* & sic non
requiritur traditio manualis, sed benè requiritur verbalis,
ut ibi dixi *num.* 5. *&* 6. post Joan. Andr. *num.* 3. & Abbatem
num. 7. & tangam infrà *num.* 91.

Sextò nota in eodem verb. *homicidio*, juncto verbo, *de- 17
ponendus est*. Clericum irregularem etiam ex homicidio
voluntario non esse depositum ipso jure, sed deponen-
dum, nec pro tali crimine esse actualiter degradandum,
nisi sit incorrigibilis, ut hìc patet apertè secundùm Anton.
de Butr. *num.* 15. Imol. *num.* 5.

Septimò nota ibi, *fuerit deprehensus legitimè, atque con- 18
victus*; ad deponendum Clericum non sufficere, ut fue-
rit deprehensus in crimine, nisi cùm hoc concurrat, ut ali-
ter de crimine convincatur, gloss. *in cap. Tua infrà de pœn.*
& hìc notant Abb. Antiq. *in verb. Atque convictus*, Goffred.
& Hostien. *num.* 4. *in eodem verb.* Dicens non sufficere so-
lam deprehensionem, nisi quoad infamiam inducendam,
ut *l. Palàm, §. Quæ in adulterio, ff. De ritu nupt.* Imò exigitur,
ut hoc confiteatur, vel inde convincatur, ut *in cap. Si quis
Diaconus* 50. *distin.* Joan. Andr. *hìc num.* 4. Butr. *in* 3. *notab.*
& Imol. *num.* 2. *in fin.* ad hoc *leg. capite quinta, ff. de adulter.
& l. Quomodo, §. fin. ff. de edilit. edict.*

Hoc tamen declara, nisi factum sit notorium per evi- 19
dentiam facti, quia tunc deprehensus in crimine statim
condemnari potest, *l. Defensores, Cod. de defens. civitat.* &
arg. *cap. ult. infrà de cohabit. Clericor. & mulier. & cap. De
manifest.* 2. *qu.* 1. & notat præcitata gloss. 1. *in cap. Tuæ, de
pœn.* de quo dic pleniùs, ut hìc per Imol. *num.* 6. *vers. Et se-
cundùm hoc non est necesse*, & Abb. *num.* 19. exigitur tamen, 20
ut deprehensio Clerici sit legitima, ut hìc in gloss. 2. nec fiat
à ministris laicis; nisi auctoritate Prælatorum, ne ultra
se extendat violentia, quàm exegerit defensio Clericorum,
cap. Et fame infrà de sentent. excomm. aliàs essent excom-
municati, ut ibi, & firmat d. gloss. 1. *hìc, & in d. c. Tuæ*,
quod latiùs prosequere, ut per Abb. *hìc à num.* 10. & Are-
tin. *à num.* 9. *usque ad num.* 19. maximè *num.* 15. ubi conclu-
dit.

Octavò nota ibi, *excommunicari debet, deinde contu- 21
macia crescente anathematis mucrone feriri*. Aliud esse
excommunicationem, aliud anathema: excommunica-
tio enim hìc non sumitur pro minori, ut voluerunt Gof-
fred. & Innoc. *in fin.* quia excommunicationis verbo ma- 22
jor excommunicatio intelligitur, *cap. Si quem infrà de sen-
tent. excomm.* nec debet exponi pro suspensione, prout ex- 23
posuit gloss. *hìc in verb. Excommunicari*: nam quomodo
suspendi posset jam depositus, cùm depositio includat in
se suspensionem? *cap. At si Clerici suprà eodem*, Abbas *hìc
num.* 23. sed debet intelligi de majori excommunicatione,
quæ fertur sine solemnitate: Anathema verò de illa, quæ
fer-

fertur cum folemnitate, de qua in cap. Debent 11. qu. 3.
Ad hoc Clem. Si quis fuadente, verf. Et quia, de pœn. De
anathemate enim loquitur Apoftolus ad Galatas 1. & ad
Corinth. ultim. & habetur in §. fin. 13. qu. 4. & dicunt Deri-
vatores anathema derivari ab Ana, quod eft furfum, &
Thera, quæ eft quædam figura ad formam litteræ E. cum
tractatu, quæ frontibus damnatorum imprimebatur. I-
taque anathema dicitur quafi anathera, id eft, fuperna
24 maledictio, de qua in cap. Gulifarius 23. qu. 4. folemnitas
autem talis anathematis eft, quia hanc fulminat Epifco-
pus cum duobus Presbyteris præfentibus, cum candelis
accenfis, quas debent in fine anathematizationis in
terram projicere, & pedibus conculcare, ut moris eft
Romani Pontificis in publicatione Bullæ in die Cœnæ Do-
mini: & hanc differentiam inter excommunicationem,
& Anathema, rejectis aliorum expofitionibus, confti-
tuunt hic Abb. Antiq. in verb. Excommunicari, Ho-
ftienf. num. 6. in eodem verb. Joan. Andr. num. 6. in
verb. Anathematis, Butr. num. 32. Cardin. num. 3. cir-
ca fin verf. In gloff. & Abb. num. 23. Quomodo autem
fiat abfolutio ab anathemate, vide in cap. Cùm aliquis
11. qu. 3.
25 Nonò nota ibi, poftmodum verò fi in profundum malo-
rum, &c. Clericum depofitum, etiamfi fit incorrigibilis,
fecundùm unum intellectum non effe fub poteftate fæcula-
ri, nec perdere privilegium Clericale ante actualem tradi-
tionem, gloff. ultim. hic, Hoftien. num 8. Butr. num. 7. & 17.
idque fecurius effe dicit Henric. Boich. num. 8. verf. Sed
fecurius. Sed fecundùm alium intellectum Clericus quan-
do eft depofitus, & incorrigibilis fine alia degradatione,
& traditione ftatim efficitur de foro fæculari: & ita hic
eft cafus fingularis fecundùm Cardinalem num. 2. verf. I-
26 tem ibi comprimendus. Intellige fecundùm intellectum,
quem fequitur Joan. Andr. num. 10. & 11. rationem red-
dit à fortiori, quia fi abfque depufitione Clerietis tertiò
monitus ingerens fe enormitatibus perdit privilegium
Clericale, ut cap. Contingit, il fecondo, cap. In audientia, &
cap. Perpendimus infrà de fentent. excommunic. multò ma-
gis perdet jam depofitus, qui tertiò monitus poftea fe non
27 correxit. Neque hic dicitur quod tradatur fæculari pote-
ftati, fed quod fæcularis poteftas eum comprimit. Hoc
tamen intelligunt Cardin. num. 6. verf. Hoc tamen, Imol.
eodem num. verf. Et fecundùm hoc: quandu de incorrigibi-
litate notoriè conftat, ut quia incedit armatus, & fpernit
monitiones Epifcopi: tunc enim non eft neceffe, ut con-
vincatur ordine judiciario fervato, cùm in notorio talis
probatio non requiratur, cap. Ad noftram, il terzo infrà
de iureiur. cap. Manifefta, & cap. De manifefta 2. quæft. 1.
28 alioquin fi non conftaret de incorrigibilitate, & judex lai-
cus eum comprehenderet, & Clericus negaret fe effe
incorrigibilem, de hujufmodi articulo an effet incorrigi-
bilis prius cognofcendum effet per Judicem Ecclefiafticum,
arg. cap. Si iudex laicus, de fentent. excommunic. lib. 6.
29 Decimò nota ibi, Cùm Ecclefia non habeat ultra quid
faciat. Ita demum Clericum depofitum incorrigibilem
effe comprimendum per Curiam fæcularem, fi Ecclefia
non habeat ultrà quid faciat, fcilicet de facto, prout in-
telligunt Doctores, non autem de jure, quia certum eft
30 Ecclefiam de jure ultra pœnas depofitionis excommunica-
tionis, & anathematis, habere etiam alias pœnas, cùm
multę fint, ut notat gloff. 2. in cap. Ad reprimendam, de of-
fic. Ordin. & Joan. Andr. in cap. Pro humani num. 4. col. 3.
circa finem in verb. Excommunicationis, de homicid. lib. 6.
& fufiùs in cap. Qualiter, & quando, il fecondo num. 18.
verf. Secundùm Canones autem infrà de accufat. Poteft enim
omnia bona temporalia confifcare, ut ibi, & in cap. Ex-
communicamus, §. Damnati infrà de haret. Item habet pœ-
nam verberum citra fanguinis effufionem, ut cap. In Ar-
chiepifcopatu, de raptor. Item imprimit characterem etiam
in facie, licèt non ita profundè, ut fanguis eliciatur, fed
cutis fuperficies deformetur in fignum maleficii, ut cap. Ad
audientiam, juncta gloff. ult. de crimin. falf. Item inducit
fervitutem, cap. Ita quorumdam de Iudais, ubi Chriftiani
deferentes merces prohibitas ad Saracenos capientium
fervi efficiuntur. Item poteft diffidare Clericum cum om-
nibus bonis fuis, ut à quocumque poffit impunè offen-
di, ut in præalleg. cap. Pro humani. Item poteft detrude-
re in Monafterium ad tempus, vel in perpetuum, c. De
31 lapfis 16. quæft. 6. cap. Novimus, §. 1. de verbor. fignificat.
& in fpecie habet pœnam exilii, ut cap. Accufatoribus 3.
qu. 5. cap. Probimum, & ibi gloff. fin. 16. quæft. 6. cap. Accedens
50. diftinct. cap. 1. de calumniator. cap. ult. de pœn. idque
per omnes exilii fpecies, de quibus notat gloff. in Extra-
vag. Ad noftri Ioannis XXII. in verb. Banniti, de privileg.
Cùm ergo hic text. dicat Clericum incorrigibilem poft
depofitionem, excommunicationem, & anathema
effe comprimendum per fæcularem poteftatem, itaut ei
pœna exilii deputetur, eò quòd Ecclefia non habeat ultrà
quid faciat; & tamen Ecclefia poffit eandem quoque
pœnam exilii infligere per omnes ejus fpecies: utique co-
gimur fateri ea verba non effe intelligenda de jure, itaut
Ecclefia non habeat ultra quid faciat ex defectu pœnarum,
vel ex defectu poteftatis, fed de facto propter potentiam
iftius criminofi, qui ab Ecclefia corrigi, & comprimi non
poteft; & ita hunc text. intelligit Abb. Antiq. ante nu. 1. in
verb. Vltra quid faciat, dicens hoc cap. intelligi de nobili-
bus, & potentibus, ad quorum correctionem non fufficit
Epifcopus, vel Prælatus: & cum eo concordant Jo. Andr.
num. 8. in verb. Vltra, Bald. num. 2. in verb. Quid faciat,
Bellam. num. 3. in verb. Vltra, Butr. num. 18. Cardin. nu. 5.
verf. Secus fi incorrigibilis, & Anchar. num. 6. verf. Adver-
te tamen, ex quibus patet hanc effe communem lecturam
ad iftum text. prout etiam teftatur Abb. Siculus num. 24.
Nec refragatur, quod Ecclefia poffit invocare Judicis 32
fæcularis auxilium, ifque teneatur illud præftare tanquam
Ecclefię minifter, cap. Adminiftratores 23. quæft. 5. cap. 1.
de offic. Ordinar. cap. Petimus 11. quæft. 1. Et eo invocato
poffit Ecclefia imponere pœnam exilii, vel aliam canoni-
cam, ut in cap. Vt fama, de fentent. excommunic. ubi Cle- 33
ricos incorrigibiles Ecclefiafticus Judex detrudit in arctam
cuftodiam. Quoniam ut benè refpondet Abb. hic num. 25.
circa med. verf. Et ad contrarium, fortè de facili capere
non poterat per familiam Poteftatis fortafsè ad hoc fæpè,
ac fæpiùs adhibitam; Unde Ecclefia non vult ampliùs ha-
bere curam ipfius, fed dimittit eum Judici fæculari, qui po-
terit habere majorem folertiam in capiendo eum, cùm a-
gnoverit illum effe de foro fuo, vel fortè ut fæpè de facto
contingit, ifte Clericus captus multoties capturam illufit
effringendo carceres, & deteriora committendo; & ita Ec-
clefia non potuit eum condignè caftigare, cùm pęnam mor-
tis non habeat; Quare ipfum relinquit Curiæ fæculari, quę
legitimam pœnam infligat. Et dic legitimam, id eft à legi-
bus fæcularibus impofitam, & fic mortis, vel mutilationis
membri, fecundùm qualitatem delicti, ut hìc per Abb. An-
tiq. in verb. Legitima; & hunc dicit effe verum intellectum
Abb. Sicul. ubi fuprà, quem etiam pofuit Archid. in cap. Si
quis Sacerdotum nu. 5. 6. & 7. 11. qu. 1. relatus à Bellam. hic
n. 3. in verb. Vltra, ubi ait tunc demum Clericum traden-
dum effe Curiæ fæculari, id eft permittendum effe; imò
præcipiendum Judici fæculari, ut eum capiat, & coerceat,
fi per Ecclefiam corrigi non poffit propter illius potentiam,
vel malitiam, vel quia detentus utendo arte necromantiæ
illudit carcerem, & ibi in pace effe non vult. Et concor-
dat Cardin. hic num. 5. circa med. verf. Secus fi incorrigibi-
lis, dum ait Clericum effe incorrigibilem cùm non vult pę-
nitere, nec poteft capi per Judicem Ecclefiafticum, & tunc
effe coercendum per Judicem fæcularem, cùm Ecclefia
non habet ultrà quid faciat. Et ex hoc intellectu notabili-
ter collige Clericum depofitum, & incorrigibilem quam-
diu, ut vulgò dicitur, eft in fortiis Curiæ Ecclefiafticæ,
nullatenus effe tradendum Curiæ fæculari, cùm Ecclefia
poffit eum punire pęnis Canonicis, de quibus fuprà. Quod
fingulariter nota, quia multi in hoc decipiuntur.
Ultimò nota ex hoc textu, & memoriæ commenda 34
practicam procedendi contra Clericum criminofum. Ser-
vandi funt enim quatuor gradus, ut hìc per Hoft. num. 5.
& 9. in verb. Poteftatem, Joan. Andr. à num. 6. ad 9. Bald.
num. 2. Imol. num. 3. & alios communiter. Conftito enim
de delicto, fi delictum eft depofitione dignum, Cleri-
cus deponitur. Et hic eft primus gradus pœnæ infligen-
dæ: & fi fe corrigat, quia non iterat, nec continuat deli-
cta, & depofitionem fervat, & pœn[illegible]um, & pœnitentiam
injunctam adimplet, non procedatur ulterius: fed fi fit
incorrigibilis prædicta non fervando, & fimilia, vel dete-
riora crimina perpetrando, excommunicatur: & hic eft
fecundus gradus. Crefcente verò contumacia anathema-
tizatur: & hic eft tertius gradus. Demum fi non refipue-
rit, quin potius in profundum malorum devenerit, ne fit
per-

perditio plurimorum, scilicet per malum exemplum, vel etiam plurimos damnificando, mutilando, vel occidendo: Tunc demum cùm Ecclesia non habeat ultra quid faciat, non ex defectu pœnarum, vel potestatis, sed quia propter illius potentiam de facto non potest eum comprimere, & coercere, relinquet eum comprimendum per sæcularem potestatem: qui est quartus gradus pœnæ infligendæ, & est simile *in cap. Dictum 81. distinct. cap. Clericus 3. qu. 4. cap. Si quis Sacerdotum 11. qu. 1. cap. At si Clerici supra eod.*

35 Cæterum adverte, quia hæc procedendi forma locum habet quando pœna incipit à crimine, seu quando proceditur propter crimen: Tunc enim Clericus criminosus primò deponitur, secundò excommunicatur, tertiò anathematizatur, & quarto loco per Curiam sæcularem comprimitur, ut dictum est. Secus verò si pœna incipiat à contumacia, quia tunc procedendum est ordine inverso: nam primò, Clericus contumax suspenditur, secundò excommunicatur, tertiò deponitur, quartò & ultimò traditur Curiæ sæculari. Et hunc ordinem respiciunt jura pro, & contra hìc allegata, videlicet *cap. Forte 23. qu. 4. cap. Quorumdam 23. dist. c. Honoratus 74. distinct. cap. Quoniam, §. fin. infra ut lit. non contestat.* Et hìc declarant gloss. *ultim.* Innocen. *num. 1.* Hostiens. *nu. 9. vers. Et hòc verum est quando pœna incipit à crimine, & num. 11. vers. Ubi verò pœna incipit à contumacia*, Bald. *num. 2.* Henric. Boich. *in fine, vers. Si pœna incipiat à contumacia*, Butr. *num. 33.* & reliqui omnes.

36 Expeditis notabilibus, venio ad celebrem quæstionem, An Clericus non servatis gradibus pœnarum hìc præscriptis statim sit degradandus, & tradendus Curiæ sæculari quando commisit crimen aliquod atrocissimum, puta homicidium cum proditione, vel parricidium, vel homicidium cum lattocinio seu spoliatione, vel homicidium cum sacrilegio, ut in eo, qui occidit Presbyterum, vel personam sacram, vel aliud simile, propter quod de jure civili laico esset imponenda aliqua pœna ex atrocissimis, verbi gratia pœna ignis, pœna discerptionis, quæ infligitur, cùm reus secatur in plura frusta, & pœna traditionis ad bestias, vel aliæ; de quibus in *l. Pœna parricidii, ff. ad leg. Pompe. de Parricid. in l. Sacrilegii, ff. ad leg. Jul. Peculat. & in l. Capitalium per totam, ff. de pœn.* & quid si Clericus commiserit plura homicidia, plures falsitates, vel plura latrocinia, ex quorum singulis esset depositione dignus?

37 Petrus de Ancharano *hìc à num. 10. vers. Et quia super illa materia, usque ad num. 16. vers. Tertiò opponitur, & in repetitione cap. Ea quæ sub num. 22. vers. Decimonono quæro, de reg. iur. lib. 6. & in cons. 158. ex narratis in facto à nu. 5.* in publica disputatione, quam habuit Bononiæ, & Abb. Siculus, qui tunc erat illius Scholaris repetita disputatione *in cap. At si Clerici à num. 39. usque in fin. supra eodem*; concluserunt hunc text. qui pro homicidio, vel furto imponit tantùm pœnam depositionis, non autem degradationis, & traditionis Curiæ sæculari, debere intelligi, & restringi ad homicidium, vel furtum non qualificatum, quod non transeat in aliam speciem criminis graviorem. Item debere intelligi de uno homicidio, vel falsitate, vel furto, non autem de pluribus diu frequentatis, quorum unumquodque esset dignum depositione. His enim casibus putarunt non vendicare sibi locum hoc cap. *Nec communes theoricas DD.* Sed tales statim esse per Episcopum degradandos, & tradendos Curiæ sæculari, ut luant pœnam ultimi supplicii. Et hanc opinionem Ancharani, & Abbatis postea probarunt Joan. de Anan. *in cap. 1. num. 5. post med. vers. Sed in foro contentioso etiam secundùm Canones infra de iis qui fil. occider. & in cap. 1. num. 4. & 5. de homicid.* Felin. *in cap. 1. num. 49. ante med. vers. Et quid etiam emergentia casus, de Constitution. & in cap. Inquisitionis n. 5. de accusat.* Dec. *in dict. cap. At si Clerici num. 251. vers. Postremò*, Abbas *usque in fin.* qui licèt hanc opinionem non sequatur; tamen concludit eam habere magnam æquitatem, ut delicta puniantur debita pœna, & se vidisse illam servari Florentiæ per unum Commissarium. Quam pariter Silvest. Aldobrand. *in addit. ibi litt. E. verb. Enormi*, fatetur veriorem, ac latè tuentur Mantica *num. 64.* & Hippolyt. de Marsil. *in repetit. à num. 336. vers. Et refert usque ad num. 342. vers. Mihi autem*, ubi dixit sibi placere dicta Abbatis per jura, & rationes, quas ipse adducit, *& in cons. 9. num. 17.* Guilielm. de Benedict. *in cap. Raynutius part. 3. quæstione de homicidio à num. 40. vers. Item & per consequens usque in fin. de testam.* dicens eam communiorem *propè fin. dicti num. 40. vers. Et per consequens*, Alciat. *hìc à num. 22. ad 26.* qui non solùm putat hanc opinionem veriorem esse in puncto juris, sed ampliùs inquit servari de facto in pluribus locis, Brunell. *in repet. dict. cap. 1. de homicid. par. 5. nu. 6. vers. Ego sequor, & in tractat. de Conciliis lib. 9. art. 12. nu. 3.* Alex. de Nævo *cons. 59. num. 21. vers. Ad hoc facit*, Andr. Barbat. sibi contrarius *cons. 64. num. 8. in fin. vers. Sed iura, & num. 9. vol. 1.* Angel. *de malefic. vers. Et ibi caput à spatulis amputetur, num. 38. vers. Adde quod notat Abbas*, subdens se eam vidisse de facto servari Ferrariæ, & ibi Augustinus *nu. 43. vers. Et in quantum*, dicens communem, & ita vidisse practicari Soccin. Sen. *de reg. iur. litt. C. reg. 16. vers. Quinto fallit*, Bossius *tit. de foro competen. num. 135. vers. Et in certis aliis delictis qualificatis, & num. 141. vers. Scias quod in qualificatis*, Tiraquell. *de pœn. temperand. cap. 49. n. 36. & 37.* Diaz. *in practic. criminal. canonica cap. 90. aliàs 96.* referens duos casus, alterum Parisiis 1530. in Sacerdote, qui animo deprædandi necaverat Rectorem cujusdam Oppidi: alterum Hispali anno 1536. in quatuor Religiosis, qui Provincialem laqueo suffocatum in lecto interfecerant, Decian. *tractat. criminal. lib. 6. cap. 28. num. 14.* dicens communem, *& lib. 9. cap. 16. num. 35. vers. Tamen fallit*, ubi loquitur de Clerico parricida, *& lib. 7. cap. 38. num. 11.* ubi de reo læsæ majestatis, Franch. *dec. 571.* Qui non solùm *num. 4. vers. Pro fisco*, refert Neapoli subiisse pœnam ultimi supplicii Clericum, qui furtum commiserat in Monte Pietatis, cùm fuerit degradatus per Curiam Ecclesiasticam, & traditus Curiæ sæculari: sed *num. 5.* restatur etiam pœna mortis animadversum fuisse in Clericum in sacris constitutum, qui unà cum aliis decem furibus ingressus cum armis domum honestæ mulieris sitam in Suburbio sancti Antonii, accepta ab eadem clave unius capsæ; illa & filiabus inclusis in quadam camera inferiori, subripuit ducatos septingentos, & quædam mobilia: nam prævia consultatione Sac. Congregationis Cardinalium negotiis Episcoporum propositæ degradatus fuit, & traditus magnæ Curiæ. Et sequuntur plerique ex Junioribus: Et videtur ex mente Innocentii *hìc in verb. Deponendus est*, dum ait: *Ubi Clericus deponitur pro crimine, sufficit depositio, nisi enormitas criminis aliud inducat*, & Bald. *ante num. 1. vers. Secus alternative*, ubi similiter limitat hunc text. Nisi enormitas causæ aliud inducat.

Pro hac opinione Anchar. & Abb. inducitur primò text. *in cap. 1. de homicid.* ubi refertur illud *Exodi cap. 21. Si quis per industriam occiderit proximum suum & per insidias, ab altari meo evelles eum ut moriatur*. Nam dicendo, *evellet eum ab altari*, ostendit se intelligere de Clerico homicida per insidias; & sic qualificato, qui servit altari, non autem de laico, qui non servit, imò stare debet ab altari remotus, ut *cap. 1. de vit. & honest. Clericor.* nam privatio, sicut est evellere, præsupponit habitum, *cap. Ad dissolvendum de desponsat. impuber. l. Decem, ff. de verbor. obligat.* Et evelli propriè dicitur quod est impressum, & infixum, sicut est Clericus respectu servitii altaris, *c. Cùm secundùm de preb.* Intelligit ergo, *evelles*, scilicet per depositionem, seu degradationem Judicis Ecclesiastici, itaut moriatur per executionem Judicis sæcularis: Idcircò enim littera dicit, *moriatur*, in tertia persona, quasi non per Episcopum, qui evellit ab altari, cùm Ecclesia non proferat sententiam sanguinis, *cap. Sententiam, ne Cler. vel Monach.* sed per alium pœna mortis sit imponenda, quia verbum, *moriatur*, in dubio intelligitur de morte naturali, & non civili, *in cap. Suscepti, de rescript. lib. 6. & in l. Ex ea parte, §. In insulam, ff. de verbor. obligat.* Et aliæ expositiones ibi positæ per Jo. Andr. *num. 1. in verb. Moriatur*, videntur contra mentem legis Exodi, quæ homicidas simpliciter morte puniebat, & modò redacta est illa lex inter Ecclesiasticas constitutiones ut servetur, non ut frustrà membranas occupet, *c. Si Romanorum 19. dist.* Et eò magis hæc interpretatio videtur recipienda, quia concordat cùm jure civili, ut in Auth. *Ut Clerici apud propr. Episcop. ante fin.* & in Auth. *Clericus, C. de Episcopis, & Cler:* 38 39

Cæterùm advertendum est *dict. cap. 1. de homicid.* habere varios intellectus, ac proindè allegari non posse ad decisionem causarum, ut notat Bart. *in l. In ambiguo num. 2. ff. de reb. dub.* Alexand. *l. 1. col. 2. ff. sol. matrim.* Felin. *in cap. 1. circa fin. de Constitut.* præsertim ad limitandam Clericorum exemptionem ex iis, quæ dicam infrà *num. 66. & 79.* 40

Mul-

41 Multi enim intelligunt illum text. in laico, qui proditoriè
homicidium commisit; & hoc magis consonat Scripturę
Sacræ, quæ ibi ponitur: & sensus est, ut si occidens con-
fugiat ad Ecclesiam, & teneat altare, debeat tamen inde
evelli, quia proditoriè occidit, nec gaudet immunitate,
de qua *in cap. Inter alia, de Immunitat. Ecclesiast.* Verbum
enim, *evelles*, ibi significat abstractione facti, non autem
separationem Clerici ligati Ecclesiæ. Et hunc intellectum
ponit ibi gloss. *in verb. Per insidias*, & Hostiens. *in princ.*
in verb. Altari meo, Alexan. *cons. 145. Viso themate n. 5.*
lib. 7. & Aretin. *hic num. 59.* & videtur hodie approba-
tus *in Constitutione 7.* Gregorii XIV. *de immunitat. Eccle-*
42 *siast.* ut dixi *in dicto cap. Inter alia num. 31. & 51.* Pleríque
autem exponunt verbum, *moriatur*, ibi positum, id est,
deponatur, quod habetur instar mortis, *§. Quia ergo 2.*
quæst. 7. Et hæc est communis sententia, ut attestatur A-
43 retin. *dicto num. 59.* Quamvis enim verbum, *moriatur*,
regulariter sit intelligendum de morte naturali, tamen
hoc fallit, quando refertur ad Ecclesiam, quæ hanc pœ-
nam non infligit, cùm non habeat vindictam sanguinis,
44 ut dictum est. Et est simile *in cap. Per venerabilem rationi-*
bus infrà qui fil. sint legit. ubi verba illa Deuteronomii, *de-*
creto Judicis morietur, quæ in veteri testamento intellige-
bantur de morte naturali, in lege nova ab Ecclesia sic expo-
nuntur, mori præcipitur, id est, per excommunicationis
sententiam velut mortuus à communione fidelium separa-
ri: nam ut inquit Host. *ibi num. 35.* duplex est mors, scili-
cet corporalis, quam exercet Judex sæcularis cum gladio
materiali, per quem animadvertit in facinorosos homines,
l. 3. ff. de iurisdict. omn. iudic. cap. Ille gladium 24. qu. 4. id est,
fundendo sanguinem, animam, quæ dat vitam corpori,
extra corpus vertit, & sic anima separata à corpore rema-
net ipsum corpus mortuum. Alia est mors spiritualis, quam
exercet Princeps Ecclesiasticus gladio spirituali, *c. Visis 16.*
qu. 2. quo animadvertit in facinorosos, scilicet expellendo,
& separando gratiam Dei, quæ est vita, sive spiritualis ani-
ma animæ humanæ. Et hac anima spirituali ab anima hu-
mana separata, remanet anima humana mortua, ut *cap. Si*
quis Presbyterorum, de reb. Eccl. non alien. cap. Corripian-
tur 24. qu. 3. cap. Si quis, de maior. & obed. unde Augusti-
nus *tom. 9. tract. 49. in Ioannem*. Est mors, *quam homines ti-*
ment, scilicet separatio animæ à corpore; & est mors, quam
non timent, scilicet separatio Dei ab anima, qui est vera vita
animarum. Et de morte spirituali, scilicet depositionis,
communiter intelligitur illa Decretalis *prima de homicid.* ut
45 prædixi. Et quamvis lex Exodi ibi posita loqueretur de
morte naturali, tamen illud præceptum, cùm sit judiciale,
fuit evacuatum per Adventum Christi, ut docet S. Thomas
in 1. 2. qu. 103. art. 4. & qu. 104. art. 3. & cùm sit hodie re-
dacta inter Constitutiones Canonicas, non debet intelligi
secundùm rigorem, quo intelligebatur in lege veteri, sed
secundùm mansuetudinem Ecclesiæ in lege Evangelica,
quæ utitur gladio spirituali non ad mortem, sed ad mede-
lam, *cap. Multi in princip. 2. qu. 1. cap. Audi 11. qu. 3. & cap.*
46 *Cum medicinalis, de sentent. excommun. lib. 6.* Nec satisfacit
ponderatio Ancharani, & Abbatis, quòd verbum, *mo-*
riatur, ibi ponatur in tertia persona, scilicet per executio-
nem Judicis sęcularis: quia Ecclesia dum tradit reum sęcula-
ri potestati, non debet adjicere, ut moriatur: Imò debet ef-
ficaciter intercedere, ut citrà mortis periculum circa eum
sententia moderetur, quæ sunt verba tex. *in cap. Novimus,*
de verbor. significat. & hic notant Host. *num. 8. in verb. Com-*
primendus, & Joan. Andr. *num. 9. in eodem verb.* Nec refraga-
tur text. *in c. Delatori 4. qu. ult.* quia intelligitur mysticè, ut
ibi notant Archid. & Turrecrem. & scripsi pleniùs *in d. c. 1.*
num. 4. de homicid.
47 Secundò igitur loco pro opinione Ancharani, & Abba-
tis inducitur tex. *in dicto cap. Novimus, de verbor. significat.*
ubi Papa occasione explicandi contenta in Canonibus an-
tiquis, & in suo Decreto contra falsarios promulgato su-
per forma degradationis, & traditionis faciendæ sæculari
48 potestati, sic ait, *Ut Clericus propter hoc, vel aliud flagi-*
tium grave non solùm damnabile, sed damnosum fuerit de-
gradatus, tanquam exutus privilegio Clericali sæculari foro
per consequentiam applicetur: nam ius alternativæ ostendit re-
gulam degradationis, & traditionis Clerici facinorosi non
esse restringendam ad solum crimen falsi, sed generaliter in-
fligendam pro quolibet crimine gravi damnabili in se, & dam-
noso quoad exemplum aliorum. Nec satisfacit responsio A-
retin. *hic num. 59. vers. Non obstat text. in cap. Novimus*,
& aliorum dicentium delictum grave, & damnosum
intelligi, quando delinquens est incorrigibilis propter
scandalum, seu malum exemplum. Quoniam huic in-
terpretationi obstat natura dictæ alternativæ: nam sicut
qualitas incorrigibilitatis non requiritur in prima parte
alternativę pro crimine falsi, ita nec in altera super alio fla-
gitio gravi, quia res dubia in una parte alternativæ decla-
ratur habito respectu ad positam in alia, secundùm Bart. *in*
l. 1. num. 1. & Soccin. sen. *eod. num. 1. ff. de reb. dub.* Tum quia 49
dictio, *aliud*, ostendit Summum Pontificem intellexisse de
simili gravi quidem, sed citra requisitum incorrigibilitatis
sicut in falso, quia ponitur comparativè ad illud, secundùm
gloss. *in l. Si fugitivi in ver. Alia pœna, C. de serv. fugitiv.* &
Bald. *in l. fin. num. 1. C. de his qui non domin.* Et ita præallega-
tum *cap. Novimus*, intellexit Innoc. *ibi num. 1.* dum gene-
raliter ait, *Nota quod pro quolibet crimine, dummodo sit dam-*
nabile, & damnosum, potest aliquis tradi Curiæ sæculari.
Sed ad textum *in dicto cap. Novimus*, ego respondeo ver- 50
ba illa, *vel aliud flagitium grave*, esse intelligenda de
criminibus, pro quibus est expressum in jure Clericum
esse degradandum, & tradendum Curiæ sæculari: nam
cùm prima pars alternativæ loquatur de falsario litterarum
Apostolicarum, de quo est in jure expressum, ut debeat de-
gradari, *& cap. ut in cap. Ad falsariorum, de crim. fals.* uti-
que dum text. dicit propter hoc, scilicet crimen falsi, &
posteà subjungit, vel aliud flagitium grave; debet intelligi
de alio flagitio similiter in jure expresso, ponderando di-
ctionem, *aliud*, quæ est repetitiva similium juxta præcita-
tam gloss. *in dict. l. Si fugitivi*. Inter casus autem in jure
expressos non reperitur homicidium qualificatum, nec ho-
micidium, vel furtum iteratis juribus repetitum, ut latiùs
dicetur infrà *num. 68. & seqq. & num. 83.* Innocentius verò
in dicto cap. Novimus num. 1. non residet in illa opinio-
ne, quod pro quolibet crimine damnabili, & damnoso
possit quis degradari, sed subjungit, *vel aliter*, ut dici-
mus *in cap. Excommunicamus suprà de hæret.* ibi autem
num. 1. tenet pro tribus tantùm criminibus in jure expres-
sis posse fieri degradationem, & traditionem Curiæ sæcu-
lari. Et ita Innocen. potius allegari potest pro contraria
sententia: & similiter dum dicit hunc textum non pro-
cedere si enormitas criminis aliud inducat, allegat tex-
tum *in d. cap. Ad falsariorum*. Et sic loquitur in casibus
exceptis in jure.
Tertiò, pro eadem opinione Abb. *in d. cap. At si Clerici* 51
num. 41. col. penult. ante med. ver. Allego etiam textum suprà
eodem, inducit text. *in cap. Pro humani, de homicid. lib. 6.* u-
bi cùm Clerici mandantes, seu facientes hominem Chri-
stianum interfici per assassinium, & receptantes, defen-
dentes, seu occultantes assassinum, habeantur ab omni-
bus diffidati: ex hac perpetua diffidatione ex verisimili
mente innuitur Ecclesiam nolle graviter delinquentes in
suo foro retinere, sed juxta delicti qualitatem puniendos
dimittere Curiæ sæculari.
Verùm ut respondet Aretin. *hic num. 59. circa fin.* ille 52
casus specialis habuit causam, & occasionem à frequen-
tissimis cædibus, & magnis periculis, quæ imminebant
propter illos assassinos; unde in aliis delictis quantumcum-
que enormibus, non videtur militare eadem ratio: nam
propter delicti frequentiam aliquid severius statuitur, ut *l.*
Aut facta in fin. ff. de pœn. & nihilominus etiamsi vigeret 53
eadem ratio; quia tamen lex ista est pœnalis, & exorbitans,
non deberet fieri extensio, text. est notabilis *in l. Sed scien-*
dum, ff. ad l. Pompe. de Parricid. & benè facit gloss. notab. in
Clem. *Ut sic qui in verb. Eisdem, de ætat. & qualit.* nec ob-
stat text. *in cap. De multa, de præbend.* quia dici potest ibi 54
fieri extensionem propter favorem publicum Ecclesiarum:
vel dicas, licèt alias fieret extensio, non tamen fieri posse,
ubicumque potestas conceditur laico super juribus, vel
personis spiritualibus, quia cùm hæc sit odiosa, non exten-
ditur etiam per majoritatem rationis, ut *in cap. Tua, il pri-*
mo infrà de decimis, juncto *cap. Cùm in tua eod. tit.* secun-
dùm Aretin. *hic num. 60. & 61.*
Quartò, pro hac parte allegatur text. *in c. Sunt quædam* 55
23. qu. 5. ubi dicitur: sunt quędam enormia flagitia, quæ po-
tius per mundi judices, quàm per Antistites, & Rectores
Ecclesiarum vindicantur: & in fine subjungitur, illos ma-
ximè constitutos esse propter latrones, homicidas, raptores,
& ut illos damnent, & alios suo timore compescant.

Sed

Sed ille textus non loquitur de Clericis, sed de laicis,
qui ut ibi dicitur, interficiunt Pontificem Apostolicum,
Episcopum, Presbyterum, sive Diaconum. Tales enim
vindicantur à sæcularibus potestatibus, licèt puniri possint
etiam per Ecclesiam, cùm crimen sacrilegii sit mixti fori,
ut notatur in cap. Cùm sit generale infra de foro compet. alio-
quin si textum de Clericis intelligeremus, & de omnibus
delictis ibi expressis sequeretur, ut Clerici pro quolibet ho-
micidio, furto, vel raptu puniendi essent per Judicem sæ-
cularem, quod est de directo contra hoc cap. & cap. Tua in-
frà de pœn.

Quintò, Ad idem inducitur text. in cap. At si Clerici in
fine supra eodem, ibi, Non debet quemlibet pro suis excessibus
Judici tradere sæculari. Quæ verba innuunt, Episcopum
posse hoc facere etiam non data incorrigibilitate, licèt fa-
cere non debeat indifferenter, & quandocumque, sed tan-
tummodò cùm delictum hoc exigit, vel ob sui gravitatem,
vel frequentationem, secundùm Abb. ibid. col. penult. post
medium, vers. Item induco.

Verùm hic intellectus desumitur ex illis verbis, non de-
bet quemlibet, exponendo non quemlibet, id est, nullum,
sed alii meliùs exponunt, quemlibet, id est, depositum: &
hoc modo ille text. potius facit pro hac parte secundùm A-
retin. hic d. num. 61.

56 Sextò & ultimò (quod est præcipuum fundamentum
pro hac opinione) in hujusmodi delictis atrocissimis, quæ
requirunt pœnam excessivam, non invenitur aliqua pœ-
na Canonica, qua reus possit condignè puniri, ex theo-
rica Innocentii in cap. Qualiter & quando; il secondo nu. 6.
vers. Secundum Canones autem, & ibi etiam Joan. Andr.
num. 18. eodem vers. infrà de accusat. ubi æquiparando per
modum regularum pœnas Canonicas legalibus pœnis tra-
dunt regulam, quòd in omnibus delictis, in quibus per
leges sæculi imponitur pœna mortis naturalis, secundùm
Canones succedit pœna degradationis, & traditionis Cu-
riæ sæculari: ergo contra Clericum, qui homicidium qua-
lificatum perpetravit, vel plura homicidia, falsitates, vel
latrocinia, Ecclesia uti poterit hac pœna degradationis, &
traditionis Curiæ sæculari, quia non habent ultra quid fa-
ciat, ut hic dicitur, cum secundùm Canones nunquam
imponatur pœna mortis corporalis, cap. Clericis, & c. Sen-
tentiam infra, ne Clerici, vel Monach. cap. 1. & 2. 51. distin.
Cùm enim pro simplici homicidio, vel furto procedat ad
depositionem, & detrusionem in Monasterium; ut hic, &
in cap. Tuæ, de pœnis, utique pro qualificato, vel iterato,
cùm gravior pœna ei condigna non reperiatur inter Cano-
nes, recurrendum erit ad vindictam secundùm leges sæculi
mediante degradatione, & traditione judici sæculari, ut
pleniùs ratiocinatur Abb. ut supra num. 39. vers. Item præ-
mittendum cum duob. seqq.

57 Et confirmatur, quia pœnę ita debent adæquari, &
commensurari delictis, ut quod sceleratius est commissum,
gravius vindicetur, cap. Non afferamus 24. quæst. 1. c. Quæsi-
vit de his quæ fiunt à maior. par. Cap. cap. fin. in fin. de excess.
58 Prælat. & ex iteratione delicti pœnæ augeantur secundùm
gloss. in l. Quicumque in verb. Vel tertiò in fin. Cod. de serv.
fugitiv. & in l. Servos in verb. Sæpius, Cod. ad leg. Iul. de
vi publ. vel privat. quia iteratio transit in consuetudinem
59 peccandi, l. 3. in fin. Cod. de Episcopal. audien. At si homici-
dium, & furtum qualificatum, vel iteratum citrà incorri-
gibilitatem puniretur eadem pœna Canonica depositionis,
seu detrusionis in Monasterium, qua punitur simplex, &
unicum, non servaretur justitia adæquationis: ergo pro
illius observatione dicendum est in qualificato, seu iterato
locum esse degradationi, & traditioni Curiæ sæculari:
Quod primo loco animadvertit Abb. d. num. 39. vers. Et pri-
mò, & Anchar. d. cons. 158. num. 2.

60 Cæterùm hoc fundamentum principale destruitur ma-
nifestè ex eo, quia pro atrocissimis delictis, pro quibus
secundùm leges imponenda esset pœna mortis, Ecclesia
habet pœnam carceris perpetui, quæ proportionatur pę-
næ mortis naturalis, saltem quando sic detrusus debet
sustentari pane & aqua: nam ut inquit Cardin. hic num. 4.
vers. Oppono eo casu, quo Clericus detruditur in Mona-
sterium ad agendum perpetuam pœnitentiam, ut susten-
tetur pane doloris, & aqua angustiæ, juxta text. in c. No-
vimus, §. Pro illo verò falsario scelerato infrà de verbor. si-
gnificat. hujusmodi pœna est loco ultimi supplicii: sic ergo
61 non est Clericus delinquens impunitus, imò acriùs affli-
gitur, quia minor pœna, & salutem non est statim mori,
quamdiu affligi, & salutem non sperare: Ita Cardin. cum
quo concordat Aretin. hic num. 53. & facit text. in cap. Nihil
enim, il secondo de consecrat. distin. 5.

Nec adversatur doctrina Innocentii in dicto cap. Quali- 62
ter & quando num. 6. vers. Secundum Canones autem, de ac-
cusat. quia non dicit id, ad quod Anchar. eum allegat:
ejus enim verba hæc sunt, Secundum Canones autem nun-
quam imponitur pœna corporalis mortis, sed est quædam,
quæ quasi similis ei habetur, scilicet quia relinquitur sæcu-
lari judici puniendus. Allegat cap. Ad falsariorum, de cri-
min. fals. & alia jura, in quibus expressum est Clericum
esse comprimendum a sæculari potestate; atque ita Innoc.
non constituit illam regulam, quam ex eo elicit Anchar.
quod in omnibus casibus, in quibus lex civilis imponit
pœnam mortis naturalis, secundùm Canones succedat pœ-
na degradationis, & traditionis Curiæ sæculari: Hoc
enim est manifestè falsum, quia lex civilis in multis casibus
pro magnis flagitiis imponit laico pœnam ultimi suppli-
cii: & tamen lex Canonica non imponit pœnam degra-
dationis actualis, nec traditionis Curiæ sæculari, ut in c.
Tua infrà de pœnis. Et hic ponderat Aretin. num. 61. vers. 63
Nec est verum quod semper Canon imponat pœnam Clerico,
quæ possit proportionari pœnæ civili, quæ imponitur laico.
Ideòque lex civilis pro adulterio imponit laico pœnam
mortis corporalis, ut in l. Quamvis, la seconda, Cod. de
adult. de communi, Alex. cons. 13. post num. 3. lib. 7. & ta-
men Clericus pro adulterio secundùm Canones non degra-
datur, sed deponitur, & in Monasterium detruditur ad a-
gendam perpetuam pœnitentiam, cap. Si quis Episcopus 64
81. distinct. gloss. 1. in cap. Lator 2. quæst. 7. de communi,
Clarus in §. Adulterium, vers. Sed quæro. Item pro raptu
lex civilis imponit laico pœnam ultimi supplicii, l. unic. C.
de rapt. virgin. & tamen lex Canonica non imponit Cleri-
co pœnam actualis degradationis, nec traditionis Curiæ
sæculari, sed depositionis, ut cap. De puellis 36. qu. 2. &
notat Archid. in cap. Lex illa in fin. 36. qu. 1. & idem in rap-
tu Monialis, ut l. Si quis non dicam rapere, C. de Episcop. &
Cleric. juncto cap. Nullus 36. qu. 2. Quinimmò in pluribus de-
lictis atrocissimis, pro quibus lex civilis imponit pœnam
excessivam, secundùm Canones non fit degradatio, ut di-
cam infra num. 83. & seqq.

Destructis igitur fundamentis opinionis Anchar. & 65
Abb. magis placet contraria opinio, quæ proculdubio va-
lidioribus fulcitur rationibus, & magnis est authoritati-
bus roborata: nam pro illa allegari possunt antiqui ferè
omnes, qui tenuerunt non esse locum degradationi, nec
traditioni Curiæ sæculari, nisi in casibus in jure expressis,
de quibus dicam infra num. 68. & seqq. eamque tuetur in
specie, & communem dicit Aretin. hic à num. 51. ad 62.
Barbatia in cap. At si Clerici à num. 120. usque ad num. 158.
præsertim num. 138. in fin. & seqq. suprà eodem, & ibi etiam
Dec. num. 258. vers. Alia tamen opinio, dicens hanc ve-
riorem de jure, Bero. n. 181. & 182. & Anton. Burgos. nu.
106. vers. Tu autem cum tribus seqq. Arnold. Albas. in repetit.
cap. Quoniam qu. 11. à num. 37. usque ad 75. de hæret. lib. 6.
Riminald. Jun. cons. 685. num. 30. & seqq. vol. 6. Bertett.
cons. 76. nu. 12. Plaza in Epitom. delict. lib. 1. cap. 21. n. 7.
& 13. & cap. 22. num. 43. Villalub. commun. opinion. litte-
ra C. num. 83. & littera I. num. 8. Bonacoss. commun. opi-
nion. crimin. lib. 1. in verb. Clerici si per insidias, & alii re-
centiores. Et eam tenuit apertè Host. in c. 1. n. 2. de homic.
ubi firmat Clericum pro homicidio ex insidiis, seu cum
proditione, etsi qualificato, de quo loquitur illud cap. Ita
demum esse tradendum Curiæ sæculari, si sit incorrigibilis,
& non aliàs juxta text. hic. Item Clericum pro homicidio
depositum si posteà committat alia homicidia, non tamen
esse tradendum Curiæ sæculari, nisi sit incorrigibilis secun-
dùm gradus hìc præscriptos, sensit claré Cardin. hic num. 4.
vers. Oppono.

Principale fundamentum hujus opinionis est, quia Ec- 66
clesiastica libertas, & Clericorum exemptio à sæculari po-
testate non tantum Canonicis sanctionibus, sed etiam di-
vina ordinatione fuit constituta, cap. Si Imperator, & ibi
gloss. in verb. Et discuti, Turrecrem. & Præpos. num. 1. 96.
dist. in Concil. Triden. sess. 25. de reform. c. 20. & scripsi ple-
niùs in cap. Ecclesia Sancta Maria num. 10. & seqq. suprà de
constitut. & est communis opinio, ut dixit Rota inferius ci- 67
tanda n. 79. ergo solus Papa potest hujusmodi exemptionem
limi-

llimitare, seu declarare præscribendo, in quibus casibus
Clerici sint per Ecclesiam degradandi, & comprimendi
per Curiam sæcularem, quia cùm non puri hominis, sed
veri Dei vice fungatur in terris, jus divinum non huma-
na, sed divina potius auctoritate distinguit, seu declarat,
ut *in cap. Quanto suprà de translat. Episcop.* & plenè decla-
rant Hostiens. *in summa de rescript. §. Quas vires, vers.
Potest autem, & seqq.* Joan. Andr. *in cap. Actus legit. mi
num. 50. in fin. vers. In contrarium allegatur in Evangelio,
de regul. jur. lib. 6.* Anchar. *cons. 373. Revocatur in du-
bium, & cons. 239. Parum dubitationis*, Præpositus *in c.
Latorem num. 17. 1. qu. 1.*

68 Certi autem sunt casus, in quibus Romani Pontifices
per Constitutiones suas, vel in corpore juris insertas, vel
Extravagantes ordinaverunt Clericos esse degradandos,
69 & tradendos Curiæ sæculari, quorum primus est in
crimine hæresis *cap. Excommunicamus, §. damnati, & cap.
Ad abolendam, §. 1. de haret. cap. 1. & cap. Super eo, eodem
70 tit. lib. 6.* Secundus est in crimine falsificationis litterarum
71 Apostolicarum, *cap. Ad falsariorum, de crim. fals.* Tertius
in crimine insidiarum, & conspirationis contra proprium
Episcopum, *cap. Si quis Sacerdotum 11. qu. 1.* De quo dic
pleniùs, ut scripsi *in d. cap. Ad abolendam num. 44. de he-
retic.* Et pro his tribus criminibus dumtaxat de jure
communi Clericum posse degradari, & tradi Curiæ sæcu-
lari, aliàs verò tuendum esse per Ecclesiam determinat In-
nocen. *in dicto cap. Excommunicamus num. 1.* glossa *in dict.
cap. Ad abolendam in ver. Relinquatur*: cùm qua concor-
dant ibi Host. *num. 5. vers. Ab hac regula excipiuntur casus*,
Joan. Andr. *num. 5. vers. In glossa tribus*, Henric. Boich. *nu.
21. vers. Fallit*, ubi etiam Joannem, & Tancredum in
hanc sententiam citat Butr. *num. 20. vers. Fallit in tribus
casibus*, Cardin. *num. 7.* & Abb. *num. 11. vers. Sed fallit
primo*, Glossa *in d. c. Si quis Sacerdotum in ver. Mox depo-
situs 11. qu. 1.* ubi etiam Archid. *num. 1.* Turrecrem. *num. 5.
vers. Ad secundam quæstionem*, Gemin. *num. 4.* & Præpos.
num. 5. gloss. *in cap. Novimus in verb. Tradatur, de verbor. si-
gnificat.* & ibi etiam Innocen. *num. 1.* dum se remittit ad ea,
quæ dixit *in dict. cap. Excommunicamus*, Hostiens. *num. 1. in
verb. Sæculari traditur Curiæ*, & Cardin. *num. 4.* & hic no-
tat idem Hostiens. *num. 11.* Ex quibus patet hanc esse unani-
mem Canonistarum sententiam: & ita hanc esse commu-
nem theoricam Doctorum affirmat Gulielm. de Benedict.
*post tertiam partem repet. cap. Raynutius de testam. in quæstio-
ne de homicid. num. 3. & seqq.* quem refert Follet. *in practic.
crimin. canonic. fol. 272. num. 23.* & Jul. Clar. *in praxi cri-
min. §. fin. quæst. 36. vers. Scias etiam*: in aliis autem crimini-
bus utcumque atrocissimis sufficit sola depositio, nec de-
bet actualiter degradari, si paratus sit se corrigere, sed de-
bet detrudi in perpetuum carcerem, ut tenent omnes su-
pracitati, & hanc dicit esse communem opinionem Boss. *in
72 tit. de foro competent. num. 136.* Quartus casus est in Clerico
assassino, qui tanquam publicè diffidatus, absque ulla
depositione, vel sententia ipso jure & facto relinquitur
Curiæ sæculari, ut *in cap. Pro humani, de homicid. lib. 6.*
Unde tradendus est Curiæ sæculari non expectata incorri-
gibilitate. Et est communis opinio, ut attestatur Guiliel.
de Benedict. *in dict. quæst. de homicid.* quam posuit post re-
petitionem *cap. Raynutius fol. 41. in fin.* & Clar. *dicta qu. 36.
73 vers. Quæro etiam.* Neque in hoc crimine assassinii requi-
ritur solemnis degradatio, ut dicit Cassan. *in consuet. Bur-
gund. in tit. des rustiques rubr. 1. in verb. Si aucun, fol. 193.
in 2. fallent.* & alii apud Clar. *dict. qu. 36. vers. Sed quæro;
74 Tuscis*, Franch. *decis. 571. num. 7.* requiritur tamen de-
claratio Judicis Ecclesiastici, qua pronuntiet ipsum esse
assassinum: & hæc est communis opinio, ut dicit Capyc.
75 *decis. 112. num. 2.* & alii apud eundem Clar. *loc. cit.* Quin-
tus casus est in Clerico incorrigibili, qui servatis gradi-
bus pœnarum præscriptis in hoc cap. Cùm Ecclesia non
habet ultra quid faciat, prævia degradatione traditur Cu-
riæ sæculari secundùm unum intellectum, vel secundùm
alium per Curiam sæcularem comprimitur, ut dixi suprà
76 *num. 25.* Sextus est in Presbyteris, & Clericis sæculari-
bus, & regularibus crimen nefandum contra naturam
exercentibus: nam ex Constitutione 72. Pii V. incipien.
Horrendum illud scelus, in Bullar. tom. 2. pag. 269. omni
privilegio Clericali, omnique officio, dignitate, & benefi-
cio Ecclesiastico illius Canonis auctoritate privantur, ita
ut per judicem Ecclesiasticum degradati potestati statim sæ-
culari tradantur, quæ de eis illud idem capiat supplicium,
quod in laicos hoc in exitio devolutos legitimis reperitur
sanctionibus constitutum. Quod etiam de perpetranti-
bus hoc scelus idem Pontifex prius statuerat in Constitu-
tione 5. incip. *Cùm primum, §. 11. eodem tom. pag. 180.* de
cujus Bullæ intellectu vide quod scripsi *in cap. Ad falsario-
rum in 5. not. infra de crimine falsi.* Septimus & octavus est 77
in his, qui ad Ordinem Presbyteratus minimè promoti,
Missarum celebrationem reperti fuerint usurpasse, vel sa-
cramentalem confessionem audivisse. Ab Inquisitoribus
enim, & locorum Ordinariis ab Ordinibus, si quos habue-
rint, degradati, statim Curiæ sæculari traduntur debitis
pœnis plectendi ex Bulla 81. Clementis VIII. incipien. *Etsi
aliàs, in Bullar. tom. 3. pag. 128.* Nonus & ultimus est in 78
personis Ecclesiasticis tam sæcularibus, quàm regularibus,
quæ in Provinciis, Regnis, Civitatibus, & Locis, in Ita-
lia dumtaxat existentibus, aureas, vel argenteas monetas
tondent, fabricant, colorant, vel aliàs adulterant, aut
adulteratas scienter erogant, vel exponunt: nam prævia
degradatione Curiæ sæculari puniendæ traduntur ex Con-
stitutione Urbani VIII. incipien. *In suprema edita Idibus
Novembris anno 1627.*

Cùm igitur regula stet pro exemptione Clericorum à sæ- 79
culari potestate ante omnem humanam Constitutionem à
jure divino inductam, ut dicit præcitata glossa *in cap. Si
Imperator 96. dist.* & Bald. in Auth. *Statuimus in princ. C.
de Episcopis, & Clericis*, & a prædicta regula certi tantùm
casus reperiantur excepti, ut dictum est: utique in aliis non
exceptis firmatur regula in contrarium, ut non sit locus
huic pœnæ degradationis, nec traditionis Curiæ sæculari,
*leg. Quæsitum, §. Denique, ff. de fund. instruct. leg. Nam quod
liquide, §. final. ff. de pæn. legat. cap. 2. de conjugat. lepros.* Et no-
tat Dyn. *in rubr. de regul. jur. lib. 6.* & ita in propriis terminis
ratiocinatur Rota *in Lucana jurispatronatus 4. Junii 1607.*
coram Coccin. impressa post cons. Prosp. Farinac. *dec. 241.*
ubi *num. 3.* dicit Clericos jure divino exemptos esse à juris-
dictione laicorum ex præcitata glossa, quam Doctores
communiter sequuntur, & *num. 7.* firmat Episcopum non
posse devenire ad actualem degradationem Clerici, neque
eum tradere Curiæ sæculari nisi in casibus à jure Canoni-
co, & ex jure novo, ut supra expressis, quos sigillatim
commemorat, licèt mentionem non faciat de ultimo casu
Clerici monetarii, quia tunc temporis nondum edita
fuerat Constitutio Urbani VIII.

Neque obstat, quòd exceptio non excludat casus simi- 80
les, imò similia, & æquiparata exceptis censeantur ex-
ceptuata, ut notat glossa in *l. 1. in ver. Indicati, C. de condit.
indebit.* & Abb. *in cap. Quoniam frequenter num. 6. vers. Si
ergo eadem ratio, ut lit. non contestat.* Et quando in uno ca- 81
su est per omnia eadem ratio, non possit dici ampliatio,
vel extensio, sed exclusio, seu comprehensio sub eodem
casu disposito, ut in his terminis advertit Anchar. *hic nu.
13. vers. Non obstat si dicatur*, & post eum Franch. *decis.
370. num. 2.* Quoniam ut ex Aretin. dixi suprà *num. 53.* 82
hoc non procedit quando lex est simul pœnalis, & exorbi-
tans, quia tunc non proceditur de similibus ad similia ex
identitate, vel majoritate rationis. Item non procedit
quando agitur de limitanda exemptione Clericorum à ju-
risdictione laicali, ut per eum.

Et quod non sit deveniendum ad actualem Clerici de- 83
gradationem extra casus in jure expressos, etiamsi in aliis
sit eadem, vel major ratio, sic ostendo apertissimè. Nam 84
laici cudentes falsam monetam, committunt crimen
læsæ majestatis, & per leges civiles imponitur pœna exces-
siva, quia traduntur flammis exurendi, & eorum bona
publicantur, *leg. 2. C. de fals. monet.* secundùm interpreta-
tionem, quam dicit esse communem Vivius *comm. opinion.
in verb. Monetam falsam Imperatoris*, Covarr. *Veterum col-
latio Numismatum, cap. 8. num. 3.* & in Gallia falsificantes 85
monetam Regis, in aqua fervente, sive bulliente suffocan-
tur, ut refert Igne. *in repet. §. Non aliàs num. 597. ff. ad Sil-
lanian.* & Jul. Clar. *in prax. crimin. §. Falsum, vers. Dixi
etiam*; & tamen Clerici monetarii ante dictam Bullam Ur-
bani VIII. non tradebantur Curiæ sæculari, ut in Extravag.
unic. de crimin. fal. inter communes: cùm hoc esset speciale
in falsariis litterarum Apostolicarum, ut *in dict. cap. Ad fal-
sariorum, de crimin. fals.* nec post Bullam traduntur nisi in
Italia. Similiter Clerici Idolorum cultores, Aruspices, & 86
Sortilegi de jure Canonico deponuntur, & detruduntur in
Mo-

Monasterium, ut cap. Si quis Episcopus cum cap. seqq. usque
87 in fin. 26. quæst. 5. Et tamen de jure civili laici concreman-
tur, & eorum bona publicantur, saltem in casu l. 3. C. De
88 malefic. & mathemat. Item Episcopi, & Clerici rebellantes
Sedi Apostolicæ non traduntur Curiæ sæculari, nisi sequu-
ta incorrigibilitate, cap. De Liguribus 23. qu. 5. & tamen
committunt crimen atrocissimum læsæ majestatis in primo
capite, ut l. 1. in princ. & quod ibi notatur, ff. ad leg. Iul. ma-
iest. & in Clem. Pastoralis, de re iudicat. Aretin. hic nu. 58.
& servatur ubique ut scindantur in frusta, teste Julio Claro
89 in §. Læsæ maiestatis, vers. Sed quæro quæ sit pœna. Et eo-
dem modo Clerici contra naturam incontinentes, secun-
dùm Canones non traduntur Curię sæculari, sed deponun-
tur, & in Monasterium detruduntur, ut cap. Clerici, de
excess. Prælat. licèt hoc crimen sit atrocissimum, & Bul-
la Pii V. restringitur ad exercentes, ut dictum est suprà
num. 76.

90 Ex quibus patet verum non esse, quod tradit Abb. in cap.
At si Clerici num. 41. suprà eodem, ubi ait posse circa hoc
dari novam doctrinam, quod ubicunque per leges imponi-
tur pro crimine atrocissimo aliqua pœna ex sævissimis, pu-
ta ut reus damnetur ad bestias, vel igne comburatur, aut
in frusta scindatur, contra Clericum talia committentem
possit judex laicus procedere super tali crimine atrocissi-
mo, & Episcopum in sententia, & processu prævenire,
& eo degradato legali pœna afficere: patet enim ex præ-
dictis etiam, ubi lex imponit aliquam ex prædictis pœnis
sævissimis, & excessivis, nihilominus non esse locum
degradationis: & multò minus præventioni judicis lai-
ci, quia etiam in casibus, in quibus expressum est in jure,
ut Clericus degradetur, nihilominus non efficitur de foro
sæculari, nisi postquam degradatio fuerit celebrata sæcula-
ri potestate præsente, ac pronunciatum eidem cùm fue-
rit celebrata, ut in suum forum recipiat degradatum: &
91 sic intelligitur tradi Curiæ sæculari, ut est expressè in cap.
Novimus, de verbor. significat. & ibi dixi num. 5. & 6. fa-
cit cap. Degradatio in fin. de pœn. lib. 6. Cavendum est igi-
tur ab hac nova Doctrina secundùm illud Apostoli 13. ad
Hebræos 9. Doctrinis variis, & peregrinis nolite abduci. Ad
hoc cap. Qui nesciat 11. dist. & quod notat gloss. ult. in cap.
Cum consuetudinis suprà de consuetudin.

92 Secundò principaliter pro hac opinione inducitur mul-
tipliciter hoc cap. Nam Papa hic fuit consultus, an Regibus
liceat Clericos judicare, sive in furto, sive in homicidio,
vel perjurio, seu quibuscumque fuerint criminibus depre-
hensi: & quamvis in responsione simpliciter dicat pro fur-
to, vel homicidio, vel perjurio, seu alio crimine, tamen
illa dictio, quibuscumque, censeri debet repetita, ut res-
ponsio congruat interrogationi, l. Ut responsum, Cod. de
transaction. §. Præterea instit. de inutil. stipul. Et ita intel-
ligit hunc text. gloss. in figuratione casus, dum dicit: Papa
respondet, quòd si Clericus in furto, vel alio quocunque
93 crimine deprehensus fuerit, &c. Dictio autem, quocunque,
facit venire majora non obstante verbo, alio, ad notata per
Aretin. in l. Quicunque, per illum text. C. Qui admitt. &
gloss. juncto text. in cap. Si sibi absenti in vers. Quicunque
alius, de præben. lib. 6. & firmavit Rota coram Crescentio
decis. 1. aliàs 32. de privileg.

94 Prætereà hic text. comprehendit homicidium, & furtum
sub unica verborum structura, & determinatione: ergo
debet utrumque casum æqualiter determinare, l. Iam hoc
iure, §. Si autem, & ibi Bart. num. 1. ff. de vulgar. & l. fin.
C. de sentent. cum simil. Sed pro furto qualificato scilicet
rei sacræ, & cum sacrilegio, Canones non imponunt hanc
pœnam traditionis Curiæ sæculari, ut cap. fin. de furt. ergo
nec pro homicidio cum sacrilegio, vel aliàs qualificato.

95 Ulteriùs quod plura furta, vel plura homicidia non suf-
ficiant ad tradendum Clericum Curiæ sæculari non data
incorrigibilitate secundùm gradus hic præscriptos, proba-
tur hic evidenter: Nam dicit text. depositum pro homici-
dio, vel furto, seu perjurio non statim esse comprimendum
per sæcularem potestatem, sed si sit incorrigibilis, prius es-
se excommunicandum, & crescente contumacia anathe-
96 matizandum. Dicitur autem incorrigibilis, qui similia,
vel deteriora crimina committit, nec vult pœnitere, secun-
dùm Anton. de Butr. hic n. 22. Ergo iteratio delictorum non
sufficit ad tradendum Curiæ sæculari, nisi deveniat in pro-
fundum malorum, & sic sequatur ultima incorrigibilitas,
quæ succedit post anathema. Tunc enim Ecclesia non ha-
bet ultra quid faciat, & ideò ne ille sit perditio plurimorum,
relinquit eum sæculari potestati puniendum. Quod benè
observat Host. hic prope fin. & Dec. in d. c. At si Clerici num.
258. suprà eodem, & latiùs dictum est suprà in ult. notab.

Ad hæc Clericus non est tradendus Curiæ sæculari, nisi 97
quando Ecclesia non habet ultrà quid faciat, id est, quando
de facto propter illius potentiam non potest eum compri-
mere, ut ostensum est suprà in 10. notab. Ergo non debet at-
tendi ad effectum traditionis quale sit delictum, quod Cle-
ricus commisit, sed an pro illo delicto possit per Ecclesiam
coerceri de facto; & consequenter nec pro homicidio qua-
lificato, vel iterato erit locus huic pœnæ, quamdiu Ecclesia
de facto non impeditur pœnis Canonicis in eum animad-
vertere.

Sed esto illa verba essent intelligenda de jure, & non de 98
facto: nihilominus ut benè considerat Aretin. hic num. 52.
quod hic dicitur, non tantùm respicit pœnam criminis, sed
etiam remedium corrigibilitatis, & conversionis; & in-
tendit Pontifex, ut quando Ecclesia est experta omnes mo-
dos conversionis, & non prosunt, tunc demum Clericus
comprimatur per sæcularem potestatem. Quamvis ergo
contra Clericum, qui homicidium qualificatum, vel itera-
tum commisit, Ecclesia non habeat ultrà quid faciat ad pu-
niendum, habet tamen ultrà quid faciat ad corrigendum:
& hoc ponderat tex. noster, qui fortissimè facit contra opi-
nionem Ancharani, & sequacium: Nam ut vides, Cleri-
cus non traditur Curiæ sæculari, nisi his duobus concur-
rentibus, videlicet ut Ecclesia non habeat ultrà quid faciat,
& Clericus sit incorrigibilis, quod perindè est ac dicere, ut
quoad pœnam, & quoad correctionem Ecclesia non habeat
ultrà quid faciat ad conversionem, maximè si Clericus sit
paratus culpam fateri, & pœnitere, vel non neget se velle
pœnitentiam subire. Igitur cùm hęc duo copulativè requi- 99
rantur, non sufficit alterum ad inducendum hunc effectum,
ut l. Si heredi plures, ff. de condit. instit. & notatur in c. 2. su-
prà de rescript.

Tertiò principaliter pro hac opinione est tex. in c. Tuæ in- 100
frà de pœn. ubi Pontifex requisitus qualiter puniri debeant
Clerici in latrociniis, vel aliis magnis sceleribus deprehensi,
respondet eos à suis Ordinibus degradatos esse detruden-
dos in arcta Monasteria ad pœnitentiam peragendam: nam 101
latrocinium est delictum gravius, quàm furtum, c. 1. in fin. de
homicid. unde secundùm Host. in d. c. Tuæ in prin. & Jo. And.
n. 1. ille textus loquitur de iis, qui se immiscent enormitati-
bus, juxta c. Perpendimus, de sent. excomm. Et sic loquitur de
furibus qualificatis, & non de simplicibus, qui tamen & ipsi
à suis Ordinibus sunt deponendi, ut hic patet, & degrada-
tio, de qua in d. c. Tuæ, intelligitur de verbali, scilicet depo-
sitione, non de actuali, secundùm Jo. Andr. ibi num. 2. aliàs
non congruerent, quę ibi sequuntur de pœna detrusionis in
Monasterium: nam actualiter degradatus exuitur omni pri- 102
vilegio Clericali, & statim efficitur de foro sæculari, ut cap.
Degradatio, de pœnis lib. 6. & cap. Novimus, de verbor. signi-
ficat. & latiùs dictum est suprà n. 16. 90. & 91. Item verba il-
la, in latrociniis, vel aliis magnis sceleribus, apta sunt com-
prehendere etiam plura latrocinia, vel magna scelera: ergo
est ibi text. expressus, quòd pro furto etiam qualificato, vel
iterato Ecclesia non imponit pęnam actualis degradationis.

Quartò & ultimò, aliis omissis, ad idem est textus a- 103
pertus in cap. Ut famæ infra, de sentent. excommunicat. ubi
deciditur, ut Clerici, qui graviter excedentes à Prælatis
suis in Monasterium detrusi carcerem claustri effugiunt, &
prioribus se sceleribus scelestiùs immiscent, ab iisdem
Prælatis possint, ac debeant arctæ custodiæ mancipari, ne
aliter ad similia, vel deteriora labantur; nec Curia sæcu-
laris possit illos capere nisi de mandato eorundem Prælato-
rum, quia tunc non sua, sed illorum authoritate id facere
videntur. Pondera illa verba, graviter excedentes, junctis
verbis, prioribus sceleribus, quę ostendunt hos Clericos gra-
via, seu magna scelera commisisse; & sic homicidia, vel
furta, & similia, de quibus loquitur hoc cap. & d. cap. Tuæ,
de pœnis. Item pondera verba, prioribus se sceleribus scele-
stius immiscentes, necnon illa, ad peiora, quę demonstrant eos
deinde iterata, & graviora scelera commisisse: Et nihilomi-
nus à suis judicibus Ecclesiasticis sunt comprimendi, vel per
seipsos, vel si necesse fuerit, invocato brachii sæcularis auxi-
lio. Ergo est ibi casus expressus, quòd pro magnis sceleri-
bus iteratis, & pro homicidio qualificato, vel iterato
Clericus non traditur Curię sæculari non data incorrigibi-
litate.

litate. Ex quibus puto hanc opinionem verissimam, & non esse tutum ab ea recedere in judicando, vel consulendo.

104 Porrò in hac opinionum contrarietate alii considerantes etiam cessante incorrigibilitate à Clericis perpetrari posse talia flagitia, quæ non valeant condignè puniri sola depositione, vel detrusione in Monasterium, cujus loco successit transmissio ad triremes, nunc verò in ergastulum existimarunt hoc relinquendum esse arbitrio judicis Ecclesiastici, qui justa qualitatem facti, & personarum decernat, an delinquens sit degradandus, & Curiæ sæculari tradendus, necne: Inter quos Covarr. *pract. quæst. lib. 2. qu. 20. num. 7.* ubi ait: *Nec tamen inficior posse contingere homicidium, aliudve crimen ita perniciosum Reipublicæ inspectis loci, temporis, & personarum qualitatibus, quod arbitrio discretorum iudicum hanc traditionem iustissimè patiatur.* Et ex illo idem repetunt Plaza *in Epitom. delict. lib. 1. cap. 21. n. 13. vers. Nec me latet*, Didac. Perez *tom. 3. comm. in ordin. regul.* Castell. *lib. 8. tit. 4. l. 3. sub vers. Vtrum autem degradatus*, Clar. *in §. fin. d. quæst. 36. vers. Pariter etiam*, ubi postquam dixit opinionem Ancharani, & Abbatis servari in practica, ut scilicet propter homicidium proditorium, vel aliud enorme, & gravissimum delictum Clericus degradatus tradatur Curiæ sæculari non expectata incorrigibilitate, seque etiam vidisse aliquando ita observari: concludit in hujusmodi casibus enormibus hoc relinquendum esse arbitrio ipsius judicis Ecclesiastici degradantis, qui secundùm qualitatem facti, & personarum decernat, an sit tradendus Curiæ sæculari, vel non; subdit tamen in dubio non esse faciendam traditionem Clerici delinquentis, qui non est incorrigibilis, nisi natura rei, & circumstantiæ criminis aliud suadeant: & idem dicunt Scaccia *de Iudic. lib. 1. cap. 11. num. 66. vers. Alii tamen sunt, & 67.*

105 Farinac. *quæst. 8. num. 81. vers. Ego, & alii recentiores.* Addunt nonnulli hujusmodi arbitrium non aliter explicandum esse, quàm consulto prius Summo Pontifice, secundùm ea, quæ tradit Episcopus Scradensis *in tract. de censur. & irregularit. tit. de deposit. & degradat. cap. 14.* Qui pluribus exemplis ostendit in multis mundi partibus sæpiùs servatam fuisse dictam opinionem Ancharani, & Abbatis, accedente tamen Summi Pontificis authoritate, & non alias. Quod etiam admittit Greg. Lopez *in leg. Partit. Hispan. l. 61. verb. Homicidio tit. 6. par. 1.* & Farinac. *d. q. 8. n. 81. circa fin.* ibi, & tamen semper Pontifice consulto, qui proptereà *cons. 143. num. 1. in fin. vol. 2.* respondit, Presbyterum, qui occidit Præpositum Villæ Cerenaschi, & bonis expoliavit, de jure potuisse etiam non expectata incorrigibilitate, prævia reali degradatione tradi Curiæ sæculari; saltem Papa consulto: & hoc similiter tutiùs esse dixit Martinus del Rio *disquisit. magicar. lib. 5. sect. 16. sub vers. Si quæras.*

Sed quidquid dicant isti, cùm jura in hoc articulo sint clara, non relinquitur locus arbitrio judicis, *c. de Causis suprà de offic. deleg.* & ideò tenendum quod primò dixi.

Et ita die 16. Novembris 1650. In Congregatione à Sanctissimo specialiter deputata actum fuit de causa cujusdam Matii Capponetti Siculi solemniter professi in Religione Fratrum Capuccinorum Sancti Francisci, qui in eadem commiserat furtum excedens summam scutorum centum, & loco triremium, ad quas damnatus fuerat, septennium manserat in carcere; ac deindè ad sacerdotium promotus, habitu religionis temerè dimisso, apostatavit, & per annum extra Religionem vagatus in habitu Clericali, tandem Romæ anno Jubilæi patravit decem magna furta in Palatiis diversorum Magnatum cum portarum, & scriniorum fractura, in quorum ultimo deprehensus, & carceribus mancipatus omnia singillatim confessus fuit; & cùm dubitaretur, an proptereà esset degradandus, & tradendus Curiæ sæculari, ut lueret pœnam ultimi supplicii, articulo de mandato Sanctissimi accuratè discusso, resolutum fuit contra opinionem Ancharani, & Abbatis non esse locum huic pœnæ degradationis, nec traditionis Curiæ sæculari, sed tantùm detrusioni in perpetuum carcerem, vel ad triremes. Quam Congregationis sententiam Sanctitas Sua ad se relatam approbavit. Et ita prædictus reus in effectu ad triremes in perpetuum fuit transmissus, &c. 106

DE JUDICIIS.

Innocentius III. Sancti Sergii, & Sancti Georgii Abbatibus.

CAPUT XII.

CUm venissent: & infrà. Cùm super privilegiis Sedis Apostolicæ causa vertatur; Nolumus de ipsis per alios judicari.

SUMMARIUM.

1 *COncilii Tridentini decreta, an & quibus liceat interpretari, & num. 9. usque in finem.*
Interpretationum quatuor sunt species, Principis, Consuetudinis, Iudicis, & Magistrorum; & in quibus differant, ibid. & num. seqq.
2 *Interpretatio, quam Princeps facit non ut Legislator, sed ut Magister, probabilis est, non necessaria.*
3 *Interpretatio translativa quæ sit.*
4 *Interpretatio argumentalis, & extrinseca propriè non inest legis.*
5 *Interpretatio impropria quotuplex sit.*
6 *Interpretatio quid sit.*
7 *Verba legis cum exponimus, legem non interpretamur, sed declaramus.*
8 *Interpretatio alia est litteralis, alia quæ in obscuritate sensus, seu dubietate verborum consistit.*
9 *Bulla Pii IV. circa prohibitionem interpretationis Concilii Tridentini refertur.*
10 *Bulla Pii IV. prohibens Tridentini Concilii interpretationem, de qua interpretationis specie sit intelligenda.*
11 *Concilii Tridentini Canones, & Decreta nemo potest per modum legis universalis interpretari, nisi solus Papa, & num. seqq.*
Prosp. Fagnan. in II. Lib. Decretal.
12 *Canones, & Leges interpretari is potest tantùm, qui potest condere.*
13 *Declaratio dubiorum emergentium ex decretis generalium Conciliorum à Sede Apostolica petenda est.*
Cognitio quæ tendit ad destructionem, vel confirmationem actus, debet ab eo procedere, qui potest actum celebrare, ibid. vers. Quæ conclusio.
14 *Papa potest Concilium Tridentinum interpretari tam per seipsum, quàm per eos, quibus id munus specialiter demandaverit.*
15 *Legatus non modo suam constitutionem, sed etiam rescriptum Papæ potest interpretari.*
16 *Interpretatio Papæ, vel habentis authoritatem ab ipso habet vim generalis Constitutionis, etiamsi in aliquo speciali casu, ad consultationem alicuius edita fuerit.*
17 *Congregationis Concilii declarationes sigillo, & subscriptione munitæ, etiamsi editæ fuerint in aliquo speciali casu, faciunt ius quoad omnes, perindè ac si à Papa editæ fuissent.*
18 *Congregatio Episcoporum, & Regularium non habet ius Tridentini Concilii decreta interpretandi, & num. seqq.*
Iurisdictio Papæ reservata non comprehenditur in concessione iurisdictionis quantumcunque generali, ibidem.

19 Interpretandi poteſtas cohæret perſonæ, & in alium non tranſit.

20 Legatus de Latere Tridentini Concilii decreta interpretari non poteſt abſque ſpeciali facultate.

21 Epiſcopi in ſuis decretis, & Conſtitutionibus, & Iudices in ſuis ſententiis, & interlocutionibus interpretari non poſſunt decreta Concilii Tridentini, & num. ſeqq. uſque ad num. 52.

22 Iudicibus, an & quomodo liceat iura interpretari, & num. ſeqq. uſque ad num. 25. & num. 38. uſque ad num. 44.

23 Epiſcopi prohibentur generalium Conciliorum dubia interpretari.

24 Intellectus l.fin.C.de legib. l.2. §.Si quid verò, C. de veter. iur.enucl. & l.Non poſſunt, ff.de legib.

25 Bulla Pii IV. dum prohibet ne quis audeat ſtatuere ſuper decretis Concilii Tridentini, intelligitur de ſtatutis declaratoriis, & num. ſeqq.

26 Epiſcopis tanquam executoribus Concilii Tridentini in ſua diœceſi licet pro huiuſmodi executione edicta proponere.

27 Reges efficere debent, ut cuſtodiantur leges, & præcepta Dei.

28 Prætextus, ſeu color quid ſit.

29 Verbum, ſtatuere, neceſſitatem inducit, & in materia declaratoria non importat, niſi interpretationem authoritativam.

30 Congregatio Concilii à Pio IV. ad Concilium Tridentinum non interpretandum, ſed exequendum aſſumpta, haſitavit an ab initio ei licuiſſet Concilium interpretari.

31 Rota Romana deciſiones ſunt Magiſtrales, & probabiles tantùm, licèt magnum habeant pondus authoritatis.

32 Rotæ Romanæ deciſiones prævalent communi opinioni.

33 Item faciunt ius in Curia adinſtar ſtyli, ſaltem ſi ſecundùm eas fuerit ſæpius iudicatum.

34 Rota Romana in ſuis deciſionibus non licet Tridentini Concilii decreta interpretari abſque ſpeciali facultate, & num. ſeqq.

35 Signatura Iuſtitiæ cùm in genere, & confusè petitur commiſſio cauſæ, debet in commiſſione addere clauſulam, dummodò non agatur de interpretatione Decretorum Concilii Trident.

36 Iudex delegatus in cauſa ſibi commiſſa fungitur vice Papæ, & eſt maior Ordinario.

37 Epiſcopis ſi in ſuis diœceſibus, & Iudicibus in cauſis pendentibus liceret Concilium Tridentinum interpretare, quæ incommoda ſequerentur.

38 Iudicem oportet Legum, & Canonum ſenſus, & mente ſcrutari, etiam poſthabita verborum proprietate, quod ſine interpretatione fieri non poteſt.

39 Iudex ſuper paucis tantum, quæ iuridica ſententia decidi non poſſunt, debet Principem conſulere.
Declaratur, num. 51.

40 Interpretationis prohibitio non afficit, ubi copia Principis haberi non poteſt.

41 Iudices ſuper dubiis litterarum Apoſtolicarum nullatenus poſſunt iudicare, ſeu pronunciare, ſed tantum cognoſcere incidenter.

42 Iudex de dubio arduo, & inexplicabili ſuper litteris Apoſtolicis etiam incidenter cognoſcere non poteſt, ſed debet Papam conſulere.

43 Interpretatio dubiorum ſuper litteris Apoſtolicis emergentium indiſtinctè petenda eſt à Papa ſi ſit præſens in loco.

44 Iudex cùm incidit dubium concernens interpretationem Concilii Tridentini, quomodo ſe gerere debeat in cognitione, & expeditione cauſæ.

45 Interpretationi locus non eſt, ubi verba ſunt clara.

46 Iudex cùm directè, & principaliter vertitur dubium ſuper intellectu alicuius decreti Concilii Tridentini, omnino abſtinere debet ab interpretatione.

47 Iudex etiam incidenter de dubiis ſuper decretis Concilii Tridentini cognoſcere non poteſt, ſi commodè pateat aditus ad Congregationem.

48 Iudices, qui ob locorum diſtantiam, vel aliud legitimum impedimentum nequeunt ad Congregationem Concilii recurrere poſſunt, ſi periculum ſit in mora, de dubiis non arduis decretorum Concilii incidenter cognoſcere, & ſuper negotio principali pronunciare.

49 Impedimentum iuſtitiæ publicæ honeſtatis, quod oritur ex matrimonio contra formam Concilii contracto per verba de præſenti, & non conſummato, non fuit à Concilio ſublatum, & durat uſque ad quartum gradum.

50 Epiſcopi & Iudices, etiamſi difficilis ſit receſſus ad Sedem Apoſtolicam, dubium arduum, & difficile ſuper decretis Concilii Tridentini etiam incidenter decidere non debent.

51 Iudex in dubiis decidendis quem ordinem ſervare teneatur.

52 Doctores, & Magiſtri prohibentur gloſsas, commentarios, adnotationes, & ſcholia ſuper decretis Concilii Tridentini typis mandare, atque impreſſa edere, & num. ſeqq. uſque ad num. 63.

53 Bulla Pii V. prohibens ne quis edat ullum genus interpretationis ſuper decretis Concilii Tridentini, includit etiam interpretationem probabilem, & num. ſeqq.

54 Iudices ſæculares minimè poſſunt leges Canonicas, & Conciliares interpretari.

55 Verba univerſalia includunt etiam ea, quæ aliàs in diſpoſitione generali non includerentur.

56 Canonum ſtatuta Principum Conſtitutionibus adiuvantur.

57 Iuriſperitus, qui edidit gloſsam impreſſam Hiſpano idiomate ſuper Concilio Tridentino, declaratur excommunicatus à S. Congregatione.

58 Remiſſiones Auguſtini Barboſæ Indici librorum prohibitorum adiectæ ex ſententia S. Congregationis Concilii.

59 Legumlatores fere omnes ſuarum legum interpretationem prohibuerunt.

60 Conſuetudo contra Conſtitutionem Apoſtolicam habentem decretum irritans, & infligens pœnam excommunicationis valide introduci non poteſt.

61 Septimi libri Decretalium compilatio ſub Gregorio XIII. inchoata, & ſub Clemente VIII. abſoluta, cur publicata non fuerit, & num. ſeqq.

62 Decretalium quot compilationes fuerint, & qui illarum gloſsatores.

63 Doctoribus, & Magiſtris non licet gloſsas, commentarios, adnotationes, aut ſcholia ſuper Decreto Concilii Tridentini manuſcripta evulgare, & num. ſeqq.
Declaratur, num. 71. & 76.

64 Verbum, edere, quid importet propriè.

65 Typographiæ uſus quo tempore incœpit.

66 Librorum impreſſio, & evulgatio etiàm in materia pœnali pari paſſu ambulant.

67 Communis uſus loquendi prævalet verborum proprietati.

68 Declaratur.

69 Statutum imponens pœnam pro homicidio quocunque patrato, an comprehendat etiam homicidium caſuale, & ſine dolo.

70 Dictio, quocunque modo, extendit diſpoſitionem etiam ad impropria, & aliàs non comprehenſa in diſpoſitione generàli.

72 Opera etiam manuſcripta conſueverunt allegari, licet minus frequenter, quàm impreſſa, & cur, & num. ſeqq.

73 Vincentius profundiſſimæ ſcientiæ pater dictus à Ioanne Andrea.

74 Doctores antiqui mittebant ſibi invicem libros manuſcriptos propter illorum penuriam.

75 Rationis finalis reliquiæ ſatis ſunt ad ſuſtinendam diſpoſitionem.

76 Doctores, qui gloſsas, & commentarios manuſcriptos ſuper decretis Concilii Tridentini non evulgant, ſed ad uſum ſuum ſibi reſervant, non incidunt in pœnas Conſtitutionis Pii IV.

77 Gloſsa Cardinalis Antonii Carafa, & Epiſcopi Theani ſuper decretis Concilii Tridentini.

78 Congregationis Concilii Miniſtri, an includantur in Bulla Pii IV. de non interpretandis decretis Concilii Tridentini.

79 Ra-

79 Ratio expressa per gerundium censetur finalis.
80 Doctores, & Advocati, qui aliquod Tridentini Concilii decretum incidenter interpretantur, eamque interpretationem scriptam, aut impressam edunt, excusantur à censuris Bulla Pii IV.
81 Verba, quocunque modo, includunt omnem modum tam principalem, & directum, quàm incidentem.
82 Navarri consilia multa contra declarationes Sac. Congregationis Concilii.
83 Bulla Pii IV. accepit interpretationem ex communi observantia, ut non comprehendat editiones interpretationum, quas faciunt obiter Magistri, & Doctores super aliquo decreto Concilii Tridentini.
84 Verba universalia, quocunque modo, restringuntur ad subiectam materiam.
85 Verba obscura propter eorum generalitatem ex observantia veniunt declaranda.
86 Constitutio tollens consuetudinem, non tollit interpretativam.
87 Consuetudo in legibus interpretandis primo loco spectanda est, deinde propria significatio verborum.
88 Interpretatione prohibita, non censetur prohibita interpretatio, quæ fit obiter, & incidenter.
89 Magistri, & Lectores licitè possunt in scholis Tridentini Concilii decreta oretenus interpretari, & num. seqq. in fin.
90 Concilium Tridentinum in Græcam, Arabicam, Chaldaam, aliasque exteras linguas versum.
91 Litteralis expositio absolutè necessaria est ad intelligentiam legum.
92 Doctores, & Magistri de iure communi facultatem habent Leges, & Canones interpretandi.
93 Interpretandi licentia, quæ in Doctoratu confertur quid operetur.
94 Bulla Pii IV. non sustulit facultatem, quàm Doctores habent publicè interpretandi Concilium Tridentinum, & num. seqq. usq. in fin.
95 Extensio in pœnalibus non est facienda de casu ad casum.
96 Interpretatio legum naturaliter necessaria est, & ideo per Constitutionem, vel Statutum tolli non potest.
97 Statutum prohibens interpretationem, intelligitur de extrinseca.
98 Argumentis frequenter, & collationibus latens veritas aperitur.
99 Concilii Tridentini decretum in cap. 2. sess. 25. de reform. expenditur.
100 Interpretatio Canonum ad dogmata pertinentium aliter fieri debet à lectoribus Theologia, atque à Professoribus Iuris Pontificii.
101 Canonum disciplina est Theologia subalternata.
102 Inducta ad maiorem confirmationem actus, non debent eius informationem operari.
103 Intellectus l. Nemo Clericus, Cod. de Summ. Trinit. & Fide Cathol. & cap. 2. §. Inhibemus de hæretic. in 6.
Disputare publicè, vel occultè de articulis Fidei, an liceat Clericis, vel laicis, ibid.
104 Doctoribus, & Magistris an liceat interpretationes super decretis Concilii scholaribus scribentibus publicè dictare.

CVm venissent. De dubiis privilegiorum Apostolicæ Sedis solus Papa cognoscit, & non inferior. Hoc dicit secundùm Ant. de Butr. & Abb. Vel secundùm Bald. & Cardin. De privilegiis Apostolicis non judicat alius à Papa. Vel sic secundùm Aretin. Interpretatio privilegii pertinet ad conditorem, non ad alium. In hoc habes juxta concordantia infrà num. 12. & seqq. Breve est, & non dividitur; & est pars Decretalis, quæ habetur suprà in cap. Cum venissent de in integr. restitut. secundùm Goffred. Host. & Jo. Andr. quod pleniùs explicat Abb. Antiq.

QUÆRO, An & quibus liceat Tridentini Concilii decreta interpretari.

Ad evidentiam præmittendum est primò respectu efficientis, seu interpretantis quatuor esse species interpretationum, quas recenset glossa in cap. 1. in ver. Interpreta-
Prosp. Fagnan. in II. Lib. Decretal.
tus: & ibi etiam Doct. suprà de postul. Prælator. Item gloss. fin. in cap. Sicut, §. Ex his 11. qu. 1. gloss. in l. Si de interpretatione, ff. de legib. & in l. 1. in ver. Iusque, C. eod.

Prima interpretationis species est generalis, necessaria, 1
& in scriptis redigenda, ut Principis, cap. Inter alia infrà
de sent. excomm. & cap. fin. de concess. praben. lib. 9. cum concord. de quibus infra in prima conclusione, quam interpretationem appellat authoritativam Cardin. Jacob. in tract. de Concil. cap. 16.

Secunda species est generalis, & necessaria, sed non in scriptis redigenda, ut consuetudinis, l. Minimè, ff. de legib. & d. l. Si de interpretatione.

Tertia species est quidem necessaria, & in scriptis redigenda, sed non generalis, ut Judicis, l. Non possunt, & l. Nam ut ait, ff. de legib. not. Innoc. in d. c. 1. n. 6. in fin. de postul. Prælat. & Silvester in ver. Opinio num. 2. vers. Quia Iudex potest interpretari. Et hæc interpretatio inter partes similiter dici potest authoritativa, quia res judicata pro veritate habetur, l. Ingenuum, ff. de stat. homin. & judicium redditur in invitum, l. Inter stipulantem, §. 1. ff. de verb. oblig. Quamvis generalis dici non possit, quia jura litigatorum non egreditur, ut declarat Innoc. in cap. Cum speciali nu. 4. in fin. de appellat.

Quarta species interpretationis est, quæ nec generalis,
nec in scriptis redigenda, nec necessaria est, sed probabilis
tantùm, quàm nonnulli doctrinalem appellant, sicut est
interpretatio Glossarum, & Magistrorum, l. Unica, Cod.
de Profes. qui in urb. Constantin. lib. 12. cum aliis, de qui-
bus infra in 6. conclus. num. 92. Quod habet locum etiam 2
si hanc interpretationem faciat Princeps, seu Legislator,
sed ut Magister, seu Doctor, ut de apparatu Innocentii IV.
notat Joan. Andr. in addit. ad Specul. in rubr. ne Sede vacan.
Felin. in cap. 2. de rescript. Jas. in l. 1. ff. si cert. pet. & docet
idemmet Innoc. in cap. Per tuas, il seconde sub num. 4. vers.
Si tu dicas de Simon. & Navarr. cons. 11. incip. Quibus si-
gnis cognoscitur.

Præmittendum secundò respectu formæ, seu naturæ 3
ipsius interpretationis secundum Cardin. in cap. Cum dile-
ctus nu. 12. vers. Octavo quæro de consuet. interpretationem
duplicem esse, quædam enim est translativa, per quam sci-
licet unum idioma in aliud transfertur, juxta text. in l. 1. in
fin. ff. de verb. oblig. Et sic dicuntur Septuaginta interpretes
S. Bibliæ. Et Hieronymus itidem dicitur interpres. Et
hos etiam Mediatores appellamus, ut per Card. ubi suprà.

Quædam verò est interpretatio, quæ non fit per trans- 4
lationem unius idiomatis ad aliud, sed circa idem idioma.
Et hæc rursus subdividitur: alia enim interpretatio est ar-
gumentalis, & extrinseca, quæ propriè non inest legi, ut
inquit Bald. in cap. 1. num. 52. de Constit. Et hanc dicit tripli- 5
cem esse Card. loc. cit. videlicet abrogativam, extensivam,
& restrictivam. Quę divisio colligitur ex gloss. 2. in l. 1. ff.
de orig. iur. dum dicit interpretationem largiùs poni pro
correctione, pro arctatione, & prorogatione. Ad idem
est gloss. in l. 1. §. Qui operas in ver. Interpretatione, ff.
ad Tertill. & not. Paul. de Castr. cons. 338. Quia ex-
ceptiones, & num. 2. lib. 1. dicens interpretationem su-
mi posse etiam pro omnimoda correctione, & pro modi-
ficatione, quæ in argumento, vel diminutione consistit.
Nec dissentit Bartol. in leg. Gallus, §. Etiamsi, ff. de liber.
& posthum. corruptè enim legitur ibi interpretationem
quandoque sumi pro declaratione; & legendum videtur
pro correctione, cùm Bartolus ad hoc alleget text. in dict.
§. Qui operas, qui loquitur de interpretatione illa, quæ
dicitur correctio, ut ibi per gloss. in ver. Interpretatio, nisi
largè, & impropriè secundum gloss. prealleg. in d. l. 1. de
orig. iur. sed potiùs correctio, vel modificatio, ut per Paul.
de Castr. d. cons. 338. num. 2. lib. 1. & de hac vide latè per
Card. in d. c. Cum dilectus à nu. 14. usque in fin. de consuet.

Alia verò interpretatio, ut idem Bald. ait in d. c. 1. nu. 52. de Constit. est substantialis & intrinseca, & inseparabilis à lege. Et hoc modo accipitur interpretatio propriè pro congrua verbi dubii declaratione, secundùm Paul. de Castr. ubi suprà: de qua scripserunt Bartol. in l. Omnes populi, in 3. quæst. sexta quæstionis principalis, num. 56. ff. de iust. & iur. Salyc. in l. 2. in 1. C. de noxal. action. Ludovic. Roman. in repet. l. Si verò, §. De Viro, circa princip. ff. solu. matrim. & Petr. de Anchar. in repet. c. Canonum statuta, in decimaquarta quæstione principali de Constitut.

Præmittenda est tertiò diffinitio interpretationis 6

propriè sumptæ, quæ secundùm Bald. *in proæm. Decretal. num.* 95. est sermonum difficilium, vel perplexorum expositio, vel secundum Silvest. *in ver. Interpretatio in princ.* est unius verbi per aliud, vel unius sententiæ per aliam decla-
7 ratio: propterea tamen cùm verba legis exponimus, legem non interpretamur, sed declaramus, ut scripsi Bart. *in dicta leg. Gallus, §. Etiamsi num.* 1. *ff. de liber. & posthum.* licèt Interpretationis verbum sæpè accipiatur pro declaratione, ut *in leg.* 1. *ff. si cert. pet.* & alibi passim.

8 Præmittendum quartò interpretationem, seu declarationem, ut proponitur, diffinitam iterùm subdividi secundùm Abb. *in cap. Super quæstionum num.* 8. *vers. Et dic clarius de offic. deleg.* Alia enim est litteralis, per quam scilicet verbum, vel verbi sensus, seu constructio, quasi grammaticaliter ad litteram exponitur, juxta text. *in cap. Exiit qui seminat, §. Itaque sub pœna, de verbor. significat. lib.* 6. *in l.* 1. *§. fin. ff. de verbor. obligat. & in l. Prospexit, ff. Qui, & à quibus.* Et hanc appellat Corium litteræ Oldrad. *consf.* 9. *Posito sine præiudicio num.* 4. *vers. Præterea.* Item verborum corticem, Clem. *un. §. Verum de iureiur.* Item superficiem, & sermonum folia Hieron. *in Epist. ad Galat. cap.* 1. ut refertur *in cap. Marcion* 1. *quæst.* 1. Item verbum ex verbo Greg. *in cap. Propterea de verbor. significat.* Item interpretationem linguarum, ut cùm dicimus Eucharistia, id est, bona gratia, Abb. *loc. cit.* & grossum modum intelligendi Bald. *in l. Lege num.* 7. *Cod. de legit. hered.* Alia est interpretatio, ut inquit ibidem Abb. quæ in obscuritate sensus, seu dubietate verborum consistit, quæ scilicet non nudam litteram, & verborum corticem explicat, sed verba, & sensum simul juxta text. *in d. leg. Nominis & rei, §. Verbum ex legibus*, juncta gloss. *ff. de leg.* aut certè sensum, seu intellectum, qui legi intrinsecè, & essentialiter inest, ut *in cap. Intelligentia, de verbor. signif. in l. Contra legem, vers. In fraudem, & in l. Scire leges, ff. de legib. cum concord.* de quibus per Oldrad. *loco citato.* Et hanc Jura, & sacri Canones appellant legis rationem, intellectum, sententiam, mentem, animam, vim, robur, spiritum, medullam, radicem, &c. ut in dict. Clem. 1. *§. Verum de iureiur. & in d. c. Marcion* 1. *qu.* 1. *cum simil.* de quibus ibi per gloss. *in ver. Sed in sensu*, Feder. de Sen. *consil.* 4. *Testator num.* 7. *vers. Multum est*, & Abb. *cons.* 75. *Primo est videndum num.* 6. *vers. Nam mens legis lib.* 1.

9 Ultimò præmittenda sunt verba Bullæ Concilii à Pio IV. editæ 7. Kalend. Februarii 1564. incipien. *Benedictus Deus in fin. Concilii*, quæ sic se habent: *Ad vitandum præterea perversionem, & confusionem, quæ oriri posset, si unicuique liceret, prout ei liberet, in decreta Concilii Commentarios, & interpretationes suas edere; Apostolica authoritate inhibemus omnibus tam Ecclesiasticis personis cuiuscumque sint ordinis, conditionis, & gradus, quàm laicis, quocumque honore, ac potestate præditis; Prælatis quidem sub interdicto ingressus Ecclesiæ; aliis verò quicumque fuerint sub excommunicationis latæ sententiæ pœnis, ne quis sine authoritate nostra audeat ullos commentarios, glossas, annotationes, scholia, ullumve omnino interpretationis genus super ipsius Concilii decretis quocunque modo edere, aut quidquam quocunque nomine, etiam sub prætextu maioris corroborationis, aut executionis, aliove quæsito colore statuere. Si cui verò aliquid in eis obscurius dictum, & statutum fuisse, eamque ob causam interpretatione, aut decisione aliqua egere visum fuerit, ascendat ad locum, quem Dominus elegit, ad Sedem videlicet Apostolicam omnium fidelium magistram, cuius authoritatem, etiam ipsa S. Synodus tam reverenter agnovit. Nos enim difficultates, & controversias, si quæ ex eis decretis ortæ fuerint, nobis declarandas, & decidendas, quemadmodum ipsa quoque S. Synodus decrevit, reservamus.*

10 His præcognitis, quiddam opinati sunt in Constitutione Pii IV. non prohiberi nisi interpretationem generalem, & necessariam, seu authoritativam, quæ in scriptis redigitur; & sic primæ speciei, de qua in principio primi suppositi *num.* 1. ut Salas *de legib. tractat.* 14. *quæst.* 97. *disput.* 21. *sect.* 11. *vers. Neque obstant prioris partis fundamenta, & vers. Quantum ad primam*, post Henriqu. *lib.* 7. *de Indulg. cap.* 29. *num.* 4. Et Eman. Rodriq. *tom.* 1. *Regul. quæst. in* 11. *quæst. art.* 3. *§. Ad vitandum*, sed hæc sententia est nimis laxa, & reddit Constitutionem Pii IV. prorsus inanem, & frustratoriam: nam cùm interpretatio hæc authoritativa, & generalis decretorum Conciliorum fieri non possit, nisi à Summo Pontifice, ut patebit infrà in prima conclusione; ineptè Pius IV. illam tam distinctè prohibuisset omnibus tam Ecclesiasticis personis, quàm laicis. Et verba Bullæ universalia, & prægnantia, & tam crebrò inculcata, violentam hanc restrictionem non patiuntur, ut similiter patebit infrà *in* 4. *conclus. num.* 54. *vers. Quintò expendenda sunt verba.*

Alii è converso fortè religiosius, quàm par est, existimarunt Pium IV. interdixisse generaliter, & indistinctè quamcumque interpretationem etiam probabilem decretorum Concilii Tridentini. Sed hæc opinio est nimis rigida, & facilè potest injicere laqueum conscientiis ob Censuras in prædicta Constitutione inflictas, easque patitur difficultates, quæ inferiùs subjiciuntur in quinta, & sexta conclusione.

Quamobrem pro veritate statuendæ sunt conclusiones infrascriptæ.

Prima conclusio est, Decreta, & Canones Concilii 11
Tridentini nemo potest authoritativè, ac per modum legis universalis interpretari, nisi Romanus Pontifex. Hęc conclusio est manifesta.

Primò, quia generaliter ille solus habet jus interpretan- 12
di Canones, qui habet potestatem condendi eos, quæ sunt verba tex. *in §. Ex his omnibus* 11. *qu.* 1. Et unde jus prodiit, interpretatio quoque debet procedere, *c. Inter alia infrà de sent. excomm. c. Constitutionem eod. tit. in* 6. *c. Cùm venissent de iudic. l.* 1. *l. Leges Sacratissimæ, & l. fin. C. de leg.* ibi, *Si enim leges condere soli Imperatori concessum est, & leges interpretari solo dignum Imperio esse oportet.* Et infrà: *Quis legum ænigmata solvere, & omnibus aperire idoneus esse videbitur, nisi is, cui soli Legislatorem esse concessum est?* Quę jura, ut vides, loquuntur taxativè, itaut excludant omnem potestatem inferiorem à Principe. Et à gloss. & DD. communiter intelliguntur de interpretatione primæ speciei, quæ scilicet in scriptis redigitur ad differentiam juris non scripti, quæve generalis, & necessaria est, & facit jus quoad omnes, juxta tex. *in cap. final. de Constitut.*

Deindè patet hæc conclusio, quia interpretatio genera- 13
lium Conciliorum, quæ per Romanæ Ecclesiæ authoritatem & fiunt, & robur accipiunt, *c.* 1. *& seqq.* 17. *dist. c. Ideò* 2. *qu.* 6. *&* 22. *dist. per tot. c. Significasti de elect.* omninò pertinet ad Summum Pontificem, *c. Nec licuit* 17. *dist.* ibi, *Sed quoties aliqua de universali Synodo aliquibus dubitatio nascitur, ad recipiendam de eo, quod non intelligunt rationem, ad Apostolicam Sedem conveniant, c. Dilectus de concess. præben. in* 6. & utrobique gloss. & DD. not. gloss. in Extravag. *Cum inter nonnullos in ver. Declaramus de verb. signific.* Præpos. *in cap. Sicut num.* 1. 15. *dist.* Turrecrem. *in Summa de Ecclesia lib.* 3. *cap.* 53. Card. Jacob. *de Conc. cap.* 10. Ideòque in Constitutione Sixti V. edita 11. Kalend. Februarii 1587. quæ incipit, *Immensa in §. Deum autem Patri*, super Institutione Sac. Congregationis Concilii, dicitur; Ad singularem tantummodò Summi Pontificis authoritatem spectare, Generalia Concilia indicere, confirmare, interpretari.

Ac demum, quia in individuo ipsummet Concilium Tridentinum *in decreto de recipiend. decret. Concil. sess.* 25. *de reformat.* declarationem eorum, quæ in eodem Concilio statuta, ac diffinita fuerunt, remisit ad Romanum Pontificem. Et Pius V. in antedicta Constitutione decretorum Concilii Tridentini interpretationem sibi, ac Sedi Apostolicæ specialiter reservavit, ac cæteris omnibus interdixit. Quæ conclusio maximè procedit quoad interpretationem correctivam, seu modificativam, de qua supra in secundo supposito *num.* 5. Explorati enim juris est inferiores à Summo Pontifice nequaquam posse decreta universalium Conciliorum abrogare, vel modificare, *cap. Inferior* 21. *distinct. cap. Cùm inferior, de maiorit. & obed.* Clemen. *Ne Romani de elect.* & habetur expressius in Extravagan. Joannis XXII. *Sancta Romana, §. Quædam autem de Relig. domib.* ubi id notat gloss. *in ver. Concilii.* Item gloss. *in cap. Cùm dilectus in ver. In ætate*, & ibi etiam Abb. *col.* 5. *de elect.* gloss. *in cap. Nec licuit in ver. Particularem* 17. *distin.* Felin. *in cap.* 1. *de sponsal.* Naturalem rationem reddit hic Petr. de Anchar. *in* 2. *notab. num.* 1. quia cognitio, quæ tendit ad destructionem, vel confirmationem actus, debet ab eo procedere, qui potest actum celebrare, ut in regula, *Nihil tam naturale, ff. de regul. iur.*

Sc-

14 Secunda conclusio. Quemadmodum Romanus Pontifex potest decreta Tridentini Concilii per seipsum authoritativè interpretari, ita & per eos, quibus id munus interpretandi specialiter demandaverit, eorumque interpretatio habebit legis authoritatem perinde, ac interpretatio Papæ, *l. Non ambigitur, ff. de legib. l. 1. §. fin. ff. A quib. appell. non lic. §. Lex est instit. de iure natural. & l. Formam, ff. de offic. Præfect. Prætor.* Quæ jura ad hoc propositum adducit gloss. Magna *in l. 1. in fin. glossæ, vers. Item contra, ff. de legib.* Sed melior text. est *in l. 1. §. His itaque collectis*, juncto *§. Sed neque, Cod. de veter. iur. enuclean.* ponderando eum ut diximus *in cap. Quoniam num. 8. vers. Ad idem est textus formalis suprà de Constitut.*

15 Si Legatus non modò suam Constitutionem, ut *in cap. Ex parte, il terzo de verbor. signific.* Sed etiam rescriptum Papæ potest interpretari, *cap. 1. de postul. Prælat.* gloss. *in d. cap. Ex parte in ver. Interpretatione*, & gloss. *fin. in cap. Sicut, §. Ex his omnibus 11. qu. 1.* Et in Prætoriis stipulationibus si ambiguus sermo acciderit, Prætoris est interpretatio, *l. In Prætoriis, ff. de Prætor. stipul.*

16 Porrò interpretatio, quàm facit Papa, vel generalem authoritatem habens ab ipso, habet vim generalis Constitutionis, & facit jus quoad omnes, etiamsi non generaliter, & per modum legis, sed in aliquo speciali casu, & ad consultationem alicujus edita fuerit. Hic est textus *in leg. fin. in princ. C. de leg.* cujus hæc sunt verba, *Si Imperialis Maiestas causam cognitionaliter examinaverit; & partibus cominus constitutis sententiam dixerit, omnes omnino iudices sciant hanc esse legem non solum illi causæ pro qua producta est, sed & omnibus similibus.* Quem textum ad hoc ponderat ibi Bald. *num. 1.* Ad idem est casus *in cap. Ex multa de voto.* Per quem textum ita tenet gloss. *in cap. Ex tua in ver. Consultationem de fil. Presbyt.* & Felin. qui alios adducit *in cap. 1. num. 17. de Constit.*

17 Ex duabus conclusionibus, ut suprà firmatis infertur primò, ut Sacra Congregatio Concilii possit decreta Tridentini Concilii ita interpretari, ut illius declarationes sigillo, & subscriptione munitæ, etiamsi editæ fuerint in aliquo particulari casu habeant vim Constitutionis generalis, earumque ut ipsamet Congregatio declaravit, eadem habenda sit ratio, ac si à Papa editæ essent, cùm authoritatem interpretandi Concilium habeat ex Constitutione Sixti V. proximè relata: quàm propositionem latissimè probavimus *in dict. cap. Quoniam suprà de Constitut. à num. 6. usque ad num. 69.*

18 Infertur secundò, ut Sacra Congregatio Episcoporum, ac Regularium, quamvis habeat a Papa authoritatem respondendi illorum consultationibus, proindèque ejus responsa etiam in casibus particularibus edita faciant in similibus casibus jus generale quoad omnes ad instar declarationum Sacræ Congregationis Concilii, tamen facultatem non habeat Tridentini Concilii decreta interpretandi: Tum quia in generali commissione respondendi ad dubia Episcoporum, & Regularium non comprehenditur facultas interpretandi Concilium, quæ ex Bulla Pii IV. est Romano Pontifici specialiter reservata, *cap. 2. de pænit. & remiss. in 6. cap. ult. de offic. Vicar. eod. lib. c. Nuper, vers. Quia tamen conditor Canonis, de sentent. excomm. in antiq.* Et in specie in concessione jurisdictionis quantumcumque generali non comprehendi jurisdictionem reservatam Summo Pontifici; est casus *in c. Quod translationem*, & ibi gloss. & DD. not. *de offic. leg.* Dec. *cons. 197. In casu inquisitionis num. 1.* Rota *decis. 119. Legatus, vel Nuncius in novis, & decis. 36. Nota Legatus in antiq.* ubi propterea decidit in concessione conferendi beneficia qualitercumque vacantia facta Legato non venire beneficia Papæ reservata. Potestas autem interpretandi cohæret personæ, adeòut non transeat in alium, ut inquit Innoc. *in cap. fin. de success. ab intest.* & notat gloss. *in l. Idem Pomponius in ver. Appareat, ff. de rei vendic.* Ideòque Greg. XIII. dixit nunquam suę intentionis fuisse committere Episcoporum Congregationi ut de iis, quæ ad interpretationem Concilii pertinerent, aut de ipsis Congregationis Concilii decretis cognosceret. Illud autem se rectè meminisse ait Sanctitas Sua commisisse Congregationi Concilii ea omnia, quæ ad Concilium interpretandum pertinent, ut est adnotatum in libris publicis ejusdem Congregationis Concilii *tom. 10.*
19 *fol. 557.* Tum quia, & multò clarius in præallegata Bulla Sixti V. incipien. *Immensa in §. Et nos quidem super Institutione S. Congregationis Episcoporum*; dum eidem Congregationi facultas tribuitur Episcoporum, aliorumque Prælatorum, & Ordinariorum petitiones audiendi, eorumque consultationibus respondendi; causas item, & Controversias inter Prælatos de jurisdictione; aliave de causa exortas. Item inter Capitula, aut obtinentes dignitates, ac inter quascunque singulares personas, & universitates, aut locorum in temporalibus Dominos examinandi; expressè interseritur exceptio illa, *præter eas, quæ Tridentini Concilii interpretationem exigunt.* Et similiter in eadem Bulla in §. *Nec sanè minus super Institutione S. Congregationis regularium.* Disertis verbis statuitur, ut Cardinales hujus Congregationis cùm inter Episcopos, & Regulares dubitationes inciderint, quæ sub decretorum Concilii dispositione, aut interpretatione comprehendantur, eas ad eamdem Congregationem Concilii remittant. Et 20
ex hac secunda illatione satis clarè subinfertur, nec Legatum de latere posse interpretari decreta Concilii Tridentini, cùm hæc facultas sit Papæ specialiter reservata; ideòque non includatur in facultatibus legati quantumcumque generalibus, juxta text. *in dict. cap. Quod translationem, de offic. leg.* & prædictam decisionem Rotæ 119. *in novis.*

Tertia conclusio, Archiepiscopis, & Episcopis, cæte- 21
risque locorum Ordinariis in suis decretis, & Constitutionibus tam in Conciliis Provincialibus, vel diœcesanis, quàm extra. Item judicibus quibuscunque in eorum sententiis, & interlocutionibus prohibitum est Trident. Concilii decreta interpretari.

Probatio autem hujus conclusionis si petenda esset à ju- 22
re communi, esset satis dubia; non enim constat apud omnes, an & quomodo liceat Ordinariis, & Judicibus jura interpretari: nam *in cap. Nec licuit 16. dist.* prohibetur E- 23
piscopis generalium Conciliorum interpretatio, dum eis præcipitur, ut quoties de universali Synodo dubitatio nascitur, pro decisione conveniant ad Sedem Apostolicam. Qui textus in Polycarpo citatur ex Gregorio, & in margine est additum: ad Episcopos Mauritaniæ. Item de judicibus loquuntur verba illa Deuteronomii *cap. 17. Si difficile & ambiguum apud te iudicium esse perspexeris inter sanguinem & sanguinem, &c. & iudicium intra portas tuas videris verba variari, &c. venies ad iudicem, qui fuerit illo tempore*, id est, *ad Papam*, ut exponit Innocentius III. *in c. Per venera-* 24
bilem, §. Rationibus, qui fil. sint legit. Ad idem sunt text. *in l. fin. Cod. de legib.* ibi, *Et quare omnes ambiguitates iudicum, quas ex legibus oriri evenit aures accipiunt nostræ, si non a nobis interpretatio procedit*, & in *l. 2. col. ult. Cod. de veter. iur. enucl.* ibi, *Si quid vere ambiguum visum fuerit, hoc ad Imperiale culmen per Iudices referatur.* Nec dicamus ea jura procedere in interpretatione generali, quæ facit jus quoad omnes, quoniam id verum quidem est in ea parte, in qua decidunt solùm Principem legis conditorem posse jura interpretari. At dum prohibent ne judices interpretentur leges, sed Principem consulant, intelligi non debent, nisi de interpretatione in causis particularibus. Indubitatum est enim judices, quorum jurisdictio ad certos limites territorii, vel personarum restricta est, nequaquam posse interpretationem facere per modum legis universalis, *leg. final. ff. de iurisdict. omn. iudic.* Et lex non fertur nisi in casu dubio, *leg. Labeo, ff. de Carbonian. edicto*: & in propos. not. hic Dec. *n. 1.*

Non obstat textus *in l. Non possunt, ff. de legib.* quia habet locum quando dubium est super negotio, non autem super verbis legis, ut ibi gloss. & DD. notant. Non enim eodem loco haberi debet quæstio facti, & quæstio juris. Quia ut dicitur *in l. Non statim, ff. ad l. Flaviam de plagiar.* cum incidit quęstio facti non Principem consultare de ea re oportet, sed quod verissimum in re præsenti cognoscitur, sequi judicem oportet.

Non obstat *l. Neque leges, & l. Nam ut ait Pedius, ff. eod.* quia procedunt in interpretatione Jurisconsulti, seu Principis, ut *in d. l. Neque leges*, declarat gloss. *in ver. Scribi possunt.*

Non obstat *cap. 1. de postul. Prælat.* quia habet locum in Legato, qui mandatum Apostolicum interpretatur ex commissione Papæ, ut notant DD. hic.

Innocentius tamen in eodem *cap. 1. de postul. Prælat. in 6. in fin.* simpliciter dicit quemlibet Judicem posse in causa legem interpretari. Et idem Innocentius *in cap. Cum spe-*

ciali sub num. 4. de appellat. posteaquam dixit inferioribus Judicibus non licere jura condere, neque interpretari, nec etiam inter jus scriptum, & æquitatem, cùm id solùm Principibus liceat, fatetur tamen in causis, quas coram se habent inferiores judices, benè posse quantum ad jus litigatoris pertinet super juribus, & interrogationibus etiam inter jus, & æquitatem interpretari. Et dictum Innoc. sequitur ibi Joan. Andr. *col. 3. vers. Quidam dicunt*, dicens inferiores Judices in causis, quas habent coram se, in præjudicium litigantis posse interpretari jus scriptum, & æquitatem, sed talem interpretationem jus non facere, nisi inter partes, Anton. de Butr. *num. 11. vers. Dicit tamen Innocentius*, & Petr. de Ancbar. *in repet. Canonum statuta sub nu. 35. vers. Et vide quod notat Ioan. Andr. de Constitutionib.*

Communiter tenetur judicem super dubia legum, & Canonum non posse directè, & principaliter judicare, sed tantùm posse cognoscere indirectè, & incidenter, ita ut super illis non pronunciet, sed super negotio principali dumtaxat, ut patebit infra in bac ipsa conclusione *n. 41. & seqq.* Et hoc intelligunt Innocentius, & Joan. Andr. supracitati, dum dicunt judicem posse interpretare leges in præjudicium litigatoris.

25 Cæterùm quicquid sit de jure communi, quod pertinet ad decreta Concilii Tridentini has altercationes omnes diremit Constitutio Pii IV. ad cujus veritatis evidentiam, quia Eman. Rodriq. *tom. 1. Regular. quæst. in 11. quæst. art. 3. §. Ad vitandum*, Henriq. *lib. 7. de Indulgent. cap. 29. num. 4.* Et Salas *de legib. tract. 14. qu. 97. disput. 21. sect. 11. vers. Ad secundum respondet*; perperam opinati sunt Constitutionem Pii IV. non procedere quoad Judices in tribunalibus; supponendum est dum Pius IV. *in 2. part. §. Ad vitandum*, inhibet ne quis audeat super decretis Concilii Tridentini quidquam quocunque nomine etiam sub prætextu majoris corroborationis, aut executionis statuere, verbum illud, *statuere*, esse intelligendum de statutis declaratoriis tantùm. Patet tum ex clausula, quæ immediatè subsequitur ibi, *Si cui verò aliquid in eis obscurius dictum, & statutum fuisse, eamque ob causam interpretatione, aut decisione aliqua egere visum fuerit, ascendat ad Sedem Apostolicam*, nam adversativa illa, *vero*, & singula verba bujus clausulæ congruerent, nisi prius egisset de statutis declaratoriis: Tum ex ratione prooemiali ejusdem §. Vitandæ scilicet perversionis, & confusionis, quæ oriri posset, si unicuique liceret in decreta Concilii interpretationes suas edere: quæ indicant se inferiùs agere nolle, nisi de materia interpretationis. Ad Clem. 1. cum ibi not. *de offic. Ordin.* Lap. *alleg. 101. In civitate num. 24. vers. Circa secundum statutum*. Tum denique, quia illud verbum, *statuere*, intelligi non potest de statutis Correctoriis Concilii; quia illis non conveniunt, imò adversantur illa verba Constitutionis *etiam sub prætextu maioris corroborationis*.
26 Nec intelligi potest de statutis, & edictis merè executoriis: absurdum enim esset, ut locorum Ordinariis non liceret edicta proponere pro observatione, & executione Concilii. Cùm in eadem Constitutione Pii IV. *in §. Mandamus*, distinctè eis præcipiatur, ut ejusdem Concilii decreta, & statuta in Ecclesiis suis, civitatibus, & diœcesibus in judicio, & extra judicium diligenter observent, & à subditis quisque suis inviolabiliter faciant observari. Contradictores, *&c.* Et propterea passim videmus in Synodis Provincialibus à S. Congregatione recognitis, & emendatis, & in Synodis diœcesanis inseri statuta, & ordinationes pro executione decretorum Concilii Tridētini;
27 prorsus tamen absque ulla illorum interpretatione. Quinimò in decreto *de recip. & observ. decret. Concil. sess. 25. de reform.* admonentur etiam Principes omnes ad operam suam ita præstandam, ut quæ à S. Synodo decreta sunt, ab omnibus recipiantur, & observentur. Ad Reges enim spectat, ut custodiri faciant leges, & præcepta Dei, & Ecclesiæ, ut Augustinus docet *epist.* 48. 50. & 156. Et fecerunt pii Imperatores Constantinus, Theodosius, Martianus, & alii, ut observat Card. Bellarm. *tom. 1. lib. 1. de Concil. c. 20.* & constat ex *l. Cunctos populos, C. de Summ. Trinit. & Fid. Cathol. cum concord.*

Cùm igitur verbum, *statuere*, positum in Constitutione Pii IV. nec referri possit ad statuta correctoria, neque ad executoria superest, ut referri debeat ad declaratoria, ita ut sensus Constitutionis sit, ne sub prætextu majoris corroborationis, vel executionis quisquam audeat super decretis Concilii quidquam statuere, id est statuendo declarare, quod est authoritativè interpretari: nam prætex- 28
tus, seu color est simulatio quæsita ad faciendum id, quod alia via prohibetur, *cap. Avaritiæ de elect. lib. 6. cap. Eos qui de temp. ordin. l. Sub prætextu, C. de transact.* & not. *in l. Illicita, ff. de offic. Præsid.*

Atque hoc pro constanti supposito, tertia hæc conclu- 29
sio probatur primò, quia illud verbum, *statuere*, nullatenus referri potest ad interpretationem probabilem Jurisperitorum, sed ad necessariam, & authoritativam dumtaxat, verbum enim, *statuere*, necessitatem inducit, *cap. In his de verb. signific.* gloss. in Extravag. *Execrabilis Ioannis XXI. in ver. Statuimus*, & in materia declaratoria non importat, nisi interpretationem authoritativam, ut de verbo, *decernere*, quod idem est, ac statuere, *l. 1. ff. Quod quisque iuris est text. in cap. Constitutionem*, ibi, *declarantes decernimus, de sentent. excomm. in 6. & in cap. 1.* & ibi Gemin. *in 2. not. de Clerico ægrot. eod. lib.* Rursus illud verbum, *statuere*, referri non debet ad interpretationem authoritativam primæ speciei, id est generalem, quæ facit jus quoad omnes: hanc enim indubitatum est super decretis conciliaribus facere non posse, nisi solùm Papam, neque in hoc erat opus prohibitione Pii IV. alioquin Constitutio esset super casu indubitabili, quod esse non debet, *l. Labeo, ff. de Carbon. edict.* Reliquum est igitur, ut referri debeat solummodò ad interpretationem authoritativam, quàm circumscripta prohibitione facere potuissent Episcopi in suis diœcesibus, & Judices in causis in eorum tribunali pendentibus.

Secundo loco idipsum probatur, quia interpretationem probabilem quartæ speciei jam Pius IV. prohibuerat in prima parte illius, §. *Ad vitandum*, ut dicemus infrà in quarta conclusione *num. 53. usque ad 63.* Unde nisi postea egisset de interpretatione necessaria, & speciali; Secunda pars illius §. abundaret, & esset omninò superflua, quod non esset dicendum, ut ibidem patebit.

Tertiò Sacra Congregatio Episcoporum, & Regula- 30
rium authoritatem non habet interpretandi Concilium, ut ostensum est suprà in secunda conclusione, *vers. Infertur secundo num. 18. & seqq.* Quinimò in eadem Bulla Pii IV. confirmationis Concilii, ibi, *ullumve omnino interpretationis genus*, propter ea verba fuit dubitatum à Sacra Congregatione Concilii, An ex quo Pius IV. in erectione dictæ Congregationis videtur tantùm deputasse eam ad executionem decretorum Concilii, non autem ad interpretationem, & ampliùs ibi mandavit, ut si aliqua dubietas emergeret, ad Sanctitatem suam referret. Et in hac Bulla hanc facultatem interpretandi etiam sibi reservavit: An Congregatio ipsa inciderit in istam censuram decidendo multos casus propositos ad interpretationem Concilii pertinentes absque eo, quod ullam relationem Sanctissimo fecerit. Et cùm Congregatio hac de re consuluisset Pium V. Sanctitas Sua dixit se non credere Congregationem incidisse in bujusmodi censuras, quoniam opinabatur hanc prohibitionem eos tantùm comprebendere, qui proprio ausu interpretari præsumpsissent, ut indicant illa verba, *audeant interpretari*; tamen pro futuro dixit se tribuere facultatem Congregationi, ut absque alia delegatione posset decidere casus quos Congregatio tanquam claros putaret decidendos; quos verò tanquam dubios putaret referendos, Sanctitati Suæ referret, prout posteà fecit, ut disertis verbis est adnotatum in libris publicis: S. Congregationis manu Cardinalis Carafæ. Si igitur supremis Urbis tribunalibus fas non est decreta ipsius Concilii interpretari, idque ne ipsi quidem Congregationi Concilii licuit ab initio, nisi quoad casus, quos tanquam claros putasset decidendos, pro quibus etiam opus fuit speciali Sanctissimi facultate, quantò minus id licebit Ordinariis, & Judicibus inferioribus?

Quartò, quamvis Rotæ Romanæ decisione sint proba- 31
biles tantùm, seu Magistrales secundùm Gemin. *in c. Duobus col. 5. num. 9.* & ibi etiam Franc. *num. 10. de rescript. in 6.* & fatentur quatuor insignes Rotæ Auditores, nempè Felin. *in cap. Pastoralis col. fin. num. 10. vers. Et idem est de decisionibus Rotæ de fide instrum.* Præpos. *in cap. Neque 9. dist.* dicens decisiones nostræ non sunt jura, & ideò possunt reprobari, Bellam. *decis. 42. si in causa de lite contestata*, Cassad. *decis. 17. num. 7. de præbend.* magnum tamen habent pondus authoritatis, ut per Christophorum Ca-

stull.

32 stil. *cons. 7. Visis prius col. fin. num.* 20. & 21. Et prævalent communi opinioni secundùm Imolam *in cap. 1. de lit. con-*
33 *test.* quidquid ibi contra scripserit Barbat. *col.* 15. Quinimò Joan. Franc. Pavinus similiter Rotæ Auditor *in præludiis Extravagantis Ioan. XIII. col. 3. vers. Decisiones Rotæ* affirmat eas facere jus in curia ad instar styli, saltem si secundùm eas fuerit sæpiùs judicatum, cùm ad Rotam spectet interpretari verba, & mentem Papæ in rescriptis, & in hac quasi possessione exstat sciente & patiente, imò volente, & mandante Summo Pontifice, allegat *c. Sicut, de re iudic.* & notata per Joan. Andr. post Hostien. *in cap. 1. de postul. Prælat.* Extra Curiam verò dicit eas fidem facere sicut responsa Prudentum, & redarguit Gemin. & Petr. de Auchar. qui contra Rotam consuluerunt. Quamobrem
34 Rotæ interpretatio in suis decisionibus videtur authoritativa, & consequenter prohibita est quoad Concilium Tridentinum in Constitutione Pii IV. Hinc Gregor. XIII. *die 4. Aprilis* 1581. dixit esse admonendam Rotam super decisionibus, quas facit in materia Concilii. Et propterea *in causa Gadicen. adiunctorum die* 14. *Februar.* 1582. Rota dixit se tractasse de ordine Sanctissimi de intellectu duorum decretorum Concilii Tridentini, ut habetur in impressis *decis.* 143. *part.* 1. *divers. & die* 21. *Iunii* 1602. In Rota propositum fuit dubium ad eam transmissum à Sac. Congregatione Concilii super intellectu *c. 15. sess. 25.* ex ordine Sanctissimi, ut apud Seraph. *decis.* 1442. Et quod magis est in Calaguritan. & Calciaten. Jurisdictionis 27. *Maii* 1580. coram Bubalo, sic legitur: Proposui dubium an Episcopus possit visitare suas Cathedrales Ecclesias Calaguritan. & Calciaten. juxta decretum sacrosancti Concilii Tridentini *sess. 6. cap. 4. & sess. 25. cap. 6.* Pro cujus interpretatione in hac causa sufficiens facultas mihi attributa erat vigore specialis commissionis, ut in impressis *decis.* 328. *part. 2. divers.* Et ferè usu receptum est, ut si quando in Rotam incidat quæstio concernens interpretationem Concilii, & casus sit dubius, & à Sacra Congregatione non decisus, vel Rota ipsa Congregationem consulat, vel significet partibus ut adeant Congregationem, à qua ubi declarationem obtinuerint, redeant cum ipsa ad Rotam, quæ deinde procedit ad causæ expeditionem juxta decisionem Sac. Congregationis, ut in specie colligitur *ex decisione* 482. *& decis.* 750. *part.* 1. *& decis.* 325. *part. 2. divers.*
35 Quinimò idem Gregorius XIII. *die 7. Iunii* 1574. audita Congregatione jussit significari Cardinali Aquavivæ, ut quando in supplicationibus non exprimitur articulus certus juris, super quo cognoscendum est, sed in genere, & confusè petitur commissio causæ, addatur semper hæc clausula: *dummodo non agatur de interpretatione decretorum Concilii*: ut idem Cardinalis Carafa adnotavit. Habemus ergo expressam declarationem intentionis Papæ nolentis ut Judices, quibus causæ committuntur, se nullatenus immisceant in interpretatione Concilii. Quod si
36 id non licet Judicibus delegatis à Sede Apostolica, longè minus licebit Ordinariis, quia delegatus in causa sibi, ut præfertur, commissa fungitur vice Papæ, & est major Ordinario, *cap. Sane, de off. deleg.* glos. 2. *in c. Pastoralis*, §. *Præterea, de off. ordin.*
37 Quintò, & ultimò si Episcopis, Ordinariis, Judicibus Ecclesiasticis liceret Concilium Tridentinum authoritativè in eorum diœcesibus, vel in causis pendentibus interpretari, reservatio interpretationis, quam sibi, & Sedi Apostolicæ fecit Pius IV. redderetur omnino elusoria: nam quoties incideret quæstio spectans ad intelligentiam Concilii, satis esset ut partes adirent Episcopum, aut Judicem causæ pro interpretatione obtinenda, nec oporteret ascendere ad locum, quem Dominus elegit, ut in Constitutione Pii IV. præcipitur. Præterea inanis esset institutio S. Congregationis Cardinalium Concilii Tridentini interpretum, si quilibet Episcopus posset interpretari Concilium in sua diœcesi: nemo enim ferè consuevit S. Congregationem consulere ea intentione, ut obtineat declarationem per modum legis universalis, sed tantùm ut ea uti possit in aliquo suo particulari casu, vel controversia tunc pendente. Pro cujus declaratione si pateret aditus ad Judices, & Ordinarios, quid opus esset ad Sacram Congregationem confugere? Præterea multoties contingeret ut unus Episcopus interpretaretur Concilium uno modo, & alius alio; unde sequerentur gravissima incommoda. Finge enim virum contraxisse matrimonium in Parochia mulieris alterius diœcesis, & Episcopum Ordinarium viri declarasse matrimonium esse nullum, veluti contractum in aliena Parochia, vel coram Parocho contradicente: & è converso Episcopum diœcesanum mulieris pronunciasse matrimonium validum, eo quòd sola præsentia Parochi, viri, vel mulieris ubique locorum sufficiat ad validitatem matrimonii, nec requiratur consensus; utique hæc mulier in sua Parochia habebitur pro legitima uxore, & in Parochia viri habebitur pro concubina. Qui sanè casus atque alii consimiles, qui frequenter acciderent propter naturalem hominum ad dissentiendum facilitatem, ut Ulpianus *ait in l. Item si unus*, §. *Principaliter*, *ff. de arbitr.* vix esse possent sine scandalo. Sæpè etiam contingeret ut Episcoporum interpretationes adversarentur declarationibus S. Congregationis; atque ita undique oriretur perversio illa, & confusio, quam Pius IV. sua Constitutione vitare voluit. Quin varietas interpretationum posset accidere etiam circa Canones pertinentes ad dogmata, contra id quod habetur ad Corinth. 1. *Idipsum dicatis omnes, & non sint in vobis schismata, in c. Loquitur Dominus, & per totam*, 24. *q.* 1. & in Extravagan. Bonifacii VIII. *Unam Sanctam de maior. & obed.*

Sed prædictis objicies; Oportet Judicem scire leges & sta- 38
tuta Canonum, cùm teneatur ad illorum præscriptum sententiam ferre, *cap. Iudices*, 3. *quæst. 7. cap. 1. de Constitut.* cum multis similibus. Et de decretis Concilii Tridentini patet ex eadem Constitutione Pii IV. Confirmationis ipsius Concilii. Id autem sine interpretatione fieri non potest, quia scire leges non est verba earum tenere, sed vim, ac potestatem habere, *l. Scire leges*, *ff. de leg.* Quinimò verba legis, & Constitutionis offendere licèt ut mens servetur, *cap. Sedule*, 38. *dist.* glos. in Extravag. *Quorundam Ioan. XXII. in ver. Convertens*, quia dum plerumque attenditur verborum proprietas, veritatis sensus amittitur, *cap. Is autem*, 22. *quæst.* 2. Unde Hieronym. *in cap. Marcion*, 1. *quæst.* 1. *Nec putemus*, inquit, *in verbis Scripturarum esse Euangelium, sed in sensu; non in superficie, sed in medulla; non in sermonum foliis, sed in radice rationis.* Hinc dici solet verba Scripturarum non esse Judaicè intelligenda; *littera enim occidit; spiritus autem vivificat*, 2. *ad Corinth.* 3. Feder. de Sen. *cons. 4. num. 7. vers. Multum est.* Ergo cùm legum interpretatio absolutè sit necessaria, ut etiam patebit infrà *in 6. & ultima conclusione num.* 96. Quomodo Ordinarii, ac Judices poterunt controversias, & lites dirimere ad præscriptum decretorum Concilii Tridentini, si eis non liceat etiam posthabita verborum proprietate illius mentem, ac sensum scrutari, & partibus aperire, atque uti interpretatione illa, quæ tantoperè ad legum intelligentiam conducit, & veritatis manifestationem, ut in Extravag. *Quia nonnumquam, de verbor. signif.* Præterea Constantinus Imperator Plotiano rescripsit *in l. 1. C. de re-*
lat. in Codice Theodosiano: Super paucis, quæ iuridica sen- 39
tentia decidi non possunt, nostram debes consulere Maiestatem, ne occupationes nostras interrumpas, cum litigatoribus legitimum maneat arbitrium à sententia provocandi. Et plura in hanc rem cumulat Brison *lib. 3. de form. à pa .*342. Et sanè vix ad praxim reduci potest, ut Ordinarii, ac Judices saltem ex remotioribus regionibus consulant Sedem Apostolicam super omnibus dubiis emergentibus circa intelligentiam Concilii. Et cùm causarum instantia ex ejusdem Concilii decreto *cap. 20. sess. 24.* ad annum, & ex causa ad biennium restricta sit, quomodo fieri poterit ut Judices in Indiis expectent responsum ab Urbe
in causis vertentibus coram eis. Hinc etsi legum inter- 40
pretatio etiam de jure communi Judicibus sit interdicta; tamen prohibitio hæc non afficit eos, ubi copia Principis haberi non potest, glos. unic. & DD. *in l. Non possunt*, *ff. de legib.*

Verùm ad hæc respondet glos. singularis *hic in ver. Iu-* 41
dicari, nam cùm hæc Decretalis disponat ut solus Papa cognoscat de dubiis privilegiorum Apostolicæ Sedis, non autem inferior; quærit glos. sed numquid incidenter potest alius cognoscere, quàm Papa? Videtur quòd sic, *C. de Iud. l. Quoties, & de in integr. restit. cap. Causa in fin.* Inspiciendum privilegium. Et si verba sunt manifesta, Judex potest dicere, non obstat privilegium, *arg. infr. de fid. Instrum. cap. Accepimus.* Deinde subdit glos. non obstare *l. Quos prohibet, ff. de postul. cap. Exceptionem, in fin. de except. & cap. Lator, qui fil. sint legitimi*, quia habent locum, cùm

verba obscura sunt, & ambigua; quia tunc ejus est interpretari, cujus est condere; ubi verò aperta sunt, & clara, potest judex dicere, obstat privilegium, non obstat privilegium, arg. prædictæ Decretalis *accepimus*. Similiter Innocentius ibi in ver. *Iudicari*, dicit judicem posse cognoscere incidenter, an privilegia juvent causam, & iis non obstantibus judicare super quæstione sibi proposita, ita tamen, ut privilegii non faciat mentionem. Item dicit judicem non posse judicare de privilegiis Sedis Apostolicæ quando agitur de illorum interpretatione tantum, scilicet cùm de ipsorum verbis dubitatur; & sequitur totidem verbis Host. *num.* 1. Sed & Jo. Andr. *in ver. Privilegiis*, affirmat judicem non posse de privilegiis cognoscere, cùm agitur de interpretatione dubiorum in eis contentorum, Anton. de Butr. *num.* 3. *Si verba*, inquit, *privilegiis sint aperta, & clara, itaut nulla ibi cadat dubitatio probabilis, cognoscit inferior, & dicere potest, obstat, vel non obstat, quia hoc non est cognoscere, aut examinare, seu interpretari, cùm talia cadant super dubio. Si enim privilegium dicat*, sub protectione recipimus, *clarum est quod non inducit exemptionem; & sic poterit judicare. Secus si privilegii verba sunt dubia*. Et infrà: *Si vertitur dubium de privilegii intentu, si dubium non est probabile, quia apparet casus apertus, vel tale dubium est per glossas communes, vel communes opiniones decidibile, satis puto inferiorem de hoc posse cognoscere, sicut videmus quotidie Iudices de talibus judicare, quando incidenter venit. Secus si principaliter super hoc adeatur, quia tunc Papa est adeundus, ut dicit hic Innocentius. At si ibi cadat probabilis dubitatio, quia non potest per regulas bene decidi, ita quod omnino sensus privilegii est obscurus, & dubitatio sit solùm circa verba privilegii, tunc solus Papa interpretatur, maximè si quæritur de interpretatione generali, quæ omnibus præjudicet; Inferior autem non, nisi fiat de mandato Papæ*. Hæc Butrius. Henric. Boich, *post med. vers. Aut quæri an alius*. Similiter dicit Inferiorem non posse principaliter, & directè cognoscere de privilegiis Papæ, si sit dubium de interpretatione dubiorum in eis contentorum, sed indirectè, & incidenter, ut si quæratur, an juvent causam, de qua agitur, posse cognoscere, & eis non obstantibus judicare super causa principali pendente coram eo, itaut de privilegiis non facit mentionem; & sic de incidenti cognoscat, & de principali pronunciet secundùm Innocentium, & Hostiensem.

Habes ex prædictis secundùm communem Canonistarum sententiam Inferiores à Summo Pontifice super dubiis litterarum Sedis Apostolicæ nullatenus posse judicare, seu pronuntiare, sed cognoscere tantùm posse incidenter, præterquam in duobus casibus, in quibus etiam inciden-
42 ter de dubiis privilegii cognoscere non possunt. Primus est si dubium esset arduum, & inexplicabile, ut notat Abb. *in cap.* 1. *in* 1. *notab. de Iuram. calumn.* & Dec. *hic num.* 20. Et docuit Bart. *in l. Omnes populi in* 3. *quæst.* 6. *quæst. principalis*
43 *num.* 56. *vers. Ubi vero statutum, ff. de Iust. & Iur.* Secundus est, cùm Papa est præsens in loco; quia tunc etiam in illis casibus, in quibus judex potest interpretari, recurrendum est ad ipsum Apostolicum pro interpretatione. Ita post Bald. *in l. Cum de novo in fin. Cod. de legib.* declarat hìc Felin. *num.* 1.

44 Itaque applicando prædicta ad propositum nostrum, quoties in negotiis, & causis insurgit quæstio super intelligentia alicujus decreti Concilii Tridentini, si verba sint clara, Ordinarius & Judex procedat juxta illorum tenorem ad expeditionem negotii, vel causæ; omninò autem abstineat ab interpretatione, ut notat Bart. *in l. Cum ab executore in princip. col. penult. de appellat.* & alii apud Dec. *hic*
45 *num.* 19. Ubi enim verba sunt clara, non est interpretationi locus, *l. Ille, aut ille, §. Cum in verbis, ff. de legat.* 3. *l. Continuus, §.* 1. *ff. de verb. obligat.*

46 Quòd si verba Concilii sint dubia; tunc duo casus sunt distinguendi. Primus est cùm directè, ac principaliter vertitur quæstio super intellectu alicujus decreti Concilii. Et hoc primo casu oportet Ordinarios, & Judices omninò abstinere ab interpretatione tam in cognoscendo, quàm in pronunciando, & Sedem Apostolicam consulere, & in hoc jura, & DD. omnes conveniunt hìc, & passim alibi: Neque verò tunc subest ullum inconveniens expectandi responsum ab Urbe etiam ex longinquis partibus, cùm dubitatio non oriatur occasione alicujus negotii, vel causæ pendentis, quæ celerem expeditionem requirat, sed principaliter, & in genere quæratur de intelligentia Concilii pro futuris casibus. Et mos Episcoporum est de pluribus dubiis sacram Congregationem consulere; præsertim occasione visitationis liminum, ut illorum decisione posteà opportunè uti possint pro Ecclesiarum suarum regimine; ut memini inter alios Archiepiscopum Goanum in Indiis Occidentalibus in Visitatione liminum pro quarto decennio consuluisse sacram Congregationem super dubiis fere ducentis, & super plerisque responsum obtinuisse per litteras Sacræ Congregationis.

Secundus casus est cum occasione alicujus negotii, vel 47
causæ pendentis, obiter, & indirectè incidit dubitatio super aliquo Concilii decreto, & tunc si commodè pateat aditus ad Sacram Congregationem; illa omnino est consulenda, & interim abstinendum à decisione secundùm doctrinam Baldi, & Felini, quos retuli suprà *num.* 43. Sin autem non sit facilis aditus ad S. Congregationem ob locorum distantiam, vel aliud legitimum impedimentum, & periculum sit in mora, tunc subdistinguendi sunt alii duo
casus. Primus est cùm dubium, de quo incidenter dubita- 48
tur, non est admodum difficile, & arduum, sed ut ait Butr. *hic sub num.* 3. decidibile per communes glossas, vel communes opiniones, & hoc casu Judex poterit super eo dubio cognoscere, & juxta intellectum, quem veriorem judicaverit, super negotio principali sententiam ferre: dummodò tamen super intellectu Concilii non pronunciet, & sic cognoscat super incidenti, & pronunciet super principali, secundùm Innoc. Host. & Boich. supracitatos *nu.* 41. Ut si quæstio principalis sit. An Matrimonium sit validum, necne, & incidenter, & per modum exceptionis objiciatur nullitas ex eo quod celebratum fuerit coram Parocho non Sacerdote, Judex poterit stante difficultate recurrendi ad Urbem pro declaratione cognoscere, & examinare, An decretum Concilii *cap.* 1. *sess.* 24. *de reformat. matrim.* qua parte statuit, ut Matrimonium non aliter valeat, quam si celebratum fuerit coram Parocho, vel alio Sacerdote de ipsius Parochi licentia, requirat necessario, ut Parochus sit Sacerdos; sed post hujusmodi cognitionem non debebit pronunciare super intellectu Concilii; declarando decretum illud non requirere, ut Parochus sit Sacerdos; sed simpliciter super negotio principali decidendo
matrimonium esse validum. Similiter si pro validitate 49
matrimonii obiter incidat dubitatio, an decretum *cap.* 3. *sess.* 24. *de reform. matrim.* dum publicæ honestatis impedimentum ex sponsalibus nullis prorsus tollit, ex validis vero restringit ad primum gradum, vendicet sibi locum in impedimento publicæ honestatis, quod oritur ex matrimonio contra formam Concilii Tridentini contracto per verba de præsenti, & non consummato; judex stante difficultate recursus poterit de hujusmodi incidenti cognoscere, & pronunciare matrimonium esse nullum, sed non poterit in sententia declarare decretum *d. cap.* 3. non habere locum in matrimonio nulliter contracto; quia hæc declaratio, quamvis in se vera sit, & ad mentem S. Congregationis, tamen ad judices inferiores non pertinet, sed tantum ad Summum Pontificem, vel ad Cardinales Tridentini Concilii, Sanctitatis Suæ authoritate interpretes.

Secundus verò casus est, cùm dubium est arduum, & 50
difficile; & tunc etiamsi de eo incidenter agatur, & non sit facilis recursus ad Sedem Apostolicam, nihilominus oportet Episcopos, ac Judices abstinere ab illius decisione, & Sacram Congregationem consulere; quia ut dictum est suprà *n.* 42. etiam in illis casibus, in quibus Judex potest litteras Apostolicas interpretari; hoc tamen non habet locum, si agatur de dubio arduo, & inexplicabili.
Et hoc consilium dedit Judicibus Matth. Matthesil. *in suo* 51
Opuscul. elect. var. opin. ut scilicet ubi res est prorsus ambigua, & omnia utrinque sunt paria, omninò abstineant à judicio, & Principem consulant. Hæc etiam est theorica glossæ unicæ *in l. Non possunt, ff. de legib.* ubi docet, Judicem in causis dubiis legum primò recurrere debere ad interpretationem consuetudinis; Secundò ad verborum propriam significationem; Tertiò ad partem benigniorem; Quartò ad similia; Quintò quando omnia sunt dubia ad conditorem Legum, & Canonum. Et sequuntur *in cap.* 1. *de Constit.* Petr. de Anchar. *num.* 34. *vers. Quædam autem sunt commissa*, & Abb. *num.* 14. Et in his terminis

minis loquitur text. *in d. l. 1. Cod. de relat. in Codice Theodoſ.* in illis verbis, *Super paucis, quæ iuridica ſententia decidi non poſſunt, noſtram debes conſulere Maieſtatem.* Et in *cap. Per venerabilem, §. Rationibus, verſ. Si difficile, & ambiguum, qui fil. ſint legit.* Quæ omnia ſi procedunt de jure communi, multò magis vendicant ſibi locum in terminis Concilii, ſtante diſtricta prohibitione cujuſvis generis interpretationum, de qua in antedicta Conſtitutione Pii IV.

52 Quarta concluſio, Magiſtri & DD. prohibentur gloſſas, commentarios, adnotationes, & ſcholia ſuper decretis Concilii Tridentini typis mandare, atque impreſſa edere. Nec excuſantur à cenſuris, ex eo, quòd eorum interpretatio probabilis ſit, & non neceſſaria, ſeu authoritativa.

53 Pro cujus concluſionis evidentia obſervanda ſunt verba Conſtitutionis Pii IV. quæ *in §. Ad vitandum*, tres habet partes. In prima inhibet, ne quis audeat ullos commentarios, gloſſas, adnotationes, ſcholia, ullumve omninò interpretationis genus ſuper ipſius Concilii decretis quocumque modo edere. In ſecunda, quæ incipit ibi, *Aut quidquam*. Similiter inhibet, ne quis audeat ſuper iiſdem decretis quidquam quocunque nomine etiam ſub prætextu majoris corroborationis, aut executionis, aliove quæſito colore ſtatuere. In tertia, quæ incipit ibi, *Si cui vero*. Pius IV. interpretationem dubiorum ſuper decretis Concilii emergentium ſibi, ac Sedi Apoſtolicæ reſervat.

Quibus ſuppoſitis *in 1. par. eiuſdem §.* prohiberi editionem interpretationis probabilis Doctorum, ac Magiſtrorum, clarè probatur ex infraſcriptis.

Et primò, cum *in 2. par. d. §.* probibita ſit interpretatio neceſſaria, & authoritativa, ut probatum eſt ſupra in præcedenti concluſione *num. 25. verſ. Caterùm quidquid ſit*, ſi prima pars non includeret interpretationem probabilem, abundaret, & verba adeò prægnantia, & inculcata nihil operarentur. Et tamen in lege, vel conſtitutione nec ſyllaba debet eſſe ſuperflua, & ſine myſterio aliquid operandi, ut dicit gloſſ. *in l. 1. ff. Quod met. cau.* & Alex. *conſ. 52. circa hanc num. 22. lib. 4.* Etiam ad correctionem juris communis, Cravett. *conſ. 95. num. 5.*

Secundò in eadem prima parte prohibetur editio gloſſarum, & commentariorum: At hæc verba referri non poſſunt ad Principem, vel Judices, qui non edunt commentarios ad leges, vel conſtitutiones: ergo neceſſariò referri debent ad Juriſperitos, & Gloſſatores, quorum interpretatio probabilis eſt ſecundùm gloſſas initio citatas in *1. ſuppoſito ſub num. 1.*

Tertiò, Conſtitutio in prima parte ejuſdem *§. Ad vitandum*, prohibet ne quis edat quodcunque interpretationis genus ſuper decretis Concilii. Ergo comprehendit etiam interpretationem probabilem Magiſtrorum, quæ eſt una ex quatuor ſpeciebus interpretationum, ut conſtat ex dictis in eodem primo ſuppoſito; quia ſub prohibitione generis, verè & propriè includitur quælibet ejus ſpecies, *l. Semper in generalibus, ff. de reg. iur.* & notat Bald. *in l. 2. C. de iur. aur. annul.* ſicut in toto propriè, & pars continetur, *l. Si quis cum totum in princip.* & ibi Soc. *ff. de except. rei iudic.* notat Dec. *in reg. In toto in princip. ff. de reg. iur.*

Quartò, prohibitio editionis hujuſmodi fit in eo §. Pariformiter perſonis tam Eccleſiaſticis, quàm laicis. At certum eſt reſpectu laicorum prohibitionem non eſſe intelligendam de Interpretatione neceſſaria authoritativa,

54 ſed de probabili tantùm: Supervacaneum enim fuiſſet, & præter intentionem Pontificis in ea Conſtitutione prohibere judicibus laicis interpretationem authoritativam decretorum Concilii, cùm indubitati juris ſit, judices ſæculares non poſſe leges Canonicas, & Conciliares authoritativè interpretari gloſſ. 1. *in c. Ne licuit 18. diſtinct.* Hinc cùm Monaſterium Monialium quoſdam hæredes coram ſæculari conveniſſet, & ageretur de Interpretatione Concilii, Sacra Congregatio rem ad ſe perlatam, ad Sanctiſſimum retulit, qui dixit, ſcribendum Nuncio, ut ſciſcitetur à Judicibus ſæcularibus, de quo dubitent ſuper interpretatione Concilii, & Congregationem conſulant, illiſque ſuggerentibus, ſcribat dubitationem ad Congregationem. Ergo etiam reſpectu Eccleſiaſticorum ea prohibitio intelligenda eſt de interpretatione probabili. Quia una determinatio reſpiciens plura determinabilia, debet ea pariformiter determinare, *l. Iam hoc iure, §. fin. ff. de vulgar. cap. Maiores de Baptiſ. cum ſimil.* Et ea, quæ reguntur ab eodem verbo, eandem recipiunt qualitatem, Bart. & alii *in l. Talis ſcriptum, ff. de legat. 1.* DD. *in cap. Secundo requiris de appell.* Seraph. *deciſ. 559. num. 5.*

Quintò expendenda ſunt verba prohibitionis univerſalia, ac multoties repetita tam reſpectu perſonarum, quibus fit prohibitio, quam reſpectu interpretationis inhibitæ. Et quidem reſpectu perſonarum, ibi, *ſi unicuique liceret*, & ibi, *omnibus Eccleſiaſticis perſonis, cuiuſcunque ſint ordinis, &c. quam laicis quocunque honore, &c.* Reſpectu verò Interpretationis, ibi, *ullumve omnino interpretationis genus, &c.*
Quæ quidem verba reſtringi non poſſunt ad judices tan- 55
tùm, & ad ſolam interpretationem neceſſatiam abſque eo, quòd vis manifeſta inferatur litteræ; cùm de natura verborum univerſalium ſit potius omnia includere, & comprehendere etiam ea, quæ aliàs in generali diſpoſitione non comprehenderentur, ut de dictione, *quodcunque*, eſt tex. *in c. Solitæ, verſ. Quodcunque ligaveris*, & ibi Abb. *in ult. notab. de maior. & obed. cum concord.* de quibus per Roman. *conſ. 31. Viſis his num. 2.* & notat gloſſ. *in cap. Paſtoralis in ver. Temporaliter de donat.* Dec. *in cap. Sedes col. penult. in fine de reſcript.* Seraph. *deciſ. 980. num. 8.* Et de verbis illis, *cuiuſcunque ſint conditionis, &c.* eſt text. *in cap. Quamvis*, & ibi notat Archid. *de off. Ordin. lib. 6.* & eò magis, quia hoc caſu verba non ſolùm ſunt univerſalia, ſed etiam geminata, & ſæpiùs inculcata, Cravett. *conſ. 294. Verba tranſact. num. 1. & ſeqq.*

Sextò ad hoc ponderandus eſt textus *in l. 1. §. Noſtram* 56
autem conſummationem, Cod. de veter. iur. enucl. nam quemadmodum Pius IV. ad vitandam perverſionem, & confuſionem inhibuit, ne quis ederet commentarios ſuper decretis Concilii Tridentini; ita & Juſtinianus ob eamdem rationem confuſionis inhibuit, ne ad ſuum Codicem applicarentur Commentarii, ſed prohibitio Juſtiniani habet locum præcipuè in interpretatione probabili Juriſperitorum, ut patet ibi, *nullis Iuriſperitis*, necnon ibi; *cùm per contrarias interpretationum ſententias totum pene ius conturbatum eſt*. Ergo idem dicendum de prohibitione Pii IV. quia verba Conſtitutionum ad intellectum juris communis ſunt referenda, *cap. Cùm adeo, & cap. Cauſam quæ de reſcript.* Anchat. *conſ. 153. Pro fratribus nu. 3.* ſicut enim leges non dedignantur ſacros Canones imitari, ita & ſacrorum ſtatuta Canonum Principum Conſtitutionibus adjuvantur, *cap. Intelleximus*, & ibi gloſſ. & Joan. Andr. *in ver. Adiuvantur de novi oper. nuntiat.* nam Leges & Canones ex uno utero, vel fonte divino proceſſerunt, ut Bald. inquit *in conſ. ſchiſmatis poſito poſt rubr. C. de edict. D. Adrian. tollen. num. 3.* Ad hoc *cap. 1. de iuram. calumn.*

Septimò, & ultimò corroborantur prædicta ex obſer- 57
vantia ſubſecuta: nam cùm olim quidam Juriſperitus edidiſſet gloſſam typis excuſam Hiſpano idiomate ad integrum corpus Concilii Tridentini, S. Congregatio declaravit eum incidiſſe in excommunicationem in Conſtitutione Pii IV. inflictam.

Et meo tempore, cùm in Sac. Congregatione examina- 58
tum eſſet, quid agendum de remiſſionibus, quas typis impreſſas edidit Auguſtinus Barboſa ad univerſa decreta Concilii Tridentini; quamvis propriè remiſſiones illæ Concilium non interpretentur, ſed ſimpliciter referant ſuo quemque loco Authores, qui ſingula decreta, interpretati ſunt; tamen cùm relatum ſit in referente, & negari non poſſit, quin hæc ſit implicita interpretatio ex aliorum ſententia, & ſpecies quædam adnotationum ad Concilii decreta: Sac. Congregatio die 27. Aprilis 1621. de mandato Gregorii XV. decrevit hujuſmodi remiſſiones Indici librorum prohibitorum eſſe adjiciendas, prout fuerunt adjectæ.

Atque ita non obſtat, quòd omnes ferè legumlatores 59
ſuarum legum interpretationem, & commentationem prohibuerint, Deuter. *4. in princ. & cap. 5. in fin. l. 1. §. Noſtram autem conſummationem, & l. 2. §. Hoc autem prope finem, C. de veter. iur. enucl. l. 14. tit. 1. partit. 1. l. 4. tit. 4. lib. 1. ordinamen.* & tamen contrarium poſteà obtinuerit.

Nam prætterquam quod contra Conſtitutionem Pii IV. 60
quæ habet decretum irritans inficiens poſſeſſionem, & imponit ipſo facto pœnam excommunicationis, non poteſt validè introduci conſuetudo, quia contrafacientes ſtatim incidunt in pœnam, & in factum damnatum, *cap. Audivimus 24. quæſt. 1.* Hoſtien. *in cap. 1. num. 7. de treug. & pac.*

pæ. Alphon. à Castro *de potestate legis pœnalis, lib. 2. cap. 12. post primam conclusionem*. Certè hoc casu objectum tollitur ex facto; quia hujusmodi consuetudo applicandi Commentarios, & Glossas ad decreta Concilii Tridentini minimè viget. Nemo enim hactenus id attentare præsumpsit, præter unum Hispanum, qui propterea fuit denunciatus excommunicatus, & Authorem adnotationum, quæ Indici librorum prohibitorum adjectæ fuerunt, ut supra proximè dictum est.

61 Imò quod est memoria dignissimum, cùm Gregorius XIII. commisisset priùs Flavio Ursino, Francisco Alciato, & Antonio Carafæ, S. R. E. Cardinalibus, licentiam compilandi septimum librum Decretalium, multaque ipse manu sua exarasset, ac monuisset, sed è vivis ereptus inchoatum opus dimisisset: Sixtus V. ejus successor eam curam imposuit Dominico Cardinali Pinello anno 1587. eique collegas adjunxit Cardinales Aldobrandinum, Mattheium, Columnam; Ex quibus Cardinali Aldobrandino post obitum Sixti ad Pontificatum assumpto, & creatis Cardinalibus ex Prælatis ipsius Congregationis Lucio Saxo, Laurentio Blanchetto, & Pompejo Arrigonio; extremo anno 1593. factus est finis ea undequaque seligendi, & recognoscendi, quæ inserenda in Canonum corpus essent.

62 Magnoperè autem hæsitatum est, num in extrema hac compilatione inseri deberent œcumenicorum Concil. Florent. ac Trid. Canones etiam ad dogmata pertinentes: & tandem optimis rationibus in eam itum est sententiam, ut insererentur, licèt Collectiones tam Gregorii IX. Bonifacii VIII. & Clementis V. quàm in antiquioribus Isidori, Burchardi, Anselmi, Photii, & aliorum paucissimis dogmatibus sint respersæ. Itaque volumen Pontificia jura, & Conciliorum decreta trecentorum propè annorum in quinque libros disposita, suis propriis distributa titulis, compendiaria quadam summa complectens, extremam manum accepit die 25. Julii anno 1598. sed cùm typis jam excussum sub nomine septimi libri Decretalium Clementis VIII. propediem esset publicandum, gravis emersit difficultas, quòd cùm decreta ferè omnia Concilii Tridentini in eo inserta jam in corpus Juris Canonici redacta essent, negandum non erat, quin Jurisperitis liceret eis applicare glossas, & Commentarios: ita enim in præcedentibus compilationibus factum videmus: nam ut missas faciamus veteres Græcorum collectiones, quibus suas addiderunt interpretationes, non modò Alexius Aristenus, Joannes Zonaras, & Theodorus Balsamon, verùm etiam Joannes Scholasticus, & Photius, ambo Constantinopolitani Antistites, & Matthæius Bastens Monachus, Constantinusque Harmenopolus, atque Arsenius. Apud Latinos prima Decretalium compilatio, quam tempore Alexandri III. ex decretis antiquorum Conciliorum, & Summorum Pontificum Constitutionibus à Gratiano omissis fecit Bernardus Præpositus Papiensis: mox Faventinus Episcopus, & Breviarium Extravagantium inscripsit, licèt privato ejus nomine edita fuerit; Glossatores tamen habuit Vincentium, Alanum, Tancredum, Laurentium, & Rogerium. Similiter ad secundam privatam compilationem Gilberti, & Alani, quam suo nomine edidit Joannes Gallensis eorum discipulus, glossemata fecerunt idem Joannes, Hugo Ferrariensis Episcopus, & Bernardus major Compostellanus. Quemadmodum & ad tertiam, quæ à Bernardo Archidiacono Compostellano propria authoritate Romæ confecta, & ideò Romana appellata; ac deinde omnium prima Liber Decretalium conscripta fuit, glossas fecerunt idem Vincentius, Alanus, Rogerius, Jacobus, & omnium copiosissimè Tancredus, ut constat ex vetusto Codice antiquarum compilationum ab Anagnia civitate in Bibliothecam Vaticanam delato, licèt Jo. Andr. putaverit glossas ad hanc compilationem composuisse Paulum Hungarum. Quartæ itidem compilationi, cui addita fuerunt capita septuaginta, & unum Generalis Concilii Lateranensis paulò ante celebrati, glossæ fuerunt applicatæ, licèt de Authoribus variæ sint opiniones. Alii enim illas tribuunt Joanni, alii Roberto, sive Rogerio. Et prætermissa quinta, quam idem Tancredus compaginavit ex Constitutionibus Honorii III. Ad sextam itidem compilationem, quam Gregorius IX. ex quinque compilationibus præcedentibus in quinque Libris Decretalium disposuit opera scilicet Raymundi tunc ejus Capellani, & Pœnitentiarii, mox Tertii Ordinis Prædicatorum Magistri Generalis; glossas edidit Bernardus de Botono Parmensis, & Canonicus Bononiæ. Sed & ad sextum Librum Decretalium Bonifacii VIII. quæ septima fuit compilatio, Jo. Andr. Bononiensis applicuit glossas, quæ in hoc prævaluerunt glossis Joan. Monachi Cardinalis; fuerunt enim concurrentes, ut idemmet Jo. Andr. testatur *in præfatione ejus libri*. Ac demum ad compilationem Clementinarum Clementis V. a Joanne XXII. publicatam glossas confecit idem Joan Andr. Et ad Extravagantes, quæ unà cum Decretalibus Gregorii IX. Sexto, Clementinis corpus Juris Canonici constituunt, ut declaravit Gregor. XIII. in Constitutione, quæ incipit: Cùm pro munere Zenzelinus de Cassanis, & Guilielmus de Monte Lauduno glossas applicaverunt, & Apostillas Joannes Franciscus de Pavinis Rotæ Auditor, itidem veterum Canonum Expositores, Ruffinum, Silvestrum, Jo. Hispanum, Joannem Faventinum, Goffredum, Melendum, Bartholomæum Brixien. Joannem de Deo, & alios quamplures recenset Guilielmus Durand. *in proœm. Spec. num. 14.* & ibi fusiùs Jo. Andr. *in additione incipien. B. Parm. littera M.*

Quod igitur ad veteres Canonum Collectiones factum est, nulla ratio suadebat cur non idem esset permittendum ad extremam hanc compilationem septimi libri Decretalium. Id verò ex diametro adversabatur Constitutioni Pii IV. prohibentis, ne super decretis Concilii Tridentini edantur glossæ, & Commentarii, ullumve omnino interpretationis genus. Tanti autem hujusmodi prohibitio habita fuit, ut hanc unam ob causam substiterit hujus voluminis publicatio miris elucubrata laboribus, ac vigiliis, & Præsulum, Gymnasiorum, totiusque Ecclesiæ vocibus efflagitata. Ita ut propterea nullus restet dubitandi locus, quin Constitutio Pii IV. interdicat etiam probabilem Glossatorum Interpretationem.

Sed hìc quæritur, an conclusio ut supra firmata proce- 63
dat etiam in his, qui glossas, & commentarios ad universa Concilii decreta non typis excusos, sed scriptis evulgant.

Et quidem cùm Pius IV. *in 1. part. d. §. Ad vitandum*, 64
prohibeat, ne quis audeat super decretis Concilii glossas, & commentarios edere; expendenda est propriè hujus verbi, *edere*, significatio. Cùm enim glossæ super decretis Concilii, nec scripto evulgari consueverint, ideòque recurri non possit ad consuetudinem interpretativam, secundùm ea, quæ dicentur infrà in sequenti conclusione, *num.* 83. spectanda est primo loco propria verbi significatio, juxta theoricam glossæ *in l. Non possunt, ff. de legib.* & Abb. *in cap. 1. n. 14. de Constitut.*

Inspecta vero juris communis dispositione, verbum *ede-* 65
re referri non posse ad impressionem typographorum, qua nunc utimur, convincitur hoc uno argumento, quod typographiæ usus, teste Polydoro Virgilio *de Inventor. rer. lib. 2. cap. 7.* initium duxit Moguntiæ, anno salutis 1542. vel ut alii maluerunt, 1451. à Joanne Cuthembergo nobili Alemanno, qui etiam inventor fuit atramenti, quo ad hæc usque tempora utuntur typographi; indeque post annos sexdecim delatus est in Italiam, & primi libri Romæ typis excusi, ut refert Volaterranus, fuerunt Augustinus de Civitate Dei, & divinæ Institutiones Lactantii Firmiani.

Igitur ex juris veteris significatione, edere, est copiam scribendi facere, vel dictare, ut alter scribendo excipiat, vel proferre scriptum ut legatur, *l. 1. in princ. & l. Si quis ex argentariis, §. Si initium, ff. de eden.* & ibi Budæus, & Simon Sipardus in Lexico Juris, in verbo *Edere*. Et secundùm hoc
prohibitio Pii IV. complectitur etiam eos, qui glossas manu- 66
scriptas evulgant. Prætereà in hunc sensum accipitur verbum *Edere*, etiam postquam libri cœperunt prælo committi, ut patet ex decreto Concilii Tridentini de *editione, & us. sacr. libr. sess. 4.* nam rubrica simpliciter ibi inscribitur, *De Editione librorum*. Et deinde in corpore S. Synodus quasi explicans significationem illius verbi, *Editione*, statuit, ut qui scripto sacræ Scripturæ libros communicant, vel evulgant, nisi antea examinati, probatique fuerint, eisdem pœnis subjaceant, quibus impressores. Et probatio in fronte libri, vel scripti, vel impressi authenticè appareat. Ex quo contextu duo colliguntur. Primùm, editionis verbo contineri non solùm impressionem, verùm etiam evulgationem, seu communicationem in scriptis: & sic nigrum declarat rubricam, ut per Alexan. *cons. 13. Circa primum num. 8. vers. Et sicut per rubricam lib. 3.* Secundùm in

ma-

materia prohibitiònis etiam pœnalis impressionem, &
evulgationem hujusmodi pari passu procedere. Atque
ita non obstat, quòd materia sit pœnalis, & strictè acci-
pienda propter Censuras Constitutionis Pii IV. Etenim in
materia etiam pœnali, & odiosa fit lata interpretatio, qua-
tenus patitur verborum proprietas, *l. Cum lege*, & ibi Are-
tin. *ff. de testamen.* cum aliis adductis per Cagnol. *in l.1.*
67 *num.41. C. Qui adm.* Quemadmodum nec obstat, quòd
ubi agitur de librorum editione, de impressis, & non de
aliis sit intelligendum, ex communi usu loquendi, qui præ-
valet verborum proprietati, *l. Librorum*, §. *Quod autem
Cassius*, *ff. de leg.3.* Anchar. *in repet. Canonum statuta n.64.
in fin. de Constit.* cum vulgari usui non solùm verba, sed
& mentem accommodare Legislatores semper in dubio
præsumantur, Alciat. *præsumpt.4.* Duenn. *reg.56.* Covarr.
lib.3. variar. resol. cap.5. num.1.
68 Cessat enim objectum tum ex decreto Concilii superiùs
ponderato; Tùm quia quod dicitur, communem usum
loquendi prævalere proprietati verborum, non habet lo-
cum in verbis legis, Bart. *in l. Ita vulneratus*, *vers. Item
nota, quod verba legis, ff. quod met. cau.* Tum quia Constitutio
non loquitur nominatim de editione librorum, sed glossa-
rum, & cujusuis generis interpretationis. Tum denique
quia Pius IV. ibi non prohibet simpliciter, ne quis audeat
edere, sed adjectis verbis universalibus, *Quocumque modo,
&c.* quæ extendunt dispositionem ad editionem, quæ fit
in scriptis, etiam si hujusmodi editio alias sub simplici edi-
tionis verbo non comprehenderetur, ex singulari doctri-
69 na Salyc. *in l.2. C. de noxal.* ubi determinat statutum im-
ponens pœnam pro homicidio quocumque modo patrato
habere locum etiam in homicidio casuali, & sine dolo. Et
eum sequuntur Jas. *in l.1. num.19. & seq. & præsertim n.25.
ff. de legib.* Socin. Jun. *cons.113. num.29. lib.1.* Ruin. *cons.87.
num.8. lib.2.* Alios citat Menoch. *de recuperand. poss. remed.
5. num.63.* Et quidquid sit de doctrina Salyceti, de qua plenè
70 per Cravettam *consil.294. num.2.* certè propositio illa, quod
dictio, *quocumque modo*, seu *quovis modo*, vel *quomodocum-
que*, extendat dispositionem etiam ad impropria, & non
comprehensa in dispositione generali, verissima est, ut ibi
per Cravet. & eam pluribus exemplis confirmant Ruin.
cons.32. num.5. & seqq. lib.2. Alex. *cons.95. num.3. & seqq.
lib.7.* & fusius Mandos. *ad Rom.31. num.2.*
71 Concludendo, aut quis Glossas, seu Commentarios super
decretis Concilii scripto ita aliis communicat, seu evulgat,
ut ad omnium manus pervenire possint; & non videtur
excusandus à censuris Constitutionis Pii IV. Tum quia
hoc casu verificatur propria, & gemina illius verbi, *edere*,
significatio, ut patet ex dictis *num.64. vers. Igitur ex Iuris
veteris:* tum quia in hujusmodi evulgatione viget eadem
ratio perversionis, & confusionis in Bulla consideratæ,
atque in impressione.
72 Nec refragatur, quòd libri impressi duntaxat consueve-
rint allegari, non autem manuscripti, ut observat Salas
*de legib. tractat.14. quæst.97. disput.21. sess.11. vers. Nec ob-
stat si dictando*. Quandoquidem in prohibitione Pii IV.
non consideratur allegatio, sive citatio Authorum, sed
editio, seu evulgatio Interpretationum.
Ac præterea verùm non est, libros non impressos non
allegari; nam ante usum impressionis Authores omnes
allegabantur. Et etiam nunc allegamus multos, quos im-
pressos non habemus, ut in specie Vincentium, testimo-
73 nio Joan. Andr. *in proœm. Decretal.* profundissimæ scien-
tiæ patrem, cujus glossa super Decretalibus in insignem
Bibliothecam Francisci Cardinalis Barberini nuper delata,
speratur in publicam utilitatem propediem impressum iri.
Item ex manuscriptis nondum impressis hodie sæpè nume-
ro allegamus Dynum super Digesto Veteri, Infort. & Di-
gesto Novo, Jacobum de Belvis, super Digesto Veteri, Ray-
nerium de Forlivio super Infort. Signorollum de Homo-
dæis super Cod. Angelum Aretinum super Digesto Novo,
Baldum Novellum super Infort. Paulum de Eleazaris super
Clement. & alios plures. Et ante impressionem solebat
allegari Lapus Abbas S. Miniati super 6. lib. Decretal. cu-
jus Glossam manuscriptam nostris temporibus commisit
prælo Dominicus Cardinalis Tuschus, ut legitur in ejus
Epistola in princip. operis. Idemque servabatur de volumine
manuscripto Consiliorum Cardinalis Zabarellæ: quæ tri-
ginta annos latuerunt apud Felinum Sandæum Rotæ Au-
ditorem, ejusque studio fuerunt excussa, ut ipsemet testa-
tur ejusdem voluminis initio. Ita etiam sæpè adducimus
Codices manuscriptos Bibliothecæ Vaticanæ, & aliarum
celebriorum Bibliothecarum.
Quòd verò id minus frequenter fiat, duplicem habet
rationem. Altera est, quia Codices manuscripti non ita
facilè multiplicantur, sicut impressi, ideòque propter li- 74
brorum penuriam antiqui Doctores nonnumquam mitte-
bant libros, quos allegabant, ut patet ex Feder. de Sen.
consil.166.255. & 265. & Bald. *consil.122. Verba testamenti,
circa princip. lib.1.* ubi de lectura Odoffredi, *& cons.477.
Punctus quæstionis num.6. in fin. & num.7. lib.4.* ubi ait, *Si
mihi non credis, crede Iacobo de Belvisio, qui hoc dicit: &
si vis illius disputationem, mittam illam tibi, & crede etiam
Bartolo hoc dicenti; scio tamen, quod tanta est sapientia tua,
quod non cures de istis Doctorellis.*
Altera ratio, cur opera manuscripta minus frequenter
allegentur, est, quia in manuscriptis adhuc retinetur an-
tiquus mos, ut non citentur nisi opera clariorum Scripto-
rum. Utinam idem mos servaretur etiam in impressis:
mirum enim est, quàm parvo delectu hoc sæculo allegen-
tur Authores, quotquot typis fuerunt excussi etiam ad de-
cisionem causarum; quasi imprimendi licentia æqualem
infundat omnibus authoritatem.
Major verò, vel minor frequentia librorum, & sic ma- 75
jor, vel minor ratio perversionis, & confusionis, diver-
sitatem dispositionis hoc casu non inducit. Imò satis est ad
sustinendam dispositionem, ut remaneant Reliquiæ ra-
tionis finalis, *leg. Unius*, §. *Servus*, *ff. de quæst. leg. fin. ff. de
decur. & leg.2. & 3. ff. rer. amotar.* Bart. *in leg.2. §. fin. §. de
donat.* Et habetur magistraliter per Dynum *in regula*, *De-
cet*, & per Joan. Andr. *in Mercurial.*
Aut quis Glossas, & Commentarios super decretis 76
Concilii scripto compositos sibi reservat ad usum, & com-
moditatem suam dumtaxat, & non videtur incidere in
pœnas Constitutionis, quia nec illius ratio, nec verba huic
casui applicari possunt; non enim propriè dici potest edi-
disse, qui nec typis mandavit, nec aliis communicavit.
Atque ita his non adversantur duæ glossæ super Concilio 77
Tridentino compositæ. Altera à Cardinali Antonio Cara-
fa, olim Præfecto Sacræ Congregationis Concilii; altera
à Marincola Episcopo Theani, tum quia credendum est
eos non composuisse hujusmodi glossas, ut evulgarentur,
& per manus omnium deferrentur; sed ut asservarentur ad
usum ipsorum, vel ipsius S. Congregationis tum quia qua-
tenus fuisset opus; verisimile est eos id egisse ex speciali li-
centia, & facultate. Tum denique, quia ipsi tamquam 78
Congregationis Ministri non videntur comprehensi in
prohibitione Pii IV. Neque enim in eis, qui veros & ger-
manos sensus S. Synodi ex ipsius Congregationis oraculis
perceperunt, viget ratio illa prohibitionis, vitandi scili-
cet perversionem, & confusionem, quæ oriri posset, si
unicuique liceret prout liberet super decretis Concilii in-
terpretationes suas edere. Neque illis conveniunt illa ver-
ba: *Interpretationes suas, prout ei liberet*; neque illa: *pro-
prio ausu*, quæ adhoc propositum olim ponderavit Pius V.
ut dictum est *suprà num.30.* Quin potiùs optandum esset,
& ad mentem Constitutionis propiùs accederet, ut quæ
ipsi hauserunt ex propriis Sacræ Congregationis fontibus,
cæteris quoque communicarent: inde enim præberetur
occasio rejiciendi interpretationes illas, quæ adversus sen-
tentiam S. Congregationis apud Scriptores aliquando irre-
pserunt, ut dicam *infrà num.82.*
Ratio autem illa Constitutionis cùm sit expressa per illud 79
gerundium, *Ad evitandum*, censetur finalis, Bartol. in
Extravag. *Ad reprimendum*, *vers. Nec ex eorum absentia
num.13. & num.14. vers. Et hoc apparet*, ac proinde ea ces-
sante, cesset dispositio, *cap. Etsi Christus*, §. *Quedam*, &
ibi gloss. *in ver. Cessat, de iureiur.* cum multis similibus.
Quinta conclusio, Magistri, Doctores, & Advocati, 80
qui aliquod Tridentini Concilii decretum non principali-
ter & directè, sed occasione solutionis, seu dilucidationis
alicujus quæstionis, aut causæ expeditionis obiter & indi-
rectè interpretantur, atque hujusmodi interpretationes
scriptas, ut typis excussas edunt, non incidunt in censuras,
& pœnas Constitutionis Pii IV.
Hæc conclusio prima fronte videtur satis dubia. Primò,
quia prohibitio Pii IV. includit etiam quartam speciem in-
terpretationis probabilis Magistrorum, ut ostensum est *su-
pra in 1. conclus. a num.53. ad num.63.* Quod cùm sit indu-
bita-

biratum quoad glossas, & commentarios, qui non fiunt nisi à Doctoribus & Magistris : idem videtur dicendum quoad aliud quodcumque interpretationis genus ; quia in §. *Ad vitandum*, hæc omnia indifferenter prohibentur sub eadem clausula, & verborum structura ; ideòque eodem jure censeri debent, ut patet ex dictis *num.53. vers. quarto prohibitio editionis*. Nec videtur afferri posse sufficiens ratio diversitatis inter interpretationem necessariam judicum, & probabilem Jurisperitorum : imò magis digni excusatione videntur Judices, qui necessitate expeditionis causæ quasi coacti interpretantur Concilium, quam Magistri, & Doctores, qui interpretationes edunt ex mera voluntate. Ex his quæ latè cumulat Felin. *in cap. Querelam, in gloss. in ver. Necessitate, de iureiur.* præsertim ad vitandam pœnam excommunicationis, *cap. Inter alia, de sent. excommunicationis*. Sed judicibus non licet interpretationes suas edere super decretis Concilii, ut patet ex dictis *à num.21. usque ad 52.* Ergo nec Magistris.

Secundò, quia Bulla Pii IV. prohibet, ne quis super decretis Concilii edat ullum omninò interpretationis genus. At negari non potest, quin Magistri & Doctores hoc casu edant aliquod genus interpretationis super decretis Concilii, licèt non super universis, nec primò, & per se principaliter, sed incidenter tantùm ponderando negativam universalem, *nec ullum omnino &c.* quæ omnia negat possibilia, Rom. *cons.199. Præsens in princ. num.2. vers. Secundo quia*, cum multis congestis per Cravett. *cons.481. in princ.* & excludit etiam ea, quæ sub latissima vocabuli negativi significatione continentur, Dec. *cons.12. n.12. & seq. lib.1.*

81 Tertiò, quia Bulla prohibet non solùm, ne quis edat ullum interpretationis genus, sed adjicit etiam verba, *quocumque modo, &c.* quæ includunt omnem modum, tam principalem, & directum, quàm incidentem, & indirectum, ut scripsit Gemin. *cons.29. num.2. vers. Item addit quovis modo, & num.3.* Plura cumulat Alex. *cons.95. Requisitus n.2. & seq. vers. Præterea esset violare lib.7.*

Quartò, ratio expressa in Bulla. Ad vitandam perversionem, & confusionem, *&c.* æquè viget in Interpretationibus, quæ fiunt obiter, atque in his, quæ fiunt principaliter : utroque enim casu decreta Concilii pervertuntur, quod etiam docuit experientia, & non multorum annorum spatio experti sumus multos in errores graves fuisse
82 prolapsos ex pravis interpretationibus, quas hauserunt ex libris impressis : videmus enim Navarrum, virum alioquin doctum, & pium, & versatum in Curia ; sæpè tamen consuluisse in casibus contingentibus, & Decreta Concilii exposuisse contra declarationes Sacræ Congregationis, licèt ignotanter, & fortè rariùs, quàm alii, ut in calce plurium illius Consiliorum est adnotatum, & præsertim *cons.42. de tempor. ord. cons.9. De iis, quæ vi met. caus. cons.11. de iureiur. cons.15. de Cleric. non resid. cons.20. de præb. cons.81. de regul. cons.6. & 14. de stat. Monach. cons.9. de consanguin. & affin.* & sæpè alibi. Itaque cùm editioni harum interpretationum, quæ obiter fiunt, conveniant verba & mens Constitutionis Pii IV. illius quoque dispositio convenire debet, *l. Hominis, & res, §. Verbum ex legibus, ff. de verb. signific. l.4. §. Toties, ff. de damn. infect. cum vulg.*

Neque verò huic casui applicari possunt rationes, quòd interpretatio legum sit necessaria, & per legem, vel statutum tolli non possit ; quòd Doctores possint, imò debeant Tridentini Concilii Canones & Decreta interpretari ; atque aliæ hujusmodi, de quibus proximè in sequenti conclusione. Siquidem illæ vigent in interpretatione : nulla enim necessitas, vel naturalis ratio impellit Magistros, & Doctores ad impressionem earum interpretationum, quas faciunt in Scholis, seu Academiis.

83 Sed in oppositum urget communis usus & observantia, quæ dicitur optima legum interpres, *cap. Cum dilectus, de consuet. l. Si de interpretatione, ff. de legib.* Et est secunda interpretationis species, *de qua supra in princip. primi suppositi num.1.* Plena enim sunt volumina harum interpretationum Concilii Tridentini obiter factarum in operibus impressis tam Theologorum, quàm Jurisperitorum. Et durum videtur condemnare, aut censuris irretitos judicare tot pios, & religiosos viros, qui de materiis moralibus scripserunt ; cùm præsertim hujusmodi editiones non solùm processerint scientibus, & patientibus Superioribus ; sed aliquando iisdem consentientibus, & approbantibus : nam videmus multos ex hujusmodi libris fuisse impressos in Urbe prævio examine, & approbatione Magistri Sacri Palatii Apostolici. Et in Sacra Congregatione sæpiùs vidi observatum, ut in aliquo articulo allegata fuerit sententia Navarri, Medinæ, vel alterius Scriptoris aliquod decretum Concilii Tridentini interpretantis, & Congregationem non solùm non redarguisse Authores, quòd ausi fuerint hujusmodi interpretationes typis excussas edere, sed illorum etiam sententiæ adhæsisse, ita ut aliquando etiam de illorum authoritate mentionem fecerit in ipsismet decisionibus, non quidem iis, quæ eduntur in forma authentica, sed quæ in libris publicis ad usum ipsius Congregationis asservantur. Et tamen si existimasset hujusmodi interpretationes inhiberi in Constitutione Pii IV. illas potiùs rejecisset unà cum earum authoribus tanquam excommunicatis ex facto notorio, & permanenti, sicut fecit de Glossa edita Hispano idiomate, *ut dictum est supra num.57.*

Quæ quidem observantia usque adeò inolevit, ut propterea nonnulli ex recentioribus Theologis, & in specie Salas *d. sect.11. vers. ad secundum respondet* ; non dubitaverit affirmare Bullam Pii IV. hac in parte aut non fuisse usu receptam, aut per contrarium usum fuisse abrogatam Papa sciente, & tolerante.

Sed hæc assertio multiplices, & inextricabiles habet difficultates. Unde veriùs dicendum est, consuetudinem hoc casu non derogasse Constitutioni Pii IV. sed tantùm interpretatam fuisse illa verba : *Ullumve omnino interpretationis genus, super decretis Concilii quocumque modo edere*, ut intelligantur de illa tantùm editione, quæ fit super Corpus Concilii per modum Glossæ, aut Scholii, seu adnotationum, aut contigeret, si quis imprimeret Concilium cum adnotationibus in margine ad singula Decreta, aut commentarios eis applicaret, secundùm ea, quæ dicta sunt *in quarta Conclusione num.52.* Ita enim intelligendo 84
non infertur vis litteræ ; quia verba universalia, *ullum omnino interpretationis genus*, retinent propriam naturam; ita ut includant quamcumque formam interpretandi. Et similiter verba : *quocumque modo*, retinent proprium significatum, ita ut comprehendant quemcumque modum editionis, sive fiat per evulgationem in scriptis, sive per impressionem ; sed tamen omnia restringuntur ad limites illorum verborum, super decretis Concilii, & ad subjectam materiam, ut de hac ipsa dictione, *quocumque modo*, seu *quovis modo*, declarat Gemin. *cons.29. num.3. in fin. vers. Nec obstant*, & Ang. *cons.288. num.3. vers. Hoc etiam coadiuvatur*. Cùm autem ea verba : *Super decretis Concilii*, 85
referri possint tam ad aliquot decreta distributivè, quàm collectivè ad universa, secundùm ea, quæ notantur in leg. *Qui filiabus, §.1. de leg.1.* & dubitari possit, an indefinita æquipollent universali, *ut in cap. In Genesi*, cum ibi not. *de elect.* gloss. *in cap. Venerabili, in ver. vices de offic. Deleg.* & an pluralis locutio resolvatur in singularitate, secundùm ea, quæ notantur *in cap. Omnis*, in gloss.1. *distinct.1.* & in Clem.1. *in gloss. in ver. Alios de renunciat.* benè potuerunt ea verba interpretationem accipere à consuetudine, ut non includant interpretationem obiter factam extra Corpus Concilii. Verba enim obscura propter eorum generalitatem ex observantia veniunt declaranda, Abb. *cons.27. in fin. num.4. lib.2.* Seraph. *decis.964. num.4.* Bulla enim 86
Pii IV. esto tollat consuetudinem, non tamen tollit interpretativam, Decian. *cons.24. num.28. lib.3.* Dec. *in cap. Cum M. num.7. de Constit.* Deinde quatenus huic interpre- 87
tationi repugnaret verborum proprietas ; tamen in legibus interpretandis primo loco recurrendum est ad consuetudinem, deinde ad verborum propriam significationem, ut dicit gloss. *unic. in leg. Non possunt, ff. de legibus*, est communis Doctorum theorica, *in cap.1. de Constitut.* ubi in specie Anchar. *num.34. vers. Quædam autem sunt commissa*, & Abb. *num. 14.* Matthesil. *in suo opusc. elect. verior. opinion.* Silvest. *in ver. Opinio num.2.* Non enim ex opinionibus singulorum, sed ex communi usu nomina exaudiri debent, *leg. Labeo, ff. de suppellect. legata*, unde magis statur usui, quàm significationi vocis, *leg. Uxori in princip. ff. eod.* gloss. *in ver. Ultra duas dietas*, & Hostiens. *num.10. in cap. Nonnulli*, & ibi dixi *num.18. supra de rescriptis*.

Quæ quidem interpretatio hoc casu eò rationabilior vi- 88
detur, quòd regulariter prohibita interpretatione, non censetur prohibita interpretatio, quæ fit obiter & incidenter,

ut

ut hic per glos. Innoc. Host. Jo. Andr. Butr. & DD. de quo latiùs dictum est *suprà num.41. & seqq.*

Et per hæc cessat ratio superiùs considerata *num.83.* quia quoad Judices non viget usus, & observantia, ut in eorum sententiis interpretentur verba Concilii Trident. Sicut viget quoad Magistros & Doctores in eorum disputationibus, & consiliis. Præterea non licet inferre ab interpretatione Judicis, quæ inducit parendi necessitatem, ad interpretationem Magistrorum, quæ tantùm probabilis est, ut in primo supposito. Ac demum in Judicibus vigent aliæ considerationes, de quibus suprà *a num.21. usque ad num.52.*

89 Sexta, & ultima conclusio. Lectores, & Magistri licitè possunt in scholis Tridentini Concilii decreta oretenus interpretari. Et quidem quoad interpretationem translativam, de qua supra *in secundo supposito num.3.* Hæc conclusio procedit absque difficultate; quia interpretatio hujusmodi ad Concilii intelligentiam omnino est necessaria saltem ru-
90 dibus, & illiteratis. Hinc jampridem curatum fuit, ut idem Concilium in Græcam, Arabicam, Chaldæam, aliasque exteras linguas verteretur. Et in Constitutione Clementis VIII. *edita 31. Augusti 1595.* super aliquibus ritibus Græcorum pro Episcopis Latinis, in quorum diœcesibus Græci, vel Albanenses Græco ritu viventes degunt, Ordinarii locorum jubentur curare, ut ipsius Concilii decretum de refor. matrim. vertatur in linguam Græcam vulgarem, & in locis, & Parochiis Græcorum, & Albanensium evulgetur, & publicetur, *ut in Bullar. tom.3. pag.48.* Alioquin sequeretur, ut cùm Episcopi in examine promovendorum ad ordines, & beneficia injungunt, ut Tridentini Concilii decreta materno idiomate exponantur. Et cùm Magistri Grammatices in scholis eadem decreta explicant, aut a Scholaribus explicari jubent alia lingua, iuxta text. *in l.1.§. fin. ff. de verbor. oblig.* omnes in pœnas Constitutionis inciderent, quod absurdum esset asserere.

Generaliter tamen, proposito articulo de ordine Sanctissimi Domini Nostri à Congregatione de propag. fide remisso, An translationes Sac. Concilii Tridentini in alias linguas sint permissæ, an potiùs comprehendantur in Constitutione fel. rec. Pii IV. prohibente illius interpretationes, & glossas *die 2. Iunii 1629.* S. Congregatio Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum censuit translationes ejusdem Sacri Concilii Tridentini de lingua Latina in Gallicam, vel alias linguas esse prohibitas: ideòque significandum Sacr. Congregationi Indicis, ut omninò prohibeat translationes hujusmodi factas, quæ absque auctoritate hujus Sanctæ Sedis Apostolicæ impressæ sint. Et eadem Sac. Congregatio Indicis illas prohibuit 5. *Novembris eiusdem anni 1629.* specialis tamen versio alicujus decreti sine impressione non videtur prohibita, ut superiùs dictum est.

91 Et idem concludendum de interpretatione, seu declaratione litterali, de qua supra *in quarto supposito num.8.* nam hæc quoque declaratio, & expositio litteræ absolutè necessaria est ad intelligentiam Concilii. Ideòque Pius IV. non est censendus hujusmodi interpretationes, seu declarationes voluisse prohibere; quemadmodum nec Nicolaus IV. prohibuit, imò expresśe præservavit *in cap. Exiit qui seminat, §. Itaque sub pœna, de verb. signif. lib.6.* ibi: *Super ipsa Constitutione non fiant, nisi forsan per quas verbum, vel verbi sensus, seu constructio, vel ipsa constructio quasi grammaticaliter ad litteram, vel intelligibilius exponatur.*

92 Probatur, quia circumscripta Principis reservatione, seu prohibitione, Lectores & Magistri facultatem habent leges interpretandi, *cap.1. vers. At verò*, & ibi gloss. *in vers. Magistrorum de Decim. leg.1. ff. de orig. iur. leg. Si negotium:* ibi: *Ita accepi:* ubi gloss. exponit, id est, à Præceptoribus, *ff. de privil. cred. l.1.* & ibi gloss. *ff. si cert. pet.* & habetur *in proœm. Decret. Sexti*, & Clem. Propterea enim publicæ Universitates fuerunt institutæ, *leg. unic. C. de studiis liberal. Vrb. Roman. lib.11. cap.2. de privil. in 6.* Ideòque inter alias qualitates, quas habere debent Lectores, jura recensent interpretandi subtilitatem, *ut in l. unic. C. de Profess. qui in Vrb. Constantin. lib.12.* & notat Abb. *in cap.1. n.5.*
93 *de Magistr.* Et mos est in publicis Universitatibus, ut in Doctoratu conferatur authoritas, seu licentia legendi, & interpretandi; quæ quidem licentia operatur, ut hæc possint publicè fieri, quod alias non liceret, ut dicit glos. *in §. Responsa Prudentum in ver. publicè, Instit. de iure natur.*

Hanc autem interpretandi facultatem non fuisse à 94
Pio IV. sublatam, ex infrascriptis suaderi potest. Et primò, quia *in 1. part. §. Ad vitandum*, inhibetur tantummodò interpretationis editio necessaria; & in secunda non interdicitur nisi interpretatio necessaria, & authoritativa, ut ostensum est *suprà in quinta conclusione num.25. & seqq.* At Magistri, & Lectores, qui Concilium in scholis oretenus interpretantur, neque id faciunt authoritativè, cùm nemo sit adstrictus stare verbis Magistri, *leg.2. C. de Profess. lib.10.* gloss. *in leg.1. in ver. Iusque de legibus.* Nec interpretationes suas edunt. Ad hoc leg. *Lex Cornelia, §. Si quis librum, ff. de iniur.* & patet ex dictis *suprà in quarta conclusione, vers. Sed & hic quæritur num.3. & seqq.* Ergo verba Constitutionis eos non comprehendunt, & consequenter nec ejus dispositio vulgata, *leg.4. §. Toties, ff. de damn. infect.* Quod enim quis verbo non expressit, mente non videtur cogitasse. Oldrad. *cons.266. Quoad autem num.10.* Et 95
cùm versemur in materia pœnali, & correctoria juris communis, ut mox dicemus; non est facienda extensio de casu ad casum, *c. Pœna, de pœn. distinct. 1. cap. Statutum de elect. lib.6. c. Odia, cum concor.* de quibus ibi per glos. & Dyn. *de regul. iur. eod. lib.* Oldrad. *d. consil.266.*

Secundò idipsum suaderi potest; quia legum interpreta- 96
tio naturaliter necessaria est, ut est tex. *in l.2. §. His legibus, ff. de orig. iur.* & ibi præter ordinarios adnotarunt Zas. & Cuiac. Sed illud, quod est naturaliter necessarium, per leges civiles tolli non potest, *§. Sed naturalia, Instit. de iur. natur.* & alioquin ex ista generali prohibitione moltæ sequerentur absurditates, ut ibi per eum. Et consequenter per Constitutionem, seu statutum tolli non potest, *arg. dict. §. Sed naturalia*, quod tenet expresśe Bald. *in dict. §. His legibus, num.3.* & sequuntur Cuiac. & Zas. ibidem, & Dec.
hic num.27. inferens propterea statutum prohibens, inter- 97
pretationem esse intelligendam de extrinseca, & non de intrinseca, ad quod allegat eundem Bald. *in leg.3. circa fin. C. de lib. preterit.*

Idem docuit Bart. *in leg. Omnes populi in ultima quæstione sexta quæstionis principalis num.65. ff. de instit. & iur.* ubi dicit, statutum prohibens Interpretationem, glossationem, vel extraneum intellectum statutorum, nihil, aut modicum operari; nam per dicta verba solùm frivola interpretatio videtur remota, *l.1. §. fin. C. de veter. iur. enucl.* At justa interpretatio benè debet, & potest fieri, *leg.1. C. de leg.* Item hujusmodi interpretationes sunt necessariæ naturaliter, *d. §. His legibus.*

Tertiò ad idem affertur textus in Extravag. *Quia nonnun-* 98
quam de verb. signif. ubi Constitutionem *cap. Exiit*, in qua Nicolaus IV. sub certis pœnis interdixit, ne concordantiæ, seu contrarietates, seu adversæ, vel diversæ opiniones ab ipsius Constitutionibus Lectoribus, seu Expositoribus aliquatenus inducerentur, nec super ea glossæ fierent, nec intellectus ipsius distorqueretur ad aliud, quàm littera ipsa sonat, Joannes XXII. ea ratione suspendit, quia argumentis frequenter & collationibus latens veritas aperitur, ac sub eadem littera sæpè latet multiplex intellectus; & quia difficilè est volentibus constitutionem prædictam perfectè legere & intelligere pœnas adjectas in Constitutione hujusmodi devitare: Et propterea voluit per suspensionem dictæ prohibitionis viam veritatis aperire, & periculis, possent litteratæ personæ, & præcipuè scholasticæ incurrere, salubriter obviare. Ergo ob easdem rationes Pius IV. præsumi non debet voluisse hanc interpretationem Lectoribus interdicere, & eò magis, quòd censuræ & pœnæ in ejus Constitutione inflictæ sunt latæ sententiæ; cùm tamen appositæ in Constitutione Nicolai IV. sint comminatoriæ tantùm.

Quartò, & ultimò pro prædictis adducitur decretum 99
ipsiusmet Concilii Tridentini *in cap.2. sess.25. de reformat. in §. Ad hæc*, ibi, *præcipitur ut omnes ii, ad quos Vniversitatum & studiorum generalium cura pertinet, diligenter curent, ut ab iisdem Vniversitatibus Canones, & Decreta Concilii integrè recipiantur, ad eorumque normam Magistri & Doctores ea, quæ Catholicæ fidei sunt, doceant, & interpretentur, seque ad hoc institutum initio cuiuslibet anni solemni iuramento obstringant.* Et quamvis Concilium non dicat expresśe, ut Magistri & Doctores interpretentur Canones & Decreta Concilii, sed tantummodò ut interpretentur ea, quæ Catholicæ fidei sunt, tamen cùm id jubeat fieri ad normam Canonum, & Decretorum S. Synodi,

sub

100 sub hoc præcepto videtur saltem implicitè contineri hujusmodi interpretatio. Quæ tamen aliter fieri debet à Theologis, atque à Canonistis, ut olim perpendit Sac. Congregatio septimi libri Decretalium sub Clemente VIII. Nam juris Pontificii Professoribus non proponuntur ista dogmata, ut ea speculativè, vel ex professo in scholis legant, aut de illis tamquam de suis axiomatibus disputent; quia cùm ex articulis fidei deducantur, ut talia ad Theologum pertinent. Jurisperitus verò debet ea scire, & præsupponere tamquam certa, & ex purissimis Sacræ Theologiæ fon-
101 tibus emanata, cùm Sacrorum Canonum disciplina sit subalternata sacræ Theologiæ, & illam præsupponere debeat, ut Medicina præsupponit Philosophiam naturalem, & Musica Arithmeticam. Quapropter sicut juris Canonici Professor, qui in Gymnasiis librum Decretalium legit, non interpretatur titulum de Summ. Trinit.& fid.Cathol.prout objectum est fidei, & principium à Theologo acceptum; ita cùm inciderit in materias de Justificatione, Prædestinatione, libero Arbitrio, & alias id genus in Canonibus S. Synodi diffinitas, non sumet eas explicandas secundùm propria principia, sed relinquet Theologis declarandas.

102 Hanc autem facultatem, seu potiùs obligationem, quam habent Sacræ Theologiæ, ac Juris Pontificii Lectores interpretandi, ut suprà Canones Concilii ad fidem pertinentes, absurdum videtur ut Pius IV. voluerit eis adimere: est enim inverisimile, & ab illius mente prorsus alienum, ut in ipsamet Constitutione, in qua omnia, & singula Oecumenici Concilii Decreta confirmavit, & ab omnibus suscipienda, ac servanda esse decrevit, voluerit primus Concilium vulnerare, & decretum *dict. cap.2. sess. 25.* sua Constitutione abrogare facit regula leg. *Legata inutiliter, ff. de adimen. legat. leg. Si index, ff. de minor. leg. Quod favore, C. de leg.* & quod not. Alex. *cons.79. Circa primum num.8. vers. Circa septimum lib.1.* dum dixit, inducta ad majorem confirmationem non debere infirmationem operari.

103 Sed prædictis videtur obstare textus *in l. Nemo Clericus, C. de Summa Trinit. & fid. Cathol.* ubi districtè interdicitur, ne quis de fide Christiana publicè turbis coadunatis & audientibus tractare conetur imposterum. Et mox subnectitur ratio; quia & injuriam facit judicio Synodi, si quis semel judicata, ac rectè disposita resolvere, & publicè disputare contenderit.

At respondetur, ibi non prohiberi nisi disputationem illam, quæ publicè suscipitur ad errores disseminandos, & excitandos tumultus, ut indicant illa verba: *turbis coadunatis;* & clariùs illa: *perfidia, & tumultus occasionem requirens:* non autem illam, quæ fit gratia addiscendi in scholis, vel ad errores confutandos, ut declarat ibi gloss. *in ver. Requirens*, Innoc. *in cap.2. de Summa Trinit. & fid. Cathol.* Et Franciscus Penia *in Director. Inquisit. part.1. schol. 5.* & in effectu consentit D. Thom. *in 2.2. q.10. art.7. ad 2.* dum dicit *d. l. Martiani Augusti* per Canones confirmatam prohibere publicam disputationem de fide, quæ procedit ex dubitatione fidei, non autem illam, quæ est ad fidei confirmationem.

Fortiùs obstat textus *in cap.2. §. Inhibemus de haeret. lib.6.* ubi Alexander IV. prohibet, ne cuiquam laicæ personæ liceat publicè, vel privatim de fide Catholica disputare; qui verò contra fecerit, excommunicationis laqueo innodetur.

Glossa in figuratione casus, *& in ver. Laica persona*, recenset duas opiniones. Prima est eorum, qui pro laicis intelligunt illiteratos, juxta vulgare Gallicorum, qui hominem literatum appellant magnum Clericum: absurdum enim videtur, ut Clericus ruralis disputando de fide non incidat in hanc pœnam, & laicus Decretorum Doctor incidat; ut ibi per gloss. Unde Cajetanus *in 2. 2. d. quæst.10. art.7.* dicit, ideo disputare de fide laicis prohiberi, quoniam ut plurimùm sunt illiterati, & leges de illis feruntur, quæ communiter contingere solent, *leg. Nam ad ea, ff. de legibus;* si tamen reperirentur laici literati, possent de fide disputare. Sed hanc opinionem reprobat glos. prælleg. & Franc. *num.1.* quia infert vim litteræ illius Decretalis. Et Albert. *in tract. de agnoscen. assert. quæst.13. num.5. & seqq.* tenet indistinctè laicos prohiberi de fide disputare, non quia illiterati sunt, sed quia laici sunt ad eum modum, quo laicis universis interdicitur prædicationis officium *in c. Cum ex iniuncto, & in cap. Sicut, al secondo de haeret.* Et huic sententiæ adhæret Penia *in direct. Inquisit. part.1. Schol.23. col. 4. in fin. vers. Sed illud est hic inquirendum* ex rationibus per eum adductis, nisi quando disputatio de fide susciperetur honoris & exercitationis causa, ut ibi per eum *in 5. colum. vers. Secundo potest*, post Cajetan. *d. art.7.* id enim laudabile est, ut ait ibidem D. Thomas, & Emeric. *in director. part.1. quæst.10.*

Et quidquid sit de aliis generibus disputationum, certè quod pertinet ad propositum nostrum, nulli prohibetur disputatio illa, quæ fit ad majorem Scripturarum intelligentiam, glos. in Extravag. *Cum inter nonnullos*, Joannis XXII. *in ver. Scripturæ de verbor. signific.* per text. in Can. *Satis evidenter 96. dist.* nam ut legitur *in d. cap. Cum ex iniuncto de haeret.* desiderium intelligendi divinas Scripturas, & secundùm eas studium adhortandi reprehendendum non est, sed potiùs commendandum.

Ex quibus hæsitandum non videtur, quin Magistris & Lectoribus liceat decreta, & Canones Concilii Tridentini verbotenus interpretari.

Sed QUÆRES, An liceat eis dictare has interpreta- 104
tiones Scholaribus scribentibus. Respondeo, licere, si id fiat obiter pro explicatione alicujus difficultatis; quia hoc casu nedum dictatio, & evulgatio interpretationis, sed ipsa quoque impressio permissa est, ut abundè ostensum est suprà in præcedenti conclusione, *num.83.* Secus verò si id fiat principaliter, & directè per modum glossæ, vel scholii, seu commentarii; quia cùm ex propria significatione vocabuli, *edere*, sit etiam dictare, ut alter scribendo excipiat, *l. 1. §. Edere, §. de eden.* qui ejusmodi glossas dictat, offendit verba, & mentem Constitutionis Pii IV. ut patet ex dictis in quarta Conclus. *num.63.* Facit enim id, quod Constitutio prohibet, & sententiam ejus circumvenit, *leg. Contra legem, ff. de legib.*

DE JUDICIIS.

Honorius III. Magistro Tancredo Canonico Bononiensi.

CAPUT XX.

Venerabilis frater noster Archiepiscopus Ravennas proposuit coram nobis, quòd, cùm decisio causæ, quæ inter ipsum & communitatem Cerviæ, super jurisdictione civitatis Cerviæ, & quibusdam aliis articulis vertitur, sit per subterfugia & cavillationes eorum per triennium prorogata, dicti Cervienses, asserentes instantiam judicii per decursum triennii periisse, respondere sub tuo examine recusaverunt: & infrà. Mandamus quatenus exceptione hujusmodi non obstante, in negotio ipso procedas, juxta traditam tibi formam.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Instantia iudicii non perit per lapsum triennii de iure Canonico: Secus de iure Civili, & n. seq.*
Et quae sit ratio d. versitatis, n. 3. & seqq.
2 *Differentia ut inducatur inter ius Civile, & ius Canonicum, satis est ut in foro Canonico ius Civile non fuerit usu receptum.*
3 *Sopitum perfectè non est quod reiterari, & recidivari potest.*
Litium brevitati magis consulitur per Canones, quàm per leges, & cur. ibid.
4 *Instantia perempta omnia acta pereunt, datur novus libellus, lis iterùm contestatur, & omnia fiunt de novo, & num. 13.*
5 *Appellatio non datur secundùm leges nisi à diffinitiva, sed secundùm Canones appellatur à quocumque gravamine.*
Et quid ex Concilio Tridentino, num. 12.
6 *Instantia non perit triennio secundùm Canones in causis tam ordinariis, quàm delegatis.*
Delegatus lapsu triennii non obstante potest in causa procedere, ibid.
7 *Nisi Princeps delegans praefixisset instantiam triennio minorem.*
8 *Instantia in causa appellationis tam secundùm leges, quàm secundùm Canones perit lapsu unius anni, vel ex causa biennii.*
9 *Criminalium causarum instantia an de iure Canonico pereat per lapsum biennii, sicut perit de iure Civili.*
10 *Instantia perit etiam de iure Canonico quando reus absolvitur propter irreptum iudicium.*
11 *Causae omnes ad forum Ecclesiasticum quomodolibet pertinentes ex Concilio Tridentino infrà biennium terminari debent, quo elapso liberum est partibus Iudices superiores adire.*
13 *Tridentinum Concilium in quo discrepet à iure Civili in praefixione instantiae, & num. seqq.*
Instantia de iure Civili perit biennio, sed non perit iurisdictio iudicis, ibid.
14 *Instantia ex Concilio Tridentino per lapsum biennii perit iudici, cuius iurisdictio expirat, sed non perit partibus, nec pereunt acta.*
15 *Causa tam civiles, quàm criminales ex Concilio Tridentino coram Ordinario infrà biennium sunt terminanda.*
16 *Quod non procedit in Ordinario Commissario.*
17 *Et quid si causa Ordinario fuerit delegata ad iurisdictionem excitandam.*
18 *Conservatores Religionum an ex Concilio Tridentino teneantur infra biennium causas terminare.*
19 *Instantia ex Concilio Tridentino an currat cum non stat per Iudicem, quo minus causa infrà biennium terminetur, sed vel ob qualitatem causa, vel ob partium cavillationes, & num. seqq. usque in fin.*
20 *Instantia non currit si lis protrahatur ultra praefixum tempus ob causa magnitudinem.*
21 *Iudex non impartitur officium suum nisi volenti, & petenti, & num. 26.*
22 *Instantia non currit cùm causa protrahitur partium cavillationibus.*
Contrarium, num. 27.
23 *Iudex debet litium brevitati studere, & artibus litigatorum occurrere.*
24 *Sententia lata post instantiam peremptam nulla est.*
25 *Dictio*, omninò, *importat necessitatem praecisam.*

V*Enerabilis*. Legitur sex modis, ut hìc per Abbatem à *num. 2. post medium, vers. Oppono expediendo glossam*. Et ideo summatur variè pro varietate lecturarum, ut per
1 Bero. *in princip.* Communiter tamen sic summatur: Instantia judicii non perit per lapsum triennii. Hoc dicit, Joann. Andr. Bellam. Butr. Cardin. Anchar. Imol. Abb. Joan. de Anan. Aretin. & Berous. Et ita ex textu collige differentiam esse quoad peremptionem instantiae inter jus Civile, & jus Canonicum: nam de jure Civili instantia judicii perit lapsu triennii post litem contestatam, *ut leg. Properandum, C. de Iudiciis*, & tenent communiter Doctores, ut attestatur Joannes Andreas *in Addit. ad Speculat. in titul. de Iudic. Deleg. §. Restat. in ver. Triennii littera D.* De jure Canonico secus, ut probatur *in cap. final. de probat.* nam lis illa fuit mota tempore Cęlestini Papae, ut ibi observat Hostiensis *num. 1.* & tamen durabat tempore Gregorii Authoris illius Decretalis, & consequenter instantia per lapsum triennii non perierat, cùm ab obitu Cęlestini III. usque ad Gregorium IX. anni viginti novem intercessissent; & ita illum textum ad hoc ponderat Henric. Boich. *num. 3. in fin. vers. Qua opinio*, Felin. *in princip.* Idem probatur *in cap. Tum ex litteris, de in integrum restit.* nam, ut ibi notat glossa secunda à tempore Eugenii quo lis fuit introducta, usque ad tempus Cęlestini, effluxerant 45. anni. Ad idem inducitur textus *in cap. Cum olim, §. Iudices de privileg.* ubi fuit facta condemnatio in expensis factis per quadriennium, quo duravit judicium, & sic instantia ibi non perierat per lapsum triennii. Ad quod etiam facit hoc cap. ubi Communitas Cerviensis asserebat, instantiam judicii periisse per lapsum triennii; & ideò recusabat sub Judicis examine respondere: & nihilominus Papa, hujusmodi exceptione rejecta, mandat Judicibus, ut in negotio ad ulteriora
procedant; & ita innuit instantiam non periisse. Et quam- 2
vis neque haec Decretalis, neque praeallegata capitula per modum novae Constitutionis decernant instantiam durare etiam lapso triennio prout videbatur necessarium ad hoc, ut induceretur differentia inter leges, & Canones, *ut cap. 1. de nov. oper. nunc.* & ibi notant Abb. Antiq. *num. 2.* Joan. Andr. *num. 5.* & alii communiter, tamen satis est, ut jura in casibus contingentibus passim supponant, & admittant instantiam causarum durare etiam post triennium, licèt super hoc nullum jus reperiatur expressè conditum: id enim potuit contingere, quia jus Civile, de quo in praedicta lege *Properandum, C. de iudiciis*, non fuit in foro Ecclesiastico receptum moribus, ut clarè inouitur in juribus superiùs allegatis, *arg. cap. In istis, §. Leges, 4. distinct.* & considerat Abbas *hic n. 6. circa finem vers. Sed dubium est*. Tene igitur conclusionem superiùs firmatam, videlicet instantiam de jure Canonico non perire per lapsum triennii, quam tenet hìc glossa unica, & apertiùs glos. 1. *in cap. final. de dolo, & contum.* quae expressè dicit usque ad triennium restringi lites secundùm leges, ne immortales existant, sed secundùm jura Canonica non finiri instantiam judicii elapso triennio: & cum illa glossa concordat ibi Hostiensis *n. 1.* dicens, secundùm leges spatio triennii perire instantiam judicii, sed secùndùm Canones lites esse immortales, quia & invitis judicibus protelantur, Joan. Andr. *n. 11.* Bald. *num. 1.* Butr. *num. 15. vers. Glossa prima est clara*, & alii communiter, Glossa *in cap. Anteriorum, §. Ad haec in ver. Imperator ad fin. 2. quaest. 6.* Item glos. Juris civilis *in dicta leg. Properandum in princip. in ver. Triennii in fin. C. de iudiciis*, & ibi Bart. *num. 1.* dicens, illam legem fuisse correctam de jure Canonico, quia instantia litis non perit triennio, & ideò eam non servari in terris Ecclesiae, sed in terris Imperii duntaxat, Innocent. *in cap. Consulis num. 2. in fin. vers. Alio etiam modo, de offic. Delegat.* licèt hic vacillaverit Speculat. *in titul. de Iud. Deleg. §. Restat num. 10. vers. Item si instantia, & vers. Sed secundum Canones*. Et hic firmant Hostiens. *num. 3. vers. Sed non placent hae solutiones*. Abb. Antiq. *num. 1. in fin.* dicens hanc opinionem esse inter omnes probabiliorem: & communiter DD. moderni, ut inquit Abb. Siculus *hic num. 5.* Hanc etiam dicit esse communem conclusionem Felin. *in princip.* Alex. *consil. 23. Visis scripturis num. 2. lib. 3.* Jas. *in d. leg. Properandum num. 27.* & Roman. *cons. 220. num. 11.*
Et quamvis ipse putet communem opinionem esse falsam, 3
eò quòd nullibi reperiatur cautum de jure Canonico, ut instantia causarum sit perpetua; & Papa nihil magis cordi habeat, quàm ut lites abbrevientur, *ut cap. Finem litibus, de dolo, & contumac. & cap. Venerabilis de Appellat.* & idem conetur hìc tueri Andreas Siculus adversus id, quod consuluerat inter consilia Alex. *cons. 64. Circa praesentem num. 3. vers. Modo in proposito lib. 4.* tamen haec ratio parum stringit, quia, ut inquit Bald. *in cap. fin. num. 1. de dolo, & contum.* relatus à Felin. *hic num. 1.* quamvis imponendus sit finis litibus, ne immortales existant, & haec sit ratio quare secundùm leges pereat instantia, *ut in d. leg. Properandum*, tamen secundum Canones ideò non perit, quia esset potiùs instantiam reiterare, quam finem imponere litibus terminalem: non enim est perfectè sopitum quod iterari, & recidivari potest, *ut l. Marius, ff. Locati, & l. Quod ita servatur, ff. de edilit. edic.* Et ideò, ut subdit Felin. per jus Cano-

nonicum melius consulitur immortalitati litium, quam
per leges, cùm per illas lites efficiantur prolixiores propter
4 tempus in reiterando consumptum, ut per eum. Peremptа enim instantia omnia acta pereunt, datur novus libellus, lis iterum contextatur, & omnia fiunt de novo, *ut in d. leg. Properandum*, §. 1. *&* §. *Plerumque*, & notat glossa 1. *hic in princ.* Innoc. *num.* 1. & Abb. *num.* 2. *in fin. vers. Secunda lectura*, *&* *num.* 8. *vers. Venio nunc.* Speculat. *in tit. de Judic. Deleg.* §. *Restat num.* 10. *vers. Sed numquid omnia acta*
5 *pereunt?* Adde quòd cùm secundum leges regulariter non appelletur ante sententiam diffinitivam, *leg. Ante sententiæ tempus*, *C. Quor. appell. non recipiunt.* *&* *l. Si Clericus*, *C. de Episcop. aud.* diligentia Judicis benè potest infra triennium causa finiri, cum ejus jurisdictio per appellationem non impediatur, & nullus ipso invito possit causam ultrà triennium protelare, *ut dicitur in dict. l. Properandum*, *in primo responso*. Sed secundùm Canones potest à qualibet interlocutoria, & à quolibet gravamine appellari, & causa durare per annum, & quandoque per biennium, *cap. Super eo*, *il secondo de Appellat.* Unde quemadmodum ipsa vi Judice invito appellatur, ita & ipso invito instantia prorogatur, quia propter frequentes appellationes non potest Judex infrà præscriptum tempus causam terminare: quare secundùm leges perit instantia decursu triennii, secundùm Canones non; & hanc rationem diversitatis inter leges & Canones assignant hic Petr. de Sampsone, & Abb. Antiquus *num.* 2. *vers. Sed quæ est ratio*, Hostien. *num.* 3. *vers. Et si quæras rationem*, Joan. And. *n.* 8. *vers. Sed quæ erit ratio*, Henric. Boich. *num.* 4. Abb. Sicul. *num.* 6. *in fin.* & plerique alii.
6 Procedit autem communis conclusio superius firmata in causis tam Ordinariis, quàm Delegatis, in quibus secundùm Canones non perit instantia per lapsum triennii, ut in juribus supracitatis *num.* 1. & in hoc textu, quem sic summat Abbas Siculus: Lapsu triennii non obstante potest delegatus in causa sibi commissa procedere, & hic tenet gloss. 1. & idem Abb. *num.* 8. *vers. Venio nunc ad secundam lecturam*, & Felin. *num.* 3. licèt secus sit secundum leges, *ut in d. l. Properandum in princ. vers. Sed omnes Judices*, *C. de Iudic.* quæ promiscue loquitur de judicibus tam
7 ordinariis, quàm delegatis. Si tamen Princeps delegans præfixisset instantiam ipsi judici, & illa esset minor triennali, tunc benè periret Judici, licèt non partibus; & ideò ex eisdem actis factis coram ipso posset causa illa expediri. Ita Bald. *in d. l. Properandum in princ. C. de Iudiciis*, & Felinus *hic num.* 3.
8 Fallit primò, communis conclusio in causa appellationis, in qua tam secundùm Canones, quàm secundùm leges ex lapsu unius anni, vel ex causa biennii instantia finitur, & perit, & appellans cadit à causa, *ut cap. Cum sit Romana infrà de appellat.* & in Auth. *Et qui*, *C. de tempor. appellat. cum similib.* Felin. *hic n.* 1. *in fin. vers. Fallit autem*, & Bero. *eodem num.* & dicetur infrà in proxima fallen.
9 Fallit secundò, in causis criminalibus, in quibus secundùm aliquos instantia judicii perit per lapsum biennii à tempore litis contestatæ tam de jure Civili, *ut l.* 2. *C. Ut infrà certum temp.* quàm de jure Canonico. Et in hac opinione fuit Henric. Boich. *num.* 4. Et potest esse ratio, quia cùm *d. l.* 2. non reperiatur per jus Canonicum correcta, vel immutata, servari debet etiam in foro Canonico, *arg. cap.* 1. cum ibi notat. *de nov. oper. nunciat. l. Præcipimus in fin. C. de Appellat.* *&* *l. Sancimus*, *C. de testam.* Sed certè contrarium probat hæc Decretalis, in qua Archiepiscopus crimen sacrilegii Civibus opponebat; & tamen nec per lapsum triennii instantia periit juxta communem intellectum, ut benè hic per Bero. *num.* 2. Item si dicta ratio valeret, etiam lex *Properandum*, in foro Canonico servanda esset, cùm nullibi reperiatur expressè correcta per jus Canonicum, & tamen oppositum est verius, & communius, ut ostensum est suprà *num.* 2. *&* 3.
10 Fallit tertiò, ubi reus absolvitur propter irreptum judicium, *juxta cap. Examinata*, cùm ibi traditis *supra eodem*, Felin. *hic num.* 3. *vers. Fallit secundo*.
11 Fallit quartò, notabiliter in omnibus causis ad forum Ecclesiasticum quomodolibet pertinentibus, quæ in prima instantia ex jure novissimo Concilii Tridentini omninò intra biennium sunt terminandæ; ità ut post id spatium liberum sit partibus, vel alteri illarum judices superiores adire, qui causam in statu, quo fuerit, assumere debent, & quam primùm terminare, *ut sess.* 24. *de reformat. cap.* 20.
in princ. Quippè post Concilium Tridentinum cessat ratio 12
à Doctoribus considerata, cur secundum Canones instantia judicii non pereat per lapsum triennii, videlicet quòd cùm liceat appellare ab interlocutoria, & quocumque gravamine, appellationum frequentia sæpè sæpiùs impedit judices, quò minus possint infrà id spatium causas definire, quod non contingit de jure Civili, secundùm quod ante sententiam diffinitivam non appellatur, ut dictum est suprà *num.* 5. Etenim ex decretis Concilii in appellationibus recipiendis jus Canonicum exequatum est juri civili: nam S. Synodus advertens reos criminis plerumque ad evitandas pœnas, & subterfugienda judicia Episcoporum gravamina simulare, & appellationis diffugio judicis processum impedire, *in cap.* 1. *sess.* 13. statuit, ut in causis visitationis, & correctionis, sive habilitatis, & inhabilitatis, nec non criminalibus ab Episcopo, seu illius Vicario ante diffinitivam sententiam ab interlocutoria, vel alio quocunque gravamine non appelletur, nisi gravamen hujusmodi per diffinitivam sententiam reparari, vel ab ipsa diffinitiva appellari non possit. Et posteà hoc decretum extendendo ad causas omnes ad forum Ecclesiasticum pertinentes, *in d. cap.* 20. *vers. Neque appellationes sess.* 24. decrevit, ut appellationes per Superiores quoscumque non recipiantur, nisi à diffinitiva, vel diffinitivæ vim habente, & cujus gravamen per appellationem à diffinitiva reparari nequeat. Quamobrem cùm appellationum diffugium jam nullum præstet judicibus impedimentum, jure optimo sancta Synodus causis expediendis biennium præfixit, sicut jus civile ob eam causam præfixerat triennium, ut scripsi latiùs *in cap. Super eo il secondo num.* 3. *&* 29.
cum multis seqq. usque ad num. 51. *infra de appellation.* In 13
hoc tamen discrepat Concilium à jure civili, quòd instantia judicii secundùm leges perit omnino per lapsum triennii, sed non perit jurisdictio judicis, quia est perpetua, *ut dict. l. Properandum*, *C. de Iudic. l.* 2. *C. de Constitut. pecun. l. ult. C. de præscript.* 30. *vel* 40. *annorum*, *l. Falsa*, *C. de divers. rescript.* & hic notat Innocentius *num.* 1. Hostiens. *num.* 6. *circa finem*, *in ver. In negotio ipso*, Joan. Andr. *num.* 5. & Abb. *num.* 8. *vers. Venio nunc ad secundam lecturam*. Et ideò iterantur acta, & omnia fiunt de novo; indeque provenit, ut lites fiant prolixiores, ut ex Bald. & Felin. superius ostendimus *num.* 3. At ex Concilio instantia perit 14
quidem judici, cujus jurisdictio expirat per lapsum biennii, *arg. l. Cum non eo die*, *C. Quando provocar. non est necess.* & constat ex dictis *suprà num.* 7. & ex notatis per Joan. Andr. *in addit. ad Speculat. in tit. de Iudic. Deleg.* §. *Restat*, *in magna addit. in ver. de Fano*, *littera K.* Sed non perit partibus; Imò liberum est eis, vel alteri illarum adire superiores Judices, qui causam quàm primùm terminare debent, nec pereunt acta, cùm iidem judices superiores debeant causam reassumere in statu, in quo reperitur, ut disertis verbis cavetur *in d. cap.* 20. *in princip.* ubi etiam *in* §. *Præterea* disponitur, *ut si quis ob lapsum biennii ad alium iudicem recurrerit, teneatur acta omnia coram primo iudice gesta ad iudicem ad quem expensis suis transferre*. Et sic acta ipsa non pereunt per lapsum biennii, sicut pereunt de jure civili perempta instantia triennali. Et cessat illud inconveniens consideratum à Baldo, quòd per reiterationem actorum coram eodem judice lites efficiantur recidivæ & immortales.
Complectitur autem decretum Concilii *in d. cap.* 20. *sess.* 15
24. tam causas civiles, quàm criminales, cùm utatur verbis universalibus, & geminatis, ibi, *Causæ omnes ad forum ecclesiasticum quomodolibet pertinentes*, ut sæpiùs fuit resolutum, & in hoc se conformavit cum jure civili, quod similiter causis criminalibus terminandis præfixit biennium, *ut in l. ult. C. Si infra certum tempus*, & ita æquavit causas civiles, & criminales, cùm tamen jus civile causis civilibus triennium, criminalibus biennium præfixerit, *ut in d. l. Properandum in princip. C. de iudic.*
Porrò cùm dubitatum esset in Sac. Congregatione, An 16
cap. 20. *sess.* 24. disponens causas in prima instantia coram locorum Ordinariis biennio terminandas, habeat locum in Ordinario etiam Commissario: Sac. Congregatio cen- 17
suit non habere. Quid tamen si esset causa, quæ aliàs jure ordinario potuisset cognosci, & delegatio videatur tantùm facta causa excitandæ jurisdictionis. Sac. Congregatio nihil decidit.
Rursus proposito dubio an idem *cap.* 20. *sess.* 24. *in princ.* 18
lo-

locum habeat in Judicibus conservatoribus Religionum, ut lapso coram ipso biennio liberum sit partibus adire Judices superiores: Sac. Congregatio dissensit: nam quatuor ex septem Cardinalibus affirmarunt comprehendi, tres negarunt. Itaque res ad Sanctissimum delata est: Sanctissimus respondit, non comprehendi, cùm decretum sit editum in favorem jurisdictionis ordinariæ.

19 Sed quæritur, *An cap.20. sess.24.* Concilii Tridentini disponens causas à locorum Ordinariis intra biennium terminari debere, alioquin liberum sit partibus, vel alteri illarum Judices superiores adire, habeat locum, cùm non stetit per judicem, quò minus intra d. tempus causam definiret, sed vel ob qualitatem causæ, vel partium cavillationes.

De jure civili causæ debent terminari intra tempus statutum, *in l. Properandum, C. de iudiciis:* sed de jure Canonico causæ non habent instantiam limitatam, & possunt decidi quandocumque; *ut latè ostensum est suprà num.1. & seqq.* Concilium Tridentinum occurrere volens immortalitati litium tempus decidendi causas intra biennium conclusit statuere post illud tempus liberum esse partibus, vel alteri illorum judices superiores adire, *ut in decreto d. cap.* 20. Cujus capitis dispositio non videtur habere locum quoad primam partem dubii, nempè cùm causæ qualitas
20 impedimento fuit, ne intrà biennium decideretur. Ita clarè sentit Abb. *hic num.10. & in cons.16. In præsenti quæstione num.2. lib.2.* Ubi vult, ut si lis protrahatur ultra terminum statutum à jure communi, vel municipali non ob impedimentum alicujus, sed ob causæ magnitudinem, possit etiam post terminum expediri, exemplificans in casu, quo statutum præfigit terminum duorum mensium ad lites finiendas, & Actor petit remissorias ad testes ultra mare examinandos cum dilatione longiori, quam sit termins totius instantiæ. Idem tradit post Dynum, & Cynum Baldus *in l. Si cum ipse num.2.* motus eo textu juncta *l. Præcedenti, ff. de exclus. tutor.* Jas. *in d. l. Properandum num.2. Cod. de Iudic.* Maranta *in Praxi in vers. Et omnia fiant durante instantia num.*18. Et ratio est, quam reddit Abbas *ubi suprà*, quia cùm non possit imputari partibus, vel Judici dilatio decisionis causæ, terminus à Constitutione præfixus est intelligendus, si causa intra illum terminum potuerit expediri: ad hoc bonus textus *in l. final. in fin. C. de adult. in d.l. Si cum ipse juncta l. Præcedenti, ff. de excusat. tutor.* facit text. *in l. Ita autem, ff. de administr. tutor.*

21 Dubitari magis potest de secunda parte dubii, cùm judex partium subterfugiis impedientibus intra biennium finem liti imponere nequivit, an ipsis partibus liberum sit judices superiores adire.

Pro ratione dubitandi primò adducitur, quòd judex non impartitur officium suum nisi volenti, & petenti, *l.4. §. Hoc autem iudicium, ff. de damn. infect.* ubi Ripa *num.6.* dicit statutum, mandans judici, ut litem finiat intra sex menses, esse intelligendum si fuerit petitum; unde cùm Judex à partibus non requisitus, ut terminet causam, potuerit eam terminare, non est dicendus suæ jurisdictioni præiudicium fecisse.

22 Secundò, quia cum subterfugiis, & cavillationibus partium causa in longum protrahitur, instantia non currit, sensit gloss.1. *hic*. Item gloss. *in l. Intra utiles, in ver. Intra ætatem, ff. de minoribus*, & fuit opinio Philippi, qui ita hoc cap. interpretatur, ut hìc referunt Jo. Andr. *num.7.* & Abb. *num.9.* In qua videtur etiam residere Innoc. *hic in fin.* cùm eam recitet ultimo loco.

23 Contrarium videtur esse verius: nam judex partium subterfugia, & dilationes restringere debet ut intra tempus à Concilio statutum causa possit finem accipere. Innoc. *in cap. De causis in princ.* & ibi etiam Abb. *num.6. de off. deleg.* & idem Innoc. *in cap. In causis num.3. & 6. de appellat.* nullus enim tam audax invenitur, qui possit invito judice causam protelare, *d. leg. Properandum in fin.*
princ. Unde judex, qui hujusmodi cavillationibus indul- 24
gendo, sinit labi tempus instantiæ, est in culpa, & aspernatur Concilium, *quod cap.10. sess.25. in fin.* ipsum judicem cohortatur, ut causis terminandis, quanta fieri potest brevitate, studeant, & litigatorum artibus modis omnibus occurrere: meritò igitur adeundus est judex superior, *arg. cap. Nullus de iurepatr.*

Confirmantur prædicta, quia tempus à Concilio præ- 25
figitur instantiæ, non judici, cum loquatur in rem, in illis verbis, *causæ omnes, &c. omnino saltem infrà biennium a die motæ litis terminentur*, ut hic per Felin. *num.19.* & quamvis instantia non pereat partibus, perit tamen ipsi judici, ut suprà ostendimus *num.14.* Ergo quidquid geritur à judice post instantiam sibi peremptam, nullius est roboris, vel momenti, Abb. *d. cons.16. num.7. post med. vers. Non obstant alia motiva lib.2.* & Felin. *hic num. 15. vers. de sententia lata post instantiam*, dicens post Paulum de Castro, in hoc Doctores omnes concordare. Quod multò magis apparet ex illa dictione, *omnino*, posita *in d. cap.20.* ibi: *Atque omnino saltem biennium, &c.* quæ inducit necessitatem præcisam, *cap. Cum ex eo*, ibi, *omnino adstringi volumus:* cum ibi notatis per Archid. & Joann.Andr. *de elect. lib.6.* Alex. *cons.88. In causa in princ. lib.4.* Dec. *cons.582. Pro fundamento num.2.* Grammat. in terminis nostris *vot.31. num.3. cum seqq.*

Non obstant adducta in contrarium. Ad primum enim 26
respondetur: imò judicem cùm videt propè esse finem instantiæ, posse ex officio suo pervenire ad sententiam Bart. *in leg. Seius, & Agerius, ff. ad l. falcid. propè fin. vers. Quæro an istud pactum.*

Ad secundùm respondetur si subterfugia partis in causa 27
sint, ne causa decidatur, verius esse instantiam currere, licèt contra partem subterfugientem competat actio de dolo, *l. Arbitrio, §. Dolo, ff. de dolo*, Alex. *cons.72. Videtur prima consideratione num.16. lib.3.* dicens glossam, quæ hic tenuit oppositum, à Doctoribus reprehendi, Abbas *hic num.9.* gloss. & Bart. *d. §. Dolo*, ubi ait nec etiam competere restitutionem in integrum adversus lapsum instantiæ: & Roman. ex communi *in cons.220. Circa primum num.9.* alioquin eluderetur decretum Concilii, quod emanavit favore publicæ utilitatis, sicut in terminis *l. Properandum*, considerat Abbas *ubi suprà*. Secundò respondetur quatenus verùm sit instantiam ob partis cavillationem non currere, id tamen procedere in favorem partis, quæ non est in culpa, ut intelligunt Doctores in locis suprà citatis. At nos loquimur respectu judicis, qui semper est in culpa non resecando dilationes inutiles, ut dictum est, quo casu parti nullum infertur præjudicium si ab eo ad superiorem devolvitur jurisdictio, ut declarat Innoc. *in cap. de causis n.5. de offic. iud. deleg.* ubi etiam Abb. *num.6.*

Et ita proposito in Sacr. Congregatione Concilii suprascripto dubio, videlicet, *An cap. 20. sess. 24.* quo cavetur, causas à locorum Ordinariis esse intra biennium terminandas: alioquin post id spatium liberum esse partibus, vel alteri illarum judices superiores adire: habeat locum si non stetit per judicem quo minus intra dictum tempus causam definiret, sed vel ob qualitatem causæ, vel partium cavillationes: Sacr. Congregatio censuit non habere locum, quando non stetit per judicem, sed ob qualitatem causæ, quod ab ipso judice docendum est; secus si per cavillationes & subterfugia partium.

DE FORO COMPETENTI.

Ex Concilio Chalcedonensi.

CAPUT I.

SI quis Clericus adversus Clericum negotium habeat, non deferat proprium Episcopum, sed prius apud ipsum actio ventiletur, vel consilio ejusdem apud alios, quos utraque pars voluerit, judicium obtinebunt.

SUMMARIUM.

Clericus coram suo Episcopo conveniri debet, & num.9.

2 *Negocii appellatione venit causa tam civilis, quam criminalis.*

3 Actionis *verbum quandoque refertur ad simplicem petitionem in iudicio factam.*

4 *Clericus non potest prorogare iurisdictionem alterius iudicis etiam ordinarii absque consensu Episcopi proprii, & n.7.*

5 *Concilium accipitur pro consensu quando exigitur ab eo, de cuius superioritatis praeiudicio agitur.*

6 *Et prolatum à iure importat necessitatem.*

7 *Iudex an dari debeat de partium consensu.*

8 *Et quid servet Curia.*

9 *Clericus an generaliter, & indistinctè coram proprio Episcopo sit conveniendus, & n.seqq. usque ad n.27.*

10 *Episcopus proprius quis dicatur quoad hoc ut Clericus coram ipso conveniri debeat.*

Forus domicilii cum caeteris omnibus concurrit, ibid.

11 *Forum qualiter sortiatur Clericus ratione beneficii.*

12 *in Foro originis propria, vel paterna Clericus conveniri potest, dummodo ibi sit praesens, licet alibi domicilium habeat.*

13 *Forum an Clericus sortiatur ratione Ordinis collati.*

14 *Praelatus inferior habens in loco iurisdictionem quasi Episcopalem, venit appellatione Episcopi proprii quoad hoc ut Clericus coram ipso sit conveniendus.*

15 *Clericus conveniendus est coram proprio Episcopo sive conveniatur à Clerico sive à laico.*

16 *Et in causis tam civilibus, quàm criminalibus.*

17 *Etiamsi sit Clericus prima tonsura, & n.19.*

18 *Vel suspensus, excommunicatus, interdictus, depositus, aut irregularis.*

19 *Clericus ut fori privilegio gaudeat, quae requirantur ex Concilio Tridentino.*

20 *Clericus si habitum a se gestari solitum aliqua occasione ad breve tempus deposuerit, non ideo fori privilegium amittit.*

21 *Habitus an sit clericalis, iudex Ecclesiasticus cognoscit.*

Monitio non requiritur, ut Clericus carens qualitatibus à Concilio Tridentino requisitis fori privilegium amittat, ibid.

22 *Clericus in minoribus habitum & tonsuram deferens, & Ecclesiae inserviens, licet sine mandato Episcopi gaudet fori privilegio, & n.seqq.*

23 *Idem si inserviat alteri Ecclesiae, quàm cui Episcopus mandavit.*

24 *Clericus beneficio privatus ex Bulla Sixti V. eo quod habitum, & tonsuram non detulerit, fori privilegium non amittit ante latam à iudice Ecclesiastico declaratoriam super facto, & num. sequent.*

25 *Declaratoria facti semper requiritur quantumcumque lex imponat poenam ipso iure.*

26 *Clericus beneficiatus solitus incedere in habitu, & tonsura, licet aliquando talem gestationem intermiserit, non incidit in poenam privationis beneficii ex Bulla Sixti V.*

27 *Clericus prima Tonsura de Capella Sacerdotali institutus an gaudeat privilegio fori; licet illius possessionem ob litem sibi motam non acquisierit, & num. seq. usque ad num.46.*

28 *Ad beneficium Ecclesiasticum constituendum quae requirantur.*

29 *Beneficium nullius reditus obtinens non dicitur beneficium habere.*

30 *Beneficii sola collatio, aut institutio ius tribuit etiam sine possessione.*

31 *Beneficia aequiparantur ultimis voluntatibus.*

32 *Beneficium vacat per obitum provisi, licet solam supplicationem signatam habeat.*

33 *Verba cum effectu sunt intelligenda.*

34 *Verbum*, habere, *quid importet, & num.37.*

35 *Episcopi Titulares, & Comites Palatini non dicuntur propriè tales, sed abusivè.*

Declaratur, num.39.

36 *Verba sunt accipienda in potentiori significatu.*

38 *Intitulatus plenè non dicitur in beneficio, si alius percipit fructus.*

39 *Possessor beneficii habetur qui titulum obtinet quoad honorem, & ministerium, licèt beneficium ab alio possideatur.*

40 *Clerici ante Concilium Tridentinum an deberent esse in Ecclesia intitulati, aut illius servitio adscripti ad hoc ut fori privilegio gauderent, & n. seq. & n.60.*

41 *Milites olim non gaudebant privilegiis militaribus nisi in numeros essent relati.*

42 *Clericus Ecclesiae deputatus, qui ad Sacrificium quotidianum non accesserit, pro Clerico non habetur ex Concilio Toletano.*

43 *Impetrans certo modo, qui litem infrà praescriptum tempus non movit, tamquam beneficio privatus ex vi regulae de annali non gaudet fori privilegio, & num.seq.*

44 *Beneficiati duo in eodem beneficio simul esse non possunt.*

45 *Clericus non beneficiatus solitus Ecclesiae inservire, & in habitu, & tonsura incedere, si noctu, vel interdiu in habitu laicali deprehendatur cum armis, an fori privilegio gaudeat, & num. seq. usque ad num.59.*

46 *Clericus beneficiatus ex Concilio Tridentino fruitur fori privilegio, licet habitum & tonsuram non deferat.*

47 *Clerici caelibes de iure communi etiam non beneficiati ante monitionem gaudent privilegio fori, licet in habitu non incedant; Clerici coniugati secus.*

48 *Sed haec differentia sublata est à Concilio Tridentino.*

49 *Clericis non habentibus requisita Concilii Tridentini non adimitur perpetuo privilegium fori, sed suspenditur ad tempus.*

50 *Animi iudicium ex perseverantia diiudicatur.*

51 *Habitus Clericalis non prodest ei, qui antea publicè se gerebat pro laico.*

52 *Verba legis civiliter, & non amarè sunt intelligenda.*

53 *Continuè habitare in civitate quis dicitur etiamsi tempore messium non permaneat.*

54 *Unitas orationis regulata ab eodem verbo operatur, ut aequalis sit determinatio quoad omnes.*

55 *Religiosus, qui iocosa levitate ad horam dimittit habitum, & alium assumit, non incidit in poenam Apostasiae.*

56 *Clericus deferens ad breve tempus vestes virgatas, & partitas non incidit in poenam Clement.* Quoniam, de vita, & honestate cleric.

57 *Tempus delicti attenditur quoad poenam imponendam, non quoad competentiam Iudicis.*

Index

58 *Judex laicus retinens in carcere Clericum deprehensum in habitu laicali an, & quando excusetur à censuris.*
59 *Consuetudo, qua Clerici habitum, vel tonsuram deferentes fori privilegio gaudent, licet beneficium non habeant, nec alicui Ecclesiæ inserviant, an sit observanda, & num seq. usque ad num.72.*
60 *Clerici incedentes in habitu, vel tonsura de iure communi gaudebant privilegio fori, licet Ecclesia non inservirent.*
61 *Consuetudo iuri communi conformis sublata intelligitur eodem iure sublato.*
62 *Consuetudo cur fuerit sublata à Concilio Tridentino* sess. 23. cap. 6. *quoad Clericos coniugatos tantùm.*
63 *Consuetudo quod Clerici coniugati gaudeant privilegio fori, licèt habitum & tonsuram non deferant an valeat de iure communi.*
64 *Consuetudo disponens idem, quod ius antiquum correctum, præsumitur rationabilis, & num.68.& 73.*
65 *Consuetudo contra Concilia generalia, non potest validè introduci, & num.seqq.*
66 *Concilia generalia censentur habere clausulam derogatoriam ad sequentes dispositiones contrarias.*
67 *Et quid in Concilio Tridentino.*
69 *Constitutiones Papales censentur effectum sortita cùm primùm sunt promulgatæ.*
70 *Et quando censeantur abrogatæ per contrarium usum.*
71 *Exceptio quod non fuerint usu receptæ, non admittitur.*
72 *Canonis privilegium an fuerit ademptum Clericis non habentibus qualitates, cap.6. sess.23. Concilii Tridentini, & num. seq. usque in fin.*
73 *Fori privilegium quas ob causas à Concilio Tridentino fuerit limitatum.*
74 *Canonis privilegium faciliùs amittitur de iure communi, quam privilegium fori.*
75 *Clerici quamvis fori privilegio non gaudeant, tamen puniri possunt ab Episcopo præveniente, si pro Clericis adhuc publicè se gerant.*

1 S*I quis*. Clericus coram suo Episcopo conveniri debet. Hoc dicit. Et ponit duo dicta alternativè. Secundùm ibi, vel consilio.

Nota primò ex textu Clericum esse conveniendum coram proprio Episcopo. Dicitur autem Episcopus proprius, vel suus, ut habent aliæ editiones, relatæ ab Antonio Augustino *in notis ad primam Collectionem Decretal. lib.2.tit.2. cap.1.* tum ad exclusionem Episcopi alieni, qui non debet falcem mittere in alienam messem, *cap. Scriptum, 6.quæst.3. cap.3. infrà de Paroch. & 9. quæst.2. per totam*: tum ad exclusionem Judicis sæcularis, ut *cap. Inolita, & cap.Placuit* 11. *quæst.1. cap.prox. & cap. Si diligenti, infr. eod.* tum denique ad exclusionem inferioris Prælati: nam de jure communi Episcopus solus fundat intentionem super jurisdictione ordinaria in tota diœcesi, *cap.Cum Episcopus*, & ibi gloss. *in ver. Habere*, & Doctores notant. *de offic.Ordin. lib.6. cum concord.* De quo tamen pleniùs dicam infrà in prima quæstione, in qua explicabo in specie quibus modis dicatur proprius Episcopus.

2 Secundò nota ibi, *negocium*, appellatione negocii venire causam, seu quæstionem secundùm Innocent. & Abb. Antiq. *hic in princip.* Hostiens. *in ver. Negocium*, & Joan. Andr. *num.2.* Unde & differt à negotiatione, quia negotium in causis, negotiatio in commerciis dicitur, ut legitur in *cap. Forus*, §. *Negocium*, *infra de verbor. signific.* suus Codex habet, si quis Clericus cum Clerico causam habuerit, ut refert Anton. Augustin. *loco citato*.

3 Tertiò nota ibi, *actio ventiletur*, actionis nomen quandoque referri ad simplicem petitionem in judicio factam: nam secundùm Canones Clericus non tenetur actionem proponere, sed satis est ut quoquomodo de sua petitione in libello appareat, *cap. Dilecti, & cap. Examinata, supra de Iudic.* & hic per gloss. *in ver. Actio*, Host. *in eod. verb.* & Butr. *num.4.* Licèt secundùm Abb. *num.3.* & Marian. Socin. *num.2.* verbum, *actio*, stet propriè, quia textus non præcipit ut actio proponatur, sed ut ventiletur, scilicet ipsum jus competens: nam actio est jus prosequendi in judicio quod sibi debetur, *ut Institut. de act. in princ.* & ideò dicimus sine actione neminem experiri, *l. Si pupilli*, §. *Videamus*, *ff. de negot. gest.* Sed magis placet prima expositio glossæ, quia illud jus non ventilatur in judicio sub formalitate actionis, sed tamquam simplex, & nuda petitio. Et quamvis sine actione de jure Civili nemo experiatur, tamen de jure Canonico non est necesse ut hoc faciat per modum actionis, ut in juribus præallegatis. In prima compilatione Decretalium non habetur illud verbum, *actio*, sed legitur, *accusatio ventiletur*, ut refertur ab Antonio Augustino *in cap.1. hoc tit.*

Quartò nota ibi, *vel Consilio*, Clericum non posse 4
prorogare jurisdictionem alterius Judicis etiam ordinarii
absque consensu Episcopi proprii, & ita consilium, hìc
accipitur pro consensu, seu licentia: nam solùm consilium 5
non sufficit, *cap.proximo*, *infrà eod. & cap. Romana*, *eod. tit. lib.6.* secundùm gloss. tertiam, *hic* Hostiens. *in princ. in ver. Vel consilio*, Joan. Andr. *num.3.* & Butr. *num.2. & 3.* Qui inde infert consilium accipi pro consensu ubi exigitur consilium ab eo, de cujus superioritatis præjudicio agitur: unde non sufficit illud petere, & expectare, sed oportet obtinere, ut notat gloss. & DD. *in cap. Si pro debilitate*, *de offic. deleg.* licèt aliàs ex proprietate vocabuli aliud sit consilium, & aliud consensus, *ut notatur in cap. Cum olim supra de arbitr.* Sed hic impropriatur consilii verbum propter subjectam materiam, secundùm Hostien. *ubi supra*, & Abb.
num.3. vers. Nota ex gloss. Vel dic secundùm Petr. de An- 6
char. *in 3. notab.* consilium includere consensum, & prolatum à jure importare necessitatem, ita ut Clericus necessariò teneatur illud sequi, juxta materiam *l.1. §. Si plures*, *ff. de exercit. act. & d.c. Cum olim de arbitr.*

Ultimò nota ibi, *apud alios*, *quos utraque pars voluerit*: 7
ad hoc ut prorogari possit jurisdictio judicis non sui præter licentiam proprii Episcopi requiri etiam consensum utriusque partis: justum enim, & honestum est, ut judex communiter eligatur, *ut hic*, *& in cap.Placuit*, *2. quæst.6.* Hoc declara primò, dummodo prorogatio fiat in judicem Ecclesiasticum, *cap. Significasti*, *infrà eod.* nam judicem laicum Clericus sibi constituere non potest, etiamsi Episcopi, & adversarii consensus accedat, nec prorogatio firmatur juramento, *cap. Si diligenti*, *infr. eod.* Sed ad hoc requiritur auctoritas Papæ, *cap. Mennam 2. quæst.5. & cap. Cum devotissimam* 12. *quæst.2.* & tenent *in cap.prox. infrà eod.* Hostien. *num.1. in ver. Pontificis*, Joan. Andr. *num.3. in eod. ver.* & Butr. *num.7.* Declara secundò, dummodo procedatur per viam prorogationis: ad hoc enim formalis delegatio non requiritur, secundùm Innoc. *in fin.* Secus si per viam delegationis, quia tunc non exigitur consensus partium, sed Episcopus solus dat judices: & quod hìc dicitur, quos utraque pars voluerit, est de consilio ne judex possit recusari, sed tamen commissio valet, etiam partibus non consentientibus, dummodo fiat salvo jure recusationis, & ita procedit textus *in cap. Super quæstionum*, §. *Quem vero*, & §. *fin. de offic. deleg.* ut hic declarat Joan. Andr. *in fin.* cum quo Butr. *num.6.* & alii transeunt. Sed an hoc procedat post Concilium Tridentinum, plenè dicam *in cap. Signifi-*
casti, *infrà eodem*. Declara tertiò dummodo utraque pars 8
sit præsens; tunc enim secundùm consuetudinem Curiæ fit convenientia judicum: & si concordent, dantur judices de communi consensu, *ut l. Observandum*, *ff. de Iudic.* Si discordent, quælibet pars nominat unum, & Curia dat tertium ex officio. Si verò altera pars sit absens, obtinet præsens judices ad voluntatem suam salvo jure recusationis; & in hoc casu potest intelligi textus *in cap. Cum R. de offic. deleg.* ubi datur judex ad voluntatem unius partis. Et de hoc stylo Curiæ Romanæ attestantur *hic* gloss. *ult.* Joan. Andr. *in fin.* Butr. *d. num.6.* Abb. *num.4.* & Marian. Socin. *num.2. vers. In ea glossa*.

QUÆRO, An generaliter, & indistinctè Clericus sit 9
coram suo Episcopo conveniendus.

Communis regula est Clericum conveniri debere coram proprio Episcopo, ut hìc est casus secundùm omnes, concordat *cap. Si Clericus*, ibi, *suum Episcopum*: necnon ibi, *proprium Episcopum* 11. *quæst.1. cap. Si quis contra Clericum*: ibi, *Episcopum ipsius adeat infr. eod.* & in Auth. *Ut Cler. apud*
propr. Episc. collat.6. cum simil. Et proprius Episcopus dicitur 10
primò, in cujus diœcesi Clericus conveniendus domicilium habet: forus enim domicilii dicitur verus, & naturalis fo-

rius, ut notatur *in cap. fin.* & ibi dixi *num.9.* post Innocent. Holt. & alios *infra eod.* & cum cæteris omnibus concurrit, ut est textus *in cap. Dilecti*, & ibi gloss. *in ver. Ubi domicilium infra eod. l. Si fideicommissum*, §. *Sed & rescriptum.ff.*
11 *de Iudic. cum simil.* Deinde dicitur Episcopus proprius, in cujus diœcesi Clericus beneficium obtinet Ecclesiasticum, licet sit alterius diœcesis, textus est *in cap. Cum nullus de tempor. ordin. lib.6.* Et quamvis loquatur respectu ordinis, tamen idem dicendum respectu jurisdictionis: nam qui potest ordinare, potest & judicare, *cap. Nullus Primas*, *9. quæst.2. & cap.3. de Paroch.* Adverte tamen, quia aut beneficium personalem residentiam non requirit; & tunc potest Clericus in loco beneficii conveniri quando agitur de illo beneficio tantùm, & non aliàs, *arg. cap. Sane infr. eod. l. fin. C. Ubi in rem act. & cap. Dilectus, il secondo supra de rescript.* Aut requirit personalem residentiam, & tunc cùm rector beneficii, ibi domicilium contrahat, *c. Postulasti infra eod.* & notat Innocent. *in c. Ex ore de privileg.* Idem dicendum, quod superiùs dictum est de Episcopo domicilii, ut scilicet ibi conveniri possit etiam de alibi gestis, secundùm Abb. *hic num.6.* de quo vide plenè per Marian. Socin *in cap. final. num.22. infra eodem*. Ad hoc Concilium Tridentinum *in cap.11. in fin. sess.24.* ubi privilegia, quæ competunt residentibus in Curia Romana ratione Eugenianæ Constitutionis, aut familiaritatis Cardinalium, non suffragantur beneficia obtinentibus quo minus ratione dictorum beneficiorum Ordinarii Jurisdictioni subjecti permaneant; & ita ratione beneficii personalem residentiam non requirentis sortitur quis forum Ordinarii, ubi beneficium obtinet, ratione illius beneficii dumtaxat non obstantibus privile-
12 giis. Rursus dicitur proprius Episcopus, in cujus diœcesi Clericus originem propriam, vel paternam, licèt alibi domicilium habeat, ut probatur *in d. c. Cum nullus de tempor. ordinat. lib.6.* inducendo illud, ut dixi numer. præcedenti, *& in l. Assumptio*, cum ibi notat. *ff. ad municipal. & in l. 1. & in l. Origine, C. de municipal. & origin. lib.10.* Quod tamen ita tempera, ut in loco originis ita demum possit conveniri si ibi sit præsens, aliàs secus, secundum Abb. *hic n.6.* & notat Bart. *in d. l. Assumptio*, §.1. *n.2. vers. quarto casu*; per textum *in l. Heres absens*, *in 1. respons. ff. de iudic. & in l. Relegatorum*, §. *Dubitatum est*, *ff. de interdict. & relegat.*
13 Præterea dici potest Episcopus proprius ratione ordinis collati, ut notat glos. *in d. l. Heres absens*, §. *Proinde in ver. Debebit*, *vers. Item ratione ordinis*, & illam glos. dicit singularem Abb. *num.6.* Item potest dici proprius, qui tamen eam intelligit procedere quando Episcopus ordinavit nomine proprio; secus si ex commissione alterius, quia tunc ordinatio tribuitur illi cujus nomine fit, *arg. cap. Si Episcopus de prebend. lib.6.* Sed certè quando Episcopus ordinat nomine proprio, jam est Episcopus proprius ante ordinationem, cùm alias ordinare non possit, ut est textus *in d. c. Cum nullus, & 9. q.2. per totam*: ergo non apparet quomodo efficiatur proprius ratione ordinis collati. Fortè glossa habuit alium intellectum, videlicet ut ratione ordinis forum quis sortiatur, quia laicus effectus Clericus mutat forum, ac genus fori, & efficitur de foro Ecclesiæ, *cap.1. 53. dist. cap. Duo sunt 12. quæst.1.* Sed hoc non provenit propter ordinis characterem: nam & ordinatus ab alieno sine licentia Episcopi proprii, licèt sit suspensus, tamen est effectus de foro Ecclesiæ *cap.1. & seqq. de tempor. ordinat. lib.6.* Concilium Tridentinum *cap.8. sess.23.* Demum ad effectum prædictum dicitur Episcopus proprius etiam ratione contractus initi, delicti commissi, aut rei sitæ, *ut in d. cap. fin. infra eod.* & generaliter omnibus aliis modis, quibus forum quis sortitur, quos enumerat gloss. præalleg. *in d. §. Proinde*, & ibi Doctores, & latissimè Marian. Socin. *in eod. c. fin.* & ibi dixi
14 *n.28.* Episcopi autem appellatione in casu hujus cap. venit etiam inferior Prælatus habens in loco jurisdictionem quasi Episcopalem ex privilegio, vel consuetudine, *cap. Cum contingat in fine*, & ibi Doctores, præsertim Abb. *n.18. infr. eod. c. Auditis, de præscript.* & hoc non obstante decreto Concilii Tridentini *sess.24. cap.20. §. Ad hæc*, ut scripsi latissimè in *c. Accedentibus*, *a n.20. usque in fin. de excess. Prælat.* Itaque secundùm has omnes acceptiones stat regula, ut Clericus coram proprio Episcopo conveniri debeat.

15 Extenditur primò hæc regula, ut locum habeat sive Clericus conveniatur à clerico, ut hic, sive à laico, *ut cap. Si quis contra Clericum infra eod.* actor enim sequitur forum rei, *c. Experientiæ, 11. quæst.1. cum simil.* secundùm Marian. Socin. *hic in 1. notab.* & tenent Hostiens. Joan. Andr. Cardin. & alii, qui verba, *Si quis Clericus*, supplent, *vel laicus*.

Extenditur secundò ad causas tam civiles, quam crimina- 16
les, *c. Inclita, 11. quæst.1.* Auth. *Statuimus, C. de Episc. & Cler.* & in Authen. *Ut Cler. apud propr. Episc. coll. 6.* & probatur hìc in ver. *Negocium*, quod ab Innocentio & aliis exponitur pro *causa*, sive *quæstione*, ut dixi supra *in 2. notab.*

Extenditur tertiò etiam ad Clericum primæ tonsuræ, ut probatur *in c. Cum non ab homine, supra de iudic.* ibi, *in quocumque ordine constitutus*, *juncto cap. Cum contingat, de ætat. & qualit. & in c. prox. infra eod.* ibi, *Clericum ullum*, & ibi dixi *in 2. notab.* post Hostiens. Butr. & alios.

Extenditur quartò etiam ad Clericos conjugatos non bi- 17
gamos, habitum, & tonsuram deferentes, *cap. unico de Cler. coniug. lib.6.* Joan. Andr. *in cap. prox. num.2.* & ibi etiam Abb. *num.2. & 3. infra eodem*; Henric. Boich. *in cap. Ex litteris num.18. de vita, & honest. Cleric.* Vitalin. in Clem. 1. *num.55. & 57. eod. tit.* de quo tamen hodie dic ut scripsi *in c. Proposuisti num.27. & 28. infra eod.*

Extenditur quintò ad Clericum etiam suspensum, excom- 18
municatum, interdictum, vel depositum etiam pro crimine irregularitatem irrogante: nam ante actualem degradationem remanet sub jurisdictione Episcopi, ut probant jura *in cap. Dictum 81. dist. in c. Cum non ab homine*, & ibi Dec. *n.6. de iudic. & in c. Degradatio, de pœn. lib.6.* Marian. Socin. *in c. Ad abolendam num.21. de hæret.*

Extenditur sextò ad omnes personas Ecclesiasticas, & ad complures alios, qui sunt de foro Ecclesiæ, licèt Clerici non sint de quibus scripsi latissimè *in c. prox. infr. eod. à n.16. usque in fin.* post Marian. Socin. *hic à num.4. usque ad num.24.* qui fusè materiam explicat viginti quinque declarationibus.

Extenditur denique centum & sex modis, quos ubertimè cumulant Moderni *in tract. de effect. Clericat. effect. primo à num.2. usque ad num.668.*

Recepit tamen supradicta regula quamplures declaratio- 19
nes, ut dixi *in c. prox. num.3. infra eod.* inter quas illa est præcipua, & usu forensi admodum frequens, quàm juri communi adjecit Concilium Tridentinum *sess.23. cap.6.* ubi statuit, ut, *prima Tonsura initiatus, aut etiam in minoribus Ordinibus constitutus fori privilegio non gaudeat, nisi beneficium Ecclesiasticum habeat, aut clericalem habitum, & tonsuram deferens alicui Ecclesiæ ex mandato Episcopi inserviat, vel in Seminario Clericorum, aut in aliqua schola, vel universitate de licentia Episcopi quasi in via ad maiores ordines suscipiendos versetur.* Hæc ibi, & S. Congregatio Cardinalium ejusdem Concilii Interpretum declaravit, *ad hoc ut fori privilegio gaudeat, requiri, & sufficere ea, quæ aliquo ex infrascriptis capitibus sigillatim sunt adnotata. Ut obtineat beneficium Ecclesiasticum, ut clericalem habitum, & tonsuram deferens in aliquo Seminario de licentia Episcopi degat, ut in habitu, & tonsura incedens in aliqua schola de licentia Episcopi versetur, ut habitum & tonsuram gestans in aliqua universitate de*
licentia Episcopi moretur. Si vero quæ in aliquo ex his capiti- 20
bus comprehensa sunt, in Clerico concurrant, sed aliqua occasione habitum à se gestari solitum ad breve tempus deposuerit, non ideo fori privilegium amittere. An vero habitus sit cleri-
calis, ad iudicis Ecclesiastici cognitionem pertinere. Quibus 21
autem casibus Clericus ex Decreto Concilii fori privilegio non
gaudet nullam requiri monitionem ut illud amittat. Hacte- 22
nus S. Congregatio. Adverte tamen ad illa verba Concilii, *de mandato Episcopi, & de licentia Episcopi*; quia ex ipsius Congregationis sententia non sunt substantialia, ut in subjecta declaratione.

Joannes Cupetchinus Clericus Romanus, qui prima tonsura in urbe initiatus, quatuor Ordines minores Panormi cum dimissoriis Domini Cardinalis urbis Vicarii suscepit, Romam reversus, & in habitu clericali incedens studiis incumbens frequentavit Collegium S. Thomæ, ubi Fratrem Donatum publicè Logicam tradentem quotidie audivit prout in fide, quæ datur ejusdem Fratris Donati; & licèt nulli esset adscriptus Ecclesiæ, tamen non destitit diebus præcipuè festivis, & aliis inservire sacrificio Missæ in Ecclesia S. Jacobi incurabilium, & alibi prout in fide Sacristæ, quæ similiter datur. Mox sororis infamia commotus, & stimulis incensus honoris eam pluribus vulneribus confodit, & rem omnem sine difficultate confessus est. Cùmque inter alia pro ipsius defensione dicatur, eum uti Clericū pro tali homicidio

non

non posse tradi curiæ sæculari, nec affici ultimo supplicio; opponitur à fisco eum non gaudere privilegio fori, quia neque beneficium habet, neque est adscriptus Ecclesiæ, neque versatur in scholis de licentia Episcopi, ut requirit Concilium Tridentinum *sess.22.cap.6.* unde quæritur quid juris. Die 20. Junii 1609. Sac. Congregatio Concilii perpendit secundùm ea, quæ proponuntur, in hoc casu concurrere omnia requisita, ut hic clericus gaudeat privilegio fori: est enim initiatus prima tonsura, incedebat in habitu, & tonsura clericali, & Ecclesiæ inserviebat; imò etiam in schola versabatur, quia publicam Dialectices lectionem in ædibus S. Mariæ supra Minervam audiebat. Unus tamen superest scrupulus, quod nec ad inserviendum, nec ad versandum in schola ulla præcessit licentia, nullumque mandatum Vicarii urbis, ut requirit Concilium, dum *cap.6. sess.23.* statuit hujusmodi clericum privilegio fori potiri si inserviat Ecclesiæ de mandato Episcopi, vel in schola versetur de Episcopi licentia: sed hanc difficultatem sustulerunt duæ antiquæ decisiones Congregationis, quarum altera declaravit privilegio fori gaudere clericum minorum Ordinum in habitu, & tonsura incedentem, inservientemque Ecclesiæ, tametsi abs-
23 que ullo Episcopi mandato. Altera determinavit talem clericum inservientem alteri Ecclesiæ quàm ei, cui mandaverat Episcopus ut inserviret, nihilominus gaudere privilegio fori, nimirùm quia qualitas mandati, vel licentiæ est levis, satisque est concurrere quæ potiora sunt, nempe tonsuram, delationem ipsius cum habitu clericali, servitium Ecclesiæ, vel commorationem in schola aliqua. Ita enim etiam cessante Episcopi mandato, vel licentia satisfit menti Concilii eò tendentis, ut solus Clericus, qui quasi in via ad majores Ordines suscipiendos versabatur, nec causa effugiendi sæculare forum vagus huc illuc discurrebat, sed Ecclesiastico servitio insistebat, fori privilegio se juvare posset, quæ qualitates in hoc clerico cum fine Concilii concurrunt, quamvis non afferatur mandatum, vel licentia Episcopi. Itaque pro certo habentes hunc clericum fori privilegio gaudere, Patres mandarunt Secretario, ut eorum nomine alloqueretur Gubernatorem urbis, ut suspenderet in causa, donec res posset referri ad Sanctissimum.

24 Secundò QUÆRO, Posita Constitutione san. mem. Sixti V. *de habitu, & tonsura Clericorum, &c.* quæ incipit, *Sacrosanctam*. An Clericus primæ Tonsuræ, vel minorum Ordinum obtinens beneficium Ecclesiasticum, & habitum ac tonsuram nequaquam deferens tamquam proptereà beneficio vigore dictæ Constitutionis ipso facto privatus, intelligatur amisisse fori privilegium, adeò ut etiam ante latam à judice Ecclesiastico declaratoriam super facto, videlicet quòd tonsuram, & habitum clericalem non gestaverit, fori privilegio minimè debeat gaudere.

25 Certum est privatum beneficio ipso jure, & sic per sententiam juris, non posse amoveri à beneficio, quo privatus est, antequam crimen sit probatum, & declaratum per sententiam hominis: alioquin privatus posset agere spolio, ut pluribus probat Oldrad. *cons.227. De toto themate, num.4. vers. Secundo obiicit.* & Petr. de Anchar. *cons.189. Tribus de causis num.3. & 4.* Quantumcumque enim lex imponat pœnam ipso jure, semper tamen requiritur declaratoria judicis super facto, priusquam pœna ipsa possit executioni demandari: casus est apertus *in cap. Cum secundum, §. Confiscationis*, & ibi omnes notant, præsertim Gemin. & Franc. *de heret. lib.6.* Jo. de Andr. post Archid. *in cap. Felicis num.2. de pœnis eod. lib.* Bald. *in cap.1. in fin. quibus mod. feud. amitt.* Calderin. *cons.95. num.3. in fin. vers. Est etiam ustum alias 1. de treug. & pac.* Rom. *cons.211. Allegationes num.4. vers. Secundo moveor.* & passim Doctores. Quamobrem *die 6. Octobris 1612.* in S. Congregatione Concilii, cui interfuerunt S. R. E. Cardinales S. Cæciliæ, de Monte, Plattus, Mantica, Arigonius, Millinus, & Lancellottus, proposito suprascripto dubio omnes absque ulla discussione censuerunt hujusmodi Clericum nullo pacto excludi à fori privilegio nisi post latam à judice Ecclesiastico declaratoriam super facto, seu delicto, id est quòd habitum, & tonsuram clericalem minimè gestaverit. Et
26 subinde orta dubitatione an Clericus beneficiatus non inserviens alicui Ecclesiæ, qui habitum, & tonsuram gestare consuevit, licèt aliquoties hujusmodi gestationem intermiserit, incidat in pœnam amissionis beneficii Constitutione Sixti V. san. mem. hac de re edita impositam, ita ut lata posteà declaratoria super facto, fori privilegio gaudere non debeat: omnes uno ore censuerunt respondendum, hujusmodi Clericum habitum, & tonsuram gestare solitum, tametsi aliquando talem gestationem intermiserit, nequaquam incidisse in pœnam privationis dicta Sixti V. Constitutione impositam, & ex consequenti non amisisse fori privilegium, sed eo tamquam beneficiatum debere potiri ad præscriptum Decreti ejusdem Concilii *cap.6. sess.23.*

Tertiò QUÆRO, An Clericus primæ tonsuræ præ- 27
sentatus à Patrono ad Capellam Sacerdotalem, & à Summo Pontifice vigore præsentationis institutus gaudeat privilegio fori, licèt tertiò in possessione Capellæ intruso possessionem ejus, super qua litem movit, & introduxit, acquirere non potuerit.

Cùm Concilium Tridentinum *d.cap.6. sess.23.* addendo 28
juri antiquo statuat, ut prima tonsura initiatus non gaudeat privilegio fori, nisi beneficium Ecclesiasticum habeat, aut clericalem habitum, &c. atque ita alternativè requirat ut habeat saltem beneficium Ecclesiasticum, *cap. Inter cæteras de rescript.* Pro solutione quæstionis supponendum est dictam capellam habere illa quatuor requisita, ut constituat beneficium Ecclesiasticum, quæ adnotavit Petrus de Anchar. *in cap. Beneficium n.2. de regul. in 6.* quem sequutus fuit Dec. *in rubr. de rescript. num.8.* Item supponendum 29
capellam, de qua agitur, esse alicujus redditus; cùm aliàs si nullius esset redditus, illam obtinens non esset judicandus beneficium habere, argum. *cap. Si quis obiecerit, 1. quæst. 3.* & notat Collectar. *in cap.2. in 2. col. de concess. Præben. & in cap. De multa*, ubi etiam Abb. *de Præbend.* Sarnen. *in reg. de Annali quæst.47. num.3.* & tenet Rota *decis.445. aliàs 26. tit. de Præben.* ibi, *reali commodo, in novis*. Licèt ex iis, quæ subnectentur inferiùs, in terminis Concilii quoad fori privilegium aliud videatur dicendum.

Atque his suppositis, non videtur ambigendum quin 30
hìc Clericus ad effectum prædictum obtineat beneficium Ecclesiasticum: ex sola enim collatione, seu institutione sine alia traditione, vel adeptione possessionis jus in beneficio tribuitur, *cap. Si tibi absenti de Præben. lib.6.* & notat gloss. in Extravag. Joann. XXII. *Execrabilis in §. Porro, in* 31
ver. Competat ius, beneficia enim æquiparantur ultimis voluntatibus, glossa *in cap.1. in ver. In ultimis voluntatibus de concess. Præben. in 6.* & est textus *in cap. Authoritate eodem tit. & lib.* Sed in ultimis voluntatibus dominia, ac jura recta via, ipsoque jure sine traditione aliqua transferuntur, *l. a Titio. in fin. ff. de furt. l. Si tibi homo, §. Cum servus, ff. de legat.1. l. ult. C. de Sacros. Eccles.* Jas. *in l.1. num.13. ff. de legat.1.* Ergo & in beneficiis Ecclesiasticis. Ad quod facit textus *in cap. fin. §. Sane*, ubi etiam Gemin. hoc adnotavit, *de concess. Præben. lib.6.* Quinimò usque adeò dicitur bene- 32
ficium illius esse, qui solam collationem obtinuit, licèt alius possessionem occupet, ut beneficium dicatur vacare per obitum ipsius, & non possessoris, quamvis tantùm supplicationem signatam habuerit, ut decidit Rota *decis. ult. in antiq. sub tit. de rescript.* Collectar. *in cap. Constitutus, vers. Sed quid de quæstione de concess. Præben.* & Sarnen. *super regul. Cancell. de impetran. benefic. vacan. per obit. familiar. Cardin. quæst.23.* & est casus expressus *in dict. cap. Si tibi absenti de Præbend. in 6.*

Sed objicies, verba illa Concilii, *nisi beneficium Eccle-* 33
siasticum habeat, sunt cum effectu intelligenda, *l.1. §. Hæc verba, ff. Quod quisque iur.* ibi, *Cum effectu*, non verbotenus intelligenda, *& in cap. Relatum de Clericis non resi-den.* rebus enim, & non verbis jura sunt imposita, *cap. Commissa de elect. in 6.* Et ideò verbum, *habere*, proprium effe- 34
ctum habendi significat, Bald. *in l. Data opera num.31. C. de iis, qui accus. non poss.* allegat textum *in l. Fideicommissa, §. Si filio, de legat.3.* Facit quòd deesse videtur id, quod inutile est, *cap. Fraternitatis de frigid. & malefic.* Et in simili 35
dicetur de Episcopis Nullatenensibus, seu Titularibus, & Comitibus Palatinis, qui non dicuntur propriè tales, sed abusivè tantùm, ut tradit Jas. *in l. Id quod num.25. de legat.1. post* Bald. in Auth. *Licentiam, C. de Episc. & Cleric.* ubi tenet illius Authenticæ dispositionem non habere locum in Episcopis, qui habent Ecclesias apud Saracenos, quarum nullos capiunt fructus, qui enim re privatur, nec nomen habere meretur, gloss. *in cap. Corepiscopi 18. distinct.* ut de Cardinalibus Ecclesiæ Ravennaten.

& Compostellanæ, dicit Cardin. post glossam in Clem. 2.
in prim. de celebrat. Missar. Abb. *in cap. Bone il primo num. 3.*
36 *col. 2. de postulat. Prælat.* Verba enim in potentiori signifi-
catu sunt semper intelligenda, Abb. *in cap. Ex publico, de
Convers. conjug.* Præpos. *in cap. Rursus, in 1. notab. Qui Cler.
vel voven.*
37 Verùm hæc objectio tollitur, quia verbum, *habere*, dum
simpliciter profertur à jure, verificatur non solùm in eo,
qui plenum dominium rei habet, vel proprietatem nudam,
sed etiam in eo, qui habet tenutam. Casus est expressus *in
l. Stipulatio ista, §. Hæc quoque vers. Habere, ff. de verbo-
rum obligat. & in l. Habere, ff. de verborum signific. & in l. Id
apud se, eodem tit.* Id enim quis apud se habere videtur, de
quo actionem habet, habetur enim quod peti potest, *l. Qui
actionem, ff. de reg. iur.* dum enim jura tantùm simpliciter
de verbo, *habere*, loquuntur, sufficit dicto modo, vel altero
38 ipsorum habere. Sed ubi requirunt ut plenè vel pacificè
quis habeat, tunc aliud est dicendum, ut est casus *in cap.
Si tibi concesso de Præben. in 6.* ubi gloss. *in ver. Vacare*, in-
titulatus enim in beneficio plenè non habetur, si alius perci-
pit fructus beneficii, ut ibi per gloss. Idem procedit in ver-
bis *pacifice obtinere, vel possidere beneficium*, quia requiritur
actualis possessio majoris partis bonorum, vel liberum
exercitium animarum, vel alia, quæ notata sunt in decisio-
ne Rotæ *in novis n. 3. sub tit. de concess. Præben. in c. Gratia
de rescript. in 6.* in Clem. *Gratia eodem tit. & in cap. Commissa
de elect. lib. 6.* ubi sunt casus diversi congruentes supradictæ
interpretationi. Dum igitur Decretum Concilii *dict. cap. 6.
sess. 23.* simpliciter requirit ut habeat; satis est ut titulum ex
institutione obtinuerit.

39 Nec verùm est Episcopos Ecclesiarum, quæ sunt apud
Saracenos, abusivè dici Episcopos, quia quamvis jurisdi-
ctionem actu non habeant tamquam Clero, & populo ca-
rentes, habent tamen habitu, *cap. Pastoralis, 7. quæst. 1.
cap. 2. sess. 14.* Concilii Tridentini, & verè sunt Episcopi,
& pro talibus judicandi quoad honorem, & ministerium,
textus est expressus *in cap. Si quis Episcopus ordinatus ad Pa-
rochiam 92. distinct.* ubi videtur casus notabilis pro decisio-
ne dubii propositi: & ad hoc ponderat illum textum accu-
ratè Cardinal. in Clem. *Vt hi, §. Illi vero, de ætat. & qua-
lit. post num. 10.* dicens pro possessore haberi eum, qui ob-
tinuit beneficium, licèt ab alio possideatur, quoad hono-
rem, & ministerium, & dictum Baldi procedit non ex ra-
tione, quia non possidet, sed quia fructus non percipit ab
Ecclesia, quam perceptionem requirit textus illius Au-
thenticæ, ut hodie dicimus de dispositione *d. cap. Si tibi*;
unde ibi non requirebatur simplex habere, sed plenum, ut
Ecclesia succederet Episcopo.

40 Præthereà quamvis *d. cap. 6. sess. 23.* restrinxerint privile-
gium, quòd habebant Clerici vel habitum, vel tonsuram
deferentes ad exemplum Clementis V. in Concilio Vien-
nensi in clericis, qui sordida officia publicè, ac personali-
ter exercent, ut in Clem. *Vnica de vita, & honestate Cleric.*
necnon Clementis VII. in quadam Extravaganti *edita anno*
1533. qua ademit fori privilegium Clericis non incedenti-
bus in habitu, nec tonsuram clericalem deferentibus, ut
scripsi *in cap. Ad audientiam il secondo num. 122. de rescript.*
41 tamen considerandum est, Concilium dum ad fori privile-
gium requirit vel beneficium Ecclesiasticum, hoc est inti-
tulationem, vel servitium Ecclesiæ, videri aliquo modo
consentire cum juris antiqui dispositione. Id enim est ad
instar armatæ militiæ. Quamvis enim quis descriptus
esset, & inter tyrones deputatus, & alia implevisset etiam
nota publica, & stigmate militiæ, quibus milites insigniri
erant soliti ut dignoscerentur, *l. Stigmata, C. de fabric.
lib. 11.* & alia præstitisset, quæ notantur per gloss. *in l. pe-
nult. ff. ex quibus caus. maior.* tamen privilegio militari non
gaudebat, & præsertim exemptione ab ordinariis judici-
bus, nisi in numeros esset relatus, & assignatus sub cer-
to jure, vexillo, & loco, à quo nusquam recedere poterat
sine commeatu: textus est *in l. Ex eo tempore, ff. de milit.
testam.* ibi, *in numeros relatus est, & in l. seq.* ibi, *in comi-
tatu Principum retentus.* Quando autem hæc relatio in nu-
meros facta intelligeretur, colligi potest ex textu *l. 1. cum
seqq. usque in fin. C. de offic. magistr. milit.* Sic à simili frui non
debet Clericus privilegio quoad forum, quamvis per ordi-
nationem in cœlesti militia sit adscriptus, *cap. Cleros, 21.
dist.* habeatque clericalem coronam, quæ est ejusdem mi-
litiæ stigma, juxta notata per gloss. in Clem. *Quoniam, §.
Idem in ver. Et tonsura, de vita, & honestate Cleric.* nisi
etiam sit relatus in numeros per assignationem beneficii,
quo redditur intitulatus illi Ecclesiæ, & censetur stipen-
dium habere, & sub stipendio *propter officium enim datur
beneficium, cap. finali de rescript. lib. 6.* & nisi militet,
vel referatur in numeros, ut quia Ecclesiæ servitio de-
putaretur, in qua serviat in Divinis, ad quod fuit ordina-
tus, & electus, ut scilicet militet Deo, cujus militiæ
fuit adscriptus. De beneficiato, & de deputato curæ 42
Ecclesiæ, ut omittantur jura Imperialia, quæ habentur
in libro Authen. *in tit. Vt sit determin. numer. Cleric. & in
tit. de Sanctiss. Episcop.* in quibus hæc eadem fuerunt or-
dinata: Reperi in Concilio Martini Papæ idem tunc
temporis ab Ecclesia observari. Ad quod videatur textus
in cap. fin. 92. dist. & quæ ibi notat gloss. *in ver. Deputatus*;
illic enim habetur deputatio certæ Ecclesiæ per institutio-
nem, ut de beneficio, & alio modo per assignationem
in numerum Clericorum deservientium; & statuitur, ut
qui non inservit ad quotidianum psallendi officium, de-
ponatur à Clero; & sic per Concilium videtur aliquo
modo potiùs innovatum jus antiquum, quàm novum sta-
tutum; licèt hunc, & alios similes canones, qui à Gra-
tiano tribuuntur Concilio Martini Papæ, collectos fuisse
à Martino Bracharensi ex Synodis sub Honorio I. adnota-
vit Covarr. *in relect. cap. 1. num. 1. de testam.* Illud caput
habetur ex Concilio Toletano I. sub Anastasio Papa
anno Domini 400. *cap. 5.* in hæc verba: *Presbyter, vel
Diaconus, vel Subdiaconus, vel quilibet Ecclesiæ deputa-
tus clericus, si intra civitatem fuerit, vel in loco, in quo
Ecclesia est, aut castello, aut vico, aut villa, & ad Eccle-
siam ad Sacrificium quotidianum non accesserit, clericus
non habeatur, si castigatus per satisfactionem veniam ab
Episcopo noluerit promereri*, refertur à Burchardo *lib. 2.
cap. 152. Decret.* ab Ivo *part. 6. cap. 243. & Conciliorum
tom. 1. pag. 597. littera F.*

Rursus objicies. Si ad fori privilegium sufficeret solus 43
titulus beneficii absque possessione, sequeretur ut esset in
facultate cujusque impetrare beneficium certo modo, &
tenere ut dicitur in manica supplicationem signatam ad
hoc ut tamquam intitulatus se tueretur adversus jurisdi-
ctionem judicis sæcularis, licèt Ecclesiæ non inserviret;
quo nimis læderetur justitia, & esset contra mentem
Concilii.

Cæterùm ad hanc objectionem tollendam consultò in
dubio superiùs proposito adjecta sunt verba illa, *super quo
litem movit*: nam alioquin si provisus litem non inten-
tasset intra præscriptum tempus, possessor esset tutus regu- 44
la de annali, vel de triennali, & titulus provisi redactus
esset ad non titulum, cùm duos in eadem re eodem tem-
pore in solidum jus habere leges non permittant, *l. Si ut
certo, §. Si duobus vehiculum, ff. Commod. l. 3. §. Ex contra-
rio*, & ibi Doctores, *ff. de acquir. possess.* Bald. *in l. Non
solùm post medium vers. Non obstat, ff. sol. matrim.* & duos
veros beneficiatos in eodem beneficio esse non posse pro-
bat text. *in cap. Dilecto vers. Procurator tuus, & vers. Vno
individuo iure vacante de Præben.* & scripsit Paris. *cons. 101.
Si quærimus num. 18. vers. Non obstat, & consil. 117. Si quæ-
rimus post num. 31. vers. Vnde si ponamus, & num. 33. vol. 4.*
Quem refert, & sequitur Mandosa *in reg. de annal. quæst.
48. num. 7. vers. Et in terminis nostris.* Quamobrem im-
petrans, qui litem infrà præscriptum tempus contra posses-
sorem non movit, cùm beneficio sit ipso jure privatus ex
vi regulæ, non potest amplius tamquam beneficiatus fori
privilegio gaudere.

Ad extremum proposito dubio an Clericus primæ ton-
suræ provisus de beneficio possit gaudere privilegio fori,
quamvis possessionem beneficii non habeat propter intru-
sum, contra quem litem movit: S. Congregatio censuit
posse.

Quartò QUÆRO. Posito Decreto Tridentini Conci- 45
lii *cap. 6. sess. 23.* An clericus non beneficiatus solitus tamen
Ecclesiæ inservire, & in habitu, & tonsura incedere, si
noctu, vel interdiu in habitu laicali deprehendatur cum ar-
mis, gaudeat privilegio fori, nec ne.

Pro solutione quæstionis præmittendum est primò ad 46
privilegium fori alterutrum sufficere, id est ut clericus vel
beneficium Ecclesiasticum habeat, vel habitum, & ton-
suram deferens alicui Ecclesiæ inserviat, ut jam resolvit S.
Congregatio. Siquidem consulta an clericus beneficia-
tus,

tus, qui non deferens habitum, & tonsuram immiscuit se enormitatibus, possit à judice laico puniri non præcedente monitione: respondit ex *cap.6. sess.23. Clericum beneficiatum frui privilegio fori, licet clericalem habitum, & tonsuram non deferat, quia cap.6. dat privilegium alternative vel beneficiatis, vel deferentibus habitum*. Hactenus verba declarationis: & idcircò in dubio adjecta sunt illa verba, *non beneficiatus:* nam si Clericus beneficiatus esset, ex hoc solo fori privilegio gaudere quod spectat ad Concilii dispositionem, & circumscripta Bulla Sixti V. hac de re edita *anno* 1589. de qua dictum est supra in secunda quæstione, unde frustra dubitaretur an fori privilegium amisisset ex eo, quòd sine habitu clericali deprehensus fuisset.

47 Præmittendum est secundò de jure veteri clericos in minoribus non conjugatos, & non beneficiatos, nec in habitu incedentes ante monitionem gaudere fori privilegio secundùm communem opinionem, de qua testatur Clar. *in §. fin. quæst.36. vers. Hæc autem*, licèt secùs statutum esset clericis conjugati *per cap. Vnicum de cler. conjug. lib.6.*
48 ubi ita tradunt Anchar. Franch. & alii. Hanc differentiam quoad hoc sustulit Concilium *d. cap.16.* nam Clericus in minoribus non conjugatus, nec beneficiatus etiam ante monitionem, nisi deferens habitum, & tonsuram inserviat Ecclesiæ, non gaudet privilegio fori, ut Sac. Congregatio declaravit.

49 Præmittendum tertiò, Concilium ita voluisse occurrere Episcoporum conniventiæ erga Clericos delinquentes, & Clericos incitare ad delationem habitus clericalis, ut tamen noluerit clericos plus æquo laicorum potestati subjicere: proindeque clericis non habentibus requisita, fori privilegium non ademit perpetuò, sed suspendit ad tempus, ad ea, quæ de clerico conjugato tradunt Archid. Joan. Andr. Anchar. & Franc. *in dict. cap. Vnico*, quos sequuta fuit Sac. Congregatio respondens clericum conjugatum, qui post dimissum habitum clericalem deliquit; quamvis pro eodem delicto in curia laicali citatus, & condemnatus fuerit; si deinde (modò non in fraudem) reasumpto habitu, & tonsura Ecclesiæ deserviat, non posse à judice laico pro eodem delicto personaliter distringi.

Ex his infertur, ut cùm versemur in materia correctoria juris veteris, etiam inspecta mente ipsius Concilii in favorem ordinis clericalis sit pronunciandum, & inhærendum antiquorum Canonum dispositioni, nisi quatenus expresse sint correcti, *cap. Cum expediat, de elect. lib.6. cap. Ecclesia vestra il secondo, eodem tit. l. Præcipimus in fin. C.*
50 *de appell. cum simil.* Quibus præmissis, ad dubium videtur respondendum, clericum, de quo agitur, gaudere fori privilegio ex infrascriptis. Et primò quia animi judicium apparet ex perseverantia; ideòque brevi reversa uxor nec divertisse videtur, *l. Divortium, ff. de divort. l. Quidquid calore, ff. de reg. iur.* & non dicitur venisse qui non stetit, *cap. Si postquam*, & ibi gloss. *in ver. Mente, & c. Cupientes, §. Si per viginti*, ubi gloss. *in ver. Compareant, de elect. lib.6.* Item non videtur possessionem adeptus qui eam statim amisit, *l. Non videtur, ff. de acquiren. possess.* gloss. *in cap. Qærenti, in ver. Ad integrum de offic. deleg.* nec dicitur versum quod versum non durat, *l. Si propatre, §. Versum, ff. de in rem verso.* Sic qui habitum clericalem dimisit illum statim reassumpturus censebitur non dimisisse, confert *cap. ad nostram*, ibi, *statim pœnituit quod habitum induisset:* & ibi glos. *de regul. cap. Constat.* & ibi etiam gloss. *in ver. Statim, 1. quæst. 1.* & quod notat Abb. *cons.69. Videtur num.2. lib.1.* Roman. *cons.236. Vt præmissa num.4. vers. Primo*, & eò magis, quia cùm versemur in materia pœnali, & odiosa amissionis privilegii fori, factum non dicitur quod factum non durat, *cap. Nam & ego, de verborum significat.* cum concord. de quibus ibi per gloss. *in ver. Quasi numquam esset*, Abb. *d. cons.69. num.1. col.1. vers. Sed his non obstantibus*. Animus autem reassumendi colligitur ex ipsa consuetudine habitum jugiter deferendi, ex notatis per glossam *in cap.1. in ver. Non timore, suprà Quod met. cau.* & per Menoch. *lib.6. præsumpt.37. num.28.* facit textus *in §. Pavonum, Institut. de rer. divis.* & mutatio voluntatis non præsumitur nisi probetur, *leg. Qui voluntatem, ff. de probat.*

51 Secundò habitus clericalis non prodest ei, qui paulò ante capturam publicè se gerebat pro laico, *cap. Si iudex laicus*, ubi Doctores hoc notant *de sentent. excommun. lib.6.* ergo multò minus habitus laicalis nocebit ei, qui anteà se gerebat pro clerico; cùm in primo casu laicus agat de privilegio acquirendo; in secundo autem Clericus de privilegio jam quæsito non amittendo, ac proinde potior sit causa Clerici, *l. fin. C. de iur. det. l. ult. C. de Cod.* Federic. de Sen. *cons.112. Amice carissime num.3. vers. Sed quæritur*, & Roman. *cons.179. Amplissime Doctor num.17.*

Tertiò verba legis intelligi debent civili modo, non amarè, 52
ut de continuo commensali, continua residentia, vel continuo servitio respondit Calderin. *cons.88. An sit legatus aliàs 8. de offic. leg.* ubi allegat illud, *Numquam de manu tua exeat psalterium, hoc est, horis congruis*, Card. post glos. in Clem. 1. *in 12. quæst. de foro compet.* Ergo quod dicitur de habitus delatione, sicut & de tonsura, non ita accipi debet, ut cùm primùm clericus ex quavis occasione illum exuit, vel negligentia passus est crescentes capillos tonsuram abscondere, eo ipso fori privilegium amiserit: utrumque enim satis absurdum videtur. Facit textus *in cap. Is qui, de sepultur. lib.6.* & quod notat Imola *cons.9. in fin.* ubi tenet privilegium concessum illis de comitatu, qui per decem annos continuè habitaverint in civitate, intelligi etiamsi habitantes civitatem tempore messium, & vindemiarum iverint in comitatum cum familia ad colligendos fructus; quia ex quo reversi sunt ad civitatem, dicuntur continuè
habitasse. Et quod notat Bart. *in l.4. §. Prætor. ff. de damn.* 53
infec. ubi quod habitare quis dicitur in Civitate, licèt tres menses ruri permaneat, & sequitur Felin. *in cap. Quoniam num.2. de obed. offic.* cum simil. adductis per Apostill. ad Roman. *cons.264. Vt is Nursinus in ver. Requiruntur, vers. Circa secundum*. Ad quod confert etiam Decretum Concilii Tridentini *cap.1. sess.23.* ibi, *qui aliquantisper tantum absunt, ex veterum Canonum sententia non videntur abesse, quia statim reversuri sunt*.

Quartò hæc verba Concilii *cap. 6. nisi habitum, & tonsu-* 54
ram deferens Ecclesiæ inserviat, resolvuntur, nisi habitum, & tonsuram deferat, & inserviat: sed ex defectu servitii uno, aut altero die Clericum intelligi suspensum à privilegio fori, nemo æquus judex dixerit. Ergo neque ex prima, aut altera brevi habitus dimissione, *ex reg. l. Iam hoc iure, §. Sed si*, & ibi Bart. *num.1. ff. de vulg. & pupill.* Unitas enim orationis de pluribus loquens regulata ab eodem verbo operatur, ut æqualis sit determinatio quoad omnes, *l. Hæreditatem, & l. Quamvis, C. de impub. & aliis substitut.* Bonus textus *in l. fin. C. de sentent. & interlocut. omn. iud.* & notat Bald. *in l. In testamento, C. de milit. testam.* Quod pluribus exemplis confirmat Florian. à S. Petro *cons.14. num.9. & seq. per tot.*

Quintò, habitus regularis adeò est annexus ossibus Mo- 55
nachorum, ut in quocumque loco consistentes, sive in lecto quiescentes, constanter eo uti debeant, *cap. Vidua*, 20. *quæst.1. & cap. Sanctimonialis, 23. dist.* adeò ut temerè dimittentes, ipso facto excommunicentur, *in cap. Vt periculosa, ne Cler. vel monach. lib.6.* & nihilominus religiosus, qui jocosa levitate ad horam dimittit habitum ut currat, & lapidem projiciat, in excommunicationem non incidit, nec tamquam apostata amittit privilegia Ordinis secundùm Petrum de Palude. Cujus sententiam dicit rationabile Silvest. *in ver. Excommunicatio 9. num.5. vers. Vigesimaquarta*, subdens non censeri Religiosum dimittere habitum, si illum dimittat non dolosè, & cum assumptione alterius ad utendum eo, sed ad horam voluptuosè nullo alio assumpto; vel assumpto quidem, sed ad solatium ex levitate jocosa, non autem ad utendum. Et fuit opinio Zenzelini asserentis professum non incidere in pœnas, si habitum dimittat cum assumptione alterius ad horam, non ad notabile tempus judicis, aut boni juris arbitrio limitandum, quia non dicitur quis assumpsisse, quod statim est dimissurus: Ergo longè minùs ex dimissione habitus ad breve tempus incidere debet in pœnam amissionis privilegii fori clericus sæcularis, qui non est adeò adstrictus ad continuam, & numquam interruptam habitus delationem, sicut regularis: & proptereà idem Zenzelinus in Clem. *Quoniam de vita & honest. Cleric.* tenet cle- 56
ricum sæcularem, qui non continuè defert vestem virgatam, vel partitam, nec proprii usus causa, sed ob festum Socii, qui uxorem duxit, vel militiam, aut doctoratum assumpsit, non incidere in pœnam illius Decretalis; quia talia rarò occurrunt, & jura coaptantur his, quæ sæpè accidunt, *leg. Ex iis, cum duabus ll. seqq. ff. de legibus*, & sequitur Silvest. *loco citato*. Ultimò, si aliter responderetur, consequens

esset, ut Clericus in minoribus numquam ferè in causa criminali gauderet privilegio fori; quia commissurus delictum regulariter non incedit in habitu; atque ita Concilium statuisset de casu minùs frequenti contra jura proximè citata.

57 Non obstat, quod regulariter attenditur tempus delicti, *l.1.ff. de pœn.* quia procedit quoad pœnam imponendam à suo judice, noo quoad judicis competentiam, ut declarat Dyn. *in l. Idem Vlpianus, ff. de excus. tutor.* quem refert Joan. Andr. *in cap. Vnico n.19. vers. Quanti dicunt de oblig. ad ratioc.*

Item ooo obstat dictum Alex. *cons.8. lib.1.* ex Bald. *in l. Affinitati, C. commun. de success.* Quod attendi debeat tempus delicti ad cognoscendum, ad quem forum spectat cognitio; quia negatur Clericum, de quo agitur, deprehensum sine habitu, fuisse etiam pro illo tempore extra jurisdictionem judicis ecclesiastici, ex prædictis. Deinde respondetur, hoc dictum procedere in favorem fori ecclesiastici, ut scilicet is, qui tempore commissi delicti reassumpsit habitum, licèt eumdem posteà dimiserit, non possit à judice laico condemnari pro eo delicto: & in his terminis loquitur Alex. post DD. ibidem citatos. Quod si acciperetur in alium sensum, adversaretur decisioni Sac. Congregationis in causa Nuscana, *quam retuli in d.cap.Vnico n.73. de oblig.ad ratioc.* Sicut non obstat, quod de Clerico conjugato videntur sentire Doctores *in d.c.unic. de Cleric.conjug.lib.6.* tum quia non loquuntur in terminis illius, qui solitus est habitum deferre; tum quia de Clerico conjugato ad non conjugatum non infertur ad diminutionem privilegiorum, quæ fortiùs inhærent non conjugato; tum quia in judicio præjudiciali status attenditur tempus, quod est magis favorabile argum. *§. Sed & si quis instit. de ingen.* Ergo prævalebit consuetudo deferendi habitum huic momento, quo deprehensus est, attenta consuetudine, circumscripta alia consideratione, quòd Clericorum gravitas nocturnis vagationibus inepta est, neque enim tunc viget ratio illa, ne Clerici urgentur inverecundè non agniti per habitum proprium, quam in Clericis Regularibus considerat textus *in d.cap. Vt periculosa, Ne Cleric. vel Monach.lib.6.* ut per Silvestr. *ubi suprà num.43. in fin.* ac magis dedecens est vagatio ipsa.

58 Cæterùm si talis Clericus noctu, aut interdiu sine habitu repertus à judice sæculari ignoranter comprehensus, & in carcerem conjectus esset, excusaretur judex secundùm terminos *cap.Si iudex laicus de sent. excommun. lib.6.* à sententia excommunicationis; habitus enim facit præsumptionem, ut quis judicetur talis, qualem habitus, quem defert, demonstrat, ut ib., *& in l. Item apud, §. Si quis, ff. de iniur.* Federic. de Senis *cons.13. num.3. vers. Talis namque:* & qualis actus apparet in sui figura, talis præsumitur in sui essentia, Paul de Castro *cons.261. Visis, & consideratis in princ. lib.2.* Ac propterea Clerici incedentes in habitu sæculari præsumuntur laici, & offendens eos, & interficiens non est excommunicatus, quia ignorantia non ligat animam: ut inquit Hieronym. Tort. *cons. suo post cons.* Anton. de Butr. *num.20.* ubi plura ad hoc allegat, & præcipuè textum, quem dicit meliorem de mundo, *in l. Si ignorans, ff. Locati.* Atque si posteà quam cognovit illum esse Clericum, vellet eum invitum retinere, aut recusaret ad judicem ecclesiasticum remittere sub prætextu quòd talis Clericus gaudere oon posset privilegio fori; non evitaret censuras *d. cap. Si iudex laicus, & cap. Si quis suadente 17. quæst.4.* Porrò an Clerici reperti cùm armis prohibitis ex forma proclamationum Principis sæcularis possint à Judice laico puniri, & quomodo facienda sit contra eos executio, quærit, & solvit Clar. *in §. fin. quæst.36.* & Covarr. *Practicar. quæst. quæst.33. num.7. & Variar. resol. lib.2. cap.20.* Sed in hoc dubio, de quo ad præsens non agitur, non videtur immorandum, cùm præsertim de eo satis dictum fuerit suprà *in cap. Ecclesia S.Mariæ, de Constit.*

59 Quintò QUÆRO, utrùm consuetudo, secundùm quam Clerici habitum, vel tonsuram deferentes, fori privilegio gaudent, licèt beneficium ecclesiasticum non habeant, nec alicui Ecclesiæ inserviant, vel in Seminario clericorum, aut in aliqua Schola, vel Universitate de licentia Episcopi versentur, *juxta cap.6.sess.23.* Concilii Tridentini, sit necne observanda.

Nuper Sac. Congregatio Concilii declaravit, clericum constitutum in carceribus Curiæ Archiepiscopalis Mediolanen. secundùm ea, quæ proponebantur, eò quòd qualitates à Concilio requisitas oon haberet, privilegio fori minimè gaudere. Sed cùm posteà compertum esset in eadem facti specie enunciari, ac supponi consuetudinem Mediolani existentem, ut Clerici non beneficiati hoc privilegio fruantur, etiamsi Ecclesiæ non inserviant. Cujus tamen consuetudinis Sac. Congregatio nullam habuit rationem; ideò iterùm quæsitum est, an prædicta consuetudine supposita, dictus clericus fori privilegio gaudere debeat.

Hæc quæstio potest referri tam ad consuetudinem ante 60
Concilium introductam, quàm ad eam, quæ posteà inolevit: Si referantur ad consuetudinem introductam ante Concilium, veriùs videtur illam fuisse sublatam Decreto *d.cap.6.sess.23.* nam cùm de jure communi Clerici habitum, vel tonsuram deferentes, gauderent privilegio fori, etiamsi alicui Ecclesiæ non inservirent, *cap. Si iudex laicus, de sent. excommun. lib.6.* Cardin. post Joann. Aodr. *in cap. Contingit, il secondo in 2. oppos. eodem tit.* Cepoll. *cons.11.num.42.* Capra *conclus.97. num.87. vers. Aut incedit in habitu clericali.* Si quæ vigebat consuetudo, ut Cle- 61
rici privilegio clericali gauderent, illa erat conformis dispositioni juris communis. Ac propterea cùm Decretum *dict. cap.6.* jus commune sustulerit, eodem modo sustulit consuetudinem illi conformem. Sic docet Joan. Andr. *in cap. Vnico num.2. in ver. Volumus de Cler. coniug. lib.6.* ubi probat consuetudinem, secundùm quam Clerici conjugati gaudebant fori privilegio, etiamsi carerent qualitatibus ibi requisitis, esse sublatam per illam Decretalem, licèt ibi nulla fiat mentio consuetudinis, eò quòd cùm de jure communi clericus gauderet privilegio fori absque illis qualitatibus, consuetudo conformis juri communi abrogatur sublato jure communi, quo utentes non videntur voluisse novam consuetudinem inducere: & opinionem Joan. Andr. sequuntur ibi Anchar. Gemin. & alii, Fulgns. *consil. 123. Præsuppositis num.2.* Silvest. *in ver. Clericus primo in 7. quæst. num.6.* Ratio est, quia ubi nova Constitutio sustulit veterem legem, censetur etiam sustulisse consuetudinem tamquam ipsius legis effectum: non enim illa dicenda erat propriè consuetudo, sed legis observantia, quæ extinguitur per legis abrogationem, ut animadvertit Alex. *in l. De quibus in princip. ff. de legib.* & Roch. *de Consuet. num.11.* nam, ut ait Joan. Andr. loco citato super jure, non super consuetudine fundabantur actus præteriti; atque ita deficiebat animus consuetudinis introducendæ. Quod alia etiam ratione probatur, quia si Concilium quoad clericos non conjugatos sustulisset jus commune, sed non illius observantiam, nihil fecisset; sustulisset enim jus, quod in usu non erat, & quod tollere non oportebat, utpotè jam sublatum ex non usu. Atque hanc rationem uti evidentissimam ponit gloss. singularis *in cap.1. in ver. Facti, vers. Item probo id evidentissima ratione de Constitut. lib.6.* & sequuntur in materia, de qua agitur, ibidem Gemin. *col.1. in 2. oppos.* & Franc. *col.7. vers. In ea glos.* ibi, esset absurdum.

Neque obstat huic conclusioni, quòd cùm Decretum 62
d. cap.6. sustulerit consuetudinem quoad Clericos conjugatos tantùm, ut innuunt illa verba, *quoad hoc;* videatur illam præservasse quoad alios Clericos: nam ideò Concilium sustulit consuetudinem quoad Clericos conjugatos tantùm, quia illa erat contraria juri communi, nempe Constitutioni Bonifacii VIII. *in d. cap. Vnico, de Cler. coniug. lib.6.* Quamobrem dum Concilium bi innovavit dictam Constitutionem, necesse fuit ut derogaret contrariæ consuetudini, cùm alioquin per innovationem veteris legis non fuisset sublata consuetudo contraria, nisi eidem consuetudini expressè derogatum fuisset, secundùm opinionem Joan. Monach. Joan. de Lign. & Prob. *in d.cap. unico.* At verò quoad Clericos non conjugatos nou fuit opus derogare consuetudini, quia cùm illa esset juri conformis, fuit sufficienter sublata per juris abrogationem, & hæc quoad consuetudinem ante Concilium.

Quo verò ad consuetudinem, quæ posteà introducta 63
est, Roch. de Curte *in tract. de Statut. sect.6. num.11.* in terminis *d. cap. unic.* putat valere consuetudinem, quòd Clerici gaudeant privilegio clericali, etiamsi habitum, & tonsuram non deferant: & in hanc sententiam citat Fulgos. *dicto consil.123. in 1. dub.* idemque supponit Bartho- 64
lom. Thegeus *in tract. de crim. part.15. num. 19. inter tract.*

tract. comm. tom. 11. *par.* 1. & idem Roch. *in tract. de consuetud. num.* 207. asserit, consuetudinem disponentem idem, quod jus antiquum correctum, qualis est hæc, secundùm quam Clerici habitum, & tonsuram deferentes gaudent privilegio fori, licèt non inserviant alicui Ecclesiæ, præsumi rationabilem. Quod ipsum sentit Gemin. *in cap. Accedens in fin.* 30. *dist.*

65 Sed his non obstantibus, verius videtur propositam consuetudinem Ecclesiæ Mediolanen. non esse observandam, quia contra Concilia generalia consuetudo validè, ac legitimè introduci non potest, ut firmant Hostiens. & Joan. Andr. *in cap. Cum laicis prope fin. de rebus Eccles. non alienan.* ubi per textum *in cap. Canones, & cap. Sicut sancti Euangelii* 15. *dist.* asserunt Concilium generale esse observandum, sicuti Euangelium, ac propterea contra ipsum non posse consuetudinem validè introduci, & sequitur Bald. *in tit. de pace Constantiæ col. 4. §. Imperialis clementia in ver. Mos Romanorum sub num. 22. in fin.* Jas. *in l. De quibus col. 13. num. 54. vers. Addo quod eodem modo*, nihil valet consuetudo aliquid introducens contra Concilia generalia, *ff. de legibus*, Roch. *in eodem tract. de consuetud. num.* 346.
66 *vers. Secundo limita*. Movetur etiam, quia lex edita in Concilio generali censetur habere clausulam derogatoriam ad sequentes contrarias dispositiones, *cap. Ex parte de Capell. Monach.* & tradit Archid. *in cap. 1. in ver. Noscatur, de Constit. lib. 6.* Bald. *in l. Humanum, C. de legibus*, Oldrad. *cons.* 326. *& cons.* 328. Gemin. *cons.* 36. *num.* 2. latè Felin. *in cap. Nonnulli num.* 2. & ibi dixi *num. 21. suprà de rescript.*

67 Neque obstat, quod Concilium Tridentinum non videatur habere hujusmodi clausulam derogatoriam, cùm sæpiùs S. Congregatio declaraverit non esse opus, ut Tridentino Concilio specialiter derogetur, sed satis esse, ut Pontifex statuat contrarium ejus, quod Concilium disponit: nam respondetur id procedere si Pontifex expressè statuat contra Concilium, non autem si simpliciter permittat, vel tacitè consentiat, ut in consuetudine; non enim, ut ait optimè Oldrad. *d. cons. 326. sub num. 1. Papa præsumi potest nedum iuri publico, sed quasi divino cum solemnitate, videlicet in sacris generalibus Conciliis promulgato sub tali taciturnitate voluisse derogare*. Hæc ille: & requiri consensum expressum probat doctrina Franch. *in cap. Cum de beneficio sub num. 2. vers. Secundo quæro de præb. lib. 6.* quam sequuta est Rota coram Cavalerio in causa Romana Concordiæ S. Petri 12. Februarii 1610.

68 Rursus non obstat, quòd per hanc consuetudinem reducamur ad jus commune, & quòd ea sit in favorem fori Ecclesiastici: Nam verè juris communis dispositionem Concilium non sustulisset, nisi censuisset hoc in majus Ecclesiæ bonum; & Christianæ Reipublicæ utilitatem redundare, arg. *cap. Non debet, de consang. & affinit.* nimirum, ut Clerici Ecclesiæ promptius inservirent, nec incertis vagarentur sedibus, aut negotiis laicalibus se immiscerent in opprobrium Ordinis Clericalis, arg. *cap. Neminem, & cap. Sanctorum 70. dist. & cap. 16. sess. 23.* ejusdem Concilii, & aliàs ob causas, de quibus infrà *num.* 73. Ad hoc textus optimus *in cap. fin. 92. dist.* & quod dixi suprà *in 3. qu. num. 41. & 42.*

69 Non obstat postremò, quòd afferunt Advocati pro dicto Clerico, quòd non versetur in consuetudine, sed in non usu, eò quòd Concilium in parte, non fuerit Mediolani receptum, & quod lex etiam lata in Concilio generali non obliget, nisi recepta fuerit, secundùm Abb. *in c. Cum olim, de Cleric. coniugat.* & in terminis Concilii Tridentini extat *cons.* Navarri *primum de Constitut.* nam respondetur Constitutiones Papæ præsertim latas in Concilio generali censeri effectum sortitas cùm primum sunt promulgatæ, & omnes ligare, *cap. 1. de Constit.* gloss. magna *in proœm. Clem.* & Card. *ibidem*. Nec potest controverti quominus Concilium Tridentinum quoad omnes sui partes receptum fuerit Mediolani. Sed si quid ibi contra Concilium factum est, potiùs dici potest consuetudo contra Concilium, quam non acceptatio Concilii. Ac prætereà lex ita demum desinit per contrarium usum obligare, si Pontifex sciat, & non contradicat, tunc enim videtur illi contraventioni, & inobedientiæ acquiescere, & mores contrarios approbare, gloss. *in cap. De libellis in fin. 20. dist.* & Abb. *in dict. cap. Cum olim num. 3.* Felin. post alios *in cap. 1. sub n. 6. vers. Lex nova, de treug. & pac.* ubi testatur de communi opinione, Covarr. *variar. resolut. lib. 2. cap. 16. num. 6. vers. Quinto sunt*, Put. *decis. 1. in fin. lib.* 1. Quinimò nec sufficit 70
tacitus consensus Papæ, sed requiritur expressus, secundùm Franc. *in cap. Cum de beneficio num. 4. de præbend. in 6.* Caputaqu. *decis. 204. num. 2. part. 3.* & Rota *in dicta Causa Romana Concordia S. Petri 12. Februarii 1610.* De hac autem scientia, & approbatione Pontificis minimè constat in casu præsenti. Verùm exceptio illa, quòd lex usu rece- 71
pta non fuerit, cùm constitutiones Papæ non pendeant à populi voluntate, sed à potestate Summo Pontifici a Deo attributa, nunquam debet admitti, ut determinat post alios Cardin. *in proœm. Clemen. §. Universitati num.* 2. Itaque videtur respondendum propositam consuetudinem nequaquam esse observandam, & ita S. Congregatio respondit.

Sextò QUÆRO, An Clericus non incedens in habi- 72
tu, & tonsura, vel alias non habens qualitates *cap. 6. sess.* 23. Concilii Tridentini sicut amittit privilegium fori ex dicto Concilii Decreto, ita etiam privilegium Canonis amittere censeatur.

Nostrum non est legem, vel canonem ultrà casum suum extendere, arg. *l. Si vero, §. De viro, ff. sol. matrim.* Si enim Concilium voluisset in casu, *cap. 6. sess.* 23. comprehendere etiam privilegium Canonis; sicut statuit de privilegio fori, statuere potuisset de privilegio canonis, ut dicitur in simili *in c. Ad audientiam de decim.* vel saltem communi vocabulo de privilegio Clericali dixisset, juxta *cap. Unicum de Cleric. coniug. lib. 6.* Quod igitur non est SS. Patrum Decreto sancitum, superstitiosis non est adinventionibus præsumendum, *cap. Consuluisti 2. qu. 5. & cap. Inter corporalia, de translat. Episcop.*

Videtur etiam considerandum limitationem quoad fori 73
privilegium rationabilem esse, cùm propter querelas officialium sæcularium, ad not. per Joan. Andr. *in d. cap. un.* tum ut Clerici in officio contineantur, illorumque malitiis obvietur, *cap. Ex parte, l. ultim. de privileg.* tum propter Episcopos, qui meritò excluduntur ne possint repetere Clericos incertis sedibus vagantes: nam cùm debuerint illos alicujus Ecclesiæ servitio adscribere, juxta *d. c. 16. sess.* 23. patiuntur etiam habitu dimisso incedere; tum denique, quia ex hoc quod foro sæculari supponuntur Clerici, nulla irrogatur injuria, neque Ordini Clericali, cùm authoritate canonum supponantur, neque ipsis personis, quæ jure meritò justitiæ subjiciuntur. At privilegium canonis nullius jurisdictionem lædit; refrenat laicos ab injuriis inferendis Clericis, quibus infensi sunt, gloss. *in cap. Si quis suadente 17. qu.* 4. Si illo privarentur, id contingeret interdum absque illorum culpa: nam etiamsi in habitu, & tonsura incederent, honestamque vitam ducerent; quia tamen fortè alterius culpa, vel impedimento beneficia non obtinerent, vel Ecclesiæ de mandato Episcopi non inservirent; destituerentur privilegio Canonis in favorem Cleri concesso, expositi non quidem judicum judiciis, sed privatorum injuriis, ac violentiis.

Accedit quòd judex laicus procedens contra Clericum, si modò violentia abstineat de jure non est ipso facto excommunicatus, textus est *in cap. prox.* & ibi dixi *num. 13. infrà eodem*. Nec facit actum, qui reparari non possit ubi cognoverit illum esse talem, qui judici Ecclesiastico remitti debeat, juxta *cap. Si iudex laicus, de sent. excommun. lib. 6.* At percutiens eum, quem scit, vel scire debet esse Clericum, incidit ipso facto in excommunicationem; & tamen si limitatio Concilii haberet locum in privilegio Canonis, pœna excommunicationis, etiamsi Clericus in habitu, & tonsura apertè incedens percussus esset, non censetur irrogata, nisi idem beneficium obtineret, vel Ecclesiæ ut suprà inserviret: quod latere facilè potest percutientem, & interim injuriam percusso illatam non aufert ultrò Canonica. Cùm igitur urgentes rationes adsint, cur privilegium fori limitari debuerit, privilegium canonis minimè; non est recedendum à verbis, & mente verisimili ipsius Concilii vulg. *l. Non aliter, ff. de legat.* 3.

Nec movere debet, quòd faciliùs privilegium Canonis 74
de jure amitteretur, quàm fori privilegium, *cap. Perpendimus*, cum ibi notat. *de sentent. excomm.* Quia ex hoc ipso dici potest particulariter providendum fuisse circa privilegium fori, & quo ad privilegium Canonis satis provisum anteà fuisse. Nec est omittendum communiter Doctores *in d. cap. Perpendimus*, ex eo moveri, quod in textu ibi, *& in d. cap. Cum non ab homine*, fit mentio solùm de pri-

vi-

vilegio Canonis; unde inferunt non censeri idem dispositum de privilegio fori.

Considerandum etiam de jure communi in multis casibus Clericos supponi foro laicali, ut in casu reconventionis, & aliis consimilibus, in quibus non gaudent privilegio fori, ut scripsi *in cap. Proxime num. 3. infra eodem*, & tamen gaudent privilegio Canonis. Ex quo apparet ad privationem privilegii fori non sequi alterius privilegii privationem: & quidquid esset de jure communi, cùm in lege nova specialiter disponatur, de uno privilegio ad aliud non est facienda illatio, præsertim in conclusionibus, seu limitationibus pœnalibus, *cap. Pœna, de pœnit. distin. 1. cum concord.* de quibus ibi per gloss. *in ver. Non excedunt*.

75 Rursus Clerici hoc casu, quo supponuntur foro sæculari, non videntur eximi omninò à foro spirituali, sed solummodò tunc non gaudent illo privilegio; unde hinc licet tantummodò inferre, ut ipsi privilegium exemptionis allegare nequeant ad declinandam judicis sæcularis jurisdictionem. Sed non licet inferre quin Episcopus non præventus possit illos judicare, si pro Clericis adhuc publicè se gerant: jam enim S. Congregatio consulta, an Decretum Concilii *cap. 6. vers. Is etiam sess. 23.* obstet Episcopo, quominus jure suo animadvertere possit in delinquentem, qui alioquin ex eodem Decreto fori privilegio non gaudeat: respondit Clericos in minoribus Ordinibus constitutos, nisi beneficium Ecclesiasticum habeant, aut Clericalem habitum, & tonsuràm deferentes Ecclesiæ deserviant, vel in Seminario, aut aliqua schola, vel Universitate de licentia Episcopi versentur juxta *cap. 6. sess. 23.* forum judicis laici declinare non posse, non tamen idem Decretum obstare Episcopo quominus jure suo in hujusmodi Clericos delinquentes, si Clerici adhuc permaneant, possit animadvertere.

Neque obstat, quòd aliàs Concilium eluderetur: Episcopus enim hanc jurisdictionem sibi semper vindicaret, & sic per indirectum hujusmodi Clerici gauderent fori privilegio, & quod in causa Maceraten. decisum fuerit Clericum, qui non incedebat in habitu, & tonsura comprehensum, & detentum in carceribus Curiæ sæcularis non fore remittendum ad Episcopum, qui tanquam suum Clericum repetebat: nam respondetur eo casu inter judicem Ecclesiasticum, & sæcularem esse locum præventioni, quemadmodum postea resolvit S. Congregatio. Atque ita salvatur decisio Maceraten. ubi reus reperiebatur in carcere, eratque præventa executio in personam, juxta decisionem Rotæ 3. *de sent. excomm. in nov.* salvatur jurisdictio Episcopi, qui ob culpam Clerici dimittentis habitum non amittit omninò jus in eum; Reipublicæ magis consulitur, quia minus periculi est, ut delicta remaneant impunita; & fraus in fraudolenti caput retorquetur: neque enim tanquam laicus evitabit judicem Ecclesiasticum, neque ut Clericus judicem laicum; nec dispositio Concilii contradicit, quia emanavit in odium dimittentis habitum, non autem in odium Episcopi, & verba diriguntur ad ipsum Clericum, ut non gaudeat privilegio fori, non ad judicem Ecclesiasticum, ut illum habeat tanquam exemptum, & alienum à sua jurisdictione, neque mens, neque verba Concilii violantur. Ex quibus patet eo rationabilius Concilium ademisse Clericis tantummodò privilegium fori, quod eo sublato nullum præjudicium infertur jurisdictioni Ecclesiæ prævenientis, & in eo militant rationes, quæ nullatenus considerari possunt in privilegio Canonis. Demùm hanc sententiam olim probavit eadem S. Congregatio: nam proposito dubio, an Clerici, qui Decreto Concilii *cap. 6. sess. 23.* privilegio fori privantur, intelligantur etiam privati privilegio Canonis: Die 16. Octobris 1582. Sac. Congregatio censuit non intelligi privatos.

DE FORO COMPETENTI.

Ex Concilio Parisiensi.

CAPUT II.

NUllus judicum neque Presbyterum, neque Diaconum, aut Clericum ullum, aut minores Ecclesiæ, sine permissu Pontificis, per se distringere, aut condemnare præsumat. Quod si fecerit, ab Ecclesia Dei, cui injuriam irrogare dignoscitur, tandiu sit sequestratus, quousque reatum suum cognoscens, emendet.

SUMMARIUM.

1 *Iudex sæcularis si Clericum per se distringit, aut condemnat, excommunicari debet.*
2 *Clerici res spirituales sunt, & ante omnem humanam constitutionem exempti à iurisdictione Imperatoris, & num. 4.*
3 *Clericus in quatuor casibus hic expressis, & in aliis pluribus coram iudice sæculari conveniri potest.*
5 *Minores, seu iuniores Ecclesiæ qui dicantur, & num. 16. & seqq.*
6 *Argumentum à contrario sensu, quamvis fortissimum in iure, tamen aliquando vacat; & num. seqq.*
7 *Iudex laicus non potest Clericum iudicare etiam ex delegatione Episcopi.*
8 *Iudex Ecclesiasticus qui sine permissu Episcopi distringit Clericum alterius iurisdictionis, excommunicatus est.*
9 *Papa an possit generaliter concedere, ut iudex laicus Clericum distringat, vel condemnet.*
10 *Iudex laicus non prohibetur ex delegatione Episcopi cognoscere causam Clerici merè civilem.*
11 *Iudices laici, qui Clericos coercent, aut iudicant, dicuntur Ecclesiæ Dei iniuriam irrogare.*
12 *Excommunicatus potest iterùm excommunicari, & num. seqq.*
13 *Iudex laicus, qui sine personali districtione Clericum condemnat, non est excommunicatus, licèt excommunicari debeat.*
14 *Hodie secus ex Bulla Cœna.*
15 *Excommunicatus non debet absolvi, nisi prius de iniuria satisfaciat.*
16 *Fori privilegio quænam personæ præter Clericos gaudere debeant, latissimè disseritur usque in finem.*
17 *Servi Ecclesiarum sunt de foro Ecclesiæ.*
18 *Si perpetuo Ecclesiæ servitio sint adstricti, secus si conductitii.*
19 *Diaconi selvatici quot in singulis Ecclesiis deputari possint, & quibus privilegiis fruantur ex Decreto iussu Gregor. XV. hac de re edito.*
20 *Famuli Clericorum an gaudeant privilegio fori, & num. seqq.*
21 *Familiæ appellatione qui contineantur.*
22 *Familiaris perpetuus habet privilegium perpetuum sicut Dominus, temporalis autem nonnisi durante familiaritate.*
23 *Familia Episcopi exempta est à sæculari iurisdictione.*
24 *Intellectus* cap. fin. de offic. Archid.
25 *Concubina Clerici, an ipsius Clerici forum sortiatur, & num. seqq. usque ad num. 33.*
26 *Concubina Clerici dicitur committere sacrilegium.*
27 *Sacrilegii crimen est mixti fori.*
28 *Statuta laicorum pœnalia contra concubinas Clericorum an valeant, & num. 32.*

29 In-

29 *Intellectus* cap. Eos 32. distinct.
30 *Forum privilegiati sortitur non privilegiatus in causa individua.*
31 *Index laicus instituendo processum contra mulierem super delicto commisse cum tali Clerico incidit in excommunicationem Bulla Cœna.*
33 *Vxor Clerici an gaudeat privilegio fori, & num. seqq. usque ad num. 46.*
Quid in uxore Clerici in sacris Ordinibus constituti, num. 37.
Quid in uxore Clerici minorum Ordinum, num. 39.
Et quid in causis civilibus, ibid. & num. 40.
Et quid in criminalibus, num. 41.
34 *Vxores coruscant radiis maritorum, & ex eorum persona forum sortiuntur, & num. 42.*
35 *Coniugium non repugnat substantia Ordinis sacri, & prohibitio inducta ex constitutione Ecclesia.*
36 *Fori privilegium concessum est Clerico propter characterem, qui extra personam non egreditur, & numer. 41.*
37 *Vxores Sacerdotum in Ecclesia Orientali gaudent privilegio fori etiam in civilibus.*
38 *Vxorem potest Clericus alere ex fructibus beneficii.*
43 *Vxores Clericorum maioribus privilegiis potiuntur, quàm uxores laicorum.*
44 *Privilegium competens uxori ex persona viri expirat eo mortuo.*
45 *Canonis privilegium non extenditur ad uxores Clericorum, nec ad alias personas non Ecclesiasticas fori privilegio gaudentes, & num. 58. & 61.*
46 *Rustici, & coloni Ecclesia, an & quibus casibus sint exempti à iurisdictione saculari.*
47 *Emphyteuta laici si contendant de dominio utili, quod habent ab Ecclesia, causa coram iudice Ecclesiastice agi debet.*
Consuetudo dat iurisdictionem, ibid. & num. 64.
48 *Oblati alicuius Religionis, an sint de foro Ecclesia.*
49 *Religiosi omnes approbatam regulam profitentes, & eorum conversi, & Novitii fori privilegio gaudent, & num. 54.*
50 *Eremita an sint persona Ecclesiastica, & exempta à saculari potestate, & num. seqq. usque ad num. 65.*
51 *Eremita quamvis non abrenuntient propriis, tamen annexum habent votum continentia, nec debent esse acephali, & num. 53. & 59.*
52 *Non sunt tamen vere Religiosi, nisi dent se alicui ex religionibus approbatis, & num. seqq.*
53 *Eremita sunt sicut locusta sine Rege.*
Declaratur, num. 63.
54 *Eremitarum quatuor sunt species.*
55 *Eremita viventes in Congregatione, & habentes modum vivendi ab Episcopo approbatum, non prohibentur testari.*
56 *Beguina, & Canonica saculares sunt sub iurisdictione Ecclesia, licet earum status non sit approbatus, & num. 59.*
57 *Ereniticam vitam ducentes de Superiorum licentia in habitaculis eremi non includuntur in prohibitione de novis domibus non recipiendis.*
59 *Mulieres Canonicè intrantes Monasteria, in quibus Religio non est approbata gaudent privilegio Canonis ex sententia Reta.*
60 *Concilium Constantinopolitanum de Eremitis comatis ad solitudines reiiciendis expenditur.*
61 *Eremita, & alii existentes in statu Pœnitentium, & habitantes in Oratoriis authoritate Pralati, dicuntur persona Ecclesiastica, & eorum caput est Christus.*
62 *Eremita an gaudeant privilegio Canonis.*
65 *Tertiarii, seu fratres de Pœnitentia, & milites gaudentes, an sint persona Ecclesiastica, & fori privilegio gaudeant, & num. seqq. usque ad num. 72.*
66 *Tertiarii ex Concilio Lateranensi non potiuntur privilegiis Ordinis, & exemptione ab Ordinario, nisi Collegialiter vivant, seu cum claustralibus habitent. Nisi aliter se habeat consuetudo, num. 70.*
67 *Tertiaria domi sua, vel consanguineorum habitantes nulla exemptione fruuntur, nisi emiserint expressum votum castitatis, vel cœlibatus, & num. 69.*
Sed etsi id votum emiserint, tamen servari debet consuetudo, qua Ordinarius ius administrandi Sacramenta, vel aliam in eas iurisdictionem acquisivit, num. 69.
68 *Bulla Pii V. qua Tertiaria ad clausuram adstringuntur, non comprehendit eas, qua in suis, vel consanguineorum domibus habitant.*
71 *Servientes militiis, Monasteriis, Hospitalibus, vel Collegiis, an & quando fori privilegio gaudeant.*
72 *Hospitalarii, Leprosarii, & huiusmodi, an sint de foro Ecclesia, & num. seqq.*
73 *Templariorum Ordo extinctus à Clemente V. in Concilio Viennensi.*
74 *Pœnitentes disciplinati, & consimiles, an sint exempti à iurisdictione saculari.*
75 *Iesuatorum status fuit approbatus a Martino V. & hodie profitentur regulam S. Augustini, & gaudent privilegiis Mendicantium.*

N*Vllus*. Judex sæcularis si Clericum per se distringit, 1
aut condemnat, excommunicari debet. Hoc dicit: & duo facit. Primò prohibet. Secundò adjicit pœnam, ibi, *Quòd si*.

Nota primo ex textu regulam universalem negativam, videlicet, Nullum judicem sæcularem posse Clericum personaliter distringere, aut condemnare; unde complectitur hæc regula Judices, & Magistratus omnes, ac Principes etiam supremos, *cap. Si Imperator 96. distinct.* & arg. eorum, quæ notat Archid. *in cap. Nemo in princ. de elect. lib.* 6. & hodie est expressum in Bulla Cœnæ, ut patebit in-
frà *num.* 14. Clerici enim res spirituales sunt, ex quo ex to- 2
to corpus, & animam deputaverunt, & dederunt se in servitium, & sortem Christi, *cap. Cui portio 12. qu. 2.* & hac ratione exempti sunt à jurisdictione Imperatoris; & sic cujuscunque Judicis sæcularis, ut notat Innoc. *in cap. 2. de maior. & obed. & in cap. Significantibus de offic. delegat.* cujus dictum sequitur Abb. *hic num.* 6. & Marianus Socin. *in cap. Proximo num. 3. suprà eodem*, plenè Alex. *cons.* 8. incip. *Videtur super primo dubio lib.* 1. plenè Domini de Rota *decis.*
10. *de consuet. in antiq.* Fallit primò hæc regula in causa feu- 3
dali, *cap. Cæterum suprà de iudic. cap. Verum, & c. Ex transmissa infrà eodem*. Secundò in causa civili reconventionis, *cap. Cuius in agendo 3. qu. 8.* & notatur *in cap. 1. & 2. infrà de mut. petit*. Tertiò in Clerico incorrigibili, ut *in cap. Cum non ab homine suprà de iudic.* Quartò, cùm invocat Episcopus brachii sæcularis auxilium, ut hìc: & hos quatuor casus hìc ponunt Hostiens. *num.* 2. Joan. Andr. *num.* 7. & plerique alii: complures alios casus recenset idem Hostiens. *in Summ. de sent. excommun. §. Quis possit excommunicare sub §. Super illo autem Canone*. Alios ponit gloss. *in cap. fin. in ver. De iure, de except. lib.* 6. Et casus octodecim, in quibus Judex sæcularis potest manus in personas Clericorum injicere sine metu excommunicationis, enumerat Bernardus Laurentus *in tractatu hac de re edito inter tract. comm. tom. 14. pag.* 406. Et casum unum, & viginti, in quibus judex laicus potest procedere contra personas Ecclesiasticas in causis criminalibus, & triginta tres in causis civilibus latè prosequitur Stephanus Aufrer. *in suo tract. de potest. sæcular super person. Eccles. in 1. & 2. reg. eod. tom. 14. pag. 391. & seqq.* Triginta duas limitationes ad eamdem regulam ponit Marianus Socin. *in cap. Proxim. à num. 25. usque in fin. suprà eodem*. Et sexaginta septem cumulant Moderni *in tract. de effect. Cler. effectu primo à num.* 668. *usque ad num.* 1257. Inter quas omnium frequentissima est, quæ habetur ex jure novissimo Concilii Tridentini *c. 6. sess.* 23. & plenè scripsi suprà *in cap. Proxim. à num. 19. usque ad finem num.* 72.

Secundò nota ibi, *Clericum ullum*, etiam Clericum 4
prima tonsura initiatum gaudere fori privilegio, prout ex hac littera colligunt Hostiens. Joan. Andr. ambo *in princip.* & Butr. *num. 5. vers. Per litteram*, Dec. *in cap. Ecclesia S. Mariæ num. 21. & 22. de Constit.* Franc. March. *dec.* 175. *num.* 1. *lib.* 1. Covarr. *pract. quæst. cap. 32. num.* 1. ubi testatur hanc opinionem esse communem, & latè comprobat Alexan. *d. cons. 8. num. 1. lib.* 1. ubi pluribus respondit, Clericos etiam primæ tonsuræ ante omnem humanam Constitutionem esse exemptos à jurisdictione Imperatoris: concordat text. *in cap. 2. 11. qu. 1.* ubi dicitur: Clericum cujuslibet Ordinis absque Pontificis sui permissu nullus præsumat
ad

ad sæcularem Judicem attrahere, *& in cap. Cum non ab homine suprà de indic.* ibi, *in quocunque Ordine constitutus*, juncto *cap. Cum contingat, de ætat. & qualit.* Hodie hoc est expressum in præallegat. Decr. Concil. Trident. *cap. 6. sess.* 23. Unde Episcopus post collatam tonsuram dicit Clerico ordinato, *Hodie de foro Ecclesiæ factus es, & privilegia Clericalia sortitus es*, ut in Pontificali Romano *in titul. de Cleric. facien.* & scripsi pleniùs in prædicta Decret. *Cum contingat num.* 128.

5 Tertiò nota ibi, *minores Ecclesiæ*, præter Clericos extare alias personas illis minores, quæ fori privilegio gaudent, Petr. de Anchar. *in* 1. *notab.* exemplificat hanc litteram in Clericis primæ tonsuræ, sed non benè; quia tales jam erant comprehensi in verbis universalibus immediatè præcedentibus ibi, *Clericum ullum*; nam Clericorum appellatione certum est venire etiam Clericos prima tonsura initiatos, ut *cap. Cleros 21. dist. & cap. Duo sunt 12. qu. 1.* & notat gloss. in Clem. 2. *in ver. Clericus de vita, & honest. Cleric.* Unde qui veniant appellatione minorum, de quibus loquitur hæc littera, latissimè dicam infrà *in* 1. *quæst. à num.* 16.

6 Quartò nota ibi, *sine permissu Pontificis*, juncta glos. 3. aliquando vacare argumentum à contrario sensu: nam ex eo, quòd sine permissu Episcopi judex laicus non possit Clericum coercere, & judicare, ut hìc dicitur; non licet
7 arguere; ergo id potest Episcopo permittente. Certum est namque, judicem sæcularem non posse Clericum judicare etiam ex delegatione Episcopi, ut *cap. Significasti*, cum ibi not. infra, & hìc notant gloss. præalleg. Hostiens. *num.* 1. *in ver. Pontificis*, & Joan. Andr. *num.* 3. *in eodem ver. Nisi in certis casibus*, ut notatur *in cap. Ut famæ*, §. *Laici de sentent. excommun. & in cap. Cum non ab homine de indic.* Unde Innoc. & Host. ambo *in ver. Sine permissu Episcopi*, supplent adverbium, *maximè*: & quamvis argumentum a contrario sensu sit fortissimum in jure, ut *l.* 1. §. *Huius rei, ff. de offic. eius*, cui mandata est jurisdictio: tamen non procedit in hoc speciali casu; quia hujus argumenti contrarium reperitur in jure statutum, nempè in *dict. cap. Significasti*, & est simile *in cap. Quos constiterit 1. qu. 1. cum suis concordantiis*: & quod notatur *in cap. Si qui à simoniacis in ult. gloss. eadem causa, & quæstione*, & declarat Joan. Andr. *in cap. Publicato num.* 18. *suprà de elect.*
8 Qui tamen primus intellectus locum habet, si exponamus litteram ibi, *nullus iudicum*, id est sæcularium, prout exponit gloss. 1. & Abb. Antiq. *in princip.* Verùm si exponamus eadem verba, *Nullus Iudicum*, id est sæcularium, vel etiam Ecclesiasticorum extraneorum, juxta secundam expositionem Innocentii, & Hostiensis; argumentum à contrario sensu non vacat respectu Ecclesiasticorum; quia in illos potest prorogari jurisdictio de Episcopi consensu, ut patet in prædicta Decretali, *Significasti*. Sed Episcopo non consentiente judex Ecclesiasticus Clericos alienos judicare non potest, *cap. Scriptum 6. quæst. 3. cap. 3. infra de Paroch. & 9. qu. 3. per totam*: & juxta hunc secundùm intellectum etiam judex Ecclesiasticus distringens, aut condemnans Clericos jurisdictionis alterius, est excommunicatus, vel ipso facto si personaliter distringit, vel debet excommunicari si simpliciter condemnat. Quod est singulare, & notatu dignum secundùm Marianum Socin.
9 *num. 6. vers. Ex quo singulariter nota*, & Felin. *in princ.* Vel tertiò, ut salvetur argumentum à contrario sensu, & verba illa, *sine permissu Pontificis*, non sunt supervacua, exponi potest verbum, *Pontificis*, id est Papæ, qui solus potest concedere, ut judex laicus Clericum distringat, vel condemnet, *cap. Mennam 2. qu. 5. cap. Cum devotissimam 12. qu. 2.* etiam generaliter, ut notatur *in cap. Contingit suprà de arbitr.* & hìc tenet Hostiens. *num.* 1. *in ver. Pontificis*, Joan. Andr. *num. 3. in eodem ver.* & Butr. *num.* 7. Quod tamen intellige, ut declarat Cardinalis *in cap. Perpendimus in 7. opposit. de sent. excommun.* ubi probat Summum Pontificem non posse tollere Clericorum exemptionem à sæculari potestate quoad omnes Clericos, & quoad omnes causas in universum, licèt possit quoad aliquos Clericos, & quoad aliquas causas; & hanc puto fuisse mentem Hostiens. & Joan. Andr. dum dixerunt Papam id posse generaliter, id est, concedendo ex causa uni Principi laico potestatem judicandi de Clericis certi loci, vel territorii. Quam declarationem Cardinalis sequuntur & ut supra interpretantur Felin. *in cap. 2. col. 1. de maiorit. & obed.* Steph. Aufrer. *in Clem. 1. de offic. Ordin. seu in tract. de potestate sæculari super person. Ecclesiast. in 1. reg. num. 1. in 1. fall.* & Covarr. *pract. quæstion. cap. 31. num.* 4. latè Moderni *de effect. Clericat. effect. 1. num. 19. & seqq.* Vel quartò salvando idem argumentum intellige ille verba, *sine permissu Pontificis*, respectu minorum, seu juniorum Ecclesiæ, qui Clerici non sunt: hi enim possunt judicem sæcularem adire de Episcopi consensu, secundùm Joan. Andr. *num. 4. in ver. Condemnare*, & Butr. *nu.* 7. Quod ego intelligo si verbum, *minores*, accipiatur pro servientibus Ecclesiæ; secus si pro Monachis, quia tales etiam de consensu Superiorum privilegiis Ordinis renunciare non possunt, aut alterius judicis jurisdictionem prorogare, ut scripsi latissimè in *cap. Quod super his de maior. & obed.* Vel denique intellige 10
verbum, *condemnare*, in causa merè civili, quam judex laicus non prohibetur cognoscere, ac diffinire ex delegatione Episcopi, secundùm ea, quæ notantur *in cap. Bene quidem 96. dist. & in cap. Decernimus suprà tit. prox.* & hìc tradunt Joan. Andr. *num.* 6. In glos. hìc vacat. & Butr. *n. 7. in fin.*

Quintò nota ibi, *Iniuriam*. Judices sæculares, qui 11
Clericos coercent, aut judicant, Ecclesiæ Dei injuriam irrogare: Injuria enim Clericorum ad Christum pertinet, cujus legatione funguntur, *cap. Accusatio, il primo in fin. 2. qu. 6.* Joan. Andr. *hic num.* 5. Imola *in primo notab.* Abb. Marianus Socin. & Alex. de Nævo omnes in 2. *notab.*

Sextò nota ibi, *sequestratus sit*, excommunicatum pos- 12
se iterùm excommunicari, secundùm Abb. *num.* 3. nam judex laicus Clericum distringens est ipso jure excommunicatus, *cap. Si quis suadente 17. qu. 4.* & tamen hìc jubetur excommunicari: hoc enim importat illa verba, *à communione Ecclesiæ sequestratus sit*, quæ non sunt latæ sententiæ, sed ferendæ, secundùm glos. *fin.* & est communis 13
intellectus Joan. Andr. & DD. in summa hujus textus. Sed certè, ut advertit Marianus Socin. dictum Abbatis non probatur hìc; quia verba illa, *sequestratus sit*, licèt respectu judicis personaliter distringentis importent excommunicationem ipso jure; tamen secus est respectu condemnantis, qui non est ipso jure excommunicatus, sed excommunicandus, nisi in casu *cap. Quoniam de immunit. Eccles. lib.* 6. Nec est novum in jure, aut inconveniens, ut unum, & idem verbum ad diversa relatum ratione diversæ subjectæ materiæ diversimodè capiatur, ut est glos. notab. *in cap. Capitulum sanctæ Crucis in ver. Relaxetis suprà de reserv.* & glos. *fin. in cap. Si Papa, de privileg. lib. 6.* dixi *in cap. Recolentes infra de stat. Monachorum*, dictum tamen Abb. est in se verum, ut patet *in cap. Engeltruda 3. q. 4.* ubi hoc tenet plena glos. *in ver. Anathemate*, & similis glos. *in cap. Ita quorundam in ver. Crebra, & solemnis infrà de Iudæis*. Quid autem operetur secunda excommu- 14
nicatio, & quos habeat effectus, declarant glosæ præallegatæ. Verùm hodie sublata est hæc differentia inter distringentes personaliter, & condemnantes per sententiam: utroque enim casu judices sæculares procedentes contra personas Ecclesiasticas excommunicantur in Bulla, quæ in die Cœnæ Domini legi consuevit, ut patet in Bulla Gregorii XIII. *Consueverunt in Bullar. tom. 2. pag.* 464. & in Bulla Pauli V. *Pastoralis tom. 3. pag.* 251. Idque tam in causis civilibus, quàm criminalibus: nam in civilibus §. XV. fertur excommunicatio in hæc verba, *Quive ex eorum prætenso officio, vel ad instantiam partis, aut aliorum quorumcumque personas Ecclesiasticas, Capitula, Conventus, Collegia Ecclesiarum quarumcumque coram se ad suum tribunal, audientiam, cancellariam, consilium, vel parlamentum præter Iuris Canonici dispositionem trahunt, vel trahi faciunt, vel procurant directè, vel indirectè quovis quæsito colore.* Hoc caput paucis immutatis habetur etiam in Bulla Pauli III. *Consueverunt*, §. 11. *in Bullar. tom. 1. pag.* 630. sed non legitur in Bullis præcedentibus Urbani V. & Julii II. quæ habentur *eodem tomo pag.* 219. & 441. In criminalibus verò fertur excommunicatio his verbis, *Item excommunicamus, & anathematizamus omnes, & quoscunque Magistratus, & Iudices, Notarios, Scribas, Executores, Subexecutores quomodolibet se interponentes in causis capitalibus, seu criminalibus contra personas Ecclesiasticas illas processando, banniendo, capiendo, seu sententias contra illas proferendo, vel exequendo sine speciali, specifica, & expressa huius Sanctæ Sedis Apostolicæ licentia, quique eiusmodi licentiam ad personas, & casus non expressos exten-*

ten-

tendunt , vel alias illa perperam abutuntur, etiamsi talia committentes fuerint, Consiliarii, Senatores, Præsidentes, Cancellarii, aut quovis alio nomine nuncupati, ut in prædictis Bullis Gregorii XIII. & Pauli V. §. 19.

15 Ultimò nota ibi, *emendet*, excommunicatum non esse absolvendum nisi prius de injuria satisfaciat, ut hic, & in *cap. Ex parte, il primo, & in cap. Cum olim, de verbor. signific.* de quo dic latè, ut per Marian. Socin. *in cap. Venerabilis in 25. articulo principali, de sent. excomm.*

16 QUÆRO, cùm textus dicat exemptos esse à judicibus sæcularibus non tantùm Presbyteros, Diaconos, & Clericos, sed etiam minores Ecclesiæ; qui sint isti, qui Clerici non sunt, & tamen de jurisdictione Ecclesiæ existunt, & fori privilegio gaudent. Præmitto hunc textum legi multipliciter: nam littera in præsenti habet *minores Ecclesiæ*, alia littera habet *iuniores Ecclesiæ*, ut apud Buchar. seu *Ecclesiæ iuniores*, ut *in cap. 2. 11. qu. 1.* quod olim habebatur pro palea. Unus ex veteribus Gratiani libris habet *minores Ecclesiæ cultores*, & alter *iuniores Ecclesiæ cultores*, ut refert Anton. Augustinus *in notis ad primam Collect. Decretal. lib. 2. tit. 2. cap. 3.*

Quibus præmissis investigandum est qui veniant appellatione istorum, qui non possunt distringi à judice sæculari.

17 Et primò glossa hic *in ver. Minores*, exemplificat textum in scholaribus, seu servientibus Ecclesiæ ad ejus obsequium deputatis, qui eodem privilegio gaudere debent, arg. *cap. Ecclesiarum servos 11. qu. 2. cap. fin. §. Petiit*, ubi de hoc, *suprà de offic. Archid. & cap. Cum contingat infrà eod.* Et inquantum glossa dixit de scholaribus, fortè habuit respectum ad nonnullas Ecclesias, maximè in Alemania, ubi sunt scholares servientes Ecclesiæ, & addiscentes, ut Clerici, prout hic observant Cardin. *num. 2.* Abb. *num. 5.* Marian. Socin. & Alexand. de Nævo uterque *num. 6.* & idem Socin. suprà *in cap. proximo num. 8.* Facit *cap. 1. infrà de celebr. Missar.* Itaque Ecclesiarum servi sunt de foro Ecclesiæ, & gaudent privilegio exemptionis à potestate sæculari, secundùm intellectum glossæ, quem hic sequuntur Host. *num. 1.* Butr. *num. 6.* Cardin. & Anchar. ambo *n. 2.* Abb. *n. 5.* & alii communiter, Specul. *in tit. de compet. iurisdict. §. 1. vers. Vigesimus septimus*, Marian. Socin. *loco proximè citato*. Idem sentit Vincent. dum exemplificat textum in janitoribus Ecclesiæ; & videtur intelligere de illis minoribus, qui Ecclesiæ obsequio sunt sub custodia Seniorum, ut adveniente ætate promoveantur ad Ordines, dum allegat *cap. Omnis ætas 12. qu. 1.* & Vincentium sequuntur hic Joan. Andr. *num. 2.* Butr. *num. 6.* & Abb. *num. 5.*

18 Verùm hanc conclusionem notabiliter declarat Archid. *in c. 2. 11. qu. 1.* & post eum Feder. de Sen. *cons. 111.* incipien. *Quæstio talis est n. 10.* ut procedat in his, qui servitio Ecclesiæ perpetuò sunt adstricti, seu in familia perpetua Ecclesiarum, ita intelligentes jura *in dict. cap. Ecclesiarum servos, in cap. Indicatum 86. distin. & in l. 2. C. de Episcop. & Cleric.* non autem in servis conductitiis; quia licèt incedant in habitu Clericali, & inserviant Ecclesiæ in celebratione Missarum, & aliis Divinis Officiis; tamen cùm non sint Clerici, non gaudent privilegio fori. Et hæc videtur fuisse mens glossæ secundæ hic dum dicit, Deputatos Ecclesiæ, & facit text. in Clem. *2. de decim. in c. Per exceptionem in ver. Perpetuo oblati, de privil. lib. 6.* Et hanc declarationem probant hic Collectar. *num. 5.* Cardin. *num. 2. vers. Dic idem de non conversis*, Abb. *num. 5.* Marian. Socin. *in cap. Proximo num. 8. suprà eodem*, & Stephan. Aufrer. *in tract. de*
19 *potest. secular. super person. Eccles. in 2. reg. num. 36.* Hodie in istis servientibus, qui in Regno Neapolitano appellantur Diaconi selvatici, servari debet Decretum tenoris infrascripti, videlicet [Sacra Cardinalium Congregatio negotiis Regni Neapolitani Præpositorum certior reddita in nonnullis ejusdem Regni Diœcesibus Diaconos, quos vocant Selvaticos in maximum numerum citra Ecclesiarum necessitatem, aut utilitatem excrevisse, volens eorumdem exemptionis causam declarare, & fraudibus quibuscunque occurrere de SS. D. N. Gregorii XV. mandato vivæ vocis oraculo desuper habito, Diaconos Selvaticos hujusmodi, pro Ecclesiarum, & Episcoporum servitio retineri, vel in locum quoquomodo deficientium assumi posse in Cathedralibus, seu superioribus Ecclesiis ad summum quatuor, & Collegiatis, vel Parochialibus duos; in aliis verò Ecclesiis, in quibus Divina celebrantur, si Episcopo videbitur, unum: quos quidem Episcopi prorsus gratis, & tales, qui omninò per seipsos, non autem per interpositam personam servitium debitum præstent, nec ullo modo criminosos, aut malæ conditionis, & famæ eligere debeant; aliàs & hi nullo gaudeant privilegio, & eligentes judicium Sedis Apostolicæ severum experientur: eos verò privilegio Canonis non gaudere; fori autem privilegio in criminalibus omninò, in civilibus quoad corporis districtionem tantùm, & immunitate ab oneribus personalibus, non autem durante servitio frui debere? Sed si alicubi majoribus utantur privilegiis, & immunitatibus ex legitima consuetudine, cujus cognitionem, & declarationem in casu controversiæ eadem Sac. Congregatio sibi reservat, illam debere attendi; cognitionem verò aliorum præmissorum ad Ordinarios pertinere, hoc præsenti Decreto statuit, præcepit, & declaravit. Romæ 10. Kal. Julii 1623.]

Secundò gaudent fori privilegio servi, seu famuli Cle- 20
ricorum, in quibus ponit exemplum Host. *hic num. 1.* & tenet gloss. 1. *in cap. Clericum, vers. Idem dico de servientibus, & mancipiis Clericorum 11. qu. 1.* Item gloss. 1. *in cap. Eos, vers. Ad hoc potest dici quod cùm sit de familia Sacerdotis, est de foro Ecclesiæ 32. dist.* & gloss. *in c. Generaliter, §. Iuxta in ver. Mancipia 16. qu. 1.* Gemin. *in cap. unico de Cleric. coniug. lib. 6. & in dict. cap. Eos*, Abb. *cons. 53.* incip. *Quidam*, Andr. *num. 3. lib. 1.* sed ibi tantùm recitat opiniones, & nihil firmat. Sed pro hac parte in facti contingentia consuluit Calcan. *cons. 71. ubi post num. 3.* dicit hanc esse conclusionem secundùm omnes, ut famuli Clericorum laici gaudeant ipsorum privilegio, quoad fori declinationem. Hanc etiam esse communem opinionem Legistarum testatur hic Alex. de Nævo *num. 9.* Pro qua inducuntur primo textus *in l. 1. & 2. Cod. de Episcop. & Cleric.* ubi famuli Clericorum in rebus suis collectari non possunt. Ergo si res sunt exemptæ, fortiùs personæ, quibus res accedunt, *cap. Præcipimus 12. qu. 2.* Cardin. in Clem. *1. num. 9. vers. Item ad hoc de præben.* Sed illa jura intelliguntur de mancipiis, ut in *d. l. 1.* & sic de perpetuis secundùm Felin. *hic num. 1.* Secundò inducitur *cap. final. §. Petiit de offic. Archid.* ubi non dicitur esse speciale in Episcopo, ut ejus familia sit de foro Ecclesiæ; nec ulla ratio specialitatis apparet. At respondetur textus loqui in Episcopo, & cum materia sit stricta, ad alios extendi non debet: multa enim conceduntur Episcopo propter dignitatis prærogativam, quæ non aliis, *cap. fin. de re indic. lib. 6. & cap. Quia periculosum, de sent. excommun. eod. lib. cum simil.* Tertiò glossæ præallegatæ inducunt *cap. Indicatum 86. dist. & cap. Ecclesiarum servos 12. qu. 2.* Sed illa jura intelliguntur de servis Ecclesiarum perpetuis, non autem de temporalibus, & mercede conductis, secundùm Archid. & Feder. de Sen. ut dixi suprà *num. 18.* Vel aliter responde, ut notat gloss. *in d. cap. Indicatum in ver. Inter eos*. Quartò Clericorum Concubinæ illorum forum sortiuntur, gloss. *1. in cap. Eos 32. distin.* Ergo multò magis famuli, qui cum Clerico non delinquunt. Sed nego assumptum, ut dicam infrà *num. 29.* Tantùm enim subsunt Episcopo, ut ab ipso puniantur, ut dicit textus ibi, sed non privativè ad judices sæculares. Quintò bona patrimonialia Clericorum gaudent privilegio fori, *cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ suprà de Constitut.* Ergo fortiùs famulantes: Sed similiter negari potest assumptum, ut per Butr. *in cap. Si diligenti num. 18. de præscript.* & Felin. *hic nu. 1. vers. Tertio bona Clericorum*. Contrariam opinionem in servis Clericorum mercede conductis probant Archid. & Feder. de Sen. *locis supracitatis num. 18.* & idem Archid. *in d. cap. Ecclesiarum servos nu. 1. 12. qu. 2.* Et eam amplectitur hic Abb. *num. 6.* Alex. de Nævo *num. 11.* & Felin. *d. num. 1.* dicens opinionem Abb. esse tutiorem. Idem dicit Steph. Aufrer. *supracitatus num. 18.* qui etiam testatur eadem de facto servari, & secundùm eam fuisse pluries judicatum in Senatu Taurinensi, testatur Thesaur. *decis. 2. vers. Verum in Urbe*, & communem dicunt Capyc. *decis. 12. num. 2. in fin.* & Julius Clar. *in praxi criminali lib. 5. §. fin. qu. 35. vers. Quæro nunquid familiares*. Pro hac parte inducitur *cap. penult. vers. Non sic autem, de privileg. lib. 6.* ubi privilegium datum Conventui non prodest familiaribus. Item inducitur *c. Per exemptionem eod. tit. & lib.* ubi oblati, quamvis eorum vita habeat aliquid spiritualitatis; tamen non sunt exempti à potestate sæculari, nisi habeant qualitatem per-
petuitatis. Ergo multò minus exempti erunt famuli tem- 21
po-

porales, & pretio conducti nihil spiritualitatis babentes :
21 facit quod notat Innoc. *in cap. Cum olim in princ. de arbitr.*
ubi intelligit illum textum in familia perpetua, & religio-
sa; licèt alias nomine familiæ non solùm servi proprii, sed
etiam alieni, necnon liberti, qui in servitio, & ministe-
rio sunt, sicut etiam mercenarii, & similes continean-
tur, ut *l.* 1. §. *Familiæ, ff. de publican. & vectigal. l.* 1. §. *Fa-*
22 *miliæ, ff. de vi, & vi armat.* secundùm Innocen. ibi, & Host.
num. 1. Item facit quod notat Bald. *in l.* 1. *num.* 5. *Cod. de Epi-*
scop. & Cleric. ubi quod familiaris perpetuus habet privile-
gium perpetuum sicut Dominus, temporalis autem non-
nisi durante familiaritate. In hac varietate Albericus de
Rosat. *l.* 1. *C. de Episcop. & Cleric.* conciliando opiniones di-
cit primam procedere in his, qui Clericis serviunt merce-
de dietim pro aliquo parvo tempore, & hos affirmat non
gaudere fori privilegio : Secundum verò in his, qui ser-
viunt ad annum, vel ad longiùs tempus, & hoc placet
Marian. Socin. *suprà in cap. Prox. num.* 21. qui ita intelligit
dictum Baldi de familiari temporali, ut scilicet ita demum
durante familiaritate gaudet privilegio Domini, si sit con-
ductus ad annum, vel ad longiùs tempus; non autem
si dietim serviat. Sequitur Decianus *in tract. crimin. par.* 1.
lib. 4. *cap.* 9. *num.* 47. Sed certè hæc distinctio est potius ima-
ginaria, quam vera : nullibi enim reperitur jure cau-
tum, ut familia debeat saltem esse annalis ad hoc, ut gau-
deat privilegio Domini. Quin potius jura videntur requi-
rere qualitatem perpetuitatis, ut *in dict. cap. Per exemptio-
nem*. Et Concilium Tridentinum voluit familiares esse
triennales in casu speciali *cap.* 9. *sess.* 23. Unde non discesse-
rim ab opinione Archidiaconi, quæ communior, & ve-
rior videtur, & ubique servatur in praxi. Et est ratio
diversitatis inter mancipia, seu servos proprios ipsius Cle-
rici, & famulos conductitios, secundùm Alex. de Nevo
hic num. 11. *vers. Etsi dicis*; quia quando est servus pro-
prius, & perpetuus ipsius Clerici, quicquid acquirit, ipsi
Clerico acquirit, sicut servus ipsius Clerici. Unde po-
tius dicitur conveniri ipse Clericus, ad quem commodum,
vel incommodum pertinet, *l.* 1. §. *In propria, ff. Quando ap-
pellan. sit, & cap. Biduum, ver. In propria* 2. *qu.* 6. secus in ser-
vo conductitio; quia non est ipsius Clerici, nec illi acqui-
rit. Quod tamen limitabis, nisi alias Dominus non pos-
set commodè uti suo privilegio, nisi includeretur famulus;
quia tunc etiam mercede conductus includeretur, *cap. pe-
nult.* §. *Cum conceditur, de privileg. lib.* 6. Ita Felin. *hic num.* 2.
vers. Tene istam conclusionem, Joan. Anton. de Nigr. *in Ex-
travag. un. num.* 9. *vers. Adverte, de vit. & honest. Cleric.* Me-
noch. alios adducens *de arbitr. Iudic. centur.* 6. *casu* 562. *n.* 11.
23 Tertiò gaudet fori privilegio familia Episcopi, ut est
textus *in cap. fin.* §. *Petit suprà de offic. Archid.* ubi hoc te-
nent omnes, & de communi opinione testantur Abbas
hic nu. 6. Joan. de Monte Spetello *inter cons. Calcan. cons.* 72.
quod est subscriptio præcedentis consilii, Capyc. *decis.* 12.
num. 1. Thesaur. *decis. Pedemont.* 22. *num.* 6. Bost. *in tit. de foro
compet. post num.* 127. & Clar. *in d.* §. *fin. qu.* 15. *vers. Ab hac ta-
men conclusione*. Quam etiam servat Curia, ut scripsi *in
cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ à num.* 43. *suprà de Constitutio-
nibus*, & in familia Episcopi intelligi possunt glosse præal-
legat. in casu præcedenti *num.* 20. secundùm Felin. *hic n.* 1.
in fin. Et quamvis Alex. de Nævo *hic num.* 9. dicat com-
munem opinionem veram non videri in puncto juris, quia
text. *in d. cap. fin.* loquitur de consuetudine, quæ ibi alle-
gabatur præscripta : tamen judicio meo fallitur in intelle-
ctu illius Decretalis : nam ille Archidiaconus Senonen.
quamvis allegaret consuetudinem esse, ut omnes de ditio-
ne Senonen. convenirentur prius coram se, quàm coram
Officiali Archiepiscopi; tamen ab hac regula excipiebat
causas Archiepiscopi, & familiæ suæ : atque ita text. fun-
dat se super consuetudine respectu jurisdictionis dumtaxat,
quam Archidiaconus præscripserat : sed non fundat se
super consuetudine in exceptione familiarium Archiepi-
scopi, qui conveniebantur coram illius Officiali; quin
potius admittit eos remansisse sub jurisdictione Archiepi-
scopi ex juris communis dispositione, cùm contra eos ni-
hil præscripsisset Archidiaconus, ut *cap. Cùm olim de præ-
script.* unde à communi opinione non est recedendum.
De familiaribus Papæ, & Cardinalium dic, ut scripsi *in c.
Ex parte, il secondo à num.* 2. *usque in fin. infrà de privil.*
25 Quartò forum Clericorum sortiuntur Clericorum con-
cubinæ, ut innuit text. *in cap. Eos* 32. *dist.* ubi indulgetur
licentia Principibus sæcularibus, ut nisi Clerici se corre-
xerint, illorum concubinas mancipent servituti, ubi
gloss. 1. tenet uxorem non legitimam, seu concubinam
Sacerdotis esse de foro Ecclesiæ; tum quia est de illius fa-
milia, tum quia delinquit in persona Ecclesiæ, & ratio-
ne delicti efficitur quis de foro alterius, *cap. Placuit* 6. *q.* 3.
Idem tenent ibi Archid. & Gemin. præsertim in concubi-
na Clerici in sacris constituti, prout loquitur ille textus :
& sequuntur Abb. *in cap.* 2. *de cohabitatione Clericorum, &
Mulier. & in cap. Cum sit generale infrà eod.* Roman. *in sin-
gular.* 665. *num.* 2. *in ver. Concubina*, Joan. de Plat. *in l.* 1. *Cod.
de Mulier. & in quo loco lib.* 10. Alii verò dicunt concubi- 26
nam Clerici committere sacrilegium, *cap. Qui Christo, & c.
Virginibus* 27. *qu.* 1. & notat Hostiens. *in Summ. de cohabitat.
Cleric. & Mulier.* §. *Quam pœnam*, Henr. Boich. & Abb. *in
cap.* 2. *eod. tit.* & idem Abb. *in cap. Ut Clericorum, de vit. &
honest. Clericor.* Crimen autem sacrilegii est mixti fori; un- 27
de contra concubinas Clericorum potest procedere tam Iu-
dex Ecclesiasticus, ut *cap. Quisquis* 17. *qu.* 4. *& cap. Cum sit
generale infrà eodem*, quam judex sæcularis; & ita in
crimine sacrilegii concludunt omnes, ut testatur Man-
tica *cons.* 266. *num.* 8. Unde Petr. de Anchar. *in cap. Ea quæ in*
24. *qu. de reg. iur. lib.* 6. *& in cons. suo* 197. *vers. Super secundo
dubio*, firmat Principem sæcularem posse facere statuta
pœnalia contra prædictas concubinas Clericorum manife-
stas, & notorias; nec tunc secundùm eum honestas Ec-
clesiæ maculatur, sed potius defensatur, & sacri Canones
meliùs custodiuntur; licèt contra occultas putet non posse
judicem laicum ex officio procedere, ne detegat crimen
Clericorum. Ad hoc quod ait Constantinus *in cap. In scri-
pturis* 96. *distin.* & opinionem Ancharani sequuntur Joan.
de Anan. *in rubr. de adulter. col. ult.* Felin. *in d. c. Cum sit gene-
rale num.* 14. *infrà eodem*. Eamque dicit fovere maximam
æquitatem Stephan. Aufret. *in tract. de potest. sæcular. super
person. Eccles. in* 2. *reg. num.* 34. *in fin. inter tract. comm. tom.* 14.
pag. 396. Itaque contra concubinas Clericorum, cùm cri-
men hoc sit commune inter judicem Ecclesiasticum, & sæ-
cularem, erit locus præventioni, prout concludit Marian.
Socin. *in cap. Proxim. num.* 21. *vers. Et prædicta suprà eod.* &
in *d. cap. Cum sit generale*, Felin. & Aufr. *loc. cit.*
Conclude veritatem. Aut quæritur quis judex possit 29
procedere contra concubinam pro crimine commisso cum
persona ipsius Clerici, & potest procedere solus judex Ec-
clesiasticus : & in hoc casu intelligo textum *in d. cap. Eos*
32. *distin.* Tribuit enim facultatem Principibus laicis coer-
cendi concubinas pro ipso delicto concubinatus cum Cle-
ricis perpetrato, ubi Clerici sunt incorrigibiles : & hoc in-
tendit gloss. 1. dum dicit : Non legitimam propterea Cle-
rici forum sortiri, quia delinquit in persona Ecclesiæ. Et 30
ita procedat prima opinio Archid. & sequacium. Ratio
est, quia cùm causa concubinatus sit individua inter con-
cubinam, & Clericum, non potest contra ipsam institui
processus, quin tangatur persona ipsius Clerici, quæ
exempta est à sæculari potestate. Unde ratione individui-
tatis causæ concubina forum Clerici sortitur; quia si non
privilegiatus in materia individua concurrat cum privile-
giato, illius privilegio utitur, *l. Si communem, ff. Quem-
admodum servitus amittatur, & c. Per tuas de arbitr.* quam
regulam constituit gloss. *in cap. unic. in ver. Ecclesiasticus, de
iurepatron. lib.* 6. & pluribus confirmant Alexan. *cons.* 122. *nu.*
16. *& seqq. lib.* 4. & Jas. *in l. Si emancipati à nu.* 5. *C. de collat.*
Unde cùm causa est communis inter Clericum, & laicum,
propter adjunctionem Clerici agi debet coram Ecclesiasti-
co, ut decidit Bart. *in l. Præcipimus*, §. *eodem observando
num.* 2. per illum textum, *C. de appellat. & in l. Solet ad fin.
ff. de alim. legat. & in d. l. Si communem*, sequitur Petr. de
Anchar. *in cap. Romana num.* 7. *de appellat. lib.* 6. Alex. *ubi su-
prà*, & Jas. *in d. l. Si emancipati num.* 13. Quamobrem si ju- 31
dex sæcularis institueret processum contra mulierem in
causa fornicationis cum Clerico perpetratæ individuando
personam ipsius Clerici, eo ipso incideret in excommu-
nicationem, quæ in Bulla Cœnæ fertur in judices, qui se
interponunt in causis criminalibus contra personas Ec-
clesiasticas eas processando, ut dictum est suprà *num.* 14.
Et ex his valdè dubito de doctrina Ancharani in *dict. cons.* 32
197. nam cùm concubinæ Clericorum pro delictis cum eis
commissis non sortiantur forum sæcularem, ut ostensum
est suprà, consequenter nec ligantur statutis illius fori; quia
forum sortiri, & statutis ligari à pari procedunt, *cap. fin.
de*

de const. lib. 6. Archid. in cap. Quæ contra num. 9. 8. dist. Specul. in tit de const. §. 1. Butr. in rubr. de consuetud. nu. 7. & Decius in cap. Decernimus num. 197. de iudic. Præterquam quod cederet in ignominiam, & infamiam Ordinis Clericalis, ut in Edictis, & Legibus publicis Principum sæcularium notarentur, licèt obiter, & per indirectum, crimina Clericorum, arg. cap. In scripturis 96. dist.

Aut quæritur quis sit judex competens contra concubinas Clericorum in delictis per eas commissis cum laicis, vel in causis civilibus ipsarum, & hoc casu si delicta non sint Ecclesiastica, vel mixti fori secundùm ea, quę notantur in cap. Cum sic generale infra eod solus judex laicus est competens: Non enim hoc casu concubinæ gaudent privilegio fori; quia non debent ex earum delicto commodum reportare, ut finaliter concludit Marian. Socin. suprà in cap. Proxim. num. 22. in fin. Unde nec relevat, quod sint de familia Clerici, ut dicit gloss. in d. cap. Eos, quoniam hæc familiaritas prodesse non debet cùm sit turpis, & à jure damnata, cap. 1. & per tot. infra de cohabitat. Cleric. & Mulier. Illud est indubitatum, videlicet contra concubinas etiam laicorum non obstante præventione judicis sæcularis, solùm Episcopum posse procedere ad pœnam excommunicationis ex decreto Concilii Tridentini cap. 8. sess. 24. de reform. matrim. ut scripsi plenè in cap. Perniciosam à num. 18. supra de offic. Ordinarii.

33 Quintò fori privilegio gaudent uxores Clericorum, secundùm unam opinionem, quam tenet gloss. 1. in c. Eos 32. dist. & gloss. 1. in cap. Clericum 11. qu. 1. Joan. de Imol. & Gemin. in cap. un. de Cleric. coniug. lib. 6. Abb. hic num. 6. vers. Quid de uxore Clerici, Marian. Socin. in cap. Proxim. n. 20. suprà eod. Angelus in ver. Excommunicatio 7. §. 8. & hanc esse communem opinionem fatetur hic Alexan. de Nævo num. 21. Pro qua allegatur primò textus in l. 2. C. de Episcop. & Cleric. ubi uxor, & filius Clerici gaudent illius privilegio. Licèt ille textus non loquatur de privilegio fori, sed
34 immunitatis à collectis, & impositionibus laicalibus. Secundò allegantur jura, quæ dicunt uxorem sortiri forum ex persona viri, ut l. fin. §. Item rescripserunt, & ibi Bart. ff. ad municipal. l. Cum quadam puella, ff. de iurisdict. omn. Iudic. l. Exigere, ff. de iudic. & l. fin. C. de Incol. lib. 10. Demùm allegatur text. in l. Fœmina, ff. de Senator. ubi uxores coruscant radiis maritorum, & eorum dignitate, & privilegio gau-
35 dent. Et procedit hæc opinio sive matrimonium fuerit contractum ante Clericatum, prout loquitur textus in d. l. 2. & ibi notat gloss. in ver. Coniugia, sive contractum fuerit post Clericatum, secundùm Abb. hic num. 7. vers. Et licet loquatur: nam conjugium non repugnat substantiæ Ordinis etiam sacri, sed prohibitio inducta est ex constitutione Ecclesiæ, ut notatur in cap. Cum olim infrà de Cleric. coniugat. in cap. Quæ ad perpetuam 25. qu. 1. & per Innocen. in cap. Placet, de convers. coniug. Non obstat quod uxor non habeat characterem Ordinis, quoniam plures alii gaudent fori privilegio, quibus tamen character non est impressus, ut patet in Monialibus, & Conversis, c. de Monialibus, cap. Non dubium, & cap. Parochianos infra de sentent. excomm. in familia Episcopi, & consimilibus.

36 Contrarium tenet Joan. Andr. in dict. cap. unic. num. 3. de Cleric. coniug. lib. 6. ubi dicit nunquam fuisse usu receptum, ut uxor Clerici gaudeat privilegio Canonis, & fori: absurdum enim esset ut fœmina, quæ in civilibus est fori sæcularis, in criminalibus à sæculari judice puniri non posset. Nec obstat secundùm eum, quod hoc contingat in Clerico conjugato, qui in criminalibus gaudet privilegio fori, & non in civilibus, ut in d. c. un. quia hoc operatur character, qui personam Clerici non egreditur. Idem tenet ibi Joan. de sancto Georgio, & quamvis refellat rationem Joan. Andr. dicens hoc privilegium non esse concessum characteri Ordinis Clericalis, cum & Conversi non habentes Ordinem, & Moniales eodem privilegio gaudeant, d. cap. Non dubium, cap. De Monialibus, & c. Parochianos, de sentent. excommun. & cap. Religioso in 2. respon. eod. tit. lib. 6. Verè tamen Joan. Andr. non negat quin personæ Ecclesiasticæ carentes Ordine gaudeant privilegio fori, & Canonis. Sed tamen asserit hoc privilegium in Clerico descendere à charactere Clericali, cùm ei competat ratione Ordinis. Unde malè reprehenditur à Joan. de sancto Georgio, & Abbate hic num. 8. Eamdem opinionem sequitur, & veriorem putat Alex. de Nævo hic num. 21. cum qua etiam transit Butr. num. 6. vers. Gaudet etiam uxor Clerici; eamque servari de facto testatur Stephanus Aufrer. in tract. de potest. secular. super person. Ecclesiast. in 2. reg. num. 35.

His in utramque partem adductis, pro solutione quæ- 37
stionis videntur mihi statuendæ conclusiones infrascriptæ.

Prima conclusio est. Uxor Clerici in sacris Ordinibus constituti in omnibus sortitur forum ex persona mariti. Hanc conclusionem sequuntur omnes supracitati num. 33. & est communis opinio, ut testatur hìc Alex. de Nævo nu. 22. Et quamvis subdat contrarium tenere Joan. Andr. & cum eo transire Anton. de Butr. tamen in hoc videtur falli; quia Butrius loco citato, loquitur simpliciter de uxore Clerici, & Joan. Andr. si sedulò expendatur, potius tenet uxorem Sacerdotis gaudere fori privilegio, considerat enim illud inconveniens, quod uxor Clerici, quæ in civilibus est fori sæcularis, in criminalibus sit fori Ecclesiastici. Quæ ratio viget tantummodò in uxore Clerici in minoribus constituti, qui cùm gaudeat privilegio fori in criminalibus tantùm, & non in civilibus, ut in d. cap. unic. de Cler. coniug. lib. 6. si uxor sortiretur illius forum, eodem modo gauderet in criminalibus, & non in civilibus, quod esset absurdum secundùm Joan. Andr. sed hæc ratio non viget in uxore Clerici in sacris, quia is gaudet privilegio fori tam in civilibus, quàm in criminalibus. Unde cessat inconveniens, quod uxor esset duplicis fori, quia erit tantùm de foro Ecclesiæ. Potest autem hìc casus dupliciter contingere. Primò scilicet in Ecclesia Orientali, quia Clerici in minoribus contrahunt, & in majoribus utuntur matrimonio jam contracto, ut cap. Cum olim de Cleric. coniug. Unde uxores Græcorum gaudent privilegio fori, etiam in civilibus secundùm Joan. de Imol. hic num. 3. vers. Et per hoc videtur, & Stephan. Aufrer. in d. tract. de potest. secular. in 2. reg. num. 35. vers. Uxores vero Clericorum in sacris.
Secundò hìc casus potest contingere in Ecclesia Occidenta- 38
li in conjugato, qui ad sacros Ordines promovetur uxore consentiente, & continentiam vovente, juxta textum in cap. Coniugatus cum ibi notatis, de convers. coniugat. nam & illarum cura non est negligenda: imo Clericus de fructibus beneficii sui potest uxorem alere, sicut Apostoli faciebant, ut in cap. Omnino 31. dist. ubi bonus textus cum gloss. & in cap. 1. de cohabit. Cleric. & Mulier. secundùm Abb. hic num. 9. & idem est si Maritus Religionem profiteatur uxore in sæculo remanente, & castitatem promittente, cap. Cum sis, & cap. Sane de convers. coniug. secundùm Marian. Socin. suprà in cap. Proxim. num. 20.

Secunda conclusio: Uxor Clerici in minoribus Ordi- 39
nibus constituti, qui in habitu, & tonsura non incedit, vel inservit Ecclesiæ, nec in civilibus, nec in criminalibus gaudet fori privilegio: nam cùm talis Clericus hoc privilegio non gaudeat, ut in d. c. un. juncto Decreto Concilii Tridentini cap. 6. sess. 2. longè minus gaudere debet illius uxor, quæ non ex persona propria, sed ex persona mariti sortitur forum: & hoc esse indubitatum affirmat Jo. Andr. in d. cap. un. num. 3. Abb. num. 7. vers. Primo casu, & Alexan. de Nævo num. 16.

Tertia conclusio. Uxor Clerici in minoribus etiam 40
deferentis habitum, & tonsuram Clericalem, & inservientis Ecclesiæ ad præscriptum d. c. 6. non gaudet privilegio fori in civilibus: ubi non agitur de personali districtione: nam cùm tali privilegio non gaudeat Clericus illius maritus, ut est text. in d. cap. un. & ex sententia S. Congregationis Concilii dixi in c. Proposuisti num. 28. infrà eod. consequenter nec illius uxor gaudere debet, ex Theorica Joan. Andr. de qua in præcedenti conclusione.

Quarta conclusio. Uxor Clerici in minoribus inceden- 41
tis in habitu, & tonsura Clericali, & inservientis Ecclesiæ gaudet privilegio fori in criminalibus etiam civiliter intentatis, & hoc secundùm unam opinionem, quæ communis est, ut patet ex dictis suprà num. 33. & mihi videtur etiam de jure verior: nam & si Alex. de Nævo hic nu. 18. affirmet contrarium posse defendi probabiliter, & magnam vim faciat in eo, quod privilegium fori in Clerico descendat à charactere Clericali, cùm sit de jure Divino, cap. Si Imperator 96. dist. qui quidem character cum inhæreat personæ ipsius Clerici, ad alios extendi non potest: hoc tamen parum videtur urgere, quia privilegium fori in uxore non provenit ab extensione characteris, sed ex
eo, quia uxor sortitur forum mariti. Dicit enim Impe- 42
rator in l. fin. C. de Incol. lib. 10. Mulieres honore maritorum

eri-

erigimus, & genere nobilitamus, & forum ex eorum
43 persona statuimus, & dictum est suprà *num.* 34. Quod si hoc procedit indifferenter in Uxoribus sæcularium virorum, longè magis obtinere debet in Uxoribus Clericorum, quę majoribus privilegiis decorantur, quàm uxores aliorum, ut patet *in l. 1. & 2. C. de Episcop. & Cler.* & considerat Abb. *hic num.* 7. Neque enim ex eo, quod maritus sit clericus, uxor illius debet esse deterioris conditionis; imò melioris, ut *d. l.* 2. ne alioquin dignitas mariti in dedecus uxoris retorqueatur contra textum *in d. l. fin. & l. Fœminæ, ff. de Senator.* Item si est ita in uxoribus militum armatæ militiæ, ut forum viri sortiantur *d. l. fin. C. de Incol. lib.* 10. cur non idem dicendum sit in uxoribus Clericorum, qui sunt milites cœlestis militiæ, *cap. Christianis* 11. *qu.* 1. *cap. Nullus Episcoporum* 53. *dist. & cap. Degradatio*, ibi, *Cœlestis militiæ milites, de pœn. lib.* 6. Et huic fundamento, quod mihi videtur irrefragabile, non respon-
44 dent Alex. de Nævo, & alii sequaces alterius opinionis. In oppositum tamen stat authoritas Joan. Andr. & communis observantia. Sed tenendo supradictam opinionem, eam limitabis, ut procedat quandiu vivit Clericus conjugatus; secus postquam obierit, ut hic per eundem Alex. de Nævo *num.* 22. Porrò Sac. Congregatio Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum noluit decidere hunc articulum, fortè quia ad interpretationem Concilii non pertinet. Nam consulta ab Episcopo Nuscano, an uxor conjugati Clerici gaudeat privilegio fori, prout ejus maritus: Respondit non esse Congregationis id decidere, sed quæstionem esse solvendam ex dispositione juris communis.

45 De privilegio Canonis, cùm sit annexum clericali characteri, nusquam fuit usu receptum, ut extendatur ad uxores, secundùm Joan. Andr. *in d. cap. un. num.* 3. quem ibi sequuntur Geminianus, Franc. & alii communiter Card. in Clem. *Per litteras in* 12. *qu. de præben.* & Alex. de Nævo *hic num.* 21.

46 Sextò, Rustici Ecclesiæ gaudent fori privilegio, secundùm Hostiens. *in Summ. hoc tit. §. 2. vers. Ex præmissis*, qui ad hoc allegat *cap. Indicatum* 86. *dist. cap. Ecclesiarum servos* 12. *qu.* 1. *l.* 2. *C. de Episc. & Clericis, & l. Si quis, C. Ubi caus. Fiscal.* Verùm hoc procedit in duobus casibus, quos notat gloss. 1. *in d. cap. Indicatum*, & Joan. Andr. *hic n.* 6. *in gloss.* 2. Primus est cum Ecclesia ex privilegio Imperatoris habet jurisdictionem super eos, arg. *cap. Si duobus de appell.* Secundus est, quando rustici habent generalem bonorum administrationem ab Ecclesia, arg. *cap. Ei qui, §. Nulli quoque* 2. *qu.* 6. Tertium casum addit Speculator *in tit. de compet. Judic. §. 1. vers. Vigesimoseptimo*, & Collectar. *hic num.* 5. videlicet quando conveniuntur super re, quam tenent ab
47 Ecclesia. Quod locum habet etiamsi duo emphyteutæ laici contendant inter se de dominio utili, quod habent ab Ecclesia: nam causa agi debet coram judice Ecclesiastico, ut pluribus decidunt Domini de Rota *decis. 42. par. 6. recent.* Sed his casibus exceptis rustici Ecclesiæ generaliter in foro sæculari conveniuntur secundùm gloss. & Joan. Andr. *ubi suprà*, & sequuntur hic Butr. *num.* 6. Alexand. de Nævo *num.* 13. & Marian. Socin. *in cap. Prox. suprà eod. in 5. declaratione num.* 8. qui prædictis addit quartum casum, videlicet si extaret consuetudo, ut convenirentur in foro Ecclesiæ. Consuetudo enim dat jurisdictionem, *l. Viros, C. de divers. offic. lib.* 12. *cap. Cum contingat infrà eodem*, & ibi latiùs Doctores.

48 Septimò, gaudent privilegio fori Oblati alicujus Religionis, in quibus exemplificant hic verbum, *Minores*, Innocen. Joan. Andr. & alii. Sed de his dic, ut scripsi latissimè *in cap. Ut privilegia à num.* 1. *usque in fin. infrà de privileg.*

49 Octavò, eodem privilegio gaudent Monachi, & Conversi, ut *cap. A Subdiacono* 93. *dist. cap. Insolita* 11. *qu.* 1. *cap. Parochianos, & cap. Cum illorum infrà de sentent. excomm.* & in his exponunt hanc litteram in *ver. Minores*, Hostiens. Joan. Andr. & Butr. *num.* 6. & idem dicendum de Monialibus, ut *d. cap. De Monialibus eod. tit.* Et de Religiosis omnibus approbatam regulam profitentibus tradit Marian. Socin. *in cap. Prox. suprà eod. in 7. declarat. num.* 10.

Nonò, hoc privilegio gaudent Novitii, arg. *cap. Religioso, §. Quamvis, de sentent. excommun. lib.* 6. quamvis enim cum effectu non sint Religiosi, sunt tamen personæ Ecclesiasticæ, gaudent privilegio Canonis, ut ibi dicitur, & sunt de foro Ecclesiæ, ut per Cardin. in Clem. 2. *nu.* 9. *vers. Item Novitius de præben.* & scripsi post Host. & alios *in cap. Statuimus num.* 45. *infra de regular.*

Decimò, Eremitæ quoque dicuntur hoc privilegio gau- 50
dere, ut notat gloss. *ult. in cap. Nulla ratione* 93. *distinct.* & gloss. *in cap. Qui verè, in ver. Vero* 16. *qu.* 1. ubi dicunt Eremitas subesse Episcopo, in cujus territorio degunt. Idem 51
voluit Innoc. *in cap. Cum Monasterium nu.* 1. *suprà de elect.* ubi concludit Eremitas, quamvis possint habere proprium, quia non abrenunciant; tamen esse personas Ecclesiasticas, & debere continentiam promittere, & servare, *cap. Scripsit, §. Ecce* 27. *qu.* 2. & cum eo transeunt ibi Hostien. *num.* 3. & Joan. Andr. *num.* 12. Idem tenet Archid. *in d. cap. Qui verè num.* 3. 16. *qu.* 1. *& in cap.* 1. *num.* 1. *in ver. Eremiticam, de excess. Prælat. lib.* 6. ubi asserit Eremitas, quamvis non renuncient propriis, tamen habere annexum votum continentiæ, gaudere privilegiis Clericorum, & subesse Episcopo, in cujus territorio consistunt; quia non debent esse acephali, *d. c. Nulla ratione* 93. *dist.* Licèt sub- 52
dat eos non esse verè Religiosos, nisi dent se alicui ex Religionibus approbatis, secundùm ea, quæ notantur *in cap. De Viduis* 27. *quæst.* 2. sequitur Abb. *in d. cap. Cum Monasterium num.* 2. *de elect.* & Butr. *hic num.* 6. qui simpliciter ait tales gaudere fori privilegio; & hanc partem conatur hìc tueri, & veriorem putat Alex. de Nævo *num.* 27. ubi concludit Eremitas esse personas Ecclesiasticas, & gaudere fori privilegio. Movetur primò per text. *in cap. Item cùm Joannes Baptista* 2. *qu.* 7. ubi sanctus Joannes Baptista dicitur vitam Eremiticam duxisse; Ergo talis non est vita laicalis, sed Ecclesiastica, ad idem *§. Ecce* 27. *qu.* 2. ubi sanctus Macarius, & sanctus Alexius post contracta sponsalia de præsenti elegerunt vitam Eremiticam, ut Deo servirent, & sic suas sponsas reliquerunt. Ergo sequitur secundùm eum, ut non sit vita sæcularis, sed Ecclesiastica, facit *d. cap. Qui verè* 16. *qu.* 1. ubi vita Eremitica laudatur. Deindè movetur per textum *in cap. Duo sunt* 12. *qu.* 1. ubi textus ponderat personas Ecclesiasticas esse, ne dum Clericos, sed etiam personas Deo devotas, quæ sunt deditæ orationi, & contemplationi, quæ ab omni strepitu temporalium debent cessare. Sed Eremitæ sunt tales. Ergo sunt personæ Ecclesiasticæ. Idem firmat Felin. *hic num.* 5. *vers. Eremitæ sunt de foro Ecclesiæ*, ubi alios adducit, & allegat textum, quem dicit esse novum *in cap. fin. §. Item vitas Patrum* 15. *dist.* ubi textus dicit: Vitam Eremitarum cum honore suscipimus, & quamvis restringatur ad vitas, quas scripsit Hieronymus: tamen ut inquit Felin. hoc verum quoad hoc, ut illi dicantur sancti: sed non restat quin ille text. probet vitam illorum religiosam esse. Unde ab Ecclesia invocantur Sancti Monachi, & Eremitæ. Demùm hanc dicit esse communem conclusionem, & seqoendam favore animæ, Aretin. *in hic nu.* 9. & Boer. *in tract. de stat. & vit. Eremit. num.* 13. & 14.

Contrariam opinionem amplectuntur Laud. & Joan. de Lignano in Clem. 2. *de præbend.* Quia tales ex utero matris exierunt laici, nec posteà supervenit aliquis actus, eripiens eos à jurisdictione Imperatoris, qualis est Ordinis receptio, & conversio ad aliquam ex Religionibus approbatis, ut *in cap. Si quis suadente* 17. *qu.* 4. *in cap. fin. de relig. domib. & in cap. Non dubium, de sentent. excomm.* Idem 53
firmat Abb. *hic num.* 10. ubi ait primam opinionem æquiorem esse, sed hanc posteriorem esse veriorem de jure; quia Eremitæ non habent certam regulam, sed vivunt sola voluntate, & sunt sicut locustæ sine rege, secundùm Guiliel. Nasonem, & notat gloss. *in d. cap. Qui verè in verb. vero* 16. *qu.* 1. Et dictum Innocentii quod teneantur continentiam promittere, non probatur jure, ut idem Abb. affirmat *in d. cap. Cum Monasterium num.* 2. & sequitur Marian. Socin. *in cap. Proxim. num.* 11. *suprà eod.* ubi dicit hanc opinionem sibi magis placere, eamque tenere Guil. de Monte Lauduno in d. Clem. 2. & in Clem. *Cùm ex eo, de sentent. excommun.* quia propriè loquendo isti non sunt personæ Ecclesiasticę: non enim sunt Clerici, & hoc clarum, nec sunt religiosi alicujus religionis approbatæ, nec Conversi, nec Oblati. Facit *c. Duo sunt* 12. *qu.* 2. sed sunt meri laici, & recedunt ad libitum, nec deputati reperiuntur ad aliquem Ecclesiasticum pium usum authoritate Ecclesiæ, vel alicujus Prælati, & allegat Petr. de Anchar. idem tenentem in d. Clem. 2. *de præben. & in repet. cap. Ea quæ q.* 7. *de reg. jur. lib.* 6. qui utrobique refert ita consuluisse Joan. de Calder. habetur ejus *cons. in tit. de Indic. cons.* 7. quod incipit,

An

An fratres de Pœnitentia. Et hanc opinionem dicit esse de
jure veriorem, quæ etiam servaretur in practica, Stephanus
Aufrer. *in tract. de potest. secular. super person. Eccles. in 2. reg.*
num. 37. ubi etiam refert ita judicatum fuisse in Curia Par-
lamenti in quoddam Eremita, qui propter egregia furta, &
rapinas, ultimò fuit affectus supplicio; licèt ipse quoque sub-
dat primam opinionem esse æquiorem favore Religionis,
pro qua in dubio est judicandum, *l. Sunt personæ, ff. de Reli-
gios. & sumptib. funer.*

Ego verò in hoc articulo conciliando opiniones existimo
distinguendas esse quatuor species Eremitarum.

54 Quidam enim sunt Eremitæ, qui emittunt tria vota sub-
stantialia in aliqua ex religionibus approbatis, quales sunt
Eremitæ Camaldulenses, Montis Coronæ, Montis Senarii,
& consimiles, & hos eorumque novitios indubitatum est
gaudere non tantùm privilegio fori Ecclesiastici, id est
exemptionis à sæculari potestate, cùm sint verè, & propriè
Religiosi, ut *cap. 1. in fin. de excess. Prælat. lib. 6.* secundùm u-
num intellectum, *& cap. Privilegium. ibi, In cellis ad Mona-
sterium spectantibus, de verbor. signific. eodem lib.* & hic notat
Felin. *n. 6. vers. Et adverte.* Et de religiosis omnibus, & novi-
tiis dictum est suprà *n. 49.* Sed etiam privilegio exemptionis
à jurisdictione Episcopi, etiam ratione delicti perpetrati,
contractus initi, vel rei sitæ extra locum exemptum, ut
scripsi latissimè *in c. Tuarum infrà de privil.* & hoc planum.

55 Quidam sunt Eremitæ viventes in Congregatione, &
habentes modum vivendi ab Episcopo approbatum: & ta-
les licèt non sint verè, & propriè Religiosi, quia non profi-
tentur aliquam ex religionibus approbatis; ideòque nec te-
stari prohibeantur secundùm Archid. *in cap. unic. num. 1.
in verb. Eremiticam, de excess. Prælator. lib. 6.* Abb. *in ru-
bric. de testam. num. 6.* Præposit. *in cap. Nulli dubium num.
21. 12. quæst.* Albet. in Auth. *Ingressi num. 32. Cod. de Sa-*
56 *crosanct. Eccles.* Navarr. *comment. 2. nu. 44. de regular.* Exi-
stimo tamen esse personas Ecclesiasticas, & subesse juris-
dictioni Episcopi diœcesani. Moveor primò per text. in
cap. Indemnitatibus, §. penul. de elect. lib. 6. ubi patet, mu-
lieres viventes in Congregatione, licèt non renuncient
propriis, nec professionem faciant; nihilominus instar Mo-
nialium esse sub jurisdictione Ecclesiæ; & tamen illarum
status, seu regula non approbatur, ut ibi dicitur. Idemque
patet de Beguinis in Extravag. *Ratio*, Joan. XXII. *de reli-
gios. domib.* Et in mulieribus, quæ vulgò dicuntur Canoni-
cæ sæculares, ut est text. in Clem. 2. §. *Illas quoque mulieres,
de stat. Monachor.* unde illas esse conveniendas coram Judi-
ce Ecclesiastico tenent Domini de Rota *decis. 8. de irrepatr.
in antiq.* quam sequitur Felin. *in cap. Dilecta num. 2. de ma-*
57 *ior. & obed.* Idem Butr. *hic num. 6.* Ergo idem dicendum de
Eremitis collegialiter viventibus. Moveor secundò per text.
in d. cap. 1. de excess. Prælator. lib. 6. ubi à prohibitione Men-
dicantibus facta de novis domibus non recipiendis exci-
piuntur ducentes vitam Eremiticam in cellis, seu habitacu-
lis Eremi de majorum suorum licentia. Quæ exceptio esset
inepta, nisi Eremitæ saltem largè essent Religiosi, *l. Nam
quod liquide, §. penultim. ff. de penu legat.* Moveor tertiò
exemplo virorum Tertiariorum, qui si collegialiter vi-
vant, gaudent privilegio exemptionis, ut dicam infrà *n. 6.*
Moveor quartò, quia in his Eremitis viventibus in com-
muni authoritate Prælati non militant rationes, & in-
convenientia, quæ considerantur ab authoribus contra-
riæ sententiæ, & de his intelligo gloss. in *l. 2. in verb. Non
possunt, ff. de in ius vocan.* quæ exemplificat illum textum
in Monachis, & Eremitis, id est, collegialiter viventibus.
58 Et de his etiam videtur intelligenda authoritas Innocentii
in d. cap. Cum Monasterium num. 1. de elect. dum dicit hos te-
neri continentiam servare, & promittere, & subesse Epi-
scopo diœcesano per §. *Ecce 27. qu. 2.* Demùm hoc videtur
ex mente D. Thomæ *in 4. sent. dist. 27. in expositione litteræ*,
ubi sic ait, *Eremitæ etiam, quamvis obedientiam non pro-
mittant, tamen votum continentiæ habent annexum, &
ex mora secundùm determinatum tempus eorum votum so-
lemnizatur*, & in *2. 2. quæst. 186. art. 5. ad 3.* docet eos non
59 excusari ab obedientia Episcopi. Et expressè hoc tenet
Silvest. *in ver. Eremita quæst. 1. num. 2. & in verb. Ecclesia
1. dicto 6. num. 6.* ubi concludit hos Eremitas gaudere
privilegio non solùm fori, sed etiam Canonis: & con-
traria dicit procedere in vagis, & profugis, nulli Superio-
ri, vel regulæ adstrictis: nam ut ipse ait, si laicum viventem
in turba prædicta districtio facit gaudere hoc privilegio,
cur non Eremitas vacantes Deo penitùs in solitudine?
& eum refert, & sequitur Navarr. *in Manual. cap. 27.
num. 79. & alii recentiores*. Facit quod dicunt Domini de
Rota *dec. 1. de regul. in antiq.* Ubi contra opinionem Joan.
Andr. *in cap. Dilecta, de maiorit. & obed.* tenet mulieres
aliàs canonicè intrantes Monasteria, in quibus Religio non
est approbata, quandiu sunt in Ecclesia, vel divino ser-
vitio, vel habeant habitum religiosum, potiri debere pri-
vilegio immunitatis, ut illas percutiens ligetur sententia
Canonis; quia cùm de præsenti religiosè vivant, censen-
tur personæ Ecclesiasticæ, & gaudere debent hoc privilegio
sicut Clerici simplices aliquo voto non ligati, & hoc te-
net Rota; de quo tamen vide, quæ dicta sunt suprà *num.
19. & num. 45.* & quod dicam infrà *num. 61.* & de talibus
Eremitis intelligo authoritatem sextæ Synodi Constanti-
nopolitanæ *can. 42. Concil. tom. 3. pag. 242.* cujus DD. no-
stri mentionem non faciunt: ibi enim sic legitur, *Eos qui
dicuntur Eremitæ, qui quidem nigris vestibus induti, &
capite comati urbes obeunt, & cum viris sæcularibus, ac
mulieribus versantur, & propriæ professioni faciunt iniuriam;
Statuimus si elegerint quidem tonsis comis reliquorum Mo-
nachorum amictum suscipere, eos in Monasterio constitui,
& inter fratres referri. Quod si hoc non elegerint, ex Vr-
bibus expelli, & solitudines habitare, ex quibus sibi etiam
denominationes confinxere*. Hæc ibi. Quæ verba non 60
obscurè insinuant, hos Eremitas, quamvis non sint pro-
priè Religiosi, tamen profiteri aliquem vivendi modum
ab Ecclesia permissum, & esse personas Ecclesiasticas: aliàs
enim si essent professionis merè laicalis, Concilium non
improbaret, ut versarentur cum viris sæcularibus in inju-
riam professionis, argum. *c. In nona 16. qu. 7. & c. Cum cau-
sam, de elect. cum simil.* neque in eos statueret, nisi essent de
foro Ecclesiæ, quia forum sortiri, & statutis ligari à pari
procedunt, *cap. 2. de constitut. lib. 6.* Butr. *in rubr. de consuet.
num. 7.* nec merè laicos distringit Concilium citra materiam
peccati, ut notat Innoc. *in cap. Correctam num. 3. vers. Nec
sunt istæ personæ de foro Ecclesiæ de regul.* & DD. *in cap. No-
vit, de Iudic.*

Quidam verò sunt Eremitæ, qui quamvis nec sint pro- 61
fessi alicujus Religionis, nec vivant in communi, tamen
sunt authoritate Episcopi deputati servitio alicujus Eccle-
siæ, vel Oratorii, & de Episcopi manibus suscipiunt habi-
tum Eremiticum, & sub illius obedientia vivunt, pro-
ut multos vidi in statu Ecclesiastico, & alibi, & in his sequor
opinionem Cardinalis in Clem. *Per litteras num. 9. vers.
Verius tamen dic de præb.* ubi dicit Eremitas, dummodò au-
thoritate Prælati habentis potestatem, ut Episcopi sint de-
putati ad aliquem usum perpetuum Ecclesiasticum, vel
pium, censeri personas Ecclesiasticas, & privilegio Eccle-
siastico gaudere: allegat Clemen. 1. *de decim. & cap. Per
exemptionem, de privileg. lib. 6.* Et ita ex facto consuluit
Anton. de Butr. *cons. 19. num. 19. vers. Vnde ex hoc satis*. U-
bi concludit Eremitas, & alios existentes in statu pœni-
tentium, & habitantes in Oratoriis etiam privatis, esse
suppositos Episcopo, & haberi pro Ecclesiasticis personis,
& gaudere privilegio fori Ecclesiastici, quia eorum caput
est Christus; & ideò superiorem non habent nisi Papam,
Episcopum, & Parochum: & est ex mente Abbatis, Ma-
rian. Socin. & aliorum, quos citavi suprà *num. 53.* Subdit 62
tamen Cardinalis loco proximè citato, tales non gaudere
privilegio, *cap. Si quis suadente*; quia locum habet in per-
cutiente Clericum, vel Monachum, ut ibi dicitur, & sic
non in aliis, nisi quatenus invenimus jure expressum, si-
cut exprimitur de Conversis *in cap. Non dubium, & c. Pa-
rochianos, de sentent. excomm.* quia & ipsi sunt Religiosi,
& de Novitiis in Religione, qui interim Religiosi censen-
tur, ut *cap. Religioso, §. Quamvis eod. tit. lib. 6.* sed extra
casus expressos in jure non est locus, *dict. cap. Si quis suaden-
te*, secundùm eum, quod etiam tenent Joan. Andr. Alex. de
Nævo: & alii supracitati *num. 45.* & Marian. Socin. *in cap.
Proxim. num. 12. vers. Et hoc casu suprà eod.* De hoc tamen
privilegio Canonis vide quod dixi suprà proximè in Ere-
mitis viventibus in communi *num. 59.* & de Diaconis Sel-
varieis *num. 19.* & de uxoribus Clericorum *num. 45.*

Quidam denique sunt Eremitæ, qui non sunt deputati 63
Ecclesiæ servitio authoritate alicujus Prælati Ecclesiastici,
sed voluntariè suscipiunt, & ad sui libitum deferunt habi-
tum Eremiticum, & in his Doctores videntur convenire,
ut non sint personæ Ecclesiasticæ, nec ullo modo gau-

deant privilegio Clericali : ita Cardinal. in dict. Clemen.
*Per litteras num. 9. in fin. verf. Si vero à nemine eft facta ta-
lis deputatio* : nam, ut ipfe ait : abfonum fonet ut cenferen-
tur Ecclefiafticæ perfonæ, cùm fint meri laici, & recedant
ad fui libitum, & ad nullum ufum Ecclefiafticum, vel
pium authoritate Ecclefiæ, id eft, Prælati authoritatem
habentis, fint deputati : & dicit in hoc ultimo cafu pro-
cedere opinionem Laudini : & in his verificatur illius di-
ctum, quòd fint ficut locuftæ fine Rege. Præterea abfur-
dum effe, ut tales pro fola voluntate poffent fe eximere
à jurifdictione Imperatoris, ut confiderat Abb. *hic nu.* 10.
64 & Marian. Socin. *in cap. Prox.num.* 11. *fupra eodem*, & Ste-
phan. Aufrer. *in dict. tract. de poteftat. fæcular. &c. in 2.reg.
num.* 37. Facit optimè fecundùm eos *cap. Duo funt genera*
12. *qu.* 1. Verumtamen fi vigeret confuetudo, ut Eremitæ
hujufmodi potirentur privilegio fori, talis confuetudo ef-
fet utique obfervanda fecundùm Marian. Socin. *d. num.* 11.
in fin.verf.Sed retenta, conferunt quæ dixi fuprà *num.*47.&
quæ dicam infra *num.*70.
65 Undecimò, funt perfonæ Ecclefiafticæ, & gaudent pri-
vilegio fori Fratres, & Sorores de Pœnitentia, feu Ter-
tii Ordinis, & Milites S. Mariç, qui dicuntur Fratres Gau-
dentes, fecundùm Bart. *in l.* 1. *in fin. ff. de pœn.* & fufiùs in
l. Semper, §. *fin. num.* 1. *ff. de iur. immunit.* ubi dicit ita con-
fuluiffe multos Advocatos de Curia, & in fpecie Guidon.
Archid. Bononienfem, & Dynum, quorum tamen confi-
lia folùm loquebantur in Fratribus Gaudentibus, fed idem
dicendum effet in Fratribus de Pœnitentia, feu Tertii Or-
dinis, & confentiunt hìc Butr. *num.* 6. & Alexan. de Næ-
vo *num.* 31. Paulus in Clem. *Cum eo, de fentent. excommu-
nicat.* dicens ita confuluiffe Joan. de Lignano. Idem fir-
mant Butr. *in cap. unic. num.* 13. *verf. Hoc putat Bartolus,
de obligat. ad ratioc.* Marian. Socin. *in cap. Prox. num.* 12.
verf. Ego vero pro concordia fupra eod. dummodò habitum,
& modum vivendi fine fraude affumant, & authoritate
Superioris, & Angel. *in ver. Excommunic.* 7. §. 8. Et hanc
opinionem dicunt effe tutiorem, æquiorem, & favorabi-
liorem Marian. Socin. *in d. cap.Prox.num.*12. *verf. Et hanc
opinionem*, Alex. de Nævo *hic num.* 31. *in fin.* & Stephanus
Aufrer. *in dict. tract. de poteft. fæcular. in 2. reg. num.* 39. Pro
qua facit gloff. 3. in d. Clem. *Cum ex eo*, ubi refert ejufmodi
Ordinem fuiffe approbatum per Nicolaum Papam. Quod
paret ex Conftitutione Nicolai IV. quæ incipit, *Supra mon-
tem* : & habetur in Bullar. *tom.* 1. *pag.* 126. & per illam
gloffam dicit fe ita pronuntiaffe, Cardinalis *in cap. Si dili-
genti infrà eodem*, refert etiam Aufrerius *loco citato*, ho-
die hoc effe decifum in Extravag. Sixti IV. quæ incipit,
Sancta Romana, ubi recitatur, multos folemniffimos Do-
ctores ita confuluiffe. Item teftatur fic obfervari in Civi-
tate Tholofana.
Contrarium, id eft, Fratres Tertii Ordinis non effe de
foro Ecclefiæ pluribus confuluit Joan. Calderinus *conf.* 7.
de foro compet. quod incipit, *Quæfitum eft à me, an Fra-
tres de Pœnitentia*, Feder. de Sen. *conf.* 150. incipien. *Cum
aliqui boni viri in princip.* Cardin. *conf.* 13. *In Civitate in fin.*
Abb. *conf.* 31. *Ad claram decifionem per totum lib.* 1. & idem
Abb. *hic num.* 11. *verf. Item pro iftis Fratribus* : quia tales
licèt habeant modum vivendi à Sede Apoftolica approba-
tum; non tamen funt verè Religiofi, cùm non profi-
teantur tria fubftantialia Regulæ, nec funt Clerici, nec
uxores dimittunt. Idem tenent Guil. de Monte Laud. &
Petrus de Anchar. in dict. Clement. *Cùm ex eo num.* 6. *de
fentent. excommunicat.* & ibi etiam Cardin. & pleniùs in
Clem. *Per litteras in* 12. *quæft. de preben.* Bald. *in leg. Pla-
cet num.* 13. *Cod. de Sacrofanct. Ecclef.* Et hanc partem pro-
fitentur effe veriorem Abbas, Marian. Socin. Alex. de Næ-
vo, & Aufterius *locis citatis*, quia fi rectè confideretur il-
lorum ftatus, magis ad laicalem, quàm ad Ecclefiafticam vi-
tam accedunt : nam cùm tria fint cujuslibet approbatæ Re-
ligionis fubftantialia, videlicet caftitas, paupertas, & obe-
dientia, *cap. Cum ad Monafterium infrà de ftatu Monacho-
rum*, ipfi nec continentiam fervant, cùm uxores habeant;
nec paupertatem, cùm proprium poffideant; nec etiam pof-
funt omnimodam fervare obedientiam, quia cùm fint con-
jugati, non habent integram fui corporis poteftatem, ut *in
cap. Non debet infrà de confanguin. & affinit.* & ibi eis obji-
citur : Quòd non benè concordat cithara cum pfalterio, hoc
eft, vita activa malè concordat cum contemplativa, ut dicit
tex. *in cap. Diverfis, de Cleric. coniugat.* Quare cùm ipfi ma-
gis accedant ad ftatum laicalem, quàm ad Ecclefiafticum, de-
bent cenferi laici; quia mixtum debet judicari fecundùm il-
lud fimplex, in quo magis incalefcit, ut *leg. Quæritur, ff. de
ftat. homin. & cap. Si teftes*, §. *Hermaphroditus* 4. *quæft.* 3.
Benè facit text. *in cap. Duo funt* 12. *quæft.* 1. & ita fervatur
Perufii, ubi Fratres Tertii Ordinis folvunt collectas, & con-
veniuntur coram judice fæculari, ut de fuo tempore teftatur
Bart. *in dict. leg. Semper, ff. de Iur. immunit.*
Hodie tam ingens controverfia inter Primarios utriufq; 66
juris Interpretes fopita eft ex Concilio Lateranenfi noviffi-
mo *feff.* 11. *in fin. Concilior. tom.* 4. *par.* 2. *pag.* 123. & Con-
ftitutione Leonis X. ut in decreto S. Congregationis Con-
cilii tenoris infrafcripti, videlicet : *Sacra Congregatio cen-
fuit Tertiarios, Mantellatos, Corrigiatos, aliofque fimi-
les ita demum Ordinis, cuius tertia regula habitum af-
fumpferunt, privilegiis potiri, & ab Ordinarii iurifdi-
ctione exemptos effe, fi viri collegialiter vivant, feu cum 67
clauftralibus habitent : & mulieres virginalem, feu cæ-
libem, aut caftam vidualem expreffo voto, & fub dicto
habitu vitam traduxerint*; quemadmodum cavetur Con-
ftitutione Concilii Lateranenfis fub Leone X. quæ ha-
betur *feff.* 11. *in fin.* Hoc autem voto Mulierum alia duo,
fcilicet paupertatis, & obedientiæ nequaquam includi :
Quinimò hujufmodi mulieres, fi vitam virginalem, aut
cœlibem fimpliciter, expreffèque voverint etiam in con-
fanguineorum, & affinium fuorum, aut propriis domibus,
vel feorfim habitantes fupradictis privilegiis Ordinis, cu-
jus regulæ habitum deferunt; exemptioneque ab Ordi-
narii jurifdictione frui debere, quemadmodum idem Leo
poftea declaravit die prima Martii 1518. Conftitutionem 68
autem fan. mem. Pii V. qua Sorores Tertii Ordinis ad per-
petuam claufuram obftringuntur, utpotè loquentem de
his, quę in communi, & in Congregatione vivunt, ad fu-
pradictas Sorores in confanguineorum, vel propriis domi-
bus habitantes, votumque unicum expreffum virginalis,
aut cœlibis, vel caftæ vidualis vitæ emittentes, de quibus
cavetur in dicto Concilio Lateranenfi, nihil pertinere; &
propterea quoad illas dictam Conftitutionem, nec Conci-
lium Lateranenfe correxiffe, aut immutaffe, nec quicquam
novi juris induxiffe. Et aliàs cenfuit Tertiarias domi fuę,
vel fuorum confanguineorum habitantes, & habitum Re-
ligionis geftantes nulla exemptione potiri, nifi emiferint
expreffum votum caftitatis, vel cœlibatus juxta Decretum
Concilii Lateranenfis fub Leone X. *fefs.* 11. Cęterùm etiam- 69
fi id votum emiferint, fi tamen Ordinarii, vel Parochi jus
illi adminiftrandi Sacramenta etiam tempore Pafchatis, vel
aliàs in eis jurifdictionem acquifierint; non poffe ipfas de
cætero adverfus Ordinarios, vel Parochos exemptione uti,
fed obfervandam effe confuetudinem. Circa hoc vide
quod fcripfi *in cap. Omnis utriufque num.* 64. *infrà de pœnit.
& remifs.*
Ampliùs cùm oblatus fuiffet Sac. Congregationi fupplex 70
libellus fequentis tenoris, videlicet : *Baro Terra Aprocina
Lecerinæ Diœcefis habet nonnullos vafsallos Tertiarios nun-
cupatos Religionis Sancti Francifci : uxoratos tamen, &
extra clauftra uti alios fæculares in propriis ædibus, &
de fuis artificiis viventes, qui à iurifdictione Oratoris fe
fore exemptos, nec ad fervitia Baronalia; & ad one-
ra univerfitatis fuftinenda compelli poffe prætendunt; fup-
plicat igitur Baro præfatus Sac. Congregationi, ut dignetur
declarare, & refcribere loci Ordinario prædictos Tertia-
rios laicos taliter viventes non debere gaudere privilegio
fori Ecclefiaftici, fed illos poffe per Oratorem, eiufque
Officiales ad fervitia prædicta, & univerfitatis onera fu-
ftinenda compelli, Sac. Congregatio Cardinalium Concilii
Tridentini Interpretum refpondit, huiufmodi viros Tertia-
rios in Congregatione non viventes privilegiis Ordinis, cuius
habitum geftant, non potiri, quemadmodum difertè cavetur de-
creto Generalis Concilii Lateranenfis. Sed fi ex confuetu-
dine aliquid iuris in hoc acquifierint, confuetudinem effe fer-
vandam.*
Duodecimò, gaudent privilegio fori Ecclefiaftici fer- 71
vientes, feu quocunque alio titulo addicti Militiis, feu
Monafteriis, Hofpitalibus, vel Collegiis Ecclefiafticis,
dummodò tamen tria copulativè concurrant. Primum eft,
ut fupradictis locis, aut militiis actu ferviant. Secun-
dum, ut intra eorum fepta, ac domos refideant. Ter-
tium, ut fub eorum obedientia vivant, ut expreffè ftatuitur
Decreto Concilii Tridentini *cap.* 11. *verf. Exceptis fefs.* 24.
& in

& in specie deservientibus Militiæ S. Joan. Hierosolymitani cautum est Constitutione Gregorii XIII. quæ incip. *Circumspecta in Bullar. tom. 2. pag.* 448. Facit *cap.* 11. *sess.* 25. *de regular.* ibi, *præter eas*, quæ sunt de illorum Monasteriorum, seu locorum familia personæ.

72 Decimotertiò, olim controvertebatur, an essent de foro Ecclesiæ Rectores piorum locorum, videlicet Hospitala-
73 rii, Leprosarii, & hujusmodi. Et quidem de Templariis nullum dubium, quia profitebantur regulam S. Augustini, ut notat Petr. de Anchar. in Clem. *Cum ex eo num.* 6. *vers. Non obstat de sentent. excomm.* Sed hìc Ordo fuit extinctus à Clemen. V. in Concilio Viennensi, ut patet *tom.* 3. *Concilior. par.* 2. *pag.* 776. & idem dicendum de Hospitalariis S. Joan. Hierosolymitani, ut notat gloss. 1. *in c. Mulier.* 25. *dist.* & Felin. *hic num.* 8. De Hospitalariis S. Spiritus in Saxia, B. Joannis de Deo, & consimilibus tria vota substantialia emittentibus. Sed de aliis Hospitalariis, qui utuntur conjugio, nec renuntiant proprio, & aliquod signum deferunt in veste, puta Crucem, vel quid simile, olim non levis erat controversia: nam Joan. de Lignano, & Guiliel. de Monte Laud. in Clem. *Per litteras de præbendis*, tenuerunt tales non gaudere privilegio fori Ecclesiastici, neque in persona, neque in bonis, nisi pro bonis, quę Hospitali obtulissent, quia tales non sunt Clerici, nec Conversi alicujus approbatæ Religionis, de quibus *in cap. Duo sunt genera* 12. *quæst.* 1. sequitur simpliciter Petr. de Anchar. *in repet. cap. Ea qua* 15. *quæst. de reg. jur. lib.* 6. & in d. Clem. *Cum ex eo num.* 6. & ita observari de consuetudine testatur Stephan. Aufr. *in tract. de potest. sæcular. super person. Eccles. in* 2. *reg. num.* 38. Verùm Hostiens. *in Summa de regul.* §. 1. *vers. Quid de rusticis*, videtur distinguere, an ædificaverint Hospitalia propria authoritate, & non gaudeant aliquo privilegio; an verò authoritate Episcopi, & tunc gaudeant, quia videntur Religiosæ personæ. Similem distinctionem facit Cardinalis in dict. Clem. *Per litteras in* 12. *qu. num.* 9. *de præbend.* videlicet, aut Hospitalarii sunt perpetuò deputati ad aliquem Ecclesiasticum, vel pium usum authoritate Episcopi, & tunc gaudeant fori privilegio; aliàs secus: Hostiensis tamen videtur posteà limitare, & restringere suam conclusionem; dummodò in manibus Episcopi promiserint castè vivere, & uxore mortua aliam non ducere: & hæc opinio placet Abbati *hic num.* 11. & Marian. Socin. *in cap. Prox. num.* 19. *suprà eod.* quasi tunc videantur Conversi, sed istis non concurrentibus sequuntur primam opinionem Joan. de Lignano, & Lauduni. Hodie si Rectores Hospitalium resideant intra illorum domos, hæc quæstio parum videtur habere difficultatis propter Decretum Concilii Tridentini *cap.* 11. *sess.* 24. nam si actu inservientes Hospitalibus, qui intra illorum septa, & sub eorum obedientia vivunt, privilegio exemptionis potiuntur, ut ibi cavetur, & fusiùs dictum est suprà *num.* 72. Fortiùs potiri debent eorumdem Hospitalium Rectores. Si verò degant extra septa, tunc teneri potest distinctio Cardinalis, nisi consuetudo sit in contrarium.

Præter suprascriptos sunt & alii, de quibus controverti- 74
tur, an sint de foro Ecclesiæ, & exempti à jurisdictione Judicis sæcularis, & in specie ambigitur de Pœnitentibus, qui scilicet ob aliquod crimen à Judice Ecclesiastico damnati sunt ad agendam solemnem, vel publicam pœnitentiam, per text. *in cap. Aliud* 11. *quæst.* 1. qui duplicatur *in cap. Aliud, de pœnitent. distinct.* 1. & de his consule Marian. Socin. *in cap. Proximo suprà eodem in* 10. *declaratione num.* 13. & Covarr. latè de hoc articulo differentem *Pract. quæst. cap.* 34. *à nu.* 3. Communis opinio videtur esse, ut tales sint sub protectione Ecclesiæ tanquam miserabiles personæ, sed non sint exempti à sæculari potestate. Similiter dubitari solet de Disciplinatis, seu societatibus disciplinatorum. Et de his vide eumdem Marianum Socin. *loc. cit. in* 12. *declaratione num.* 15. & Alexan. de Nævo *hìc num.* 36. post Bart. *in l. Sub prætextu, C. de Sacrosanct. Eccles.*

A nonnullis idem controvertitur de Jesuatis, an scilicet 75
sint personæ Ecclesiasticæ, & de foro Ecclesię, ut per Abbat. *num.* 11. *vers. Et ex his concludo*, Alex. de Nævo *n.* 33. & alios hic, & Marian. Socin. *ubi suprà in* 11. *declaratione n.* 14. Sed malè, quia illorum status fuit approbatus à Martino V. & tunc conveniri non poterant, nisi coram Papa, vel ejus Delegatis, aut Ordinariis locorum, ut in ejus Constitutione, quæ incip. *Piæ postulatio voluntatis in Bullar. tom.* 1. *pag.* 262. Sed posteà obtinuerunt a Julio II. facultatem emittendi tria vota substantialia, & solemniter profitendi regulam S. Augustini. Unde hodie sunt verè, & propriè Religiosi, & gaudent privilegiis Ordinum Mendicantium, ut patet in Bulla Clementis VII. incipien. *Sacra eodem tom.* 1. *pag.* 604. & in alia Pii V. *Romanus Pontifex tom.* 2. *pag.* 245.

DE FORO COMPETENTI.

Alexander III.

CAPUT V.

SI Clericus laicum de rebus suis vel Ecclesiæ impetierit, & laicus res ipsas non Ecclesiæ aut Clerici; sed suas proprias asseverat: debet de rigore juris ad forensem judicem trahi: Cùm actor forum rei sequi debeat. Licèt in plerisque partibus aliter de consuetudine habeatur.

SUMMARIUM.

1 *LAicus, an & quando pro rebus Ecclesiæ, vel Clerici conveniri possit coram Iudice Ecclesiastico.*

2 *Litis contestatio, an & quande inducatur per negationem rei conventi.*

3 *Negatio facit rem dubiam.*

4 *Si sit verisimilis, aliàs secus.*

5 *Notorium non inficitur ex sola negatione, & num. seqq.*

6 *Clericus pro possessione præbendæ, potest Laicum convenire coram Iudice Ecclesiastico.*

7 *Qualitatem non sufficit in libello allegare ad fundandam Iudicis iurisdictionem, si probabiliter negetur, & num. seqq.*

Declaratur, num. 10. *&* 15.

8 *Iudex, ubi negatur qualitas iurisdictionem tribuens, potest de qualitate illa summarie cognoscere, ut videat, an sua sit iurisdictio, & num.* 10.

Declaratur, num. 15.

9 *Opinio Bartoli, & Iacobi de Arena, quòd sufficiat sola allegatio qualitatis tribuentis iurisdictionem, etiamsi Prosp. Fagnan. in II. Lib. Decretal.* *negetur ab adversario, refellitur.*

10 *Negatio qualitatis, in qua iurisdictio fundatur, non excludit funditus iurisdictionem, sed tamen impedit processum super principali, donec iudex de qualitate illa summariè cognoverit.*

Declaratur, num. 16.

11 *Iudex, cuius iurisdictio negatur, cognoscere potest, an sua sit iurisdictio.*

12 *Res si negetur feudalis, de hoc ante omnia cognosci debet.*

13 *Iudex debet prius cognoscere, an quis contraxerit, vel deliquerit in suo territorio, si hoc negetur ad eius iurisdictionem declinandam.*

14 *Conservator, si offensa negetur notoria, debet super hoc prius probationes recipere ad suam iurisdictionem fundandam.*

15 *Negatio qualitatis iurisdictionem tribuentis quid operetur.*

16 *Iurisdictio si fundetur super sola dubietate qualitatis iurisdictionem tribuentis, negatio qualitatis nihil operatur, sed satis est illam in libello allegare.*

17 *Vt si negetur Clericatus, vel contractus usurarius, aut matrimonialis.*
18 *Iudex Ecclesiasticus cognoscit, si laicus neget raptum, vel invasum in bonis Ecclesiæ.*
19 *Clericus si alleget oppressionem, vel fraudem, aut contractum minus legitimum, vel spolium, & laicus neget, procedit Iudex Ecclesiasticus.*
20 *Actor sequitur forum rei.*
21 *Clericus agens contra laicum, potest & debet litigare coram iudice sæculari, & potest ab eo condemnari in expensis.*
22 *Regulares convenire debent Laicum coram Iudice sæculari, non autem coram suis Conservatoribus, nisi hoc habeant ex indulto Sedis Apostolicæ.*
23 *Accusator in criminalibus forum rei sequi debet.*
24 *Reus, si vigore suæ exceptionis agat præveniendo actorem, vel imploret officium Iudicis, sequi debet forum actoris.*
25 *Laicus pro rebus Clerici, vel Ecclesiæ, si id non neget, conveniri potest coram Iudice Ecclesiastico.*
26 *Laici detinentes res Ecclesiæ, vel Clerici, dicuntur quasi sacrilegi, & malefactores Ecclesiarum.*
27 *Clericus agens rei vendicatione pro rebus suis, vel Ecclesiæ, potest convenire laicum in foro Ecclesiastico, etiam cessante allegatione sacrilegii.*
28 *Et quid si agatur actione personali, ut ex legato, vel locato.*
29 *Actio ex locato, quamvis non sit in rem scripta, tamen propter concursum realis trahitur ad eius naturam.*
30 *Clericus in causa mere civili potest convenire laicum coram Iudice Ecclesiastico, si ita se habeat consuetudo.*
31 *Consuetudo in ordine iudiciorum potest disponere contra ius commune.*
32 *Consuetudo trahendi Laicos ad forum Ecclesiasticum, ex qua causa fuerit introducta.*
33 *Clerico ex stylo Curiæ indistincte dantur litteræ contra laicum super quacunque quæstione, sive Iudices sæculares sint negligentes, sive non.*
34 *Et Laico opponenti declinatoriam fori, & appellanti non dantur litteræ in causa appellationis.*
35 *Nec Iudex sæcularis potest inhibere laico, ne respondeat coram Ecclesiastico.*
36 *Religiosi Societatis Iesu, & eorum familiares Clerici obtinuerunt litteras Conservatorias in omnibus causis sive actores, sive rei forent.*
37 *Laico contra Laicum Papa non concedit litteras, nisi in certis casibus.*
38 *Regularibus an liceat in eorum causis civilibus petere Iudices, vel Conservatores à Magistratu sæculari.*
39 *Constitutio Clementis VIII. de Conservatoribus, an sit innovanda, & cum quibus additionibus, & clausulis.*
40 *Iudices in causis civilibus, ut deputari possint Regularibus à magistratu sæculari, quæ debeant concurrere, & num. 45.*
41 *Regularium obiecta ad Constitutionem Clementis VIII. de Conservatoribus.*
42 *Conservatores an possint vices suas alteri committere.*
43 *Constitutio de Conservatoribus compilatur in Sacra Congregatione Concilii.*
44 *Regulares agentes contra Laicum, an & quando teneantur sequi forum iudicis laici.*
45 *Regulares quibus concurrentibus possint petere iudices in suis causis civilibus à Magistratu sæculari.*
46 *Vniversitates generales, an sint comprehendendæ in Bulla de Conservatoribus.*
47 *Conservatores Regularium, an possint procedere per censuras contra Ordinarium.*
48 *Et an possint exercere iurisdictionem extra locum in quo sunt deputati.*
49 *Post Bullam de Conservatoribus, an sint iterum eligendi.*
50 *Et eorum mutatio qualiter sit permittenda.*
51 *Regulares, Conservatoribus ab officio suspensis, coram quo conveniri debeant.*
52 *Episcopi, & eorum Vicarii an possint eligi in Conservatores Regularium.*
53 *Constitutio Clementis VIII. de Conservatoribus, an sit contra Concilium Tridentinum.*
54 *Regularia loca in quibus censeantur excepta à Concilio Tridentino in materia Conservatorum.*
55 *Conservatores Regularium, an debeant esse iudices Synodales.*
56 *Canonici Cathedralium de iure communi non possunt eligi in Conservatores, secus post Constitutionem de Conservatoribus.*
57 *Conservatores, ubi non extant iudices Synodales, quomodo eligendi, & num. 59.*
58 *Matrimonia ubi non extant Parochi, qualiter sint contrahenda.*

S*I Clericus*. Laicus, à quo Clericus, vel Ecclesia rem vendicat, debet coram suo judice laico conveniri. Sic summatur secundùm Joan. Andr. & DD. communiter, sed secundùm Abbat. cui subscribunt Alexand. de Nævo, & Felin. hoc intendit. Super re Ecclesiæ, vel Clerici potest Laicus coram Ecclesiastico judice conveniri, sed si probabiliter rem neget esse Clerici, vel Ecclesiæ, ad jurisdictionem Ecclesiasticam declinandam convenitur coram suo judice. Ponit dictum, rationem dicti, & contrariam localem consuetudinem, & partes patent.

Nota primò, Laicum conveniri posse coram judice 1
Ecclesiastico, ubi agitur de rebus Ecclesiæ, vel Clerici, & pondera quatuor casus, quos in hoc decidit hæc Decretalis secundum Antonium de Butr. *num.* 1. Imol. *num.* 2. & Alexand. de Nævo *num.* 1.

Primus est, quando Clericus agit super re propria, vel Ecclesiastica, & constat rem esse Ecclesiæ, vel propriam ipsius Clerici, & cognoscit judex Ecclesiasticus. Et colligitur hìc primus casus ex hac Decretali; quia si judex Ecclesiasticus cognoscit, quando laicus non negat rem esse Clerici, vel Ecclesiæ, à fortiori cognoscere debet, quando de hoc constat: & hoc tenet Innocen. *hic in princ.* Secundus casus est, quando Laicus non negat rem esse Ecclesiæ, vel Clerici, sed prætendit se aliter non teneri restituere: & eodem modo cognoscit judex Ecclesiasticus, & hìc casus deciditur hìc à contrario sensu: nam si judex sæcularis cognoscit, quando Laicus negat rem esse Clerici, vel Ecclesiæ, ut hìc deciditur: ergo a contrario, si id non neget, jurisdictio ad judicem Ecclesiasticum pertinebit. Tertius casus est primo oppositus, quando constat rem non esse Ecclesiæ, vel Clerici; & tunc cognoscit judex sæcularis, & habet locum regula: Actor sequitur forum rei. Et hìc casus deciditur in hoc Capitulo ex majoritate rationis, & à fortiori: nam si jurisdictio est judicis laici, quando dubium est, an res sit Ecclesiæ, vel Clerici, multo magis idem erit dicendum, quando apparet rem non esse Ecclesiasticam, aut propriam ipsius Clerici. Quartus denique casus est, quando dubium est, an res sit Ecclesiæ, vel Clerici, & Laicus conventus asseverat rem esse suam: & adhuc cognoscit judex sæcularis. Et hìc est propriè casus hujus Decretalis. Quod tamen intellige, ut dicam infra *in 3. notab. vers. Tertia principalis opinio num.*
10. *& num.* 15. Item intellige hoc verum, dummodò laicus, qui negat rem esse Clerici, vel Ecclesiæ coram judice 2
Ecclesiastico protestetur, se per hoc non intendere in ejus jurisdictionem consentire, nec litem contestari, ut *in cap. Inter Monasterium infrà de sentent. & re iudicat.* aliàs enim si Laicus respondendo exciperet res petitas à Clerico non esse Ecclesiæ, sed suas, & hoc sine protestatione, facta esset litis contestatio, & oporteret eum coram Ecclesiastico judice respondere, *cap. Insinuante suprà de offic. deleg.* secundùm Petrum de Sampsone, & Abbat. Antiq. *hic in ver. Asseveret*, vel certè, & meliùs, ut hìc dicebat Goffred. Laicus asseverabat res esse suas ad fori exclusionem, non ad judicii ordinationem. Et idem dixerunt Petr. & Abb. proximè citati, & post eos Hostiens. *num.* 1. *in ver. Asseveret*, Joan. Andr. *num.* 2. *in eodem ver.* Butr. *n.* 5. Alex. de Nævo *num.* 9. & Abb. Siculus, qui propterea in Summa hujus textus cautè apposuit verba illa, *Ad iurisdictionem Ecclesiasticam declinandam*. Unde notabiliter concluditur, per negationem non induci litis contestationem, quando negatio concernit non solùm negotium principale, sed etiam jurisdictionem, & competentiá judicis,
ut

ut post Petr. de Anchar. hìc notat Joan. de Anan. numer. 4.
3 Secundò nota, ex negatione rem fieri dubiam, cap. Pisanis cum ibi not. de restitut. spoliat. l. 3. Cod. Quibus ad
libert. proclam. non lic. not. gloss. in cap. Veniens de renuntiat.
glossa magna in cap. 1 de offic. deleg. lib. 6. & gloss. 4. in l.
Plures, C. de fid. instrum. Hostiens. hic num. 1. in verb. Non
Ecclesia, Joan. Andr. num. 2. in eod. verb. Abb. num. 4. &
Felin. num. 1. Et colligitur ex hac Decretali, quia dum decidit
cognitionem ad judicem sæcularem spectare, si laicus neger rem esse Ecclesię, vel Clerici: satis innuit ex hujusmodi
negatione rem dubiam reddi: aliàs enim, si certum esset, rem esse Ecclesiæ, vel Clerici, non cognosceret
Judex sæcularis, sed Ecclesiasticus, ut dictum est suprà
4 in 1. notab. num. 1. Quod tamen intellige, dummodò negatio sit verisimilis, seu probabilis, ut per Abbat. d. n. 4.
5 & Felin. qui alios citat num. 1. vers. Quinto fallit. Secus
si notorium esset, rem esse Clerici, vel Ecclesiæ, quia tunc non prodesset laico talis negatio, quin teneretur in
foro Ecclesiastico respondere, ut dicunt hìc Anton. de Butrio in examinatione materiæ, Abbas num. 4. & Ale-
6 xand. de Nævo num. 5. inferentes propterea, ut si petatur
possessio Præbendæ, quia non potest esse non notorium
in loco, quin possessiones sint præbendales, hujusmodi
negatio non sufficit ex notatis per Innocen. in cap. Venerabili de censib. & in cap. Tua de cohabit. Clericorum, & in c.
Novit de Iudic. in fin. Et generaliter notorium non infici
per negationem, probat textus in cap. Super eo, de testib.
cogen. quem ad hoc ibi notat Abb. & in d. cap. Tua, ubi
similiter Abb. in princ. gloss. & Bart. in l. Post rem, ff. de
transaction. Felin. hic num. 1. vers. Fallit primo.
7 Tertiò nota, quòd quando in libello proponitur certa qualitas, in qua consistit fundamentum jurisdictionis,
puta quòd res sint Clerici, vel Ecclesiæ, non sufficit ad
fundandam jurisdictionem sola allegatio illius qualitatis, si
probabiliter negetur, ut per Butr. hic num. 3. Imò quod
plus est secundùm Abbat. num. 6. & Alexand. de Nævo
num. 8. in ultimo notab. non sufficit sola allegatio sequuta negatione, etiamsi illa qualitas veniat posteà probanda, & examinanda ad merita causæ, ut hìc clarè probatur; nam ad merita causæ, & ad effectum ferendi sententiam venit hoc examinandum, an res petita sit Ecclesię, vel Clerici. Et tamen hoc non sufficit ad fundandam
jurisdictionem Ecclesiastici, si hęc negetur. Quod est contra Bart. in l. 2. ff. Si quis in ius voc.
8 Sed huic Theoricæ videtur obstare, quòd ubi negatur
qualitas, vel causa jurisdictionem tribuens, potest judex
ad fundandam suam jurisdictionem de causa illa, vel qualitate cognoscere, ut videat, an sua sit jurisdictio, ut probatur in cap. Super litteris de rescript. & in cap. Cum personæ, de privileg. lib. 6. & not. in leg. Si quis ex aliena, ff. de
Iudic. & in d. leg. 2. ff. Si quis in ius voc.
9 Pro solutione DD. multùm se torquent, & in specie
Anton. de Butr. materiam latissimè examinat à num. 5. sed
ut dicit Abb. num. 9. procedit stylo intricato, & obscuro. Tu dic clariùs. In hoc articulo sunt tres principales
opiniones. Prima opinio est, ut sufficiat sola allegatio illius qualitatis, seu causæ deferentis jurisdictionem, licèt
illa vera non sit, dummodò de hoc non constet, quia id,
quod exprimitur in libello, habetur pro vero ad fundandam jurisdictionem. Ad quod facit l. Cum quadam puella
in fin. ff. de jurisdict. omn. iudic. & hæc fuit aperta opinio
Bart. in dict. leg. 2. ff. Si quis in ius voc. non ser. ubi decidit,
ut si quis citatus in alieno territorio neget se ibi contraxisse, vel deliquisse, non propterea excludatur jurisdictio judicis, ne sit opus, ut de hoc summariè cognoscatur. Idemque sensit Guido de Suza in Auth. Qua in Provincia, Cod.
Vbi de crimin. agi oporteat, ubi dicit sufficere allegare
commissum fuisse crimen in certo loco ad fundandam
jurisdictionem judicis loci absque eo, quod aliter probetur, vel cognoscatur. Quòd si posteà apparuerit in processu causæ delictum non fuisse inibi commissum, processus non valebit, ut C. Si à non competen. Iudic. per tot.
Secunda principalis opinio fuit Jacobi de Arena, quam
ponit Lapus sua allegat. 58. incip. Prælatus: dicit enim
sufficere, ut causa, vel qualitas jurisdictionem tribuens,
allegetur, & postea probetur. Et adversarius, si illam
neget, gravatur onere probandi, quia ex productione libelli fundata est intentio, ut d. l. Cum quadam puella in fin.

Verùm hæ duæ opiniones apertè pugnant cum hac Decretali, ubi non fundatur jurisdictio judicis Ecclesiastici ex
sola allegatione, quòd res sit Clerici, vel Ecclesiæ, si adversarius hoc neget, nec negans aggravatur onere probandi suam exceptionem qualitatis negativam.
Præterea hoc modo esset in facultate actoris allegando causam, vel qualitatem concludentem jurisdictionem,
subjicere reum jurisdictioni judicis non sui, vel eum
aggravare onere probandi defectum qualitatis, seu causæ
jurisdictionem concludentis, quod esset absurdum. Unde meritò hujusmodi opiniones hìc refellunt Butr. num. 5.
vers. Non placet mihi opinio, & Abb. num. 9. vers. Vnde
istæ opiniones non placent, & communiter DD. & contrarium scripsit idemmet Bart. in leg. Præscriptiones, Cod.
Si contra ius, vel util. publ. ubi tenet de hac qualitate debere prius summariè cognosci. Et ad text. in l. Cum quadam puella in fin. de iurisdict. omn. iudic. responde, ut per
Butr. & Abb. loc. cit.
Tertia igitur principalis opinio est, ut sola negatio non 10
excludat funditus jurisdictionem Judicis, sed tantùm
impediat processum super principali, adeòut non teneatur reus respondere ad libellum, nisi prius summariè cognoscatur de illa qualitate jurisdictionem tribuente, puta quòd res sit Clerici, vel Ecclesiæ secundùm terminos
hujus Decretalis. Hæc tertia opinio originaliter fuit Goffredi, quam hìc post multa sequuntur Butr. & Abb. loc.
cit. & idem Butr. Imol. & Gemin. in dicto cap. Super litteris
de rescript. & alii citati a Felin. hic num. 2. in 2. limitatione,
ubi dicit hanc esse communem opinionem, pro qua 11
optimè faciunt jura, quæ generaliter dicunt, judicem,
cujus jurisdictio negatur, cognoscere posse, an sua sit jurisdictio, ut in dicto cap. Super litteris cum aliis supra allegat.
Quemadmodum res si negetur esse feudalis, de hoc pri- 12
mò cognosci debet, an sit feudalis secundùm Innocentium in cap. Cæterum supra eodem. Item si quis alienæ ju- 13
risdictionis citatus compareat, & dicat se non contraxisse, vel non deliquisse in loco, vel territorio, ubi citatur,
debet ante omnia discuti summariè, an ibi contraxerit,
vel deliquerit sine præjudicio principalis quæstionis; &
si constiterit ipsum inibi contraxisse, vel deliquisse, procedetur posteà in principali, ut dicunt Innocen. in cap. Super litteris, Archid. & Joan. Andr. in cap. Romana, §. Contrahentes, eodem tit. lib. 6. Joan. Calder. in d. c. 1. de raptor. & Cyn. in leg. Præscript. Cod. Si contra ius, vel util.
public. Et est communis opinio, ut testatur Marian. Socin.
in cap. fin. post num. 9. vers. Cir. a decimumquartum infra eodem, & Jul. Clar. in praxi, §. fin. qu. 38. num. 12. vers. Vlterius quæro. Et eodem modo, si coram Conservatore A- 14
postolicæ Sedis, qui potest tantùm cognoscere de manifestis injuriis, ut in cap. 1. & in cap. fin. de offic. deleg. lib. 6.
negetur offensa notoria; probationes recipiet Conservator, an factum sit notorium, ut sic videat, an sua sit jurisdictio, ut dicit gloss. in dicto cap. 1. in ver. Conservatores,
vers. Sed quid si negetur. Et idem voluit Archid. in cap. Romana, §. Notoria, de censibus lib. 6. Ibi enim decidit text.
Archiepiscopum in visitatione Provinciæ posse punire notoria crimina subditorum suorum Suffraganeorum.
Quærit Archid. quid si crimina negentur notoria: & resolvit Archiepiscopum posse de hoc summariè cognoscere
ad jurisdictionem suam fundandam per jura generalia suprà allegata. Ita ergo dicendum in proposito; unde quod 15
deciditur in hac Decretali, ut Judex sæcularis cognoscat
rem esse Clerici, vel Ecclesiæ, intelligi debet procedere, nisi Clericus, qui allegat qualitatem jurisdictionem
tribuentem, offerat se illam probaturum; tunc enim judex
Ecclesiasticus summariè cognoscet de qualitate illa, ut videat, an sua sit jurisdictio. Et si constiterit rem esse Ecclesiæ, vel Clerici, procedet super principali; sin minus, remittet partes ad judicem sæcularem. Et ita denegatio qualitatis jurisdictionem deferentis, cùm de ea notoriè non
constat, hoc tantùm operatur, ut laicus interim non teneatur in foro Ecclesiastico respondere, donec judex Ecclesiasticus qualitatem illam summatim examinaverit, & pronuntiaverit suam esse jurisdictionem. Et ita intellige
hunc textum secundùm communem, & veriorem opinionem.
Declara modò hanc conclusionem, ut procedat, si juris- 16
dictio fundetur super vera existentia qualitatis; tunc enim
negatio impedit processum in principali, donec judex

cognoverit, an sua sit jurisdictio: secus si jurisdictio fundetur super sola dubietate qualitatis jurisdictionem tribuentis; quia tunc negatio nihil operatur, sed sufficit qualitatem illam in libello allegare, secundùm distinctionem Anton. de Butr. *hic sub num. 6. vers. Dic quod si qualitas allegatur*, & Abbat. *sub num. 12. vers. Aut enim fundatur jurisdictio*, Roman. *cons. 208.* incip. *Hac impetratio in fin.* exem-
17 plum si negetur Clericatus, vel res spiritualis, ut *in cap. Si judex laicus, de sentent. excommunicat. lib. 6.* Covarr. *de commun. practicarum quæstionum cap. 33. num. 1.* vel contractus esse usurarius, *& in cap. Illo vos de pignor. & in cap. Ad nostram, de empt. & vendit.* aut contractus matrimonii, ut *in cap. Tuam, de ordin. cognit. cap. Lator, & c. Causam, il secondo qui fil. sint legitim. cap. In Canonibus 16. q. 1.* Concil. Trident. *sess. 24. de Sacramen. matrim. can. ultim.* In his enim casibus, & aliis consimilibus. In quibus sola dubietas fundat jurisdictionem Judicis Ecclesiastici, negatio qualitatis nihil prodest laico, quominus statim te-
18 neatur in foro Ecclesiæ respondere. Et idem in casu sacrilegii secundùm Butr. & Abb. *in 2. membro principali*: & ita procedit, quod not. Vincentius *in cap. Conquestus infrà eodem*: nam secundùm eum si laicus neget raptum, vel invasum in bonis Ecclesiæ, Judex Ecclesiasticus cognoscet, donec constet suam non esse jurisdictionem; & tunc condemnabit Clericum in expensis, & remittet ad judicem
19 suum, *cap. Ut debitus, & cap. Cùm speciali, de appellat.* Et sic etiam procedit, quod not. Innocentius *in cap. Cum sit infrà eodem*: nam ut ipse dicit, Clericus agens contra laicum coram Judice Ecclesiastico super oppressione, vel fraude, vel illicito contractu, in quibus casibus in dubio fundatur jurisdictio Judicis Ecclesiastici, ut ibi not. debet in petitione mentionem facere de oppressione, vel fraude, aut minus legitimo contractu, & super illa causa fundare suam intentionem, etsi pars adversa neget, nihilominus procedetur in causa principali. Et si non probaverit fraudem, vel illicitum contractum, absolvetur reus ex illa causa, sed iterùm poterit agere ex alia, ut leg. *Et an eadem, ff. de except. rei judic.* Quod ipsum sentit idem Innocentius *in cap. Ceterùm supra tit. prox.* quando Clericus dicit se spoliatum, & laicus negat, ut si est dubium, cognoscat judex etiam de principali, sequitur Lapus *allegat. 58. Prælatus num. 4. vers. In contrarium, & num. 5.* Ita etiam circa immunitatem Ecclesiæ, si dubitetur, an sit locus remissioni, necne, ad judicem Ecclesiasticum spectat cognitio, ut deciditur novissimè in Constitutione Gregorii XIV. quæ incipit, *Cùm alias nonnulla edita 9. Kalen. Junii* 1591. quidquid ante Bullam dixerit Julius Clar. *in §. fin. qu. 32. num. 20.* In his planè casibus negatio rei non proficit, quia sola dubietas fundat jurisdictionem Ecclesiastici.

20 Quartò nota regulam generalem, quòd actor sequitur forum rei, ut hic, *& in cap. Cùm sit generale infrà eodem, & in l. ultim. C. Ubi in rem actio cum multis concordan.*
21 de quibus hic per gloss. *in ver. Actor.* Et consequenter Clericus cùm agit contra laicum, potest & debet litigare coram judice sæculari, ut est text. hic, & judex laicus hoc casu poterit condemnare Clericum in expensis, si in causa succubuerit, vel contumax fuerit, secundùm Petrum de Anchar. *num. 2. in 2. notab.*

22 Et procedit hæc regula etiam in Regularibus, qui si agant contra laicum, tenetur eum convenire coram judice sæculari, non autem coram suis Conservatoribus, *cap. 1. & cap. fin. vers. Ut autem Conservatores, de offic. deleg. lib. 6.* nisi hoc habeant ex speciali Indulto Sedis Apostolicæ, sicuti habent Religiosi Societatis JESU, per Conservatoriam, quam super hoc impetrarunt à Pio V. 8. *Kalend. Junii, Pontif. anno* 3. ut in litteris expeditis in forma, *Rationi congruit*, à Gregorio XIII. in Constitutione, quæ incipit, *Æquum reputantes itidem 8. Kalend. Junii* 1572. *in Bullar. pag. 361. tom. 2.* Quæ tamen litteræ hodie redactæ sunt ad formam Constitutionis Gregorii XV.
23 de Conservatoribus, ut inferiùs patebit. Item procedit regula supradicta non solùm in civilibus causis, sed etiam in criminalibus, ut *in leg. In criminali, C. de jurisdict. omn. Judic.* ubi dicitur: In criminali negotio rei forum accusator, sequatur gloss. *hic in ver. Actor.* dum allegat illum text. & Joan. Andr. *num. 5. in gloss. 1.*

24 Rursus procedit eadem regula, etiam si reus, cui competit exceptio vigore suæ exceptionis agat præveniendo Actorem, vel imploret officium Judicis, ut notat Bart. *in l. Societatem, §. Arbitrorum, ff. Pro Socio*, Federic. de Sen. *cons. 237. factum tale est.* Quidam nomine Thomeus in *fin.* Joan. de Anan. *hic num. 1.* Roman. *cons. 412. pro habenda in prin.*

Quintò nota limitationem ejusdem regulę, ut non 25
procedat, quando Clericus agit contra Laicum pro rebus Ecclesiæ, vel suis, idest patrimonialibus, seu peculiaribus ipsius Clerici, ut *infrà de pecul. Cler. per tot.* secundùm Hostiens. Joan. Andr. & Bellam. *hic omnes in princ. in ver. Suis*: nam si Laicus id non neget, trahi potest a Clerico agente ad judicem Ecclesiasticum, ut hic deciditur secundùm omnes. Rationem hujus limitationis assignat Abb. 26
hic in 1. not. num. 2. quia ex mala detentione, quæ in dubio præsumitur, cùm res sit Ecclesiæ, arg. *cap. Nulli, & cap. Qui abstulerit 12. qu. 2. & cap. Episcopi*, cum ibi not. per Innocen. *de rebus Ecclesiæ non alienan.* causatur quoddam sacrilegium, cujus ratione etiam Ecclesia sibi vendicat jurisdictionem, *cap. Cùm sit, & cap. Conquestus infrà eodem cum similib.* Item possunt tales dici malè actores Ecclesiarum ex injusta detentione istarum rerum; & ideò est in optione actoris, coram quo judice velit illos conveniri, ut in *d. cap. Cum sit*. Similiter detentores rerum ipsius Clerici, idcircò conveniri possunt in foro Ecclesiastico, quia quasi sacrilegi sunt censendi. Ad quod Abbas 27
allegat, quod notat Innocen. in *cap. Cæterùm supra de Judic.* ubi dicit Clericum spoliatum convenire posse suum spoliatorem coram judice Ecclesiastico, quia sacrilegium est quoddam crimen Ecclesiasticum, *cap. In Canonibus 16. quæst. 1.* & ita secundùm Abbatem laicus in casu hujus cap. non trahitur ad judicem Ecclesiasticum præcisè ratione veri sacrilegii, sed quasi sacrilegii, & læsionis, quæ infertur Ecclesiæ ex injusta detentione rerum Ecclesiasticarum. Et idem concludit *sub num. 12. in fin. vers. Ideo puto*, & sequitur totidem verbis Alexand. de Nævo *n. 2.* & Felin. *num. 4. vers. Secunda conclusio*, ubi similiter tenet etiam cessante allegatione sacrilegii posse Laicum à Clerico agente rei vendicatione pro re propria, vel Ecclesiæ coram Episcopo conveniri.

Quinimò procedit hæc conclusio qualitercunque agatur 28
de rebus Ecclesię, vel Clerici, etiam si agatur actione personali, ut ex locato, vel legato, ut tenet Innocen. *hic in princ.* ait enim, si constat rem esse Ecclesiæ, etiamsi laicus possideat, coram judice Ecclesiastico agi debet, putà si agatur ex locato, vel legato, & similibus. Et sic secundùm eum laicus trahi potest ad judicem Ecclesiasticum non solùm, quando agitur rei vendicatione, sed etiamsi agatur alia actione personali occasione rei Ecclesiasticæ: secus si ageretur actione personali, & non de re Ecclesiastica, quia tunc sæcularis cognosceret. Et ita potest intelligi Innocen. in *cap. Cùm sit generale infrà eod.* ubi videtur contrariati dicto suo hic, prout expresѕè declarat illum Abb. *nu. 12. vers. Ideo puta*, & ita etiam illum intelligit Card. *nu. 4.* ubi salvando Innocen. ab impugnationibus Hostiens. & Joan. Andr. dicit illius dictum procedere in actione locati, quam intentat Clericus contra Laicum de rebus Ecclesiæ, vel Clerici, & Laicus id fatetur; tunc enim actio locati licèt personalis, tamen quia in rem scripta, id est, ad rem intentatur, quia revera est merè personalis; ut hic per Imol. quoad sortiendum forum censetur realis, *cap. Ex infrà eodem*. Cùm autem agitur reali de re Ecclesiæ, cognoscit Ecclesiasticus, ut clarè hic probatur. In legato autem minor subest difficultas, quia pro eo competit etiam rei vendicatio, ut *leg. 1. Cod. comm. de leg.* & sic si non negatur legatum, potest agi coram Ecclesiastico. Ita 29
Cardin. subdens, se ita in facto consuluisse post longas altercationes, & sequitur Felin. *hic n. 4. vers. Amplia etiam*, ubi dicit, quando Laicus fatetur rem esse Ecclesiæ, concurrere rei vendicationem cum illa actione personali, adeòut actio ex legato, quamvis non sit in rem scripta, tamen propter concursum realis trahatur ad ejus naturam, ut in *l. Qui fundum, §. Si tu ex parte, ff. ad l. Falcidiam*, & ibi Dyn. & Bart. & hoc secundùm Felin. intendit Cardin. dum requirit, ut agatur nedum ad mercedem, sed etiam ad rem: nam si ad mercedem tantùm ageretur, actio esset merè personalis, & laicus conveniendus esset in suo foro, juxta regulam hujus Decretalis.

Sextò nota aliam limitationem ejusdem regulæ, quæ 30
habetur *hic in fin.* videlicet, quando obtinet consuetudo, ut reus sequatur forum actoris, & laicus in causa merè ci-

31 civili per judicem Ecclesiasticum judicetur. Et sic nota consuetudinem posse in ordinem judiciorum disponere contra jus commune: de quo *in c. Cùm contingat infrà eod.* Et notat hìc Joan. de Anan. *num. 3. vers. Nota istam regulam*. Quæ quidem consuetudo, ut hìc dicitur, plerisque in partibus obtinuit, ut Parisiis, *cap. Quod Clericis infrà*
32 *eod.* secundùm Joan. Andr. *hìc num. 4. in verb. Partibus*. Et causa introductionis secundùm gloss. *fin.* hìc fuit negligentia judicum sæcularium in administranda Clericis justitia, ut in juribus citatis in gloss. sequitur Abbas *nu. 7. vers. Unde habuit ortum hæc consuetudo*, suadit tamen notabili-
33 ter gloss. præallegata, sive judices sæculares sint negligentes, sive non, Papam concedere quotidie litteras Clerico contra Laicum super quacunque quæstione. Et patet *in c. fin. suprà de alien. Iud. mut. caus. fact. & in c. Constitutus, de restit. in integr.* secundùm Hostiens. qui similiter dicit Papam concedere litteras Clerico contra Laicum tota die: Romana enim Ecclesia in concessione litterarum contra Laicum præscripsit hanc consuetudinem, ut dicit Bellam. *hìc num. 2. vers. Et nedum Romana Ecclesia*. Et ita indistinctè servari ex generali stylo Curiæ, testatur Abb. *num. 7. vers. Dicit tamen unum notabile verbum*, de quo
34 stylo meminit etiam Butr. *num. 12.* Idem not. Archid. *in cap. Indicatum 89. dist.* ubi refert se vidisse hoc de facto in quadam causa; additque notabiliter hoc adeò verum esse, ut si reus exciperet causam esse prius tractandam in suo foro, & appellaret, non darentur litteræ in causa appellationis, ut dicit se expertum. Et huic stylo suffragatur *cap. fin. de Iudic.* secundùm Abb. & idem not. Specul. *in tit. de competen. Iudic. §. Regulariter in princip.* & clariùs *in vers. 30. & vers. seqq.* qui similiter ampliat hoc procedere, etiamsi judex sæcularis, & laicus conventus se paratos offerrent ad exhibendam justitiam: nam per hoc
35 non impediretur jurisdictio delegati Papæ, nec potest hoc casu judex sæcularis inhibere laico, ne respondeat coram Ecclesiastico, ut ibi notatur. Idemque tradit Hostiens. *in Summ. huius titul. §. 2. vers. Ex præmissis*, & sequitur Abb. *hìc d. num. 7.* & Felin. *num. 1. vers. Dixeram olim*.

36 Quinimò Papa non solùm dat litteras Clerico in particulari contra laicum per modum rescripti, sed aliquando etiam concedit litteras in genere per modum privilegii perpetui, ut patet in litteris Pii V. quarum superiùs meminimus *num. 22.* in quibus dantur Conservatores, & Judices ordinarii Societati Jesu, & eorum familiaribus Clericis in quibuscunque causis tam civilibus, quàm criminalibus, ac mixtis etiam in eis, in quibus actores, vel
37 conventi rei forent. Quid in causa feudali? vide hìc per Abb. *num. 7. vers. Hoc commune dictum limito*: Laico autem contra laicum, Papa non concedit litteras, nisi in casibus notat. *in cap. Cùm sit, cap. Licet, & cap. Ex tenore infrà eod.* secundùm Abb. *eod. num. 7. vers. Et nota benè hanc gloss.* de quo Hostiens. *hìc in fin. in verb. De consuetudine, vers. Et nunquid laico*, remittit adnot. *in cap. Innotuit de arbitr.*

38 QUÆRO, An regularibus liceat in eorum causis civilibus petere Judices, vel Conservatores à Magistratu sæculari, & an expediat innovare Constitutionem Clemen. VIII. de Conservatoribus, & cum quibus additionibus, & clausulis.

Huic quæstioni causam præbuit Senatus N. qui nuper cœpit deputare Regularibus Conservatores in omnibus causis tam activè, quàm passivè. Hoc autem habet difficultates infrascriptas, & Primò, Magistratus sæcularis dat hujusmodi Conservatores, qui nonnisi à Sede Apostolica concedi consueverunt, *cap. 1. & cap. fin. de offic. deleg. lib. 6.* Secundò, Senatores laici inhibent Ordinario Ecclesiastico, ne in causis Regularium ad ejus forum pertinentibus procedat, contra *cap. Sæculares iudices de foro comp. lib. 6. cap. Si quis, cap. Omnes, & cap. Solitæ suprà de maior. & obedien. & cap. Monachi infrà de sentent. excomm.* unde crebra oriuntur dissidia, & contentiones inter Ordinarium Ecclesiasticum, & Judices sæculares.

Tertiò, Regulares confugiunt ad Judices laicos contra Bullam Cœnæ.

Quartò, præbetur illis occasio vagandi in Curiis, & Tribunalibus sæcularibus, contra *cap. Sed nec procurationes, ne Cleric. vel Monach. cum concord.*

Quintò, dantur Conservatores sive regulares, sint actores, sive rei; cùm tamen neque ex juris communis dispositione, ut *in d. cap. 1. & fin.* nec in vim generalium privilegiorum eis liceat alios convenire coram suis Conservatoribus.

Sextò, Conservatores à laicis deputati procedunt etiam in causis spiritualibus, contra *cap. Decernimus de Iudic. & cap. fin. de for. compet. lib. 6.* Et inter personas Ecclesiasticas, contra *cap. Nullus iudicum suprà eod.*

Ac denique aliis omissis actus omnes coram dictis Conservatoribus gesti ex defectu jurisdictionis sunt nulli, *d. c. fin. in fin. de off. deleg. lib. 6.*

Quamobrem ut huic malo occurratur, antequam 39
latiùs serpat, proposui deliberandum in Sac. Congregatione Concilii, An expediat innovare Constitutionem seu decretum Clem. VIII. editum 19. Martii 1591. quo prius revocantur, atque irritæ declarantur, & subreptitiæ quæcunque Judicum, seu Conservatorum deputationes, qui qualitates non habent requisitas, & descriptas in Constitutione Bonifacii VIII. quæ incipit, *Statutum*. Quique etiam in Conciliis provincialibus, aut diœcesanis, juxta decretum Concilii Tridentini electi, & designati non sunt; præterquam quoad negotia jam cœpta, vel quoad ea, in quibus hujusmodi deputationes suum sunt sortitæ effectum: Ac deinde statuitur, ut deinceps dictæ litteræ conservatoriæ non aliis dirigantur, quàm habentibus qualitates suprascriptas, alioquin nullius sint roboris, vel momenti.

Rursus deliberandum, an expediat addere Constitutioni Clementis, sequentia Capita.

Primùm, ut Regulares, qui litteras Conservatorias aliter, quàm juxta formam superiùs præscriptam impetrant, vel Conservatores deputant, ipso facto censeantur privati voce activa, & passiva, & eorum conventus careant Conservatores ad tempus à Sac. Congregatione præscribendum, itaut interea coram locorum Ordinariis conveniantur.

Secundò, ut infrà mensem à die intimationis Religiones omnes in Italia debeant sibi eligere Conservatores secundùm formam superiùs propositam; alioquin elapso mense, conveniri possint coram Ordinariis juxta decretum Gregorii XIII. hac de re editum.

Tertiò, ut Conservator semel legitimè deputatus infrà quinquennium mutari, seu amoveri non possit, ut etiam statuitur in eodem decreto Gregorii. Hìc considerandum, an excipiendæ sint mutationes, seu remotiones Conservatorum, quæ fiunt ex rationabili causa diuturnæ absentiæ, infirmitatis, & similium: & coram quo Regulares de hujusmodi impedimentis docere debeant.

Quartò, ut Regulares possint quidem, ac debeant conveniri coram suis Conservatoribus, sed non possint alios convenire; atque ita, ut Conservatores jurisdictionem non habeant, nisi in causis, in quibus Regulares sunt rei.

Quintò, ut Conservator, qui suos limites excesserit, sit per annum ab officio suspensus, & pars, quæ hoc fieri procuraverit, excommunicationem incurrat, sicuti disertis verbis statuitur *in dict. cap. fin. vers. Ut autem Conservatores, de offic. deleg. lib. 6.*

Sextò, quia Regulares actores tenentur sequi forum rei, & si reus sit laicus, coguntur coram judice laico litem agere, ut hìc: non videtur incongruum, ut in causis activis petant à Senatu judicem non suspectum; ideòque deliberandum videtur, An expediat in eadem Constitutione præservare Regularibus jus petendi in dictis causis judices cum infrascriptis conditionibus, & non aliàs.

Prima Conditio, ut hæc judices deputatio fieri non pos- 40
sit à sæculari Magistratu, nisi cùm Regularis agit contra laicum, juxta textum hìc; non autem ubi agit contra personam Ecclesiasticam, aut aliàs exemptam à sæculari jurisdictione, *cap. Clericis de Iudic. & cap. Si diligenti infrà eodem.*

Secunda Conditio, ut causa, pro qua judex deputatur, non sit spiritualis, sed talis, in qua laicus sit judex competens, ut *in cap. Cùm sit generale infrà eodem.*

Tertia, ut deputatio non fiat ad universitatem causarum, quia hac generali deputatione Regulares abuti possent etiam in causis spiritualibus, vel in quibus ipsi aut non agerent, sed convenirentur, aut certè agerent contra personam Ecclesiasticam, vel exemptam. Vel saltem si

sit eis permittenda impetratio judicis, etiam ad universitatem causarum, videtur addenda declaratio, dummodò tamen Regulares non sint rei, neque agant contra personam Ecclesiasticam, neque causa alioqui sit spiritualis,

Ultima Conditio, ut judex sic deputandus, non conservator, sed Judex simpliciter appellari debeat.

41 Plura fuerunt alias opposita à Regularibus eidem Constitutioni Clementis VIII.

Primò, quòd esset regula Cancellariæ, & ideò expirasset per mortem Pontificis.

Secundò, quòd numquam fuisset usu recepta.

Tertiò, quòd non sustulerit contrariam Regularium consuetudinem,

Quartò, quòd fuerit abrogata ex confirmationibus privilegiorum, quas post illam Regulares à Sede Apostolica obtinuerunt.

Quintò, quòd verba illa Constitutionis, *Quique etiam in Conciliis electi, & designati non sunt*, essent intelligenda disjunctivè, non autem copulativè.

Sextò, quòd non haberet locum, nisi in Conservatoribus deputatis ad præscriptum juris communis, non autem iis, quos eligunt sibi Regulares in vim privilegiorum,

Septimò, quòd multa contineat absurda, & in specie quòd nec Episcopi, nec Cardinales possint eligi in Conservatores, cùm ipsi non eligantur, aut designentur in Synodis,

Ultimò, quòd sit nimis onerosa Regularibus, cùm in Synodis non designentur, nisi ab Episcopis dependentes, qui propterea Regularium privilegia vix conservabunt.

Prima oppositio tollitur condendo Constitutionem perpetuam.

Secunda innovando Constitutionem Clementis VIII.

Tertia derogando contrariæ Consuetudini.

Quarta derogando contrariis privilegiis.

Quinta declarando illa verba esse intelligenda copulativè, cùm verè alio modo intelligi non possint.

Sexta declarando Constitutionem habere locum in Conservatoribus electis, seu eligendis tam ex præscripto juris communis, quàm in vim privilegiorum, cùm revera alio modo vix possit intelligi.

Septima excipiendo nominatim Episcopos, vel illis majores sicuti sunt excepti in decreto Concilii *cap.* 10. *sess.* 25. ibi, *ut præter Ordinarios locorum*. Ad quod quidem decretum dicta Constitutio habet relationem.

Ultima oppositio non videtur obstare, quia ita lex scripta est, & expedit ut conservatores tanquam legales, & idonei sint ab universa Synodo approbati.

42 Rurius quia præter abusus jam expressos dicitur irrepsisse etiam alius, ut quamvis Regulares initio Conservatorem deputaverint cum qualitatibus requisitis; tamen Conservatores sic deputati alios subdelegent iisdem qualitatibus carentes; deliberandum an expediat addere hanc subdelegationem fieri non posse, nisi etiam subdelegati habeant qualitates expressas in Constitutione, ne fiat fraus Constitutioni; Quemadmodum S. Congregatio aliàs consulta, an judices designati in Synodo, si aliquo impedimento causas terminare non possunt, teneantur eas subdelegare personis iisdem in Synodo deputatis: respondit non posse subdelegare aliis, quàm designatis in Synodo. Verùm quia *in dicto cap. fin.* Conservatores prohibentur vices suas committere exceptis citationibus, & sententiarum denuntiationibus; Si statuatur eos non posse subdelegare nisi cum qualitatibus præscriptis; facilè hinc elicient indistinctè licere sibi subdelegare. Unde cogitandum quibus verbis hæc clausula concipi debeat.

Cùm de his posteà actum esset cum SS. D. N. Gregorio XV. placuit Sanctitati Suæ, ut Constitutio in S. Congregatione compilaretur. Ideòque injunctum est mihi, ut minutam conficerem, ac per manus transmitterem.

43 Quæ pertinent ad Constitutionem edendam de Conservatoribus.

44 Cùm Regulares actores teneantur sequi forum rei, ac si reus sit laicus cogantur, circumscripta consuetudine coram sæculari judice litem agere, juxta text. hic in quadam Provincia observatum est, ut petant eo casu judicem non suspectum à sæculari Magistratu. Quæ quidem deputatio etsi hoc modo sit utilis Religionibus, nec repugnet sacris Canonibus, tamen Senatus N. hinc sumpta occasione cœpit ab aliquot annis deputare Regularibus Conservatores; in qua quidem deputatione multipliciter excedit limites suæ jurisdictionis: & aliis omissis quamvis judices deputandi pro Regularibus in casibus a jure permissis jurisdictionem non habeant, nisi cùm Regulares agunt contra laicum, è contra verò Conservatorum jurisdictio non extendatur nisi ad causas, in quibus Regulares sunt rei; Magistratus tamen utraque potestate sibi vendicata, deputat Regularibus Conservatores in omnibus causis tam activis, quam passivis. Deindè quamvis, ut 45
dictum est, liceat magistratui laico deputare Regularibus judices quoties ipsi conveniunt laicum; id tamen intelligitur in causis profanis tantùm, non autem in Ecclesiasticis, in quibus sive Regularis conveniatur, sive conveniat laicum, solus Ecclesiasticus est judex competens, *cap. Decernimus suprà de Iudic. & cap. fin. de for. compet. lib.6.* Et idem est cùm lis agitur inter personas Ecclesiasticas, *cap. Nullus iudicum supra eodem*. Et tamen Magistratus consuevit deputare Regularibus hos judices ad universitatem causarum, & posteà judices sic deputati cognoscunt etiam causas spirituales, & inter personas Ecclesiasticas. Quinimò sæpiùs auserunt inhibere Ordinario Ecclesiastico, ut constitit ex pluribus inhibitionibus exhibitis. Hinc autem plura oriuntur inconvenientia, quæ alias considerata fuerunt in Sac. Congregatione: ut patet ex dictis supra *n.* 38. Quibus videtur opportunè occurri posse per minutam Constitutionis de Conservatoribus per manus delatam: nam cùm gravibus pœnis ordinetur, ut Regulares infrà duos menses eligant Conservatores, qui non modò sint in Ecclesiastica dignitate Constituti, vel habeant qualitates Constitutionis Bonifacii VIII. quæ incipit, *Statutum*. Sed etiam, ut sint judices Synodales, neve semel electum possint infra quinquennium amovere aut alium substituere: Hinc certè adimitur omnis facultas petendi Conservatores à sæcularibus magistratibus.

Præterea, quæ in eadem minuta per manus transmissa explicantur, videtur adhuc deliberandum de infrascriptis.

Primò, an expediat præservare Regularibus facultatem, quam habent petendi judices à magistratu sæculari in casu, in quo ipsi sunt actores, & agunt contra laicum in causis profanis: An verò hæc facultas sit relinquenda juris communis dispositioni. Quod si placeat illam præservare, erit expressè declarandum ejusmodi judices deputari non posse, nisi tribus concurrentibus. Primò ut Regulares sint actores, non autem rei. Deindè ut agant contra laicum, non autem contra Clericum, vel alias exemptum à sæculari jurisdictione: ultimò ut causa, in qua judex deputatur, non sit spiritualis, sed talis, in qua laicus alias sit judex competens.

Secundò, cùm universitates generales amplissimis 46
gaudeant privilegiis, nec tamen in iis vigeant fortasse abusus, qui vigent in Conservatoribus Regularium: deliberandum erit, an de illis sit facienda mentio in hac Constitutione, sicuti fit in Constitutione Clementis VIII. An verò potius Universitates sint silentio prætereundæ, aut excipiendæ quemadmodum illas excipit Tridentinum Concilium *cap.* 5. *in fin. sess.* 14.

Tertiò, tametsi Conservatores de jure facultatem ha- 47
beant procedendi per censuras Ecclesiasticas etiam contra Ordinarios, ut *cap.* 2. *de off. deleg. lib.* 6. & nonnulli Regulares specialibus super hoc Sedis Apostolicæ privilegiis sint muniti, ut Religiosi Societatis Jesu ex Constitutione 1. Gregorii XIII. *Æquum reputamus*, §. 3. *in Bull. tom.* 2. *pag.* 361. tamen quia in his coactionibus, & pœnis Pontificali dignitati plurimum deferendum est, *cap. Sane il secondo, & cap. Pastoralis eodem tit. & cap. Quia periculosum, de sent. excomm. lib.* 6. & servandus ordo præscriptus *in d. c.* 2. Ipsi verò Conservatores suæ facultatis habenas sæpè sæpiùs eò usque laxarunt, ut Episcopos statim excommunicare sint ausi: deliberandum an sit eis prohibendum ne similia deinceps moliantur. Satiùs erit, ut loco hujus prohibitionis ponatur remedium arbitrorum, qui ex Concilio *in d. c.* 5. *sess.* 14. jubentur eligi quoties contentio aliqua inter Conservatores, & Ordinarios exorta fuerit, & interea supersedeatur in causa.

Quartò, Accidit sæpè, ut Conservatores in una diœcesi 48
depu-

deputati ad aliam evocentur ad cognoscendas Regularium causas: unde maxima confusio, & plura incommoda oriri solent. Quamobrem videtur hac quoque in parte innovanda Constitutio Bonifacii VIII. relata *in cap.fin. de off.deleg.lib.6.* qua statutum est, ut Conservatores intra civitates, seu diœceses, in quibus fuerunt deputati, contra quoscumque procedere, aut aliquos ultra unam dietam à fine diœcesim eorumdem trahere non præsumant.

49 Quintò, Quia in hac Constitutione revocantur omnes deputationes Conservatorum, qui non habent qualitates requisitas *in cap. Statutum*, quique judices Synodales non sunt: ne detur occasio disputandi, an Conservatores hactenus deputati habeant dictas qualitates, necne: Considerandum an expediat absolutè revocare omnes, & quascumque Conservatorum deputationes, & statuere ut infra præscriptum terminum rursus eligantur cum qualitatibus superius expressis: Anve è re sit nominatim dictas qualitates exprimere.

50 Sextò, Examinandum, An cùm in hac Constitutione Regulares prohibeantur infrà quinquennium mutare Conservatorem semel electum, an è re sit addere clausulam, *nisi ex causa à Sede Apostolica, aut à locorum Ordinariis, prout ipsis Regularibus libuerit approbanda.*

51 Septimò, In Constitutione statuitur, ut Conservatores, qui suos limites excesserint, sint per annum ab officio suspensi. Deliberandum in hoc casu, in quo Regulares fortè nihil peccant, an expediat statuere, ut ipsi coram locorum Ordinariis conveniantur: an verò hic casus sit relinquendus dispositioni juris communis, ac privilegiorum Regularium.

52 Ultimò, cùm Episcopi, illorumque Vicarii generales, atque horum Superiores non sint judices Synodales, & tamen absurdum videatur, ut non possint eligi in Conservatores: considerandum est, an de illis expressa mentio facienda sit ad omnem dubitationem submovendam.

Porrò pro publicatione Constitutionis adhuc duo puncta supersunt examinanda.

Primum est an Constitutio Clementis sit contra Tridentinum Concilium.

Secundùm An expediat illam innovare in ea parte in qua decernit, ut Conservatores præter alias qualitates debeant esse judices Synodales.

53 Quoad primum Constitutio statuit, ut non modò Conservatores habeant qualitates requisitas, & descriptas in Constitutione Bonifacii VIII. quæ incipit *Statutum*; sed etiam in Conciliis Provincialibus, aut Diœcesanis, juxta decretum Concilii Tridentini electi, & designati sint. Putarunt quidam hoc loco Constitutionem supponere in Concilio Tridentino statutum esse, ut Conservatores eligantur, & designentur in Synodis, dum jubet, ut Conservatores debeant in Synodis eligi, & deputari, juxta decretum Concilii: dicuntque Constitutionem hac in parte continere manifestum errorem, quia Concilium nullibi statuit, ut Conservatores eligi debeant in Synodis provincialibus, aut diœcesanis.

Sed certè alius est sensus Constitutionis: nam dum præcipit Conservatores habere hanc qualitatem, ut sint designati in Synodis juxta decretum Concilii: ubique Constitutio intellexit tantùm de illo Concilii decreto, quod loquitur de judicibus Synodalibus, *idest de cap.10.sess.25.* Nam Pontifex animadvertens aliquos minus idoneos sæpè in Conservatores deputari, ut patet ex proœmio Constitutionis, atque huic malo facilè occurri posse, si nullus deputari possit Conservator nisi etiam sit judex Synodalis: ideò statuit, ut Conservatores non modò habere debeant qualitates *cap.Statutum*: sed etiam esse electi, & designati in Synodis, juxta decretum Concilii, id est esse debeant ex Judicibus, quos Concilium præcipit in Synodis designari. Atque hic intellectus satis apertè colligitur, tum quia Constitutio exorditur iisdem verbis, quibus exorditur Concilium *d.cap.10.* ubi de Judicibus, non de Conservatoribus loquitur: Tum quia statuit, ut Conservatores habeant qualitates *d.cap.Statutum*, quod similiter non loquitur de Conservatoribus, sed de Judicibus. Atqui ita Constitutio nullum continet errorem.

54 Alii censent ideò Constitutionem Clementis esse contra Concilium, quia in decreto *cap.5.sess.14.* quod de Conservatoribus loquitur, præservantur Regularia loca his verbis: *Universitates autem generales, & regularia loca &c. in præsenti Canone minimè comprehensa, sed exempta omnino sint, & esse censeantur.*

Sed advertendum est decretum *d.cap. quatuor præstare.* Primò enim statuit ut litteræ conservatoriæ nulli suffragentur, quominus in criminalibus, & mixtis causis coram Ordinario conveniatur. Et quoad hoc sicuti Concilium præservat Regulares, ita & Constitutio per manus delata, per quam Regulares conveniri possunt coram suis Conservatoribus, non autem coram Ordinariis.

Secundò Concilium statuit, ut in civilibus actores non possint alium trahere coram Conservatoribus: & in hoc quamvis postea excipiat Regularia loca: non tamen sequitur, Regulares sunt excepti à Concilio: ergo possunt alios trahere coram suis Conservatoribus; sed solùm sequitur; sunt excepti à Concilio: ergo remanent in dispositione juris communis, & privilegiorum Apostolicorum. At neque ex juris dispositione, neque ex privilegiis Regulares, exceptis Jesuitis, possunt alios coram Conservatoribus convenire: ergo dum hoc ipsum statuitur in nova Constitutione, certè non solùm nihil contra Concilium statuitur, sed neque contra jus commune, aut Sedis Apostolicæ privilegia. Tertiò statuitur Concilium, ne quis litterarum Conservatoriarum beneficio ultra quinquennium gaudere possit. Circa quod nihil decernitur in præsenti Constitutione. Quartò denique statuit, ne liceat Conservatoribus Judicibus habere Tribunal erectum. De quo similiter nihil cavetur in Constitutione. Unde sequitur, ut præsens Constitutio in nihilo pugnet cum decretis Concilii.

Quoad secundum experientia docuit tot scandala, & Controversias, quæ in dies nascuntur inter Conservatores, & Ordinarios, ut plurimum procedere ex Conservatorum imperitia. Unde sicut valdè expedit, ut Conservatores sint habiles, & idonei ad ejusmodi munus obeundum, ita etiam videtur valdè expedire; ut sint ex Judicibus Synodalibus; In Synodo enim consueruut in Judices deputari quotquot magis idonei repetiuntur ad causas cognoscendas. Unde qui supersunt absurdum videtur, ut in Conservatores eligantur. Atque ita non obstat quod Regularium facultas restringatur. Imò etiam potiùs videtur aliqua ex parte ampliati: nam de jure communi Canonici Cathedralium non possunt esse Conservatores, *cap.fin.* ubi not.glos. *in verb. Conservator, de off. deleg. lib.6.* At possunt esse Judices ad præscriptum *d.cap. Statutum de rescript.eod. lib. ut ibi statuitur.* Cùm autem in multis Diœcesibus non in universum, nisi duæ, aut tres dignitates, ac multò plures Canonici, qui possunt in judices Synodales deputari: utique per hanc Constitutionem, quæ tribuit facultatem eligendi Conservatores, dummodo habeant qualitates *d. cap. Statutum*, & sint Judices Synodales, potiùs videtur extendi, quàm restringi Regularium facultas; & quatenus etiam restringeretur, restringeretur tamen ad personas habiles, & inhabiles excluderentur. Et quamvis in multis Synodis pauci admodum judices designentur, id tamen accidit, quia alicubi pauci sunt, qui habeant qualitates *d. cap. Statutum*, quique alioquin apti sint ad hoc officium exercendum; unde quamvis pauci deputentur, expedit tamen potius ex his paucis Conservatorem eligere, quàm ex aliis non idoneis. Quod si Regulares id rectò judicio considerarent, nihil damni, imò multum utilitatis ex hac Constitutione sibi futurum cognoscerent, cùm plurimum obsit Religionibus esse sub tutela imperitorum, ac rudium Conservatorum. 55

Denique statuere, ut Conservatores debeant esse Judices Synodales, non est legem novam condere, sed jam conditæ inhærere; Iam enim sic statuit Clem.VIII. in prædicta Constitutione. Quod si velimus statuere, ut Conservatores debeant solùm habere qualitates *d. cap. Statutum, sive d.cap.fin.* utique erit opus expressè derogare dictæ Constitutioni Clem.VIII. Quod quidem erit absurdum, quia inconvenientia, quæ nuper irrepserunt, quæque alibi in dies oriuntur, justum est, ut præbeant potius causam restringendi hanc materiam Conservatorum, quam dilatandi, sicuti dilatabitur, si Constitutio Clementis reducatur ad terminos Constitutionis Bonifacii.

Neque obstat quod nonnumquam Clem. VIII. dispensaverit, ut Conservatores possent eligi, licèt non fuerint deputati in Synodo: nam non sequitur ut propterea Constitutio ipsa sit penitus abroganda, cùm sit valdè utilis, nec difficilis observatu; opportunum tamen erit si in Constitutione

tione promulganda Ordinarii locorum admoveantur, ut procurent in Synodis designari quamplures poterunt ex habentibus qualitates *d. cap. Statutum*, atque aliàs ad id idoneos, ut latiùs pateat facultas eligendi Conservatores.

57 Postremò deliberandum esset quid agendum ubi non extant Judices Synodales, vel quia mortui sunt, vel quia Concilia non celebrantur. Licèt in hoc veriùs videatur Regulares non esse obnoxios eo casu ad eligendos Conservatores ex judicibus Synodalibus; sed posse observare dispositionem Constitutionis Bonifacii *in d. cap. fin. de offic. deleg. lib. 6.* ita ut Conservatores vel esse debeant in dignitate ecclesiastica constituti, vel personatum habentes; quia nulla est obligatio observandi formam, quæ sit impossibi-
58 lis observari; sicut in simili obligatus eligere de gremio certi Monasterii, vel Ecclesiæ, potest eligere aliunde, si nullus ibi reperiatur cum qualitatibus requisitis, *cap. Abbate in fin.* & ibi gloss. *in verb. Persona idonea*, & glos. *fin. vers. Sed pone*, quod nullus reperiatur idoneus, *de verb. signific. cap. In nomine Domini*, & ibi etiam glos. *in verb. Reperiatur 23. distin.* Hinc Sac. Congregatio Concilii cum in quadam Diœcesi non esset nisi unicus Doctor rudis, & imperitus, declaravit posse deputari in Vicarium Capituli Sede Vacante etiam non Doctores, vel Licentiatum in jure Canonico, non obstante Concilii decreto *in cap. 15. sess. 24.* sic etiam in partibus infidelium, ubi ejecto ab Infidelibus Parocho servari non potest forma in matrimoniis contrahendis ab eodem Concilio præscripta *in cap. 1. sess. 24. de reform. matrim.* Sanctissimus audita relatione Congregationis dixit, si alius Parochus, vel Sacerdos Catholicus in propinquo loco sit, coram ipso, & testibus contrahatur: Quod si id commodè fieri nequeat, contrahatur coram testibus, & si fieri poterit etiam coram Notario; Factis tamen prius utroque casu denuntiationibus, & aliis servatis ex Concilio servandis. Ita ergo dicendum in proposito.

Tandem singulis articulis maturè perpensis, atque à Sanctissimo approbatis, edita fuit à Sanctitate Sua Constitutio tenoris infrascripti videlicet.

Sanctissimus in Christo pater & D. N. D. Gregorius divina Providentia Papa XV. Ex certis rationalibus causis animum suum moventibus, & de voto Ven. Fratrum suorum S. R. E. Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum, partim fel. recor. Clem. Papæ VIII. prædecessoris sui vestigiis inhærendo revocavit, ac nullas & invalidas decrevit omnes, & quascumque Judicum Conservatorum electiones, nominationes, seu deputationes tam in vim litterarum conservatoriarum iuxta formam in Quinterno Cancellariæ descriptam, quàm in vim quorumcumque privilegiorum perpetuo vel ad tempus nondum elapsum Apostolica authoritate concessorum, seu alias quocumque iure vel titulo hactenus factas pro quibuscumque Conventibus, Capitulis, Militiis, etiam Sancti Ioannis Hierosolymitani, Congregationibus, Collegiis, Ordinibus, Monasteriis, Hospitalibus, aut aliis quibusvis piis tam sæcularibus, quàm cuiusvis Ordinis etiam Mendicantium, seu Instituti, vel Societatis regularibus locis quantumvis exemptis etiam de necessitate exprimendis, seu illorum personis cuiusvis qualitatis, seu conditionis existant. In futurum vero Sanctitas Sua hac generali, & perpetuo valitura Constitutione statuit, & decrevit, ut Iudices Conservatores huiusmodi sive sint principales, sive subrogati eligi, nominari, aut deputari non possint, nisi non solum habeant qualitates requisitas, & descriptas in Constitutione similis rec. Bonifacii Papæ VIII. etiam Prædecessoris sui, quæ incipit, statutum: *ita ut vel dignitate ecclesiastica præditi, vel personatus obtinentes, vel Ecclesiarum Cathedralium Canonici existant; sed etiam in Conciliis provincialibus, aut diœcesanis iuxta decretum Concilii prædicti Iudices electi, seu designati sint. Quodque deinceps littera conservatoria per Sedem Apostolicam concedendæ suprascriptis tantum dirigantur, etsi quæ littera aliter expedientur, illa, ac deputationes huiusmodi omniaque exinde sequenda nullius sint roboris, vel momenti. Et nihilominus qui secus, quàm iuxta formam superius præscriptam Conservatores huiusmodi cum effectu eligere, nominare, seu deputare, aut electis, nominatis, seu deputatis uti ausi fuerint, Regulares quidem voce activa, & passiva sint ipso iure privati, adeo ut habilitationem à nemine præterquam à Romano Pontifice consequi valeant; reliqui vero aliis pœnis arbitrio Sanctitatis suæ coerceant, & prædictorum omnium conventus, monasteria, ac loca huiusmodi, eorumque personæ, & bona careant Conservatore ad annum, ita ut illorum causæ interea coram locorum Ordinariis dumtaxat cognosci, ac diffiniri debeant. Cæterùm ut latius pateat Conservatorum huiusmodi deligendorum facultas Sanctitas sua admonitos voluit omnes locorum Ordinarios, ut in Synodis provincialibus, aut diœcesanis quamplures personas ex habentibus qualitates in prædicta Constitutione eiusdem Bonifacii Prædecessoris contentas, alioquin ad id aptas designari procurent, etsi aliquem interim ex designatis mori contigerit, substituat Ordinarius loci cum consilio Capituli alium in eius locum usque ad futuram provincialem, aut diœcesanam Synodum. Insuper Sanctitas sua inhærendo hac in parte decreto similis rec. Gregorii Papæ XIII. etiam Prædecessoris sui statuit, & ordinavit, ut Regulares, ac personæ huiusmodi in Italia infra duos, extra Italiam vero infrà sex menses à die publicationis in Vrbe præsentis Constitutionis incheandos debeant sibi eligere, seu assumere Conservatores iuxta formam superius propositam, eiusque electionis, seu assumptionis documentum infrà tempus huiusmodi penes acta Curiæ Ordinariorum exhibere, & dimittere teneantur; alioquin eo termino elapso quamdiu Conservatores secundum formam præsentis Constitutionis non elegerint, coram eisdem Ordinariis conveniantur quodque Conservatores huiusmodi semel legitime deputati nisi ex legitima causa à Sede Apostolica, aut locorum Ordinariis, prout iisdem Regularibus, & aliis supradictis libuerit approbanda durante quinquennio à die deputationis amoveri, aut mutari nullatenus possint aut valeant. Ad hæc statuit Sanctitas sua, ut coram ipsis Conservatoribus regulares, ac personæ suprascriptæ conveniri quidem, aut trahi debeant, sed alios convenire, aut trahere non possint, ita ut memorati Conservatores in causis, in quibus Regulares, & alii actores fuerint nullam prorsus iurisdictionem habeant, sed in iis tantum, in quibus rei extiterint neque extra civitates seu diœceses in quibus fuerint deputati contra quoscumque procedere præsumant. Si qua vero inter Iudices Conservatores huiusmodi, & locorum Ordinarios controversia super competentia Iurisdictionis orta fuerit, nequaquam in causa procedatur, donec per arbitros in forma iuris electos super iurisdictionis competentia fuerit iudicatum. Quod si quis Conservatores, sive in hac parte sive alias quomodolibet suos limites excesserint, per annum ab officio Conservatoris huiusmodi suspensi sint, & pars, quæ hoc fieri procuraverit, sententiam excommunicationis incurrat iuxta formam alterius Constitutionis eiusdem Bonifacii prædecessoris, quæ incipit,* Hæc constitutione, *quam Sanctitas Sua in his omnibus, quæ præsenti Constitutioni non adversantur, innovavit, & innovat. Per hoc tamen non intendit Sanctitas Sua prohibere quominus Regulares, & alii supradicti in casibus a iure permissis petant iudicem non suspectum à Principibus seu Magistratibus sæcularibus, dum tamen hæc tria copulativè concurrant, videlicet, ut Regulares, & alii prædicti sint actores, non autem rei, utque agant contra laicum, non autem contra ecclesiasticum, vel aliàs à iurisdictione sæculari exemptum, atque ut causa, in qua iudex deputatur, fuerit prophana, non autem ecclesiastica, & in ea iuxta sacrorum Canonum dispositionem laicus ut præfertur eligendus iudex competens existat. Quæ omnia, & singula in præsenti Constitutione contenta Sanctitas Sua voluit inviolabiliter observari, decernens sic in eis, cæterisque omnibus præmissis per quoscumque, &c. etiam sacri Palatii Apostolici Auditores, &c. necnon S. R. E. Cardinales sublata, &c. iudicari, &c. necnon irritum, & inane, &c. non obstantibus Constitutionibus, & Ordinationibus Apostolicis, ac litteris Conservatoriis, quas omnes ad formam præsentis Constitutionis reduxit in favorem quorumcumque Ordinum tam Mendicantium, quàm non Mendicantium, Militiarum etiam S. Ioannis Hierosolymitani, Congregationum, Societatum, aut cuiusvis alterius Instituti etiam necessario exprimendi, Collegiorum, Capitulorum, Ecclesiarum, Monasteriorum, ac Piorum quorumcumque tam sæcularium, quàm Regularium locorum, necnon illorum etiam iuramento confirmatione Apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis statutis, & consuetudinibus etiam immemorabilibus, privilegiis, quoque etiam ex causa, & titulo oneroso, indultis, & litteris Apostolicis, etiam mari magno, seu Bulla aurea, aut aliàs nuncupatis sub quibuscumque tenoribus, & formis, ac cum quibusvis etiam derogatoriarum derogatoriis, aliisque efficacioribus, & insolitis clausulis, necnon irritantibus etiam motu proprio, & ex certa scientia, ac de Apostolica pote-*

potestatis plenitudine, aut aliàs quomodolibet etiam per viam communicationis seu extensionis concessis, & iteratis vicibus approbatis, & innovatis etiamsi pro illorum sufficienti derogatione de illis eorumque tenoribus, & formis specialis, & individua, ac de verbo ad verbum, non autem per clausulas generales idem importantes mentio, seu quavis alia expressio habenda, aut aliqua alia exquisita forma servanda esset, tenores huiusmodi, ac si de verbo ad verbum nihil penitus omissi, & forma in illis tradita observata inserti forent, præsentibus pro expressis habens, quibus quoad ea, quæ præsentibus adversantur, illis aliàs in suo robore permansuris, hac vice dumtaxat specialiter, & expressè derogavit cæterisque contrariis quibuscumque. Cæterum ut præsens Constitutio facilius omnibus innotescat, Sanctitas Sua voluit, & mandavit, ut non solum in Cancellaria Apostolica, sed etiam ad Valvas Basilicæ Principis Apostolorum de Vrbe & in Acie Campi Floræ publicetur, illiusque exempla in iisdem locis affixa dimittantur, ac in quinterno Cancellariæ inter Constitutiones perpetuas describatur, & annotetur. Placet, Publicetur, & describatur A.

Lecta, & publicata fuit supradicta Constitutio in Cancellaria Apostolica ab altero ex RR. a P. DD. maioris Præsidentiæ Abbreviatoribus die 20. mensis Septembris anno Incarnationis Dominicæ 1621. Pontificatus vero prælibati Sanctissimi D. N. D. Gregorii Papæ XV. anno primo.

Et postmodum die, & anno supradictis in quinterno eiusdem Cancellariæ inter alias Constitutiones Apostolicas descripta, & annotata fuit.

Nicolaus Orsinus Procustos.

In Dei nomine Amen. Anno à nativitate D. N. Iesu Christi 1621. indictione quarta, die vero 20. Septembris Pontificatus Sanctissimi in Christo P. D. N. D. Gregorii divina Providentia Papæ XV. Pontificatus sui anno primo retroscripta Constitutio Apostolica affixa, ac publicata fuit in valvis Basilicæ Principis Apostolorum de Vrbe, & in acie Campi Floræ per me Augustinũ Braccherium Apostolicum Cursorem.

Octavius Spada Magist. Cursorum.

Post editam Constitutionem emanavit in sacra Congre- 59
gatione declaratio infrascripti tenoris videlicet.

Illustrissimi, & Reverendissimi DD.

Gregorius Papa XV. fel. recor. in sua Constitutione de Conservatoribus statuit, & decrevit, ut in futurum à Regularibus eligi non possint in Conservatores nisi Iudices in Conciliis Provincialibus, seu diœcesanis designatis sub pœnis & censuris in dicta Constitutione contentis.

Quibus stantibus Patres Societatis Iesu, qui in Indiis, & aliis locis degunt, in quibus Archiepiscopi, seu Episcopi Synodum congregare non curant, vel si congregant, Iudices Synodales non eligunt, supplicant humiliter DD. VV. Illustrissimis ut dignentur declarare, si in tali casu possint uti privilegiis à sancta Sede Apostolica ante dictam Constitutionem concessis.

Die 17. Augusti 1626. Sacra Congregatio Illustr. Cardinalium Concil. Trident. interpretum censuit Episcopos quamprimum diœcesanam Synodum omnino celebrare teneri, & interim in civitatibus & diœcesibus, in quibus nulli Iudices extant in Concilio provinciali aut diœcesano designati, licere Regularibus servata in reliquis forma Constitutionis fel. recor. Gregorii XV. hac de re edita, Conservatores nominare, habentes qualitates à iure requisitas. Quorum tamen Conservatorum facultas eo ipso expiret, cum primum huiusmodi Synodus celebrata in eaque iudices designati extiterint.

DE FORO COMPETENTI.

Idem Alexander III.

CAPUT VII.

VErùm quoniam de quibusdam feudis, adversus Præpositum quæstio mota fuit: Statuimus, ut ex quo Episcopus fuerit in Ecclesia consecrátus, de feudis ipsis, sub suo judicio cognoscatur, si ad Ecclesiasticam cognitionem pertineant; alioquin imperiali beneplacito, sicut justum fuerit, relinquatur.

S V M M A R I V M.

1 *FEudi Dominus sive ecclesiasticus, sive sæcularis causam feudalem cognoscit etiamsi vasalli sint Clerici, & n. 10. & 12.*

2 *Et si plures prætendantur Domini, non potest unus cognoscere, maximè alio absente.*

3 *Clericus potest esse vassallus nedum Ecclesiæ, sed etiam laici ratione feudi obtenti.*

4 *Capitulum Sede vacante non succedit in iurisdictione Episcopo competente ratione feudi, nisi feudum esset commune Episcopo, & Capitulo, num. 8.*

5 *Succedit in his, quæ competunt de iure communi, non autem in his, quæ competunt de iure speciali, nisi hæc communiter spectent tam ad Episcopum, quam ad Capitulum, num. 7.*

6 *Potestas devolvitur ab Episcopo ad Capitulum in iis, quæ ad Episcopum pertinent proprio iure, secus vero si ex quodam iure accidentali, puta, iure devoluto propter negligentiam Clericorum.*

9 *Cap.* Unicum, Ne Sede vacante, lib. 6. *locum habet non modo in collatione beneficiorum, sed etiam in aliis, quæ spectant communiter ad Episcopum, & Capitulum.*

10 *Feudi Dominus, licèt sæcularis, iurisdictionem habet in vassallos suos, etiam si sint Clerici.*

11 *Præpositi quandoque sunt merè laici.*

12 *Baroniæ si concedantur in feudum, de his Dominus feudi etiam laicus quantumcumque vilis, & rusticus cognoscit inter vassallos etiam Clericos.*

Secus si donentur Ecclesiæ simpliciter, num. 16.

13 *Feudi Dominus est iudex ordinarius in causis feudalibus.*

14 *Et quamvis sit laicus, potest sententiam exequi etiam contra Clericum vassallum sine metu excommunicationis.*

Dummodo tamen in personam Clerici manus non iniiciat, num. 15.

15 *Executio sententiæ feudalis per Laicum contra Clericum resistentem fieri potest realiter, non personaliter.*

16 *Baroniæ si donentur Ecclesiæ simpliciter, Princeps donator laicus nullam habet in Ecclesiam iurisdictionem.*

17 *Et Ecclesia in nullo tenetur donatori, nec etiam ad munera, quæ prius habebat Baronia.*

18 *Sed tantùm ad munera, quæ donator sibi retinuit in donatione, dummodo sint honesta.*

19 *Donans simpliciter, omnia iura sibi competentia concessisse videtur.*

20 *Res Ecclesiæ donata Sanctum est Sanctorum Domino, nec subest nisi auctoritati iudicis ecclesiastici, & in ea sacrilegium committitur.*

21 *Fiscus Regius Ducatus Mediolani nihil potest prætendere, nec Magistratus extraordinarius ullam iurisdictionem sibi vendicare in bonis à Ioanne Galeatio donatis Monasterio Carthusiæ Papien. & num. seqq. usque in finem.*

22 *Carthusia Papien. habet dominium, non nudam admi-*

ni-

nistrationem bonorum sibi donatorum à Io. Galeatio Duce Mediolani, cum onere tamen distribuendi in pauperes annuos florenos decem mille auri, & n. seqq.

23 *Et eorum augmentum spectat ad Carthusiam, non ad pauperes, vel quoscumque alios.*

24 *Feudalis quæstio eo ipso, quod reus negat rem esse feudalem, coram Ordinario ipsius rei terminanda est.*

25 *Causa semel effecta Curialis numquam exibit de Curia nisi Papa illam deleget, vel ad Ordinarium remittat.*

26 *Delegatus à Papa si est mortuus, Ordinarius se intromittere non potest.*

27 *Delegatus à Papa etiam si nulliter procedat, causa revertitur ad Delegantem.*

28 *Causæ civiles, & criminales ad Ecclesiam Cathedralem spectantes ratione dominii, quod habet in bonis ab ea in feudum concessis; an comprehendantur decreto Concilii Tridentini* cap.20. sess.24. *& n. seqq. usque in fin.*

29 *Feudum an sit ecclesiasticum, vel sæculare, attenditur prima causa concessionis feudalis.*

30 Quomodolibet *dictio quid importet, & n.32.*

31 *Jurisdictio cumulativa Episcopi, & inferioris, pertinet ad utrumque in prima instantia, & est locus præventionis.*

1 V*Erum*. Dominus feudi sive ecclesiasticus sit, sive
sæcularis causam feudalem cognoscit. Sic summat
Joan. Andr. Bellam. Butr. & communiter DD. sed secun-
dùm Abb. Marian. Socin. & Felin. magis evacuando sub-
stantiam Cap. & clarificando litteram hoc intendit. Per
Dominum feudi sæcularem, sive Ecclesiasticum quæstio feu-
2 dalis terminari debet, etiam si vassalli sint Clerici. Et si
plures prætendantur Domini, non potest unus cognosce-
re, maximè alio absente, an feudum ad se pertineat. Pri-
mò ponitur factum. Secundò determinatio in certum ca-
sum, ibi, *statuimus*. Tertiò in alium casum, ibi, *alio-
quin*.

3 Nota primò ibi, *adversus Præpositum*, secundùm unum
intellectum, secundùm quem iste Præpositus erat Cleri-
cus, & erat Præpositus cujusdam Ecclesiæ Cathedralis, ut
voluit Host. *hic num.5. in ver. Præpositum*, quod Clericus
potest esse vassallus nedum Ecclesiæ, sed etiam laici ratione
feudi obtenti, ad quod facit *cap. Solitæ, supra de maior. &
obedient.* Abb. *hic n.2.* & Marian. Socin. *in 1. notab.*

4 Secundò nota ibi, *Ex quo Episcopus fuerit in Ecclesia
consecratus*. Capitulum Sede vacante non succedere in ju-
risdictione Episcopo competente ratione feudi, ut hìc no-
tat Bernard. post casum. Quòd singulariter menti com-
menda ad limitationem eorum quæ habentur *in cap. Cum
olim, & cap. His quæ, supra de maior. & obedient.* nam ut
dicunt Hostiens. *hic n.5. in ver. Episcopus*, & Joan. Andr.
num.9. licèt Capitulum succedat in jurisdictione generali-
ter, ut in dictis juribus, non tamen succedit in jurisdictio-
ne feudali, ne Episcopus vassallum habeat, quem habere
5 nollet, sicut nec in beneficiorum collatione, *ut cap. Illa,
infra, Ne Sede vacan.* & sic jura præallegata locum habent
in his omnibus quæ competunt Episcopo de jure commu-
ni, non autem in his, quæ competunt ei de jure speciali,
6 ut hìc per Abb. *num.9.* Et facit secundùm eum, quod notat
Innoc. *in cap. Cum in cunctis num.7. supra de elect.* ubi dicit
potestatem devolvi ab Episcopo ad Capitulum in iis tan-
tùm, quæ ad Episcopum pertinent proprio jure; secus verò
si ex quodam jure accidentali, puta jure devoluto propter
negligentiam Clericorum; quia tunc non ad Capitulum,
sed ad proximum Superiorem devolvitur hæc potestas, *arg.
cap. Ne pro defectu de elect.* & secundùm Innoc. ratio di-
versitatis est, quia in his, quæ ad eos pertinent proprio
jure, major est inter ipsos conjunctio, quàm in aliis, quæ
aliunde obveniunt, *arg. cap. Requisisti, §. Secus, infra de te-
stam.* & eum sequitur Joan. Andr. *in cap. Quamquam n.1.
vers. Item devolutis de elect. lib.6.* Et idem notat Archid. *in
7 cap.1. num.3. ne Sede vacante, eod. lib.* Cæterùm hæc non
procedunt quando ea, quæ competunt Episcopo de jure
speciali, spectant communiter tam ad Episcopum, quàm
8 ad Capitulum. Unde si feudum non esset de mensa solius
Prælati, sed esset commune Episcopo, & Capitulo, tunc
Capitulum cognosceret Sede vacante, *cap. Unico, Ne Sede
vacante lib.6.* secundùm Joan. Andr. *hic d. num.6. vers. Puto
tamen quod si feudum esset commune*, Abb. *num.8. & 9. vers.* 9
Et nota ex dictis, qui ex hoc notabiliter deducit, ut dispo-
sitio *d. cap. unici, Ne Sede vacante lib.6.* non sit specialis in
collatione beneficiorum, sed locum habeat etiam in aliis
spectantibus pariter ad Episcopum, & Capitulum, quod
semper nota.

Tertiò nota ibi, *Imperiali beneplacito, sicut justum fue-* 10
rit, relinquatur. Dominum feudi licet sæcularem habere in
vassallos suos ratione feudi jurisdictionem ordinariam,
etiamsi vassalli sint Clerici, ut hìc per Abbatem, *n.5.* quod
clarè probat hæc Decretalis intelligendo quòd iste Præposi-
tus erat Clericus, & habebat dignitatem Præpositura in
quadam Cathedrali, *ut in cap.1. supra de ætate, & quali-
tate*, juxta intellectum Host. *hic num.5.* Contrarium ta- 11
men tenet Archid. *in cap.1. in 2. col. post medium in ver. Con-
demnari, de Cleric. conjug. lib.6.* ubi sequutus opinionem
Hugonis mordicùs defendit laicum feudi Dominum non
esse judicem competentem in quæstione feudali contra Cle-
ricum vassallum, & contrariis respondet, & intelligit Præ-
positum, *de quo loquitur hoc cap.* fuisse merè laicum, ut
quandoque contingit in quibusdam locis, ut est Januæ, ubi
vocatur Abbas, & est purus laicus; & potest etiam figu-
rari exemplum in Præpositis Florentinis, qui assumuntur
ex eorum Prioribus, qui similiter sunt puri laici. Idem sen-
tiunt Goffred. *in cap.1. infra, Ne Sede vacante*, & Abb.
Antiquus *hic in princip.* dum dicunt hunc Præpositum fuisse
Officialem Ecclesiæ, & vassallum, non tamen Clericum.
Sed intellectus Hostiens. est communior, ut inquit Cardin.
hic num.1. in 1. oppositione, & Butr. *num.11. vers. Hostiensis
tenet primum*, quem etiam dicunt esse magis notabilem,
& communiter approbari Imol. *num.2.* & Mar. Soc. *in 1.
notab.* Itaque, ut dicit Innoc. *hic num.2.* Si Principatus, 12
vel Comitatus, vel Castellania, vel alia hujusmodi conce-
dantur in feudum, de his Dominus feudi etiam laicus,
quantumcumque vilis, & rusticus cognoscit inter vassal-
los, etiam Clericos, cùm sit judex ordinarius in causis feu- 13
dalibus, per legem Federici, *ut in c. Imperialem de probib.
feud. alienat.* per Federic. *in usibus feudor.* Quinimò secun-
dùm Innoc. *hic in princip.* Laicus potest etiam contra Cle- 14
ricos vassallos suam sententiam exequi, nec propterea in-
cidit in excommunicationem, si eos resistentes compellat,
arg. cap. Olim, il primo infra de restitut. spoliat. Sed ut inquit
Joan. Andr. *hic num.1.* hoc dictum Innoc. communiter 15
non approbatur, quod in personam Clerici jurisdictionem
habeat privatus, vel rusticus, qui in causis feudalibus juris-
dictionem habet, ut sine pœna excommunicationis, possit
manus mittere in Clericum contra Regulam Canonis, *Si
quis suadente*, 17. *quæst.4.* & pro opinione Joan. Andr. *facit
quod can. Si quis suadente*, non interpretatur per leges feu-
dorum, sed per alios canones, ut inquit Martinus de Sel-
va *hic* relatus à Bellam. *n.2. in 1. quæst.* subdens quod ita te-
nebatur communiter per omnes lectores. Similiter Abb.
hic num.24. dicit se tenere opinionem Joan. Andr. tamquam
tutiorem, & veriorem, ut non possit laicus exequi vim
inferendo in personam, sed sicut cognitio de crimine fit per
judicem ecclesiasticum, ita & compulsio. Et eodem modo
Felin. *num.5.* dicit veriorem esse opinionem, quod in exe-
cutione sententiæ feudalis Clericus violentari nequeat.
Verum tamen secundùm Anton. de Butr. *hic num.11. col.5.
post principium*, salvari potest dictum Innocentii, ut Laicus
possit quidem Clericos vassallos repellere, non tamen
tangendo personam, sed terrendo armis, vel colonos te-
nentes pro eis repellendo à possessione feudi, quia per hoc
non venit contra Canonem, *Si quis suadente*, quasi Inno-
centius velit, ut laicus possit contra Clericum vassallum
facere executionem realem, sed non personalem. Pro qua
distinctione vide, quod scripsi *in cap. Unico num.65. & 71.
supra de obligat. ad ratiocin.* vel aliter distingue ut hìc per
Bellam. *in 1. quæst.* cum quo concordat Petr. de Anchar.
num.7.

Sed quid si Baroniæ prædictæ, id est Principatus, Co- 16
mitatus, Castellania, & alia hujusmodi à Principe conce-
dantur Ecclesiæ non in feudum, sed simpliciter, numquid
Princeps donator Laicus, & temporalis habebit jurisdi-
ctionem in Ecclesiam ratione bonorum sic donatorum?
Innoc. *hic num.2.* sentit non habere. Sic enim ait. *Si Ba-* 17
*roniæ prædictæ non concedantur in feudum, sed simpliciter,
tunc Ecclesia in nullo tenetur donatori, nec etiam de aliis
mu-*

muneribus, quæ priùs habebat Baronia, allegat *cap. Cum*
18 *dilecti, infra de donat. Ad hoc cap. Pastoralis, eod. tit. &*
cap. 1. de censib. Subdit tamen, quod si in donatione Baro-
niæ donatur aliqua munera retinuit, illa præstabuntur
dummodo sint honesta, *ut notatur in cap. Non minus, in-*
19 *fra de immunit. ecclesiast.* Sed donando simpliciter, omnia
jura ipsium tangentia concessisse, & remisisse videtur. *Et*
20 *paulo infra in vers. Sed nos contra credimus.* Cùm, inquit,
rerum illarum dominium sit Ecclesiæ quæsitum, Sanctum
Sanctorum est Domino, & ideò non subest, nisi auctori-
tati judicis ecclesiastici, quia sacrilegium in eis committi-
tur, *cap. Nulli liceat, & cap. seq. 12. quæst. 2. & notatur in*
cap. Cum sit generale infra eodem, & cum Innoc. concor-
dant hic Host. *num. 1. circa fin. vers. sin autem dicta Baronia*,
Joan. Andr. *num. 3.* Collectar. *eod. num.* Butr. *num. 11. in fin.*
vers. Hæc omnia procedunt num. 25. circa medium, vers. Sed
nunc quæro, & Bellam. *num. 6. in 3. quæst.* dicens hæc esse
perpetuò menti commendanda, quia valdè faciunt pro
Ecclesiis, & contra Dominos temporales, videlicet quod
si dicit Rex, Ecclesia sita est in Regno meo cum tota tem-
poralitate ipsius, & dotata in totum à primogenitoribus,
& prædecessoribus meis, igitur à me ipso tenet suam tem-
poralitatem in feudum, aut ratione illius tenetur mihi Epi-
scopus fidelitatis juramentum præstare: munera, seu one-
ra hujusmodi in primæva donatione, seu donatione non
intelliguntur in dubio fuisse comprehensa, ut patet ex di-
ctis, & probatur secundùm eum *in cap. Romana, §. debet*
de appellat. lib. 6.

21 Et ex prædictis infertur, ut Regius Ducalis fiscus Me-
diolani nihil possit prætendere in bonis immobilibus, quæ
Joan. Galeatius Vicecomes Dux primus Mediolani, Co-
mes virtutum appellatus, donavit Priori, & Conventui
Domus B. Mariæ Gratiarum propè, & extra muros Civi-
tatis Papiæ Ordinis Carthusiensis cum hoc, ut ex eorum
fructibus idem Prior, & Monachi constituerent Monaste-
rium, & Ecclesiam ejusdem Ordinis, & hoc peracto tene-
rentur quotannis florenorum decem millia auri pauperi-
bus egenis laicis distribuere; non enim dedit hujusmodi
bona in feudum, sed donavit simpliciter, ut patet ex ver-
bis donationis ibi, *Inter vivos prædictus Dominus Ioan. Ga-*
leatius fecit, & facit puram, meram, simplicem, & irrevo-
cabilem donationem, &c. Et propterea Magistratus Regio-
rum Ducatus redditiuum extraordinariorum status Medio-
lani per diffinitivam sententiam in contradictorio judicio
latam anno 1569. declaravit bona, ut præfertur donata,
pertinere, & spectare jure dominii ad præfatum Monaste-
rium virtute hujusmodi donationis cum onere tamen
expensarum, & erogationis faciendæ singulis annis, prout
in ipsa donatione continetur, nullumque jus fisco Regio
Ducali competere in & super præfatis bonis, nec ad ea;
proindeque ipsum Monasterium esse absolvendum à petitis
per præfatum fiscum, eique fisco perpetuum silentium im-
ponendum: & post triginta circiter annos re iterùm ad
eundem Magistratum delata, emanavit decretum, Non
esse manum apponendam, quia agitur de re judicata. Et
22 subinde sub Pio V. & Gregorio XIII. à Cardinalibus Bobba,
Alciato, & Aquaviva judicibus delegatis emanavit senten-
tiam, qua diffinitum fuit, dominium, & proprietatem
23 omnium, & quorumcumque bonorum hujusmodi, ac
omne, & quodcumque commodum, & incommodum ex
illorum augmento, vel diminutione ad dictum Priorem,
& Conventum, non autem ad pauperes, vel quoscumque
alios legitimè spectare, atque ipsis Priori, & Conventui
adjudicanda fore, & esse, quotannis summam dictorum
decem millium florenorum auri in usus pauperum impen-
dere. Quæquidem sententia ab eodem Gregorio XIII. ex
certa scientia, & cum insertione tenoris fuit confirmata
sub die 10. Augusti 1574. Manifestum est igitur in bonis
simpliciter, ut supra donatis, non autem in feudum con-
cessis Regium Ducalem fiscum non posse aliquod jus præ-
tendere, nec Magistratum extraordinarium in eis ullam
sibi jurisdictionem vendicare ex præallegata theorica Inno-
centii communiter recepta.

24 Præterea etsi ageretur de quæstione feudali, tamen cùm
controversia sit super jure, seu dominio directo ad Domi-
num spectante, & actor asserat se Dominum feudi; reus
autem neget contendens rem esse allodialem, actor sequi
debet forum rei, nec potest cognoscere is, qui dicit se Do-
minum, ne aliàs sit judex in causa propria, *ut cap. ne quis*
in sua causa in rubro, & nigro. Et eo ipso quod reus con-
ventus negat rem esse feudalem, hæc quæstio tamquam
præjudicialis priùs terminanda est coram loci Ordinario,
arg. cap. Tuam, infra de ordin. cognit. & §. Præiudiciales In-
stitut. de action. & firmat notabiliter Innocentius *in cap. Ce-*
terum num. 2. circa finem vers. Et eodem modo supra de iudi-
ciis. Cùm quo concordant ibi Hostien. *in princ. & num. 6.*
vers. Alii tamen dicunt, Joan. Andr. *num. 2. & num. 4. vers.*
Nam si reus, Bellam. *num. 4. col. 4. post medium, vers. In se-*
cundo casu, Abb. *num. 20. circa finem, vers. Aut negatur*,
& communiter omnes, ut ibi dixi in secunda declaratione,
num. 13.

Quibus demum accedit, quod cùm hæc causa effecta sit 25
Curialis, & Cardinalitia, & in ea Pius V. & Gregor. XIII.
per delegationem, & confirmationem sententiæ manus
apposuerint, & diversa rescripta sub Paulo V. & Urba-
no VIII. emanaverint, etiam instantibus Ministris Regiis
sola Curia cognoscit, & ligatæ sunt manus quorumcum-
que inferiorum, *cap. Ut nostrum de appellat.* & notat
Bald. *in l. Si ut proponis, la prima num. 12. Cod. quomodo*,
& quando judex, ubi quærit: si Papa delegavit cau- 26
sam, & delegatus est mortuus, utrum Ordinarius possit
se intromittere: & respondet non posse, sed solum
Papam, licèt delegatio sit consumpta allegat Archid. *in §.*
His ita 34. quæst. 2. in Apostilla, quæ incipit, *Adde*, ibi,
Et sic nota, quod causa, quæ semel est in Curia Romana num-
quam exibit, nisi Princeps deleget, vel causam remittat ad
Ordinarium. Quod secundum eum est notatu dignum: &
ad hoc facit illa lex, *& cap. Pastoralis, §. Præterea, supra*
de offic. Ordinar. Sequitur Decius *cons. 699. Accepi reveren-*
ter, num. 13. & Covarr. *Practicar. quæst. 9. num. 5. vers. Pri-*
mum sanè, & ita se habet stylus Curiæ, ut notat Dec. *d.*
cons. 699. num. 3. vers. Et ista conclusio, ubi allegat Rotam
decis. 10. de dolo, & contum. in antiq. Quinimò etiamsi ju- 27
dices delegati nulliter procederent, nihilominus causa re-
verteretur ad Papam delegantem, & indignum esset, ut
reverteretur ad inferiores, ex quo Papa apposuit manus:
nam flumina ad locum unde exeunt, revertuntur. Quæ
sunt formalia verba Innocentii, *in cap. Inter dilectos num. 4.*
vers. Sed nobis videtur contra de excess. Prælat. cum quo
concordant ibi Doctores, Roman. *cons. 335. Circa primum*
num. 6. Dec. *d. cons. 699. num. 13.* & ita resolutum in Con-
gregatione à Sanctissimo specialiter deputata die *14.*
Martii 1650.

Ex facto quæsitum est, an causæ civiles, & criminales 28
ad Ecclesiam Cathedralem spectantes ratione directi do-
minii, quod habet in bonis ab ea in feudum concessis,
comprehendantur decreto Concilii, *cap. 20. sess. 24.* adeò
ut in prima instantia cognitio hujusmodi non sit per Nun-
tios, vel Legatos de latere ab Episcopo avocanda.

Ex parte Episcopi Sarsinatensis fuit aliàs propositum su-
prascriptum dubium in Sacra Congregatione Concilii,
quod tamen minimè fuit resolutum ex eo, quod de aliqui-
bus in facto dubitaretur, quæ nunc ex infrascriptis decla-
rata, & patefacta esse existimantur: nam anno 1016. Cor-
radus Imperator, & anno 1116. Federic. II. donarunt li-
berè, seu in dotem pleno jure concesserunt Ecclesiæ Sarsi-
naten. nonnulla Castra cum omnibus pertinentiis suis, ac
mero, & mixto imperio, nullaque penitus sibi ipsis reser-
vata in eis jurisdictione. Unde Episcopi Ecclesiæ Sarsina-
tens. ab eodem tempore citra in dictis Castris, & in perso-
nas sibi subditas semper exercuerunt jura meri, & mixti
Imperii, prout nunc etiam exercent in aliquibus eorum-
dem, inquirendo, condemnando, confiscando, absol-
vendo, & similia faciendo, quæ ab aliis Principibus non
recognoscentibus Superiorem fieri consueverunt. Ex his
autem Castris per dictos Imperatores, ut suprà eidem Eccle-
siæ concessis, Episcopi pro tempore aliqua postmodum à
mensa Episcopali alienarunt in feudum concedendo, quæ
nunc etiam reperiuntur infeudata, in quorum directum
dominium feudatarii eadem castra retinentes recognoscunt
Episcopum Sarsinatens. ac ei debitum Canonem persol-
vunt. Verum in cæteris jurisdictionalibus, & in his, quæ
concernunt administrationem subditorum, minimè pa-
tiuntur Episcopum prædictum se intromittere: quo fit,
ut causas appellationis, recursus, sive querelæ per subdi-
tos ad ipsum Episcopum tamquam ad Dominum directum
interpositæ, ad eumdem deferri minimè permittant.
Nec de molestiis, & gravaminibus per ipsos feudatarios
sub-

subditis inferri solitis, Episcopum ipsum cognoscere volunt, cùm tamen ad eum jure feudi talis cognitio spectet secundùm ea, quæ superiùs dicta sunt. Sed ad evitandam ipsius Episcopi jurisdictionem, & censuram feudatarii prædicti statim atque cognoscunt suos subditos ad Episcopum reclamasse, habent recursum ad Legatum, seu Præsidem pro tempore ipsius Provinciæ, obtinentesque dicto Episcopo causas dictorum subditorum ad ipsam legitimè devolutas, sive per eos coram ipso legitimè introductas avocari, & simul inhiberi, ne cognitionem hujusmodi causarum prosequatur, easque coram dicto Legato introducunt. In quibus Episcopus ipse sentit se gravatum, prætendens dictas causas à se minimè avocandas stante decreto Concilii *sess.24. cap.20.* Sed in prima instantia coram se cognoscendas, & terminandas, quasi causæ hujusmodi ad forum Ecclesiasticum pertineant, atque Ecclesiasticæ dici posse videntur; ex quo ratione feudi Ecclesiastici Episcopus
29 earumdem assequitur cognitionem; quod Episcopus nititur suadere ex infrascriptis.

Primò, quia feuda, de quibus agitur, & quæ tenet Ecclesia Sarsinatens. sunt Ecclesiastica, ut ex dictis constat: & hic notat Abb. *num.25. & 26.* ubi ad cognoscendum an feudum, in quo se intromittit Ecclesia, sit Ecclesiasticum, vel sæculare, dicit attendendam esse primam causam concessionis feudi; si enim Ecclesia teneat aliquid in feudum ab aliquo Principe sæculari, tale feudum dicitur sæculare, & si ipsa Ecclesia hujusmodi feudum concedat alteri, non per hoc ille dicetur vassallus Ecclesiasticus, sed sæcularis, & jurisdictio, quam habet Ecclesia in ipsum, vel in subditos ipsius vassalli, non dicitur Ecclesiastica, sed sæcularis, quia tunc cognoscit non tamquam Episcopus, sed tamquam Dominus feudi: si autem feudum, quod ab Ecclesia in alium etiam laicum translatum est, originaliter & primò ab ipsa Ecclesia processerit, nec ipsa Ecclesia de eodem feudo alium recognoscat Superiorem: quod facilè contingere potest, ut scilicet Ecclesia habeat quæ concedere possit in feudum continentia etiam jurisdictionem, & in quibus nullum alium recognoscat Superiorem, puta si Baroniæ, vel aliæ res similes fuerint vel pro dote, vel simpliciter, & non in feudum concessæ Ecclesiis ab aliquibus sæcularibus, quæ in totum uti patrimonium Ecclesiasticum judicantur, & in nullo tenetur Ecclesia donatori: & hæc si concedat Ecclesia in feudum, tale feudum dicitur Ecclesiasticum, & jurisdictio per omnia erit censenda Ecclesiastica, ut latiùs per eum. Et hoc casu si appellandum sit, appellatur ad Superiorem Ecclesiasticum, *cap. Romana*, §. *Debet de appellat.lib.6.*

Cùm igitur feuda, quæ habet Ecclesia Sarsinatens. originaliter ab ipsa processerint, & in eis nullum alium recognoscat Superiorem, ex quo sunt bona, quæ sibi liberè in dotem fuerant assignata, nec in aliquo donatori respondebat: sequitur ut Ecclesiastica omninò sint judicanda. Si igitur Ecclesiastica sunt, & causæ, de quibus agitur, quæ nomine ipsorum veniunt cognoscendæ, sunt, & dici debent Ecclesiasticæ *ad text. in cap. Si annum de ind. lib.6.* & tamquam Ecclesiasticæ ad forum Ecclesiasticum pertinere dici possunt, *cap.Decernimus de iudic.* Ergo dispositio Concilii de talibus causis loquentis in prædictis etiam sibi locum vendicabit.

30 Et confirmantur prædicta ponderando dictionem illam, *quomodolibet*, positam in decreto Concilii, quæ universalis est gloss. *in cap. Indemnitatibus*, §.1.*in ver. Quomodolibet de elect. lib.6.* Gemin. *cons.115. super dubio num.6.* & comprehendit omnes modos tam directos, quàm indirectos, Gloss. in Clem.2. *in ver. Quomodolibet de sentent.excommunicat.* & sive pertineant de jure communi, sive de jure speciali, Rota *d.614. num.2. part.2. rec.*

Pro solutione quæstionis videtur sic distinguendum: nam aut quæstio est cum investito ab Ecclesia, aut cum altero Ordinario: si cum investito, Ecclesia est judex com- 31
petens in concernentibus feudum ad tradita *in leg. Imperialem de prohibit. feudi alien.* per Frederic. *in usibus feud.* sin autem infeudata esset etiam jurisdictio in loco, illa censebitur concessa cumulativè, ita ut sit locus præventioni, *ut in cap. Pastoralis de offic. Ordin.*

Et in similibus terminis quando Episcopo competit jurisdictio cumulativè cum inferiori, Sac. Congregatio neutrum exclusit à prima instantia, quamvis decisio expressa super hoc non emanaverit. Cæterùm cùm dubium proponatur de causa feudali, etsi Episcopus sit judex competens in prima instantia, eò quòd feudum sit Ecclesiasticum secundùm ea, quæ superius dicta sunt: Episcopus tamen illam non cognoscit tamquam loci Ordinarius, sed tamquam Dominus feudi; ac proinde non videtur esse locus decreto Concilii *in d.cap.20.* quod mandat, ut causæ ad forum Ecclesiasticum pertinentes coram Ordinariis locorum cognoscantur, & terminentur, ut ex infrà dicendis patebit. Si quæstio est cum altero Ordinario, veluti si castra infeudata sint in diœcesi aliena, puto jurisdictionem competentem Ecclesiæ ratione sui dominii directi non præjudicare locorum Ordinariis in aliis causis Ecclesiasticis sive civilibus, sive criminalibus, præterquam in iis, quæ concernunt feudum, & secundùm leges feudales terminandæ sunt. Nec suffragatur Ecclesiæ dominæ feudi decretum Concilii, tum quia loquitur de causis ex sui natura spectantibus ad forum Ecclesiasticum, cujusmodi sunt causæ spirituales, vel quasi spirituales, ut declarat Covar. *pract. quæst.cap.35. num.2.* Marant. *4. part. disput.13.* tum quia forus Ecclesiasticus à foro feudali longè distat. Unde sicut Ecclesiasticus ratione feudi cognoscit contra laicum; ita laicus contra Clericum feudatarium in quæstione feudali, ut ostensum est *suprà num.10.* Tum quia verba potiùs accipienda sunt simpliciter, quàm secundùm quid, Bart. *in l. Hoc legatum*, *ff. de legat.3.* Ergo textus *in cap.20.* loquens de Ordinariis locorum non est intelligendus de habentibus jurisdictionem ordinariam ratione feudi, quæ appellatur specialis, & est restricta ad certas causas, maximè cùm sit superinducta, & quatenus præjudicat Ordinariis, restringenda ad glos. in Clem. *ultim. in ver. Nolumus de offic. Ordin.* Quare hic casus velut omissus relinquitur dispositioni juris communis, & legum consuetudinumque feudalium.

Non obstat ponderatio dictionis, *quomodolibet:* nam etsi universalis sit, tamen restringitur ad subjectam materiam, & distribuit illos modos, quibus causæ ad forum Ecclesiasticum pertinere dicuntur, quales non sunt hæ de quibus agitur ad textum *in l. Si uno in princ. ff. locat.* cum similibus, ut per Alex. *in cons.35. Viso processu num.10. & 11. lib.4.*

Itaque ad propositum dubium videtur absolutè respondendum causas civiles, & criminales ad Ecclesiam Cathedralem spectantes ratione directi dominii, quod habet in bonis ab ea in feudum concessis, non comprehendi in decreto *dict. cap.20. sess.24.* Concilii Tridentini, & ita Sac. Congregatio censuit.

DE FORO COMPETENTI.

Gregorius IX.

CAPUT XX.

Licèt ratione delicti, seu contractus, aut domicilii, sive rei de qua contra possessorem causa movetur, quibus forum regulariter quis sortitur, Episcopus vester apud Sedem Apostolicam conventus non fuerit. Quia tamen omnium Ecclesiarum mater est eadem & magistra, ritè compelli potuit, ut ibi suis adversariis responderet: nisi pro alia justa & necessaria causa venisset, quam si tunc allegasset, jus revocandi domum salvum fuisset eidem.

SVM-

S V M M A R I V M.

1 *CLerico in Curia Romana convento non competit declinatoria fori, competit tamen sibi ex causa ius revocandi domum.*

2 *Forum quis sortitur in cuius territorio delinquit, licèt alias ei subiectus non sit.*

3 *Locus an attendatur ubi delictum est inchoatum, an ubi est consummatum quoad effectum sortiendi forum.*

4 *Iudex delicti an possit citare extra territorium, & num.15.*

5 *Forum quis sortitur in loco, ubi contrahit, vel fingitur contraxisse.*

6 *Forum ut quis sortiatur ratione contractus quæ requirantur, & num.15. & seq.*

7 *Contrahens cum transeunte quando possit eum convenire in loco celebrati contractus.*

9 *Forus domicilii dicitur proprius, & naturalis forus.*

10 *Diœcesis appellatione in dubio comprehenditur diœcesis domicilii.*

11 *Subiectus propriè non dicitur qui subest potestati delegatæ.*

12 *Ordinarius domicilii potest procedere contra subditum, licet absentem, & eum citare tam quoad effectus rem concernentes, quam personam.*

13 *Citationis executio non est actus iudicialis, ideò potest per nuntium exerceri, etiam extra territorium.*

14 *Ordinarius domicilii potest contra absentem procedere etiam ad sententiam excommunicationis.*

15 *Ordinarius delicti, vel contractus non potest procedere contra absentem quoad effectus personam concernentes; potest tamen procedere contra bona, si in suo territorio reperiantur, & num.seqq.*

16 *Citatus extra territorium ab Ordinario delicti non dicitur contumax, cum non teneatur comparere.*

17 *Iudex contractus non potest absentem directè de debito condemnare, nisi reus esset præventus, vel ibi aliquando comparuisset.*

18 *Iudex contractus potest contrahentes citare extra locum, & diœcesim contractus.*

19 *Citatio iudicis contractus non constituit absentem in contumacia, quoad hoc ut possit excommunicari, vel multari, sed tantùm quoad hoc, ut possit missionem pati.*

21 *Forum quis sortitur ubi res litigiosa sive illius possessio sita est, sive res sint mobiles, sive immobiles.*

22 *Romæ quilibet Clericus, aut etiam laicus in causis ad forum Ecclesiæ spectantibus conveniri potest, licet aliàs ibi specialiter forum non sortiatur.*

23 *Papa est Iudex Ordinarius singulorum.*

24 *Ius revocandi domum quid sit, & an reversus teneatur cavere de iudicio sisti. & quid observet Rota.*

25 *Clericus an possit in Curia Romana conveniri in prima instantia, non obstante decreto Concilii Tridentini* in cap.20. sess.24. *& num.seq. usque in fin.*

27 *Vagabundi, qui certum domicilium, vel habitationem non habent, sortiuntur forum ubi reperiuntur.*

28 *Forum sortiendi quinquaginta duo modi numerantur à Speculatore.*

29 *Papa non solùm est Episcopus universalis Ecclesiæ, sed etiam Archiepiscopus Vrbis Romæ, & Romanæ Ecclesiæ Episcopus.*

30 *Causæ, quæ secundùm Canonicas sanctiones in Curia sunt tractandæ, & ab Ordinariis cognosci non possunt in prima instantia, quæ sint, & num. seq. usque in fin.*

31 *Causæ beneficiorum reservatorum sunt cognoscendæ apud Sedem, & sunt de exceptis à Concilio, sive emergant principaliter, & directè, sive incidenter.*

32 *Reservato aliquo casu Papæ, censetur etiam reservata illius cognitio.*

33 *Causæ executivæ vigore obligationis Cameralis, aut litterarum Apostolicarum non sunt de comprehensis à Concilio* in cap.20. sess.24.

34 *Causa in prima instantia est cognoscenda in Curia ubi Papa providit de beneficio uti reservato, vel aliàs, & Ordinarius providit ut de spectante ad suam collationem.*

35 *Concilium Tridentinum* in cap.20. sess.24. *nihil imminuit Sedis Apostolicæ authoritatem in causis cognoscendis.*

36 *Causæ ad Curiam devolutæ semper sunt exceptæ decreto* cap.20. vers. Ab his excipiuntur, sess.24.

37 *Causæ ad Curiam devolutæ quæ dicantur.*

38 *Causa de consensu Episcopi non potest in prima instantia in Curiam introduci, nisi partes etiam consentiant.*

39 *Declaratur.*

40 *Curialis si conveniatur in partibus coram loci Ordinario, an possit opponere declinatoriam, & petere ut causa ad Curiam remittatur, & n.seq. usque in fin.*
Quid de iure communi, n.41.
Et quid vigore Eugenianæ, n.43.

41 *Actor habet electionem conveniendi reum plures iudices habentem sub quo maluerit iudice.*

42 *In foro domicilii, vel originis, aut contractus, vel delicti an, & quomodo Clericus absens conveniri possit.*

43 *Eugeniana Constitutio eximens Curiales ab Ordinariorum iurisdictione comprehendit tam laicos, quam Clericos.*

44 *Est favorabilis, & pro tutela Curialium.*

45 *Suffragatur residentibus in Curia Romana, non autem venientibus ad eam pro aliquo momentaneo negotio.*
Et requiritur residentia saltem per annum.

46 *Non tuetur Curiales, qui recedunt à Curia animo non redeundi, vel diu extra Curiam morantur.*

47 *Locum non habet si Curialis sit actor, sed tantum si sit reus.*
Clericus in Curia residens non potest reum absentem ad Curiam trahere, sed illius forum sequi debet, ibidem.

48 *Eugeniana non iuvat Curialem, qui intentat remedium* l. diffamari, nisi possideat.

49 *Item non iuvat obtinentes beneficia extra Curiam quin ratione illorum beneficiorum conveniri possint coram loci Ordinario.*
Et quid in Referendariis, ibid.
Item non tuetur Parochos non residentes.

51 *Eugeniana non tuetur Curialem quin possit conveniri in partibus vigore* l. Unicæ, C. quando Imper. inter pupill. & vid.

52 *Constitutio tollens privilegia non tollit clausa in corpore iuris.*

53 *Eugenianæ beneficio non gaudet Curialis non opponens in partibus declinatoriam fori ante litem contestatam.*

54 *Procurator Curialis litem contestando in partibus coram loci Ordinario censetur illius iurisdictionem prorogare, & excludit principalem à beneficio Eugenianæ.*

55 *Decreto irritanti à partibus renunciari non potest nisi tantùm privatam respiciat utilitatem.*

L*icèt*. Clerico in Curia Romana convento non compe- 1
tit declinatoria fori; posset tamen sibi competere jus
revocandi domum. Vel sic. Quisque Clericus potest in
Curia Romana conveniri, licèt aliàs specificè forum ibi
non sortiatur; habet tamen ex causa jus revocandi domum.
Hoc dicit. Dividitur in duas partes. Primò ponit quatuor
modos sortiendi forum. Secundò addit quintum cum modificatione, ibi: *Quia tamen*.

Nota primò ex hac Decretali quatuor modos speciales 2
sortiendi forum. Primus est ratione delicti: nam in cujus
territorio quis delinquit, ejus jurisdictioni subjicitur, licèt aliàs ei subjectus non sit, *cap.1. de raptor. cap. Placuit, 7. quæst.3. cap. Postulasti supra eodem*, Auth. *Qua in provincia, C. ubi de crim. ag. opor. cum concord.* de quibus hìc per
glos.1. & Hostiens. *num.*1. An autem inspiciatur locus, ubi 3
delictum est inchoatum, an verò locus ubi est consummatum, Joan. Andr. *in cap. In obscuris de reg. iur. lib.6. in Mercur.* tenetur utrobique censeri commissum delictum; & ideò utrumque judicem posse procedere: & hanc dicit esse communem sententiam Aret. *hic num.7.* Tu distingue ut per eundem Aret. cujus conclusiones reassumit Felin. *n.*13.

&

& seq. & vide quod super hoc scripsi *in cap. Tuarum num.7.*
& seq. infrà de privil. & an judex delicti possit citare extra
territorium, vide Angel. *in sua disp. incip. Bononien.num.4.*
ubi relatis, & confutatis quinque opinionibus pro regula
existentem extra territorium citantis nec materialiter, nec
verbaliter citari posse: & eam limitat sex modis, quos hic
prosequitur Felin. *num. 1. vers. Tu vero sequere Angelum.*
5 Secundò modus sortiendi forum est ratione contractus,
ut si quis in alieno territorio per se, vel per alium contra-
hat, vel fingatur contraxisse ratione destinatæ solutionis:
nam ibi potest convenire, & accipitur hic contractus non
strictè prout esse dicitur ultrò citròque obligatorius, ut em-
ptio, venditio, Societas, juxta text. *in l. Labeo, ff. de verb.*
signif. Sed latissimè pro omni materia obligationem pro-
ducente, etiamsi obligatio nascatur ex parte unius tantum,
ut in leg. Heres absens, & in l. Omnem obligationem, ff. de
Iudic. secundùm glos. *hic in vers. Ratione contractus*, Ho-
stiens. *num.4.* Butr. *num.11.* & Abb. *num.29.*
6 Adverte tamen, secundùm Cynum *in leg. Si postquam, C.*
de evictionibus, quia non omnis contrahens potest conve-
niri in loco contractus, *ut notatur in cap. Romana, §. Con-*
trahentes circa princip. hoc tit. lib.6. sed ita demum si habeat
ibi officinam, vel tabernam secundùm Archid. & Joan.
Andr. vel nisi venisset specialiter pro illo contractu, ut no-
tat Hostiens. *in cap. quod Clericis supra eodem.* Secus si ve-
nisset ut mercator, advena, seu viator confestim discessu-
rus, *d. l. Hares absens, ff. de Iudic.*
7 Absurdum est enim, ut quotquot locis quis navigans, vel
iter faciens delatus est, tot locis se defendat, ut ibi dicitur
in §. Proinde, & declarat *hic* Butr. *num.13.* & Collectar.
num.4. Itaque contrahens cum transeunte, non potest ibi
eum convenire, nisi in duobus casibus. Primus est, quan-
do contrahens ignorabat illum esse advenam, seu viato-
rem, puta non erat cum calcaribus, seu indumentis viato-
ris, sed indutus ut alius civis: is sibi enim imputet, qui se
viatorem non declaravit.
8 Secundus est, quando implementum contractus debet
statim fieri in loco, ubi contrahitur: ut si emas equum
à viatore, ut statim tradat non habita fide de tradendo. Ita
post Bart. *in d. l. Heres absens*, & Cyn. *in l.1. C. Vbi de pos-*
sess. agi oport. declarat hic Butr. *num.115. vers. Hec dicit*
vera Bartol.
9 Tertius modus sortiendi forum est ratione domicilii,
cap. Ex parte supra eodem, l. Cives, C. de Incol. lib.10. cum
aliis adductis hic per Innoc. *num.1. in ver. domicilii*, & hic
propriè dicitur esse verus, & naturalis forus, Innoc. *num.3.*
Butr. *num.16.* & Felin. *num.23.*
10 Hinc appellatione alicujus diœcesis in dubio compre-
henditur diœcesis domicilii, ut notat Compostell. *in cap.*
Nonnulli in 4. glossa de rescript. & Specul. *in tit. de citat. §.*
1. circa princip. & sic dicit Joan. Andr. se disputasse *in cap.*
Statutum in glos.5. quæ incipit: *Dicebamus ad fin. de Re-*
script. in 6. Hinc etiam appellatione subjecti in dubio ve-
nit subjectus ratione domicilii, *glos. in cap. Nuper in ver.*
Absolutio, de sent. excomm. & glos. in Clem.1. *in ver. Sub-*
ditos de foro compet. quam ibi omnes sequuntur.
Et de diœcesi dicitur tantùm qui est subditus ratione do-
micilii, Archid. *in cap. Cum nullus in vers. Parochiæ de tem-*
11 *por. ordinat. in 6.* Subjectus etiam propriè non dicitur, qui
subest potestati delegatæ, ut dicit glos. *in cap. Pervenit 7.*
quæst.1. quia tales submissiones sunt secundùm quid, &
non simpliciter, & naturaliter, sed per accidens; unde
12 solus forus domicilii est verus, & ordinarius forus, ita ut
propterea secundùm communem opinionem, de qua te-
statur Abbas *num.41.* Ordinarius domicilii non solùm
possit procedere contra subditum si sit præsens, qui quo
casu potest in eum exercere omnimodam jurisdictionem,
ut in Clement. *Pastoralis de re iudic. & in cap. Cum contin-*
gat supra de offic. Ordin. cap.1. & cap. Cum Episcopus eodem
tit. lib.6. & l. Congruit de offic. Præsid. cum simil. & eum
convenire tam pro contractibus alibi gestis, & re alibi sita,
quàm pro delictis alibi perpetratis, *ut in cap. Dilecti, cum*
ibi notatis suprà eodem, & in d. cap. Cum contingat, & ibi
plenè per Abbatem: Sed etiam si sit absens: nam potest ci-
tari per judicem domicilii quoad omnes effectus, scilicet
ut procedat contra eum vel ad missionem in possessionem,
vel ad condemnationem si status causæ patiatur: quia
ubicumque sit, ejus subditus remanet, & citatio decerni-
tur in proprio territorio ipsius judicis, licèt nuntius exe-
quatur extra territorium: nam illa executio non est actus 13
judicialis; & ideò potest exerceri extra territorium, *ut no-*
tatur in cap. Novit de offic. leg. & in cap. Romana, §. Contra-
hentes de foro compet. lib.6. & tenent Hostiens. & Joan. Andr.
in cap.7. de raptor.
Quinimò potest Ordinarius domicilii contra absentem 14
procedere etiam ad sententiam excommunicationis, ut
contra Paul. de Leaz. & Calder. tenet hic Joan. de Lign. &
Feder. de Sen. *cons.16.* quorum opinio communis est, ut
similiter testatur Abb. *num.42. vers. Ioan. de Lignano*, hic in-
distinctè tenet contrarium.
At secus est in Ordinario ratione delicti, vel contractus; 15
quia ita demum potest procedere contra delinquentem, vel
contrahentem eos excommunicando, & mittendo in pos-
sessionem, si sint præsentes in loco; sin autem absentes
sint, contra personam procedere non poterit, sed tantùm
contra res mittendo in possessionem earumdem rerum, si
reperiantur in loco delicti, vel contractus, ut determinat
Innoc. *hic in princip. in ver. Contractus*, & Hostiens. *num.3.*
ubi reddunt rationem cur subditus absens non possit ex- 16
communicari, quia scilicet non potest dici contumax,
cùm citatus extra territorium non teneatur comparere.
Idem tenet Ant. de Butr. *num.6.* ubi concludit, delinquen-
tem, si sit præsens in territorio ubi deliquit, esse subjectum
quoad omnes effectus, & personam, & bona ibi existentia
concernentes; si verò sit extra territorium, esse subjectum
tantummodo quoad potestatem distringendi bona sita in
territorio judicis perpetrati delicti, *ut notatur in cap. Postu-*
lasti supra eod. Et idem in contractibus concludit *num.15.*
dicens, ita demum aliquem sortiri forum ratione contra-
ctus, si ibi inveniatur quoad effectus personam concernen-
tes. Ideòque si Ordinarius vellet eum excommunicare,
non posset eum quoad hunc finem in contumaciam consti-
tuere. Et idem putat si vellet eum de debito directè con- 17
demnare, nisi esset præventus, ut dicit Innoc. *in cap. Præ-*
terea de dilation. vel nisi ibi aliquando comparuisset, *ut ait*
glos. in l. Si quis Roma, ff. de Iudic. & subdit se hoc in facto
habuisse.
Quoad effectus, aut res concernentes benè posset cita-
ri, & in contumaciam constitui, & missionem pati, dum-
modo tamen res sint in loco initi contractus, ut dictum est
supra in delictis.
Idem tenet hic Collectar. *num.5.* dicens, judicem contra- 18
ctus posse contrahentes citare extra locum, & diœcesim
contractus, quia citare est jurisdictionis voluntariæ, *cap.*
Præterea de dilation. Et ea quæ sunt voluntariæ jurisdictio-
nis, judex potest extra territorium exercere, *ut notatur in*
cap. Novit de offic. legati. Verumtamen hujusmodi citatio 19
non est efficax ad constituendum citatum in contumacia si
non compareat quoad hoc, ut judex citans ad excommu-
nicationem, mulctam, vel aliam pœnam possit contra
eum procedere, sed missionem facere poterit, ut expressè
habetur *in d. §. Contrahentes*, ubi hoc tenet Joan. Andr. se-
cundùm eum.
Quartus modus specialis sortiendi forum est ratione rei: 20
nam ubi res est litigiosa, aut illius possessio sita est, ut hic
dicitur, ibi quis potest conveniri, *ut C. vbi in rem actio*
per tot. cap. Sane, & cap. Ex parte supra eod. sive res sit mo-
bilis, sive immobilis, *leg. quod legatur, ff. de Iudic.* secun-
dùm Innoc. *hic num.2. in ver. Rei*, & Host. *in eodem ver.*
num.5.
Quæ autem requirantur ad hoc, ut altero ex prædictis
quatuor modis quis forum sortiatur, singillatim explicant
Butr. & Abb. exponendo per ordinem quatuor glossas hic
positas.
Secundò nota præter quatuor modos speciales, de quibus 21
suprà, alium modum generalem sortiendi forum, videli-
cet ratione Communis Patriæ, vel communis Superioris:
Roma enim communis est Patria, *l. Roma, ff. ad munici-*
pal. & ideò in Romana Curia quilibet Clericus, vel Lai-
cus conveniri potest, licèt ibi non delinquat, vel contra-
hat, aut aliàs sortiatur forum, ut hic: Clericus quidem
indistinctè; Laicus verò in causis, pro quibus coram Papa
conveniri potest secundùm Anton. de Butr. *num.3.* id est,
in causis ad forum Ecclesiasticum quomodolibet spectanti-
bus, de quibus notatur *in Summ. 11. quæst.3.* & censetur Cu-
ria Romana ubicumque est Papa, ut per Butr. *num.2. in 2.*
notab. Ad hoc quod dixi *in cap. Ego N. num.31. de iur.*
iur. nam ut inquit glossa *fin. hic* cùm Papa sit judex ordina- 22
rius

rius singulorum, nulli fas est illius forum declinare, *cap. Cuncta per mundum 9. quæst.* 3. Conventus tamen habet jus revocandi domum, si ob aliam causam illic inde liberatus accesserit, ut hìc, & quidem ex causa necessaria, vel probabili, & quasi necessaria, ut post Innocentium conclu-
23 dunt Hostiens. *num.* 12. & Butr. *num.* 25. *vers. Stet regula*, Adde Rotam *decis.* 2. *de for. compet. in antiq.* ubi resolvit, venientes ad Romanam Curiam ex causa voluntaria non habere jus revocandi domum; secus si sit causa necessaria, & quæ de facili expediri non possit: potest enim excipere; Domine non veni ad hoc paratus; remittatis me ad domum; deliberabo, ut formaliter explicant Hostiensi *in fin.* Joan. Andr. *num.* 7. *in ver. Domum*, subdunt tamen: sed parum prodest, quia quod differtur, non aufertur; tenetur enim cavere saltem de judicio sisti, & ad diem sibi assignatam reverti, *l.* 2. §. *Sed si dubitetur*, *ff. de Iudic.* Sed in hoc Innoc. *num.* 3. post multa determinat contrarium, *Nobis*, inquit, *plus placet quod numquam debet dare cautionem, quod post reversionem suam revertetur ad Curiam ibi causam acturus, sed quod coram suo iudice ordinario respondebit*, *leg.* 2. §. *Legatis*, *ff. de iudic.* & ibi plenè habetur de hoc privilegio revocandi Domum. Caeterùm tamen adverte ad id, quod in proposito dicunt Domini de Rota *decis.* 829. *alias ult. in tit. de foro compet. in antiqu.* cujus hæc sunt verba: *Nota quod illi, qui sunt in Curia Romana pro Republica, habent ius revocandi domum*, *c.* 1. *de for. comp. c. fin. de dilat. cap. Causam: tamen communiter observatur, quod tales non habent ius revocandi domum, ideo coguntur ibidem respondere suis adversariis, postquam sunt præsentes in Curia. Ita observat Rota.* Vide Compostell. *in cap. Statutum de rescript. lib.* 6. Hæc ibi.

24 QUÆRO, An dispositio hujus Decretalis, qua deciditur ut Clericis in Romana Curia competat declinatoria fori, fuerit sublata decreto Concil. Trident. *cap.* 20. *sess.* 24. quo statuitur, ut causæ omnes ad forum Ecclesiasticum quomodolibet pertinentes, etiamsi beneficiales sint, in prima instantia coram Ordinariis locorum dumtaxat cognoscantur, & terminentur.

25 Videtur respondendum non fuisse sublatam: nam sub illis verbis Concilii: *coram Ordinariis locorum*, *&c.* non solùm comprehenditur Ordinarius loci domicilii, verùm etiam Ordinarius cujusque loci, ubi quis ex juris præscripto forum sortitur sive id contingat ratione originis, vel beneficii, *cap. Cum nullus de tempor. ordin. lib.* 6. sive ratione delicti, contractus, ac rei litigiosæ, *cap.* 1. *de privileg. eodem lib.* sive aliis modis, de quibus *in l.* 2. *ff. de Iudic.* Et consequenter comprehenditur etiam Ordinarius loci Romanæ Curiæ, cùm in ea Clerici forum sortiantur, & Papa sit Ordinarius singulorum, ut dicit hìc glos. *fin.* & proprius Ordinarius eorum, qui in Curia præsentes sunt juxta textum nostrum. Hoc enim indicant verba illa Concilii: *Ad forum Ecclesiasticum quomodolibet pertinentibus*, quibus insinuatur, illum ad hunc effectum esse loci Ordinarium, ad cujus forum quomodolibet spectat causæ cognitio.

Et eò magis quòd Concilium *in dicto cap.* 20. dum præcipit causas in prima instantia cognosci coram Ordinariis locorum, concordat cum jure communi, *ut in cap.* 1. *in cap. Inolita*, *& cap. placuit*, 11. *quæst. cap.* 1. *& cap. Si diligenti supra eodem*. Ergo sicut de jure communi Clericus in prima instantia conveniri potest in Curia Romana, ut in hoc textu, cui non præjudicatur per jura præallegata, quæ præcipiunt Clericos conveniri coram Episcopo; eodem modo conveniri poterit post Concilium, quod recipit interpretationem passivam à jure communi, *l.* 2. *C. de noxalib.* glos. Bart. & DD. *in l. Sciendum*, *ff. Qui satisd. cogan.*

Quòd si diceremus Concilium sustulisse alios modos sortiendi forum, innumera sequerentur absurda: nam ratione delicti Episcopus non posset procedere contra eos, qui in sua diœcesi domicilium non habent, & sic extra locum domicilii crimina ubique committerentur impunè, nec liceret Episcopo illa ulcisci ad præscriptum *cap.* 1. *& cap. Licet, supra de offic. Ordin. & cap.* 1. *infra de raptor. cum*
26 *multis simil.* Item vagabundi, qui certum domicilium, vel habitationem non habent, glos. & Bartol. *in l.* 4. §. *Prætor*, *ff. de damn. infec.* nullibi pro delicto, aut contractu possent conveniri contra ea, quæ notantur *in l. Hæres absens*, ubi Bart. *num.* 5. *ff. de Iudic.* In his enim habet locum illud. Ubi te invenero, ibi te judicabo, glos. *in l.* 1. *in ver. Reperiuntur*, *C. Ubi de crimin. agi oport.* Et summatim universa jurisdictio Ecclesiastica confunderetur: nam præter 27
modos expressos in hac Decretali quamplures alii sunt modi sortiendi forum, quod innuit adverbium illud, *regulariter*, in textu positum, & multos enumerant hìc Hostiens. *num.* 3. & Joan. Andr. *num.* 2. videlicet ratione originis, manumissionis, adoptionis, militiæ, & dignitatis, matrimonii, privilegii, cursus temporis, translationis, extremæ voluntatis, conditionis, compromissi, recusationis, appellationis, delegationis causæ, majoritatis, consensus, sive prorogationis, vel negligentiæ judicis, reconventionis, quæstionis feudalis, & vagationis. Et hos per ordinem prosequitur idem Host. *in Summ. de for. compet.* §. 2. & quinquaginta duos recenset Specul. *in tit. de compet. Iud.* §. 1.

Quæ igitur multis sunt excogitata laboribus, & vigiliis, sancta Synodus censeri non debet unico verbo subvertere voluisse, dicit text. *in cap. Ecclesia vestra il seconde, supra de elect.* Et certè si quis delinqueret, aut contraheret Romæ, Concilium non obstaret, quin in Curia posset conveniri; idque non alia causa, nisi quia ratione delicti, vel contractus ibi forum sortiretur, alioquin Papa esset deterioris conditionis in Urbe, quàm sint reliqui Ordinarii in suis Civitatibus; quod esse non debet, *cap. Cum dilectus de Cleric. non residen.* Nam Romanus Pontifex non solùm est 28
Episcopus, & Caput Universalis Ecclesiæ, *cap. Suspectos*, juncta suprascriptione, 3. *quæst.* 5. Concilium Florentinum in definitione, quæ habetur post *sess.* 25. *vers. Item diffinimus sanctam Apostolicam Sedem*; sed dicitur etiam Urbis Romæ Archiepiscopus, *cap. Statuimus in tit.* 4. *distinct. cap.* 2. *Similiter in tit.* 5. *quæst.* 4. *leg. Victor*, *C. de Summa Trinit.* & Archiepiscopus magnæ Romæ appellatur *in cap. In tantum* 21. *distinct.* ibi *Sanctissimum, & Beatissimum Archiepiscopum magnæ Romæ Leonem*, & Romanæ Ecclesiæ Episcopus, *in cap. Siquis Episcopus accusatus* 2. *quæst.* 6. prout hæc notantur per Arclud. & Joan. Andr. *in rubr. de constit. lib.* 6. & Gemin. *cons.* 93. *Videtur primo num.* 1. Sicut ergo Concilium non resistit, quin potiùs assistit modo speciali sortiendi forum in Curia ratione delicti, vel contractus; eodem modo dicendum est assistere generali modo ibi sortiendi forum ratione patriæ communis, cùm utroque casu quis dicatur conveniri coram Ordinario loci, & in causis ad illius forum pertinentibus; nec ulla sufficiens ratio diversitatis afferri possit. Atque ita hìc casus comprehenditur in regula, de qua in principio *dicto cap.* 20. *sess.* 24. Et hanc sententiam non obscurè videtur olim probasse Sacra Congregatio ejusdem Concilii interpres: nam generaliter consulta, An decretum *cap.* 20. *sess.* 24. sustulerit modos legitimos, quibus aliquis ex juris communis dispositione, præsertim ratione celebrati contractus forum sortitur, respondit non sustulisse.

Sed quatenus non includeretur sub regula, includeretur 29
tamen sub illius exceptione, quæ habetur paulò infrà ibi: *ab his excipiantur causæ, quæ iuxta Canonicas Sanctiones apud Sedem Apostolicam sunt tractandæ*; neque enim dubitandum est, quin sub hujusmodi exceptione comprehendantur etiam causæ Clericorum, qui in Romana Curia conveniuntur, quippe quæ secundùm dispositionem hujus Canonis in ipsa Curia tractari debent.

Quod inde manifestius apparet, quod olim infrascripta dubia excitata fuerunt super *d. cap.* 20. *sess.* 24.

Primò, quæ causæ intelligantur exceptæ in illis verbis: *Canonicas Sanctiones*, ut de illis Ordinarii cognoscere non possint.

Secundò, an causæ beneficiorum reservatorum in Corpore Juris, vel per extravagantes, vel per regulas Cancellariæ, aut aliis modis sint tractandæ tantùm apud Sedem Apostolicam, an aliquæ tantùm, & quæ illæ sint.

Tertiò, an reservato aliquo casu Papæ, intelligatur etiam reservata Papæ cognitio illius causæ ad effectum, ut non possit cognoscere alius.

Quartò, an materia, quæ in litteris Apostolicis continetur, sit executiva, & an coram Ordinario de ea agi debeat.

Quintò, ubi Papa providit de beneficio, vel quia dicatur prævenisse, vel tamquam devoluto, vel reservato, & Ordinarius providit tamquam de spectante ad collationem suam, coram quo debeat in prima instantia causa cognosci. Et quid si pars ob id alleget Ordinarium suspectum.

Hæc dubia non fuerunt soluta à S. Congregatione Concilii; sed tamen illis responderunt plures celebres Juriscon-

sulti, & Rotæ Auditores ex anthoritate Sanctissimi ab eadem Congregatione consulti, & inter hos.

Aldobrandinus Rotæ Auditor, qui posteà Clemens VIII. respondit ad primum pro Canonicis Sanctionibus intelligendum esse universum Jus Canonicum, Statuta Conciliorum, Decreta, & Constitutiones Pontificum consuetudine, aut Concilio non abrogatas. Causas autem juxta Canonicas Sanctiones apud Sedem Apostolicam tractandas enumerari per gloss. *in cap. Quod translationem de offic. leg.* Tales etiam esse causas exemptorum per textum *in cap. Cupientes de elect. in 6.* exceptis tamen casibus, in quibus Concilium Tridentinum dedit Ordinariis jurisdictionem in exemptos: Tractandas item apud Sedem Apostolicam eas causas, in quibus utraque pars consentit, & vult in Curia litigare, *cap. Dilecti de foro compet.*

Ad secundùm respondit dividendo dubium in duas partes. Primò enim dixit considerandum, an reservationes operentur, ut nedum beneficia, vel eorum provisio, sed etiam causæ cognitio super provisione beneficii reservati principaliter, & directè emergens sit reservata. Secundò, quatenus reservata sit, an causæ hujusmodi sint de exceptis in decreto, sive hujusmodi beneficiorum reservationes sint
30 clausæ in Corpore Juris, sive per extravagantes, sive per regulas. Ad primam partem respondit, causæ cognitionem esse Pontifici reservatam, nec in ea Ordinarium se intromittere posse, *per l. Neratius, ff. de reg. jur.* Joan. Andr. Anton. de Butr. & Anchar. *in cap. Inter dilect. de excess. Prælator.* Ad secundam respondit, sive causæ emergant principaliter, & directè super provisione beneficii reservati, sive incidenter, esse de exceptis, *d. cap.* 20. ut notatur *in cap. Ordinarii de offic. Ordin. in 6.* Nec obstare, quòd reservatio sit ex regulis Cancellariæ: quia illæ quoque sunt Constitutiones generales, sicut etiam edicta Prætorum erant annalia, & tamen jus generale constituebant.

31 Ad tertium respondit, reservato casu censeri etiam reservatam illius causæ cognitionem *per c. Ordinarii de offic. Ordin. in 6.* & licèt Concilium *cap. 5. sess. 22.* videatur dedisse potestatem Ordinariis cognoscendi de subreptione dispensationis Apostolicæ, tamen datur uti Delegatis Sedis Apostolicæ, & summariè, & extrajudicialiter tantùm, nec extenditur ad dispensationes motu proprio concessas.

32 Ad quartum respondit Decretum *dict. cap. 20. sess. 24.* non habere locum in causis executivis vigore obligationum in forma Cameræ, aut litterarum Apostolicarum per textum *in cap. Dilecti de foro competent.* in his enim partes in Curia respondere permittuntur. Quo verò ad executionem litterarum Apostolicarum in quibus dantur executores, Ordinarius se intromittere non potest etiam executioni auxilium præstando, Bald. *in cap. 1. §. Si facta in fine,* si de feudo, controversia fuerit inter Dominum, & Dec. *in cap. Super eo col. penult.* & ibi Felin. *col. fin. vers. Quæro tertio de præsumpt.*

33 Ad quintum respondit, causam debere cognosci à Sede Apostolica, cùm Ordinarius non possit esse judex suæ collationis, *c. à collatione de appellat. in 6.* & multò magis cùm Ordinarius recusatur; & licèt tunc causa posset tractari coram Metropolitano, si ad eum appellaretur; id tamen est extra terminos Concilii, quod nihil providit ubi Ordinarius loci est impeditus cognoscere per recusationem; illa enim verba, *locorum ordinariis,* intelliguntur de Episcopis, non de Metropolitanis, qui non dicuntur Ordinarii diœcesum suorum Suffraganeorum, Card. *in cap. Pastoralis col. 2. de off. Ordin.*

34 Vantius Episcopus Urbevetanus non respondit ad singula dubitationum capita, sed generaliter hoc modo: Ex decreto Tridentini Concilii nihil imminutam esse authoritatem Sedis Apostolicæ; ideòque omnes causæ, quæ à principio dispositione sacrorum Canonum, & legum ante dictum decretum poterant apud Sedem cognosci, possunt
35 & hodie decreto ipso non obstante. Ideòque præcipuè considerandum, an causa sit ad Curiam legitimè devoluta: ubi enim legitimè devoluta sit, semper est excepta de-
36 creto Concilii. Ponit exemplum in causis beneficialibus, & spiritualibus, quæ si ad instantiam unius partis etiam à principio committantur in Curia, dicuntur legitimè devolutæ ex propria natura causæ, & non remittuntur ad partes *cap. primo, c. Quamvis, cap. Cupientes de elect. in 6.* Quod clariùs procederet si beneficium esset affectum, vel reservatum, vel si esset collatum ex donatione Apostolica, & de hujusmodi gratia, & titulo esset aliquo modo cognoscendum, *cap. Ordinarii, §. Si vero de offic. Ordin. in 6.* Itemque si utraque pars consentiat, causa diceretur ad Curiam legitimè devoluta, Bisignett. *decis. 18. à gravamine,* & sufficit tacitus consensus, Rota *decis. 243.*

Vel si ambæ partes in Curia præsentes essent, quo casu altera petente causam in Curia committi, non posset dubitari de legitima devolutione, ut per textum in leg. *Roma. ff. ad municip.* concludit Rota *decis. 19. & 21. in tit. de appellat.* Vel si causa committeretur ex speciali mandato Papæ, Rota *decis. 169.* Quæ haberent etiam locum in causis prophanis. Itaque in dicto decreto *cap. 20.* intelliguntur exceptæ non solùm causæ majores, de quibus *in cap. Majores de Baptis. & cap. 1. de translat. & cap. Quod translationem,* ubi gloss. *de off. Legati,* sed etiam cognitio omnium aliarum, quæ ad Sedem Apostolicam spectabant præsertim ratione oppressionis, & gravaminum.

Ut si quis haberet suum Ordinarium suspectum, *c. 1. in fin. de off. Leg.*

Vel esset causa pupillorum, & viduarum oppressionem timentium, *l. Unica, C. quando Imper. inter pupill. & vid.*

Vel si ob qualitatem causæ oppressio timeretur, vel quia esset executiva, vel non appellabilis, vel possessoria vigore Ægidianæ.

Item aliquando ratione personarum causa ad Curiam devolvitur, & virorum illustrium optimè de Republica, & Principe meritorum, *l. Senatores, C. de incolis lib. 10.*

Item ratione loci ob ejus præeminentiam, & causæ puta ratiocinii administrationis gestæ, *l. 1. & 2. C. Ubi de ratiocin.* Vel si esset quæstio super hæreditate, vel fideicommisso, aut possessione aliquarum rerum, quarum major pars esset in Urbe, *tit. ubi de hæred. ubi de possess. ubi de fideicom.*

Item si ratione contractus, delicti, vel quasi aliquis forum in urbe sortiatur.

Ex his constat dispositionem hujus Decretalis non fuisse sublatam decreto *d. cap. 20. sess. 24.* & quamvis prædicti de hoc textu in specie non meminerint, videtur tamen cù respexisse Vantius, dum dixit: *vel si ambæ partes in Curia præsentes essent,* & allegat text. *in l. Roma, ff. ad municip.* quem textum similiter citat gloss. *finalis hic.*

Non obstat, quòd S. Congregatio declaraverit de consen- 37
su Episcopi non posse causam in prima instantia in Curia
introduci, nisi partes etiam consenserint. Siquidem hæc 38
declaratio vendicat sibi locum, si partes sint extra Curiam, secus autem si in Curia sint præsentes; quia tunc nec rei conventi, nec Episcopi consensus exigitur. Non rei conventi, quia invitus compellitur ibi respondere, nec potest opponere declinatoriam fori, ut est textus hic. Non Episcopi, quia cùm reus conventus sortiatur generaliter forum in Curia, nullum infertur præjudicium jurisdictioni ordinariæ, sicut non infertur præjudicium si ratione commissi delicti, vel contractus initi, aut rei sitæ in Curia ibi in prima instantia conveniretur; his enim casibus dicitur causa cognosci coram Ordinario loci, ut ex dictis constat.

Secundò QUÆRO, quid in casu converso, an scilicet 39
Clericus residens in Romana Curia, si conveniatur partibus coram loci Ordinario, possit opponere declinatoriam fori, & petere ut causa ad Curiam remittatur.

De jure communi clarum est, Clericum, quamvis resi- 40
deat Romæ, tamen conveniri posse etiam in partibus coram Ordinario loci: quia cùm utrobique forum sortiatur, est in optione actoris eum convenire in quo maluerit foro, ut determinant Glossat. *in l. fin. C. ubi in rem act. & in c. Dilect. suprà eodem per text. in leg. 2. vers. Planè si perfecta, ff. de indic. & in cap. Cum sit generale suprà eod.* & sequuntur communiter Canonistæ, ut testatur Roman. *cons. 412. Pro habenda substantia num. 3.*

Et quidem coram Ordinario domicilii conveniri potest 41
indistinctè, licèt sit absens etiam pro contractibus alibi gestis, vel delictis alibi perpetratis; ut hic per Marian. Socin. *num. 45.* Et est communis opinio, ut dixi suprà *num.* 12. Sed in foro originis conveniri non poterit, si præsens ibi non reperiatur, ut leg. *Heres absens in 1. resp. ff. de indic. leg. Relegatorum, §. Dubitatum est, ff. de interdict. & releg.* & notat Bart. *in leg. Assumptio, §. 1. num. 2. vers. Quarto casu, ff. ad municip.* & Abb. *in cap. 1. n. 6. suprà eod.* Similiter quamdiu Clericus moratur in Urbe, conveniri non potest coram Ordinario delicti commissi, vel contractus initi quoad effectus personam concernentes,

sed

ſed tantùm ratione bonorum, ſi in ejus territorio reperiantur, ſecundùm Innoc. *hic in princ. in ver. Contractus*, & Hoſt. *num.* 3. & fuſiùs dictum eſt *ſuprà num.* 15.

42 Hæc obtinent, ut prædixi, de jure communi. Sed hodie in his ſervari debet Conſtitutio, quæ Eugeniana appellatur, videlicet *cap. Divina de privileg.* in Extravagan. *Commun.* qua inhibetur locorum Ordinariis, ne contra ſuos ſubditos ad Romanam Curiam euntes pro ſuis cauſis, vel negotiis proſequendis, & in ea durante negotiorum, & cauſarum hujuſmodi proſecutione moram trahentes, & recedentes ab eadem procedere, aut cenſuras, vel quamvis aliam ſententiam promulgare, nec illos beneficiis privare præſumant. Quod ſi fecerint, ſit irritum, & inane. Quare Clerici morantes in Curia hodie conveniri non poſſunt coram Ordinariis locorum, quemadmodum poterant de jure communi: neque enim ambigendum eſt, quin hoc indultum comprehendat nedum Curiales laicos, ſed etiam Clericos, cùm pœna illa privationis beneficiorum non cadat niſi in Clericum,
43 *cap. 2. de Inſtit. cum ſimil.* & Conſtitutio Eugeniana ſit favorabilis, & pro tutela Curialium, ut dixit Rota *deciſ. 194. num. 4. lib. 2. part. 3. diverſ.* Recipit tamen Conſtitutio hujuſmodi declarationes infraſcriptas.

44 Et primo declaratur procedere in his tantùm qui Romæ pro ſuis negotiis, & cauſis expediendis morantur, & ſic in eis, qui in Romana Curia ſunt reſidentes, prout verba hujus conſtitutionis intellexit Tridentina Synodus *in cap. 11. in fin. ſeſſ. 24.* ibi, *privilegia reſidentibus in Romana Curia vigore Eugenianæ Conſtitutionis, &c.* & in hac latitudine hoc loco accipiendum eſt nomen Curialis, ut per Mandoſ. *ſuper regul. Cancell. reg. 5. quæſt. 3. num. 2.* & Modernos *de re benefic. lib. 2. quæſt. 32. num. 166.* licèt aliàs Curiales diverſimodè accipiantur, ut legitur, & notatur *in cap. Præſenti de præb. lib. 6.* Oldrad. *conſ. 211. ad propoſitum n. 5.* plenè Albert. *in Dictionar. in ver. Curiales*, & Mandoſ. *dict. regula 5. quæſt. 1. & ſeqq.* Eos igitur, qui ad Curiam veniunt pro aliquo momentaneo negotio, puta pro inhibitione obtinenda, & ſtatim recedunt, non tuetur conſtitutio, arg. *l. Hæres abſens, §. Proinde, ff. de Iudic.* & leg. *Plerique ff. de ritu nupt.* nam brevi reverſurus nec divertiſſe videtur, leg. 3. *in fin. ff. de divort.* nec dicitur veniſſe qui non ſtetit, *c. Si quis autem 18. diſtinct. cap. Certum eſt 11. qu. 3. cap. Si poſtquam*, & ibi gloſſ. *in ver. Mente de elect. lib. 6. cum ſimil.* Quinimò Auditor Cameræ
45 non concedit monitoria, ſeu inhibitiones in vim conſtitutionis Eugenianæ ad favorem Curialium, niſi pro illis, qui ſaltem per annum in curia continuò reſidentiam fecerint, *ut in Conſtitutione 71.* Pauli V. incipien. *Vniverſi agri. §. 4. n. 16. in Bullar. tom. 3. pag. 266.* quod ipſum prius ordinaverat Pius IV. *in Conſtitut. 56. Inter multiplices, §. 24. tom. 2. pag. 76.* & eodem modo excluduntur à beneficio Conſtitutionis Curiales, qui recedunt à curia animo amplius non redeundi, vel extra curiam diu moram traxerunt. Et ita fuit reſolutum in ſignatura Sanctiſſimi 18. *Martii* 1598. in caſu R. P. D. Centurioni Archiepiſcopi Januen. qui cùm eſſet Cameræ Apoſtolicæ Clericus, petebat cauſam de partibus ad curiam avocari vigore Eugenianæ, & nihil obtinere potuit, quia cùm in ſua Eccleſia reſideret, beneficio dictæ conſtitutionis non gaudebat, ut teſtatur Marcheſ. *de commiſſ. par. 2. in tit. de Commiſſ. ſuper Eugen. num. 15. 16. & 25.*

46 Declaratur ſecundò eadem Conſtitutio ut locum habeat dummodo Curialis ſit reus: nam ſi eſſet actor, illius beneficio uti non poſſet, ſed teneretur ſequi forum rei, juxta reg. *l. Iuris ordinem, C. de Iuriſdict. omn. Iudic. l. fin. C. Vbi in rem. act. c. Si quiſquam 11. quæſt. 1. & cap. Cùm ſit generale ſuprà eodem cum concord.* Ergo Eugeniana locum habet paſſivè tantùm, prout loquitur, id eſt cùm Curialis extra curiam trahitur, non autem activè, id eſt, cùm alium vult ad curiam
47 trahere, prout decidunt Domini de Rota *deciſ. 716. part. 4. diverſ.* ubi etiam reſolvunt non intrare Eugenianam quando Curialis intentat remedium, leg. *Diffamari, C. de ingen. & manumiſſ.* niſi poſſideat, quia licèt eo caſu ſit reus, tamen remedium illud non competit ei, qui non poſſidet, ut notat Bald. *in l. 3. n. 2. ff. qui bon. ced. poſſ.* Boer. *deciſ. 255. num. 10.* Ant. Gabriel. *Commun. concluſ. in tit. de action. concluſ. 6. num. 38.* Quod benè nota, quia quotidie occurrit in practica in his commiſſionibus, & monitoriis, quæ impetrantur ſuper jactationibus.

48 Declaratur tertio, ut non procedat ſi lis ſit ſuper beneficio, quod Curialis habet in partibus: hoc enim caſu privilegium Eugenianæ non ſuffragatur, utpotè ſublatum à Concilio Tridentino *ſeſſ. 24. cap. 11. in fin.* his verbis, *Quæ verò privilegia reſidentibus in Curia Romana vigore Eugenianæ Conſtitutionis, aut familiaritatis Cardinalium competere ſolent, ea in iis, qui beneficia Eccleſiaſtica obtinent, ratione prædictorum beneficiorum minimè intelligantur, ſed Ordinarii iuriſdictioni ſubiecti permaneant, non obſtantibus quibuſcumque inhibitionibus.* Hæc ibi. An autem ſtante hoc decreto Referendarii ratione beneficiorum, quæ obtinent extra Curiam, Ordinariorum juriſdictioni ſubjecti exiſtant, ſcripſi plenè *in c. Ex parte il 2. n. 39. infra de privil.*

Declaratur quartò, ut non procedat quoad Parochos 49
non reſidentes, de quibus ſpecialiter cautum reperitur à Concilio Tridentino *ſeſſ. 23. cap. 1. in fine*, ut ſi per edictum citati etiam non perſonaliter contumaces fuerint, liberum ſit Ordinariis per cenſuras Eccleſiaſticas, & ſequeſtrationem, & ſubtractionem fructuum, aliaque juris remedia etiam uſque ad privationem compellere: nec executio hujuſmodi quolibet privilegio, licentia, familiaritate, exemptione etiam ratione cujuſcumque beneficii, &c. appellatione, aut inhibitione etiam in Romana Curia, vel vigore Eugenianæ Conſtitutionis ſuſpendi poſſit.

Declaratur quintò, ut ſimiliter non procedat ſi cauſa, ſu- 50
per qua Curialis in partibus convenitur, ſit cum pupillo, aut vidua, vel alia miſerabili perſona; tunc enim Curialis conveniri poteſt extra curiam in vim privilegii, *leg. Vnica, C. quando Imper. inter pupill. & vid.* Quod quidem privile- 51
gium non fuit ſublatum per Conſtitutionem Eugenianam, quæ licèt tollat privilegia, non tamen tollit clauſa in corpore Juris, Auth. *Quæ in Provinc. in ver. Illic.* & ibi Bart. *in 2. oppoſ. num. 2.* & Bald. *num. 7. verſ. Tertia ſolutio, C. ubi de crimin. ag. oport.* latè Felin. *in cap. Sicut Romana num. 12. de reſcript.* & in terminis hujus Conſtitutionis Marcheſan. *in præalleg. titul. de commiſſ. ſuper Eugenian. num. 25.*

Declaratur ſextò, ut vendicet ſibi locum dummodo Cu- 52
rialis in partibus conventus uti velit beneficio Eugenianæ, & opponat declinatoriam fori ante litem conteſtatam; alioquin ſibi præjudicium infert *cap. Paſtoralis, infra de except. & c. Inter Monaſterium de re iudic.* Marian. Socin. *hic num. 6.* Rota *deciſ. 12. de except. in antiq. & deciſ. 1. eod. tit. in novis*: cùm enim citatus compareat, & reſpondeat coram 53
eo, quem ſcit non eſſe ſuum judicem competentem ex hoc intelligitur illius juriſdictionem prorogare, ut probat gloſſ. notab. juncto textu *in l. 1. in ver. Inchoata, C. ubi de crimin. ag. oport.* & tradit Marian. Socin. *in c. Significaſti in 6. art. principali num. 37. ſuprà eod.* Quod extenditur, ut locum habeat etiamſi Procurator in partibus conſentiat in juriſdictionem judicis non ſui: nam cùm Procurator principalem repræſentet, & illius conſenſus cenſeatur quodammodo conſenſus Domini, *l. Oſſa, §. Ei qui, ff. de relig. & ſumpt. funer.* gloſſ. *ultima, in l. Si Procurator la ſeconda, ff. de dolo mal. except.* excludit conſtituentem à beneficio Eugenianæ, & in hoc voto fuiſſe communiter votantes in ſignatura teſtatur Marcheſan. *ubi ſupra num. 21.* Non obſtat quod Extra- 54
vagans Eugenii IV. habeat decretum irritans, cum clauſula ſublata, cui partes renuntiare non poſſunt, *cap. Dilecto in fin. verſ. Niſi fortè, infra de præben.* & tradit Felin. plura cumulans *in cap. Cùm acceſſiſſent n. 7. de Conſtit.* Nam reſpondetur hoc non procedere ſi decretum irritans reſpiciat tantùm privatam utilitatem, quia tunc ſicut poteſt quis ſuo privilegio renunciare, ita & decreto irritanti tamquam acceſſorio, ut declarat Aretin. *in l. Duobus, §. Etiam col. 2. verſ. Baldus tamen, ff. de vulg. & pupill.* & expreſſius Cardin. in Clem. 1. *in 18. quæſt. de elect.* Caſſad. *deciſ. 2. de decret.* & Sarnen. *in reg. de triennali q. 49. n. 11.* Nec mirum, quia etſi decretum irritans inducat formam, tamen etiam formæ renuntiari poteſt quatenus privatam reſpicit utilitatem, *c. fin. §. His autem*, ubi Abb. *in 2. notab. de offic. deleg.* Creſcen. *deciſ. 79. aliàs 3. de privil. & deciſ. 1. de præſcr.* & ſcripſi plenè *in d. cap. Cùm acceſſiſſent num. 22. & ſeq.* poſt Decium *ibi num. 22.* Adde Rotam *deciſ. 21. incip. Nota primus, & ſecundus in data de conceſſ. præb. in antiq.* quæ dicit clauſulam decreti habere implicitam conditionem, ſi pars uti velit: & hoc ſervat Curia, ut teſtatur Joan. Andr. *in gl. ordin. in cap. Statutum, §. Cùm verò in ver. Non committatur de reſcr. lib. 6.* Hic tamen articulus eſt admodum controverſus, ut patet ex congeſtis in utramque partem ab Ant. Gabriel. *commun. concluſ. in tit. de clauſul. concl. 3. à num. 18.* Sed quod ſpectat ad rem præſentem, ſatis eſt Signaturam tenere per conſenſum in juriſdictionem cenſeri renunciatum beneficio Eugenianæ.

DE FORO COMPETENTI.

Innocentius III. Belvacen. Episcopo.

CAPUT XIII.

CUm contingat interdum: & infrà. Insuper postulasti, an cùm aliqui clerici deputati servitio capituli Belvaceñ. aut aliorum clericorum tuæ diœcesis, super excessibus impetuntur, sint cogendi coram te, vel potiùs coram illis, quibus serviunt, querelantibus respondere, cùm illi sibi jurisdictionem hujusmodi vendicare contendant, licèt illos excommunicare non valeant, vel aliàs etiam coercere. Super quo taliter respondemus, quòd ad te (utpote ordinarium) de talibus debent conquerentes habere recursum: maximè si super his impetuntur, quæ in tua noscuntur diœcesi commisisse. Nisi fortè hi, quibus delinquentes ipsi deserviunt, ex indulgentia, vel consuetudine speciali, jurisdictionem hujusmodi valeant sibi vendicare.

SUMMARIUM.

1 *CLerici super excessibus coram Episcopo suo conveniri debent, non coram illis, quibus serviunt; nisi consuetudo, vel privilegium aliud inducat.*
2 *Consuetudo, & privilegium æquiparantur.*
3 *Consuetudo sicut privilegium dat iurisdictionem, territorium assignat, & iura territorii ampliat, & num. 26.*
4 *Consuetudine acquiri potest quidquid potest acquiri privilegio.*
5 *Præsertim si consuetudo sit immemorabilis. Declaratur, num. 8. & 11.*
6 *Consuetudo immemorabilis habet vim tituli, seu privilegii.*
7 *Etiam in his, quæ sunt Principi reservata.*
8 *Possessio temporis, cuius initii non est memoria, non habet vim tituli, nisi adsit capacitas in possidente, & num. seqq.*
9 *Laicus cognoscere potest causas criminales Clericorum, & absolvere ab excommunicatione ex commissione Papæ, non autem ex consuetudine etiam immemorabili.*
10 *Consuetudinem non valere in his, quæ per privilegium conceduntur, quomodo sit intelligendum.*
11 *Consuetudo à iure improbata etiamsi immemorabilis sit, vim privilegii non habet. Nisi data fama privilegii, ibid.*
12 *Consuetudo tribuere potest ordinariam iurisdictionem etiam privatæ personæ.*
13 *Si sit approbata Superioris authoritate, aliàs secus.*
14 *Consuetudo non potest tribuere privatæ personæ facultatem deponendi Clericos.*
15 *Degradatio debetur ordini Episcopali.*
16 *Consuetudo an possit tribuere simplici Clerico facultatem excommunicandi.*
17 *Excommunicandi potestas est iurisdictionis.*
18 *Merum Imperium an sit præscriptibile.*
19 *Servientes circumscripta consuetudine, vel privilegio non sunt sub iurisdictione illorum, quibus serviunt.*
20 *Domini iurisdictionem habent super familiam suam sicut magister super discipulos, pater in filium, & maritus in uxorem, & num. seq.*
21 *Marito an, & quomodo liceat uxorem verberare, aut in vinculis detinere.*
22 *Iudex an possit cognoscere de delicto suæ familiæ.*
23 *Episcopus solus de iure communi est Ordinarius, & habet Imperium in tota diœcesi.*
24 *Prælatus Ecclesiæ dicitur solus Episcopus.*
25 *Prælati inferiores de iure communi territorium non habent, nec dicuntur Ordinarii locorum.*
26 *Et quid ex consuetudine, vel præscriptione.*
27 *Abbates multi referuntur habentes territorium, & iurisdictionem ordinariam exclusis Episcopis.*
28 *Præpositus Pisciensis concursus Parochialium instituit, & causas matrimoniales cognoscit, cum sit nullius diœcesis.*
29 *Abbatia Castri Durantis an sit nullius diœcesis, & num. seq. usque in fin.*
30 *Abbati Castri Durantis an sit committenda executio litterarum Apostolicarum, & num. seq.*
31 *Prælatus inferior an, & quando possit concursus Parochialium instituere, & num. 38.*
32 *Locus nullius neque de diœcesi, locus vero exemptus est in diœcesi, licèt non sit de diœcesi.*
33 *Exemptionis privilegium eximit à subiectione, non à situatione, & denominatione.*
34 *Subiectio Sedis Apostolicæ non importat statum nullius diœcesis, sed exemptionem.*
35 *Territorium proprium habere idem est atque extra diœcesim existere.*
36 *Verba geminata, ac prægnantia important omnimodam separationem territorii.*
37 *Iurisdictio quasi Episcopalis omnimoda privativè ad Episcopum constituit inferiorem veluti in propria diœcesi.*
39 *Exemptio quotuplex sit, & quando eximat à diœcesi.*
40 *Dictio, etiam, est ampliativa, & implicativa præcedentium.*
41 *Privilegii novatio non præsumitur, nisi de ea expressè caveatur.*
42 *Abbatia Castri Durantis hodie Vrbana est Episcopalis.*
43 *Abbates, Priores, Præpositi, & Archipresbyteri nullius Diœcesis, quibus litteræ Apostolicæ a Dataria, & Cancellaria diriguntur, qui sint.*

CVm contingat. Clerici super excessibus coram Episco- 1
po suo conveniri debent, non coram illis, quibus
serviunt, nisi consuetudo, vel privilegium aliud inducat.
Hoc dicit: communis divisio, consultatio, & responsio.
Secunda ibi, *Super quo.*

Nota primò in vers. *Nisi*, duas causas, sive modos 2
acquirendi jurisdictionem, videlicet consuetudinem, &
privilegium. Ad idem *cap. Novit*, ibi, *nisi fortè iuri
communi per speciale privilegium, vel contrariam consuetudinem, &c. de Iudic. cap. Duo simul de offic. Ordin. cap. Accedentibus de Privileg.* & sic nota consuetudinem, & pri- 3
vilegium æquiparari prout hic notant Hostiens. *num. 4.* &
Bald. *cons. 49. In facto Abbatis libro* 1. ubi dicit tam consuetudinem, quam privilegium dare jurisdictionem, & territorium assignare, & jura territorii ampliare: & hanc esse
regulam, ut acquiri possit consuetudine quidquid potest
acquiri privilegio, firmat Cardinal. post Lap. in Clemen. 2. 4
in penult. col. de relig. domib. Bart. *in procemio Digestorum*, §.
fin. & Felin. hic post Abb. *num. 2. vers. Secundo in quantum
D. Abbas.* Quod maximè procedit si consuetudo sit lon- 5
gissima, seu immemorabilis, ut per eumdem Bald. *in c. 1.
col. 1. in titul. quæ sint regalia*, Oldrad. *cons. 172. Quia omnes
num. 1.* ubi ait privilegium, & consuetudinem tanti temporis, cujus contrarii memoria non existit, paribus passibus ambulare; & ideò quod potest per privilegium concedi, posse & tali consuetudine introduci, *ut l. 1. §. ult. ff. de
aqu. pluv. arcen. l. in eum, §. Item varius, & l. Hoc iure, §.
Ductus aquæ, ff. de aqua quotid. & æstiva, & l. ult. C. de
fund. rei privato lib.* 10. ejusmodi enim consuetudo
habet vim tituli, seu privilegii, ut ex text. *in cap.
Super quibusdam, §. Præterea*, & ibi notat gloss. *in ver.*
Non

Non extat in princ. & Hostiens. in vers. Nota diligenter, de
verb. signific. Abb. in cap. Cum nobis num.4. de præscript.
Franc. in cap. 1. in 2. notab. de consuet. lib.6. & alii copiosè
relati ab Antonio Gabrieli commun. conclus. lib.5. de præscri-
7 ption. conclus. 1. num. 1. etiam in his quæ sunt Principi reser-
vata, ut probatur in dict. §. Præterea, & notat gloss. in cap.
Innovamus in ver. Regum de censib. Bart. in l. Quo minus in
2. quæst. vers. Item habet licite, ff. de flum. Abb. in d. cap.
Cum nobis, & alii apud Gabriel. ubi supra num. 3.
8 Verùm hæc conclusio declaratur procedere, dummodo
adsit capacitas in exercente, seu possidente; alioquin
multa competere possunt ex privilegio Apostolico, quæ ta-
men acquiri non possunt consuetudine, vel præscriptione,
c. Quanto, ubi Innocent. Hostiens. & omnes notant. de consue-
9 tudine, etiam in his quæ sunt jurisdictionis; unde videmus
ex cõcessione Papæ merum Laicum posse cognoscere causas
criminales Clericorum, secundùm communem opinionem,
de qua testatur Clar. in praxi criminali, §. fin. quæst. 41. n.6.
vers. Sed quid dicendum, & tamen hanc cognitionem sibi
vendicare non potest ex quavis consuetudine, vel præscri-
tione, cap. Si Imperator, & per totam 96. dist. cap. Ad no-
stram de consuet. cum concordan. Similiter ex concessione
Apostolica laicus potest absolvere ab excommunicatione,
gloss. in Extravag. Suscepti, Joannis XXII. in ver. Vel per-
sonis de elect. & tamen id non potest in vim consuetudinis,
aut præscriptionis utcumque vetustissimæ, cap. Decernimus,
cum ibi not. de Judic. nam, ut inquit Joan. And. in cap. 2. de
præb. lib.6. quamtumcumque longo tempore laicus exercue-
rit actum spiritualem, numquam tamen illum potest præ-
scribere: nam possessio temporis, cujus initii non est me-
moria, habet vim tituli quando datur capacitas in exer-
cente, aliàs non. Et eum sequitur Abb. in d. cap. Quanto
num. 2. de consuet. dicens ita notabiliter esse limitandam re-
gulam cap. 1. de præscript. lib.6. & l. Hoc iure, §. Ductus aquæ,
ff. de aqua quotid. & æstiva. Idem dixit in d. cap. 2. Joan. Mo-
nach. col. 1. vers. Item tempus, Cardin. cons. 57. num. 3. Paris.
in cap. Cum nobis num. 5. & seq. de præscript. Balb. in tract. de
præscript. in 1. parte, quintæ partis principalis in 7. quæst. n. 53.
Gabriel. post alios in dict. conclus. 1. de præscript. num. 16. Et in
10 his procedere potest contraria regula, quam ex cap. Contra
morem 100. distinct. desumit Federic. de Sen. consil. 277. Fa-
ctum ex quo, col. fin. vers. Præterea in iis quæ per privilegium
conceduntur, non valet consuetudo. Vel certè hæc regula
procedit quando lege disponente aliquid acquiri non po-
test nisi privilegio tantùm, ut declarat Felin. hic num. 2.
11 vers. Primo fallit. Rursus declaratur procedere supradicta
conclusio, nisi consuetudo sit à jure reprobata; quia tunc
non habet vim privilegii, cap. Cum instantia, de Censib. li-
cèt sit immemorabilis, ut ibi dicit Joan. Andr. super ver.
Longissimo, Abb. in cap. Cum ex officii, in ver. Aliquo modo
de præscript. Puteus decis. 466. num. 4. lib. 2. Covarr. post alios
variar. resolution. lib. 3. cap. 13. num. 5. nisi data fama privi-
legii, ut hic per Felin. num. 5. in tertia fallentia: in quo ta-
men hodie servanda est Constitutio Urbana, ut plenè scripsi
in cap. 1. supra de consuetudin.
12 Secundò nota in ver. Hi quibus, consuetudinem tribuere
posse ordinariam jurisdictionem etiam privatæ personæ:
quod alibi ita expresse non legitur, ut dicunt Hostiens. num
3. Joan. Andr. num. 10. Imola num. 6. & Abb. num. 5. Archid. in
cap. Conquestus in fin. 9. quæst. 3. ubi allegat hunc textum,
& dicit se non vidisse similem. Idem tenet gloss. in cap. Ro-
mana in ver. Consuetudine de appellat. in 6. Bart. in l. 1. §. De-
nique, ff. de aqua pluv. arcen. & alii hic relati à Felin. num. 2.
Aliam enim jura loquuntur vel in Abbatibus, vel in Archi-
diaconis, aut aliis Prælatis, sive Capitulis, seu Collegiis, vel
aliquam tenentibus administrationem, ut patet in d. cap. Con-
questus 9. quæst. 3. in cap. Dilecti de Arbitr. & in cap. Novit,
13 in primo responso de Judic. Quæ tamen conclusio procedit si
consuetudo sit approbata: Superioris authoritate aliàs non
valet, quia multa per patientiam tolerantur, &c. c. Cum
iam dudum de præb. secundùm Vincent. & Joan. Andr. n.6.
Petr. de Anchar. eod. num. 6. & alios communiter, licet Bel-
lam. num. 3. dicat sufficere approbationem tacitam per scien-
tiam veram, & non fictam; quia consuetudo expressam
approbationem non requirit; satis enim est ut sit ratio-
nabilis, & legitimè præscripta, cap. Cum tanto de
consuet.
14 Rursus procedit supradicta conclusio in modica jurisdi-
ctione: non enim consuetudo posset tribuere potestatem
privatæ personæ deponendi Clericos, argum. cap. Trans-
missam de elect. & cap. Quanto de consuet. secundum Inno-
cent. & Hostien. num. 2. & Joan. Andr. num. 10. vers. Et quod
hic & ibi dicitur: ejus enim est deponere, cujus est ordina-
re cap. Nullus Primas, 9. quæst. 2. cap. 3. de Paroch. Host.
ubi supra, præsertim si depositio sit realis, ut degradatio, 15
secundùm Collectar. hic num. 3. quia hæc debetur Ordini
Episcopali, ut notatur in c. Cum non ab homine supra tit. prox.
& per Host. in cap. Dilecto, & cap. Irrefragabili de offic.
Ordinar.
An autem privatæ personæ, id est, simplici Clerico di- 16
gnitatem, personatum, officium, vel aliud beneficium
Ecclesiasticum non habenti consuetudo possit tribuere fa-
cultatem excommunicandi, Doctores non conveniunt:
nam Hostiens. num. 3. vers. Sed numquid, & Joan. Andr.
num. 10. in eod. vers. censent id non posse per consuetudinem
introduci, arg. cap. Cum satis de offic. Archid. Secus in
Prælatis cap. Dudum de elect. Idem tenet Archidiac. in cap. 1.
de offic. Ordin. in 6. Anton. de Butr. hic num. 18. & Abb. n. 16.
Sed contrarium tenet Innocent. in cap. Olim, il tertio num.
1. de restit. spoliator. & cum eo consentit ibi Hostiens. &
Cardinal. hic num. 8. cujus opinionem dicit esse veriorem
Collectar. num. 2. vers. Numquid consuetudo. Hoc etiam di- 17
cit esse verius Imola num. 6. quia potestas excommunicandi
est jurisdictionalis, cap. Transmissam, & cap. Dudum de
elect. Et sicut Episcopus potest simplici Clerico hanc facul-
tatem expresse delegare, ita potest tacitè per patientiam
transferre, secundùm Innocent. & hanc partem tenent Do-
mini de Rota in sua conclus. 409. ut refert hic Butr. d. num. 18.
Sed Henricus Boich, relatus hic à Bellam. num. 9. conci-
liando opiniones sic distinguit. Aut quæritur, utrum
consuetudo possit dare privatæ personæ potestatem excom-
municandi absque alia jurisdictione Ecclesiastica ad excom-
municationem præambula, puta, citandi, monendi, in
contumacia ponendi, juxta text. in cap. Sacro, & cap. Sta-
tuimus de sent. excommun. c. Constitutionem eod. tit. lib.6. & c.
Indigne 12. quæst. 1. & concludit non posse, quia esset con-
suetudo irrationabilis, arg. cap. fin. de consuet. & ita intel-
ligit Hostien. hic. Aut quæritur an consuetudo possit tri-
buere potestatem excommunicandi unà cum alia jurisdi-
ctione præambula; & concludit posse, ut hic, & ita in-
telligit doctrinam Innocentii, & Hostiensis in d. cap. Olim,
& quod notat Bernard. & Hostien. in d. cap. Cum sit gene-
rale supra eodem. Et pro hac distinctione videtur casus in
cap. Super eo de præbend. in 6. iuncto cap. Quærenti infra de
verbor. signific. & ita etiam in materia interdicti expresse di-
stinguit Innocent. in d. c. 2. de his quæ fiunt a maior. par. Ca-
pit. in gloss. 2. & ibi post eum Host.
Cæterùm hæc distinctio videtur posse admitti, dummo-
do tam jurisdictio præambula, quàm potestas excommuni-
candi habeat aliquod fundamentum officii aut beneficii
Ecclesiastici, cui possit inniti; alioquin secundùm Martin.
de Selva, quem refert hic Bellam. n. 9. vers. Martinus de Sel-
va, numquam privatæ personæ nomine suæ privatæ perso-
næ potest consuetudo dare jurisdictionem Ecclesiasticam,
quia illa non potest competere sine alia prælatione.
Dicit tamen ad hoc sufficere titulum cujuslibet beneficii, si
quod habet. Et hanc opinionem credit esse veram Bella-
mer. quia jurisdictio Ecclesiastica est quoddam spirituale,
vel saltem Ecclesiasticum, quod non potest nisi beneficio
Ecclesiastico adhærere, arg. eorum quæ leguntur, & notan-
tur in Clem. Per litteras de præb. & in cap. Causam quæ de
præscript. Nec secundùm eum obstat hæc Decretalis, & d. c.
Super eo de præb. in 6. imò probant hanc partem, quia lo-
quuntur de jurisdictione Ecclesiastica Canonis, seu præben-
dis Canonicalibus adhærente, quæ quidem Canoniæ, seu
præbendæ Canonicales revera beneficia dici debent, c. in no-
stra supra de rescript. & c. penult. inf. de verbor. signific. Simili-
ter non obstat l. 1. & ult. C. de emancip. liber. quia loquuntur
in Duumviris publicam administrationem habentibus, cui
publicæ administrationi benè adhærere potest jurisdictio.
Nec adversatur authoritas Innocenti in d. c. Olim il terzo de
restit. spoliat. Ait enim, Quilibet Clericus potest possidere, &
præscribere ius excommunicandi, dummodo sit persona, in quã
hoc ius cadere possit, & allegat cap. 2. de his quæ fiunt à ma-
ior. par. Capit. & cap. Cum ab Ecclesiarum Prælatis de
offic. ordin. & sic videtur sensisse non de simplici Clerico,
sed de Clerico prælationem habente, ut benè observat Abb.
hic num. 16. Idque apertius declarat idemmet Innocentius in

d. cap.2. num.1. dum dicit non posse consuetudine induci ut
Canonicus interdicat vel excommunicet homines Eccle-
siæ, nisi super eos habeat aliquam prælationem, quia quo-
modo poterit eos ligare qui non sint subditi ejus? & in
hoc residet etiam Butrius *hic num.18.* dum concludit Cle-
ricum non posse hanc potestatem acquirere ex consuetudi-
ne, nisi saltem habeat aliquam præeminentiam, per quam
subjectos habeat.

18 An autem merum imperium, seu potestas judicandi, &
puniendi crimina possit consuetudine acquiri, Joan.Andr.
hic num.4. recitat opiniones & remittit, Cardin. *num.2.*
tenet merum imperium esse præscriptibile, dicens de hoc
esse casum singularem hic quod latius prosequitur *num.4.*
ubi respondet objectis Jacobi de Arena qui senserat merum
imperium acquiri non posse per præscriptionem etiam
immemorabilem. Idem post multa concludit Anchar. *num.*
12. & 13. & Abb. *num.10.* & fuit opinio Petri, & Cyn. *in*
l.1. ff. de aqua pluv. arcen. Quam dicit esse communem,
Imola *hic num.8.*

19 Tertiò nota mercenarios, & servientes circumscripta
consuetudine, vel privilegio non esse sub jurisdictione
illorum, quibus serviunt: nam etsi Domini habeant in
eos aliquam coercitionem, non tamen in figura judicii, ut
notatur *in cap. Sicut 7. quæst.1. & in l. Respiciendum, §. pe-*
20 *nult. ff. de pœn.* & tradit hic Joan. de Anan. *num.5.* Unde,
ut dicebat Hostien. *num.6.* post gloss. *fin.* Dominus potest
habere jurisdictionem super familiam suam, sicut magister
super discipulos, *ut in proœmio Digestorum, §. penult.* & in
21 Authen. *Habita, C. ne filius pro patre, sicut pater super filium*
suum, §. Tria, circa fin. 3. quæst.7. cap. non osculatur 5. quæst.
5. Sicut maritus in uxorem, *cap. Sicut 7. quæst.1. & cap. Pla-*
cuit 32. quæst.2. Sed à verberibus abstineat, *l. Consensu, §.1.*
C. de repud. Archid. *in d. cap. Sicut*, nisi ex magna causa, ut
in exemplo *cap. Quemadmodum de iureiur.* vel nisi verbera
essent levia; & ita intellige textum in Authen. *Sed hodie*,
& Authen. *Sed novo, C. de repud. & d. l. Consensu*, secun-
dùm Felin. *hic num.7.* & de pœna verberantis sine causa
vide in Authen. *Ut liceat matr. & av. §. Si quis autem, l.*
ult. C. de regul. & gloss. *in dict. cap. Placuit in ver. Potesta-*
tem, & de his omnibus vide textum *in cap. Qui peccat, vers.*
Nam quotidiè videmus, ibi ordinatissima potestate, 23. *quæst.*
4. & an pater filium, & maritus uxorem possit in vinculis
detinere, vide gloss. Archid. & DD. *in d. cap. Placuit*,
22 Bart. *in l. Ex facto la grande, in fin. ff. de hered. instit.* &
Felin. *hic num.8.* & an pater percutiens filium Clericum in-
cidat in *can. Si quis suadente*, Bartol. Brixien *in quæst. sua*
veneriali 87. quæ incipit, *Quæritur an pater percutiens in*
tit. de sentent. excommun. gloss. ultim. & DD. *in cap. Cum*
voluntate, eod. tit. & in cap. Indecorum, & ibi dixi *num.*
47. & 48. supra de ætat. & qual. Et an Dominus possit co-
gnoscere de delicto suæ familiæ vide Legistas *in l. Sena-*
tus, ff. de offic. Præsid. & in l. Si quis forte, §. Si quis, ff. de
pœnis, & in l.1. §. Familia, ff. de publica, & Felin. *in cap.*
Causam quæ, supra de offic. deleg. ubi ponit regulam cum
quinque fallentiis.

23 Ultimò nota de jure communi solum Episcopum esse
Ordinarium, & solùm habere imperium in tota diœcesi,
cap. Si quis Episcopus, & ibi gloss. *1. 2. quæst.7. cap. Sane*
supra eod. cap.2. & ibi dixi *in ultimo notab. de offic. Ordinar.*
cap.1. de treug. & pace, & cap.1. de raptor. cap. A nobis de
sent. excomm. cap. Omnes basilicæ, 16. quæst.7. & notant hic
Innocent. *num.1. vers. Episcopus autem habet forum*, Ho-
stiens. *in ver. Non valeant*, Joan. Andr. *num.4.* Butr. *num.7.*
Imola *num.2.* Collectar. *in princ.* Bellam. *num.2.* Abb. *num.4.*
24 Unde sanctus Thomas *in 4. distinct.20. art.4. quæst.1. Solus*
Episcopus, inquit, *propriè Prælatus Ecclesiæ dicitur, &*
ideo ipse solus quasi Sponsus annulum Ecclesiæ recipit; & ideo
solus ipse habet plenam potestatem in dispensatione Sacra-
mentorum, & iurisdictionem in foro causarum quasi persona
publica. Extra diœcesim verò Episcopus jurisdictionem
contentiosam exercere non potest, nisi in casu Clem.
25 *Quamvis de foro compet.* Inferiores autem Prælati de jure
communi territorium non habent, ut hìc per Host. *num.1.*
vers. Mihi videtur, & Joan. Andr. *num.4. vers. Videtur quod*
de iure communi.

26 Unde decretum Concilii Tridentini *cap.20. sess.24.* quo
causæ omnes ad forum Ecclesiasticum pertinentes in prima
instantia jubentur cognosci coram Ordinariis locorum, S.
Congregatio declaravit non intelligi de inferioribus Præ-
latis, qui subsunt Episcopo, veluti Archipresbytero, vel
Prælato Ecclesiæ Collegiatæ ita ut istis inferioribus, qui
etiam in eorum plebe Ordinarii dici possunt, hujusmodi
cognitio privativè ad Episcopum etiam in prima instantia
pertineat; quia etiamsi habeant jurisdictionem ordinariam
in personis de Collegio, *cap. Cum ab Ecclesiarum*, ubi gloss.
& Abb. *num.1. de offic. Ordin.* non tamen possunt appellari
Ordinarii locorum, cùm nullus citra Episcopum habeat
territorium in diœcesi, Abb. *ubi supra num.10.*

Quinimò secundùm Hostien. & Joann. Andr. *ubi supra*,
nec consuetudo posset operari, ut in eadem civitate essent
in solidum duo capita quasi monstrum, *cap. Quanto, & cap.*
Quoniam, supra de offic. Ordinar. Sed in hoc contrarium
videtur sentire Innocent. hic, & tenent expressè Archid. *in*
cap. Cum Episcopus, col.1. in ver. Per alium, & ibi etiam Jo.
Andr. *de offic. Ordinar. lib.6.* Quorum opinio est verior, *ut*
scripsi plene in cap. Nullus num.22. infra de Paroch. fatentur 27
tamen Hostiens. & Joann. Andr. esse aliquos Abbates ha-
bentes certam terram limitatam jurisdictioni suæ subje-
ctam alio Episcopo carentem sicut est Abbas Cassinensis,
& quidam alii, quod secundùm eos fulciri potest ex aliquo
privilegio Apostolico speciali, & tales dici possunt habere
territorium, sive forum, *l. Pupillus, §. Territorium, ff. de*
verbor. signific. & notatur *in cap. Cum ex officii, & cap. Ve-*
niens de præscript. subdit Joan. Andr. Cassinensem hodie
Episcopalem, *quod verum erat tunc temporis*, & de aliis
quatuor remittit ad Constitutionem Benedicti XII. *Bona*
de Monachis Nigris ante fin. & sunt Monasterium Subla-
cense, & Farfense in Provincia Romana, Sancti Vincen-
tii de Vulterano in partibus Apuliæ, & Monasterium san-
cti Laurentii Veteris in partibus Gallicanis, de quibus me-
minit idem Joan. Andr. in Specul. *in rubr. de privil. vers. Et*
sciendum, & Butr. *hic num.11. vers. Fatetur quod sunt aliqui*
Abbates, & hos solemus appellare Abbates nullius diœ-
cesis, cujusmodi sunt etiam Abbas Nonantulanus, de quo
per Calderin. *consil.528. aliàs 13. de privil.* Abbas Cluniа-
censis, de quo plenè Oldrad. *consil.204. Prima quæstio*, cu-
jus etiam meminit expressè Concilium Tridentinum *cap.*
11. vers. Excepto Monasterio Cluniacensi cum suis limitibus
sess.25. de regular.

Adhæc Leo X. PræposituramYsciæ Lucen. Diœcesis, 28
& Præpositum pro tempore existentem, ac omnes Cano-
nicos, & Clericos ejusdem oppidi sub protectione B. Petri,
& Apostolicæ Sedis immediatè suscepit, & ab Episcopo
Lucensi, ejusque tota jurisdictione, superioritate, corre-
ctione, visitatione, penitus exemit, ita ut etiam ratione
delicti, aut contractus Episcopus Lucensis nullam jurisdi-
ctionem in eos, eorumque bona haberet, & ipsi Præposi-
to ordinariam jurisdictionem, superioritatem, correctio-
nem, visitationem in omnes personas Ecclesiasticas dicti
oppidi in civilibus, & criminalibus & mixtis concessit,
prout Episcopus Lucensis consueverat habere, utque à sen-
tentiis Præpositi ad Romanum Pontificem dumtaxat ap-
pellari possit, Clem. VII. & Paulus III. supradicta omnia
confirmarunt, & in suis litteris Apostolicis usi sunt verbis,
Præposito Ecclesiæ de Piscia Sedi Apostolicæ immediatè sub-
iectæ nullius diœcesis. His sic stantibus quæsitum est, an
Præpositus vacante Parochiali in districtu suæ Præposituræ
possit edicta proponere, & eos qui concurrerint, jubere
per suos deputatos examinari, & alia facere, quæ Conci-
lium Tridentinum *sess.24. cap.18.* concessit Episcopis;
& an ei possint committi dispensationes matrimoniales
suorum subditorum *ex cap.5. sess.22. & cap.20. sess.24.*
Sac. Congregatio Concilii inclinavit ut satis sufficienter sit
probatus status iste nullius ex Bullis prædictis. Dixit ta-
men nihil decidendum nisi audito Episcopo Lucensi, cujus
interest. Item ex verbis exemptionis apparere Ecclesiam
hanc esse subjectam Præposito etiam quoad legem diœce-
sanam: & cùm citato Episcopo multa hinc inde deducta
fuissent, tamdem Sac. Congregatio *die 23. Iulii* 1579. cen-
suit dicendum Præposito, ut ostendat Synodos ante Con-
cilium factas. Si autem nihil aliud deducatur, Congrega-
tio censuit Præposito competere examen in Parochiali-
bus prout Concilium dedit Episcopo *sess.24. cap.18.* Idem
de causis matrimonialibus, quia constat omnem jurisdi-
ctionem ordinariam datam Præposito, esse nullius, habe-
re jus congregandi Synodum diœcesanam, & congregasse
etiam post Concilium. Quam Congregationis sententiam
Sanctissimus ad se relatam approbavit. De præpositura

Pra-

Prati scripsi latè *in cap. Cùm ab Ecclesiarum à num. 13. usque in fin. de offic. Ordin.* De Abbatia S. Mariæ de Balneo item latè *in cap. Cùm dilectus, a num. 19. infra de relig. domib.* & de Abbatia sancti Joannis in Venere *in c. Nullus de Paroch.* ubi ego plenissimè de hujusmodi locis nullius diœcesis.

29 QUÆRO, An Abbatia Castri Durantis nullius diœcesis existat?

Cùm Sacr. Congregatio annis superioribus declarasset Abbati Castri Durantis esse committendas dispensationes matrimoniales, litteras in forma Significavit, aliaque hujusmodi quoad ejus subditos, si modò ipse jurisdictionem quasi Episcopalem, & proprium territorium haberet; hac decisione S. D. N. Paulo V. exhibita ex parte Abbatis fuerunt productæ scripturæ probantes in eo concurrere supradicta requisita jurisdictionis quasi Episcopalis, & territorii, petitumque fuit ut per litteras in forma Brevis decerneretur præcisè ut de cætero ipsi tales expeditiones committerentur. Sanctitas sua respondit hujusmodi requisita esse priùs ab ipso probanda coram S. Congregatione ab eaque obtinendum decretum, quod essent probata.

30 Ad dicta duo requisita justificanda Abbas exhibuit sententiam Rotalem, in qua ipsi uti jurisdictionem quasi Episcopalem, jusque congregandi Synodum habenti, ac proprium territorium, adjudicantur concursus parochialium. Unica quidem fuit sententia, sed causa commissa fuit in Rota omni, & quacumque appellatione remota, sententiaque habuit effectum.

Quamobrem Sac. Congregatio die 13. Julii 1606. inspecta sententia lata in Rota pro Abbate adversus Archiepiscopum Urbini, in qua Abbati tanquam nullius diœcesis existenti, ac proprium territorium, ac jurisdictionem quasi Episcopalem habenti, adjudicantur concursus parochia-
31 lium in ejus territorio vacantium; itemque perpensa præcedente commissione cum clausula *appellatione remota*, atque attestatione effectus dictæ sententiæ, & quasi possessionis Abbatis censuit satis, superque constare Abbatem quasi Episcopalem jurisdictionem, & proprium territorium habere, ac propterea supradictas litteras illi esse committendas, super quo quidem decreto fuerunt posteà expeditæ litteræ S. D. N. in forma Brevis.

Verùm tamen Archiepiscopus contendit adhuc Abbatiam prædictam esse in statu simplicis exemptionis, non autem nullius diœcesis ex duplici capite.

Primò, quia Rota pronunciavit Abbatis territorium esse exemptum à jurisdictione Archiepiscopi Urbinaten. ac proinde non esse in statu nullius, quia implicat contradictionem esse nullius diœcesis, & esse exemptum, ut dixit Rota *diverſ. decis. 207. num. 2. part. 2.* Addo Joan. Andr. *ad Specul.*
32 *titul. de privileg. verſ. Aliqui verò*. Etenim locus nullius nec est in diœcesi, nec de diœcesi; at locus exemptus licèt non sit de diœcesi, est tamen in diœcesi, *cap. Cùm Episcopus*, Gemin. *in 3. not.* & Franch. *in 2. de offic. Ordin. lib. 6.* gloss. in Clemen. *Frequens in ver. Primi anni*, ubi etiam Vitalin. *num. 127. de excess. Prælat.* Card. in Clem. 2. §. *Simili num. 4. de privil.* ubi etiam Lap. Abb. *num. 2.* Anchar. *in princip.* Imol. *num. 2. & num. 12. in fin.* atque alii omnes de privil. Feder. de Sen. *conſ. 2. num. 4. verſ. Quod autem, & num. 7.* Felin. *in cap. Grave col. 1. num. 5. & seq. de offic. Ordin.* Atque hoc ipsum discrimen constituit Concilium *cap. 9. sess. 24.* dum ea, quæ sub Paulo III. & Pio IV. prius statuta fuerant de visitatione Ecclesiarum exemptarum, extendit etiam ad Ecclesias sæculares nullius diœcesis, & tamquam de diversis loquitur etiam *cap. 10. sess. 23.* ibi, *etiamsi nullius diœcesis vel exempta, & in cap. 18. ejusdem sess. §. Et quia ad Collegii*, ibi, *etiamsi exempta, etiamsi nullius diœcesis*.

33 Ratio est quia privilegium exemptionis solùm eximit à subjectione, non autem à situatione, & denominatione. Vital. in d. Clem. 2. *de privil. num. 14.* & Franch. *in cap. 2. §. Statuto verſ. Sed adverte de constit. in 6.*

Deinde quatenus ex sententia Rotali fuerit diffinitum Abbatem esse in statu nullius diœcesis, contendit tamen Archiepiscopus illam sibi non obstare, uti notoriè injustum, quia sententia fundat se in privilegio exemptionis Bonifacii IX. cùm tamen illud privilegium fuerit revocatum à Martino V. ut ex Bulla revocationis exhibita. Et quamvis posteà idem Martinus ad instantiam Cardinalis Lucidi tunc prædictæ Ecclesiæ Commendatarii dictā suam revocationem ad suum beneplacitum suspenderit: dicta tamen suspensio, ut Archiepiscopus prætendit, non fuit simplex, ita ut per eam Abbatia fuerit absolutè redacta ad terminos privilegii Bonifacii IX. qui exemptionem concessit; sed Papa processit per viam novæ dispositionis, suspendendo priùs ad suum beneplacitum revocationem privilegii Bonifacii, Deindè novam dispositionem adjiciendo in hæc verba. *Volentes, & etiam ordinantes, quod hujusmodi nostra suspensione durante, Cardinalis, Conventus, Monasterium, Universitates, Clerus, & alii supradicti, Nobis & Romana Ecclesiæ dumtaxat sint subjecti; & ad Episcopalia iura eidem Episcopo & Capitulo persolvenda, aut alia mera subeunda minimè teneantur.* Verba enim illa, *Volentes & ordinantes*, important novam dispositionem, *glos. in cap. fin. in verb. Respondemus de verb. signif. in 6.* Dec. *in cap. Ex ratione n. 8. de appell.*

Itaque Martinus non suspendit simpliciter, sed præscripsit quid esset observandum durante suspensione, videlicet ut
Abbatia non teneretur ad onera Episcopalia, & esset im- 34
mediatè subjecta Sedi Apostolicæ, quæ quidem verba non statum nullius, sed simplicem, ac nudam exemptionem important, *cap. si Papa de privil. in 6.* Joan. Andr. *in Addit. ad Specul. in tit. de privil. num. 5. ver. prædictis*, Felin. *in cap. Grave num. 2. de off. Ordin.*

Quare petit Archiepiscopus, ut declaretur Abbatiam non esse nullius diœcesis, sed simpliciter exemptam, vel ut petatur votum Rotæ super hoc articulo an sit in statu nullius, præsertim quia ut constat ex decisionibus Rotalibus, non modo in Rota numquam fuit actum de his difficultatibus, an Martinus in dicta suspensione revocationis tradiderit novam formam, vel an Abbatia esset nullius diœcesis; sed Archiepiscopus numquam fuit auditus a Rota in judicio petitorio; in ultima enim decisione Seraphini, quæ in hac causa emanavit, fuit resolutum, ut causa discuteretur in petitorio, *& decisio edita fuit 2. Maii* 1601. ut in impressis decisionibus. Et postea nulla alia facta discussione, aut decisione edita die 9. Julii ejusdem anni lata fuit sententia in petitorio judicio.

Cæterùm his non obstantibus non videtur recedendum à decisis: nam Rota satis clarè pronunciavit Abbatem esse in statu nullius, non quidem per hæc verba (nullius diœcesis) sed per alia æquipollentia, atque idem importantia.

Id autem liquidò constat. Primò quia sententia Rotalis 35
definit Abbatem habere proprium territorium, quod nihil aliud est, quàm esse extra diœcesim; siquidem repugnant habere territorium, & esse in diœcesis, ut in terminis resolvit Rota coram Attrebatensi *in causa Constantiens. iurisdictionis 8. Maii* 1611. quæ habetur impressa in recentior. *decis. 324. part. 1.* Ideòque quotiescumque Abbates, vel alii inferiores Prælati habent territorium separatum, illud dicitur esse nullius diœcesis; ita ut nec in diœcesi, nec de diœcesi alterius censeri possit, sed sit proprium territorium, respectu cujus ipsi quoque diœcesani vocantur, gloss. in Clemen. 1. §. *Volumus in verb. Diœcesanis*, & ibi notat Cardinalis *in 4. quæst. num. 2.* Vital. *num. 4.* Imol. *num. 38.* & Abbas *num. 15. de for. compet.* Idem enim important hoc casu territorium, & diœcesis *cap. Si quis Abbas 18. quæst. 2. & cap. 2. de constit. lib. 5.* Vital. in Clemen. 2. §. *Sanè num. 44. de elect.* Archid. *in cap. Cum Episcopus in verbo non exempto, de off. Ordin. in 6.*

Et confirmatur, quia Rota non pronunciavit simpliciter Abbatem habere territorium, sed addidit territorium absolutum, exemptum, ac penitus liberatum ab omni dominio, jure, actione, atque omnimoda jurisdictione, potestate, & lege diœcesana Archiepiscopi Urbinaten.
Quæ quidem verba sic geminata, ac prægnantia absolutam 36
territorii separationem, ac dimembrationem important, Rota *diverſ. decis. 526. num. 4. part. 1.* Caputaq. *decis. 297. num. 3. part. 1.* Quod fusiùs prosequitur Anton. de Butr. *in conſ. 19. Quia hic agitur num. 3. & seq. verſ. 2. sola verba concessionis*. Innoc. Joan. Andr. & DD. *in cap. Pastoralis de donat.* De justitia verò sententiæ Rotalis in hac parte clarissimè constat, quia iisdem ferè verbis utitur, ac privilegium Bonif. IX. ut ibi: *Monasterium, necnon Castra, districtus, & territoria prædicta, &c. ab omni dominio, iure, actione, & omnimoda iurisdictione, & potestate, ac etiam lege diœcesana Episcopi Urbinaten. absolvimus, eximimus, ac perpetuo liberamus*.

Secundò in sententia Rotali diffinitur competere Abbati 37
excluso Archiepiscopo omnimodam, & Episcopalem ju-

jurisdictionem. Quibus quidem verbis constituitur Abbas
in proprio territorio, itaut veniat appellatione diœcesani,
glos. in d. Clemen. 1. *in ver. Diœcesani de foro compet.* gloss.
pragm. sanct. tit. de annis, &c. vers. in diœcesi pag. 117.
Abbas *in cap. Sicut unire de excess. Prælat.* & in Clement.
Diœcesani de vit. & honest. Cleric. ubi reconcilians gloss.
ibi, & in d. Clem. 1. quæ sibi oppositæ videbantur, ostendit
appellatione diœcesanorum etiam in materia nova, & præ-
judiciali venire inferiores habentes Episcopalem jurisdi-
ctionem exclusis Episcopis. Cùm enim privilegium sit ta-
le, ut nedum eximat, sed etiam tribuat jurisdictionem;
territorium dicitur effectum veluti propria diœcesis Abba-
tis, Joan. Andr. *in cap. Nimis circa med. de iureiur.* Anchar.
in cap. Postulasti sub num. 4. de foro compet. Rota *dict. decis.*
207. *part. 2. in fin.* Et in hoc quoque sententia Rotæ est
conformis privilegio Bonifacii, qui primò liberavit Abba-
tem cum territorio, & subditis ab omni jurisdictione,
&c. Episcopi Urbinaten. ac deindè subdit, *Cæterum
volumus, statuimus, & ordinamus, ut Clerus, Populus,
&c. quemadmodum Episcopo, & Capitulo de cætero Abbati
in spiritualibus, & temporalibus obedire teneantur, & sint
ordinario iure subiecti*, & infrà: *Omnimoda iurisdictio
quemadmodum ad Episcopum, & Capitulum pertinebat,
ad Abbatem pertineat, & pertinere debeat*, præsertim,
quia non solùm Abbas, verùm etiam illius subditi à Rota
pronuntiantur liberi, ac penitus absoluti à jurisdictione
Episcopi, quo casu Abbas dicitur habere proprium territo-
rium, & diœcesim, ut in specie concludit Gemin. post
Joan. de S. Georg. *in cap. 2. col. 4. vers. Quæro an inferiores
Prælati habeant territorium*, atque ibi etiam Anch. *sub
num. 10. vers. Si verò per privilegium de Constit. in 6.* &
sequuntur DD. hìc. In quo etiam constat de justitia ejus-
dem sententiæ, quæ omninò convenit cum privilegio, ut
ex illis verbis, *Monasterium &c. Territorium, &c. cum
clero, populo, omnibusque personis tam ecclesiasticis, quam
sæcularibus utriusque sexus ab omni dominio, iure, actione,
&c. Episcopi Vrbinaten. perpetuo liberamus.*

38 Postremò, aliis omissis hoc ipsum concludenter proba-
tur, quia cùm Abbas consuluisset Sac. Congregationem
Concilii, an sibi liceret instituere concursus parochialium
in suo territorio vacantium: Congregatio respondit ita de-
mum hoc jus competere inferiori Prælato, si habeat omni-
modam jurisdictionem Episcopalem, nec alicui subdatur,
& sit immediatè subjectus Sedi Apostolicæ, nullius diœ-
cesis, proprium habeat territorium, habeatque jus con-
gregandi Synodum, & legitime constet illam congregasse,
&c. Unde Abbas pro his qualitatibus justificandis adi-
vit Rotam, quæ posteà inter cætera pronuntiavit jus
instituendi concursus pertinere ad Abbatem in suo ter-
ritorio; sententiaque ipsa in rem judicatam transivit.
Quamobrem apertè convincitur ex sententia Rotali, Abba-
tem esse in statu nullius diœcesis; aliàs enim non verificata
hujusmodi qualitate nullius diœcesis minimè potuissent
ipsi Abbati adjudicari concursus, cùm ex sententia Sacr.
Congregationis id jus non competat inferiori hanc quali-
tatem non habenti.

39 Non obstat, quòd Rota pronuntiaverit, Abbatem esse
exemptum, & quòd status exemptionis sit incompatibilis
cum statu nullius diœcesis, *ex d. decis.* 207. nam responde-
tur, exemptionem esse in duplici differentia; alia enim est
simplex, & ordinaria, & hæc non eximit à diœcesi; ideò-
que est incompatibilis cum statu nullius, & de hac loqui-
tur Rota *d. decis.* 207. Alia est exemptio plena, & absolu-
ta, qualis est ista Abbatiæ Castri Durantis, & hæc eximit
à diœcesi, & constituit exemptum in proprio territorio;
ita in puncto distinguit, & declarat Abb. in d. Clem. *Diœ-
cesani de vita, & honest. Cleric.* Gemin. & Anchar. supra
relati *in d. cap. 2. de Constit. in 6.* atque eademmet Rota *d.
decis. 207. in fin.*

Quarum specierum exemptionis meminit etiam Achil.
decis. 360. & seq. quæ est 14. & 15. de privileg. Put. *decis* 115.
lib. 3. Angel. Sylv. & Tabien. *in ver. Exemptio in princ.*

Rursus non obstat, quòd Martinus V. in Bulla prædicta
suspensionis tradiderit novam exemptionis formam ipsa su-
spensione revocationis durante: nam primò respondetur
id repugnare tum verbis Bullæ, tum menti ipsius Pontificis.
Verbis quidem, quia Papa ibi duo facit, primò absolutè su-
spendit revocationem, per quam quidem suspensionem
non est ambigendum Abbati fuisse restitutam priorem
exemptionem ex privilegio Bonifacii competentem. De-
inde non per modum limitationis, sed additionis, & aug-
menti superaddit, *Volentes, & etiam ordinantes, ut dicta
suspensione durante Abbatia non teneatur ad onera Episcopa-
lia, & sit immediatè subiecta Sedi Apostolicæ*, quibus verbis
patet, Summum Pontificem non tantùm restituisse Abbati
primum privilegium, sed etiam addidisse exemptionem ab
oneribus Episcopalibus, cùm particula illa, *etiam*, sit am-
pliativa, seu implicativa præcedentium, *l. Conventicu-* 40
lam, ubi not. C. de Episcopis, & Cler. Bart. *in l. Sunt quoque n.
4. ff. de hær. instit.* esset enim omnino contra jurisdictionis
naturam, ut per illam orationem, *volentes, & etiam ordi-
nantes*, restringeretur dispositio, quæ ex vi verborum am-
pliari deberet, & contra regulam *l. legata inutiliter, ff. de
adim. leg. l. Titia, §. fin. de manum. testam. & l. Quod favore,
C. de leg. cum concord.* præsertim quia novatio privilegii non 41
præsumitur, nisi de illa expressè caveatur, Anchar. *cons.* 161.
n. 5. & latiùs Menoch. *cons. 202. n. 13. & seq.* etiamsi poste-
rior concessio magis, vel minus contineat, quàm prima,
Menoch. *ibid. n.* 14. Mant. *de tacit. & ambig. convent. lib. 17.
tit. 1. n.* 18. Et etiam hujusmodi intellectus contra mentem
Martini, siquidem est omninò inverisimile, ut instante
Cardinali Lucido pro restitutione privilegii amplissimi, eò
quòd illius revocatio redundaret in maximum Abbatiæ de-
trimentum; Papa, qui in specie asserit se ad hæc moveri tum
aliis de causis, tum ob dicti Cardinalis benemerita, non
concedat deinde nisi nudam, & purissimam exemptionem
absque ulla jurisdictione etiam civili sine beneficiorum col-
latione, atque aliis pluribus, quæ in priori privilegio con-
tinebantur. Quod etiam pugnat cum observantia imme-
diatè subsecuta: nam Abbates fuerunt semper in pacifica
possessione saltem cognoscendi causas civiles, & crimina-
les, beneficia conferendi, &c. ut probatur inter cætera ex
sententia Rotæ, qua diffinitur privilegium Bonifacii esse
observatum, atque observandum.

Neque obstat, quòd aliàs dicta verba *volentes, &c.* essent
superflua, eò quòd cùm Abbatia esset jam subjecta Sedi A-
postolicæ, supervacaneum fuisset illam rursus subjicere.
Nam respondetur id vel factum esse ad abundantiorem
cautelam, vel quia cùm in privilegio Bonifacii nulla fieret
expressa mentio de exemptione Abbatis ab oneribus Epi-
scopalibus, superfluum non fuit eumdem claris verbis exi-
mere, & quoad hoc immediatè subjicere Sedi Apostolicæ.
Vel demum quia cùm in privilegio Bonifacii subjiciantur
Sedi Apostolicæ Monasterium, atque illius personæ; pote-
rat dubitari, an per hæc verba Clerus quoque, & populus
censerentur subjecti per ea, quæ habentur *in cap. Per exem-
ptionem de privileg. in 6.* Quæ difficultas fuit sublata per
Bullam revocationis Martini V. in qua non modò Mona-
sterium, verùm etiam populus, & Clerus speciatim Sedi
Apostolicæ subjiciuntur; ac proinde verba illa *Volentes, &
etiam ordinantes*, retinent propriam naturam etiam quoad
hoc, ut novam dispositionem inducant, juxta gloss. *in d. cap.
fin. in ver. Respondemus de verbor. signific. in 6.* atque alios
superiùs citatos.

Postremo quidquid sit de meritis causæ, pro Abbate stat 42
res judicata, quæ omnem tollit difficultatem. Sed hæc dicta
sint, ut etiam liqueat de non jure Archiepiscopi. Ex quibus
videtur responden. Abbatiam esse verè in statu nullius Diœ-
cesis. Et ita S. Congregatio respondit, ut dixi *in cap. Nullus
num. 20. & seq. infrà de Paroch.* Hodie Ecclesia hæc Castri
Durantis est Episcopalis sub titulo Urbaneæ: nam SS. D. N.
Urbanus VIII. die 18. Februarii 1636. in Consistorio Eccle-
siam S. Angeli in Vado ad Metaurum, quæ nobis patria di-
lectissima est, & dictam Ecclesiam Castri Durantis in ca-
thedrales æquè principaliter unitas, & utrumque oppidum
in civitatem erexit.

Porrò Abbates, Priores, Præpositi, & Archipresbyteri, 43
quibus hodie dispensationes, & alia rescripta Apostolica à
Dataria, & Cancellaria diriguntur, sunt infrascripti, videlicet.

Abbas Montis Cassinensis, Ordinis S. Benedicti nullius
Diœcesis Provinciæ Capuan.

Abbas Monasterii S. Mariæ Farsen. Ordinis S. Benedicti
nullius Diœcesis in districtu Urbis.

Abbas Monasterii S. Silvestri Terræ Nonantulæ Ordinis
S. Benedicti nullius Diœcesis Provinciæ Ravennaten.

Abbas Monasterii Sanctorum Vincentii, & Anastasii ad
Aquas Salvias Cisterciens. Ordinis Trium Fontium num-
cupatus propè & extra mœnia urbis nullius diœcesis.

Abbas

Abbas Monasterii S. Salvatoris majoris nuncupatus Ordinis S. Benedicti in districtu Urbis nullius diœcesis.

Abbas Monasterii Montis Virginis Ordinis S. Benedicti nullius diœcesis Provinciæ Beneventan.

Abbas Monasterii Sanctissimæ Trinitatis Caveñ. Ordinis S. Benedicti nullius diœcesis Provinciæ Capuan.

Abbas Monasterii S. Christophori Terræ Castri Durantis Ordinis S. Benedicti nullius diœcesis Provinciæ Urbinateñ. Hodie est Cathedralis, ut prædixi.

Abbas Monasterii S. Mariæ Oppid. Pinaroli Ordinis S. Benedicti nullius diœcesis Provinciæ Taurineñ.

Abbas sæcularis, & Collegiatæ Ecclesiæ S. Petri Oppidi de Lerma nullius diœcesis Provinciæ Burgeñ.

Abbas Monasterii S. Mariæ de Cadossa nullius diœcesis Provinciæ Salernitañ.

Abbas Monasterii S. Michaelis de Cuizano nullius diœcesis Provinciæ Tarraconeñ. S. Benedicti, seu alterius Ord.

Abbas Monasterii de Salagon nullius diœcesis Provinciæ Compostellan. Ordinis S. Benedicti.

Abbas Monasterii SS. Trinitatis, Ordinis S. Benedicti nullius diœcesis Provinciæ Reghieñ. hoc Monasterium fuit unitum Collegio Græcorum de Urbe, & hodie huic litteræ Apostolicæ non committuntur.

Prior Monasterii per Priorem gubernari soliti S. Laurentii prope Padulam Carthusieñ. Ordinis nullius diœcesis Provinciæ Salernitañ.

Prior Prioratus S. Jacobi de Spatha nullius diœcesis Provinciæ Compostellañ.

Prior Prioratus S. Benedicti Militiæ, & Villæ de Alcantara nullius diœcesis Provinciæ Compostellañ. cui ex indulto Urbani VIII. tantum committuntur matrimoniales, non autem beneficiales.

Prior Prioratus de Veles nullius diœcesis Provinciæ Toletañ.

Prior Prioratus de Magazela militiæ de Alcantara nullius diœcesis Provinciæ Compostellañ.

Præpositus Ecclesiæ S. Mariæ Terræ Pisciæ nullius diœcesis Provinciæ Florentiñ.

Præpositus Ecclesiæ Beatæ Mariæ Terræ Attini nullius diœcesis Provinciæ Theatiñ.

Præpositus sæcularis Ecclesiæ S. Deodati Oppidi ejusdem S. Deodati nullius diœcesis Provinciæ Treviereñ.

Archipresbyter sæcularis, & Collegiatæ Ecclesiæ Sancti Petri Oppidi Aggetiñ. nullius diœcesis Provinciæ Taraconeñ.

In commissionibus tamen, quæ diriguntur Abbatibus, Prioribus, Præpositis, & Archipresbyteris supradictis non admittitur supplicatio, nisi fuerit concepta his verbis, videlicet: *Supplicant igitur humiliter S. V. Oratores prædicti, quatenus Abbati Monasterii N. Ordinis sancti N. nullius diœcesis Provinciæ N. particulare, ac separatum territorium, ac jurisdictionem quasi Episcopalem in dicto loco exercenti, etiam si de illis personis non sit, quibus similes causæ per Sedem Apostolicam committi consueverunt, committere, & mandare, ut cum eisdem Oratoribus dispenset.* Et postmodum eadem verba repetuntur in dispositiva litterarum: exceptis tamen Abbatibus Cassinensi, & Farfensi, quibus fiunt commissiones absque prædicta clausula, & adjicitur, *sive ejus Vicario*, quod tamen non fit cum aliis. Abbas verò Sublaceñ. non reperitur adnotatus inter alios, & illi non consueverunt committi nisi matrimoniales, &c.

[Sed quia hodie nonnulli deficiunt, & aliqui sunt, quibus dispensationes Matrimoniales non committuntur, ideò hic inseritur alia notula nuper habita ab officialibus Datariæ, videlicet.

Abbati Monasterii Montis Cassinensis Ordinis S. Benedicti nullius diœcesis Provinciæ Capuanæ, sive ejus Vicario in spiritualibus generali.

Abbati sæcularis, & Collegiatæ Ecclesiæ S. Martini Oppidi ejusdem S. Martini nullius diœcesis in districtu Urbis, sive ejus Vicario in spiritualibus generali.

Abbati Monasterii S. Mariæ Farfeñ. Ordinis S. Benedicti nullius diœcesis in districtu Urbis, sive ejus Vicario in spiritualibus generali.

Abbati Monasterii S. Salvatoris Majoris Ordinis S. Benedicti nullius diœcesis in districtu Urbis, sive ejus Vicario in spiritualibus generali.

Abbati Monasterii Sanctissimæ Trinitatis Caveñ. Ordinis S. Benedicti nullius diœcesis Provinciæ Salernitanæ.

Abbati Monasterii S. Scholasticæ Sublacensis Ordinis S. Benedicti nullius diœcesis in districtu Urbis.

Abbati Monasterii Montis Virginis Ordinis Sancti Benedicti nullius diœcesis Provinciæ Beneventanæ.

Abbati Monasterii S. Silvestri terræ Nonantulæ Ordinis S. Benedicti nullius diœcesis Provinciæ Ravennateñ.

Abbati Monasterii sanctorum Vincentii, & Anastasii ad aquas Salvias Ordinis Cisterciensis trium Fontium nuncupati, nullius diœcesis Provinciæ Seneñ.

Abbati Monasterii S. Mariæ Oppidi Pinaroli Ordinis S. Benedicti nullius diœcesis Provinciæ Taurineñ.

Abbati sæcularis, & Collegiatæ S. Petri Oppidi de Lerma nullius diœcesis Provinciæ Burgeñ.

Abbati Majori nuncupato sæcularis, & Collegiatæ Ecclesiæ S. Mariæ Majoris ad Nives Urbis Romæ, nuncupato Oppidi de Olivares, nullius diœcesis Provinciæ Hispaleñ.

Priori Monasterii per Priorem gubernari soliti SS. Stephani, & Brunonis de Nemore nuncupati, Carthusianorum Ordinis nullius diœcesis Provinciæ Regineñ. Casalium videlicet, Serræ, Spatulæ, Bijungi, Montauri, Gasparivæ tantùm.

Priori Monasterii per Priorem gubernari soliti S. Laurentii prope Padulam, Carthusianorum Ordinis Abbati S. Mariæ de Cadossa, nullius diœcesis Provinciæ Salernitanæ.

Priori Prioratus de Magazela Militiæ de Alcantara nullius diœcesis Provinciæ Compostell.

Priori Prioratus de Veles nullius diœcesis Provinciæ Toletanæ.

Priori Prioratus S. Jacobi de Spata nullius diœcesis Provinciæ Compostellanæ.

Præposito sæcularis, & Collegiatæ Ecclesiæ B. Mariæ Terræ Pisciæ, nullius diœcesis Provinciæ Florentinæ.

Præposito sæcularis, & Ecclesiæ B. Mariæ Terræ Attini, nullius diœcesis Provinciæ Theatinæ.

Officiali Archiepiscopi Tarraconensis in Insula Erice, à Civitate Tarraconensi 200. milliaribus, & ultrà distan. Officiali Archiepiscopi in dicta Insula ritè deputato, etiamsi de illis, &c.

Vicario Monasterii Abbatiæ nuncupatæ Sancti Martini Capituli Canonicorum Basilicæ S. Petri de Urbe, nullius diœcesis Provinciæ Theatinæ.]

DE FORO COMPETENTI.

Honorius III. Archiepiscopo, Decano, & Archidiacono Turonen.

CAPUT XV.

EX parte B. quondam Angliæ Reginæ fuit propositum, quòd cùm nobilem virum G. detentorem castri Segrey, ratione dotalitii pertinentis ad ipsam, quo per eum, vel ejus complices contra justitiam fuerat spoliata, auctoritate bonæ memoriæ Joannis Papæ prædecessoris nostri coram vobis traxisset in causam: Dictus nobilis excipiendo proposuit, quòd litteræ Apostolicæ non valebant, pro eo quòd castrum Guargiæ, ubi est ejus domicilium principale, consistit in diœcesi Rodoñ. quæ ultra duas dietas à Turonis est remota. Verùm replicatum fuit ex parte Reginæ, quòd idem nobilis Turonis satis poterat conveniri, cùm non solùm in Rodoñ. diœcesi, sed etiam in Andegavensi diœcesi existat, eò

eò quòd & castra, & redditus plures habet in ipsâ : & castrum, de quo quæstio vertitur, in eadem est diœcesi, quæ à Turoñ. nequaquam ultra duodecim leucas distat. Idem quoque adjecit, quòd cùm dicta Regina jus suum coram domino feudi prosequi debuisset, litteræ Apostolicæ non valebant, cùm non faciebant mentionem, quòd dominus feudi fuerit requisitus, & ipse in exhibenda justitia extiterit negligens, vel remissus: subjiciens quòd eædem litteræ, falsitate expressâ fuerant impetratæ, eò quòd suggestum fuerat castrum illud ad eamdem Reginam ratione dotalitii pertinere, cùm nec ab initio, nec durante matrimonio, à viro sibi fuerat in donationem propter nuptias assignatum. Ad hoc autem fuit ex parte ipsius Reginæ responsum, quòd vidua spoliata, irrequisito feudi domino, spoliatorem seu detentorem rei, coram Ecclesiastico judice poterat convenire, cujus interest viduas defensare : & infrà. Mandamus quatenus si vobis constiterit dictum nobilem, terram & mansionem habere in Andegavensi diœcesi, in qua interdum consuevit commorari, & ipsam diœcesim ultra duas à Turoñ. non distare dietas, & in eadem litigiosam rem esse, non obstantibus exceptionibus aliis, quæ in petitorio potius quàm in possessorio, (quod Regina contra eumdem nobilem intentabat) locum habere videntur, in ipso negotio juxta priorum continentiam litterarum, ratione prævia procedatis.

S V M M A R I V M.

1 *Miserabilis persona potest laicum interdicto* Unde vi, *coram iudice Ecclesiastico convenire, etiamsi res subtracta dicatur feudalis.*

2 *Miserabiles personæ habent electionem fori, & possunt convenire adversarios suos etiam in Curia Principis.*

3 *Papa licèt sit Ordinarius singulorum, tamen causas ab Ordinariis non avocat sine iusta, & rationabili causa.*

Et per rescriptum manu propria signatum, num. 6. & 8.

4 *Deus regit infima per inferiores Angelos, media per superiores, suprema per seipsum.*

5 *Papa explet minima per Plebanos, & alios inferiores, media per Episcopos, & suprema per seipsum.*

7 *Causa miserabilis personæ, quæ iuxta Canonicas sanctiones tractari debet in Curia, ut validè committatur, an requirat subscriptionem Papæ, & num. seqq. usque in finem.*

8 *Tridentinum Concilium sess. 24. cap. 20. expenditur.*

Papæ subscriptio in causis avocandis ab Ordinariis in prima instantia quando requiratur, ibid. & n. seqq.

10 *Pupilli causa, maximè supposita perhorrescentia, apud Principem tractari debet.*

11 *Causa, in qua agitur de interpretatione litterarum Apostolicarum, apud Sedem est cognoscenda.*

12 *Signatura iustitiæ commissio sufficit in causis, quæ in Curia tractari debent.*

1 EX parte. *Miserabilis persona potest laicum interdicto* *Vnde vi*, coram judice Ecclesiastico convenire. Hoc dicit, secundùm Joan. Andr. & omnes. Addit Abbas Siculus, etiamsi res subtracta dicatur feudalis.

2 Nota primò ex hac Decretali miserabilem personam, qualis erat hæc Vidua Regina Angliæ, posse convenire laicum in foro Ecclesiæ, etiamsi Judex Ecclesiasticus aliàs in causa illa non sit judex competens. Concordat textus *in cap. Significantibus*, inducendo illum, ut ibi dixi *num.* 43. & 62. & 85. *suprà de offic. Delegat. & in cap. Super quibusdam in fin.* ibi, *Item viduis, pupillis, orphanis, & personis miserabilibus tenearis in iudicio Ecclesiastico respondere infrà de verb. significat.* habent enim tales electionem fori, & possunt adversarios suos convenire etiam in Curia Principis, præsertim si illorum potentiam perhorrescant, ut est textus celebris *in leg. Vnica*, & ibi scribentes omnes, *C. Quando Imperat. inter pupill. & viduam*, & scripsi latissimè *in dict. cap. Significantibus*. Et hæc est una ex caussis, quæ juxta Canonicas sanctiones in curia sunt tractandæ ad præscriptum Concilii Tridentini *cap. 20. vers. Ab his excipiantur causæ sess.* 24. Quemadmodum respondit Sebastianus Vantius Episcopus Urbevetanus, qui unà cum gravissimis Jurisconsultis, & Rotæ Auditoribus à Sac. Congregatione Concilii de mandato san. mem. Gregor. XIII. hac de re fuit consultus, ut dixi *in cap. Licèt, il secondo à*
3 *num.* 3. *maximè num.* 35. *infrà eodem*. Nam regulariter non solet Papa se immiscere in causis ad Ordinarios pertinentibus : quamquam enim sit Ordinarius singulorum, nec ulli fas sit illius forum declinare, *cap. Cuncta per mundum 9. qu. 3.* gloss. *ult. in dict. cap. Licet infrà eod. & in cap. Cum nullus in ver. In eadem, de tempor. ordinat. lib. 6.* Cùm Papæ jurisdictio non restringatur ad limites alicujus territorii, ut post Innocen. *in cap.* 1. *num.* 2. & Butr. *ibi num.* 31. *suprà de offic. Delegat.* Dicit Marianus Socin. *in cons.* 237. *Difficultatem num.* 1. *col.* 2. tamen causas ab Ordinariis locorum ad se non avocat sine justa, & rationabili causa, *cap. Per principalem 9. qu. 3.* Idque jure optimo : nam, ut inquit Beatus Dionysius *de Ecclesiastica Hierarchia c.* 6. *Nostra Hierarchia a Deo traditis Ordinibus sanctè disposita sanctis, & cœlestibus Hierarchiis conformis est*, & notat Hostiens. *in c. Cum contingat num.* 6. *de ætat. & qualit.* Et Ecclesia militans exemplata est divinitùs à triumphante, ut dicit gloss. in Clem. *fin. in ver. Ecclesia de hæreticis*. Unde quemad- 4
modum Deus optimus maximus regit infima per inferiores Angelos, media per superiores, & suprema per seipsum, ut docet S. Thomas ; ita Romanus Pontifex, qui non 5
puri hominis, sed veri Dei vicem gerit in terris, *c. Quanto de translat. Episcop.* & à quo tanquam à fonte omnis per Ecclesiam jurisdictio diffunditur, *cap. Loquitur Dominus 24. qu. 1. c. 1. 22. dist.* Minima explet per Archidiaconos, Plebanos, & alios inferiores, *cap. 1. & cap. Ad hæc de offic. Archid. cap. 1. & cap. fin.* & ibi gloss. *in ver. Sua, de offic. Archipresbyt. cum similibus*. Media per Episcopos, qui sunt vocati ab Ecclesia Romana in partem solicitudinis, non in plenitudinem potestatis, *cap. Qui se scit, & cap. Decreto 2. qu. 6.* dixi *in cap. Perniciosum num.* 31. *suprà de offic. Ordinar.* Majora per seipsum, ut *cap. Nec licuit 17. distinct. cap. Maiores de Baptismo, c. 1. de translat. Episcop. cum concordantibus*. Unde à Tridentina Synodo providè cautum est, ut 6
causæ omnes ad forum Ecclesiasticum quomodolibet pertinentes coram Ordinariis locorum in prima instantia cognoscantur, & terminentur ; & si quas Romanus Pontifex ex urgenti, rationabilique causa duxerit committendas, aut avocandas, id fiat per speciale rescriptum signaturæ Sanctitatis manu subscribendum, ut in Decreto *cap. 20. sess. 24.* de quo plura scripsi *in cap. Licet à num. 30. usque in finem, & in cap. Significasti num. 31. infrà eodem.*

Hic QUÆRO, An requiratur subscriptio Papæ ad hoc, 7
ut causa miserabilis personæ, quæ juxta Canonicas sanctiones tractari debet in Curia, validè committetur.

Cùm Ludovica de Corduba esset in possessione hæredi- 8
tatis paternæ, Gondisalvus de Cardena objecit illi, quod illegitima esset, ac propterea incapax hæreditatis, non obstante quòd ejus parentes obtinuissent à Clemente VIII. dispensationem ad contrahendum matrimonium, sed quia quæstio nativitatis ad sacrorum Canonum præscriptum coram Judice Ecclesiastico duntaxat tractanda erat juxta Constitutionem Alexandri III. relatam *in cap. Lator, qui filii sint legitimi*. Ludovica minor ætate perhorrescens in partibus litigare cum adversario potenti, obtinuit à Signatura Justitiæ, ut causa in Rota committeretur : cui quidem commissioni adversarius opposuit, quòd non fuerit subscripta manu Papæ, quemadmodum præscribitur Decreto Concilii Tridentini *cap. 20. sess.* 24. in causis, quas in prima instantia Summus Pontifex ab Ordinariis avocandas judicaverit, atque hoc prætextu causam ad Concilium Regium deferendam curavit.

Itaque consulitur Sacra Congregatio, an ejusmodi commissioni objici possit vitium nullitatis, propterea quod manu sanctissimi subscripta non fuerit.

Videtur respondendum negativè : nam Decretum 9
d. cap. 20. primò statuit, ut causæ ad forum Ecclesiasticum per-

pertinentes coram Ordinariis locorum in prima instantia cognoscantur, & terminentur: deindè excipit duo genera causarum his verbis: *Ab his excipienda causa, quæ iuxta Canonicas sanctiones apud Sedem Apostolicam sunt tractanda, vel quas ex urgenti, rationabilique causa iudicaverit Summus Romanus Pontifex per speciale rescriptum signaturæ Sanctitatis suæ manu propria subscribendum committere, & avocare.* Atque ita subscriptio Papæ non requiritur, nisi in secundo casu. Præsens autem causa secundum ea, quæ proponuntur, apud Sedem tractari debet: atque ita est in primo casu duobus fundamentis.

10 Primò, quia causa pupilli, maximè supposita perhorrescentia, apud Principem cognoscenda est, vulgata *l. unica, vers. Quod si pupilli, C. Quando Imperator inter pupillos*, ubi in specie Baldus *num. 2. cap. Regum 22. q. 5.* Ideòque usus inolevit, ut causæ hujusmodi in Rota committantur, ut apud Caputaqu. *decis. 1. num. 3. de iureiuran.* & Put. *decis. 34. lib. 3.*

Secundò, quia cùm agatur de interpretatione litterarum 11
Apostolicarum, quibus Clemens VIII. dispensavit inter patrem, & matrem Oratricis, ut legitur in commissione, causa apud Sedem tractari debet, ut est textus in *cap. Cum venissent, de iudiciis*. Sac. Congregatio autem alias animadvertit manum Papæ requiri, ubi avocatur causa, quæ non debet in Curia tractari: at verò in iis, quæ in Curia tractari debent, qualis est præsens causa, dixit sufficere signaturam Justitiæ; ideòque à se esse, ut cùm causæ a signatura Justitiæ in Curia committuntur, in litteris generaliter exprimatur causam esse talem, quæ juxta Canonicas sanctiones in Curia tractari debeat; idque jussit significari Præfecto signaturæ Justitiæ, quod fuit diligenter observatum in commissione, de qua agitur.

D E F O R O C O M P E T E N T I.

Gregorius IX. Abbati Trecen.

C A P U T XVIII.

Significasti nobis, quòd P. Clericus ad petitionem C. mercatoris, se tuæ jurisdictioni subjecit, si in termino nunc elapso de pecunia mutuata non satisfecisset eidem: & infrà. Inquisitioni tuæ taliter respondemus, quòd licèt privatorum consensus, eum qui jurisdictioni præesse dignoscitur, suum possit judicem constituere: Clerici tamen in judicem non suum, (nisi fortè sit persona Ecclesiastica, & Episcopi diœcesani voluntas accedat) consentire non possunt.

S V M M A R I V M.

1 *Clericus sine diœcesani licentia non potest se submittere iurisdictioni non sui iudicis.*
2 *Abbas an habeat iurisdictionem Ordinariam de iure communi, qua prorogari possit etiam per Clericos sæculares, & num. seqq. usque ad num. 11.*
3 Jurisdictionis, *verbum intelligitur de ordinaria.*
4 *Dominium in dubio intelligitur de directo, non de utili.*
5 *Prorogatio cadit super simili specie iurisdictionis, quæ prorogatur.*
6 *Prorogatio iurisdictionis potest fieri etiam in causis spiritualibus, si iudex alias possit de illis cognoscere.*
7 *Prorogari non potest de persona ad personam iurisdictio limitata.*
Declaratur, num. 9. & num. 14.
8 *Iurisdictio eius, qui præest Collegio, est prorogabilis.*
10 *Prorogari potest iurisdictio ordinaria competens alicui de consuetudine, vel alio iure speciali.*
11 *Prorogatio iurisdictionis, ut fieri possit à Clerico, quæ requirantur, & num. seqq. usque ad num. 18.*
12 *Prorogatio iurisdictionis iudicis non sui, an inducatur ex tacito consensu partium.*
13 *Laicus potest prorogare iurisdictionem iudicis alieni etiam sine consensu iudicis proprii: Clericus autem non potest, & cur, & num. 37.*
14 *Prorogatio iurisdictionis fieri non potest, nisi in iudicem ordinarium.*
15 *Iurisdictio delegata non est prorogabilis de persona ad personam, sed benè de re ad rem.*
16 *Prorogare non potest Clericus iurisdictionem iudicis laici etiam de diœcesani consensu.*
17 *Nisi in causis merè civilibus.*
18 *Prorogatio iurisdictionis, & delegatio in quibus differant, & num. seqq. usque ad num. 23.*
19 *Episcopus non potest Clericum invitum submittere iurisdictioni alterius Episcopi, & num. 30.*
20 *In prorogantibus iurisdictionem iudicis præsentis, & acceptantis non est locus pœnitentiæ.*
21 *Appellatur à sententia iudicis ex prorogatione iurisdictionis ad illius superiorem.*
22 *Intellectus* l. Episcopale, C. de Episc. audien.
23 *Auditor Cameræ an possit cognoscere, & terminare in prima instantia causam criminalem Clerici Episcopo subiecti de ipsius Episcopi consensu, & num. seqq. usque in fin.*
24 *Prorogatio iurisdictionis potest fieri etiam in criminalibus, ubi proceditur per viam accusationis, & n. 32.*
25 *Et quid si procedatur per viam inquisitionis.*
Ad prorogationem iurisdictionis sufficit consensus illius, de cuius præiudicio agitur, ibid.
26 *Iurisdictio à Concilio Tridentino Ordinariis tributa in prima instantia, censetur aliis adempta.*
27 *Iurisdictio acquiritur devolutione, delegatione, & prorogatione.*
28 *Devolutio iurisdictionis in prima instantia non fit ad Legatos, & alios quoscumque vigore facultatum, nisi Episcopo prius requisito, & negligente, & n. 33.*
29 *Episcopus non potest causam committere extra diœcesim, nisi & litigantes consentiant, & num. 31.*
31 *Causæ etiam criminales ad forum Ecclesiasticum pertinentes in prima instantia cognosci debent coram Ordinario loci, & non coram alio, nisi de ipsius Ordinarii, & partium consensu.*
33 *Legati, & Nuntii possunt procedere in prima instantia Episcopo requisito, & negligente, non autem consentiente.*
34 *Negligentiam debet præcedere monitio, ut sit locus devolutionis.*
35 *Et an debeat esse trina, vel sufficiat unica.*
36 *Archiepiscopus potest cognoscere causas subditorum suffraganei in prima instantia negligente, non autem consentiente Episcopo.*
37 *Laicus in causa spirituali, an possit prorogare iurisdictionem iudicis non sui.*

Significasti. Clericus sine diœcesani licentia non potest se 1
submittere jurisdictioni non sui judicis, vel plenius. Quamvis laicus possit jurisdictionem non sui judicis prorogare; Clerici tamen non possunt, nisi prorogatio fiat de diœcesani consensu, & in judicem Ecclesiasticum. Hoc dicit. Communis divisio. Secunda ibi, *Inquisitioni*.

Nota primò ibi, *se tuæ iurisdictioni subiecit*; juncta su- 2
prascriptione, Abbatem habere jurisdictionem ordinariam in foro contentioso, quæ potest prorogari etiam per Clericos sæculares. Nam verbum, *iurisdictionis*, hìc positum 3
de ordinaria intelligitur, aliàs non esset prorogabilis, ut *l. 1. ff. de iudic.* ibi, *Qui tribunali præest, vel alias iurisdictionem habet, scilicet ordinariam*. Et est simile in domi- 4
nio,

nio, quod in dubio intelligitur de directo, non de utili, ut
l. 1. *ff. Si ager vectigali*, & tenet Bart. *cons.* 243. *Fuit qui-*
dam num. 1. *circa medium*, *vers. Nam ubi de dominio lib.* 1.
& Cardin. *hic in* 1. *not.* sic etiam excommunicatio simplici-
ter lata intelligitur de majori, ut *cap. Si quem infrà de sen-*
tent. excommunic. Vocabula enim in potiori significatu
sunt accipienda, ut *Inst. de jur. nat.* §. *Sed jus quidem civile*
in fin. Verùm Hostiens. intelligit hunc Abbatem habuisse
jurisdictionem ordinariam de consuetudine, cùm inferior
de jure communi non habeat contentiosam, *cap. Quanto*
de offic. Ordin. & cum eo transeunt hìc Joan. Andr. *num.* 1.
& Butr. *in* 1. *not.* & est verior, & magis communis opi-
nio, ut dixi *in d. cap. His quæ num.* 36. *suprà de majorit. &*
obed. Atque ita Host. videtur sentire seclusa consuetudine
jurisdictionem Abbatis non esse prorogabilem, quod aper-
5 tiùs firmat Petr. de Anchar. *num.* 1. ea ratione, quia licèt
Abbas habeat jurisdictionem super Monachos quoad cor-
rectionem; tamen quoad extraneas personas, & de cau-
sa, quæ non cadit sub eadem specie, & qualitate jurisdi-
ctionis, non videtur posse cognoscere per modum jurisdi-
ctionis prorogatæ; quia prorogatio propriè cadit sub simi-
li specie jurisdictionis, quæ prorogatur, & non quoad
aliam dissimilem, ut notatur in *l.* 1. *C. de jurisdict. omn. ju-*
dic. & per Cyn. *in l. Testamenta in princip. C. De testam.* ubi
argumento illius legis dicit illam demùm jurisdictionem
posse in alium judicem prorogari, quàm ille judex habet in
suos subditos; & ideò si quis esset deputatus tantùm ad
maleficia, non posset quis illius jurisdictionem prorogare
ad causas civiles, & sic de similibus. Idem notat Bart. in
l. Inter convenientes num. 1. *ff. Ad municipal.* dicens proro-
gationem fieri debere in his, quæ sunt ejusdem speciei;
ideòque jurisdictionem in causis pecuniariis prorogari non
posse ad causas meri, vel mixti Imperii: & hanc esse
communem conclusionem testatur Abb. *in cap. P. & G.*
6 *num.* 15. *vers. Venio ad sextam, de offic. deleg.* & sequitur
Rota apud Cardin. Seraph. *decis.* 436. *num.* 3. Et quamvis
prorogatio fieri possit etiam de causis spiritualibus; opor-
tet tamen, ut judex sit talis, qui aliàs possit de illis cogno-
scere, ut notat Innoc. *in cap. De causis num.* 3. & 4. *de offic.*
7 *deleg.* Facit quod notat Cynus *in l.* 1. *num.* 2. *vers. Præterea*
est alia ratio, Cod. de jurisdict. omn. judic. ubi dicit juris-
dictionem limitatam, nec de jure civili, nec de jure Cano-
nico posse prorogari de persona ad personam. Contrariam
opinionem sustinet Abb. *hic in* 1. *notab.* ubi dicit intelle-
ctum Hostiens. esse divinativum, quia textus nullibi facit
mentionem de consuetudine; ideòque potius probat con-
clusionem, ut Abbas habeat jurisdictionem de jure com-
muni, & sic prorogabilem per Clericos sæculares: & me-
ritò quia Abbas præest Collegio, & habet in suos Mona-
chos jurisdictionem ordinariam in causis tam civilibus,
quam criminalibus, non tantùm per viam correctionis,
sed etiam in forma judicii, præterquam si agatur de actua-
li degradatione, secundùm opinionem, quam latissimè tue-
tur Joan. de Lignano in Clem. *Ne in agro, de statu Mona-*
chor. & idem Abb. *in cap. Cum contingat suprà eodem n.* 21.
& seqq. præsertim *num.* 29. *vers. Et in istis ego distinguo.*
Quæ opinio hodie videtur ferè indubitabilis, quia Regu-
lares nec ratione delicti commissi, nec contractus initi, nec
rei sitæ in territorio Episcopi sortiuntur forum illius, ut
plenè probavi *in cap. Tuarum infrà de privileg. à n.* 10. *usque*
in fin. & præsertim *à num.* 32. *usque ad num.* 45. ubi hoc de-
duxi ex compluribus Tridentini Concilii Decretis. Quam-
obrem cùm tota jurisdictio ordinaria sit penes Abbates, &
Prælatos Regulares in suos subditos, non videtur ambi-
gendum quominus illa sit prorogabilis etiam ad Clericos
8 sæculares, ut hìc. Atque ita non obstat, quod secundùm
Anchar. & alios præcitatos prorogatio non cadat, nisi su-
per simili specie jurisdictionis. Quoniam respondetur ju-
risdictionem Abbatis esse consimilem, cùm sit ordinaria,
& contentiosa, ut prædixi. Et quamvis sit restricta ad
Monachos, & Conversos sui Monasterii: tamen hoc non
impedit, quin per viam prorogationis extendi possit ad
Clericos sibi non subditos, qui illius jurisdictioni se sub-
mittunt de consensu Episcopi diœcesani, ut hìc patet, *&*
in l. 1. ibi, *judicandi potestatem inter certas habeat perso-*
nas, Cod. de jurisdict. omn. judic. & notat gloss. & Bart. *in*
l. 1. *num.* 8. *ff. de judic.* ubi per illam *l. Secundum unam lectu-*
ram, dicunt jurisdictionem ejus, qui præest Collegio, esse
prorogabilem: & sequitur hìc Abb. *num.* 2. & Marian. So-
cin. *num.* 23. Nec adversatur authoritas Cyni *in d. l.* 1. *num.* 2. 9
Cod. de jurisdict. omn. judic. quia loquitur in jurisdictione
delegata, quæ non est prorogabilis ad alias personas, *c. P.*
& G. suprà de offic. delegat. & latiùs dicam infrà *num.* 14.
Conclusio tamen Hostiensis, quòd jurisdictio ordinaria 10
competens alicui de consuetudine, vel alio jure speciali
prorogari possit, est in se vera, licèt non probetur hìc:
nam jura, quæ loquuntur de prorogatione, non distin-
guunt, an jurisdictio competat de jure communi, vel de
jure speciali, sed simpliciter requirunt, ut ille, de cujus
prorogatione agitur, jurisdictionem habeat, ut *in l.* 1. *ff.*
de judic. & hic. Neque hanc conclusionem impugnat Abb.
ut per Marian. Socin. *num.* 23.
Secundò nota ex textu quatuor requisita ad hoc, ut Cle- 11
ricus possit prorogare jurisdictionem alterius judicis. Pri-
mò enim requiritur, ut prorogatio fiat de utriusque partis
consensu, prout hìc facta fuit à Clerico ad petitionem
mercatoris, qui pecuniam illi mutuaverat. Concordat
textus in *cap.* 1. in illis verbis, *Quos utraque pars voluerit*
suprà eodem, & ibi dixi *in ult. notab.* Fallit in casu, ut dicam 12
infrà *num.* 25. Non tamen requiritur consensus expressus,
sed sufficit tacitus, ut tenet Bart. *in l.* 1. *in fin. ff. de judic.*
ubi allegat Innocentium *in cap. Cum venissent num.* 8. *in*
verb. Inhibitione, de in integr. restitut. qui tamen non fir-
mat. Idem notat Decius *in cap. Pastoralis num.* 11. *de ex-*
ceptionibus, quos refert, & sequitur Rota apud Cardin.
Seraphin. *dicta decis.* 439. *num.* 3. Et est communis opinio,
quàm latè prosequitur, & ab objectis tuetur Marian. So-
cin. *hic in* 6. *princ. articulo num.* 37. Adverte tamen, quia
ex sola patientia procedendi tacitus consensus non induci-
tur, nec prorogatur jurisdictio, sed exigitur actus positi-
vus. Textus est *in cap. Ad petitionem infrà de accusat.* imò
nec comparitio cum taciturnitate inducit prorogationem
judicis non sui, ut tenet Joan. Andr. *in reg. Scienti, de reg.*
jur. lib. 6. *in Mercurial.* Secus si citatus compareat, & res-
pondeat; quia cùm sciat eum non esse suum judicem
competentem, ex hoc videtur in ipsum consentire, & il-
lius jurisdictionem prorogare, ut probat gloss. *sing.* juncto
tex. *in l.* 1. *In ver. Inchoata, C. ubi de crim. agi oport.* & decla-
rat Marianus Socin. *loco citato.*
Secundò requiritur, ut prorogatio fiat de diœcesani 13
consensu, vel licentia, ut patet ex hac littera ibi, *& E-*
piscopi diœcesani voluntas accedat. Neque hoc est jus no-
vum, sed antiquum, ut in Auth. *Ut Clerici apud propr. Epi-*
scop. §. *Si verò Ecclesiasticum col.* 6. In Auth. *de sanctiss. E-*
piscop. §. *Iconomos col.* 9. *& in l. Episcopali, C. de Episcopal. au-*
dien. & in c. Non liceat 3. *qu.* 6. secundùm Hostiens. *hic n.* 2.
in ver. Episcopi diœcesani. Et in hoc signa differentiam
inter Laicos, & Clericos: nam Laici possunt prorogare
jurisdictionem judicis alieni absque consensu judicis pro-
prii, ut patet ex textu ibi, *privatorum consensus eum, qui*
jurisdictioni præesse dignoscitur, suum possit judicem consti-
tuere, & in l. 1. *& in l. Privatorum, Cod. de jurisdict. omnium*
judic. hìc allegat in glossa 1. Sed an hoc sit verum, indistin-
ctè notat Bart. *in l.* 1. §. *Et post operis, ff. de nov. oper. nunc.*
Petrus de Anchar. *in cap.* 1. *num.* 3. *suprà eodem*, & Felin.
hic num. 1. 2. *&* 3. ad quos recurre. In Clericis verò exigi-
tur diœcesani consensus, ut prædixi. Et est ratio differen-
tiæ secundùm Hostiens. *num.* 3. quia Clericus est magis ad-
strictus ad obediendum, quàm Laicus. Et quia spiritua-
lis jurisdictio dignior, & fortior, seu firmior est, quàm
temporalis, *cap. Inter corporalia, de translat. Episcop.* De
quibus tamen rationibus vide Felinum *hic post princip. vers.*
Ratione differentiæ. Sufficit autem simplex consensus Epi-
scopi; nam formalis delegatio non exigitur, ut notat In-
nocen. *in cap.* 1. *in fine suprà eodem.*
Tertiò requiritur, ut prorogatio fiat in eum, qui 14
aliàs jurisdictioni præest: nam in privatum prorogatio fie-
ri non potest, ut patet in textu ibi, *qui jurisdictioni præesse*
dignoscitur, & in l. 1. *ff. de Judiciis, & in l.* 1. *C. de jurisdict.*
omnium judic. & dic jurisdictioni, id est ordinariæ: nam 15
jurisdictio delegata ad alias personas non est prorogabilis,
ut *cap. P. & G. de offic. deleg.* & notant hìc Abb. Antiq. *n.* 1.
in verb. Jurisdictioni, & Host. *num.* 2. cum quibus cæteris
transeunt, & Cynus *in d. l.* 1. *num.* 2. *Cod. de jurisdict. omnium*
judic. Licèt secus sit in prorogatione, quæ fit de re ad rem
secundùm communem conclusionem, de qua testatur Car-
din. Seraph. *decis.* 439. *num.* 1.
Quartò requiritur, ut prorogatio fiat in judicem Eccle- 16
sia-

siasticum, ut patet ibi, *Nisi fortè sit persona Ecclesiasti-
ca*: nam in judicem laicum clerici consentire, aut illius
jurisdictionem prorogare nequeunt, etiamsi diœcesani
consensus, & proprium juramentum intercedat, ut est
textus *in cap. Si diligenti supra eodem*, & notat gloss. 2. hic
17 communiter approbatur, nisi fortè in causis merè civili-
bus, ut notat gloss. 2. *in cap. Decernimus supra de indic.* &
dixi *in cap. Nullus num. 10. suprà eodem*. Alia requisita
ad prorogationem recensent hic Host. *num.* 2. Joan. Andr.
num. 8. & plenius Marianus Socin. *in 3. principali articulo à
num.* 37.
18 QUÆRO, quę sint differentiæ inter prorogationem ju-
risdictionis, & delegationem.

Respondeo esse multas, Differunt enim primò, quia
prorogatio fit à partibus, ut hic, & in *cap. 1. supra eodem,
& l. 1. C. de iurisdict. omn. indic.* Delegatio verò, seu com-
missio fit ab eo, qui jus dicit, seu jurisdictioni præest, ut
l. 1. & l. 3. ff. de iurisdict. omn. iudic. cum simil. sive sit Prin-
ceps, sive Ordinarius, sive Delegatus, cum distinctione
tamen, quam ponit Host. *in summa de offic. Deleg. §. Quis
delegare possit*. Differunt secundò, quia prorogatio non
confert jurisdictionem non habenti, sed prorogat, seu ex-
tendit jurisdictionem judicis non sui ad personas progan-
tes, quæ illi se voluntariè subjiciunt, ut patet in textu ibi,
qui iurisdictioni praeesse dignoscitur, & notat Abbas Antiq.
hic in ver. Iudicem, & Abb. Siculus *in cap. Causam quæ n. 2.
de sent. & re iudic.* Delegatio verò confert jurisdictionem
etiam non habenti, ut *cap. Preterea supra de offic. Deleg. &
cap. Statutum, de rescript. lib. 6.* & hinc resultat tertia diffe-
rentia, quia prorogatio in privatum fieri non potest, ut
dictum est suprà in tertio requisito *num.* 14. Delegatio se-
cus, ut in juribus proximè citatis. Differunt quartò, quia
prorogatio non potest fieri nisi utraque pars consentiat, ut
dixi suprà in primo requisito ad prorogationem *num.* 11. At
commissio, seu delegatio non exigit consensum partium,
sed Episcopus solus dat judices, ut *cap. Super quæstionum, §.
Quem vero, & §. fin. de offic. delegat.* & quod dicitur *in c. 1.
suprà eodem*, ibi, *quos utraque pars voluerit*, vel intelligitur
de prorogatione, vel si intelligatur de commissione, est
de consilio ne judex datus possit recusari, sed tamen
commissio valet etiam partibus non consentientibus, dum-
modò fiat salvo jure recusationis, ut ibi dixi in ultimo no-
tabili, post Joan. Andr. *in fin.* & Butr. *num.* 6. ubi etiam po-
19 sui consuetudinem Romanæ Curiæ. Et hanc differentiam
ponit hic Hostiens. *num. 2. in ver. Voluntas*, ubi ait, Epi-
scopum me invito posse causam meam delegare personæ
Ecclesiasticæ non suspectæ, ut *cap. Si quis contra suprà eo-
dem, & cap. Cum speciali infrà de appellat.* sed me invitum
non posse submittere jurisdictioni alicujus Ordinarii; sicut
nec ego sine voluntate sua possum in alium Ordinarium
consentire, ut patet hic. Et paulò infrà dicit regulare es-
se, ut Prælatus non possit subditum suum submittere alii
invitum, nec subditus se submittere Prælato invito, alle-
gat *cap. Cum non liceat de præscript. & l. 1. C. de novat.* &
20 sequitur Joan. Andr. *num.* 11. & hinc oritur quintò diffe-
rentia, quia quando aliqui prorogant jurisdictionem ju-
dicis non sui præsentis, & acceptantis, non habet locum
pœnitentia, neque hoc casu est locus, *l. Si convenerit, ff. de iu-
risd. omn. iudic.* ut *in c. Primo sup. de iudic.* secundùm unam le-
cturam, quam ibi tenet Ant. de Butr. & est gloss. Ordin. *in l. 1.
in 1. gloss. ff. de iudic.* Et hanc regulam ponunt Guil. de Cuneo,
& Bald. *in l. 1. C. eod. tit.* Unde eo casu judex, nec potest à par-
tibus recusari, ex quo in eum præsentem, & acceptantem
consenserunt, nisi nova causa superveniat, arg. *c. Insinuan-
te, de offic. delegat.* sed judex datus sine consensu partium
benè potest recusari, *cap. Postremo, & cap. Super quæstionum,
§. fin. eodem tit.* & sentiunt *in cap. 1. supra eodem*, Joan. Andr.
in fin. & Butr. *num.* 6. dum consulunt, ut judex detur ab E-
21 piscopo de partium consensu ad hoc ne possit recusari. Dif-
ferunt sextò, quia à sententia judicis ex prorogatione ju-
risdictionis appellatur ad superiorem ejus, qui judicavit,
22 *l. 1. C. Ubi, & apud quem*. Nec obstat textus *in l. Episcopale,
C. de Episcopali audien.* ubi non appellatur à sententia judi-
cis ex prorogatione, quia ibi est speciale in Episcopo, cu-
jus jurisdictio à laicis prorogatur, secundùm intellectum
valdè notabilem, quem ponit Abb. *in d. c. Causam quæ n. 2.
vers. Adverte tamen, ne decipiaris*, & Felin. *num. 1. de sent.
& re iudic.* Sed à delegato appellatur ad ipsum delegantem,
d. c. Super quæstionum, & l. Papinianus, C. de appell. & notat
Calder. *cons. 114. aliàs 8. eodem tit.* quam differentiam con-
stituit hic Joan. Andr. *num. 10. in fin.* dicens: Aliud est dele-
gare, aliud jurisdictionem prorogare. Unde in delegata
appellatur ad delegantem, in ordinaria prorogata ad Su-
periorem. Differunt septimo, quia prorogatio à Clericis
fieri non potest in judicem laicum, etiam de consensu Epi-
scopi, ut hic est textus *in cap. Si diligenti suprà eodem*. Sed
delegatio à Papa fieri potest etiam in laicum, *cap. Mennam
2. qu. 5. gloss. 2. in cap. Decernimus suprà de indic.* licèt non
ab Episcopo, ut hic in gloss. 2. & dixi *in cap. Nullus num. 9.
supra eod.* post Hostiens. *ibi num. 1. in ver. Pontificis*, & Jo.
Andr. *num. 3. in eod. ver.* nisi in causis merè civilibus, ut ibi
subjunxi *num.* 10.

Secundò QUÆRO, An obstet Decretum Concilii *cap.* 23
20. sess. 24. quominus causa criminalis contra Clericum Epi-
scopo subditum possit in prima instantia de Episcopi con-
sensu ab Auditore Cameræ cognosci, & terminari.

Videtur distinguendum. Aut reus consensit; & tunc
nulla subest difficultas, quin Concilio obstante possit hu-
jusmodi causa ab Auditore Cameræ cognosci: Certum est
enim Clericum de diœcesani consensu posse Judicis Eccle-
siastici non sui jurisdictionem prorogare, ut hic est casus se-
cundùm Joan. Andr. & omnes in summa hujus textus: &
concordant jura supracitata *num.* 13. Quę prorogatio cadit 24
etiam in criminalibus, ut *in l. 1.* & ibi gloss. *in ver. Inchoa-
ta*, & DD. notant maximè Paul. de Castro, *C. ubi de crim.
agi oport.* & tenet Butr. *in l. 1. num. 9. ff. de iudic.* ubi dicit
hanc esse veritatem, & Marian. Socin. *hic in 5. art. prin-
cipal. qu. 19. num. 36* & est communis Doctorum sententia
teste Aretino *in cap. Ad petitionem num. 15. infra de accusat.*
Id quod absque dubio locum habet, quando proceditur
per viam libelli accusationis. Et in hoc conveniunt om-
nes. Quando autem proceditur per viam inquisitionis 25
formatæ, multi tenent non esse locum prorogationi; quia
prorogatio fieri debet de consensu utriusque partis, ut di-
ctum est suprà *num.* 11. In judicio autem inquisitionis utra-
que pars non consentit: & hoc videtur tenere Innocen-
tius *in cap. Ad petitionem num. 1.* & firmant Bald. *in d. l. 1. ad
fin. C. ubi de crimin. agi oport.* Alexand. *cons. 216. Ponderatis
his num. 16. lib. 6.* Sed contrarium concludit Aretinus *in c. 1.
suprà de iudic.* ea ratione, quia ubi agitur de unius præjudi-
cio, sufficit consensus illius, ut *l. Nesennius, ff. de negot.
gest.* Idem tenet Salyc. *in d. l. 1.* quos refert, & sequitur Fe-
lin. *in cap. P. & G. num. 9. suprà de offic. Delegat.* quod satis
placet. Aut reus non consentit; & tunc quæstio est dubi- 26
tabilis, in qua tamen videtur respondendum Concilium
obstare, & causam ab Auditore Cameræ non posse cogno-
sci. Cùm enim hoc casu Auditor Cameræ non sit judex
competens; quia Concilium tribuit Ordinariis cognitio-
nem causarum primæ instantiæ privativè ad alios, cùm lo-
quatur per dictionem taxativam ibi, *coram locorum Ordi-
nariis dumtaxat, &c.* quæ adimit cæteris jurisdictionem,
Angel. *in l. 1. C. Ubi, & apud quem*, Felinus *in cap. Pastoralis
num. 2. in tertia limitatione, de offic. Ordinar.* apertè constat 27
ipsum Auditorem Cameræ, qui jure proprio hanc jurisdi-
ctionem non habet, non posse cognoscere, nisi per devo-
lutionem, per delegationem, aut per prorogationem ju-
risdictionis, quorum nullum in hoc casu potest habere lo-
cum. Non devolutio, quia illa requirit formam à Conci- 28
lio præscriptam *d. c. 20. in §. Legati quoque*, scilicet ut Epi-
scopus sit requisitus, & neglexerit procedere, quod in
dubio non supponitur. Non delegatio, tum quia hic non 29
probatur intervenisse, tum quia Episcopus non potest ex-
tra propriam diœcesim causas committere, nisi & litigan-
tium consensus accedat, ut notat gloss. 2. *& penult. in cap.
Ve litigantes, de offic. Ordinar. lib. 6.* quam ibi sequuntur
Butr. *num. 4.* Anchar. *num. 1.* & alii communiter, Vant. *de
nullitate in tit. de nullit. sent. ex defectu iurisdict. delegata nu.
95.* dixi *in cap. Nonnulli num. 3. suprà de rescript.* quod ma-
ximè procedit post Concilium Tridentinum, ut mox sub-
jiciam. Non poterit & hoc casu habere locum prorogatio; 30
quia quemadmodum Clericus subditus Episcopi non potest
sine ejus consensu prorogare jurisdictionem judicis Eccle-
siastici non sui; ita nec Episcopus potest Clericum subdi-
tum suum invitum subjicere in aliqua causa jurisdictioni al-
terius judicis Ecclesiastici, nisi subditus consentiat, ut *in
cap. 1. suprà eodem, & hic*, ubi sic firmat Hostiens. *num. 2. in
ver. Voluntas*, cum quo Joan. Andr. *num.* 11. Henr. Boich.
Butr. Cardin. & alii transeunt, latè Marianus Socin. *in ter-
tio*

tio principali articulo in 7.qu.num.41. & abundè ostensum est
suprà *num.* 11. ubi numerantur requisita, quæ conjunctim
concurrere debent, ut validè prorogetur jurisdictio judi-
cis incompetentis in causa Clerici, inter quæ est consensus
31 partium, & Episcopi Diœcesani. Hoc autem præcipuè
vendicant sibi locum post Decretum Concilii Tridentini *in*
d.cap. 20. *sess.*24. de causis in prima instantia diffiniendis co-
ram locorum Ordinariis, quod fuit editum non tantùm
in favorem eorumdem Ordinariorum, sed etiam litigan-
tium, qui ut à laboribus, & expensis subleventur, extra
proprias Civitates, & Diœceses trahi non debent inviti,
arg. *d. c.Vt litigantes, de offic.Ordin.lib.*6. *& cap.Statutum,*
§.Nullo quoque, de rescript. eodem lib. Quamobtem huic fa-
vori non potest solus Episcopus renunciare causam in pri-
ma instantia extra Diœcesim committendo, quia benefi-
cio in favorem duorum indulto unus renunciare non po-
test, altero invito, sed requiritur utriusque consensus,
textus est *in cap. Ad Apostolicam infra de regular.* ubi hanc
theoricam tradit gloss. *in ver. Monasterii*, Host. *num.* 4. *in*
fin. vers.Sed & ex hoc, & num. 8. Butr. *num.*3. & Abbas *nu.*
10. Facit regula *l. Sabinus, ff. commun. dividun.* Unde jure
optimo declaravit S. Congregatio Cardinalium ejusdem
Concilii Interpretum in terminis *d. cap.*20. non sufficere
consensum solius Ordinarii, sed requiri etiam consensum
partium, ut causa ad Ordinarium spectans in prima instan-
32 tia coram alio judice extra Diœcesim cognosci possit. Et
quamvis hæc decisio sit edita in causa civili; tamen obti-
nere debet etiam in causa criminali; tum quia Decretum
illud loquitur de causis omnibus ad forum Ecclesiasticum
quomodocumque pertinentibus; & sic etiam de crimina-
libus, ut sæpiùs fuit resolutum; tum quia in criminalibus
eo magis necessarius debet esse consensus, quo gravior est
causa criminalis, quàm civilis, & majus præjudicium ex
criminali, quàm ex civili generari potest, ut notatur *in l.*
fin. C. de Ordin. cognit. Tum denique, quia aothoritates id
probantes superiùs relatæ generaliter, & indistinctè lo-
quuntur, & de causis etiam criminalibus probatur in
cap. 1. *suprà eodem*, ponderando verbum illud, *negotium*,
cujus appellatione venit causa tam civilis, quàm crimina-
lis, ut ibi notant Innocent. & Abb. Antiq. *in princ.* Host.
in ver. Negotium, & Joan. Andr. *num.* 2. cùm præsertim
in prima compilatione Decretalium non habeatur verbum,
actio, sed *accusatio*, ut refertur ab Antonio Augustino *in*
cap. 1. *hoc tit.* & de prorogatione etiam in causis criminali-
bus tenet expresse Archid. post Hugon. *in cap. Non liceat*
*num.*2.3. *qu.*7.

33 Non obstat, quòd Concilium *d. cap.* 20. voluerit Lega-
tos, & Nuncios posse procedere contra Clericum, Episco-
po requisito, eoque negligente; paria autem esse videan-
tur, vel Episcopum requisitum negligere, vel consentire,
ut alius cognoscat: Respondetur enim Concilium id sta-
tuisse in casu negligentiæ tantùm, à qua non rectè infer-
34 tur ad casum consensus Episcopi. Primò, quia ut intret
devolutio, negligentiam debet præcedere monitio, & re-
quisitio, tum ex verbis Concilii, tum ex dispositione
juris communis, *cap. Irrefragabili, §. Excessus suprà de of-*
*fic. Ordin. cap.*1. *de supplen. neglig. Prælator. & cap.*1. *eodem*
tit. lib. 6. ubi DD. quæ requisitio cùm excitet Episcopum
ad officium suum obeundum, meritò si Episcopus negli-
gat, in pœnam delicti habet locum devolutio, ut notat
Franch. & alii *in d. cap.* 1. *de supplen. negligent. Prælator. li-*
bro 6. Quæ ratio non cadit in Episcopo consentiente, qui
non delinquit, ideò tunc non habet locum abdicatio ju-
risdictionis, nisi accedat subditi consensus, ut de jure
requiritur. Secundò, quia negligentia requirit tempus ad 35
effectum devolutionis, eamque de jure communi debet
præcedere trina monitio, ut in juribus proximè citatis,
vel saltem unica monitio sufficit, si statim posteà Episcopus
deneget, se velle procedere, ut per Franch. *in d. cap.* 1. *lib.*6.
Ideòque non potest inferri ad simplicem consensum, qui
cùm momento ab Episcopo præstari possit, non tantùm
debet operari, quantum negligentia in abdicanda jurisdi-
ctione ab Ordinario, & trahendo reum coram alio judi-
ce. Tertiò ab eo casu negligentiæ non posse inferri ad ca- 36
sum consensus Episcopi, inde apertè colligitur, quòd etiam
de jure communi Metropolitanus, qui alias oon erat ju-
dex competens inter subditos suffraganei in prima instan-
tia, ut notatur *in cap. Pastoralis, de offic. Ordin.* in casu
negligentiæ Episcopi vigore devolotionis causas inter ejus
subditos cognoscere poterat, ut per Felin. *in d. cap. Pasto-*
ralis num. 6. ubi ait universum orbem ita tenere, DD. in
d.cap. 1. *de supplen.negligent. Prælat. lib.* 6. & tamen non po-
terat Archiepiscopus cognoscere causam in prima instantia
inter eosdem subditos ex solo consensu Episcopi, nisi etiam
subditi consensissent, ut hic patet, & in *cap.* 1. *suprà eodem*
cum concord. Quartò retorquentur id, quod adducitur de
negligentia: nam sicut Concilium expressit, ut liceat Le-
gatis, & Nuntiis cognoscere Episcopo negligente, ita
expressisset, ut cognoscere posset eo consentiente si voluis-
set: quod cùm non fecerit, censetur noluisse immutare
dispositionem juris communis, arg. *cap. Ad audientiam, de*
decim. & cap.Inter corporalia, vers.Vnde si circa translatio-
nem suprà de translat.Episcop. & l.unic. §.Sin autem ad defi-
cientis, C.de caducis.tollen.

Prædicta optimè procedunt in Clerico, de quo conce- 37
ptum est dubium, sed si ageremus de Laico in causa spiri-
tuali ad forum Episcopi spectante, quæ non est nostra
quæstio, gravior esset difficultas. Et si enim Host. *hic n.* 3.
sentiat Laicum in causa spirituali non posse prorogare juris-
dictionem judicis non sui, tamen contrarium sentiunt In-
nocent. *in cap. De causis, de offic. deleg.* Abb. *hic num.* 15.
Natt. post Anton. de Butr. & alios *in cons.*413. *num.*6. Ideò-
que in hoc caso cessat difficultas prohibitæ prorogationis
jurisdictionis supra considerata. Et quamvis in terminis
Concilii fortè aliud dicendum videatur cum *d. cap.* 20. lo-
quatur de causis omnibus ad forum Ecclesiasticum quomo-
dolibet pertinentibus; Id tamen dubium in præsentia
omittimus, cùm de eo non quæratur.

DE FORO COMPETÉNTI.

Idem Gregorius IX.

CAPUT XIX.

PRoposuisti nobis, quòd quidam subditus tuus ad petitionem cujusdam adversarii sui, à te legitimè citatus ad causam, quia postmodum jurisdictionis alterius esse cœpit, tuum intendit judicium declinare. Porrò tuæ prudentiæ dubium esse non credimus, quòd is in prædicta causa jus revocandi forum non habet, quasi ab altero jam præventus.

SVMMARIVM.

1 *CLericus ad causam, si posteà mutat forum, in causa illa coram primo iudice respondere tenetur, & num.* 25.
2 *Citatio ut sit legitima, fieri debet ad instantiam partis.*
3 *Nisi iudex procedat ex officio.*
4 *Citatio debet fieri à iudice, seu de illius commissione, aliàs non valet.*
5 *Citationis commissio est decretum interloquutorium.*
6 *Citatio realis requirit specialem iudicis commissionem, sed in personali sufficit generalis.*
7 *Citatio nulla ex defectu commissionis validatur per comparitionem partis de hoc defectu non excipientis.*
8 *Per citationem frustratoriam non præveniatur, nec perpetuatur iurisdictio.*

9 *Ci-*

9 *Citatio ut sit legitima, non est necesse, ut fiat tribus edictis, sed sufficit unum peremptorium.*
10 *Citatio quotuplex sit, qui iudices possint citare, & quot modis, remissive.*
11 *Forum mutans ante citationem eximitur à iurisdictione primi iudicis, secus si non fiat mutatio, sed accumulatio.*
12 *Iurisdictio perpetuatur per simplicem citationem iudicis, sive Ordinarii, sive Delegati.*
13 *Citatio est principium, & fundamentum iudicii.*
14 *Citatio respectu contumacis habetur pro circumducta.*
15 *Et quid si contumax velit purgare moram solutis expensis, & dato fideiussore de iudicio sisti.*
16 *Forus domicilii est mutabilis.*
17 *Et quid in foro contractus.*
Et quid in foro originis, num. 11. & seqq.
18 *Debitor si in loco sui domicilii mecum contraxerit, & posteà etiam ante citationem alio domicilium transtulerit, potero eum convenire in loco contractus.*
19 *Et an potero eum convenire in loco domicilii, quod habebat tempore contractus celebrati extra locum domicilii.*
20 *Intellectus* l. 2. ff. de jurisdict. omnium judic.
22 *Civitas aratrum passa desinit esse civitas.*
23 *Uxor sortitur forum viri, & in loco originis ampliùs convenire non potest.*
24 *Clericus potest conveniri in loco originis, vel ubi contraxit ante Clericatum, sed non coram primo iudice.*
25 *Fori mutatio post citationem, in quibus casibus non eximat à iurisdictione primi iudicis.*
26 *Clericus, qui citatus coram Episcopo, posteà de illius consensu ad aliam diœcesim se transtulit, tenetur coram primo iudice causam prosequi.*
27 *Clericus coniugatus non incedens in habitu, & tonsura conveniri non potest coram iudice Ecclesiastico, nisi ratione præventionis.*
28 *Clericus coniugatus habens requisita Constitutionis Bonifacii VIII. & Concilii Tridentini an gaudeat privilegio fori in civilibus.*
29 *Exemptionis privilegium eximit universaliter à iurisdictione iudicis ordinarii: Nisi privilegium sit præventum per actum citationis.*
30 *Privilegium superveniens ante actum consummatum in futurum operatur effectum suum.*
Declaratur, num. 32.

1 P*roposuisti*. Si citatus ad causam posteà mutat forum, in causa illa coram primo judice respondere tenetur. Hoc dicit. Secundùm Joannem Andr. Bellam. Butr. Cardin. & Anchar. vel meliùs secundùm Abb. Marian. Socin. & Felin. Legitimè citatus tenetur coram judice citante causam prosequi, non obstante quòd post citationem mutaverit forum. Concordat *l. Si quis posteà*, unde hæc Decretalis sumpta est, *ff. de iudic.* Communis divisio, Consultatio, & responsio. Secunda ibi, *Porro*.
2 Nota primò ex principio textus duo substantialia requisita citationis. Alterum est, ut fiat ad instantiam partis, ut innuunt illa verba, *ad petitionem eiusdam adversarii sui*. Concordat textus *in l. Properandum*, §. *Et si quidem*, *Cod. de indic.* & hìc notant Butr. *num.* 2. & Anchar. *in* 1. *notab.* Abb. *num.* 3. Marianus Socin. *num.* 2. & idem Butr. *in cap.* 1. *in* 3. *notab. suprà de iudic.* Bart. *in l. Ad peremptorium num.* 1. *ff. eo-*
3 *dem*, Aretin. *cons.* 36. *Casus talis est in fine*. Quod tamen declara secundùm Abb. & Socin. ut vendicet sibi locum, quando judex procedit ad utilitatem privatam: quo casu non valet citatio, nisi fiat ad petitionem partis, ut notatur *in c.* 1. *de iudic.* & per Bart. *in l.* 4. §. *Hoc autem iudicium n.* 2. *ff. de damn. infect.* Secus autem si procedat ex officio, quia tunc judex sustinet locum partis, ut notatur *in cap. Qualiter, & quando, de accusat. & in cap. Ad nostram, de iureiur.*
4 & per Bart. *ubi suprà*. Alterum requisitum est, ut citatio fiat à judice, seu de illius commissione, ut innuit littera ibi, *a te*, aliàs non valet, ut est textus *in l. Neminem*, ubi Cyn. Bart. & alii notant, *Cod. de exh. bend. reis, & in* §. *Quadrupli*, ibi, *iussu magistratus*, & ibi Jason. post alios *Instit. de action.* Roman. *cons.* 497. *Dubitatur num.* 8. *vers. Ego dico*,
5 Abb. *hic num.* 4. Et est ratio, quia commissio citationis est decretum quoddam interloquutorium, ut *l. Omnes*, §. *Præ-*
tereà, C. de Episcop. & Cleric. & tradit Bald. *cons.* 63. *Solùm de subscriptione num.* 2. *vers. Præterea nuncius lib.* 5. Lanfranc. de Oriano *in cap. Quoniam contra in ver. Citationes de probat.* Marianus Socin. *in tract. de citat. art.* 11. *in fin.* Vide 6
tamen Paul. de Castro *cons.* 254. *Super primo dubio col.* 1. *vers. Primum quia lib.* 2. ubi ait textum *in d. l. Neminem*, loqui de citatione reali, quæ fit per capturam personæ, quæ requirit specialem commissionem secundùm unum intellectum glossæ ibidem, & Baldi. Sed personali, seu reali citatione, & in causa civili, ubi agitur de commodo pecuniario partis, quando citationes fiunt per nuncios consuetos Curiæ, non est de more, vel de consuetudine, ut de alia expressa commissione judicis appareat, quia censentur habere generalem commissionem de citando quemcumque pars requirens voluerit: allegat Joan. Andr. hoc dicentem *in d. c. Quoniam contra in ver. Citationes*. Unde sufficit, ut in actis reperiantur commissiones factæ per judicem secundùm Joan. Andr. ibidem. Et quamvis hanc distinctionem impugnet Roman. *dicto cons.* 497. *num.* 8. *vers. Ego dico*, ubi tenet in omni citatione requiri commissionem judicis specialem per *l. Cum Clericis*, §. *Memorati autem*, ibi, *sententiarum tuarum authoritate pulsantur*, & *d. l. Omnes*, §. *Prætereà, C. de Episcop. & Cleric.* tamen respondetur in verbali citatione sufficere commissionem generalem, ut servatur ubique secundùm eos, de quo dic pleniùs, ut per Marianum Socin. *de citat. art.* 11. Quidquid tamen sit, citatio aliàs nulla ex defectu commissionis validatur per comparitionem partis de hoc defectu non excipientis, *l.* 1. §. *Sed si Prætor*, juncta glossa *in ver. Sententia*, *vers. Vel dici potest quod citatio prima non tenuit*, *ff. de fer.* & notat Ripa *in c.* 1. *num.* 90. *vers. Limita tertio*, *de indic.*
Secundò nota ibi, *legitime*, per frustrativam citatio- 8
nem non præveniri, nec perpetuari jurisdictionem, prout à contrario sensu ex hac littera colligit Archid. *in cap. Non ita num.* 1. 2. *qu.* 6. & Federic. de Sen. *cons.* 97. incipien. *Quoniam num.* 2. & Joan. Andr. *hic num.* 3. Ad idem *cap. Bona, il secondo in fin. suprà de elect.* & sequuntur hìc Collectar. *nu.* 3. Bellam. *in* 1. *notab.* Butr. *num.* 11. Cardin. & Anchar. uterque in 2. *notab.* Abb. *num.* 6. & Marianus Socin. *num.* 4. Non 9
tamen intelligas ad hoc, ut citatio sit legitima, requiri ut fiat tribus edictis, vel uno peremptorio; sufficit enim unica citatio, secundùm Gulielmum Nason. quem refert, & sequitur Archid. *loco citato*, & Joan. Andr. *eodem nu.* 3. *vers. Nec intelligas*, & concordat quod ipse adnotavit post Joan. & Vincent. *in c. Licet super prima gloss. de offic. Deleg.* Idem tenet gloss. in Clem. 1. *in ver. Citationis*, *de iudic.* Federic. de Sen. *ubi suprà*, & consentiunt Butr. *num.* 11. *vers. Dicit tamen*, Cardin. & Anchar. *ubi suprà*. Et quamvis contrarium teneat Petrus de Sampsone, tamen primum sequuntur communiter moderni, ut de suo tempore testantur Abb. *num.* 9. & Marianus Socin. *num.* 18. An autem citatio va- 10
leat sine termini præfixione, & qualis esse debeat ad hoc, ut sit legitima, vide hìc per Collect. *num.* 4. *& seqq.* & Bellam. *in* 3. *qu. num.* 9. Item quotuplex sit citatio, qui judices possint citare, & quot modis, ponit hìc magistraliter Henric. Boich. *in princ.* ad quem recurras.
Tertiò nota ibi, *Citatus*, argumentum optimum, quod 11
per mutationem fori ante citationem, & causam initiatam eximitur quis à jurisdictione primi judicis. Secus si fiat fori accumulatio, non subtractio secundùm Jo. Andr. *hic num.* 3. *in ver. Alterius*, & Bellam. *num.* 1. *in eodem ver.* Aliud enim est fori adjectio, aliud mutatio, *l. Senatores*, *C. de Senator.* Secundùm Henricum Boich. *ad fin.* Procedit ergo textus in fori mutatione, quæ scilicet fit privativè, & per viam subtractionis, ut in laico ad Clericatum assumpto, qui per Clericatum eximitur, & subtrahitur à quacumque jurisdictione judicis sæcularis, *cap. Imperator* 96. *dist. cap.* 1. *&* 2. *& cap. Si diligenti suprà eodem cum simil.* nisi fraudulenter, puta crimine perpetrato procurasset se Clericum fieri, ut pœnam evitaret. De quo per Archid. *in cap.* 2. 11. *qu.* 1. & Collectar. *hic in princ.* Sed an hoc sit verum, latiùs dicam *in cap. unico in* 3. *quæstione suprà*, *de obligat. ad ratiocin.*
Quartò nota in eodem *ver. Citatus*, juncto fine textus, 12
per simplicem actum citationis causam dici præventam, & perpetuari jurisdictionem judicis citantis. Quod procedit sive citatio emanaverit ad instantiam rei, sive actoris, ut sint ejusdem conditionis actor, & reus, *cap.* 2. *de mut. petit. & cap. Dispendia*, *de rescript. lib.* 6. secundùm Card. *hic num.* 3.

num. 3. Item procedit tam in judice ordinario, ut hic, *& l.*
Si quis posteà, ff. de iudic. quàm in delegato, ut *cap. Gratum,*
& cap. Licet suprà de offic. deleg. & cap. fin. de offic. leg. & hic
tenet gloss. *unica*, cum qua Feder. de Senis *d. cons. 97. nu.* 3.
13 Joan. Andr. *hic num.* 6. & alii transeunt. Ratio est, quia
ubi cœptum est semel judicium, ibi finem accipere debet,
l. Vbi cœptum, ff. de iudic. & cùm citatio, seu vocatio in
jus sit fundamentum judicii, & principium omnium actio-
num instituendarum, *§. ult. in princ. Instit. de pœn. temer. litig.*
qui eam præoccupavit, totam causam, & jurisdictionem
præoccupasse, ac prævenisse videtur, ut hic; principium
enim est potissima pars cujusque rei, *l. 1. ff. de orig. iur.* & à
primordio tituli posterior formatur eventus, *l. Vnica, C. de*
imponen. lucrat. descript. lib. 10. de qua vide plenè per Henri-
cum Boich. *in cap. Dudum, il primo de elect.* Item per cita-
tionem negotium non dicitur amplius integrum, *cap. Ca-*
pitulum sanctæ Crucis suprà de rescript. Re autem non inte-
gra non admittitur variatio, *cap. Publicato, & cap. Cum in-*
ter, de elect. cap. Si compromissarius, eodem tit. lib. 6. cap. In lit-
teris, de offic. deleg. & l. Iudex, ff. de re iudic. reg. Mutare, de
regul. iur. lib. 6. cap. Si tibi absenti, de præbend. eodem lib. &
14 Clem. *Cùm illusio, de renunc.* Fallit supradicta conclusio si
reus fuerit contumax, quia tunc non poterit allegare præ-
ventionem invito actore; & ita hunc textum limitant
Butr. & Abb. *in cap. Ex tenore suprà, de rescript.* & notat
Bart. *in l. Quamvis num. 8. ff. de damno infect.* Et est ratio se-
cundùm eum, quia respectu contumacis citatio habetur
15 pro circumducta, ut *l. Et post edictum, ff. de iudic.* Quæ limi-
tatio vendicat sibi locum, etiamsi contumax ad primam ci-
tationem velit purgare moram solutis expensis, & dato fi-
dejussore de judicio sisti; quia hoc non prodest actore non
consentiente, dummodò tamen jus actoris sit factum de-
teriùs; & hoc modo contrarias opiniones conciliat hic Fe-
lin. *num. 2. vers. Limita istum textum.*
16 Quintò nota ibi, *iurisdictionis alterius esse cœpit*, forum
esse mutabilem. Sed dubitatur, an hoc sit verum in omni
foro. Et quidem in foro domicilii procedit de plano, quia
liberum est cuilibet sibi domicilium mutare, *cap. fin.* & ibi
notat glossa in figuratione casus, *infrà de Paroch. l. Domici-*
lium, & l. Nihil est, ff. ad municipal. cum simil. & in hoc con-
17 veniunt omnes. At verò secus dicendum est in foro con-
tractus, quia ille forus est immutabilis saltem hoc respe-
ctu, quòd nequit non factum esse quod factum est, ut *l. In*
bello, §. Facta, ff. de captiv. & post limin. reversf. & est casus
apertissimus in *l. 2. ff. de iurisdict. omnium iudic.* per quem
textum ita tenet Bart. *in l. penult. num. 1. ff. eodem*, & ante
eum hoc voluit Specul. *in tit. de competen. iudic. adit. §. 1. vers.*
18 *Quid si debitor sub vers. Quadragesimo ad fin.* & ideò si de-
bitor in loco sui domicilii mecum contraxerit, & posteà
alio domicilium transtulerit, etiam ante citationem potero
eum convenire in loco contractus, quia per mutationem
fori domicilii non sequitur mutatio fori contractus, ut con-
cludit ibi Specul. Quod Butr. *hic num.* 12. dicit esse mirabi-
le ad limitationem hujus Decretalis: & sequitur Abb. *n. 8.*
& Felin. *num.* 1. Pro quo etiam facit ratio naturalis: nam si
debitor mecum contraxisset alibi, quàm in loco domici-
lii, non esset dubium, quin possem illum convenire in loco
contractus, & in loco domicilii, ut *in cap. Dilecti suprà*
eodem, & l. 2. Ergo fortiùs potero eum convenire quando
contraxit in loco sui domicilii; tunc enim concurrunt duo
vincula; Et quamvis unum desierit per domicilii transla-
tionem, non tamen desinit aliud, id est forus contractus,
& sic saltem virtute alterius potero eum convenire, arg. §.
19 *Affinitatis instit. de nupt.* Sed majus dubium est in casu se-
quenti. Titius habens domicilium Perusii contraxit me-
cum Venetiis, & sic extra locum sui domicilii, quo tem-
pore certum est, quòd poteram eum convenire utrobique,
id est tam in loco contractus, quàm domicilii, ut proxi-
20 mè conclusum est. Sed pone, quod posteà ante citationem
domicilium transtulerit Mediolanum; numquid potero il-
lum convenire Perusii, ubi domicilium habebat tempore
contractus, Bart. *in d. l. 2. in princ.* tenet affirmativè; &
ponderat illam legem, quæ loquitur de domicilio, quod
reus habet, vel habuit tempore contractus, & eum se-
quitur Imola *hic num.* 5. sed contra Bartolum tenent Butr.
num. 12. Abb. *num. 8. vers. Quinimo plus dicit*, Bart. Aretin.
num. 5. & 6. Felin. *num.* 2. & Marianus Socin. *in cap. Licèt in*
10. *artic. princ. infra eodem.* Moventur omnes per hanc
Decretalem à contrario sensu; alias enim nimis restringe-
retur, cùm loquatur indefinitè per illa verba, *alterius iu-*
risdictionis esse cœpit. Nec obstat textus *in d. l.* 2. quia dum
loquitur de domicilio, quod reus habuit tempore contra-
ctus, intelligi debet de contractu ibidem celebrato. Ne-
que hic intellectus, ut dicit Imola, est divinativus. Quia
ut respondet Aretin. non est inconveniens, ut indefinita
illius legis determinetur per hoc capitulum: & ita illa
lex loquitur in casu Specul. de quo suprà *num.* 8. prout illam
intelligunt ibi Cyn. Salyc. Angel. & Paul. de Castro: & hęc
videtur fuisse mens Bartoli, licèt loquatur nimis genera-
liter. Tantùm enim dicit reum posse conveniri in loco,
ubi habebat domicilium tempore contractus, licèt domici-
lium mutaverit, nec addidit etiamsi ibi non contraxerit,
sed alibi, prout illi imponit Imola: unde illius dictum,
quamvis generale restringi debet ad casum contractus initi
in loco domicilii, sicut restringitur generalitas illius legis;
& ita teneas, alioquin sequeretur, ut reus non posset con-
veniri ubi contraxit, cùm littera ibi tantùm faciat men-
tionem de domicilio præsenti, & de illo, quod habebat
tempore contractus; cùm tamen forus contractus sit prin-
cipalior respectu conventionis. Item hoc esset reo admo-
dum grave, quia conveniri posset in triplici foro, videli-
cet ubi contraxit, ubi nunc habet domicilium, & ubi do-
micilium habuit tempore contractus. Ac demum propte-
reà in præcedenti casu Speculatoris reus conveniri potest in
loco domicilii, ubi contraxit, quia ibi sortiebatur dupli-
cem forum, & ad remotionem unius non sequitur remo-
tio alterius, ut prædixi. Sed in hoc posteriori casu in loco
domicilii non habet nisi unicum forum, cùm contractus
non fuerit inibi celebratus; unde translato domicilio nul-
lius forus ibi remanet, & consequenter ampliùs ibi conve-
niri non potest, nisi præcesserit citatio juxta textum hìc.
Forus itidem originis immutabilis est, ut *l. penult. & fin. C.* 21
de municip. & originar. lib. 10. l. Filii, §. ult. ff. ad munic ipal. l.
Domicilium, ff. eod. & l. Senatores, & ibi gloss. *ff. de Sena-*
tor. Fallit si civitas passa sit aratrum, ut Carthago, quia 22
desinit esse civitas, ut *leg. Si usufructus civitati, ff. Quem-*
admodum ususfruct. amitt. Item fallit in muliere, quæ ma- 23
trimonium contrahit: nam sortitur forum viri, & in fo-
ro originis ampliùs conveniri non potest, ut *l. fin. §. Item re-*
scripserunt: & ibi Bart. *ff. ad municipal.* nisi in foro origi-
nis causa sit præventa, ut *l. Cum quadam puella, ff. de iurisd.*
omnium iudic. & hìc notant Butr. *num.* 12. Abb. & Marian.
Socin. ambo *num.* 7. Et ex his conclude hanc Decretalem
habere locum dumtaxat in subdito ratione domicilii, qui
desinit esse subditus, & efficitur de jurisdictione alterius
per translationem domicilii; non autem in subdito ratio-
ne contractus, vel ratione originis propriæ, vel paternæ.
Quod tamen limitant Doctores, nisi præter mutationem 24
fori contingat etiam mutatio status personæ, ut in laico
effecto Clerico, quia tunc coram primo judice contractus,
vel originis conveniri non potest. Ita Jacob. Butrig. *in leg.*
Quisquis, la seconda, C. de Episcop. & Cleric. per illum tex-
tum cum ibi notatis, ubi nulla alia ratione Princeps laicus
prohibetur fieri Clericus post finitum officium ante reddi-
tam administrationem, nisi quia post Clericatum coram
judice Ecclesiastico esset conveniendus, & sequitur Fe-
lin. post alios *hic nu.* 1. Sed hæc non est propriè limitatio ad
regulam superiùs propositam; quia per mutationem sta-
tus non mutatur forus, sed mutatur judex: nam laicus
Bononiensis effectus Clericus poterit conveniri Bononię si-
cut prius, sed non poterit ampliùs conveniri sub judice
laico; & sic habebit declinatoriam judicis, sed non fori.
Ita singulariter declarat Bald. in Auth. *Qua in Provincia*
num. 6. vers. Quintò oppono, C. Vbi de crim. ag. oport. dicens
hoc esse valdè notabile.
Ultimò nota ex textu mutationem fori post citationem 25
non obstare, quominus citatus teneatur coram primo ju-
dice causam prosequi, ut hìc deciditur: & potest multi-
pliciter poni casus secundùm Hostiensem *in princip.* Joan.
Andr. *num.* 2. Collectar. *in princip.* Bellam. *num.* 1. Butr. *n.* 7.
Abb. *num.* 13. & latissimè prosequitur Marianus Socin. *in*
decimoquinto articulo principali à num. 45. Primò enim ca-
sus formari potest in laico, qui conventus, & citatus co-
ram judice sæculari posteà factus est Clericus: non enim
in causa illa potest declinare forum judicis laici, quemad-
modum posset si causa in foro laico per citationem non
esset

esset præventa, ut *cap.* 1. *&* 2. *& cap. Si diligenti supra eodem*. Sed an hoc sit verum, & an vendicet sibi locum in causis tam civilibus, quam criminalibus, & tam respectu executionis realis, quàm personalis, plenè examino *in cap. Vnico in 4. quæstione à num.* 41. *usque ad num.* 77. *supra de*
26 *obligat. ad ratiocin.* Secundò potest poni casus in Clerico, qui citatus coram Episcopo postea de illius consensu ad aliam diœcesim, vel Ecclesiam se transtulit, ut *cap. Admonet supra de renunciat.* Quod intellige quando erat subditus ratione domicilii, vel beneficii, secus si ratione originis, cùm ille forus sit immutabilis, ut dixi supra
27 *num.* 21. & declarat Abb. *hic num.* 13. *vers. Secundo*. Tertiò ponitur casus in Clerico in Minoribus Ordinibus constituto, qui post citationem judicis Ecclesiastici uxorem duxit: nam si habitum, & tonsuram non deferat, perdit privilegium fori tam in civilibus, quàm in criminalibus, ut *in cap. Vnico de Cleric. conjug. lib.* 6. unde coram Ecclesiastico conveniri potest ratione præventionis dumtaxat, ut hic. Secus si incedat in habitu, & tonsura, quia tunc etiam cessante præventione conveniendus erit coram Ecclesiastico, ut *in d. cap. Vnico*, dummodò tamen hodie alicujus Ecclesiæ servitio, vel ministerio ab Episcopo deputatus eidem Ecclesiæ serviat, vel ministret, ut statuitur Decreto Concilii Tridentini *in cap.* 6. *vers. In Clericis verò conjugatis sess.* 23. In civitatibus autem conveniendus erit coram Ecclesiastico ratione præventionis tantùm, juxta textum hic, ut per Abb. *num.* 13. *vers. Tertio*, sed cessante præventione judex laicus in civilibus poterit cognoscere, & pronunciare, dummodò tamen abstineat ab omni personali districtione, ut latissimè consuluit Lap. *al-*
28 *legat.* 118. incipien. *Quæritur non leviter*; De communi Covarr. *Pract. quæst. cap.* 31. *num.* 7. Quod procedit etiamsi talis Clericus habeat requisita Concilii Tridentini, ut jam pridem censuit Sac. Congregatio ejusdem Concilii interpres: nam proposito dubio in causa Andrien. An Clericus conjugatus habens qualitates requisitas tam Constitutione Bonifacii VIII. quæ incipit, *Clerici qui cum unicis*, quàm Decreto Tridentini Concilii *cap.* 6. *sess.* 23. gaudeat privilegio fori etiam in civilibus: Die 13. Februarii 1610. S. Congregatio, cui interfuerunt S. R. E. Cardinalis Camerinen. de Monte, Aquaviva, Plattus, Mantica, Nazareth, & Millinus nemine discrepante censuit hujusmodi Clericum conjugatum non gaudere privilegio fori in civilibus, ubi de crimine non agitur. Cæterùm Clericum talem non posse ob hujusmodi causas civiles personaliter distringi, aut in carcerem conjici: nam eti Lapi allegatio, cui communiter adhæserunt Domini, in subtiliori disputatione aliquid posset habere difficultatis: tutius tamen putarunt à recepta Doctorum sententia in hac materia non recedere; quia tamen in nonnullis locis fertur vigere consuetudo, qua Clerici hujusmodi etiam aliquibus qualitatibus requisitis carentes gaudeant privilegio fori tam in civilibus, quàm in criminalibus; nihil visum est decernendum, aut edendum, nisi prius speciali disputatione deliberetur, an hujusmodi consuetudo favens Clericis conjugatis magis, quàm Constitutio Bonifacii, & Concilium Tridentinum sit valida, & observanda.

In casibus ergo supradictis, & aliis consimilibus legitimè citatus coram primo judice non poterit illius jurisdictionem declinare, ex eo quòd postea alterius fori esse cœperit: & ita hic est casus secundùm omnes.

Oppono. Exemptionis privilegium eximit universaliter à jurisdictione judicis ordinarii, *cap. Frater noster*, & 29
ibi gloss. *in ver. Aliquid* 16. *quæst.* 1. *& cap. Cum capella infra de privileg.* Item privilegium superveniens tollit vinculum obligationis jam contractæ, *cap. Ex antiquis*, *c. Fraternitatem*, *& cap. Si servus* 54. *distinct.* Ergo multò magis extinguere debet actum non consummatum, sed tantummodò initiatum per citationem: si enim solvit jam contractum, fortiùs impedit contrahendum, *l. Vranius*, *ff. de fideiussor.* Prætereà quando actus non est momenta- 30
neus, sed habet tractum successivum, privilegium ante actum consummatum superveniens pro futuro tempore operatur effectum suum, ut *leg. Fiscus*, *ff. de iure fisc. l. Cùm quid*, *§. Fiscus*, *ff. de usur. & l. Ea quæ*, *C. de restit. in integr.*

Solutio. Per actum citationis privilegium est præ- 31
ventum, & propterea non suffragatur, ut *l. Tutor*, *ff. de excus. tutor.* secundùm Hostiens. *hic num.* 2. Joan. Andr. *num.* 4. Bellam. *in* 4. *notab.* & Butr. *num.* 20. Vel secundùm Anchar. *sub num.* 5. contraria locum habent in re, sive divisibili, ut alia consideratio habeatur pro tempore præterito, & alia pro futuro. Hic autem agitur de actu indivisibili, quia instantia judicii non debet dividi, sed ibi finem accipere ubi initium habuit, *l. Vbi cœptum*, *ff. de iudic.* & Authen. *Qui semel*, *C. quomod. & quand. iud.* & est ratio, quia in judicio quasi contrahitur, ut *l.* 3. *§. Idem scribit*, *ff. de pecul.* unde sicut ex contractu verò non potest alter ex contrahentibus resilire altero invito, ut *l. Sicut*, *C. de action. & oblig.* ita nec ab illo quasi contractu per citationem initiato potest citatus se subtrahere per mutationem fori, ut hic. Generaliter autem an privilegium, vel jus superveniens liberet quem ab onere, an ve prosit quoad obligationes contractas, vel jura in judicio deducta, distingue ut hic plenè per eundem Anchar. *num.* 5. *vers. Et tamen latius*.

DE LITIS CONTESTATIONE.

Gregorius IX. Abbati S. Ioannis in Vineis.

CAPUT I.

OLim inter Episcopum Noviensem ex parte una & Capitulum Ecclesiæ sancti Quintini ex altera, super quibusdam injuriis, & excommunicationum sententiis, & quibusdam aliis articulis orta materia quæstionis: & infrà. Judices factis quibusdam positionibus & responsionibus ad easdem: auditis etiam quæ partes voluerunt proponere coram eis: causam eamdem ad examen Apostolicum remiserunt. Procuratoribus igitur partium propter hoc in nostra præsentia constitutis, quamvis positiones & responsiones hincinde super pluribus articulis factæ fuerint coram judicibus memoratis: quia tamen litis contestationem non invenimus esse factam, cùm non per positiones, & responsiones ad eas, sed per petitionem in jure propositam, & responsionem secutam litis contestatio fiat: processum ipsorum, de fratrum nostrorum consilio, irritum duximus nunciandum.

SVMMARIVM.

1 *VNiversitas, vel Collegium non potest excommunicari.*
2 *Excommunicatio lata in Capitulum, an teneat.*
3 *Litis contest tio fit per petitionem in iure propositam, & per responsionem sequutam.*
4 *Litis contestatio quid sit. Latè discutitur usque ad num.* 44.
5 *Litis contestatio est fundamentum iudicii, & litis exordium.*
6 *Lis mota non dicitur ante litis contestationem.*
7 *Instantia causarum ante litis contestationem non currit.*
8 *Principium est potissima pars cuiusque rei.*
9 *Litis contestatio est lapis angularis iudicii.*
10 *Processus sine litis contestatione est irritus.*

11 *Sententia lite non contestata est ipso iure nulla.*
12 *Nec est exequenda, etiamsi lapsa sint fatalia.*
13 *Litis contestatio non inducitur per narrationem factam in libello sine petitione, & conclusione.*
14 *Nec per productionem actorum, si nulla appareat petitio.*
15 *Iudicium petitione omissa est nullum.*
16 *Actor admitti non debet ad litigandum, nisi libello in scriptis porrecto, & num. seqq.*
17 *Litis contestatio non fit extra iudicium.*
18 *Libellum non sufficit transmittere ad domum rei, nisi petitio postea in iudicio reiiciatur.*
19 *Arbitraria redacta sunt ad instar iudiciorum.*
20 *Litis contestatio fit coram arbitris iuris, & habet omnes effectus contestationis vera, vel interpretativa.*
21 *Secus coram arbitratore.*
22 *Petitio sola litis contestationem non inducit, nisi sequatur responsio rei.*
23 *Litis contestatio non oritur, nisi responsio rei sit relativa ad libellum.*
24 *Et sufficit responsio iuris.*
25 *Actio quid sit.*
26 *Litis contestatio an fiat si reus neget narrata, prout narrantur esse vera.*
27 *Et quid si productis iuribus, & parte citata rei procurator alleget generalia contra.*
28 *Et quid si reus respondeat, tu mentiris.*
Legibus, & non convitiis certandum est, ibid.
29 *Exheredatio valet, licet fiat verbis contumeliosis, & turpibus.*
30 *Litis contestatio an inducatur per confessionem rei.*
31 *Sententia diffinitiva non fertur si reus confiteatur ante oblatum libellum, sed fit ei praceptum, ut solvat infra certum tempus.*
32 *Confessio facta animo declinandi iurisdictionem, non inducit contestationem litis.*
33 *Secus si animo litigandi post oblatum libellum.*
34 *Litis contestatio mirabilis ex Hostiensi.*
35 *Confessio rei in figura iudicii, an in dubio litis contestationem inducat.*
36 *Litis contestatio fit per responsionem datam ad libellum partim confitendo, & partim negando.*
37 *Litis contestatio fit per responsionem rei datam ad libellum etiam actore absente, & ex intervallo, nec verba sunt necessaria.*
38 *Et quid si actor post responsionem rei non compareat, nec prosequatur.*
39 *Litis contestatio dependet ab animo rei.*
40 *Nec inducitur, nisi responsio fiat proposito litigandi, & num. seqq.*
41 *Contestari quid sit.*
42 *Contestandi animus prasumitur, ubi verba contestationi sunt apta, nisi contrarium appareat per protestationem.*
43 *Verbo non prasumitur quis exprimere, quod mente non cogitavit.*
44 *Litis contestatio non inducitur per positiones, & responsiones datas ad eas, & num. seqq.*
45 *Ponens nihil petit, sed factum narrat.*
46 *Sententia debet esse conformis non positioni, sed petitioni.*
47 *Positiones fieri possunt etiam ante litis contestationem.*
48 *Litis contestatio an fiat per generalem positionem, & responsionem rei.*
49 *Positiones cur in iudiciis introducta, & num. 90.*
50 *Positio generalis nunquam inducit contestationem litis, nisi petitionem habeat admixtam.*
51 *Articuli conclusivi sunt loco libelli, & per responsionem datam ad illos oritur litis contestatio.*
52 *Positionis diffinitio, qua sit de illius substantia latè discutitur in fin.*
53 *Diffinitio non est bona si conveniat aliis à diffinito.*
54 *Positiones in causa fieri possunt tam per actorem, quàm per reum, & num. 89.*
55 *Diffinitio authoris ponitur, & per partes explicatur, usque in fin.*
56 *Positiones in quo differant ab interrogatoriis.*
57 *Ponens, omnia qua ponit, dispositivè intelligitur confiteri.*
58 *Actor sicut per responsionem rei, ita & reus per positionem actoris relevatur ab onere probandi.*
59 *Iudicium non debet claudicare, & num. seqq.*
60 *Interrogatoriis principale negotium tangentibus non cogitur pars respondere, nisi dentur dispositive medio iuramento per modum positionum.*
61 *Si tamen respondeat, & confiteatur, sibi praiudicat.*
62 *Positio debet esse affirmativa, & non negativa, & num. seqq.*
63 *Negativa regulariter non est probabilis.*
64 *Positio negativa nihil ponit, sed removet.*
65 *Nec dicitur positio, sed interrogatio, nisi quatenus habeat implicitam affirmativam.*
66 *Carentia, & non existentia, an & in quo differant.*
67 *Negativa in subiecto semper est probabilis.*
68 *Positioni negativa, an & quando sit respondendum.*
69 *Quid si negativa sit coarctata.*
70 *Et quid si positio negativa non coarctata sit de facto, contra quem ponitur.*
71 *Nihil est in probatione, quod prius non sit in natura.*
72 *Positioni negativa non coarctata de facto alterius, an debeat responderi.*
Et quid si sit mixta de facto partim proprio, & partim alieno, num. 74.
73 *Raynerius Iacobi Butrigarii Padagogus, & transcriba.*
75 *Positiones negativa si aquitas suadeat, hodie admitti possunt, etiamsi alias probari non possint, quàm per confessionem partis.*
76 *Positioni duplici, vel multiplex factum continenti non est respondendum, nisi dividatur, vel declaretur.*
77 *Positionem multiplicem negans, an videatur singula negare.*
78 *Positioni generali, obscura, incerta, implicita, aquivoca, captiosa, vel alternativa responderi non debet.*
79 *Positio iuris, id est, de casu legis, vel glossa non admittitur.*
80 *Fallit in iure consuetudinario, vel municipali.*
81 *Positio omnino impertinens non debet admitti.*
82 *Positio pertinens qua dicatur.*
83 *Positioni de qua dubitatur num sit pertinens, an & quomodo sit respondendum.*
84 *Positiones non sunt in criminalibus, nec recusans respondere habetur pro confesso.*
85 *Positioni criminosa, an & quando sit respondendum.*
86 *Positiones medio iuramento sunt iudici in scriptis offerenda.*
87 *Positionibus, an & quando responderi possit per Procuratorem, vel cum prasentia Advocati.*
88 *Reus super positionibus a quo sit interrogandus.*
90 *Positiones in quo differant ab articulis.*
91 *Articulus quid sit.*
92 *Testes super articulis debent deponere de scientia per sensus corporeos, non autem de credulitate.*
93 *Positionibus an responderi possit per verbum* credit, *vel* non credit.
94 *Et an huiusmodi responsio censeatur de credulitate, an de veritate.*
95 *Et quid ad effectum, ut incurratur periurium.*
96 *Advocatus qui docuit clientulum falsum respondere, tenetur parti damna resarcire.*
97 *Advocatorum prava suggestio in positionibus negandis.*

O*Lim*. Non per positiones, & responsiones, sed per petitionem in jure propositam, & responsionem sequutam fit litis contestatio, qua omissa, nullus est processus. Hoc dicit. Dividitur in duas partes. Primò ponit processum judicum, & ipsorum relationem. Secundò ipsum processum decernit irritum, & rationem reddit. Secunda ibi, *Procuratoribus*.

Nota

1 Nota primò ex principio textus, ibi, *excommunicationum*
ſententiis. Capitulum, & ſic Univerſitatem poſſe excom-
municari: nam ut patet in compilatione antiqua, & re-
citat hìc Joan. Andr. & Abb. ambo *num.* 2. Capitulum ſan-
cti Quintini irrogaverat injurias Epiſcopo Novienſi, &
Epiſcopus propter cjuſmodi injurias illud excommunica-
vit; & ita olim excommunicabatur Capitulum ſecundùm
eos, & Butr. *num. 6. in ſecunda oppoſitione*. Sed hodie in
Univerſitatem, vel Collegium ferri non poteſt ſententia
excommunicationis, ſed in ſingulos tantùm de Univer-
ſitate, vel Collegio, quos culpabiles eſſe conſtiterit, ut eſt
expreſſum *in cap. Romana*, §. *In Univerſitatem*, *de ſentent.*
excommun. lib. 6. & fortè olim hoc fiebat de facto potius,
quam de jure, nec contrarium probat hæc littera, quia ſim-
2 pliciter narrat factum. Subdit tamen Butr. quod ſi Capitu-
lum etiam hodie excommunicetur, tenet ſententia: & fuit
opinio Bernardi, quam tamen reprobant Hoſtienſ. Archid.
Joan. Monach. & Joan. Andr. ut notatur *in d.* §. *In univer-*
ſitatem, in gloſſ. *in ver. Penitus*, & Marian. Socin. *in c. Mu-*
lieres in 2. qu. num. 15. *infrà de ſent. excomm.* Pro quo facit
littera *d.* §. *In Univerſitatem*, ibi, *penitus prohibemus*. De
hac materia ſcripſi plenè *in cap. Reſponſo*, *eodem tit.*

3 Secundò nota litis conteſtationem fieri per petitionem in
jure propoſitam, & reſponſionem ſubſequutam. Idem
habetur *in cap. Dudum*, *il ſeconde*, *verſ. Licet autem ſuprà*
4 *de elect.* Nam ut diffinit gloſſa hìc, litis conteſtatio eſt
negotii principalis hinc inde apud judicem facta narratio,
& ſubſequuta reſponſio: & fuit diffinitio Bulgari, Azo-
nis, & Tancredi, quam ſequuti fuerunt ferè antiqui om-
nes uſque ad Hoſtienſem, ut ipſemet teſtatur *hìc num.* 1. &
Marian. Socin. *ſuprà in rubr. eodem num.* Verùm Hoſtienſ.
hìc, *& in Summa hoc tit.* §. 1. dicit hanc deſcriptionem de-
ſtrui; quia per poſitiones quoque apud judicem narratur
principale negotium hinc inde, & tamen per eas litis con-
teſtatio non inducitur, ut hìc patet. Præterea abundant il-
la verba, & ſubſequuta reſponſio, quia implicitè continc-
tur ſub dictione illa, *hinc inde*. Unde Hoſtienſ. ponit aliam
deſcriptionem, videlicet litis conteſtatio eſt fundamentum
judicii per petitionem in jure propoſitam, & congruam
reſponſionem ſequutam animo conteſtandi litem factam,
quo omiſſo ſi in figuram judicii procedatur, vexantur
inanibus laboribus, & ſumptibus litigantes: & ſequun-
tur hìc Joan. Andr. Butr. Cardin. Imol. Joan. de Anan.
& omnes DD. teſte Mariano Socino *ubi ſuprà*. Quæ ta-
men diffinitio, ſeu deſcriptio peccat in eo, quod deſcribit
conteſtationem litis per animum conteſtandi litem, &
adhuc ignoratur quid ſit litis conteſtatio, & ſic diffinit
idem per idem: quo vitio etiam laborat deſcriptio pro-
lixior, quam ponit Marian. Socin. *loco citato*. Ac præte-
reà omninò extrinſecum, & accidentale eſt, ut omiſſa
litis conteſtatione, litigantes vexentur inanibus laboribus,
& expenſis. Ac demum ſi litis conteſtatio eſt fundamentum
judicii, neceſſariò hinc ſequitur, ut eo omiſſo proceſſus ſit
nullus; & conſequenter ſupervacaneum fuit addere illa
5 verba, *quo omiſſo*, *&c.* Unde ſatis fuiſſet ſic deſcribere,
videlicet, litis conteſtatio eſt fundamentum judicii per peti-
tionem in jure propoſitam, & congruam reſponſionem ſe-
quutam animo litigandi.

6 Et primò dictum eſt fundamentum, quia litis conteſta-
tio eſt litis exordium, & principium cauſæ, ut legitur, &
notatur *in cap. Super quæſtionum*, §. *Intentionis ſuprà de offic.*
deleg. itaut anteà non dicatur lis mota, *cap. Ex parte*, *il 2. in*
fine, *de verb. ſignific.* Bald. *conſ.* 150. *Caſus actualiter num.* 2.
verſ. Ex quo apparet lib. 2. nec dicatur, quis petere velle, ut
7 *l. Amplius*, *ff. Rem rat. haber.* & ſic litis conteſtatio dat prin-
cipium inſtantiæ, ut curtat Roman. *conſ.* 174. *Ampliſſimæ*
Doctor num. 4. *&* 5. Alex. *conſ.* 247. *Viſis num.* 10. *verſ. Non*
obſtat lib. 6. Quod nota pro intelligentia Concilii Tridenti-
8 ni *in cap. Cauſæ omnes* 20. *ſeſſ.* 24. Cujuſque autem rei potiſ-
9 ſima pars eſt principium, *l.* 1. *ff. de orig. iur.* Unde litis con-
teſtatio non ſolùm eſt de proceſſu, ſed lapis angularis ju-
dicii, & ejus fundamentum, ut in Auth. *de litig.* §. *Om-*
nem, & fuit dictum Baldi *hìc num.* 2. *& in cap. Dudum*,
il 2. num. 20. *ſuprà de elect.* Oldrad. *conſ.* 12. *Quæſtio eſt pri-*
10 *ma in princip.* Sicut autem materiali ædificio ruina immi-
net fundamento omiſſo, & ſimiliter ſpirituali, *cap. Cum*
Paulus 1. *qu.* 1. *c. fin.* 48 *diſt. c. Veniens infrà de Presbyt. non*
baptiz. ſic & ædificio judiciorum, ſecundùm Hoſtienſ.
Unde non mirum ſi Papa *hìc*, *& in dict. cap. Dudum*, §. *Li-*
cet autem, pronunciet proceſſum irritum ex eo, quod li-
tis conteſtationem non invenerit eſſe factam. Itaque 11
ſententia lata lite non conteſtata eſt ipſo jure nulla, cùm
litis conteſtatio ſit de ſubſtantia judicii, *l. Prolatam*, & ibi
Bart. *Cod. de ſent.* Bald. *conſ.* 362. *Quamquam ſuper num.* 3. *in*
fine, *verſ. Sed dicendum eſt lib.* 3. adeòut etiamſi dicatur 12
tranſiviſſe in rem judicatam, eò quòd fatalia ſint deſerta:
nihilominus non ſit exequenda, ſi ex proceſſu appareat
litem non fuiſſe conteſtatam, Bald. *conſ.* 225. *In cauſa ver-*
tente in princip. lib. 5.

Secundò dictum eſt per petitionem, quia ſine illa non 13
fit litis conteſtatio, ut *hìc*, *& in d. cap. Dudum*, unde ſi in
libello fieret ſola narratio abſque petitione, & concluſione,
tunc per reſponſionem non intelligeretur litis conteſtatio
facta, ut per Rotam *deciſ.* 12. *alias* 2. *in tit. de lit. conteſt.*
in novis num. 3. & Butr. hìc poſt Hoſtienſ. *num.* 13. adeòut 14
neque ex productione actorum verè, vel interpretativè li-
tis conteſtatio oriri poſſit, ſi nulla præceſſerit petitio, ut
decidit Rota apud Cardin. Seraph. *deciſ.* 698. *num.* 8. & pe- 15
titione omiſſa judicium eſt nullum, Raphael. Cuman.
conſ. 86. *Quamvis de iure num.* 3. *uſque in finem*. Stat er-
go regula, ut per reſponſionem ad libellum narrantem
non inducatur litis conteſtatio, ut hìc per Butr. *d. num.* 13.
verſ. Remanet ergo regula. Fallit primò coram Papa, ut
ſervat Curia. Secundò fallit in cauſis electionum, in qui-
bus non exigitur litis conteſtatio. Tertiò fallit in aliis
cauſis ſpiritualibus. Quartò fallit, quando inter Reli-
gioſos agitur. Quintò fallit ſecundùm aliquos in libel-
lo in poſſeſſorio, ut latiùs per Butrium ſuprà, & Abb.
num. 20.

Tertiò dictum eſt, *propoſitam*, id eſt in ſcriptis porre- 16
ctam, quia actor admitti non debet ad litigandum, niſi li-
bello in ſcriptis porrecto, ut *in cap.* 1. *de libel. oblat.* & ali-
ter non fit litis conteſtatio, Hoſtienſ. *hìc num.* 1. *verſ. Et be-*
ne dixi per petitionem, & alii communiter; licèt Butr. *hìc*
num. 27. dicat litis conteſtationem fieri poſſe etiam ſine
ſcriptis, allegat *cap. Relatum*, *de offic. Deleg. l.* 1. *ff. edon.* &
Specul. *de lit. conteſt.* §. 1. *verſ. Sed numquid num.* 23. ubi te-
net litis conteſtationem fieri etiam ad interrogationem par-
tis: fatetur tamen Butr. exigi libellum. Sed hæc non
compatiuntur, ut litis conteſtatio exigat libellum, & fieri
poſſit ſine ſcriptis.

Quartò dictum eſt, *in iure*, quia extra judicium non 17
fit litis conteſtatio, §. *Offeratur* 3. *qu.* 3. *cap.* 1. *ſuprà tit. pro-*
ximo, *& l. voluit*, *ff. de interrogat. action.* alioquin ut Ho-
ſtienſ. inquit, quandocumque ruſticus peteret aliquid ab
alio extra judicium, diceremus litis conteſtationem fieri
ruſtico à quo petitur hoc negante, quod eſſet ridiculum.
Itaque oportet libellum in judicio porrigere, ut *in d. c.* 1. *de* 18
libell. oblat. & in Authen. *Offeratur*, & ibi notat gloſſ. 1. &
Cyn. *in fine quæſt. Cod. de lit. conteſt.* Nec ſufficit libellum
tranſmittere ad domum rei, niſi petitio poſteà in judicio
rejiceretur, ut poſt Abb. notat hìc Marian. Socin. *in o-*
ctavo principali articulo num. 52. Et quia arbitria re- 19
dacta ſunt ad inſtar judiciorum, *l.* 1. *ff. de arbitr.* gloſſa
in rubr. infrà eodem tit. & in cap. Cum dilectus in ver. Niſi
de his: idcircò coram arbitris juris fit litis conteſtatio, 20
& ex ea reſultant omnes juris effectus, qui ex vera, vel
interpretativa litis conteſtatione oriuntur, ut per Specul.
de lit. conteſt. §. *Nunc tangamus num.* 2. Oldrad. *conſ.* 176.
Factum tale eſt in 1. *quæſt. num.* 1. Bart. *in l. Cum anteà n.* 7.
& ibi etiam Bald. *num.* 11. *Cod. de arbitr.* & reſolvit Ro-
ta coram Cardinali Seraphino *deciſ.* 697. *num.* 3. licèt ſe- 21
cus ſit coram arbitratore, ut ibi per Rotam, & Oldrad.
ubi ſuprà. Et per hoc ſalvari poteſt diffinitio Hoſtienſis ab
impugnationibus Mariani Socini, qui ſupra in rubrica
dicit ejus diffinitionem eſſe defectivam, & non converti-
bilem cum ſuo diffinito, ad *leg. Omnis diffinitio*, *ff. de regul.*
iur. juncta *l.* 1. *ff. de dolo*. Imò enim verba illa, *in iure*, ve-
rificari poſſunt tam in conteſtatione litis, quæ fit coram
Judice, quàm in ea, quę fit coram arbitris juris, ut præ-
diximus.

Quintò dictum eſt, *reſponſionem*, quia ſola petitio, & 22
libelli oblatio non inducit conteſtationem litis, niſi ſe-
quatur reſponſio rei, ut probat textus noſter, *& cap. Du-*
dum, §. *Licet autem de elect.*

Sextò addita eſt particula, *congruam*, quia non ſuffi- 23
cit qualiſcunque reſponſio, ſed oportet ut ſit relativa ad li-
bellum, ut notat Bald. *in cap. Dudum*, *il ſeconde num.* 19.

suprà de elect. non enim sufficeret, si reus diceret, Volo li-
tigare cum adversario, & non contradiceret petitioni, ar-
gum. *l. Rem non novam, C. de Iudic.* quia nesciretur, an con-
fiteretur, vel negaret petita, ut hîc tenet Innocen. *n. 3. vers.*
24 *Sed tamen* . Et dicitur congrua responsio etiam de jure,
ut si petam à te fundum, quem promisisti, vel vendidisti;
& tu respondeas, non competit tibi actio, vel tibi de
25 jure non debetur fundus, quem tu petis: nam cùm actio
sit jus petendi in judicio, quod sibi debetur, id est de jure,
Institut. de action. in princ. eadem ratione, & defensio, sive
responsio rei legitima est: Quod petis tibi de jure non de-
betur, secundùm Innocent. *hic num. 2.* Hostiens. *num. 5.*
26 *vers. Hoc autem notandum*, & alios communiter. Simili-
ter congrua est responsio si reus dicit, Nego narrata, prout
narrantur esse vera; quia videtur responsum super toto; &
ideò facta est litis contestatio, ut notatur *in l. 1. ff. quar. rer.
act. non datur, & in cap. Cum ad Sedem, de restit. spoliat.* Et
tenet Cyn. *in l. 1. in 4. qu. C. de lit. contest.* Bald. *in d. cap. Du-
dum num.* 18. Raphael Fulgos. *cons.* 138. *in quæstione in princ.
& cons.* 160. Joannes, & Gorus *num. 4.* & ita communiter te-
neri testatur hîc Joan. de Imola *num.* 10.

Tutius tamen est respondere, nego narrata, prout nar-
rantur, & petita prout petuntur esse vera, secundùm Bald.
27 *loco citato*, & ita servant cauti Procuratores. Unde litis
contestationem induci, quando parte citata, & productis
juribus Procurator ex adverso allegat generalia contra,
tenet Aretin. *cons. 30. num. 10. vers. Quinimo*, & dixit Rota
coram Cardin. Seraph. *decis. 920. num. 2.*

28 Quinimò fit etiam litis contestatio si reus respondendo
dicat, tu mentiris, vel quid simile, ut tenet Guliel. de Cun. *in
l. unic. C. eod.* nam etsi legibus, & non conviciis certandum
sit, ut *l. Quisquis, C. de postul.* & quod calore iracundiæ dici-
tur, pro non dicto habeatur, *cap. Ex litteris infrà de di-
vort. & l. Quod calore, ff. de regul. iur.* tamen ejusmodi ver-
ba utcumque opprobriosa conveniunt naturæ negotii, de
quo agitur, exemplo exhæreditationis, quæ valet etiamsi
29 fiat verbis contumeliosis, & turpibus, ut *l. 1. in princip. ff.
de liber. & posthum.* Cæterùm hoc intellige, dummodò
reus prædicta verba proferat in responsione ad libellum,
& in tali responsione persistat. Si verò animo non respon-
dendi, & potiùs calore iracundiæ; inspiciendum est tem-
pus, & gesta, & alia quæ considerari solent ad judicandum
de animo, ut *leg. Dolum, Cod. de dolo, & cap. 2. de renunc.
Lib. 6.* & ita opinionem Guliel. declarat Abbas *hic in 5. quest.
num. 28.* cujus declaratio placet Mariano Socino *num. 85.*
& mihi.

30 Generaliter autem congrua dicitur responsio ad litem
contestandam, sive negando, sive confitendo, ut dicit
glossa hîc, & ita non solum per negationem, sed etiam
per confessionem fit litis contestatio, & per talem confes-
sionem reus condemnatur, *leg. Iulianus, ff. de confess.* & te-
net glossa *in cap. Dudum in ver. Responsionem suprà de elect.*
Bald. *in l. Si reus, ff. de Procurat.* Cardin. in Clement. *Sæpe
in 26. qu. de verbor. signific.* & est communis opinio, ut hîc
31 testatur Joan. de Anan. *num. 6.* & Felin. *num.* 5. Sed tu di-
stingue: nam aut reus confitetur ante libelli oblationem,
aut post: Si ante, non fit litis contestatio, cùm ad illius
substantiam requiratur, ut præcedat petitio in scriptis, seu
libellus, ut ostensum est supra *num. 16. & seqq.* Ita Specul. *de
lit. contest. §. Nunc dicamus, vers. Sed si reus non neget num.*
11. Unde hoc casu non fertur diffinitiva, sed judex præ-
cipit reo, ut solvat infra certum tempus, ut *l. Ait Prætor,
§. Permittitur, ff. de minor. & l. Si debitori, ff. de Iudic.* Et
hujusmodi præceptum, cùm non fiat in figura judicii, non
appellatur sententia, sed simpliciter præceptum, ut no-
tat glossa singularis *in leg. Cum non solum in §. Necessitate
in ver. Imponenda circa med. vers. Potest distingui, de bon.
quæ liber.* gloss. *in dict. cap. Dudum in ver. Responsionem.*
Quod dicit esse menti tenendum Bald. *hic num. 4. vers.*
32 *Aut est dubium*. Si verò reus confitetur post libelli obla-
tionem, & fit in figura judicii, tunc subdistingue tres
casus; Primus est, quando confitetur quia non vult liti-
gare, & sic animo declinandi judicium; & manifestum
est non fieri litis contestationem, ut *d. l. Si debitori, ff. de
Iudic. leg. Si reus, ff. de Procurator. & l. Si domus, § Qui
confitetur, ff. de legat.* 1. & tenent gloss. præalleg. Bald. *in
leg. Unica, Cod. de litis contest.* & Felin. *hic num.* 5. & est
ratio, quia sine animo litigandi non fit litis contestatio, ut
dicam infra in explicatione ultimi membri diffinitionis.

Dicit enim lex, per narrationem propositam, & contra-
dictionem objectam fit litis contestatio, *leg. Rem non no-
vam, §. Patroni, C. de iudic.* Qui autem confitetur sine
animo contestandi litem non contradicit, sed potius con-
sentit actori. Secundus est, quando reus post oblatum 33
libellum confitetur, sed tamen intendit litigare, quia sua
interest in causa procedere: & absque dubio fit litis conte-
statio, *l. At qui natura, §. Cum me absente, ff. de negot. gest.* &
ita procedit textus in præalleg. *l. Iulianus, ff. de confess.* ubi
contra reum confitentem fertur diffinitiva, ut per gloss. *in d.
c. Dudum in ver. Responsionem, de elect.* notabile exemplum 34
ponit hîc Hostiens. *num.* 14. ubi cùm Lugduni in quadam
causa libellus ineptè formatus fuisset, consuluit ut reus
responderet, confiteor proposita in libello, sicut propo-
nuntur, & dico petitionem fieri non debere; & ita per
confessionem animo litigandi, quia sua interest in cau-
sa procedere, fuit facta litis contestatio: & suadet Ho-
stiens. omnes fuerunt stupefacti, quando audierunt talem
modum contestandi litem. Tertius denique casus est, quan- 35
do reus confitetur, & est dubium, an hoc fecerit animo pro-
cedendi in causa, necne: & Bald. *in dict. l. Unica*, tenet hoc
tertio casu litis contestationem fieri per talem confessio-
nem in figura judicii emanatam: & idem tenet *hic n. 4.*
ubi dicit in dubio fieri contestationem, si reus confitea-
tur oblato libello, & per eum recepto, & datis induciis
deliberatoriis. Sed in hoc contrarium tenet Imola *in l. Si
dominus, §. Qui confitetur, ff. de legat. primo*, ubi dicit
servandam esse mentem confitentis, si de illa constet, sed
si non constet, non fieri litis contestationem alleg. gloss.
l. Proinde, §. 1. ad l. Aquil. & in §. Suscepto, in Authen. *de
exhiben. reis, & in d. cap. Dudum*, & hoc ipsum tenet Imo-
la *hic*, cujus opinio verior videtur: in dubio enim reus
non est credendus confiteri animo litigandi, nisi fortè ul-
tra confessionem in aliquo contradicat, ut in exemplo Ho-
stiensis, vel si dicat, fateor narrata, sed nondum venit dies
obligationis: & hoc sequitur Felin. *hic num.* 5. & est 36
ex mente Rotæ *decis. 6. num. 1. de lit. contest. aliàs* 354.
quæ incipit, *Si dato libello in nov.* ubi decidit litis contesta-
tionem induci per responsionem factam ad libellum partem
ipsius confitendo, & partem negando. An autem con-
grua sit responsio ad litis contestationem inducendam si
reus dicat, credo me non debere, vel debere; vel si dicat
nec scio, nec credo, vel non præsumo, vel dubito, vide
hic per Marian. Socin. *in 8. qu. princ. num. 77. & seqq.*

Septimò sequitur in diffinitione verbum illud, *sequu-* 37
tam; quia non requiritur, ut responsio rei fiat parte præ-
sente, & incontinenti post oblatum libellum, sed fieri po-
test etiam parte absente, & ex intervallo, ut tenent Domi-
ni de Rota *in præalleg. decis. 6. de lit. contest.* ubi formaliter
dicunt sic: *Si dato libello per actorem compellitur reus ad
respondendum libello, & reus respondeat confitendo partem,
& partem negando, licèt tempore huiusmodi responsionis
rei actor nihil dixerit, vel etiam præsens non fuerit; di-
cebant Domini omnes litis contestationem fore factam ex
utraque parte, quæ fit per narrationem, & petitionem in
iure ex parte actoris propositam, & responsionem rei se-
quutam, ut in cap. Unico de lit. contest. in cap. Dudum,
de elect. & in cap. Prout, de dolo, & contumac. At in
casu proposito datus erat libellus pro parte actoris, in quo
continebatur narratio facti, & petitio, in quibus ipse
semper persistebat, atque fiebat directa responsio per reum
confitendo, & negando, quod sufficit per iura antedicta:
ergo, &c. Dubium enim facit, quia litis contestatio ni-
hil est aliud, quàm simul testatio, sive mentis declara-
tio volentium litigare; ergo videbatur quod simul, & eo-
dem tempore deberent concurrere petitio actoris, & rei
responsio, ut in leg. Consensu, ff. de action. & obligat. Ad
quod respondebatur quod dato libello actoris semper consta-
re videtur de animo suo litigandi, maximè instando, ut
reus compelleretur ad respondendum; & sic persistendo in
sua petitione haberet animum litigandi, quod sufficit. Res-
pondendo ergo huic petitioni statim fuit litis contestatio fa-
cta etiam simultaneè propter concurrentiam animorum, &
per hoc fuit salvatus unus magnus processus habitus in par-
tibus in quadam causa Hispalensi.* Hactenus verba deci-
sionis, ex quibus tria eliciuntur contra opinionem Bar-
toli, & Baldi *in l. Unica, C. eod.* & Hostiens. *hic num. 12.
in ver. Sed per petitionem*. Primum est litis contesta-
tionem fieri posse etiam absente parte, ex quo actor li-
bellum

bellum obtulit, & persistit in sua petitione. Secundùm est
litis contestationem non vitiari ex temporis intervallo inter
oblationem libelli, & responsionem. Tertium est verba
non esse necessaria ad inducendam litis contestationem,
sed sufficere ut porrigatur libellus continens narrationem,
& petitionem, & sequatur responsio: & huic opinioni
adhærent hìc Butr. num. 12. Cardin. num. 4. Abb. num. 7.
& Felin. num. 4. approbantes Rotæ decisionem, quæ ut
dicit Imola n. 13. vers. Et sic dicunt Domini de Rota, ser-
varetur in practica propter illorum authoritatem: licèt
subdat, si non esset eorum authoritas, quia communis o-
pinio est in oppositum, difficile esset obtinere; & secun-
dùm Rotæ decisionem testatur Abbas quasi semper se vi-
38 disse practicari Parmæ, ubi legit sex annos continuos. Et
quamvis Marian. Socin. videatur recedere ab opinione
Rotę, quando actor post responsionem rei non comparet,
nec prosequitur: tamen de illius dicto dubitat hìc Felin.
eodem num. 4. & meritò, quia cùm actor libellum obtule-
rit, & persisterit in sua petitione usque ad responsionem
rei, & sic censeatur perdurasse in eadem voluntate, &
proposito litigandi, argum. cap. Maiores de baptis. & con-
sequenter jam fuerit facta litis contestatio: actus subse-
quentes nihil operantur. In perseverantia enim volunta-
tis magis spectatur initium, quàm factum posteà subsequu-
tum, ut plenè notavi in cap. Significatum num. 32. & 33. in-
frà de Regular.
39 Octavò, & ultimò sequitur in diffinitione animo liti-
gandi, quia litis contestatio dependet ab animo rei, ut in
Authen. de exhiben. reis, §. Illud, & dixit Rota decis. 2. quæ
incipit, Si pars num. 4. de lit. contest. alias 12. in nov.
40 Unde litis contestatio non oritur, nisi responsio rei fiat
animo procedendi in causa, & ea intentione, & propo-
41 sito, ut dicit glossa hìc vers. Quod est ita intelligendum, &
Innocent. num. 1. nam contestari secundùm eum num. 3.
nihil est aliud, nisi testari, quia vult cum adversario liti-
gare. Requiritur ergo, ut animo litigandi petitioni ad-
versarii contradicat, ut leg. Rem non novam, Cod. de iudic.
Unde si responsio, vel negatio fiat ad jurisdictionem ju-
dicis declinandam, exindè non fit litis contestatio, ut
est textus notab. in cap. Si Clericus, & ibi dixi post Gof-
42 fred. Abb. Antiq. Hostiens. & alios suprà de foro compet. In
dubio tamen ubi verba sunt apta contestationi, præsu-
mitur animus contestandi, nisi contrarium appareat per
protestationem, ut notabiliter hìc dicit Innocent. num. 1.
vers. Sed ubi sunt apta, & Host. num. 1. vers. Et benè dixi
animo contestandi, & num. 2. vers. Cum nec positiones. A-
liàs verò non præmissa verbali protestatione, sola intentio
non sufficeret secundum eos: & ita reperio fuisse decisum
in Rota in preallег. decis. 2. de litis contest. in novis: ubi fuit
dubitatum, si reus respondendo libello neget narrata, pro-
ut narrantur, & dicat petitionem fieri non debere; si non
addat, & dicat animo litem contestandi, an per hujus-
modi responsionem fuerit lis contestata: & fuit determi-
natum, & conclusum affirmativè per dict. leg. Rem non
novam, Cod. de indic. & per leg. 2. Cod. de iuram. calumn.
& per hoc cap. Dudum, il secondo de elect. & notata
per Specul. in tit. de litis contest. §. 1. vers. Quod si propo-
nuntur, ubi decidit pro hac parte. Nec mirum, quia
prædicta jura loquuntur simpliciter, & talem animi expres-
43 sionem non requirunt; nec præsumitur quis verbo expri-
mere, quod mente non cogitavit, l. In ambiguo, ff. de sup-
pel. legal. & cap. In obscuris, de regul. iur. lib. 6. alioquin, ut
subjicit Rota, simili ratione in contractibus, in ultimis vo-
luntatibus, privilegiis, & rescriptis non valeret, quod fieret,
nisi adderetur hujusmodi animi expressio, quod esset ab-
surdum. Pro qua conclusione faciunt ea, quæ leguntur, &
notantur in c. Intelligentia, & c. Præterea, de verbor. signific.
44 Tertiò nota per positiones, & responsiones ad eas non
induci litis contestationem. Idem habetur in d. c. Dudum,
§. Licèt autem suprà de elect. Prima ratio est secundùm In-
nocent. hìc num. 1. in ver. Non per positiones, Host. num. 2.
in eodem verb. Butr. num. 8. & Marian. Socin. n. 62. quia
45 in positionibus non fit aliqua petitio, quæ est necessaria
ad litem contestandam: nam qui ponit, nihil petit, sed
factum narrat, ut Bald. inquit in dict. cap. Dudum num. 16.
46 gloss. hìc, & Butr. num. 8. vers. Probat ulterius. Sententia
autem debet esse conformis non positioni, sed petitioni,
cap. Licèt Heli, de Simon. Clemen. Sæpè, §. Verum, de
verbor. significat. At quomodo posset ferri sententia abso-
lutionis à petitione, vel condemnatione ad petita, si ni-
hil esset petitum; cùm hoc nec fieri possit etiam, ubi esset
aliquid petitum, sed ineptè, ut in cap. Examinata suprà
de iudic. Secunda ratio est secundùm eos, quia licet po-
nas aliquod factum, vel dictum; propter hoc tamen non
testaris, vel non contestaris te velle litigare: ergo lis con-
testata dici non potest inspecta verbi significatione, à qua
nisi aliud appareat non est recedendum, leg. Non aliter,
ff. de legat. 3. Tertia denique ratio est, quia positiones fie- 47
ri possunt etiam ante litis contestationem, ut hìc, & l. 1.
ff. de interrogat. action. secundùm Innocent. num. 1. in fine,
& Bart. in leg. Vbicunque num. 18. ff. Eodem. Nam quan-
docunque fieri possunt probationes, ut notat glossa ma-
gna in cap. 1. vers. Sed dic, quod quandocunque, de confess.
lib. 6. Contingit autem aliquando, ut etiam ante litis con-
testationem opponantur exceptiones, super quibus fa-
cienda sit probatio, ad cujus relevationem fiant positio-
nes, puta si excipiatur quod actor sit excommunicatus, &
sit à limine judicii repellendus, ut declarat glossa præalle-
gata; & consequenter per responsionem ad positiones non
contestatur lis, quia non probat hoc esse, &c. leg. Neque
natales, Cod. de probat. cap. Inter corporalia, de transl.
Prælat. ut per Butr. hìc num. 8. vers. Probat ulterius.
Conclusionem ut supra firmatam declarat hìc notabi- 48
liter Hostiens. num. 12. vers. Quid ergo, ut habeat lo-
cum tantummodò in positionibus singularibus, in qui-
bus dicit procedere hanc decretalem ponderando litteram
ibi, quibusdam positionibus, quasi dicat, de singularibus,
& pluribus loquor. Secus verò in positione generali, ut
si dicatur, Pono quod omnia, quæ continentur in libello,
sunt vera; & reus generaliter respondeat confitendo om-
nia, vel negando. Ex hoc enim putat Hostiens. litem
esse contestatam, argum. leg. Si is qui ducenta, §. Vtrum
in fin. ff. de reb. dub. ubi habetur, Si quis ita interroget, eo-
rum quæ tibi obiiciuntur fecisti, ille neget: hoc exprimit,
eorum quid quæ obiiciuntur non feci, id est, nihil eorum fe-
ci. Hæc ibi: quasi dicat, sufficit ut omnia negentur. Ita
Hostiens. cujus verba recitat hìc Joan. Andr. & eandem
opinionem tenet Bart. in leg. Vnica, Cod. eodem, quia si-
cut in præliis corporalibus inter famulum, & famulum
non appellatur prælium, sed badalurum, sed quando tota
massa, & totus exercitus utrinque invicem confluit, tunc
dicitur prælium; ita hìc per hujusmodi positiones parti-
culares, & responsiones non inducitur litis contestatio,
quæ tamen inducitur per narrationem negotii universa-
lis, & responsionem sequutam; & sic loquitur text. in l.
Vnica.
Sed oppositum sentit hìc glossa nostra in fine, quæ dicit
litis contestationem non induci per positiones, & respon-
siones, licèt petitio fuerit oblata: & opinionem glossæ de
rigore juris dicit veriorem Joan. de Imola num. 6. quam
etiam dicit simpliciter sequendam Abb. num. 6. vers. Ego
verò puto, ut scilicet nunquam inducatur litis contesta-
tio per positiones, & responsiones, sive fiant generales, si-
ve particulares, dummodò sint veræ positiones. Funda- 49
mentum hujus opinionis est, quia positiones in causis usus
longævus admisit ad faciliorem litium exitum, ut per con-
fessionem adversarii pars relevaretur ab onere probandi, ut
dicit textus in Clemen. Sæpè, §. Verum, de verbor. significat.
Non ergo fiunt ad finem petitionis; & cùm verba sint as-
sertiva, seu enunciativa, effectum petitionis operari non
debent, argum. cap. Significavit infrà de appellat. fatetur ta-
men Abbas contestationem fieri, si in libello actor narret
factum in libello contentum, & reus respondeat; & ita
intelligit textum, & Bartolum in d. leg. Vnica, & ita etiam
dicit posse procedere contrariam opinionem Hostiensis,
dum loquitur de positione generali. Secus si eam faceret
per modum positionis petendo interrogari partem de veri-
tate juramento præmisso; quia tunc intendit probare, &
relevare se ab onere probandi, non autem petere. Non ob-
stat textus noster, dum dicit per positiones, & sic loquitur
in plurali. Quoniam ut observat Joan. de Imola habuit
respectum ad communiter accidentia, argum. leg. Nam
ad ea, ff. de legib. quia communiter plures, & distinctæ fiunt
positiones. Prætereà quamvis in principio loquatur de
quibusdam positionibus, tamen ibi narrat factum,
prout contigit, & habet respectum ad causam, sed in
decisione secundùm Abb. non se refert ad positiones
particulares, sed generaliter dicit, non per positiones,

& responsiones ad eas fit litis contestatio, sed per petitio-
nem in jure propositam, & responsionem sequutam : &
idem repetit textus *in cap. Dudum*, §. *Licet autem suprà de*
50 *elect.* Non est igitur possibile, ut positio etiam generalis
contestationem litis inducat, nisi admixtam habeat petitio-
nem; cum de substantia contestationis sit petitio, & con-
grua ad petitionem responsio, ut latius ostensum est suprà
num. 13. & in hoc tandem residet Marian. Socin. *hic num.* 62.
vers. Et ex prædictis arbitror concludendum, & Joan. de
Anan. *num.* 8. qui dicit opinionem Hostiensis, communiter
non teneri per Doctores modernos in *l.* 2. §. *Sed si unus*, *ff.*
de vi bonor. raptor. & in cap. Relatum, *il secondo de testam.* &
51 sequitur Felin. *num.* 3. qui etiam allegat Rotam *decis.* 18. *de*
testib. in antiquis, dicentem per responsionem factam ad ar-
ticulos conclusivos induci contestationem litis, quia tales
articuli sunt loco libelli.

QUÆRO quid sit positio?

52 Glossa magna, & magistra *in cap.* 1. *de confess. lib.* 6. plu-
res recenset diffinitiones, Goffredus diffinit sic : Positio
est dictum loco interrogationis positivum, Vincentius di-
cit : Positio est assertio alicujus dicti, vel facti, ut ad ipsum
respondeamus, Bartol. *in l. Cum & Iudices*, §. *Quod observa-*
ri num. 20. *C. de iureiur.* Positio est alicujus particularis rei
ad causam pertinentis assertio, Bald. *in cap. Dudum*, *il se-*
condo num. 13. *suprà de elect.* Positio, inquit, est oratio,
53 sive propositio aliquid esse, vel non esse enuncians. Sed
hæ diffinitiones, aut non exprimunt sufficienter naturam
positionum, aut sunt nimis generales, & non converti-
biles, prout hæc Baldi, quæ convenit etiam orationi Do-
minicali, & cuilibet propositioni, quæ ut generaliter dif-
finit Aristot. *lib.* 1. *Priorum cap.* 1. est oratio affirmativa, vel
negativa alicujus de aliquo. Alii ut refert Archid. *in dict.*
cap. 1. *num.* 1. *de confess. lib.* 6. sic describunt : Positio est
brevis verborum formula mentem ponentis continens ad
veritatem eliciendam concepta : & hanc videtur appro-
bare glossa præallegata. Sed laborat eodem vitio, quo
præcedentes; & convenit etiam articulis, qui continent
mentem proponentis ad veritatem per testes eliciendam;
& sic non est bona, cùm conveniat aliis à diffinito, ut no-
tat gloss. & DD. *in rubr. suprà de Summa Trinit. & Fide*
54 *Cathol.* Similiter Archid. *in dict. cap.* 1. ponit suam diffini-
tionem, videlicet : Positio est assertio alicujus facti, si per
responsionem ad ipsam pertinentem obligetur reus, & a-
ctor à probandi onere releveturr. Verùm cùm positio etiam
fiat per reum, incautè expressit de reo, & actore in de-
scriptione, ut advertit glossa 1. *in cap.* 1. Ac præterea ad
substantiam positionis non spectat, ut responsio sit perti-
nens, vel impertinens. Magis placet diffinitio quam po-
nit, & per partes explicat Joan. Monach. *in d. cap.* 1. *num.* 1.
videlicet : Positio est narratio facti nondum probati ad ex-
petientis intentum directè, vel indirectè spectantis, quod
intenditur probari per responsionem adversantis.

55 Vel dic, Positio est simplex assertio facti ad causam per-
tinentis medio juramento in scriptis exhibita ad hoc, ut
per responsionem adversarii ad interrogationem judicis
pars relevetur ab onere probandi.

56 Primò dixi, *assertio*, quia positiones fiunt per assertio-
nem, ut hìc, & *in d. cap. Dudum*, *il secondo*, §. *Licet autem*
de elect. & notat Joan. Monach. *in d. cap.* 1. *num.* 1. *de con-*
fess. lib. 6. & patet ex diffinitionibus superiùs relatis, & se-
cundùm gloss. 1. *in fine in dict. cap.* 1. & Franch. *ibi num.* 5.
& 10. & Paul. de Castro *cons.* 71. *Clarissime num.* 4. *vers. Ve-*
nio ad merita lib. 3. Positiones hoc differunt ab interroga-
57 toriis, in quibus interrogans nihil confitetur, vel affirmat,
ut *ff. de interrogat. action. per totum*. Ponens autem dispo-
sitivè omnia quæ ponit, intelligitur confiteri, ut *in cap. ult.*
& ibi Joan. Monach. & omnes notant, *de iureiuran. lib.* 6.
Archid. *in dict. cap.* 1. *num.* 1. *vers. Et nota quod quilibet po-*
nens, Lap. *alleg.* 120. *num.* 1. *in fin. vers. In eo enim*, Alexan.
58 *cons.* 92. *Viso & opportunè in princip. lib.* 5. Idque rationabili-
ter sancitum est : nam sicut vult actor relevari per respon-
sionem, & confessionem rei; ita viceversa consentaneum
est, ut actor interrogans dispositivè loquatur, ut sic reus
pariformiter relevetur per confessionem actoris, arg. *cap.*
59 *Non licet*, *de regul. iur. lib.* 6. In judiciis enim inæqualitas
reprobatur, & parilitas approbatur, *cap. Cùm inter Prio-*
rem, §. 1. & ibi notatur *infra de except. cap.* 2. §. 1. *supra tit.*
prox. Hostiens. *in cap. ult. num.* 2. *infra de Cleric. pugnan. in*
duel. & ideò ut dicit Archid. *in cap.* 1. *num.* 1. *de confess. lib.* 6.
is qui ponit, certum ponere debet; *leg. Si in rem*, *ff. de rei*
vendicat. argum. *cap. De muliere*, *de sponsal.* & *cap. De si-*
moniaca, *de Simon. eodem lib.* cùm & certum velit re-
ponsum, ut utatur eodem jure, quo vult alium uti, *l.* 1. *ff.*
Quod quisque iur. cap. Cùm omnes, *de Const. cap. Ponderet*
50. *distinct. cap. Decreto* 2. *quæst.* 6. Et sic potest pars petere,
ut interrogationes dentur dispositivè per modum positio-
num, & aliter non cogitur respondere. Ita Franc. *in dict.* 60
cap. 1. *num.* 5. & Rota *decis.* 31. incip. *Voluerunt*, & *or-*
dinaverunt, *alias* 3. *de sequestr. possess. & fruct. in novis*, u-
bi decidit partem non cogi respondere interrogatoriis
principale negotium tangentibus, nisi dentur dispositi-
vè medio juramento, & in scriptis per modum positio-
num, ut articulorum, & subjicit rationem superiùs ex-
pressam, videlicet quia interrogans nihil, sed ponens dis-
positivè omnia quæ posuit, confitetur ut *cap.* 1. & 2. cum
ibi notatis, *de confess. lib.* 6. ergo ut non claudicet judi-
cium, dignum & justum est, ut sicut actor interrogan-
do per rei confessionem vult relevari, ita & reus per
actoris interrogationem dispositivè datam relevetur, ut
servetur in judicio æqualitas. Idem tenet gloss. 1. *in cap.*
Iudicantem 30. *quæst. ult.* & Prob. *in addit. ad Monac. in*
dict. cap. 1. *num.* 3. Si tamen reus ad interrogationem 61
non dispositivam responderet, & confiteretur, sibi præju-
dicium inferret, ut notat Bernard. *in cap. Cùm causam in-*
frà de iuram. calum. & Rota *in præallegat. decis. num.* 1. *vers.*
Hoc autem.

Prætereà dixi, *assertio*, quia positio debet esse affirma- 62
tiva, & non negativa. Rationem reddit glossa *in cap.* 1. *in*
ver. Negativas, *de confess. lib.* 6. quia positio in locum pro-
bationis venit, Clem. *Sæpè*, §. *Et quia*, *de verbor. signific.* Il-
lud ergo in positione debet admitti, quod admitteretur in
probatione, ut notat Goffred. *in cap. Dudum*, *il seconde de*
elect. Sed negativa regulariter non est probabilis, ut nota- 63
tur *in cap. Accusator* 6. *qu. ult.* & *in cap. Bonæ*, *il primo*, §.
Contra vero suprà de elect. Ergo nec est ponibilis. Item ne- 64
gativa positio non ponit, sed removet, ut per glossam
ubi suprà, & Bald. *cons.* 340. *Statuto Papiæ in fine*, *vers.*
Dico etiam lib. 1. ubi dicit positionem debere esse affirma-
tivam, quia positio negativa nihil ponit; unde nisi qua- 65
tenus negativa habeat implicitam affirmativam, non
dicitur positio, sed potiùs interrogatio. Et secundùm
Joannem Monach. *in eodem cap.* 1. dicit carentiam, & sic
non existentiam; & non entis non sunt species, nec diffe-
rentiæ secundùm Philosophum. Sed hoc dictum Joan. Mo- 66
nach. impugnat Bald. *in dict. c. Dudum num.* 50. ubi osten-
dit differentiam inter carentiam, & non existentiam; quia
non existentia non requirit aliquod beneficium, nec subje-
ctum; sed carentia sic : verbi gratia, iste caret oculis, &
ideò debet responderi, quia negativa in subjecto semper
est probabilis. Facit quod notatur *in leg.* 1. §. 1. *ff. de itin.* 67
actuq. priv. & *leg. Si in aliqua*, *ff. de offic. Proconsul.* Sed 68
tu distingue ex mente Joan. Andr. *in dict. cap.* 1. *de confess.*
lib. 6. & ejusdem Baldi *in dict. cap. Dudum num.* 48. Aut ne-
gativa est probabilis per alia genera probationum, aut non.
Primò casu debet responderi, ut *l. Optimam*, *Cod. de contra-*
hen. & committen. stipulat. & *leg. Iurisgentium*, §. *Quod fe-*
rè, *ff. de Pact.* unde cùm negativa coarctata loco, & tem- 69
pore sit probabilis : ergo omni positioni coarctatæ respon-
deri debet. Et hoc pro regula constituit Bald. *ubi suprà*.
Aut negativa non est coarctata, & tunc subdistingue. Aut 70
enim fit de facto ejus, contra quem ponitur, putà pono
quod non numerasti : & debet responderi, ut *leg. Marcel-*
lus, *ff. rer. amot.* & in Authen. *de Hæred. & Falcid.* §. *Si*
vero absunt, Bellam. *cons.* 33. *num.* 31. *vers. Secundò quia* :
nam quamvis non sit probabilis per testes, eò quòd de 71
non ente non sit scientia, & nihil sit in probatione quod
non sit in natura; tamen probari potest per confessionem
partis; & magis in hoc fuit succurrendum ponenti, cùm
non sit nisi una species probationis, arg. *cap. ult. infra de*
testibus, *c.* 2. & *c. Ad nostra*, *de probat.* & declarat gloss. in
dict. cap. 1. *in ver. Non possunt*. Aut fit de facto alterius, & 72
non debet responderi : Facit *l. Quidam*, *ff. de donat* & *leg.*
In contractibus, *C. de non numer. pecun.* secundùm Bald. di- 73
centem hoc tenere Jacob. Butrigar. & Raynerium ejus Pæ-
dagogum, qui est transcriba ejus. Quòd si positio sit mix- 74
ta partim facti proprii, & partim facti alieni, similiter res-
ponderi non debet, nisi explicetur. Et quamvis fortè nega-
ri posset totum, tamen tutiùs est propter periculum animæ,

ut

ut specificè respondeatur ad illam partem, quæ concernit
factum proprium, ut per Bellam. *in practic. conf. 33. num. 33.*
75 Sed hodie servari debet dispositio *dict. cap. 1. de confess. lib. 6.*
ubi statuitur, ut Judices admittere possint positiones ne-
gativas, etiamsi aliàs probari non possint, quàm per
confessionem adversarii, si æquitate suadente viderint
expedire. Itaque positiones negativas juris rigor repel-
lit, sed æquitas admittit, ut ibi notat glossa *in ver. Ne-
gativas.*
76 Secundò in diffinitione dixi, *simplex*, nam positio non
debet esse duplex, puta pono Testatorem fecisse testamen-
tum, & legasse mihi decem. Hæ namque sunt duæ positio-
nes sub una, & est possibile, ut fecerit testamentum, & ta-
men non legaverit; & ideò debet dividi: aliàs ejusmodi
positioni non est respondendum, ut Bald. *in d. cap. Dudum,
il secondo num. 52. de elect.* & Ægid. Bellam. *conf. 33. num. 33.*
ubi dicit positioni multiplex factum continenti non esse
respondendum, donec declaretur: & declarat gloss. in
77 *cap. 2. in ver. Absque rationabili causa, de confess. lib. 6.* Si ta-
men adversarius neget simpliciter, non videtur singula
negare, sed totum universum: nam non tenetur respon-
dens dividere, si ponens non divisit secundum Bald. *ubi su-*
78 *prà num. 53.* & notatur *in cap. Præsentium, de testib. lib. 6.* &
in idem recidit, si positiones sint generales, obscuræ, &
incertæ, Oldrad. *conf. 263. Dominus Ægid. num. 5.* Planè
Bart. *conf. 193. Commune Lucignani num. 3. vers. Super tertio
lib. 1.* Idemque dicendum si sint implicitæ, æquivocę, captio-
sæ, vel alternativæ, ut in gloss. præalleg. *in d. c. 2.* de quibus
tamen dic, ut plenè per Bald. in prædicta Decretali, *Du-
dum num. 54. & seqq.*
79 Tertiò dixi, *facti*, quia non admittitur positio juris, id
est, de casu legis secundùm Jacobum Butrigarium *in l. V-
nica, C. eodem*, & idem de casu glossæ, si desit textus; quia
non est in potestate respondentis dubia juris interpretari,
ut Bald. inquit *in dict. cap. Dudum num. 55.* Nam quæ sunt
juris communis, nec sunt probabilia, nec probanda, quia
jus certum est, & per contrariam positionem, vel confes-
sionem alterari non potest, *leg. Ornamentorum*, ibi, *nec erro-
rem heredis ius mutasse respondi, ff. de aur. & argen. lega-
to*, Signorol. de Homodeis *conf. 165. num. 3.* Unde si po-
nam minorem decimumquartum annis testari posse,
& tu respondeas, *credo*, talis responsio est nulla, & non
præjudicat, ut notat Bart. *in leg. 2. n. 13. ff. de confess.* facit
secundùm eum *leg. In confessionibus, ff. de interrogat. action.*
& quod not. *Cod. Eodem leg. 1.* ibi, nisi jus, vel natura
repugnet.
80 Verumtamen super jure consuetudinario valet positio,
& confessio, ut per Bart. Bald. & Signorol. *locis citatis.*
Item valet super jure municipali, vel aliqua Extravaganti,
ut per Bart. *in dict. leg. Ornamentorum num. 3. ff. de aur. &
argent. legato.*
81 Quartò dixi, *pertinentis*, quia positio non debet esse
impertinens, ut notat Joan. Monach. *in cap. 1. num. 2. de
confess. lib. 6.* gloss. *in cap. 2. in ver. Absque rationabili causa,
eodem tit. & lib.* & Bart. *in leg. Vbicunque num. 13. ff. de in-
terrogat. action.* Intellige, si sit impertinens omnino, puta
quod Rex est in Francia, ut exemplificat Bald. *in dict. cap.
Dudum num. 13. de elect.* & Petr. de Anchar. *in dict. cap. 1.
num. 4.* vel: Peto à te centum ex causa mutui, & pono
quòd Rex Parthorum vivit secundùm exemplum Bartoli
loco citato. Vel si agens interdicto, *unde vi*, faciat peti-
tionem de proprietate, *leg. Momentaneæ, C. Qui legit. per-
son.* Bald. *in dict. cap. Dudum num. 47.* Sed si non est omni-
nò impertinens, debet responderi, ut tenent Jacob. de
Arena, Cyn. & omnes *in leg. 2. §. Quod observari, Cod. de*
82 *iureiuran.* teste Bald. *ubi suprà*. Dicitur autem pertinens
quælibet positio, quæ causæ adaptari potest, sive ad causam
faciat directè, sive indirectè secundùm Joan. Monach. *in
dict. cap. 1. n. 2. de confess. lib. 6.* & ibi Prob. *num. 4.* & Bald. *in
leg. Si duo, §. Item Iulianus, vers. Vltimo nota, ff. de iureiur.*
Item pertinens dicitur positio omnis, quæ venit in au-
xilium causæ ejus, qui ponit: & hanc regulam ponit Bald.
in d. c. Dudum eodem num. 47. vers. Et nota istam regulam:
& est ex mente glossæ primæ *in dict. cap. 1. de confess. lib. 6. in
vers. Scias autem*. Item positiones, quæ aliquod admini-
culum conferunt, pertinentes dicuntur, ut notat Bartol.
in dict. leg. Vbicunque nu. 13. ff. de interrogat. action. Bald. *in l.
Ad probationem, la prima, Cod. de probat.* & sufficit ut qua-
litercumque adminiculentur etiam ex levi præsumptione,

ut idem dixit *in cap. Licèt causam num. 33. Ex prædictis appa-
ret de probat. allegat.* Jacobum Butrigarium *in l. Incerta, C.
de interdictis*; & sequitur Philip. Prob. ad Monach. *in dict.
cap. 1. num. 5. de confess. in 6.* Sed si statim apparet imperti- 83
nens, non debet responderi secundùm Bald. *in cap. Dudum
num. 47.* Sin autem sit dubium, & altiorem requirat inda-
ginem, responderi debet, salvo jure impertinentium, &
non admittendarum positionum, & notat glossa Bernar-
di *in cap. Cum contingat in ver. Nihilominus suprà de offic.
Deleg.*
Quintò dixi, *ad causam*, id est, civilem, quia in crimi- 84
nalibus non fiunt positiones, Archid. *in cap. Ex pœnitenti-
bus num. 6. 50. distinct.* etiamsi extent judicia ad torturam:
non enim fiunt positiones, sed reus per judicem interroga-
tur, Baldus *conf. 326. Acturus petitione, vers. Si verò res-
pondeat lib. 2.* & ideò in criminalibus recusans positionibus
respondere, non habetur pro confesso, Mynsinger. *respons.
21. num. 10.* Capyc. *decis. 60. num. 2.* nam positioni crimi- 85
nosæ regulariter non est respondendum, *cap. Quis aliquan-
do, §. Item illud*, ibi, *non tibi dico ut te prodas in publicum,
neque te apud alios accuses, de pœnitent. distinct. 2.* gloss. *in
cap. 2. in ver. Absque rationabili, de confess. lib. 6.* Jason post
alios *in leg. Transactione finita in ult. notab. Cod. de transact.*
non enim objiciens crimen relevari debet ab onere proban-
di, ut plenè per Bald. *in leg. 2. §. Quod observari num. 23. vers.
Item non tenetur, C. de iureiuran.* Circa quod multùm insistit
Innocen. *in dict. cap. Dudum suprà de elect.* & Abb. *in cap. 2. de
confess.* Vide Gregor. Nattam in Clem. *Sæpe, §. Et quia, vers.
Et glossa prima col. 7. de verbor. signif.* ubi ponit regulam ne-
gativam, & limitat octo modis.
Sextò dixi, *medio iuramento*, propter ea, quæ habentur 86.
in cap. Præsentium, de testib. lib. 6. ibi, *Recepto iuramento de
veritate dicenda iniungas dictis Abbati, & Priori, ut tam po-
nendo, quàm respondendo dicant veritatem*, & ideò ponens
contraria, perjurus est, *cap. Cum in positionibus, de iure-
iur. eod. lib.*
Septimò dixi, *in scriptis exhibita*, quia positiones sunt
in scriptis offerendæ judici, ut videat, an sint impertinen-
tes, impossibiles, captiosæ, &c. ut dicit glossa magna *in c. 1.
vers. Et exhiberi debent in actis*, ut in d. Clem. *Sæpe, §. Ve-
rum, de verbor. signific.*
Octavò dixi, *per responsionem adversarii*, quia ad positio- 87
nes pars respondere debet, non autem Advocatus, *d. cap. 1.*
ibi, *per confessionem adversarii*, & d. Clem. *Sæpe, & §. Et quia*,
ibi, *propter partium confessiones*, & notat glossa prima *in d.
cap. 1. ante medium, vers. Ad positiones autem respondere de-
bet pars*. Quinimò, ut subjicit glossa, solent cauti judices
tunc respondentes Advocatos expellere. Quod tamen in-
tellige verum, si ponens petat, ut per ipsum adversarium
respondeatur, ut Praxis observat: alioquin positionibus
responderi potest tam per seipsum, quàm per Procurato-
rem, ut est textus in *cap. 2.* ibi, *reus, vel Procurator ipsius,
de confess. lib. 6.* & tradit Bald. *conf. 222. Statuto cavetur
lib. 1.* Mulier tamen, & rusticus respondere debent positio-
nibus cum præsentia Advocati, vel Procuratoris, ut per
Joseph. Ludov. *decis. Perusin. 81.*
Nonò dixi, *ad interrogationem iudicis*, quia judex, non 88
pars debet aliam partem interrogare super positionibus:
textus est in *d. c. 2.* ibi, *interrogatus, iussusque à iudice respon-
dere*, ubi gloss. *in ver. Iussusque*, & Franc. *num. 6.* In Curia
servatur, ut Notarius interroget ex commissione judicis:
& vide Surdum *conf. 360. num. 29.*
Decimò dixi, *pars*, non autem actor, quia positiones 89
fieri possunt tam ab actore, quàm à reo, dict. Clem. *Sæpe,
§. Et quia, de verbor. significat. & dict. cap. 1.* ubi glossa ma-
gna *post princip. vers. Cum positio etiam fiat per reum*: & dixi
*suprà in tertio notab. vers. Tertia denique ratio num. 47.
& 54.*
Ultimò dixi, *relevetur ab onere probandi*, quia ad hoc po- 90
sitiones usus longævus admisit, ut dicitur *in dict. §. Et quia*,
& sic differunt ab articulis secundùm Joannem Andr. *in
cap. Præsentium, de testib. lib. 6.* & Bald. *in cap. Dudum, il
secondo num. 46. de elect.* quia positio fit ad hoc, ut ponens
per confessionem partis ab onere probandi relevetur, *leg.
Eum qui in primo respon. ff. de iureiurand. & dict. cap. 1. de
confess. lib. 6.* & notat Bartol. *in leg. Vbicunque num. 17.
ff. de interrogat. action.* Articulus verò fit ubicunque est
necessaria probatio. Dicitur enim articulus pars inten-
tionis continens id, quod actor probare intendit, ut in-

quis gloss. *in dict. cap. Præsentium in ver. Articulis*: & hinc
92 resultat alia differentia : nam testis super articulis debet
deponere de scientia per sensus corporeos, non autem
de credulitate, ut *l. Qui testamento, §. fin. ff. de testament. &*
l. prima in fine, ff. de his, quæ in testamento delen. Bart. *in leg.*
Quid tamen, §. Si arbiter num. 3. ff. de arbitr. & notat Car-
din. *in cap. Cum causam num. 3. & 4. infra de iuram. calumn.*
93 At verò pars respondere potest positionibus per verbum
credit, vel *non credit*, ut per Card. *ubi suprà*, Franch. *in*
cap. 1. num. 9. de confess. in 6. & ibi etiam Prob. ad Mo-
nac. *num. 10.* Et quamvis glossa magna *in dict. cap. 1. circa*
finem, vers. Ad illas postmodum, dicat ad positiones respon-
deri de veritate, vel credulitate habita distinctione, an de
veritate, vel calumnia sit juratum, ut *in cap. 2. de testibus*
lib. 6. & Bald. *in dict. cap. Dudum num. 11.* dicat in facto pro-
prio respondendum esse positionibus per *Scio*, id est, ve-
ritatis verbum, ut *leg. Marcellus, ff. rer. amotar. & leg. Res,*
ff. de crimin. expil. hered. in alienis, per *credo*, vel *non credo*,
cap. Cum ad Sedem infrà de restit. Spoliat. tamen in practi-
ca communiter servatur, ut indistinctè admittatur res-
ponsio per verbum *credit*, vel *non credit*, ut hic per Abba-
tem *num. 20. vers. Qui in positionibus* : hodie sufficiens est
talis modus, & Marian. Socin. *num. 84. eodem vers. Et res-*
ponderi solet, credit ut ponitur, vel non credit, ut ponitur,
94 Alexand. *cons. 13. Ex iis quæ in princip. lib. 1.* Advertte ta-
men, quia hæc differentia est nominis tantum : nam res-
ponsio, quę fit positionibus de credulitate, habetur pro ve-
ritate in præjudicium respondentis, de quo habes glossam
in *cap. Ex litteris infrà de iureiuran. in ver. Veritate*, ibi,
Quia æque præiudicat confessio de credulitate, sicut de ve-
ritate. Quam glossam ad hoc reputat singularem Car-
din. & Prob. *locis citatis*, Bart. de Belenzinis *in rubric. de*
probat. & Philip. Franc. *in cap. 1. suprà de iudic.* Idem tenet
Feder. de Senis *cons. 23. Titius electus in fine, vers. Secundò*
fateor, Bald. *cons. 225. Quæstio est de terra in fine lib. 1.* Ri-
minald. *cons. 203. Visa processu in princip. lib. 2.* Dec. *cons. 647.*
Requisitus num. 6. & Corneus *cons. 305. Circa primum nu. 5.*
lib. 3.
Cæterùm hoc intellige verum quantum ad hoc, ut po- 95
nens relevetur ab onere probandi, non autem quoad hoc,
ut incurratur perjurium ex tali responsione, sicut ex res-
ponsione de veritate, neque quoad alios effectus, ut nota-
biliter declarat Calder. *cons. 152. aliàs 4. de confess.* & con-
sentit Bald. *cons. 299. Proponitur lib. 5.* ubi firmat non posse
inquiri de falso eum, qui falsum dixit per juramentum ca-
lumniæ respondens positionibus. Ego verò de hoc valdè
dubito, quia cùm hodie communiter non fiat responsio,
nisi per verbum *credit*, vel *non credit*; sicut ponens fal-
sum incidit in perjurium, ita & respondens, ut sic in ju-
dicio servetur æqualitas secundùm ea, quæ dixi *suprà num.*
59. Ad hoc *c. fin. de iureiur. lib. 6.* ubi tam ponens, quàm
respondens contraria post juramentum in causa præstitum
perjurus dicitur, nec distinguitur, an responsito sit de
credulitate, vel veritate. Hinc gloss. 1. *in dict. cap. 1. de* 96
confess. lib. 6. vers. Scire tamen debes, posteàquam do-
cuit Advocatum, qui docet falsum respondere, teneri
adversario illius damna resarcire, quæ inde pertulit, ut
Sæpè 50. distinct. cap. ult. de iniur. leg. Qui occidit, §. ult. ff.
ad leg. Aquil. subdit immediatè; solent Advocati dicere 97
clientulis, si hoc confitearis, causam perdes; nec dicunt,
si negaveris, animam perdes, *cap. Matthæus in fin. de*
simon.

D E F E R I I S.

Clemens III. aliàs Cælestinus.

C A P U T IV.

CApellanus tuus, frater Episcope, coram nobis ex parte tua proposuit, quòd cùm statuta Canonica declarent, nuptias tribus septimanis ante festum Nativitatis beati Joannis Baptistæ minimè celebrari debere : quidam hebdomadas illas, absque interpellatione continuandas intelligunt. Alii verò inter festum & ipsas volentes facere intervallum, illud tamen dicunt ob reverentiam festivitatis Pentecostes fuisse statutum : quæ in septimanis istis solet intervenire quandoque : & sic à tribus diebus Rogationum ante Ascensionem Domini inchoantes, usque ad octavum diem post Pentecosten (illis hebdomadis computatis) illo tantùm spatio temporis celebrari nuptias non permittunt, earum celebrationem ab inde nullatenus inhibentes. Quia ergo consulti fuimus, utra istarum opinionum potior videatur: nobis & fratribus nostris apparuit, quòd licèt ea sit Romanæ Ecclesiæ consuetudo, ut quocumque tempore matrimonium contrahatur, consensu interveniente legitimo de præsenti : quia tamen à Septuagesima usque ad septem dies post Pentecosten celebrari nuptiæ non sinuntur; & posteà etiam tribus septimanis, vel pluribus ante festivitatem sancti Joannis, sine differentia celebrantur : posterior sententia meliori & subtiliori nititur ratione ; & sive secundùm Canones à Septuagesima usque post octavas Paschæ: sive juxta consuetudinem Ecclesiæ Romanæ usque post septem dies festi Pentecostes (quod caret octavis) nuptiæ suspendantur ; in Dominica quæ sequitur, & deinceps possunt licitè celebrari.

S V M M A R I V M.

1 *Declaratio dubii ardui, & difficilis circa intelligentiam Canonis à Sede Apostolica petenda est.*
2 *Matrimonium coram Parocho sine celebri solemnitate contrahi potest etiam temporibus ab Ecclesia interdictis, & num. 11.*
3 *Opinio melioribus rationibus fulcita eligenda est in concursu opinionum, etiamsi opposita sit communior.*
4 *Nuptiarum solemnitates, quibus temporibus iure veteri prohibentur.*
5 *Et quibus iure novissimo Conc. Triden.*
6 *Nuptiarum benedictiones fieri non possunt temporibus ab Ecclesia interdictis, & est culpa mortalis huic præcepto contravenire.*
7 *Item prohibentur his temporibus nuptialia convivia, & num. 11.*
8 *Item traductio uxoris ad domum viri, etiamsi fiat privatim, ac sine solemnitate, num. 10.*
Item carnalis copula, num. 11.
9 *Nuptiarum solemnitates cur certis temporibus sint prohibita.*
12 *Toletani Concilii decretum prohibens carnalem commixtionem, & alias nuptiarum solemnitates temporibus ab Ecclesia interdictis, refertur.*

CApellanus. Tres septimanæ, quibus Canon prohibet fieri nuptias ante festum S. Jo. Baptistæ, non continuantur festo, sed intelligitur de septimana Ascensionis cum duabus sequentibus. Hoc dicit secundùm Jo. Andr. & omnes. Communis divisio. Secunda ibi, *Quia igitur*.

Nota primò ibi, *Consulti fuimus, utra istarum opinionum* 1
potior videatur: quotiescumque ardua difficultas emergit
circa intelligentiam Canonis, & utrinque sunt opiniones,
ad Sedem Apostolicam pro declaratione esse recurrendum.

dum. Concordat *cap. Per venerabilem*, §. *Rationibus infrà qui fil. sint legit.* ubi dicitur: *Si difficile, & ambiguum apud te iudicium esse perspexeris, & iudicium inter portas iudicis variari, venies ad Sacerdotes Levitici generis, & ad iudicem, qui fuerit illo tempore, qui indicabunt tibi iudicii veritatem, & facies quæcumque dixerint qui præsunt loco, quem elegerit Dominus*, id est, Sedem Apostolicam, ut ibi exponitur, ad idem text. *in l. ult. C. de leg.* & adde quod in proposito scripsi *in cap. Cum venissent num. 22. & 42. suprà de iudic.*

2 Secundò nota ibi, *quocumque tempore contrahatur*, matrimonium ipsum legitimo interveniente consensu, ac sine celebri solemnitate licitè contrahi posse etiam temporibus ab Ecclesia interdictis: nam verb. *Contrahatur*, hic positum exponitur ab Innocent. id est, contrahi liceat. Et quamvis nonnulli ex Antiquis contradixerint; tamen hæc est communis opinio, quam sequitur hic Tancredus, & Hostiens. *sub num. 2. in ver. Contrahatur*, Joan. Andr. *num. 3. & 4.* Bald. *in fin.* Butr. *num. 9.* & Abb. *num. 2. & 4.* dicens, sic transire hic omnes Doctores, & probatur irrefragabiliter in hac Decretali, dum dicit esse consuetudinem Ecclesiæ Romanæ, ut matrimonium quocumque tempore contrahatur consensu interveniente legitimo de præsenti, sed nuptiarum solemnia certis temporibus prohiberi: unde patet non esse audiendos Modernos Collectores *hic num. 3.* asserentes matrimonium temporibus prohibitis posse contrahi, scilicet validè, sed tamen contrahentes mortaliter peccare; absit enim ut Romana Ecclesia, à cujus regulis nemini licèt deviare, approbet consuetudinem pravam, & nutritivam peccati, *cap. Quis nesciat 11. distinct.* Unde hanc sententiam meritò approbavit S. Congregatio Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum, ut infrà dicam *in fin.*

3 Tertiò nota ibi, *posterior sententia meliori nititur ratione*, in diversitare opinionum, quarum una sit probabilis, & altera probabilior, sequendam esse probabiliorem, seu melioribus rationibus fulcitam, ut hic per Abbatem *n. 3.* inferentem ex hoc, ut non sit habenda ratio personæ illam opinionem foventis, nec multitudinis Doctorum, qui illam sequuntur, cùm sæpè unius forsan, & deterioris sententia possit multos & majores in aliqua parte superare, ut dicit textus ad hoc notabilis *in l. 1. §. Sed neque, C. de veter. iur. enuclean.* & hoc servat Rota, quæ in concursu opinionum non tam movetur ex numero Doctorum, quam ex rationum momentis, ut dicitur *in decis. 17. num. 4. part. 7. recent.* Quòd si opiniones in utramque partem sint æquè probabiles, minime licèt utramlibet sequi, ut dixerunt multi ex recentioribus, sed omnino eligenda est tutior etiam in foro conscientiæ, ut validissimis rationibus & authoritatibus probavi *in cap. Ne innitaris, suprà de constit.* ubi reperies hanc materiam electionis probabilium opinionum plenissimè examinatam.

4 Ultimò nota in vers. *Quia tamen*, & signa tempora, in quibus jure veteri inspecto solemnitates nuptiarum interdicuntur, de quibus hic, *& in cap. Non oportet 1. & 2. & in cap. Non licet, & in cap. Nec uxorem 33. quæst. 4.* videlicet ab Adventu Domini, id est, à prima Dominica in Adventu, secundùm Hostiensem *hic in principio*, usque ad Epiphaniam, à Septuagesima usque ad octavam Paschatis, & à diebus Rogationum usque ad octavam Pentecostes.

5 Dixi, jure veteri inspecto, quia jus novissimum Concilii Tridentini *in cap. 10. sess. 24. de reformat. matrim.* hæc tempora Feriarum ex parte temperavit præcipiens, ut ab Adventu Domini usque in diem Epiphaniæ, & à Feria quarta Cinerum usque in octavam Paschatis inclusivè antiquæ solemnium nuptiarum prohibitiones diligenter ab omnibus observentur; in aliis verò temporibus nuptias solemniter celebrari permittit. Ex quibus verbis sublatæ sunt veterum Doctorum altercationes, numquid octava Epiphaniæ, & ultima dies octavarum in prohibitione includantur, ut videre est apud Hostiens. *hic in princ.* & Silvester. *in ver. Matrimonium 7. quæst. 2.* nam Concilium dum dixit usque in diem Epiphaniæ, utique exclusit octavam: & dum subjunxit, inclusivè, tam ipsam diem Epiphaniæ, quàm diem octavæ Paschatis comprehendit; quia illud verbum, *inclusivè*, ad utrumque tempus est referendum, cùm nulla subsit ratio diversitatis, *arg. l. 1. de liber. præter. & l. fin. ff. de reb. dub.*

Sed QUÆRITUR, quæ sint solemnitates nuptiarũ, quæ prædictis Feriarum temporibus ab Ecclesia interdicuntur.

Conveniunt omnes, his temporibus prohibitas esse nuptiarum benedictiones, de quibus habetur *in cap. Aliter 30. quæst. 5.* ibi, *Sacerdotaliter, ut mos est, cum precibus & oblationibus à Sacerdote benedicetur.* Et in Concilio Tridentino *cap. 1.* ibi: *Benedictionem in templo suscipiendam, sess. 24. de reformat. matrim.* adeo ut sit culpa lethalis huic præcepto contravenire, ut censent Petr. de Palude *in 4. sent. dist. 32. quæst. 1. art. 4. num. 20.* Joan. Friburg. *in Summ. Confessor. lib. 4. tit. 17. quæst. 1.* S. Anton. *in 3. part. tit. 1. cap. 17. post princ.* Silvest. *in ver. Matrimonium 7. quæst. 2. in primo dicto*, Navarr. *in Manual. cap. 22. n. 71.* 6

Similiter nuptialia convivia his temporibus Feriarum prohiberi satis constat *ex cap. Ne uxorem*, ibi, *Nec convivia facere 33. quæst. 4.* & hic notant Abb. Antiqu. *num. 1. in ver. Nuptiæ*, & Abb. Sicul. *n. 4. vers. Quod nuptialia convivia*, glos. *ult. in cap. Non licet 33. q. 4.* ibi, non debent celebrari, ut fiant ibi convivia, & intersint histriones, & mimi, & glos. *in cap. Vir cum propria*, §. *Hinc etiam*, ibi, sed prohibentur nuptialia convivia, *ead. caus. & quæst.* 7

Sed & traductionem uxoris ad domum viri his temporibus esse interdictam, satis liquet ex *dicto c. nec uxorem*: nam verba illa, *nec uxorem ducere*, communiter exponuntur, 8
id est, traducere, ut per Abbatem *hic num. 4. vers. Et primò* 9
adduco, ibi, *ducere*, id est ad domum, & Silvest. *in ver. Matrimonium septimo sub n. 2. vers. Dubitatur secundo.* Rationem reddit D. Thomas *in 4. sent. dist. 32. quæst. 1. art. 5. quæst. 4.* *Quia quando novæ sponsæ traducuntur, animus coniugum magis ex ipsa novitate ad curam carnalium occupatur, & ideo in nuptiis consueverunt signa multa lætitiæ dissoluta ostendi, & propter hoc illis temporibus, in quibus homines præcipuè debent se ad spiritualia elevare, prohibitum est nuptias celebrari.*

In hoc tamen est discrepantia inter Doctores, quia nonnulli arbitrantur solam traductionem, quæ fit cum solemnitate, esse interdictam. Et hujus sententiæ sunt Goffredus *in Summa, tit. de matr. contr. contra interdict. Eccles. num. 2.* Tancred. & post eum Host. *hic num. 2. in fin. & in in ram. in d. tit. de matr. contra interdict. Eccles. num. 3.* Angel. *in Summ. in ver. matrimonium tertio impedimento 2. ad fin.* & alii, quos novissimè refert, & sequitur Sanchez, asserens hanc opinionem esse veriorem *in tract. de matr. tom. 2. lib. 7. disput. 7. num. 16. vers. secunda sententia.* 10

Sed quidquid dicant isti, tenendum est quamcumque traductionem uxoris ad domum viri suprascriptis temporibus esse prohibitam; tum quia text. *in d. cap. Nec uxorem 33. quæst. 4.* simpliciter dicit uxorem ducere; atque ita interdicitur ibi non tantùm solemnitas, sed etiam traductio; tum quia etiam cessantibus conviviis, & aliis solemnitatibus, militat ratio D. Thomæ, quòd ex ipsa novitate traductionis animus circa carnalia, & voluptuosa occupetur. Tum denique quia cùm feriarum tempore prohibita sit copula carnalis, ut inferiùs patebit, est etiam prohibita traductio privata, per quam ad carnalem copulam pervenitur, ad glos. *un. in fin.* & Joan. Andr. *in princip. in cap. Cum quid prohibetur de regul. iur. lib. 6.* Sicut prohibito matrimonio, censentur etiam prohibita sponsalia, per quæ pervenitur ad illud, *ut l. Oratio, ff. de sponsal.* & prohibita copula prohibetur etiam cohabitatio, *cap. diffinimus*, & ibi bona glos. *in ver. Intercepit 18. quæst. 2.* Quamobrem traductionem esse prohibitam simpliciter & indistinctè tenet glos. *in cap. Vir cum propria*, §. *Hinc etiam ad fin. 33. quæst. 4.* & hic firmat Cardin. *circa finem*, & Abb. *num. 4.* & censuit S. Congregatio Concilii, ut inferiùs patebit *in fin.* Sed & Provinciale Concilium Mediolanen. quintum *in rubr. Quæ ad matrimonium pertinent*, §. *Ne quis tom. 4. Concilior. par. 2. pag. 544. col. 1.* sub pœna interdicti ab ingressu Ecclesiæ ipso facto incurrenda statuit, ne quis statis temporibus, quibus nuptiarum solemnitates celebrari interdictum est, domum sponsam traducat, aut nuptialia convivia celebret, aliave ejus generis vetita agat. Et in specie prohibitam esse traductionem etiam privatam, & non solemnem, tradit expressè Silvester *in ver. Matrimonium 7. quæst. 2. post quintum dictum, vers. dubitatur secundo*, & Summa Rosella *in ver. Impedimentum, Impedimento 17. in princ.* & alii Recent. quos citat Sanch. *d. disp. 7. num. 14.* & ante eos Cardin. *hic num. 2.*

Similiter quoad copulam carnalem, tametsi Sanch. *in prææleg. disp. 7. num. 23.* existimaverit temporibus ab Ecclesia statutis nullatenus prohibitum esse matrimonium consummare, 11

mare,

mare, idemque ante ipsum senserint Navarr. *in Manuali cap.* 22. *num.* 71. Petr. de Soto *lect.* 14. *de matrim.* §. *Huic proximum est*, Cardin. Bellarm. *lib.* 1. *de matrim. cap.* 31. *ad fin.* §. *In altero*, & quidam alii ex recentioribus à Sanchez citati: tamen illorum rationes sunt valdè infirmæ, & ratio D. Thomæ superius considerata, ne statis temporibus animus conjugum circa carnalia & voluptuosa occupetur, potissimum viget in consummatione matrimonii: nam ut legitur Eccles. 3. *Tempus amplexandi, & tempus longe fieri ab amplexibus:* quare contra prædictos stat communis Canonistarum ferè omnium sententia: nam glos. *hic in ver. Quocumque tempore. Et ita*, inquit, *quolibet tempore potest matrimonium contrahi, sed nuptiarum solemnitas tantum his diebus, ne carnaliter conjungantur, prohibetur.* Petr. de Sampf. & post eum Abbas Antiq. *n.* 1. *ver. Nuptiæ*, exponit, id est, solemnitates; ut convivia, hastiludia, & hujusmodi, & etiam quoad consummationem carnalem suspendi debent matrimonia; unde si quis vellet illo tempore matrimonium consummare, alter potest excipere contra illum. Joan. Andr. *num.* 4. exponit verb. *celebrari*, id est, cum solemnitate, & celebritate contrahi, vel celebris traductio, vel consummatio fieri: & refert, & approbat dictum Petri, & Abbatis. Bald. *in fin. Nota*, inquit, *in isto capite, quod in istis feriis benè possunt contrahi matrimonia quantum ad substantiam consensus, sed quantum ad copulam carnalem non.* Butr. *num.* 9. quærit quid probibetur circa matrimonium tempore feriarum, & solvit his verbis: *Dic quod matrimonii contractus non prohibetur, sed nuptialis solemnitas, & copula actus, & sic prohibetur solemnitas nuptiarum contrahendarum, & copula, vel consummatio.* Et paulò infrà similiter probat dictum Petri, & Abbatis Antiq. Cardinalis *num.* 2. *Quæro*, inquit, *in eo, quod dicit: & prohibentur nuptiæ, quomodo hoc intelligitur? Quidam intelligunt de solemnitate: tu intellige de consummatione matrimonii, & sic etiam viduæ, quæ ducuntur sine solemnitate, non possunt hoc tempore duci, multi tamen non observant.* Anchar. *nu.* 3. *Nota*, inquit, *quod matrimonium omni tempore celebratum tenet; ad tempus tamen suspenditur carnalis copula, & festivitates, ut in iuribus allegatis in glos.* Imol. *num.* 1. nota quòd certa sunt tempora feriata, in quibus non debent nuptiæ celebrari, id est, cum solemnitate, & celebritate contrahi, seu celebris traductio, vel consummatio fieri, & sic non prohibetur, quod solo consensu omni tempore non possint contrahi matrimonia, vel sponsalia de futuro, ut hic expressè dicitur, & totidem verbis idem dicit Joan. de Anan. *num.* 2. Abbas Siculus *num.* 4. relatis aliorum opinionibus sic ait: *Ego puto, quod matrimonium sine celebri solemnitate licitè possit omni tempore contrahi, quia in contrahendo nulla reperitur causa prohibitionis, cum non fiant convivia, nec exerceatur commercium carnale; sed tantum intervenit consensus de præsenti, in quo nullum reperitur peccatum, imo est Sacramentum, ut in cap. Debitum de bigam.* Et infra expressè dicit, etiam carnis commistionem prohiberi his temporibus feriatis. Idem firmat glos. *un. in c. Vir cum propria*, §. *Hinc etiam* 33. *quæst.* 4. Raymun. *in Summa in tit. de impedim. Feriar. in princ.* Hostiens. *in Summ. in tit. de matrim. contr. contra interdict. Eccles. num.* 3. *post princip.* Henric. Boic. *in cap. fin. num.* 3. *de frigid. & malefic.* Stephan. de Gaeta *in repet. cap. ad limina* 30. *quæst.* 1. §. 4. *num.* 549. *in fine* Ex quibus patet, hanc esse unanimem Canonistarum sententiam, quam etiam tenuerunt ex Theologis Petr. de Palude *in* 4. *sentent. distinct.* 32. *quæst.* 1. *art.* 4. *num.* 10. Card. Cajet. *in Summa in ver. Matrimonium c. ult.* §. *in publico autem loco*, S. Anton. *in* 3. *part. tit.* 1. *cap.* 17. *in fin.* Silvest. *in in ver. Matrim.* 7. *quæst.* 2. *post dictum* 5. *dubio* 3. & alii relati à Sanch. *d. disput.* 7. *num.* 21. eamque probavit Sac. Congregatio Concilii: nam proposito dubio, an matrimonium coram Parocho quocumque tempore contrahi possit: Sac. Congregatio censuit posse contrahi quocumque tempore matrimonium; sed temporibus comprehensis *in c.* 10. *sess.* 24. *de reform. matrim.* nuptiarum solemnitates, traductiones ad domum, & carnalem copulam probiberi.

12 Quibus denuum accedit authoritas Concilii Toletani celebrati anno Domini 1473. Sub Sixto IV. *in tit. Quod nō fiant nuptiæ, nec carnales commixtiones, nec solemnitates tempore à iure vetito*, *tomo* 4. *Concilior, part.* 1. *pag.* 748. *vol.* 1. Cujus hæc sunt verba: *Cùm secundùm legitimas Sanctiones non sit dubium eos in legem committere, qui verba legis amplexi contra eius nituntur voluntatem; & quia tempore, quo sacrorum Canonum decretis nuptiarum celebratio interdicitur, & carnalis copula prohibetur, nonnullos laicos nubere, & carnaliter commisceri, ac proinde convivia publica, strepitus, & choreas facere, parentes quoque, & amicos invitare, & cum histrionibus, & ioculatoribus solemniter nuptias celebrare, & ad Ecclesias sic incedere plerumque contingit: Nos contendentes, quod sacrorum Canonum intentio fuit non tam Ecclesiæ solemnitates, & nuptiales benedictiones, quàm carnales commixtiones probibere: consuetudinem huiusmodi divellere cupientes, sacro approbante Concilio, commixtiones prædictas, strepitus, choreas, ioculationes, & alias solemnitates, ac convivia temporibus, quibus solemnia Ecclesiæ interdicuntur, & cessant, nuptiales benedictiones fieri de cætero prohibemus, statuentes, ut qui contra huiusmodi nostræ constitutionis tenorem nupserit, ipso facto sententiam excommunicationis incurrat. Et nihilominus Clerici, qui præfatis nubentibus Missas dixerint, decem florenorum pœna puniantur.*

D E F E R I I S.

Gregorius IX.

C A P U T V.

Conquestus est nobis: & infrà. Quamvis non protogari, sed expediri deceat quæstiones; debet tamen judicialis strepitus diebus conquiescere feriatis, qui ob reverentiam Dei noscuntur esse statuti; scilicet Natalis Domini, sancti Stephani, Joannis Euangelistæ, Innocentium, sancti Silvestri, Circumcisionis, Epiphaniæ, septem diebus Dominicæ Passionis, Resurrectionis cum septem sequentibus, Ascensionis, Pentecostes cum duobus qui sequuntur, Nativitatis Joannis Baptistæ, festivitatum omnium Virginis gloriosæ, duodecim Apostolorum, & præcipuè Petri & Pauli, beati Laurentii, dedicationis beati Michaelis, solemnitatis omnium Sanctorum, ac diebus Dominicis, cæterisque solemnitatibus, quas singuli Episcopi in suis diœcesibus cum clero, & populo duxerint solemniter venerandas; quibus utique solemnibus feriis (nisi necessitas urgeat, vel pietas suadeat) usque adeò convenit ab hujusmodi abstinere, ut consentientibus etiam partibus nec processus habitus teneat, nec sententia, quam contingit diebus hujusmodi promulgari. Licèt diebus feriatis, qui gratia vindemiatum vel messium ob necessitates hominum indulgentur, procedi valeat, si de partium processerit voluntate.

DE

SVMMARIVM.

1 *Feriis introductis ob honorem Dei, & Sanctorum, nisi ob necessitatem, vel pietatem, iudicium exerceri non potest etiam de consensu partium, & num.3.*
2 *Feriae favore hominum introductis possunt partes renuntiare.*
4 *Feriae Sanctorum sunt principaliter introductae ob reverentiam Dei.*
5 *Iudex non debet in causis procedere, nec etiam citare ad diem feriatam.*
6 *Citatus in die feriata comparere potest.*
7 *Feriis introductis in honorem Dei partes renuntiare non possunt.*
8 *Feriis repentinis nequeunt partes renuntiare.*
9 *Feriis messium, & vindemiarum partes renuntiare possunt etiam tacite.*
10 *Arbiter tenetur servare ferias solemnes.*
11 *Feriis in honorem Dei, partes compromittendo tamquam in arbitrum, renuntiare non possunt.*
Secus si tamquam in arbitratorem, ibid.& n.20.
12 *Sententia lata, & processus habitus in die feriata non tenent.*
13 *Feriatis diebus iudicium exerceri potest, si subsit necessitas, tam circa temporalia, quam circa spiritualia.*
14 *Feriatis diebus agi possunt causae miserabilium personarum, & num.16.*
15 *Item causa spirituales electionum, decimarum, usurarum, inquisitionum, & matrimoniales.*
17 *Decretum super alienatione rerum minoris in die feriata interponi non potest.*
18 *Festis diebus licet dare operam rebus ad vitam necessariis, & tempore perituris.*
19 *Feriatis diebus expediri possunt quae pertinent ad pacem, vel concordiam, & pacta, & transactiones fieri.*
20 *Compromissum tamquam in arbitratorem fieri potest in diebus feriatis.*
21 *Appellatio interponi potest quolibet die feriato, sed eam prosequi non licet.*
22 *Executio sententiae an fieri possit tempore feriato.*
23 *Festi dies de praecepto qui sint hodie ex Constitutione Vrbani VIII.*
24 *Feriati dies quoad iudicialia qui sint, & num.25.& 26.*
26 *Festi dies de praecepto sunt etiam feriati quoad iudicialia, sed non è converso.*
27 *Festos dies solus Papa in Ecclesia universali potest indicere, & singuli Episcopi in suis dioecesibus, & num. seq. & 58.*
28 *Dominici diei observatio succedit observantiae Sabbathi non ex praecepto legis, sed ex Constitutione Ecclesiae, & consuetudine populi Christiani.*
29 *Papa solus habet potestatis plenitudinem, & Ecclesiae principatum.*
30 *Episcopi non possunt ferias indicere in die alicuius Sancti ab Ecclesia non canonizati.*
31 *Episcopus an possit diem festum indicere sine populo, & num.seq.*
32 *Episcopus in his, in quibus vertitur interesse laicorum non potest statuere sine illorum consensu, vel saltem debent esse praesentes.*
33 *Festos dies solus, populus, seu laicalis potestas indicere non potest, etiam quoad iudicialia.*
34 *Populus an possit statuta facere sine authoritate Superioris.*
35 *Feriarum species quot sint, & à quibus indicantur, & num.seq.*
36 *Feriae rusticae suffragantur etiam non occupatis in messibus, & vindemiis, si à iudice sint indictae.*
37 *Citatio an fieri possit in die non feriata ad feriatam.*
38 Usque, *dictio ponitur exclusive.*
39 *Citatio an possit fieri in die feriata ad diem non feriatam.*
40 *Principium est ponderandum etiam in iudiciis.*
41 *Actus habitus tempore, aut loco inhabili valet, si illius effectus conferatur in tempus, aut locum habilem.*
Declaratur, num.47.
42 *Citationis triplex est actus.*
43 *Mandatum de citando an fieri possit in die feriata ad diem non feriatam, & num.46. & 49.*
44 *Executio mandati de citando an die feriata fieri possit, & num.46. & 53.*
45 *Processus ex citatione inchoandus fieri non potest die feriata.*
48 *Citatio est de processu, & fundamentum iudicii.*
50 *Citationis commissio est actus extraiudicialis non requirens causae cognitionem.*
51 *Et fieri potest etiam in territorio alieno.*
52 *Mandatum de citando in die feriata fieri non potest à iudice pro tribunali sedente.*
53 *Bonarum mentium est lites execrari.*
54 *Citatio conturbat mentem citati, & plerumque eum provocat ad iracundiam.*
55 *Citationis executio est de iudiciali processu.*
56 *Substantialia actus ubi interveniunt, actum ipsum intervenire necesse est.*
57 *Princeps laicus an statuere possit, ut dies alicuius Sancti ab Ecclesia canonizati à suis subditis servetur, ac si esset dies festus ex praecepto Ecclesiae & n.seqq. usq. in fin.*
60 *Iurisdictio spiritualis, & temporalis à Deo sunt distincta.*
61 *Festorum dierum indictio est actus spiritualis, & pertinens ad Pastores Ecclesiae.*
62 *Feriae repentinae à Principe indictae non sunt servandae in foro Canonico.*
63 *Consecrationes spectant ad Praesules Ecclesiae.*
64 *Festorum dierum indictio est quaedam consecratio temporis.*
65 *Feriis in honorem Dei, & Sanctorum Princeps laicus derogare non potest.*
66 *Constantini lex de observatione diei Veneris in honorem Dominicae Passionis non fuit recepta ab Ecclesia.*
67 *Statuto civitatis posse introduci ferias in honorem Dei, quo sensu sit accipiendum.*
68 *Consuetudo non potest inducere ferias in honorem Dei, nisi interveniat consensus Episcopi, & Cleri.*
70 *Festum si princeps, vel civitas statuat sub certa poena colendum, transgressores culpam non incurrunt, sed poena exigi potest.*
71 *Contrarium.*
72 *Statutum ubi est nullum ex defectu potestatis, adiectio poenae non tenet.*
73 *Statutum laicale potest poenam infligere violantibus dies festos ab Ecclesia institutos.*
74 *Principum Catholicorum est in adiutorium Ecclesiae sacrarum Constitutionum praecepta tueri.*
75 *Princeps laicus non potest statuere, ut eius subditi in die alicuius Sancti ab operibus servilibus abstineant.*
76 *Feriae repentinae quae sint, & quas ob causas à Principe indicantur.*
77 *Ad Religionem pertinet cultum Deo exhibere.*
78 *Dictio,* sicut, *importat omnimodam similitudinem.*
79 *Formalitas celebrationis festi in quibus consistat.*
80 *Declaratio Apostolica nullitatis litterarum Senatus Mediolani, & Edicti Gubernatoris status Mediolanen. super observatione festivitatis S. Dominici in dicto statu.*

C*Onquestus*. Feriis introductis ob honorem Dei, & 1
Sanctorum, nisi ob necessitatem, vel pietatem, iudicium exerceri non potest etiam de consensu partium.
Possunt tamen partes renuntiare feriis favore hominum in- 2
troductis. Hoc dicit secundùm Jo. Andr. cui subscribunt Bellam. Bald. Butr. Cardin. Anchar. Imol. Abb. & Joan. de Anan. Divisio patet 2. ibi: *Licet*.
Nota primo ex text. principalem regulam, quod in feriis 3
statutis ob reverentiam Dei judicium exerceri non potest, ut hic, *& in l. Omnes dies, & in l. fin. C. eodem*, & notant omnes in summ. textus.
Ampliatur primò haec regula, ut locum habeat etiam in 4
feriis Sanctorum: nam & istae sunt principaliter introductae ob reverentiam Dei, ut hic notat glos. 2. Host. *num. 4. vers. Et nota quod feriae*, & Abb. *in primo notab.* & clarè pro-

probatur in text. nam primò generaliter loquitur de diebus feriatis, qui ob reverentiam Dei noscuntur esse statuti: & mox explicando qui sint illi dies per dictionem *scilicet*, quæ stat declarativè, ut notat Fulg. *cons.*147. *Visa quadam supplicatione num.*2. enumerat etiam ferias Sanctorum. Et est ratio, quia Dominum veneramur in Sanctis ejus, ut in Clem. 1. *de reliq. & venerat. Sanct.* Ad hoc Conc. Trid. *sess.* 25. *de invocat. & vener. & reliq. Sanct.*

5 Ampliatur secundò, ut habeat locum non tantùm in feriis solemnibus ad honorem Dei dedicatis, sed etiam in alus feriis, ut hic declarant Innoc. *num.*1. Host. & Joan. Andr. *num.*2. Unde judex non debet in causis procedere; nec etiam ad illam diem citare, *ut l.*1. *ff. de feriis*, tamen prudenter faciet si sic dicat: compareas tali die coram nobis, ut ex tunc in tali causa procedamus: nam etsi die feriata non possit judicialiter procedi, pars tamen citata compare-
6 re potest secundùm Innocent. *ubi supra*. An autem citatio fieri possit in die non feriata ad diem feriatam, vel è converso, plenè examinabitur *infr. in* 2. *&* 3. *quæst.*

7 Ampliatur tertiò; ut nec de partium consensu judicium exerceri possit in diebus feriatis in honorem Dei: nam talibus feriis partes renuntiare non possunt, ut hic dicitur expressè. Ratio est, quia non in favorem partium, sed in
8 Dei honorem introductæ sunt: ergo, &c. *ut cap. Si diligenti de foro compet. & l. Si unus*, §. *in Sum. ff. de pact.* secundùm Abb. *hic num.*9. Et idem dicendum de feriis repentinis, quia cùm non fuerint indictæ in favorem partium, sed ob reverentiam, vel honorem Principis, nequeunt partes illis renuntiare, *l. Omnes dies prope finem*, *C. eod.* Et tenet Specul. *in tit. de feriis*, §. *fin. post principium*, & glos. in Clem. *Sæpè in verb. Ob necessitatem*, *de verb. signif.* & Abb. *hic*
9 *num.*11. Secus autem est in feriis rusticis inductis propter hominum utilitatem, vel necessitatem tempore messium, & vindemiarum: nam his benè possunt partes renuntiare, *ut hic in fin. & in l.* 1. *ff. eod.* & hic notat glos. 2. Abb. antiqu. Joan. Andr. Bald. & omnes *in summ. text.* & Abb. Siculus *d. num.*11. Quinimò his ultimis renuntiari potest etiam tacitè, & renuntiatum intelligitur eo ipso, quod citatus comparet, & non opponit exceptionem feriarum, ut est expressum *in d. l.* 1. *ff. eod.* & tenent Federicus de Senis *cons.* 11. *Quæritur n.*11. *vers. Præterea iste Iacobus*, Jas. *in d. leg.* 1. *in princ.* & Alex. *cons.* 213. *Viso, & opportunè num.*3. *vers. Nec potest dici lib.*2.

10 Ampliatur quartò, etiam in arbitro, quia procedit ad instar judicis, & tenetur servare ferias solemnes, *d. l. Omnes*
11 *dies*, *C. eod.* Unde partes compromittendo in aliquem tamquam in arbitrum, feriis renuntiare non possunt, ut tenet Specul. *in tit. de arbitr.* §. *fin. vers. in forma*. Et Joan. Andr. *hic num.*20. *in fin.* & Abb. *num.*10. & hoc in vero arbitro; secus autem in arbitratore, ut dicam infra *in* 3. *fallent.*

12 Ampliatur quintò, ut in tantùm abstinendum sit à judicio in diebus feriatis, ut sententia, & processus habitus non teneat, ut de sententia patet in *leg.* 1. *ff. eodem*, & de sententia, & processu dicitur expressè *hic in fin.* unde cum mysterio Joan. Andr. & sequentes summando textum dixerunt, judicium in diebus feriatis exerceri non potest, nam verbum *potest* præcedente negatione, præcisam necessitatem importat, & privat potentia, adeò ut reddat actum de jure impossibilem, ut notat glos. *in cap.* 1. *in verb. Non potest de regul. iur. lib.*6. Bald. *in l.* 1. *num.* 62. *C. qui admitti*, & Jas. *in l. Non dubium num.*60. *C. de legib.*

13 Fallit primò supradicta regula si subsit necessitas, ut in text. ibi: *nisi necessitas urgeat*, veluti si res sit tempore peritura, *ut cap. Licet supra eod. l.* 2. *&* 3. *ff. de feriis*, *& l.* 1. *ff. de damn. infect.* secundùm glos. *hic in verb. Necessitas*, & Innocent. *num.* 1. *in fin. in eod. verb.* Vel dic, necessitas, secundum Hostiens. *num.*5. & Joan. Andr. *num.*22. puta circa collectionem fructuum, vel imminentem aquarum inundationem, *l. Omnes iudices*, *C. eod. tit.* & circa quæstiones, & punitiones latronum, *ut l. Provinciarum*, *C. eod.* ubi patet insignem latronem etiam in die Paschatis posse ad ferreas mitti, quia, ut ibi dicitur, in hoc summi Numinis facillimè speratur venia, per quod multorum salus, & incolumitas procuratur. Et generaliter ubicumque in mora vertitur imminens periculum animarum, quæ sunt omnibus temporalibus præponendæ, *cap. Præcipimus* 12. *quæst.* 2. *& l. Sancimus*, *C. de Sacros. Eccles.* Atque ita hic intelligitur necessitas sive sit circa temporalia, sive spiritualia, ut per Abb. *num.* 14. *vers. Et quod dixi supra*, de quo dic plenius ut per Turrecrem. *in cap.* 1. *num.*5. *vers. Verùm notandum*, *& num.*6. *&* 7. *de consecr. dist.*3. post B. Thom. *in* 2. 2. *quæst.* 122. *art.*4.

Fallit secundò, si suadeat pietas, ut patet in text. ibi: 14
vel pietas suadeat. Exemplificat glos. *in verb. Pietas*, in causa miserabilium personarum: nam in operibus misericordiæ dierum distinctio non est habenda, *arg. cap. Utinam* 56. *distinct. & cap. Numquam de consecr. dist.*3. quia summa est ratio, quæ pro Religione facit, *l. Sunt personæ*,
ff. de religios. & sumpt. funer. Item exemplificant Innocent. 15
*num.*2. Host. *num.*7. & Joan. Andr. *num.*22. in causis spiritualibus electionum, inquisitionum, & hujusmodi, quæ his diebus exerceri possunt, cùm pietas, & necessitas hoc suadeat, *arg. cap. Placuit* 15. *quæst.*4. & in eo, quod legitur, & notatur *in cap. Oblatæ*, §. *penult. de appell.* & conferunt notata per Joan. Andr. *in cap. Bona il secondo in princ. de elect.* & tenet Specul. *in tit. de feriis*, §. 2. *vers. Quid de causis*, *& in duobus versic. sequen.* ubi tractatur de causis usurarum, & decimarum, de quibus dic hodie ut habetur in Clem. *Dispendiosam de iudic.* & in Clem. *Sæpè*, *de verb. significat.* Et de causis matrimonialibus notat glos. *in summa* 15. *quæst.*4. Et in eo, quod supra dixi de miserabili- 16
bus personis, pone exemplum in pupillis, ut eis tutores dentur, & alimenta decernantur, & in aliis, quæ celeritatem desiderant, & ex puro officio decernuntur, prout patent exempla *in l.* 2. *&* 3. *ff. eod.* & notat præcitata glos. *in summa*
15. *quæst.*4. Decretum tamen super alienatione rerum mi- 17
noris interponi non potest, ut tenet Specul. *in tit. de feriis*, §. 2. *in fin.* & ibi Joan. Andr. *in additionibus*, & idem Joan.
Andr. *hic num.*2. *in fin.* & Abb. *num.*15. Et has duas exce- 18
ptiones necessitatis, & pietatis aliàs complexa est S. Congregatio Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum, dum censuit, festis diebus licere dare operam rebus ad vitam necessariis, ac tempore perituris, præsertim tempore vindemiarum, & messium, ac recollectionis fructuum, vel ubi necessitas urgeat & suadeat pietas ad Ordinarii cujusque judicium, & censuram.

Fallit tertiò in his, quæ pertinent ad pacem, vel con- 19
cordiam, quæ quolibet die feriato possunt expediri, *ut l. fin. C. eod. & cap. Decrevit*, ibi: *nisi de concordia*, *& pacificatione* 22. *quæst.*5. & tradit glos. *in summa* 15. *quæst.*4. inde & pacta, & transactiones fieri possunt, ut habetur *in d. l. fin.* & hic notat glos. 2. *in fin.* Host. *num.*2. *in verb. Conquiescere*, Joan. Andr. *eod. num.* Abb. *num.*14. *in* 3. *Fallen.* & alii com-
muniter. Et idem dicendum in compromisso tamquam in 20
arbitratorem, quia talis est quidam amicabilis compositor, & mediator pacis; & ista non prohibentur fieri die feriata, ut *cap.* 1. *sup. eod. & l. fin. C. de feriis*. Et tenet Specul. *in tit. de arbitr.* §. *fin. vers. in forma*, Bart. *in l. Si feriatis num.*2. *ff. de arbitr.* Joan. Andr. *hic num.*20. & Abb. *num.* 10. & facit secundum eum, quod notat Innoc. *in cap. Quintavallis*, *de iureiur.*

Fallit quartò, in appellatione interponenda: nam quo- 21
libet die feriato potest quis appellare, sed non prosequi appellationem, *ut l.* 1. *C. eod.* & ibi notat Bart. & scribentes glos. 2. & Abb. *num.*13. *vers. Fallit primo*.

Fallit quintò in executione sententiæ, quæ fieri potest 22
etiam tempore feriato ob necessitatem hominum, licèt non tempore feriato in honorem Dei, ut hic per Abb. *num.*13. quod tamen non est verum indistinctè; unde ad hoc vide pulchram distinctionem Joan. Andr. *in additionibus ad Specul. in tit. de libellis except.* §. *Nunc dicendum vers.*30. *alias* 35. quam ad literam recitat, & prosequitur idem Abb. *in cap. fin. num.*20. *supra de iudic.* & ibi etiam vide *num.*17. an libelli oblatio fieri possit judici, vel parti in diebus feriatis. Quod etiam tangitur in glos. *in summa* 15. *q.* 4.

Secundò nota in vers. *Scilicet*, qui sint dies feriati ob re- 23
verentiam Dei quoad effectum, ut judicium exerceri non possit: nam quoad præceptum Ecclesiæ hodie stabimus Constitutioni san. mem. Urbani VIII. *edita idibus Septembris* 1642. incipien. *Universa*, in qua præter dies Dominicos, & alias festivitates enumeratas in hoc capitulo firmantur esse de præcepto, & nominatim exprimuntur quatuor festivitates B. Virginis, id est Purificationis, Annuntiationis, Assumptionis, & Nativitatis, quæ in hoc cap. implicitè continentur sub illis verbis, *Festivitatum omnium Virginis gloriosæ*. Et adduntur infrascriptæ, scilicet Corporis Christi, quæ solemnizatur feria quinta post octavam Pentecostes, ut in Clem. 2. *Si Dominum de reliq. & venerat. Sanct.*

Sanct. Inventionis S. Crucis, de qua nulla fit mentio hic, *sed in cap. Crucis de consecr. dist.* 3. S. Josephi, & S. Annæ, atque unius ex principalioribus Patronis in quocumque regno, sive Provincia, & alterius pariter principalioris in quacumque civitate, oppido, vel pago, ubi hos Patronos haberi,& venerari contigerit. Ad reliquorum verò dierum observantiam, quos hucusque, sive in universa Ecclesia, sive in quavis natione, aut Regno, Provincia, diœcesi, aut loco quomodocumque, sive ex præcepto, sive ex consuetudine, sive ex devotione Christi fideles tamquam festivos celebrarunt, nequaquam ex præcepto ipsos teneri decernitur, & declaratur. Sed paulò post adjicitur clausula infrascripta: *Non intendimus tamen per hanc nostram Constitutionem dies feriatos circa iudicialia in aliquo immutare, quos ad hunc effectum relinquimus in eisdem statu, & termi-*
24 *nis, in quibus erant ante eiusdem promulgationem*. Itaque quoad judicialia servabitur hæc Decretalis, in qua dies feriati esse dicuntur infrascripti duntaxat, videlicet Natalis Domini, S. Stephani, S. Joan. Evangelistæ, SS. Innocent. S. Sylvestri, Circumcisionis, Epiphaniæ, septem dies Dominicæ passionis, Resurrectionis cum septem sequentibus, Ascensionis, Pentecostes cum duobus, qui sequuntur, Nativitatis S. Jo. Baptistæ, festivitatum omnium Virginis Gloriosæ, id est Annuntiationis in vere, Assumptionis in æstate, Nativitatis in autumno & Purificationis in hieme, quæ ut inquit Host. *hic num.* 5. sunt ad modum lapidum pretiosorum, & coronæ in anni circulo collocatæ: duodecim Apostolorum, & præcipuè Petri, & Pauli, B. Laurentii, Dedicationis B. Michaelis, solemnitatis omnium Sanctorum, dies Dominici, aliarumque solemnitatum, quæ indicuntur à singulis Episcopis cum Clero, & populo. Ex
25 quibus patet latiùs patere ferias judiciales, quam dies festos ex præcepto: nam inter ferias judiciales hic enumerantur septem dies Dominicæ Passionis, & septem dies post Resurrectionem; & tamen in Bulla Urbani VIII. post Resurrectionem non exprimuntur nisi duo sequentes, & de diebus Passionis Domini nulla fit mentio; feriis tamen judicialibus hic statutis addendi sunt sex dies expressi in prædicta Bulla, videlicet Corporis Christi, Inventionis S. Crucis, S. Josephi, S. Annæ, & duorum ex principalibus Patronis; quia cùm dies isti sint hodie in præcepto, absque dubio sunt feriati, etiam quoad judicialia; præservatio enim Urbani in eadem Bulla importat solùm, ut dies qui erant feriati quoad judicialia ante illius promulgationem similiter remaneant feriati, sed non importat, ut dies, qui firmantur esse in præcepto, non debeant esse feriati etiam quoad judicialia, quia repugnat, ut dies festus sit sanctificandus ex præcepto Ecclesiæ, & in illo exerceri possint strepitus judiciales, cùm ratio formalis sanctificationis festi consistat in vacando rebus divinis, & in cessatione operum, ut declarat S. Thom. *in 2. 2. quæst. 122. art. 4. ad 3.* inter quæ opera recensentur etiam actus judiciales, qui impediunt applicationem hominum ad Divina, *ut hic, & in cap. 1. cum duob. seqq. 15. quæst. 4. & in l. fin. C. eod.* Unde omnes dies festi de præcepto sunt feriati, etiam quoad judicialia, sed non convertitur, quia non omnes dies feriati quoad judicialia sunt festi ex præcepto Ecclesiæ. Habes igitur ex prædictis qui dies sint venerandi ex præcepto, & in quibus sit ferian-
26 dum à litibus. Nec obstat text. *in cap. 2. 15. quæst. 4.* ubi dicitur feriandum esse à septem diebus præcedentibus Nativitatem Domini usque ad octavas Epiphaniæ, & à Quinquagesima usque ad octavas Paschæ, & à septem diebus ante nativitatem B. Joan. Baptistæ. Quoniam ut respondit Host. *hic num. 4. in verb. Natalis*, standum est huic Decretali, quia illud de consuetudine non servatur. Et concordant Joan. Andr. *num. 4.* & alii post eum, & Specul. *in tit. de feriis in 1. col.* Tres autem dies Rogationum, qui dicuntur esse feriati *in cap. 1. de consecr. dist.* 3. addendi sunt huic Decretali secundum Host. *num. 4. in fin.* licèt hoc non servet Curia, ut inquit Specul. *ubi sup.* & Joan. Andr. *hic num.* 5.

27 Tertiò nota ibi, *quas singuli Episcopi*, juncto præcedenti versiculo scilicet, solùm Papam in Ecclesia universali, & quemlibet Episcopum in sua diœcesi posse dies festos indi-
28 cere. De Papa est manifestum, quia omnes festivitates hic expressæ sunt de jure positivo, & ex statuto Ecclesiæ, etiam quoad dies Dominicos: nam etsi præceptum de sanctificatione Sabbathi fuerit traditum in Decalogo, tamen ut inquit S. Thom. *in 2. 2. d. quæst. 122. art. 4. ad 4.* observantia diei Dominicæ in nova Lege succedit observantiæ Sabbathi non ex vi præcepti legis, sed ex Constitutione Ecclesiæ, & consuetudine Populi Christiani. Et sequitur Turrecrem. *in* 29
cap. 1. num. 9. de consecr. dist. 3. sicut ergo solus Papa Conditor Canonum in tota Ecclesia potest ferias solemnes indicere ob reverentiam Dei, prout fecit in hoc, *& in d. cap. 1. de consecr. dist.* 3. & in Clem. 1. *de reliq. & vener. Sanctor.* quia ipse solus habet potestatis plenitudinem, & Ecclesiæ Principatum, *cap. Cuncta per mundum 9. quæst. 3. cap. Proposuit de concess. præbend.* Butr. *hic num.* 19. ita singuli Episcopi hoc possunt in sua tantùm diœcesi, ut hic est expressum, *& in d. cap. 1.* ibi, *in suis Episcopatibus*, & ibi, *non generaliter de consecr. dist.* 3. cùm sint vocati in partem solicitudinis, non in plenitudinem potestatis, *c. Qui se scit, & c. Decreto 2. quæst. 6.* Et hoc intelligas de Sanctis ab Ecclesia canoniza- 30
tis: nam etsi Vincentius opinatus fuerit Episcopum posse in sua diœcesi Sanctum canonizare per istum textum, tamen Doctores communiter eum reprehendunt, & ejus opinio reprobatur *in cap. 1. de reliq. & venerat. Sanct.* ubi Alexander III. de quodam, qui colebatur ab aliquibus cùm non esset colendus, sic ait: *Illum ergo non præsumatis de cætero colere, cum etiamsi per eum miracula fierent, non liceret vobis ipsum pro Sancto absque authoritate Romanæ Ecclesiæ venerari:* de quo dic latiùs, ut scripsi *in cap. Perniciosam n. 57. supra de offic. Ordin.* Itaque omnis festivitas Sancti ab Ecclesia Canonizati, quam Episcopus in sua diœcesi cum Clero, & populo statuit esse solemniter venerandam, eo ipso ferias indicit, ita ut ab omni actu judiciali in illa die sit abstinendum, ut hic per Butr. *in 3. not.* Sed numquid Episco- 31
pus possit diem festum indicere sine populo, Abb. *hic n. 4.* tenet non posse, quia non sine mysterio hic dicitur cum populo, prout etiam dicitur *in cap. 1. de consecrat. dist.* 3. ibi: *Et illæ festivitates, quas singuli Episcopi in suis Episcopatibus cum populo collaudaverint*. Nam licèt Episcopus in spe- 32
ctantibus ad Episcopalem jurisdictionem possit cum Capitulo facere statuta, *ut in cap. Ut animarum de constit. lib. 6.* tamen in aliis, in quibus vertitur interesse aliorum, non potest statuere sine illorum consensu, vel saltem debent esse præsentes, ut notat Innoc. *in cap. Vestra de locat. & in cap. fin. de offic. Deleg.* Et hanc partem tenet Archid. *in d. cap. 1. num. 9.* Fatetur tamen Abb. quod ubi populus non habet legitimam causam contradicendi, non obstat contradictio, ut in simili notat Archid. *in d. cap. Ut animarum, facit cap. 1. de his, quæ fiunt à maiori parte Capituli*, veluti si Episcopus vellet indicere ferias in die alicujus Sancti, qui traxit originem de illo loco, vel quid simile, ad quod facit *cap. 1. 65. dist.* Sed Anton. de Butr. dicit se idem tenuisse olim per istam literam, sed posteà mutavit sententiam, dicens solùm Episcopum cum Clero, seu Capitulo hoc posse, quia in his, quæ tendunt in favorem animæ, quilibet est Episcopo subjectus, *cap. Cum sit de for. compet. cap. Novit de iudic. & cap. Per venerabilem, qui fil. sint legit.* & cum eo transit Joan. de Imol. *num. 1. vers. Item nota quod festivitates*. Et pro hac parte optimè facit Conc. Trid. *sess. 25. cap. 12.* ubi statuitur, ut ab exemptis omnibus etiam Regularibus serventur dies festi, quos in diœcesi sua servandos Episcopus præceperit; nec ibi ulla fit mentio de populo.

Quartò nota ibi, *& populo*: solùm populum non posse 33
dies festos indicere, cùm text. copulativè loquatur de Episcopo cum Clero, & populo, *l. Titia testatores*, §. *Nihil distat. ff. de legat.* 1. Et ex hoc notabiliter deduco potestatem indicendi ferias solemnes in honorem Dei, & Sanctorum nequaquam esse apud Principes sæculares, etiam quantum ad hoc, ut judicia tunc temporis exerceri non debeant, quod efficaciter probat hæc Decretalis: nam in principio statuitur, ut in diebus feriatis, qui ob reverentiam Dei noscuntur esse statuti, debeat omnis strepitus judicialis conquiescere; & mox dies illi nominatim exprimuntur, & inter hos generaliter recensentur solemnitates, quas Episcopus cum Clero, & populo duxerit solemniter venerandas. Igitur solus populus non potest statuere certos dies, in quibus ob reverentiam Dei sit cessandum ab actibus judicialibus, & consequenter nec Principes laici hoc possunt: nam Princeps non alia utitur potestate nisi illa, quam ab initio populus in eum transtulit, *ut l. 1. §. Sed & hoc studiosum, C. de veter. iur. enucleand.* At populus non transtulit in Principem hanc potestatem indicendi ferias judiciales in honorem Dei, cùm illam non haberet, ut hic est expressum; quia nemo potest plus juris transferre in alium, quàm ipse habeat, *ut leg. Nemo plus iuris, ff. de regul. iur. & cap. Nemo*

po-

potest eod.tit. lib.6. & nemo dat quod non habet, cap. quod autem de iur. Patron. l. Traditio, ff. de acquir.rer.dom. cum
34 iis concordant. Præterea quamvis omnis potestas à populo in Principem translata sit, ut in d. §. Sed & hoc studiosum: tamen illud verbum translata, exponitur ibi à gloss. id est concessa, & concordat gloss.1. in l. Non ambigitur, ff. de leg. item gloss. penult. in l. fin.C.eod. & sic populus retinuit sibi potestatem jus condendi; unde hodie potest sibi facere statuta, ut l. Omnes populi, ff. de iust. & iur. l. Antiochensium, C. de privil. credit. l. fin. C. de decret. ab Ord. facien. l. Prohibere, §. Plane, C. quod vi, aut clam. l. Si servi nostri, C. de noxalibus, & cap.1. de constit. lib.6. etiam sine authoritate Superioris saltem in spectantibus ad ordinationem negotiorum, & judiciorum, & ad causarum decisionem civilem, & in aliis, quæ jus Superioris non tangunt, nec sunt illi reservata, ut concludit Bald. in d.l. Omnes populi num.14. vers. Sed puto verum, articulo in utramque partem egregiè discusso à num.14. usque ad num.21. nec discrepat Bart. ibi, num.2. & 3. nihilominus non obstante hac facultate condendi statuta, non potest populus facere hoc statutum, ut aliquis dies sit feriatus in honorem Dei, ut hìc patet: ergo nec Princeps hoc potest, quia proportionabiliter eadem est potestas utriusque, & sicut Princeps constituit jus commune generaliter quoad omnes, ut l. fin.C. de legib. ita quilibet populus constituit sibi jus proprium, ut in d.leg. Omnes populi, ibi, pareim suo proprio, id est non generali, sed municipali, ut ibi declarat glos. penult. Bart. num.2. & communiter scribentes, sed de hoc articulo an Princeps laicus habeat potestatem indicandi has ferias in honorem Dei, & Sanctorum, plenè dicam infrà in 4.quæst.

35 Expeditis notabilibus venio ad glos. & quia in text. fit mentio de duplici tantùm specie feriarum: QUÆRO quæ sint hujusmodi feriæ, & an sint aliæ præter illas, & à quo indicantur, glos.2. hoc prosequitur in princ. Sed tu dic clarius secundùm Specul. hoc tit. in princ. & Henr. Boich. in hoc cap. num.1. & Abb. num.8. feriarum tres esse species: quædam enim sunt feriæ solemnes, & introductæ ob reverentiam Dei, de quibus actum est supra, & tales cum sint indictæ a Papa per Canonem, non oportet ut specialiter indicantur ab homine, l. Sed & si per Prætorem, §. Si feriis,
36 ff. ex quib. cau. maior. quædam sunt feriæ publicæ, sive rusticæ, seu indictæ, quæ alicubi etiam appellantur solemnes, ut sunt illæ, quæ statuuntur messium, seu vindemiarum gratia ob necessitatem hominum; & tales non sunt determinatæ à Lege, vel Canone; & ideò illarum indictio judicibus relinquitur, ut eas indicant bis in anno secundùm qualitatem, & consuetudinem cujusque loci, nam citius fit recollectio in locis calidis, quàm frigidis, ut leg. Præsides, ff. eod. & notat hìc præcitata glos. pro hoc l. Si in aliam, ff. de offic. Proconsul. unde non sequitur; de jure aliquis colligit fructus tempore messium, vel vindemiarum: ergo non debet in jus vocari, quia ad hoc, ut in jus vocari non debeat, necesse est ut priùs feriæ à judice inducantur secundum Henrich. ubi supra; & istæ quamvis sint introductæ propter occupatos, tamen postquam sunt indictæ, relevant omnes etiam milites, & alios, qui in messibus, & vindemiis non occupantur, ut concludit glos. in leg.1. in verb. Occupati, ff. de feriis, & sequitur Alexan. cons.2. Visis dubitationibus num.4. vers. Pro hoc etiam facit lib.2. & de istis duabus speciebus agitur hìc. Quædam verò sunt feriæ repentinæ, quas Princeps indicit vel propter palmam, ut quia hostes subjugavit, vel quia uxorem duxit, vel quia filius ei natus est, ut in d.l. Sed & si per Prætorem, §. Si feriæ, ff. ex quib. caus. maior. & in l.1. C. de feriis, & dicuntur repentinæ, quia sunt incertæ; imò extra ordinem repentè, & subitò indicuntur: & istæ indici non possunt nisi a solo Principe, ut l. A nullo, C. eod. & tangam infrà in 4. quæst. num.76. & de his tribus speciebus feriarum, vide glos. in Clem. Sæpe in verb. Ob necessitatem de verb. signif. & Host. in sum. eod. tit. in §. qualiter distinguantur, & adde quod dixi supra in 1. notab. in 3. ampliat.

37 Secundò QUÆRO, an citatio fieri possit in die non feriata ad diem feriatam, Innoc. hic num.1. in verb. Conquiescere, ponit duas opiniones, prima opinio distinguit sic: aut error in assignatione termini exprimitur, veluti si dicatur. Ad comparendum coram nobis in tali causa tibi diem Dominicum assignamus. Et citatus nec in die Dominico, nec in sequenti comparere tenetur. Aut error non exprimitur in citatione, quamvis tacitè insit, ut quia dicatur: decima die venias responsurus, & decima dies incidat in diem Dominicum. Et tunc citatus non tenetur in die Dominico comparere, sed benè in die sequenti: ratio est, quia duo videntur mandata, id est ut ad diem compareat, & ut compareat, l. Celsus, ff. de arbitr. quamvis ergo habeat excusationem in die solenni; tamen in sequenti die excusationem non habet, & datio termini tenet. Et idem dicendum est si per 20. dies durarent dies feriati, quia in proxima sequenti die tenetur comparere citatus.

Secunda opinio, cui magis adhæret Innocent. ubi supra vers. Item melius est, quod etiam in primo membro distinctionis teneat assignatio termini, ita ut quamvis in citatione expressè dicatur; Compareas in die Dominico, nihilominus citatus teneatur comparere in die sequenti non feriata; nam & hic sicut in secundo membro duo videntur mandata; ergo & idem juris est eadem ratione secundum Innoc. unde & festum B. Lucæ assignatur per Papam ad comparendum, c. Cum ex litteris, §. fin. sup. de restit. in integr. & initium Quadragesimæ, & festum Nativitatis Domini, cap. Exposuit primo respon. & §. fin. supr. de dilat. & Dominica, in qua cantatur, Ego sum Pastor bonus, cap. Cum dilecti, §. fin. infr. de dol. & contum.

Quid dicendum? Tu teneas primam opinionem indistinctè, quam tenuit Petr. de Bellap. in l. Dies festos, C. de feriis, & Host. hic num.3. concludens citatum ad diem Dominicum, vel alium solemnem non teneri comparere; Secus verò si judex dicat: Mandamus tibi, ut usque ad 38
diem Dominicum compareas coram nobis; tunc enim tenet termini assignatio, & illud, usque, intelligitur exclusivè, & sic intelligas jura proximè allegata, & si quæ reperias similia secundum Host. Idem tenet Specul. in tit. de citat. num.13. ubi eodem modo respondet ad præcitata dicens; in illis non fieri citationem ad diem festum, sed ut usque ad festum compareat citatus, & usque, ibi ponitur exclusivè, & exponitur, id est citra, & ibi dicit hoc esse verius: nec putat referre an exprimatur patenter error in citatione, ut quia dicatur, compareas die Dominico, an non exprimatur, ut quia dicatur compareas decima, vel vigesima die, & in die illa festum occurrat: nam neutro casu citatus teneretur comparere secundum eum, & concordat hìc Joan. Andr. num.2. post med. vers. Tu verò, dicens pro opinione Hostiensis facere, l.2. in fin. ff. Si quis in ius vocat. & subdit eamdem opinionem tenuisse Riccardum de Senis Cardinalem, ut refert Cynus in l. Dies festos in 2. quæst. C. de feriis. Quod scilicet ubi ponitur verbum usque, citatus qualibet die infrà terminum venire poterit; sed quando citatur, ut tali die feriata compareat, priùs venire nec potest nec debet, & illa die venire non tenetur; & sic necessaria est nova citatio. Sequitur Bellam. in 1. quæst. nam relatis antiquorum opinionibus, tandem num.3. in fin. vers. Quid dicendum, concludit his verbis, Breviter opinionem Host. & Petri, quasi omnes Canonistæ, & Legistæ videntur approbare, & idcirco consulo, quod ab ea in iudiciis non recedas. Et hanc opinionem dicit tenendam esse tamquam verissimam Abb. num.22. quam etiam dicit veram, & approbat Bald. in d.l. Dies festos num.6. Nec obstat ratio in contrarium adducta per Innoc. quod duo videantur mandata. Quoniam, ut respondet hic Jo. Calder. in addition. & post eum Bellam. sub num.2. vers. Sed ratio, vendicat sibi locum, ubi citatio, vel mandatum tenuit à principio; undè licèt casus superveniens illud suspendat, non tamen ex toto relaxat: at hìc fuit nullus à principio secundùm eos. Neque obstat text. in d.l. Celsus, ff. de arbitr. quæ dicit duo esse præcepta, unum solvendi, & aliud in tempus solvendi. Quia non veniunt ibi ex eadem causa: nam primum præceptum nascitur ex obligatione, secundùm nascitur ex tempore, quod datur judicatis; sed hoc est unum indivisibile præceptum, quod non potest pro parte valere, & pro parte non valere, ut l. In hoc iudicio, ff. fam. ercisc. secundum Bald.

Tertiò QUÆRO, quid in casu converso, an citatio 39
fieri possit in die feriata ad diem non feriatam. Ad partem negativam inducitur primo text. in l. Dies festos, C. eod. ubi dicitur: Præconis horrida vox silescat, ergo talis citatio est contra legem, & sic non valet, cap.2. de testib. cogen. & l. Non dubium, C. de legib. quæ est canonizata in cap. Imperiali 15. quæst.2. Secundò quia mandatum de citando est quædam sententia comminatoria, l. Præsenti, C. de his, qui ad Eccles. confug. ergo si fiat die feriata, non debet valere, ut l.1. ff. de feriis. Quod si teneas non esse sententiam, sed

de

de processu juxta textum *in cap. Quoniam de probation.* ad-
huc idem dicendum, quia & processus tali die habitus nul-
40 lius est momenti, ut hic est expressum in fin. Tertiò, quia
principium est ponderandum, *l. Si minor, ff. de serv. ex-
portan.* etiam in judiciis, *l. 3. §. Scio, ff. de minor.* ergo ci-
tatio in die feriata ad diem non feriatam non valet, cum
initium sit vitiosum.
41 Ad contrarium arguitur, quia quamvis mandatum de
citando fiat tempore prohibito, tamen effectus confertur
in tempus concessum, *l. Si cum uxori, & l. seq. in fin. ff. de
donat. inter vir. & uxor.* Præterea idem est judicium de
tempore, quod de loco, *ut l. Vinum, ff. si cert. petat.* sed va-
let actus habitus loco non habili, si effectus ipsius confera-
tur in locum habilem, *l. fin. ff. de offic. Pref. Vrb & l. Omnes,
§. Si vero apparitor, C. de Episc. & Cler.* ergo similiter va-
let citatio facta tempore inhabili, si illius effectus confera-
tur in tempus habile. In hac controversia dicit Joan. Andr.
hic num. 3. circa med. vers. Dicunt quidam, communius te-
neri primam opinionem, quod citatio non valeat, esse de
jure veram. Sed illi derogat consuetudo, quia de facto non
servatur, ut dicit Jacobus de Arena, relatus à Joan. Andr.
unde hæc consuetudo citandi in die feriata ad diem non fe-
riatam minimè mutanda, *ut l. Minime, ff. de legib.* & pro-
pterea Dynus, qui tenuerat primam opinionem *in l. 1. §.
Item renunciatio, ff. de nov. oper. nunciat.* posteà se retracta-
vit, ut refert Joan. Andr. *ubi supr.* Et retenta hac secunda
opinione, cui suffragatur consuetudo, non obstant contra-
42 ria, quoniam ut notabiliter respondet Joan. Andr. *num. 3.
circa fin. vers. Ad contraria in citatione triplex est actus.*
Primus est præceptum, seu mandatum de citando. Secun-
dus executio præcepti, id est citationis actus. Tertius est
43 processus ex citatione inchoatus. Primus, qui non requirit
causæ cognitionem, die feriato fieri potest, *l. Actus, C. eod.*
nec obstat text. *in l. A procedente, ff. de dilation.* quia intel-
ligitur cùm pars dicit dilationem non dandam, adeò ut su-
44 per hoc oporteat interloqui. Secundus actus id est executio
præcepti eisdem rationibus tempore feriato fieri potest, ad-
hoc *l. Miles, §. Sexaginta, ff. de Adulter.* Præsertim se-
cundùm lecturam, quæ habet libellum in citatione trans-
45 mitti. Tertius, id est processus inchoandus ex citatione
fieri non potest in die feriato. Nec obstat, quod secundùm
Petrum de Bellap. olim citabatur quis ad comparendum,
vel satisdandum, *ut ff. In ius vocat.* ut eant in rubro, & in
nigro, *& l. Si verò, §. Qui pro rei, ff. qui satisd. cogn.* per
quam citationem sic veniendo, & fidejussores quærendo,
avertebatur quis ab his, quorum causa inductæ sunt feriæ,
quem respectum habuit *d. l. Dies festos*. Etenim ut respon-
det Joan. Andr. hodie solùm citatur ut veniat. Tale igitur
præceptum utique fieri poterit in die feriato.
Sed tu adverte ad hanc tripartitam distinctionem Joan.
Andr. nam etsi quod spectat ad tertium actum processus ex
citatione inchoati conveniant omnes, ut fieri non possit in
die feriato, quia verè, & propriè est actus judicialis, & ideò
46 inhibitus in hoc cap. & in juribus concordantibus: tamen
quoad alios duos actus Doctores magnoperè conflictantur,
nam contra Joan. Andr. tenet hic Joan. Cal'er. relatus à
Bellam. *sub num. 7. col. 5. post princ. vers. Ioan. Calderinus*, ubi
concludit nec præceptum, seu interlocutoriam ad compa-
rendum, nec illius executionem fieri posse in die feriato.
Idem Archid. *in cap. Placita num. 2. 15 quæst. 4.* Speculat. *in
tit. de citat. §. 1. vers. Item excipitur, & seq.* & sequuntur hic
Butr. Cardin. & communiter moderni, ut dicit Abb. *num.
47 20. vers. Sed moderni*. Et idem disputando tenuit Jacob.
Butrig. ut refert Bart. *in l. 1. §. Nunciatio, ff. de nov. oper.
nunciat.* quia lex prohibens citationem non habuit solùm
respectum ad effectum, sed etiam ad principium: unde
quandoque prohibetur actus respectu effectus, & tunc sa-
tis est, ut conferatur in tempus concessum, & sic loquitur
text. *in d. l. Si cum uxori, & in l. seq. in fin. ff. de donat. inter
vir. & uxor. & in cap. de Vxore, infr. de sepult.* Quandoque
prohibetur non solùm effectus, sed etiam ipse actus: &
tunc non sufficit effectum conferri in tempus permissum,
quia cùm actus sic gestus in tempore inhibito, non est sa-
tisfactum juri, *arg. cap. fin. de restit. spoliat. & l. Fulcinius
post princip. patet in d. l. Dies festos*. Præterea secundùm
Abb. *dict. num. 20. circa med.* quamvis citatio non arctet ad
comparendum tunc, tamen arctat pro tunc, & afficit ci-
tatum, & quodammodo eum provocat ad iram, & aliqua-
liter abstrahitur à contemplatione Dei. Et idem dicit in ju-
dice, quia cum debeat vacare Divinis, non debet facere
præceptum de citando: nam etsi non exigatur cognitio in-
ter partes, tamen intra se debet adhibere, aliqualem co-
gnitionem in statuendo terminum. Item negari non po- 48
test, quin citatio sit de processu, & fundamentum judicii,
ut in d. c. Quoniam contra de prob. Et per hæc concludit Abb.
post alios nullum ex dictis tribus actibus fieri posse in die
feriata. Facit *cap. 1. supr. eod. secundum eum*, Bart. tamen
in d. §. Nuntiatio, & Butr. hic, limitant hoc in feriis intro-
ductis in honorem Dei, secus verò in aliis introductis in
favorem hominum, quia tunc citatio solùm prohibetur re-
spectu exercitii, & sic respectu finis citationis; non enim
dicitur ut non citetur, sed ut non compellatur venire, *l. 1.
de feriis*. Et quamvis Bart. subjungat, quod si quis velit
servare opinionem Dini, poterit dicere prædictam l. loqui
specificè in diebus Dominicis, & ideò secus in aliis, & idem
dixerit Calder. hic: tamen non persistunt, imò putant ve-
rius esse quod dictum est supra.
Quid dicendum? ego quoad primum actum præcepti, 49
sive mandati, seu commissionis de citando adhæreo opinio-
ni Joan. Andr. quæ habet citationem valere quam dicit esse
communem, quia motiva contraria benè tolluntur, & quia
non refert quo tempore, vel loco fiat actus, dummodo tra-
hatur ad locum, vel tempus congruum. Et huic opinioni
communi putat standum esse Bellam. *hic num. 10. vers. Quid
dicendum*, ut scilicet præceptum de citando fieri possit etiam
die feriata in honorem Dei, subdens se eam servasse, ac ser-
vare vidisse per Dominos Coadjutores suos, dum esset Rotæ 50
Auditor, præcipuè quia commissio citationis est actus om-
ninò extrajudicialis nullam requirens causæ cognitionem
judicialem; & sic per se consideratus non est contentiosæ,
sed voluntariæ jurisdictionis, talia autem fiunt etiam his
diebus feriatis in honorem Dei, ut legitur, & notatur *in
l. Actus, C. eodem*. Præterea sicut tempore inhabili utpote 51
feriato, ita loco inhabili, id est extra territorium prohibe-
tur quis suam jurisdictionem exercere, *ut l. fin. ff. de Iur. omn.
Iud. & cap. Vt animarum, de constit. lib. 6.* & tamen extra
territorium proprium, & in territorio alieno quis potest
facere commissionem, per quam in suo territorio suam pro-
priam jurisdictionem possit exercere, ut in Authen. *de Colla-
tor. §. Antequam vero Provinciam, arg. l. 4. §. fin. ff. de offic.
Proconsul. & notatur in cap. Novit. de offic. Legat.* prout, ibi,
scripsit Bellam. post Innoc. *in 5. opposit.* Si igitur commissio
totius jurisdictionis potest fieri in die feriato: ergo & com-
missio de citando, *arg. l. Quæ de tota, ff. de rei vendic.* non
enim diceres commissionem universitatis causarum vel to-
tius unius causæ scriptam, & datam tempore feriato pro-
pter hoc esse nullam; Nec ulla subest ratio, quare magis
debeas dicere nullam esse commissionem unius articuli,
quàm totius causæ. Quæ ratio multum urget, & alia mo-
tiva pro hac parte adducit Bellam. *d. n. 10. vers. Si vero decer-
nuntur*: & respondet rationibus Joan. Calder.
Fallit tamen hæc conclusio in duobus casibus, in quibus 52
nec præceptum, sive decretum seu commissio de citando in
die feriata fieri potest, secundum Bellam. *d. n. 10. vers. Quid
dicendum*. Primus est in citationibus, quæ non possunt fieri
nisi à judice pro tribunali sedente, & judicialiter proceden-
te, de quibus loquitur text. *in l. A procedente, C. de dila-
tion.* & quæ sint illæ prosequitur, idem Bellam. *in cap. Præ-
terea in 6. quæst. eod. tit.* nam indubitatum est hæc fieri non
posse in die feriato, quia sunt de processu judiciali, qui in-
hibetur tam per legem, quam per Canonem. Secundus
casus est in citationibus, quæ licèt fieri possint à judice
etiam pro tribunali non sedente, tamen aliquando judicia-
liter decernuntur: nam istæ si judicialiter fiant in die feria-
ta etiam ad diem non feriatam, non valent, ea ratione,
quia processus judiciales inhibentur iis diebus; & hoc simi-
liter dicit esse satis clarum Bellam. *loc. cit.* Et in his duobus
casibus potest intelligi, & salvari opinio Joan. Calder. Sed
extra illos non recedas ab opinione Joan. Andr. quod com-
missio de citando decerni possit etiam in die feriata in ho-
norem Dei. Et hæc de primo actu.
Qui verò ad secundùm, id est executionem citationis, 53
quam facit commissarius, seu Nuncius admonendo citan-
dum de comparendo ad certam diem, mihi magis placet
opinio Joan. Calder. & Abb. contra Joan. Andr. quod sci-
licet talis actus in die feriata ad non feriatam fieri non
possit; quia nimis retraheret citatum à devotione; cùm
enim sit bonarum mentium lites execrari, *l. Item si res, ff.*

de

54 *de alienat. iudic. mutan. cau. fact.* conturbatur per citatio-
nem mens citati, & inter se inquietatur, & abducitur in
sollicitudinem deliberandi, & cogitandi super causa citatio-
nis factæ, & pleru mque provocatur ad iracundiam adver-
sus eum, qui citationem impetravit; & ita ex mente
cadit sub prohibitione operis servilis, *de quo in cap.* 1. *& in
cap. Licet sup. eod.* Si enim probetur finis, & termi-
nus, prohibetur etiam principium, & via per veniendi ad
illum, *ut l. Oratio, ff. de Sponsal.* & hoc de executione ver-
bali. In reali autem, quæ fieret per manus appositionem,
seu capturam personæ, fortius urget ratio supra considera-
ta. Præterea, processus judicialis in die feriata habitus est
ipso jure nullus, *ut hic in fin.* & dictum est supra *in* 1. *notab.*
55 *in* 5. *ampliat.* Negari autem non potest, quin talis citationis
executio sit de judiciali processus: nam hic interveniunt
substantialia processus, videlicet judex, seu commissarius
ipsius judicis, & instantia partis, quæ citationem procura-
vit, & pars alia, quæ citatur, & mandatum judicis, &
illius executio ad unius partis instantiam directam in aliam
56 partem, *cap. Forus, §. Omnis de verb. significat.* Ergo censeri
debet in actu hujus citationis judicialem processum inter-
venisse: quia ubi reperiuntur omnia substantialia actus,
etiam actum ipsum reperiri necesse est, *ut l. Naturali, §. Si
quæratur, ff. de confirmat. tut.* Neque obstat, quod non fiat
à judice sedente pro tribunali. Quia talis non est actus re-
quirens causæ cognitionem, est tamen judicialis, & judi-
cialiter agitatus. Hujusmodi autem actus benè fiunt sine
tribunali, ut notatur *in d. l. A procedente*, secundum Bel-
lam. qui post multa videtur residere in hac opinione. Et
quamvis *sub num.* 14. fateatur communiter servari contra-
rium præsertim apud Sedem Apostolicam, ubi Auditores
Palatii citant per Cursores in quibuscumque festivitatibus
quantumcumque magnis, videlicet ad dies non feriatos,
non quod mandent expressè sic fieri, sed quia ita Cursores
faciunt, nec contra hoc admitteretur impugnatio, subdens
ita etiam servare extra Curiam Romanam apparitores
communiter omnium aliarum Curiarum. Et hanc opinio-
nem etiam de jure posse probabiliter sustineri: tamen
quidquid sit de temporibus Bellameræ, hodie hoc non ser-
vat Rota. Imò *decis.* 365. *num.* 1. *part.* 3. *recent.* tenuit cita-
tionem non valere, quia fuit executioni demandata die
Dominico, quod fieri non potuit, cùm dies esset feriatus
in honorem Dei, quidquid sit in feriatis ob necessitates ho-
minum: Allegat Guidop. *cons.* 36. *per tot.* Vant. qui de com-
muni testatur *in tract. de nullitatibus in tit. de nullit. ex de-
fectu citationis n.* 46. Bald. *decis.* 159. & Rotam *in causa Bo-
nonien. liberationis à fideiussione 9. Februarii* 1607. coram
Attrebaten. quæ habetur impressa post consil. Prosp. Farinac.
lib. 2. *decis.* 233. & alios quamplures ex Recentioribus pro
hac parte cumulant moderni Collectores *hic n.* 2.

57 Quartò, & ultimò ex facto quæsitum est, an Princeps
laicus statuere possit, ut dies alicujus Sancti ab Ecclesia
Canonizati à suis subditis servetur ac si esset dies festus ex
præcepto Ecclesiæ.

Emersit hæc disceptatio occasione Edicti à D. Marchio-
ne de Carazena Gubernatore Mediolani inconsultò Ar-
chiepiscopo publicati die 30. Junii 1653. in quo præcepit ob-
servari festum S. Dominici die 4. Augusti cujusque anni in
toto illo statu de cujus Edicti subsistentia à S. D. N. Inno-
centio jussus dicere pro veritate quid sentirem, respondi
ut infra.

58 Dies festos ob reverentiam Dei, & Sanctorum solùm
Beatissimum Romanum Pontificem posse instituere in
Ecclesia universali, & singulos Episcopos in suis diœcesibus
satis constat ex Canone Concilii Lugdunensis relato *in cap.*
1. *de consec. distinct.* 3. & ex Decretali Gregorii IX. in hoc
cap. Conquestus de feriis, ubi Papa enumeratis festivitatibus,
quibus venerationem exhiberi jubet in toto orbe Christia-
no, immediatè subjungit: *cæterisque solemnitatibus, quas
singuli Episcopi in suis diœcesibus cum Clero, & populo duxe-
rint solemniter venerandas.* Et innuitur à Concilio Tri-
59 dentino *sess.* 25. *de Regular. cap.* 12. ibi: *Dies etiam festi,
quos in diœcesi sua servandos idem Episcopus præceperit.* Re-
ges ergo, & Principes sæculares, civitates, & populi nul-
lam habent potestatem indicendi aliquem diem festum in
honorem Dei, vel Sanctorum, nisi ex authoritate Papæ,
vel Episcopi diœcesani. Et ita per hunc textum firmant
Bellam. post Martianum de Selva *hic quæst.* 4. *vers. Sed ad-
huc quæritur*, ubi in individuo loquitur de festo S. Domini-
ci, & Ant. de Butr. *num.* 3. Abb. *in c. Quoniam num.* 2. *eod.
tit.* S. Antonin. *in* 2. *part. tit.* 9. *cap.* 3. *vers. Feriæ vero solem-
nes.* Silvest. *in verb. Dominica num.* 2. Armilla *in verb. Feriæ
num.* 2. Tabiena *in eod. verb. num.* 1. *post med. vers. Feriæ
vero solemnes*, & passim recentiores Theologi, præsertim
Hispani, ut Suarez de Religione *tom.* 1. *lib.* 2. *de diebus fe-
stis cap.* 12. dicens rem esse claram, & communem Azor.
Institut. moral. part. 2. *lib.* 1. *cap.* 26. *quæst.* 5. Thomas San-
chez *consil. moral. lib.* 5. *cap.* 2. *num.* 7. Castro Palao *p.* 2. *tract.
de obser. festor. disput. unica punct.* 2. *à num.* 7. & alii plures.

Sumitur hæc conclusio ex illo communi principio, quod 60
idem mediator Dei, & hominum homo Christus Jesus sic
actibus propriis, & dignitatibus distinctis officia, ac juris-
dictiones discrevit, ut temporalia sæcularibus potestatibus,
spiritualia verò solis Pontificibus voluerit esse subjecta, *cap.
Cum ad veram, & cap. si Imperator* 96. *dist.* & habetur 10.
dist. per tot. & in c. Solita de maior. & obed. & magistraliter
per Joan. Andr. post Host. *in cap. Per venerabilem col.* 6. *in
verb. Plenitudine potestatis, qui filii sint legitimi*, Oldrad.
cons. 83. *An Episcopus per tot.* Actus autem indicendi, & 61
præcipiendi dies festos, & cultui Divino dicatos propriè spi-
ritualis est, & ad pietatem, ac Religionem pertinens, Clem.
unica de Reliq. & Vener. Sanct. & patet ex Conc. Trident.
sess. 25. *de delect. ciborum, ieiuniis, & diebus festis vers. Vel
etiam quæ faciunt ad pietatem.* Igitur ejusmodi actus indi-
cendi dies festos spectat ad Pastores Ecclesiæ, cùm id primo,
& principaliter ordinetur ad Divinum cultum, & anima-
rum profectum, *cap. Placita* 15. *quæst.* 4. *cap.* 1. *& cap. Licèt
supra eod. l. fin. C. eod.* & declarat Abb. *in hoc cap. In primo
notab.* & consequenter non potest legalis auctoritas in his
se ullatenus immiscere, cùm laicis de rebus spiritualibus
statuendi nulla sit attributa potestas, quos obsequendi ma-
net necessitas, non auctoritas imperandi, *cap. Cum laicis
de reb. Eccles. non alien. cap. Bene quidem* 96. *dist. c. Ecclesia
S. Mariæ de const.* per quem textum Collectarius *hic num.*
7. *in fin.* tenet ferias repentinas à Principe indictas non 62
esse observandas in foro Canonico. Et eum sequitur Bellam.
num. 19. *in* 6. *quæst. principali circa finem, vers. Item quæritur
de feriis repentinis.* Præterea idem est judicium de tempo- 63
re, quod de loco, *l. Unum, ff. Si cert. petat.* sed consecra-
tio, & dedicatio loci ad cultum Divinum spectat solùm ad
Præsules Ecclesiæ, non autem ad sæculi potestates, *cap. Pla-
cuit* 1. *quæst.* 2. *cap. Nemo de consecr. dist.* 1. *§. Sacra res*, &
ibi glos. *in verb. Pontifices Institut. de rer. divis.* ergo & con-
secratio temporis. Indictio enim festivitatum in honorem 64
Dei nihil est aliud, quam quædam consecratio, per quam
dies illi efficiuntur sacri, & Divinis obsequiis dedicantur,
cap. Placita 15. *quæst.* 4. *cap.* 1. *& cap. Licet sup. eod. l. Omnes
dies vers. Sacros, C. eod. tit.* Undè glos. 1. *in c.* 1. *de consecr.
dist.* 3. dicit Gratianum inter Sacramenta inserere tracta-
tum de solemnitate dierum festorum, quia inter Sacramen-
ta habentur, cùm repræsentent passiones eorum Marty-
rum, propter quos fiunt. Ad hoc *cap. Baptizandi*, ibi,
Pentecostes venerabile Sacramentum, de consecr. dist. 4. quo
argumento de loco ad tempus in hac materia utitur hic Jo.
Andr. *num.* 3. *circa med. vers. Idem iudicium*, & Bel-
lam. *num.* 10. *post med. vers. Et facit pro parte ista.* Præ- 65
tereà Princeps laicus non potest dies festos in honorem Dei,
vel Sanctorum introductos tollere, nec subditos suos absol-
vere ab obligatione illos servandi, ut latissimè probat Si-
gnorolus de Homodeis *in cons.* 245. *incipien. In quæstione ver-
tenti, maximè col.* 2. *circa med. vers. Item non obstat quod di-
citur.* Subdens ridiculum esse contrarium asserere: ergo
nec potest novos dies festos in honorem Dei introducere,
& subditos obligatione illos servandi ligare, quia par est jus
ligandi, atque solvendi, *cap. Verbum de pœnit. dist.* 1. *Ad
idem cap.* 1. *de regul. iur. l. Nemo qui condemnare, ff. eod. l.
Qui condemnare, ff. de re iud. & l.* 3. *§. Conditio, ff. de adi-
men. legat. & l. Solet, §. Sicut, ff. de offic. Proconsul.*

Et quamvis Imperatores aliquando in his videantur ex- 66
cessisse limites Imperialis potestatis, & in specie Constan-
tinus legem tulerit, ut die Veneris omnes à judiciis, & aliis
negotiis vacarent, precibus, & obtestationibus Deum
colerent, ut referunt Eusebius, & Jexomenus, & ex illis
Baronius *ad annum Christi* 321. Attamen res illa non fuit
recepta ab Ecclesia, & nulla fuit ex defectu potestatis, se-
cundum theoricam Joan. Andr. *cap. Non minus num.* 14. *de
immun. Eccles.* quam ibi sequuntur Butr. *num.* 10. & Abb.
Calder. *cons.* 2. *num.* 3. *vers. Reperio de censib.* Et scripsi ple-
nius

niùs *in d. cap. Ecclesia S. Mariæ, a num. 17. de constit.* Aliæ autem leges Imperiales, quæ habentur *C. de feriis*, non inducunt novas ferias in honorem Dei, sed jam ab Ecclesia indictas observari præcipiunt, *ut l. 2. & 3. l. Omnes dies, & l. Dies festos, C. eod.* quod non effugit potestatem Catholicorum Principum, *ut c. Si in adiutorium, 10. distinct.* & fusiùs dicam infra *n. 73. vers. Unde potest quidem statutum laicale.*

67 Auctoritas verò Baldi *in hoc cap. n. 3.* dicentis valere statutum, quod diebus Veneris sint feriæ propter commemorationem Dominicæ Passionis: intelligi debet de statuto edito cum consensu Episcopi, & Cleri, prout etiam debent intelligi Legistæ, qui scripserunt, statuto Civitatis posse introduci ferias in honorem Dei, ut idem Bald. *in l. Quadraginta n. 1. C. de feriis*, Alex. *in l. Præsides n. 2. ff. eod. & in cons. 13. n. 3. lib. 5.* & Decius *in l. Milites n. 18. de testam. Militar.*
68 Alias enim si intelligeretur de statuto edito à civitate, seu populo sine Episcopo, & Clero, utique loqueretur contra hanc Decretalem, ubi patet solùm populum sine Episcopo, & Clero nequaquam posse indicere ferias solemnes in honorem Dei, & Sanctorum, etiam quantum ad hoc, ut in illis diebus à strepitu judiciali, & actionibus forensibus sit abstinendum, ut per Bellam. *hic in 4. quæst. vers. Sed adhuc quæritur*, & plenius deduxi supra *in 4. notab. à num. 33.* In
69 quem sensum accipi etiam debet glos. additionalis *in l. Si feriatis, ff. de feriis*, dum dixit per statuta, & consuetudines locorum posse ferias indici, & indictas tolli ea ratione, quia Decretalis dicit etiam in feriis ad honorem Dei servari consuetudines, & statuta locorum, *ut in c. Capellanus, sup. hoc tit.* Etenim Decretalis illa loquitur de statutis Canonicis, & ab Ecclesia approbatis, & de consuetudine non tantùm laicorum, sed etiam Ecclesiasticorum. Quam differentiam constituit Abb. *in cap. 1. num. 9. de Sponsalibus*, ubi ait statutum laicorum in casu illo esse nullum, quia materia non pertinet ad ipsos, sed secus in consuetudine, quia in ea intervenit consensus Episcopi, & totius Cleri, de quo scripsi plenius *in c. 1. num. 15. de cogn. spiritual.*

70 Nec prædictis obstat, quod Sanctus Antoninus *in 2. art. tit. 9. c. 3. §. 1.* & Silvest. *in verb. Dominica n. 2.* dixerint, si Dominus, vel Civitas statuant festum sub certa pœna colendum, culpam quidem violatores non incurrere, quia ad eos non pertinet festa præcipere, sed tamen pœnam exigi posse.
71 Quoniam nec Canonem, nec rationem ullam allegant, eosque refellunt Suarez, & Castro Palao supracitati, ea ratione, quia eorum dicta implicant repugnantiam, ut scilicet Princeps sæcularis non possit legem ferre super institutione festi obligando ad culpam, & tamen possit à transgressoribus pœnam exigere; quia ubi nulla est culpa, ibi nulla potest esse pœna, *l. Sancimus, C. de pœnis, cum similibus.* Sed
72 tu dic clarius, ubi statutum est nullum ex defectu potestatis, eo quod disponat in materia spirituali, & ad Divinum cultum spectante adjectionem pœnæ non valere, ut disputando concludit Joan. Andr. *in c. Statutum il primo, post princip. in verb. Compellendas de Hæreticis lib. 6.* Cùm quo concordant ibi Petr. de Anchar. *n. 3. vers. ultimo*, Gemin. *col. 1. post med. vers. Sed pone quod statutum civitatis*, & Philippus Francus *n. 3.* Abb. *cons. 12. Ut clare materia n. 2. lib. 1.* & alii copiosè congesti à Felino *in c. 1. n. 13. de Sponsal.* Facit text. *in c. Gemma eod. tit.* ubi adjectio pœnæ non valet contra libertatem matrimonii. Item facit text. *in l. 1. C. de his, quæ pœnæ nomine*, ubi pœna adjecta contra leges non tenet, nec
73 committitur si contra fiat. Unde potest quidem statutum laicale pœnam infligere violantibus dies festos ab Ecclesia institutos, cum hoc sit mixti fori ut declaravit san. mem. Pius V. *in Constitutione 5. incipien. Cum primum, §. 7. in Bullar. tom. 2. pag. 180.* Prohibitus enim statuere in aliqua materia propter defectum potestatis, potest nihilominus in illa statuere fortificando jus commune cum adjectione pœnæ, ut voluit glos. singularis, in Clem. *Ne Romani in princ. in verb. Tolli de elect.* Felin. post alios *in d. c. 1. n. 13. post*
74 *med. vers. Et prohibitus de Sponsal.* Quinimò officium Catholicorum Principum est in adjutorium Ecclesiæ sacrarum Constitutionum præcepta tueri, & in illarum violatores animadvertere, *c. Si in adiutorium 10. dist.* & ad id gravissimis verbis admonentur à S. Trid. Synodo *in cap. 20. sess. 25. de reform.* At novum præceptum de die festo servando statuere, & transgressoribus pœnam imponere, non est sæcularis potestatis, sed Ecclesiasticæ tantùm, ut in juribus initio citatis; alioquin esset in facultate laicorum promulgare leges iniquas, & libertati Ecclesiæ adversantes, easque per indirectum metu pœnæ in usum, & observantiam inducere, quod passim exaggerant Doctores *in cap. 1. de Sponsal. & in d. cap. Statutum de Hæreticis lib. 6. & in d. c. Ecclesia de Const.* ubi Felin. latissimè *n. 99. q. 16.*

Similiter non obstat, quòd aliqui moderni ut Sayr. *in* 75
Clavi Regia, lib. 3. cap. 3. num. 17. §. Quinta propositio, & Molphes. *in Summa Theologica part. 1. tract. 11. cap. 27. num. 39.* opinentur Principes laicos, licèt præcipere non possint, ut aliquis dies festus colatur Missæ auditione, posse tamen statuere, ut subditi in illa die ab operibus servilibus abstineant, quasi hoc spectet ad regimen politicum. Etenim hanc opinionem jure optimo reprobant Suarez, & Castro Palao superiùs relati: quia etsi cessatio ab operibus mechanicis si fiat ob aliquem finem politicum, sit actio merè sæcularis, tamen secus est si indicatur in ordine ad cultum Dei, & Sanctorum ejus, quia tunc est materia Religionis, circa quam laica potestas statuendi facultatem non habet secundùm eos. Itaque ad internoscendam qualitatem legis præcipientis cessationem ab operibus, servilibus inspiciendus est finis principalis, in quem ordinatur, *cap. Quoniam 10. dist.* nam si finis sit merè politicus, & civilis, lex dijudicabitur de materia temporali, & spectante ad potestatem laicalem. Unde videmus Principem laicum posse 76
ferias repentinas indicere ob publicam gratulationem, puta ob diem Natalis sui, vel Filii sui, vel suæ coronationis, vel quia uxorem duxit, vel ob rem prosperè gestam, veluti propter gaudium victoriæ ab inimicis habitæ, *ut l. Sed etsi, §. Si feriæ, ff. ex quib. caus. maior. in integr. restit. l. Dies festos*, ibi, *etsi in nostrum ortum, & l. An illo*, ubi Bald. & Scribentes, *C. de feriis*, & dixi supra *in 1. quæst. n. 36. vers. Quædam vero sunt feriæ*: sin autem finis, in quem ordinatur lex præcipiens cessationem ab operibus servilibus sit cultus Dei, tunc lex judicabitur de materia spirituali, & spectante ad Religionem: nam, ut inquit S. Thom. *in 2. 2. quæst. 122. art. 4. in corp.* Ad Religionem pertinet cultum Deo exhibe- 77
re: finis autem cessationis ab operibus in festivitate alicujus Sancti fit principaliter ob cultum, & reverentiam Dei, ut hic notat Abb. *in 1. notab.* quia Deum veneramur in Sanctis ejus, Clem. *Si Dominus de Reliq. & vener. Sanctor. cap. Gloriosus est Deus in Sanctis eius, eod. tit. lib. 6.* & dixi supr. *in 1. notab. in prima ampliat.* & consequenter non spectat ad potestatem laicalem indicere cessationem ab operibus in festivitate alicujus Sancti. Quæ conclusio clarè etiam dedu- 78
citur ex hac Decretali: nam hìc nulla fit mentio de Missæ auditione, sed simpliciter statuuntur feriæ in festivitatibus Sanctorum hìc enumeratis, & indicitur cessatio ab omni opere, seu strepitu judiciali; & tamen hujusmodi cessatio indici non potest à civitate, vel populo, sed requiritur authoritas, & consensus Episcopi, & Cleri, ut fusius ostensum est suprà *in 4. notab.* Hæc igitur specialia sunt, & extra sphæram potestatis laicalis. Et sanè si Principes sæculares possent novos dies festos statuere indicendo cessationem ab operibus mechanicis, cur itidem non possent nova jejunia instituere, publicas processiones ordinare, funeribus defunctorum leges præfinire, & alia similia facere, quæ certissimi juris est ad solam Ecclesiam pertinere, *cap. Rogationes de consecr. distinct. 3. & c. Ieiunia dist. 5. cap. ult. de reb. Eccles. non alien.* cum multis similibus.

Cæterùm in casu, de quo agitur, cessat omnis ambiguitas, quia literæ Rege in Edicto Gubernatoris de verbo ad verbum insertæ nullam pœnam imponunt, nec jubent subditos in die S. Dominici cessare ab operibus servilibus, sed simpliciter præcipiunt, *que su fiesta se guarde, y solenize.* Quinimò adjiciunt: *come las demas que hay de guardar en este mi estado.* Quæ verba clarè demonstrant literas voluisse idipsum statuere de festo S. Dominici, quod ex præcepto Ecclesiæ in illo statu servari debet in aliis festivitatibus. Quinimò id apertius exprimunt paulò infrà dum dicunt: *En virtud de la quates mi voluntad guarden, y hagan guardar la fiesta del dicho Sãcto, como si fuera de precepto de la Yglesia.* Quæ clausula evidenter ostendit literas voluisse statuere, ut dies S. Dominici esset solemnis, & festivus ex præcepto Regio ad eum prorsus modum, quò aliæ festivitates sunt solemnes ex præcepto Ecclesiæ, cum dictio illa, *como*, importet omnimodam similitudinem, *l. Si quis obrepserit, ff. De falsis, c. Olim de verb. signific. & cap. In Ecclesia de preben. lib. 6.* Et quamvis in eisdem literis dicatur: *y assi dareis à los tribunales del para la execution deste despacho la orden ne-*

cessaria: hinc tamen non licèt inferre, ut voluerint imponere tribunalibus solam obligationem feriandi a strepitu judiciorum & negotii forensibus, sed potius ut eadem tribunalia mandarent executioni illud idem, quod supra disertis verbis præceperant, nempe *que su fiesta se guarde y solemnize como las demas*: nam clausulæ executivæ non alterant, nec limitant dispositionem, ut est casus in Clem. 1. *de præb.* Socin. senior. *consf.*281. *in fin. lib.*2. Felin. *in cap. Licet n.*7. *de offic. Ordin.*

Sed quatenus subesset aliqua dubitatio in literis Regis, illam tamen prorsus sustulit Gubernator Mediolani in suo Edicto: nam sive explicans mentem literarum, sive excedens limites suæ facultatis, non solum injungit vassallis, ut cessent die 4. Augusti ab operibus servilibus, sed amplius addit. *Festeggiando detta giornata con ogn'altra dimostratione di spirito, e devotione Christiana*. *Quo etiam respiciunt literæ Regiæ in exordio*, ibi: *siendo tanta la devocion, que todos mis Reynos, y Estados deven tener, y tienen à S. Domingo in Soriano*. Præcepit ergo formaliter quod præcipit Ecclesia in diebus festis, nimirum ut populus ab operibus servilibus se abstineat, ac vacet cultui Divino, in quibus duobus consistit formalitas celebrationis festi, *cap.*1. *& c. Licet de feriis, c. Nullus, & c. Placita* 15. *qu.*4. *c. Rogationes de consecr. dist.*3. & declarat S. Thom. *in* 2.2.*q.*122.*art.* 4. *ad* 3. dicens: *In observantia Sabbathi duo sunt consideranda, quorum unum est sicut finis, & hoc est ut homo vacet rebus Divinis, quod significatur in hoc, quod dicit*, Memento ut diem Sabbathi sanctifices, *illa enim dicuntur sanctificari in lege, quæ Divino cultui applicantur. Aliud autem est cessatio operum, quæ significatur cum subditur, septima die Domini Dei tui non facies omne opus*. Hæc Divus Thomas. Edictum igitur utrumque præcipiendo scilicet cessationem operum, & exercitiom Divinorum utique posuit falcem in messem alienam, & libertatem ecclesiasticam violavit, *c. Decernimus, de iudic. c.*1. *de immun. Eccl. lib.*6. cum suis concordantiis.

Quæ omnia multò magis vendicant sibi locum post Bullam fan. mem. Urbani VIII. *Universa*, quæ declarat solos dies festos in ea numeratos esse de præcepto, sublatis contrariis statutis, & consuetudinibus etiam immemorabilibus. Et ne dies festos à locorum Ordinariis nimia aliquorum facilitate, aut populorum importunitate deinceps iterùm multiplicari contingat, eosdem Ordinarios serio admonet, ut ad ecclesiasticam ubique servandam æqualitatem de cætero perpetuis futuris temporibus ab indictione sub præcepto novorum festorum studeant abstinere. Quæ sanè provisio parum prodesset, si potestati laicali fas esset novos dies festos statuere: nam populi quod ab Ordinariis impetrare non possent, à Principe sæculari importunis precibus extorquerent, contra regulam, *l. Scire, §. S. mater, ff. de tutor. & curat. & l. ult. C. si manc.* ita ven. & Constitutio fieret ludibrio, contra id, quod habetur *in l. ult. §. fin. C. de Bonis, quæ liber. & in c. Commissa, de elect. lib.*6.

Sequitur Declaratio Apostolica.

INNOCENTIUS PAPA X. Ad futuram rei memo- 80
riam. Cùm nuper ad notitiam nostram, non sine gravi animi nostri molestia pervenerit quod dilecti filii Senatus Mediolani per literas circulares datas die 20. Junii proximè præteriti, & dilectus filius nobilis vir modernus Gubernator status Mediolani per Edictum publicum publicatum die 30. ejusdem mensis Junii mandaverint observari diem festum S. Dominici die 4. mensis Augusti cujuslibet anni in toto illo statu, præcipientes ut populi, & subditi illius status abstineant ab operibus servilibus, & artifices tabernas & apothecas clausas teneant, prout servatur cæteris diebus festis ex præcepto; & ulterius in Edicto prædicto exprimatur festivitatem esse celebrandam cum omni devotione ac pietate Christiana: Nos, quibus universalis Ecclesiæ Regimen a Domino commissum est, considerantes quam perniciosum authoritati ecclesiasticæ id esse possit, cùm Principes laici, quos in rebus Ecclesiæ obsequendi potius manet necessitas, quàm authoritas imperandi, non habeant facultatem imperandi dies festos in honorem Sanctorum, de venerabilium Fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium sacris Ritibus Præpositorum, quibus hoc negotium discutiendum commisimus, consilio prædictas literas, & Edictum emanata authoritate laicali super observatione prædictæ festivitatis S. Dominici fuisse, & esse omnino nulla, nulliusque roboris, & momenti, nec aliquo modo servanda Apostolica authoritate tenore præsentium declaramus. Sicque & non aliter in præmissis per quoscumque judices ordinarios, & delegatos, etiam causarum Palatii Apostolici Auditores ac ejusdem S. R. E. Cardinales etiam de latere legatos, & quosvis alios quacumque authoritate fungentes, sublata eis, & eorum cuilibet quavis aliter judicandi, & interpretandi facultate, & authoritate, judicari, & definiri debere; ac irritum, & inane si secus super his à quoquam quavis authoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari decernimus. In contrarium facientibus, &c. Non obstantibus quibuscumque. Dat. Romæ apud Sanctam Mariam Majorem sub Annulo Piscatoris die 6. Octobris 1653. Pontificatus nostri anno decimo.

DE ORDINE COGNITIONUM.

Clemens III. Alatrino Episcopo.

CAPUT I.

INtelleximus quòd, cùm quædam mulier peteret quemdam in virum, testes ad suæ intentionis assertionem induxit: per quos pars viri futurum sibi præjudicium metuens, exceptionem consanguinitatis objecit, ex qua intendit petitionem mulieris elidi: & infrà. Inquisitioni tuæ taliter duximus respondendum, quòd cùm exceptione probata, quæstio principalis perimatur, ante est cognoscendum de ipsa, quàm ad diffinitionis articulum procedatur, quo facto, virum ab impetitione mulieris (prout exposcit ratio juris) absolvas.

S V M M A R I V M.

1 *IVdex ante sententiam de peremptoria exceptione cognoscit. Sufficit tamen ut super principali pronunciet.*
2 *Exceptio consanguinitatis admittitur contra mulierem petentem aliquem in maritum.*
3 *Si agat iudicio petitorio · secus si possessorio reintegrande.*
4 *Et quid si maritus offerat probationes in continenti paratas.*
5 *Exceptionem peremptoriam non expedit reo proponere ante fundatam intentionem actoris, & n.*13.
6 *Exceptio peremptoria est quæ perimit petitionem actoris, & num. seq.*
7 *Exceptio dicitur actionis exclusio.*
8 *Exceptio omnis peremptoria debet discuti antequam diffiniatur negotium principale.*
9 *Lite tamen prius contestata, & n.*34.
10 *Nisi sit exceptio litis finita.*
*Vel sit notoria, n.*11.
*Aut contineatur in instrumento; vel reus offerat sese illam in continenti probaturum, n.*12.
11 *Iudex non debet permittere, ut factum, cui notoria obstat exceptio, in iudicium deducatur.*
14 *Exceptio peremptoria, etiamsi veniat cognoscenda coram diverso iudice, debet discuti ante diffinitionem articuli principalis, & n.*31.
15 *Præiudiciales quæstiones debent discuti antequam super principali negotio lis fuerit contestata.*

Exce-

16 *Exceptiones dilatoriæ regulariter sunt proponendæ ante litis ingressum.*
17 *Excommunicationis exceptio quamvis sit dilatoria, tamen proponi potest quandocumque etiam post sententiam.*
18 *Exceptio dilatoria solutionis proponi debet ante litem contestatam, non tamen prius quàm actor fundaverit intentionem suam.*
19 *Exceptio dilatoria, quæ incipit competere, aut venit ad notitiam rei post litem contestatam, tunc proponi potest.*
20 *Exceptio, quæ limites exceptionis excedit, non perimit quæstionem principalem, sed sunt duæ petitiones vicissim tractandæ, & terminandæ.*
21 *Iudex an, & quando super incidenti debeat pronunciare, & n.23.usq. ad n.32.*
22 *Quæstio incidens an, & quo differat ab emergenti.*
23 *Pronunciandum est super emergenti.*
24 *Secus super incidenti regulariter.*
Fallit primò si incidens proponatur in vim dilatoriæ ad impediendum processum, n.26.
Fallit secundò si incidens debeat cognosci coram alio iudice, n.27. & 31.
25 *Iudex pronunciando super principali, censetur tacite pronunciare super incidenti.*
28 *Pronunciandum est indistinctè super incidenti, vel emergenti, quando sine tali pronunciatione processus causæ principalis expediri non potest.*
29 *Aliàs non tenetur iudex pronunciare.*
30 *Potest tamen si vult, nec ob id processu redditur nullus.*
31 *Nisi incidens, vel emergens ventilari debeat coram alio iudice.*
32 *Præiudiciales quæstiones quæ dicantur, & nu. seqq. usque in fin.*
33 *Præiudicialis quæstio an, & in quo differat à peremptoria, & num.35.*
34 *Exceptiones peremptoriæ quamvis proponi debeant ante litis contestationem, tamen non probantur nisi lite contestata.*
35 *Præiudicialis quæstio dicitur diversis respectibus.*
36 *Exceptio illegitimitatis an sit præiudicialis, vel peremptoria.*

1 I*Ntelleximus*. Judex ante sententiam de peremptoria
exceptione cognoscit: sufficit tamen ut super princi-
pali pronunciet. Hoc dicit secundùm Abb. Antiq. Joan.
2 Andr. Calderin. Bald. & omnes. Vel specialius secundùm
Abb. Siculum. Contra mulierem vendicantem aliquem
in maritum admittitur exceptio consanguinitatis, quæ
priùs discutienda est, quam super matrimonio pronuncie-
tur; & sufficit super ipso principali pronunciare: commu-
nis divisio. Consultatio, & responsio. Secunda ibi
Inquisitioni.
3 Nota primò ibi, *peteret quemdam in virum*, Mulieri
agenti judicio petitorio ad vendicationem mariti obstare
exceptionem consanguinitatis: nam ista mulier petebat sibi
virum adjudicari; & sic petitorium intentabat: secus ta-
men esset si intentasset remedium possessorium reintegran-
dæ, petendo sibi virum restitui, quia tunc consanguinita-
tis exceptio non admitteretur ad retardandam restitutio-
nem, ut in Decretali Lucii III. ex conquestione, infra de
restit. spoliat. quam cum textu nostro ita conciliat Innocen-
tius III. *in cap. Litteras, vers. Quamvis præscriptum Lucii
Papæ, eod.tit.* ad idem *c. Accedens, supra ut lit. non contestat.
c. Causam de offic. delegat.* & ita hic post Alan. & Goffred.
distinguit Innocentius *in princip.* exponens ver. *Peteret*, sci-
licet intentans petitorium, secus si possessorium: & se-
quuntur Abb. Antiq. *num.2.* Host. *in princ.* Joan. Andr. *n.2.*
4 Calder. *eod.n.* Abb. Siculus *in 2.not.* & reliqui omnes. Quod
tamen intellige, nisi conjux offerat probationes consangui-
nitatis in continenti paratas; quia tunc recepto ab ipso
prius juramento de malitia, denegabitur restitutio quoad
thorum, licèt non quoad reliqua, ut deciditur in prædicta
Decretali, *Litteras*, ubi est casus, secundùm Joan. Andr.
& omnes: & adde quod legitur, & notatur *in cap. Inqui-
sitioni, infra de sentent. excomm.*
5 Secundò nota secundùm Ant. de Butr. *n.4.* & Imol. *num.2.*
utilem cautelam ex parte rei, ut scilicet non proponat
exceptionem peremptoriam priusquam actor suam inten-

tionem fundaverit, prout iste vir non objecit exceptio-
nem consanguinitatis, nisi postquam mulier testes induxit
ad suam intentionem fundandam, *ut in princ. litteræ*. Id-
que ob eam rationem, ne reus, aliàs opponendo frustrà se
gravet, si fortè actor suam intentionem non probet. De
quo *in l. Si quidem, C. de except. & in cap. De testibus, infra
de testib.* Potest tamen si velit statim oblata petitione actoris
opponere, sed incautè agit, ut ait Butr. *d.num.4.* Imò for-
tius est, quia fortasse actor non probabit, secundùm Abb.
num.8. vers. Aut vult proponere.
Tertio nota ibi: *quæstio principalis perimatur*, exceptio- 6
nem peremptoriam esse, quæ perimit, & elidit petitio-
nem, seu actionem actoris. Concordat, §. *Perpetuæ, Instit.
de except. & l.3. ff. eod. §. Exceptio 3. quæst.6.* & hìc notant
Host. *num.1. in ver. Elidi*, Calder. *n.4.* Butr. *num.5.* Imol. *n.3.*
Abb. *in 4. notab.* Cardin. in Clem. *ult. in 3. quæst. num.2. de
appellat.* Et propterea exceptio dicitur actionis exclusio, *l.* 7
*1. ff. de except. cap.2. infra eod. & cap. A nobis, infra de
except.* Petr. de Anchar. *consil.6. Viso themate num.4. vers.
Ex quo patet*, & Abb. *ubi supra*. Quod tamen intellige se-
cundùm Calder. & Butr. postquam exceptio fuerit probata,
ut innuit littera hujus textus ibi, *quo facto*, idest plenè pro-
bata exceptione, ut exponunt Hostiens. & Jo. Andr. ambo
num.3. in ver. Quo facto. Ad idem *l.2. ff. de except. & cap.
Ad aures, infra de præscript.*
Descendo ad glossam magnam, quæ reputatur valdè diffi-
cilis, & divido materiam in duos principales articulos. Pri-
mus est quo ordine sit proponenda, seu discutienda exceptio
peremptoria. Secundus an, & quando super exceptione in-
cidenti, vel emergenti sit pronuntiandum.
Quo ad primum hæc sit conclusio, quod exceptio perem- 8
ptoria debet discuti antequam diffiniatur negotium princi-
pale, quæ conclusio probatur clarè in hac Decretali, ubi
deciditur, prius esse cognoscendum de exceptione consan-
guinitatis quàm ad diffinitionis articulum procedatur, &
ita hic est casus apertus, secundùm Abb. Antiq. Joan. Andr.
Calder. Bald. & omnes *supra in summario*. Rationem de-
cidendi reddunt Calder. & Abb. Siculus *in 4. notab. vers.
Antequam attingam*, nempe quia fundata intentione acto-
ris, venit reus condemnandus, nisi aliter se defendat:
debet enim judex judicare secundùm merita causæ, quæ
partium assertione panduntur, *ut l. final. C. Si per vim*, vel
alio modo, *& c. Tùm ex litteris, supra de in integr. restit.*
quare ut appareat an reus sit absoluendus, vel condem-
nandus, debet priùs discuti illius exceptio. Brevius ratio-
nem reddit glossa Bernardi hic in figuratione casus, dicens
esse prius cognoscendum de exceptione peremptoria ante
sententiam opposita, quia ex illa apparebit qualiter debeat
formari sententia.
Ampliatur primò supradicta conclusio, ut locum habeat
non modo in exceptione peremptoria consanguinitatis,
quæ opponitur mulieri vendicanti aliquem in virum, & de
qua loquitur hoc capitulum, ut dictum est supra *num.2. &
3.* Sed generaliter in omni alia exceptione peremptoria, cu-
jusmodi est exceptio doli mali, quod metus causa, pacti
perpetui de non petendo, & consimiles, de quibus *in §.
Perpetuæ, Instit. de except. & in l. 3. ff. eodem*. De omni- 9
bus enim est cognoscendum antequam pronuntietur super
articulo principali, *l. Si quidem, C. de exception. l. Em-
ptor, C. de long. tempor. præscript. cap. Super hoc, supra de
renunc.* secundùm Hostiens. *hic num.1.*
Quod tamen fallit in exceptione litis finitæ, quæ propo- 10
ni potest etiam ante litis contestationem, *ut in cap.1. & 2.
de lit. contest. lib.6.* & hic notat Abb. *num.8.* Item fallit se- 11
cundùm eum in exceptione notoria: non enim judex de-
bet permittere ut factum, cui notoria obstat exceptio, de-
ducatur in judicium *cap. Quoniam supra de fil. Presbyter.*
& post Archid. notat Joan Andr. *in d. cap. 1. de lit. contest.
lib.6.* Fallit tertiò, si exceptio contineatur in instrumento, 12
vel reus excipiens offerat se illam in continenti probatu-
rum, ut notat Joan. Andr. *in addit. ad Specul. in tit. de
except. §. Dicto vers. Sed an reus*, & notatur *in cap. Super
litteris de rescript.* His enim casibus reus potest excipere
etiam ante litis ingressum, secundùm Abb. *d. num.8.* An
autem exceptiones peremptoriæ proponi, & discuti pos- 13
sint, aut debeant ante fundatam intentionem actoris, di-
stingue ut hic plenè per Abb. *n.6. & seqq.*
Ampliatur secundò, principalis conclusio superiùs firma- 14
ta, ut locum habeat etiamsi exceptio peremptoria veniat

discutienda coram diverso judice, veluti si petenti hæreditatem in foro sæculari objiciatur, quod sit illegitimus: nam hujusmodi exceptio terminari debet coram judice ecclesiastico antequam judex laicus procedat in causa hæreditatis: hic est text. *in cap. Tuam, infrà eod.* ubi est casus secundùm lecturam glossæ, quàm ibi dicunt esse communem Jo.Andr. *num.4.* & Butr. *num.17. vers. Advertendum.* Ad idem text. *in cap. Lator, infr. Qui filii sint legitimi*, ubi similiter est casus.

15 Ampliatur tertiò, ut procedat in qualibet præjudiciali, quæ cognoscenda est antequam lis super principali quæstione fuerit contestata, *l.1. & per tot. C. de ordin. cogn.* & hic notant. Host. *n.1. in ver. Perimatur*, & Calder. *in 1. notab.* quod habet locum sive civilis præjudicet civili, sive criminalis criminali, sive è converso, ut in exemplis, quæ recensentur *in §. Aliquando 11. quæst.3.* & per glossam *in d. cap. Tuam, in ver. Dependentem infr. eod.* quam ibi omnes sequuntur, & per Calderin. *hic in 3. quæst. num.19.* de quibus præjudicialibus plenius dicam infra *in ult. quæstione num.32.*

16 Ampliatur quartò, ut vendicet sibi locum etiam in exceptionibus dilatoriis, quæ regulariter proponendæ, & probandæ sunt ante luis ingressum. Et si causa sit talis, in qua contestatio non requiratur, proponi debent ante illum actum, qui solet fieri post litem contestatam, *ut in c. Inter monasterium, infr. de re iudic. cap. Cum causam de appellat. l. ult. C. de except. & l. Ut demum, C. de Procurat.* Unde post litem contestatam, aut etiam post terminum statutum ad dilatorias proponendas, proponi non possunt, *cap. Pastoralis, infr. de except.*

17 Hoc tamen fallit primò in exceptione excommunicationis, quæ proponi potest quandocumque, & ante litem contestatam, & post sententiam, *ut c. Exceptionem, de except. cap. ad probandum, de re indic.* & est speciale ut in exceptione excommunicationis propter periculum animæ, ut dici-
18 tur in prædicta Decretali *exceptionem*. Fallit secundò in dilatoria solutionis, quæ licèt ante litem contestatam proponi debeat, non tamen priùs quàm actor fundaverit intentionem suam, *ut leg. Exceptionem*; & ibi glos. *un. C. de probat. & cap. Si quis Episcoporum, §. Exceptio*, juncta
19 glossa *prima 3. quæst.6.* Fallit tertio, si exceptio dilatoria incipiat competere post litem contestatam, *ut cap. Insinuante supra de offic. Deleg. & l.2. C. de Consort. eiusd. lit.* Vel si de novo perveniat ad notitiam partis, *cap. In nostra, de Procurat. & cap. Pastoralis de except.* Suprascriptam distinctionem inter exceptiones peremptorias, & dilatorias posuerunt tres glossæ magistræ, quarum una habetur originaliter *in d. §. Exceptio in ver. Exceptio 3. quæst.6. altera in d. cap. Exceptionem in ver. Dilatoriis de except. tertia in d. l. Exceptionem*, quæ est glos. *un.* & sequitur Abbas *hic n.6.*

20 Nunc limita principalem conclusionem, ut locum non habeat si excipiens excedat limites exceptionis, eò quòd non tantùm excipiat, sed etiam petat, seu reconveniat actorem: tunc enim exceptio non elidit principalem quæstionem, sed cum ea concurrit, & sunt duæ mutuæ petitiones, quæ propterea sunt vicissim tractandæ, & terminandæ, *ut cap. Prudentiam, suprà de mut. petit. & c. Cum dilectus, §. Nos autem infra eod.* & notabiliter declarat hic Host. *n.1.*

21 Aggredior nunc secundùm articulum principalem, videlicet an, & quando super incidenti sit pronuntiandum. Ad
22 evidentiam præmittendum quæ sit exceptio, seu quæstio incidens, & quæ emergens. Circa quod omissis expositionibus glossæ, dari solent à Doctoribus tres regulæ, quas hic prosequitur Abbas *num.12.*

Prima regula est, quòd omnis exceptio peremptoria dicatur incidens pen. prod. quasi incidat, & perimat negotium principale. Emergens verò dicitur omnis dilatoria. Unde Abb. Antiq. *hic num.2.* ponit versum.

Incidens perimit, emergens quæstio differt.

Et hoc communiter tenent Doctores, ut hic testatur Bellam. *in 2. quæstione circa finem*. Secunda regula est, quòd exceptio habens vetustiorem causam in judicio, id est, quæ ante judicium est orta, dicatur incidens, qualis est exceptio consanguinitatis, & pacti de non petendo, quæ ortum habent ante litem inchoatam. Emergens verò dicitur, quæ oritur post judicium cœptum, quasi tunc emergat. Et hæc regula quasi coincidit cum præcedenti, licèt neutra sit admodum perfecta, ut per Abbatem *dict. num.12.* Unde ipsi magis placet tertia regula, videlicet, quòd omnis exceptio concernens ipsum factum principale, seu quæ opponitur ad ipsum factum, dicatur incidens; quia perimit ipsum factum principale. Exceptio verò concernens processum dicitur emergens, quia in veritate tunc incipit competere respectu objecti, sive sit peremptoria, ut exceptio litis finitæ, sive non, quia ex quo opponitur ad processum, dicitur emergens. Et cùm hac tertia regula ferè concordat alia, quam hic ponunt Henric. Boich. *n.9.* & Bellam. *in 2. quæstione circa finem*, nempè quod incidens est omnis quæstio intus cadens, quæ causam principalem, seu negotium principale respicit in se, ut pactum de non petendo, & consimiles. Emergens est, quæ non concernit ipsum principale negotium, sed respicit judicium, seu processum, & ordinem litis, ut si judici, vel parti agenti opponatur excommunicatio, vel si judici, vel testi opponatur infamia, *leg. 1. & 2. C. de Ordin. cognit. cap. Sciscitatus de rescript.* Vel si opponatur contra Procuratorem, quòd non sit, vel esse non possit Procurator, *l. Militem, C. de Procurat.* vel contra judicem, quòd non sit competens in causa rei, vel quòd non possit esse judex in causa spirituali, de qua cognoscere nititur, quia sæcularis, seu laicus, *ut cap. Decernimus de Iudic.* hæc enim omnia, & similia tangunt processum judicii, quia etiamsi vera sint, nihilominus jus principale remanet integrum inter actorem, & reum.

His præcognitis, glossa nostra ponit tres opiniones. Pri- 23
ma negat pronuntiandum esse super incidenti. Secunda affirmat. Tertia distinguit. Tu verò dicas in hoc articulo dari à Doctoribus duas principales theoricas, quæ ambæ sunt in se veræ. Et quamvis differant in modo explicandi, tamen in rei veritate, & quoad juris effectum non discrepant. Prima theorica distinguit inter quæstiones emergentes, & incidentes. In emergentibus dic breviter esse pronuntiandum, *ut leg. Liberis in fin. C. de liber. caus. leg. A procedente, C. de dilat. leg. Quoniam, Alexandrum, C. ad l. Iul. de adulter.* Et est ratio, quia non potest in causa principali aliter procedi, ut patet in exemplis supra proximè
allatis. Et in hoc consentiunt omnes. In incidentibus 24
verò regulariter non est pronuntiandum, ut hic probatur in fine, quia textus dicit: Ante est cognoscendum de ipsa, scilicet quæstione incidenti, & non dicit pronuntiandum. Idem probatur expressius in *l.1. C. de ordin. Iudic.* ubi dicitur pertinere ad officium judicis, qui de hæreditate cognoscit universam incidentem quæstionem, quæ in judicium devocatur, examinare, quoniam non de ea, sed de hæredi-
tate pronuntiat. Et est ratio, quia judex pronuntiando su- 25
per principali, satis censetur tacitè pronuntiare super incidenti. Exemplum patet in exceptione consanguinitatis, de qua loquitur hoc capitulum: nam si judex pronuntiet maritum esse adjudicandum mulieri eum vendicanti, utique tacitè pronuntiat exceptionem consanguinitatis non obstare. Et idem in casu converso, & in hoc casu procedit opinio Bulgari, de qua hìc in principio glossæ, & dicit Joan. de Imol. *num.6. vers. Sed an sit necesse*, communiter teneri ut non sit necesse pronuntiare expresè super incidenti, sed satis sit ut pronuntietur tacitè pronuntiando super principali. De communi etiam testatur Abbas *num.11. vers. Et*
istæ duæ solutiones. Fallit primò hæc regula in exceptioni- 26
bus, quæ respiciunt & tangunt non modò negotium principale, sed etiam ipsum processum, ut in exceptione rei judicatæ, transactionis, & jurisjurandi. In his enim necessariò est pronuntiandum quando proponuntur per modum emergentis, & ad effectum impediendi processum ad ulteriora, quia non potest aliter super principali procedi. Et sic intellige *c. Exceptionis peremptoriæ de lit. contest. lib.6.* Secus si proponantur per modum incidentis ad effectum obtinendi victoriam super principali negotio, quia tunc super eis non est pronuntiandum, sed sufficit pronuntiare super principali, ut dictum est supra de incidenti. Et sic intellige secundùm opinionem Mar. & Petr. Doctorum juris civilis, quorum hic meminit glossa nostra, quam tenue-
runt etiam Vincentius, & Laurentius hic. Fallit secundò, 27
ubi quæstio incidens debet ventilari coram alio judice, quàm coram judice cognoscente de negotio principali: ut si petenti hæreditatem in foro sæculari opponatur, quòd sit illegitimus; oportet enim ut super incidenti pronuntiet judex Ecclesiasticus antequam judex laicus procedat in causa principali, *ut cap. Tuam infra eod.* & fusiùs dictum est *supra in 2. ampliat. num.14.* Hæc in effectu est distinctio glossæ hic, cum qua concordat Archid. *in §. Spatium 3. quæst.3.* & hic dicit esse veram Henric. Boich. *n.10. & sub n.12. vers. Et licet.*

Se-

28 Secunda principalis theorica est Hostiensis *hic nu.4. vers. Brevius expedias*, quæ licèt quoad juris effectum coincidat cum prima, tamen est compendiosior, clarior, & facilior, videlicet: Aut est talis quæstio, vel exceptio, vel incidens, vel emergens, cujus pronuntiatione dilata, processus principalis quæstionis expediri non potest, eò quòd sit præjudicialis cognitioni negotii principalis, ut veluti quia agente de hæreditate opponitur servitus; vel quæritur, an actor sit excommunicatus, vel infamis, nec ne, *ut cap. Quærendum*, & ibi Archid. 2. q. 7. & tunc de illa priùs est cognoscendum, & pronuntiandum, *ut l. A procedente, C. de dilat. l. 2. C. de*
29 *ordin. cognit. l. Liberis, §. fin. ff. de prævaricator.* Aut est talis quæstio, cujus pronuntiatione dilata processus principalis
30 quæstionis potest nihilominus expediri; nempè quia non est præjudicialis cognitioni negotii principalis: & tunc quamvis judex si velit, super illa possit expressè pronuntiare, nec per hoc annulletur processus, *ut cap. Super eo, il primo in fin. infr. de appellat.* tamen non tenetur de necessitate, sed satis est ut pronuntiet tacitè pronuntiando super
31 principali, ut hic patet; nisi talis quæstio incidens vel emergens sit ventilanda coram alio judice, quàm judice negotii principalis, quia tunc super illa necessariò est pronuntiandum, *d. cap. Tuam, infra eod. & c. Lator, Qui fil. sint legitimi*, & secundùm hanc theoricam nullum jus contradicit, & aliæ distinctiones potiùs ad subtilitatem, quàm ad utilitatem traditæ sunt ab Antiquis secundùm Host. *hic in fin.* cum quo concordant Joan. Andr. *nu.8. vers. Breviter dicas*, Calder. *num. 16. vers. Hostiensis hic*, Henr. Boich. *n. 12. vers. Et licet ista distinctio*, Butr. *circa finem, vers. Conclusio ergo sit*, Abb. *n. 11. vers. Sed conclude clarius*, & alii communiter, & idem Host. *in Summa hujus tituli, vers. Brevius*, Guil. de Monte-Laudun. in Clem. *fin. de appell.* & nullus discrepat.

32 Quæro pro complemento materiæ, quæ dicantur quæstiones præjudiciales.

33 Goffredus hic constituebat differentiam inter præjudiciales, & peremptorias: nam præjudiciales dicuntur, in quibus quæritur de conditione personæ, videlicet utrum quis sit liber, vel servus, ingenuus, vel libertinus, filius, vel extraneus, §. *Præjudiciales, Instit. de action. l. 1. & 2. C. de ordin. cognit.* Ergo idem cùm quæritur, an actor sit excommunicatus, vel non, *cap. Exceptionem, infra de except.* infamis, vel bonæ famæ, *c. Quærendum 2. quæst. 7.* & in hoc differunt à peremptoriis, quia præjudiciales proponuntur, & probantur ante litis contestationem, *l. Quoniam Alexandrum, Cod. de adulter.* licèt quædam proponantur etiam post sententiam, *ut l. Non idcirco, §. Cum postea, ff. de iudic. c. ad probandum infrà de re iudic. & cap. Pia Mater de except. lib. 6.*
Peremptoriæ verò quamvis proponantur ante litis conte- 34
stationem, numquam tamen probantur, nisi lite demum contestata, *l. Si quidem, C. de except. l. Emptor, C. de præscrip. long. temp.* nec locum habent post sententiam *cap. Inter de re iudic.* nisi causaliter, *c. 2. infra de purgat. vulgar.* & cùm hac
distinctione Goffredi transit hic Host. *num. 2. & 3.* Sed ple- 35
niùs distinguit Joan. Andr. *in c. Tuam n. 6. vers. Ego dico, infr. eodem*: nam secundùm eum præjudicialis quæstio dicitur diversis respectibus. Primò scilicet quoad intentionem actoris, cui præjudicat, & eam perimit: & hoc modo præjudicialis est omnis peremptoria: hæc tamen præjudicat solum in diffinitione: nam ea probata imponitur silentium ipsi actori; sed non præjudicat processui, ut hic, nisi in casibus, de quibus *in c. 1. de lit. contest. lib. 6.* deinde dicitur quæstio præjudicialis respectu processus, scilicet quia primitùs tractanda: & de his loquitur glos. *in d. cap. Tuam, in ver. Dependentem*. Et hoc modo dici potest præjudicialis omnis emergens, de qua priùs debet cognosci, & pronuntiari, ut de dilatoriis dictum est *supra n. 16.* Rursus hoc modo præjudicialis est interdum actio, *ut in c. ult. infr. eod.* Tertiò dicitur quæstio præjudicialis quoad eligentem alteràm de duabus, quæ sibi competere poterant: nam per hoc infert sibi præjudicium in reliqua, *c. Ut quis duas, infra de elect. & c. un. de postul. lib. 6.* De hoc *in l. Quod in heredem, §. Eligere, ff. de tribut. action.* Et hoc modo aliquando etiam exceptio est præjudicialis ipsi excipienti, licèt regulariter contra, *ut cap. Nullus pluribus, de regul. iur. lib. 6.* ubi de hoc in glos. *un.* & per
Jo. Andr. *n. 3.* Quartò dicitur præjudicialis quæstio respectu 36
judicis, vel ejus jurisdictionis; & de hac loquitur text. *in d. c. Tuam, & in c. Lator, inf. qui filii sint leg.* nam quæstio nativitatis præjudicat judici laico, ne ipsam cognoscat: Item ne in principali procedat, donec quæstio natalium per judicem Ecclesiasticum fuerit diffinita: quæ tamen si incideret coram judice Ecclesiastico, veluti si exciperetur contra electum, vel præsentatum, confirmandum, vel consecrandum, benedicendum, vel ordinandum, quòd esset illegitimè natus: tunc esset verè peremptoria, & eo casu verum esset dictum Innocentii *in d. c. Tuam, ad fin. vers. Vel dic hanc dilationem*, quia nec præjudicat processui, nec jurisdictioni, sed solùm probata infert præjudicium actori in sua petitione, quàm perimit. Et hanc distinctionem Jo. Andreæ in effectu sequuntur *in d. c. Tuam, infra eod.* Henric. Boich. *n. 1.* Bellam. *n. 11.* Butr. *eod.* Card. *n. 4.* & Abb. *n. 6.* nec ab his discrepat Calder. *hic in 3. qu. n. 19.* Cujus distinctio prolixior est, sed satis clara; & eam sequitur Anchar. *in d. c. Tuam, n. 9.*

DE ORDINE COGNITIONUM.

Honorius III. Ludovico Regi Francorum.

CAPUT III.

TUam non credimus latere prudentiam, causam natalium Reginæ Cypri ad examen nostrum (utpotè quæ ad forum Ecclesiasticum pertinet) esse delatam: & infrà. Quia verò antequam natalium causa terminata esset, dependentem ex illa successionis causam incipere nihil aliud esset, quàm diversis processibus intricare negotium, & confusione quadam judicii ordinem perturbare: si fortè ab ipsa Regina fueris super hoc requisitus, donec jam dicta causa natalium Apostolico judicio finem acceperit, patienter expectes.

SUMMARIUM.

1 *CAusa natalium pendente coram iudice Ecclesiastico quæstio hereditatis per sæcularem iudicem inchoari non debet, & num. 6.*
2 *Iudicium incipit à litis contestatione.*
3 *Exceptio illegitimitatis est peremptoria, & suspensiva iurisdictionis iudicis laici.*
4 *Et litis contestationem non inducit.*
5 *Litis contestatio non inducitur per exceptionem excommunicationis.*
6 *Hereditatem petenti obstat exceptio nativitatis, quæ debet priùs coram Ecclesiastico iudice terminari.*
7 *Causa natalium ad Ecclesiam pertinet tam principaliter, quàm incidenter, & per viam exceptionis.*
Prosp. Fagnan. in II. Lib. Decretal.
8 *Etiamsi de illa agatur post obitum parentum.*
9 *Iudex laicus de quæstione spirituali, nec principaliter, nec incidenter potest cognoscere, & n. seq. & n. 25.*
Etiam de iure civili, num. 26.
10 *Iudex hereditatis cognoscit incidenter de causa status, licet de illa principaliter cognoscere non possit.*
11 *Causa natalium est spiritualis, & matrimonialis.*
12 *Præiudicialis quæstio si incidat in causa aliqua, supersedendum est in principali, donec præiudicialis terminetur.*
13 *Sive incidat civilis, quæ præiudicet civili.*
14 *Sive incidat civilis, quæ præiudicet criminali, & è converso.*
15 *Sive incidat criminalis, quæ præiudicet criminali.*
16 *Iudex laicus, coram quo incidit quæstio natalium,*

cur debeat supersedere in causa hereditatis.
Questio natalium an sit praiudicialis causa hereditatis, ibid.
17 *Causa hereditatis prout dependet à questione legitimitatis, non pertinet ad iudicem Ecclesiasticum.*
18 *Nisi coram Papa, vel coram Episcopo habente iurisdictionem temporalem in loco, questio legitimitatis, & hereditatis simul proponatur, & n.32.*
19 *Causa principalis, & incidens ubi sunt tractande coram diversis iudicibus, pendentia incidentis suspendit iurisdictionem in principali, & n.22.*
20 *Iudex Ecclesiasticus, coram quo pendet questio incidens praiudicialis, potest inhibere iudici laico, ne interim procedat aut processum inchoet super principali.*
21 *Et inhibitio fieri potest sine causa cognitione.*
23 *Et an processus ante inhibitionem sit nullus, parte non opponente, vel appellante.*
24 *Iurisdictio iudicis an & quando ex incidentia causa prorogetur ad aliam speciem iurisdictionis, & num. seq.*
25 *Quid si species sit omnino diversa natura, & altioris gradus.*
Et quid si sit talis ex accidenti ratione persona, n.34.
Et quid si species non sit separata natura, nec altioris, sed inferioris gradus, n.30.
27 *Iudex, qui merum & mixtum imperium non habet ratione incidentia, vel prorogationis non potest de his cognoscere, qua sunt meri vel mixti imperii.*
28 *Iudex laicus non potest etiam incidenter cognoscere de exceptione excommunicationis, simonia, vel intrusionis.*
Et quid in periuro, n.29.
31 *Iudex Ecclesiasticus potest de questione temporali cognoscere incidenter, vel per reconventionem.*
32 *Iurisdictio in temporalibus habitu est penes Ecclesiam.*
33 *Iudex laicus an possit cognoscere de causa Ecclesiastica per viam reconventionis, & n.seqq.*
35 *Consuetudo, ut iudex laicus sit competens in causa civili reconventionis contra Clericum, servanda est, cùm articulus sit dubitabilis, & num.59.*
36 *Iudex laicus an possit incidenter cognoscere de causa legitimitatis, si controversia non in iure, sed in facto consistat, & num. seqq. usque in finem.*
37 *Vsurarum questio an pertineat ad iudicem laicum si sit conventio super facto, & non super iure, & n. seq. & n.55.*
39 *Decimarum causa si sit questio super iure decimandi, spectat ad forum Ecclesia tantum: secus si super facto.*
40 *Vxor si petatur ut uxor, nec dubitetur de viribus matrimonii, causa tractari potest coram iudice saculari.*
Declaratur, num.62.
41 *Authores pro opinione negativa expenduntur, & n.seqq. usque ad n.44. & n.61.*
Causa natalium, si sit contentio an quis sit filius huius, vel alterius, tractari potest coram iudice laico, coram quo incidit: secus si sit contentio an matrimonium sit contractum, ibid. & n.seqq.
42 *Libellus in causa legitimitatis qualiter formetur.*
43 *Iudex laicus, coram quo aliquis accusatur de adulterio, si opponatur quòd matrimonium non sit contractum, debet hunc articulum ad Episcopum remittere.*
44 *Legitimati per subsequens non succedunt in feudo, ad quod vocantur nati, & procreati ex legitimo matrimonio.*
45 *Intellectus* c. Si judex laicus, de sent. excom. lib.6. *& n.seq. & n.52. & seqq.*
Questio facti an matrimonium fuerit contractum non minus est spiritualis, & de foro Ecclesia, quàm sit questio facti, an quis fuerit ordinatus, ibidem & num.52.
46 *In spiritualibus iudex secularis est competens si cadant in laicum activè, & questio sit super facto alias secus, secundùm distinctionem Ancharani.*
Sed contra, n.49. & seqq. usque ad n.61.
47 *Iurispatronatus questio, sive sit iuris, sive facti, ad iudicem laicum non pertinet.*
48 *Heresis crimen est mere Ecclesiasticum etiamsi sit questio super facto, & n.50.*
49 *Iudex laicus etiam incidenter non potest cognoscere de questione facti an quis sit simoniacus, intrusus, vel baptizatus, & num.51.*
53 *Iudex laicus nec incidenter potest cognoscere de questione facti an captus incesserit in habitu, & tonsura.*
54 *Facti questio habet complicationem, & mixturam inseparabilem cum questione iuris.*
56 *Positiones super matrimonio an fieri possint coram iudice saculari.*
57 *Confessio etiam spontanea coram iudice incompetenti non valet.*
58 *Consensus partium, vel consuetudo non removet incapacitatem iudicis laici in spiritualibus.*
59 *Consuetudo in articulo dubitabili propter varietatem opinionum declarat iudicis competentiam.*
60 *Terminus à Papa, vel alio Superiore iudice Ecclesiastico est prasi endus, infra quem natalium questionem prosequatur, & de hereditate nullatenus se intromittat.*
61 *Authores pro opinione affirmativa expenduntur.*

T*Vam*. Continet materiam profundam, & legitur du- 1
pliciter.
Primò, scilicet intelligendo quæstionem natalium fuisse
motam principaliter coram Papa, eaque pendente fuisse pe-
titam hæreditatem coram judice sæculari. Et huic lecturæ
suffragatur littera ibi, *Successionis causam incipere*, nec non
ibi, *Si forte ab ipsa Regina fueris super hoc requisitus*. Qui-
bus verbis Pontifex clarè supponit causam hæreditatis co-
ram Rege Franciæ, nondum fuisse inchoatam; & nihil-
ominus quæstio natalium ad examen Papæ jam fuerat dela-
ta, ut dicitur in principio textus, & juxta hanc lecturam
hoc intendit secundùm Joan. Andr. & alios post eum. Pen-
dente causa natalium coram Ecclesiastico judice quæstio
hæreditatis per sæcularem judicem inchoari non debet.
Secundò, legitur intelligendo prius hic fuisse petitam hæ-
reditatem coram judice laico, & exceptum fuisse de illegiti-
mitate, prout intellexit glossa. Et est communis lectura,
ut testantur hic Joan. Andr. *num.4.* & Butr. *num.17. vers.*
Advertendum, & hoc modo verbum, *Incipere*, exponitur,
id est, inceptam prosequi: & verba, *Super hoc requisitus*,
exponuntur, id est, pro causæ prosecutione. Sed quia hæc 2
expositio vim infert litteræ, sustinendo communem lectu-
ram, potest dici, judicium incipere à litis contestatione, quæ
dicitur litis exordium, & principium causæ, ut legitur, &
not. in cap. Super quæstionum, §. Intentionis, supra de offic.
Delegat. ita ut antea non dicatur lis mota, *cap. Ex parte*,
il seconde, in fin. de verbor. significat. & notat Bald. *cons.150.*
Casus actualiter, num.2. vers. Ex quo appares lib.2. Hoc au- 3
tem casu quamvis Regina Cypri primò petiisset hæredita-
tem coram Rege Franciæ, tamen cùm illius adversarius
illicò opposuerit exceptionem illegitimitatis, quæ perem-
ptoria est, *cap.1. suprà eod.* & suspensiva jurisdictionis judi-
cis laici, ut hic, *& in cap. Lator infra, qui filii sint legit.* Uti-
que per hoc litem non fuit contestatus, ut est text. *in cap.2.* 4
& ibi glos. *penult.* & communiter omnes *de lit. contest. lib.6.*
cùm non habuerit animum litigandi coram Rege, quin po-
tiùs illius jurisdictionem declinandi, ut notat glos. *unic. vers.*
Quod est intelligendum, in c.1. sup. de lit. contestat. ubi etiam
Innoc. *n.1.* & ibi dixi *n.39.* Unde in simili si contra agentem 5
in foro sæculari reus excipiat, quod sit excommunicatus, per
hoc litem non contestatur, nec judex sæcularis potest de hu-
jusmodi exceptione cognoscere, sed debet remittere ad Ec-
clesiasticum, secundùm opinionem Vincentii, & commu-
nem, ut dicam *infr. n.28.* Idem ergo dicendum in proposito. 6
Et hoc sensu verbum, *incipere*, retinet propriam significatio-
nem, & salvatur communis lectura, secundùm quam textus
hoc dicit: Petenti hæreditatem obstat exceptio nativitatis,
quæ debet primitus coram Ecclesiastico judice terminari.
Quidquid tamen sit, quod pertinet ad juris effectum, uter-
que intellectus est in se verus, quia sive quæstio nativitatis
prius moveatur coram judice Ecclesiastico, sive incidat co-
ram judice sæculari, solus Ecclesiasticus cognoscit, ut est ca-
sus apertus *in d.c. Lator infra, Qui filii sint legit.* & hic decla-
rat. Cardin. *n.3. vers. Quantum tamen.*

7 Nota primò ibi, *Ad forum Ecclesiasticum*, causam Natalium ad Ecclesiam pertinere, non solùm si de illa principaliter agatur, sed etiam si incidenter, & per viam exceptionis, ut hìc est casus secundùm communem lecturam, concordat *d.cap.Lator infr. Qui filii sint legit.mi:* obi similiter est casus; & hìc notanr glos. 1. *& fin.* Innoc. *in princip.* Abb. Antiq.*num.4.* Host.*num.1. & 3. vers. sic patet.* Joan. Andr.*num.2.* Anchar. *in 1.not.* Abb.Siculus *num.3.*& reliqui omnes, & ita communiter concludi attestatur Ripa *in cap.*
8 *Decernimus num.17. supra de Iudic.* Quod procedit non modò si de quæstione nativitatis agatur in vita, sed etiam post obitum parentum, quia solus Ecclesiasticus cognoscit, *ut cap.1.2. & 3. c. Pervenit, c. Per tuas infra, Qui filii sint legit.* secundùm Innoc. *ubi supra*, Host. *num.3.*& Joan. Andr. *num.2. circa finem.*

Rationem principalis conclusionis reddit Innocentius *hic num.1. vers. Sed hoc potest esse*, quia scriptum est, *quos Deus coniunxit, homo non separet*, Matth.19. *cap. Quos Deus 33. quæst.2. cap. Inter corporalia supra de translat. Episcop.* Ergo similiter inter eos non fuisse matrimonium, non homo, sed is solus, qui vices Dei gerit in terris, potest judicare, *dict. cap. Inter corporalia*, vel cui ipse commiserit, scilicet Episcopus, secundùm Abb. Antiq. *hic num.4.* Hostiens.*num.2. vers.Secunda est*, Joan.Andr. *num.1.* Butr.*n.15.* Abb.Siculum *num.3.*

9 Vel dic generalem rationem esse, quia de quæstione spirituali judex laicus ob ejus incapacitatem nec principaliter, nec incidenter, nec per reconventionem potest cognoscere, *cap. Decernimus, & cap. Quanto, supra de Iudic.dict. c.Lator, & cap. Causam 1. & 2. infra, Qui filii sint legit.* & notant hic glos.*ult.* Innoc.*nu.1.vers.Vel dic generaliter*, Host. *num.2. vers.Tertia est, & num.7. in ver. Apostolico iudicio*, Abb.Antiq.*in fin.* Joan.Andr. *num.1. in fin.* Abb. Sicul. *n.3. vers.Vel secundùm Innocentium,& reliqui omnes*, Ripa *in d. c.Decernimus,n.17.* ubi de communi.

10 Atque ita non obstat textus *in l. quoties, C. de iudiciis, & in leg.1. C. de ordin. Iudic.* ubi Judex hæreditatis cognoscit incidenter de causa status, licèt de illa principaliter cognoscere non possit, nam in quæstione spirituali diversa est ratio propter incapacitatem judicis laici, ut in juribus præallegatis: & est ex mente Abbatis Antiq. *d.num.4.* & declarat Bald.*num.2.* nam secundùm eum hic causæ erant diversi fori, incompatibiles, & derogatoriæ, quia judex sæcularis non est capax cognoscendi de causis Ecclesiasticis: ibi autem erat capax, quod fusiùs explicat idem Baldus *in l.Quoties num.1. vers.contra legem nostram, & num.2.C. de iudic.* Explorati autem juris est causam natalium esse spiritualem, seu matrimonialem, quia pendet ex matrimonio, quod est unum ex septem legis Euangelicæ Sacramentis à Christo Domino institutum, & gratiam conferens, Concil. Trid. *sess.24. de Sacram.matrim.can.1.* Unde ad Vicarium ipsius instituentis, vel ab eo deputatum pertinet illius cognitio,
11 ut hìc per Abbatem *num.3. vers.Item matrimonium*, & per Host. *in cap.1. num.4. infra ne Cler. vel Monach.* adeò ut si quis dixerit causas matrimoniales non spectare ad judices Ecclesiasticos, anathema sit, *d.sess.24.can.ult.*

12 Secundò nota ibi, *dependentem ex illa successionis causam*, quòd si quæstio præjudicialis incidat in causa aliqua, supersedendum est in causa principali, donec ipsa præjudicialis quæstio terminetur, *arg.§. Praeiudiciales, Instit.de act.* Et est ratio, quia probata quæstione præjudiciali, causa principalis illicò est perempta, *c.1.supra eod.* & hic notat glos.2. Innocent.*num.1.vers.Potest ergo dici*, Hostiens. *num.2. & 5. in ver.Perturbare.*

13 Quod verum est sive incidat quæstio civilis, quæ sit præjudicialis civili, veluti si petenti hæreditatem objiciatur, quòd non sit legitimus: nam de legitimitate priùs est cognoscendum, *ut hic, & in cap. Lator, infrà qui filii sint legit.* quia si succumbat in quæstione legitimitatis, non habebit locum hæreditatis petitio, cùm illegitimus non possit hæres esse, *cap.2. cap. Quod nobis, cap. Referente, & cap.Ex tenore, eodem tit.* Abb. Antiq. *hic num.2.* sive incidat quæ-
14 stio civilis, quæ præjudicet criminali, ut si ei, qui gerit se pro libero, & de aliquo crimine accusatur, moveatur quæstio status, *ut cap.Prius est, §. Aliquando, 3.quæst.11.* & notatur *in cap.1. supra eodem*. Sive incidat quæstio criminalis, quæ sit præjudicialis civili, veluti si petens hæreditatem ex testamento accusetur quòd testatorem compulerit ut eum
15 hæredem institueret, *ut l.1.C. Si quis aliq. test.prohib.* Sive demum incidat quæstio criminalis, quæ præjudicet criminali, veluti si servus Dominum suum de capitali crimine accusaverit: non enim audiri debet, sed decapitari ante litem contestatam, *ut in d. §.Si aliquando.* His enim casibus cognoscendum est prius de quæstione incidenti, ut hìc in glos. *in ver.Dependentem*,& per Host.*n.5.in vers.Perturbare*, & Joan.Andr.*n.10.* & de his consule Speculat. *in tit. de incid.quæst.*

Tertiò nota ibi, *Iudicii ordinem perturbare*, & signa ra- 16
tionem, cur judex laicus, coram quo incidit quæstio nativitatis, debeat supersedere in causa hæreditatis, quousque legitimitatis quæstio fuerit terminata: hoc enim non provenit ex eo, quòd quæstio natalium sit præjudicialis petitioni hæreditatis, secundùm Innoc. *hic ad fin. vers. Vel dic hanc dilationem*, sed quæstio hæreditatis differtur, quia causa matrimonialis non potest agi, nisi coram judice Ecclesiastico. Et forsan judex sæcularis non patietur, ut quæstio hæreditatis coram alio, quàm coram se examinetur. Ergo necesse est, ut hæreditatis quæstio differatur; alioquin cùm istæ duæ quæstiones invicem se contingant, si simul & eodem tempore agerentur coram diversis judicibus, accidere posset, ut diversi judices circa eamdem personam & hæreditatem diversas seu contrarias ferrent sententias, Ecclesiastico scilicet ipsam illegitimam pronuntiante, & sæculari hæreditatem eidem tanquam legitimæ adjudicante, & sic sequeretur absurditas,& contrarietas intolerabilis, secundùm Innocentium, cum quo transit hic Host. *n.3. vers. Et est ratio*, & Abb.*n.6.vers.Ex quo enim quæstio.* Cæterùm an aliquo respectu quæstio nativitatis dici possit præjudicialis causæ hæreditatis, plenè scripsi *in c.1.sup.eod.in ult. quæstione.*

Quartò nota ibi, *Super hoc fueris requisitus*, causam hæ- 17
reditatis inter laicos, prout descendit à quæstione legitimitatis, non spectare ad judicem Ecclesiasticum, sed ad Regem in suo Regno; & sic ad judicem sæcularem, quando principalis intentatur separatim à quæstione legitimitatis principaliter intentata, ut hìc per Butr. *in 2. & 3. not.* & est casus *in cap.Causam il secondo infrà, Qui filii sint legit.* Tu dic idem secundùm Imol. *num.4.* Si quæstio legitimitatis incidat in causa hæreditatis principaliter intentata coram judice sæculari, ut est textus *in d. cap. Lator eodem tit. & hic*,
secundùm intellectum gloss. & communem. Secus autem 18
est si coram Papa, vel coram Episcopo habente jurisdictionem temporalem in loco proponatur simul quæstio natalium, & hæreditatis, quia poterit de utraque cognoscere, secundùm Innocentium *hic circa finem*, Hostiens. *num.3. vers. Si ergo*, Joan. Andr. *num.5. vers. Si autem coram Papa*, Collectar. *num.2.* Butr. *num.17. vers. Ideo si quæstio*, & Abb. *num.6. vers. Vnde cum hic*, & idem Joan. Andr. *in cap. Lator super glos. fin. infra, Qui filii sint legit.* licèt Vincent. contra.

Quintò nota ibi, *Apostolico iudicio finem acceperit*, juxta 19
communem lecturam gloss. quòd ubi quæstio incidens, & principalis veniunt tractandæ coram diversis judicibus; tunc pendentia incidens ipso jure suspendit jurisdictionem super principali, ut hic per Butr. *in 4. notab.* & est ex mente Host. *num.3. in fin.* qui exponit ver. *Delatam*, scilicet eo ipso, quod quæstio nativitatis proposita fuit coram Rege, & ita est casus, in quo aliter quàm per appellationem suspenditur jurisdictio, & est casus specialis, in quo prius pronuntiatur super incidenti, quàm super principali, licèt regulariter contra, *ut in cap.1. supra eodem, & l.1. C. de ordin. iudic.* Sed illud quando coram eodem Judice ambæ tractantur, secundùm Imol. *hic num.4.* Item est casus in quo peremptoria exceptio vel replicatio, etiam post litem contestatam proposita, habet effectum dilatorium, ut per Butr. *ubi supra*, & vide glossam primam *in cap. Exceptionem, infra de except.*

Ultimò nota ibi, *patienter expectes*. Judicem Ecclesia- 20
sticum, coram quo pendet quæstio incidens ex sui natura præjudicialis, posse inhibere judici laico, ne interim procedat, vel processum inchoet super principali, *ut hic*. Et quamvis regulariter non mittatur inhibitoria, nisi causa cognita, ut in Auth. *in med. lit. non fieri sac. form. §.1. cap. Non solum, & cap. Romana de appellat.lib.6.* Et hujusmodi recursus ad judices Ecclesiasticos multoties fiant ad intricandos processus, & eludendam jurisdictionem judicis laici, ut per Feder. de Senis *cons.93. Factum quod proponitur num.6. in fin.* tamen hoc casu inhiberi poterit sine causæ cognitione, ut hìc innuitur, *& in dict.cap. Lator*,

qui filii sint legit. & firmat Lap. *alleg.*60. quæ incipit, *Visis*
22 *litteris num.*7. & Butr. *hic num.*9. Hæc enim est potiùs quæ-
dam declaratio, quàm inhibitio; quia jurisdictio judicis
sæcularis super principali propter incidentiam quæstionis
natalium, seu alterius præjudicialis est ipso jure suspensa, ut
dictum est *suprà in* 5. *not.* etiam ante ullam inhibitionem
judicis Ecclesiastici, quia sufficit inhibitio juris, ut per Fe-
der. de Senis *cons.*98. *Nicolutius num.*3. *vers. Præterea*, &
*num.*5. *vers. Concludendum*, & Butr. *hic num.*12. *vers. Et*
23 *hæc inhibitio:* & est ex mente Innocentii *in cap. Cum M.*
*num.*10. *supra de Confir.* nam secundùm eum quando cau-
sa est coram diversis judicibus, quorum unus est inferior,
alter superior, ipso jure absque oppositione, vel inhibi-
tione revocata est jurisdictio inferioris, *cap. Licet de offic.*
legat. cap. Quamvis 3. *quæst.*6. De quo tamen dic latiùs, ut
hic per Butr. *num.*12. *vers. Hæc videntur*, & Abb. *num.*11.
ubi plenè videas, an processus absque inhibitoria sit nullus
parte non opponente, vel appellante.

24 In glossa ultima QUÆRO generaliter, an incidentia
causæ proroget jurisdictionem judicis ad aliam speciem ju-
risdictionis, ita ut judex quamvis non possit de illa princi-
paliter cognoscere, possit tamen incidenter, vel per viam
reconventionis,

25 Doctores solvunt quæstionem distinguendo: nam aut
quæritur, an ex incidentia causæ prorogetur jurisdictio ad
speciem omninò diversam, & separatæ naturæ, & altioris
gradus: & dicendum est non prorogari; unde judex laicus
de causa ex sui natura spirituali puta matrimonii, electio-
nis, aut consimilis, aut spirituali annexa, ut jurispatrona-
tus, nec incidenter, nec per reconventionem potest cogno-
scere; & ita ad hanc speciem non fit prorogatio, prout hic te-
nent glos. *final.* Innoc. *in princip.* Hostiens. *num.*3. *vers. Sic*
patet, Butr. *num.*17. *vers. Dic quod si quærit*, & commu-
niter Canonistæ, ut Abbas testatur *num.*9. & probatur irre-
fragabiliter in hac Decretali juxta communem intellectum
in cap. Lator infra qui filii sint legit. & in cap. Si judex laicus,
26 *de sentent. excommunicat. lib.*6. & idem tenet Bart. *in leg.*
*Quoties num.*1. *C. de judic.* dicens, hoc procedere etiam de
jure civili, *per leg. Omni innovatione, C. de sacros. Eccles.*
quod etiam dixerunt Hostiens. *hic num.*7. *vers. Et hoc est ve-*
27 *rum*, & Abb. *n.*9. *vers. Et quod suprà dixi.* Quo fit ut judex,
qui merum, & mixtum imperium non habet, sed simplicem
jurisdictionem, non possit ratione prorogationis, seu inci-
dentiæ de his cognoscere, quæ sunt meri, vel mixti imperii,
ut notat glos. *un. in leg. Inter convenientes, ff. ad municipa-*
lem, Butr. *hic num.*17. *vers. Ideo non prorogatur*, & Abb.
*dict. num.*9. *vers. Sicut dicimus in prorogatione.* Hinc
28 etiam fit, ut si agenti in foro sæculari objiciatur, quòd
sit excommunicatus, non possit judex laicus de hoc inci-
denti excommunicationis cognoscere, sed debeat remitte-
re ad Ecclesiasticum: ita Vincentius hic, qui idem dicit
si objiciatur, quòd sit simoniacus, intrusus, vel perju-
rus. Et sequuntur Host. *num.*7. *vers. Quid ergo obiicitur*,
Joan. Andr. *num.*10. *vers. Dixit etiam*, & Abbas *num.*9.
vers. Ex quo etiam infertur, quidquid contra scripserit
29 Bart. *in leg. Titia num.*5. *ff. solut. matr.* licèt quod dictum
est de perjurio, Joan. Andr. non credat verum, & remittit
ad ea, quæ ipse notat *in cap. fin. de foro compet. lib.*6. *super*
ult. glos. de quo vide plenissimè Petr. de Anchar. *in cap. Ea*
quæ in 3. *quæst. de reg. jur. lib.*6.

30 Aut quæritur an ex incidentia causæ prorogetur jurisdi-
ctio judicis ad speciem non omnino diversam, sed alterius
naturæ, saltem quoad habitum, nec altioris, sed inferio-
ris gradus: & ad illam speciem prorogatur jurisdictio:
31 Ideòque si quæstio temporalis incidat coram judice Eccle-
siastico, vel per reconventionem, utique poterit de illa
32 Ecclesiasticus cognoscere; quia jurisdictio Ecclesiastica
superior est temporalis, & quia habitu in temporalibus
jurisdictio est penes Ecclesiam, *cap. Causam qui filii sint le-*
git. cap. Novit de judic. ac proinde causa temporalis inci-
denter, circumscripta causa sanguinis, potest tractari co-
ram Ecclesiastico, ut hìc per Butr. *n.*17. *vers. ad diversam au-*
tem speciem, Abb. *num.*9. *vers. Secus autem in his*, & te-
nent Innocentius, Hostiensis, & Joan. Andr. suprà cita-
33 ti *num.*18. Suprascriptam theoricam posuit Vincentius hic,
qui distinxit inter causas, quæ in sui natura sunt Eccle-
siasticæ, seu de foro Ecclesiæ, ut spirituales, matrimonia-
les, & consimiles; & inter eas, quæ solùm ex acciden-
ti, & ratione personarum possidentium spectant ad judi-
cem Ecclesiasticum, ut est causa possessionum Clerico-
rum. Primæ nec incidenter, nec per reconventionem
tractari possunt coram judice laico: Secundæ verò pos-
sunt, ut per eum, cujus distinctionem simpliciter se-
quuntur hic Joan. Andr. *num.*10. *vers. Dixit Vincentius*,
& Butr. *dict. num.*17. *vers. Quandoque incidit*; sentit ergo
Vincentius ratione incidentiæ, vel per reconventionem
causas Clericorum, quæ non sunt spirituales, vel quasi tra-
ctari posse coram judice sæculari.

Verùm Abbas *dict. num.*9. *vers. Et quod dicit*, appro- 34
bat quidem sententiam Vincentii quoad incidentiam
causæ; ideòque si Clericus civiliter agat contra laicum
in foro sæculari, & reus opponat, quòd Clericus actor
sit filius suus, & sit causa, in qua pater non potest
à filio conveniri; utique de hoc incidenti judex laicus
poterit cognoscere, quia nihil obstat secundùm eum.
Sed quoad reconventionem secus putat, quia illa est se-
cunda conventio, & super illa principaliter pronuntia-
tur; unde remittit ad ea, quæ scripsit *in cap. At si Cle-*
*rici de judic. ubi à num.*21. *vers. Restat ergo*, recitat opi-
niones, & in utramque partem disputat articulum, an
in causa merè civili procedat reconventio Clerici coram
judice sæculari: & post prolixam examinationem conclu-
dit pro parte negativa.

Cæterùm contrariam opinionem sequuntur glossæ, & 35
magis communiter Doctores, quæ etiam servatur de con-
suetudine, ut testatur Joan. Andr. *in d. cap. at si Clerici*, &
cùm articulus sit valdè dubitabilis propter varietatem opi-
nionum, hujusmodi consuetudo attendenda est, ut idem-
met Abbas fatetur *ibid. num.*25. *vers. Sed ego*, vide tu noviss-
simè Carol. de Grass. *in suo tract. de effect. Clericat. effect.*1.
*num.*745. ubi pro regula firmat Clericum posse reconveniri
coram judice laico, & plurimis relatis testatur eam esse ve-
riorem & magis communem eamque sex modis ampliat,
& octodecim limitat.

Ulterius QUÆRO, an judex laicus possit incidenter 36
cognoscere de causa legitimitatis, si controversia non in
jure, sed in facto consistat.

In hoc articulo duæ sunt Doctorum opiniones. Prima
est eorum, qui putant judicem laicum esse competentem in
incidenti legitimitatis, quando non agitur de quæstione
aliqua juris, puta an matrimonium sit validum, sed tan-
tummodo de quæstione facti, videlicet an matrimonium
fuerit contractum, necne. Et hujus sententiæ primò fuit
Bart. *in l.*2. *num.*4. *ff. de jurisd. omn. judic.* ubi ait, quæstio-
nem illam, an fuerit matrimonium inter patrem, & ma-
trem alicujus, esse super facto, nec esse causam spiritua-
lem; & propterea illam posse expediri per judicem sæcula-
rem: secus si sit quæstio juris, puta quia posito facto pro
constanti, est quæstio, an inter eos potuerit esse matrimo-
nium; quia hæc quæstio spiritualis est, nec de illa potest ju-
dex laicus se intromittere; & ita intelligit *hoc cap. & cap.*
Lator infra, qui fil. sint legit. Idipsum voluit idem Bart. *in l.*
*Quoties num.*1. *vers. Tamen consuevi, C. de judic.* ubi dixit,
an quis desponsaverit talem, necne esse quæstionem facti,
quæ nihil habet spiritualitatis; & ideò spectat ad cognitio-
nem judicis sæcularis. Sed si esset contentio, an inter eos
potuerit esse matrimonium, vel an sint aliqua verba quæ
matrimonium inducerent; hoc spirituale est: & ita lo- 37
quuntur præallegata cap. secundùm eum. Et idem dixit de
usuris: nam si sit contentio super facto, puta, quia credi-
tor dicit se numerasse totam summam in instrumento com-
prehensam: debitor dicit se non recepisse, nisi dimi-
diam, & aliam dimidiam fuisse adjectam in fraudem
usurarum: ista quæstio est facti, in qua nihil est spiri-
tualitatis: sed si partes confitentur pactum, & solum du-
bitatur, an contractus ex tali pacto descendens sit usurarius,
hoc spirituale est, & spectat ad judicium Ecclesiæ, ut in
Clem. 1. *de usur.* licèt ibi hoc non dicatur, sed ponatur
exemplum, quando controvertitur, an sit solutum, vel non,
ut quia debitor dicit se solvisse, vel satisfactum esse de fructi-
bus pignoris; de hoc enim cognoscit laicus, ut observat
Cardin. *hic num.*5. *vers. Simile dicitur de contractu usura-*
rio: & ante eum Feder. de Sen. *cons.*96. *Appareat quadam*
*lex num.*2. Hanc Bartoli opinionem sequitur hic Anton. de
Butr. *num.*17. *vers. Hæc vera*, dicens, judicem laicum de
causa spirituali non posse incidenter cognoscere; & cau-
sam dici spiritualem, quæ spiritualiter agitatur, ut quia
de jure spirituali controvertitur; secus verò si de puro
facto

facto spiritualitati accidenti, veluti si petenti hæreditatem opponatur, quod non sit filius legitimus talis, & solùm dubitetur, an matrimonium contractum fuerit de facto :
38 nam de hoc poterint cognoscere judex sæcularis, exemplo contractus usurarii : nam si sit quæstio facti, videlicet an talis sic contraxerit, necne quæstionem decidit judex sæcularis, sed stante facto si vertatur in dubium, an contractus sit usurarius, vel non, cognitio ad Ecclesiasticum pertinet, ut notat Paul. de Eleaz. in Clem. 1. *de usur.* Et idem Butr. *in cap. Cum sit generale, de foro compet.* & ibi etiam Marian. Socin. alios adducens *num. 19. vers. Secunda principalis opinio*. Ergo similiter si sit controversia, an fuerit matrimonium ad decisionem articuli non spiritualis, nec à spirituali descendentis, & ex cujus decisione nihil infertur ad matrimonii substantiam, veluti si objiciatur, quod talis non fuerit in potestate, quia inter illum, & illam nunquam fuit matrimonium : judex laicus poterit cognoscere ad finem hoc decidendi, secundùm eum. Eamdem opinionem pluribus comprobat, & ab objectis tuetur Petrus de Anchar. *in repet. cap. Ea quæ in 4. qu. de regul. jur. lib. 6.* & sequuntur Gemin. *cons. 65. Pro declaratione num. 4.* Felin. *in cap. Cum sit generale num. 1. vers. In quibus collige hoc generaliter supra de foro compet.* Steph. Aufrer. *in tract. de potest. sæcular. super Eccles. reg. 4. Fallen. 8.* Ripa *in c. Decernimus num. 17. de indic.* Alexand. alios citans in *leg. Titia num. 6. & 7. ff. solut. matrim.* ubi testatur hanc esse communem, & veram opinionem, & ibi Barbos. *num. 36.* Jason *in leg. Quoties num. 6. Cod. de indic.* ubi etiam ait, illas sequi communiter Canonistas in hoc *cap. Tuam*, licèt ipse dubitet. De communi etiam testantur Covarr. *in epit. de Sponsal. cap. 8. §. 12. num. 3.* Villal. *in comm. opin. ver. Iudex sæcularis n. 107. & seqq.* & alii apud Farinac. *de inquisit. qu. 8. num. 25.* Alios complures referunt Menoch. *in tract. de recuper. remed. 15. num. 338.* & novissimè Carol. de Graff. *in tractat. de effect. Cleric. effect. 1. num. 403.* & Sanchis *de matrim. tom. 1. lib. 3. disput. 54. num. 4.* qui ampliùs putat, & non benè judicem laicum posse cognoscere, an matrimonium sit clandestinum, quasi hæc sit quæstio facti, & non juris.

39 Et est simile in causa decimarum : nam si Rector petit decimas à laico, & laicus excipit, quod non tenetur solvere, quia privilegiatus est à Papa, vel quia tenetur solvere Matrici Ecclesiæ, & non Capellæ, vel allegat compositionem factam authoritate Superioris, vel quia petitur decima de talibus rebus, de quibus laicus negat decimas deberi ; & sic est quæstio de jure solvendi : In his, & similibus casibus quæstio ad forum Ecclesiæ est referenda : sin autem non sit quæstio de jure decimandi, veluti si Rector agat contra prædonem frumenti, vel emptorem, quia frumentum non erat decimatum ; & sic transivit cum onere suo, ut *in cap. Pastoralis de decimis* : hoc casu dubium non est quin judex sæcularis contra laicum possessorem possit cognoscere. Et idem dicendum si Rector petat res sacras ad Ecclesiam pertinentes sibi subtractas, vel ab aliquo detentas, vel si Rector petat laicum compelli ad solutionem decimæ subtractæ, vel ad illius æstimationem ab eo, qui tenetur solvere decimam ; & sic sola compulsio postulatur, quæ in facto consistit. His enim casibus benè potest Rector Ecclesiæ adire judicem sæcularem. Ita ex facto respondit Feder. de Sen. *cons. 245.* incip. *Domino Andrea per tot. maximè num. 3. vers. Sine præiudicio*. Et idem dixit *cons. 96. Apparet quædam lex num. 3. vers. Sic dicam* : quem
40 refert, & sequitur Anchar. *hic num. 13.* Facit quod notat Joan. Andr. *in addit. ad Speculat. in tit. Qui filii sint legit. ver. Præiudicialem littera I.* ubi quod si petatur uxor, ut uxor, & non dubitatur de viribus matrimonii, hæc causa tractari poterit coram judice sæculari, prout eum sic refert Butr. *num. 20. vers. Per hoc dicit* : Quinimò Bart. *in d. l. Titia num. 5. ff. solut. matrim.* ampliùs videtur voluisse, ut etiamsi dubitetur de substantia matrimonii, hoc est, an legitimæ sint nuptiæ ad effectum legitimitatis filii, cùm non deciditur quæstio matrimonialis, nec aliqua ex illa descendens, quæ sit spiritualis, sed omninò ab illa separata, poterit judex sæcularis cognoscere ; aliàs sequeretur, ut nec posset cognoscere de excommunicatione, sacrilegio, aut hæresi si opponeretur, secundùm eum. Sed certè dictum Bartoli non admitterent Canonistæ, ut inquit Butr. *n. 20. vers. Sed plus sentire*, & de exceptione excommunicationis satis dictum est supra *num. 28.* Et longè minus admitterent quod ait Cynus *in l. Si contra, & l. Si vicinis, Cod. de nupt. in leg. Cum ancillis, C. de incest. nupt. & in l. fin. Cod. de inter matr.* videlicet quæstionem legitimitatis spectare ad judicem sæcularem in quantum agitur in finem hæreditatis temporalis. In hoc enim Cyn. malè loquitur, & contra Canones, ut hic per Buttrium *d. num. 20. vers. Licet Cynus.*

Contrariam opinionem arbitror esse communem, ac 41
de jure veriorem. Quod sit communis patet, quia illam sequitur primò hic juris Canonici illuminator Joan. Andr. *num. 9.* ubi ait, *Quæstionem nativitatis ad iudicem Ecclesiasticum pertinere, cum aliqua incidit dubitatio circa matrimonium, an fuerit legitimum, an non. Si verò nulla de hoc dubitatio defertur, ut si petenti hæreditatem coram iudice sæculari possessor opponat, quod non sit filius illius, cuius hæreditatem petit, sed alterius, & sic dubitatur de facto, an scilicet istius, vel illius sit filius, tractabitur hæc nativitatis quæstio coram iudice, coram quo incidit l. 2. Cod. de ordinar. Iudic.* Hæc Joan. Andr. qui ut vides clarè distinguit, an quæstio facti implicet solam dubitationem filiationis, an scilicet actor sit filius istius, vel alterius : & tunc judex laicus cognoscet, an verò implicet dubitationem circa matrimonium ; & tunc non solùm si dubitatio sit circa jus, videlicet an matrimonium sit legitimum, sed etiam si sit circa factum, id est, an matrimonium de facto fuerit celebratum, cognoscat solus judex Ecclesiasticus : allegat Goffredum idem dicentem, & subdit, idem tenet Hostiensis *hic qui num. 7.* eodem modo distinguit quæstionem facti circa legitimitatem, seu matrimonium a quæstione facti circa filiationem, itaut in secundo casu tantùm cognitio sit judicis sæcularis : eodem modo loquitur Archid. *in cap. Benè quidem num. 8. 96. dist.* dicens judicem laicum non posse de causa matrimoniali etiam incidenter cognoscere, quando super quæstione natalium aliqua incidit quæstio, seu dubitatio circa matrimonium : Secus si dubitetur de facto, an quis sit filius hujus, vel alterius, & similiter allegat Goffredum, neque ab hac distinctione dissentit Federic. de Sen. *cons. 96.* incipien. *Apparet num. 3. vers. Sed dicebat Ioan. Andr.* Quam etiam amplectitur Cardin. *hic in gloss. ult. num. 5.* dicens, cognitionem natalium ad judicem Ecclesiasticum, filiationis verò ad laicum pertinere, & apertiùs Bellam. *num. 31. in opposit.* ubi ait : Cùm quæritur, an de quæstione nativitatis possit cognoscere judex sæcularis, distinguere habes, quia aut incidit quæstio circa matrimonium, an fuerit legitimum, vel non ; & tunc indubitatum est, quod solus Ecclesiasticus judex de hoc cognosceret, & judicabit. Aut nulla de facto dubitatio defertur de hoc, sed de filiatione, id est, an petens hæreditatem sit filius istius, vel alterius ; & tunc coram judice sæculari hæc nativitatis quæstio tractabitur, coram quo incidit. Et sequitur hic Petrus de Anchar. *num. 12. vers. Propter hoc Bart.* ubi contra Bart. videtur tenere opinionem Baldi magistri sui, licèt subdat, quod stante consuetudine, secundùm quam fiunt quotidiè probationes super matrimonio coram judice laico, potest etiam de jure defendi, ut valeant non tanquam probationes factæ in judicio, sed tanquam probationes factæ extra judicium ad indaginem veritatis, & pro informatione judicis. Similiter Imol. *hic num. 7. vers. Sed adverte*, asserit Joan. Andr. tenere contra Bart. & Butr. nam vult, ut qualitercunque sit quæstio de matrimonio, & sic sit quæstio, an sit contractum, necne ista quæstio sit tractanda coram judice Ecclesiastico, per istum textum, & subdit quod idem videtur voluisse Bald. *in l. Omnis, Cod. de Sacrosanct. Eccles.* Et propterea hæc opinio servaretur in practica. Rursus verba Joan. Andr. recitat, & sequitur Abb. *hic num. 10.* Hoc etiam est ex mente Innocentii *hic n. 1. vers. Sed hoc potest esse*, dum ait, inter aliquos non fuisse matrimonium, non hominem, sed solùm Dei Vicarium posse judicare : Verba enim illa non fuisse matrimonium, magis respiciunt dubium facti, quàm juris.

Similiter paulò infrà docet in causa legitimatis coram 42
judice Ecclesiastico sic posse formare libellum, videlicet, Cum pater meus non fuerit maritus talis Dominæ, de quo genuit talem, peto ut judicetis eam non legitimam. Pondera illa verba, *Cum pater meus non fuerit maritus*, quæ itidem non jus, sed factum ipsum respiciunt. Et nihilominus Innocentius censet hunc articulum esse tractandum coram judice Ecclesiastico. Idipsum est ex mente Speculatoris *in tit. de Reconventione, §. 2. num. 2.* ubi ait judicem laicum, nec incidenter posse cognoscere de causa matrimonia-

nia-

niali, quando contentiosè agitur, an aliqua sit uxor, vel non, & partes hoc volunt probare, sed causam esse ad Episcopum remittendam. Et subdit idem tenere Vincentium *in cap. Tua, il primo de decim.* Et hanc declarationem Speculatoris sequitur Bald. *hic num.* 1. allegari etiam possunt pro hac sententia Calder. & Anchar. ut dicam infrà *num.* 55. eamque ex professo tuetur Decius *in d. cap. Decernimus à num.* 188. *de Iudic.* licèt Alexan. assertionem sequutus, perperam crediderit contrariam esse communem.

Ex quibus ni fallor, evidenter apparet hanc esse opinionem Canonistarum ferè omnium, & hallucinatum fuisse Jasonem in *d. l. Quoties num.* 7. *C. de Iudic.* dum dixit contrariam opinionem sequi communiter Canonistas in hoc *cap. Tuam*: nam verè illam hic nemo sequitur, nisi solus Anton. de Butr. ut clarè ostensum est supra *num.* 2. & patebit infrà *num.* 61. De Legistis verò quamvis parum sit curandum, cùm hæc sit messis Canonistarum: tamen contra Bart. tenet Baldus *in l. Quoties num.* 3. *Cod. de Iudic.* ubi concludit sive quæstio sit facti, sive juris, cùm sit Ecclesiastica non pertinere ad judicem secularem illius disceptationem, vel judicium etiam incidenter. Et loquitur tam in quæstione natalium, quàm usurarum, & infra
43 *num.* 5. format hanc quæstionem. Pone quis accusatur de adulterio coram judice sæculari; oportet probare matrimonium: coram quo judice hujusmodi probatio sit facienda? allegat Bart. dicentem hanc probationem fieri debere coram judice sæculari; quia hęc est mera facti inquisitio, quæ ad eum pertinet: alioquin paucæ lites essent, quas judex laicus posset per se expedire, quod esset absurdum. Sed tandem Bald. concludit oppositum, quia cùm ista causa incidens sit causa spiritualis, & pertineat ad diversum forum: de jure Canonico articulus iste necessariò est probandus coram Episcopo secundùm regulas Canonistarum. Idem firmant Raphael Cuman. Imol. & Dec. *in d. l. Titia, ff. solut. matrim.* & ibi etiam Roman. ubi generaliter ait, omnem causam spiritualem sive incidat quæstio facti, sive juris pertinere ad judicem Ecclesiasticum. In eamdem sententiam, id est, judicem laicum non posse cognoscere de causa matrimoniali, etiamsi incidat quæstio facti, magis propendet Covarr. *in 4. Decretal. in 2. par. cap. 8. §. fin. num.* 3. & eam tenet, & latè defendit Bolognet. *in leg. 2. num. 42. & 43. & seqq. ff. de iurisdict. omnium Iudic.*

Quod autem hæc opinio sicut est communis, ita etiam sit de jure verior, probatur primò in hac Decretali, ubi causa natalium dicitur simpliciter ad forum Ecclesiæ pertinere, nec distinguitur, an sit quæstio juris, vel facti.

Nec urget consideratio Ancharani *in cap. Ea que in 4. qu. vers. Eodem modo ut credo, de reg. iur. lib. 6.* & Barbos. *in leg. Titia num. 36. ff. solut. matrim.* videlicet quod hic textus loquatur in Regina Cypri, quam non est verisimile natam fuisse ex personis, de quibus dubitaretur, an de facto contraxissent matrimonium, quod inter Regem, & Reginam non poterat esse nisi notorium, sed solùm an fuisset legitimum, fortè propter impedimentum, quod inter parentes poterat esse occultum; & sic vertebatur quæstio juris, non facti.

Quoniam hoc est divinare, & fortè communiter credebatur inter parentes Reginæ matrimonium intercessisse; & ita in Regno de hoc non erat dubium, sed tamen adversarius contendebat de tempore nativitatis Reginæ inter eos non fuisse matrimonium, puta quia post illius nativitatem pater desponsavit uxorem secretò, ut ejus famæ
44 esset consultum, neve fieret commotio in Regno. Et forsasse successio in Comitatu Campaniæ requirebat, ut filii essent nati, & concepti ex legitimo matrimonio, quo casu non admittuntur legitimati per subsequens, quia vitium est in radice, secundùm opinionem, quam sequitur Rota, ut apud Cardin. Seraph. *decis.* 1300. *in fin. & in causa Parmen. Status 26. Martii* 1618. coram Cardinali Sacrato. Et sic potuit esse quæstio facti, non juris: & alii etiam casus potuerunt contingere, quos satis est fuisse possibiles, ut textus sit generaliter intelligendus.

Secundò, pro hac opinione pondero textum *in cap. Per tuas infrà, qui filii sint legit.* ubi non controvertebatur, an matrimonium esset validum, necne, sed an fuisset contractum; & ideò receptis testibus judex comprobavit matrimonium fuisse contractum in Capella S. Sergii, & sic erat quæstio facti incidenter objecta ad effectum successionis: & tamen causa à judice laico fuit remissa ad Ecclesiasticum, ut ibi notat gloss. *in ver. Commissum.*

Tertiò, pro hac parte validissimè stringit textus optimus 45
in cap. Si iudex laicus, de sentent. excommun. lib. 6. ubi solùm erat quæstio in facto, videlicet an deprehensus in crimine esset Clericus, necne, & sic an fuisset ordinatus: & tamen de hac quæstione facti non cognoscit judex laicus etiam incidenter, ut ibi deciditur. Ergo idem dicendum in quæstione facti, an matrimonium fuerit contractum, vel non: non enim est minus spiritualis, & de foro Ecclesiæ causa matrimonii, quàm sit causa Ordinis, cùm utrumque sit Sacramentum novæ Legis à Christo Domino institutum, & gratiam conferens, ut dixi suprà *num* 10. Unde sicut quæstio facti, an quis fuerit ordinatus, est Ecclesiastica, & spiritualis, ut deciditur *in dict. cap. Si iudex*: ita & quæstio facti, an matrimonium fuerit contractum. Ex hac ratione, quem esse excommunicatum, hæreticum, vel simoniacum, sunt quæstiones facti; & tamen de illis judex laicus, nec incidenter cognoscit, quia spirituales sunt secundùm Vincentium, & alios supracitatos *num.* 28.

Verùm Anchar. *in d. cap. Ea que num.* 10. *circa finem*, 46
vers. Ad hoc dico, de regul. iur. lib. 6. ut evaderet decisionem *dict. cap. Si iudex laicus*, excogitavit subtilem distinctionem, dicens spiritualia dupliciter considerari. Quædam enim sunt spiritualia, quæ nullo modo cadunt in laicum activè, ut eligere, Ordines conferre, excommunicare, Ecclesias possidere, & similia: & de his etiamsi sit quæstio super facto, nec incidenter cognoscit judex laicus. Et in his terminis procedit textus *in dict. cap. Si iudex*, & alia exempla superiùs adducta; quia nec in suis subjectis illa cadunt quoad omnem effectum activè. Quædam verò sunt spiritualia, quę cadunt in laicos etiam activè, ut matrimonia contrahere, liberos procreare, & hujusmodi. Et in his si sit quæstio super facto, laicus videtur judex competens, quoniam ejus rei sui subditi sunt capaces; & propterea de juramento, & usura, quæ sunt in usu laicorum, si sit quæstio facti, judex laicus potest cognoscere, ut idem Anchar. firmavit *in d. cap. Ea que in 2. & 3. que-*
stione. Quædam denique non sunt spiritualia, sed spiritua- 47
libus annexa, ut juspatronatus; & hæc quamvis activè cadant in laicum, tamen quia id eis conceditur ex gratia; idcircò de hac gratia illius judex, scilicet Ecclesiasticus, cognoscit. Confirmat Anchar. suam distinctionem ex participatione in punitione criminum, quam habet judex sæcularis cum Ecclesiastico; nam licet sint crimina Ecclesiastica, tamen Ecclesia habet judicem laicum pro competente, ut *in cap. Cum sit generale, de foro compet.* Cùm enim cadant in laicum activè, meritò judex laicus potest in eum
animadvertere. Fallit secundùm eum in crimine hæresis, 48
quia est merè Ecclesiasticum, ut dicitur *in cap. Vt inquisitionis, §. Prohibemus, de hæretic. lib. 6.* Hæc igitur est ejus conclusio, quod spiritualia, vel spiritualibus annexa, quę per viros Ecclesiasticos conferuntur, & ministrantur, & de quibus ipsi tantummodò sunt capaces activè, & passivè, sunt de foro Ecclesiæ pręcisè etiam incidenter mota: in illis verò spiritualibus, de quibus activè laici participant, ut sunt matrimonia, juramenta, crimina, & consimilia judex laicus est competens, cùm est quæstio super facto: quam distinctionem sequuntur Arnold. Albertin. *in tractat. de agnosc. assert. Cathol. qu. 25. num.* 54. Farinac. *de inquisit. qu. 8. num.* 20. & Carol. de Grass. *de effect. Cleric. effect. 1. nu.* 403. ubi alios allegat.

Sed certè hæc distinctio videtur magis subtilis, quàm 49
vera: non enim subsistit secundum membrum, quod in spiritualibus, quæ cadunt in laicum activè, judex sæcularis sit competens, cùm est quæstio super facto: nam de instantia, de simonia, quæ proculdubio cadit in laicum activè, *cap. Reperiuntur 1. qu. 1. cap. Cum essent infrà de simonia*, & tamen de quæstione facti, an laicus sit simoniacus, judex sæcularis non cognoscit etiam incidenter, secundùm opinionem Vincentii, quam sequuntur omnes, ut dictum est suprà *num.* 28. Similiter de quæstione facti etiam incidenter mota, an quis sit intrusus, judex laicus non potest cognoscere, ut dixerunt idem Vincentius, & alii supracitati *eodem num.* 28. & tamen intrusio cadit in laicum activè, sicut in Ecclesiasticum, *cap. Si quis ex Epi-*
scopis 79. distin. cum simil. De crimine autem hęresis hoc fa- 50
tetur Anchar. quia nec super facto judex sæcularis est competens, & est text. *in cap. Secundum Apostolum, de hæret. lib. 6.*

lib. 6. Nec relevat replicatio, quod simonia, & hæresis sint crimina merè Ecclesiastica, ut ex præalleg. §. *Probibemus*: nam ergo dico, & causa matrimonii est merè Ecclesiastica, ut fusè ostensum est suprà *in* 1. *notab.* Ergo ex eo, quod matrimonium cadat in laicum activè, non sequitur, ut judex sæcularis possit cognoscere, cùm incidit quæstio facti; sicut non sequitur; Simonia, & hæresis cadunt in laicum activè; ergo in illis super facto judex sæ-
51 cularis est competens. Quid plura? Baptismus absque dubio cadit in laicum activè, quia laicus etiam Paganus, & Judæus validè baptizat. *cap. Romanus, de consecr. distinct.* 4. *cum concord.* & tamen judex laicus non auderet cognoscere de quæstione facti, an quis fuerit baptizatus, necne, arg. *cap. ult. in fin.* cum ibi notatis *infrà de Presbyt. non baptiz. & cap. Si quis per ignorantiam* 1. *qu.* 1. Ergo non idem in matrimonio, quod est Sacramentum magnum, *cap. Debitum de bigam.* Concil. Trident. *sess.* 23. *de Sacram. matrim. cap.* 1. & quamvis sit contractus civilis, tamen posteà quam fuit à Domino elevatus in Sacramentum, prorsus evasit omnem potestatem sæcularem, ut plenè scripsi *in cap.* 1. *nu.* 21. *infrà de cognat. spirit.*

52 Ex his patet non esse faciendam vim, an materia cadat in laicum activè, vel passivè, sed tantummodò an res, circa quam incidit quæstio facti, sit spiritualis, quia tunc nec de ipsa quæstione facti judex laicus potest cognoscere. Et hoc apertè innuit littera *d. cap. Si iudex, de sentent. excommunic. lib. 6.* nam dum decidit judicem laicum non posse cognoscere de quæstione facti, an quis fuerit ordinatus, eam reddit rationem, quia est de re Ecclesiastica, & spirituali, de qua, ut ibi ait gloss. *in ver. Spirituali*, judex laicus nec principaliter, nec incidenter potest cognoscere: & allegat in specie textum nostrum, non obscurè sentiens hæc duo capitula à pari procedere, itaut sicut laicus non potest incidenter cognoscere, de quæstione facti, an Ordo fuerit collatus, ut *in d. cap. Si iudex*, ita nec de quæstione facti, an matrimonium fuerit contractum, ut hìc.

53 Et stringitur argumentum, quia textus *in d. cap. Si iudex*, locum habet non tantùm super quæstione facti, an quis sit Clericus, sed etiam super quæstione, an captus incesserit in habitu, & tonsura, & sit remittendus ad judicem Ecclesiasticum, quæ minus videtur habere spiritualitatis annexum: & nihilominus de hac quæstione facti non cognoscit, nisi judex Ecclesiasticus, ut ex communi sententia latè probat Covarr. *pract. quæst. cap.* 33. *num.* 1. & alias censuit Sac. Congregatio Cardin. Trident. Concilii Interpretum. Ergo multò magis debet cognoscere judex Ecclesiasticus de quæstione facti, in qua immediatè agitur de ipso matrimonii Sacramento, scilicet an fuerit contractum.

54 Rationem hujus conclusionis assignat Decius *in cap. Decernimus num.* 188. *vers. Sed contra communem suprà de iudic.* nempè quia ex facto jus oritur, *leg. Si ex plagiis, §. ult. ff. ad leg. Aquil* Unde quæstio juris à quæstione facti videtur separari non posse; Ad facti enim quæstionem sequitur quæstio juris, & quæstio facti necessariò habet mixturam, & complicationem inseparabilem cum juris quæstione, ut Fulgos. tradit *cons.* 133. incip. *In quæstione circa finem*. Et ratione connexitatis, & mixturæ hoc totum est deferendum ad Judicem Ecclesiasticum, tanquam digniorem, *cap. Quanto suprà de iudic. & in simil.* notat Bart. *in l. Præcipimus, §. Eodem observando num.* 1. *Cod. de appell.* Rursus quæstio facti ad quæstionem juris ordinatur. Unde de illa idem, quod de quæstione juris est judicandum, ut idem Bart. tradit in simili *in l. Solent num.* 14. *ff. de alim. & cibar. legat.* Non obstat responsio Jasonis *in l. Quoties nu.* 7. *C. de iudic.* quam dicit verissimam Ripa *in dict. cap. Decernimus num.* 17. videlicet quod licet ex facto oriatur jus, non tamen oritur jus spirituale, de quo contenditur: & quamvis causa facti spiritualis sit, tamen de causa facti non disceptatur, sed de ipso facto; & hinc apparet quæstionem facti esse separabilem à quæstione juris, licèt quæstio juris à facto separari non possit. Id, inquam non obstat, quia à contrarium convincitur ex *dict. c. Si iudex laicus, de sentent. excommun. lib. 6.* ubi quæstio facti, an quis sit Clericus dicitur esse de re Ecclesiastica, & spirituali; & propterea ad judicem Ecclesiasticum pertinere; & tamen ibi non disceptatur de causa facti, scilicet de Ordine ipso, sed solùm de facto, id est, an Ordo fuerit collatus. Ergo quando causa facti est spiritualis, etiam factum ipsum propter connexitatem reputatur spirituale, & spectat ad forum Ecclesiæ.

Rursus non obstat, quod in causa usurarum judex laicus 55
sit competens cùm incidit quæstio super facto, ut in contrariis: nam respondetur primo hanc esse arduam quæstionem, in qua sunt variæ Doctorum sententiæ, quas examinat Marian. Socin. *in cap. Cum sit generale à nu.* 19. *vers. In ea glossa*, ibi, *usurarum suprà de foro compet.* & nihil concludit, sed cogitandum relinquit: & tres principales opiniones prosequitur ibi Felin. *num.* 1. Sed esto verior sit illa opinio, quod judex laicus possit procedere ubi quæstio facti est omninò abstracta à quæstione juris, quam dicit communem, & sequitur Abb. *in dict. cap. Cum sit generale n.* 17. Tunc dico non licere arguere à causa usurarum ad causam matrimonii, seu legitimitatis: quia causa usurarum à plerisque dicitur esse mixti fori, sicuti perjurii, sacrilegii, & adulterii: & propterea in prædictis criminibus judex laicus est competens non solùm incidenter, sed etiam principaliter, & est locus præventioni, ut notant omnes *in d. cap. Cum sit generale*, & scripsi plenè *in cap.* 1. *num.* 39. *infrà de adulter.* At causa matrimonii, seu legitimitatis est merè Ecclesiastica, & de foro Ecclesiæ, & de illa nec principaliter, nec incidenter judex laicus potest cognoscere, ut est textus rotundus hìc, & in *cap. Lator, & cap. Causam, il secondo infrà qui filii sint legitim.* & abundè ostensum est suprà *in* 1. *not. & num.* 45. Ergo non est simile. Et pro hac differentia adduco in terminis Calder. *in cons.* 3. *An causa usurarum, de iudic.* ibi enim concludit judicem laicum posse incidenter cognoscere de crimine usurarum, si quæstio sit super facto, & non super jure, quia causa usurarum non est merè spiritualis, sed mixta, sicut sacrilegium: & sub *num.* 1. constituit differentiam inter causam usurarum, & quæstionem legitimitatis, cujus cognitionem dicit includere causam spiritualem, quæ est judici laico prohibita: & allegat hoc *cap. cum concord.* & eodem modo loquitur Petr. de Anchar. *cons.* 236. *Inhærendo argumento num.* 2. *vers. Sed quod etiam.*

Rursus non obstat, quod si hæc opinio vera esset, non 56
posset salvari communis practica, quę habet, ut super matrimonio quotidie fiant positiones coram judice sæculari, quod talis, & talis fuerunt maritus, & uxor, & quod talis est eorum filius legitimus, ut attestatur Anchar. *in d. c. Ea quæ in* 4. *quæst. vers. Et si hæc opinio, de regul. iur. lib.* 6. Essent enim ipso jure nullę, quia coram quo judice non tenet probatio, non tenet coram eodem facta confessio, *cap. At si Clerici de iudic.* Nec tollit obicem responsio Baldi *in d.* 57
l. Quoties num. 4. *de iudic.* quod si pars spontè respondeat, & fateatur matrimonium coram judice laico, tenet confessio. Sed si potius velit remitti ad Episcopum, non cogitur respondere, ex notatis per Innocen. *in cap. Per inquisitionem, de elect. & in cap. Pisanis, de restit. spoliat.* ubi quod valet confessio, licèt processus sit inordinatus, & per Specul. *in tit. de reconvent.* §. 2. *num.* 2. ubi quod textus noster habet locum, quando proceditur per viam disceptationis, secus si nulla sit contentio, vel disceptatio. Quoniam ut repli- 58
cant Anchar. *in d. qu.* 4. *vers. Postremo dixi*, & Dec. *in d. c. Decernimus num.* 186. *de iudic.* cùm laicus sit incapax spiritualium, *cap. Quanto eod. tit. cap. Sacrosancta de elect.* prædicta confessio utcumque spontanea non valet, quia consensus partium in his nihil operatur, nec potest incapacitatem judicis removere, *cap Si diligenti de foro compet.* Et dictum Speculat. non videtur probabile secundùm eos, nec consuetudo in his spiritualibus quicquam operatur stante incapacitate judicis laici, *cap. Massana, & dict. cap. Sacrosancta, de elect.* Sed huic objectioni ego respondeo com- 59
munem practicam hoc casu salvari posse in vim consuetudinis, quia negari non potest quin principalis quæstio utrum judex laicus possit recipere probationes super facto, an matrimonium sit contractum, reddatur valdè dubitabilis ex tantorum Doctorum opinionibus argumento eorum, quæ notat gloss. *in cap.* 1. *in ver. Probabilior, de postul. Prœl. lib.* 6. & gloss. 1. *in l. Regula, ff. de iur. & facti ignorant.* Ergo consuetudo attendenda est, cùm sit optima legum Interpres, *cap. Cum dilectus, de consuet. l. Si de interpretatione, ff. de legib.* Ad quod allego Abb. *in cap. At si Clerici n.* 25. *vers. Sed ego de iudic.* ubi quamvis teneat iudicem non esse competentem in causa civili reconventionis contra Clericum: tamen concludit valere contrariam consuetudinem, cùm ille articulus sit valdè controversus, ut tetigi suprà *num.* 35.

Item

Item jura, quæ tollunt consuetudinem, non videntur tollere interpretativam, ut dixi *in cap. 1. num. 35. & 36. suprà de consuetud.*

Nec prędictis obstat consideratio Bartol. & Anchar. quod si hæc Decretalis intelligeretur etiam in quæstione facti, paucæ lites essent, quas judex sæcularis posset per se expedire, & sequeretur correctio multarum legum, quæ tractant de patria potestate, vel de ejus effectu, ut sunt tractatus de existentia sui hæredis, de liberis exhibendis, & educandis, de liberis agnoscendis, item tractatus de acquisitione usufructus in bonis filii, & ipsorum administratione: omnes enim hujusmodi causæ, in quibus revocaretur in dubium matrimonium, à quo causatur patria potestas, ex quo descendunt prædicti, & alii infiniti effectus, essent de foro Ecclesiæ, & sic per hunc modum indirectum infinitæ causæ laicorum deducerentur ad Ecclesiasticum forum, & per consequens tota jurisdictio sæcularis absorberetur: quod esset valdè absonum. Quoniam ut formaliter respondet Bald. *in d. l. Quoties num. 5. vers. Aliàs nisi sic, Cod. de iudic.* cum ista causa incidens sit causa spiritualis, & pertineat ad diversum forum de jure Canonico, articulus iste necessariò est probandus coram Epi-
60 scopo, secundùm regulas Canonistarum. Nec propterea sequuntur absurda, quæ Anchar. considerat: nam ut inquit Innocen. *hic circa medium*, certus præfigetur terminus à Papa, vel alio Superiore, infrà quem judex Ecclesiasticus natalium quæstionem prosequatur, & de hæreditate nullatenus se intromittat, sed Regi dimittat: & probatur clarè *in cap. Lator qui filii sint legit.* atque ita in nihilo absorbetur jurisdictio sæcularis, sed solùm ad modicum tempus suspenditur.

Ex contrario autem multò plures sequerentur absurditates: nam plerumque oportet coram judice laico disceptari de quæstionibus, an ad matrimonium probandum requiratur vera probatio per desponsationem in facie Ecclesiæ: an verò sufficiat præsumpta, & in specie an probetur per annuli subarrationem, vel per instrumentum dotis; Item an probetur per famam viciniæ, vel per confessionem, & tractatum conjugum; & quid si fama opponatur confessioni, & tractatui, vel è converso; item an probetur ex copula subsequuta post sponsalia, vel ex osculis, amplexibus, & muneribus; anve ex traductione mulieris ad domum viri post sponsalia de futuro; anve testes super his recipiendi debeant esse omni exceptione majores. Hujusmodi enim articuli non respiciunt quæstionem juris, an matrimonium sit validum, sed quæstionem facti, an matrimonium fuerit contractum; & ideò si de his testes deponerent, utique oporteret judicem laicum cognoscere, an inde resultaret matrimonii probatio: & tamen nemo sani capitis non videt, quàm sit absurdum, & hæ, & consimiles quæstiones discutiantur, & terminentur in foro sæculari.

Postremò non obstant Authores citati pro contraria sen- 61
tentia: nam de authoritate Bart. alioquin gravissima non multùm est curandum, cùm hæc materia sit decidenda secundùm regulas Canonistarum: & nihilominus illi opponitur Baldus, & alii complures Juristæ citati *num.* 43. Ex Canonistis verò Joan. Andr. ad Specular. supracitatus *n.* 40. debuisset potius allegari pro hac sententia: nam declarans dictum Goffredi, quod si uxor sui controversiam facit marito illam repetenti, locum habeat officium judicis etiam sæcularis, dicit hoc esse intelligendum, ubi matrimonium sit contractum, officium judicis sæcularis locum non habet, Gemin. quamvis videatur sentire pro opinione contraria; tamen innititur authoritati Goffredi, & Jo. Andr. qui clarè dicunt oppositum ejus, ad quod per eum allegantur Felinus disputat quæstionem de usura, & inde infert ad matrimonium absque ulla articuli discussione, & tamen casus non sunt similes, ut ostensum est suprà *num.* 55. Marian. Socin. similiter non loquitur de quæstione facti super matrimonio, sed super usura. Et ita etiam loquuntur Authores citati ab Alexand. & Menoch. & præcipuè Abb. *in cap. Post miserabilem in 1. notab. de usur. & in cap. Cum sit generale num. 17. de foro compet.* Covarr. potuisset aptiùs allegari pro hac sententia, quia tandem concludit consultius fore, ut pars, cujus interest, petat à judice Ecclesiastico, ut sibi assumat cognitionem, an matrimonium sit contractum, & judici laico inhibeat, quod etiam consuluit Gerardus *sing. 96.* Anchar. verò hic videtur voluisse contrarium ejus, quod voluit *in d. cap. Ea quæ*, ibi enim tenuit coram judice laico posse fieri probationes super matrimonio etiam, quando contentiosè agitur, an matrimonium sit contractum; & reprobat dictum Speculatoris, qui dicebat judicem laicum non posse cognoscere de causa matrimoniali, quando contentiosè agitur, an aliqua sit uxor, vel non; sed solùm quando nulla est contradictio, vel disceptatio: hic verò tenuit hujusmodi probationes tantùm valere uti factas extrajudicialiter. Itaque ex Commentatoribus solus Anton. de Butr. ex professo amplectitur opinionem contrariam, cui ego oppono Goffredum, Hostiens. Joan. Andr. & reliquos Canonistas ferè omnes. Ex quibus patet, non esse tutum in practica ab hac opinione discedere.

DE CAUSA POSSESSIONIS ET PROPRIETATIS.

Innocentius III. Archiepiscopo, & Canonicis Sutrinis.

C A P U T III.

CUm Ecclesia Sutrina Pastore vacaret, vos convenientes in unum, & (sicut moris est) Spiritus sancti gratia invocata, Pastorem unanimiter elegistis: petentes ipsius electionem à Sede Apostolica confirmari. Verùm Clerici Conventualium Ecclesiarum civitatis ejusdem, consequenter suam deposuere querelam: quòd cùm in Episcoporum electionibus, ipsi ac prædecessores eorum consueverint interesse, vos eis renitentibus & exclusis, ad electionem procedere præsumpsistis: quam ob hoc non confirmari, sed infirmari potiùs postulabant. Partibus igitur apud Sedem Apostolicam constitutis, in auditorum præsentia testes utrinque producti fuerunt: & eorum depositionibus publicatis, pars Canonicorum per testes à se productos intentionem suam; quòd ad eos tantùm spectaret electio; sufficienter dicebant esse probatam: Parte Clericorum nihilominus asserente, quòd per dicta testium, quos produxerant, & ipsi assertionem suam (quòd electioni Pontificum interesse deberent) pleniùs probavissent; per quæ constare dicebant, eos electionibus trium Episcoporum, (qui Ecclesiæ Sutrinæ ultimò & immediatè præfuerant) cum Canonicis Cathedralis Ecclesiæ affuisse, vocemque habuisse cum aliis eligendi. Nos igitur (quoniam deprehendimus testes vestros in perhibendis testimoniis varios extitisse: atque adversus fidem attestationis suæ coram auditoribus vacillasse; & quòd negativam quodammodò astruere satagebant, probare volentes jus electionis ita ad vos spectare, quòd ad adversarios minimè pertineret: Per testes verò partis adversæ fuit sufficienter ostensum, quòd in trium Episcoporum electionibus, de quibus præmissum est, Clerici præsentes affuerint, & vocem habuerint eligendi) præmissam electionem factam eis contradicentibus & exclusis, decrevimus irritandam, Clericos sæpedictos in eam quasi possessionem

(quam

(quam ante controversiam motam habuerant) reducentes. Verùm quoniam in quæstione prædicta, quidquid juris utraque pars in electione habebat, deductum in judicium videbatur, cùm jure civili sit cautum, id venire in judicium, non solùm de quo actum est, ut veniret; sed id non venire de quo nominatim actum est, ne veniret: & secundùm statuta Canonica electiones Episcoporum, ad Cathedralium Ecclesiarum Clericos regulariter pertinere noscantur, nisi alibi secus obtineat de consuetudine speciali: nec ex eo quod Clerici antedicti, se inter eligentes Sutrinos Episcopos probaverunt tertiò extitisse, jus eligendi propter brevitatem temporis usque ad præscriptionem legitimam non producti, sibi adquirere potuerunt: & actore non probante, qui convenitur, & si nihil præstiterit, obtinebit: ab eorum impetitione super electionibus faciendis vos duximus absolvendos, sæpedictis Ecclesiarum Clericis super hoc perpetuum silentium imponentes.

S V M M A R I V M.

1 *Possessorio, & petitorio si spoliatus simul agat & possessionem, & spoliationem probet, sed non dominium obtinet in possessorio, sed succumbit in petitorio.*
2 *Spiritus sancti invocatio non est de substantia electionis, nec de iure, sed ex laudabili consuetudine introducta.*
3 *Missa non est de forma electionis Papæ.*
4 *Solemnitatis levis omissio actum non vitiat.*
5 *Hymni* Te Deum laudamus *decantatio non est de substantia electionis.*
6 *Inventarium non vitiatur ex omissione signi Crucis.*
7 *Vnanimiter fieri dicitur, quod fit nemine discrepante.*
8 *Concorditer fieri non dicitur si vel unus contradicat.*
9 *Conventualis Ecclesia ex proprietate vocabuli dici potest Collegiata tam sæcularis, quàm regularis, & n. 11.*
10 *Et quid ex communi usu loquendi.*
11 *Conventus dicitur Religiosorum, Capitulum sæcularium.*
12 *Petitorium, & possessorium per quæ verba censeatur cumulatum in eodem libello, & num. seqq.*
13 *Consuetudinem intentans videtur utrumque cumulare.*
14 *Petitorium, & possessorium, an & quibus casibus possit simul intentari.*
15 *Probatio plena per contrariam pleniorem conquassatur.*
16 *Probatio probationem non excludit, nisi publicatis attestationibus.*
17 *Probans semiplenè, alio nihil probante, dicitur plus probare, sed non plenius.*
18 *Iuramentum in supplementum defertur semiplenè probanti.*
19 *Nisi adversarius habeat iuris assistentiam, aut iurare velit se non debere.*
20 *Testium fidei detrahitur si sint varii, si vacillant, si satagunt probare negativam.*
21 *Negativa quid, quotuplex, qualiter coarctetur, & quibus modis probari possit, remissivè.*
22 *Beneplacitum Apostolicum non intercessisse probatur ex registris, in quibus non reperitur descriptum.*
23 *Ius eligendi Episcopum unà cum Canonicis Ecclesiæ Cathedralis potest præscribi à Clericis inferiorum Ecclesiarum etiam sine titulo.*
24 *Præscriptio cumulativa iuris instituendi, an requirat titulum, & num. seqq. usque in fin.*
25 *in Præscriptione iuris eligendi titulus non requiritur, si sit cumulativa, secus si privativa, & num. seqq.*
26 *in Præscriptionibus contra ius titulus est necessarius.*
27 *Præscriptio cumulativa non est contra ius, si actus sint simultanei, alias secus.*
28 *Institutionum tres sunt species.*
29 *Institutio corporalis pertinet ad Archidiaconum de iure communi.*
30 *Institutio authorizabilis non potest fieri ab Archidiacono.*
31 *Nec præscribitur sine titulo, aut immemorabili.*
32 *Institutio collativa, quamvis spectet ad Episcopum, tamen Canones non resistunt quin competat inferiori.*
33 *Præscriptio non habens vehementem iuris resistentiam, titulum non requirit.*
34 *Mala fides non præsumitur in eo, qui possidet iure non resistente.*
35 *Centenaria possessio titulum non requirit.*
36 *Et quoad hoc æquiparatur immemorabili.*
37 *Mala fides superveniens non interrumpit præscriptionem iam completam.*
38 *In præscriptione iuris instituendi scientia, & patientia Episcopi est loco tituli.*
39 *Error iuris dubii dat iustam causam præscribendi, & æquipollet errori facti.*
40 *Enunciativæ antiquissimæ probant famam, quæ est loco tituli.*

C*Vm Ecclesia Sutrina*. Si spoliatus possessorio, & 1
petitorio simul agens, possessionem, & spoliationem probet, sed non dominium, obtinet in possessorio, sed succumbit in petitorio: hoc dicit secundùm Jo. Andr. cui subscribunt omnes, & est Decretalis fertilissima habens materiam subtilem, & quotidianam, ut ait Ripa in princ. Dividitur in duas partes principales: In prima ponitur facti, & processus narratio: In secunda distinctio ibi, *nos igitur*. Prima pars subdividitur in quinque, & secunda in duas, ut per Joan. Andr.

Nota primò ibi, *ut moris est*, invocationem Spiritus 2
sancti, quæ secundùm Joan. Andr. *hic in princ.* fit per decantationem Hymni, *Veni Creator*, vel Missæ de sancto Spiritu; non esse de substantia electionis, nec de jure, sed ex laudabili consuetudine introductam. Ad hoc *cap. Quia propter supra de elect.* & hic firmant Abb. & Ripa
uterque *in 1. notab.* Neque obstat, quod in Constitutione 3
Gregorii XV. quæ incipit, *Æterni Patris Filius*, *in §. Matura itaque*, cautum sit electionem Romani Pontificis fieri aliter non posse, quàm in Conclavi, & eo clauso, & post celebratum in eo prima die solitum Missæ sacrificium (scilicet de Spiritu Sancto) & illa verba, fieri aliter non posse, inducant formam, secundùm Felinum *in cap. Dilecta num. 6. vers. Septimum signum, de rescript.* Dec. *cons. 528. num. 11.* Paris. *cons. 19. num. 20. lib. 2.* & actum contrarium ipso jure inficiant, ut notat Bart. *in l. fin. num. 7. ff. de fer.* Jason *in l. Non dubium num. 60. C. de legib.* cùm præsertim celebratio Missæ sub unica determinatione cumuletur cum clausura Conclavis, quę proculdubio est substantialis, ad *leg. Iam hoc iure, §. Sed si*, & ibi Bart. *num. 1. ff. de vulg. & pupill.* Id, inquam, non obstat, quia *in §. Quod si electio*, ubi perstringitur forma substantialis electionis cum decreto irritanti, non repetuntur illa verba, *post celebratum Missæ sacrificium*, quod clarè demonstrat hanc solemnitatem ad electionis validitatem non pertinere. Quare de hoc defectu sicut excipi non potest contra electionem inferiorum, ita nec contra electionem Papæ. Ad hoc *cap. Licèt de vitanda*, & quod ibi dixi *in 3. notabili suprà de elect.*

Ratio supràscriptæ decisionis est, quia hæc levis solem- 4
nitas, cujus omissio actum non vitiat, *l. 1. §. fin. ff. de ventr. inspic.* Aym. *cons. 182. Videtur num. 17. vers. Similiter omis-*
sio. Unde in simili, quamvis in publicatione electionis de- 5
cantari soleat Hymnus Ambrosii, & Augustini, scilicet *Te Deum laudamus*; tamen si omittatur, non vitiatur electio, Specul. *in tit. de elect. §. 1. vers. Consequenter num. 35.*
Bertachin. *in tract. de Episcop. qu. 9. lib. 3.* Similiter quamvis 6
in inventario præmittendum sit signum Crucis, hæc tamen solemnitas levis est, cujus defectus inventarium non inficit, Bart. & alii post eum *in l. fin. §. 1. num. 3. vers. Hæc est forma, C. de iur. deliber.* & eodem modo etsi in instrumento præmittenda sit invocatio nominis Domini, ut notat glossa 1. *in l. Generali, C. de Tabular. lib. 10.* & in Auth. *Vt præpon. nomen Imper. in ver. Authore*, tamen omissa non invalidat instrumentum, secundum Bart. *in l. Si quis ex argentariis, §. Si vitium num. 7. ff. de edend.* & Ripa *hic in 1. notab.*
Sed an hoc ultimum sit verum, & an procedat ex consuetudine,

tudine, plenè notavi *in cap. In nomine Domini in 1. notabili num. 7. infra de testibus.*

7 Secundò nota ibi, *unanimiter elegistis*, hoc verbum, *unanimiter*, innuere actum fuisse celebratum nemine discrepante. Quod apertiùs probatur *in cap. Bona, il secondo, & in cap. Etsi unanimiter suprà de postul. Prælat.* & sentit hìc Innocen. dum ait commendabile esse, ut fiat unanimiter, ut *in cap. Innotuit, de elect.* licèt rarò sic fiat, *c. Nec novum* 8. *qu.* 1. Et quamvis Anton. de Butr. *in cap. Ad aures in* 1. *notab. suprà quod met. cau.* ex eo textu deducat unanimiter factum dici posse, quod factum est à majori parte Capituli, seu Collegii aliquibus contradicentibus: tamen revera ex illa Decretali colligitur oppositum: nam ibi non dicitur simpliciter electionem fuisse unanimiter celebratam, sed unanimiter uno excepto. Quæ exceptio frustrà fuisset adjecta, si verbum, *unanimiter*, verificaretur in majori parte Collegii, ut benè ibi per Imolam *in* 1. *notab.* & Abb. *num.* 1. Tene igitur idem importare aliquid fieri unanimiter, ac nemine dissentiente, prout hìc firmant Abb. Barbat. & Ripa *in* 2. *notab.* Felin. *in cap. Non potest n.* 8. *vers. Idem de verbo unanimiter, de re iudic.* & consentit Bald. *in l. fin. in* 1. *col. de impub. & in l. unic. §. Hit ita in* 1. *col. C. de caduc. tollen.* dum ait hanc dictionem, *unanimiter*, seu unà, esse valdè conjunctivam, & importare summam con-
8 junctionem, & unitatem. Eodem modo concorditer aliquid fieri non dicitur, si vel unus contradicat, ut notat gloss. in Clem. *Ne Romani in ver. Concorditer, de elect. & in cap. Cupientes, in eodem ver. eodem tit. lib.* 6. De quo tamen vide ad saturitatem Felinum contraria jura conciliantem *in d. c. Non potest num.* 8. & hæc nota pro scholaribus, qui in Collegio dicuntur unanimiter, seu concorditer approbati, secundùm Abb.

9 Tertiò nota ibi, *Clerici Conventualium Ecclesiarum*. Collegiatas Ecclesias sæculares posse appellari Conventuales; & sic verbum *Conventus*, congruit non tantùm Collegio Religiosorum, sed etiam Clericorum sæcularium, ut hìc per Abb. *in* 3. *notab.* & Ripa *num.* 4. Ad quod facit etymologia vocabuli: dicitur enim Conventus à conveniendo, ut *cap.* 1. 15. *distin.* Item facit text. in Clem. *Ne in*, ibi Collegiatis sæcularibus, vel regularibus Ecclesiis, *de ætat. & qualit.* & Concil. Trident. *cap.* 4. *in princip. sess.* 22.
10 Subdit tamen Abbas hoc procedere de jure, & ex proprietate vocabuli. Secus de communi usu loquendi, quo Ecclesiæ Religiosorum tantùm appellantur Conventuales. Quod ipsum asserit idem Abbas *in cap. Edoceri in ultimo*
11 *notab. de rescript.* & sequitur Ripa, *ubi suprà*. Et adde Archid. *in cap. Quia sæpe nu.* 2. *de elect. lib.* 6. ubi ait Conventum dici Religiosorum, & Capitulum sæcularium: hæc enim duo ponuntur, ut diversa in Clem. 1. *de magistr.* licèt quandoque ponantur promiscuè, ut ibi notat Cardin. *in* 2. *notab.* Non obstat quod Gemin. *cons.* 131. incip. *Quoniam beneficia num.* 4. decidat Constitutionem Papæ disponentem Prioratus Conventuales vacare, si electi non fuerint infrà sex menses promoti ad Ordines requisitos, non comprehendere Ecclesias Collegiatas sæculares, eò quòd appellatione Ecclesiarum Conventualium de proprietate sermonis non continentur Ecclesiæ Clericorum sæcularium: Etenim ut respondet Ripa, decisio Gemin. est vera, quia verba illius Constitutionis sunt intelligenda secundum communem usum loquendi; sed ejus ratio falsa est per prædicta. Hic tamen usus non est ubique uniformis. Unde in Cathedrali Ecclesia S. Angeli in Vado Collegium Spiritus Sancti, quod est Clericorum sæcularium, ex communi usu loquendi appellatur Conventus: & adde quod notatur per Joan. Andr. & Calder. *in cap. Capitulum suprà de rescript.*

12 Quartò nota ibi, *postulabant*, petitorium, & possessorium reintegrandæ censeri in eodem libello cumulatum per hæc verba, *cum consueverimus electioni interesse, petimus electionem nobis absentibus factam cassari*: secundùm Innocen. *hic in princ.* cui Butr. *num.* 10. & cæteri adstipu-
13 lantur. Rationem reddit Bald. *num.* 3. quia consuetudo est tam juris, quàm facti; & ideò qui intentat consuetudinem videtur simul intentare petitorium, & possessorium. Generaliter autem, quibus verbis utrumque judicium censeatur cumulatum in eodem libello, plenè hìc pro-
14 sequitur Innocentius, & reliqui post eum. Hæc tamen procedunt in possessorio reintegrandæ, seu recuperandæ, quod ut hìc patet, in eodem libello cumulari potest cum petitorio, sicut & possessorium adipiscendæ, ut notant omnes *in l. Naturaliter, §. Nihil commune*, ubi in specie Ripa *num.* 142. *ff. de acquir. possess.* Menoch. *de adipiscend. remed.* 3. *num.* 161. & pleniùs *remed.* 4. *qu.* 64. *à num.* 510. Verùm an hæc cumulatio cum petitorio fieri possit in possessorio retinendæ, ardua, & perdifficilis est questio, de qua consule eundem Menoch. *de retinend. remed.* 3. *qu.* 66. *à num.* 511. ubi novem casus distinguit, & materiam latissimè prosequitur.

Quintò nota ibi, *plenius probavissent*, probationem 15
plenam per contrariam pleniorem vinci, & conquassari. Ad idem *l. Ob earum, §. Si testes, ff. de testib.* Bart. *in leg. Si duo num.* 4. *ff. Uti possid.* text. *in cap. Licet causam*, & ibi gloss. & Doctores *infra de probat.* Surd. *cons.* 135. *num.* 94. *lib.* 1.
Rota *decis.* 366. *num.* 4. *par.* 5. *recentior.* Aliàs tamen probatio 16
probationem non excludit, Ægid. *decis.* 624. *num.* 2. Cassad. *decis.* 2. *de dilat.* Rota *decis.* 585. *num.* 5. *par.* 4. *divers.* nisi publicatis attestationibus, ut in Clem. *Secunda de testib.*
Addit Bald. *hic num.* 6. quod ille, qui semiplenè probat, alio 17
nihil probante, dicitur plus probare, non tamen pleniùs; & ideò in defectum probationis deferendum est Sacramentum semiplenè probanti, juxta textum *in l. Bona fidei, C.*
de rebus credit. Præterquam in duobus casibus. Primus est 18
cùm adversarius habet pro se juris dispositionem, seu assi-
stentiam. Secundus cùm adversarius vult jurare: cùm 19
enim ambo sint ejusdem authoritatis, & uterque pariter sciat veritatem, si reus offert se paratum jurare se non debere, non debet deferri juramentum actori. Secus si non vult jurare. Hæc est gloss. *unic. in iure, in l. Maritus, in ver. Absente, ff. de quæst.* secundùm Bald. qui tamen subdit eam glossam de facto non servari. De materia hujus juramenti suppletorii, seu necessarii, consule Bart. & Doctores *in l. Admonendi, ff. de iureiur.* & Mascardum plura cumulantem *de probat. conclus.* 954. *vol.* 2.

Sextò nota in ver. *Not igitur*, tria quæ detrahunt fidei 20
testium, videlicet si sint varii, si vacillant, si satagunt probare negativam. Quid sit variare, & quid vacillare, notatur *in cap. Præterea de testibus cogen.* & per Bart. *in leg.*
Eos, ff. de fals. & Felin. *in cap. Cum in tua, de testibus*. Et 21
de negativa vide quod notatur *in c. Bona, il secondo de elect.* & latissimè hìc per Ripam *à num.* 70. ubi primò præmittit quid sit negativa, quot sunt illius species, & qualiter coarctetur. Deindè ponit regulam quod negativa sit improbabilis per rerum naturam, eamque dupliciter ampliat. Demum *à num.* 79. prosequitur octo modos probandi negati-
vam: & quoad quartum videlicet per registrum, vide 22
Constitutionem Urbani VIII. super præservatione jurium Sedis Apostolicæ, & inferiorum Ecclesiarum, quæ incipit, *Romanus Pontifex, editam die* 5. *Iunii* 1641. *post princip.* ubi dicitur, *Confirmationes, approbationes, & beneplacita Papæ, præsertim ubi agitur de præiudicio perpetuo semper consuevisse in scriptis expediri, præcipue per litteras Apostolicas, sive sub plumbo, sive in forma Brevis sub annulo Piscatoris; ideo si in registris Apostolicis, quæ fideliter custodiuntur, non reperiuntur descripta, vel registrata, vel non exhibentur originalia litterarum Apostolicarum, aut transumpta, iuxta formam alterius Constitutionis eiusdem Pontificis edita die prima Iunii* 1635. *inde deducitur Romanos Pontifices huiusmodi confirmationes, approbationes, aut beneplacita nunquam concessisse*. Hæc ibi. Quamobrem quod asserunt Doctores, & millies resolvit Rota ex cursu triginta annorum cum observantia subsequuta præsumi beneplacitum Apostolicum, hodie cessat, quia hanc præsumptionem sustulit Urbana Constitutio in his, quæ sunt Ecclesiis, aut personis Ecclesiasticis præjudicialia. Probatur enim negativa eo ipso, quòd beneplacita hujusmodi in rescriptis Apostolicis non reperiuntur descripta, ut scripsi pleniùs *in cap.* 1. *num.* 46. *& seqq. supra de consuet.*

In glossa in ver. *Temporis brevitatem*, nota Clericos in- 23
feriores nomine suarum Ecclesiarum posse præscribere jus eligendi Episcopum unà cum Canonicis Ecclesiæ Cathedralis, ad quos pertinet de jure communi, & in hac præscriptione titulum non requiri. Sed an hoc sit verum, plenè examinabitur in quæstione sequenti.

Ex facto quæsitum est utrum in præscriptione cumulati- 24
va juris instituendi requiratur titulus, necne.

Inter Episcopum Burgi S. Donnini, & Præpositum Buxet jam S. Congregatio censuit Præpositum præscripsisse jus instituendi cumulativè cum Episcopo ad Canonicatus,

be-

beneficia, & Ecclesias in litteris Eugenii IV. designatas, si modò verè de jurepatronatus existant, ad præscriptum Concilii Tridentini *cap. 9. sess. 25.* ut plenè scripsi *in c. Auditis a num. 2. usque in fin. infrà de præscript.* Et quamvis ante diffinitionem hujus causæ actum esset de singulis requisitis ad præscriptionem inducendam; quia tamen ex parte Episcopi opponebatur Præpositum non habuisse titulum coloratum ad quatuor Canonicatus, & duo beneficia suæ Præposituræ: vocatis partibus in contradictorio concordatum est in dubio, An in præscriptione hujusmodi requiratur titulus, ac si requiratur, an de eo constet. Quod Sacra Congregatio proximè habita jussit, ut proponeretur in sequenti, rejecta oppositione Episcopi, quod prius cognoscendum esset in Rota, an constaret de jurepatronatus.

25 Quoad primam partem dubii Doctores conciliantes hanc Decretalem, quæ in præscriptione juris eligendi titulum non requirit, cùm Constitutione Bonifacii VIII. *in*
26 *cap. 1. de præscript. lib. 6.* ubi in præscriptionibus contra jus dicitur necessarius titulus, qui possessori justam causam tribuat præscribendi, censent in terminis hujus Decretalis non fuisse necessarium titulum, quia agebatur de præscriptione juris eligendi cumulativè cum Canonicis, ad quos electio de jure pertinebat: quæ quidem præscriptio non est contra, sed præter, vel secundùm jus commune, quia non privat Capitulum jure eligendi, sed alium adjungit, qui unà cum Capitulo eligat; Constitutio autem Bonifacii expressè loquitur de præscriptionibus contra jus. Atque ita advertit Joan. Andr. *hic prope fin. num.* 22. in hæc verba: Dic quod præscribere contra Canonicos ne eligant est contra jus commune, & ibi necessarius est titulus, sed præscribere quod cùm ipsis eligant istud est præter jus, vel secundùm jus 63. *dist. cap. Obeuntibus*; & ideò talis præscriptio procedit sine titulo, quę opinio Joan. Andr. placuit etiam Anchar. *hic num.* 28. & Ripæ *num.* 122. qui eam tuetur ab objectis Abbatis, & sequitur Felin. *in cap. Si diligenti num. 5. ad fin. de præscript.* ibi, quia non possidebatur jus eligendi ad exclusionem Capituli; illud enim esset contra jus, sed erat præscriptum, ut fieret electio simul ab extraneis, & Capitulo; & idem Joan. Andr. *in cap. Ad decimas num. 4. ad fin.* & ibi etiam Franc. *num. 6. in fin.* & Gemin. *col. 4. vers. Vel secundo, de restitut. spoliator. lib. 6.* Quocirca hanc opinionem quod præscribere contra eum, qui habet intentionem fundatam de jure communi, ita demum egeat titulo, si privativè præscribat, non si cumulativè, dicit videri magis communem, & tenendam Bald. *de præscript. par. 1. 2. part. principalis qu. 8. num. 4. in fin. & num. 5.* & eum sequuta est Rota Caputaq. *part. 3. decis. 306. num. 8. & in causa Placentina voti 20. Novembris 1602. coram Penia*. Ex his contendit Præpositus suam præscriptionem procedere absque titulo, quia non privat Ordinarium facultate instituendi, cùm sit tantùm cumulativa, ut jam censuit S. Congregatio.

27 Verùm hoc primum Præpositi fundamentum non videtur tutum; quia ita demum cumulativa præscriptio dicitur præter, vel secundùm jus commune, si concurrat in eodem actu simultaneo, puta ut extraneus intersit electioni unà cum Collegio, ad quod spectat eligendi facultas; atque in his terminis procedit hoc capitulum, & doctrinæ superiùs relatæ. Secus autem si cumulativa sit talis, ut unus faciat actum seorsim ab alio, & sit locus præventioni, ut in casu Præpositi. Ratio differentiæ est, quia in primo casu jus commune non prohibet, immò approbat, & commendat, ut plures intersint electioni, quo maturius, & prudentius perficiatur, ut *cap. Obeuntibus 63. dist.* Quem citat Joan. Andr. *& cap. Prudentiam*, ibi, *Cum sicut Canones attestantur integrum sit iudicium, quod plurimorum sententiis confirmatur, de offic. deleg.* Quod citat Anchar. loco suprà citato. Hæc autem ratio minimè viget cùm unus eligit, aut instituit seorsim ab alio, quia actus institutionis tunc non absolvitur judicio utriusque; quinimò facultas instituendi pro illa vice abdicatur ab Episcopo in totum, & transfunditur in inferiorem prævenientem, in quo non est tanta præsumptio prudentiæ, & maturitatis. Unde præscriptio hoc casu tanquam contraria juri communi non videtur procedere absque titulo, per reg. *d. cap. 1. de præscript. lib. 6.*

Neque obstat dicta decisio Caputaq. ubi deciditur titulum non esse necessarium, quando beneficiatus non intendit excludere Rectorem, & perceptorem decimarum in totum, sed vult tantùm concurrere. Quia ibi non agebatur de perceptione decimarum per vices, itaut semel illas perciperet beneficiatus, semel Rector Parochialis, sed uterque concurrebat in eodem actu individuo perceptionis decimarum: hoc autem casu si Prępositus præveniat in institutione, non fit locus concursui, sed Episcopus quiescit, & nihil agit pro ea vice, atque ita decisio Caputaq. potius confirmat hanc distinctionem.

Veruntamen ex aliis capitibus non videtur necessarius 28
titulus in præscriptione, de qua nunc est quæstio. Quod ut clarius appareat, oportet primò distinguere tres institutionum species à sacris Canonibus constitutas. Prima 29
species est institutionis corporalis, hoc est immissionis in possessionem: & hæc competit Archidiacono de jure communi absque ulla præscriptione, ut est textus ad litteram *in cap. Ad hæc, de offic. Archid.* ibi, *Institutio corporalis tam super beneficiis, quàm etiam dignitatibus ad ipsum* (hoc est ad Archidiaconum) *debeat pertinere*, & tradit Abb. *in cap. Cum venissent num. 10. & seqq. de instit.*

Secunda species est institutionis authorizabilis, id est 30
approbationis ad curam animarum: & hanc jura prohibent, ac vehementer resistunt fieri posse ab Archidiacono, ut *in cap. Cum satis*, ubi notatur de offic. Archid. ob quam juris resistentiam hæc institutio, vel nullo modo præscri- 31
bitur, vel certè requirit, aut quadragenariam, cùm titulo, aut immemorabilem, ex traditis per Bellam. *cons. 10. Factum est tale num. 5. cum pluribus seqq.* & aliàs *col. 3. circa medium, vers. Secunda requiritur, & col. 17. in princ. vers. Circa quintum*, Aym. *cons. 134. Scripsi alias num.* 14. & sequitur Rota *divers. par. 1. decis. 803. num. 3. & 4.* & hanc Præpositus consentit fieri debere ab Episcopo.

Tertia species media inter corporalem, & authoriza- 32
bilem institutionem, est quam vocant collativam, de qua nunc controvertitur, & hæc quamvis de jure spectet ad Episcopum tantùm, *cap. Cum ex iniuncto in fin. de hæret. lib. 6.* Canones tamen non resistunt quominus competat ex consuetudine Archidiacono. Quinimò huic consuetudini assistunt, ut probatur *in cap. In plebibus 63. dist. in cap. Super eo*, juncta gloss. *in ver. Archidiaconus, de offic. deleg. c. Ad hæc*, cùm glossa *in ver. Consuetudines, de excess. Prælat. in cap. fin.* ubi etiam glossa *in ver. Archid.* gloss. & Doctores *in dicto cap. Cum venissent*. Unde fit, ut hæc institutio absque 33
titulo possit præscribi, quia quotiescunque præscriptio non habet vehementem juris resistentiam, non requirit titulum, *cap. Placuit, §. Potest 16. qu. 3. cap. De quarta*, ubi DD. *cap. Si diligenti*, ubi glossa in *ver. Institutio*, & Felin. post alios *n. 6. vers. Est verum de præscript.* Dec. *cons. 134. Viso puncto sub n. 41. vers. Et ad hoc facit*, dicens decisionem *c. 1. de præscript. lib. 6.* procedere ubi fortiter jus commune resistit præscribenti, Covarr. *variar. resolut. lib. 1. cap. 17. num. 7.* & decidit Rota *in dicta causa Placentina coram Penia*. Ratio est, quia 34
titulus non requiritur in præscriptione, nisi ad excludendam malę fidei possessionem; & mala fides non præsumitur in eo, qui possidet jure non improbante, aut resistente, Innocen. & Bald. *in cap. Per tuas, de testibus*.

Alterum caput quod justificat hanc præscriptionem, est 35
quia Prępositus instituit ab anno 1481. usq; ad annum 1601. atque nititur centenaria possessione, quæ titulum non requirit, Afflict. *decis. 324. num. 6.* & censuit Rota apud Seraphin. *decis. 707. nu. 2.* & Gabriel *commun. concl. de præscript. concl. 1. num. 71. & 73.* ubi aliis pluribus relatis dicit hanc o- 36
pinionem communiter approbari: quoad hoc enim immemorabilis, & centenaria possessio ęquiparantur, Gemin. *in dict. cap. 1. col. 4. vers. Sed quærit Lap.* & ibi etiam Anchar. *col. fin. vers. Quærit etiam circa hoc, de præscript. lib. 6.* Gabr. & Seraph. *locis citatis*.

Neque his obstat laudum anno 1565. latum ab Ormaneto inter Episcopum Cremonæ, & Præpositum Buxeti, quod decernuntur irrita acta omnia utrinque producta: nam uti jam respondit S. Congregatio in alia propositione hujus causæ dictum laudum, quod pertinet ad institutionem, effectum non habuit, quia utraque pars perrexit instituere, ut prius consueverat. Ac prætereà non sustulit jus Præposito acquisitum per præscriptionem annorum supra octuaginta. Nam nec mala fides superveniens interrum- 37
pit pręscriptionem jam absolutam, gloss. communiter approbata *in cap. Vigilanti in ver. Noverit. de præscript.* & scripsi pleniùs *in cap. Si quis num. 50. de regular.* Atque ex his videtur

rur respondendum Præpositi præscriptionem non requirere titulum.

38 Sed quatenus titulus esset necessarius, quod pertinet ad secundam partem dubii, de eo tamen videtur constare sufficienter: nam cùm Propositi instituerint spatio longissimi temporis scientibus, & patientibus Episcopis Cremonensibus, ex quorum concessione acquiri poterat jus instituendi per ea, quæ notantur per Lambert. *de iurepatron. lib. 1. par. 1. qu. 9. num. 69. & l.b. 2. par. 3. qu. 1. art. 10.* Sola hæc patientia præbuit eis justam causam, ac titulum sufficientem ad præscribendum, ut hic tradit glossa *in ver. Brevitatem temporis*, Butr. *col. penult. vers. Vbi ergo patientia*, Cardin. *in 1. opposit.* Imola *num. 25. vers. Secundo modo*, Archid. *in cap. Quia cognovimus 10. qu. 3.* Gemin. *in dicto cap. 1. in fin. de præscr. pt. lib. 6.* Felin. *in dicto cap. Si diligenti nu. 6. vers. Secunda restrictio*, & in terminis institutioni præsupposita Episcopi scientia admittit, ac verum censet Ægid. *d. cons. 10. col. 10. vers. De quarta autem quæstione, & col. 13. vers. Quoad secundam difficultatem*.

Scientia autem, & patientia Episcoporum satis justificatur non solùm ex annuis visitationibus, ex actibus multiplicatis, ac temporis diuturnitate, verùm etiam ex actibus positivis, ut fuit satis dictum in alia positione hujus causæ, Qui quidem actus positivi in materia hujus præscriptionis magis, & enixius operantur, quàm sola taciturnitas, *cap. Ex ore, de his quæ fiunt à maior. par. Cap.* & tradit Abb. *hic num. 5.* Ac prætereà cùm Præpositus ex privilegio Eugenii IV. habeat jus destituendi cum jurisdictione, hinc potuit probabiliter putare fuisse sibi concessum jus instituendi, quod est minus. Ita enim infert in puncto Abb. *in cap. Si quis contra Clericum num. 53. & in cap. Cùm contingat num. 32. in fin.* ubi etiam Anton. de Butr. *col. 5. n. 12. vers. Nisi forte de foro compet.* Lambert. *de iurepatron. 14. art. 1. quæstionis principalis 3. par. 2. lib.* Et quamvis illatio hujusmodi forte non sit juridica, præbuit tamen Præpositus bonam fidem, ac justam causam præscribendi; quia error juris dubii dat titulum sufficientem ad præscribendum, & 39
æquipollet errori facti, Curt. Sen. *cons. 71. Princeps defunctus num. 4.* Alexand. *cons. 214. Ponderatis col. 2. lib. 6.* Joan. de Imola *cons. 98. in quæstione num. 15.* Quinimò Felin. *in cap. De quarta num. 27. de præscript.* ubi docet titulum erroneum juris dubii ignoranti sufficere ad præscriptionem *n. 28.* exemplificat in eo, qui habuit à perito malum consilium, & citat Angel. *in l. Si lege, §. Scire, ff. de petit. hæred.*

Præbuerunt etiam Præpositis justum titulum antiquissimæ enunciativæ, quia probant famam, quæ est loco tituli, Caputaqu. *decis. 356.* incip. *Titulum ad præscribendum ius instituendi*, Rota *decis. 91. num. 2. par. 1. & decis. 290. num. 11. par. 5. recent.* & fuit decisum in causa Tirasonen. juris præsentandi 16. Octobris 1592. coram Blanchetto, & in Eugubina S. Petri de Vigneto 21. Maii 1590. coram Bubalo. 40

DE RESTITUTIONE SPOLIATORUM.

Alexander III. Cantuarien. Archiepiscopo.

CAPUT VII.

CONquerente nobis R. Clerico accepimus, quòd ipsum Ecclesia de VVersort sine judicio spoliasti. Quia verò jam non decet honestatem tuam, Clericos tuæ jurisdictionis, sine manifesta causa & rationabili, suis beneficiis spoliare, quibus teneris paterna provisione consulere: Mandamus, quatenus, si est ita, prædicto Clerico præfatam Ecclesiam cum redditibus inde perceptis restituas: & in pace eam possidere permittas. Restitutione autem facta, si quid adversus eum super præscripta Ecclesia proponere volueris: coram Exoñ. Episcopo delegato à nobis, per te vel per sufficientem responsalem tuum, cum eodem R. ordine judiciario poteris experiri.

S V M M A R I V M.

1 *Spoliatus etiam à iudice iuris ordine prætermisso ante omnia restituitur.*

2 *Clericus, ut beneficio suo privari possit, tria requiruntur.*

1 COnquerente. Spoliatus etiam à judice juris ordine prætermisso ante omnia restituitur. Hoc dicit secundùm Joan. Andr. & omnes.

2 Nota ex textu tria requisita secundùm Abbatem *num. 2.* ad hoc ut Clericus beneficio suo licitè privari possit. Primò enim requiritur causa rationabilis. Secundò, ut causa hujusmodi sit manifesta. Et hæc duo requisita habentur in textu ibi, *Non decet honestatem suam Clericos suæ iurisdictionis sine manifesta causa, & rationabili suis beneficiis spoliare*. Et expone ver. *Manifesta*, id est notoria, ut *cap. Nos in quemquam 2. qu. 1. & ver. Rationabili expone*, id est gravi: nam pro levi causa non debet quis privari beneficio suo, *cap. Inventum 15. qu. ult.* Tertiò requiritur, ut privatio fiat in judicio, seu juris ordine servato: & hoc vult textus ibi, *Sine iudicio spoliasti*. Nam ut inquit Hostiensis in *cap. Licet Heli num. 5. infrà de simonia*. Hic nullus ordo fuit servatus, sed Episcopus non citatum, non confessum, non convictum, nec aliqua præmissa inquisitione istum Clericum voluntate capitanea beneficio spoliavit; Et ideò quia ex hoc meritò reddidit se suspectum, datur ei judex. Et idem dicunt ibi Joan. Andr. *num. 7. post med. vers. Nec obstat*, Butr. *num. 13. in fin.* Anchar. *num. 7. vers. Non obstat*, & reliqui omnes. An autem hæc vendicent sibi locum in Papa, ita ut sine justa causa, & juris ordine non servato possit Clericum suo beneficio, vel officio privare, scripsi latissimè *in cap. Consultationibus à num. 24. usque ad num. 83. infrà de Clericis ægrotant.*

DE RESTITUTIONE SPOLIATORUM.

Cælestinus III.

CAPUT XI.

GRavis ad nos querela: & infrà. Mandamus, quatenus si vobis constiterit de præmissis: prædictum Archidiaconum, ablata prænominati Monasterii Fratribus cum integritate restituere, damna plenariè resarcire, & de illatis injuriis competenter satisfacere compellatis, proviso, ut non tantùm fructus à novo & violento possessore perceptos, sed quos (si eis possidere fuisset licitum) possessores veteres percepissent, reddi faciatis eisdem.

S V M-

S V M M A R I V M.

1 *Violentus rem cum fructibus etiam, qui percipi potuissent restituere, damna resarcire, & de iniuriis satisfacere compellitur, & num. 7. cum quatuor seqq.*
2 *Fructus intelliguntur deductis impensis, qua quarendorum, colligendorum, conservandorumque eorum gratia fiunt.*
3 *Impensas pro quærendis, colligendis, & conservandis fructibus deducit etiam prædo.*
4 *Et nullus casus intervenire potest, qui hoc genus deductionis impediat si impensa sint necessaria, & n. 5.*
Fallit tamen in Decimis prædialibus, n. 6.
5 *Redditus, proventus, & obventiones lucrum significant.*
6 *Decimæ prædiales solvi debent sine ulla deductione seminis, & aliorum sumptuum, qui fiunt in agricultura.*
7 *Interdictum recuperandæ ad quos se extendat.*
8 *Spoliato facienda est integerrima restitutio etiam quoad locum, in quo res posita erat.*
9 *Item resarcienda sunt damna illata in spoliatione.*
10 *Item de illatis iniuriis competenter satisfaciendum.*
11 *Item restituendi sunt fructus etiam qui percipi potuissent.*
12 *Spoliato non satisfit de iniuriis, nisi de iis specialiter agatur, sed restitutio fructuum, & resartio damnorum veniunt etiamsi non fuerint petita.*
13 *In fructibus perceptis ante motam litem regulariter non fit condemnatio, nisi expresse petantur in libello, & num. 15.*
14 *Fallit quando agitur de vi expulsiva, aut compulsiva, vel petitione hereditatis.*
16 *Fructus quando accessoriè petuntur in libello, si in eis non fiat condemnatio, non potest de eis amplius agi, nec super omisso sententia ferri.*
17 *Secus si petantur principaliter, & iure actionis.*
18 *Fructus alii sunt naturales, alii industriales, alii civiles.*
19 *Fructus naturales qui sint.*
20 *Fructus industriales qui.*
21 *Fructus an iudicari debeant naturales, vel industriales, relinquitur arbitrio iudicis.*
22 *Et quomodo huiusmodi arbitrium sit regulandum.*
23 *Oliva, & oleum sunt fructus industriales.*
24 *Fructus omnes, qui seminantur, industriales sunt.*
25 *Fœnum, & palea fructus industriales dicuntur.*
26 *Item lana, & lac.*
27 *Item aucupia, venationes, & piscationes.*
28 *Item lapidicina, & cretofodina.*
29 *Item cervisia.*
30 *Pascua sunt fructus naturales, nisi falce secentur.*
31 *Fructus civiles qui dicantur, & num. seqq.*
32 *Pensiones domorum, usura, vectura navium, mercedes iumentorum, & operæ servorum dicuntur fructus civiles, & num. seqq.*
34 *Pensiones domorum, quo sensu ab aliquibus vocentur fructus industriales.*
35 *Fructus civiles magis accedunt naturalibus, quàm industrialibus.*
36 *Pensiones Ecclesiasticæ absque dubio inter fructus civiles computantur.*
37 *Possessor malæ fidei dicitur verè, & iuris præsumptione.*
38 *Possessor malæ fidei verè dicitur qui possidet rem, quam pro certo scit esse alienam, & num. 108.*
39 *Item is, qui pro certo scit rem non esse suam.*
40 *Possessor malæ fidei iuris præsumptione dicitur ille, cum quo supra re, seu dominio rei lis fuit contestata, & num. 108. & latius num. 110. & 111.*
41 *Possessor malæ fidei, an quis efficiatur per solam denuntiationem.*
42 *Possessor bonæ fidei dicitur, qui ignorat se alienum possidere, & cogitationem dominii possidet.*
43 *Item qui credit tradentem esse Dominum.*
44 *Possessorum bonæ, vel malæ fidei multiplex divisio.*
45 *Possessor bonæ fidei semper sine titulo facit fructus industriales suos, & naturales in quantum eos consumpsit: sed naturales extantes nunquam facit suos.*
46 *Si verò habuit titulum, fructus omnes facit suos etiam naturales non consumptos.*
47 *Consumptio in fructibus naturalibus idem operatur, quod industria, & cultura in industrialibus, & num. 62.*
48 *Mutuum per consumptionem reconciliatur, etiamsi quis causam habeat à fure, & prædone.*
49 *Possessor bonæ fidei etiam sine titulo suos facit fructus civiles, quos diligentia sua percepit, & ei solvens liberatur, & num. 63.*
50 *Si verò ex diligentia alterius facit quidem suos, sed ei solvens non liberatur, nisi habuerit iustam causam solvendi, & num. 63.*
51 *Possessor bonæ fidei tenetur restituere fructus, quos non fecit suos, si extant eo modo, quo tenetur rem ipsam restituere, & sic rei vendicatione.*
52 *Si verò sunt consumpti, & ex eis factus est locupletior, tenetur illis restituere condictione sine causa, vel condictione generali, & num. seqq.*
53 *Rei vendicatio non datur contra Dominum, sed ipsi Domino, & num. 56.*
54 *Possessor bonæ fidei, an in dubio ex fructibus naturalibus consumptis præsumatur factus locupletior.*
55 *Possessor bonæ fidei, in quibus casibus facit fructus suos, nihilominus si extant, tenetur illos restituere officio iudicis, & num. 56.*
56 *Officio iudicis ex æquitate succurritur, ubi actio deest.*
57 *Possessor bonæ fidei post consumptionem fructuum, quos suos fecerat, etiam industriales, & civiles, seu illorum æstimationem restituere tenetur condictione sine causa, quatenus ex illis factus est locupletior, & n. seqq. sed vide num. 60.*
58 *Condictio sine causa datur ex æquitate contra eum, qui factus est locupletior non modo ex re mea, sed etiam ex re mihi debita.*
59 *Locupletior factus, quando quis dicatur.*
61 *Possessor malæ fidei etiam non violentus, sive habeat titulum, sive non, fructus etiam industriales non facit suos.*
62 *Fallit si sint consumpti.*
63 *Et quid in fructibus civilibus.*
64 *Possessor malæ fidei sine titulo tenetur de fructibus perceptis, & qui percipi potuissent.*
65 *Et percepti si extant, peti possunt rei vendicatione, si sunt consumpti, condictione sine causa, vel iniusta, aut rei vendicatione utili, & num. seqq.*
Item condictione furtiva, num. 67.
66 *Rei vendicatio utilis datur adversus eum, qui dolo desiit possidere.*
67 *Possessor malæ fidei sine titulo fructus consumendo dicitur furtum committere, non autem percipiendo, & num. 69. 88. & 133.*
68 *Contra furem omnis actio degenerat.*
70 *Possessor malæ fidei sine titulo de fructibus percipiendis convenitur officio iudicis.*
71 *Possessor malæ fidei cum titulo tenetur de fructibus perceptis, non autem de percipiendis.*
72 *Fallit in quatuor casibus, in quibus etiam de percipiendis tenetur.*
73 *Item fallit in eo, qui studiosè patitur fructus maturos corrumpi.*
74 *Item in eo, qui mala fide possidet rem minoris.*
75 *Item fallit generaliter cum titulus est à iure reprobatus.*
Titulus reprobatus à iure habetur pro non titulo, ibid.
76 *Distributiones quotidianas perceptas, & quas percipere potuisset, an malæ fidei possessor restituere teneatur, & num. seqq. usque ad num. 97.*
77 *Distributiones quotidianæ non computantur inter fructus, nec fructus dicuntur, & num. seqq. & num. 83.*
Contrarium, num. 82.
Declaratur, num. 84.
78 *Distributiones quotidianæ nihil commune habent cum corpore beneficii, sed dantur in recompensam servitii.*

79 *Quandoque manualia, quandoque victualia appellantur.*
80 *Dantur pro opere divino, & tanquam merces laboris.*
Declaratur, num. 87. 89. & 91.
81 *Salarium debetur etiam exercenti ministerium alteri demandatum, si in tali ministerio non sit electa industria persona, sed tantum effectus opera, num. 39.*
82 *Distributiones quotidianæ plenius acquiruntur, quàm fructus Præbendæ, & ideo Clericus de eis testari potest.*
83 *Distributiones quotidianas, quas malæ fidei possessor percipit Divinis interessendo, tenetur restituere, etiamsi ex parte impediti nulla præcesserit protestatio, & num. 95.*
Et quid in percipiendis, num. 99.
84 *Distributiones quotidianæ non computantur in valore fructuum.*
85 *Sed tamen sub fructibus comprehenduntur.*
86 *Condemnatio in beneficialibus ex stylo Rotæ non fit, nisi cum fructibus perceptis, & sub fructibus semper comprehenduntur distributiones quotidianæ.*
87 *Distributiones quotidianæ perceptæ sine titulo, vel cum titulo reprobato, & sine iuris fomento restituendæ sunt.*
88 *Et eas percipiens cum titulo reprobato committit furtum, vel rapinam.*
89 *Non debentur in servientibus, nisi sint canonicè instituti.*
90 *Dæmonium non sufficit eiicere per pœnitentiam in oratione, & ieiunio, nisi restituantur fructus iniustè percepti.*
91 *Servitium, & labor non attenditur à iure, nisi in habentibus legitimum ingressum in casibus, locis, & temporibus permissis.*
92 *Mercedem prætendere non potest gerens negotia mea me invito, nec expensas repetit, licet gesserit.*
94 *Distributiones quotidianas, quas malæ fidei possessor Divinis interessendo percipere potuisset, non tenetur restituere, nisi præcesserit protestatio spoliati, & num. seqq.*
96 *Fallit in casibus, remissivè.*
97 *Possessor, qui ab initio fuit bonæ fidei, & posteà effectus est malæ fidei, an faciat fructus suos, & numer. seqq.*
Quid si mala fides superveniat cum mutatione personarum, num. 98.
Et quid si in eadem persona, num. 100.
98 *Hæres habens malam fidem, cum defunctus haberet bonam, fructus suos non facit.*
99 *Mala fides superveniens cum personarum mutatione impedit fructuum acquisitionem.*
100 *Mala fides tam præsumpta, quàm vera superveniens sine personarum mutatione, non impedit acquisitionem fructuum, & num. seqq.*
Et quid operetur huiusmodi acquisitio, num. 113.
Contrarium, num. 106.
101 *Quoad fructuum acquisitionem solum initium spectandum est.*
Contrarium, num. 106.
102 *Intellectus* l. Qui scit, §. Bonæ fidei, ff. de usur. *& numer. 127.*
103 *Intellectus* l. Bonæ fidei, ff. de acquiren. rerum dominio, *& num. 109.*
104 *Mala fides superveniens de iure Canonico, an impediat fructuum acquisitionem.*
105 *Argumentum ab acquisitione ad usucapionem non valet, & multi possunt acquirere, qui non possunt usucapere, & num. 134.*
106 *Fructuum quoad acquisitionem spectanda sunt singula temporis momenta bonæ, vel malæ fidei.*
107 *Intellectus* l. Qui bona fide, ff. de acquir. rerum domin.
108 *Mala fides præsumpta oritur post litis contestationem, mala fides vera post rem iudicatam, seu fundum evictum.*
110 *Possessor bonæ fidei tenetur restituere fructus etiam industriales, & consumptos à die motæ litis, & num. seqq.*

:

111 *Possessores bonæ fidei post litem motam incipiunt malæ fidei possessores esse; & quasi prædones tenentur.*
112 *Et hæc est præsumptio iuris, & de iure adeò, ut quantumvis iustam causam litigandi habuerint, à fructuum restitutione non excusentur.*
114 *Et tenentur restituere non tantum perceptos, sed etiam qui percipi potuerunt à die motæ litis.*
115 *Quod procedit si titulum non habeant.*
116 *Nisi occupaverint rem lite pendente.*
117 *Distributiones quotidianas non tantum perceptas, sed etiam quas percipere potuisset, bonæ fidei possessor tenetur restituere à die controversiæ motæ.*
118 *Sed quoad eas, quæ percipi potuissent, necessaria est protestatio.*
119 *Possessor bonæ fidei ante litem motam non solet condemnari à Rota ad restitutionem fructuum.*
Nisi adhuc extent, vel ex consumptis factus sit locupletior, num. 122.
120 *Neque ad hoc requiritur bona fides positivè, sed sufficit abesse malam fidem.*
121 *Possessor, qui ante litem motam fuit in mala fide, condemnatur ad restitutionem fructuum à die occupationis, seu intrusionis.*
122 *Possessor bonæ fidei, an teneatur restituere fructus extantes, vel consumptos, ex quibus factus est locupletior, aut eorum æstimationem etiam ante motam litem.*
123 *Fructus, qui petuntur non accessoriè, sed principaliter tanquam sors, & capitale, restituendi sunt à bonæ fidei possessore etiam ante motam litem, & numer. 127.*
124 *Manutentio ex stylo Rotæ datur pro terminis pensionum decursis etiam ante motam litem, quando ad illos principaliter agitur.*
125 *Legata annua debentur decursa non modò ante motam litem, sed etiam ante apertas tabulas, & statim à die obitus testatoris.*
Etiamsi legata fuerint legatario ignota.
127 *Alimenta, & annuæ præstationes, quæ sortem principalem constituunt, debentur etiam decursa ante petitionem, & interpellationem.*
128 *Possessor, qui ab initio fuit malæ fidei, & posteà effectus est bonæ fidei, an faciat fructus suos, & num. seqq. usque ad num. 142.*
129 *Quid si bona fides supervenerit cum personarum mutatione.*
Et quid si superveniat sine mutatione personarum, num. 140.
130 *Bona fides hæredis, qui successit defuncto malam fidem habenti, non prodest quoad fructuum acquisitionem.*
131 *Hæres succedit etiam in vitium, & malam fidem defuncti, & num. seqq.*
132 *Hæres post litem contestatam tenetur de fructibus perceptis, & percipiendis.*
133 *Fructus percipiens cum mala fide dicitur furtum committere, & illos usucapere non potest.*
134 *Usucapere qui non potest, longè minus potest acquirere.*
135 *Successor singularis non succedit in vitium eius, à quo causam habet, & bona fides superveniens prodest ei quoad fructuum acquisitionem.*
136 *Prælatus non dicitur successor universalis sui prædecessoris, nec eius personam repræsentat.*
137 *Et mala fides prædecessoris non impedit, quin successor habens bonam fidem faciat fructus suos.*
138 *Prælatus quamvis succedat in universum ius Prælaturæ, non tamen succedit in ius prædecessoris, nec ab eo causam habet, sed à superiore ipsum instituente.*
139 *Prælatus successor potest bona fide præscribere, licèt prædecessor habuerit malam fidem.*
140 *Bona fides superveniens in eadem persona cum legitima causa putandi se bonæ fidei possessorem prodest quoad acquisitionem fructuum; secus si superveniat absque legitima causa, & num. 141.*
141 *Possessor malæ fidei ab initio, qui posteà ex sola cogitatio-*

tatione putat se habere bonam fidem, non facit fru-
ctus suos.
142 *Possidendi causam nemo potest sibi mutare sine justa, &*
legitima causa superveniente.

1 GRavis. Violentus rem cum fructibus etiam, qui per-
cipi potuissent restituere, damna resarcire, & de
injuriis satisfacere compellitur. Hoc dicit Joan. Andr.
Bald. Bellam. Butr. Anchar. Imol. Abb. Joan. de Anan. &
Bero. Prima pars decisè ponit querelam, super qua secun-
da dat judicem ibi, *mandamus*, cui quatuor tantùm man-
dat, quæ per se patent Joan. Andr.
2 Nota primò ibi, *Possessores veteres percepissent*. Fru-
ctus intelligi qui supersunt deductis expensis, quæ quæren-
dorum, cogendorum, conservandorumque eorum gratia
3 fiunt, quod locum habet etiam in malę fidei possessoribus,
& si prædones sint, *l. Si à Patre*, *§. Fructus*, *& leg. Planè*
in fin. ff. de petit. hered. & l. 1. Cod. de fruct. & lit. expens.
4 Imò nullus casus intervenire potest, qui hoc genus dedu-
ctionis impediat, dicit text. *in l. Fundus qui dotis in fine pri-*
mi responsi, ff. famil. Ercifcund. l. Fructus, juncta glossa in
ver. Impensa, ff. solut. matrim. & hìc notant gloss. 3. *in prin.*
Hostiens. *num. 2. in ver. Percepissent*, Joan. Andr. *num.* 6.
5 & Joan. de Anan. *num.* 7. Nam redditus, proventus, &
obventiones lucrum significant; & ideò dicuntur deductis
expensis, *l. Fundi Trebatiani, ff. de usufr. legat.* Bald. *hic n.* 1.
vers. Et ideo nota, scilicet necessariis, ut *l. Fructus, ff. de*
operis servor. l. Quod in fructus, ff. de usur. l. Qui mutuam,
§. finali, ff. Mandati, Gloss. Hostiens. & Joan. Andr. *loco*
citato. Et idem Bald. *in l. Si quis sciens nu.* 11. *vers. Quæ-*
ro hic quidam possidet, *Cod. de rei vendicat.* Paul. de Castr.
in l. Certum num. 1. *C. eodem*, Covarr. *in Reg. Peccatum 2. par.*
§. 6. num. 4.
6 Hoc tamen fallit in decimis prædialibus, quæ solvi de-
bent ex integris fructibus sine ulla deductione seminis, &
aliorum sumptuum, qui fiunt in agricultura, ut *cap. Tua*
nobis infrà, de decimis, dicta glossa 3. *hic*. Et speciale
in decimis est secundùm Bald. *hic num.* 1. *in fin.* Secus
enim in aliis casibus, ut *l. Si necessarias*, *§. final. ff. de pi-*
gnor. action.
7 Secundò nota ex text. *Latitudinem interdicti recuperan-*
dæ, quia in eo venit primò integerrima rei invasæ restitu-
8 tio, ut patet ibi, *Cum omni integritate*, adeòut restitutio fa-
cienda sit etiam quoad locum, ut notat Archid. *in cap. Mi-*
nor num. 2. 17. *quæst.* 4. id est, ut reponatur in loco, in quo
erat tempore spoliationis: ad quod allegatur textus in
cap. Reintegranda 3. quæst. 1. Reintegranda sunt omnia ex-
poliatis, & in eo loco unde abscesserunt, funditus revocan-
da: ubi glossa *in ver. In eo loco*: dicit etiam ultra mare;
9 & omnia sunt revocanda sumptibus spoliatoris. Secun-
dò in ea venit plenaria resartio damnorum illatorum in
10 spoliatione, ut ibi, *damna plenariè resarcire*. Tertiò ve-
nit competens satisfactio injuriarum, ut ibi, *& de illatis*
11 *injuriis competenter satisfacere*. Quartò venit restitutio
fructuum non modò perceptorum à violento possessore,
sed etiam eorum, qui ab antiquo possessore percipi potuis-
sent, ut in vers. *Provisuri*. Et hìc notant Butr. *n.* 2. Imo-
la *n.* 1. *&* 2. & Abb. *in* 1. *notab.* Bero. *num.* 1. *& seqq.* Joan.
Andr. & omnes *in summario text.*
12 Adverte tamen, quia satisfactio pro illatis injuriis non
venit, nisi de ea specialiter agatur. Sed reliqua, id est
restitutio rei, resartio damnorum, & restitutio fructuum,
veniunt etiam si petita non fuerint, *cap. Querelam, de*
elect. junct. *princip. cum fin.* Et hìc sentit gloss. 2. & aper-
tè tradit Innocent. *num.* 2. *in ver. Compellatis*, & Abbas
13 *eodem num. vers. Et licet omnia prædicta*, & in fructibus
perceptis ante motam litem, quamvis regulariter non pos-
sit fieri condemnatio, nisi expressè petantur in libello, ut
l. Item sciendum, ff. de ædilit. edict. l. Partium, ff. de Usu-
14 *ris*: tamen hoc fallit quando agitur de vi expulsiva, ut
interdicto, *Unde vi*, vel Constitutione, *Si quis in tantam*,
& idem si agatur de vi compulsiva, *Ut quod metus causa*;
tunc enim venit omnis causa, etiamsi non petatur, *l. 3. §.*
Rectissimè, & l. Idem est, §. ultimo, & l. Si plures, ff. de vi, &
vi armat. l. Si quis in tantam, Cod. Unde vi, l. Sed & partus,
ff. Quod met. caus. & cap. 1. *suprà eodem tit.* Rursus idem est si
agatur petitione hæreditatis, in qua similiter omnia ve-
niunt ratione universitatis, *l. Item videndum est, §. fin. & l.*
Non tantum, & l. Item veniunt, §. Fructus, & per tot. ff. de pe-
tit. hæredit. & hic tenent Innoc. *num.* 1. *vers. Sed licet*, Ho-
stiens. *in princip. in ver. Et damna, vers. Et hoc verum est*,
Joan. Andr. *num.* 2. *eodem vers.* Bald. *num.* 11. Bellam.
num. 1. *&* 2. & Bero. *num.* 50. *in fin. vers. Tertia sit conclu-*
sio, & num. 51.
In aliis verò casibus secundùm Innoc. *d. num.* 1. *vers. &* 15
not. Si in libello non petantur ea, quæ veniunt accessoriè,
ut fructus, damna, & interesse, vel etiamsi petantur, sed ni-
hilominus sententia feratur super principali non habita 16
mentione accessoriorum, de cætero de eis agi non potest,
nec potest ferri sententia super omisso, *l. 4. C. de possess. l.*
Eos in bona, Cod. de Usur. l. Qui per collusionem, §. fin. ff. de act.
empt. l. Certum, ff. de eo quod cert. loc. Sin autem plura petan- 17
tur non quasi accessoria, sed quasi principalia, & jure
actionis; tunc secus est, ut in præallegat. *l. Centum*, & cum
Innocentio concordant Host. *num.* 1. *vers. Dicitur*, Joan.
Andr. *num.* 3. Butr. *num.* 14. Bellam. *num.* 3. *vers. Pone ergo*,
& alii communiter.
In glossa tertia inquirendum est, An & quos fructus te- 18
neatur restituere possessor, qui convincitur injustè posside-
re. Ad evidentiam præmittendum est primò fructus esse
in triplici differentia: alii enim sunt naturales: alii indu-
striales: alii civiles, ut distinguunt Bartol. *in leg. Et ex di-*
verso num. 1. *ff. de rei vendicat.* & communiter Doctores.
Licèt glossa ponat tantùm duas species. Naturales sunt, 19
quos natura spontè sua sine ulla, vel modica hominis indu-
stria producit, ut poma, ficus, & similia, *l. Fructus percipien-*
do, ff. de usur. l. Bonæ fidei, ff. de acquiren. rerum domin. gloss.
& omnes hìc, Menoch. plures cumulans, *de arbitr. cas.* 210.
num. 2. Et secundùm Bald. *hic num.* 9. *vers. Tunc autem*,
fructus naturales sunt, in quibus percipiendis non requi-
ritur cura, & cultura solemnis, licèt in aliquibus requira-
tur aliqua modica, & perfunctoria cura, & modica ex-
pensa; de qua non est curandum. Item secundùm eum
num. 10. Fructus naturales sunt, quando apparatus naturæ
præcedit apparatum hominis, ut fructus arborum; nam
poma in Divina Scriptura dicuntur, *Fructus qui spontè na-*
scuntur, Genes. *cap.* 1. id est sine vi, & scissura aratri, &
absque arte, & agricultura, quia totum, vel quasi totum
sola natura perficit; ideò dicuntur fructus naturales à
prædominio. Industriales sunt, in quibus plurimum 20
versatur hominum industria, *d. leg. Fructus, ff. de usur.* ut
frumentum, vinum, & hujusmodi, quæ per solam indu-
striam accommodantur usibus hominum, *l. Si fundi, ff. de*
rei vendic. & generaliter ut inquit Cyn. *in leg. Certum n.* 1.
C. eod. Cùm circa omnes fructus colligendos operetur natu-
ra, & industria hominis; in segetibus, & vineis major
versatur industria, quàm in primis; & ideò nos vocamus
segetes fructus industriales, & uvas, quia in his exigitur
multa industria, ut colere terram, seminare, sarculare, mun-
dare, potare, ligare, herbam succidere, & hujusmodi, quæ
sunt artis, facere. Poma verò, & pira, & his similia voca-
mus fructus naturales, ibi enim non oportet, nisi vermes
removere, & fructus colligere. De his autem fructibus,
quinam propriè dicantur naturales, vel industriales, non
potest dari certa doctrina: Sed hoc relinquitur arbitrio ju- 21
dicis, ut communiter dicunt Legistæ *in leg. Certum*; u-
bi in specie Cynus *num.* 2. *vers. Posset tamen de aliquibus, Cod.*
de rei vendicat. & in l. Et ex diverso, ubi Bartol. *num.* 2. *ff.*
eod. Abb. *hic nu.* 3. *vers. Et de illis fructibus*, & Bero. *n.* 9.
vers. Nonnulli, Soccin. Sen. *cons.* 251. *Quoniam in præsenti*
num. 24. *vers. Superest postremo lib.* 2. Covarr. *lib.* 1. *va-*
riar. resolut. cap. 3. *num.* 16. Menoch. *de arbitrar. d. cas.*
210. *num.* 20. Quod quidem arbitrium precedens judex ita 22
regulabit, ut industriales reputet, in quibus magis versa-
tur hominum industria, & labor, quàm natura: & è con-
verso naturales, in quibus magis operatur natura, quàm
industria, argum. *leg. Quæritur, ff. de stat. homin. cap. Si*
testes, §. Hermaphroditus 4. quæst. 3. & tenent Doctores 23
præallegati: unde oliva, seu oleum inter fructus industria-
les recensentur, quia per solam industriam accommodan-
tur usibus hominum, ut *l. Si eis, & si fundi, ff. de rei ven-*
dicat. & notat Bart. *in dict. l. Et ex diverso num.* 2. Bald. *hic*
num. 10. *vers. Excipio vites, & olivas*, Abb. *num.* 3. *vers. Du-*
bitatur enim, & Bero. *num.* 10. Item omnes fructus, qui se- 24
minantur, sunt industriales, quia cultus hominis magnus
præcedit opus naturæ, ut Bald. inquit *dicto nu.* 10. *vers. Por-*
rò. Et similiter fœnum, & palea, in quo percipiendo 25
sit magna expensa, inter fructus industriales compu-

tantur propter grandem operam, quæ requiritur, secundùm
26 eum. Et idem dicendum de lana, & lacte propter emun-
gentis, & tondentis operam, quia non sunt in rudi usu,
sed terminantur inter aliquod ministerium, ut idem
ait *dicto num.* 10. *vers. Item lac, & lana*. Et notat glossa
in §. Si quis à non Domino in ver. Curam, Instit. de rerum
divis. Bart. *in d. l. Et ex diverso num.* 2. *ff. de rei vendicat.* &
27 Abb. *hic num.* 3. *vers. De lana, & lacte*. Sed & aucupia, ve-
28 nationes, & piscationes. Item lapidicinæ, & cretofodinę in
fructibus industrialibus computantur; quoniam etsi ex
corpore rei sint, tamen in his comparandis magis versatur
hominis industria, quàm natura, ut hic per Bero. *num.* 16.
29 & de similibus *num.* 11. *& seqq.* Rursus si ex pomis fit cervi-
sia, initium habet naturæ, sed ex industria perficitur, &
id, quod deficit naturæ, ars supplendo facit artificiale,
quod in sua ruditate est naturale; & ideò cervisiam inter
fructus industriales computat Bald. *eodem num.* 10. *vers. I-*
30 *tem si ex pomis*. Sed pascua ponit inter fructus naturales,
nisi falce secentur, & in horrea reponantur, ut in *vers. Pa-*
scua autem, & concordat Bero. *hic num.* 2. facit text. *in l. Si*
usufructuarius messem, ff. Quibus modis usufr. amitt. ubi pa-
rificantur fœnum cæsum, spica incisa, uva adempta, & oli-
va excussa.

31 Civiles dicuntur, qui non principaliter nascuntur ex re,
sed ex provisione hominis, hoc est propter usum rei jure
32 civili percipiuntur, ut sunt pensiones domorum, usuræ,
vecturæ navium, mercedes jumentorum, operæ servo-
rum, & aliæ hujusmodi obventiones, ut probatur *in leg.*
Domum, C. de rei vendicat. & in l. Si navis, ff. eod. juncta *l.*
Vsura, ff. de verbor. signific. & l. Vsura, ff. de usur. Abb. *hic*
33 *num.* 3. *vers. Sed dic clarius*. Et quamvis Menoch. *de arbitr.*
d. cas. 210. *num.* 29. existimet hanc denominationem fru-
ctuum civilium commentitiam esse, nec ullo jure probari
contra ea, quæ scripserat in tractatu *de recuperan. possess.*
remed. 15. *qu.* 40. *num.* 577. tamen verè dici possunt fructus
civiles, seu legales, quia sunt à jure introducti, & inventi,
ideòque non dicuntur fructus simpliciter, sed ut legitur *in*
d. l. Vsura, vicem fructuum obtinent, *& in l. Prædiorum*,
ff. de usur. pensiones pro fructibus accipiuntur. Unde non
sunt fructus propriè, sed fictè, & sic legis ministerio adin-
venti, quia lex est illa, quæ fingit, non autem natura, *l. Si*
fortè, ff. de Castrens. pecul. Et ideò accessiones civiles vocan-
tur per glossam *in d. l. Si navis in ver. Percipitur, ff. de rei ven-*
dicat. & in d. l. Vsura in glossa finali, ff. de verbor. significat. ut
34 benè hìc per Bero. *num.* 9. *vers. Fructus civiles sunt*. Nec re-
fert, quòd aliqui recenseant pensiones domus inter fructus
industriales, ut Bald. *in leg. Si traditio in fin. Cod. de act. empt.*
ubi eos industriosissimos appellat, & alii, quos refert Ro-
ta in Romana pecuniaria 29. Aprilis 1598. coram Blanchet-
to, & 20. Junii 1594. coram Penia. Quoniam idcirco
eos sic appellant, quia proveniunt ex provisione hominis,
id est ex præcedente contractu locationis, vel alterius
obligationis; verè tamen natura illos non producit, nec
sola hominis industria, sed magis legalis auctoritas, nec
talis industria versatur circa laborem, & culturam, quæ
tribuit titulum pro fructibus irrevocabiliter acquirendis,
à qua speciem, & denominationem sumunt fructus in-
dustriales. Unde Bald. & alii, qui hos fructus nuncupa-
runt industriales, impropriè sunt locuti, ut post Guttier.
de Tutel. cap. 23. *num.* 5. *Adver. tit.* Rota *decis.* 3. *n.* 56. *part.* 7.
35 *recent.* Licèt fateamur fructus civiles magis accedere na-
turalibus, quàm industrialibus, ut tradunt Alexan. *cons.*
144. *Circa primum num.* 7. *lib.* 5. *& cons.* 181. *In causa*,
& lite num. 6. *lib.* 2. ubi quod sunt ad similitudinem natura-
36 lium, Rota *d. dec.* 3. *num.* 41. Et quicquid sit in pensioni-
bus domorum, certè in pensionibus Ecclesiasticis res est
extra dubium, quia in his nec considerari potest industria,
quæ perpenditur in locandis domibus, & constituendis
censibus; & ex qua desumitur, ut afficitus, & fructus ci-
viles dicantur industriales, cùm pensiones Ecclesiasticæ nul-
la hominis industria, seu ministerio percipiantur, sed ex
solo titulo reservationis Apostolicæ, ut per Rotam *dicta de-*
cis. 3. *num.* 58.

37 Præmittendum secundò malæ fidei possessorem dici ve-
rè, & juris præsumptione.

38 Malæ fidei possessor verè is dicitur, qui rem possidet,
quàm pro certo scit esse alienam, & ad alium pertinere,
cap. Si virgo 34. *quæst.* 2. *cap. finali*, & ibi Doct. *de præscript.*
Innocent. & Abb. *in cap. Vigilanti eodem titul.* Joan. Andr.
in regul. possessor. de regul. iur. lib. 6. Bald. *in Authen. ad hæc, de*
Vsur. Abbas *hic num.* 15. & Bero. *num.* 17. & ad hanc spe- 39
ciem refertur etiam is, qui scit rem pro certo non esse
suam; quoniam scire debuit esse alienam; & ideò verè di-
ci potest malæ fidei possessor, ut *l. final. C. Vnde vi*, ubi oc-
cupans possessionem vacantem tenetur eam Domino resti-
tuere, sicut prædo, & fur, *cap. Si quid invenisti*, ubi August.
Si quid invenisti, & non reddidisti, rapuisti, & cap. Multi,
ubi dicitur peccatum esse simile rapinæ si quis inventa non
reddat, 14. *qu.* 5. Bero. *ubi suprà, vers. Item dicitur*.

Malæ fidei possessor juris præsumptione is dicitur, 40
cum quo super re, seu dominio rei lis fuit contestata, *leg.*
Sed & si lege, §. Si ante litem, ff. de petit. heredit. l. Nemo
ambigit, C. de acquirenda possessione, l. 2. *C. de fructibus, &*
litis expensis, Abb. *hic num.* 15. *vers. Quidam est malæ fidei*
possessor iuris præsumptione, Bero. *num.* 17. *in fin.* & latiùs di-
cam infrà in 3. *membro principali num.* 108.

An autem per solam denunciationem de re aliena factam 41
possessor constituatur in mala fide, vide hìc per Imolam *n.* 9.
Abb. *num.* 16. & Bero. *nu.* 20. benè distinguentes inter eum,
qui habet titulum, & eum qui non habet.

Econtra verò bonæ fidei possessor dicitur, qui ignorat 42
se alienum possidere, sed cogitatione dominii possidet *d.*
cap. Si virgo 34. *quæst.* 2. ubi est text. Bart. *in l. Apud antiquos*
in 2. *notab.* & ibi etiam Bald. *num.* 6. *C. de furtis*, Abbas *hic*
num. 15. & Bero. *num.* 19. Item qui credit tradentem esse 43
Dominum, bonæ fidei possessor dicitur, Bart. *in l. Si existi-*
mans, ubi est casus, ff. pro soluto, Bero. *ubi suprà*.

His ita constitutis de quatuor principaliter est inquiren- 44
dum, prout distinguunt Bart. *in l. Et ex diverso num.* 6. *&* 9.
ff. de rei vendicat. Butr. *hic num.* 11. Abb. *num.* 3. *in fin. vers.*
His præmissis, & Bero. *num.* 16. *vers. Pro clariori*.

Primum est de bonæ fidei possessore, qui semper fuit in
bona fide, an faciat fructus suos, & quos restituere tenea-
tur. Secundum de malæ fidei possessore, qui semper fuit
in mala fide. Tertium de possessore, qui ab initio fuit in
bona fide, & ex post facto factus est malæ fidei. Quar-
tum de eo, qui ab initio fuit malæ fidei, deindè factus est
bonæ fidei. Rursus quidam possident cum titulo putati-
vo, quidam sine titulo. Item quidam cum violentia,
quidam sine violentia, & de his omnibus est viden-
dum.

Circa primum membrum principale ex dictis Abbatis 45
num. 4. colliguntur conclusiones infrascriptæ.

Prima conclusio est: Possessor bonæ fidei semper sine
titulo facit fructus industriales suos, & naturales inquan-
tum eos consumpsit, sed naturales extantes, & non con-
sumptos nunquam facit suos, ut *l. Fructus percipiendo, ff.*
de usur. & vult glossa *ult. hic, & in d. l. Et ex diverso in ver.*
Habendam, ff. de rei vendicat. & in §. Si quis à non Domino
in ver. Fructus, Institut. de rerum divis. Innocent. *in cap. In*
litteris num. 4. *vers. Vel etiam si esset bonæ fidei possessor su-*
prà eod. Butr. *hic num.* 12. Abb. *d. num.* 4. & Bero. *num.* 23. Si 46
verò habuit titulum, tunc fructus omnes facit suos etiam
naturales non consumptos: & ita intelligi debet text. *in l.*
Bona fides, ff. de acquiren. rerum domin. Et hoc placuit Ol-
drad. & Jacob. de Arena, quos refert, & sequitur Bart. *in*
d. l. Et ex diverso num. 1. *ff. de rei vendicat.* Butr. *hic num.*
12. Anchar. *num.* 9. Imola *num.* 12. Bero. *num.* 23. *& seqq.*
Felin. *in cap. De quarta num.* 30. *de præscript.* Alber. de Ro-
sate *in d. l. Fructus percipiendo num.* 1. Fulgos. *in leg. Fructus*
non modo num. 9. *ff. de rei vendicat.* Imola *in l. Nesennius, §.*
Fundum num. 3. *ff. eodem*, Igneus *in l.* 3. *§. Si conditioni à nu.*
35. *usque ad* 40. *ff. ad Sillan.* Afflict. *decis.* 240. *num.* 1. & se-
quuntur communiter hodie moderni, ut Abbas hìc testa-
tur *num.* 4. *vers. Si verò habuit titulum*, licèt glossa *ult. hic*,
& antiquiores communiter dixerint bonæ fidei possesso-
rem fructus naturales nunquam suos facere, sed teneri re-
stituere universos, sive extantes, sive consumptos per tex-
tum *in d. l. Fructus percipiendo, ff. de usur.* & ad textum *in*
dict. l. Bona fidei, conabantur respondere, sed non benè.
Quod esset intelligendus de fructibus industrialibus, quod
non procedit, quia obstat littera illius textus ibi: Non
tantùm eos, qui diligentia, & opera ejus provenerunt, sed
etiam omnes: & sic etiam naturales, quos natura ipsa
producit sine ulla hominis industria, & cultura, ut dictum
est suprà in evidentialibus *num.* 19. quod latiùs prosequitur
hìc Bero. *à num.* 26.

Nec obstat *dicta leg. Fructus percipiendo*, quia intelligi
de-

debet de fructibus naturalibus extantibus, quos bonæ fidei
possessor etiam cum titulo non facit suos, non autem de-
47 consumptis. Ratio est, quia quod operatur industria, & cul-
tura in fructibus industrialibus, ut in d. l. Fructus, & in d. l.
Bonæ fidei cum simil. hoc operatur consumptio in natura-
48 libus, arg. l. Nam etsi fur. l. Si à furioso in fin. l. Si ergo, l. Si
filius, & l. Non omnis, §. Pupillus, ff. Si cert. pet. ubi per con-
sumptionem mutuum reconciliatur; & id quod meum effe-
ctum non erat, post consumptionem meum efficitur, quam-
vis haberem causam à malæ fidei possessore, ac etiam à fure,
& à prædone, l. Quæsitum in fin. ff. de acquir. possess. ut benè
hìc per Bero. num. 23.
49 Secunda conclusio est: Bonæ fidei possessor etiam sine ti-
tulo suos facit fructus civiles, quos facto, provisione, seu di-
ligentia sua percepit, eò quòd ipse laboravit, & ei solvens
liberatur, ut in l. Si Urbana, ff. de condict. indebit. Et ita à for-
tiori per illum textum voluit Innoc. in d. c. In litteris nu. 3. in
fine, vers. Nisi forte suprà eodem, Bart. in d. l. Et ex diverso
num. 5. Nam si malæ fidei possessor tales fructus civiles facit
suos, licèt revocabiliter, quia tandem tenetur illos restitue-
re: ergo multò magis bonæ fidei possessor etiam sine titulo;
& sequuntur Butr. num. 12. Anchar. num. 5. & Bero. num. 23.
vers. Secunda sit conclusio.
50 Tertia conclusio est: Possessor bonæ fidei facit etiam suos
fructus civiles, quos diligentia, & opera, vel contractu alte-
rius percipit propter bonam fidem, sed ei solvens non libe-
ratur, nisi habuerit justam causam solvendi, ut distinguen-
do declarat Bart. in d. l. Si Urbana num. 4. ff. de condit. indebit.
& post eum Abbas hic n. 5. vers. Aut bona fidei possessor, & la-
tè Bero. num. 24. vers. Tertia sit conclusio, Angel. in §. Si quis à
non Domino n. 4. Instit. de rerum divis. Menoch. de recuperan.
possess. remed. 15. n. 624. similis distinctio fit in malæ fidei pos-
sessorem, ut patebit infrà num. 63. & de pensionibus Eccle-
siasticis vide quod infrà dicam num. 123.
51 Hactenus dictum est, an & quando bonæ fidei possessores
faciant fructus suos: nunc inquirendum, an & quando te-
neantur illos restituere, & qua actione: & ex dictis Abbas
hic num. 6. facio infrascriptas conclusiones.
Prima sit conclusio: In illis casibus, in quibus bonæ fidei
possessor non facit fructus suos (quod regulariter contingit
in naturalibus) si tales fructus extent, & non sint consum-
pti, illos restituere tenetur eo modo, quo rem ipsam, seu
capitale, & consequenter rei vendicatione, gloss. magna
in princ. Instit. de offic. iudic. Et ita potest intelligi text. in leg.
52 Cum in rem, ff. de rei vendic. Si verò tales fructus non extent,
quia consumpti sint, non dolo malo, sed bona fide, quoniam
præsupponimus possessorem semper esse bonæ fidei: tunc
vendicari non possunt ex quo non extant in rerum natura,
& possessor consumptione effectus fuit Dominus secundùm
53 ea, quæ dicta sunt suprà num. 46. & 47. & rei vendicatio non
datur contra Dominum, sed ipsi Domino, ut d. l. In rem, &
l. unic. C. de alien. iudic. mutan. caus. facta. Verùm si possessor
ex hujusmodi fructibus consumptis factus sit locupletior,
tunc contra eum ex æquitate agi poterit, l. Si me, & Titium,
ff. Si cert. pet. videlicet ad æstimationem eatenus, quatenus
locupletior factus sit, condictione sine causa: Vel meliùs
fortè certi conditione generali, l. Certi condictio, cum ibi no-
tat. ff. Si cert. petat. juncta d. l. Si me, & Titium, Abbas hic
num. 6. & Bero. num. 29. vers. Prima sit.
54 In dubio autem bonæ fidei possessor, qui fructus natura-
les consumpsit, non præsumitur ex illis factus locupletior,
ut voluit Angel. in l. In insulam, §. Factus num. 1. ff. solut. ma-
trim. & in cons. 160. Domina Catharina in fine, & cons. 123.
super primo puncto nu. 2. in fine, Alexan. in l. Mulier, §. Cum
proponatur in fine, ff. Ad Tabell. cum quibus videtur transi-
re Bero. hic num. 30. licèt contrariam tenuerit idem Angel.
in l. Utrum num. 4. post glossam 1. ibi, ff. de petit. hered. Tu
vide Menoch. de præsumptione tom. 2. lib. 6. præsumpt. 27. n. 6.
ubi plures citat pro utraque sententia: & primam dicit sa-
tis apertè probari in l. In Pupillo, ff. de solut. quam etiam pro-
bat aliis pluribus relatis Thomas Sanchez super Decalogo
tom. 1. lib. 2. cap. 23. num. 37. 38. & 39.
55 Secunda sit conclusio, quod in illis casibus, in quibus
bonæ fidei possessor facit fructus suos, non tamen facit il-
los suos irrevocabiliter, quia si extant, & non sunt con-
sumpti, tandem tenetur eos restituere, ut l. Certum, ibi bo-
næ fidei verò extantes, C. de rei vendicat. & §. Si quis à non
Domino, Instit. de rerum divis. ibi si posteà Dominus super-
venerit, & fundum vendicet, de fructibus ab eo consum-
ptis agere non potest. Ergo à contrario sensu potest de-
non consumptis. Ad idem text. in l. Bonæ fidei, ff. de acquir.
rerum domin. ibi suos interim facit, quia quoad fructus
attinet, loco Domini penè est: & cum mysterio dixit, lo-
co Domini penè est, ut innueret eum non effici perfectè,
& irrevocabiliter Dominum. Item dixit, suos interim
facit, id est, ut notat ibi glossa in ver. Interim, il secondo,
donec durat bona fides, ad significandum dominium
hoc esse revocabile. Et quamvis illos extantes non tenea- 55
tur restituere per viam actionis, putà per rei vendicatio-
nem, quæ hoc casu competere non potest, ut proximè di-
ctum est num. 53. nihilominus ad illorum restitutionem co-
gi potest per officium judicis ex quadam æquitate: nam
cùm ex re mea bonæ fidei possessor factus sit locupletior, &
fructus extantes ex re mea penes se habeat, æquitas postu-
lat, ut illos mihi restituat; & ideò cùm actio mihi non
competat, succurritur per officium judicis, quod implo-
ranti est impertiendum, quoties judici æquum videbi-
tur, argum. d. l. Si me, & Titium, juncto cap. 2. de offic. in-
dic. & text. in l. 4. §. Hoc autem iudicium, cum ibi notatis,
ff. de dam. infect. l. 1. ff. de iurisdict. omnium indic. dixi in cap.
Quoniam à num. 34. usque ad num. 38. infra de decim. & ita
determinat Innocent. in cap. In litteris num. 1. vers. Si autem
suprà eodem, nam posteaquam firmavit bonæ fidei posses-
sorem facere fructus industriales suos sive habeat jus, si-
ve non per jura ibi allegata: posteà subdit, quòd si ali-
quid de fructu remanserit penes ipsum, postquam consti-
terit, quòd proprietas ad alium pertinet, officio judicis id
restituendum est, l. Certum, §. Bonæ, C. de rei vendicat. quod
etiam repetit num. 4. vers. Vel etiamsi esset. Idem tenet
Bartol. in d. l. Et ex diverso num. 1. ff. de rei vendicat. Bald. in
l. 2. num. 6. vers. Sed quid si fructus extent, C. de fruct. & lit.
expens. ubi quod bonæ fidei possessor tenetur ad fructus ex-
tantes, etiamsi sint commixti cum aliis ejusdem speciei,
putà frumentum cum frumento, argum. l. In nave, ff. locat.
Idque vel conditione sine causa, vel officio judicis merce-
nario, l. 4. §. Post litem, ff. finium regundor. & hìc firmant
Butr. num. 12. vers. Si autem quæritur, Abb. num. 4. Et est
communis opinio, ut attestatur Bero. d. num. 30. vers. Pos-
set tamen opinio; licèt ipse sentiat hoc casu fructus posse
condici certa condictione generali; & ideò non compete-
re officium judicis, quod est remedium extraordinarium,
nisi in casu, ut ibi per eum.
Tertia sit conclusio, quòd bonæ fidei possessor post con- 57
sumptionem fructuum, quos suos fecerat etiam industria-
les, & civiles, seu illorum æstimationem restituere tene-
tur, quatenus ex illis factus est locupletior, l. Item veniunt,
§. Præter hæc ibi. Eos autem, qui justas causas habuissent,
quare bona ad se pertinere existimassent, usque eo dum-
taxat, quo locupletiores ex ea re facti essent, condem-
nandos esse, ff. de petit. hæredit. l. Sed si lege, §. Idem si rem
distraxerit, leg. Si rem, & pretium, & l. seqq. ff. Eodem, &
l. Nam hoc natura, ff. de condit. indebit. & ad illorum resti-
tutionem tenetur, & conveniri potest condictione sine
causa, quia illa actio, seu condictio, quæ datur ex æquita- 58
te, datur non solùm adversus eum, qui factus est locuple-
tior ex re mea, sed etiam contra eum, qui locupletior
factus est ex re mihi debita: quæque nondum mea erat,
ut colligitur ex l. Si eum servum: & ex d. l. Si me, & Ti-
tium, ibi, non quia pecuniam tibi credidi, sed quia pecunia
mea ad te pervenit, eam mihi a te reddi bonum, & æquum est,
ff. Si cert. petat. maximè juncta glossa in ver. Pecunia mea,
quæ exponit mea, id est mihi debita. Quæ conclusio est
Innocentii in cap. In litteris num. 1. vers. Sed & si electio
suprà eodem. Item Bart. in d. l. Et ex diverso num. 6. & 7.
ff. de rei vendicat. Anton. de Butr. hic num. 12. col. 3. circa
med. vers. Bartolus dicit: & Abb. num. 6. vers. Bartolus in
d. l. Et ex diverso, ubi sequitur hanc opinionem tanquam
æquissimam, Soccin. Sen. consil. 251. Quoniam num. 25.
lib. 2.
Locupletior autem dicitur, quando occasione rei sic 59
consumptæ patrimonium suum est aliquo modo auctum, ut
quia sumptus non fecit, quos alioquin ex suo patrimonio
facturus fuisset, vel aliquid lucratus est illius rei occa-
sione: secus si propterea lautius vixit, aut splendidius,
quàm aliàs victurus esset, ut leg. Sed & si lege, §. Quod au-
tem quis ex hæreditate, ff. de petit. hæred. & leg. Item ser-
vandum, ff. de legat. 2. ibi non enim absumitur, quod in
corpore patrimonii retinetur, qua de re plura congerit Th.

Sanchez *super Decalog. tom. 1. lib. 2. cap. 23. à num. 7. usque ad num.* 16.

60 Sed tu adverte, quia proposita conclusio ex mente Bart. Butr. & Abb. non est communis, sed singularis ipsorum: nam gloss. & DD. communiter tenent bonæ fidei possessorem in tantùm facere fructus industriales suos, ut si ab illo sint consumpti, quamvis ex eis factus sit locupletior, tamen nullo modo teneatur illos restituere; quoniam etsi extantes restituere debeat, ut dictum est supra in alia conclusione *num.* 55. tamen postquam consumpti sunt, ad illorum restitutionem nullo casu adstringitur, quia illos ex cultura, diligentia, & labore irrevocabiliter lucratus fuit, *§. Si quis a non Domino, instit. de rer. divis.* & ita tenere communiter DD. affirmat Bero. *hic num.* 33. *vers. Et ne erres*: quibus adde Rotam in Romana fructuum Portarum 20. Novembris 1585. coram Gipsio, in qua dinumeratis Doctoribus pro utraque sententia, sequuta fuit sententiam Accursii, & Azonis *in d. l. Et ex diverso, ff. de rei vendicat.* contra sententiam Bartoli, hoc est bonæ fidei possessorem etiam factum locupletiorem, non teneri restituere fructus, quando agitur in judicio particulari, sed solùm ubi agitur in judicio universali, veluti petitione hæreditatis. Posteà tamen Rota in Mediolanen. Pensionis 19. Januarii 1635. coram Merlino, quæ habetur in impressis *dec. 3. n. 48. par. 7. recent.* ponderavit quod in præallegata decisione Gipsii asseritur non fuisse discussum, sed inter Dominos multùm controversum, an illa opinio esset verior, & solummodò conclusum, illam esse communiorem, sed hodie numerando recentiores Doctores, qui post decisionem scripserunt, fortasse illa non esset communis. Et tenendo opinionem Bartoli, non obstat ratio consumptionis exadverso considerata: quoniam fructus non dicuntur consumpti, ex quo in corpore patrimonii retinentur, ut dicitur *in dicta l. Ita servandum, ff. de legat.* 2. & declarat Bald. *in l. Ubi adhuc, ad fin. vers. Item per gloss. C. de iure dotium*. Nec refert, quòd ille text. & alia jura superiùs in conclusione allegata loquantur in petitione hæreditatis, & sic in judicio universali. Quoniam in hoc nulla constituenda est differentia, ut optimè deducit Bero. *hic num.* 31. quem per te videas. Et pro hac opinione ferè innumeros tam Jurisperitos, quàm Theologos cumulat Thomas Sanchez *super Decalog. tom. 1. lib. 2. cap. 23. num. 47. & 77.*

61 Circa secundùm membrum principale de malæ fidei possessore, qui semper fuit in mala fide, an faciat fructus suos, vel illos restituere teneatur, & quo remedio; Licèt gloss. *ult.* hic breviter se expediat, dicens eum teneri ad restitutionem fructuum omnium, qui probantur ad eum pervenisse tam ante, quàm post litem contestatam, sed non ad eos, qui percipi potuerunt, nisi sit violentus: tamen hæc glossa communiter non tenetur, ut dicit Abbas *hic num.* 7. Unde ex ejus dictis constituendæ sunt sequentes conclusiones.

Prima sit conclusio, quòd malæ fidei possessor sive sit violentus, sive non, & sive possideat sine titulo, sive cum titulo, fructus etiam industriales non facit suos: nam mala fides hoc operatur, textus est *in l. Qui scit*, ibi, *Si totum fundum alienum, qui sciens possideat, nulla ex parte fructus suos faciet, quoquomodo sati fuerint, ff. de usur. & leg. Fructus, la prima, ff. de rei vendicat.* Ad idem text. *in leg. Domum, l. Si fundum, & l. Certum, C. Eodem titulo*, ubi fructus vendicantur. Ergo non sunt malæ fidei possessoris, & in hoc nullum est dubium, ut inquit Bero. *hic num.* 34.

62 Hoc tamen intelligas, nisi fructus sive naturales, sive industriales à malæ fidei possessore essent consumpti, quia consumptione suos faceret. Quod enim operatur translatio dominii ab initio, idem operatur consumptio rei ex post facto, *l. Si filiusfamilias cum similibus, ff. Si certum petatur*: & ita est de mente Bartoli *in dict. leg. Et ex diverso num. 11. ff. de rei vendicat.* Abb. *hic num.* 7. & Bero. *dict. num. 34. vers. Hoc tamen intelligas*, dum dicunt contra malæ fidei possessores ad fructus consumptos agi condictione sine causa, quæ præsupponit dominium ex parte rei conventi, *§. Sic itaque, instit. de action.* & hoc de fructibus naturalibus, & industrialibus.

63 In civilibus verò distinguendum est, ut legitur, & notatur *in l. Si Urbana, ff. de condit. indebit.* nam quandoque malæ fidei possessor hos fructus recipit ex contractu inito cum seipso, quandoque ex contractu inito cum Domino. In primo casu solvens liberatur, sed recipiens tenetur. Secundo verò casu solvens non liberatur, nisi habuerit probabilem causam ipsi solvendi, putà quia injustè fuit electus, vel confirmatus per Superiorem, & putabatur confirmatio legitima, cùm non esset secundum Innocentium *in cap. In litteris num. 3. in fin. vers. Nisi forte suprà eodem*, Abb. *hic num.* 8. & Bero. *num. 34. vers. Fructus vero civiles*. Similis distinctio in bonæ fidei possessore facta fuit suprà *num. 49. & num. 50. in 2. & 3. conclusione*.

Nunc videndum, an malæ fidei possessor fructus, quos 64
fecit suos, restituere teneatur, & quo remedio: & in
hoc similiter constituendæ sunt conclusiones infrascriptæ.

Prima conclusio: malæ fidei possessor sine titulo tenetur de fructibus, quos percepit, & qui percipi potuissent, & sic de perceptis, & percipiendis, ut hic probatur, licèt hæc littera loquatur de violento. Ad idem sunt iura clara *in leg. Domum*, ibi, *Præses Provinciæ cum pensionibus, quas percipit, aut percipere poterat, & omni causa damni dati, restituere iubebit, Cod. de rei vendicat. in l. Fructus, & in l. Si navis, ff. eod.* & firmat gloss. *in cap. Non liceat Papæ in ver. Et cum fructus 12. quæst.* 2. Item glossa *in leg. Et ex diverso in ver. Non habendam, ff. de rei vendicat.* Abbas *hic num. 7. vers. Distinguendum est, & num.* 13. Jason *in leg. Apud Iulianum, §. Fructus, ff. de legat.* 1. & sequitur Rota apud Put. *decis. 383. num. 5. & decis. 1170. num. 1. par. 3. divers.* ubi quod intrusus in beneficio teneatur restituere etiam fructus, quos percipere potuisset, sicut violentus. Et idem servat quando spoliator non habet justam causam, quare spoliavit, ut *in decis. ult. de restitut. spoliat. in antiq.* Put. *ubi suprà*.

Quo verò ad remedia, quæ dantur adversus malæ fidei 65
possessorem ad restitutionem fructuum. Distinguendum
est: nam aut quæritur de fructibus perceptis, aut de percipiendis.
Si de perceptis, refert an adhuc extent, vel sint
consumpti. Si extent, peti possunt rei vendicatione; Si
sunt consumpti, condictione sine causa, vel injusta, ut est
casus *in l. Mala fide, Cod. de condict. ex lege, & in l. Adversus*,
ibi, *Sed extantes quidem vendicari, consumptos vero condici
posse proculdubio est, Cod. de crimin. expilat. hæredit.* Item 66
de consumptis agi potest rei vendicatione perindè, ac si
extarent, quia ex quo erat malæ fidei possessor, & sic
sciebat, seu scire debebat, illos fructus non esse suos, utique
eos consumendo dicitur dolo desiisse possidere; & ideò
rei vendicatione illos restituere tenetur, ut *in l. Qui dolo;
& in l. Parem, ff. de regul. iur.* nam pro possessione dolus
est, ut dicitur *in d. l. Qui dolo*, ubi gloss. unita exemplificat
in convento rei vendicatione, vel petitione hæreditatis.
Adverte tamen, quia hoc casu propter dolum, & malam
fidem datur rei vendicatio utilis, non directa, arg. *l. Electio,
§. Si is quam, ff. de noxal.* & declarat gloss. *in d. l. Mala
fide, & l. Qui dolo*, & Bero. *hic num. 34. vers. Item de consumptis*.

Rursus contra malæ fidei possessorem ad consumptos 67
agi potest etiam condictione furtiva tanquam contra furem,
quia fur dicitur rem alienam scienter contrectando,
l. 1. ff. de furt. juncta *l. In rem, §. final. ff. de condict. furt.*
quia contra furem omnis actio degenerat, ut *§. Sic itaque,* 68
Instit. de action. Bero. *ubi suprà, vers. Item contra*. Quinimò 69
malæ fidei possessor fructus percipiendo, non facit furtum,
sed consumendo facit furtum, & tenetur furti, ut
est casus *in d. l. Mala fide*, & ibi Salicet. *in summario, Cod. de
condict. ex lege*.

De fructibus autem percipiendis, qui nunquam fuerunt 70
in rerum natura, malæ fidei possessor sine titulo convenitur officio judicis, ut *§. Illorum, Instit. de offic. Iudic.* Gloss. Bald. Salicet. & Paul. de Castro *in l. Domum, C. de rei vendic.* Abb. *hic n. 7. vers. De percipiendis autem*, & Bero. *d. n. 34. eod. vers.* Rota *dec. 1170. nu. 3. par. 3. divers.* Nam rei vendicatio non datur, quia nihil extat, ut supra, nec condictio sine causa, quia nihil ad eum pervenit, arg. *d. l. Si eum servum, & l. Me & Titium, ff. si cert. petat.*

Secunda conclusio. Malæ fidei possessor cum titulo tene- 71
tur de omnibus fructibus perceptis, sed non de percipiendis, quia titulus eum excusat, ut *l. Si fundum, C. de rei vendicat.* ibi, *Fructus quos cum mala fide percepisse fuerit probatum aditus Præses Provinciæ restituere iubebit*, ubi glossa *ult.* & Bart. *num.* 3. ideò dicit, *percepisse*, quia de percipiendis non tenetur propter titulum, quem habet. Idem tenet glossa *in l. Sed & partus in ver. Potuit, ff. de eo quod met. caus. & in leg. Si navis, §. final. in verb. Generaliter in*

l. Fru-

l. Fructus non modo in ver. Potuerunt, *& in l. Et ex diverso in ver. Non habendam*, *ff. de rer. vendicat.* Item glossa in *cap. Non liceat Papæ*, *il primo in fine 12. quæst. 2.* Speculat. *in tit. de fructibus*, *& interesse*, *§. Scias igitur num. 3. & 4.* Bart. *in d. l. Fructus non modo num. 1. in 1. oppos.* Bald. *in d. leg. Si fundum num. 2. in 5. notab. & in 5. opposit.* & ibi etiam Angel. *num. 3.* Hostiens. *in cap. Cùm causam*, *ad finem suprà de offic. Iudicis Delegat.* ubi etiam Joan. Andr. *num.* 8. & Abb. *num.* 5. & hic tenent glossa *ult.* Hostiens. *num. ult.* Butr. *num.* 1. Cardin. *num. 1. ad fin.* Anchar. *num.* 12. Imol. *num.* 5. & Abb. *num.* 7. Ex quibus constat hanc esse communem opinionem: licèt Cynus *in dict. leg. Certum num. 3. in fin.* Paul. de Castro *in d. l. Si fundus num. 3. Cod. de rei vendicat.* & alii nonnulli opinati fuerint malæ fidei possessorem tenere indistinctè ad restitutionem fructuum, qui percipi potuerunt, sive titulum habeat, sive non. Sed non benè; quia jura per eos allegata loquuntur apertè in malæ fidei possessore, qui titulo caret.

72 Fallit tamen supradicta conclusio in quatuor casibus, in quibus malæ fidei possessor cum titulo etiam de percipiendis tenetur, quos ponit gloss. *ult. in d. l. Si fundum*, *C. de rei vendicat.* & Abb. *hic num. 7. ante medium*, *vers. Et communiter excipiuntur quatuor casus*. Primus est in eo, qui in fraudem creditoris emit, *l. Ait Prætor*, *§. Per hanc*, *ff. de his, quæ in fraud. credit.* Secundus in eo, qui sciens emit contra legis interdicta, *l. Quemadmodum*, *Cod. de Agricol. & censit. lib.* 11. Tertius in eo, qui emit à fisco non solemniter vendente, *l. 1. C. de fid. instrum. & iur. Hastæ lib. 10. l. Videamus*, *§. Item*, *ff. de Usur.* Quartus in emente per metum, *d. l. Sed & partus*, *ff. Quod met. caus.* Et quamvis Ultramontani teneant oppositum, tamen glossa præallegata communiter tenetur, ut inquit Bart. *in d. l. Et ex diverso n. 11. ff. de rei vendicat.* ad-
73 dit gloss. & quintum casum, videlicet in eo, qui studiosè patitur fructus maturos corrumpi, & consentit gloss. Jo. Andr. *in cap. Non liceat Papæ, in ver. Et cum fructibus*, ibi, vel qui
74 culpa sua non sunt percepti 12. *qu.* 2. Sextum addit Bero. *hic num. 34. vers. Fallit tamen*, videlicet in eo, qui mala fide possidet rem minoris etiam cum titulo; de quo est gloss. *in l. Patri pro filio*, *§. Item ex diverso in ver. Fructibus*, *ff. de minor.* per illum tex. juncto §. *Præcedenti*, quam glossam ad hoc pro singulari allegat Romanus *in singulari* 542. Quibus addo Crescentium *decis. 8. de caus. possess. & propriet.*

75 Cæterum quatuor primi casus excepti reducuntur omnes ad unum, videlicet quando titulus est infectus, & à jure reprobatus, tunc enim habetur pro non titulo; ac proindè malæ fidei possessor non excusatur à restitutione fructuum, qui percipi poterant, ut declarant Hostiens. *in cap. Cùm causa*, *ad fin. suprà de offic. Deleg.* post eum Joan. Andr. *ibid. num.* 8. & Abb. *num.* 9. & idem Abbas *hic nu.* 7. Fulgos. *cons. 190. Visis toto processu num. 4. vers. Ad secundum autem*, *& cons. 136. Quia ex facto num. 2. vers. Ad secundum*, & ita reduci omnes ad hunc casum advertunt Faber *in d. l. Certum*, *C. de rei vendicat.* & Joan. Garz. *in tract. de expens. cap. 23. num. 43.*

76 Sed numquid malæ fidei possessor teneatur restituere distributiones quotidianas; quas residendo, & divinis in-
77 teressendo percepit, quasve percipere potuisset. Non videtur, quia distributiones quotidianæ non computantur inter fructus, nec fructus dicuntur, *cap. Licèt*, *vers. Nolumus autem*, *ut distributiones quotidianæ infrà de præben. & in cap. de Cleric. non residen. lib. 6. & in cap. final. de concess. præben. eodem libro*, & in Extravag. *Cùm nonnulla*, *la prima*, *vers. Prætereà de præben.* plenissimè Oldrad. *consil. 118. Ex virtute gratiæ*, Joan. Andr. *in Rubrica de concess. præben.* qui transtulit integrum consilium Oldradi, auctore tacito, Felin. *in cap. Ad aures num. 14. de rescript.* & censuit Rota in quam plurimis decisionibus, quas cumulat Gonzalez *ad reg. 8. Cancellariæ in proœm. §. 7. num.* 154. & addentes *ad decis. 576. num. 1. part. 4. tomo 3. recent.*

78 Et meritò, quia distributiones nihil commune habent cum corpore beneficii, sed dantur ratione servitii, & in recompensam solicitudinis divinorum officiorum, *d. c. unico*,
79 *de Cler. non resid. lib. 6.* & quandoque Manualia, quandoq; Victualia appellant, ut ibidem, *& in c. De cætero eod. tit. in hac compilat. & d. c. Licet infrà de præb.* Felin. *in c. Cũ olim in prin.*
80 *de rei vendic.* Item debentur pro opere diurno, & ratione laboris impensi in vinea Domini, & dantur tanquam merces, Paris. *consil. 33. num. 3. vol. 4.* Gigas post alios *consil. 144. nu-*
mer. 6. & 13. Rota *decis. 309. num. 16. & 17. part. 7. recent.* Buratt. *decis. 193. num. 18. dignus est autem operarius mercede sua*, 1. ad Timoth. 5. *cap. Quicumque 12. quæst. 2.* nec denario fraudari debent in vinea Domini operantes, *cap. final. De magistris*. Item *os bovis ligari non debet triturantis*. Deuteron. 25. *cap. Ecclesias*, *vers. Item non alligabis 13. quæst. 1. cap. Extirpandæ*, *de præbend.* Et qui ad onus eligitur, repelli non debet à mercede, *cap. Cùm secundùm*, *de præbend. & cap. Charitatem 12. quæst. 2.* Hoc justum namque est, ut illi consequantur stipendium, qui pro tempore suum commodare reperiuntur obsequium, *& c. Ecclesiasticis eadem causa*, *& quæst. & cap. Clerici 1. qu. 2. Nemo enim militat stipendiis suis*, 1. ad Corinth. *9. c.*
Ex his 12. quæst. 1. & cap. Cùm ex officii, *de præscript.* Qui- 81
nimò non videtur quis fraudandus mercede laboris, etiamsi de facto officium occupaverit, ut probat text. *in l. Titio*, *ff. ad municipal. & de Incol.* ubi exercens ministerium alteri demandatum sub certo salario, potest ac debet salarium illud consequi. Facit tex. *in l. 1. in 1. responso*, *ff. Si mensor. fals. mod. dixer. & in l. Cum duobus*, *§. Si coeundo*, ibi, *Pretium enim operæ est*, *ff. Pro socio*, cum aliis in puncto allegat. per Franc. Vivium *in Silva commun. opin. in ver. Distributio opin. 594. num. 5. vers. Quod datur pro servitio.*

Potissimum autem hæc vendicant sibi locum in iis di- 82
stributionibus quotidianis, quia cùm in ipsis acquirendis magis sit elaborandum, inde est, ut pleniùs acquirantur, quàm fructus præbendæ, adeòut Clericus, quamvis de fructibus beneficii testari nequeat: tamen cum distributionum sit absolutus Dominus, de illis benè testari possit, ut post Guilielm. in Extravag. *Suscepti*, Joan. XXII. firmat Gemin. *in cap. unico*, *§. Qui verò num. 3. in 3. notab.* & ibi etiam Franc. *num. 4. de Clericis non residentibus lib. 6.* Ludovic. Bologn. in addit. ad Joan. de Anan. *cons. 87. sub num.* 5.

Sed his non obstantibus Rota sæpissimè resolvit malæ 83
fidei possessorem teneri, & condemnandum esse ad restitutionem quotidianarum distributionum, quas inserviendo, & divinis interessendo percepit, etiamsi ex parte impediti nulla præcesserit protestatio, Cassador. *decis. 6. num. 3. de præbend.* Puteus *decis. 383. num. 7. lib. 1.* Rota *decis. 618. num. 1. part. 1. & decis. 1170. part. 3. divers.* Coccin. *decis. 21. num. 3. & 4.* & sequuntur Gonzal. *ad reg. 8. Cancell. in proœm. §. 7. num. 161. vers. Quartò limita*, & Gratian. *discept. forens. cap. 591. num. 4.* Idque jure optimo, ne ex facto, & culpa sua malæ fidei possessor locupletetur cum aliena jactura, ut per Put. *dict. decis.* 383.
num. 8. & Coccin. *dict. decis. 21. num.* 2. Et quia licet 84
in valore fructuum non computentur distributiones quotidianæ, Rota *decis. 33. num. 2. de sentent. & re judicat. & decis. 39. num. 1. de præbend. in antiq.* (in quibus terminis loquitur Oldrad. Joan. Andr. & Felin. *in locis su-*
præcitatis,) tamen hujusmodi distributiones comprehen- 85
duntur sub fructibus. Aliud enim est dicere, quod distributiones quotidianæ comprehenduntur sub valore fructuum, & non comprehenduntur, & aliud, quod sint de fructibus, & sunt: quia tales distributiones quotidianæ dantur residentibus Canonicis, etsi Canonicus esset impeditus, haberet illos. Ratio ergo postulat, & æquitas suggerit, ut sub nomine fructuum comprehendantur, quæ sunt formalia verba Mohedani *dec. 6. n. 2. & 3. de præben.* & sequitur
Rota *dec. 1170. n. 2. par. 3. divers.* Et propterea condemna- 86
tus ad restituendos fructus Canonicatus, & præbendæ, censetur etiam condemnatus ad restituendas distributiones quotidianas, ut resolvit ibi Mohed. dicens *num.* 1. hunc esse communem stylum, & practicam Rotæ, ut in causis Beneficialibus super Beneficiis Capitularibus non fiat alia condemnatio, nisi cum fructibus perceptis, & sub verbo, *fructibus*, semper comprehendantur distributiones quotidianæ: & apud Put. *dict. dec. 383. nu. 5. & 6. lib. 1. & dict. dec. 618. par. 1. divers.* Gonzal. & Gratian. *loc. cit.*

Nec obstat, quod distributiones quotidianæ sint merce- 87
des servitii, & laboris diurni. Quoniam ut disertis verbis respondet Cassador. *dict. decis. 6. nu. 1. de præbend.* si Canonicus non esset Canonicus, aut non reputaretur pro Canonico, proculdubio eos non habuisset; quia tanquam tali cum stallo in Choro, & loco in Capitulo concessæ fuerunt. Unde quas absque titulo perceperat, tenebatur restituere. Idem ergo si cum titulo reprobato, & sine juris fomento, quia hæc paria sunt, *l. Nulla*, *ff. de Author. Tutor.*

cap. Tuæ, de Cleric. non resid. Facit etiam cap. Constitutus, de
Procur. ubi non est differentia, quod non sit constitutus
Procurator, vel quod minus sufficienter constituatur. Et ita
88 Abbas ibi colligit. Pro hoc facit, quia negari non potest,
quin rem alienam contrectaverit furtum committendo,
vel rapinam, ut dicitur in cap. Dudum, il secondo de elect.
89 Sciebat namque, aut scire debuit (cùm juris ignorantia
non relevet, l. Leges, C. de legib.) quod non erant suæ, nec
ei debitæ distributiones, nisi esset institutus, reg. 1. de
regul. iur. libro 6. & quod vitiosè percipiebat, quod Ca-
non prohibet, cap. unico de eo qui mitt. in possess. caus. rei
serv. eodem libro. Quodque ad alium spectabant, l. Cum
quærebatur, C. Unde vi, & necesse habebat injustè habita
90 restituere. Quoniam non sufficit hujusmodi dæmonium
agendo pœnitentiam in sola oratione, & jejunio ejicere,
91 ut inquit Hostiens. in d. cap. Dudum num. 17. & illud de
servitio personali non excludit, quin in casu d. cap. unici,
de Cler. non residen. lib. 6. cogatur ad restitutionem distri-
butionum, quarum dominium non acquisivit, nec suas fe-
cit. Et idem esse debet in omni casu malæ perceptionis, non
considerato quod servivit, & laboravit, & quod os bovis
triturantis ligari non debuit, cap. Extirpanda post princip. de
præb. quia labor attenditur à jure in habentibus legitimum
ingressum, & residentibus in casibus, locis, & tempori-
bus permissis non in prohibitis; aliàs præstaret peccandi
occasionem contra dict. cap. unicum de eo qui mitt. in possess.
92 & l. 2. cum simil. C. de indict. viduit. tollen. Hactenus verba
Cassadori in prædicta decis. Quibus adde quod gerens ne-
gotia mea me invito, mercedem prætendere non potest,
quia nec expensos repetit, licèt utiliter gesserit, l. fin. Cod. de
negot. gest. facit text. in l. Qui aliena, §. Libertos, & in leg. Ex
duobus, ff. Eodem.

93 Non obstat text. in dict. leg. Titio, ff. ad municipal. & de
Incol. quia loquitur in præsentatore, seu intimatore cujus-
dam supplicationis, & sic in nudo ministerio facti in quo
nulla erat electa industria personæ, sed effectus operæ, pro-
ut illum textum declarat Bald. in cap. Ex parte, il secondo
num. 15. de rescr. Hæc de distributionibus perceptis.

94 Quo verò ad percipiendas, tametsi Rota semel, atque
iterùm censuerit malæ fidei possessorem teneri restituere
etiam distributiones quotidianas, quas divinis interessen-
do percipere potuisset etiam nulla præcedente protestatio-
ne, ut refert Cassador. in præalleg. decis. 6. num. 3. de præ-
bend. Posteà tamen censuit spoliatum protestari debere,
quod spoliator aut resideat, & divinis intersit, aut posses-
sionem dimittat. Et hanc consuetudinem Rota alias instar
veterum Prætorum edicta interpretantium optima ratione
decrevit, arg. l. Ius autem, ff. de iust. & iur. & introduxit
ad effectum, ut quis teneatur ad distributiones quotidia-
nas, quas percipere potuisset, ut de iis protestatio fieret, ut
95 patet in decis. 1170. num. 5. pare. 3. divers. Et hunc usum
posteà semper retinuit, videlicet, ut quoad distributiones
perceptas nulla requiratur protestatio, sed tantùm quoad
illas, quæ percipi potuissent, ut clarè distinxit in dec. 618.
num. 1. part. 1. divers. & apud Put. dicta dec. 383. lib. 1. &
Coccin. d. dec. 21. & sequitur Gonzal. super reg. 88. in proœm.
§. 7. num. 161. vers. Quarto limita. Et pro his competit of-
ficium judicis, ut dicitur in dicta decis. 1170. num. 2. &
de percipiendis intelligi debet decis. 262. num. 3. & decis.
283. num. 1. par. 3. recent. Et quamvis in casu Mohed. dict.
decis. 6. ageretur de distributionibus perceptis, tamen ibi
potius admisit protestationem non fuisse necessariam, dum
num. 3. formaliter dixit: maximè quia iste præsentans lit-
teras protestatus est, quod si non admitteretur, &c. nam
dictio, maxime, ostendit idem juris esse si protestatus non
fuisset, ad leg. 1. §. Vel maxime, ff. de collat. bonor. & leg. Sci-
re etiam oportet, §. Sed etsi maximè, ff. de excusat. Tu-
tor.

96 Alios casus, in quibus non requiritur dicta protestatio
recensent addentes ad Buratt. dec. 694. num. 11. & 12. post
Gonzal. §. 7. num. 160. & 161. in 4. & 5. limit.

97 Circa tertium membrum principale, videlicet quando
quis à principio fuit bonæ fidei possessor, & ex post facto,
98 effectus est malæ fidei, Abb. hic num. 9. distinguit sic: Aut
supervenit mala fides cum personarum mutatione, ut quia
hæres habet malam fidem cùm defunctus haberet bo-
99 nam; & tunc heres propter suam malam fidem fructus
suos non facit, hæc enim mala fides superveniens cum
mutatione personarum impedit fructuum acquisitionem
in eo, qui sciens cœpit rem alienam possidere, ut leg. Hæres
eius in princip. ff. de usucap. & l. Quæritur, ff. de acquir. rer. do-
min. & tradit Bart. in d. l. Et ex d. verso num. 9. ff. de rei ven-
dicat. & hic notant Bellam. num. 18. Butr. num. 12. ad finem,
Imol. nu. 7. Abb. d. num. 9. & Bero. num. 35. Menoch. de recup.
possess. remed. 16. num. 615. & nullus discrepat.

Aut mala fides supervenit absque personarum muta- 100
tione: & tunc Doctores non conveniunt. Quidam enim
arbitrantur eum, qui incœpit bona fide possidere, indi-
stinctè facere fructus suos, sive superveniat mala fides ve-
ra, ut quia emit rem ab eo, quem dominum reputabat,
& posteà scivit eum non esse dominum, secundùm ea,
quæ dicta sunt supra in 2. evidentiali nu. 36. sive superve-
niat mala fides præsumpta, quæ inducitur per litis conte-
stationem, juxta dicta in eodem evidentiali num. 4. Et hu-
jus sententiæ sunt gloss. in l. Qui scit in ver. Percipiendos, ff.
de usuris. Item glossa in leg. Bona fidei in ver. Possideat, ff. de
acquir. rer. domin. & ita communiter tenere glossam juris
civilis testatur Abb. hic num. 9. vers. Quandoque mala fides
supervenit. Pro qua etiam allegari possunt authores, qui 101
simpliciter asserunt quoad fructuum acquisitionem so-
lùm initium esse spectandum, inter quos numerantur glos.
in d. l. Et ex diverso in princ. in ver. Non habendam, ad fin. ff.
de rei vendicat. Angel. ibidem num. 4. vers. Primum est, Spe-
culator tit. de fruct. & interesse, §. Scias igitur num. 3. in princ.
Bald. in dict. leg. Qui scit, §. Bona fidei num. 1. Imol. in l. Ne-
sennius, §. Fundum num. 3. & ibi etiam Alex. num. 5. in fin. &
num. 7. & Jas. num. 3. ff. de re indic. Idem Imol. hic num. 7. &
Anchar. num. 11. Angel. in §. Si quis a non domino num. 4. &
ibi Joan. Faber num. 1. & ult. instit. de rer. divis.

Fundatur hæc opinio in dict. leg. Qui scit, §. Bona fidei, 102
ff. de usur. ubi text. dicit, Bonæ fidei emptor scivit, & ante-
quam fructus perciperet, cognovit fundum esse alienum: an
perceptione suos fructus faciat, quæritur? Respondi: bonæ fi-
dei emptor quoad fructus percipiendos intelligi debet quoad
usque fundus evictus fuerit, qui textus videtur apertè lo-
qui non tantùm de mala fide præsumpta, quæ inducitur
per litis contestationem, ut innuunt verba illa, evictus non
fuerit, sed etiam de mala fide vera, ut patet ibi, cognovit
fundum esse alienum. Ex hoc posito ille textus videtur ir- 103
refragabilis. Ad idem tex. in l. Bonæ fidei, ff. de acquir. rer.
domin. qui licèt loquatur de mala fide præsumpta per litis
contestationem; tamen idem intelligit de vera, ut ibi,
Deinde cognovero alienam esse.

Et quamvis Abbas hic dict. num. 9. dicat supradictam 104
opinionem procedere de jure civili tantùm. Sed de jure
Canonico fortè dici posse, à tempore malæ fidei superve-
nientis possessorem non facere fructus suos, per cap. final.
de præscript. & per regulam Possessor malæ fidei, ff. de reg.
iur. lib. 6. Tamen hæc jura loquuntur in præscriptione, in 105
qua longè diversa est ratio, quia per eam acquiritur domi-
nium irrevocabiliter, quod abhorret jus Canonicum ubi
adest mala fides. At in casu hujus quæstionis possessor à
die supervenientis malæ fidei non acquirit fructus irrevo-
cabiliter, quia tenetur illos restituere, secundùm omnes,
ut dicam infra num. 110. meritò de hoc acquisitione mo-
mentanea, & sine affectu jus Canonicum non curat. Nec
valet argumentum ab acquisitione ad usucapionem, seu
præscriptionem, quia multi possunt acquirere, qui tamen
non possunt usucapere, seu præscribere, ut in d. l. Bona fi-
dei, §. In contrarium, ff. de acquir. rer. domin. & accuratè ob-
servat Bero. hic num. 37.

Alii verò, & fortè meliùs, tenent quoad fructuum ac- 106
quisitionem spectanda esse singula temporis momenta;
adeòut circa fructus perceptos, & consumptos tempore
bonæ fidei judicandum sit eodem modo, quo de possesso-
re bonæ fidei: Circa perceptos verò, & consumptos
tempore malæ fidei, sicut de possessore malæ fidei. Et
hanc opinionem tenuerunt plerique ex recentioribus, &
in specie Petr. Loriotus in leg. Fructus col. penult. ff. de reg. iur.
Enguinar Baro in §. Si quis à non Domino, Instit. de rer. divis.
Joan. Cop. de fructibus lib. 2. tit. 4. cap. 5. Covarr. variar. re-
solut. lib. 1. cap. 3. num. 7. vers. In his tamen, quos refert, &
sequitur Menoch. de recuperan. possess. remed. 15. num. 592. &
612. & fusiùs cons. 595. n. 11. & seqq. Joan. Garcia de expens.
cap. 23. num. 13. Petr. Navarr. de restit. lib. 3. c. 4. in nova edit.
par. 3. dubio 1. num. 144. Molina tom. 2. de iust. & iur. disputat.
569. col. 4. vers. Quando aliquid, & tom. 3. par. 2. disput. 725.
n. 1. & 2. & alii nonnulli, quos citat, & sequitur Sanch. super

De-

Decalog. tom.1. lib.2.cap.23. num.152. & est ex mente Rotæ
decis.4. num.1. de rest.spoliat, in novis. ubi dicit bonæ fidei
possessorem condemnandum esse ad restitutionem fru-
ctuum perceptorum à die motæ litis, quia tunc incipit ha-
bere malam fidem, nec facit fructus suos; Sed si ab initio
habuit malam fidem ad restitutionem perceptorum à die
occupationis, seu intrusionis. Et illam decisionem sequitur
Caputaq. *decis.27. seu 1.part.2.* & clarè eandem opinionem
probavit *decis.3. num.23. vers.Secunda afferebatur limitatio
part.7.recent.* ubi etiam allegat Peregr. *de fideicomm.art.49.
num.130. & seqq.* & Facchin. *controvers. Foren. cap.59.lib.1.*
ubi conciliat leges de quarum concordia desperare dixerant
Enguinar. Baro, & Covarru. *locis citatis:* Pro quorum
sententia sunt jura clara *in cap. Si virgo 34. quæst.1.* ibi:
*Tamdiu quisque bona fidei possessor rectissimè dicitur, quam-
diu se possidere ignorat alienum; cùm vero sciverit, nec ab
aliena possessione recesserit, tunc mala fidei possessor perhi-
bebitur, & in l. Qui bona fide, ff. de acquir. rer. domin.* ibi,
Tamdiu acquirit & quandiu bona fide servit. Cæterùm si
cœperit scire eum alienum esse, vel liberum, videamus an
ea acquirat. Quæstio in eo est, utrum initium spectemus,
an singula momenta? & magis est, ut singula momenta
spectemus.

107 Sed difficultas est in concordandis juribus *in dicta l. Qui
scit, ff. de Usur. cum dicta l. Qui bona fide,* proximè citata,
quæ adeò invicem pugnare videntur, ut quidam existima-
verint nullatenus conciliari posse affirmantes passim Juris
consultos ob varia judicia contraria respondisse lapsu me-
moriæ eorum, qui tot Jurisconsultorum responsa in
Epitomen reduxerunt, ut dicunt Enguinar. Baro *dicto
§. Si quis à non Domino, Instit. de rer. divis.* Covarr.
dicto cap.3. n.5. vers. Id vero quod Iulianus, & Menochius
varias resolutiones reprobans dicto *remed. 15. num. 614.*
Placet tamen conciliatio, quam ponit, & prolixè decla-
rat Joan. Garcia *de expens. d.cap.23. num.16. cum tribus seqq.*
quem sequitur Pichar. *in dict.§.Si quis à non Domino num.8.*
& Sanchez *d. cap.73. num.153.* videlicet ut textus *in dicta
l. Qui scit,* in illis verbis: *cognovit fundum esse alienum:*
non loquatur de cognitione vera, sed de præsumpta; & ju-
diciali, ut innuant verba illa, *evictus non fuerit.* Unde
dum textus decidit malam fidem non induci ex eo, quod
possessor cognoscat fundum esse alienum, sensus est ut non
ex eo, quod cognoscat fundum in judicio peti tamquam
alienum, & sibi litem fuisse contestatam, constituatur in
vera mala fide, sed tunc demum cùm fundus ille fuerit evi-
ctus. Nec est novum in jure, ut possessor bonæ fidei post
litis contestationem dicatur cognoscere, seu scire rem esse
alienam, *ut patet in l.2.* ibi, *Ex eo tempore, ex quo re in
iudicium deducta scientia malæ fidei possessionis accipit, C.de
fructibus, & lit.expens. & l.Sed & si lege, §. Si ante litem,*
ibi, *cœpit enim scire rem ad se non pertinentem possidere se
is, qui interpellatur, ff. de petit. hæredit. cum simil.* text. verò
in dicta l. qui bona fide, ff. de acquiren. rer. domin. loquatur de
vera cognitione quæ verè malam fidem inducit, cùm ibi de
108 judicio, & lite nulla fiat mentio. Et ex hoc intellectu colli-
ge malam fidem præsumptam eo, qui prius erat bonæ fidei
possessor, oriri post rem in judicium deductam, seu litem
contestatam. Quod latius explicabimus infrà *n.110.* Sed
malam fidem veram non oriri nisi post rem in judicio evi-
ctam per sententiam, seu rem judicatam. Quod nota ad
declarationem eorum, quæ sunt dicta supra in secundo
evidentiali, *n.37. & seqq.*

109 Non obstat text. *in d.l. Bonæ fidei, ff. de acquir. rer. domin.*
quia in illis verbis, puto verendum, ne non sit bonæ fidei
possessor, non loquitur ponendo, sed opponendo, ut in-
telligunt glossæ, & Abb. *hic num.9.*

110 Sed quidquid sit de veritate harum opinionum, conclu-
sio est in jure certissima, & ab auctoribus utriusque senten-
tiæ concorditer recepta, quod bonæ fidei possessor tenetur,
& cogi debet restituere fructus industriales, qui ad eum
pervenerint à die motæ litis, & non modo extantes, de
quibus nulla est dubitatio, sed etiam consumptos. Constat
ex l. Certum, C. de rei vendicat. ubi dicitur, *Certum est
malæ fidei possessores omnes fructus solere cum ipsa re præstare;
bonæ fidei vero extantes; post litis contestationem universos,
& ex leg.1. §. Post litem, C. de petit. hæredit. & ex l.5.* juncta
111 glossa *in ver. Edita, ff. de interdict.* Rationem assignat text.
in l. Sed & si lege, §. Si ante litem, ff. de petit. hæredit. ibi,
*Quoniam post litem contestatam omnes incipiunt malæ fidei
possessores esse: quinimò post controversiam motam quamquam
enim litis contestata mentio fiat in Senatu consulto, tamen
& post motam controversiam omnes possessores pares fiunt, &
quasi prædones tenentur, & hoc iure hodie utimur; Cœpit enim
scire rem ad se non pertinentem possidere se is, qui interpella-
tur, & in l. Nemo ambigit, C. de acquiren. possess.* ibi, *Inter-
pellatione vero, & controversia progressa non posse eum intelli-
gi possessorem, qui licèt possessionem corpore teneat, tamen ex
interposita contestatione, & causa in iudicium deducta su-
per iure possessionis vacillet, ac dubitet, & in l.2.* ibi: *Ex
eo tempore, ex quo re in iudicium deducta, scientiam malæ
fidei possessionis accepit, C. de fruct. & lit. expens.* & tenent
in præcitatis juribus gloss. & communiter scribentes. Et 112
hæc est præsumptio juris, & de jure, adeò ut quantumvis
justam causam quis litigandi habuerit, à mala fide, & fru-
ctuum restitutione non excusetur, ut probant jura præalle-
gata, & notat Bero *hic num.27. in fin.* Quare hunc stylum
condemnandi bonæ fidei possessores ad restituendos fructus
etiam consumptos à die motæ litis, quia tunc incipiunt ha-
bere malam fidem, & excitantur ad inquirendum de juri-
bus suæ possessionis, indifferenter servat Curia Romana,
& universa Orbis Tribunalia, Rota *decis.4. num.1. de restit.
spoliat. in novis.* ubi dicit hoc esse verissimum, & servari
in Palatio, Cassador. *decis.1. de caus. possess. & propriet.*
Joan.Paul. *decis.36. & 120.* Caputaq. *decis.27. seu 1.part.2.*
Seraph. *decis.835.num.1.* Gregor.XV. *decis.74.num.1.* Caval.
decis.409. num.5. Rota *decis.3. num.1. part.7. recent. & in
Mediolanen. Fructuum 26. Maii* 1589. coram Cardinali
Platto apud Marches. *de Commiss. part.1. fol.206.* & aliàs
passim. Quem stylum retineri etiam à Consilio Neapoli-
tano restatur Afflict. *decis.46. num.2.* & à Rota Bononien.
Benintend. *decis.20. per totam,* Cabal. *cons.163.num.32.* Nec
non in Regia audientia Cataloniæ Peguer. *decis.178.* &
Cancer. *var. resolut. part.3. cap.16. num.67.* & de aliis Tri-
bunalibus attestatur Surdus *consil.293. num.8. & cons.514.
num.5.* Fachin. *cons.50. num.3. lib.3.* quos refert, & sequi-
tur Rota *d.decis.3.num.1.part.7.recent.*

Sed dices; Quid prodest ut possessor malæ fidei præsum- 113
ptus efficiatur Dominus fructuum, si nihilominus tenetur
eos restituere? Respondet Paulus de Castro *in l. Si fundum
num.3. vers. Et si dicatur, C. de rei vendicat.* quia potest
eos alienare, & emptor non poterit super eis molestari ab
ipso, qui est Dominus rei ut notatur per Joan. Andr. *in cap.
Consultationibus de iurepatr.*

Procedit autem conclusio ut supra firmata non tantùm 114
in fructibus perceptis, sed etiam in iis, qui percipi potue-
runt; nam omnes veniunt restituendi à die motæ litis, ut est
text. *in l.2. C.de fruct. & lit. expens.* ibi: *Nec tantum fru-
ctuum præstationem eorum, quos ipse percipere potuisset, non
quos redegisse constat, exsolvat eo tempore, ex quo re in iu-
dicium deducta scientiam malæ fidei possessionis accepit,* &
ibi notat gloss. *in ver. Accepit,* dicens: *Nota, quod post li-
tem contestatam efficitur aliquis malæ fidei possessor quoad
hoc, ut teneatur de fructibus perceptis, & percipiendis.* Item
gloss. *magna in l. Et ex diverso ante fin. vers.Si vero sit malæ
fides, ff. de rei vendicat.* Rota post alios *decis.1170. num.1.
part.3. divers.* Hoc tamen videtur intelligendum si sit sine 115
titulo: nam si titulum habeat, post litem contestatam te-
netur tantùm de perceptis, non autem de percipiendis, quia
ab his titulus eum excusat, ut declarat præcitata gloss. *ad
fin.vers. Si vero cum titulo,* & patet ex dictis suprà *num.71.*
Nam si malæ fidei possessor verus cum titulo non tenetur 116
de percipiendis, ut ibi dixi, longè minus tenetur malæ fidei
possessor præsumptus per litis contestationem, nisi tamen
occupaverit beneficium lite pendente, ut per Rotam *decis.5.
de restit. spoliat. in novis.*

Rursus procedit prædicta conclusio non tantùm in fru- 117
ctibus, sed etiam in distributionibus quotidianis: nam
bonæ fidei possessor à tempore controversiæ motæ tenetur
restituere non solùm perceptas, sed etiam quas percipere
potuisset, & ita bis judicavit Rota teste Cassador. *decis.6.
num.3. de preben.* quem sequitur Rota in præallegata *decis.
1170. num.1. in fin. part.3. divers.* Licèt quoad percipiendas 118
necessaria sit protestatio, ut ibi resolvit Rota *num.5.* & con-
stat ex dictis suprà *num.49.*

Demum procedit eadem conclusio post litem motam 119
dumtaxat: ante motam litem Rota non consuevit regula-
riter condemnare possessorem fructuum, ut dicunt deci-
siones supra citatæ *num.112.* Et ad hoc non requiritur bona 120
fides

fides positiva, neque titulus verus, sed sufficit abesse malam fidem, & titulum putativum, vel etiam nullum adesse *l. Sed & si lege*, §. *Scire*, & ibi DD. communiter, *ff. de petit. hæredit.* & præsertim Bart. *num.* 4. Bald. *num.* 1. Castr. *n.* 7. Curt. Sen. *consil.* 71. *num.* 14. Socin. Jun. *cons.* 67. *num.* 60. *lib.* 1. & alii, quos sequitur Rota *d. decis.* 3. *num.* 4. *part.* 7. *recent.*

121 Dixi *regulariter*, quia fallit hæc regula in sex casibus, in quibus fit condemnatio ad fructus perceptos ante motam litem.

Primò enim fallit in eo, qui fuit in mala fide ante litem motam, ut quia se intrusit in beneficio, tunc enim condemnatur ad restitutionem fructuum perceptorum à die occupationis, seu intrusionis, Rota *decis.* 7. *de restit. spoliat. in novis*, Caputaq. *dicta decis.* 27. *part.* 2. *& præcitata decis.* 3. *num.* 23. *vers. Secunda afferebatur limitatio part.* 7. *recent.*

122 Secundò fallit, quando fructus percepti à bonæ fidei possessore ante motam litem adhuc extant, aut si sunt consumpti, ex iis tamen possessor factus est locupletior; tunc enim sunt restituendi, vel eorum æstimatio, ut aliis relatis firmat Rota in prædicta *decis.* 3. *num.* 38. *part.* 7. *recent.* Sed hæc limitatio non transit sine difficultate, & opinio magis communis glossarum, & antiquorum est in oppositum, ut dixi suprà *num.* 60.

123 Tertiò fallit, quando fructus petuntur non tamquam accessorii ad aliquam rem principaliter in judicium deductam, in quibus terminis loquuntur decisiones præallegatæ, sed agitur ad ipsos fructus tamquam sortem principalem, & capitale de per se, ut in pensionibus, & annuis præstationibus: tunc enim fit condemnatio ad fructus perceptos à die occupationis, seu spolii, ut perpetuò Rota in terminis pensionum, & annuarum præstationum distinxit, & in specie coram Cardinali Paleotto *in decis.* 689. *part.* 3. *divers.* & coram Cardinali Platto *in dicta Mediolanen. fructuum* 26. *Maii* 1589. apud Marches. *de Commiss. part.* 2. *fol.* 206. & coram Gypsio in Cæsaraugustana pensionis 15. *Maii* 1580. *quæ est decision.* 176. *num.* 6. *part.* 4. *divers.* & coram Cardinali Seraph. *decis.* 1168. *num.* 3. & coram Cardinali Sacrato *in Calagurritana liquidationis* 4. *Maii* 1611. apud eumdem Mandos. *part.* 1. *fol.* 988. *num.* 2. *ad fin. & in*
124 *recent. decis.* 317. *n.* 13. *part.* 1. & coram Eurat. *decis.* 289. *n.* 11. ubi attestatur de stylo Rotæ dari manutentionem pro terminis decursis etiam ante motam litem quando ad illos principaliter agitur, juxta præallegatam *decis.* 5. Paleotti, & Seraphini, & coram S. D. N. Innocentio X. *in Tolotana pensionis* 26. *Februarii* 1618. & novissimè coram Merlino *in Mediolanen. pensionis die* 6. *Iunii* 1633. Et in eadem 19. *Ianuarii* 1635. quæ est *d. decis.* 3. *à num.* 6. *usque ad num.* 23. *part.* 7. *recent.* ubi aliæ concordantes allegantur, & tenet Gig. *de pens. quæst.* 47. *num.* 8.

Ratio est, quia cùm ipsæmet pensiones judicio possessorio petantur, non potest dici facta plenaria restitutio juxta propositam actionem, nisi solvantur omnes in præteritum subtractæ, ut declarat Innoc. *in cap. Querelam num.* 3. *vers. Et nota de elect.* & Rota *in d. Mediolanen. fructuum* coram Platto. Et quemadmodum si petatur fundus, & ad illius restitutionem reus condemnetur, totus est restituendus, alioquin non diceretur restitutum totum, & integrum capitale: ita dicendum in pensionibus, annuis legatis, & redditibus, quia non tamquam fructus accessoriè ad fundum, vel subjectum distinctum, sed principaliter tamquam sors petuntur, & debentur non ex mota, aut ex causa malæ fidei, sed jure dominii, vel actionis, *ut in dicta decis.* 3.
125 *num.* 7. *part.* 7. *recent.* Et in specie in legatis annuis quod debeantur decursa nedum ante motam litem, sed etiam ante apertas tabulas, & aditam hæreditatem, statimque à die mortis testatoris legantis, est text. apertus *in l. Nec semel in princ. vers. Idem Celsus, & vers. seq.* & ibi gloss. *in ver. Omnium, ff. Quando dies legati cedat:* quem ad hoc pon-
126 derat Rota *in ead. decis.* 3. *num.* 8. Quinimò hoc locum habet etiamsi hujusmodi legatum ipsi Legatario ignotum fuerit: nam adhuc debentur termini omnes decursi, ut respondit Bald. *cons.* 235. *Bartholomæus legavit per totum libro* 1. Bimius *cons.* 230. *num.* 51. *lib.* 2. & per illum textum fuit judicatum in Consilio Neapolitano, teste Vincentio de
127 Franchis *decis.* 634. Et generaliter in omnibus fructibus, qui considerantur de per se, & principaliter, ut alimenta, & annuæ præstationes, quæ sortem, & capitale constituunt, non autem sunt accessiones alterius sortis, neque producti ab alio capitali distincto, quod debeantur etiam decursi ante petitionem, & interpellationem, deducitur *ex l. Libertis*, §. *Manumissis*, *ff. de alim. & cibar. legat.* & ibi notat Bart. *in* 6. *oppos. num.* 2. ubi rationem assignat; quia non tamquam usura, sed tamquam sors considerantur; & sequuntur Francb. *dict. decis.* 634. *ad fin.* Socin. Sen. *cons.* 41. *in præsenti consultatione num.* 8. *lib.* 4. & alii allegati *in d. decis.* 3. *num.* 12. *part.* 7. *recent.*

Circa quartum, & ultimum membrum principale, vi- 128
delicet quando quis à principio fuit malæ fidei, sed ex post 129
facto fuit effectus bonæ fidei; duo casus sunt distinguendi secundùm Abb. *hic num.* 10. ut in mala fide distinctum est supra *num.* 98.

Primus casus est, cùm supervenit bona fides cum perso- 130
narum mutatione. Et hoc casu subdistinguendum est: nam aut personæ hujusmodi in universum jus succedunt, & personam, cui succedunt repræsentant, prout contingit quando defunctus fuit malæ fidei, & ei successit hæres, qui rei alienæ scientiam non habuit, sed credidit defunctum esse Dominum: & tunc dicta bona fides non prodest 131
hæredi ad fructuum acquisitionem; quoniam cùm succedat jus omne defuncti, & in omnibus ejus personam repræsentet, ut in Auth. *de iureiur. à morien. præstit.* sequitur, ut succedat quoque in vitium, ac malam fidem defuncti, quæ propterea sibi etiam nocet, ut est tex. *in l.* 2. *C. de fruct. & lit. expens.* posteàquam statuit possessorem post litem conte- 132
statam teneri de fructibus perceptis, & percipiendis, immediatè subjungit, *hæredis quoque succedentis in vitium par habenda fortuna est, & in l. Cum hæres, ff. de divers. & tempor. præscript.* ubi Papinianus ait: *Cum hæres in Ius omne defuncti succedit, ignoratione sua defuncti vitia non excludit*, & infra: nec enim defenderetur, cùm exordium rei bonæ fidei ratio non tueatur: & in terminis nostris voluit gloss. *in l. Sequitur*, §. *Fructus in ver. Non fuerint, ff. de usucap.* reddens rationem, quia hæres vitiorum, & culpæ defuncti est successor, *l. Si ergo*, §. *Sed hæres, ff. de publician. in rē action. & dict. l. Cum hæres*. Et quia defunctus, qui erat malæ fidei, fructus per- 133
cipiendo commisit furtum, cùm rem alienam contractaverit invito, seu ignorante Domino; ac proindè nec ipse, nec illius hæres illos usucapere ullatenus potest, *ut l. Sequitur*, §. *Quod autem*, quod si non potest usucapere, ergo 134
longè minus acquirere, *ut d. l. Bona fidei*, §. *In contrarium*, *ff. de acquir. rer. domin.* Idem firmat Bart. *in l. Et ex diverso in princ. num.* 12. *ff. de rei vendicat.* Abb. *in d. num.* 10. & Bero. *num.* 38. Ruin. *cons.* 50. *Super themate num.* 12. *vol.* 5. Socinus *regul.* 250. *malæ fidei possessori si quis à principio fuerit in* 3. *fallentia*, Afflictus *decis.* 240. *num.* 10. ubi refert, quemdam hæredem à Consilio Neapolitano condemnatum fuisse ad restitutionem fructuum ad exonerandam conscientiam defuncti. Socin. Jun. *cons.* 182. *Anno præterito num.* 28. 29. & 30. *vol.* 2. Menoch. *de recuper. possess. remed.* 15. *num.* 617. quidquid in oppositum levibus rationibus scripserit Joan. Copus *in tract. de fruct. lib.* 2. *titul.* 4. *cap.* 3. *in fine*.

Aut personæ, quæ in jus alterius succedunt, non re- 135
præsentant in omnibus personam, à qua causam habuerunt, nec ab ea habent causam universalem, sed particularem, seu singularem, ut si quis à malæ fidei possessore emerit, aut dono acceperit non bona fide: & tunc talis bona fides in successore superveniens prodest ad fructuum acquisitionem, nec inspiciendum est exordium personæ, à qua causam habuit, quia in illius vitium non succedit, ut colligitur ex *dict. l. Si ego*, §. *Partus*, *ff. de publico in rem action.* ubi text. constituit differentiam inter successorem singularem, & universalem: & ibi hoc tenuit gloss. *in ver. Sed hæres*, Abb. *hic num.* 10. *vers. Et idem dicit in alio*, & Bero. *d. num.* 38. *vers. Et ex prædictis*, Menoch. *ubi supra num.* 120.

Et ex prædictis infertur, ut quod dictum est de hærede, 136
qui succedit in vitium authoris, minimè locum habent in successione Prælaturæ, quia successor Prælatus non dicitur successor universalis sui prædecessoris, nec illius personam repræsentat, *ut cap. final. Ne Prælati vices suas*, cum ibi 137
not. & ideò quamvis prædecessor fuerit in mala fide, & fructus acquirere non potuerit; tamen Prælatus successor, qui est in bona fide, fructus suos facit, quia licèt in Præla- 138
tura, seu in illius jure universaliter succedat, non tamen succedit in jus ipsius Prælati prædecessoris; quoniam jus suum non causat, neque consequitur a defuncto, sed à

Su-

Superiore ipsum instituente: ideòque instituens, & conferens dignitatem & Prælaturam Ecclesiasticam dicitur illi donare, & ab eo tamquam à donatore dicitur jus provenire, *ut cap. Relatum*, cum ibi notatis, *& cap. Inter cætera*
139 *de præben.* Et ideò successor in Prælatura potest præscribere, & bonam fidem habere, & consequenter fructus acquirere, quamvis prædecessor hoc non potuerit, & malam fidem habuerit: quare mala fides prædecessoris Prælati non nocebit successori, qui in vitium, & culpam prædecessoris succedere non dicitur, *ut not. in cap. de quarta de præscript. & in cap. Cura de inrepatr. in fine glossæ magnæ*: *& habetur in cap. Si diligenti de præscript.* & per Dyn. *in cap. Possessor de reg. jur. lib. 6.* & sequuntur hic Abb. *dict. num. 10. vers. Secus puto in Prælatis*, & Bero. *num. 39.*

140 Secundus casus est, quando bona fides supervenit sine mutatione personarum: & hoc casu similiter subdistingue: nam quaodoque supervenit ex justa, & legitima causa putandi se bonæ fidei possessorem; & tunc bona fides superveniens prodest ad acquisitionem fructuum, nec spectandum est initium possessionis malæ fidei, sed bonæ fidei supervenientis ex justa, & legitima causa: nam à tempore supervenientis bonæ fidei possessor incipit acquirere fructus posteà perceptos, non autem antea perceptos tempore possessionis malæ fidei. Quandoque verò nulla supervenit 141
justa causa, sed possessor sola cogitatione existimavit esse bonæ fidei; & tunc talis simplex cogitatio bonæ fidei nihil operatur, nec efficit, ut quoad juris effectus possessor dicatur esse bonæ fidei, quia sine justa & legitima causa superveniente nemo potest mutare sibi causam possidendi, *l. Non solum, §. 1. ff. de usucap. l. Cum nemo, cum ibi not. C. de acquir. possess. & l. 3. §. Illud, ff. eod. l. Sed tantum ex justa causa, & legitimo titulo*, & ideò potest incipere illud usucapere, quod priùs non poterat propter malam fidem, quam habebat, ut in præcitatis juribus, & in hac distinctione resident hic Abbas *num. 10. vers. Quandoque supervenit*, & Bero. *num. 40. vers. Secunda sit conclusio, & n. 41.* & est ex mente Bart. *in d. l. Sequitur, §. Fructus circa medium, ff. de usucap.* Et ex his expedita sunt quatuor membra superiùs proposita.

DE RESTITUTIONE SPOLIATORUM.

Innocentius III. Bituricen. Archidiacono.

CAPUT XIII.

Litteras tuas recepimus, quòd cùm quædam matrimonialis causa (Bituricensi Archiepiscopo in remotis agente) in tua præsentia tractaretur, Gulielma mulier separari à B. viro suo instantissimè postulabat, cui se quarto gradu consanguinitatis proponebat esse conjunctam: & infrà. Vir autem sibi uxorem postulabat restitui, quæ ab eo sua temeritate divertit: & infrà. Rescripto petebas Apostolico edoceri; utrùm quando aliquis consanguinitatis gradus objicitur, in quo sedes Apostolica dispensare non potest, nec etiam consuevit, & probationes promptæ sint & paratæ, indulgenda restitutio sit an neganda: & infrà. Sanè circa solutionem propositæ quæstionis, diversæ sunt sententiæ diversorum: aliis asserentibus restitutionem faciendam: aliis sentientibus in contrarium: nonnullis viam mediam eligentibus, ac dicentibus, eam faciendam interdum; quandoque penitus denegandam. Primi per decretalem Epistolam Lucii Papæ juvari videntur, arguentis quosdam judices delegatos, qui restitutionem viri, qui sine judicio Ecclesiæ uxorem dimiserat, & ei consanguinitatem postmodum opponebar, spoliatæ ac repetenti conjugem denegabant: & mandantis sibi prius restitui taliter spoliatam, & posteà de matrimoniali causa cognosci. Horum autem assertionem incestus videtur periculum oppugnare: sed ipsi timorem incestus inanem esse respondent: cùm etiam beneficio restitutionis obtento, qui consanguinitatis habet notitiam, nec exigere debitum contra conscientiam, nec solvere teneatur; quoniam si secus egerit, ædificat ad gehennam, sicut nec consanguinitatis conscius, super cujus conjugio quæstio non movetur. Secunda verò assertio per oraculum Clementis Papæ fulcitur, à quo cùm fuisset quæsitum, utrùm muliere quadam quemdam in virum petente, qui ut eam repelleret, exceptionem consanguinitatis objecit, prius esset de impedimento consanguinitatis agendum, quàm super matrimonio sententia proferretur: sic inquisitioni factæ respondit, quòd cum exceptione probata, principalis quæstio perimatur, prius est cognoscendum de ipsa, quàm ad diffinitionis articulum procedatur, cùm etiam in multis casibus restitutio differatur secundùm Canonicas sanctiones. Opinioni autem ultimæ videtur non incongruè adaptari, ut in gradibus consanguinitatis divina lege prohibitis, restitutioni aditus præcludatur; sed constitutione interdictis, humana restitutio locum habeat cum effectu, cùm in illis dispensari non possit, & in istis valeat dispensari, sicut beatus Gregorius, & multi alii dispensarunt: unde non peccat, qui in hoc articulo ad mandatum Ecclesiæ, reddit debitum conjugale. Nos autem ad præsens nullam de prædictis sententiis reprobamus, nec cuiquam earum aliquod præjudicium ex nostra responsione volumus generari; quamvis præscriptum Lucii Papæ mandatum ad possessorium, responsum verò Clementis ad petitorium referatur. Porrò cùm mulier, quæ consanguinitatis habet notitiam, præsertim in gradibus, quos lex divina prohibuit, non possit hujusmodi viro sine mortali peccato carnaliter commisceri; quoniam omne quod non est ex fide, peccatum est: & quidquid fit contra conscientiam, ædificat ad gehennam: frustra in tali casu adjudicaretur restitutio spoliato, cùm illa contra Deum non debeat in hoc judici obedire, sed potiùs excommunicationem humiliter sustinere: sicque difficultas occurreret quasi perplexa: quia propter sententiam oporteret eam reddere debitum, & propter conscientiam reddere non deberet: unde contingeret eos graviter impediri, & utrique laqueus pararetur; cùm inter se carnaliter conjungi non possent; nec alter alteri matrimonialiter copulari. Propterea melius videtur, quod cùm opponitur consanguinitas (præsertim in gradibus divina lege prohibitis) & probationes offeruntur incontinenti paratæ, in cæteris adjudicanda sit restitutio: sed ad majorem cautelam juramento recepto, quòd talis objectio malitiosè non fiat, sola quoad commixtionem carnalem (maximè si fama consentit) est restitutio differenda, donec auditis probationibus & discussis, causa sine diffugio terminetur, cùm utrique sit melius taliter expediri, quàm manere taliter impeditos. Quòd si non habeat probationes incontinen-

tinen-

tinenti paratas, sed dilationes expectat longiores (quia præsumitur contra eam, quæ sine judicio Ecclesiæ, sua tantum temeritate recessit à viro) ad restitutionem plenariam Ecclesiastica debet censura compelli; quam tamen ipsa tori negando consortium debet humiliter tolerare, donec probationes offerat præpararas: & tunc absolutione petita, secundùm formam Ecclesiæ, absolvetur: sed antequam fiat ei mandatum sub debito juramenti, receptis probationibus procedatur, quemadmodum est præmissum. Si verò tanta sit viri sævitia, ut mulieri trepidanti, non possit sufficiens securitas provideri: non solum non debet illi restitui, sed ab eo potiùs amoveri: alioquin sufficienti (si fieri potest) securitate provisa, profectò videtur conjux ante causæ cognitionem restituenda marito.

L*iteras*. Si contra petentem restitutionem conjugis opponatur consanguinitas in gradu prohibito, & offerantur probationes paratæ, recepto ab opponente juramento de malitia, negabitur restitutio quoad torum, & fiet quoad reliqua. Si verò probationes promptæ non sint, fiet plena restitutio, nisi sit magna viri sævitia. Hoc dicit secundùm Joan. Andr. & omnes; & sunt duæ partes principales. Prima ponit thema, & consultationem. Secunda respondet, ibi, *Sane*, & hæc subdividitur, ut per eum.

Pro intellectu hujus Decretalis vide quod scripsi *in cap. Ne innitaris num. 399. & seq. suprà de constitut.*

DE PROBATIONIBUS.

Gregorius Tancredo Regi Vincestriæ.

CAPUT I.

EX epistolæ verbis: & infrà: Tua excellentia postulavit ut Imperatori scriberem, quatenus pacta in chartophylacio requireret, quæ dudum inter Justinianum Principem & prædecessores tuos fuerunt emissa, ut ex his colligeret, quid tibi servare deberet. Sed ad hoc faciendum vehementer obstitit, quia nulli dicendum est; ea quæ contra te sunt, apud temetipsum debes documenta requirere, in mediumque proferre.

SVMMARIVM.

1 *REus actori sua propria instrumenta edere non tenetur.*
2 *Imperator in causa cum suo subdito in temporalibus subest Papæ tantùm, non autem inferiori; in spiritualibus vero subest etiam Episcopo suo.*
3 *Pacta inita à Principe cum subdito servanda sunt etiam per successorem.*
4 *Reges multi sunt, qui Superiorem in temporalibus non recognoscunt.*
5 *Species extracta de genere non perimit genus.*
6 *Obsequiorum necessitas subiectionem arguit.*
7 *Princeps legem facit tamquam Princeps; contractum vero tamquam privatus, & num. 23.*
8 *Contractus etsi ab initio sint voluntatis, tamen post factum etiam cum Principe sunt necessitatis, & n. 23.*
9 *Camera an possit redimere officia, & loca montium pro pretio, quo in prima erectione vendita fuerunt, vel potius pro pretio ultimarum venditionum, & num. seq. usque in fin.*
10 *Pactum de redimendo in Bullis erectionis officiorum non apponitur expresse, sed supponitur redimendi facultas.*
11 *Emptor in redemptione officii recuperare debet nedum pretium, sed etiam pretii accessionem.*
12 *Pretii accessio est eiusdem naturæ cum principali.*
13 *Ecclesia, & pupillus tenentur in eo, in quo facti sunt locupletiores.*
14 *Clausula*, rebus sic stantibus, *semper in contractibus subintelligitur.*
15 *Idem in privilegiis.*
16 *Pretium inspicitur de tempore venditionis, non autem promissionis de vendendo.*
17 *Loca montium cessante pacto de redimendo, an possint per Cameram redimi, & n. seq. usque in fin.*
18 *Privilegium concessum ex causa onerosa non potest per Principem revocari.*
19 *Privilegia Auditoribus Rotæ concessa in remunerationem laborum sunt irrevocabilia.*
20 *Contractus à Principe initus etiam cum subditis irrevocabilis est.*
21 *Quod maximè procedit in Principe Ecclesiastico.*
22 *Deus quoque ex sua promissione obligatur.*
23 *Imperator, vel Papa nec de plenitudine potestatis possunt contravenire contractui.*
24 *Idem in successore.*
25 *Nihil est quod lumine clariore præfulgeat, quàm recta fides in Principe.*
26 *Princeps si posset liberè contractum à se initum infringere, careret hominum commercio in contrahendo.*
27 *Pœna maxima est inter homines esse, & hominum carere commercio.*
28 *Contractus omnes, qui à Principe celebrantur, habent naturam bonæ fidei.*
29 *Princeps debet habere unum calamum, & unam linguam, & esse immobilis sicut lapis angularis, & polus in cœlo.*
30 *Princeps etsi solutus sit legibus, tamen à naturali ratione & æquitate, quæ contractibus inest, non est solutus.*
31 *Papa contrahendo obligatur iure naturali, à quo surgit æquitas obligationis.*
32 *Contractus ratione consensus sunt de iure naturali, cui etiam Princeps subiicitur.*
33 *Regalium concessio non valet in præiudicium Successoris, nisi sint solita concedi per Principem.*
34 *Princeps ex iusta, & rationabili causa respiciente publicam utilitatem potest contractum rescindere; & causa præsumitur in Principe.*
35 *Declaratur procedere si publica utilitas aliàs haberi non possit, quàm si auferatur tertio ius quæsitum ex contractu.*

E*X epistola*. Reus actotis sua propria instrumenta edere non tenetur. Hoc dicit: Dividitur in duas partes. In prima petitio. In secunda ipsius repulsio, ibi, *sed ad hoc*. 1

Nota primò ex text. in causa inter Imperatorem & subditum ejus, Papam esse judicem, & non inferiorem, quia Imperator alium non recognoscit. Quòd est verùm in temporalibus secundùm Butr. & Imol. hic. Sed in spiritualibus subest etiam Episcopo suo, *cap. Novit, suprà de Iudic. cap. Episcopi 11. quæst. 3.* 2

Secundò nota ibi, Inter Justinianum Principem, & Prædecessores suos pacta inita per Imperatorem cum subdito servanda esse etiam per Successores, prout hunc textum ad hoc allegat Cyn. *in leg. Digna vox, C. de legibus*, & notant hic Joan. Andr. Butr. Card. Felin. Dec. & alii communiter. 3

Sed

4 Sed communis intellectus videtur obstare, quòd non apparet Regem Tancredum fuisse subditum Imperatoris; & multi sunt Reges non recognoscentes Imperatorem, ut de Rege Francorum est textus *in cap. Per venerabilem*, ibi, *Cùm Rex Superiorem in temporalibus minimè recognoscat, infrà, qui filii sint legitimi*. Et quamvis glos. verbum illud, *recognoscat*, intelligat de facto, & non de jure; tamen contra eam tenet ibi Innoc. *num.3. in ver. Recognoscat*, & Host. *num.6.* Vincent. & Joan. de Deo *in c. Etsi necesse, de donat.* Specul. *in tit. de appellat. §. Nunc tractemus*. Et de Rege Hispaniæ tradit glos. *penult. in c. Hadrianus 63. distinct.* dicens Hispaniæ Reges non subesse Imperio, quia Regnum ab hostium faucibus suo sanguine eruerunt, Oldrad. *cons. 69. Consuevit num.9.*

At respondetur, cùm Imperator de jure in temporalibus sit Dominus totius mundi, *l. Deprecatio, ff. ad l. Rhod. de iact.* Regem Vincestriæ, de quo textus loquitur, censeri subditum Imperatoris, quamdiu non apparet de exemptione, ut observat Bart. *in cap. 1. col. 13.* & post eum Dec. *ibi*
5 *num. 21. de Constitut.* facit quod nota Bellam. *cons. 42. Dominus Hugo num. 8. 9. & 10.* ubi ait, Imperatorem non desinere esse universalem ex eo, quòd Rex Franciæ, & alii Reges eum non recognoscant, quia species extracta de genere non perimit genus. De quo tamen vide plenè per Oldrad. *consil. 69. incip. Consuevit dubitari an omnes Reges & Principes debeant de iure subesse Imperatori per tot.* Adde hanc sub-
6 jectionem Regis insinuari hìc in textu, quia secundùm expositionem gloss. & DD. in pactis initis cum Justiniano Principe continebantur quædam obsequia Imperatori exhibenda à Prædecessoribus Regis, & ab ipso: obsequiorum autem necessitas subjectionem arguit, *cap. Ecclesia S. Mariæ in princip. de Constit.* Præterea secundùm Dec. *loc. citato*, etsi non constaret de subjectione Regis; tamen ratio naturalis consensus, ob quam Princeps tenetur ad observantiam contractus, æquè militat si contractus celebretur cum subdito, ac si cum alio.

Deinde contra communem intellectum videtur obstare, quòd cùm Princeps sit solutus legibus, *leg. Princeps, ff. de leg. Digna vox, C. eodem*, non videtur obstrictus ad observantiam contractus, cùm potentius sit jus statuti, quàm pacti, Bart. *in l. Alia, §. Eleganter, ff. solut. matr.*

7 Cæterùm responderi potest, militare diversam rationem, quia legem facit tamquam Princeps, cui soli talis facultas competit, *l. fin. C. de legib.* Sed contractum facit tamquam privatus, quia nititur jure communi, & non consideratur ut Princeps, ut per Dec. *hic n. 16. & in d. c. 1. n. 22. de Constit.* Item Deus subjecit Imperatori leges, & non contractus, ut Bald. inquit *in c. 1. de natura feudi*. Item sine injuria beneficium sua provisione quæsitum alicui tolli non potest, licèt secus sit in provisione legali: Hinc dicitur, lex non tuum, sed suum tibi denegat auxilium, *ut not. in l. Assiduis, C. qui potior. in pign. habeant.* Ita Anchar. *cons. 2. ut tactum est num. 4.* Stante igitur rationis diversitate non procedit hoc casu argumentum de lege ad contractum, *ut not. in l. Non impossibile, ff. de pactis*.

8 Stat igitur conclusio, quòd Princeps obligatur ex contractu inito etiam cum sibi subjectis: nam etsi ab initio contractus sint voluntatis, tamen post factum etiam in Principe sunt necessitatis, ut ait Christophor. Castilion. *consil. 8. in facto n. 21.*

9 His expeditis, QUÆRO, positis Bullis Officiorum, & Montium vacabilium, in quibus adest pactum de redimendo; & posito quòd tamdem Officia, & loca Montium sæpiùs vacantia per obitum, aut alio modo à Camera Apostolica majori pretio, quàm in primæva erectione vendita fuerint. An vigore dicti primi pacti possit Camera Apostolica redimere officia, & loca Montium prædicta pro illo pretio, quo in prima erectione vendita fuerunt, vel potiùs pro pretio ultimarum venditionum.

Secundò posita erectione Montium tam vacabilium, quàm non vacabilium super redditus Cameræ Apostolicæ: & quòd in illorum erectionem non adsit aliquod pactum de redimendo, vel de non redimendo: An loca Montium prædicta redimi possint à Camera Apostolica.

10 In prima difficultate supponitur in Bullis erectionis Officiorum, & Montium adesse pactum de redimendo, super quo puto animadvertendum, in prædictis Bullis hoc expressè non legi, sed tantùm hoc colligi ex ea parte, ubi Camera obligat bona sua pro cautela & securitate emptoris; & inter alias obligationes exprimitur, ut in eventum revocationis, seu alterationis officii, seu extinctionis Montium teneatur ad restitutionem pretii; & sic potiùs in illis supponitur extinctio facto Principis, seu alio modo, quàm disponatur ut possint redimi, ex vulgari regula, quod verba, quæ supponunt, regulariter non disponunt, *l. Ex facto la prima, ff. de hered. instit.* Clem. 1. *de præb.* Rota *decis. 23. de Proc. in antiq.* Præsertim quia hæc pretii restitutio est posita ad favorem emptoris, & pro ejus cautione in eventum evictionis. Et ideò non debet in ejus odium retorqueri, ut ex eo, quod promittatur restitutio pretii in eventum evictionis, seu redemptionis, censeatur data facultas evincendi contra mentem contrahentium, *l. Non omnis, ff. si cert. pet. l. quod favori, Cod. de leg. cap. Quod ob gratiam de reg. iur. lib. 6.*

Deveniendo ad primum dubium, videtur dicendum redemptionem fieri debere pro pretio, quo hujusmodi officia, & loca Montium fuerunt ultimo loco vendita per Cameram, non autem pro pretio, de quo in prima erectione; quia cùm hujusmodi officia, & loca Montium per obitum illa obtinentium, aut alio modo reversa fuerint ad Cameram, & deinde revendita majori pretio, si primum tantùm pretium restitueretur, emptor esset in damno, quia non consequeretur pretium à se solutum Cameræ Apostolicæ, & Camera locupletaretur cum alterius jactura, quorum
neutrum fieri debet; nam quòd emptor indemnis esse de- 11
beat, & sic recuperare nedum primum, & principale pretium, sed etiam hanc pretii accessionem, seu augmentum, probat text. *in leg. debet, ff. de edil. edic.* ubi facta redhibitione venditor tenetur restituere emptori non solùm pecuniam, quam dedit, sed etiam si quid accessionis nomine solverit. Facit text. *in leg. in tantum, ff. de liberal. caus.* ubi is, qui se passus erat venundari, si in libertatem proclamet, tenetur non solùm pretium, sed etiam quod pretio
accessit, restituere. Et ratio est, quia hujusmodi accessio, 12
seu augmentum pretii est ejusdem naturæ, & eodem jure regitur cum primo. Cui additur *l. Etiam*, & ibi Bald. *de iure dot.* Tiraquell. qui alios allegat *de retractat. Lignag. §. 1. in glos. 18. num. 50. cum seq.* Quòd autem Camera non debeat locupletari cum aliena jactura, probatur *ex cap. Locupletari de regul. iur. lib. 6.* not. Innocent. & DD. *in cap. Quia*
plerique de immunit. Ecclesiarum. Et quia Ecclesia tenetur 13
in eo, in quo est facta locupletior, glos. & Bart. in Authent. *Qui res, C. de Sacrosanct. Eccles.* Abb. *in cap. Si quis Presbyterorum, in fin. de rebus Eccles. non alienand.* prout in simili videmus de pupillo, cui Ecclesia assimilatur, *l. Orphanotrophos, C. de Episc. & Cleric.* Qui si velit recuperare rem venditam absque tutoris authoritate, tenetur restituere pretium etiam quatenus est factus locupletior, *l. fin. Cod. de Usucapion. l. 1. ff. de author. tutor.* Dec. *consil. 282. n. 4.* qui plura congerit.

Neque obstat, quòd emens ultimo loco à Camera pro majori pretio potuerit cogitare hujusmodi officia, & Montes redimi posse pro pretio statuto in Bulla erectionis: Et ideò imputet sibi si majori pretio emit. Quia potius stantibus supradictis verisimilius est eum cogitasse se recuperaturum à Camera pretium nedum in ipsa erectione, sed etiam ultimo loco solutum *d. l. Debet, & l. In tantum*. Idque non obstante pacto, de quo in Bulla erectionis: quia intelligitur rebus sic stantibus; & sic dummodo posteà ad manus Cameræ non pervenerit majus pretium, quàm fuerit in
prima erectione statutum: Semper enim in contractibus 14
subintelligitur clausula, *rebus sic stantibus, l. Quæro, §. Inter locatorem, ff. de locat. l. Cum quis in princip. ff. de solut.*
Quòd procedit in qualibet materia, & etiam in privilegiis, 15
c. Suggestum de decim. latè Jas. *in l. Quod servus, ff. de cond. ob caus.*

Et hæc faciliùs procederent, si in pacto de redimendo 16
non esset expressum certum pretium, quia hoc casu non intelligeretur de eodem pretio, sed de justo ac legitimo inspecto tempore retrovenditionis, quia, ut inquit Bald. *in l. 1. col. penult. vers. Idem nota, C. Communia de legat.* pretium inspicitur de tempore venditionis, non autem promissionis de vendendo. Et faciunt notata per Bart. *in l. Titius, la prima num. 4. ff. de action. empti*, videlicet pretium inspici de tempore, quo fuit facta venditio. Et in terminis retrovenditionis ex pacto tradit gloss. *in l. 1. in ver. Non aliàs*; & ibi Salic. *num. 6. C. quan. lic. ab empt. discedere*. Anton. de Burgos *in cap. Ad nostram n. 45. de empt. & vendit.* Gozad.

in

in leg. 2. quæst. 17. num. 131. & Cagn. *n. 41. in 8. not. & in alia repet. num. 93. C. de pactis interempt. & vendit.* Tiraquell. *de retract. conven.* §. 1. Gloss. 3. *num. 2.*

[Additur hoc nuper in praxi servatum fuisse à Sanctissimo D. N. Alexandro VII. in Bulla extinctionis, & suppressionis Montium Vacabilium, quinto Id. Martii, Pontificatus anno primo, ut in particula, quæ sequitur.

In hoc etiam satagentes creditores Montium extinctorum pietatis, ac munificentiæ nostræ agnoscere experimentum, dum pro locis extinctis, ex quibus Camera Nostra initio illorum erectionis scuta centum in singula loca recepit, & aliquorum judicio, ac etiam exemplo sanctæ mem. Pii V. qui pro Locis Montis Iulii centum scuta dumtaxat ejus edicto jussit restitui, non nisi ad ejusdem receptæ quantitatis restitutionem fortassis teneremur: nihilominus illa plus ferè dimidio æstimata libentissime refundimus.]

17 Quantùm ad secundam difficultatem, cessante pacto de redimendo, loca Montium non videntur posse per Cameram redimi, sive versemur in privilegio, sive in contractu:
18 nam privilegium si sit concessum ex causa onerosa, & sic mediante solutione magnæ quantitatis pecuniarum non posse per Principem revocari, tradit Bald. *in leg. Qui se Patris num. 34. C. Vnde liber.* Alex. *cons. ult. num. 18. lib. 4.* Socin. *cons. 87. num. 12. lib. 3.* Gabr. *conclus. 7. de jure quæsit. non tollen. num. 5.* Berous *hic num. 16. & 17.* Quia censetur hoc casu orta mutua obligatio ex consensu utriusque partis, quæ altera invita, & renuente tolli non potest, Bart. *in leg. Quod semel, ff. de decret. ab Ordin. facien. & in leg. Omnes populi, in 3. quæst. principali de just. & jur.* Felin. *in cap. Cum olim*
19 *col. 3. de re judic.* Facit quod scripsit Rom. *consil. 436. Quod indultum num. 14. in fin. vers. Septima principalis,* ubi ex facto consuluit privilegia Auditoribus Rotæ concessa in remunerationem laborum, quos jugiter patiuntur pro Reipublicæ utilitate, esse irrevocabilia, quia transeunt in contractum. Cujus dictum sequitur Rebuff. *super concord. in præfat. ad rub. de collation. ante fin. vers. Item quando privilegium.* Idemque generaliter de privilegiis concessis propter benemerita, respondit Oldrad. *consil. 266. In Christi nomine num. 7. vers. Præterea.*

[Advertitur hoc non procedere secundùm opinionem Azorii, & aliorum plurium, qui tenent Montes ex sui natura esse redimibiles instar Censuum ex Bulla Pii V. hoc enim posito, Camera redimendo non violat contractum, nec ulli facit injuriam, sed jure suo utitur.]

20 Contractum verò cum Principe initum etiam cum subditis esse irrevocabilem, probat textus hic. Et est communis opinio, ut testatur Jas. *cons. 1. in princip. lib. 1.* & patet ex dictis suprà *in 2. notab.*

21 Quòd præcipuè habet locum in Principe Ecclesiastico quia Ecclesia est cultrix Justitiæ, quæ quidquam injustum non patitur in se, vel alium fieri, *ut cap. 1. §. Sed diversum de alienat. feud.* Ita Rom. *cons. 352. Quæritur n. 16. vers. Et hoc maximè.* Et multò magis procedit in Summo Pontifice, ut dicit hìc Bero. *n. 29.*

22 Quinimò etiam Deus obligaretur ex promissione, ut verbis Baldi utar *in l. 1. in princip. ff. de pact.* ubi Magistrum sen-
23 tentiarum refert ita dicentem. Quòd adeò verum est, ut nec etiam de plenitudine potestatis possit Imperator, vel Papa contravenire contractui, ut idem Bald. *not. in cap. 1. §. Ad hoc col. 5. ff. de pac. juram. firman.* Paul. de Castr. *in leg. Digna vox, C. de legibus,* Soc. *cons. 86. num. 14. lib. 4.* ubi allegat eundem Paulum de Castr. *in leg. fin. C. de transaction.* Dec. *in cap. 1. n. 20. de constit.* Unde Gemin. *cons. 74. Attentis in princip.* ait: *non obstare si dicatur, Papa est Princeps habens supremam potestatem: ergo sibi est possibile tale vitium tollere, cap. Cuncta per mundum, & cap. Per Principalem, 9. quæst. 3. cum simil. quia illud non procedit in contractibus, vel pactis gestis per Principem etiam cum sibi subiectis, quia talia per Principem sunt servanda.* Hæc Gemin. subdens de hoc esse textum hic. Idem ex facto respondit latè Card. Zabarell. *cons. 147. Dominus noster Papa,* dicens: *Licet Papa dicatur habere Summam potestatem in tantum quòd contractum nullum validare potest, tamen procedit quatenus consideratur Papa tamquam Summus Pontifex; sed quando contrahit, tunc consideratur tamquam privatus, & tenetur observare,* allegat textum hic. Et infrà: *Non subest ergo honestas si contravenire velit, cùm de jure non possit. Imo sicut in privato contractus à principio est voluntatis, ex post facto est necessitatis, leg. Sicut, C. de action. & obligat. Ita & in Principe à paritate rationis.* Hæc Card. qui latiùs ibi prosequitur, & loquitur de plenitudine potestatis, ut patet in Bulla Bonifacii ab eo relata in themate, quemadmodum etiam loquuntur *in cap. 1. de constit.* Abb. *num. 7. vers. Et idem dicit,* & Dec. *num. 20. vers. Et ista limitatio.*

Et idem juris est in successore: nam nec ipse potest resilire 24
à contractu per prædecessorem inito, ut initio diximus etiam de plenitudine potestatis, ut scripsit Paul. de Castr. *in l. Digna vox, C. de legib.* cum aliis allegatis per Gabriel. *conclus. 5. de jure quæs. non tollen. num. 18.* Nec audiendi sunt, qui dicunt Principem id posse etiam sine causa de potestatis plenitudine, sed tamen graviter peccare, ut hic per Bero. *num. 22.* Quoniam ad peccatum non se extendit potentia Principis, imò nec potentia Dei. S. Thom. *in 1. part. quæst. 25. art. 3. ad 2.* latè Cardin. *cons. 142. Punctus quæstionis num. 2. vers. Sed his literis non obstantibus,* & scripsi pleniùs *in cap. Consultationibus n. 46. 50. & 77. de Cler. ægrot.*

Propositæ autem assertionis multiplex ratio affertur à 25
Doctoribus.

Primam ponit Anchar. *cons. 2. Vt tactum est num. 3.* quia nihil est quod lumine clariore præfulgeat, quàm recta fides in Principe. Epist. *Inter claras, C. de Summ. Trinit. & fid. Cathol.* Unde dicit Bald. *cons. 24. Ius Abbatialis dignitatis num. 1. lib. 2.* fides contractus, & à Papa, & à Cæsare servari debet, imò & Deus arctat seipsum ex lege promissionis; & non servare fidem contractus est mentiri, *l. Dolus, ff. mandati.* Abominabile autem est mendacium, & stellionatus in ore Vicarii Jesu Christi, & horribile; & ideò tenetur promissa servare.

Secundam rationem ex absurdo adducit Cardin. *d. cons. 147. num. 91. vers. Præterea hoc esset graviter.* Quia ex eò quòd Princeps deciperet illos, qui cum illo contraxerunt, scandalizarentur Catholici, quod Papa non intendit, *cap. Nihil de præscrip.*

Tertia ratio, quæ ex præcedente consequitur, affertur à 26
Baldo *in l. Princeps in fin. ff. de legibus,* & Rom. *cons. 352. Quæritur primo num. 24.* Quia si esset in sola Principis voluntate contractum, quem cum subdito facit, infringere, nullus verisimiliter contraheret cum ipso; & sic hominum commercio careret in contrahendo: esset autem absurdum, ut qui Princeps est omnium, careret commercio hominum. Et sumitur hæc ratio ex textu ad propositum no-
tabili *in l. Quod si minor, §. Non semper, ff. de minor.* Inter 27
majores enim pœnas revocatur inter homines esse, & hominum carere commercio, *leg. Hi qui ad Sanctam, C. de*
Apost. Quæ ratio indicat hoc in favorem Principis introdu- 28
ctum esse. Sed tamen ob utilitatem privatorum potiùs videtur principaliter constitutum, ne cum ipsorum jactura decipiantur. Et ideò omnes contractus, qui fiunt à Principe, habent naturam contractus bonæ fidei, ut inquit Bald. *in cap. 1. §. Si quis vero in princ. de pace Constan.*

Quartam rationem ponit idem Bald. *cons. 327. Prædic.* 29
num. 4. lib. 1. quia Princeps debet habere unum calamum, & unam linguam, & non plures linguas, quia scriptum est: *Quæ procedunt de labiis meis, non faciam irrita.* Et ideò debet esse immobilis sicut lapis angularis, & sicut polus in cœlo.

Quinta ratio est ejusdem Baldi *in l. Ex imperfecto, ad fin.* 30
C. de testam. & Decii *hic num. 3.* quia in contractibus æqualitas requiritur; & ideò Princeps jure communi utitur *d. l. Ex imperfecto.* Et quamvis Princeps lege positiva sit solutus, tamen ut formaliter inquit Bald. *in l. Si aquam num. 45. vers. Hoc facit ad propositum nostrum, C. de servit. & aqua.* Lege positiva Princeps obligatur à dictamine rationis; quia est animal rationale; ideò ea non est Princeps solutus. Nulla enim authoritas neque Principis, neque Senatus potest facere, quod Princeps non sit animal rationale mortale, nec eum absolvere à dictamine rectè rationis, *l. 2. ff. de usufruct. ear. rer.*

Ultima & potissima ratio in hac materia est, quam ad- 31
ducit Card. *in d. cons. 147 num. 7.* Abb. *in d. cap. 1. n. 7. de Constitut.* & Doctores communiter hìc, quia Papa contrahendo obligatur jure naturali, à quo surgit æquitas obligationis, *l. 1. ff. de pact.* Quod autem habet subsistentiam, de jure naturali à Principe tolli non potest, *l. fin. C. Si contra jus, vel util. publ.* & not. Innocent. *in cap. Quæ in Ecclesiarum de constitut.* Ad idem quod tradit Barbat. *in d. cap. 1. col. 13.* & Dec. *num. 21. de constitut.* dum dicunt Principem obligari ex contractu ratione consensus, qui est de jure natura-

turali, cui etiam Imperator, & Papa subjiciuntur, Clem. *Pastoralis de re iudic.* Et in idem recidit quod ait Rolan. à Valle *cons.66. num.4. lib.2.* Contractus esse de jure gentium, quod est immutabile, & non potest tolli per Principes.

33 Nec applicatur quod in præjudicium successoris non valeat concessio facta de Regalibus, Bald. *in tit. de pace Constitut. in ver. Amplius consueverunt:* quia prætet id, quòd non versamur in Regalibus, quæ in signum dominii, & ratione jurisdictionis competunt, de quibus loquitur Bald. & alii, qui ipsum sequuntur. Hæc conclusio non procedit in regalibus, quæ solita sunt concedi per Principem. Claud. de Seisel. *in tit. qui feud. dare poss. col.3.* præsertim ubi non inducitur notabilis diminutio Principatus, ut post alios tradit Gabr. *d. conclus.5. num.8.*

34 Neque obstat si dicatur saltem ex justa, & rationabili causa respiciente publicam utilitatem Princeps potest rescindere contractum, Aym. *cons.5. num.4.* Quia ex justa causa potest dominium rerum auferre uni, & dare alteri. *leg. Bene à Zenone:* & ibi Bald. *C. de quadrienn. præscript. l. Lucius, ff. de evict.* Innocent. *in dict. cap. Quia plerique n.5. de immunit. Eccles. & in cap. Debitores de iureiur.* Unde sicuti potest ex causa tollere jus quæsitum; ita & contractum rescindere, quæ causa benè præsumitur in supremo Principe. Ita Alexan. *cons.1. num.11. & 12. vers. Venio ad secundum lib.2.*

Id, inquam, non obstat, quia intelligitur quando aliàs publica utilitas haberi non posset, nisi auferetur tertio jus quæsitum ex contractu, ut post Hostiensem, & alios declarat Gabriel *d. conclus.2. n.4. de iure quæsit. non tollen.* quod non verificatur hoc casu, ubi agitur de privato interesse Ærarii ipsius Principis, & nulla adest causa, quæ Principem cogat ad redimenda loca Montium in præjudicium eorum, qui bona fide cum Principe contraxerunt. Unde aliud dicendum esset, si verè hujusmodi ratio vigeret per supradicta. Quæ tamen correctioni ac judicio S.D.N. Papæ in omnibus, & per omnia submitto. 35

DE PROBATIONIBUS.

Alexander III.

CAPUT II.

Sicut consuetudo laudabilis: & infrà. Sanè quoniam apud vos consuetum esse didicimus, ut cùm aliquis intentionem suam fundaverit instrumentis aut testibus, ei sacramentum nihilominus deferatur, quod si subire noluerit, fides probationibus non habetur. Nos (cùm tunc demum ad hujusmodi sit suffragium recurrendum, cùm aliæ legitimæ probationes deesse noscuntur) talem consuetudiuem reprobamus.

SVMMARIVM.

1 *Consuetudo non valet ultra probationem plenam exigens iuramentum, & num.8.*
2 *Intentionem suam fundare quis dicitur, quando plenè probat id quod intendit, vel quando habet pro se iuris assistentiam.*
3 *Testes, & instrumenta eandem vim habent ad plenam probationem faciendam.*
4 *Probatio per scripturam in quibus casibus requiratur.*
5 *Iuramentum suppletorium tunc demum est deferendum cùm aliæ probationes deficiunt, dummodo tamen saltem sem.plenè sit probatum.*
6 *Et habito respectu ad legalitatem personæ, & quantitatem causæ, & n. seq.*
7 *Iuramentum in supplementum, ut deferri possit, quæ requisita debeant concurrere, & in quibus casibus non sit deferendum.*
8 *Consuetudo exigens iuramentum ultra plenam probationem adversatur iuri naturali, scripto, & divino.*
9 *Consuetudo invalidans plenam probationem, aut eam restringens non valet.*
10 *Pactum iuratum de conficiendo inventario rerum restituendarum soluto matrimonio an impediat probationem per testes, & n. seq.*
11 *Pactum ut probatio rerum restituendarum soluto matrimonio aliter fieri non possit, quàm per inventarium, an firmetur iuramento, & num.16. & seq. usque in fin.*
12 *Inventarii conficiendi obligatio non impedit, quin rei veritas aliunde probari possit.*
13 *Scriptura ex eo quod de illa conficienda partes paciscantur, non efficitur de substantia actus.*
14 *Probationum renuntiatio non præsumitur, nisi probetur.*
15 *Pactum & rerum traditio aliàs quàm per inventarium probari non possit, est nullum, & n.18.*
16 *Et an firmetur iuramento, & num.18. & num. seqq. usque in fin.*
19 *Iuramentum non debet esse vinculum iniquitatis.*
20 *Item contra bonos mores non est obligatorium.*
21 *Nec de re vetita ob publicam utilitatem.*
22 *Iuramentum contra publicam utilitatem secundariò, non autem principaliter valet.*
23 *Pactum ut non liceat probare nisi per scripturam, est contra bonos mores.*
24 *Iudex officio potest recipere testes non obstante partium iuramento, quod veritas aliter probari non possit, quàm per scripturam.*
25 *Iuramentum de testibus non inducendis non obstat, quin produci possint exuberantis fidei, & authoritatis.*
26 *Probatio per quinque testes æquipollet probationi instrumentali.*
27 *Verisimilitudo in probationibus præcipuè spectanda est.*

Sicut, Actor qui plenè probavit, non debet compelli jurare. Joan. Adr. Bald. & Anchar. Subaudi etiamsi hoc habeat consuetudo, ut in textu Bellam. Cardin. & Aretin. Vel sic, & formalius non valet consuetudo ultra probationem plenam exigens juramenta. Hoc dicit Butr. Abb. Aretin. & Decius. Addunt Abbas & Felin. sine causa rationabili. Sed hoc non colligitur ex textu. Dividitur in duas partes. Prima narrat consuetudinem, quam secundò improbat ibi, *nos cum.* 1

Nota primò ibi, *Intentionem suam fundaverit*, quòd aliquis dicitur intentionem suam fundare, cùm plenè probat id, quod intendit, secundùm Abb. *hic in 1. notab.* Aliàs dicitur quis fundare suam intentionem, quando habet pro se juris communis assistentiam, ut legitur, & notatur *in cap. cum personæ de privileg. lib.6.* & scripsi plenè *in cap. Nullus a num.27. infrà de Paroch.* 2

Secundò nota ibi, *Instrumentis, aut testibus*. Eamdem vim ad fundandam intentionem, & plenam probationem faciendam obtinere testes, & instrumenta, *cap. Cùm Ioannes, §. Porrò, infrà de fid. instrument.* ibi eamdem vim obtineant instrumentum, fides, & depositiones testium, *cap. Tuæ de Cleric. Peregrin. l. In exercendis, C. de fide Instrum.* Hostiens. *hic n.1. in verb. Instrumentis, aut testibus.* Fallit in casibus, in quibus lex non confidit de testibus, & requirit scripturam quos enumerat glos. *in cap.1. de censibus lib.6. in verb. in scriptis*, ad quem quotidie recurritur, Speculat. *in tit. de Instrum. edition. §. Restat, vers. Sed si alii.* Alex. *cons. 107. Videretur à num.3. lib.7.* plenè Guidopap. *decis.582. Reperitur instrumentum publicum num.3.* Et his adde Concil. Trident. *sess.25. cap.9.* ibi, authenticis scripturis probetur. 3

Ter-

5 Tertiò nota ibi, *Cùm aliæ legitimæ probationes deesse noscuntur*. Tunc demum esse recurrendum ad suffragium juramenti suppletorii, cùm aliæ legitimæ probationes deficiunt, *ut hic, & in leg. In bona fidei, C. de rebus credit. & in leg. Admonendi, ff. de jurejurand. cum concordantib.* de quibus hic in glos. 1. dummodo tamen saltem semiplenè sit probatum; alias enim non defertur hoc juramentum in supplementum, *cap. Ex insinuatione*, & ibi glos. *in ver. Clerici de Procurator.* Et hic notant Innocent. *in fin.* Hostiens. *num. 2. in fin. vers. Tertio*, ubi semiplenè probatum est, *& num. 3.* Joan. Andr. *num. 3. eodem vers.* Bellam. *num. 8.* & reliqui omnes, Bald. *in d. leg. Admonendi num. 57.* Et ibi etiam Jason *in prima lectura num. 75. & n. 118. & in repet. n. 259.* ubi enim actor nihil probat, absolvendus est reus, *l. fin. C. de rei vendicat.* etiam si nihil præstiterit, *ut c. unico, §. 1. in princip. infra, ut Ecclesiastic. benefic.* Si actor plenè probat, reus condemnandus est, *cap. Ex literis, vers. Quibus etiam in fin. & cap. In præsentia infrà eodem, cap. Gravis, & cap. Accepta de restitut. spoliat.* Restat igitur, ut tunc solùm sit recurrendum ad remedium subsidiarium juramenti, cùm semiplenè probatum est, ut hic, *& in dict. cap. Ex insinuatione, & cap. fin. suprà quod metus causa*, secundùm Hostiensem, & reliquos post eum; habito tamen respectu ad qualitatem persona-
6 rum, & quantitatem causæ, *l. Si quando, C. Unde vi, cap. ultim. de jurejur. l. Legitimos, ff. de legitim. tutor.* glos. 1. *hic in fin.* Ad hoc enim, ut tale juramentum deferatur, debent concurrere legalitas personæ, parvitas causæ, seu præjudicii, & aliæ qualitates, quas latè enumerant Cyn. *in d. l. in bonæ fidei, C. de reb. credit.* Joan. Andr. & Canonistæ *in d. cap. ultim.* Socin. Sen. *consil. 136. Præstantissimè Doctor, à n. 5.*
7 *lib. 1.* Et quinque requisita recenset Menoch. *de arbitr. Judic. cas. 190. per tot.* & viginti septem casus, in quibus non est locus delationi hujus juramenti suppletorii cumulat Seraphin. *de privileg. juramen. privileg. 33.* & Moderni Collect. *hic à num. 17. usque in finem.*

8 Ultimò nota ibi: *talem consuetudinem reprobamus*, non valere consuetudinem, secundùm quam actor, qui intentionem suam plenè probavit, nihilominus compellitur præstare juramentum, eòque renuente illud subire, ejus probationibus fides non adhibetur, ut hic est casus ad litteram secundùm omnes. Ratio est multiplex secundùm Doctores. Prima est, quia est contra naturalem rationem, quæ non admittit superflua.

Secunda ratio, quia est contra ordinem judiciorum, & adversatur juri scripto, *cap. 1. de consuetudin. l. 2. C. Quæ sit longa consuetudo cap. 1. & cap. Consuetudinis 11. distinct. cum concordant.* de quibus hic in glos. 2. *ad hoc cap. 2. de Capel. Monach. lib. 6.* Tertia ratio est, quia ex quo à principio semel juratum est de calumnia, seu de veritate dicenda, saltem in causa civili, non fuit amplius curandum, ut in Authent. *hoc Sacramentum, C. de juram. calumn. & §. 2.* in Authent. *De his qui ingrediun. ad appellat.* & hanc rationem ponit hic Bernard. in glos. 2. sed eam meritò impugnant Bellam. *num. 2. in fin. vers. Aliam rationem*, & fusius Dec. *n. 2. & 3.* Quarta ratio est, quia cùm auctor plenè probaverit intentionem suam instrumentis, aut testibus juramentum est superfluum, & temerarium; unde consuetudo, quæ cogit eum temerè, & sine causa jurare, est peccati nutritiva, & contra jus divinum, *cap. Etsi Christus de jurejurando;* & ideò valet *cap. fin. de consuetud.* Ad hoc bonus textus in casu converso *in cap. Ad nostram infrà eodem*, & has rationes excepta tertia adducunt hic Abb. Antiq. *in verb. Consuetudinem*, Hostiens. *num. 4. circa finem in ver. Reprobamus*, Joan. Andr. *eodem n.* Collect. *in princip.* Bald. *n. 2.* Bellam. *eodem n.* & reliqui omnes. Et pondera, quia cùm textus dicat, *reprobamus*, ex hoc infertur, ut talis consuetudo non valeat, etiam si sit supra hominum memoriam, quia ubi Canon non simpliciter derogat consuetudini, sed eam damnat, & reprobat, tunc censetur sublata etiam immemorabilis, ut post Felin. *in cap. Cum ex officii, n. 13. de præscript.* Aretin. *in l. Cum stipulatus sim à Proculo col. 3. ff. de verb. Obligat.* & alios plures declarat Covarr. *var. resol. lib. 3. cap. 13. n. 5. vers. Adnotandum tamen erit*. Quamquam enim immemorabilis habeat vim tituli, seu privilegii, *ut l. Hoc jure, §. Ductus Aquæ, ff. de aqua quotidian. & æstiva*, hoc tamen fallit quando est à jure reprobata, ut notat Philipp. Franc. *in cap. 1. in 2. notab. ver. Imo tradit.* Hostiens. *de consuet. lib. 6.* Put. *decis. 466. num. 4. lib. 2.* & Felin. *loc. citato*. Item cùm hæc consuetudo sit contra jus naturale, & divinum, ut dictum est, nullo unquam tempore potest præscribi, *cap. Flagitia, 30. quæst. 7. dict. cap. fin. cum ibi notat. de consuetud.* & adde quod in proposito scripsi latissimè *in cap. Cum esses, à num. 113. infrà de testam.*

Quemadmodum autem non valet consuetudo, quæ in- 9
validat plenam probationem, vel plenæ probationi aliquid detrahit, aut eam restringit, ut dicunt Doctores secundùm Anton. de Butr. *hic in 1. notab. num. 2.* & Aretin. *num. 5. per text. in d. cap. Ad nostram infrà eod.* ubi talis consuetudo appellatur pestis contraria omni juri: Ita nec valet pactum, quo quis probationibus renuntiat, vel eas restringit ad certam speciem, ut per eundem Butr. *n. 8.* Tu verò an hujusmodi pactum sit validum, & an firmetur juramento, dic pleniùs ut in quæstione sequenti.

QUÆRO, an pactum juratum, ut de auro, argento, 10
& margaritis a viro uxori donatis, ac soluto matrimonio restituendis inventarium conficiatur, obstet quominus res ejusmodi per testes probari possint.

Anve pactum, ut rerum restituendarum probatio ali- 11
ter, quàm per inventarium fieri non valeat, roboretur juramento Matrimoniales pactiones initæ inter Serenissimum 12
Ducem, & ejus uxorem nullam continent renuntiationem probationis testium, nec certam probandi formulam præscribunt, sed eis dumtaxat cavetur, ut rerum soluto matrimonio restituendarum inventarium conficiatur. Frustra igitur in hac causa attinguntur quæstiones, an liceat probationibus renuntiare, anve observanda sit obligatio, qua quis se ad certum probandi modum alligavit. Nam cùm solam habeamus conventionem de inventario conficiendo, etsi partes compelli potuerint ad illius confectionem, non tamen ex eo quod conficere prætermiserint, perimitur substantia obligationis, aut impediuntur contrahentes aliunde, quàm inventario rei veritatem legitimè probare, ex notat. per Salicet. *in l. Contractus, col. 2. C. de fide Instrument.* ubi vult, ut si res nullo jure scripturam requirat, par- 13
tes de ea conficienda paciscentes videantur prospexisse probationibus, non contractui, cujus substantia à Scriptura non pendet. Decius, qui Scalicet. refert, & sequitur *in rubrica de consuetudin. num. 6. & 7.* Paul. de Castro *cons. 52. Tria sunt num. 1. & 2. in 2. vol.* Aretin. *consil. 159. in 1. dub. num. 8. cum seqq.* Dec. ex communi *in consil. 240. num. 3.* Decian. *cons. 64. n. 26. vol. 3.* Hæc igitur quæ ad probandam hujusmodi pacti validitatem congesta sunt tunc aliquid ponderis habere possent quando probationibus testium esset renuntiatum, aut conventum, ut alio modo, quàm per inventarium rerum donandarum traditio probari non posset. Quæ renuntiatio cùm in contractu matrimoniali 14
non legatur, nostrum non est eam subintelligere, nisi probetur, Bald. *in l. 1. num. 2. C. de edict. Div. Adrian. toll.* Decius *in l. 1. in ultim. lectura n. 58. C. Qui admitti*. Neque ad rem pertinet, quod partes de confectione inventarii agentes, usæ sint verbis inducentibus necessitatem, ibi: *Se n'habbiano da far inventarii*. Ea enim necessitas respicit solam confectionem inventarii, & non probandi modum, de quo partes nihil prorsus convenerunt, quemadmodum expressissent si voluissent, *ad l. unicam, §. Sin autem ad deficientes, C. de caduc. toll.* Verùm esto partes convenissent, 15
ut solo inventario, non autem testibus rerum traditio probari posset, ex abundanti dicimus id pactum irritum, & nullum uno ore passim à Doctoribus pronuntiari, Specul. *in tit. de Probationib. §. Videndum restat, n. 4.* post Hugon. & Azzon. glos. *in §. Præterea in verb. Senatus*, Auth. *ut sint probib. matrim.* Host. *in Summa de renuntiat. §. Quæ possunt col. penult. vers. Quid de pacto*, Roman. *in l. Tale pactum in fine, ff. de pactis*, ubi Ang. & Castr. *num. 5.* Butr. Imol. & Abbas *in cap. Si diligenti de foro competen.* Bart. *in authen. Jubemus*, ubi Angel. & Castr. *num. 3. C. de Judic.* Imol. & Aretin. hic, Jas. *d. Authen. Jubemus num. 5.* ubi Jacob. de Belviso, & Angel. in hanc sententiam adducit Roman. *sing. 204.* Cæpol. qui alios citat *cons. 251.* Marsil. *in rubr. de probat. num. 33.* Imol. ex communi *in dict. cap. Si diligenti, de foro compet.*

Neque obstat quòd hujusmodi pactum firmatum fuerit à 16
juramento, quod partes præstiterunt ex Fulgos. *consil. 208.* Alexan. Imol. & Seraphin.

Primò enim respondetur hanc limitationem minus esse attendendam cum adversetur receptissimæ Doctorum opinioni superius citatorum quorum aut nullus, aut certè paucissimi hanc limitationem annectunt. Alex. *consil. 102. vol.*

*vol.*5. in meo Codice est prætermissum, eo quod repetitum
esset *conf.*22. *vol.*1. quo loco de hujusmodi pacto nullum
verbum. Seraphin.*autem de privileg.jurament.privileg.*140.
in hac opinione vacillat, & cogitandum relinquit.

17 Quin etiam Seraphinus agnoscit hujus limitationis diffi-
cultatem, quam satis diluere numquam visus est, & ex qua
desumere nobis licèt aliam responsionem, nempe hujusmo-
di limitationem ex diametro pugnare cùm communi opi-
nione Doctorum, negantium id pactum esse validum.
Multiplices enim rationes in idem tendentes reddunt, vi-
delicet quod hujusmodi pactum sit à bonis moribus alie-
num, indicatque iniquitatem, ut quis cum aliena jactura
debeat locupletari, *l.*4.*de condict.indebit.* quod angustet pro-
bandi facultatem, *l. quoniam*, *C. de hæretic.* Quod sit con-
tra jus publicum, quo usus testium tamquam necessarius
laudatur, & recipitur *l.*1.*ff. de testib.* Id autem publicum
jus privatorum pactionibus nequeat immutari, *l.Ius publi-
cum*, *ff. de pactis*. Quibus de causis non temerè Hostiens.
asseruit in loco superiùs citato id pactum esse contra legem,
& communem utilitatem, & mortale peccatum inducere.

18 Quæ planè rationes ubique in hac materia à Doctoribus
inculcatæ hujus pacti vires usque adeò prosternunt, ut nec
etiam juramento confirmetur, non solùm si omnes simul,
19 sed etiam quamlibet singillatim perpendamus: nam si id
pactum est iniquum, illius vires non adjicit juramentum,
quod non debet esse vinculum iniquitatis, *cap. Quanto de
iureiur.* & à veritate, judicio, & justitia disjungi non debet,
20 *cap. Animadvertendum* 22.*quæst.*2. Si autem quod plerique
asseruerunt, inter quos Specul. post alios *in tit. de probat.* §.
*fin.num.*6. *in fin.* non congruit cùm bonis moribus, non est
21 utique obligatorium contra bonos mores præstitum jura-
mentum, *cap. Non est obligatorium de regul. iur.lib.*6.Quod
si lædit publicam utilitatem, quod omnes fatentur, ob id
quoque non dubii juris est non valere juramentum præsti-
tum de re vetita ex causa publicæ utilitatis,*c. Si diligenti, de
foro competent.cum simil.*

22 Neque obstat quod in hac prohibitione censetur publica
utilitas secundario, non autem principaliter, ideòque ju-
ramento contractus confirmetur, ut per Bart. *in l. Si quis
pro eo num.*7. *&* 8. *ff. de fideiuss.* Nam præterquamquod hæc
sola ratio publicæ utilitatis non affertur à Doctoribus, sed
aliæ etiam supra relatæ, quæ sufficiunt, ut contractus non
possit juramento validari, jure etiam affirmari potest in
usu testium versari publicam utilitatem principaliter, non
secundariò, cum Reipublicæ principaliter intersit rei veri-
tatem patere, ne quis defectu probationum, quod sibi de-
betur, amittat, idque alius apud se per dolum retineat, sed
jus suum unusquisque consequatur, quod est præcipuum
juris præceptum, *ad l. Iuris præcepta*, *ff. de iust.& iur. cum
simil.* constat igitur opinionem Doctorum de hujus pacti
nullitate ex vi rationum, quas adducunt, includere etiam
casum interpositi juramenti, & ex consequenti limitatio-
nem prædictam nec veram esse, nec receptam.

Accedit quod hujus limitationis auctor ab omnibus ad- 23
ducitur Specul. *de titul. de probat.* §. *fin. num.*6. qui tametsi
priùs disertis verbis id affirmaverit, videtur tamen postea
maturius ab ea sententia recedere, vel certè sibi non con-
stat, dum rationem reddit præcedenti dicto contrariam.
Subdit enim pactum, quod non liceat probare nisi per pu-
blicum instrumentum, esse contra bonos mores. Quæ ra-
tio admissa necessariò efficit, ut non roboretur juramento,
cujus nulla est vis ad validum actum bonis moribus adver-
sum, *d.cap.Non est obligatorium*.

Verùm etsi id juramentum esset omninò servandum, nec
juranti liceret uti alio probationis genere, adhuc tamen
suggerente æquitate, quæ veritatem obrui non patitur, in
promptu sunt efficacia remedia, quibus consulatur indem-
nitati repetentis res suas: nam quamvis obstante juramen-
to non possit alios testes producere, non tamen præclusa est
judici via, quominus ex officio suo testes recipiat: quod 24
animadvertit Specul. *loc. supracit. num.*6. Bero. *cons.*100.
*num.*15. *vol.*3. quem cum aliis citatum sequitur, & com-
probat Roland. *cons.*88.*num.*13.*vol.*1. Felin. *hic num.*20. *post
med. vers. Consulvit tamen*, post Joan. Andr. Lap. Imol. &
Gemin.

Præterea si ob efficaciam juramenti prohiberetur usus 25
testium, nihil tamen obstaret prohibitio, quominus pro-
ducerentur testes exuberantis fidei, & auctoritatis, ut per
Felin. *hic num.*14. *vers. quarto intellige*, post Anton. de Butr.
quæ limitatio quamvis fortè nonnihil dubitationis habere
posset in foro sæculari, est indubitata in foro Ecclesiastico,
cujus est præcipuè æquitatem, ac veritatem præ oculis ha-
bere, & peccato occurrere, ut tradit Felin. ubi supra.

Tandem ubi Serenissimus Dux velit quinque testibus re- 26
rum traditionem probare, ex pacto etiam valido, quo se
ad solam probationem instrumentalem astrinxit, num-
quam excluditur quominus quinque testibus veritatem
probet: nam probatio per quinque testes æquipollet proba-
tioni instrumentali, ut per text. *in l. Testium*, *C. de testib.*
tradiderunt Cyn. *in l. Optimum*, *C. de contrah.& commit-
ten. stipulat.* Abb. *hic prope fin.* ubi & alii Marsilien. *in ru-
bric.de probat.n.*53.

Ad hanc autem probationem admittendam eo prom- 27
ptior deber esse judex, quo magis est verisimile uxori à vi-
ro, & à viri patre, consanguineis ac subditis ea donata
esse, quæ utriusque summam nobilitatem, ac dignitatem
dicebant, *arg. cap. Etsi quæstiones*, cum gloss. *in verb. Dan-
dis muneribus infra de simonia*. Verisimilitudo autem quan-
tæ sit potentiæ in probationibus clamant passim DD. quos
cumulant Menoch. *de arbitr. iudic. lib.*2. *centur.*1. *casu* 85.

DE PROBATIONIBUS.

Innocentius III. Archidiacono Parisien.

CAPUT VII.

POst cessionem: & infrà. Cùm igitur per literas judicis ordinarii (quibus standum est, donec probetur contrarium) nobis constiterit, quòd V. excommunicatus erat, cùm procurationis officium assumpsit. Ipsum tamquam procuratorem non duximus admittendum.

SVMMARIVM.

1 *Litera Ordinarii probans quem excommunicatum nisi contrarium doceatur.*

2 *Excommunicatus si quis probetur per literas Ordinarii, nisi posteà absolutus ostendatur, à procuratione iudiciali repellitur.*

3 *Ordinaris appellatione venit non solùm Episcopus, qui est generalis, & maior Ordinarius, sed etiam quilibet inferior, & specialis Ordinarius.*

*Quod procedit si materia etiam inferiori Ordinario sit adaptabilis, num.*6.

Prosp. Fagnan. in II. Lib. Decretal.

*Item procedit in Ordinario constituto à iure, non autem in constituto ex accidenti à Capitulo, vel à Papa, n.*10.

4 *Iurisdictio ordinaria ad sui essentiam non requirit territorium.*

5 *Ordinarius dicitur qui iure suo, vel Principis beneficio universaliter iurisdictionem exercere potest, & num.*12.

6 *Ordinarius accipitur secundum subiectam materiam.*

7 *Ordinarius respectu collationis intelligitur etiam iis, qui tantum habet potestatem conferendi, licèt aliàs non habeat ordinariam iurisdictionem.*

8 *Litera non tamen Episcopi, sed etiam inferioris Ordinarii probant sicut publicum instrumentum.*

9 *Sigillum Episcopi ex consuetudine generali totius Orbis reputatur authenticum in spectantibus ad officium suum.*

11 *Ordinarius de quo in literis Clem. VIII. suppressionis Canonicorum Regularium in Principatu Cathalonia non intelligitur Archipresbyter, sed Episcopus.*

1 POst *cessionem*. Per literas Ordinarii probatur quis
excommunicatus nisi contrarium doceatur. Hoc di-
cit, secundum Joan. Andr. & communiter Doctores. Vel
aliter secundùm Abb. si per litteras Ordinarii probatur
2 quis excommunicatus à procuratione repellitur, vel secun-
dum intellectum, qui verior videtur, & de plano proce-
dit: si per literas Ordinarii probatur, quod semel quis ex-
communicatus fuerit, nisi postmodum absolutus ostenda-
tur, tamquam excommunicatus à procuratione judiciali
repellitur. Hoc dicit Philip. Dec. dividitur compendiosè in
duas partes. In prima ponit repulsionis causam. In secun-
da repulsionem, ibi, *Ipsum*: & continet prolixam, &
subtilem materiam, & fuit solemniter repetitum à Joan.
Calder. *tom. 3. Repetent. fol. 184.*
3 In textu ibi, *Iudicis ordinarii*, nota appellatione Ordi-
narii non solùm comprehendi Episcopum, qui generalis
est, & major Ordinarius; *cap. 1. de offic. Ordinar. cap. Cum
Episcopus eod. tit. lib. 6.* Sed etiam quemlibet alium inferio-
rem, & specialem Ordinarium, ut est textus *in cap. Ordi-
narii*, juncta glos. *in ver. Locorum de off. Ordin. lib. 6.* Quod
Abb. Felin. & Decius *hic in 1. notab.* dicunt esse notandum
pro statutis. Ad idem est gloss. *in c. Quamquam in ver. Loci
Ordinario de usur. lib. 6.* Item glos. in Clem. 1. *in ver.
Locorum Ordinarius de testam.* de quo plenè per Archid. *in
c. Licet Canon. num. 6. in ver. Ordinarius de elect. lib. 6. Facit
cap. Cum ab Ecclesiarum de offic. Ordin.* & ratio est clara, se-
cundùm Aretin. *hic num. 1.* quia ad essentiam ordinariæ ju-
risdictionis non requiritur territorium, ut notatur *in cap.
4 Cum contingat supra de foro compet.* & subtiliter declarat
Bald. *in l. 1. §. in initio num. 7. ff. de off. Præfecti Vrbis*. Item
5 confirmatur hoc ex etymologia, & allusione vocabuli:
nam Ordinarius dicitur qui habet ordinariam jurisdictio-
nem. Unde hoc nomen convenit cuilibet eam jurisdictio-
nem habenti, ut inquit Abbas *in cap. Cum olim num. 1. in
4. not. de præscrip.*
6 Procedit tamen conclusio ut supra firmata, quin mate-
ria, de qua agitur, etiam his inferioribus est adaptabilis,
ut notat Geminian. *in d. cap. Ordinarii col. 1. post medium
vers. Nota istam glossam de offic. Ordin. lib. 6.* & ita Ordina-
7 rius accipitur secundùm subjectam materiam, ut hic per
Decium *num. 7.* qui ex hoc deducit, ut si respectu collatio-
nis facta sit mentio de Ordinario, de illo quoque intelliga-
tur, qui tantùm habet potestatem conferendi, licèt aliàs non
habeat ordinariam jurisdictionem glos. in Clem. 1. *in ver.
Ordinarium, ut lite pendente*, & ibi Imol. *num. 28. & 29.* &
Cardin. *in 14. quæst.* post Antiquos, quos ipse refert, facit
8 text. *in cap. Si soli Ordinario de concess. præb. lib. 6.* Hinc etiam
deducitur, ut cùm materia, de qua tractatur in hoc cap. sit
adaptabilis etiam Ordinariis inferioribus, non solùm literæ
generalis, & majoris Ordinarii, id est Episcopi fidem faciant
sicut publicum instrumentum, *c. Cura 11. q. 3. cap. 1. supra de
9 treug. & pac.* cum multis concordant. de quibus hic per Host.
num. 1. & decidunt Domini de Rota *decis. 1. de probat. in no-
vis.* ubi dicunt ex generali consuetudine totius Orbis, quam
etiam servat Palatium, Sigillum Episcopi reputari authenti-
cum in his, quæ spectant ad officium suum; sed etiam literas
cujuslibet Ordinarii inferioris: & ita hic sentiunt commu-
niter Doctores, ut dicit Abb. *num. 1.*
10 Rursus procedit prædicta conclusio in Ordinariis consti-
tutis à jure, non autem in aliis, qui ex aliquo accidenti con-
stituuntur à Capitulo, vel à Papa, ita videtur limitare La-
pus Abb. S. Miniati inter consilia Federici de Senis *cons. 291.
incipien. Domine mi*, & Paulus de Castro *in cons. 312. incip.
Quoniam*, quos sequitur Decius *hic num. 7. vers. Et ad ista
conferunt*.
11 Porrò fel. record. Clem. VIII. suppressit olim ordinem Canonicorum Regularium S. Augustini in Principatu Cathaloniæ, illiusque Monasteria, & loca ad sæcularitatem reduxit, & Ordinariis locorum subjecit. Inter cætera autem Monasterium S. Joannis de Vas Abbatissarum Vicen. diœcesis in Sæcularem, & Collegiatam Ecclesiam erexit, & in ea Archipresbyteratum, qui esset dignitas principalis, & nonnullos Canonicatus instituit, ipsamque Ecclesiam, Dignitates, & Canonicatus, aliaque beneficia, & ministros suo Ordinario subjectos esse voluit, & collationem prædictorum Canonicatuum voluit pertinere ad Archipresbyterum pro tempore existentem. In vim cujus dispositionis tametsi Archipresbyter, Canonici, & Beneficiati dictæ Ecclesiæ subjectionem, & obedientiam juraverint Episcopo tunc existenti, ipseque omnimodam jurisdictionem in Ecclesiam & illius Capitulum, & personas nemine contradicente dicatur exercuisse spatio septem, vel octo annorum; posteà tamen Joannes Coli ex Beneficiato Ecclesiæ Archipresbyter factus ab obedientia descivit unà cum aliquot Canonicis, qui simul officialem Episcopi visitare volentem oppidò prohibuerunt, mortemque ei minati sunt si visitationem exercere vellet: ipsum deinde Episcopum ingressu Ecclesiæ, in qua armati cum sicariis se incluserant, interdixerunt militaribus tormentis per rimas objectis, & plura indigna in Episcopi contumeliam perpetrarunt. Unde Episcopus Ecclesia interdicta iisque excommunicatis discessit, Episcopo vita functa successores propter periculum visitationem aggredi non sunt ausi. Præsens verò Episcopus volens munus suum adimplere, supplicavit Sanctissimo ut declararet verbum illud, *Ordinario*, positum in literis Clementis, non debere intelligi de Archipresbytero, sed de ipso Episcopo; prout in simili fecit idem Clemens in literis sæcularizationis alterius Ecclesiæ Barchinonensis diœcesis; declaravit enim, dum voluit Canonicos esse subjectos Ordinario, se non intellexisse de Priore ejusdem Ecclesiæ, sed Episcopo tantum. Sanctissimus rejecit libellum ad Congregationem Concilii, & Archipresbyter, & Canonici jussu Congregationis in partibus citati, nihil unquam opposuerunt.

In causa hæc fuerunt ponderata. Archipresbyter iste 12
non venit appellatione Ordinarii, cùm jurisdictionem ordinariam non habeat, textus juncta glos. 2. *in cap. Ordinarii de offic. Ordin. lib. 6.* nam Ordinarius dicitur, qui jure suo, vel Principis beneficio universaliter jurisdictionem exercere potest, *l. More*, & ibi glos. 2. & communiter scribentes, *ff. de iurisdict. omnium iudic.* Specul. *in titul. de offic. Ordin. in princ.* Card. post Paulum de Eleazariis in Clem. *Attendentes in 5. not. de statu Monach.* & constat ex dictis supra *num. 3. & 5.* Præterea in literis Apostolicis pluribus in locis contradistinguitur Archipresbyter ab Ordinario: Ergo dum Pontifex loqnutus est discretivè de Ordinario, non intellexit de Archipresbytero, ad text. in Clem. *Exivi col. 4. §. Cum autem natura termini de ver. signif.* Item in iisdem literis Dignitates, & Canonicatus dictæ Ecclesiæ subjiciuntur suo Ordinario; cùm autem in dicta Ecclesia nulla alia sit dignitas, quàm Archipresbyteratus, si Archipresbyter esset Ordinarius, Papa subjiciendo dignitates Ordinario, subjecisset Archipresbyterum sibimet Archipresbytero, quod est absurdum, *arg. cap. Debitum de Baptism.* cùm suis concordant. de quibus ibi in gloss. *prima*. Ac demum mentem suam in simili casu Barchinonen. satis apertè declaravit Clem. VIII. ut in literis exhibitis. Itaque videtur è re esse, ut S. D. N. per literas in forma Brevis declaret, dum Clement. VIII. voluit prædictam Ecclesiam Sancti Joannis, ejusque dignitates, Canonicatus, beneficia, ac Ministros suo Ordinario esse subjectos, illius intentionis non fuisse illos ullatenus subjicere Archipresbytero, sed tantùm Episcopo Vicensi ad instar alterius declarationis ab eodem Clem. editæ in simili casu Episcopi Barchinonen. & ita fuit resolutum.

Sed numquid appellatione Ordinarii, de quo loquitur Concilium Tridentinum *c. 1. vers. Quod si aliquando sess. 24. de reformat. matrim.* quoad facultatem remittendi denuntiationes, veniat Prælatus inferior? Dic ut scripsi *in cap. Cum inhibitio n. 6. & 9. infra de Clandest. desponsat.* ubi de Scholastico Salamantino.

DE

DE PROBATIONIBUS.

Idem Innocentius III. Abbati, & Conventui Caſſeñ.

CAPUT VIII.

IN præſentia G. ſancti Hadriani diaconi Cardinalis G. & B. fratres, veſtro ſyndico conſtituto coram ipſo, fecere proponi: quòd cùm quondam A. frater ipſorum conderet teſtamentum, M. filium ſuum ſibi hæredem inſtituit: & præcepit, ut ſi abſque liberis decederet, ad eos bona devolverentur ipſius: unde illa quæ de bonis ipſius veſtrum Monaſterium detinebat, ſibi reſtitui poſtulabant: & petebant vos ſuper hoc à ſua moleſtatione compeſci. Verùm ſyndicus ipſe propoſuit ex adverſo, quòd prædictus M. Monaſterio veſtro obtulit ſe & ſua: unde univerſa quæ habuerat, erant ad Monaſterium devoluta: quare univerſa, quæ ipſi de bonis ejus invaſerant, reſtitui Monaſterio veſtro petebat, & ſuper cæteris ſilentium illis imponi. Ad hæc autem pars altera replicavit, quòd dictus M. oblationis ſuæ tempore fuerat minor annis, & quòd voti facti pœnitens, quod fervore infirmitatis fecerat, poſt convaleſcentiam revocavit: & infrà. Unde cùm ſine liberis deceſſiſſet, ex teſtamento patris ad ipſos erat ejus hæreditas devoluta. Verùm ſyndicus reſpondere curavit, quòd licèt dictus M. de Monaſterio fuiſſet egreſſus, eidem poſtmodum ſe [& ſua] obtulit humiliter & devotè: & quòd nec contra oblationem ſuam veniret, juramento firmavit. Quare cùm conſtet quòd idem M. bis Monaſterio veſtro contulit ſe & ſua, nec ex adverſo probetur, quòd utriuſque oblationis tempore fuerit minor annis, probationem veſtram hujuſmodi exceptionis probatio non elidit: cùm & ſi primæ oblationis tempore fuerit minor annis; ſecundæ tamen potuit major extitiſſe. Prætereà cùm verbum illud, *minor annis*, duobus potuerit modis intelligi, cùm & qui minor eſt quatuordecim annis, & qui vigintiquinque dici ſoleat minor annis, intentioni veſtræ verbum dubium non nocebat, cùm infra vigintiquinque annos teneret donatio juramento firmata. Sed & ſi teneret quod factum fuerat à dicto A. quia tamen intelligendum non erat ſine hærede decedere, qui Monaſterium ſibi hæredem inſtituit, hoc Monaſterio non nocebat: & infrà. Dilectus filius H. ſancti Euſtachii Cardinalis attendens, quòd ſyndicus veſter intentionem ſuam plenè fundaſſet, & quòd nihil fuiſſet ex adverſo ſufficienter probatum, cùm & ſi oſtenſum eſſet per teſtes, quòd M. ſuæ oblationis tempore fuerit minor annis: verumtamen primæ vel ſecundæ oblationis tempore minor fuerit, & quotannis minor, non fuiſſet expreſſum, de mandato noſtro ſententiam protulit: & prædictis G. & B. ſilentium imponens ſuper his, quæ à Monaſterio poſtulabant, eos ad reſtitutionem illorum, quæ de bonis prædicti M. propria temeritate invaſerant, condemnavit. Nos igitur ſententiam ipſam auctoritate Apoſtolica confirmamus.

SUMMARIUM.

1 *PRobatio dubia, ſeu æquivoca non relevat probantem, & n. 14.*
2 *Monaſterium facit deficere conditionem, ſi hæres deceſſerit ſine filiis.*
3 *Probatio æquivoca quæ dicatur, & n. 14.*
4 *Teſtandi facultate, poteſt quis ſe privare offerendo ſe, & bona ſua loco Religioſo.*
5 *Offerens ſimpliciter ſe, & ſua Eccleſia Regulari cenſetur obtuliſſe etiam futura.*
6 *Donatio omnium bonorum præſentium, & futurorum facta Eccleſiæ valida eſt.*
7 *Offerens ſe, & ſua Religioni ſine ingreſſu non dicitur mortuus mundo, imo poteſt matrimonium contrahere.*
8 *Offerens ſe Religioni ſimpliciter non renuntiat propriis, niſi profeſſionem emittat.*
9 *Oblationem perſonæ, & bonorum poteſt Monaſterium recipere etiam iuramento firmatam.*
10 *Novitius poteſt licitè exhortari, ut bona ſua donet Monaſterio.*
11 *Et quid poſt Concilium Tridentinum.*
12 *Minor annis vigintiquinque profitendo Religionem, alienat bona ſua etiam ſine curatore, & decreto iudicis.*
13 *Novitius in ſua profeſſione poteſt præcipere, ut aliquid ex bonis ſuis expendatur maximè in pios uſus, aut ne quid alienetur.*
15 *Probatio debet concludere per neceſſe, & non per poſſibile.*
16 *Probatio non concludens non valet.*
17 *Probatio per veriſimilitudines non ſufficit ubi clara probatio requiritur.*
18 *Fallit in ſex caſibus, remiſſivè.*
19 *Monaſterium ingrediens, & profeſſionem emittens fingitur non ſolùm decedere cum hærede, ſed etiam cum liberis.*
20 *Monaſterium habetur loco filii. Procedit in caſibus in Profeſſ. Fagnan. in II. Lib. Decretal. iure expreſſis; aliàs ſecus, n. 23.*
21 *Subſtitutio expirat ſi filius gravatus reſtituere partem hæreditatis Patruo ſi ſine liberis decedat, Monaſterium ingrediatur.*
22 *Teſtamentum, in quo Monaſterium non fuit inſtitutum ſaltem in legitima, an rumpatur, ſi teſtator fiat Monachus.*
23 *Fictio locum non habet, niſi in caſibus in iure expreſſis.*
24 *Subſtitutio facta filio ſine liberis decedenti evaneſcit, ſi filius profeſſionem emittat Regularem, & hæreditas applicatur Monaſterio.*
25 *Secus ſi decedat ante profeſſionem, vel infra tempus probationis exeat.*
26 *Et an hoc procedat ſive ſubſtitutio ſit fideicommiſſaria, ſive directa.*
27 *Et quid ſi ſubſtituti ſint fratres teſtatoris.*
28 *Et quid ſi teſtatoris filii ſint.*
29 *Subſtitutio facta ſub conditione, ſi deceſſerit ſine filiis ex ſe, vel ex ſuo corpore natis, an evaneſcat, ſi gravatus fiat Monachus.*
30 *Subſtitutio facta ſub conditione ſi ſine liberis deceſſerit, an expiret ſi gravatus fiat Clericus Eccleſiæ ſæcularis.*
31 *Et quid ſi ſubſtitutus ſit locus Religioſus, vel Eccleſia ſæcularis, aut alius locus pius.*
32 *Et quid ſi conditio illa fuerit appoſita in contractu gratuito, vel oneroſo, aut in ſtatuto.*
33 *Et quid ſi relata fuerit in perſonam ipſius teſtatoris.*
34 *Et quid ſi gravatus ingrediatur Monaſterium in fraudem ſubſtituti.*
35 *Et quomodo huiuſmodi fraus probetur.*
36 *Monaſterium Mendicantium non facit deficere conditionem ſi hæres ſine filiis deceſſerit.*
Et quid poſt Concilium Tridentinum, n. 67. & 117.
38 *Mendicantes an ſint capaces acquiſitionis bonorum immobilium in communi, & num. ſeqq. uſque ad num. 69.*

39 *Fratres Minores sunt incapaces hereditaria successionis, etiam in communi.*
40 *Sunt fundati in arctissima paupertate supra omnes Mendicantes.*
41 *Frater Minor si heres instituatur, perinde est, ac si mortuus institutus fuisset.*
42 *Testamentum, in quo Fratres Minores sunt instituti, non valet, nisi adsit coheres, & hereditas defertur venientibus ab intestato.*
43 *Fratres non sunt capaces fideicommissi universalis.*
44 *Nec iure legati habere possunt hereditatem.*
Nec legata particularia iure institutionis, ibid.
45 *Fratres Minores si heredes instituantur ea lege, ut vendant, & pretium convertant in suas necessitates, institutio non valet.*
46 *Idem si instituantur ea lege ut pretium erogent in constructionem Ecclesia.*
47 *Fratres Minores non excludunt substitutum sub conditione si decesserit sine liberis.*
48 *Et bona profitentis Religionem Fratrum Minorum si de illis antea non disposuerit, deferuntur venientibus ab intestato.*
49 *Novitius in Religione Fratrum Minorum potest de bonis suis liberè disponere.*
50 *Servata tamen forma à Concilio Tridentino praescripta si disposuerit inter vivos; Secus si in ultima voluntate.*
51 *Institutus ab ingrediente Religionem Fratrum Minorum, statim sequuta illius professione, potest capere hereditatem, etiam non expectata morte naturali.*
52 *Fratres Minores sunt capaces legati rei immobilis, vel annui redditus ad effectum vendendi, & convertendi pretium in eorum necessitates.*
53 *Dummodo pretium sit moderatum.*
54 *Et legatum fiat sub modo licito, vel simpliciter.*
55 *Infirmaria Fratrum Minorum an validè fieri possit legatum annui redditus, & n. seqq. usque ad n. 65.*
56 *Fratribus Minoribus conceditur recursus pro pecunia ad amicos spirituales pro necessitatibus Infirmorum, & Fratribus induendis dumtaxat.*
57 *Fratribus Minoribus legari non potest annuus redditus pro alimentis.*
58 *Alimentis legatis veniunt non solùm cibaria, habitatio, & vestitus, sed etiam medicina, salarium Medici, Stratum, & omnia ad victum necessaria.*
59 *Fratribus Minoribus annuos redditus habere non licèt.*
60 *Nisi pro divino cultu.*
61 *Ioannis de Anania responsum circa legatum ususfructus factum infirmaria Fratrum Minorum refellitur, & num. seqq.*
62 *Fratrum Minorum Ecclesia relinquere idem est, quod relinquere ipsis Fratribus.*
63 *Legatum ususfructus factum infirmarie Fratrum Minorum est in fraudem paupertatis.*
64 *Fraus omnis est prohibita de iure naturali.*
65 *Mendicantes, exceptis Minoribus, de iure possunt acquirere bona immobilia in communi etiam per viam institutionis non ut retineant, sed ut vendant, & se alant.*
Et quid ex Concilio Tridentino, n. 67. & n. 117.
66 *Societas Iesu est capax possessionum etiam per viam institutionis ut vendat, & pretium eroget in suas necessitates, & alios pios usus.*
68 *Mendicantes exceptis Capuccinis, & Minoribus de Observantia ex Concilio Tridentino possunt in communi bona immobilia possidere.*
Et excludunt substitutum ad instar non Mendicantium.
Monasterium an succedat in feuda, remissivè, ibid.
69 *Frater Minor transiens ad Tertium Ordinem Sancti Francisci an recuperet ius succedendi in bonis sibi ex testamento, vel ab intestato post translationem delatis, & n. seqq. usque ad n. 81.*
70 *Monachus factus Episcopus succedit in hereditate sibi post assumptionem delata eamque acquirit Ecclesia sua.*
71 *Non desinit esse Monachus, nec absolvitur à substantialibus regula.*
72 *Regularis ad alium ordinem translatus nihil habet commune cum primo.*
73 *Et desinit esse filius primi Monasterii.*
74 *Et regulatur secundum instituta Ordinis, ad quem transfertur.*
75 *Regularis sua culpa translatus à Religione incapaci ad capacem, non recuperat ius succedendi.*
76 *Regularis translatus ad Religionem capacem non succedit in hereditate sibi delata ante translationem, atque agnita per venientes ab intestato.*
77 *Et quid si nondum agnita.*
78 *Fratres Minores S. Francisci de Observantia transeuntes ad Conventuales sunt incapaces successionis.*
79 *Fratres Conventuales qui sint.*
80 *Fratres Tertii Ordinis S. Francisci sunt capaces bonorum immobilium in communi ex instituto, Fratres Conventuales ex privilegio, ibid. & n. seq.*
81 *Societas Iesu, eiusque domus, collegia, & persona verè, & propriè sunt Ordinis Mendicantium, & n. seqq. usque in fin.*
82 *Quid in professis quatuor votorum.*
Et quid in Coadiutoribus formatis, n. 85.
Et quid in Scholasticis, num. 86. & seqq. usque in fin.
83 *Societas Iesu fundata est in arctissima paupertate.*
84 *Cessit iuri suo in domibus professis, & renuntiavit concessioni Concilii Tridentini.*
86 *Societas Iesu ex primaevo instituto potest habere collegia habentia redditus studentium usibus applicandos.*
87 *Mendicantes qui sint, & n. 112.*
88 *Habent pro dote mendicitatem.*
89 *Habere propriè, quis dicitur iure dominii.*
90 *Societatis Iesu Scholastici post votum paupertatis retinere possunt dominium bonorum suorum conscio, & approbante Superiore.*
Declaratur, n. 118.
91 *Religio una non potest esse diversorum Ordinum, & num. seqq.*
92 *Societatis Iesu corpus constat ex Professis, Coadiutoribus, & Scholasticis.*
93 *Mendicantes Ordines à non mendicantibus differunt specie.*
94 *Mendicantes ad vitam activam, Monachi verò ad contemplativam sunt instituti.*
95 *Universitas est illius natura, cuius est maior illius pars.*
95 *Universitas, in qua sunt plures laici, quàm Clerici, censetur laicalis, & e converso.*
97 *Universitas mixta assumit naturam à potentiori, seu digniori.*
98 *Membra sunt illius natura, cuius est caput.*
99 *Mendicantibus non licet ad non Mendicantes transire, ut ibi officia, & administrationes assumant.*
100 *Religionum diversitas sumitur ex fine, ad quem ordinantur.*
101 *Novitii, quia tendunt ad professionem, dicuntur religiosi, licet non sint tales cum effectu.*
102 *Mendicantium Ordinem, Monasteriorum, vel Collegiorum nomine intelliguntur illorum persona, non autem aedificia, vel Universitas prout est persona ficta.*
103 *Universitas nihil aliud est, nisi homines, qui ibi sunt.*
104 *Actus, & passiones, qua in facto consistunt, sunt singulorum, non autem Collegii, vel Universitatis.*
105 *Collegium assumit naturam à personis, ex quibus componitur.*
106 *Bulla Pii V. declarans Societatem Iesu esse Mendicantem expenditur, & num. seqq. usque ad numer. 112.*
107 *Constitutio trahitur ad praeterita si sit declaratoria, non autem si sit novi iuris, seu privilegii inductiva.*
108 *Societas una non debet diverso iure censeri.*
109 *Religiosis qua adhaerent, Religiosa sunt.*
110 *Relatio fit ad praecedentia cum suis qualitatibus.*
111 *Causa finalis in proemio expressa regulat totam dispositionem.*
112 *Intellectus* cap. unic. de Relig. domib. lib. 6.
113 *Regula non dicitur respectu alicuius membri, seu partis integralis, sed respectu totius corporis Religionis.*
114 *Religio potest esse mendicans ex regula, licèt aliquod eius membrum non mendicet.*

Men-

115 *Mendicantium status, & essentiæ non repugnat bona immobilia in communi possidere.*
116 *Mendicantes sunt qui ex fundatione sua Regulæ non habent redditus, licèt de facto, vel ex privilegio non mendicent.*
118 *Societatis Iesu Scholastici quamvis habeant dominium bonorum suorum, tamen sunt vere Religiosi eorumque vota simplicia sunt substantialia, & in dubium hoc revocantes sunt ipso iure excommunicati.*

1 IN *præsentia*. Dubia probatio non relevat probantem:
Hoc dicit, secundùm Joan. Andr. Bald. Bellam. Butr.
Card. Anchar. & Imol. vel plenius secundùm Aretin. &
2 Felin. Monasterium facit deficere conditionem, si hæres
3 decesserit sine filiis: & qui debet probare de uno actu, vel
tempore limitato, si probet tale quid, quod possit conve-
nire illi actui, vel tempori, & etiam alteri, æquivocè pro-
bat, & ideò succumbit. Dividitur in tres partes principa-
les. In prima ponitur processus factus coram judice Dele-
gato. In secunda ibi, *Dilectus, sententia iudicis*. In tertia
ibi, *Nos igitur*. Confirmatio Apostolica, & prima subdi-
viditur in quatuor, ut hìc per Joan. Andream, & alios.
4 Nota primò ibi, *Monasterio vestro obtulit se & sua*: ca-
sum singularem, in quo quis in vita potest se privare facul-
tate testandi, videlicet offerendo se, & omnia bona sua loco
5 Religioso, secundùm Abb. *hic num.2.* & Dec. *num.26.* Offe-
rens enim simpliciter se, & sua Ecclesiæ Regulari, censetur
obtulisse bona etiam futura, ut hìc per Butr. *in fin.* alioquin
si offerret præsentia tantùm, vel aliquid sibi reservaret
etiam quoad usumfructum, oblatio non esset plena, nec
offerens potiretur privilegiis Monasterii, cui se obtulit, ut
probavi latissimè *in cap. Vt privilegia, infra de privileg.* ubi
plenè videas de hujusmodi oblatis. Unde ex oblatione
simpliciter facta adimit sibi omninò facultatem testandi, &
tamen valet oblatio, ut hìc: quod est valdè notabile ad li-
mitationem, *l. Stipulatio hoc modo concepta, ff. de ver. oblig.*
Ex hoc infert singulariter Bart. *in l. final. num. 13. C. de pact.*
6 Ut valeat donatio facta Ecclesiæ omnium bonorum præ-
sentium, & futurorum, & consequenter favore Ecclesiæ
possit quis se privare facultate testandi, quamvis Religio-
nem non intret; quia quemadmodum potest favore Eccle-
siæ dare se, & omnia bona sua, ita & sua sine se. Sed Abb.
hic in 5. notab. mordet dictum Bartoli; quia cùm quis
offert etiam se, per ingressum Monasterii fingitur mortuus,
ut c. Placuit 16. quæst. 1. & l. Deo nobis, C. de Episc. & Cler.
Unde nil mirum si potest donare omnia bona sua præsen-
tia, & futura, quia etiamsi expresè non donaret, tamen
transirent in Monasterium si aliter de illis non disponeret,
*cap. Quia ingredientibus, & cap. Si qua mulier, & §. Nunc
autem 19. quæst. ult.* & Auth. *Ingressi, C. de sacros. Ecclesiis*.
Hæc autem ratio cessat quando offerens non intrat in Mo-
nasterium. Tu verò non recedas ab opinione Bartoli, quæ
est valdè pia, & Ecclesiæ favorabilis, ut ipsemet Abbas fa-
tetur, & eam sequuntur idem Abbas *in cap. fin. in 1. not. de
success. ab intest. & in cons. 102. Circa personarum num. 2. part.*
2. Mat. Socin. *in tract. oblat. in 10. libell. in 1. quæst.* & est
ex mente glossæ *penult. in cap. Vt lex continentiæ 27. quæst. 1.*
eamque communem esse attestantur Purpurat. *in d. l. final.
num. 242.* ubi etiam Cagnol. *num. 203.* Covarr. *in rubr. de
testament. in 2. part. num. 5. in fin.* Duen. *in reg. 219. in 1.
limitat.* Clar. *in §. Donatio quæst. 20. vers. Vlterius quæro*,
Paris. *hic num. 21.* & Dec. *num. 26.* qui licèt multa in
utramque partem adducat disputationis gratia, præsertim
circa intellectum, *l. Iubemus nulli, §. 1. C. de sacros. Eccles.
tamen num. 29. vers. Et ex prædictis fatetur* in practica à
communi opinione recedendum non esse, præcipuè cùm
agatur de favore Ecclesiæ, ad text. *in l. Sunt personæ, ff.*
7 *de Religios. & sumpt. funer.* Et quamvis non respondeat
ad motivum Abbatis, tamen responderi potest, validi-
tatem donationis, per quam quis se privat facultate te-
standi offerendo se & sua Monasterio, nullatenus fundari
in ea ratione, quod sit mortuus mundo: quandoquidem
potest quis donare se, & sua loco Religioso absque eo,
quod fiat Monachus, *ut cap. Cum, & plantare, §. 1. &
cap. Vt privilegia de privileg. & cap. Per exemptionem,
eod. tit. lib. 6.* & idemmet Abb. fatetur *hic in 4. not.* &
Dec. *num. 21.* Quo casu oblatus non dicitur mortuus mun-
do, imò potest esse conjugatus, & matrimonium con-
trahere etiam post oblationem, Calder. *cons. ult. de regular.*
Card. *cons. 21.* Bald. *cons. 240. in 5. volum.* Imol. *in Clem. 1.*
num. 10. de decim. Nec verum est bona transire in Monaste- 8
rium quando quis simpliciter offert se absque ulla bono-
rum mentione: imò enim talis oblatus non renuntiat pro-
priis, nisi professionem emittat regularem, & ita intelligi
debet glos. *in d. cap. Vt lex continentiæ 27. quæst. 1.* ut ibi de-
clarat Archid. & post eum Calder. *d. consult. ultim. num. 1.
vers. Et quod dictum est per glos.* Et ita eo casu bona non ve-
niunt in consequentiam personæ, ut inquit Bald. *loco ci-
tato*: & adde quod scripsi *in d. cap. Vt privilegia num. 14.
29. de privil.*
Secundò nota ibi, *Nec contra oblationem suam venire* 9
iuramento firmavit. Monasterium posse recipere oblatio-
nem personæ, & bonorum etiam juramento firmatam, nec
inde oriri sinistram aliquam suspicionem, quod ingredien-
tem ad oblationem, & juramentum induxerit propter bona
temporalia, ut hìc per Abb. *n. 2. vers. Nota quem licitè obla-
tionem suam*, & Dec. *in octavo notab.* non enim ex hoc ingre- 10
diens dicitur deceptus; quinimò ad hoc potest licitè exhor-
tari, *ut c. Perlatum 19. quæst. 3.* Nec obstat *c. Constituit 20. q. 3.*
Quoniam ille text. loquitur in puella ad mortem ægrotante,
quæ per circumventionem seducta fuit ad professionem
emittendam, ut infra attingam *n. 36.* Unde glos. *in præalleg.
c. Perlatum*, dicit mulierem illam se, & sua Monasterio
contulisse per exhortationem Episcopi, non autem illectam.
Tu verò adverte, quia si oblatio, seu donatio bonorum 11
fiat ante ingressum Monasterii, id est ante susceptionem ha-
bitus regularis indistinctè vendicant sibi locum decisio hu-
jus textus. Sed si fiat post habitum susceptum, hodie di-
stinguendum est: nam aut oblatio fit cum effectu, id est
cum traditione rei oblatæ: & fieri non potest quia S. Tri-
dentina Synodus *in cap. 16. vers. Sed neque sess. 25. de regu-
lar.* prohibet sub pœna anathematis, ne aliquid ex bonis
ingredientis infrà annum probationis Monasterio tribua-
tur, excepto victu, & vestitu. Aut oblatio, seu donatio fit
simpliciter sine ulla traditione: & tunc potest quidem fieri,
sed cùm licentia Ordinarii, & intra duos menses proximos
ante professionem, aliàs non valet, etiamsi sit jurejurando
vallata, ut habetur *in eod. cap. 16. in princ.* quod latius pro-
sequor *in cap. Statuimus infr. de regul.* ubi plenè videas.
Tertiò nota ibi, *minor annis*. Minorem annis viginti 12
quinque ingrediendo Monasterium alienare bona sua
etiam sine curatore, & decreto judicis, ut hìc habetur
expresè, secundùm Innoc. *num. 5.* Joan. Andr. *n. 15.* & Abb.
num. 10. secus autem esset si in Monasterium non intraret, *ut
l. Siquidem, & l. Si prædium, C. de præd. minor. sine decr. non
alien. & quasi per tot.* etiamsi vellet alienare in alias pias cau-
sas *arg. l. 2. §. Voto, ff. de pollicit.* secundùm Innoc. & alios
præallegatos. Potest autem in sua obligatione, seu profes- 13
sione præcipere ut aliquid ex bonis, quæ secum defert, ex-
pendatur maximè in pios usus; aut ne quid ex bonis hujus-
modi alienetur, & implenda erit illius voluntas, secundùm
Innoc. *hic num. 5. vers. Si autem in sua obligatione*, cum quo
alii transeunt: dummodo tamen in his servetur forma à
Concilio Tridentino præscripta *in cap. 16. sess. 25. de regular.*
ut tetigi suprà *num. 11.*
Quartò nota ibi, *secunda tamen potuit maior extitisse*. 14
Probationem dubiam, seu æquivocam non relevare, ut est
casus in hac Decretali, quæ ad hoc quotidie allegatur. Car-
din. *hic num. 1.* Rot. *decis. 380. n. 10. part. 5. recent.* hic enim
fuit probatum æquivocè ob variam temporis, seu ætatis
significationem, quia minor dupliciter dici potest, scili-
cet minor annis 14. & minor annis 25. ut in text. *& in l.
final. C. si min. se maior. dixer. neque actor.* Probavit præcisè 15
de minore annis 14. tempore ingressus. Probatio autem
debet concludere pernecesse, & non per possibile, ut Bald.
inquit *in l. Ad probationem, la seconda num. 1. C. de probat.*
quia non probat hoc esse quod ab hoc contingit abesse, *l.
Neque natales, C. eod. tit. & l. Non hoc, C. unde legitim.*
Meritò probatio non concludens non valet, ut hìc per De- 16
cium *num. 58. & num. 62. & seq.* ubi hanc regulam pluri-
bus exornat. Nec sufficit probare per quasdam verisimili- 17
tudines, ubi clara probatio requiritur, ut ait Bald. *in l. In-
terpositas, in ult. not. C. de transact.* & post eum Decius *dict.
n. 62.* Quæ tamen conclusio fallit in sex casibus, quos hic 18
prosequitur Felin. *à n. 15.*
Quintò nota ibi, *Intelligendum non est sine herede decede-* 19
re eum qui ingressus est Monasterium & factus est Monachus,

fingi non solùm decedere cum hærede, sed etiam cum liberis, ut hìc firmat Innoc. *num.*8. Joan. Andr. *num.*22. &
20 Imol. *num.*12. *vers. Nota quod monasterium*, dicens hunc textum esse ad hoc valdè singularem, qui non habetur alibi, & probat propositam conclusionem, quia verbum hæres, hìc accipitur pro liberis; alioquin per ingressum Monasterii non esset purificata illa conditio, si sine liberis decesserit. Unde patet verum non esse quod ait Bart. in Auth. *Ingressi*, & in Auth. *Si qua mulier*, *C. de sacros. Eccles.* & in Auth. *Nisi rogati*, *C. ad Trebellian.* videlicet non probari aliquo jure, ut Monasterium habeatur loco filiorum, vel liberorum: Imò enim id probatur in hoc cap. ut benè per Imol. & idem expressè tenet Speculat. *in tit. de locat.* §. *Nunc aliqua vers.*153. *& seq.* Bald. *in cap.*1. *in princip. ff. de milit. vassal. qui bellic. arm. depos.* & ipsemet Bart. *in l. Heredibus*, §.1. *num.*4. *ff. ad Trebell.* & hanc dicit esse veram opinionem Lap. *allegat.*129. *aliàs* 130. *incip. Factum super quo num.*19. *vers. Et si dicatur quod statutum*. Et communem, & in judicii sequendam Corn. *cons.*18. *Circa*
21 *hanc consultationem num.*17. *volum.*4. Quo fit, ut testator si dixerit, Volo ut filius meus det partem hæreditatis patruis, si decedat sine liberis, filio Monasterium ingrediente satisfactum sit conditioni, quare nil petent patrui, cùm Monasterium habeatur loco filiorum. Ita notabiliter Innoc. *hic d. num.*8. cum quo Host. *num.*20. *in ver. Instituit.* Joan. Andr. *d. num.*27. Bald. *num.*5. Butr. *num.*60. & alii transeunt.

22 Hinc etiam fit, ut quasi agnatione posthumi rumpatur testamentum, in quo testator, qui posteà factus est Monachus, non instituit Monasterium, saltem in legitima, argumento hujus textus, & in Auth. *de Sanctis. Episc.* §. *Sed & hoc præsenti*, *& leg. Filio*, *ff. de inust. rupt. & irrit. testam.* secundum Innoc. *hic num.*7. Feder. de Sen. *cons.*165. Glossæ referunt, *vers. Rogo excusatum*, Bald. *cons.*9. *Mulier fecit lib.*5. & est communis opinio, ut testatur Jas. in d. Auth. *Si qua mulier num.*17. *C. de sacros. Eccles.* in hoc tamen contrarium tenuit Bartol. *ibi num.*8. cujus opinionem communem dicit Ripa *in l. Si unquam quæst.*35. *num.*94. *C. de revocat. donat.* & magis communem, veriorem, & æquiorem, cùm faveat testamento, Clar. *in* §. *Testamentum qu.*28. *n.*5. *vers. Aut verò in fin.*

23 Cæterùm adverte, quia hìc speciale est favore Religionis, ut Monasterium habeatur loco filii, cum aliàs requirantur filii naturales, nec sufficiant legitimi tantùm, *l. Si ita quis in fin. ff. de legat.*2. secundùm Joan. Andr. *hic n.*27. *vers. Et est speciale*. Quare potiùs constituenda est regula in oppositum, videlicet Monasterium non haberi loco filii, nisi in casibus in jure expressis, ut declarat Bald. in d. Auth. *Si qua mulier in princ. C. de sacros. Eccles.* nam cùm hæc sit quædam fictio, locum non habet, nisi in casibus expressis, ut simili notat glos. *in cap. Placuit il secondo in ver. Mortuus* 16. *quæst.*1. *& in cap. susceptum in ver. Non morte de rescript. lib.*6. dicens mortem civilem æquiparari naturali in casibus expressis duntaxat, & sequitur hìc Felin. *num.*42. *vers. Sed istis*, & similibus, & Rot. *decis.*92. *num.*11. *part.*2. *divers.* Aliàs verò, ut verbis Baldi utar, *in l. Filium num.*5. *ff. de his qui sunt sui*, *vel alien. iur.* fatuitas est dicere, quod Monasterium habeatur loco filii: & sanè hìc sequeretur, ut Monachus haberet Monasterium in sua potestate: ac proinde quidquid acquireret Monasterium acquireret Monacho. Item ut plures esse possent patres unius filii, & plures aliæ absurditates sequerentur, quas cumulat Felin. *dict. num.*42.

24 Ultimò nota ibi, *Qui Monasterium sibi hæredem instituit.* Substitutionem factam filio, si sine liberis decesserit, evanescere si filius Monasterium ingrediatur, & hæreditatem Monasterio applicari, ut hìc est casus, & notat glos. *ult.* Innoc. *num.*8. Host. *num.*20. *in ver. Instituit*, Joan. Andr. *num.*27. Abb. *num.*36. & idem Abb. Aretin. & Felin. *in summario textus*, & reliqui omnes, Bart. Bald. Angel. Salicet. & Legistæ in Auth. *Nisi rogati*, *C. Ad Trebell.* in Authen. *Si qua mulier*, & Auth. *Ingressi*, *C. de Sacros. Eccles.* Quod intellige dummodo Institutus ingrediatur Monasterium ita ut teneat Monachatus, ut hìc in glos. ultim. Nam ubi fit mentio de ingressu, intelligitur cum effectu, ut per Felin.
25 *n.*32. Unde si decederet ante professionem Regularem, substitutio non evanesceret, secundùm Vincent. & idem si intraret, & infra tempus probationis exiret, *c. Statuimus de regular.* secundùm Abb. Antiq. quos hìc refert, & sequitur Joan. Andr. *n.*36. & consentiunt Bald. *n.*15. Butr. *n.*61. Cardin. *col.*2. Henric. Boich. *num.*20. Abb. *num.*44. Felin. *nu.*32. & Dec. *num.*200.

Ampliatur primò, conclusio superiùs firmata, ut locum 26
habeat sive substitutio fuerit fideicommissaria, sive directa, ut sentit gloss. *ultim.* hìc illis verbis: *Ingressus Monasterium fingitur habere hæredem cum rogatus est restituere privato* (ecce substitutio fideicommissaria) *vel cum ei privatus est substitutus* (ecce substitutio directa) & apertius hoc tenet Abb. in princ. qui dupliciter summat textum: primò scilicet intelligendo illum in substitutione fideicommissaria; deinde in substitutione directa; dicens utrumque intellectum esse in se verum, licet subdat veriorem esse intellectum, ut substitutio hìc fuerit fideicommissaria propter illud verb. *devolverentur*, ut est text. apertus secundùm eum *in l. Heredibus*, §.1. *ff. ad Trebell.* sed Butr. & alii dicunt substitutionem fuisse Compendiosam; quia verb. *Devolverentur* est verb. Commune, ut concludit Bart. *in l.*2. *in fin. ff. de alimen. & cibar. legat. & in l. Centurio*, *col. ult. vers. Septimò dubitatur*, *ff. de vulg. & pupill.* & Gemin. *in cap. Si pater in princip.* in glos. *in ver. Filia de testam. lib.*6. & alii, quos hìc sequitur Dec. *num.*1. & ad text. quem Abbas adducit, responde ut hìc per Bero. *num.*3. Adverte tamen, quia quod Abb. dicit de substitutione directa, verificari non potest in pupillari, quia illa locum habet tantummodo si hæres in pupillari ætate decesserit, *l. In pupillari*, *ff. de vulgar. & pupill.* In pupillari autem ætate non potest filius Monasterium ingredi cum effectu, *cap. Significatum de regular.* Ergo frustra quæritur, an per ingressum Monasterii excludatur substitutus. Sed nec vulgaris videtur extingui per ingressum Religionis; quia cùm præsupponat filium non esse hæredem, vel quia non possit, ad text. *in l. Cum proponas*, *C. de hered. instituen.* & not. per Bart. *in l.*1. *ff. de vulgar. & pupillar.* nihil est quod possit acquiri Monasterio ad præjudicium substituti, cùm per ingressum Religionis illa tantùm Monasterio acquirantur, quæ tempore ingressus erant propria ipsius ingredientis, *cap. Quia ingredientibus cum seq.* 19. *quæst. ult.* Auth. *Ingressi*, *Cod. de sacros. Eccles.* de quo tamen dic, ut per Bero. *hic num.*1. *vers. Sed rectius considerando*.

Ampliatur secundò supradicta Conclusio, ut locum ha- 27
beat etiamsi fuerint substituti fratres testatoris: nam nihilominus Monasterium eos excludit, secundùm Innocen. & alios supracitatos *num.*21. Secus autem si substituti sint te- 28
statoris filii, quia succedunt excluso Monasterio: nam ut inquit Bald. *num.*10. *in fin.* Favor liberorum substitutorum est naturalis, favor autem Monasterii est civilis, & minor favor respectu majoris est odium, *l. Si apud minorem*, *ff. de minor.* Ergo prævalet filiorum substitutorum favor. Idem voluit Bart. in Authen. *Ingressi in* 2. *lectura num.*55. *Cod. de Sacros. Eccles.* & consulendo idem Bald. *cons.*196. *In hac quæstione per tot. volum.*1. ubi in fin. dicit ita fuisse judicatum, Raphael Fulgos. *cons.*53. *Quoniam superius in fin.* Alex. *cons.*121. *Viso themate suprascripto numer.*11. *vers. in hanc partem volum.*2. Ripa *in l. Ex facto*, §. *Si quis rogatus il primo num.*41. *ff. ad Trebell.* & Bero. *num.*458. *&* 492.

Ampliatur tertiò eadem conclusio, ut vendicet sibi locum 29
etiamsi conditio substitutioni adjecta fuerit per verba naturalitatem importantia, puta si decesserit sine filiis ex se, vel ex suo corpore natis; adhuc enim si rogatus restituere profiteatur Religionem, succedit Monasterium excluso substituto, ut ex facto per quinque fundamenta consuluit Bart. *in suo consil.*1. *incip. Parmensis per totum*, & fuit opinio antiquissimorum Doctorum Psaragot. & Riccardi Maluntæ, quos refert, & sequitur Dyn. *in l. Si ita quis*, §. *final. ff. de legat.*2. Cyn. in Authen. *Nisi rogati n.*2. & Fulgos. *num.*3. *&* 4. & firmant hìc Bald. *num.*9. *in fin.* Butr. *num.*26. Abb. *num.*48. Aretin. *à num.* 68. *usque ad num.*72. Felin. *num.*36. Decius *n.*232. Paris. *à num.*136. *usque ad num.*144. Ferret. *num.*104. Bero. *n.*486. Et hæc opinio fortè servaretur in practica, quia in diversitate opinionum consuevit assumi illa, quæ favet Religioni, *Per l. Sunt personæ*, *ff. de Religios. & sumpt. funer.* ut inquit Imol. *hic n.*59.

Verùm contra Monasterium in favorem substituti tenuerunt ex Canonistis, Host. *in cap. Raynaldus num.*20. *&* 21. & ibi etiam Joan. Andr. *num.*10. & Cardin. *in fin. princ. infra de testam.* & in hoc cap. Henric. Boich. *num.*24. Bellamer. *num.*41. Barbat. *à num.*72. & Mant. *num.*61. & ex Legistis

gistis

gistis Jacob. de Beluis. in Authen. de Sanctiss. Episcop. §. Sed & hoc præsenti, Bald. in l. final. in princ. num. 1. & 2. C. de Episcop. & Cler. & ibi etiam Fulgos. in princ. Salicet. in Auth. Nisi rogati in fin. C. ad Trebel. & ibi etiam Bald. n. 10. dicens hanc opinionem esse multùm æquam, quod etiam dixit Imola in l. Lucius, l. ultima n. 5. ff. de hæred. instituen.

Sanè hæc consultatio est satis dubia, adeò ut Petr. de Anchar. hic num. 41. post prolixam disputationem concludat his verbis, Inter opiniones tantorum Patrum, & Modernorum teneas quidquid placet. Et Authores plurimos usque ad satietatem pro utraque sententia cumulat novissimè Thom. Sanch. super Decalog. tom. 2. lib. 7. cap. 16. num. 51. vers. Octavo, dicit tamen Joan. de Imol. in d. l. Si ita quis, §. Is cui in fin. ff. de legat. 2. hanc secundam opinionem esse veriorem attento jure canonico, & servandam in terris Ecclesiæ: oppositam verò attento jure civili, & servandam in terris Imperii.

30 Ampliatur quartò eadem conclusio, ut procedat etiamsi rogatus restituere fiat Clericus Ecclesiæ sæcularis: nam substitutio evanescit, dummodo tamen duo copulativè concurrant, nempè ut perpetuò ibi maneat, & relicta eroget in pios usus: sic probat textus in Auth. de Sanctiss. Episcop. §. Sed & hoc præsenti col. 9. Unde desumpa est Authen. Nisi rogati, C. ad Trebel. & tenent hìc glos. ult. Innoc. num. 8. vers. Si autem fiat Clericus, Host. num. 19. Bellamer. num. 31. Dec. num. 200. Paris. num. 117. & Bero. num. 498. Speculat. in tit. de stat. Monachor. §. ult. q. 15. n. 20.

31 Nunc limita primò propositam conclusionem, nisi filius rogatus sit restituere loco Religioso, vel Ecclesiæ sæculari, aut alteri pio loco, vel relicta expendere in pios usus. His enim casibus per ingressum Monasterii non expirat substitutio facta in defectum liberorum; quia privilegiatus non utitur privilegio contra æquè privilegiatum, ut in d. §. Sed & hoc præsenti, & hìc firmant gloss. ultim. Innoc. n. 8. Host. num. 19. Bellam. num. 29. & n. ult. Butr. n. 60. Cardin. col. 4. vers. In glossa finali, Anchar. n. 19. Imol. n. 17. Abb. n. 36. Felin. n. 29. & Dec. n. 192. Speculat. in tit. de stat. Monachor. §. 1. n. 19. & 20. quæst. 15. Bartol. & communiter Legistæ, in d. Auth. Nisi rogati, C. ad Trebel.

32 Limita secundò eamdem conclusionem, ut procedat dummodo ea conditio apponatur in ultimis voluntatibus, vel in contractibus gratuitis, prout loquitur text. in d. §. Sed & hoc præsenti, ut advertit Bald. hic num. 18. in fin. Secus verò in contractibus onerosis, quia tunc conditio illa per professionem regularem non evanescit, ut hìc per Anchar. n. penult. Barbat. n. 71. Afflict. decis. 83. n. 13. & idem si eadem conditio apponatur in statutis, ut decidunt Domini de Rota decis. 92. n. 11. & seq. part. 2. divers.

33 Limita tertiò, nisi conditio relata sit in personam ipsius testatoris, puta quia dixit si sine liberis decessero, substituo Titium: tunc enim & si testator Religionem profiteatur, non tamen expirat sustitutio, nec intrat dispositio hujus cap. ut originaliter voluit, Martin. de Selva Episcopus Pampilonen. quem hìc refert, & sequitur Joan. Andr. n. 37. & consentiunt Butr. n. 62. Cardin. col. 4. Anchar. num. 29. Abb. num. 46. & Decius num. 214.

34 Limita quartò, nisi rogatus intret Monasterium in fraudem substituti, quia tunc conditio non evanescit cum fraus, & dolus, &c. ut hìc tenent Abb. Antiq. n. ult. dicens ita tenere Petr. de Sampson. Magistrum suum, Joan. Andr. n. 36. Bald. num. 31. Henric. Boich. n. 21. Bellam. num. 32. & 40. Butr. num. 61. Abb. n. 46. Felin. num. 36. Dec. nu. 204. & Bero.
35 n. 500. Fraus autem probabitur si gravatus comminatus fuerit substituto se ingressurum Religionem, ut eum excludat à fideicommisso, secundùm Abb. Antiquum, & Joan. Andr. locis citatis. Et quamvis hanc conjecturam refellant Petr. de Bellaper. in Auth. Nisi rogati quæst. penult. C. ad Trebell. & Dec. hic num. 209. tamen eam admittunt Henric. Bellam. Butr. Abb. & Felin. supracitati, & alii plures, quos cumulat Sanchez super Decalog. tom. 2. lib. 7. cap. 16. num. 60.

36 Sed numquid fraus præsumatur ex hoc solo, quod rogatus restituere, professionem emiserit in articulo mortis, gravis controversia est, quam S. Congregatio Concilii noluit decidere, sed ad judicem causæ rejecit. Tu dic ut scripsi in c. Sicut nobis, à num. 30. usque in finem de regular. & adde Felinum hic n. 34. & quæ in utramque partem congerit Sanchez d. cap. 16. n. 58.

37 Limita quintò valdè notabiliter suprascriptam conclusionem omissis pluribus aliis limitationibus, quas prosequitur Sanch. dict. cap. 16. ut non procedat si rogatus restituere ingrediatur Monasterium Ordinis Mendicantium; quia cùm bona immobilia eis possidere non liceat, cap. Nimis prava infr. de excessib. Prælat. cap. un. §. Confirmatos de Relig. domib. lib. 6. utique substitutum non excludunt, nec habet locum hoc cap. ut hic tenent Scribentes, Decis. Pedemont. 126. num. 27. & ita tenere Doctores communiter affirmat Bern. Land. in addit. ad Bart. d. cons. 1.

Verùm an hæc limitatio locum habeat post Concilium Tridentinum pleniùs dicam infrà num. 67. & n. 117.

QUÆRO, an Fratres Mendicantes sint capaces acqui- 38
sitionis bonorum immobilium in communi.

Tametsi in hac materia Doctores hìc multa scribant; in hoc tamen videntur convenire, ut constituenda sit differentia inter Fratres Minores S. Francisci, & reliquos Mendicantes, & secundùm hoc ponunt duas conclusiones communes, quas post Imol. & Abbat. prosequitur Felin. à num. 50.

Prima conclusio est Fratres Minores sunt prorsus incapa- 39
ces hæreditariæ successionis etiam in communi, text. est
in Clem. Exivi, §. Cupientes de verb. signific. Federic. de
Sen. consil. 26. Casus talis est. Quidam ingressus in princ.
Sunt enim fundati in arctissima paupertate supra omnes 40
Mendicantes, ut fusè deducit Bartol. in tract. Minorit. lib. 1.
dist. 1. cap. 1. per tot. Petr. de Anchar. in d. Clement. Exivi,
n. 1. Calder. cons. 46. incipien. An bona ingressi Ordinem post
med. vers. Præterea de hoc de testam. Et successiones ex sui
natura indifferenter ad pecuniam, & etiam ad alia mobilia,
& immobilia se extendunt, quæ ex Regula sunt eis prohibita, ut in d. §. Cupientes. Unde, ut ait Bald. in l.
Eam quam num. 18. C. de fideicomm. Frater Minor est inca- 41
pax emolumenti, & tituli, & si instituatur, perinde
est, ac si homo mortuus institutus fuisset: cujus dictum
refert, & sequitur Felin. d. num. 50. Et ita nullum est 42
testamentum, in quo fratres Minores sunt hæredes instituti, nisi adsit cohæres, & hæreditas defertur venientibus ab intestato, l. Si in metallum, ff. de his, quæ pro non scriptis habentur, l. 1. C. de hæred. instituen. l. Neque enim, ff. de testam. militar. & firmat Bart. in d. tract. Minorit. lib. 1. dist. 1. cap. 2. Petr. de Anchar. in d. Clem. Exivi, num. 2. vers. Revertor ad primum.

Et quemadmodum jure institutionis capere non possunt, 43
ita nec jure fideicommissi universalis secundùm Bart. in eod. tract. lib. 1. dist. 2. cap. 2.

Sed neque jure legati habere possunt hæreditatem, ut per 44
Bart. d. lib. 1. dist. 3. cap. 1. Imò nec legata particularia jure institutionis, ut idem tradit d. dist. 3. cap. 2.

Quod adeò verùm est, ut nec valeat institutio facta de 45
Fratribus Minoribus ad effectum æstimationis, scilicet ut vendant, & pretium convertant in suas necessitates. Et est magis communis opinio, ut pluribus relatis testatur Anton. Gabriel. comm. conclus. 1. n. 1.

Quinimò si testator dixerit, Instituo hæredes fratres 46
Minores cum hoc, ut bona hæreditaria per executores nominatos vendantur, & pretium erogetur in reparationem Ecclesiæ, constructionem Capellæ, & sacram supellectilem; & quatenus hæredis institutio non valeat ex aliqua causa in corpore juris clausa, tunc jure legati lego: talis institutio non valet, ut latissimè probavi in cap. Nimis prava, à num. 20. usque ad num. 46. infrà de excess. Prælator.

Quamobrem Fratres Minores non excludunt substitu- 47
tum sub conditione, si gravatus decesserit sine liberis, nec in eis locum habet iste textus, ut scripsit Bald. in l. Cum acutissimi num. 16. C. de fideicomm. Abb. cons. 27. Pro clara col. 2. in princ. lib. 2. Felin. hic num. 50. & communiter DD. Vivius commun. opinion. conclus. 839. ubi plures refert, & de communi testatur.

Quo verò ad bona ingredientis Religionem Fratrum 48
Minorum, quamvis sint tres opiniones, quas hìc recenset Innoc. num. 6. tamen communis opinio est hujusmodi bona deferre venientibus ab intestato: perinde ac si professus esset mortuus, si de illis ante professionem non disposuerit. Et ita tenuerunt hìc Imol. col. penultim. vers. Quid autem si quis ingrediatur, Abb. num. 62. Felin. num. 50. Feder. d. cons. 26. num. 1. dicens hanc opinionem esse veriorem, & num. 3. Bart. eod. tract. Minor. lib. 4. dist. 3. cap. 1. Bald. in Auth. Ingressi num. 46. C. de Sacros. Eccles. & de communi testatur

Abb. cons.27. Pro clara, & lucnlenta num.2. vers. Quadam, & secunda Religio, part.2. Roman. cons.296. Circa declarationem num.1. vers. Secunda vero opinio est communis, & alii, quos citat Gabriel. d. conclus.1. de hared. instituen. num.6.

49 Sed si ante professionem de bonis suis, dispositionem fecerit, hujusmodi dispositio rata, & firma esse debet, cum in Regula B. Francisci cautum sit, ut liceat ingredientibus, & sit liberum facere de bonis suis secundùm quod Dominus spiraverit, quod etiam habetur in d. Clem. Exivi, §. Dubitaverunt, de ver. signific. & notat Bart. d. l.4.
50 dist.2. c.1. num.4. Dummodo tamen servetur forma à Concilio Tridentino præscripta in cap.16. sess.25. de Regular. Et hoc si dispositionem fecerit inter vivos; secus in ultima voluntate; quia decretum d. cap.16. locum non habet in testamentis, & aliis ultimis voluntatibus, ut declaravit Sac. Congregatio ejusdem Concilii Interpres.

51 Et hæredes instituti in testamento profitentis statim capiens illius hæreditatem etiam non expectata morte naturali, ut Bart. concludit d. dist.2. cap.2.

52 Porrò conclusio superiùs firmata, & illius declarationes vendicant sibi locum in hæreditate, vel fideicommisso universali dumtaxat, non autem in legatis, seu relictis particularibus: nam etsi Fratres Minores etiam in communi sint incapaces legati bonorum immobilium, & consequenter etiam annui redditus, qui inter immobilia computantur, ut est textus in Clement. Exivi, §. Cumque annui redditus de ver. signif. quem dicit rotundum, & clarum, Abb. cons.63. Vt veritas, post princ. vers. Praterca part.2. tamen sunt capaces ad effectum vendendi, & pretium convertendi in suas necessitates, aut in usum Fabricæ,
53 vel Sacristiæ; dummodo tamen pretium non sit excessivum, ita ut potiùs thesaurizatum, quàm pro necessitatibus imminentibus receptum, ut inquit Bart. in eod. tractat. Minoritar. lib.1. distinct.2. cap.2. num.16. & seq. Jas. in l.
54 Apud Iulianum, §. Constat num.41. ff. de legat.1. Et dummodo legatum fiat sub modo licito, aut etiam simpliciter, quia sub modo licito, factum intelligitur, ut probatur expressè in cap. Exiit, §. Praterca de ver. signific. lib.6. & tenet glos. in d. Clem. Exivi col.5. in ver. Proinde vers. Si autem modus, eod. tit. & ibi etiam Anchar. num.13. vers. Quandoque Fratribus relinquitur, Bart. in Authen. Excipitur, C. de bon. qua liber. & in d. tract. Minoritar. lib.2. distinct.2. cap.1. num.9. & distinct.4. cap.1. num.19. Abb. d. cons.63. num.8. part.2. Rot. coram Burat. decis.245. num.18. Et aliàs censuit Sac. Congregatio Concilii ut dixi in cap. Nimis prava num.50. de excess. Prælator. ubi etiam plenè videas, quorum legatorum sint capaces Fratres Minores tam de familia, quàm ex reformatione, à num.46. usque ad num.61.

55 Sed hic incidit pulchra dubitatio, An valeat legatum annui redditus factum valetudinario, seu infirmariæ Fratrum Minorum S. Francisci.

56 Videtur respondendum non valere, quia pro necessitatibus infirmorum Regula permittit tantùm ut Fratres recurrant ad amicos spirituales pro eleemosynis manualibus, ut patet in cap. Exii, §. Nec quidquam vers. In alio quoque Capitulo de ver. signific. lib.6. ubi sic legitur, Ministri, & Custodes pro necessitatibus infirmorum, & aliis Fratribus induendis per amicos spirituales solicitam curam gerant secundum loca, & tempora, & frigidas regiones. Et in Clem. Exivi, §. Porro cum dictus Sanctus eodem tit. ibi: Recursus ad amicos spirituales pro pecunia in duobus casibus tantum secundum Regulam conceditur, videlicet pro necessitatibus infirmorum, & Fratribus induendis. Hæc autem provisio fuisset inanis, & frustratoria, si pro usu infirmorum, liceret Fratribus habere annuos redditus.

Præterea hæ duæ necessitates, videlicet pro infirmis, & pro fratribus induendis in Regula æquiparantur, ut in locis proximè citatis. Sed pro fratribus induendis certum est non licere illis obtinere annuos redditus, d. cap. Exiit, §. Porrò, & fatentur omnes. Ergo nec pro necessitatibus infirmorum, cap. Translato de Constitut. & cap.2. de translat. Episcop. cum simil.

57 Ad hæc legatum annuum Fratribus Minoribus relictum pro alimentis non valet, secundùm Bart. in l. Servo alieno in princip. & ibi etiam Imol. ff. de legat.1. Feder. de Sen. cons. 12. Fratres num.7. vers. Quod non sit capax, Duenn. regul. 381. in 1. limit. num.1. vers. Quod est verum nisi annuum,
58 Anton. Gabriel. lib.4. tit. de legat. conclus.1. num.27. Ergo nec valet legatum annuum pro medicis, & medicinis, & sic pro usu infirmariæ; quia legatis alimentis veniunt non solùm cibaria, habitatio, & vestitus ut in l. Legatis, ff. de alimen. legat. Sed medicinæ, salarium medici, stratum, & omnia ad victum necessaria, l. Sicut impendia, ff. de usufr. l. Verbo victus, ff. de ver. signific. Bart. in l. Si cum dotem, §. Sin autem num.9. ff. solut. matrim. Ias. post alios in l. Cum si, §. Qui transigit, ff. de transact. Riminald. Jun. cons.132. num.11. lib.2.

Et confirmatur, quia si regula non permittit, ut Fratres Minores pro necessitate victus habeât redditus annuos, quia in certa mendicitas debet eis victum tribuere, ut dicit textus in cap. unic. §.1. de Religios. domib. lib.6. & tradit Feder. de Sen. ubi supra, & Abb. cons.63. Vt veritas num.2. lib.2. longè minus censetur permittere, ut habeant redditus annuos pro medicinis, & medicis, quorum non est adeò præcisa necessitas sicut victus, sine quo vivere non possumus, d. l. Verbo victus, & l. final. ff. de alim. pupill. præstan. Et in proposito notat Bald. in Auth. Ingressi num.42. C. de sacros. Eccles.

Accedit quod in d. Clem. Exivi, §. Cùmque annui reddi- 59
tus de ver. signif. Pro generali regula firmatur, ut cùm annuos redditus obtinere paupertati, & mendicitati repugnet, prædictis fratribus redditus quoscumque, sicut & possessiones, vel earum etiam usum (cum eis non reperiatur concessus) recipere, vel habere, conditione considerata ipsorum, non liceat, quæ sunt formalia verba illius text. Qui ergo dicit eos posse habere annuos redditus pro usu infirmorum, probare debet, quia standum est regulæ quandiù non probatur exceptio, l. Ab ea parte, ff. de probat. Glos.1. in fin. in c. Inter hæc 32. quæst.1. Et cùm edictum sit prohibitorium, omnes annui redditus censentur fratribus prohibiti, nisi appareant concessi, ut probant illa verba textus, cùm eis non reperiatur concessus, & notat Abb. d. cons.63. in princ.
Quæ tamen exceptio, seu concessio, nec probatur, nec pro- 60
bari potest; quin potiùs constat de opposito tum ex superiùs deductis; tum quia a memorata prohibitione obtinendi redditus quoscumque excipitur tantummodo casus pro Divino cultu, ut si relinquatur annuatim frumentum pro hostiis, vel vinum pro sacrificio, aut pecunia pro luminibus, & similibus, ut per Feder. de Sen. d. cons.12. n.4. Bald. in d. Auth. Ingressi num.59. Abb. post Bart. & Joan. de Lignan. d. cons.63. num.4. vers. Secundo principaliter, Rota decis.365. num.9. part.5. divers. Ratio est secundùm omnes, quia per hujusmodi legata fratrum Mendicitas non relevatur. Ergo hæc exceptio firmat regulam in contrarium in omnibus aliis casibus, in quibus relevatur eorum mendicitas, ut per Abb. loco citato, & consequenter relictum annuum pro usu infirmorum non tenet.

Denique si liceret Minoritis pro usu infirmariæ obtinere annuos redditus, hinc esset aperta via excludendi prorsus eorum mendicitatem: nam cùm redditus annui inter immobilia censeantur à jure, ut dicitur in d. §. Cùmque annui redditus: prætextu infirmorum possent non solùm census, & loca montium, sed etiam possessiones, & eorum fructus, imò & pingues hæreditates acquirere, cùm tamen ut legitur in d. Clem. Exivi, in §. Rursus. Vir Sanctus tam in exemplis, quàm verbis regulæ ostenderit se velle, ut fratres sui, & filii Divinæ providentiæ innitentes, suos in Deum jacerent cogitatus, qui volucres cœli pascit, quæ non congregant in horrea, nec seminant, vel metunt. Unde videmus nec fratres Capuccinos, qui Regulam fratrum Minorum in sua puritate servant, nec fratres strictioris observantiæ unquam habuisse redditus annuos etiam ad usum infirmariæ.

Quamobrem non valere legatum annuum factum infirmariæ fratrum Minorum tenet in puncto Joan. de Lignan. in d. Clem. Exivi, relatus à Joan. de Anan. cons.30. & ex Recent. Sanchez in Decalog. lib.7. cap.26. num.47. vers. Nec credo verum, licèt suprascriptas rationes non ponderet.

Nec refert, quod idem Joan. de Anania d. cons.30. 61
incipien. Visa petitione num.3. vers. Circa tertium, relatus simpliciter à Rodriq. quæst. Regular. tom.2. quæst.126. art.4. consuluerit valere legatum ususfructus factum infirmariis Fratrum Minorum, quoniam movetur potissimum duobus fundamentis.

Primum est, quia dictum legatum non fuit factum Fratribus, sed loco, juxt. text. in l. Annua, §. Attia, ff. de ann. legat. De jure autem cuilibet Religioso loco legari potest, l.1. C. de sa-

ſacroſ.Eccleſ. cum concordant. de quibus per eum, neque
hoc jus fuit ſublatum per d. Clem. *Exivi*, quæ ſecundùm
eum ſi legatur, & perlegatur à capite uſque ad finem,
nullam facit mentionem quando relinquitur loco, ſed ſo-
lùm quando fratribus, allegat. Bart. *in tractat. Minoritar.
lib.* 1. *diſt.* 4. ubi tenet poſſe relinqui Eccleſiæ fratrum Mi-
norum, licèt non poſſit relinqui fratribus, & legatum
acquiri Eccleſiæ Romanæ, de cujus proprietate ſunt Ec-
cleſiæ fratrum Minorum, ut d. Clem. *Exivi*, §. *Loca verò.*
62 Verùm hoc primum fundamentum deridet, & dicit eſſe
omninò falſum, Bald. in Authen. *Ingreſſi num.* 55. *Cod. de ſa-
croſ. Eccleſ.* nam aut ſumitur Eccleſia materialiter pro ædi-
ficio; & hoc modo Eccleſia non eſt ſufficiens medium ad
acquirendum Eccleſiæ Romanę civili acquiſitione, quia
eſt quid inſenſatum, quod nec capere, nec velle poteſt, ſi-
cut ſi dicerem, lego fundo Titii, non propterea acquirere-
tur Titio, niſi eſſet jus prædiale, quod ineſſet rei, *l. Pecoris,
ff. de ſervit. ruſticor. prædior. l. Ut pomum, ff. de ſervit.* Aut po-
nitur Eccleſia formaliter, & ſignificativè, *l. Mortuo, ff. de fi-
dejuſſor.* & tunc cùm ſignificet quid abſtractum à genere,
id eſt ipſam ſpeciem, hoc eſt Collegium fratrum Mino-
rum, quia Eccleſia, & Collegium idem ſunt, ut idem
Bald. dixit *in Rubr. Cod. de ſacroſ. Eccleſ.* ſequitur ut non
poſſit acquiri mediante organo, & organum ſit inhabile,
acquiſitio impeditur, *l.* 1. §. *Cæterum, ff. de acquiren. poſſeſſ.
l. Quæcunque gerimus, ff. de action. & obligat. l. Tria prædia,
ff. de ſervit. ruſticor. prædior.* & quod notatur in Clem. *Reli-
gioſus, de Procur.* & maximè quia impedimentum Regulæ
videtur eſſe de jure naturali, & Divino. Itaque in his,
quæ requirunt medium, ceſſante medio, ceſſat acquiſitio,
& inanimata non quærunt, niſi ſit acquiſitio, quæ proce-
dat immediatè propter rem ipſam, ut ſervitus, *leg. Qui fun-
dum, ff. Quemadm. ſervit. amit.*
Præterea Bald. ad confundendum, ut ipſe ait, Bartoli
errorem, ſubjicit alias duas rationes. Prima ratio eſt ex
parte voluntatis teſtantis; quia relinquere Eccleſiæ Ro-
manæ, non eſt relinquere pauperibus, ſicut teſtator intel-
lexit, *l. Non dubium, Cod. de teſtam.* Unde opinio Bartoli
eſt contra mentem teſtantis. Secunda ratio eſt, quia
Joannes XXII. in Extravag. *Ad conditorem*, §. *fin. de verbor.
ſignific.* renunciavit omni acquiſitioni dominii per dictos
fratres faciendæ Eccleſiæ Romanæ. Ergo eodem modo re-
nunciavit acquiſitioni faciendæ per Eccleſiam fratrum,
cùm inter fratres, & Eccleſiam ſit quædam conjunctio in-
ſeparabilis. Et ita contra Bartolum dicit ſe in facto con-
ſuluiſſe: ejus conſilium habetur *in* 4. *volum. conſil.* 416. *Vi-
ſa ſubſtitutione*, ubi in fine concludit his verbis, *Ridicu-
lum eſt dicere, Non poteſt relinqui fratribus, ſed poteſt re-
linqui Eccleſiæ, ut dicit Bartolus, hoc enim quid aliud eſt,
niſi verba ſacra cavillari, & mentem iuris lacerare. Un-
de poteſt ſibi dici, littera ſua occidit, ſpiritus autem vivifi-
cat.* Hæc Bald. cujus opinionem ſequitur, & pluribus
confirmat ejus diſcipulus Petr. de Anchar. in dict. Clemen.
Exivi col. 3. *num.* 5. *verſ. Sed quæro, An idem ſit*, Angel. in
Auth. *de Eccleſ. tit.* §. *Si quis autem, il ſecondo*, & Barbat.
in cap. Nos quidem col. final. de teſtam.
Quid plura? Idemmet Bart. poſteà re accuratius per-
penſa ſe retractavit *in l.* 1. *num.* 5. *C. de conduct. & Procurat.
Dom. Auguſt. lib.* 11. ubi ait: ſi legatum relinquitur Eccleſiæ
S. Franciſci, illud legatum eſt nullum, ſicut ſi relinquere-
tur fratribus de S. Franciſco, licèt tenuerim contrarium in
libello Minoritarum; & movetur per gloſſ. ibi, quæ expo-
nit domum, id eſt illos de domo.
Quæ rationes à fortiori procedunt in legato facto infir-
mariæ. In Eccleſia enim poteſt conſiderari ratio Divini
cultus; ut pro ſolvenda opinione Bartoli obſervat Abbas
d. conſ. 63. *num.* 4. *verſ. Hoc etiam ſentit Bartolus lib.* 2. quæ
tamen ratio in legato facto infirmariæ conſiderari non po-
teſt. Unde idem eſt in effectu legare infirmariæ, ac lega-
re fratribus infirmis. Neque enim teſtator accepit infirma-
riam pro ædificio, ſed pro fratribus, eoſque principaliter
contemplatus eſt, ut in propriis terminis dicit Joan. de
Lignan. in dict. Clem. *Exivi*. Idque vel invitus fatetur ip-
ſemet Joan. de Anan. *d. conſ.* 3. *num.* 7. ibi. Ergo in caſu no-
ſtro aſſignabantur fructus dictarum poſſeſſionum infirma-
riæ S. Franciſci, & ſi ibi erunt infirmi, qui eis indigeant,
ſubveniet eis juxta votum defuncti, ſed fratres infirmi non
ſunt capaces, ut oſtenſum eſt ſupra. Ergo nec infirmaria:
& quemadmodum ſervus, qui regitur à Domino, non eſt
capax eorum, quorum Dominus non eſt capax, *l. Non mi-
nus, ff. de hæredit. inſtit. l. Si mihi, & tibi*, §. *fin. de leg.* 1. ita ea-
dem ratione locus, qui regitur per fratres, non debet eſſe
capax eorum, quorum fratres non ſunt capaces, ut per Pe-
trus de Anchar. *ubi ſupra.*
Secundum fundamentum Joan. de Anan. eſt, quia per 63
legatum uſusfructus factum infirmariæ non fit fraus dict.
Clem. *Exivi*, quæ ſolùm prohibet relinqui fratribus Mi-
noribus ad hoc, ut vivant ſine proprio, & in paupertate,
quod non tollitur ſi relinquitur pro neceſſitatibus infirmo-
rum. Sed hoc quoque fundamentum eſt falſum, quia Re-
gula præcipit, ut fratribus infirmis provideatur ex mendi-
citate, & quæſtu quotidiano, ut probatum eſt ſupra: &
per annuos redditus televatur eorum mendicitas; unde
meliùs Joan. de Lign. *ubi ſuprà dicit*, legatum factum infir-
mariæ fratrum Minorum eſſe in fraudem paupertatis: & ut
Bald. inquit in d. Auth. *Ingreſſi num.* 57. hinc eſſet aperta via
fraudibus; & fieret fraus de homine ad nomen, ut in
Authen. *de nupt.* §. *Optimè, l. Si per impreſſionem, ff. Quod
met. cauſ.* omnis autem fraus eſt prohibita de jure naturali; 64
& quidquid ratione fraudis prohibetur, tanquam jus natu-
rale de ſimilibus ad ſimilia extenditur, *l.* 1. *& l. ult. ff. Si quid
in fraud. patr. l. Cum hi*, §. *Si cum lex, de tranſact.*
Secunda concluſio. Reliqui Mendicantes ſunt capaces 65
acquiſitionis bonorum immobilium in communi, non qui-
dem ut poſſideant, aut ſibi perpetuò retineant, ſed ut ven-
dant, & pretium convertant in ſuas neceſſitates: hoc
enim non repugnat mendicitati, nec Religioſæ paupertati,
ut tenet gloſſa ordinaria, & ſolemnis *in cap.* 1. *in ver. Do-
mum, de Religioſ. domib. lib.* 6. quam ſequuntur communi-
ter Juriſtæ *in l. Julianus*, §. *Conſtat de legat.* 2. & Canoniſtę
hic, præſertim Felin. *num.* 51. *& in cap. Filius, de teſtam.*
prout de communi teſtantur Hieronym. Gabriel. *conſil.* 28.
num. 3. *lib.* 1. Navarr. *in Comment.* 2. *de regular. num.* 50. *verſ.
Si autem aliorum*, & Menoch. *conſil.* 1014. *num.* 14. quam
etiam ſequuta eſt Rota apud Put. *deciſ.* 279. *lib.* 1. & Buratt.
deciſ. 245. *num.* 3. ubi allegantur aliæ deciſiones concordan-
tes. Imò illam gloſſam de conſuetudine obſervari affir-
mant Bald. *conſ.* 232. *col.* 2. *verſ. Nec obſtant verba lib.* 2. Ra-
phael. Cuman. *conſ.* 169. *col.* 2. *verſ. His tamen non obſtanti-
bus*, Dec. *conſ.* 550. *num.* 5. *verſ. Et concluſio ſupradicta*, Put.
& Buratt. *locis citatis*. Et quamvis illa gloſſa loquatur in
legatis, tamen idem eſſe in inſtitutione, ut ſcilicet valeat
ad effectum vendendi, & pretium erogandi in eorum ne-
ceſſitates, tenet Guidopap. *deciſ.* 327. Nicol. de Ubald. *in
tractat. ſucceſſion. ab inteſt. Clericor. num.* 5. ubi teſtatur de
communi, prout etiam atteſtatur Decius *hic num.* 70. &
alii apud Gabr. *de hæred. inſtituen. concluſ.* 1. *num.* 11. licèt Ra-
phael Cuman. *conſ.* 132. *& d. conſ.* 169. dicat hoc procedere
potius de conſuetudine, quàm de jure.
Sed tu adverte, quia hæc concluſio hodie locum habet 66
tantummodò in domibus profeſſis Societatis Jeſu, quæ li-
cèt ſint Mendicantes ex Regula, & renunciaverint con-
ceſſioni Concilii Tridentini *in cap.* 3. *ſeſſ.* 25. *de Regular.* ut
dicam in *ult. qu. num.* 82. *& num.* 84. tamen ſunt capaces ac-
quiſitionis poſſeſſionum, & annuorum redditüum, non
modo per viam legati, ſed etiam per viam inſtitutionis u-
niverſalis, non quidem ad effectum retinendi, ſed ſolùm
vendendi, & pretium erogandi in ſuas neceſſitates, &
alios pios uſus, ut in terminis reſolvit Rota coram Buratt.
in præallegat. *deciſ.* 245. *per totam*, ubi articulum plenè, &
accuratè examinat, & reſpondet objectis.
Verùm quoad alios Mendicantes, exceptis Capuccinis, 67
& Minoribus de Obſervantia S. Franciſci, prædicta con-
cluſio hodie non procedit; quia S. Synodus conceſſit Mo-
naſteriis omnibus Mendicantium tam virorum, quàm
mulierum, quibus ex Conſtitutionibus erat prohibitum,
aut ex privilegio non erat conceſſum bona immobilia poſ-
ſidere, ut deinceps bona hujuſmodi poſſidere valeant, ut
in cap. 3. *ſeſſ.* 25. *de Regular.* Unde cùm jam ſint capaces bo- 68
norum immobilium in communi etiam ad effectum poſſi-
dendi, & ſibi perpetuò retinendi; proculdubio excludunt
ſubſtitutum, ſicut alii non Mendicantes, ad præſcriptum
hujus Decretalis, prout firmant Navarr. *Comment.* 2. *de
Regular. num.* 54. & Sanchez *in Decalog. tom.* 2. *lib.* 7. *cap.*
16. *num.* 13. An autem ejuſmodi Monaſteria ſuccedant in
bonis feudalibus, examinavi latiſſimè *in cap. Quæ in Ec-
cleſiarum ſuprà de Conſtitut. in quæſt.* An Regularis ex Or-
dine Fratrum Prędicatorum ad Epiſcopatum aſſumptus ſuc-
cedat

cedat in feudo apertè postquam fuit consecratus Episcopus
*à num.57.usque ad num.*108.

69 Ulterius QUÆRO, An Regularis ex indulto Aposto-
lico à Religione Fratrum Minorum de Observantia ad ter-
tium Ordinem S. Francisci ex legitima causâ translatus re-
cuperet jus succedendi in bonis sibi ex testamento, vel ab
intestato post translationem delatis.

70 Videtur respondendum recuperare hujusmodi jus succe-
dendi, ac secundo Monasterio acquirere ad instar Monachi
ad Episcopatum assumpti, qui succedit in hæreditate sibi
post assumptionem delata, eamque acquirit Ecclesia ad
quam fuit promotus, ut est textus in *cap. Statutum* 18. *q.*1.
cujus hæc sunt verba, *Monachus, quem Canonica electio à
jugo Regulæ Monasticæ Professionis absolvit, & sacra or-
dinatio de Monacho Episcopum facit, velut legitimus heres
paternam sibi hæreditatem postea iure vendicandi potestatem
habeat*. Hæc ibi. Nam quamvis Monachus factus Epi-
scopus non desinat esse Monachus, nec absolvatur à sub-
stantialibus Regulæ, ideòque nec proprium habere possit,
*cap. Cùm ad Monasterium in fin. de stat. Monach. & cap. De
Monachis* 16. *qu.* 1. gloss. *in cap. Quorundam in ver. Mendi-
cantium, de elect. lib.*6. *& in d. cap. Statutum in ver. Legiti-
mus*, & docet S.Thom. *in* 2. 2. *qu.*88. *art.* 11. *ad* 4. tamen ut
alia Ecclesia acquirat ex persona illius, ad substantialia Re-
ligionis non pertinet. Ideòque Gloss. Archid. Turrecr. &
alii DD. exponentes verba illa, *paternam sibi hæreditatem
posteà iure vendicandi potestatem habeat*, verbum illud, *sibi*,
interpretatur, id est, Ecclesiæ suæ.

Et cùm Archiepiscopus Goanus, cujus consultationes
san. mem. Paulus V. ad S. Congregationem Concilii reje-
cit, inter alia quæsivisset, An spolia Episcopi Regula-
ris morientis ab intestato pertinerent ad Cameram
Apostolicam, an ad successorem beneficii. Et Cardina-
lis Serra testatus esset Cameram Apostolicam ibi quoad
spolia nihil prætendere: Sac. Congregatio respondit bona
post consecrationem acquisita ad propriam Ecclesiam per-
tinere, per *d. c. Statutum*, & doctrinam Navarr. *de reddit.
Eccles. qu.*1. *in* 9. *admonitione num.*1. *& seqq.*

71 Quamobrem sicut Regularis ad dignitatem sæcularem
translatus licèt ex se sit incapax successionis, acquirit Ec-
clesiæ suæ hæreditatem sibi delatam post translationem:
eodem modo translatus ad Religionem, quæ bonorum sit
capax in communi, acquirit secundæ Religioni, & per
text. *in d. c. Statutum*, Fratres Minores S. Francisci de
Observantia translatos ad Religionem bonorum capacem
fieri habiles ad successionem bonorum, quæ sibi post trans-
lationem deferuntur, itaut acquirant secundo Monaste-
rio, tradit in puncto Bart. *in tract. Minorit. lib.* 4. *distin.* 2.
cap. 3. ubi refert sic prius determinasse Franciscum de Assis-
sio Decretorum Doctorem: sequuntur Nicol. de Ubald. *in
tractat. de success. ab intest. Clericor. par.*1. *num.*3. *vers. Et idem
si esset translatus ad Monasterium capax*, Jas. *in l. Ex facto*,
§. final. sub num. 10. *vers. Adde etiam quod Bart. ff. de vulg.*
72 Summa Angel. *in ver. Religio num.* 28. Redoan. *de spol. Cle-
ricor. qu.*8. *num.* 22. & DD. hìc maximè Felin. *num.* 50. *vers.
Et adde quod si Frater Minor*. Ratio est, quia Regularis ad
alium Ordinem translatus nihil habet commune cum pri-
ma Religione, ut statuitur decreto Chalcedonen. Conc.
cap. 10. in hæc verba, *Si quis iam translatus est ab alia Ec-
clesia in aliam, nihil habet commune cum priore Ecclesia*, re-
73 fertur *in cap. Si quis iam* 21. *qu.* 2. ad idem text. *in cap. Ne pro
cuiuslibet* 16. *qu.* 1. Ideòque desinit esse filius prioris Mona-
sterii, ut dixit gloss. Joan. Andr. *in d. c. Statutum in ver. Resti-
74 tuat in fin.* & regulatur in omnibus secundùm Instituta Re-
ligionis, ad quam transfertur, *cap. Recolentes, de statu Mo-
nachor.* secundùm Navarr. *de Regular. cons.*61. *num.*5. *& cons.*
64. *per tot.*

75 Quæ tamen conclusio duas recipit declarationes. Pri-
ma est, dummodò Regularis ad laxiorem translatus fuerit
ob causam infirmitatis, debilitatis, complexionis, vel
aliam similem: ideòque in dubio apposita sunt verba illa,
ex legitima causa, aliàs enim si ob demerita fuerit transla-
tus, jus succedendi non recuperat, secundùm Bart. *dict.
tract. Minorit. distin.*3. *cap.* 3. *in fine*. Quia, inquit, illa ab-
solutio magis est ad pœnam, quam ad præmium, & con-
sentiunt Jas. & Angel. *locis citatis*.

76 Secunda declaratio est, dummodò hæreditas eidem Re-
gulari deferatur post transitum ad laxiorem, id est, post
professionem in secunda Religione emissam, cùm antea non
dicatur canonicè translatus, *cap. Cum singula, §. final. de præ-
ben. lib.*6. Navarr. *cons.*61. *Quidam Abbas num.*2. *de Regular.*
Hæreditas enim ante hujusmodi transitum delata, siqui-
dem fuerit agnita per consanguineos, non acquiritur per
Regularem posteà translatum, cùm jam sit aliis acquisita,
ut decidit Bart. *ubi suprà cap.*2. Bald. *in l. Si alienum, §. In ex-
traneis num.*7. *vers. Secundò facit, ff. de heredib. instituen.* Fe-
deric. de Sen. *cons.*26. Felin. *hic num.* 50. *vers. Et adde quod si
Frater Minor*, & Paris. *num.* 185. Sin autem hereditas fue- 77
rit quidem delata ad eumdem Regularem ante translatio-
nem, sed addita non fuerit pervenientes ab intestato; tunc
quamvis ex persona illius secundùm Monasterium possit
adire, ut per Feder. *dict. cons.* 26. *per tot.* tamen hæc quæstio
est magis dubitabilis, ut patet ex traditis ibi per Feder. Ni-
col. de Ubald. *loco citato*, & Bero. *hic num.* 550. Ideòque in
proposita quæstione consultò addita sunt verba illa, *In bo-
nis sibi post translationem delatis, &c.*

Non obstant duæ Constitutiones Alexan. VI. quæ red- 78
dunt incapaces successionis Regulares transeuntes ad Reli-
gionem capacem bonorum in communi: nam ambæ sunt
restrictæ ad Fratres Minores de Observantia transeuntes ad
Ordinem Minorum Conventualium; atque in hunc sen-
sum referuntur à Redoan. *d. quæst.*8. *num.* 38. & à Roder. *de
Regular. tom.* 2. *qu.*128. *art.* 1. *vers. Advertendum tamen*, &
ab his, qui privilegia Mendicantium in compendium re-
degerunt *in ver. Hereditas, vers. Alexander VI.* Quod non
est hoc casu, quia Fratres Tertii Ordinis non sunt Con-
ventuales Minorum de Observantia; ideòque hujus casus
solutio, tanquam non comprehensi in Bulla, petenda est
ex dispositione juris communis, ut notat gloss. *in cap. Consti-
tutionem in ver. Prorogamus in fin. de Regular. lib.*6. Oldrad.
*cons.*22. *num.* 14.

Præsertim quia Constitutiones Alexandri specialem ha-
bent rationem in suo caso, id est, facilitatem, & frequen-
tiam transitus Minorum de Observantia ad Conventuales
ejusdem Ordinis, quam ut compesceret Alexander, inter-
dixit transeuntibus successionem in bonis ad eos quomo-
documque delatis; atque ita Constitutiones ad hunc ca-
sum non sunt extendendæ, sive verba, sive rationem illa-
rum consideremus ad gloss. mag. *in fin.* in Clem. 1. *de sent.
excommun.*

Quibus tandem accedit, quòd Conventuales dicuntur 79
Fratres, qui ab antiqua sua perfectione, & Regulæ Obser-
vantia declinantes, à Sede Apostolica impetrarunt facul-
tatem bona immobilia in communi possidendi, ut patet ex
prima parte Chronicarum Ordinis Minorum, & refert Fra-
ter Ludovicus Miran. *in Manual. Prælat. tom.*1. *qu.*12. *art.* 1.
Fratres autem Tertii Ordinis sunt capaces bonorum im- 80
mobilium in communi ex Regulæ instituto. Unde etiam
ex hoc capite potuit moveri Alexander Pontifex ad prohi-
bendam successionem Regularibus translatis ad Conven-
tuales tantùm, qui ex vi Regulæ non possent succedere,
non autem translatis ad alias Religiones, quarum institu-
ta non prohibent successionem. Et ita resolutum.

Ultimò QUÆRO, An Societas Jesu, ejusque domus, 81
collegia, & personæ sint verè, & propriè Ordinis Mendi-
cantium?

Extra controversiam est, Societatem professam, & il- 82
lius domus, ex sui natura, non autem ex indulto, seu pri-
vilegio esse Mendicantes. Quandoquidem ex Regula fun- 83
damentali ad litteram inserta *in Constitutione Pauli III.* 25.
incipien. *Regimini*, §. 10. & paulò uberius repetita *in Consti-
tutione* 9. *Iulii III.* quæ incipit, *Exposcit*, §. 11. cautum est,
ut infrà, videlicet: Sic voveant singuli, & universi perpe-
tuam paupertatem, ut non solùm privatim, sed neque
etiam communiter possint professi, vel ulla eorum domus,
aut Ecclesia ad aliquos proventus, redditus, possessiones,
sed nec ad ulla bona stabilia, præter ea, quæ opportuna
erunt ad usum proprium, & habitationem, retinenda
jus aliquod civile acquirere, rebus sibi ex charitate dona-
tis ad necessarium vitæ usum contenti, *& in Constitutioni-
bus Societatis par.*6. *cap.*2. *num.*2. amplius additur, ut in
domibus, vel Ecclesiis redditus nulli, ne Sacristiæ quidem,
aut fabricæ applicati haberi possint, sed neque ulla alia ra-
tione, sed in solo Deo fiducia constituatur. Quæ verba
convincunt Societatem ipsam in arctissima paupertate
fundatam esse. Id quod affirmat Menoch. *cons.* 1014. *n.* 15.
Hieronym. Gabr. *cons.* 28. *num.* 1. *&* 2. *lib.* 1. *& complures
alii ex recentioribus*. Et quamvis Societas professa omni-
mo-

modam habeat adminiſtrationem redditùum Collegiorum: tamen cùm illos in proprios uſus convertere nequeat, ut diſponitur in formulis primævi inſtituti, ut ſuprà inſerti in præcitatis Conſtitutionibus Pauli III. & Julii III. utrobique in §. 11. adeòut nec Præpoſitus Generalis poſſit ſuper hoc diſpenſare, ut *in Conſtitut. Societatis par.4.cap.2. num.5.* hujuſmodi ſuperintendentia, & adminiſtratio mendicitatem non excludit, ut in hac ſpecie obſervat Hieronymus Gabr. *d.conſ.28. num.2. verſ. Nec repugnat*. Quare cum Societas profeſſa ex regula redditibus careat, eique victum præbere ſoleat incerta mendicitas: hæſitari non poteſt, quin verè & naturaliter illi conveniat diffinitio Mendicantium, quæ habetur *in cap. unic. §. Confirmatos, de relig. domib. lib. 6.* ut infrà latiùs explicabitur, & conſequenter hæc in parte Declaratoria Pii V. de qua infrà *in 6. fundamento*, in alium ſenſum detorqueri non poteſt, ut ex pluribus de-
84 ducit Rota coram Buratto *deciſ.245. num. 1. & ſeqq.* cùm præſertim eadem Societas adhuc in puritate regulæ perſeveret, quippè quæ in Domibus Profeſſorum, vel eorum Eccleſiis ceſſit juri ſuo, & renunciavit conceſſioni Concilii Tridentini, *de qua in cap.3. ſeſſ.25. de regular.* ut ex Patribus Societatis referunt Molin. *de iuſt. & iur. tract.2. diſp. 139. col. 2.* & Thom. Sanch. *in Decalog. tom.2. lib.6. cap. 18. num.11.*

85 Idemque per omnia dicendum eſt de Coadjutoribus formatis. Tum quia ut diſponitur *in Conſtitutionibus Societatis par. 6. cap. 2. num. 4.* Coadjutores quamdiu in Domibus erunt, quæ ex eleemoſynis vivunt, & ipſi eodem modo vivent: unde & illis propriè convenit Mendicantium diffinitio, de qua *in d. §. Confirmatos*. Tum quia Declaratoria Pii V. hos quoque Coadjutores complectitur.

86 Itaque punctus concertationis reſtringitur ad Collegia, & Scholaſticos in eis degentes. Ratio dubitandi eſt, quia ex primævo Inſtituto, ut præfertur, inſerto in præcitatis Bullis Pauli §. 11. & Julii §. 10. Societas poteſt habere in Univerſitatibus Collegium, ſeu Collegia habentia redditus, cenſus, ſeu poſſeſſiones uſibus, & neceſſitatibus
87 Studentium applicandas. Ergo Collegium, & Studentes non ſunt Mendicantes, quia ut diffinitur *in d. cap. unic. §. Confirmatos, de relig. domib. lib.6.* Mendicantes ſunt, quibus ad congruam ſuſtentationem redditus, aut poſſeſſiones habere profeſſio, ſive regula quælibet interdicunt, ſed per quæſtum publicum tribuere victum ſolet incerta mendicitas, & notat gloſſ. 2. *in cap. unic. de exceſſ. Prælat. lib.6. & in cap. Quorundam in ver. Mendicantium, de elect. eodem libro*, & Doctores paſſim. Vel certè dicuntur Mendicantes, qui ex Regula, vel Conſtitutionibus non poſſunt habere proprium etiam in communi, ſecundùm Calderin. *conſ. 17. de Regular.* & eſt expreſſum in Conſtitutione II. Bonifacii
88 VIII. inferiùs adducenda. Habent enim pro dote mendicitatem, ut inquit Gemin. *conſ. 40. num. 7. verſ. Hoc idem probat*. Cùm igitur Collegiis, & eorum Scholaſticis non competat diffinitio Mendicantium, utique nec diffinitum, §. 1. 27. qu. 2. Calder. *dicto conſ. 17.* ubi hoc argumento conſuluit Ordinem Servorum non eſſe ex Mendicantibus.

Nec tollit obicem, quòd omnimoda gubernatio, & ſuperintendentia ſuper dicta Collegia ſit penes Præpoſitum, vel Societatem. Quoniam hoc non impedit, quin dominium redditùum, & poſſeſſionum remaneat penes Collegia, cùm totum, & integrum inſumere debeant in Scholarium neceſſitates, & nihil prorſus in uſus proprios convertere valeant, ut in prædictis Conſtitutionibus, *d. §. 10. & 11.* Atque ita Præpoſitus Generalis eſt nudus, & ſimplex miniſter, non dominus, ad text. *in l. Si quis Titio*, & ibi Bald. *num. 2. & 3.* & Doctores, *ff. de leg. 2.* Menoch. *conſ. 66. num. 16. verſ. Secundo*. Exemplo tutoris, qui bonorum pupillarium omnimodam habet adminiſtrationem, dominio tamen penes pupillum remanente, ut *l. Obligari, ff. de author. tutor. cum multis ſimilibus*. Ideòque in litteris Pii IV. incipien. *Exponi nobis*, Domus Probationis, & Collegia Societatis dicuntur habere, vel poſſe habere bona ſtabilia juxta regularia illius inſtituta; habere enim propriè quis
89 dicitur jure dominii, *l. Habere, ff. de verbor. ſignificat. c. Nolo, §. Nulli liceat in Societate noſtra, & cap. Non dicatis 12. qu. 1.* Buratt. *dict. dec. 245. num. 7.*

90 Et augetur difficultas, quia Scholaſtici in Societate nedum ſunt capaces bonorum in communi, ſed etiam in particulari: nam ut habetur in Conſtitutionibus Societatis *par. 6. cap. 2. num. 11. in declarat. litt. H.* poſt votum paupertatis poſſunt retinere dominium bonorum ſuorum conſcio, & approbante Superiore; quod videtur repugnare non ſolùm mendicitati, ſed etiam paupertati religioſæ, ut *in dict. §. Nulli liceat*, & expreſſiùs *in cap. Cum ad Monaſterium, §. Nec æſtimet Abbas, de ſtat. Monachorum.*

Cæterùm etſi præmiſſa primo intuitu valdè urgere vi-
deantur, exiſtimo tamen pro veritate omninò tenendum 91
eſſe, Collegia, & Scholaſticos eſſe verè, & propriè Ordinis Mendicantium ex fundamentis infraſcriptis. Et primò, una & eadem religio non poteſt ſimul eſſe diverſorum Ordinum, Clem. 1. & ibi Cardin. *num. 10. verſ. Et pro hoc ratio, de elect. cap. Recolentes, §. Cæterum, de ſtatu Monachor.* alioquin Religio non eſſet una, ſed multiplex, *cap. Loquitur
Dominus 24. qu. 1.* ſed Scholaſtici unà cum Coadjutoribus 92
formatis, & ſolemniter profeſſis ſunt una, & eadem Religio, & Societas, ut patet in ejus Conſtitutionibus *par. 1. cap. 1. nu. 1.* ubi ſic legitur, *Scholaſtici approbati etiam modo quodam interiore, quàm admiſſi ad probationem, in corpus Societatis cooptantur, & ibi in declarationibus litt. A. Societatis nomen dicitur continere cum Profeſſis, & Coadiutoribus formatis etiam Scholaſticos approbatos*, & immediatè ſubjungitur, *ex his enim tribus partibus Societatis corpus conſtat*. Ergo Scholaſtici non poſſunt eſſe alterius Ordinis, quam ſint Coadjutores formati, & Profeſſi, de quibus non controvertitur, quin ſint Ordinis Mendicantium.

Et confirmatur, quia Ordines Mendicantes à non 93
Mendicantibus differunt ſpecie, Clem. *Ut profeſſores*, & ibi gloſſ. in ver. *Quoslibet, de regular. cap. unic. in princip.* ibi, *diverſorum Ordinum, præcipue Mendicantium, de relig. domib. lib.6.* gloſſ. *in cap. Conſtitutionem, in ver. Religionibus, de Regular. eodem lib.* & admittunt ſcribentes omnes hìc, *Mendicantes enim ad vitam activam, Monaſtici verò, & non Mendicantes ad vitam contemplativam ſunt inſtituti*; & Religionum diverſitas ſumitur ex fine ad quem ordinan-
tur, ut docet S. Thomas *in 2. 2. qu. 188. art. 1. & 2.* & Jo. 94
Andr. *in cap. Sane num.4. de regular.* Ergo fieri non poteſt ut una, & eadem Religio, & Societas conſtet ex Ordinibus Mendicantium, & non Mendicantium, eſſet enim corpus ex diverſis naturis, & monſtruoſum inſtar Chimeræ, & Hippocentauri, quæ licèt ſint ſimilia entibus, tamen non ſunt entia, ut ait Bald. *conſ. 9. in fin. num. 8. verſ. Et ad clariorem lib. 1.* Nec talis dici poſſet Societas, ſed potius diſſocietas, cùm rationi repugnat, ut homines diſparis profeſſionis, vel ordinis ſimul ſocientur, ut legitur in dicta Clem. 1. *de elect.* Et quamvis in Societate quidam mendicent, ut Profeſſi, & Coadjutores; quidam verò ſtudiis vacantes actu non mendicent; hinc tamen difformitas Ordinis non inducitur: nam ſicut in corpore humano eſt membrorum varietas per diverſa officia, quia non omnia membra eundem actum habent, & tamen idem eſt corpus, ut *cap. Singula 89. diſt.* ita in corpore Societatis, quamvis diverſa ſint Scholaſticorum, & Profeſſorum miniſteria, unum tamen eſt corpus, una Societas mendicans, & unus Ordo, ad quod facit optimè *d. c. Loquitur 34. qu. 1.* & Extravag. *Unam ſanctam, de maior. & obed.* & probatur clariſſimè in Conſtitutione II. Bonifacii VIII. quam infrà adducemus in reſponſione ad objecta.

Secundò, ad dignoſcendum cujus naturæ ſit Univerſi- 95
tas, vel Societas, inſpici debet natura majoris partis; ideòque Collegium, in quo ſimul ſunt Clerici, & Laici, ſi 96
major pars ſit laicorum, cenſetur laicale, & è converſo, quia major pars trahit ad ſe totum, *l. Quod maior, ff. ad municipal.* & tenent Bart. *in l. fin. nu. 15. ff. de Colleg. illicit.* Abb. *in cap. Ex litteris num. 3. de Conſtit.* Covarr. *pract. qu. cap. 36.
num. 5. verſ. Tertiò*. Similiter Univerſitas mixta aſſumit 97
naturam à potentiori, ſeu digniori, *cap. Quod in dubiis, de Conſecr. Eccleſ. vel Altar.* Abb. per illum textum *in cap. De iure in 1. notab. verſ. Item ex hoc, de iurepatr.* Unde videmus Collegium, quod mixtum eſt Doctorum Juris Canonici, & Juris Civilis, judicari Collegium Canoniſtarum, ut per Abbat. *loco proximè citato*, & Lambert. *in tractat. de iurepatr. lib. 1. par. 2. in 4. qu. art. 3. num. 2.* Sed in Univerſitate Societatis Jeſu duæ ex tribus partibus, proculdubio ſunt Mendicantes, nempè Profeſſi, & Coadjutores formati, ut ſuperiùs oſtenſum eſt. Item hæ duæ tertiæ partes ſunt abſque dubio potentiores, & digniores, quia Scholaſtici ſunt tertiæ claſſis, Coadjutores ſecundæ, Profeſſi primæ, ut patet in ejus Conſtitutionibus, *cap. 1. exam. num. 7.*

& Pro-

& Professi sunt in Societate præcipui, & ipsi tantùm habent votum activum, & passivum in electione Præpositi Generalis, ut *par. 5. cap. 1. lit. A.* Ergo tota hæc Universitas, & Societas cum suis Professis, Coadjutoribus, & Scholasticis censetur Ordinis Mendicantium, cùm præsertim hoc casu sit etiam favorabilius, ut major, & dignior pars trahat, & non trahatur, Put. *decis.* 157. *lib.* 3.

98 Tertiò, Caput Societatis, id est, Præpositus Generalis, est verè, & non fictè Mendicans, ut explicitè declaravit Pius V. in Constitutione, de qua infrà in 6. *fundamento*, in illis verbis: *Illam scilicet Societatem, & illius Præpositum, &c. verè, & non fictè Mendicantes fuisse, esse, & fore.* Ergo non solùm Professi, & Coadjutores, sed etiam Capiti subjecti sunt naturaliter Mendicantes, quia membra sunt illius naturæ, cujus est caput, *l. Cum in diversis, ff. de relig. & sumpt. funer. c. Cum liceat, de præscr.* Cagnol. *in proœm. Digestorum num.* 22. & in terminis Gabr. *d. cons.* 28. *n.* 7. *&* 8. *lib.* 1. Alioquin Præpositus Generalis non esset caput Ordinis, sed caput Ordinum, & Scholastici, & Professi cum Coadjutoribus essent duo corpora sub uno capite, quasi monstrum, *l. Extrav. Unam sanctam, vers. Igitur, de maior. & obed. cap. Quoniam, de offic. ordin.*

99 Quartò, si Collegia Societatis essent Ordinis non Mendicantium, non liceret Professis, & Coadjutoribus ad illa transire, ut ibi officia, & administrationes assumerent: Hoc enim esset contra Concilium Viennense in Clem. 1. *de Regular.* cui in Constitutionibus Societatis non reperitur derogatum, prout requiritur, *cap. Ex parte, de Capell. Monach.* Oldrad. *cons.* 326. *num.* 1. Sed consequens est falsum, quia ut habetur *par. 4. earundem Constitutionum cap. 2. nu. 1. Declarat. lit. F.* & Coadjutores, & Professi possunt transire ad Collegia, ut ibi sint Administratores, Concionatores, Lectores, Confessarii, Visitatores, & similes. Ergo & antecedens.

100 Quintò, religiosi non sortiuntur naturam, & denominationem ex medio, sed ex fine ad quem tendunt, ut per D. Thomam *in 2. 2. qu. 288. art. 1. in corpore*, Joan. Andr. *in d. cap. Sanè num. 4. de regul.* Cardin. in Clem. 1. *num.* 13. *de elect.*
101 Ideòque Novitii, licèt non sint Monachi, aut Regulares cum effectu, cùm adhuc sæculo non renunciaverint, tamen quia tendunt ad professionem, appellantur religiosi, *cap. Religioso, §. Quamvis autem, de sent. excommun. lib. 6.* Cardin. in d. Clem. 1. *num. 2. & 5.* Rebuff. *in Prax. tit. de dispensat. cum regul. num.* 23. & patet ex notatis per Hostiens. *in cap. Statuimus num. 4. vers. Nec obstat, de regul.* & per glossam magnam *in cap. Beneficium post med. vers. Item talis, eodem tit. lib. 6.* ubi ait: Novitios esse religiosos licèt revocabiliter: Scholastici autem Societatis non sunt in Collegiis, ut ibi perpetuò maneant, sed tanquam in via ad Societatem professam. Collegia enim instituta sunt, ut sint Seminarium Societatis, ut dicitur in prææallegata Bulla Julii III. §. 10. Idcircò enim admittuntur, ut postquam docti evaserint, in Societatem ingredi, & Professi; vel Coadjutores esse valeant. Ideòque elapso tempore probationis emittunt tria vota simplicia, paupertatis, castitatis, & obedientiæ cum promissione ingrediendi Societatem, vel ut Coadjutores, vel ut Professi, quemadmodum expressè disponitur in Constitutionibus Societatis. *c. 1. exam. num.* 10. Igitur Scholastici, quamvis in Collegiis habeant redditus in communi, tamen cùm sint ibi quasi in via, & in fieri, ut inquit Suarez *de Relig. tom. 4. lib. 1. cap. 2. n.* 17. meritò ab ipsa Societate Professa, & Mendicante, ad quam tendunt, naturam & denominationem assumunt: facit text. *in leg. Si is qui quadraginta, §. Quadam*, ibi, *propriam formam, quæ ex consummatione contingit, ff. ad leg. Falcid. & in leg. Stipulatio, §. Opus, ff. de oper. novi nunciat.*

102 Sed objicies, argumenta superiùs proposita concludunt quidem Scholasticos esse Mendicantes, sed non Collegia, quæ redditibus abundant. At respondetur hanc distinctionem ineptam esse, quia dum Canones, Concilia, & Constitutiones Apostolicæ loquuntur de Religionibus, Ordinibus, Societatibus, Ecclesiis, Monasteriis, Domibus, & Collegiis Mendicantium, non accipiunt hæc nomina materialiter pro ædificiis; hoc enim modo non sunt materia capax sumendi victum ex mendicitate, quia sunt quid insensatum, quod quidem nec capere, nec velle potest, ut formaliter ait Bald. in Authen. *Ingressi num. 55. C. de sacrosanct. Eccles.* & Anchar. in Clem. *Exivi num. 6. vers. Præterea*, aut tu sumis Ecclesiam pro ædificio, *de verbor. signific.* Rursus non accipiunt hæc nomina, prout sunt unum, non simpliciter, sed aggregativè, quo sensu Collegium dicitur quasi in unum collectum, & est Societas Collegarum, in uno honore positorum, quia hoc modo sunt persona ficta, seu repræsentata, *l. Mortuo, ff. de fideiussor.* non autem persona vera, quæ est creaturæ rationalis individua substantia, ut egregiè declarant Jo. Monach. & Joan. Andr. *in cap. Romana num. 9. de sent. excomm. lib. 6.* ac proindè Religiones, Societates, & Collegia sic accepta cùm sint quid abstractum, & præscindens à singularibus hominibus, propriè dici non possunt Mendicantia; quia illis non convenit Mendicantium diffinitio, de qua *in d. cap. unic. §. Confirmatos, de relig. domib. lib. 6.* Impossibile enim est, ut ad necessariam sustentationem victum sumant ex incerta mendicitate tanquam res inanimatæ, ut notat Archid. *in d. cap. Romana num. 5. vers. In universitatem*, Oldrad. *cons. 65. in fin. vers. Punitur pœnis*, Federic. de Sen. *cons. 15. num. 6. vers. Eodem modo*, Turrecrem. *in cap. In criminalibus num. 1. 5. qu.* 3. & si
hoc modo acciperentur, nulla religio esset Mendicans in
Ecclesia Dei. Igitur Canones, & Concilia, & Bullæ ne- 103
cessariò usurpant suprascripta nomina pro personis ipsis, &
quæ insimul Ordinem, vel Societatem, aut Collegium
constituunt, gloss. *in l. Sicut, §. fin. in ver. Non debetur, vers.*
Quia Universitas nihil aliud est, nisi singuli homines, qui ibi
sunt, ff. Quod cuiusque univers. nom. Anchar. *cons.* 158. *Ex*
narratis num. 12. vers. Ita e converso, Bart. in his terminis *in*
leg. 1. nu. 4. & 5. C. de conduct. & Procur. lib. 11. nam ipsis tan- 104
tùm potest ad sustentationem præbere victum incerta mendicitas ad præscriptum *d. §. Confirmatos*. Cùm actus, & passiones, quę in facto consistunt, sint singulorum, non autem Collegii, vel Universitatis, ut in his terminis dixerunt Gemin. & Præpos. *in cap. Sicut vir 7. qu.* 1. relati à Philippo Probo *in addit. ad Monach. in d. cap. Romana num. 5. vers. Ut veniamus, de sentent. excommunicat. lib. 6.* & Silvester *in ver. Excommunicatio* 1. *num.* 10. Ideòque jura, ut plurimum non dicunt Ordinem Mendicantem, sed Ordinem Mendicantium, scilicet personarum Mendicantium, prout loquitur text. *in cap. Constitutionem*, ibi, *ad aliorum Mendicantium Ordines, de regul. lib. 6.* Concilium Viennense in Clem. 1. ibi, *Ad non Mendicantium Ordinem, de elect.* & Concilium Tridentinum *in cap. ult. sess. 25. de regul.* ibi, *cuiuscunque Ordinis Mendicantium, vel non Mendicantium.*

Prætereà etiamsi Collegii nomen sumatur ex universo, 105
& aggregativè, prout est collectio plurium, tamen assumit naturam à personis, ex quibus componitur. Unde si Collegiales sunt Mendicantes, necesse est ut Collegium sit Mendicans, ut optimè per Innoc. *in cap. Dilecta num. 9. de excess. Prælat.* & Dec. *in cap. Ex litteris num. 20 & 21. de Constit.*

Ac demum cùm Collegia Societatis sint regularia, oportet ut sint alicujus Regulæ, vel Ordinis; & cùm sint pars integralis, & membra Societatis utcunque divitiis affluant, necesse est ut sint illius Ordinis, cujus est Societas: alioquin daretur una Religio, & unus Ordo diversorum Ordinum, quod implicat contradictionem, & aliæ sequerentur absurditates, de quibus in præcedentibus fundamentis. Hinc cùm quidam Episcopus, & Capitulum conquererentur apud Sac. Congregationem Concilii, quòd Moniales Ordinis Mendicantium nollent vigore suorum privilegiorum solvere decimas, quas anteà solvere solebant, & capitulum pro se allegaret dictas Moniales esse divites, multaque bona possidere. In libris publicis S. Congregationis reperitur sic adnotatum. Sanctissimus non movetur istis divitiis. Satis est ut sint Ordinis Mendicantium.

Sextò, principaliter hanc controversiam, ni fallor, aper- 106
tè diremit Pius V. *in Constitution.* 131. incipien. *Dum indefessæ*. Quod ut evidentiùs appareat, ante omnia observandum est eam Constitutionem esse declaratoriam. Quod patet, tum quia utitur verbo, *Declaramus*, quod æqualiter determinat omnia præcedentia, ex reg. *l. Iam hoc iure, §. Sed si*, & ibi Bart. *num. 1. ff. de vulgar.* Et quamvis adjiciat etiam verbum, *Sancimus*, nihilominus hoc ideò facit, quia licèt sit declaratio, tamen est Constitutio; unde perindè est, ac si dixisset, declarando sancimus, ut penè per Gemin. *cons. 72. num. 1. vers. Contrarium*. Tum quia Constitutio dicit Societatem, & illius personas verè, & non fictè Mendicantes fuisse, esse, & fore: si enim ante Bullam fuerunt verè Mendicantes: Ergo Bulla non est novi juris, seu privilegii inductiva, quia sic non respiceret

præ-

107 præteritum, *cap.ult.de Constit.l.Leges, la seconda, C.de legib.* sed est juris præexistentis declarativa, de cujus natura est, ut retrotrahatur ad principium actus declarati, ut in Auth. *De fil.ante dotal.instrum.nat.* §.1. Dec.*in d.cap.ult.de Constit.* *num.*44. Rot.*decis.*17.*num.*32.*par.*4.*recent.* Declaratio enim novum jus non inducit, sed quod prius latebat, manifestat, *l.Heredes palam,* §. *Quod vero, &* §.*Sed etsi notam, ff.de testam.* plenè Philipp. Prob.*ad Monach.in cap.Volentes num.*1. *de privileg. lib.* 6. exemplo ejus, qui excutit spicas, qui novam speciem non facit, sed eam, quæ est, detegit, text. *in l. Adeo,*§.*Cum quis, de acquir.rer.domin.* Fulgos.*cons.*157.*in fin. vers. Ad secundam.*

Hoc posito, Constitutio Pii V. tria facit. Primò asserit Societatem esse Mendicantem, quippè quæ ex ejus instituto, & Constitutionibus Apostolica authoritate confirmatis, bona stabilia possidere nequit, sed incertis eleemosynis, fideliumque largitionibus, & subventionibus vivit. Secundò dicit id posse aliquando in controversiam deduci ex eo, quod dicta Societas Collegia habeat secum adjuncta. Tertiò ad hujusmodi ambiguitatem amputandam in §. 2. declarat per hæc formalia verba: *Illam*, id est, *Societatem*, & illius Præpositum, ac singulas personas Societatis hujusmodi verè, & non fictè Mendicantes fuisse, esse, & fore, &c. declaramus.

108 Quibus ita se habentibus ostenditur apertissimè non tantùm Professos, & Coadjutores, sed etiam Scholasticos ex Bulla fuisse declaratos verè, & naturaliter Mendicantes; Primum enim cùm Pontifex hoc expresè declaraverit de Societate ipsa; utique hoc idem implicitè declaravit etiam de Scholasticis; quia cùm ipsi sint pars integralis ipsius, & unà cum Professis, & Coadjutoribus unum corpus Societatis constituant, ut ostensum est suprà in primo fundamento: una, & eadem Societas non debet diverso jure censeri, *cap. Cognovimus* 12. *qu.*2. *cap. Cum in tua, de decim.* Gabr. *d. cons.* 28. *num.* 8. *lib.* 1. Separatis enim partibus, ex quibus Universitas Societatis constat, Universitas Societatis intelligi non potest, dicit textus *in leg. Eum qui, ff. de usucap.*

109 Et eò magis, quia Collegia in Constitutione dicuntur adjuncta Societati. Ergo sortiuntur naturam, & instituta Societatis, cui adjuncta sunt, ut est textus elatus *in cap. Recolentes,* §. *Cæterùm*, ibi, *in Societatem Ordinis assumpta, de statu Monachor.* & quæ religiosis adhærent, religiosa sunt, *l.Religiosis, ff. de rei vendicat.* per quem textum Hostiens.supracitatus *in* 5.*fundamento num.* 101. firmavit etiam Novitios esse Religiosos.

Prætereà Pontifex non modò Societatem, sed etiam singulas illius personas declaravit esse Mendicantes. Hæc autem verba includunt etiam Scholasticos, cùm negari non possit, quin & ipsi sint personæ Societatis, ut similiter patet ex dictis suprà *in primo, & secunde fundamento.* Præsertim ponderando illud universale distributivum, *singulas*, quod ex sui natura ita includit omnes, ut ne unus quidem censeatur exclusus, *cap.In causis*, & ibi Joan. Andr. *num.* 5. *de elect.*

110 Ad hæc Constitutio *in fin.* §. 1. loquitur de Societate, prout habet adjuncta secum Collegia. Ergo dum posteà in §. 2. declarat illam esse Mendicantem, sub relativo, *illam*, intelligitur repetiisse nomen Societatis similiter, prout habet Collegia adjuncta, ad text. *in l.* 1. *Pluribus in princ. ff.de verbor.obligat.* Rota *decis.*687.*vers.Et hoc denotat relativum illud par.*2.*recent.*

Et eodem modo sequentia verba, personas Societatis hujusmodi referri debent ad Societatem eo modo, quo de ipsa superiùs facta fuit mentio, cùm dictio, *hujusmodi*, sit relativa præcedentium cum suis qualitatibus, Bart. *in l. Si quis servum,* §. *fin. num.*1.*ff.de leg.*2. Alexan. *cons.*141.*n.*1. *vers. Ponderandum lib.* 2. sed superius facta fuit mentio Societatis habentis adjuncta Collegia. Ergo verba illa, *personas Societatis hujusmodi*, intelligi debent de personis Societatis itidem habentis adjuncta Collegia, & sic etiam de Scholasticis, prout arguit Suarez *de relig.lib.*4.*cap.*4.*num.* 11. *vers.Imo quod.*

111 Ac demum Pius V. præmisit suæ intentionis esse amputare ambiguitatem, quæ oriri potuisset ex eo, quòd Societas Collegia habeat secum adjuncta. Hanc autem ambiguitatem planè non sustulisset, nisi declarasset Societatem universam, & sic etiam Collegia, & Studentes esse Mendicantes. Ergo censeri debet sic declarasse, cùm hæc fuerit illius mens, & causa finalis in procem. Constitutionis expressa, quæ regulat totam dispositionem, *l.*1. *ff.de orig. iur. & l.fin.de hered.institut.* Bart.*in leg.Cum si num.*4. *ff. de transact.*

Non obstat si dicatur, Constitutio Pii V. in §. 2. ubi declarat Societatem esse Mendicantem, de Collegiis nullam fecit mentionem, sed de Præposito, & personis dumtaxat. Posteà verò in §.*seq.* ubi declaravit Societatem potiri exemptionibus, ac privilegiis Mendicantium, meminit etiam de Collegiis: unde ex hac distinctione argui potest, ut in prima parte noluerit Collegia comprehendere: nam si voluisset, expressisset, sicut expressit *in* 2. *arg. l.unic.* §.*Sin autem ad deficientes, Cod.de caduc.tollen.cum simil.*

Id, inquam, non obstat; nam præter alias ponderationes considero Pontificem in prima parte de domibus, & Collegiis non meminisse, quia ibi declaravit quinam sint Mendicantes: hoc autem convenit personis tantùm, quibus præbet victum incerta mendicitas, non autem domibus, & Collegiis, quia domus sunt quid materiale, & insensatum, & Collegia non sunt persona vera, sed ficta, seu repræsentata, ut fusè ostensum est suprà *in* 5.*fundamento, vers. Sed obiicies.* At verò *in* 2. *parte*, ubi declaravit Societatem comprehendi in dispositionibus, & privilegiis aliorum Mendicantium; ideò expressit etiam domus, & Collegia, quia dispositiones, & privilegia hujusmodi conveniunt etiam rebus, ut patet in privilegiis realibus, *cap.*1. 2. *& per tot.* 25. *qu.*3. Alexan. *cons.*85. *nu.* 1. *lib.*1. Unde ex hac distinctione non licet arguere, ut Collegia non sint Ordinis Mendicantium. Quod ex eo etiam convincitur manifestè, quia eadem distinctio fit in domibus, de quibus constitutio meminit in secunda parte, & non in prima; tamen certum est domus hujusmodi esse Mendicantes, ut constat ex dictis *suprà in princip.* Ergo sicut argumentum à separatis hoc casu non procedit in domibus, ita nec in Collegiis, cùm æqualis debeat esse determinatio, *d. l. Iam hoc iure, ff. de vulgar.*

Quare etiam Collegia, & Scholasticos Societatis Jesu esse Mendicantes jure optimo censuerunt non modò Authores, & Patres ipsius Societatis, ut Suarez *loco supracitato*, & Thom.Sanch. *super Decalog.tom.*2. *lib.*6.*cap.*7.*num.* 117. *circa med. vers. Et non ad solos professos*, dicens, ita Pium V. declarasse: Sed etiam Authores extra Societatem, ut Hieronym. Gabr. *in præcitato cons.*28. *nu.* 8. *& seqq. lib.* 1. Menoch. *dict. cons.* 1014. *num.* 14. Rodriq. *in Summ. Hispan.par.*4. *cap.* 113. *num.* 1. *post med.* & plures alii recentiores.

Ex prædictis patet solutio ad objecta: nam etsi Colle- 112
gia habeant redditus, & possessiones pro necessitatibus studentium; hinc tamen non sequitur, ut non sint Ordinis Mendicantium, ut ex dictis constat præcipuè in primo, & secundo fundamento. Nec adversatur text. *in cap. unic.* §. *Confirmatos, de relig.domib. lib.*6. in quo vis tanta constituitur, quin potius in oppositum retorquetur: nam textus diffinit, Mendicantes esse, quibus habere redditus, vel possessiones regula interdicit. Regula autem non dicitur 113
respectu alicujus membri, seu partis integralis, sed respectu totius corporis Religionis: non enim dicitur Regula hujus, vel illius Conventus, sed dicitur Regula Prædicatorum, & Regula Minorum, ut *in cap. Exiit,* §. *Regula, & vita Minorum, de verborum signific.lib.*6. & consequenter 114
licèt aliquod membrum habeat redditus, non tamen proptereà dicitur Ordinis non Mendicantis, si Ordo ipse ex Regula sit Mendicans, ut per Gabr. *dict. cons.* 28. *num.* 4. *& seqq.lib.*1. Qui intellectus desumitur evidenter ex Constitutione II. Bonifacii VIII. quæ incipit, *Ad consequendam gloriam, in Bullar. tom.* 1. *pag.* 140. ubi Bonifacius in §. 3. *Illos Ordines*, inquit, *intelligi volumus in paupertate fundatos, qui ex Regula, vel Constitutionibus suis extra septa Ecclesiarum, Monasteriorum suorum, vel officinam eorum, & clausuram ipsorum nullas debent possessiones habere. Quod si aliquis de Ordinibus ipsis possessiones in aliquibus membris suis habere, in aliis verò non habere noscatur, eum quoad ordinationem, & inhibitionem hujusmodi prædictis Ordinibus in paupertate fundatis annumerari volumus.* Hæc ibi. Ecce igitur etiam membra, quæ habent possessiones, adnumerari inter Mendicantes, quando ex Regula, vel Constitutionibus Ordo ipse possessiones habere prohibetur.

Quod comprobatur etiam exemplo; nam infirmaria, seu valetudinaria Fratrum Minorum S. Francisci possunt ha-

habere annuos redditus pro necessitatibus infirmorum, neque id repugnat regulæ si vera est opinio, Joan. de Anan. *cons.* 20. *n.* 3. *vers. Circa tertium*, relata à Rodriq. *qu. regular. tom.* 2. *quæst.* 127. *art.* 4. de quo plenè scripsi suprà *à num.* 55. *usque ad num.* 65. & tamen nemo dixerit hujusmodi infirmarias, & Fratres infirmos in eis degentes non esse Ordinis Mendicantium. Ergo pariter hoc dici non potest de Collegiis Societatis habentibus redditus in communi pro
115 necessitatibus studentium. Cùm præsertim possidere bona
immobilia in communi non repugnet naturæ, & essentiæ
status Mendicantium, ut probat Lap. *alleg.* 4. *num.* 2. *& seqq.*
116 ubi firmat Mendicantes esse, qui ex fundatione suæ regulæ non habent redditus ad congruam sustentationem, licèt de facto, vel ex privilegio non mendicent; quia etiamsi ex privilegio scripto sint habilitati ad possessiones, non tamen sunt habilitati ad alia, nec liberati ab aliis juribus, quæ de Mendicantibus loquuntur, & sequuntur Franc. *in d. c. un.* §. *Confirmatos post num.* 2. *& num.* 4. *in fin.* Felyn. *in hoc cap. In præsentia num.* 53. *vers. Ex prædictis adde Lapum*, & pro-
117 batur irrefragabiliter ex decreto Concilii Tridentini *cap.* 3. *sess.* 25. *de Regular.* ubi Mendicantes omnes, exceptis Capuccinis, & Minoribus de Observantia S. Francisci, habilitantur ad possidendum bona immobilia in communi, sive sint Mendicantes ex Constitutionibus, sive ex Regula per privilegium non mitigata, & nihilominus Sancta Synodus eos appellat Mendicantes, & pro Mendicantibus ibi agnoscit, & à non Mendicantibus ibi distinguit, *cap. ult. eiusd. sess.*

Postremò non obstat, quòd Scholares possint jus, & do- 118
minium bonorum suorum retinere ad tempus Generalis Præpositi judicio præscribendum. Quoniam hoc objectum percutit solummodò proprium in particulari, quod concernit religiosam paupertatem, non autem proprium in communi, quod concernit statum mendicitatis, de quo nunc est quæstio, unde hujusmodi objectum si quid probaret, hoc tantùm probaret, nempè Scholasticos Societatis non esse religiosos. Sed absit, ut hoc in controversiam revocemus, quia Gregor. XIII. *in Constitutione* 89. incipien. *Ascendente Domino*, non modò in §. 16. declaravit ejusmodi dominium non obesse religiosæ paupertati, sed etiam in §. 20. & 21. Tria vota Scholasticorum simplicia substantialia esse, eaque emittentes veros religiosos esse decrevit: & ampliùs in §. 24. præcepit sub pœna excommunicationis latæ sententiæ, ne quis hoc in controversiam, aut dubium revocare quocunque modo præsumat.

DE PROBATIONIBUS.

Idem Innocentius III.

CAPUT X.

PEr tuas nobis litteras intimasti, quòd cùm T. Tiburtinus civis quandam per septennium habuerit concubinam, nec prolem susceperit interim ex eadem, ac ipsa postmodum divertens ab eo, ad ipsum non post multum tempus rediisset, filium quem reversa in domum ipsius peperit, ex eo se asseruit suscepisse: & infrà. Quia verò mulier illa de dicto T. suscepisse R. de quo agitur, primitùs constanter asseruit: & idem T. præfatæ mulieris præcipuè devictus instantia, ipsum suum filium publicè recognovit, & filius ejus nominatus communiter fuit, & habitus ab ambobus: ejusdem mulieris postmodum juramento in contrarium præstito non est standum: cùm nimis indignum sit (juxta legitimas sanctiones) ut quod sua quisque voce dilucidè protestatus est, in eumdem casum proprio valeat testimonio infirmare. Unde apparet per consequens, quòd prædictus R. Sophiam neptem memorati T. cujus prima facie præsumitur consobrinus, non potest habere aliquatenus in uxorem.

SUMMARIUM.

1 *SI qui nominant aliquem filium, & ita communiter reputatur, non creditur alteri eorum iuranti contrarium.*
2 *Filiatio etiam ex damnato coitu probatur præsumptivè ex tractatu, & nominatione parentum.*
Et dissolvit matrimonium cum consanguinea patris, ibidem vers. Secunda conclusio.
3 *Filius ex Presbytero, & coniugata genitus, ex quo genere spuriorum sit.*
Spurii ex damnato coitu patri non succedunt, nec dicuntur agnati, sed tantum lineam maternam agnoscunt, ibid. vers. Tales.
Proles ex Presbytero est adeò sacris Canonibus exosa, ut nec matri succedat.
4 *Filius natus ex concubina, an & quando præsumatur esse filius illius, qui eam domi retinebat, ibid. vers. Secundo idem, & num. 22.*
5 *Vulgo concepti finguntur patrem non habere.*
6 *Vulgo conceptus non venit filiorum appellatione etiam in materia, in qua ius naturæ inspicitur.*
Declaratur, num. 19. & 22.
7 *Impedimentum dirimens matrimonium oritur in gradibus prohibitis etiam inter illegitimos, & natos ex damnato coitu, & num. seqq. usque in fin.*
8 *Consanguinitas, seu cognatio est quid naturale.*
9 *Cognati unde dicti.*
10 *Consanguinitas quid sit.*
11 *Consanguinitatis vinculum oritur etiam ex complexu infidelium.*
12 *Affinitas est quid naturale, & oritur etiam ex copula illicita, & inter infideles.*
13 *Consanguinitas est fortiùs vinculum, quàm affinitas.*
14 *Dispositio contra filios legitimos, multo magis habet locum in spuriis; secus si conferat filiis legitimis aliquod beneficium.*
15 *Filii spurii etiam nefarii quoad effectum matrimonii dicuntur consanguinei, & affines.*
16 *Filii nati ex damnato coitu non reputantur cognati patris quoad effectus civiles tantum; secus quoad naturale vinculum, & iura sanguinis.*
17 *Spurius dicitur cognatus cognatione naturali.*
18 *Ecclesia in impedimentis matrimonii constituendis magis respexit ad ius naturale, quàm civile.*
19 *Filiorum appellatione veniunt etiam naturales, quando verba dispositionis sonant in nomen potiùs naturale, quàm civile.*
20 *Filia etiam nefaria admittitur ad vindicandam necem parentum.*
21 *Filiis ex incestis nuptiis non debentur alimenta de iure civili; secus de æquitate Canonica.*
22 *Vulgò quæsitus quomodo intelligatur posse cum omnibus matrimonium contrahere.*
23 *Filiatio vulgò quæsiti probatur per assertionem matris, & tractatum eius, qui eam domi aluit.*
24 *Filius Sacerdotis probatur ex tractatu, & nominatione ipsius.*
25 *Filiatio per solam famam non probatur.*
26 *Fama non probatur per testes deponentes se audivisse à multis.*

27 *Fi-*

27 *Filiatio præsumpta ex tractatu, & nominatione parentum impedit contrahendum, & dirimit contractum in gradibus prohibitis etiam inter illegitimos.*

1 PEr Tuas. Si qui nominent aliquem filium, & ita communiter reputatur, non creditur alteri eorum jutanti contrarium. Hoc dicit, secundùm Joan. Andr. cum quo cæteri concordant.

2 Nota ex hac Decretali duas conclusiones. Prima est: ex tractatu, & nominatione parentum probatur præsumptivè filiatio etiam ex complexu illicito, prout hìc erat: ad quod vide bonam glossam, quæ hoc dicit de filio ex Presbytero, & concubina, in *cap. Michael, in ver. Constiterit, de filiis Presbyt.* nec mirum, quia hoc modo probatur etiam filiatio legitima, ut *in cap. Per tuas infra, qui filii sint legit.* & scripsi latissimè *in cap. Lator eodem tit.*

Secunda conclusio est. Præsumpta hæc probatio filiationis etiam ex damnato coitu surgens ex tractatu, & nominatione parentum, est tantæ efficaciæ, ut dirimat matrimonium contrarium cum consanguinea patris, ut hìc patet *in vers. Unde apparet*, & sic consanguinitas etiam ex coitu damnato, & reprobato contrahitur, ut hìc, *& in l. Nihil interest, ff. de rit. nupt.* & in pluribus *cap. 35. quæst. 2.* Dec. *hic num. 9.* & præsumptivè probata dissolvit matrimonium, ut hic dicit gloss. *fin.* & Butr. *num.* 10. Utramque conclusionem latiùs prosequor in quæstione sequenti. Facti series sic se habet.

Joannes Dominicus habuit uxorem Antonellam jam pridem defunctam: nunc vult sibi matrimonio copulare Hispolytam neptem ex sorore Joannis Antonii Presbyteri; & cùm juxta decretum Concilii Tridentini præmitterentur denunciationes, quidam testes revelarunt inter Joannem Dominicum, & Hispolytam esse impedimentum affinitatis in secundo gradu ratione Antonellæ prioris uxoris, quippè quæ fuit filia Joannis Antonii Patrui Hispolytæ, de cujus nuptiis nunc agitur; Antonellam verò esse filiam Joannis Antonii inde deducunt, quod Catharina tametsi virum haberet, quo tempore concepit Antonellam, erat concubina dicti Joannis Antonii jam tunc in sacris constituti, & ab eo domi retinebatur. Secundò, quia Antonella publicè dicebatur esse filia Joannis Antonii. Tertiò, quia ipsa Catharina dixit se Antonellam filiam ex Joanne Antonio suscepisse; & Joannes Antonius eandem Antonellam simul, ac nata est, domum suam afferri curavit, uti filiam tractavit, atque matrimonio cum Joanne Dominico conjunxit. Contra verò ad hujusmodi probationes evertendas, seu enervandas Joannes Dominicus coram loci Ordinario nonnullos testes examinari fecit ad perpetuam rei memoriam. Ex quorum dictis habetur dictam Catharinam, quo tempore Antonellam concepit fuisse publicam meretricem, ad eamque omnibus accessum patuisse, quamvis in domo Joannis Antonii degeret, & cum eo frequentiùs rem haberet, à multisque tunc dictum fuisse eam esse filiam Corsini, & à multis aliis esse filiam Julii.

His ita in facto se habentibus dubitatur, An subsit aliquod impedimentum, quo minus Joan. Dominicus possit cum Hispolyta matrimonium contrahere? Opinioni negativę, id est, nullum inter prædictos subesse impedimentum, & declaratoriam super hoc esse concedendam, videntur suffragari infrascripta.

3 Primò, quia etsi constaret Antonellam esse filiam Joannis Antonii; cùm tamen is tempore illius conceptionis esset Sacerdos, & Catharina conjugata; non est dubium eam esse natam damnato coitu, & propptereà esse ex illo genere spuriorum, qui patrem quidem habent, sed præ pudore illum demonstrare non possunt, ad *leg. Vulgò concepti, ff. de stat. homin.* Hostien. *in Summ. tit. qui filii sint legit. §. Quæ sunt genera, vers. Dicunt autem*, Ripa post alios *in l. Ex facto, §. Si quis rogatus num. 3. ff. ad Trebell.* tales autem spurii patri non succedunt, nec ejus consanguineorum agnati dicuntur, nec paternam lineam agnoscunt, sed tantùm maternam, DD. in Auth. *ex complexu, Cod. de incest. nupt.* Abb. *in cap. Tanta num. 13. qui filii sint legit.* Dec. *in cap. In præsentia num. 114. de probat.* Boer. *decis. 127.* Paleott. *in tract. de Noth. & Spur. cap. 60. num. 4.* Covarr. *in 2. part. Epit. de Sponsal. cap. 8. §. 5. num. 13.* inferens ex hoc duos fratres ex diversis concubinis, nec jura agnationis, nec cognationis habere, nec sibi invicem succedere. Ex quo videtur sequi, ut vir cum spuria contrahens matrimonium non efficiatur affinis patri illius, nec aliis per lineam paternam attinentibus, cùm non sint suæ uxoris agnati, vel cognati, & sic mortua uxore possit cum alia muliere nepte patris uxoris defunctæ matrimonium contrahere.

Quod fortiùs videtur procedere hoc casu, in quo agitur de muliere suscepta ex Presbytero; quæ proles adeò est sacris Cannnibus exosa, ut nec matri succedat, Covarr. *in loco supra cit. num. 17.* 4

Secundò idem deducitur ex eo, quòd non constat hanc Antonellam esse filiam Joannis Antonii; quamvis enim quis præsumatur filius illius, qui matrem domi pro concubina conceptionis tempore retinebat, gloss. *in cap. Michael in ver. Constiterit, de filiis Presbyt.* tamen cùm sit probatum eodem tempore concubinam cum aliis quoque se indifferenter commiscuisse, non dicitur constare Antonellam tunc ab ea susceptam esse filiam dicti concubinarii matrem domi retinentis, ut in terminis declarat Alber. adjiciens se ita in facto obtinuisse *in l. Filium diffinimus num. 13. ff. De his qui sunt sui, vel alien. iur.* Cùm enim talis filia sit vulgò concepta, patrem non habet, *d. l. Vulgò concepti, & instit. de nupt. §. pen.* ubi gloss. illos versus recenset:

Cui Pater est populus, Pater est sibi nullus, & omnis,
Cui Pater est populus, non habet ille patrem.

Paria autem sunt quem patrem non habere, vel propter incertitudinem non liquere quisnam ille sit; ad regul. *leg. Duo sunt Titii, ff. de testam. tutel. & l. In lege, ff. de contrah. empt.* de qua per Bart. *cons. 234. num. 1. lib. 1.* Et ideò lex fin- 5
git hujusmodi vulgò conceptum non habere patrem, Bald.
in l. Prius num. 33. qui accus. non poss. itaut propptereà non ve- 6
niat filiorum appellatione etiam in materia, in qua jus naturæ inspicitur, ut ait Bald. *dict. num. 33. vers. Quo ad secundum articulum, & num. 34.* adjiciens judicem hoc casu debere sequi legis conscientiam, ut judicet eum patrem non habere, sicut lex judicat.

His tamen non obstantibus, nullo pacto videtur decla- 7
randum licere huic Joanni Dominico matrimonium contrahere cum Hispolyta amittina uxoris defunctæ, & sic sibi conjuncta secundo affinitatis gradu comprehenso in prohibitione, *cap. Non debet, de consanguin. & affinit.* nam etiamsi proles sit illegitima; tamen in gradibus prohibitis oritur impedimentum dirimens matrimonium, *l. Nuptiæ, la quarta,* juncta *l. seqq. ff. de ritu nupt.* nam *in l. Nuptiæ,* inquit, Cajus: nuptię consistere non possunt inter eas personas, quę in numero parentum, liberorumve sunt, sive proximi, sive ulterioris gradus sint usque ad infinitum. Et sic ibi agitur de impedimento dirimente. Deinde *in l. seqq.* continuativè inquit Scævola: Et nihil interest ex justis nuptiis cognatio descendit, an verò non; nam & vulgò quæsitam sororem quis vetatur uxorem ducere. Et de jure Canonico est textus clarus hìc cum concordant.

Ratio est, quia consanguinitas, seu cognatio est quid 8
naturale, *l. Non facile, ff. de gradib. & affin.* & est nomen naturæ, ut per Ruin. *cons. 9. qu. 1. num. 3. lib. 4.* nam seclusa etiam omni lege Ecclesiastica, natura ipsa dictat ex propagatione ejusdem sanguinis oriri quandam conjunctionem, & amicitiam naturalem, ut ex Aristotele 8. *Ethic.* probat D. Thomas *in 4. dist. 41. qu. 1. art. 1. qu. 1.* Et propptereà *in dict.*
l. Non facile, cognati ab eo dici putantur, quòd quasi una, 9
communiterve nati, vel ab eodem orti, progenitive sint.
Et consanguinitas diffinitur esse vinculum personarum ab 10
eodem stipite descendentium carnali propagatione contractum *in cap. Series, vers. Deinde 35. qu. 5.* & à D. Thoma *in 4. dist. 40. qu. unic. art. 1.* & communiter à Theologis, & Jurisperitis. Et deciditur consanguinitas, quasi sanguinis unitas, gloss. *penult. in cap. 1. de consang. & affinit.* Hæc autem carnis propagatio, & sanguinis unitas, cùm habeat fundamentum naturale, æquè fit ex complexu damnato, atque ex legitimo; ac proinde etiam inter natos ex prohibito coitu oritur hoc vinculum consanguinitatis, si ab eodem stipite descendant.

Præthereà consanguinitatis vinculum oritur etiam ex 11
complexu infidelium ob eandem rationem propagationis sanguinis, *cap. Gaudeamus cum ibi not. de divort.* Et conversi ad fidem separantur, si conjuncti fuerint in gradibus lege divina prohibitis, licèt secus sit in prohibitis ex Constitutione Ecclesiæ, ut ibi deciditur. Nulla igitur est ratio cur simi-

similiter non oriatur ex complexu non conjugali inter fideles, itaut quoad eos, qui Constitutionibus Canonicis arctantur, impediat matrimonium contrahendum, & dirimat contractum, ut per Joan. Andr. *in eod. cap. Gaudea-*
12 *mus num. 3. vers. Patet à contrario* . Ad hæc affinitas, cùm & ipsa sit quid naturale secundùm D. Thomam *in 4. dist. 41. qu. 1. art. 1. qu. 1.* oritur etiam ex copula illicita, & dirimit matrimonium posteà contractum, *cap. Quædam 32. qu. 7. & toto tit. de eo qui cognov. consang. uxor. suæ*, etiam de jure civili *dict. l. Et nihil, ff. de rit. nupt.* Et fuit opinio Azonis, ut not. *in l. Non facile in princ.* in gloss. *in ver. Per nuptias, ff. de grad. & affin.* Et hodie restricta est ad primum , & secundum gradum ex Concilio Tridentino *cap. 4. sess. 24. de refor. matrim.* Quinimò affinitas oritur etiam ex matrimonio consummato inter infideles, ut constat *ex cap. final. de divort.* ubi Infidelibus ad fidem conversis præcipitur ne ducant in uxorem relictam fratris sui , quod certè Ecclesia non præciperet, nisi vinculum aliquod naturale inter eos ex hujusmodi copula oriretur, quidquid contra scripserit Henriq. *lib. 11. cap. 3. num. 5.* cui opponitur S. Thomas *in 4. dist. 41. qu. unic. art. 1. qu. 1.* Durand. *ib. d. qu. 1. num. 7.* Palud. *qu. 1. art. 1. num. 10. conclus. 2.* Sot. *qu. ult. art. 1.* & S. Antonin. *in 3. part. Summ. tit. 1. cap. 11. in fin.* Ergo multò magis ex propagatione carnis ex illicita copula provenienti ; oritur consanguinitas eidem dirimens matrimonium, quia ut inquit D. Thomas *ubi suprà*, consanguinitas est fortius vinculum, quàm affinitas.

13 Quibus demum accedit , quod ut spurii non habeantur pro filiis, & consanguineis , introductum est in detestationem criminis , cùm non mereantur tales appellari, Authen. *Si qua illustris, C. ad Orfician. & cap. unic. 35. qu. 7.* Abb. *dict. cons. 50. in princip. lib. 2.* Quod si eis liceret matrimonio copulari cum descendentibus ab eodem stipite, essent melioris conditionis , quàm nati ex legitimo matrimonio , cùm tamen oppositum potius esse debeat, ut per Alexan.
14 *cons. 60. Visa legitim. num. 7. lib. 2.* ubi dicit dispositionem legis, vel statuti disponentis aliquid contra filios legitimos , multò magis habere locum in spuriis ; Secus autem si conferat aliquod beneficium filiis, quia intelligitur de legitimis tantùm . Ex contrario autem parentes redderentur procliviores ad hujusmodi crimina perpetranda , & inducta ad unum finem operarentur contrarium contra regul. *Legatam inutiliter, ff. de adimen. legat. cum vulgar.*

15 Unde filios spurios etiam natos ex Sacerdote, vel Monacho, qui dicuntur nefarii, & patrem demonstrare non possunt, quoad effectum matrimonii esse consanguineos , & affines, tradit notabiliter Bart. *in l. 1. num. 4. ff. de accusat.* per notata *in l. Nec facile, §. Affines, ff. de grad. & affinib.* & sequuntur Ruin. *d. cons. 9. num. 2. lib. 4.* Gratian. *cons. 145. n. 9. lib. 2.* Capra *cons. 108.*

Atque ita non obstat, quod si Antonella est filia Joannis Antonii Presbyteri , & consequenter nata coitu damnato , non dicatur conjuncta patri , nec ejus lineæ paternæ.

16 Siquidem hæc objectio diluitur , quia natus ex damnato coitu , sed ex patre certo illa certitudine , quæ potest haberi de patre secundùm ea, quæ notat Bald. *in l. Prius , C. qui accus. non poss. num.* 34. non reputatur cognatus patris quoad effectus civiles tantùm ; Et ideò illi non succedit, nec ei à patre, vel patris consanguineis succeditur. Et in hunc sensum accipiendi sunt DD. in contrarium citati, & probatur *in cap. 1. 35. qu. 7. in vers. Non deputentur filii* , id est nullo parentibus jure succedant . Et ibi notat Turrecrem. *num. 4.* At verò quoad naturale vinculum, & jura sanguinis, quæ deleri non possunt, ut in reg. *Digestorum iura sanguinis* . Filii spurii non secus , ac legitimi sunt verè consanguinei , & agnati patris, nempè quia æqualiter omnes ex illius carne , & sanguine propagan-
17 tur , ut ostensum est supra . Et ita declarat Ruin. *consil. 9. num. 4. vers. Nec obstat libro 4.* ubi dicit non obstare, *leg. Si spurius , ff. Unde Cognati* , quia quantum ad effectum succedendi verum est quod spurius ex parte patris non habet cognationem , sed cognatio adest cum illo in substantia , & jus sanguinis durat , quod tolli non potest cum sit de jure naturali . Et infrà *num. 6.* ait spurium dici cognatum cognatione naturali , quamvis ex parte patris talis cognatio non habeat effectum successionis . Et idem fusius explicat paulò post *num. 8. vers. Ad hoc res-*
pondetur . Cùm autem matrimonium sit de jure naturæ , 18
Ecclesia in impedimentis constituendis magis respexit ad jus naturale , quam ad civile ; & non solùm ad id, quod licet secundùm leges, sed etiam quod decet secundùm honestatem, *leg. Semper, ff. de ritu nupt.* & declarat Ho- 19
stiens. *in dict. tit. de consang. & affinit.* Facit quod notat Felin. *in cap. In præsentia num. 23. de probat.* ubi ait appellatione filiorum venire etiam naturales , quando versamur in materia , in qua verba sonant in nomen potius naturale , quàm civile . Quod habere locum etiam in natis ex prohibito complexu, tradit Bald. *in dict. leg. Prius num. 23. Cod. Qui accus. non poss.* & Alex. *cons. 144. Vise statute per totum lib. 7.* & Ruin. *dict. cons. 9. num. 8. lib. 4.*

Nec adversatur Bald. in contrarium citatus *in d. l. Prius num.* 33. quia loquitur in filiis illis vulgò conceptis , quorum pater ignoratur ; hi enim solùm ex accidenti non veniunt filiorum appellatione , ut mox dicemus *num.* 22.

Hinc filia spuria etiam nefaria admittitur ad vindican- 20
dam necem parentum, ut concludit Bartol. *in dict. leg. Prius num. 3. Cod. de accus.* quia naturalis dolor eam impellit, ut inquit Bald. *in dict. leg. Prius num. 33. circa finem , C. qui accus. non poss.* Hinc etiam, quamvis natis ex coitu repro- 21
bato jura civilia denegent alimenta , ut in Authen. *Ex complexu, Cod. de incest. nupt.* tamen secus est de æquitate Canonica , quæ vigorem sumit à jure naturali, *cap. Cum haberet in fine*, & ibi gloss. *final. ad fin. de eo qui duxit in matrim.* Abb. *cons. 50. in princip. lib. 2.*

Ad secundum respondetur : Quamvis vulgò quæsitus 22
possit contrahere cum omnibus , id tamen ex accidenti contingit, non quia deficiat jus, sed probatio, ut per Hostiens. *in Summ. in tit. qui filii sint legit. §. An inter utramque* : nam etiam ipse vulgò quæsitus potest probari esse filius alicujus ex eis, qui tempore conceptionis cum matre rem habebant , ut fatetur Bald. *in dict. leg. Prius num. 14.* ita intelligens *cap. Michael, de fil. Presbyt.* & admittit etiam Hostiens. *in dict. §. An inter utrumque propè fin.* Hoc au- 23
tem casu satis probatum est Antonellam esse filiam Joannis Antonii, primò per assertionem matris, *leg. Matrem, Cod. de probat.* secundò per tractatum Joan. Antonii , qui eam domi aluit , & matrimonio copulavit , qui probat filiationem etiam non nati ab uxore , ut per Felin. *hic numer. 3.* Imò solùm tractatum sufficere sentit Felinus post 24
alios *num.* 13. & tradunt in terminis nostris Innocent. Hostiens. & Henric. Boich. *in cap. Per tuas, qui fil. sint legit.* ubi volunt, ut si certum sit Sacerdotem peccasse cum muliere , & posteà filium, qui ex ea natus est, & ab ea nutritus, vel filium nominasse , vel alias ut filium tractasse , verè præsumere debeamus esse filium illius . Quæ sanè omnia in hoc casu concurrunt . Nec obstat quod possit probari contrarium , ut per gloss. *in dict. cap. Michael, in ver. Constiterit* , & DD. hic, *& in dict. cap. Per tuas , qui filii sint legit.* Et quòd oppositum hic probatum videatur per famam viciniæ, in qua à multis hic filius aliis duobus viris adscribebatur : nam respondetur solam famam 25
non inducere probationem filiationis , ut hic per Felin. *num. 15.* Præterea non est probata hujusmodi fama cum 26
suis requisitis . Et in specie testes deponunt se audivisse à multis , non autem à majori parte populi , seu per verbum, *communiter*, prout requiritur, Verall. *dec. 210. par. 2.* Regulare enim est , ut in teste indefinita non æquipolleat universali , ut per DD. *in cap. Auditis, de præscript.* Et tradit Rota in his terminis *in causa Parmen. Status 26. Martii 1618.* coram Sacrato in vers. *Quoad tertium genus probationis* . Insuper à multis hæc dicebatur esse filia Joannis Antonii : atque ita hi rumores contrarii invicem conquassantur , ut patet in hoc cap. & per Rotam in prædict. decis. Quamobrem cum Hostiens. *in dict. §. Ac inter utrumque*, sentiat prohiberi matrimonium vulgò concepti, si sit fama quod maritus sit filius patris sponsæ , & conjuges id confiteantur , alioquin suæ conscientiæ esse relinquendos ; videtur etiam hoc casu matrimonium prohiberi, in quo licèt fama non benè probetur , tamen constat denominatione, confessione parentum, & tractatu . Et 27
de hoc videtur casus in hoc cap. ubi quidam R. qui præsumebatur filius T. Tiburtini ex concubina susceptus propter illorum nominationem , & tractatum non potest habere in uxorem neptem ejusdem *l. Unde*, ibi gloss. *in ver. Consobrinus* , notat ex consanguinitate præsumptivè probata

dissol-

dissolvi matrimonium, & sequuntur Hostiens. *num.* 3. Joan. Andr. *in fin.* & Cardin. *in* 1. *notab.* & alii communiter. Quod multò faciliùs procedit hoc casu, in quo agitur de matrimonio contrahendo: nam præsumptio consanguinitatis licèt non semper dirimat contractum, tamen impedit contrahendum, *cap. Licèt in fin. de test. cap. Super eo, de eo qui cogn. consang.* Hostiens. & Joan. Andr. *ubi supra*. Ideòque nullo pacto videtur mandandum Episcopo, ut declaret hos posse matrimonialiter copulari, præsertim cùm etiam aliis modis possit lux afferri veritati, si Episcopus rem diligenter indagaverit.

DE TESTIBUS ET ATTESTATIONIBUS.

Gregorius Joanni Defensori eunti in Hispaniam.

C A P U T II.

IN nomine Domini: & infrà. Quod autem dicit Episcopus, quia se absente, etiam vilissimi sint testes exhibiti nullius momenti, lege noscendum est constitutionis novellæ, quæ de testibus loquitur in hæc verba: Ne posteà objiciatur eis, quòd per unam partem gesta [& confecta] sunt, oportet ut testimonia dentur, illo admonito à judice, aut defensore venire & audire testes. Si verò noluerit venire; & non ex inevitabili quadam necessitate venire non possit: Sancimus hujusmodi testimonia ita valere, tamquam si non ex una parte consisterent, sed etiam ipso præsente facta fuissent. Ecce admonendus est semper adversarius, ut ad audiendos testes veniat: quod, quia hìc omissum est, necesse est, ut quod contra legem actum est, non habeat firmitatem.

S V M M A R I V M.

1 *TEstium receptio contra non citatum est nulla, & num.* 18.
2 *Invocatio nominis Domini præmittenda est in actionibus nostris.*
3 *Item in arduis, perpetuisque instrumentis, & n.* 7.
4 *Item in sententia.*
5 *Invocatio nominis Domini qualiter sit facienda.*
7 *Potest fieri à Notario Christiano etiam in contractibus Judæorum.*
7 *An sit de substantia Instrumenti.*
8 *Facta à Notario in principio Prothocolli trahitur ad omnia instrumenta in eo comprehensa.*
9 *Invocatio nominis Mahometi in terris Christianorum fieri non debet publicè etiam à Saracenis.*
10 *Privatim an sit eis prohibita.*
11 *Citari debet pars in receptione testium, ut audiat illos jurantes, non autem deponentes, & num. seqq.*
12 *Testes secretò, & singillatim sunt examinandi.*
13 *Citatio ad videndum committi Notario juramenta testium non suffragatur, nisi etiam dicatur ad videndum jurare.*
14 *Et hic defectus est insanabilis.*
15 *Testium depositiones si pars audierit, non poterit posteà super iisdem capitulis testes producere.*
16 *Si citetur Dominus, & non procurator, vel unus ex duobus procuratoribus in solidum, an valeant attestationes.*
19 *Testes examinati parte non citata, an sufficiant pro mandato de manutenendo, & num. seqq. usque ad num.* 48.
20 *Probatio plena non requiritur in summariissimo possessorio.*
21 *Sed sufficit summaria, levis, & qualis qualis.*
22 *Item sufficit fides extrajudicialis, si concurrant adminicula.*
23 *Et admitti solent etiam præsumptiones.*
24 *In possessorio summariissimo agitur de modico, & reparabili præjudicio.*
25 *Possessorium summariissimum est præparatorium possessorii pleni, ad quod se habet, sicut plenum possessorium ad petitorium.*
26 *Manutentio datur ne partes veniant ad arma, & ut sciatur quis sit actor, & quis reus.*
27 *Est remedium summarissimum, & momentaneum.*
28 *Et interim appellatur.*
29 *Testes recepti sine citatione, partis præsumptionem faciunt.*
30 *Item faciunt indicium.*
Sed contra, num. 34.
31 *Faciunt saltem adminiculum, & num.* 35.
Fallit, num. 45.
32 *Et sufficiunt pro mandato de manutenendo ex multorum sententia.*
Sed alii contrà, num. 36.
33 *Probatio saltem semiplena requiritur ex stylo Rotæ in judicio manutentionis.*
34 *Verba*, nullius momenti, *excludunt indicium quantumcunque leve.*
35 *Adminicula sola non sufficiunt ad obtinendam manutentionem, cum non sint probationes, sed auxilia probationum, & num.* 37.
38 *Testes examinati ad perpetuam rei memoriam sine citatione partis non probant etiam in judicio manutentionis.*
39 *Testes recepti ante litis contestationem regulariter non probant, nec faciunt indicium.*
40 *Testes recepti citato procuratore non habente mandatum, vel minus sufficiens, non probant etiam in summarissimo.*
41 *Mandati defectus includit etiam defectum citationis quoad ipsum principalem.*
42 *Et gesta cum falso procuratore sunt ipso jure nulla.*
43 *Mandati defectus à signatura Papæ sanari non solet, neque ex stylo Rotæ, etiam refectis expensis.*
44 *Testes examinati coram judice incompetenti fidem non faciunt etiam in summariissimo possessorio.*
45 *Nec ullum faciunt adminiculum si cum defectu jurisdictionis concurrant defectus citationis, & juramenti.*
46 *Testes non jurati, & recepti parte non citata æquiparantur.*
47 *Nullitates solas ex defectu citationis, jurisdictionis, & mandati in Urbe, & in Statu Ecclesiastico judices debent attendere, & aliis rejectis ad causarum expeditionem procedere.*
48 *Testium receptio, an valeat si citatus ob inevitabilem necessitatem comparere potuit, & num. seqq. usque in finem.*
49 *Impeditus ex justa causa non potest dici contumax.*
50 *Impedimentum citati notum judici, reddit ipso jure nullam sententiam tam diffinitivam, quàm interlocutoriam, qualis est receptio testium.*
Secus si judex impedimentum ignorabat, quia tenet processus ipso jure, sed debet retractari, num. 54.
51 *Citatus ad domum, qui non comparuit allegans se citationem ignorasse audiri debet ad opponendum in personas testium, licèt non servaverit formam* c. Præsentium, *infra eodem, & num.* 53.

52 *Testes recepti contra citatum legitime impeditum faciunt saltem indicium.*
54 *Impeditus citari debet, ut saltem compareat per procuratorem, nisi esset causa nimis gravis.*

1 IN *Nomine Domini*. Nulla est receptio testium facta
contra non citatum. Hoc dicit, secundùm Abb. Antiq.
& omnes post eum. Dividitur in tres partes. Nam primò
ponit dictum. Secundò probat per legem. Tertiò concludit.
Secunda ibi, *ne postea*. Tertia ibi, *ecce*.
2 Nota primo ex principio litteræ, in actionibus nostris
præmittendam esse invocationem nominis Domini, ut
hic, *& in cap. In nomine Domini 23. distin.* Nam ut legitur
in cap. Non liceat 26. quæst. 5. & habetur originaliter ad Co-
lossen. 3. *Omne quodcunque facitis in verbo, aut in opere,
omnia in nomine Domini Nostri Iesu Christi facite, gratias
agentes Deo, & Patri per ipsum*, concordat. 1. ad Corinth.
10. & Act. 17. ut *cap. Non observetis 26. qu. ult.* Omnia
enim rectè, & competenter geruntur, si principium sit
decens, & amabile Deo, ut in Auth. *Quomod. oport. Episc.
circa princip.* & ubi Christus non est fundamentum, nul-
lius boni operis superest ædificium, *cap. Cum Paulus 1. qu. 1.*
Hinc Imperator in sui initio invocat nomen Domini di-
cens, *Deo nobis auxilium præbente, &c. leg. Deo nobis,*
3 *Cod. de Episcop. & Cleric.* & Instrumentum inchoetur au-
thore Deo, ut dicit text. in Authen. *Vt præpon. nom. Imper.*
§. 1. Unde hæc invocatio semper præmittenda est in ar-
4 duis, perpetuisque instrumentis. In minoribus autem,
& intra tempus breve duraturis, & in publicationibus a-
ctorum judicialium, nisi sit sententia diffinitiva, non est
jus eam omitti inchoando sic instrumentum, Anno Do-
mini, &c. ut inquit Speculat. *in tit. de Instrum. edit. §. Brevi-
ter num. 2.* & quod in principio sententiæ imprimendum
sit nomen Domini, est textus *in cap. Veritatis suprà de dol.
& contum.* & notat Gemin. *in cap. Præter hoc num. 2. 32. dist.*
5 Nec est jus an dicatur: In nomine Domini, ut hic; an
in nomine Domini Nostri Jesu Christi, ut *l. In nomine Do-
mini, C. de offic. Præfect. Prætor.* Aphric. vel in nomine Pa-
tris, & Filii, & Spiritus sancti, ut *cap. In nomine Patris
73. distin.* secundùm Specul. *ubi suprà*, vel in nomine san-
ctæ, & individuæ Trinitatis, ut notat Petrus de Unzola
*in sua Pract. Artis Notariatus in 3. part. num. 17. inter tra-
6 ctat. comm. tomo 11. pag. 179.* Et potest fieri hæc invocatio à
Notario Christiano etiam in contractibus Judæorum, ut
tenent Bart. & Alexand. *in prima Constitutione Digestorum,
7 & in prima Constitutione Codicis*. Communiter tamen
tenetur eam non esse de substantia instrumenti, nec inter
Judæos, ut notat Angel. in Authen. *Iusiurandum quod
præst. ab his, §. 1. col. 2.* nec inter Christianos, Felin. post
Abb. & alios *in cap. 1. num. 2. de fid. instrum.* & Jas. *in rubr.
de nov. oper. nunciat. num. 7.* Et quamvis ex consuetudine
hæc solemnitas effecta sit substantialis secundùm gloss. in
dicta Authen. *Vt præpon. nomen Imper. §. Vnde Sancimus in
ver. Auctore*, Felin. *loco citato*, Alexan. *in addit. ad Bart.
in leg. 1. in ver. Instrumentum, Cod. de novo, Cod. facien.*
tamen Bart. *in leg. Si quis ex argentariis, §. Si initium n. 7.
8 ff. de eden.* Sentit etiam stante hujusmodi consuetudine
ex omissione invocationis contractum non vitiari; Sub-
dit tamen ibi invocationem divini Nominis factam per
Notarium in principio Prothocolli trahi ad omnia instru-
menta comprehensa in libro instrumentorum. Quod no-
ta ad salvandum instrumentum, in quo hæc solemnitas
9 fuit prætermissa. Invocatio autem nominis Mahometti
fieri non debet etiam à Saracenis publicè in terris Christia-
10 norum, Clem. 1. *de Iudæis*. Sed privatim non prohibe-
tur, ut post Paul. de Eleazar. tenet ibi Cardin. *in 5. quæst.*
pleniùs Vitalin. *num. 18. & seqq.* licèt Zenzelin. contra,
cum quo simpliciter transit Petr. de Anchar. *num. 4. vers.
Sed an isti sint tolerandi.*
11 Secundò nota ibi, *venire, & audire testes*, & signa
practicam citationis in receptione testium: debet enim
pars citari, ut veniat, & audiat testes, ut est argumentum
hìc secundùm Anton. de Butr. *in 4. notab.* Verumtamen hoc
non ita intelligat, ut pars audire debeat testes cùm deponunt
12 dictum suum. Hoc enim est falsum, cùm secretò, & sin-
gillatim sint examinandi, ut *cap. Venerabili infrà eodem, &
cap. Inquisitioni, §. 1. de accusat. & l. Nullum, Cod. de testibus,*
exemplo Danielis qui secretò examinavit senes accusantes
Susannam, & de falsitate convicit, Daniel. 13. Sed ita in-
telligas hanc litteram, ut pars venire debeat, & audire te-
stes jurantes, non autem deponentes, licèt publicatis atte-
stationibus possit etiam videre, & audire illorum deposi-
tiones, ut hic firmant gloss. *in verb. Audire*, Goffred. &
Innocen. *num. 2.* Qui supplent verbum testes, scilicet ju-
rantes, Hostiens. *num. 3. in ver. Testes*, Joan. Andr. *num. 9.*
Butr. *num. 13.* Aretin. *in 4. notab.* gloss. *in l. Sed & si quis in ver.
Attestationes, C. de testib.* gloss. *final. in §. Et hoc vero*, in Au-
then. *de Testibus, & in l. Si quando in ver. Noluerint, C. eod.
tit.* Specul. *in tit. de Teste, §. Nunc tractandum in princip.* Et
quamvis Joannes Theutonicus *in cap. In primis, in gloss. in
ver. Si eo præsente 2. quæst. 1.* dicat partem posse etiam exa-
mini interesse si velit: idque ob eam rationem, quia pars,
quæ novit causæ circumstantias meliùs interrogabit, &
Abb. Antiq. *hic num. 1.* affirmet in Montepessulano, & in
multis aliis partibus ad litteram observat, quod hìc dicitur,
ut scilicet pars citetur, ut veniat ad audiendas testium de-
positiones; tamen primum intellectum sequuntur omnes
hic teste, Felin. *num. 17. in gloss. in ver. Iurantes*, & sic ser-
vatur de facto ubique, & benè; ideòque sic est tenendum,
ut formaliter inquit Specul. *loco citato*. Et de hac genera-
li consuetudine attestatur etiam gloss. *in dict. leg. Si quan-
do in ver. Solverunt, C. de testib.* Et ita etiam hunc textum
semper intellexit Rota, quæ propterea sæpissimè resol-
vit citationem ad videndum jurare testes esse necessariam
per hoc capitulum. Ad hoc ut examen sustineatur, Caputaq.
decis. 274. num. 3. part. 3. Rota *in recent. decis. 219. num. 2.
part. 7. & alibi passim*. Nec suffragatur citatio ad viden- 13
dum committi Notario juramenta testium, nisi etiam di-
catur ad videndum jurare, ut censuit *decis. 259. num. 4.
part. 1. recent.* & hunc defectum esse insanabilem dixit
decis. 18. num. 12. in recent. part. 7. Nec obstat contraria
ratio Joannis, quod interrogationes meliùs fiant per par-
tes. Quoniam ad hoc habemus remedium, ut interroga-
toria dentur in scriptis, ut *in cap. 2. hoc tit. lib. 6.* & sic ju-
dex plenè per seipsum inquirere poterit, ut notat Bartol.
Brixien. *in dict. cap. In primis in gloss. in verb. Si eo præsente in* 14
fin. 2. quæst. 1. Specul. *in dicto §. Nunc tractandum num. 1. vers.
Nec obstat*, & hoc modo testes liberius deponent, ut hic
per Joan. Andr. *num. 6.* & Abb. *num. 6. in gloss. in ver. Au-
dire.*
Verumtamen si casu accideret, ut pars dicta testium au- 15
diret, non posset posteà super iisdem capitulis testes produ-
cere ob timorem subornationis, ut in Authen. *de Testib.
§. Qui vero, & cap. Vltra tertiam infrà eodem*, secundùm
gloss. præallegat. *in d. cap. In primis*, Innocent. *hic num. 2.*
Hostiens. *num. 3. in ver. Testes*, Joan. Andr. *num. 9.* Felin.
num. 17. vers. Nec obstat. Quod facit contra illos, qui stant
ad audiendum post cortinam, secundùm Bald. *hic num. 2.* &
Felin. *ubi suprà.*
Quid autem juris sit si citetur dominus, & non procu- 16
rator, qui contestatus est litem: Et quid si duo procurato-
res simul sint dati in solidum cum clausula, ut occupantis
conditio non fieret melior, quorum alter contestatus est li-
tem, & alter produxit testes, an valeant attestationes, plenè
hìc disputat Joan. Andr. *num. 2. & 3.* & post eum Butr. *n. 8. 9.*
& Imol. *num. 7. & 8.*
Tertiò nota ibi, *si non ex inevitabili necessitate*, atte- 17
stationes receptas absente citato non tenere, quando ex ju-
sta causa detentus comparere non potuit, ut hic probatur
evidenter per argumentum à contrario sensu: nam cùm
textus dicat testimonia valere contra citatum non compa-
rentem si non ex inevitabili necessitate venire non potuit:
ergo à contrario valent, si fuit impeditus comparere ob ine-
vitabilem necessitatem, & ita hanc litteram inducunt Abb.
hic num. 11. vers. Sed in alio eam, & Felin. *num. 19.* Sed hoc
pleniùs examinabitur infrà in gloss. *Inevitabili à nu. 48. us-
que in finem.*
Ultimò nota regulam, de qua suprà in Summario, vi- 18
delicet attestationes parte non citata esse nullas utroque ju-
re, & Cæsareo, & Pontificio, ut in Auth. *de Testib. §. Et
hæc verò collat. 7.* Cujus tenor refertur ad litteram in hac
Decretali, *l. Iudices, C. de fid. Instrum. l. Si quando, C. de testib.
cap. In primis 2. qu. 1. & cap. Charta 3. qu. 9. cap. 1. de caus. pos-
sess. & propriet. c. Inter quatuor, de maior. & obed.* & hoc pro
regula constituunt hic gloss. *in ver. Admonendi*, Innocen. *n. 2.*
Hostiens. *num. 3.* Abb. Antiq. Joan. Andr. & reliqui omnes *in
Summario textus*, & Felin. *num. 3.* ubi ex mente Docto-
rum ad eamdem regulam ponit quinque declarationes,
& qua-

& quatuordecim limitationes, quas per te videas uſque ad
num. 17.
19 QUÆRO, ultra alios an teſtes examinati parte non
citata fidem faciant in ſummariiſſimo poſſeſſorio; adeò-
ut vigore talis examinis Judex concedere poſſit, aut debeat
mandatum de manutenendo.
20 Ad partem affirmativam facit, quia in hoc judicio
ſummariiſſimo non requiritur plena probatio, l. In lege A-
quilia, la prima, ibi, re ſummatim expoſita ad ſuſpicionem
iudicem adducant, ff. ad leg. Aquil. leg. 3. §. Cauſa, ff. de
Carbon. edict. leg. 3. §. Sciendum, ff. ad exhiben. & tradit
Raph. Cuman. in leg. 1. §. fin. ff. de Prætor. ſtipul. Natta
conſ. 121. In cauſa poſſeſſorii num. 9. Rota apud Gregor. XV.
dec. 258. num 3. nec requiritur probatio exacta, Plot. de
in lit. iur. §. 3. num. 43. Mantic. deciſ. 172. num. 2. quæ eſt
deciſio 152. num. 5. part. 4. diverſor. Rota in recent. deciſ.
21 387. num. 2. part. 2. ſed ſufficit Summaria d. l. In lege Aqui-
lia, Paul. de Caſtr. conſ. 3. In cauſa quæ vertitur nu. 2. vol. 2.
item levis Greg. d. dec. 258. n. 3. Menoch. de retin. poſſeſſ. re-
med. ult. num. 34. imò levior ſolet admitti Cardin. Seraphin.
deciſ. 8. num. 1. & deciſ. 190. num. 2. Rota diverſor. dec. 665.
num. 4. part. 3. licèt corruptè ibi legatur plenior, & in recent.
deciſ. 214. num. 3. part. 1. Item admittitur probatio qualis
qualis, Menoch. d. remed. ult. num. 9. Rota apud Card. Ca-
22 valer. deciſ. 75. num. 4. Et propterea etiam fides extrajudi-
cialis in hoc judicio fidem facit, ſi concurrant adminicula,
ut cenſuit Rota deciſ. 323. num. 2. poſt 2. vol. conſ. Farinac. &
in recent. deciſ. 122. num. 7. par. 1. & in Salamantina ſtipen-
diorum 3. Decembris 1607. coram Cardin. Lancelloto im-
preſſa apud Modern. in tract. mand. de manutenend. deciſ. 97.
23 num. 3. Imò admitti ſolent etiam præſumptiones, Boccac. in
tract. de interdict. Uti poſſid. cap. 14. num. 24. Rota diverſ. dec.
373. num. 1. par. 1. lib. 3. & dicta deciſ. 323. num. 2.
24 Et eſt ratio, quia in manutentione agitur de modico, &
reparabili præjudicio, Cæſ. de Graſſ. deciſ. 22. aliàs 2. num 4.
de reſtitut. in integr. Seraphin. deciſ. 292. in princip. Rota
25 diverſ. deciſ. 641. num. 8. part. 1. Eſt enim hoc judicium præ-
paratorium judicii poſſeſſorii principalis, atque plenarii,
Bero. conſ. 11. nu. 1. lib. 1. & habet ſe ad judicium principa-
le poſſeſſorium retinendæ, ſicut ſe habet judicium proprie-
tatis, quod petitorium appellamus, ut declarat Paul. de
Caſtro d. conſ. 3. & poſt alios Menoch. de retinend. poſſeſſ. re-
med. ult. num. 7. & datur manutentio à judice, ne partes ve-
26 niant ad arma, l. Quæſitum, ff. de uſufr. & ut ſciatur quis ſit
actor, & quis reus in judicio plenario, §. Retinendæ inſtitut.
de interdict. l. Liberis, §. fin. ff. de liber. cau. Paul. de Caſtro lo-
co citato: & habetur expreſsè hæc practica ſecundùm eum
in textu, & per Innocen. in cap. Cum veniſſent infra de in-
27 ſtitut. & propterea hoc judicium eſt ſummariiſſimum,
Rota diverſ. dicta deciſ. 641. nu. 8. par. 1. & momentaneum,
Cagnol. in leg. In pari num. 6. ff. de regul. iur. Contad. de mo-
mentan. poſſeſſ. in rubr. num. 35. Cæſ. de Graſſ. dicta deciſ. 22.
aliàs 2. num. 5. de reſtitut. in integr. & alicubi nuncupatur.
28 Interim Rota in Tiraſonen. Decimarum coram Cardinali
Marquemontio impreſſa apud Marcheſ. de Commiſſ.
par. 1. fol. 1262. num. 2. præcipuè in Hiſpania: ſic enim
judex interloquitur. Entre tanto que eſte pleyto ſe vee, y
ſe determina diffinitivamentes in periuyzio del derecho de las
partes en poſſeſſion, y propriedad, ut atteſtatur Covarr. Pra-
ctic. quæſt. cap. 17. in rubr. & num. 2. Quibus itidem verbis
utuntur Neapolitani, teſte Capyc. deciſ. 55. col. ult. & de-
ciſ. 189. nu. 11. Ad quod benè facit d. cap. Cum veniſſent, ibi,
poſſeſſione tuendum, donec, &c. de inſtit. Non igitur mirum
ſi in judicio manutentionis ſufficiat qualis qualis levior,
& imperfecta probatio etiam ex præſumptionibus, ut di-
ctum eſt.
29 Teſtes autem recepti ſine citatione partis utique præſum-
ptionem faciunt, ut notat Bart. poſt gloſſ. in l. Res here-
ditarias in princip. ff. de crimin. expil. heredit. Dec. conſ. 559.
30 In caſu venerabilis num. 8. & ex multorum ſententia fa-
citur judicium Alexand. conſ. 147. in princip. lib. 6. Aym.
conſ. 198. in fin. eamque pluribus tuetur Dec. hic num. 32.
31 ubi addentes littera C. citant multos concordantes: & ſal-
tem negari non poteſt quin faciant adminiculum, ut per
Bart. in leg. Admonendi num. 41. ff. de iureiuran. & multo-
ties cenſuit Rota, Verall. deciſ. 206. num. 6. lib. 2. Seraphin.
deciſ. 525. num. 1. & in recent. deciſ. 342. num 7. par. 1. & deciſ.
560. num. 4. par. 2. & ſæpè alias.
32 Et in terminis in hoc judicio ſummariiſſimo teſtes ſine
citatione examinatos ſufficere ad obtinendam manutentio-
nem, conſuluerunt Roland. conſ. 80. nu. 30. vol. 4. Cephal.
conſ. 19. in fin. vol. 1. Neviz. conſ. 86. num. 7. & contraria
opinio poteſt procedere in judicio plenario, non autem
in hoc ſummariiſſimo, prout eam limitat, & declarat Ma-
ſcard. de probat. conſ. 1366. num. 9. vol. 3. & evidenter tenuiſ-
ſe Domini de Rota in Bonon. Affictus 4. Iulii 1629. coram
Cardinali Virili impreſſa apud Modernos, de manutentio-
ne deciſ. 269. num. 5. in hæc verba: Et licet teſtes ſint exami-
nati ſine citatione partis, tamen in hoc iudicio ſummariiſſimo
manutentionis, in quo leviores probationes ſufficiunt, & etiam
unicus teſtis, videbantur admittendi. Allegant Neviz. Cæ-
phal. & Rolan. loc. cit.
Sed his non obſtantibus contrariam opinionem puto ve- 33
tiorem, & in praxi amplectendam: nam etſi judicio ma-
nutentionis ſufficiat probatio levior imperfecta, & qualis
qualis ſecundùm ea, quæ fusè dicta ſunt ſuprà à num. 20.
neceſſariò tamen requiritur aliquis gradus probationis,
vulg. §. Retinendæ inſtit. de interdict. & quidem ex ſtylo Ro-
tæ probatio debet eſſe ſaltem ſemiplena, ex notatis in l. 1. in
gloſſa in ver. Petitor, & ibi Raph. Cuman. C. Quorum bonor.
Rota diverſ. deciſ. 196. num. 6. par. 1. & deciſ. 375. nu. 1. lib. 3.
part. 3. & in recent. deciſ. 147. num. 1. & deciſ. 212. ſub num. 1.
par. 2. Seraph. deciſ. 624. in fin. deciſ. 1113. num. 1. & dec. 1326.
num. 1. Cavaler. deciſ. 379. num. 3. & de hoc ſtylo Palatii atte-
ſtatur Put. deciſ. 61. lib. 3. & Boccac. de interdict. uti poſſid. cap.
141. num. 22. Idem firmant Curtius Senior in l. Admonendi
num. 323. verſ. Secundo moveor, ff. de iureiur. Alexan. conſ. 103.
num. 3. lib. 7. Dec. conſ. 56. col. 2. Neviz. conſ. 80. nu. 11. Plot.
de in lit. iur. §. 3. num. 43. Menoch. de retinen. poſſeſſ. remed. ult.
num. 34.
Teſtes autem examinati ſine citatione partis tantùm ab- 34
eſt, ut ſemiplenam probationem conſtituant, ut nec fa-
ciant indicium quantumcunque leve, ut evidenter proba-
tur in hoc cap. in princip. ibi, nullius momenti. Pondera
enim verbum, nullius, quod eſt univerſale negativum, &
verbum, momenti, quod excludit indicium quantumvis
modicum: & ita apertiſſimè hìc probari, affirmat Abb. nu.
14. & ſequuntur Aretin. in princ. Felin. num. 3. & commu-
niter Doctores, Bart. in l. Maritus num. 3. in fin. ff. de quæſt.
Alexan. conſ. 179. in cauſa col. 3. lib. 2. Dec. ſibi contrarius
conſ. 54. in cauſa num. 1. Pariſ. conſ. 83. num. 13. lib. 1. Ruin.
conſ. 46. num. 2. lib. 4. Soccin. conſ. 253. col. 2. in princip. lib. 2.
Guidopap. deciſ. 231. latè Rimin. Jun. conſ. 213. num. 94. cum
ſeqq. Communem dicit Rolan. à Valle conſ. 12. num. 36. lib. 3.
& magis communem Burſatt. conſ. 20. n. 65. & alios quam-
plurimos citat Honded. conſ. 101. nu. 11. & veriorem dicit
Creſcent. deciſ. 264. alias 2. de teſtibus. Eamque ex profeſſo
amplectitur, & communem dicit Rota deciſ. 554. per totum
part. 4. diverſ. Et quamvis faciant adminiculum ſecundùm 35
unam opinionem, quam ſequutus eſt Bart. poſt gloſſam in
l. Res hæreditarias, ff. de crimin. expil. heredit. & alii ſu-
pracitati num. 31. tamen adminicula ſola non ſufficiunt,
quia non ſunt probationes per ſe, ſed auxilia probationum,
ut inquit Bald. in cap. Cum cauſam num. 10. de probat. Cu-
jus dictum ſequuta eſt Rota deciſ. 18. num. 3. par. 2. recent.
Nec ſuffragantur, niſi præexiſtat aliquis gradus probatioois,
cui conjungi poſſint, Rota deciſ. 558. num. 3. & deciſ. 768.
num. 1. par. 1. recent.
Conſequens igitur eſt, ut ex atteſtationibus receptis par- 36
te non citata nullatenus decerni poſſit à judice mandatum
de manutenendo; & ita in terminis multoties reſolvit
Rota, & in ſpecie in Hebrien. Beneficii 4. Decembris 1602.
coram Cardinali Lancellotto impreſſa apud Moder. in tract.
mand. de manuten. deciſ. 4. per totum, ubi Rota dedit ma-
nutentionem uni ex collitigantibus, qui probaverat poſſeſ-
ſionem inſtrumentalem de certo tempore, illamque dene-
gavit adverſario, quia teſtes, quos produxerat ad proban-
dam ſuam anteriorem poſſeſſionem, fuerant nulliter exa-
minati, & propterea etiam in illo judicio manutentionis
non erant habendi in conſideratione. Idemque reſolvit in
Veronen. Iurium Parochialium 23. Martii 1629. coram Car-
dinali Virili impreſſa poſt dictum tractatum deciſ. 260. nu. 1.
& in Hiſpalen. Primitiarum 3. Maii 1622. coram Navar-
ro poſt eumdem tract. deciſ. 268. num. 2. & in Leodien. Be-
neficiorum coram Cardinali Lancellotto apud Marcheſ. de
Comm. par. 1. fol. 959. & coram Gregor. XV. deciſ. 268. nu. 2.
& deciſ. 167. num. 7. part. 4. diverſor. Idem in hac ſpecie
firmant Ruin. conſ. 28. num. 2. lib. 4. Boccac. de interdict.

uti possid. cap. 14. *nu.* 44. Scacc. *de appellat. cap.* 2. *qu.* 17. *limit.* 6. *memb.* 2. *num.* 28. *circa fin.* Cujac. *controvers. forens. controvers.* 244. *num.* 10. Ex quibus puto ab hac opinione in judicando recedendum non esse præcipuè in Curia ob Rotæ authoritatem, adnotata per Joan. Franc. Pavin. *in Prælud. Extravag. Joan. XXII. col.* 3. §. *Decisiones Rotæ*.

37 Non obstat præallegata decisio Rotæ in Bononien. Affictus coram Cardin. Viruli. Quoniam dixit in hoc judicio manutentionis videri admittendos testes examinatos sine citatione partis, non tanquam probationes per se, sed tanquam adminicula, & auxilia probationum: nam in casu illius decisionis præexistebat civilis possessio locatoris, quę concurrentibus aliis adminiculis sufficiens erat ad dandam illi manutentionem pro recuperanda possessione naturali juxta *decis.* Seraph. 77. *num.* 6. *cum aliis ibi allegatis*. Et propterea Rota posteaquam dixit hujusmodi testes in casu illo videri admittendos, immediatè subjunxit rationem, quia testes etiam sine citatione faciunt adminiculum. Stat igitur conclusio, ut soli testes nulliter examinati ob defectum citationis, nisi præexistat aliquis gradus probationis, etiam ex sententia Rotæ in illa decisione, ad obtinendam manutentionem non sufficiant.

38 Ampliatur primò hæc conclusio, ut procedat etiam in testibus examinatis ad perpetuam rei memoriam, qui deficiente citatione, similiter fidem non faciunt etiam in judicio manutentionis, ut fuit decisum in Rota *dec.* 306. *num.* 20. *&* 21. *part.* 7. *recent.* Ratio est evidens, quia etiam in examine, quod fit ad perpetuam rei memoriam, necessaria est citatio partis, ut est casus in Authen. *Sed & si quis*: & ibi Bald. Salyc. & omnes, *Cod. de testibus*, *& in cap. Significavit*, & gloss. *ult.* & Doctores *infra eodem*, Rota *in recent. decis.* 530. *num.* 2. *part.* 3. *& decis.* 439. *num.* 8. *part.* 4. Unde si testes post litem contestatam examinati in manutentione non sufficiunt deficiente citatione, ut superius firmatum est;
39 Longè minus sufficere debent recepti sine citatione partis ante litis contestationem ad perpetuam rei memoriam, cùm tales recipiantur ab eo, qui futurus erit judex causæ principalis contra juris regulas, & ex quadam indulgentia ne pereant probationes, ubi timor est mortis, vel absentiæ, ut *cap. Quoniam frequenter*, *ut lit. non contest.* Socin. Jun. *cons.* 86 *num.* 14. *lib.* 2. Rumin. Jun. *consil.* 213. *num.* 106 *lib.* 2. Regulariter enim testes recepti ante litis contestationem non probant, ut *in dict. cap. Quoniam frequenter in princip.* imò nec faciunt indicium, & pari passu ambulant cum testibus examinatis parte non citata, ut notat Bart. *in l. Maritus num.* 3. *in fin. ff. de quæstion.* Non igitur mirum si concurrente etiam citationis defectu nullam fidem faciant.

40 Ampliatur secundò, ut procedat etiam in testibus receptis citato procuratore non habente mandatum, vel minus sufficiens, quia defectus mandati includit etiam in se
41 defectum citationis quoad ipsum principalem. Unde processus cum falso procuratore, principali aliter non vocato etiam ex defectu citationis impugnari potest, ut probat Vantius *de nullitate ex defectu inhabil. vel mand. nu.* 61.
42 Idemque processus, & omnia inde sequuta sunt ipso jure nulla, *leg. Licet*, *Cod. de procur. cap. In nostra*, *vers. Attendentes etiam eodem tit. cap. Licet de appellat. lib.* 6. Joan. de Anan. *cons.* 104. *num.* 2. Rota coram Gregor. XV. *dec.*
43 264. *num.* 1. Imo defectus hujusmodi sicut citationis, & jurisdictionis dicitur magnus, & à Signatura Papæ sanari non solet, neque ex stylo Rotæ etiam refectis expensis, ut attestatur Sarnen. *in compen. utriusque Signat. num.* 72. Unde quemadmodum testes recepti in judicio manutentionis non sufficiunt, si pars nullo modo citata fuerit, ita nec sufficiunt si fuerit citatus falsus procurator, per prædicta.

44 Ampliatur tertiò, ut locum habeat etiam in testibus examinatis coram judice incompetenti, quia nec ipsi in hoc judicio manutentionis sufficiunt, ut resolvit Rota
45 coram Cardin. Mantica *decis.* 199. *num.* 1. præsertim si cum defectu jurisdictionis alii quoque defectus concurrant, puta citationis, & juramenti. Quo casu nec ullum faciunt adminiculum, ut dixit Rota *dec.* 129. *num.* 17. *par.* 7. *recent.* allegando Abb. *hic num.* 14. Crescen. *decis.* 2. *de testibus*, & Ofasch. *decis.* 69. *num.* 18.

46 Ampliatur quartò, ut procedat in testibus ex quovis capite nulliter examinatis, veluti in testibus examinatis sine juramento, quia testes non jurati, & recepti sine citatione partis æquiparantur, ut notat Bald. in Authen. *Hodie in princ. C. de iuram. calum.* & post eum Dec. *hic num.* 32. & ita indefinitè ex testibus nulliter receptis non esse concedendam manutentionem, firmavit Rota in præalleg. Hebrien. Beneficii coram Cardinali Lancellotto, de qua supra *numer.* 36.

Sed cautè, quia etsi hoc sit verum in terminis juris communis, & Rota id generaliter dixerit; tamen hodie restringi debet ad tres nullitates memoratas, videlicet citationis, jurisdictionis, & mandati: alias enim nullitates judices attendere non debent, sed illis rejectis tenentur ad causarum expeditionem procedere, & ita in Tribunali Rotæ servari jussit Pius IV. in sua Constitutione incipien. *In throno*, §. 13. *in Bullar. tom.* 2. *pag.* 59. & hoc ipsum postea idem Pontifex sanxit quoad omnia Urbis tribunalia, ut in alia Constitutione, quæ incipit, *Cum ab ipso*, §. 13. *eodem tomo pag.* 80. Quam quidem Constitutionem Clemens VIII. tandem extendit ad quoscunque Judices Ordinarios, & Delegatos ditionis Ecclesiasticæ, ut in Constitutione incip. *Litium dispendiis*, *in Bullar. tom.* 3. *pag.* 23. 47

In gloss. *Inevitabili*, QUÆRO, An valeat receptio testium, si citatus ob inevitabilem necessitatem comparere non potuit. In hoc articulo tres sunt Doctorum opinio- 48
nes. Prima opinio est glossæ nostræ in ver. *Inevitabili*, quę 49
absolutè tenet receptionem non valere, quia ex justa causa detentus, non potest dici contumax; & ideò attestationes contra ipsum absentem non sustinentur, necessitate postea probata, *l. Si Prætor*, *ff. de iudic. leg. Si finita*, §. *Si forte*, *ff. de damn. infect.* notatur *in cap. Cum Bertoldus*, §. *Postmodum infra de re iudic.* & cum glossa consentiunt hic Abb. Antiq. *in fin.* Hostiens. *nu.* 4. *in ver. Necessitate*, Butr. *num.* 14. Abb. *num.* 11. *vers. Adverte*, *& num. seqq.* Sed & si anteà constaret de legitimo impedimento, testes non essent recipiendi, *l. Si quando*, *C. de testibus*, secundùm Hostiens. *loco citato*.

Quinimò si Judex noverit inevitabile impedimentum citati, examen est ipso jure nullum, ut hic firmant Bald. *in* 3. *notab.* Butr. *num.* 14. Imola *num.* 6. in gloss. *Inevitabili*, Abb. *num.* 12. & Felin. *num.* 18. per textum cum glossa *in leg. Quæsitum*, *ff. de re iudic.* qui non reperitur alibi secundum Joan. de Imola, ubi patet impedimentum infirmitatis non levis notum judici reddere sententiam ipso jure nullam; & idem dicendum de aliis impedimentis, ut notat Bartol. *in leg.* 2. §. *final. num.* 3. *ff. de custod. reor.* & in Extravag. *Ad reprimendum*, *in ver. Neglexerit*, *& in leg.* 2. *num.* 8. *ff. de in ius vocan.* Butr. & Imola *in cap. Querelam supra de Procur.* & hinc collige, scientiam Judicis de legitimo impedimento nullam reddere sententiam non tantùm diffinitivam, ut in locis proximè citatis, sed etiam interlocutoriam, qualis est hæc, videlicet receptio testium, secundùm Felin. *dict. num.* 18. *vers. Et ex hoc dicto*. 50

Secunda opinio est Joan. Andr. *hic num.* 10. qui tenet, testium receptionem non esse funditus nullam, ex quo præcessit citatio, sed non valere quoad hoc, quin possit absens in personas testium objicere, sicut potuisset, si fuisset præsens; & sic audietur ad opponendum etiam ultra casus exceptos *in cap. Præsentium infra eod.* ut remittit adnotata per eum *in cap. Præsumitur*, *de regul. iur. lib.* 6. *in Mercurial. in fin. quæst.* ubi post multa concludit citatum personaliter, qui venire non potuit ad opponendum contra personas testium restituendum esse ad facultatem opponendi ea, quæ tunc opponere potuisset, etiamsi non præcesserit protestatio juxta formam *dict. cap. Præsentium*, & idem concludit in citato ad domum, qui non comparuit allegans se citationem ignorasse: audietur enim ad opponendum in personas testium, licèt non servaverit formam prædictæ Decretalis, *Præsentium*, sicut auditur fictus contumax appellans, *l. Ab eo*, *Cod. quomodo, & quando Iudex*, & notatur in Clem. *unic. de dolo*, *& contumacia*, & cum Joan. Andr. simpliciter transit Card. *hic num.* 7. Sed hanc opinionem in citato personaliter, & inevitabili necessitate detento refellunt Doctores crebriori calculo, maximè Butr. *nu.* 14. & pleniùs Abb. *n.* 11. *vers. Adverte*. Tum per hanc litteram à contrario sensu ibi, *Si non ex inevitabili necessitate*, quæ verba apertissimè ostendunt attestationes non valere quando adesse non potuit ex inevitabili necessitate, ut dixi suprà *in* 3. *notab.* Tum quia regula est, quòd gesta contra absentem legitimè impeditum sunt nulla, vel retractanda constito de impedimento, ut *c.* 51

Cum

Cum Bertoldus, de re iudic. & l. 4. §. Si fortè, ff. de damn. infect. & cap. Querelam, de Procur. Tum denique, quia per restitutionem ad opponendum in personas testium non est sufficienter consultum indemnitati absentis justo impedimento detenti, cùm potuerit ab initio illos repellere ex toto, ut
52 non subjicerentur examini, secundùm ea, quæ notantur *in cap. Ex parte Adæ, & in cap. Cum causam infrà eodem*, & examen illud facit saltem indicium, cùm præcesserit citatio, ut notat Bart. *in l. Maritus num. 3. ff. de quæstion.* & potuisset etiam dare interrogatoria uti meliùs informatus, quàm judex, unde totale interesse meretur totalem restitutionem, secundùm eos, cum quibus etiam transit Felin. *hic num. 19.*

53 Fatentur tamen prædicti veram esse opinionem Jo. Andr. in secundo casu, ut scilicet citatus ad domum in illis casibus, in quibus citatio hujusmodi fieri potuit, sit restituendus ad opponendum contra personas testium, si dicat se citationem ignorasse; quia & si attestationes ipso jure valeant, cùm citatio legitima præcesserit, succurrendum est tamen illi ope restitutionis in integrum, cùm non sit verus contumax, secundùm prædicta.

54 Tertia opinio est Abb. *hic num. 12. vers. Unde diceremus*, qui distinguit sic: Aut judex sciebat impedimentum citati: & receptio testium est ipso jure nulla, ut *l. Quæsitum, ff. de re iudic. cap. Si duobus, de appellat.* & notatur *in cap. Querelam, de Procur.* & in hoc casu procedat prima opinio glossæ, & sequacium. Aut Judex ignorabat impedimentum: & talis receptio mero jure sustinetur, sed est retractanda saltem ope restitutionis, si hoc pars postulaverit, & de impedimento docuerit, ut notatur *in dicto cap. Querelam, & in d. l. Quæsitum*, maximè ubi testes possunt ex integro examinari, argum. textus *in cap. Præsentium, & c. Cum causam infrà eodem*, & videtur satis æqua distinctio, & fuit originaliter Bart. *in d. l. 1. num. 8. ff. de in ius vocan.* ubi tenet processum esse nullum ipso jure, si citatus erat constitutus in carcere, & Judex hoc sciebat; sed ignorabat, necessariam esse restitutionem, per id, quod legitur, & notatur *in d. l. Quæsitum*, & consentit Bald. *hic num. 12.*

Adverte tamen, quia impeditus ex inevitabili necessita- 55
te citari debet, ut saltem compareat per procuratorem, nisi esset causa nimis gravis, ut *cap. Querelam suprà, de Procur.* & notatur *in l. Verum, ff. de minor.* secundùm Innocen. *hic num. 2. in ver. Inevitabili*, Host. & Joan. Andr. *num. 4.* & Bellam. *in princ. In ver. Inevitabili*: licèt Aretin. contra *in 5. notab.* & est simile in Episcopo, qui tenetur per seipsum statis temporibus limina visitare, ut *in cap. Ego N. infrà de iureiur.* Nam quandoque contingunt impedimenta, quæ eum excusant à personali visitatione tantùm, non autem à visitatione per certum nuncium, ut innuunt Joan. de Fan. & Præpos. post eum *in cap. Iuxta ad fin. 93. distin.* & scripsi plenius *in d. cap. Ego N. num. 2.*

DE TESTIBUS ET ATTESTATIONIBUS.

Alexander III. Exonen. Episcopo.

CAPUT XVIII.

INtimavit R. Presbyter, quòd G. Clericus Capellanum ejus & alios quamplures de testibus suis juramento constrinxit, quòd testimonium, consilium, & auxilium contra ipsum non præberent eidem: Ideòque injungimus, ut si testimonium eorum publicatum non est: nec est abrenuntiatum testibus: eos qui sunt juramento adstricti, & alios (si necesse fuerit) idoneos, in testimonium recipere non postponas.

SUMMARIUM.

1 *TEstificari compellitur, qui iuravit testimonium non dicere, si attestationes publicatæ non sunt, nec renunciatum testibus, & num. 8.*
2 *Iuramentum temerarium, an & quando repellat à testimonio, & num. seqq. usque ad num. 8.*
3 *Testis in odium illius, qui eum iuramento adstrinxit ad non deponendum, testificari compellitur, etiamsi perseveret in crimine, & veritas per alium probari possit, & num. 7.*
4 *Sed contra alium non admittitur, nisi pœnituerit, & n. 7.*
5 *Periurus repellitur à testimonio etiam post peractam pœnitentiam.*
6 *Quod procedit in periuro strictè sumpto, non autem in eo, qui temerè iuravit, qui largè tantùm periurus dicitur.*
7 *Testes publicatis attestationibus ulterius producendi non sunt.*
9 *Nisi per viam restitutionis in integrum.*
10 *Subtrahens adversario copiam probationum, an habeatur pro convicto, & causam perdat.*
11 *Testis subtractus ab adversario habetur pro producto, perinde ac si contra eum deposuisset, & numer. seqq.*
12 *Instrumentum si alicui subtractum fuerit, statur illius iuramento, vel ei arbitrio boni viri iuramentum defertur.*

1 INtimavit. Qui juravit testimonium non dicere, nec auxilium, nec consilium præbere, testificari compellitur, si attestationes publicatæ non sunt, nec est renunciatum testibus producentis. Hoc dicit Baldus. In prima ponitur partis querela. In secunda Papæ provisio, ibi, *Ideòque.*

2 Nota primò ibi, *Qui sunt iuramento adstricti*. Testem, *Prosp. Fagnan. in II. Lib. Decretal.* qui temerarium præstitit juramentum, à testimonio non repelli, prout hic notat glossa post figurationem casus, ut in ver. *Iuramento*, & Bald. *num. 2.* Verùm Innocent. *in cap. Constitutis, el primo in princip. infrà eodem*, tenet hoc procedere in odium accusati, qui juramentum extorsit; creditur enim ad veritatem celandam hoc procurasse, vel saltem ab aliis procuratum esse de illius voluntate, secundùm terminos *dict. cap. Constitutis*: aliàs verò temerarium perjurium non repellit à testimonio, *cap. Quisquis 11. qu. 3. l. Eum qui, ff. de iniur.* Idem firmant *in dict. cap. Constitutus*, Hostiens. *num. 1.* & Butr. *num. 6.* quia licèt in criminalibus testes non compellantur, *cap. Dilectorum infrà de testibus cogen.* & ideò juramentum non prohibendo videatur habere fomentum juris: tamen cùm testi liberum sit testificari si voluerit, malum est, & contra bonos mores, & contra jus publicum hanc sibi facultatem adimere, & se jurejurando constringere ad testimonium non ferendum, *d. c. Quisquis, & cap. 1. de crim. fals.*

Sed Abbas *in dict. cap. Constitutis num. 4.* & Felin. *hic n. 7.* 3
sic distinguunt, & benè videlicet, An testis producitur contra partem, quæ illum juramento seduxit ad non testificandum, aut producitur contra alium. Primo casu in odium extorquentis illicitum juramentum admittitur testis ad deponendum, etiamsi in crimine perseveret: & in hoc primo membro conveniunt Innocen. & omnes, qui si reus excipiat de crimine perjurii, seu temerarii juramenti, competit producenti explicatio de paritate criminis contra eum, qui fuit in causa, & dolo inducendo testem ad temerè jurandum, ut *cap. penult. & cap. final. infrà de adulter.* Quinimò hoc casu non tantùm admittitur testis, sed etiam compellitur, ut hic patet in fin. etiamsi veritas per alios probari possit, ut contra Butr. & nonnullos antiquos benè deducit Felin. *hic num. 1.* respondens ad verba hujus textus, *si necesse fuerit.*

In secundo autem casu subdistingue: nam aut testis ad- 4
huc perseverat in suo temerario juramento, & non debet

contra alium admitti, quia perseverat in crimine, *cap. Testimonium infrà eod.* Aut est emendatus, & hoc casu post peractam pœnitentiam admitti potest ad testificandum etiam contra alium, quia hujusmodi crimen non est publicum, sed de gravioribus, ut colligitur ex textu, & glossa *in cap. Qui Sacramento 22. quæst. 4.* & non omne crimen repellit à testimonio, ut *in dicto cap. Testimonium*,

5 Et hinc collige notabilem limitationem ad Regulam,
quæ habet, perjurum indistinctè etiam post pœnitentiam
peractam repelli à testimonio, ut in prædicta Decretali *Te-
stimonium*, & ibi gloss. in ver. *Periuris*. Procedit enim in
6 perjuro strictè, & propriè sumpto, id est in eo, qui falsum ju-
ravit, ut *in cap. Homines 22. qu. 2.* Aut venit contra licitum
juramentum, juxta *cap. Querelam, de iureiuran.* non autem
in illo, qui juravit temerè; quia licèt talis etiam dicatur per-
jurus, ut *cap. Sicut nostris, de elect. cap. Si aliquid in fin. & per
totam 22. qu. 4.* tamen non est perjurus strictè, & propriè, sed
largè, ut *dict. cap. Sicut*, & hic notant Felin. *num.* 8. quæ
limitatio est ex mente glossæ *in cap. Venerabilem, in ver. Per-
iurium suprà de elect.* quæ notabiliter declarat Regula, quòd
perjurus repellatur à testimonio, ut non procedat in perju-
ro, qui temerè juravit, juxta textum *in dict. cap. Sicut no-
7 stris*: & ibi similis glossa in ver. *In causa*, eamdem
distinctionem originaliter posuit Hostiens. *in d. cap. Testi-
monium num. 9. infrà eodem*, ubi concludit, temerarium
juramentum nunquam repellere à testimonio contra eum,
qui juramentum extorsit: sed contra alium ita demum re-
pellere, si jurantem non pœnituit: aliàs verò juramentum
temerarium à testimonio non repellit, sicut nec à dignita-
te: & subdit ita communiter DD. sentire: & eum sequi-
tur Abbas ibidem *num. 3. post medium, vers. Hanc opinionem*,
& hoc teneas,

8 Secundò nota, si testimonium eorum publicatum non
est. A contrario sensu post publicatas attestationes, didici-
ta testificata testes non esse ulterius producendos, ut hic, &
in *cap. Constitutis, il secondo, vers. Cum materia, & in cap.
Per tuas suprà eod.* Gloss. *hic in ver. Eorum*, & in Clem. 2.
9 *in ver. Producere, de testibus*. Sed hoc limitant hic Inno-
cent. Host. Joan. Andr. Bald. Butr. & communiter DD. nisi per viam restitutionis in integrum ex clausula generali, *si qua mihi iusta causa esse videbitur*, de qua in *l. 1. ff. Ex quibus causis maiores*, quia per ipsam succurritur publicationi, ac renunciationi, præsertim præstito juramento, quòd hoc malitiosè non petatur, ut hic per eos, quod latius prosequitur Felin. *num.* 2.

Ultimò nota ibi, *Testimonium recipere non postponas*. 10
Eum, qui subtraxit adversario copiam probationum, non haberi pro convincto, nec causam perdere, & ita ad hoc ponderat hunc tex. Bald. *num.* 2. nam si perderet causam, non esset opus iterùm testes examinari, cujus contrarium hic statuitur; licèt fateatur contra subtrahentem oriri præsumptionem, quia conatur veritatem celare: subdens hoc esse benè notandum: & eum sequitur Felin. *hic circa finem, vers. Vltimo dicit*. Idem voluit glossa *ult. in l. Providendum, C. de postulan.* & fuit opinio Vincentii, & Philippi in *c. Pervenit, il primo infrà eodem*, quam dicit communem Felin. *in cap. Cum venerabilis num. 21. de except.* & Boer. alios citans *decis. 292. num. 3.*

Sed oppositum è diametro tenuit hìc Innocent. *in princip.* 11
per textum *in dicto cap. Pervenit*, ubi idem tenet Hostiens. *num. 1. in ver. Ostendit infra, de testibus cogen. & per §. Tria 3. quæst. 7.* & hoc sequitur Bart. *in d. l. Providendum in antiqua lectura in fin.* & Angel. *in l. 1. §. Si reus, ff. de eo, per quem factum erit*. Et fuit opinio glossæ ultimæ *in dicto cap. Pervenit*, dum dixit, testem ab adversario subtractum haberi pro producto, perindè ac si contra eum deposuisset. Et eum sequitur ibi Cardin. *num. 2. & 3.* ea ratione, quia sicut credendum est juramento illius, qui volebat producere instrumentum ei subtractum, vel deferendum est illi juramentum arbitrio boni viri, *l. Si quando, Cod. Vnde vi, & l. Si de possessione*, & ibi Cyn. *C. de probat. cap. final. quod met. caus.* Eodem modo credendum est illi, cui testes subtracti sunt, vel deferendum est ei juramentum, quasi testis habeatur pro producto, secundùm eum.

Tu verò pro concordia opinionum distingue, ut plenè scripsi in quæstione facti *in d. c. Pervenit à nu. 10. usque ad nu. 23.* & præcipuè *num. 19. infrà eodem*.

DE TESTIBUS ET ATTESTATIONIBUS.

Idem Alexander III.

CAPUT XXIII.

Licèt universis: & infrà. Quia non est licitum alicui Christiano, & multò minus Crucis Christi inimico, ut causæ suæ unius tantùm quasi legitimo testimonio finem imponat: Mandamus, quatenus si inter vos & quoscumque Judæos emerserit quæstio, in qualibet causa Christiani, & maximè Clerici, non minus quàm duorum, vel trium virorum, qui sint probatę vitæ, & fidelis conversationis testimonium admittatis: Juxta illud Dominicum: In ore duorum, vel trium testium stat omne verbum: Quia licèt quædam sint causæ, quæ plures quàm duos exigant testes, nulla est tamen causa, quæ unius testimonio (quamvis legitimo) terminetur.

SVMMARIVM.

1 *Iudæus nil potest probare minus, quàm per duos testes fideles, & honestos si agat contra Christianum, & n. 13.*
2 *Testes in multis causis plures, quàm duo requiruntur, sed nunquam sufficit unus, & num. 4. & 13.*
Declaratur, num. 7. & num. 12. usque in fin.
3 *Iudæi testimonium contra Christianum non admittitur.*
4 *Testes ultra duos in multis casibus sunt necessarii, sed in nullo casu ultra tres, si habeant qualitates à iure requisitas, & explicatur lex Divina in ore duorum, &c. & num. 7.*
5 *Leges civiles requirentes maiorem numerum, quàm duorum, vel trium testium valent, & censentur approbata à Canone.*
Contra, num. 7. & num. 9.
6 *Princeps laicus ex magna causa potest statuere cōtra præcepta moralia affirmativa, vel saltem iudicialia.*
Contrarium, num. 11.
8 *Testes tres in multis casibus requiruntur.*
10 *Ecclesiæ potestas non extenditur ad peccatum.*
12 *Lex civilis, quæ in divortio requirit septem testes, non valet ex defectu potestatis.*
13 *Testis unicus, quamvis legitimus non probat.*
14 *Quod locum habet in omnibus causis tam prophanis, quàm spiritualibus.*
15 *Testimonio unius creditur, ubi de nullius præiudicio agitur, puta an aliquis sit baptizatus, an Ecclesia sit consecrata.*
Idem si agatur de modico præiudicio, num. 17.
Idem in pluribus aliis casibus, remissivè num. 19.
16 *Clericatus potest probari per unum testem.*
18 *Testis unicus sufficit ad probandam possessionem in iudicio manutentionis.*
20 *Testis unicus in iudicio præsumptionem inducit.*

Licet Vniversis. Judęus nil potest probare minus, quàm 1
per duos testes fideles, & honestos. Hoc dicit Joan.
Andr. Bellamer. Butr. Cardin. Anchar. Imol. & Joan. de
Anan. vel generalius secundùm Bald. & Felin. neque Ju- 2
dæus, neque Christianus fundat probationem ad decisio-
nem

nem causæ per unum testem tantùm, quia licèt aliquando
requirantur plures, nunquam sufficit unus.
3 Nota primò, Judæum si ..gat contra Christianum, nihil
probare posse per minorem numerum, quàm duorum te-
stium probatæ vitæ, & laudabilis conversationis, ut hìc est
casus secundùm Aretin. & alios. Non ergo admittitur te-
stimonium Judæi, vel criminosi, *c. Si hæreticus, cap. Non po-
test, & c. Pagani 2. qu. 7. c. Iudæi suprà eod.* & infrà *cap. Proxi-
mo, & c. Testimonium*: & hìc notant gloss. 2. Host. *n. 1. vers.
Fidelis conversationis*, & plerique alii.
4 Secundò nota multas esse causas, quæ plures quàm duos
exigunt testes, sed nullam esse causam, quæ unius testimo-
nio, quamvis legitimo terminari possit, ut dicitur in littera,
& sic authoritas Divinæ Scripturæ legis: *In ore duorum, vel
trium stat omne verbum*. Deuteron. 17. & 19. Matthæi 18.
Joan. 8. exponi debet, id est non pauciorum, secundùm glos-
sam hìc in verbo *Duorum*, Host. *nu. 1. in verb. In ore duorum*,
Bald. *n. 1. vers. Nam illa verba*; & sic authoritas Divina non
excludit, quin possint esse plures, similis gloss. habetur *in
5 Summ. 2. qu. 4.* Quinimò ex hac littera colligunt idem Bald.
n. 3. vers. In text. ibi, Aretin. *n. 6. in 4. notab.* & Felin. *nu. 1. post
6 med. vers. nota secundum Bald.* valere leges civiles requiren-
tes majorem numerum, quàm duorum, vel trium testium,
& censeri approbatas à Canone. Et ex hoc inferunt Aretin.
& Felin. ut Princeps sæcularis ex magna causa possit statue-
re contra præcepta moralia affirmativa, vel saltem judicia-
lia condendo legem.
7 Sed salva reverentia tantorum Patrum, verius videtur
authoritatem illam, *in ore duorum, vel trium, &c.* esse refe-
rendam non modò ad minorem numerum, quàm duorum,
sed etiam ad majorem, quàm trium, itaut æquè repugnet
Juri Divino, ut unicus testis sufficiat, atque ut requirantur
plures quam tres, ut probat irrefragabiliter text. *in cap. Cum
esses infrà de testam.* ubi leges humanæ requirentes nume-
rum septem, vel quinque testium in ultimis voluntatibus di-
cuntur esse contra legem Divinam, qua scriptum est, *In ore
duorum, vel trium, &c.* & sic authoritas illa apertè intelligi-
tur etiam de excessu ultra numerum trium. Nec refragatur
hæc Decretalis, quia non dicit dari causas, quæ plures, quàm
tres exigant testes (hoc enim esset manifestè contra jus Di-
vinum) sed dicit dari causas, quæ plures exigunt, quàm
duos, quod non repugnat legi Divinæ, quia Divina lex non
dicit præcisè, *in ore duorum, &c.* Sed alternativè *duorum, vel
trium*; & sic relinquit legi humanę determinandum quan-
8 do non sufficiant duo, sed requirantur tres; ideòque lex hu-
mana tam Ecclesiastica, quàm sæcularis providè ordinavit
in multis casibus duos testes non sufficere, sed necessariò
tres esse adhibendos, ut patet *in d. c. Cum esses, de testam.* u-
bi in testamento ad non pias causas non sufficiunt duo te-
stes, sed ultra eos requiritur etiam præsentia Presbyteri Pa-
rochialis. Idem patet in deposito pecuniæ, vel alterius rei
excedentis libram auri, in quo tres testes requiruntur, ut in
Auth. *de Instrum. caut. & fid. §. Si quis agitur*, & in Auth. *Si
quis vult, C. qui potior. in pignor. habeant.* Specul. *in tit. de teste,
§. Restat nu. 5. vers. Item in pecuniæ depositione*. Idem in con-
fectione inventarii, ubi similiter non sufficiunt duo testes,
sed requiruntur tres, ut in Auth. *de hered. & Falcid. §. Si ve-
rò absunt, & §. Sancimus, l. Sancimus, §. Si vero dubius, Cod. de
iure deliber.* Specul. *ubi suprà n. 5. vers. Item in inventarii con-
fectione*, & in aliis casibus ibi per eum relatis, & per Farinac.
in prax. criminal. qu. 63. c. 5. per tot. At nullus omnium datur
casus, in quo tres testes non sufficiant, dummodò sint omni
exceptione majores, vel habeant qualitates à jure requisi-
tas: Ideòque non obstat *c. Præsul* 2. *qu.* 4. ubi ad condem-
nandum Cardinalem Episcopum requiruntur viginti sep-
tem testes, quoniam ille textus intelligendus est ubi testes
sunt suspecti, ut dicit ibi Gratian. *in §. seqq.* Host. *hìc nu.* 3. &
Joan. Andr. *n. 4. vers. In glossa tertia*, Roman. *singular. 207. in
fin.* Abbas *in c. Per tuas in fin. de maior. & obed.* vel certè dis-
positio *d. c. Præsul*, procedit de juris rigore, qui non est ser-
9 vandus secundùm Host. & Joan. Andr. *ubi suprà*. Item non
obstat, quod secundùm leges in testamentis de jure civili re-
quirantur septem testes, & in codicillis, & donatione causa
mortis requirantur quinque, ut hìc in gloss. in verb. *Quæ-
dam*. Quoniam hujusmodi leges tanquam adversantes Juri
Divino, & naturali, ac nutrientes peccatum declarantur ir-
rationabiles *in d. c. Cum esses, de testam.* ut ibi dixi *in quæst. de
ceco à n. 4. usque ad n. 142.* Unde patet verum non esse, quod
dicunt Bald. Aretin. & Felin. leges civiles, de numero septem
testium esse approbatas à Canone, id est in hoc cap. Imò
enim sunt improbatæ *in d. c. Cum esses*, & cùm foveant pec-
catum, approbari non potuissent, quia potestas Ecclesiæ non 10
extenditur ad peccatum, *cap. 1. 40. dist. c. Scripsit*, ibi, *& ideò
per nos fieri nullatenus potest, ne peccatum, &c. 7. qu. 1.* & in his
terminis tradit Abb. *in d. c. Cum esses n.* 30. Nec eis suffraga-
tur hoc cap. Quia loquitur de testibus ultra duos, sed non
ultra tres, ut ostensum est suprà *n. 7.* & sic non respondit ta-
citæ objectioni, quę posset fieri de testamentis, & codicillis.
Quemadmodum nec verum est, quod Aretin. & Felin. af-
firmant de potestate Principis statuendi contra pręcepta
moralia affirmativa, aut saltem judicialia. Imò enim pręce- 11
pta moralia cùm sint juris naturalis, immutabilia sunt, §.
His itaque, & ibi gloss. 1. 6. *dist.* S. Thom. *in 4. sent. dist. 2. qu. 1.
art. 4. qu. 1. ad 2.* Præcepta verò judicialia non est opus, ut
tollantur statuto Principis, quia sunt evacuata per Adven-
tum Christi; & quamvis non sunt mortifera, sunt tamen
mortua, ut idem docet *in 1. 2. q. 103. art. 4. & qu. 104. art. 3.*
Minus obstat text. *in l. Nullum, ff. de divort.* ubi in divortio 12
septem requiruntur testes: & notat Speculat. *in d. tit. de te-
ste, §. Restat n. 6. in fin. vers. Item in divortio*, Nell. *de testib. n.
84 vers. In divortio*. Etenim divortii causa spiritualis sit, &
ad Ecclesiam pertinens, *c. Multorum 35. qu. 6. cap. 1. in fin. de
consanguin. & affinit. c. Accedentibus de excessibus Prælator.
cap. Auditis de præscript.* Concil. Triden. *sess. 24. de Sacram.
Matrim. Can. ult.* illa lex ponit falcem in messem alienam,
nec valet ex defectu potestatis, secundùm communes Theo-
ricas Doctorum *in cap. 1. infrà de novi oper. nunciat. & in cap.
Ecclesia sancta Mariæ suprà de Constitut.* hæc de prima par-
te textus.

Quo verò ad secundam partem ponitur regula universa- 13
lis negativa, videlicet, nullam esse causam, quæ unius testi-
monio, quamvis legitimo terminetur: & de hac præcipuè
loquitur Divinæ legis authoritas secundùm illud Deuteron.
19. *Non stabit testis unus contra aliquem, quidquid illud pec-
cati, & facinoris fuerit, sed in ore duorum, aut trium stabit
omne verbum*, concordat *cap. Admonere*, ibi, *Quoniam nec
ulla Divina, humanaque lex unius testimonio etiam idoneo
quempiam condemnat, vel iustificat, 33. qu. 2. cap. In omni, &
cap. Veniens suprà eodem*. Imò vox unius vox nullius, ut di-
citur *in l. Iurisiurando, C. De testib.* Specul. *in tit. de teste, d. §.
Restat num. 7.* Roman. *singul. 672.* incip. *Dictum unius*, Mar-
sil. *singular. 47.* incip. *Trita, & vulgaris*: & locum habet 14
hæc regula in omnibus causis tam prophanis, quàm spiri-
tualibus, ut notat Abbas *in c. Cum dilectus num. 4. de success.
ab intestat.* Anton. de Butr. *in dict. cap. In omni num. 7. & in d.
cap. Veniens num. 4.* plenè Tiraquell. *de rebus exig. in princip.
vers. Secunda ratio est*.

Cæterùm gloss. 3. hìc notabiliter declarat propositam re- 15
gulam, ut locum sibi vendicet in alterius præjudicium, in
quibus terminis loquitur lex Divina ubi suprà, & Deute-
ron. 17. ibi, *Nemo occidatur contra eum uno testimonio dicen-
te*: & jura superiùs citata. Secus verò ubi de nullius præju-
dicio agitur, quia in his creditur testimonio unius, pota u-
trum aliquis sit baptizatus, *cap. Parvulos, & cap. Cum itaque,
de consecrat. distinct. 4.* An Ecclesia sit consecrata, *c. Solemni-
tates*, & ibi gloss. *in verb. Nec certi testes de consecrat. dist. 1.*
Speculat. *in tit. de teste, §. Restat n. 8. vers. Nono*, gloss. *fin. in
cap. Nuper*, & ibi etiam Bald. *n. 40. infr. eod.* Et idem Baldus
hìc num. 4. qui ex hoc infert Clericatum posse probari per 16
unum testem, quia talis actus de se, & sui natura nemini
præjudicat. Sequitur Felin. *n. 1. in fin.* Covarr. *practic. q. c. 33.
n. 3.* Et idem est si agatur de modico præjudicio. Aymon. 17
cons. 182. Videtur n. 15. vers. Alibi scribit, Anton. Gabriel.
commun. conclus. in tit. de testibus conclus. 2. n. 7. & hinc est, ut
possessio in judicio manutentionis per unum testem suffi- 18
cienter probetur, Grat. *cons. 110. n. 8. lib. 2.* Seraph. *dec. 1326.
n. 1.* Rota *in recent. decis. 511. n. 8. part. 1. & decis. 15. n. 15. p. 6.*
Et prædictis adde Speculat. *in d. tit. de teste, §. Restat, à n. 8.*
ubi ad propositam regulam, quod testis unicus non pro- 19
bet, ponit 30. limitat. *& num. 12.* concludit præmissos ca-
sus esse speciales, & sæpè uni fidem adhiberi extra judi-
cium, putà ubi de nullius præjudicio agitur. In judicio 20
verò præsumptionem inducere ad hoc habes jura hìc alle-
gata in glos. *ult.*

DE TESTIBUS ET ATTESTATIONIBUS.

Innocentius III.

CAPUT XLV.

1 COnftitutis in præfentia noftra Archiepifcopo, & M. Canonico Surrentin. dum ipfe illum de fimoniæ crimine deferret: & infrà. Cæterùm quoniam à principio proteftatus eft præfatus M. ipfius Archiepifcopi confanguineos, multa impedimenta per fuam potentiam præftitiffe, quominus probationum copiam in noftra præfentia fecum haberet, cùm quofdam induxerint ad jurandum, ne adverfus Archiepifcopum aliquid dicerent, & alios minis & terroribus à teftimonio perhibendo arcere nitantur: Nos ex officio noftro fuper hoc providere volentes, mandamus, ut generalem feras excommunicationis fententiam in omnes, qui impedimentum aliquod ipfi M. præftare præfumpferint in teftibus producendis. Illos autem quos (ut dictum eft) juraffe conftiterit, quòd contra Archiepifcopum nihil dicerent, denunties juramento hujufmodi non teneri. Si quis autem de confanguineis dicti Archiepifcopi aliquem de teftibus præfumpferit impedire (quia verifimile non videtur, ut eo invito talia fierent, & ob hoc non caret fcrupulo focietatis occultæ, eò quòd fi voluerit, potuerit prohibere: cùm fecundùm legitimas Sanctiones, iniquam oftendant fe caufam fovere; & experiri debeat judicis auctoritatem elufam, qui defenfionis copiam fubtrahit adverfario) eumdem Archiepifcopum ab officio Pontificali fufpendas, & facias manere fufpenfum, donec illum fecerit à tali præfumptione ceffare.

SUMMARIUM.

1 *IN teftibus producendis partem impedientes excommunicari poffunt.*
2 *Confanguinei fi impediant teftes actoris punitur reus, de cuius voluntate hoc fieri præfumitur, & num. 5.*
3 *Iuramentum de non teftificando contra aliquem, non eft*
4 *Veritatem in iudiciis occultare eft mortale peccatum, obligatorium, & cur, & num. feqq.*
6 *Delictum confanguinei, amici, vel famuli præfumitur commiffum de voluntate illius, in cuius commodum refultat.*
Dummodo habeat caufam continuam, feu fucceffivam; fecus fi delictum fit momentaneum, num. 8.
7 *Domeftici præfumuntur non facere, nifi quod placet maiori fuo.*
9 *Hæc tamẽ præfumptio admittit probationem in contrariũ.*

1 COnftitutis, il primo. Excommunicari poffunt qui partem impediunt in teftibus producendis. Hoc primo, & denunciandi funt teftes non teneri juramento de
2 veritate tacenda. Hoc fecundo, & fi confanguinei impediunt teftes actoris, punitur reus, de cujus voluntate hoc fieri præfumitur. Hoc dicit tertiò fecundùm Joan. Andr. & alios poft eum. Secunda pars ibi, *Illos*. Tertia ibi, *Si quis autem*.

3 Nota primò ibi, *Iuramento huiufmodi non teneri*, juramentum de teftimonio contra aliquem non perhibendo non effe obligatorium, & denunciandum effe teftem hujufmodi juramento minimè teneri, Butr. *hic in 2. notab.* Abbas *num.* 2. Joan. Andr. & omnes *in Summ. textus*: & ita hic eft cafus apertus contra opinionem Laurentii, qui dicebat teftem jurejurando adftrictum à parte ad non teftificandum contra ipfam, teneri juramentum fuum fervare, nec effe cogendum deponere fuper negotio principali, fed tantummodò fuper coactione, ut notatur *in cap. Pervenit, il primo*, in gloffa *in verb. Commentum infrà de teftibus cogen.* Sed hoc expreffè reprobatur hìc, & concordat *cap. Intimavit fuprà eodem, & cap. Olim*, ubi de hoc, *infrà de accufat.* Ratio eft, quia licèt in criminalibus teftes non compellantur, *cap. Dilectorum*, & ibi gloffa magna, & DD. *de teft. cogen.* tamen non poffunt fe juramento ad-
4 ftringere ad teftimonium non ferendum, fecundùm Abb. *hic num.* 2. hujufmodi enim juramentum eft illicitum, ac temerarium, nec fervari poteft fine interitu falutis æternæ, quia in judiciis veritatem occultare eft culpa lethalis, *cap. Quifquis 11. qu. 3. cap. 1. infrà de crimin. falf.* & Reipublicæ intereft peccata nocentium effe nota, *l. Eum qui, ff. de iniur. cap. Vt fama, de fentent. excommun.* quas rationes adducit gloff. *ult. in dicto cap. Intimavit fuprà eodem, & in dict. cap. Olim in ver. De tacenda veritate.* Item gloff. *hic in ver. Non teneri*, Hoftienf. *num.* 1. Abb. *d. num.* 2. & idem Abb. *in dict. cap. Pervenit in 1. notab. de teft. cogen.* & Felin. *in d. c. Intimavit in 1. notab. fuprà eodem.*

Secundò nota, quia verifimile non videtur præfumptio- 5
nem effe contra accufatum, fi ejus confanguinei accufatorem impediant in teftibus producendis: & ita hic eft cafus fecundùm Abb. Antiq. *in princip.* Joan. Andr. & omnes *in Summ. textus*. Propterea enim ifte Archiepifcopus jubetur fufpendi ab officio Pontificali, quia id factum præfu-
mitur de illius voluntate, nec caret fcrupulo focietatis oc- 6
cultæ, ut in littera; & hinc generaliter collige delictum commiffum à confanguineo, vel amico, aut famulo in dubio præfumi perpetratum de voluntate ipfius confanguinei, amici, vel Domini, in cujus commodum, feu utilitatem refultat: præfumitur enim contra ipfum, ex quo potuit prohibere, & non prohibuit; & ideò eft puniendus, ut in textu, & notant gloff. *in ver. Verifimile*, Hoftienf. *num.* 4. Butr. *in 3. notab.* Anchar. *num.* 6. & Abb. *in*
ultim. notab. Nam ut inquit Baldus *num.* 2. præfumitur quòd 7
illi de domo non faciant nifi illud, quod placet majori ip-
forum. Verùm Abbas *hic num.* 2. hoc intelligit, & benè, 8
dummodò impedimentum, & delictum habeat caufam continuam, feu fucceffivam, prout in cafu hujus Decretalis; fecus verò fi delictum fit momentaneum; & ita intelligit *cap. Quia præfulatus 1. qu. 4.* & hanc declarationem Abbatis fequitur Barbofa *in l. Si mora num. 42. ff. folut. matrim.*

Hæc tamen præfumptio, quæ refultat ex delicto dome- 9
ftici, non eft juris, & de jure, fed juris tantùm; ideò admittit probationem in contrarium, ut hic notat gloff. *in ver. Verifimile*, & Bald. *num.* 2.

In textu ibi, *Iniquam oftendant fe caufam fovere*, An fubtrahens adverfario copiam probationum perdat litem, & habeatur pro convicto, & qua pœna pro fubtractione ipfa fit puniendus, fcripfi latiffimè in quæftione facti *in dicto cap. Pervenit, in tertia quæft. de teftib. cogen.* ubi plenè videas.

DE

DE TESTIBUS ET ATTESTATIONIBUS.

Honorius III. Præpoſito, & Magiſtro G. & R. Laudun̄. Canonicis.

CAPUT I.

PRæſentata nobis Sueſſionen̄. Archidiaconi petitio continebat, quòd cùm inter R. quondam prædeceſſorem ſuum ex una parte, & Capitulum ſancti Petri Sueſſion̄. ex altera, ſuper juriſdictione, quam idem Archidiaconus ſe in dicta Eccleſia ratione Archidiaconatus proponebat habere, quæſtio verteretur; tandem Cancellarium Pariſien̄. & magiſtros R. Remen̄. & P. Briton̄. Canonicos ſuper hoc arbitros elegerunt: qui cùm ſuſcepto arbitrio adeò in negotio proceſſiſſent, quòd productis teſtibus, & depoſitionibus publicatis, receptiſque allegationibus utrorumque, & actis omnibus redactis in ſcriptis, ſigillorum ſuorum impreſſione ſignatis, arbitrium proferre deberent, unus ipſorum viam fuit univerſæ carnis ingreſſus, & alius in Archiepiſcopum Ebredunen̄. aſſumptus, qui diſtat per duodecim dietas, & ampliùs ab eiſdem. Unde cùm prædicto R. ſolo, minimè arbitrari valente, videatur arbitrium expiraſſe. Diſcretioni veſtræ mandamus, quatenus cauſam juxta hujuſmodi acta ſine debito terminetis, optione Capitulo reſervata, ut vel recipiant depoſitiones eorum, qui ſuperſunt productorum teſtium, contra eos: vel eas reſpuentes conſentiant, ut iidem teſtes admittantur iterùm; ſalvo jure quod in utroque caſu eidem Capitulo competit, tam in perſonas teſtium, quàm in dicta.

S V M M A R I V M.

1 *IVriſdictio expirat, ſi iudex recedat à loco, in quo debet iudicare, & transferat ſe ad locum, in quo tenetur reſidere, & num.6. & 11.*

2 *Collatio beneficii facta à Vicario Epiſcopali poſteaquam à diœceſi, ubi erat Vicarius, abſceſſit, & ad locum ſui Canonicatus ſe contulit, an valeat, & n. ſeqq.uſq. in fin.*

3 *Domicilium ut contrahatur, requiritur animus perpetuo habitandi.*

4 *Animus perpetuò habitandi quando præſumatur.*

5 *Domicilii translatio ex quibus probetur.*

7 *Domicilium Clerici facile præſumitur in loco beneficii reſidentiam requirentis.*

8 *Ad domicilium contrahendum an ſufficiat ſola animi declaratio ſine alia probatione.*

9 *Procurator alium ſubſtituens non remanet amplius procurator.*

10 *Vicarius egrediendo locum Vicariatus animo non redeundi, cenſetur officio renuntiare.*

Si Legatus egrediatur Provinciam animo non redeundi an expiret munus legationis, ibid.

11 *Abſentia à loco cum obligatione alibi remanendi, morti æquiparatur.*

12 *Vicarius Epiſcopi habens ſpeciale mandatum ad conferendum beneficia, poteſt ea conferre etiam extra diœceſim.*

13 *Niſi per abſentiam extra diœceſim Vicariatus expiraverit.*

14 *Collatio beneficiorum non poteſt demandari ab Epiſcopo niſi Vicario Generali.*

15 *Beneficia conferendi facultas Vicario attributa non tranſit in Succeſſorem.*

PRæſentata. Summatur, & dividitur, ut per Joan. Andr.

1 In textu ibi, *In Archiepiſcopum Ebredunen. aſſumptus.* Nota juriſdictionem expirare, ſi judex recedat à loco, in quo debet judicare, & transferat ſe ad locum, in quo tenetur reſidere ratione beneficii ſibi collati, prout hic receſſit iſte arbiter electus in Archiepiſcopum, ut latiùs dicam infrà *num.* 1.

2 Ex quo infero ad quæſtionem, An collatio beneficii facta à Vicario Epiſcopali, ubi erat Vicarius, receſſit, & ad locum ſui Canonicatus ſe contulit, ſit valida, necne.

3 Contigit hic caſus in Vicario Epiſcopi Placentini, qui beneficium contulit poſteàquam receſſit è diœceſi Placentina, & migravit ad Eccleſiam alterius Epiſcopatus, in qua erat Canonicus. Et reſponſum eſt collationem eſſe nullam, quia conſtabat eum tranſtuliſſe domicilium ad locum Canonicatus, cùm haberet animum ibi perpetuò habitandi, ut requiritur ad contrahendum domicilium, *l. Cives, C. de incol. lib.* 10. Abb. *in cap. fin. num.* 8. *infrà de Paroch.* Felin. *in cap. Dilectus filius il ſecondo num.* 12. *in* 2. *limitat. verſ. Et hoc ſuprà de reſcript.* Tametſi enim talis animus ex 4
ſola habitatione non præſumatur, niſi fuerit decennalis, ut notat gloſſ. *unic. in l.* 1. *C. de incol. lib.* 10. Angel. *conſil.* 27. *Quidam Victor. num.* 2. Doctores *in d. cap. final. de Paroch.* Felin. *in d. cap. Dilectus filius num.* 11. *verſ. Primus caſus*, tamen brevis temporis habitatio ſufficit ad talem animum præſumendum, ſi cùm habitatione concurrant conjecturæ ſignificativæ domicilii, Abb. *loc. cit.* Marian. Socin. *in cap. fin. de foro compet. num.* 26. *verſ. Si vero habitatio*, Felin. *in d. cap. Dilectus filius num.* 11. *verſ. Secundus caſus*, quæ ſanè conjecturæ in caſu noſtro abundè concurrunt.

Primò quidem, quia receſſit de diœceſi cùm rebus ſuis: 5
quod demonſtrat animum domicilium transferendi, ut notat Bart. *in l. Domicilium num.* 1. *ff. Ad municipal. & in l. Aſſumptio*, §. *Iuriſprudentibus num.* 2. *eodem tit.* Abb. *in loc. ſupracit.* Marian. Socin. *in d. cap. fin. in* 5. *principali quæſtione num.* 54.

Secundò, quia tranſtulit ſe ad locum valdè diſtantem à 6
diœceſi Placentina, quod magnoperè confert ad judicandum quem non habere animum revertendi, *arg. huius cap.*

Tertiò, quia Vicarius obtinet in loco, ad quem profe- 7
ctus eſt beneficium obligans ad reſidentiam; unde præſumitur ibi manſiſſe animo perpetuò habitandi: nam jura valdè prona ſunt ad præſumendum domicilium Clerici in loco beneficii reſidentiam requirentis, ſecundum Innoc. & alios *in cap. Ex ore de privil.* Felin. *in d. cap. Dilectus filius num.* 2. *in* 2. *concluſ.* Socin. *in d. cap. fin. in* 4. *principali quæſt. in ſecundo membro principali num.* 22. Cùm enim Clericus in tali beneficio ad reſidentiam teneatur, niſi præſumeretur ibi velle habitare, eſſet præſumere culpam, & delictum, contra *l. Merito, ff. pro ſoc.* & quamvis hìc Vicarius jam viſus ſit neglexiſſe reſidentiam quo tempore Vicariatum exercuit, cùm tamen poſteà reſipiſcens, de ea diœceſi receſſerit, & ad locum beneficii ſe contulerit: utique præſumendus eſt potiùs voluiſſe ſatisfacere obligationi reſidentiæ neceſſariæ, quàm muneri Vicariatus dependenti à mera voluntate, *arg. l.* 3. 4. *& l. Si quid ex famoſa, ff. de ſolut.* præſertim quia quantò diutius aberrat à reſidentia, tantò graviores pœnas incurrebat ex Decreto Concilii Tridentini *cap.* 12. *ſeſſ.* 24.

Quartò, cùm hìc Vicarius ad locum beneficii reverſus 8
declaraverit ſe nolle redire ad diœceſim Placentinam, ceſſat omnis difficultas: nam in hac materia ſola declaratio ſufficit ad animi probationem abſque alia exceptione temporis, Abb. *in d. cap. final. de Paroch. in fin.* Felin. *in d. cap. Dilectus filius num.* 12. *verſ. Secundus caſus*. Quòd ſine dubio procedit, quoties cùm declaratione concurrit etiam habitatio declarantis, ut in caſu noſtro, ſecundùm Marian. Socin. qui ita conciliat opiniones *in d. cap. final. de foro compet. in* 6. *principali quæſt. num.* 25.

Quintò, quia numquam eſt reverſus: unde præſumitur

similiter non oriatur ex complexu non conjugali inter fide-
les, itaut quoad eos, qui Constitutionibus Canonicis ar-
ctantur, impediat matrimonium contrahendum, & diri-
mat contractum, ut per Joan. Andr. *in eod. cap. Gaudea-*
12 *mus num.* 3. *vers. Patet à contrario*. Ad hæc affinitas, cùm
& ipsa sit quid naturale secundùm D. Thomam *in 4. dist.* 41.
qu. 1. *art.* 1. *qu.* 1. oritur etiam ex copula illicita, & dirimit
matrimonium posteà contractum, *cap. Quædam* 32. *qu.* 7. *&*
toto tit. de eo qui cognov. consang. uxor. suæ, etiam de jure civili
dict. l. Et nihil, ff. de rit. nupt. Et fuit opinio Azonis, ut not.
in l. Non facilè in princ. in gloss. *in ver. Per nuptias, ff. de grad.*
& affin. Et hodie restricta est ad primum, & secundum
gradum ex Concilio Tridentino *cap.* 4. *sess.* 24. *de refor. ma-*
trim. Quinimò affinitas oritur etiam ex matrimonio con-
summato inter infideles, ut constat *ex cap. final. de divort.*
ubi Infidelibus ad fidem conversis præcipitur ne ducant in
uxorem relictam fratris sui, quod certè Ecclesia non præ-
ciperet, nisi vinculum aliquod naturale inter eos ex hu-
jusmodi copula oriretur, quidquid contra scripserit Hen-
riq. *lib.* 11. *cap.* 3. *num.* 5. cui opponitur S. Thomas *in* 4. *dist.*
41. *qu. unic. art.* 1. *qu.* 1. Durand. *ib. d. qu.* 1. *num.* 7. Palud. *qu.* 1.
art. 1. *num.* 10. *conclus.* 2. Sot. *qu. ult. art.* 1. & S. Antonin. *in*
3. *part. Summ. tit.* 1. *cap.* 11. *in fin.* Ergo multò magis ex pro-
pagatione carnis ex illicita copula provenienti; oritur con-
sanguinitas iisdem dirimens matrimonium, quia ut inquit
D. Thomas *ubi suprà*, consanguinitas est fortius vinculum,
quàm affinitas.

13 Quibus demum accedit, quod ut spurii non habeantur
pro filiis, & consanguineis, introductum est in detesta-
tionem criminis, cùm non mereantur tales appellari, Au-
then. *Si qua illustris, C. ad Orfician. & cap. unic.* 35. *qu.* 7. Abb.
dict. cons. 50. *in princip. lib.* 2. Quod si eis liceret matrimonio
copulari cum descendentibus ab eodem stipite, essent me-
lioris conditionis, quàm nati ex legitimo matrimonio,
cùm tamen oppositum potius esse debeat, ut per Alexan.
14 *cons.* 60. *Visa legitim. num.* 7. *lib.* 2. ubi dicit dispositionem
legis, vel statuti disponentis aliquid contra filios legitimos,
multò magis habere locum in spuriis; Secus autem si con-
ferat aliquod beneficium filiis, quia intelligitur de legitimis
tantùm. Ex contrario autem parentes redderentur procli-
viores ad hujusmodi crimina perpetranda, & inducta ad
unum finem operarentur contrarium contra regul. *Lega-*
tum inutiliter, ff. de adimen. legat. cum vulgar.

15 Unde filios spurios etiam natos ex Sacerdote, vel Mona-
cho, qui dicuntur nefarii, & patrem demonstrare non pos-
sunt, quoad effectum matrimonii esse consanguineos, &
affines, tradit notabiliter Bart. *in l.* 1. *num.* 4. *ff. de accusat.* per
notata *in l. Nec facilè, §. Affines, ff. de grad. & affinib.* & se-
quuntur Ruin. *d. cons.* 9. *num.* 2. *lib.* 4. Gratian. *cons.* 145. *n.* 9.
lib. 2. Capra *cons.* 108.

Atque ita non obstat, quod si Antonella est filia Joannis
Antonii Presbyteri, & consequenter nata coitu damna-
to, non dicatur conjuncta patri, nec ejus lineæ pa-
ternæ.

16 Siquidem hæc objectio diluitur, quia natus ex damna-
to coitu, sed ex patre certo illa certitudine, quæ potest
haberi de patre secundùm ea, quæ notat Bald. *in l. Prius,*
C. qui accus. non poss. num. 34. non reputatur cognatus pa-
tris quoad effectus civiles tantùm; Et ideò illi non suc-
cedit, nec ei à patre, vel patris consanguineis succeditur.
Et in hunc sensum accipiendi sunt DD. in contrarium ci-
tati, & probatur *in cap.* 1. 35. *qu.* 7. *in vers. Non deputentur*
filii, id est nullo parentibus jure succedant. Et ibi notat
Turrecrem. *num.* 4. At verò quoad naturale vinculum, &
jura sanguinis, quæ deleri non possunt, ut in reg. *Digesto-*
rum iura sanguinis. Filii spurii non secus, ac legitimi
sunt verè consanguinei, & agnati patris, nempè quia
æqualiter omnes ex illius carne, & sanguine propagan-
17 tur, ut ostensum est supra. Et ita declarat Ruin. *con-*
sil. 9. *num.* 4. *vers. Nec obstat libro* 4. ubi dicit non obsta-
re, *leg. Si spurius, ff. Unde Cognati*, quia quantum ad ef-
fectum succedendi verum est quod spurius ex parte patris
non habet cognationem, sed cognatio adest cum illo in
substantia, & jus sanguinis durat, quod tolli non potest
cum sit de jure naturali. Et infrà *num.* 6. ait spurium di-
ci cognatum cognatione naturali, quamvis ex parte
patris talis cognatio non habeat effectum successionis. Et
idem fusiùs explicat paulò post *num.* 8. *vers. Ad hoc res-*
pondetur. Cùm autem matrimonium sit de jure naturæ, 18
Ecclesia in impedimentis constituendis magis respexit ad
jus naturale, quàm ad civile; & non solùm ad id, quod
licet secundùm leges, sed etiam quod decet secundùm
honestatem, *leg. Semper, ff. de ritu nupt.* & declarat Ho- 19
stiens. *in dict. tit. de consang. & affinit.* Facit quod notat Fe-
lin. *in cap. In præsentia num.* 23. *de probat.* ubi ait appella-
tione filiorum venire etiam naturales, quando versamur
in materia, in qua verba sonant in nomen potius natura-
le, quàm civile. Quod habere locum etiam in natis ex
prohibito complexu, tradit Bald. *in dict. leg. Prius num.* 23.
Cod. Qui accus. non poss. & Alex. *cons.* 144. *Viso statuto per*
totum lib. 7. & Ruin. *dict. cons.* 9. *num.* 8. *lib.* 4.

Nec adversatur Bald. in contrarium citatus *in d. l. Prius*
num. 33. quia loquitur in filiis illis vulgò conceptis, quo-
rum pater ignoratur; hi enim solùm ex accidenti non
veniunt filiorum appellatione, ut mox dicemus *num.* 22.

Hinc filia spuria etiam nefaria admittitur ad vindican- 20
dam necem parentum, ut concludit Bartol. *in dict. leg. Prius*
num. 3. *Cod. de accus.* quia naturalis dolor eam impellit, ut
inquit Bald. *in dict. leg. Prius num.* 33. *circa finem, C. qui*
accus. non poss. Hinc etiam, quamvis natis ex coitu repro- 21
bato jura civilia denegent alimenta, ut in Authen. *Ex*
complexu, Cod. de incest. nupt. tamen secus est de æquitate
Canonica, quæ vigorem sumit à jure naturali, *cap. Cum*
haberet in fine, & ibi gloss. *final. ad fin. de eo qui duxit in*
matrim. Abb. *cons.* 50. *in princip. lib.* 2.

Ad secundum respondetur: Quamvis vulgò quæsitus 22
possit contrahere cum omnibus, id tamen ex accidenti
contingit, non quia deficiat jus, sed probatio, ut per Ho-
stiens. *in Summ. in tit. qui filii sint legit. §. An inter utramque:*
nam etiam ipse vulgò quæsitus potest probari esse filius ali-
cujus ex eis, qui tempore conceptionis cum matre rem
habebant, ut fatetur Bald. *in dict. leg. Prius num.* 14. ita
intelligens *cap. Michael, de fil. Presbyt.* & admittit etiam
Hostiens. *in dict. §. An inter utrumque propè fin.* Hoc au- 23
tem casu satis probatum est Antonellam esse filiam Joan-
nis Antonii, primò per assertionem matris, *leg. Matrem,*
Cod. de probat. secundò per tractatum Joan. Antonii, qui
eam domi aluit, & matrimonio copulavit, qui probat
filiationem etiam non nati ab uxore, ut per Felin. *hic nu-*
mer. 3. Imò solùm tractatum sufficere sentit Felinus post 24
alios *num.* 12. & tradunt in terminis nostris Innocent.
Hostiens. & Henric. Boich. *in cap. Per tuas, qui fil. sint legit.*
ubi volunt, ut si certum sit Sacerdotem peccasse cum
muliere, & posteà filium, qui ex ea natus est, & ab ea
nutritus, vel filium nominasse, vel alias ut filium tractas-
se, verè præsumere debeamus esse filium illius. Quæ sa-
nè omnia in hoc casu concurrunt. Nec obstat quod pos-
sit probari contrarium, ut per gloss. *in dict. cap. Michael,*
in ver. Constiterit, & DD. hic, *& in dict. cap. Per tuas,*
qui filii sint legit. Et quod oppositum hic probatum videa-
tur per famam viciniæ, in qua à multis hic filius aliis duo-
bus viris adscribebatur: nam respondetur solam famam 25
non inducere probationem filiationis, ut hìc per Felin.
num. 15. Præterea non est probata hujusmodi fama cum 26
suis requisitis. Et in specie testes deponunt se audivisse à
multis, non autem à majori parte populi, seu per ver-
bum, *communiter*, prout requiritur, Verall. *dec.* 210. *par.* 2.
Regulare enim est, ut in teste indefinita non æquipolleat
universali, ut per DD. *in cap. Auditis, de præscript.* Et
tradit Rota in his terminis *in causa Parmen. Status* 26.
Martii 1618. coram Sacrato in vers. *Quoad tertium genus*
probationis. Insuper à multis hæc dicebatur esse filia Joan-
nis Antonii: atque ita hi rumores contrarii invicem
conquassantur, ut patet in hoc cap. & per Rotam in præ-
dict. decis. Quamobrem cum Hostiens. *in dict. §. Ac inter*
utrumque, sentiat prohiberi matrimonium vulgò concepti,
si sit fama quod maritus sit filius patris sponsæ, & conju-
ges id confiteantur, alioquin suæ conscientiæ esse relin-
quendos; videtur etiam hoc casu matrimonium prohibe-
ri, in quo licèt fama non benè probetur, tamen constat
denominatione, confessione parentum, & tractatu. Et 27
de hoc videtur casus in hoc cap. ubi quidam R. qui præsu-
mebatur filius T. Tiburtini ex concubina susceptus propter
illorum nominationem, & tractatum non potest habere
in uxorem neptem ejusdem *l. Unde*, ibi gloss. *in ver. Con-*
sobrinus, notat ex consanguinitate præsumptivè probata
dissol-

dissolvi matrimonium, & sequuntur Hostiens. *num.* 3. Joan. Andr. *in fin.* & Cardin. *in* 1. *notab.* & alii communiter. Quod multò faciliùs procedit hoc casu, in quo agitur de matrimonio contrahendo: nam præsumptio consanguinitatis licèt non semper dirimat contractum, tamen impedit contrahendum, *cap. Licèt in fin. de test. cap. Super eo, de eo qui cogn. consang.* Hostiens. & Joan. Andr. *ubi suprà*. Ideòque nullo pacto videtur mandandum Episcopo, ut declaret hos posse matrimonialiter copulari, præsertim cùm etiam aliis modis possit lux afferri veritati, si Episcopus rem diligenter indagaverit.

DE TESTIBUS ET ATTESTATIONIBUS.

Gregorius Joanni Defensori eunti in Hispaniam.

C A P U T II.

IN nomine Domini: & infrà. Quod autem dicit Episcopus, quia se absente, etiam vilissimi sint testes exhibiti nullius momenti, lege noscendum est constitutionis novellæ, quæ de testibus loquitur in hæc verba: Ne posteà objiciatur eis, quòd per unam partem gesta [& confecta] sunt, oportet ut testimonia dentur, illo admonito à judice, aut defensore venire & audire testes. Si verò noluerit venire; & non ex inevitabili quadam necessitate venire non possit: Sancimus hujusmodi testimonia ita valere, tamquam si non ex una parte consisterent, sed etiam ipso præsente facta fuissent. Ecce admonendus est semper adversarius, ut ad audiendos testes veniat: quod, quia hìc omissum est, necesse est, ut quod contra legem actum est, non habeat firmitatem.

S V M M A R I V M.

1 *TEstium receptio contra non citatum est nulla, & num.* 18.
2 *Invocatio nominis Domini præmittenda est in actionibus nostris.*
3 *Item in arduis, perpetuisque instrumentis, & n.* 7.
4 *Item in sententia.*
5 *Invocatio nominis Domini qualiter sit facienda.*
7 *Potest fieri à Notario Christiano etiam in contractibus Judæorum.*
7 *An sit de substantia Instrumenti.*
8 *Facta à Notario in principio Prothocolli trahitur ad omnia instrumenta in eo comprehensa.*
9 *Invocatio nominis Mahometi in terris Christianorum fieri non debet publicè etiam à Saracenis.*
10 *Privatim an sit eis prohibita.*
11 *Citari debet pars in receptione testium, ut audiat illos iurantes, non autem deponentes, & num. seqq.*
12 *Testes secreto, & singillatim sunt examinandi.*
13 *Citatio ad videndum committi Notario iuramenta testium non suffragatur, nisi etiam dicatur ad videndum iurare.*
14 *Et hic defectus est insanabilis.*
15 *Testium depositiones si pars audierit, non poterit posteà super iisdem capitulis testes producere.*
16 *Si citetur Dominus, & non procurator, vel unus ex duobus procuratoribus in solidum, an valeant attestationes.*
19 *Testes examinati parte non citata, an sufficiant pro mandato de manutenendo, & num. seqq. usque ad num.* 48.
20 *Probatio plena non requiritur in summariissimo possessorio.*
21 *Sed sufficit summaria, levis, & qualis qualis.*
22 *Item sufficit fides extraiudicialis, si concurrant adminicula.*
23 *Et admitti solent etiam præsumptiones.*
24 *In possessorio summariissimo agitur de modico, & reparabili præiudicio.*
25 *Possessorium summariissimum est præparatorium possessorii pleni, ad quod se habet, sicut plenum possessorium ad petitorium.*
26 *Manutentio datur ne partes veniant ad arma, & ut sciatur quis sit actor, & quis reus.*
27 *Est remedium summarissimum, & momentaneum.*
28 *Et interim appellatur.*
29 *Testes recepti sine citatione, partis præsumptionem faciunt.*
30 *Item faciunt indicium.*
Prosp. Fagnan. in II. Lib. Decretal.
Sed contra, num. 34.
31 *Faciunt saltem adminiculum, & num.* 35.
Fallit, num. 45.
32 *Et sufficiunt pro mandato de manutenendo ex multorum sententia.*
Sed alii contrà, num. 36.
33 *Probatio saltem semiplena requiritur ex stylo Rotæ in iudicio manutentionis.*
34 *Verba*, nullius momenti, *excludunt iudicium quantumcunque leve.*
35 *Adminicula sola non sufficiunt ad obtinendam manutentionem, cum non sint probationes, sed auxilia probationum, & num.* 37.
38 *Testes examinati ad perpetuam rei memoriam sine citatione partis non probant etiam in iudicio manutentionis.*
39 *Testes recepti ante litis contestationem regulariter non probant, nec faciunt indicium.*
40 *Testes recepti citato procuratore non habente mandatum, vel minus sufficiens, non probant etiam in summariissimo.*
41 *Mandati defectus includit etiam defectum citationis quoad ipsum principalem.*
42 *Et gesta cum falso procuratore sunt ipso iure nulla.*
43 *Mandati defectus à signatura Papæ sanari non solet, neque ex stylo Rotæ, etiam refectis expensis.*
44 *Testes examinati coram iudice incompetenti fidem non faciunt etiam in summariissimo possessorio.*
45 *Nec ullum faciunt adminiculum si cum defectu iurisdictionis concurrant defectus citationis, & iuramenti.*
46 *Testes non iurati, & recepti parte non citata æquiparantur.*
47 *Nullitates solas ex defectu citationis, iurisdictionis, & mandati in Vrbe, & in Statu Ecclesiastico iudices debent attendere, & aliis reiectis ad causarum expeditionem procedere.*
48 *Testium receptio, an valeat si citatus ob inevitabilem necessitatem comparere potuit, & num. seqq. usque in finem.*
49 *Impeditus ex iusta causa non potest dici contumax.*
50 *Impedimentum citati notum iudici, reddit ipso iure nullam sententiam tam diffinitivam, quàm interlocutoriam, qualis est receptio testium.*
Secus si iudex impedimentum ignorabat, quia tenet processus ipso iure, sed debet retractari, num. 54.
51 *Citatus ad domum, qui non comparuit allegans se citationem ignorasse audiri debet ad opponendum in personas testium, licèt non servaverit formam* c. Præsentium, *infra eodem, & num.* 53.

52 *Testes recepti contra citatum legitimè impeditum faciunt saltem indicium.*

54 *Impeditus citari debet, ut saltem compareat per procuratorem, nisi esset causa nimis gravis.*

1 IN *Nomine Domini*. Nulla est receptio testium facta
contra non citatum. Hoc dicit, secundùm Abb. Antiq.
& omnes post eum. Dividitur in tres partes, Nam primò
ponit dictum. Secundò probat per legem, Tertiò con-
cludit. Secunda ibi, *ne posteà*. Tertia ibi, *ecce*,
2 Nota primò ex principio litteræ, in actionibus nostris
præmittendam esse invocationem nominis Domini, ut
hic, *& in cap. In nomine Domini* 23. *distin.* Nam ut legitur
in cap. Non liceat 26. *quæst.* 5. & habetur originaliter ad Co-
lossen. 3. *Omne quodcunque facitis in verbo, aut in opere,
omnia in nomine Domini Nostri Iesu Christi facite, gratias
agentes Deo, & Patri per ipsum*, concordat. 1. ad Corinth,
10. & Act. 17. ut *cap. Non observetis 26. qu. ult.* Omnia
enim rectè, & competenter geruntur, si principium sit
decens, & amabile Deo, ut in Auth. *Quomod. oport. Episc.
circa princip.* & ubi Christus non est fundamentum, nul-
lius boni operis superest ædificium, *cap. Cum Paulus* 1. *qu.* 1,
Hinc Imperator in sui initio invocat nomen Domini di-
cens, *Deo nobis auxilium prebente, &c. leg. Deo nobis*,
3 *Cod. de Episcop. & Cleric.* & Instrumentum inchoetur au-
thore Deo, ut dicit text. in Authen. *Vt præpon. nom. Imper.*
§. 1. Unde hæc invocatio semper præmittenda est in ar-
4 duis, perpetuisque instrumentis, In minoribus autem,
& intra tempus breve duraturis, & in publicationibus a-
ctorum judicialium, nisi sit sententia diffinitiva, non est
jus eam omitti inchoando sic instrumentum, Anno Do-
mini, &c. ut inquit Speculat. *in tit. de Instrum. edit. §. Brevi-
ter num.* 2. & quod in principio sententiæ imprimendum
sit nomen Domini, est textus *in cap. Veritatis suprà de dol.
& contum.* & notat Gemin. *in cap. Prætor hoc num.* 2. 32. *dist.*
5 Nec est jus an dicatur: In nomine Domini, ut hic; an
in nomine Domini Nostri Jesu Christi, ut *l. In nomine Do-
mini, C. de offic. Præfect. Prætor.* Apluric. vel in nomine Pa-
tris, & Filii, & Spiritus sancti, ut *cap. In nomine Patris
73. distin.* secundùm Specul. *ubi suprà*, vel in nomine san-
ctæ, & individuæ Trinitatis, ut notat Petrus de Unzola
*in sua Pract. Artis Notariatus in 3. part. num. 17. inter tra-
6 ctat. comm. tomo 11. pag.* 179. Et potest fieri hæc invocatio à
Notario Christiano etiam in contractibus Judæorum, ut
tenent Bart. & Alexand, *in prima Constitutione Digestorum*,
7 *& in prima Constitutione Codicis*. Communiter tamen
tenetur eam non esse de substantia instrumenti, nec inter
Judæos, ut notat Angel. in Authen. *Iusiurandum quod
præst. ab his*, §. 1. *col*, 2. nec inter Christianos, Felin. post
Abb. & alios *in cap.* 1, *num.* 2. *de fid. instrum.* & Jas. *in rubr.
de nov. oper. nunciat, num.* 7. Et quamvis ex consuetudine
hæc solemnitas effecta sit substantialis secundùm gloss. in
dicta Authen. *Vt præpon. nomen Imper. §. Vnde Sancimus in
ver. Auctore*, Felin. *loco citato*, Alexan. *in addit. ad Bart.
in leg.* 1. *in ver. Instrumentum, Cod. de novo, Cod. facien.*
tamen Bart. *in leg. Si quis ex argentariis*, §. *Si initium n.* 7.
8 *ff. de eden.* Sentit etiam stante hujusmodi consuetudine
ex omissione invocationis contractum non vitiari; Sub-
dit tamen ibi invocationem divini Nominis factam per
Notarium in principio Prothocolli trahi ad omnia instru-
menta comprehensa in libro instrumentorum. Quod no-
ta ad salvandum instrumentum, in quo hæc solemnitas
9 fuit prætermissa. Invocatio autem nominis Mahometti
fieri non debet etiam à Saracenis publicè in terris Christia-
10 norum, Clem. 1. *de Iudæis*. Sed privatim non prohibe-
tur, ut post Paul. de Eleazar. tenet ibi Cardin. *in* 5. *quæst.*
pleniùs Vitalin. *num.* 18. *& seqq.* licèt Zenzelin. contra,
cum quo simpliciter transit Petr. de Anchar, *num.* 4. *vers.
Sed an isti sint tolerandi*,
11 Secundò nota ibi, *venire, & audire testes*, & signa
practicam citationis in receptione testium: debet enim
pars citari, ut veniat, & audiat testes, ut est argumentum
hic secundùm Anton. de Butr. *in* 4. *notab.* Veruntamen hoc
non ita intelligat, ut pars audire debeat testes cùm deponunt
12 dictum suum. Hoc enim est falsum, cùm secretò, & sin-
gillatim sint examinandi, ut *cap. Venerabili infrà eodem, &
cap. Inquisitioni*, §. 1. *de accusat. & l. Nullum, Cod. de testibus*,
exemplo Danielis qui secretò examinavit senes accusantes
Susannam, & de falsitate convicit, Daniel. 13. Sed ita in-
telligas hanc litteram, ut pars venire debeat, & audire te-
stes jurantes, non autem deponentes, licèt publicatis atte-
stationibus possit etiam videre, & audire illorum deposi-
tiones, ut hic firmant gloss. *in verb. Audire*, Goffred. &
Innocen. *num.* 2, Qui supplent verbum testes, scilicet ju-
rantes, Hostiens. *num.* 3. *in ver. Testes*, Joan. Andr. *num.* 9.
Butr. *num.* 13. Aretin. *in* 4. *notab.* gloss. *in l. Sed & si quis in ver.
Attestationes, C. de testib.* gloss. *final. in* §. *Et hoc vero*, in Au-
then. *de Testibus, & in l. Si quando in ver. Noluerint, C. eod.
tit*, Specul. *in tit. de Teste*, §. *Nunc tractandum in princip.* Et
quamvis Joannes Theutonicus *in cap. In primis, in gloss. in
ver. Si eo præsente* 2. *quæst,* 1. dicat partem posse etiam exa-
mini interesse si velit: idque ob eam rationem, quia pars,
quæ novit causæ circumstantias meliùs interrogabit, &
Abb. Antiq. *hic num.* 1, affirmet in Montepessulano, & in
multis aliis partibus ad litteram observat, quod hìc dicitur,
ut scilicet pars citetur, ut veniat ad audiendas testium de-
positiones; tamen primum intellectum sequuntur omnes
hìc teste, Felin. *num.* 17. *in gloss. in ver. Iurantes*, & sic ser-
vatur de facto ubique, & benè; ideòque sic est tenendum,
ut formaliter inquit Specul. *loco citato*. Et de hac genera-
li consuetudine attestatur etiam gloss. *in dict. leg. Si quan-
do in ver. Solverunt, C. de testib.* Et ita etiam hunc textum
semper intellexit Rota, quæ properereà sæpissimè resol-
vit citationem ad videndum jurare testes esse necessariam
per hoc capitulum. Ad hoc ut examen sustineatur, Caputaq.
decis. 274. *num.* 3. *part.* 3. Rota *in recent. decis.* 219. *num.* 2.
part. 7. *& alibi passim*. Nec suffragatur citatio ad viden- 13
dum committi Notario juramenta testium, nisi etiam di-
catur ad videndum jurare, ut censuit *decis.* 259. *num.* 4.
part. 1, *recent.* & hunc defectum esse insanabilem dixit
decis, 18. *num.* 12. *in recent. part.* 7. Nec obstat contraria
ratio Joannis, quod interrogationes meliùs fiant per par-
tes. Quoniam ad hoc babemus remedium, ut interroga-
toria dentur in scriptis, ut *in cap.* 2. *hoc tit. lib.* 6. & sic ju-
dex plenè per seipsum inquirere poterit, ut notat Bartol.
Brixien. *in dict. cap. In primis in gloss. in verb. Si eo præsente in* 14
fin. 2. *quæst.* 1. Specul. *in dicto* §. *Nunc tractandum num.* 1. *vers.
Nec obstat*, & boc modo testes liberius deponent, ut hic
per Joan, Andr. *num.* 6. & Abb. *num.* 6. *in gloss. in ver. Au-
dire*.
Veruntamen si casu accideret, ut pars dicta testium au- 15
diret, non posset posteà super iisdem capitulis testes produ-
cere ob timorem subornationis, ut in Authen. *de Testib.*
§. *Qui vero, & cap. Vltra tertiam infrà eodem*, secundùm
gloss. præallegat. *in d. cap. In primis*, Innocent. *hic num.* 2.
Hostiens. *num.* 3. *in ver. Testes*, Joan. Andr, *num.* 9. Felin.
num. 17. *vers. Nec obstat*. Quod facit contra illos, qui stant
ad audiendum post cortinam, secundùm Bald. *hic num.* 2. &
Felin. *ubi suprà*.
Quid autem juris sit si citetur dominus, & non procu- 16
rator, qui contestatus est litem: Et quid si duo procurato-
res simul sint dati in solidum cum clausula, ut occupantis
conditio non fieret melior, quorum alter contestatus est li-
tem, & alter produxit testes, an valeant attestationes, plenè
hìc disputat Joan. Andr, *num.* 2. *&* 3. & post eum Butr. *n.* 8. 9.
& Imol. *num.* 7. *&* 8.
Tertiò nota ibi, *si non ex inevitabili necessitate*, atte- 17
stationes receptas absente citato non tenere, quando ex ju-
sta causa detentus comparere non potuit, ut hic probatur
evidenter per argumentum à contrario sensu: nam cùm
textus dicat testimonia valere contra citatum non compa-
rentem si non ex inevitabili necessitate venire non potuit:
ergo à contrario valent, si fuit impeditus comparere ob ine-
vitabilem necessitatem, & ita hanc litteram inducunt Abb.
hic num. 11. *vers. Sed in alio eam*, & Felin. *num.* 19. Sed hoc
pleniùs examinabitur infrà in gloss. *Inevitabili à nu.* 48. *us-
que in finem*.
Ultimò nota regulam, de qua suprà in Summario, vi- 18
delicet attestationes parte non citata esse nullas utroque ju-
re, & Cæsareo, & Pontificio, ut in Auth. *de Testib.* §. *Et
hæc vero collat.* 7. Cujus tenor refertur ad litteram in hac
Decretali, *l. Iudices, C. de fid. Instrum. l. Si quando, C. de testib.
cap. In primis* 2. *qu.* 1. *& cap. Charta* 3. *qu.* 9. *cap.* 1. *de caus. pos-
sess. & propriet. c. Inter quatuor, de maior. & obed.* & hoc pro
regula constituunt hic gloss. *in ver. Admonendi*, Innocen. *n.* 2.
Hostiens. *num.* 3. Abb. Antiq. Joan. Andr. & reliqui omnes *in
Summario textus*, & Felin. *num.* 3. ubi ex mente Docto-
rum ad eamdem regulam ponit quinque declarationes,

& qua-

& quatuordecim limitationes, quas per te videas usque ad
num. 17.
19 QUÆRO, ultra alios an testes examinati parte non
citata fidem faciant in summariissimo possessorio; adeò-
ut vigore talis examinis Judex concedere possit, aut debeat
mandatum de manutenendo.
20 Ad partem affirmativam facit, quia in hoc judicio
summariissimo non requiritur plena probatio, *l. In lege A-*
quilia, la prima, ibi, *re summatim exposita ad suspicionem*
judicem adducant, ff. ad leg. Aquil. leg. 3. *§. Causa, ff. de*
Carbon. edict. leg. 3. *§. Sciendum, ff. ad exhiben.* & tradit
Raph. Cuman. *in leg.* 1. *§. fin. ff. de Prætor. stipul.* Natta
conf. 121. *In causa possessorii num.* 9. Rota apud Gregor. XV.
dec. 258. *num* 3. nec requiritur probatio exacta, Plot. *de*
in lit. iur. §. 3. *num.* 43. Mantic. *decis.* 172. *num.* 2. *quæ est*
decisio 152. *num.* 5. *part.* 4. *diversor.* Rota *in recent. decis.*
21 387. *num.* 2. *part.* 2. *sed sufficit Summaria d. l. In lege Aqui-*
lia, Paul. de Castr. *conf.* 3. *In causa qua vertitur nu.* 2. *vol.* 2.
item levis Greg. *d. dec.* 258. *n.* 3. Menoch. *de retin. possess. re-*
med. ult. num. 34. imò levior solet admitti Cardin. Seraphin.
decis. 8. *num.* 1. *& decis.* 190. *num.* 2. Rota *diversor. dec.* 665.
num. 4. *part.* 3. licèt corruptè ibi legatur plenior, *& in recent.*
decis. 214. *num.* 3. *part.* 1. Item admittitur probatio qualis
qualis, Menoch. *d. remed. ult. num.* 9. Rota apud Card. Ca-
22 valer. *decis.* 75. *num.* 4. Et propterea etiam fides extrajudi-
cialis in hoc judicio fidem facit, si concurrant adminicula,
ut censuit Rota *decis.* 323. *num.* 2. *post* 2. *vol. conf. Farinac. &*
in recent. decis. 122. *num.* 7. *par.* 1. *& in Salamantina stipen-*
diorum 3. *Decembris* 1607. coram Cardin. Lancelloto im-
pressa apud Modern. *in tract. mand. de manutenend. decis.* 97.
23 *num.* 3. Imò admitti solent etiam præsumptiones, Boccac. *in*
tract. de interdict. Uti possid. cap. 14. *num.* 24. Rota *divers. dec.*
373. *num.* 1. *par.* 1. *lib.* 3. *& dicta decis.* 323. *num.* 2.
24 Et est ratio, quia in manutentione agitur de modico, &
reparabili præjudicio, Cæs. de Grass. *decis.* 22. *aliàs* 2. *num* 4.
de restitut. in integr. Seraphin. *decis.* 292. *in princip.* Rota
25 *divers. decis.* 641. *num* 8. *part.* 1. Est enim hoc judicium præ-
paratorium judicii possessorii principalis, atque plenarii,
Bero. *conf.* 11. *nu.* 1. *lib.* 1. & habet se ad judicium principa-
le possessorium retinendæ, sicut se habet judicium proprie-
tatis, quod petitorium appellamus, ut declarat Paul. de
Castro *d. conf.* 3. & post alios Menoch. *de retinend. possess. re-*
med. ult. num. 7. & datur manutentio à judice, ne partes ve-
26 niant ad arma, *l. Quæsitum, ff. de usufr.* & ut sciatur quis sit
actor, & quis reus in judicio plenario, *§. Retinendæ instit.*
de interdict. l. Liberis, §. fin. ff. de liber. cau. Paul. de Castro *lo-*
co citato: & habetur expressè hæc practica secundum eum
in textu, & per Innocen. *in cap. Cum venissent infra de in-*
27 *stitut.* & propterea hoc judicium est summariissimum,
Rota *divers. dicta decis.* 641. *nu.* 8. *par.* 1. & momentaneum,
Cagnol. *in leg. In pari num.* 6. *ff. de regul. iur.* Contad. *de mo-*
mentan. possess. in rubr. num. 35. Cæs. de Grass. *dicta decis.* 22.
aliàs 2. *num.* 5. *de restitut. in integr.* & alicubi nuncupatur.
28 Interim Rota *in Tirasonen. Decimarum* coram Cardinali
Marquemontio impressa apud Marches. *de Commiss.*
par. 1. *fol.* 1262. *num.* 2. præcipuè in Hispania: sic enim
judex interloquitur. *Entre tanto que este pleyto se vee, y*
se determina diffinitivamentes in periuyzio del derecho de las
partes en possession, y propriedad, ut attestatur Covarr. *Pra-*
ctic. quæst. cap. 17. *in rubr. & num.* 2. Quibus itidem verbis
utuntur Neapolitani, teste Capyc. *decis.* 55. *col. ult. & de-*
cis. 189. *nu.* 11. Ad quod benè facit *d. cap. Cum venissent*, ibi,
possessione tuendum, donec, &c. de instit. Non igitur mirum
si in judicio manutentionis sufficiat qualis qualis levior,
& imperfecta probatio etiam ex præsumptionibus, ut di-
ctum est.
29 Testes autem recepti sine citatione partis utique præsum-
ptionem faciunt, ut notat Bart. post gloss. *in l. Res here-*
ditarias in princip. ff. de crimin. expil. heredit. Dec. *conf.* 559.
30 *In casu venerabilis num.* 8. & ex multorum sententia fa-
ciunt judicium Alexand. *conf.* 147. *in princip. lib.* 6. Aym.
conf. 198. *in fin.* eamque pluribus tuetur Dec. *hic num.* 32.
31 ubi addentes littera C. citant multos concordantes: & sal-
tem negari non potest quin faciant adminiculum, ut per
Bart. *in leg. Admonendi num.* 41. *ff. de iureiuran.* & multo-
ties censuit Rota, Verall. *decis.* 206. *num.* 6. *lib.* 2. Seraphin.
decis. 525. *num.* 1. *& in recent. decis.* 342. *num* 7. *par.* 1. *& decis.*
560. *num.* 4. *par.* 2. & sæpè aliàs.
32 Et in terminis in hoc judicio summariissimo testes sine
citatione examinatos sufficere ad obtinendam manutentio-
nem, consuluerunt Roland. *conf.* 80. *nu.* 30. *vol.* 4. Cephal.
conf. 19. *in fin. vol.* 1. Neviz. *conf.* 86. *num.* 7. & contraria
opinio potest procedere in judicio plenario, non autem
in hoc summariissimo, prout eam limitat, & declarat Ma-
scard. *de probat. conf.* 1366. *num.* 9. *vol.* 3. & evidenter tenuis-
se Domini de Rota *in Bonon. Affictus* 4. *Iulii* 1629. coram
Cardinali Virili impressa apud Modernos, de manutentio-
ne *decis.* 269. *num.* 5. in hæc verba: *Et licet testes sint exami-*
nati sine citatione partis, tamen in hoc iudicio summariissimo
manutentionis, in quo leviores probationes sufficiunt, & etiam
unicus testis, videbantur admittendi. Allegant Neviz. Cæ-
phal. & Rolan. *loc. cit.*
Sed his non obstantibus contrariam opinionem puto ve- 33
riorem, & in praxi amplectendam: nam etsi judicio ma-
nutentionis sufficiat probatio levior imperfecta, & qualis
qualis secundùm ea, quæ fusè dicta sunt suprà à *num.* 20.
necessariò tamen requiritur aliquis gradus probationis,
vulg. *§. Retinendæ instit. de interdict.* & quidem ex stylo Ro-
tæ probatio debet esse saltem semiplena, ex notatis *in l.* 1. *in*
glossa in ver. Petitor, & ibi Raph. Cuman. *C. Quorum bonor.*
Rota *divers. decis.* 196. *num.* 6. *par.* 1. *& decis.* 375. *nu.* 1. *lib.* 3.
part. 3. *& in recent. decis.* 147. *num.* 1. *& decis.* 212. *sub num.* 1.
par. 2. Seraph. *decis.* 624. *in fin. decis.* 1113. *num.* 1. *& dec.* 1326.
num. 1. Cavaler. *decis.* 379. *num.* 3. & de hoc stylo Palatii atte-
statur Put. *decis.* 61. *lib.* 3. & Boccac. *de interdict. uti possid. cap.*
141. *num.* 22. Idem firmant Curtius Senior *in l. Admonendi*
num. 323. *vers. Secundo moveor, ff. de iureiur.* Alexan. *conf.* 103.
num. 3. *lib.* 7. Dec. *conf.* 56. *col.* 2. Neviz. *conf.* 80. *nu.* 11. Plot.
de in lit. iur. §. 3. *num.* 43. Menoch. *de retinen. possess. remed. ult.*
num. 34.
Testes autem examinati sine citatione partis tantùm ab- 34
est, ut semiplenam probationem constituant, ut nec fa-
ciant indicium quantumcunque leve, ut evidenter proba-
tur in hoc *cap. in princip.* ibi, *nullius momenti.* Pondera
enim verbum, *nullius*, quod est universale negativum, &
verbum, *momenti*, quod excludit indicium quantumvis
modicum: & ita apertissimè hic probari, affirmat Abb. *nu.*
14. & sequuntur Aretin. *in princ.* Felin. *num.* 3. & commu-
niter Doctores, Bart. *in l. Maritus num.* 3. *in fin. ff. de quæst.*
Alexan. *conf.* 179. *in causa col.* 3. *lib.* 2. Dec. sibi contrarius
conf. 54. *in causa num.* 1. Paris. *conf.* 83. *num.* 13. *lib.* 1. Ruin.
conf. 46. *num.* 2. *lib.* 4. Soccin. *conf.* 253. *col.* 2. *in princip. lib.* 2.
Guidopap. *decis.* 231. latè Rimin. Jun. *conf.* 213. *num.* 94. *cum*
seqq. Communem dicit Rolan. à Valle *conf.* 12. *num.* 36. *lib.* 3.
& magis communem Bursatt. *conf.* 20. *n.* 65. & alios quam-
plurimos citat Honded. *conf.* 101. *nu.* 11. & veriorem dicit
Crescent. *decis.* 264. *alias* 2. *de testibus.* Eamque ex professo
amplectitur, & communem dicit Rota *decis.* 554. *per totum*
part. 4. *divers.* Et quamvis faciant adminiculum secundùm 35
unam opinionem, quam sequutus est Bart. post glossam *in*
l. Res hæreditarias, ff. de crimin. expil. heredit. & alii su-
pracitati *num.* 31. tamen adminicula sola non sufficiunt,
quia non sunt probationes per se, sed auxilia probationum,
ut inquit Bald. *in cap. Cum causam num.* 10. *de probat.* Cu-
jus dictum sequuta est Rota *decis.* 18. *num.* 3. *par.* 2. *recent.*
Nec suffragantur, nisi præexistat aliquis gradus probationis,
cui conjungi possint, Rota *decis.* 558. *num.* 3. *& decis.* 768.
num. 1. *par.* 1. *recent.*
Consequens igitur est, ut ex attestationibus receptis par- 36
te non citata nullatenus decerni possit à judice mandatum
de manutenendo; & ita in terminis multoties resolvit
Rota, & in specie *in Hebrien. Beneficii* 4. *Decembris* 1602.
coram Cardinali Lancellotto impressa apud Moder. *in tract.*
mand. de manuten. decis. 4. *per totam*, ubi Rota dedit ma-
nutentionem uni ex collitigantibus, qui probaverat posses-
sionem instrumentalem de certo tempore, illamque dene-
gavit adversario, quia testes, quos produxerat ad proban-
dam suam anteriorem possessionem, fuerant nulliter exa-
minati, & propterea etiam in illo judicio manutentionis
non erant habendi in consideratione. Idemque resolvit in
Veronen. Iurium Parochialium 23. *Martii* 1629. coram Car-
dinali Virili impressa post dictum tractatum *decis.* 260. *nu.* 1.
& in Hispalen. Primitiarum 3. *Maii* 1622. coram Navar-
ro post eundem tract. *decis.* 268. *num.* 2. *& in Leod.en. Be-*
neficiorum coram Cardinali Lancellotto apud Marches. *de*
Comm. par. 1. *fol.* 959. & coram Gregor. XV. *decis.* 268. *nu.* 2.
& decis. 167. *num.* 7. *part.* 4. *diversor.* Idem in hac specie
firmant Ruin. *conf.* 28. *num.* 2. *lib.* 4. Boccac. *de interdict.*

uti possid. cap. 14. *nu.* 44. Scacc. *de appellat. cap.* 2. *qu.* 17. *limit.* 6.
memb. 2. *num.* 28. *circa fin.* Cujac. *controvers. forens. controvers.*
244. *num.* 10. Ex quibus puto ab hac opinione in judicando
recedendum non esse præcipuè in Curia ob Rotæ authori-
tatem, adnotata per Joan. Franc. Pavin. *in Prælud. Extra-
vag. Ioan. XXII. col.* 3. §. *Decisiones Rotæ*.
37 Non obstat præallegata decisio Rotæ in Bononien. Affi-
ctus coram Cardin. Virili. Quoniam dixit in hoc judicio
manutentionis videri admittendos testes examinatos sine
citatione partis, non tanquam probationes per se, sed
tanquam adminicula, & auxilia probationum: nam in
casu illius decisionis præexistebat civilis possessio locatoris,
quę concurrentibus aliis adminiculis sufficiens erat ad dan-
dam illi manutentionem pro recuperanda possessione na-
turali juxta *decis.* Seraph. 77. *num.* 6. *cum aliis ibi allegatis*.
Et propterea Rota posteaquam dixit hujusmodi testes in
casu illo videri admittendos, immediatè subjunxit ratio-
nem, quia testes etiam sine citatione faciunt adminicu-
lum. Stat igitur conclusio, ut soli testes nulliter examina-
ri ob defectum citationis, nisi præexistat aliquis gradus
probationis, etiam ex sententia Rotæ in illa decisione,
ad obtinendam manutentionem non sufficiant.
38 Ampliatur primò hæc conclusio, ut procedat etiam in
testibus examinatis ad perpetuam rei memoriam, qui de-
ficiente citatione, similiter fidem non faciunt etiam in
judicio manutentionis, ut fuit decisum in Rota *dec.* 306.
num. 20. & 21. *part.* 7. *recent.* Ratio est evidens, quia etiam
in examine, quod fit ad perpetuam rei memoriam, ne-
cessaria est citatio partis, ut est casus in Authen. *Sed & si
quis*: & ibi Bald. Salyc. & omnes, *Cod. de testibus*, & *in
cap. Significavit*, & gloss. *ult.* & Doctores *infra eodem*, Ro-
ta *in recent. decis.* 530. *num.* 2. *part.* 3. & *decis.* 439. *num.* 8.
part. 4. Unde si testes post litem contestatam examinati in
manutentione non sufficiunt deficiente citatione, ut su-
39 perius firmatum est; Longè minus sufficere debent rece-
pti sine citatione partis ante litis contestationem ad perpe-
tuam rei memoriam, cùm tales recipiantur ab eo, qui fu-
turus erit judex causæ principalis contra juris regulas, & ex
quadam indulgentia ne pereant probationes, ubi timor est
mortis, vel absentiæ, ut *cap. Quoniam frequenter, ut lit. non
contest.* Socin. Jun. *cons.* 86 *num.* 14. *lib.* 2. Rimin. Jon. *consil.*
213. *num.* 106 *lib.* 2. Regulariter enim testes recepti ante
litis contestationem non probant, ut *in dict. cap. Quoniam
frequenter in princip.* imò nec faciunt indicium, & pari pas-
su ambulant cum testibus examinatis parte non citata, ut
notat Bart. *in l. Maritus num.* 3. *in fin. ff. de quæstion.* Non
igitur mirum si concurrente etiam citationis defectu nul-
lam fidem faciant.
40 Ampliatur secundò, ut procedat etiam in testibus re-
ceptis citato procuratore non habente mandatum, vel mi-
nus sufficiens, quia defectus mandati includit etiam in se
41 defectum citationis quoad ipsum principalem. Unde
processus cum falso procuratore, principali aliter non vo-
cato etiam ex defectu citationis impugnari potest, ut pro-
bat Vantius *de nullitate ex defectu inhabil. vel mand. nu.* 61.
42 Idemque processus, & omnia inde sequuta sunt ipso jure
nulla, *leg. Licet*, *Cod. de procur. cap. In nostra*, *vers. At-
tendentes etiam eodem tit. cap. Licet de appellat. lib.* 6. Joan.
de Anan. *cons.* 104. *num.* 2. Rota coram Gregor. XV. *dec.*
43 264. *num.* 1. Imo defectus hujusmodi sicut citationis, &
jurisdictionis dicitur magnus, & à Signatura Papæ sana-
ri non solet, neque ex stylo Rotæ etiam refectis expensis,
ut attestatur Sarneñ. *in compen. utriusque Signat. num.* 72.
Unde quemadmodum testes recepti in judicio manuten-
tionis non sufficiunt, si pars nullo modo citata fuerit, ita
nec sufficiunt si fuerit citatus falsus procurator, per præ-
dicta.
44 Ampliatur tertiò, ut locum habeat etiam in testibus
examinatis coram judice incompetenti, quia nec ipsi in
hoc judicio manutentionis sufficiunt, ut resolvit Rota
45 coram Cardin. Mantica *decis.* 199. *num.* 1. præsertim si cum
defectu jurisdictionis alii quoque defectus concurrant, pu-
ta citationis, & juramenti. Quo casu nec ullum faciunt
adminiculum, ut dixit Rota *dec.* 129. *num.* 17. *par.* 7. *recent.*
allegando Abb. *hic num.* 14. Crescen. *decis.* 2. *de testibus*, &
Osaich. *decis.* 69. *num.* 18.
46 Ampliatur quartò, ut procedat in testibus ex quovis ca-
pite nulliter examinatis, veluti in testibus examinatis sine
juramento, quia testes non jurati, & recepti sine citatio-
ne partis æquiparantur, ut notat Bald. in Authen. *Hodie in
princ. C. de juram. calum.* & post eum Dec. *hic num.* 32. & ita
indefinitè ex testibus nulliter receptis non esse conceden-
dam manutentionem, firmavit Rota in præalleg. Hebrieñ.
Beneficii coram Cardinali Lancellotto, de qua supra *nu-
mer.* 36.
Sed cautè, quia etsi hoc sit verum in terminis juris com- 47
munis, & Rota id generaliter dixerit; tamen hodie re-
stringi debet ad tres nullitates memoratas, videlicet ci-
tationis, jurisdictionis, & mandati: alias enim nullitates
judices attendere non debent, sed illis rejectis teneotur ad
causarum expeditionem procedere, & ita in Tribunali Ro-
tæ servari jussit Pius IV. in sua Constitutione incipien. *In
throno*, §. 13. *in Bullar. tom.* 2. *pag.* 59. & hoc ipsum posteà
idem Pontifex sanxit quoad omnia Urbis tribunalia, ut in
alia Constitutione, quæ incipit, *Cum ab ipso*, §. 13. *eodem
tomo pag.* 80. Quam quidem Constitutionem Clemens
VIII. tandem extendit ad quoscunque Judices Ordinarios,
& Delegatos ditionis Ecclesiasticæ, ut in Constitutione
incip. *Litium dispendia*, *in Bullar. tom.* 3. *pag.* 23.
In gloss. *Inevitabili*, QUÆRO, An valeat receptio 48
testium, si citatus ob inevitabilem necessitatem compare-
re non potuit. In hoc articulo tres sunt Doctorum opinio-
nes. Prima opinio est glossæ nostræ in ver. *Inevitabili*, quę 49
absolutè tenet receptionem non valere, quia ex justa cau-
sa detentus, non potest dici contumax; & ideò attesta-
tiones contra ipsum absentem non sustinentur, necessita-
te posteà probata, *l. Si Prætor*, *ff. de iudic. leg. Si finita*, §.
Si forte, *ff. de damn. infect.* notatur *in cap. Cum Bertoldus*,
§. *Postmodum infrà de re iudic.* & cum glossa consentiunt hìc
Abb. Antiq. *in fin.* Hostiens. *nu.* 4. *in ver. Necessitate*, Butr.
num. 14. Abb. *num.* 11. *vers. Adverte*, & *num. seqq.* Sed
& si anteà constaret de legitimo impedimento, testes non
essent recipiendi, *l. Si quando*, *C. de testibus*, secundùm
Hostiens. *loco citato*.
Quinimò si Judex noverit inevitabile impedimentum 50
citati, examen est ipso jure nullum, ut hìc firmant Bald.
in 3. *notab.* Butr. *num.* 14. Imola *num.* 6. in gloss. *Inevita-
bili*, Abb. *num.* 12. & Felin. *num.* 18. per textum cum
glossa *in leg. Quæsitum*, *ff. de re iudic.* qui non reperitur
alibi secundum Joan. de Imola, ubi patet impedimentum
infirmitatis non levis notum judici reddere sententiam ipso
jure nullam; & idem dicendum de aliis impedimentis,
ut notat Bartol. *in leg.* 2. §. *final. num.* 3. *ff. de custod. reor.*
& in Extravag. *Ad reprimendum*, *in ver. Neglexerit*, &
in leg. 2. *num.* 8. *ff. de in ius vocan.* Butr. & Imola *in cap.
Querelam supra de Procur.* & hinc collige, scientiam Ju-
dicis de legitimo impedimento nullam reddere sententiam
non tantùm diffinitivam, ut in locis proximè citatis, sed
etiam interlocutoriam, qualis est hæc, videlicet rece-
ptio testium, secundùm Felin. *dict. num.* 18. *vers. Et ex
hoc dicto*.
Secunda opinio est Joan. Andr. *hic num.* 10. qui tenet, te- 51
stium receptionem non esse funditus nullam, ex quo præ-
cessit citatio, sed non valere quoad hoc, quin possit absens
in personas testium objicere, sicut potuisset, si fuisset præ-
sens; & sic audietur ad oppooenduoi etiam ultra casus ex-
ceptos *in cap. Præsentium infrà eod.* ut remittit adnotata per
eum *in cap. Præsumitur*, *de regul. iur. lib.* 6. *in Mercurial. in
fin. quæst.* ubi post multa concludit citatum personaliter, qui
venire non potuit ad opponendum contra personas testium
restituendum esse ad facultatem opponendi ea, quæ tunc op-
ponere potuisset, etiamsi non præcesserit protestatio juxta
formam *dict. cap. Præsentium*, & idem concludit in citato ad
domum, qui non comparuit allegans se citationem ignoras-
se: audietur enim ad opponendum in personas testium, licèt
non servaverit formam prædictæ Decretalis, *Præsentium*,
sicut auditur fictus contumax appellans, *l. Ab eo*, *Cod. quo-
modo, & quando Iudex*, & notatur in Clem. *unic. de dolo, &
contumacia*, & cum Joan. Andr. simpliciter transit Card. *hic
num.* 7. Sed hanc opinionem in citato personaliter, & inevi-
tabili necessitate detento refellunt Doctores crebriori cal-
culo, maximè Butr. *nu.* 14. & pleniùs Abb. *n.* 11. *vers. Ad-
verte*. Tum per hanc litteram à contrario sensu ibi, *Si non
ex inevitabili necessitate*, quæ verba apertissimè ostendunt
attestationes non valere quando adesse non potuit ex inevi-
tabili necessitate, ut dixi suprà *in* 3. *notab.* Tum quia re-
gula est, quòd gesta contra absentem legitimè impeditum
sunt nulla, vel retractanda constito de impedimento, ut *c.*
Cum

Cum Bertoldus, de re iudic. & *l. 4. §. Si fortè, ff. de damn. infect.* & *cap. Querelam, de Procur.* Tum denique, quia per restitutionem ad opponendum in personas testium non est sufficienter consultum indemnitati absentis justo impedimento detenti, cùm potuerit ab initio illos repellere ex toto, ut
52 non subjicerentur examini, secundùm ea, quæ notantur *in cap. Ex parte Adæ*, & *in cap. Cùm causam infrà eodem*, & examen illud facit saltem indicium, cùm præcesserit citatio, ut notat Bart. *in l. Maritus num. 3. ff. de quæstion.* & potuisset etiam dare interrogatoria uti meliùs informatus, quàm judex, unde totale interesse meretur totalem restitutionem secundùm eos, cum quibus etiam transit Felin. *hic num. 19.*

53 Fatentur tamen prædicti veram esse opinionem Jo. Andr. in secundo casu, ut scilicet citatus ad domum in illis casibus, in quibus citatio hujusmodi fieri potuit, sit restituendus ad opponendum contra personas testium, si dicat se citationem ignorasse; quia & si attestationes ipso jure valeant, cùm citatio legitima præcesserit, succurrendum est tamen illi ope restitutionis in integrum, cùm non sit verus contumax, secundùm prædicta.

54 Tertia opinio est Abb. *hic num. 12. vers. Unde dicerem*, qui distinguit sic: Aut judex sciebat impedimentum citati: & receptio testium est ipso jure nulla, ut *l. Quæsitum*, *ff. de re iudic. cap. Si duobus, de appellat.* & notatur *in cap. Querelam, de Procur.* & in hoc casu procedat prima opinio glossæ, & sequacium. Aut Judex ignorabat impedimentum: & talis receptio mero jure sustinetur, sed est retractanda saltem ope restitutionis, si hoc pars postulaverit, & de impedimento docuerit, ut notatur *in dicto cap. Querelam*, & *in d. l. Quæsitum*, maximè ubi testes possunt ex integro examinari, argum. textus *in cap. Præsentium*, & *c. Cùm causam infrà eodem*, & videtur satis æqua distinctio, & fuit originaliter Bart. *in d. l. 1. num. 8. ff. de in ius vocan.* ubi tenet processum esse nullum ipso jure, si citatus erat constitutus in carcere, & Judex hoc sciebat; sed ignorabat, necessariam esse restitutionem, per id, quod legitur, & notatur *in d. l. Quæsitum*, & consentit Bald. *hic num. 12.*

Adverte tamen, quia impeditus ex inevitabili necessitate citari debet, ut saltem compareat per procuratorem, 55
nisi esset causa nimis gravis, ut *cap. Querelam suprà, de Procur.* & notatur *in l. Verum, ff. de minor.* secundùm Innocen. *hic num. 2. in ver. Inevitabili*, Host. & Joan. Andr. *num. 4.* & Bellam. *in princ. In ver. Inevitabili*: licèt Aretin. contra *in 5. notab.* & est simile in Episcopo, qui tenetur per seipsum statis temporibus limina visitare, ut *in cap. Ego N. infrà de iureiur.* Nam quandoque contingunt impedimenta, quæ eum excusant à personali visitatione tantùm, non autem à visitatione per certum nuncium, ut innuunt Joan. de Fan. & Præpos. post eum *in cap. Iuxta ad fin. 93. distin.* & scripsi plenius *in d. cap. Ego N. num. 2.*

DE TESTIBUS ET ATTESTATIONIBUS.

Alexander III. Exonen. Episcopo.

CAPUT XVIII.

INtimavit R. Presbyter, quòd G. Clericus Capellanum ejus & alios quamplures de testibus suis juramento constrinxit, quòd testimonium, consilium, & auxilium contra ipsum non præberent eidem: Ideòque injungimus, ut si testimonium eorum publicatum non est: nec est abrenuntiatum testibus: eos qui sunt juramento adstricti, & alios (si necesse fuerit) idoneos, in testimonium recipere non postponas.

SUMMARIUM.

1 *TEstificari compellitur, qui iuravit testimonium non dicere, si attestationes publicatæ non sunt, nec renunciatum testibus, & num. 8.*

2 *Iuramentum temerarium, an & quando repellat à testimonio, & num. seqq. usque ad num. 8.*

3 *Testis in odium illius, qui eum iuramento adstrinxit ad non deponendum, testificari compellitur, etiamsi perseveret in crimine, & veritas per alium probari possit, & num. 7.*

4 *Sed contra alium non admittitur, nisi pœnituerit, & n. 7.*

5 *Periurus repellitur à testimonio etiam post peractam pœnitentiam.*

6 *Quod procedit in periuro strictè sumpto, non autem in eo, qui temerè iuravit, qui largè tantùm periurus dicitur.*

7 *Testes publicatis attestationibus ulterius producendi non sunt.*

9 *Nisi per viam restitutionis in integrum.*

10 *Subtrahens adversario copiam probationum, an habeatur pro convicto, & causam perdat.*

11 *Testis subtractus ab adversario habetur pro producto, perinde ac si contra eum deposuisset, & numer. seqq.*

12 *Instrumentum si alieni subtractum fuerit, statur illius iuramento, vel ei arbitrio boni viri iuramentum defertur.*

1 INtimavit. Qui juravit testimonium non dicere, nec auxilium, nec consilium præbere, testificari compellitur, si attestationes publicatæ non sunt, nec est renunciatum testibus producentis. Hoc dicit Baldus. In prima ponitur partis querela. In secunda Papæ provisio, ibi, *Ideòque.*

2 Nota primò ibi, *Qui sunt iuramento adstricti.* Testem, *Prosp. Fagnan. in II. Lib. Decretal.* qui temerarium præstitit juramentum, à testimonio non repelli, prout hic notat glossa post figurationem casus, ut in ver. *Iuramento*, & Bald. *num. 2.* Verùm Innocent. *in cap. Constitutis, il primo in princip. infrà eodem*, tenet hoc procedere in odium accusati; qui juramentum extorsit; creditur enim ad veritatem celandam hoc procurasse, vel saltem ab aliis procuratum esse de illius voluntate, secundùm terminos *dict. cap. Constitutis*: aliàs verò temerarium perjurium non repellit à testimonio, *cap. Quisquis 11. qu. 3. l. Eum qui, ff. de iniur.* Idem firmant *in dict. cap. Constitutis*, Hostiens. *num. 1.* & Butr. *num. 6.* quia licèt in criminalibus testes non compellantur, *cap. Dilectorum infrà de testibus cogen.* & ideò juramentum non prohibendo videatur habere fomentum juris: tamen cùm testi liberum sit testificari si voluerit, malum est, & contra bonos mores, & contra jus publicum hanc sibi facultatem adimere, & se jurejurando constringere ad testimonium non ferendum, *d. c. Quisquis*, & *cap. 1. de crim. fals.*

Sed Abbas *in dict. cap. Constitutis num. 4.* & Felin. *hic n. 7.* 3
sic distinguunt, & benè videlicet, An testis producitur contra partem, quæ illum juramento seduxit ad non testificandum, aut producitur contra alium. Primo casu in odium extorquentis illicitum juramentum admittitur testis ad deponendum, etiamsi in crimine perseveret: & in hoc primo membro conveniunt Innocen. & omnes, qui si reus excipiat de crimine perjurii, seu temerarii juramenti, competit producenti explicatio de paritate criminis contra eum, qui fuit in causa, & dolo inducendo testem ad temerè jurandum, ut *cap. penult.* & *cap. final. infrà de adulter.* Quinimò hoc casu non tantùm admittitur testis, sed etiam compellitur, ut hìc patet in fin. etiamsi veritas per alios probari possit, ut contra Butr. & nonnullos antiquos benè deducit Felin. *hic num. 1.* respondens ad verba hujus textus, *si necesse fuerit.*

In secundo autem casu subdistingue: nam aut testis adhuc perseverat in suo temerario juramento, & non debet 4

contra alium admitti, quia perseverat in crimine, *cap. Testimonium infrà eod.* Aut est emendatus, & hoc casu post peractam pœnitentiam admitti potest ad testificandum etiam contra alium, quia hujusmodi crimen non est publicum, sed de gravioribus, ut colligitur ex textu, & glossa *in cap. Qui Sacramento 22. quæst. 4.* & non omne crimen repellit à testimonio, ut *in dicto cap. Testimonium*,

5 Et hinc collige notabilem limitationem ad Regulam, quæ habet, perjurum indistinctè etiam post pœnitentiam peractam repelli à testimonio, ut in prædicta Decretali *Testimonium*, & ibi gloss. in ver. *Perjuris*. Procedit enim in

6 perjuro strictè, & propriè sumpto, id est in eo, qui falsum juravit, ut *in cap. Homines 22. qu. 2.* Aut venit contra licitum juramentum, juxta *cap. Querelam, de iureiuran.* non autem in illo, qui juravit temerè; quia licèt talis etiam dicatur perjurus, ut *cap. Sicut nostris, de elect. cap. Si aliquid in fin. & per totam 22. qu. 4.* tamen non est perjurus strictè, & propriè, sed largè, ut *dict. cap. Sicut*, & hic notant Felin. *num. 8.* quæ limitatio est ex mente glossæ *in cap. Venerabilem, in ver. Perjurium suprà de elect.* quæ notabiliter declarat Regula, quòd perjurus repellatur à testimonio, ut non procedat in perjuro, qui temerè juravit, juxta textum *in dict. cap. Sicut no-*

7 *stris*: & ibi similis glossa in ver. *In causa*, eamdem distinctionem originaliter posuit Hostiens. *in d. cap. Testimonium num. 9. infrà eodem*, ubi concludit, temerarium juramentum nunquam repellere à testimonio contra eum, qui juramentum extorsit: sed contra alium ita demum repellere, si jurantem non pœnituit: aliàs verò juramentum temerarium à testimonio non repellit, sicut nec à dignitate: & subdit ita communiter DD. sentire: & eum sequitur Abbas ibidem *num. 3. post medium, vers. Hanc opinionem*, & hoc teneas.

8 Secundò nota, si testimonium eorum publicatum non est. A contrario sensu post publicatas attestationes, didicita testificata testes non esse ulterius producendos, ut hic, & in *cap. Constitutis, il secondo, vers. Cum materia, & in cap. Per tuas suprà eod.* Gloss. *hic in ver. Eorum*, & in Clem. 2.

9 *in ver. Producere, de testibus*. Sed hoc limitant hic Innocent. Host. Joan. Andr. Bald. Butr. & communiter DD. nisi per viam restitutionis in integrum ex clausula generali, *si qua mihi iusta causa esse videbitur*, de qua *in l. 1. ff. Ex quibus causis maiores*, quia per ipsam succurritur publicationi, ac renunciationi, præsertim præstito juramento, quòd hoc malitiosè non petatur, ut hic per eos, quod latius prosequitur Felin. *num. 2.*

Ultimò nota ibi, *Testimonium recipere non postponas*. 10
Eum, qui subtraxit adversario copiam probationum, non haberi pro convincto, nec causam perdere, & ita ad hoc ponderat hunc tex. Bald. *num. 2.* nam si perderet causam, non esset opus iterum testes examinari, cujus contrarium hic statuitur; licèt fateatur contra subtrahentem oriri præsumptionem, quia conatur veritatem celare: subdens hoc esse benè notandum: & eum sequitur Felin. *hic circa finem, vers. Ultimo dicit.* Idem voluit glossa *ult. in l. Providendum, C. de postulan.* & fuit opinio Vincentii, & Philippi in *c. Pervenit, il primo infrà eodem*, quam dicit communem Felin. *in cap. Cum venerabilis num. 21. de except.* & Boer. alios citans *decis. 292. num. 3.*

Sed oppositum è diametro tenuit hic Innocent. *in princip.* 11
per textum *in dicto cap. Pervenit*, ubi idem tenet Hostiens. *num. 1. in ver. Ostendit infra, de testibus cogen. & per §. Tria 3. quæst. 7.* & hoc sequitur Bart. *in d. l. Providendum in antiqua lectura in fin.* & Angel. *in l. 1. §. Si reus, ff. de eo, per quem factum erit*. Et fuit opinio glossæ ultimæ *in dicto cap. Pervenit*, dum dixit, testem ab adversario subtractum haberi pro producto, perinde ac si contra eum deposuisset. Et eum sequitur ibi Cardin. *num. 2. & 3.* ea ratione, quia sicut credendum est juramento illius, qui volebat producere instrumentum ei subtractum, vel deferendum est illi juramentum arbitrio boni viri, *l. Si quando, Cod. Unde vi, & l. Si de possessione*, & ibi Cyn. *C. de probat. cap. final. quod met. caus.* Eodem modo eredendum est illi, cui testes subtracti sunt, vel deferendum est ei juramentum, quasi testis habeatur pro producto, secundùm eum.

Tu verò pro concordia opinionum distingue, ut plenè scripsi in quæstione facti *in d. c. Pervenit à nu. 10. usque ad nu. 23.* & præcipuè *num. 19. infrà eodem*.

DE TESTIBUS ET ATTESTATIONIBUS.

Idem Alexander III.

CAPUT XXIII.

Licèt universis: & infrà. Quia non est licitum alicui Christiano, & multò minus Crucis Christi inimico, ut causæ suæ unius tantùm quasi legitimo testimonio finem imponat: Mandamus, quatenus si inter vos & quoscumque Judæos emerserit quæstio, in qualibet causa Christiani, & maximè Clerici, non minus quàm duorum, vel trium virorum, qui sint probatæ vitæ, & fidelis conversationis testimonium admittatis: Juxta illud Dominicum: In ore duorum, vel trium testium stat omne verbum: Quia licèt quædam sint causæ, quæ plures quàm duos exigant testes, nulla est tamen causa, quæ unius testimonio (quamvis legitimo) terminetur.

SUMMARIUM.

1 *Judæus nil potest probare minus, quàm per duos testes fideles, & honestos si agat contra Christianum, & n. 13.*
2 *Testes in multis causis plures, quàm duo requiruntur, sed nunquam sufficit unus, & num. 4. & 13.*
Declaratur, num. 7. & num. 12. usque in fin.
3 *Judæi testimonium contra Christianum non admittitur.*
4 *Testes ultra duos in multis casibus sunt necessarii, sed in nullo casu ultra tres, si habeant qualitates à iure requisitas, & explicatur lex Divina in ore duorum, &c. & num. 7.*
5 *Leges civiles requirentes maiorem numerum, quàm duorum, vel trium testium valent, & censentur approbata à Canone.*
Contra, num. 7. & num. 9.
6 *Princeps laicus ex magna causa potest statuere cõtra præcepta moralia affirmativa, vel saltem iudicialia.*
Contrarium, num. 11.
8 *Testes tres in multis casibus requiruntur.*
10 *Ecclesiæ potestas non extenditur ad peccatum.*
12 *Lex civilis, quæ in divortio requirit septem testes, non valet ex defectu potestatis.*
13 *Testis unicus, quamvis legitimus non probat.*
14 *Quod locum habet in omnibus causis tam prophanis, quam spiritualibus.*
15 *Testimonio unius creditur, ubi de nullius præiudicio agitur, puta an aliquis sit baptizatus, an Ecclesia sit consecrata.*
Idem si agatur de modico præiudicio, num. 17.
Idem in pluribus aliis casibus, remissive num. 19.
16 *Clericatus potest probari per unum testem.*
18 *Testis unicus sufficit ad probandam possessionem in iudicio manutentionis.*
20 *Testis unicus in iudicio præsumptionem inducit.*

Licèt Universis. Judæus nil potest probare minus, quàm 1
per duos testes fideles, & honestos. Hoc dicit Joan. Andr. Bellamer. Butr. Cardin. Anchar. Imol. & Joan. de Anan. vel generalius secundùm Bald. & Felin. neque Ju- 2
dæus, neque Christianus fundat probationem ad decisionem

nem causæ per unum testem tantùm, quia licèt aliquando
requirantur plures, nunquam sufficit unus.

3 Nota primò, Judæum si agat contra Christianum, nihil
probare posse per minorem numerum, quàm duorum te-
stium probatæ vitæ, & laudabilis conversationis, ut hìc est
casus secundùm Aretin. & alios. Non ergo admittitur te-
stimonium Judæi, vel criminosi, *c. Si hereticus, cap. Non po-
test, & c. Pagani 2. qu. 7. c. Iudæi suprà eod.* & infrà *cap. Proxi-
mo, & c. Testimonium*: & hìc notant gloss. 2. Host. *n. 1. vers.
Fidelis conversationis*, & plerique alii.

4 Secundò nota multas esse causas, quæ plures quam duos
exigunt testes, sed nullam esse causam, quæ unius testimo-
nio, quamvis legitimo terminari possit, ut dicitur in littera,
& sic authoritas Divinæ Scripturæ legis: *In ore duorum, vel
trium stat omne verbum*. Deuteron. 17. & 19. Matthæi 18.
Joan. 8. exponi debet, id est non pauciorum, secundùm glos-
sam hìc in verbo *Duorum*, Host. *nu. 1. in verb. In ore duorum*,
Bald. *n. 1. vers. Nam illa verba*, & sic authoritas Divina non
excludit, quin possint esse plures, similis gloss. habetur *in
5 Summ. 2. qu. 4.* Quinimò ex hac littera colligunt idem Bald.
n. 3. vers. In text. ibi, Aretin. *n. 6. in 4. notab.* & Felin. *nu. 1. post
6 med. vers. nota secundùm Bald.* valere leges civiles requiren-
tes majorem numerum, quàm duorum, vel trium testium,
& censeri approbatas à Canone. Et ex hoc inferunt Aretin.
& Felin. ut Princeps sæcularis ex magna causa possit statue-
re contra præcepta moralia affirmativa, vel saltem judicia-
lia condendo legem.

7 Sed salva reverentia tantorum Patrum, verius videtur
authoritatem illam, *in ore duorum, vel trium, &c.* esse refe-
rendam non modò ad minorem numerum, quàm duorum,
sed etiam ad majorem, quàm trium, itaut æquè repugnet
Juri Divino, ut unicus testis sufficiat, atque ut requirantur
plures quam tres, ut probat irrefragabiliter text. *in cap. Cum
esses infrà de testam.* ubi leges humanæ requirentes nume-
rum septem, vel quinque testium in ultimis voluntatibus di-
cuntur esse contra legem Divinam, quia scriptum est, *In ore
duorum, vel trium, &c.* & sic authoritas illa apertè intelligi-
tur etiam de excessu ultra numerum trium. Nec refragatur
hæc Decretalis, quia non dicit dari causas, quæ plures, quàm
tres exigant testes (hoc enim esset manifestè contra jus Di-
vinum) sed dicit dari causas, quæ plures exigunt, quàm
duos, quod non repugnat legi Divinæ, quia Divina lex non
dicit præcisè, *in ore duorum, &c.* Sed alternativè *duorum, vel
trium*; & sic relinquit legi humanę determinandum quan-
8 do non sufficiant duo, sed requirantur tres; ideòque lex hu-
mana tam Ecclesiastica, quàm sæcularis providè ordinavit
in multis casibus duos testes non sufficere, sed necessariò
tres esse adhibendos, ut patet *in d. c. Cum esses, de testam.* u-
bi in testamento ad non pias causas non sufficiunt duo te-
stes, sed ultra eos requiritur etiam præsentia Presbyteri Pa-
rochialis. Idem patet in deposito pecuniæ, vel alterius rei
excedentis libram auri, in quo tres testes requiruntur, ut in
Auth. *de Instrum. caut. & fid. §. Si quis agitur*, & in Auth. *Si
quis vult, C. qui potior. in pignor. habeant.* Specul. *in tit. de teste,
§. Restat nu. 5. vers. Item in pecuniæ depositione*. Idem in con-
fectione inventarii, ubi similiter non sufficiunt duo testes,
sed requiruntur tres, ut in Auth. *de hered. & Falcid. §. Si ve-
rò absunt, & §. Sancimus, l. Sancimus, §. Si vero dubius, Cod. de
iure deliber.* Specul. *ubi suprà n. 5. vers. Item in inventarii con-
fectione*, & in aliis casibus ibi per eum relatis, & per Farinac.
in prax. criminal. qu. 63. c. 5. per tot. At nullus omnium datur
casus, in quo tres testes non sufficiant, dummodò sint omni
exceptione majores, vel habeant qualitates à jure requisi-
tas: Ideòque non obstat *c. Præsul 2. qu. 4.* ubi ad condem-
nandum Cardinalem Episcopum requiruntur viginti sep-
tem testes, quoniam ille textus intelligendus est ubi testes
sunt suspecti, ut dicit ibi Gratian. *in §. seqq.* Host. *hic nu. 3.* &
Joan. Andr. *n. 4. vers. In glossa tertia*, Roman. *singular. 207. in
fin.* Abbas *in c. Per tuas in fin. de maior. & obed.* vel certè dis-
positio *d. c. Præsul*, procedit de juris rigore, qui non est ser-
9 vandus secundùm Host. & Joan. Andr. *ubi suprà*. Item non
obstat, quod secundùm leges in testamentis de jure civili re-
quirantur septem testes, & in codicillis, & donatione causa
mortis requirantur quinque, ut hìc in gloss. in verb. *Qua-
dam*. Quoniam hujusmodi leges tanquam adversantes Juri
Divino, & naturali, ac nutrientes peccatum declarantur ir-
rationabiles *in d. c. Cum esses, de testam.* ut ibi dixi *in quæst. de
cæco à n. 4. usque ad n. 142.* Unde patet verum non esse, quod
dicunt Bald. Aretin. & Felin. leges civiles, de numero septem
testium esse approbatas à Canone, id est in hoc cap. Imò
enim sunt improbatæ *in d. c. Cum esses*, & cùm foveant pec-
catum, approbari non potuissent, quia potestas Ecclesiæ non 10
extenditur ad peccatum, *cap. 1. 40. dist. c. Scripsit*, ibi, *& ideò
per nos fieri nullatenus potest, ne peccatum, &c. 7. qu. 1.* & in his
terminis tradit Abb. *in d. c. Cum esses n. 30.* Nec eis suffraga-
tur hoc cap. Quia loquitur de testibus ultra duos, sed non
ultra tres, ut ostensum est suprà *n. 7.* & sic non respondit ta-
citæ objectioni, quę posset fieri de testamentis, & codicillis.
Quemadmodum nec verum est, quod Aretin. & Felin. af-
firmant de potestate Principis statuendi contra pręcepta
moralia affirmativa, aut saltem judicialia. Imò enim pręce- 11
pta moralia cum sint juris naturalis, immutabilia sunt, §.
His itaque, & ibi gloss. 1. *6. dist.* S. Thom. *in 4. sent. dist. 2. qu. 1.
art. 4. qu. 1. ad 2.* Præcepta verò judicialia non est opus, ut
tollantur statuto Principis, quia sunt evacuata per Adven-
tum Christi; & quamvis non sunt mortifera, sunt tamen
mortua, ut idem docet *in 1. 2. q. 103. art. 4. & qu. 104. art. 3.*
Minus obstat text. *in l. Nullum, ff. de divort.* ubi in divortio 12
septem requiruntur testes: & notat Speculat. *in d. tit. de te-
ste, §. Restat n. 6. in fin. vers. Item in divortio*, Nell. *de testib. n.
84 vers. In divortio*. Etenim divortii causa spiritualis sit, &
ad Ecclesiam pertinens, *c. Multorum 35. qu. 6. cap. 1. in fin. de
consanguin. & affinit. c. Accedentibus de excessibus Prælator.
cap. Auditis de præscript.* Concil. Triden. *sess. 24. de Sacram.
Matrim. Can. ult.* illa lex ponit falcem in messem alienam,
nec valet ex defectu potestatis, secundùm communes Theo-
ricas Doctorum *in cap. 1. infra de novi oper. nunciat. & in cap.
Ecclesia sancta Maria suprà de Constitut.* hæc de prima par-
te textus.

Quo verò ad secundam partem ponitur regula universa- 13
lis negativa, videlicet, nullam esse causam, quæ unius testi-
monio, quamvis legitimo terminetur: & de hac præcipuè
loquitur Divinæ legis authoritas secundùm illud Deuteron.
19. *Non stabit testis unus contra aliquem, quidquid illud pec-
cati, & facinoris fuerit, sed in ore duorum, aut trium stabit
omne verbum*, concordat *cap. Admonere*, ibi, *Quoniam nec
ulla Divina, humanaque lex unius testimonio etiam idoneo
quempiam condemnat, vel iustificat, 33. qu. 2. cap. In omni, &
cap. Veniens suprà eodem*. Imò vox unius vox nullius, ut di-
citur *in l. Iurisiurando, C. De testib.* Specul. *in tit. de teste, d. §.
Restat num. 7.* Roman. *singul. 672.* incip. *Dictum unius*, Mar-
sil. *singular.* 47. incip. *Trita, & vulgaris*: & locum habet 14
hæc regula in omnibus causis tam prophanis, quàm spiri-
tualibus, ut notat Abbas *in c. Cum dilectus num. 4. de success.
ab intestat.* Anton. de Butr. *in dict. cap. In omni num. 7. & in d.
cap. Veniens num.* 4. plenè Tiraquell. *de rebus exig. in princip.
vers. Secunda ratio est*.

Cæterùm gloss. 3. hìc notabiliter declarat propositam re- 15
gulam, ut locum sibi vendicet in alterius præjudicium, in
quibus terminis loquitur lex Divina ubi suprà, & Deute-
ron. 17. ibi, *Nemo occidatur contra eum uno testimonio dicen-
te*: & jura superiùs citata. Secus verò ubi de nullius præju-
dicio agitur, quia in his creditur testimonio unius, puta u-
trum aliquis sit baptizatus, *cap. Parvulos, & cap. Cum itaque,
de consecrat. distinct. 4.* An Ecclesia sit consecrata, *c. Solemni-
tates*, & ibi gloss. *in verb. Nec certi testes de consecrat. dist. 1.*
Speculat. *in tit. de teste, §. Restat n. 8. vers. Nono*, gloss. *fin. in
cap. Nuper*, & ibi etiam Bald. *n. 40. infr. eod.* Et idem Baldus
hic num. 4. qui ex hoc infert Clericatum posse probari per 16
unum testem, quia talis actus de se, & sui natura nemini
præjudicat. Sequitur Felin. *n. 1. in fin.* Covarr. *practic. q. c. 33.
n. 3.* Et idem est si agatur de modico præjudicio. Aymon. 17
cons. 182. Videtur n. 15. vers. Alibi scribit, Anton. Gabriel.
commun. conclus. in tit. de testibus conclus. 2. n. 7. & hinc est, ut
possessio in judicio manutentionis per unum testem suffi- 18
cienter probetur, Grat. *cons. 110. n. 8. lib. 2.* Seraph. *dec. 1326.
n. 1.* Rota *in recent. decis. 511. n. 8. part. 1. & decis. 15. n. 15. p. 6.*
Et prædictis adde Speculat. *in d. tit. de teste, §. Restat, à n. 8.*
ubi ad propositam regulam, quod testis unicus non pro- 19
bet, ponit 30. limitat. *& num. 12.* concludit præmissos ca-
sus esse speciales, & sæpè uni fidem adhiberi extra judi-
cium, putà ubi de nullius præjudicio agitur. In judicio 20
verò præsumptionem inducere ad hoc habes jura hìc alle-
gata in glos. *ult.*

DE TESTIBUS ET ATTESTATIONIBUS.

Innocentius III.

CAPUT XLV.

1 CONſtitutis in præſentia noſtra Archiepiſcopo, & M. Canonico Surrentin. dum ipſe illum de ſimoniæ crimine deferret: & infrà. Cæterùm quoniam à principio proteſtatus eſt præfatus M. ipſius Archiepiſcopi conſanguineos, multa impedimenta per ſuam potentiam præſtitiſſe, quominus probationum copiam in noſtra præſentia ſecum haberet, cùm quoſdam induxerint ad jurandum, ne adverſus Archiepiſcopum aliquid dicerent, & alios minis & terroribus à teſtimonio perhibendo arcere nitantur: Nos ex officio noſtro ſuper hoc providere volentes, mandamus, ut generalem feras excommunicationis ſententiam in omnes, qui impedimentum aliquod ipſi M. præſtare præſumpſerint in teſtibus producendis. Illos autem quos (ut dictum eſt) juraſſe conſtiterit, quòd contra Archiepiſcopum nihil dicerent, denunties juramento hujuſmodi non teneri. Si quis autem de conſanguineis dicti Archiepiſcopi aliquem de teſtibus præſumpſerit impedire (quia veriſimile non videtur, ut eo invito talia fierent, & ob hoc non caret ſcrupulo ſocietatis occultæ, eò quòd ſi voluerit, potuerit prohibere: cùm ſecundùm legitimas Sanctiones, iniquam oſtendant ſe cauſam fovere; & experiri debeat judicis auctoritatem eluſam, qui defenſionis copiam ſubtrahit adverſario) eumdem Archiepiſcopum ab officio Pontificali ſuſpendas, & facias manere ſuſpenſum, donec illum fecerit à tali præſumptione ceſſare.

SUMMARIUM.

1 *IN teſtibus producendis partem impedientes excommunicari poſſunt.*
2 *Conſanguinei ſi impediant teſtes actoris punitur reus, de cuius voluntate hoc fieri præſumitur, & num. 5.*
3 *Iuramentum de non teſtificando contra aliquem, non eſt*
4 *Veritatem in iudiciis occultare eſt mortale peccatum, obligatorium, & cur, & num. ſeqq.*
6 *Delictum conſanguinei, amici, vel famuli præſumitur commiſſum de voluntate illius, in cuius commodum reſultat.*
Dummodo habeat cauſam continuam, ſeu ſucceſſivam: ſecus ſi delictum ſit momentaneum, num. 8.
7 *Domeſtici præſumuntur non facere, niſi quod placet maiori ſuo.*
9 *Hæc tamē præſumptio admittit probationem in contrariū.*

1 COnſtitutis, il primo. Excommunicari poſſunt qui partem impediunt in teſtibus producendis. Hoc primo, & denunciandi ſunt teſtes non teneri juramento de
2 veritate tacenda. Hoc ſecundo, & ſi conſanguinei impediunt teſtes actoris, punitur reus, de cujus voluntate hoc fieri præſumitur. Hoc dicit tertiò ſecundùm Joan. Andr. & alios poſt eum. Secunda pars ibi, *Illos*. Tertia ibi, *Si quis autem*.

3 Nota primò ibi, *Iuramento huiuſmodi non teneri*, juramentum de teſtimonio contra aliquem non perhibendo non eſſe obligatorium, & denunciandum eſſe teſtem hujuſmodi juramento minimè teneri, Butr. *hic in 2. notab.* Abbas *num.* 2. Joan. Andr. & omnes *in Summ. textus*: & ita hic eſt caſus apertus contra opinionem Laurentii, qui dicebat teſtem jurejurando adſtrictum à parte ad non teſtificandum contra ipſam, teneri juramentum ſuum ſervare, nec eſſe cogendum deponere ſuper negotio principali, ſed tantummodò ſuper coactione, ut notatur *in cap. Pervenit, il primo*, in gloſſa *in verb. Commentum infrà de teſtibus cogen.* Sed hoc expreſſè reprobatur hìc, & concordat *cap. Intimavit ſuprà eodem, & cap. Olim*, ubi de hoc, *infrà de accuſat.* Ratio eſt, quia licèt in criminalibus teſtes non compellantur, *cap. Dilectorum*, & ibi gloſſa magna, & DD. *de teſt. cogen.* tamen non poſſunt ſe juramento ad-
4 ſtringere ad teſtimonium non ferendum, ſecundùm Abb. *hic num.* 2. hujuſmodi enim juramentum eſt illicitum, ac temerarium, nec ſervari poteſt ſine interitu ſalutis æternæ, quia in judiciis veritatem occultare eſt culpa lethalis, *cap. Quiſquis 11. qu. 3. cap. 1. infrà de crimin. falſ.* & Reipublicæ intereſt peccata nocentium eſſe nota, *l. Eum qui, ff. de iniur. cap. Vt famæ, de ſentent. excommun.* quas rationes adducit gloſſ. *ult. in dicto cap. Intimavit ſuprà eodem, & in dict. cap. Olim in ver. De tacenda veritate*. Item gloſſ. *hic in ver. Non teneri*, Hoſtienſ. *num.* 1. Abb. *d. num.* 2. & idem Abb. *in dict. cap. Pervenit in 1. notab. de teſt. cogen.* & Felin. *in d. c. Intimavit in 3. notab. ſuprà eodem*.

Secundò nota, quia veriſimile non videtur præſumptio- 5
nem eſſe contra accuſatum, ſi ejus conſanguinei accuſatorem impediant in teſtibus producendis: & ita hic eſt caſus ſecundùm Abb. Antiq. *in princip.* Joan. Andr. & omnes *in Summ. textus*. Propterea enim iſte Archiepiſcopus jubetur ſuſpendi ab officio Pontificali, quia id factum præſu-
mitur de illius voluntare, nec caret ſcrupulo ſocietatis oc- 6
cultæ, ut in littera; & hinc generaliter collige delictum commiſſum à conſanguineo, vel amico, aut famulo in dubio præſumi perpetratum de voluntare ipſius conſanguinei, amici, vel Domini, in cujus commodum, ſeu utilitatem reſultat: præſumitur enim contra ipſum, ex quo potuit prohibere, & non prohibuit; & ideò eſt puniendus, ut in textu, & notant gloſſ. *in ver. Veriſimile*, Hoſtienſ. *num.* 4. Butr. *in 3. notab.* Anchar. *num.* 6. & Abb. *in*
ultim. notab. Nam ut inquit Baldus *num.* 2. præſumitur quòd 7
illi de domo non faciant niſi illud, quod placet majori ip-
ſorum. Verùm Abbas *hic num.* 2. hoc intelligit, & benè, 8
dummodò impedimentum, & delictum habeat cauſam continuam, ſeu ſucceſſivam, prout in caſu hujus Decretalis; ſecus verò ſi delictum ſit momentaneum; & ita intelligit *cap. Quia præſulatus 1. qu. 4.* & hanc declarationem Abbatis ſequitur Barboſa *in l. Si mora num. 42. ff. ſolut. matrim.*

Hæc tamen præſumptio, quæ reſultat ex delicto dome- 9
ſtici, non eſt juris, & de jure, ſed juris tantùm; ideò admittit probationem in contrarium, ut hic notat gloſſ. *in ver. Veriſimile*, & Bald. *num.* 2.

In textu ibi, *Iniquam oſtendant ſe cauſam fovere*, An ſubtrahens adverſario copiam probationum perdat litem, & habeatur pro convicto, & qua pœna pro ſubtractione ipſa ſit puniendus, ſcripſi latiſſimè in quæſtione facti *in dicto cap. Pervenit, in tertia quæſt. de teſtib. cogen.* ubi plenè videas.

DE

DE TESTIBUS ET ATTESTATIONIBUS.

Honorius III. Præpoſito, & Magiſtro G. & R. Laudun̄. Canonicis.

CAPUT I.

PRæſentata nobis Sueſſionen̄. Archidiaconi petitio continebat, quòd cùm inter R. quondam prædeceſſorem ſuum ex una parte, & Capitulum ſancti Petri Sueſſion̄. ex altera, ſuper juriſdictione, quam idem Archidiaconus ſe in dicta Eccleſia ratione Archidiaconatus proponebat habere, quæſtio verteretur; tandem Cancellarium Pariſien̄. & magiſtros R. Remen̄. & P. Briton̄. Canonicos ſuper hoc arbitros elegerunt: qui cùm ſuſcepto arbitrio adeò in negotio proceſſiſſent, quòd productis teſtibus, & depoſitionibus publicatis, receptiſque allegationibus utrorumque, & actis omnibus redactis in ſcriptis, ſigillorum ſuorum impreſſione ſignatis, arbitrium proferre deberent, unus ipſorum viam fuit univerſæ carnis ingreſſus, & alius in Archiepiſcopum Ebredunen̄. aſſumptus, qui diſtat per duodecim dietas, & amplius ab eiſdem. Unde cùm prædicto R. ſolo, minimè arbitrari valente, videatur arbitrium expiraſſe. Diſcretioni veſtræ mandamus, quatenus cauſam juxta hujuſmodi acta fine debito terminetis, optione Capitulo reſervata, ut vel recipiant depoſitiones eorum, qui ſuperſunt productorum teſtium, contra eos: vel eas reſpuentes conſentiant, ut iidem teſtes admittantur iterùm; ſalvo jure quod in utroque caſu eidem Capitulo competit, tam in perſonas teſtium, quàm in dicta.

SVMMARIVM.

1 *IVriſdictio expirat, ſi iudex recedat à loco, in quo debet iudicare, & transferat ſe ad locum, in quo tenetur reſidere, & num. 6. & 11.*

2 *Collatio beneficii facta à Vicario Epiſcopali poſteaquam a diœceſi, ubi erat Vicarius, abſceſſit, & ad locum ſui Canonicatus ſe contulit, an valeat, & n. ſeqq. uſq. in fin.*

3 *Domicilium ut contrahatur, requiritur animus perpetuo habitandi.*

4 *Animus perpetuo habitandi quando præſumatur.*

5 *Domicilii translatio ex quibus probetur.*

7 *Domicilium Clerici facile præſumitur in loco beneficii reſidentiam requirentis.*

8 *Ad domicilium contrahendum an ſufficiat ſola animi declaratio ſine alia probatione.*

9 *Procurator alium ſubſtituens non remanet amplius procurator.*

10 *Vicarius egrediendo locum Vicariatus animo non redeundi, cenſetur officio renuntiare.*

Si Legatus egrediatur Provinciam animo non redeundi an expiret munus legationis, ibid.

11 *Abſentia à loco cum obligatione alibi remanendi, morti æquiparatur.*

12 *Vicarius Epiſcopi habens ſpeciale mandatum ad conferendum beneficia, poteſt ea conferre etiam extra diœceſim.*

13 *Niſi per abſentiam extra diœceſim Vicariatus expiraverit.*

14 *Collatio beneficiorum non poteſt demandari ab Epiſcopo niſi Vicario Generali.*

15 *Beneficia conferendi facultas Vicario attributa non tranſit in Succeſſorem.*

P*Ræſentata*. Summatur, & dividitur, ut per Joan. Andr.

1 In textu ibi, *In Archiepiſcopum Ebredunen. aſſumptus*. Nota juriſdictionem expirare, ſi judex recedat à loco, in quo debet judicare, & transferat ſe ad locum, in quo tenetur reſidere ratione beneficii ſibi collati, prout hic receſſit iſte arbiter electus in Archiepiſcopum, ut latiùs dicam infra *num.* 1.

2 Ex quo infero ad quæſtionem, An collatio beneficii facta à Vicario Epiſcopali, ubi erat Vicarius, receſſit, & ad locum ſui Canonicatus ſe contulit, ſit valida, necne.

3 Contigit hic caſus in Vicario Epiſcopi Placentini, qui beneficium contulit poſteaquam receſſit è diœceſi Placentina, & migravit ad Eccleſiam alterius Epiſcopatus, in qua erat Canonicus. Et reſponſum eſt collationem eſſe nullam, quia conſtabat eum tranſtuliſſe domicilium ad locum Canonicatus, cùm haberet animum ibi perpetuò habitandi, ut requiritur ad contrahendum domicilium, *l. Cives, C. de incol. lib.* 10. Abb. *in cap. fin. num.* 8. *infrà de Paroch.* Felin. *in cap. Dilectus filius il ſecondo num.* 12. *in* 2. *limitat. verſ. Et hoc ſuprà de reſcript.* Tametſi enim talis animus ex 4
ſola habitatione non præſumatur, niſi fuerit decennalis, ut notat gloſſ. *unic. in l.* 1. *C. de incol. lib.* 10. Angel. *conſil.* 27. *Quidam Victor. num.* 2. Doctores *in d. cap. final. de Paroch.* Felin. *in d. cap. Dilectus filius num.* 11. *verſ. Primus caſus*, tamen brevis temporis habitatio ſufficit ad talem animum præſumendum, ſi cùm habitatione concurrant conjecturæ ſignificativæ domicilii, Abb. *loc. cit.* Marian. Socin. *in cap. fin. de foro compet. num.* 26. *verſ. Si vero habitatio*, Felin. *in d. cap. Dilectus filius num.* 11. *verſ. Secundus caſus*, quæ ſanè conjecturæ in caſu noſtro abundè concurrunt.

Primò quidem, quia receſſit de diœceſi cùm rebus ſuis: 5
quod demonſtrat animum domicilium transferendi, ut notat Bart. *in l. Domicilium num.* 1. *ff. Ad municipal. & in l. Aſſumptio*, §. *Iuriſprudentibus num.* 2. *eodem tit.* Abb. *in loc. ſupra cit.* Marian. Socin. *in d. cap. fin. in* 5. *principali quæſtione num.* 54.

Secundò, quia tranſtulit ſe ad locum valdè diſtantem à 6
diœceſi Placentina, quod magnoperè confert ad judicandum quem non habere animum revertendi, *arg. huius cap.*

Tertiò, quia Vicarius obtinet in loco, ad quem profe- 7
ctus eſt beneficium obligans ad reſidentiam; unde præſumitur ibi manſiſſe animo perpetuò habitandi: nam jura valdè prona ſunt ad præſumendum domicilium Clerici in loco beneficii reſidentiam requirentis, ſecundùm Innoc. & alios *in cap. Ex ore de privil.* Felin. *in d. cap. Dilectus filius num.* 2. *in* 2. *concluſ.* Socin. *in d. cap. fin. in* 4. *principali quæſt. in ſecundo membro principali num.* 22. Cùm enim Clericus in tali beneficio ad reſidentiam teneatur, niſi præſumeretur ibi velle habitare, eſſet præſumere culpam, & delictum, contra *l. Merito, ff. pro ſoc.* & quamvis hic Vicarius jam viſus ſit neglexiſſe reſidentiam quo tempore Vicariatum exercuit, cùm tamen poſteà reſipiſcens, de ea diœceſi receſſerit, & ad locum beneficii ſe contulerit: utique præſumendus eſt potiùs voluiſſe ſatisfacere obligationi reſidentiæ neceſſariæ, quàm muneri Vicariatus dependenti à mera voluntate, *arg. l.* 3. 4. *& l. Si quid ex famoſa, ff. de ſolut.* præſertim quia quantò diutius aberrat à reſidentia, tantò graviores pœnas incurrebat ex Decreto Concilii Tridentini *cap.* 12. *ſeſſ.* 24.

Quartò, cùm hic Vicarius ad locum beneficii reverſus 8
declaraverit ſe nolle redire ad diœceſim Placentinam, ceſſat omnis difficultas: nam in hac materia ſola declaratio ſufficit ad animi probationem abſque alia exceptione temporis, Abb. *in d. cap. final. de Paroch. in fin.* Felin. *in d. cap. Dilectus filius num.* 12. *verſ. Secundus caſus*. Quòd ſine dubio procedit, quoties cùm declaratione concurrit etiam habitatio declarantis, ut in caſu noſtro, ſecundùm Marian. Socin. qui ita conciliat opiniones *in d. cap. final. de foro compet. in* 6. *principali quæſt. num.* 25.

Quintò, quia numquam eſt reverſus: unde præſumitur

tur

tur animum non revertendi ab initio habuisse, Cravet. *cons.* 105. *Pernoctatio arguit. num.* 4.

Neque obstat, quòd idem Vicarius fuerit protestatus se velle retinere officium Vicariatus. Quia talis protestatio non est attendenda, cùm sit contraria tot factis, ex quibus resultat tam animus non recedendi à loco beneficii, quàm etiam tacita renuntiatio muneris Vicariatus, ut infrà dicetur: & ideò renuntiatio hujusmodi per talem protestationem non tollitur, nec impeditur, *cap. Cum M.* Et ibi dixi *num.* 19. post *gloss. in ver. Præjudicio*, Innoc. *num.* 1. Compost, *n.* 6. & alios communiter *supra de Constit.* & probatur apertè *in cap. Sollicitudinem de appellat. propè fin.* ubi appellans, qui comparet coram judice à quo, & propterea censetur tacitè renuntiare appellationi; quamvis compareat, & simul declaret se velle appellationem prosequi; nihilominus renuntiatio inducitur non obstante prædicta declaratione.

9 Rursus non obstat, quòd Vicarius alium sui loco substituerit: quia inde colligitur potiùs habuisse animum non revertendi, nec perseverandi in officio, in quo alium substituebat; sicut dicimus de procuratore, qui si ex facultate sibi tradita alium substituat, quasi non habeat animum negotium prosequendi, non remanet ampliùs procurator, *cap. Is, qui de procurator lib. 6. l. Verò procuratoris*, §. *Quid ergo*, & ibi Bart. *num.* 4. *de solut.* Vant. *de nullitat. in tit. de nullitat. ex defect. inhabilitat. seu mandat. n.* 104.

Constat igitur de domicilio in eodem loco per hunc Vicarium contracto, & de animo ibi perpetuò manendi, & ex consequenti numquam redeundi ad diœcesim Placentinam, in qua Vicariatus officium ante discessum exercebat.

10 Quo posito sequitur, ut per talem discessum desierit esse Vicarius, ejusque officium, & jurisdictio expiraverit. Quòd probatur optimo simili de Legato, qui est Ordinatius, quemadmodum, & Vicarius, *cap. 2. de offic. delegat. lib. 6.* Si enim is provincia egrediatur animo non redeundi, expirat munus legationis, gloss. *in cap. Præsenti, in ver. Finitur eod. tit. & lib.* Villadieg. *de legat. quæst.* 16. *num.* 7. Gambar. *eodem tract. lib. 9. num.* 5. & quamvis Hostien. *in cap. Novit, de offic. legat.* videatur intelligere gloss. de legato non tantùm egresso è provincia, sed etiam revocato; quem sequitur Archidiac. *in d. cap. Præsenti in 2. col. in ver. Finitur*, & ibid. Joan. Andr. *in 2. col. in gloss. in ver. Hoc potest tamen ea opinio*, quod revocatio non requiratur, videtur esse verior: aliàs hìc modus finiendæ legationis per egressum de provincia animo non redeundi non esset diversus à præcedenti relato per gloss. ut considerat ibid. Joan. de Fant. quem refert, & sequi videtur Gemin. *in eodem cap. Præsenti.* Verùm etsi opinio Hostiens. & Archid. vera esset in legato; tamen quatenus pertinet ad casum nostrum, probaret potius nostram sententiam: nam ipsi dicunt ideò per solùm recessum de provincia animo non redeundi non expirare legationem, quia cùm legatus possit compelli invitus ad munus legationis obeundum, *l. Munerum*, §. *Indicandi, ff. de muner. & honor.* sequitur ut quemadmodum expressè renuntiare non potest legationi, ita nec possit renuntiare tacitè per hujusmodi egressum de provincia; Unde Doctores apertè sentiunt eum, qui potest renuntiare expressè suæ jurisdictioni, censeri illi tacitè renuntiare egrediendo è loco, ubi eam exercet animo non redeundi. Et propterea cùm Vicarius, de quo agitur, non solùm non posset invitus compelli ad suscipiendum officium Vicariatus ab Episcopo, cui non erat subditus, sed potiùs cogi deberet ad residentiam in loco beneficii, consequens est, ut sicut expressè ipse renuntiare poterat Vicariatui, ita egressus è diœcesi animo extra eam perpetuò manendi, eidem Vicariatui tacitè renuntiare censeatur.

Confirmatur id per textum *in hoc cap. Præsentata*, quo 11 in terminis nostris probatur, eum, cui mandata est jurisdictio, si de loco recedat, ubi erat exercenda, & ad locum, in quo tenetur residere, proficiscatur, non habere amplius jurisdictionem, unde post Cardin. hìc notat Felin. *num.* 2. absentiam à loco cum obligatione alibi residendi morti æquiparari. Et quamvis Felin. dicat id intelligendum esse 12 quoad actus, qui non possunt explicari extra territorium, collatio autem beneficii fieri possit à Vicario habentis speciale mandatum etiam extra diœcesim, ut resolvunt Domini de Rota *decis.* 5. *incipien. Numquid Vicarius de offic. Vicar. in antiq.* tamen quoad casum nostrum satis est ut indu- 13 catur revocatio Officii Vicariatus; inde enim sequitur etiam revocatio facultatis conferendi beneficia. Expiravit itaque Vicariatus officium, & ita corruit etiam facultas con- 14 ferendi beneficia, quæ præsumitur ab Episcopo eidem tributa contemplatione officii Vicariatus; quia non potest Episcopus talem facultatem tribuere alteri, quàm Vicario Generali, gloss. *in cap. fin. de offic. Vicar. lib. 6. in ver. Commissa, & in cap. Deliberationi in ver. Cuicumque de offic. Legat. eodem libro*, Oldrad. *cons.* 77. *Quod vero Episcopus num.* 1. Archid. *in cap. Statutum, in 2. col. in ver. Generaliter de Præbend. lib. 6.* Rota *decis.* 287. *in antiquis*. Et ita cùm talis facultas posset esse inutilis si censeretur tributa contemplatione personæ, & non officii; præsumitur Episcopus contemplatus officium ut valeat actus. Decius post alios *in c. Quoniam Abbas num.* 49. *de offic. Delegat.* & per consequens 15 non transit quidem in successorem, licèt concessa sit contemplatione dignitatis, ut communiter tenent Doctores *in d. cap. Quoniam Abbas*, ubi Decius *num.* 61. sed expirat per revocationem Vicarii, tamquam accessoria ad ejus dignitatem extinctam. Et ita communem opinionem declarat Abbas in *dict. cap. Quoniam n.* 11. *in fin.* & Felin. *ibid. num.* 7. *vers. Sed primo*, præsertim cùm sine Vicariatu hæc facultas stare non possit, ut per Doctores supracitatos.

Caruit igitur Vicarius facultate conferendi beneficium, de quo agitur. Et propterea ejusdem collatio facta ab Episcopo, licèt posterior, prævalere debet, *cap. ult. supra de suppl. negligen. Prælator. c. Congregato*, & ibi gloss. *ult. de elect.* Innoc. *in cap. Consideravimus n.* 3. *vers. de hac electione eod. tit.* Bellam. *cons.* 10. *Factum est tale*, *Ioannes in 6. dubio n.* 44. *& seq. facit cap. Non præstat, de regul. jur. lib. 6.*

DE TESTIBUS ET ATTESTATIONIBUS.

Idem Honorius III. Corisopiteñ. & Trecoreñ. Episcopis.

CAPUT LII.

VEnerabili fratri nostro Episcopo & Capitulo Corisopiteñ. ac universis Abbatibus apud Cisterc. in generali Capitulo congregatis: & infrà. Discretioni vestræ mandamus, quatenus testes, quos Abbas & Monachi sancti Martini Cisterciеñ. Ordinis super vita & miraculis piæ memoriæ M. Abbatis Monasterii supradicti, duxerint producendos, examinare sigillatim curetis, cum ea diligentia, quæ solet & debet in receptione testium adhiberi.

SUMMARIUM.

1 *TEstes diligenter, & sigillatim sunt examinandi, præsertim si agatur de vita, & miraculis Canonizandi, & n.* 15.

2 *Canonizari ut quis possit pro Sancto, copulativè requiruntur sanctimonia vitæ, & miracula.*

3 *Miraculum ad hoc ut sufficienter probetur ad effectum Canonizationis, quatuor requiruntur.*

4 *Miracula ex vi verborum, aut ex vi parentelæ ad Canonizandum non sufficiunt.*

5 *Testes nisi seorsim examinẽtur, testimoniũ nõ valet, et cur.*

Te-

6 *Testes deponere non debent per eundem præmeditatum sermonem.*

7 *Testes omnes in publicatione testamenti coadunantur.*

8 *Examen testium super vita, & miraculis Canonizandi potest committi in partibus.*

9 *Commissarii ad testes examinandos an subdelegare possint.*

10 *Ecclesia in Canonizatione Sanctorum an possit errare, & n.seqq. usque in fin.*

11 *Papa in particularibus actionibus potest errare, & n. 29. & 37.*

12 *Errare potest qui nititur medio fallibili.*
Declaratur, num.40.

13 *Opera, quæ sunt communia bonis, & malis, non possunt testimonium perhibere de sanctitate alicuius.*
Declaratur, num.41.

14 *Iudicium Ecclesiæ aliquando sequitur opinionem, quæ sæpe fallit, & fallitur.*

15 *Quod procedit etiam in Ecclesia universali in his, quæ ad fidem non pertinent.*
Declaratur, num.40. & 42.

16 *Ecclesia quantum potest, debet se conformare iudicio Dei.*

17 *Romana Ecclesia numquam à tramite Apostolicæ traditionis errasse probatur.*

19 *Papa ante actum Canonizationis inducit populum ad orandum, ut Deus non permittat ipsum errare in hoc negotio, & n.43.*

20 *Corpora multa Sanctorum veneramur in terris, quorum animæ cruciantur in inferno.*
Declaratur, num.44.

21 *Iudicium aliud est secundùm præsens institutum, aliud secundùm æternam sententiam.*

22 *Homo videt quæ foris apparent, Deus autem intuetur cor.*

23 *Credens ut loquitur, etiamsi falsa loquatur, fideliter loquitur, & è converso.*

24 *Papa Canonizando aliquem secundum informationem sibi factam, quamtumcumque vera non approbet, tamen non errat.*
Contrarium, num.27.

25 *Errare nihil aliud est, quàm unum pro alio putare, & num.26.*

26 *Scire dicimur non solùm quæ videmus, sed etiam quæ ab aliis audivimus, & quæ vehementer opinamur.*

30 *Papa in his, quæ spectant ad fidem, vel ad statum universalem totius Ecclesiæ, errare non potest, & num.40. & 42.*

31 *Canonizatio Sanctorum est ex his, quæ spectant ad statum universalem totius Ecclesiæ, & n.38.*

32 *Error damnabilis in Ecclesia esse non potest.*

33 *Mendacium aliquod si in Scriptura Canonica admittatur, mutabitur fides nostra, quæ ex illa dependet.*

34 *Hæreticum est sentire contra determinationem Concilii.*

35 *Iudicium eorum, qui præsunt Ecclesiæ, potest errare in quibuslibet, si personæ eorum tantum respiciantur. Secus si consideretur Divina Providentia.*

36 *Papæ iudicio in determinationibus fidei magis standum est, quàm quorumlibet sapientum in scripturis opinioni.*

38 *Canonizatio Sanctorum est medium inter diffinitiones fidei, & alias sententias, quæ ad particularia facta pertinent.*
Honor, quem Sanctis exhibemus, est quædam fidei professio, ibid.

39 *Optime media eligenda.*

40 *In Canonizatione Sanctorum Divina Providentia præservat Ecclesiam, ne medio fallibili attestationum fallatur.*

43 *Oratio fit ab Ecclesia etiam ut impleantur, quæ Deus promisit, & infallibilia sunt.*

45 *Error circa Reliquiarum approbationem non est præsumendus maximè in Ecclesia Romana.*

1 VEnerabili. Diligenter, & sigillatim examinandi sunt testes, præsertim si agatur de vita, & miraculis Canonizandi. Hoc dicit. In prima parte ponitur petitio. In secunda testium recipiendorum commissio, ibi, *discretioni*.

Nota primò ibi, *super vita, & miraculis:* ad hoc ut 2
quis Canonizari possit ut Sanctus, duo copulativè esse
probanda per depositionem testium fide dignorum, nempe
sanctimoniam vitæ, & miracula, ut hic per Butr. *in c.notabili*, Abb. *num.1. vers. Et ex hoc*, & Felin. *num.1.* & est
expressum in Constitutione Gregorii IX. *Cum dicat Dominus, §.3. in Bullar.tom.1.pag.53.* de quo dic latiùs, ut scripsi
in cap.1.num.3. infra de Reliq. & vener. Sanctor. Et adde hic 3
quatuor requiri, ut miraculum sufficienter probetur ad
effectum Canonizationis. Primum est, ut ex Deo non
ex arte procedat, neque ex Diabolo, nam quandoque
etiam per malos miracula fiunt, *cap. Teneamus 1. quæst.1. & cap. Prophetavit, & cap.Item Balaam 2. quæst.7.* Secundum ut sit contra, id est, supra naturam, sicut patet de virga
Moysis conversa in Colubrum, & de Asina loquente ad
Balaam, *cap.Cum ex iniuncto, §.1. & 2. infra de hæret.* Tertium ut non fiat ex virtute verborum, sicut accidit in Sacramento Eucharistiæ, *cap. Panis, & cap. Quia corpus, & c.In quibus de consecr.distin.2.cap.Cum Martha, §. Quæsivisti, infra de celebrat.Missar.* Adde neque ex vi parentelæ, ut 4
in Rege Franciæ secundùm Felin. *hic num.1.* Sed ex merito
hominis hoc contingat. Quartum ut sit ad corroborationem fidei: herba enim transit in vitem ministerio hominis, sed propter hoc fides Catholica non corroboratur; &
ideò ad Canonizationem faciendam nisi hæc quatuor simul
concurrant, facta miracula non prodessent, secundùm Hostien. *hic num.4. vers.Ad hoc autem*, cujus verba ad literam
transtulit glossa *in cap. unic. ver. Sedes Apostolica, post med. vers.Et quantum ad hoc de reliquiis,& venerat.Sanctor.lib.6.*
& Troil. Malv. *in tractat. de Canonizat. Sanctorum, in 3. dubio principali num.38. & num.46.* ubi testatur prædicta
quatuor communiter approbari per Canonistas.

Secundò nota ibi, *sigillatim*, testes præcipuè in causa Ca- 5
nonizationis esse sigillatim examinandos, id est non duos
simul, sed unum seorsim ab alio: alioquin testimonium
non valeret, ut tenet glossa 2. & Abb. *num.5. in cap. Cum causa supra eodem*, Specul. *in tit. de teste, §. Hunc tractandum, in princ. & vers. Sed pone*: & hic notant gloss. *in figuratione casus in fine*, Joan. Andr. *num.2. in ver. sigillatim*,
Butr. *num.3.* Abb. *num.1. vers. Nota quod testes*, & Felin.
num.3. Et hoc multiplici ratione: Primo quia sic liberius
proferunt veritatem, ut notatur *in cap. Quia propter, suprà de elect.* ubi habetur simile. Secundò quia melius possunt
convinci de falsitate exemplo Danielis, qui secretò, & separatim examinavit Senes, accusantes Susannam, & de
falsitate convicit, Daniel.13.51. *arg. cap. Ex tenore, supra eodem.* Si enim essent simul, unus posset ab alio instrui, & 6
ipsum sequi; & tamen testes deponere non debent per
eumdem præmeditatum sermonem, *l. 3. ff. de testibus.*
Quæ ratio habetur hic in glos.2.*hic*,& communiter approbatur. Tertiò ne ipsis forsan altercationibus, vox contradictoria foris audiatur, *arg. cap.In causis, supra de elect.* &
sic partes discere possint testificata: in quo casu non esset
amplius locus productioni testium, *cap.Vltra tertiam infra eodem, cap. Constitutus, §. fin. suprà de confirt.* Et tamen ca- 7
sus in quo omnes coadunantur, in publicatione scilicet testamenti *l. Publicati, C. de testam.* Ita Hostiens.*hic*,& Joan.
Andr. ambo, *num.2. in ver. Sigillatim*, Butr. *num.6.*& Abb.
num.3. Qui tamen refellit tertiam rationem, remittens ad
notata *in d.cap. Vltra tertiam, infra eod.*

Tertiò nota ibi, *examinare curetis:* ad probandum vi- 8
tam, & miracula alicujus Canonizandi, non requiri ut
testes ex longinquo perducantur ad curiam Romanam, sed
licitè posse examen committi in partibus, prout Papa hic
fecit, secundum Abb. *num.2.* & sic servatur, ut patet in
Constitutione Gregorii IX. de qua supra *n.2.*& in aliis pluribus. An autem isti Commissarii examen hujusmodi pos- 9
sint alteri subdelegare, Franciscus Beatinus, alias Bonaguida putabat non posse ob arduitatem negotii, & industriam electam, *arg.c.fin.suprà de off. deleg.* Sed Joan.Andr.
hic num.3. cum quo Abb. *num.2.* Et alii transeunt, dicit in
hoc tenendum esse quod habetur, & notatur in Clem. *Iudices de offic.deleg.* ubi distinguitur, an sit judex super receptione testium, & tunc subdelegare possit alteri vices suas,
ut ibi in littera: An verò nudus minister ad examen expediendum, & non possit, ut ibi plenè notatur in glossa 1.

Dubitari solet; an Ecclesia in Canonizatione Sancto- 10
rum possit errare.

Variæ sunt opiniones, Prima opinio est Canonistarum,
qui

qui frequentius opinati sunt hunc casum posse contingere ut Ecclesia erret in Canonizatione Sanctorum, licèt non sit credendum. Idque non obscurè supponit Innoc. *in c.1. num.4. infrà de reliquiis, & venerat. Sanctor.* & expressè asserunt ibi Host. *num.10. circa fin. vers. Quid si Ecclesia erret.* gloss. *in cap. unico, in ver. Sedis Apostolica ante med. vers. Et si Ecclesia eodem titulo lib.6.* plenè Felin. *hic n.2.* & ex Theologis, licèt obiter, Card. Cajet. *in tract. de indulgent.*
11 *cap.8. circa fin. vers. Præsumit enim Ecclesia*, ubi sic ait, *Sicut potest intervenire error humanus in Canonizatione alicujus Sancti, ut S. Thomas dicit, ita potest intervenire error humanus in collatione indulgentiæ. Si quis autem putet Romanum Pontificem non posse errare in suis particularibus actionibus, &c. putet quoque ipsum non esse hominem.* Hæc ille.
12 Primum, & præcipuum hujus opinionis fundamentum est, quia qui innititur medio fallibili, potest errare, *cap. Lator, & cap. Consanguinei, suprà de re iudic.* sed Ecclesia in Canonizatione Sanctorum innititur judicio humano, cùm inquirat per testes de vita, & miraculis Canonizandi, ut hic patet, & judicium humanum est fallibile, cùm testes possint esse falsi, & corrupti, *cap. Sicut suprà de testib.* Ergo Ecclesia in Canonizatione Sanctorum potest errare.

Secundò pro hac opinione arguitur, quia nullus potest esse ita certus de statu alicujus, sicut ipsemet de se, quia quæ sunt hominis, nemo novit nisi spiritus hominis, qui in ipso est, ut dicitur primo ad Corinth.2. *Sed homo non potest per certitudinem scire de seipso, an sit in statu salutis:* dicitur enim Eccles.9. *Nemo scit utrum dignus sit odio, vel amore.* Ergo longè minùs id potest scire Papa, & consequenter potest in Canonizando errare.
13 Tertiò pro eadem opinione arguitur, quia opera, quæ sunt communia bonis, & malis, non possunt testimonium infallibile perhibere de sanctitate alicujus, *arg. l. Neque Natales, C. de probat. & l. Non hoc, C. Unde legit.* Sed jejunia, orationes, & eleemosynæ, ac alia multa bona opera sunt communia bonis, & malis, *cap. Nihil enim de Consecr. distinct.5. cap. Odi 24. quæst.1.* Ergo per opera hujusmodi Papa non potest per certitudinem scire, an aliquis sit Canonizandus ut Sanctus, & per consequens in Canonizatione errare potest.
14 Quartò ad hanc partem inducitur textus *in cap. A nobis, il secondo, infra de sent. excomm.* quem in proposito adducunt Hostien. Joan. Andr. & Felin. *locis citatis*, ubi sic legitur, *iudicium Ecclesiæ nonnunquam opinionem sequitur, quam & fallere sæpè contingit, & falli, propter quod contingit interdum, ut qui ligatus est apud Deum, apud Ecclesiam sit solutus; & qui liber est apud Deum, Eccle-*
15 *siastica sit sententia innodatus.* Hæc ibi, quem textum Abb. *ibidem num.2.* intelligit procedere non tantùm in Ecclesia particulari, sed etiam in Ecclesia universali, in his, quæ ad fidem non pertinent, quia eadem est ratio: nam Ecclesia universalis sequitur aliquando opinionem, cùm de occultis divinare non possit, *c. un. infrà ut Eccles. Benefic.* Unde etiam Concilium, per quod universalis Ecclesia repræsentatur, errare potest excommunicando fortè Prælatum, qui non erat excommunicandus ex causa laten-
16 te, & sequitur Felin. *hic n.2. vers. Sed facilius.* Nec refragatur quòd Ecclesia debeat se conformare judicio Dei, ut dicitur in *d. cap. unic. in princ.* Dei autem judicium veritati, quæ nec fallit, nec fallitur, semper innititur, *d. cap. A nobis.* Quoniam debet se conformare quantum potest; sed interdum non potest, ut in occultis, *d. cap. un.* Abb. & Fe-
17 lin. *ubi suprà.* Quod si urgeas: Ecclesia universalis errare non potest, *cap. A recta*, ibi, *numquam errasse probatur*
18 *24. quæst.1.* Respondent Abb. & Felin. illud debere intelligi in fide, & articulis fidei: nam pro hoc tantùm oravit Christus ad Patrem, Luc.22. *Ego pro te rogavi Petre, ut non deficiat fides tua.* Sed in occultis errare potest ut in juribus suprà citatis.
19 Quintò multum habet ponderis, quòd antequam deveniatur ad ultimum actum Canonizationis, scilicet diffiniendo illum, de quo agitur, Sanctum esse, & Sanctorum Catalogo adscribendum, & tanquam Sanctum esse venerandum, Papa, fratres, & totus Clerus, & populus conveniunt statuta die ad aliquam certam Ecclesiam, & Summus Pontifex sermonem facit recitans processum, & inducit populum ad orandum, ut Deus non permittat ipsum errare in hoc negocio, ut attestantur Host. *in cap.1. num.5. vers. Nono*, & Joan. Andr. *num.4. eodem vers.* Ergo Papa agnoscit se posse errare in negocio Canonizationis; alioquin ad quid cum populo deprecaretur Dominum ne hoc permitteret: nam frustrà precibus impetratur, *&c. l. 1. C. de Thesaur. lib.10.* gloss. 1. *in cap.1. suprà de rescript.*

Ultimò pro hac parte adducitur illud Augustini, *Multa* 20
corpora Sanctorum veneramur in terris, quorum animæ cruciantur in inferno: ut hic per Felin. *num.2. vers. Pro hac parte.*

Secunda opinio est Augustini Triumphi *de potest. Eccles.* 21
cap.14. art.4. ubi ait duplex judicium posse dari de homine, unum scilicet secundùm præsentem justitiam, aliud secundùm æternam sententiam. Differunt autem hæc duo judicia, quia per primùm judicat homo habens pro teste exteriorem evidentiam: Scribitur enim Joan.7. *Numquid lex nostra iudicat hominem, nisi ab ipso audiverit, & cognoverit prius quid faciat?* Per secundùm autem judicium judicat
Deus habens pro teste interiorem conscientiam, quia homo 22
judicat quæ foris apparent, Deus autem intuetur cor, 1. *Reg.16.* Prætereà differunt hæc duo judicia, quia in primo quatenus non inveniatur quid reprehendat homo, seu quid culpabile sit per hominem judicantem; potest tamen inveniri quid reprehendat Deus, & quid culpabile sit in conspectu Dei. At in secundò nihil invenitur reprehensibile,
nec culpabile, nec per Deum, nec per hominem. Papa 23
ergo Canonizando aliquem Sanctum secundùm præsentem justitiam non errat, quia sic credit eum esse Sanctum, prout informationem recipit secundùm allegata, & probata sibi. Nam, ut inquit Augustinus *in Epist.35. ad Severum Abbatem. Qui sic creditur ut loquitur, etiam si falsa loquatur, fideliter loquitur: qui autem non credit quæ loquitur, etiamsi vera loquatur, infideliter loquitur. Ad hoc cap.*
Homines, & c. seq. 22. quæst.2. Quamtumcumque igitur 24
Summus Pontifex non vera approbet Canonizando, vel approbando aliquem Sanctum, ex quo fideliter, & vera approbat secundùm informationem sibi factam, non errat: Eamdem opinionem complectitur Troil. Malvet. *in tract. de Canonizat. Sanctor. in 3. dub. principali n.48. vers. sed quidquid sit:* nam errare nihil aliud est, quàm pro alio putare, *cap. In quibus 22. quæst.2.* & est, glos. 1. relata ad textum
in cap. Quamvis 38. dist. præcedente probatione Sanctita- 25
tis vitæ, & miraculorum quis non potest putare unum pro alio, quia hoc esset crassum, & supinum putare, cùm ipsa probatio miraculorum concludat violentam præsumptionem sanctitatis; & sic non solùm excludat errorem, imò includat scientiam. Scire enim dicimus non solùm quæ videmus, sed etiam quæ ab aliis audimus, *cap. Hoc vide-*
tur 2. quæst.5. Item ea, quæ non ambigimus, sed vehemen- 26
ter opinamur, *l.2. §. Idem Labeo, ff. de aqua pluv. arcen.* sequitur ergo ut Ecclesia, cui facta fuerit talis probatio sanctitatis vitæ, & miraculorum, non possit putare unum pro alio; & per consequens errare non poterit, secundùm eum; qui tamen remittit se ad Cardin. Turrecrem. *de potest. Papæ quæst.41. aliàs 51.*

Cæterùm hæc sententia admittit posse contingere ut ali- 27
quis Sanctus ab Ecclesia Canonizatus sit in inferno; atque ita quoad rei substantiam non discrepet à prima opinione, licèt dissentiat in hoc, quod putat eo casu Ecclesiam non errare: cujus contrarium asserunt Authores primæ opinionis. Quod & verius videtur: nam si Canonizatus esset in inferno, utique Ecclesia putaret aliud pro alio, licèt fideliter; putaret enim Sanctum esse, qui sanctus non est, &
sic erraret, *ut in d. cap. In quibus 22. quæst.2.* Prætereà hæc 28
distinctio videtur destrui per textum *in d. c. A nobis il secondo, de sent. excomm.* nam quando Ecclesia absolvit non absolvendum, vel ligat non ligandum, quamvis ritè, & rectè procedat secundùm allegata, & probata; tamen illius judicium dicitur falli, ut illic patet. Ad idem, *§. His ita 35. q.9. & cap. Lator infrà de re iudic.* ubi Ecclesia dicitur decepta. Facit text. *in cap. Cum olim, §. Nos igitur eodem tit. cap. Tum ex litteris, §.1. vers. Præsertim suprà de restit. in integr. & cap. Cum olim, de dol. & contum.*

Tertia opinio primæ opposita fuit Joannis de Neapoli *in* 29
quodl.11. relatis à S. Antonin. *in 3. part. titul.12. §.2.* qui dixit ea, quæ facit Papa cum Cardinalibus, esse duplicis generis. Quædam enim sunt quæ pertinent ad particularia facta particularium hominum; hujusmodi sunt collationes beneficiorum Ecclesiasticorum, promotiones ad gradus, dignitates; & sententiæ pro aliquibus, vel contra aliquos latæ; & in talibus Papa potest errare; & ratio est, quia

cùm ſit purus homo, & viator, & non confirmatus in gra-
tia inordinatè poteſt affici ad aliquos, & poteſt decipi per
falſas probationes, & atteſtationes, ex quibus procedit in
hujuſmodi actionibus; & ſic poteſt errare, & ad hoc facit
quod dicetur *in d. cap. A nobis*, videlicet quod judicium
30 Eccleſiæ & fallit, & fallitur. Quædam verò ſunt, quæ fa-
cit Papa pertinentia ad Statum univerſalem totius Eccleſiæ,
vel quantum ad fidem, ut ſunt determinationes, & decla-
rationes, quæ ſpectant ad fidem, & articulos, & Eccleſiæ
Sacramenta, & omnia alia contenta in ſacra Scriptura;
vel quantum ad bonos mores, ut ſunt ſtatuta, decreta, &
decretales: & in talibus quamvis abſolutè penſatis ſolis
perſonis Papæ, & Cardinalium, Papa cum ipſis poſſit erra-
re; ſuppoſita tamen Divina Providentia, & Spiritum San-
ctum loqui per Eccleſiam, credendum eſt Papam non poſſe
errare, quia Chriſtus oravit pro Eccleſia Luc. 22. *Ego pro
te rogavi Petre ut non deficiat fides tua:* & dicere, in hujuſ-
modi Papam errare, eſſet hæreticum, & ad hoc facit quod
31 dicitur in *c. A recta fide 24. quaſt. 1.* & ad iſtud ſecundum
genus dicit ipſe pertinere Canonizationem Sanctorum, qui
proponuntur per Canonizationem ut exemplar & fidei &
Sanctæ vitæ, & ab omnibus adorandi, & in neceſſitati-
bus invocandi.

32 Huic opinioni ſuffragatur etiam quod in Eccleſia non
poteſt eſſe error damnabilis, *d. cap. A recta, c. Hæc eſt fides,
cap. In Sede, & cap. Cum beatiſſimus, 24. quaſt. 1.* Sed hìc
eſſet error damnabilis ſi coleretur tanquam Sanctus, qui
fuit peccator, quia aliqui ſcientes peccata ejus, crederent
hoc eſſe falſum, & ſi ita contingeret, poſſent ad errorem
perduci. Ergo Eccleſia Canonizando Sanctos non poteſt
33 errare. Præterea, ut inquit Auguſtinus *in Epiſt. ad Hie-
ronym.* Si in ſcriptura Canonica aliquod mendacium ad-
mittatur, mutabitur fides noſtra, quæ ex ſcriptura Cano-
nica dependet, *ad hoc cap. Si ad Scripturas, 9. diſt. & c. Quid
34 ergo 23. quaſt. 5.* Sed ſicut tenemur credere illud, quod eſt in
ſacra Scriptura: ita illud, quod eſt communiter per Eccle-
ſiam determinatum; Unde hæreticus judicatur qui ſentit
contra determinationem Conciliorum, *cap. Sicut 15. diſt.*
Ergo commune judicium Eccleſiæ erroneum eſſe non
poteſt. De hac tamen tertia opinione vide quod dicam *in-
35 fra num. 39.* Quarta opinio eſt B. Thomæ *in quodl. 9. artic.
ult.* qui mediam viam ſequutus, docuit aliquid poſſe judi-
cari poſſibile, ſecundum ſe conſideratum, quod relatum
ad aliquid extrinſecum impoſſibile invenitur, *Iudicium
ergo eorum, qui præſunt Eccleſiæ, poteſt errare in quibuslibet,
ſi perſonæ eorum tantum reſpiciantur. Si vero Divina con-
ſideretur Providentia, quæ Eccleſiam ſuam Spiritu ſancto
dirigit, ut non erret, ſicut ipſe promiſit Ioan. 14. quod Spiri-
tus adveniens docebit omnem veritatem, de neceſſariis ſci-
licet ad ſalutem: certum eſt quod iudicium Eccleſiæ univer-
ſalis errare in his, quæ ad fidem pertinent, impoſſibile eſt.
36 Vnde magis ſtandum eſt iudicio Papæ, ad quem pertinet de-
terminare de fide, quam in iudicio profert, quàm quorumli-
bet ſapientum in ſcripturis opinioni; cum Caiphas, quamvis
nequam, tamen quia Pontifex, legatur etiam inſcius pro-
37 phetaſſe. Ioan. 11. In aliis vero ſententiis, quæ ad particu-
laria facta pertinent, ut cùm agitur de poſſeſſionibus, vel
de criminibus, vel de huiuſmodi, poſſibile eſt iudicium Eccle-
38 ſiæ errare propter falſos teſtes. Canonizatio vero Sancto-
rum medium eſt inter hæc duo: quia tamen honor, quem
Sanctis exhibemus, quædam profeſſio fidei eſt, qua Sancto-
rum gloriam credimus; pie credendum eſt, nec etiam in his
iudicium Eccleſiæ errare poſſe.* Hæc S. Thomas, cui conſen-
tiunt Cardin. Turrecrem. *in Summa de Eccleſ. ſeu de poteſt.
Papæ quaſt. 51. & 73.* & hoc præmittit *lib. 2. num. 110.* & S.
Antonin. *in 3. part. tit. 12. cap. 8. §. 2.* Melchior Can. *lib. 5.
de locis Theolog. cap. 5.* Silveſt. *in ver. Canonizatio num. 2.
circa fin.* Tabiena *in eod. ver. n. 2.* Covarr. *var. reſolut. lib. 1.
c. 10. n. 13.* & fuſius omnibus Ambroſ. Catharin. *in peculiari
libello huius quaſtionis.*

39 Hæc opinio mihi valdè probatur, tum quia eſt D. Tho-
mæ, qui in hujuſmodi ſecretis ſemper aut ratione, aut reve-
latione fuit edoctus, antequam ſcriberet, & cujus doctri-
na fuit per Eccleſiam approbata, ut apud Silveſtr. *in ver.
Omiſſa primo, n. 9. verſ. Et ideo circa iſtam quaſtionem, & in
ver. Lex, §. 13. in 3. dicto.* Tum quia eſt media inter pri-
mam, & tertiam opinionem ad invicem oppoſitas, *arg. l.
Antiqui, ff. Si pars heredit. petat.* Deflectit enim à prima,
quia S. Thomas negat Eccleſiam in Canonizatione Sancto-
rum errare poſſe, quod prima opinio affirmat abſolutè, &
minus rationabiliter. Deflectit verò à tertia, quia S. Tho-
mas docet piè credendum eſſe Eccleſiam in hoc errare non
poſſe: ſed tertia opinio aſſerit, ita credendum ex neceſſi-
tate ſalutis; & ſic damnat primam opinionem tamquam
hæreticam, quod planè durum videtur, cùm habeat ſecta-
tores primarios Canoniſtas, & doctiſſimum Cajetanum,
& articulus nondum ſit ab Eccleſia diffinitus; per id, quod
habetur, & notatur *in cap. Cum Chriſtus, infra de Hæ-
retic.* & per Innoc. *in cap. Ne innitaris ſup. de Conſtitut.*
ubi ait, *Si Sancti diverſas opiniones inter ſe habeant in his,
quæ ab Eccleſia non ſunt diffinita, licitum eſſe cuique quod
vult dicere.* Cujus dictum ſequuntur ibi Hoſt. *n. 3.* & Bart.
in l. final. C. de pœn. Iud. qui mal. iudic. Ad hoc *cap. Ne-
que 9. diſt.*

Supereſt nunc reſpondere ad argumenta in contrarium
adducta pro prima opinione.

Non obſtat igitur primum. Quoniam, ut reſpondet S. 40
Thomas *dict. quodlib. 9. art. ult. ad 2.* Divina Providentia
præſervat Eccleſiam ne in talibus per fallibile teſtimonium
hominum fallatur; & ut inquit Covarr. *loc. citato*, piè cre-
dendum eſt Summum Pontificem in perſcrutandis ejus, qui
in Sanctos eſt referendus, & miraculis, & geſtis, ab ipſo Spi-
ritu Sancto inſtrui, *ad hoc c. Qui contempta, & cap. Fru-
ſtra, 8. diſtinct. cap. Loquitur 24. quaſt. 1. cap. Quis neſciat,
11. diſtinct.*

Non obſtat ſecundùm, quia Pontifex, cujus eſt Cano-
nizare Sanctos, poteſt verificari de ſtatu alicujus per inqui-
ſitionem vitæ, & atteſtationem miraculorum, & præcipuè
per inſtinctum Spiritus Sancti, qui omnia ſcrutatur etiam
profunda Dei. Ita S. Thom. *loc. cit. in reſponſ. ad primum.*

Non obſtat tertium, quia ut reſpondet Auguſt. Triumph. 41
*de poteſt. Eccleſ. quaſt. 14. art. 4. ad 2. Quamvis per iſta opera
non poſſint diſcerni boni à malis, quia ieiunia, & orationes, &
eleemoſynæ poſſunt fieri bono animo, & malo: ſunt tamen
quædam opera, quæ habent circumvolutam malitiam, nec poſ-
ſunt bono animo fieri, ut opera prohibita à lege divina, per quæ
boni diſcernuntur a malis, iuxta illud Matth. 7. A fructibus
eorum cognoſcetis eos. A talibus ergo ſi aliquis homo immu-
nis fuerit inventus, & comprobatum fuerit in bonis operi-
bus habuiſſe ſemper conſtantiam, & ſupra modum huma-
num excellentiam ſecundum præſentem iuſtitiam, poteſt
in Sanctum Canonizari cum atteſtatione miraculorum,*
Hæc ille. Sed eſto bona opera per ſe non perhibeant teſti-
monium infallibile Sanctitatis, tamen divina Providentia
præſervat judicium Eccleſiæ ne fallatur, ut dictum eſt ſupra,
in reſponſ. ad primum.

Non obſtat quartum, nempe *cap. A nobis il ſecondo, de* 42
ſent. excomm. Quoniam procedit in his tantùm, quæ perti-
nent ad particularia facta, non autem in his, quæ concer-
nunt ſtatum univerſalem totius Eccleſiæ, qualis eſt Cano-
nizatio Sanctorum, ut conſtat ex dictis ſuprà *in 3. & 4. opi-
nione*, & eſt ex mente Hoſt. *in d. cap. A nobis, n. 3.* dum dicit
illum textum non habere locum in Eccleſia generali ſimul
congregata, quæ nunquam errare poteſt, *c. A recta, 24. q. 1.*
conſentit ibi Jo. Andr. *n. 4.*

Non obſtat quintum, quia oratio fit ab Eccleſia, etiam ut 43
implcantur, quæ Deus promiſit, & infallibia ſunt, ſicut Sa-
muel in cinere, & ſacco poſtulabat impleri quod promiſerat
Deus, non quod eſſet incredulus futurorum, ſed ne ſecuri-
tas negligentem, & negligentia pareret offenſam, ut eſt tex.
ſingularis *in c. Prædixerat, de pœn. diſt. 1.*

Non obſtat ultimum, tum quia dictum illud licèt paſſim 44
tribuatur Auguſtino, tamen hoc negant Covar. & alii. Ac
prætereà eſto illius author fuerit Auguſtinus, tamen ſecun-
dùm Covar. *ubi ſupr.* illum dixit, multa corpora Sanctorum
veneramur in terris, quorum animæ cruciantur in inferno,
hoc tantùm intellèxit, videlicet nos venerari multa corpora,
quæ putamus eſſe Sanctorum ab Eccleſia Canonizatorum,
& tamen non ſunt illorum, ſed potiùs damnatorum homi-
num, & fortaſſe infidelium Latronum, Sicariorum, & hujuſ-
modi. Judicium ergo Eccleſiæ in hoc non fallitur, quia dif-
finit aliquem eſſe Sanctum, puta D. Hieronymum; ſed non
diffinit tale corpus eſſe D. Hieronymi: & fieri poteſt, ut ani-
ma, quæ illud corpus informabat, fuerit alterius, & crucietur
in inferno. Licèt nec circa approbationē reliquiarum error
ſit præſumendus, ut ibi per eum, maximè in Eccleſia Roma-
na. Ad hoc *c. 1. infr. de reliq. & vener. Sanct.* & notat per Jo.
Andr. *in c. A nobis il ſecondo n. 4. de ſent. excom.*

DE TESTIBUS ET ATTESTATIONIBUS.

Gregorius IX.

CAPUT LVI.

NOn debet quis in criminibus (nisi forsan in exceptis) ad testificandum admitti, pendente accusatione de crimine contra ipsum: cùm etiam accusati (nisi prius se probaverint innocentes) ab accusatione ac susceptione ordinum repellantur.

SUMMARIUM.

1 *ACcusatus criminaliter pendente accusatione non potest in testem produci, nisi in criminibus exceptis.*

2 *Et quæ sint huiusmodi crimina.*
Item non potest alium accusare, nec Ordines suscipere, nec esse alterius procurator, n. 1. & 9.

3 *Secus si fuerit accusatus civiliter.*

4 *Quod verum est si sit emendatus de crimine, nec eum comitetur infamia.*

5 *Cùm accusatur quis de crimine, statim gravatur eius opinio.*

6 *Accusatio civilis infamiam non irrogat, nec repellit à promotione.*

7 *Testimonium, accusatio, & Ordo æquiparantur in repellendo.*

8 *Accusationis pendentia præiudicat in quærendis, sed non in quæsitis.*

N*On debet*. Ponit regulam, & casum exceptum, quam
secundò probat per duo similia, ibi, *Cum etiam* Joan.
1 Andr. Quæsitum fuit utrum accusatus criminaliter pen-
dente accusatione possit in testem produci. Et respondet
Papa non posse; quia nec alium accusare, nec Ordines su-
scipere potest, juxta primum dictum. Fallit in criminibus
2 exceptis. Hoc dicit Baldus. Et quæ sint crimina excepta,
vide hic plenè per Abbat. Antiq. *à num. 1. usque ad n. 6.*
3 Nota primò ibi, *De crimine*. Accusatum ita demum re-
pelli à testificando, & aliis, de quibus in litera, si fuerit
accusatus criminaliter ad pœnam, seu vindictam; secus
ergo si civiliter ad interesse, ut hìc notant gloss. 1. *ante me-
dium vers. Præterea ex eo*. Innocen. Hostiens. & Joan. Andr.
omnes *in princ.* Bald. *num.* 3. Abb. & Joan. de Anan. *in sum-
mario textus*, & reliqui omnes. Quòd verùm est, secun- 4
dùm gloss. & Host. *ubi supra*, si sit emendatus de crimine,
& eum non comitetur infamia, *ut in cap. Testimonium supra
eod. & arg. cap. Per tuas infra de simon.* Ratio differentiæ est, 5
quia cùm aliquis accusatur de crimine, statim gravata est
ejus opinio, ut hìc dicit gloss. 1. *in princ.* & est textus *in cap.
Tantis Daniel* 81. *dist.* ubi id notant Archid. Bellam. Tur-
recrem. Gemin. & Præpositus, omnes *in princip.* Unde nil
mirum si repellatur à testimonio, ut hìc, & in *c. Testimo-
nium supra eod.* At verò accusatio civiliter intentata infa- 6
miam non irrogat, *ut cap. Tuæ supra de Procurat. & cap.
Super his, infr. de accusat.* Unde nec repellit à promotione,
ut notat Innoc. *in cap. Qualiter il secundo in gloss. magna
vers. Et nota quod tres eodem tit.* & ex facto respondit Ge-
min. *cons. 77. Quia super præmissis, n. 4. vers. Tertio, ratione
causæ, & leg. & not. in d. c. Testimonium, sup. eod.*
Secundo nota ex hac Decretali testimonium, accusatio- 7
nem, & Ordinem æquiparari in repellendo, secundum
gloss. *hic ante medium vers. Ex hac enim Decretali.*
In glossa magna pro intellectu textus fac regulam, quòd 8
pendentia accusationis præjudicat in quærendis, sed non
in quæsitis, arg. *l. Pluribus, §. Et si placeat, ff. de ver. obligat.
l. prima, §. Quamvis autem, ff. de postul. & §. ult. 15. quæst. 1.* &
ita hanc regulam constituunt *in cap. Omnipotens de accusat.*
Petr. de Anchar. *num.* 2. Joan. de Anan. *num.* 3. Mar. Socin.
eodem num. & Felin. *in 2. not.* Et propterea accusatus non 9
potest esse testis, nec alium accusare, nec ad Ordines, vel
dignitates promoveri, nec esse alterius procurator, ut in
glossa, quia in his agitur de quærendis, sed benè potest bo-
na sua administrare, testamentum condere, pecunias sibi
debitas exigere, instrumenta conficere si sit Tabellio, &
alia id genus; quia in his agitur de quæsitis, ut scripsi in
prædicta Decretali *Omnipotens, n. 7. 8. & 9. de accusat.* ubi ple-
nè videas.

DE TESTIBUS COGENDIS.

Alexander III.

CAPUT IV.

PErvenit ad audientiam nostram, quòd cùm J. Prior sancti Laurentii, coram te fuisset de simoniæ & adulterii crimine accusatus, quemdam, qui contra eum ducendus erat in testimonium, juramento adstrinxit; ut non deponeret contra ipsum: & infrà. Nos igitur attendentes, quòd nemo debet adversario instrumenta (quorum appellatione testes continentur) subtrahere: & quòd tam ille qui subripit instrumenta, quàm qui adversario parem advocationis copiam subtrahit, iniquam ostendit à se litem foveri, & experiri debet in se judicis auctoritatem elusam: Respondemus, ad detegendum tantæ fraudis & calliditatis commentum, ipsum testem meritò compellendum.

SUMMARIUM.

1 *TEstis compellitur fraudem illius detegere, qui probationis copiam adversario subtrahit.*

2 *Testes compelluntur etiam in criminali, quos accusatus malitiose accusatori subtraxit.*

3 *Accusari quis potest eodem libello de duobus criminibus capitalibus.*

4 *Testis, qui iuravit contra aliquem non testificari, iuramento non obstante debet compelli.*

5 *Iuramentum de testimonio contra aliquem non ferendo est illicitum, ac temerarium.*

6 *Reipublicæ interest peccata nocentium esse nota.*

7 *Instrumentorum appellatione veniunt etiam testes.*

8 *Procedit in materia lata; secus in restringibili.*
Testem occultans domi suæ qua pœna puniatur, ibidem.

9 *Testis in criminali compellitur testificari an fuerit adstrictus à parte ad non deponendum.*

10 *Archiepiscopus, qui processum contra se fabricatum subtra-*

traxit, an habeatur pro convicto de criminibus, de quibus fuit accusatus, anve, & quæ pœna pro subtractione sit puniendus, & n. seqq. usque in fin.

11 *Corpus delicti constare debet etiam si reus verè, vel fictè sit confessus, nec aliàs potest sequi condemnatio, & num. seq.*

12 *Confessio ficta vel præsumpta non potest magis operari, quàm vera.*

13 *Corpus delicti constare debet, ut damnari possit contumax qui in vim statuti, vel consuetudinis habetur pro confesso.*

14 *Probationes adversario subtrahens ostendit se iniquam litem fovere.*

15 *Et pro convicto haberi debet.*
Sed contra, num. 18.
Distinguitur, num. 19.

16 *Iudicem qui tentat corrumpere, litem perdit, sive privativa sit lis, sive publica, sive fiscalis.*

17 *Subtrahens instrumenta præsumitur habere malam causam, nec est opus aliud probare ad eum convincendum.*

20 *Stupri pœna de iure Canonico est depositio.*

21 *Adulterii pœna depositio, & perpetua detrusio in Monasterium.*

22 *Fornicationis simplicis pœna quæ sit.*

23 *Subtrahens adversario probationes experiri debet in se Iudicis auctoritatem elusam.*

24 *Pœna surripientis instrumenta, & scripturas publicas est legis Corneliæ de falsis.*

25 *Nisi scriptura subrepta sint nulla, & informes.*

26 *Causæ commissio contra Episcopos debet esse specialis, & manu Papæ signata.*

27 *Auditor Cameræ generalem habet facultatem procedendi contra Episcopos, eosque puniendi absque Signatura Papæ, & num. seqq.*
Etiam pro delictis, pro quibus veniret imponenda pœna depositionis, vel privationis, n. 29.

28 *Monitoria tamen ut personaliter compareant, decernere non potest sine Commissione manu Papæ Signata.*

29 *Episcopi citari, vel moneri non possunt ad personaliter comparendum, nisi pro criminibus, pro quibus pœna depositionis veniret imponenda.*

30 *Clausula* sine præjudicio, *vel* dummodo non sit alteri jus quæsitum, *& alia præservativæ, intelliguntur præterquam in expressis.*

1 P*Ervenit, il primo*, duos habet intellectus: quidam
enim, ut Laurent. intelligunt hanc decisionem, ut
sonat littera, ita ut testis sit cogendus tantummodo reve-
lare fraudem accusati, qui eum adstrinxit juramento, ad
non deponendum contra ipsum; & sic tantùm deponere
super coactione, non autem super principali crimine, &
secundùm hanc lecturam communiter sic summatur.
Compellitur testis fraudem illius detegere, qui probationis
copiam adversario subtrahit, ita Joan. Andr. Bald. Bellam.
Butr. Card. Anchar. & Imol. Alii verò intelligunt hunc
2 textum largiùs, adeò ut testis sit compellendus deponere
etiam super principali; & quod hìc dicitur ad detegendum
tantæ fraudis commentum, supplent, & nihilominus ad
deponendum super principali. Et secundùm hunc intelle-
ctum, quem posuit glos. *ultima hic*, & Abb. dicit esse ve-
rum, & communem. Decretalis hoc intendit. Compel-
luntur testes etiam in criminali, quos accusatus malitiosè
accusatori subtraxit. Primò ponitur facti narratio. Secun-
dò Judicis institutio, ibi, *nos igitur*, vel communis divisio,
ut innuitur ibi, *respondemus*.
3 Nota primò, ibi, *simoniæ*, & *adulterii*, posse quem eo-
dem libello accusari de duobus Capitalibus criminibus,
prout ex hac litera notat Bald. *post princ. vers. In text.* ibi,
simoniæ, & Anchar. *num. 1.*
4 Secundò nota ibi, *Iuramento adstrinxit, ut non depone-
ret contra ipsum*. testem, qui juravit contra aliquem non
testificari, non obstante juramento, esse nihilominus com-
5 pellendum ad testimonium ferendum: & est ratio, quia
hujusmodi juramentum est temerarium, & illicitum; &
ideò non servandum, *ut cap. Intimavit*, & ibi Bald. *num. 2.*
& cap. Constitutis il primo supra de testib. & denunciari de-
bet non teneri tali juramento, ut dicitur in prædicta De-
cretali *Constitutis, ut in cap. Olim, infra de accusat.* & fir-
mat gloss. 1. *hic* Hostiens. *in princ. in ver. Iuramento*, &
communiter Doctores.
Etenim cùm ferre testimonium sit munus publicum, ad
quod etiam invitus quis compellitur, non potest huic juri
publico etiam intercedente juramento derogari, *cap. Si di-
ligenti, supra de foro compet.* & notat Abb. *in d. cap. Intima-
vit in principio*. Item est contra bonos mores quemquam 6
inducere ad occultandam veritatem, cùm Reipublicæ in-
tersit peccata nocentium esse nota, *l. Eum qui nocentem,
ff. de iniuriis, cap. Vt famæ, de sent. excomm.* unde licèt testes
in criminalibus non compellantur, tamen malum est eos
ad testimonium non perhibendum jurejurando adstringere,
ut hic in vers. *Nemo debet*, & clariùs *in dict. cap. Constitu-
tis, supra eod.* secundùm Abbat. *hic in 1. not.*
Tertio nota ibi, *quorum appellatione testes continentur*. 7
Textum expressum, quod testes veniunt appellatione in-
strumentorum, nimirum, quia causam instruunt, unde
meritò appellari possunt instrumenta, *l. 1. ff. de fide Instr. &
l. In exercend. C. eod. cap. Notionem, §. Instrumentorum, de
verb. signif.* secundùm Goffred. *hic*, & not. Bart. *in l. Admo-
nendi in fin. ff. de iureiur*, quòd tamen procedit in lata signi- 8
ficatione; Secus in materia strictè intelligenda, cùm aliud
sit instrumenta, aliud testes, ut hic per Butr. *in 2. notab.*
Abb. *num. 1.* & Felin. *num. 1. & 2. vers. Vbi autem essemus*,
ideòque licèt subtrahens instrumenta teneatur crimine
falsi, ut dicam infrà *num. 24.* tamen occultans per vim te-
stem domi suæ, ut veritas non appareat, non punitur pœna
falsi, cùm hoc non reperiatur jure cautum, sed alia arbitra-
ria secundùm Bald. *hic num. 2.*
Quartò nota ibi, *experiri debet in se iudicis auctoritatem
elusam*, eum qui probationes adversario subtrahit, esse pu-
niendum, Butr. *hic num. 3.* & Abb. *in ult. notab.* Sed de hoc
latiùs infra *in prima quæstione*.
Ultimò nota ibi, *ad detegendum tantæ fraudis commen-* 9
tum. In criminali causa testem compelli ad testificandum
super hoc an fuerit adstrictus a parte ad testimonium non
perhibendum, Butr. *hic in 1. notab.*
QUÆRO, de notabili quæstione facti. Quidam Ar- 10
chiepiscopus in Regno Neapolitano inquisitus de homici-
dio, adulterio, stupro, & aliis excessibus subtraxit proces-
sum informativum contra eum per Commissarium Audi-
toris Cameræ desuper fabricatum. Quæsitum est, an pro-
pter hujusmodi subtractionem de talibus excessibus habea-
tur pro convicto, Anve, & qua pœna pro eadem subtra-
ctione sit puniendus.
Circa primam partem quæstionis, quod spectat ad cri- 11
men homicidii, palam est Archiepiscopum condemnari
non posse, quia non constat de corpore delicti, & cùm con-
fessio resultans ex subtractione processus, sit ficta, vel præ- 12
sumpta, secundùm Hostiens. *hic num. 1. in ver. Ostendit*,
non potest magis operari, quàm confessio vera, ut per Bald.
*in l. 2. §. Quod si actor in fin. num. 4. vers. Nota hic, & vers.
Facit ad quæstionem, &c. C. de Iurament. propter calumn.
dand.* Sed si reus verè confiteretur se homicidium commi-
sisse, non posset ex tali confessione damnari, nisi aliter de
homine occiso constaret, Bart. *in l. Divus num. 2. ff. de test.
milit.* Angel. *de malefic. in ver. Et vestem cœlestem num. 25.
vers. Quid si confitetur*, Boss. *tit. de delictis num. 22.* Clar. *in
pract. criminal. §. final. quæst. 55. vers. Potest etiam.* Farina-
cius alios cumulans de inquisitione, *quæst. 2. num. 7.* Ergo
longè minùs damnari potest ex præsumpta confessione re- 13
sultante ex subtractione processus; ideòque stante statuto,
vel consuetudine ut contumax habeatur pro confesso, si de
corpore delicti non constet, non potest sequi condemnatio,
quia si confessus verè non potest condemnari non constito
de corpore delicti, multò minus fictè confessus. Ita Gui-
lielm. de Benedict. *in cap. Raynutius part. 2. ver. Mortuo ita-
que testatore, il primo num. 162. & seq. de testament.* quem re-
fert, & sequitur Farinac. *d. num. 7. vers. Amplia quintam am-
pliationem.*
Sed quòd pertinet ad alia crimina contra Archiepisco- 14
pum inducitur primo hæc Decretalis ubi qui subtrahit ad-
versario probationes ostendit iniquam à se litem foveri, quæ
verba desumpta sunt ex *l. Providendum, C. de postulan.* &
locum habent etiam in criminali, ut innuit littera hujus
textus ibi, *de simonia, & adulterii crimine accusatus*, &
observant Hostiens. *in princip.* Joan. Andr. *num. 2.* Abb. &
Felin. *in Summario textus*. Ponderandum est enim verbum
osten-

15 *ostendit*, quod probat accusatum ex hoc solo, quod malitiosè subtraxit probationes fisci, censeri malam causam fovere, & haberi pro convicto; videtur enim confiteri cri-
16 men, *arg.l. Quoniam, ff. de his qui not. infam.* Idque ad exemplum ejus, qui tentat judicem corrumpere, *ut l.1. C. de pœna iudit. qui mal. iudic.* ubi qui diffidentia justæ sententiæ in pecuniæ corruptelam prorumpit, litem perdit, sive privata sit lis, sive publica, sive fiscalis, ut ibi per Bald. & Salic.

Secundò ad hanc partem inducitur text. *in cap. Constitutis, il primo supra de testibus*, ubi cùm Archiepiscopus esset de simoniæ crimine accusatus, & ejus consanguinei probationes accusatori subtraxissent, textus decidit ad factum præsumi de voluntate ipsius Archiepiscopi. Ideòque ab officio Pontificali eum suspendi jubet; si igitur Archiepiscopus ibi punitur ex sola præsumptione resultante ex subtractione probationum facta per consanguineos, eodem modo, & fortiùs puniri potest ex præsumptione resultante ex propria ipsius subtractione.

17 Tertiò adducitur textus *in l. Si de possessione, C. de probat.* ibi, *ad emptionis probationem non est indiciis aliis opus, sed instrumentorum furtum monstrare sufficit:* & ita subtractio probationum facit plenam fidem contra subtrahentem, ut ibi per Bart. *in princ. & num.2. in secunda lectura*, & per Bald. *num.1. vers. Sed instat quærens*, ubi ait subtrahentem instrumenta præsumi habere malam causam, nec esse opus aliud probare ad eum convincendum.

Quartò adducitur authoritas Hostien. *hic num.1. in ver. Ostendit*, qui post Laurentium tenet apertè hunc Archiepiscopum Genuens. qui malitiosè fisco, seu accusatori subtraxit probationes, ex hoc haberi pro convicto, & confesso de criminibus simoniæ, & adulterii, de quibus fuerat accusatus. Idem tenet Cardin. *hic num.2. & seq.* Bart. *in d.l. Providendum, in antiqua lectura in fin. C. de postulan.* Innocen. *in cap. Intimavit, in princ. supra de testibus*, dicens eum, qui subtrahere voluit adversario copiam probationis, causam perdere, per hanc Decretalem, *& §. Tria 3. quæst.7.* Idem voluit Angel. *in l.1. §. Si reus, ff. de eo per quem factum erit*, Guidopap. *sing.99.* Farinac. *de testibus, quæst.78. num.144. & seqq.*

18 Sed pro Archiepiscopo videtur gloss. *ultima in dict.l. Providendum*, quæ exponens literam, ibi, *ostendet iniquam à se litem foveri, sic ait, Præsumitur enim contra eum, sed ex tali præsumptione non damnatur;* Idemque videntur sentire gloss. *hic in ver. Ostendit*, & Innocent. *in princ.* dum dicunt subtrahentem adversario probationes fovere injustam causam præsumptivè, & sic videntur innuere, ut pro convicto non habeatur, quod apertè voluit hìc Vincentius, qui tenuit ex sola subtractione quem non haberi pro convicto, si aliàs foveat justam causam: & consensit Joan. Andr. post Philipp. *hic num.5.* dicens talem non eo ipso litem amittere, si bonam habeat causam Bald. *in dict. cap. Intimavit num.2. & in dict. l. Providendum num.4. in fin. C. de postulat.* ubi exponendo illum textum in ver. *Ostendit*, dicit semiplena probatione, non autem efficaci præsumptione, & sequitur Felin. *in eod. cap. Intimavit in fin.* & idem Felin. *in cap. Cum venerabilis num.21. de except.* ubi de communi Boer. alios referens *decis.292. num.3.*

19 Pro concordia Henric. Boich. *in hoc cap. num.2.* distinguit sic. Aut reus non est convictus ad plenum de hujusmodi subtractione callida, vel malitiosa, & tunc ex hoc solo non habetur pro convicto, nec præsumitur contra ipsum in negotio principali: nam etsi præsumptionem probare non oporteat, quia jus illam inducit, tamen factum ipsum, ex quo resultat, concludenter probari debet, *cap. Cum inter N. seniorem, supra de elect. cap. Tertio loco de probat. & cap. Illud, & cap. Tertio loco de præsumption.* Aut de subtractione est plenè convictus; & tunc aut quæris utrum talis habeat contra se præsumptionem, quod malam causam foveat: & concludendum affirmativè, ut hìc patet; & ita intelligas opinionem gloss. & Innocent. *hic*, dum exponunt verbum, *ostendit*, id est præsumptivè. Aut quæris, an pro convicto habeatur in negotio principali, & tunc subdistingue: nam aut talis non ostendit claris, & evidentibus documentis innocentiam suam: & tunc pro convicto habetur; & ita procedat opinio Hostiens. *arg. dict. l.1. C. de pæn. ind. qui mal. ind. & l. Si de possessione, C. de prob.* Aut ostendit claris, & evidentibus documentis justitiam causæ suæ, & hoc casu non habebitur pro convicto, sed in sua justitia auditur: & sic intellige opinionem Vincentii, & sequacium: nam cùm talis propter subtractionem pro motu judicis extraordinariè puniri debeat, ut mox dicetur in secunda parte quæstionis, iniquum esset ipsum alia pœna, scilicet amissionis causæ, & sic duplici pœna puniri, *ut cap. At si Clerici, supra de iudic. & arg. cap. Ex parte, infra de Cleric. ægrot. & l. Divus, ff. de off. Præsid.* Quam distinctionem totidem ferè verbis sequitur Bellam. *hic num.1.* & Boer. *d. decis.292. num.9.*

Et cùm sit satis æqua, & opiniones conciliet, videtur omnino amplectenda.

Applicando igitur distinctionem Henrici ad casum propositum, cum Archiepiscopus de subtractione processus violenta, & callida ad veritatem occultandam fuerit plenè convictus ex compluribus testibus de visu contra ipsum formiter examinatis, ac repetitis, nec aliunde probaverit innocentiam suam claris, & evidentibus documentis, quin potiùs constet saltem semiplenè de opposito ex Summario processus ab eodem recognito, & habito pro originali, consequens est, ut conjungendo probationem saltem semiplenam, quæ resultat ex surreptione processus, cùm alia semiplena resultante ex Summario testium, pro convicto haberi debeat de criminibus, de quibus fuit accusatus. Quare de rigore juris esset deponendus, & in Monasterium detrudendus, quia pœna ordinaria stupri de jure Canonico est
depositio, secundùm communem opinionem, de qua te- 20
stantur Diaz. *in pract. Criminal. Canon. cap.77.* & Clar. post
alios *in pract. Criminal. §. Stuprum vers. Sed quæro*, & pœna 21
adulterii similiter est depositio, & perpetua detrusio in Monasterium, & ex communis opinio, ut dicunt Covarr. *in 4. Decretal. 2. part. cap.7. num.19.* Diaz. *ubi supra cap.79.* & alii apud Clarum *in §. Adulterium, vers. Sed quæro*, & probatur *in cap. Lator.* juncta gloss. *1.2. quæst.7.* ubi Episcopus Dyaclinæ civitatis depositus fuit propter adulterium,
vel incestum. Quinimò etiam pro simplici fornicatione 22
deponitur, & in Monasterium detruditur non modo clericus, *cap. Si quis Clericus, & cap. Presbyter 71. distinct.* sed etiam Episcopus, ut patet ex *Canone 25. Apostolorum*, cujus hæc sunt verba, *Si quis Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus post Diaconis gradum acceptum fuerit fornicatus, aut mœchatus, deponatur, & ab Ecclesia projectus, inter laicos agat pœnitentiam*, refertur *in cap. si quis Episcopus 85. distinct.* & quamvis rigor antiquorum Canonum hodie non sit usquaque observandus, eo quod defectus nostrorum temporum, quibus non solùm merita, sed corpora ipsa hominum defecerunt, districtionis Canonicæ non patitur in omnibus manere censuram, ut legitur *in cap. Fraternitatis, 34. distinct.* Ideòque pro simplici fornicatione hodie non fiat depositio, *ut cap. A multis, de ætat. & qualitat.* tamen secus est, si sit notoria, vel scandalosa, aut diu continuata, *cap. Quam sit infra de excess. Prælat. & cap. Ex parte A, supra de testibus*, cum concordant. ut per Butr. *in cap. At si Clerici num.13. vers. Per hoc patet, simplex fornicatio:* & ibi etiam per Abb. *num.35. de iudic.* quia tamen hoc casu Archiepiscopus de hujusmodi excessibus non fuit convictus, vel confessus per rei veritatem, sed per præsumptionem à jure inductam ex subtractione processus, ut hìc; benigniùs agendo, mitiori pœna extra ordinem videtur puniendus.

Circa secundam quæstionis partem planum est Archiepi- 23
scopum esse puniendum etiam pro subtractione processus, text. clarus est hìc in illis verbis, *& experiri debet in se iudicis auctoritatem elusam, & in l. Providendum, C. de postulat.* ibi: *authoritatem iudiciariam à se delusam experiretur*, scilicet pœna docente, secundùm Hostiens. *hic num.2. in ver. In se*, & Joan. Andr. *eodem num. in verb. Experiri debent*, & notant Butr. & Imol. *num.3.* & Abb. *in ult. not.* nempè quia instrui non potuit super meritis causæ illo procurante, *l. Nec quidquam, §. fin. ff. de offic. Proconf.* gloss. *hic*
in ver. Elusam, Hostiens. *num.2. in eod. ver.* Subripiens au- 24
tem instrumenta, seu scripturas publicas tenetur crimine falsi, *ut l. Eum, C. ad leg. Cornel. de fals. & l. Paulus, ff. eod.* Bald. *hic num.1.* & pœna falsi est deportatio cum publicatione bonorum, *l.1. §. fin. ff. eod. tit.* hæc tamen pœna hodie non est in usu, ut attestatur Clar. *in pract. crimin. §. Falsum, vers. Sed quæro.* Ideòque reus pro subtractione hujusmodi extra ordinem pro motu judicis puniri debet, ut hìc dicunt Henric. Boich. *num.3.* & Felin. *eod. num. circa fin. vers. Et adde Baldum.*

Non

25 Non obstat quod subripiens scripturas nullas, & informes nullatenus sit puniendus, *ut l. Si quis aliquid, la seconda, §. Testamentum, ff. de pæn.* ubi dicitur, Testamentum, quod nullo modo valet, impunè supprimitur, & per illum text. not. Bart. *in l. Qui Testamentum num.1. ff. ad leg. Cornel. de fal.* Menoch. *de arbitr. Iudic. lib.2. cas.306. num.15.*
26 *& casu 311. num.19.* Hoc autem casu processus fabricatus à Commissario sit nullus ex defectu jurisdictionis, quia illius commissio non fuit signata manu Sanctissimi, prout requiritur ex decreto Concil. Trident. *cap.5. sess.24.* quoniam
27 responsum est Auditorem Cameræ esse judicem Ordinarium quorumcumque Prælatorum, & habere facultatem procedendi etiam contra Episcopos tam per viam inquisitionis, quàm accusationis, seu denunciationis, & instigationis, eosque culpabiles repertos puniendi, dummodo tamen monitoria contra Episcopos ad comparendum per-
28 sonaliter non nisi prævia commissione manu Papæ signata decernat, ut expressè cavetur in Bulla Gregorii XIV. impressa post practicam Salustii Tiberii §. 12. & in alia, Pauli V. incipien. *Eximia*, §. *12. & 13. in Bullar. tom.3. pag.214.* Atque ita Signatura Papæ non requiritur, nisi in casu illo speciali, cùm monitoria decernuntur ad personaliter comparendum. Quod etiam statuit Pius IV. *in Constitutione* 10. *De salute Gregis*, §. *3. tom.2. pag.*20. nam illa exceptio firmat regulam in contrarium in aliis casibus non exceptis, *l. Nam quod liquide*, §. *fin. ff. de pæn. legat.*

29 Rursus cùm Episcopus nisi ex causa, ex qua deponendus veniret, nequaquam citari possit ad personaliter comparendum, ut statuitur ejusdem Concilii decreto *sess.13. cap. 6.* exceptio illa *dummodo, &c.* declarat regulam de materia exceptionis; & sic etiam de gravioribus delictis esse intelligendam juxta theoricam Bald. *consil.401. super facto nu.2. vers. Secundo quæritur lib.5.* quod etiam innuunt illa verba *Constitutionum*, *dict.* §. 12. pro quibuscumque criminibus, cum dictio, *quibuscumque*, sit effrænata, & universaliter omnia includat, *cap. Solita, supra de maior. & obed.* unde sensus Constitutionum est; Auditor Cameræ ex generali commissione procedere possit contra Episcopos, pro quibusvis criminibus etiam depositione dignis absque signatura Sanctissimi, dummodo tamen pro iisdem criminibus eos non citet ut personaliter compareant sine Commissione manu Sanctissimi signata; & consequenter sublata est Concilii depositio *d. cap.5. sess.24.* quatenus requirit Commissionem specialem, & manu Sanctissimi signatam in processu per A. C. pro gravioribus delictis contra Episcopos conficiendo. Nec refert, quod Concilio Tridentino non fuerit expressè derogatum. Quia hujusmodi derogatio non requiritur, sed satis est, ut Pontifex statuat, prout statuit hoc casu contrarium ejus, quod Concilium disponit, ut declaravit Pius V. & sæpius censuit S. Congregatio ejusdem Concilii Interpres, ut scripsi plenè *in cap. Nulla, num.86. infra de concess. præben.* Quemadmodum nec refert,
quòd in præcitatis Bullis Gregorii XIV. §. 36. & Pauli V. 30
§. 38. adjecta sit clausula, *Per præsentes tamen non intendimus Concilii Tridentini decretis in aliquo derogare, vel aliàs præiudicare, sed illa salva esse, & in suo robore permanere, eaque omnia omnino, & inviolabiliter servari mandamus.* Quoniam cùm facultas procedendi contra Episcopos ex generali Commissione absque signatura Sanctissimi obviet expressè Concilio Tridentino, ut ostensum est supra, hujusmodi clausula præservativa decretorum Concilii, ut evitetur contradictio, intelligi debet, prætérquam in expressis, prout de clausula, *sine alicuius præiudicio*, tradit Oldrad. *cons.330. Ad idem videtur in fin.* Card. Seraphin. *decis.1445. num.4.* Rota *decis.155. num.2. part.7. recent.* Et de clausula, *dummodo non sit alteri ius quæsitum*, Crescen. *decis.7. in fin. de iur. patr.*

Ex his cùm Archiepiscopus memoratus per sententiam diffinitivam Auditoris Cameræ condemnatus fuerit in pœnam extraordinariam relegationis in Monasterium Nursiæ, suspensionisque à Divinis, & ab exercitio jurisdictionis per triennium, ac deinde ad beneplacitum Sanctissimi; In Congregatione super revisione prædictæ sententiæ de mandato Sanctissimi D. N. PP. Innocentii X. habita in ædibus meis die 10. Iulii 1647. cui interfuerunt DD. Auditor Cameræ, Farnesius Episcopus Parracen. Vitricius Episcopus Alatrinus, Procurator Fiscalis, & Locuntenens criminalis A. C. re accuratè discussa, & Archiepiscopo, ejusque Procuratoribus, & Advocatis sæpiùs auditis, unanimiter censuimus benè fuisse per A. C. judicatum; & ita referendum Sanctitati Suæ.

DE FIDE INSTRUMENTORUM.

Gregorius IX. Priori S. Bartholomæi, & Decano de Arcubus London.

CAPUT XII.

G. Perpetuus Vicarius Ecclesiæ de Rechan nobis exposuit, quòd cùm Prior & Conventus de Ledis, eum super decimis coram judicibus auctoritate Apostolica convenissent, & dictus G. super similibus coram ipsis reconvenisset eosdem; quia dicti judices copiam quorumdam instrumentorum communium, quæ habebat pars altera, & per quæ intendebat intentionem suam super principali fundare, fieri non faciebant eidem, hoc cum instantia postulanti, nostram audientiam appellavit: Ideòque mandamus, quatenus si est ita, revocato in statum debitum, & cætera.

SVMMARIVM.

1 *Appellari potest à iudice, qui parti hoc petenti non facit edi communia instrumenta.*
2 *Vicarii alii perpetui, alii temporales.*
3 *Vicarii perpetui qui sint.*
4 *Et an habeant Ecclesiam in titulum.*
5 *Vicarius temporalis non est censendus Vicarius, nec comprehenditur Vicarii appellatione.*
6 *Vicarius perpetuus pro spectantibus ad Vicariam suam potest agere, & conveniri.*
7 *Reconventio coram iudice delegato fieri potest etiam in causa spirituali.*
8 *Instrumenta communia debent edi postulanti ad fundandam intentionem etiam in causa reconventionis.*
9 *Appellans si culpa iudicis, vel partis acta primæ instantiæ ad Iudicem appellationis transferre nequit, quo remedio sit ei succurrendum, & n.20. & seqq. usque ad num.31.*
10 *Acta omnia primæ instantiæ tenetur appellans expensis suis producere coram iudice appellationis tam de iure communi, quàm ex Concilio Tridentino.*
11 *Sive procedatur ex officio, sive ad querelam partis, & tenetur transferre etiam acta, quæ occasione eiusdem causæ coram alio iudice gesta fuerint.*
13 *Etiamsi acta ad iustitiam causæ non faciant.*
14 *Quod ex Concilio habet locum etiam in prophanis spectantibus ad forum Ecclesiasticum.*
Non autem in prophanis per appellationem ad iudicem Ecclesiasticum devolutis, n.17.
Item locum habet etiam in actis factis coram Delegato Apostolico.
16 *Et iudex, & notarius cogi possunt exhibere acta originalia si de fide exempli sit dubium.*
18 *Itē debet locum etiam si causa fuerit evocata ad Curiam.*
19 *Sententia non visis actis etiam probatoriis est nulla.*
21 *Acta tradenda sunt appellanti per iudicem à quo intra triginta dies, alioquin sine illis causa prout iustitia suaserit terminanda est.*
22 *Et iudex, vel notarius in hoc culpabiles puniuntur ut hic.*

Prosp. Fagnan. in II. Lib. Decretal.

23 *Acta si index à quo, vel appellatus negaverit se habere, vel noluerit exhibere, Iudex ad quem absolvet appellantem, & pronunciabit acta si unquam reperiantur fore cassa, & vana, & num.29.*

Dummodo appellans velit expensas subministrare, num.30.

24 *Sententia lata sub conditione extrinseca non valet secus si conditio dependeat à natura negotii in iudicium deducti.*

25 *Contumacia non est iusta causa, ut quis iure suo privari debeat.*

26 *Nec audientia propter contumaciam denegatur in perpetuum, sed ad tempus.*

27 *Nisi interveniat etiam contemptus.*

28 *Vel in præcepto fuerit comminata pæna.*

31 *Acta primæ instantiæ iudex à quo quantum in se est tenetur appellanti gratis exhibere; notarius vero congrua mercede accepta.*

32 *Nisi sit Cancellarius Episcopi, & non notarius.*

33 *Appellatus tenetur ad expensas translationis actorum si ipse, non autem appellans, prosequi causam voluerit.*

1 G. *Perpetuus*. Licitè appellatur à judice, qui parti hoc
petenti non facit edi communia instrumenta. Hoc
dicit Joan. Andr. Bald. Bellam. Butr. Anchar. Imol. Abb. Joan.
de Anan. Barbat. Guidopap. & Felin. Dividitur in duas partes.
In prima appellantis narratio. In secunda appellationis
Commissio, ibi, *Ideoque*.

2 Nota primò ibi, *Perpetuus Vicarius*, duas esse Vicario-
3 rum species, alii enim sunt perpetui, alii temporales. Vicarii
perpetui sunt qui canonicè à persona Ecclesiastica, & au-
ctoritate Episcopi sunt instituti, assignata sibi congrua
fructuum portione ut hic, *& in c. Ad hæc, & in cap. Ex parte,
de officio Vicar. & in cap. Postulasti, de rescript.* & notat
4 glos. 1. *in cap. final. eodem tit.* & Host. hic *num.* 1. Et isti ha-
bent jus in re, id est in jus Vicariæ, sed non dicuntur habe-
re Ecclesiam quoad titulum: nam solus Prælatus eam ha-
bet intitulatam, ut ait gloss. *in d. cap. Ad hæc, in verb. Remo-
vere*. Nisi tamen tota Cura esset in Vicarium perpetuum
translata, quia tunc esset curatus actu, & habitu verum
habens titulum, & veniret Parochi appellatione, ut dixi in
cap. Ex parte n.19. & seqq. supra de offic. Ordinarii.

5 Vicarii temporales sunt qui constituuntur ad tempus, ut
habetur *in cap. Pervenit de Appellation. & in cap. Cum ex eo,
de elect. lib.6.* & talis Vicarius ad tempus non est censendus
Vicarius, ut hic dicit Vincentius, & post eum Butr. *num.* 4.
Anchar. *in 1. notab.* & Abb. *num.* 1. qui ex hoc infert, ut Vi-
carii appellatione non comprehendatur Vicarius temporalis
qui pro tempore necessitatis constituitur ad servitium Ec-
clesiæ. De differentiis autem inter Vicarios perpetuos, &
temporales egi latissimè in prædicta Decretali, *Ex parte, de
offic. Vicar.* ubi plenè videas.

6 Secundò nota ibi, *Eum super Decimis coram iudicibus au-
ctoritate Apostolica convenissent*, Vicarium Ecclesiæ perpe-
tuum pro spectantibus ad Vicariam suam posse agere, &
conveniri, Anchar. *hic num.* 2. & Abb. *in 2. notab.* facit
text. *in l. Officium, vers. Denique ait, ff. de rei vendicat.* Ge-
neraliter autem an, & quando Vicarius perpetuus, vel tem-
poralis possit esse in judicio, & an præjudicet Domino, di-
stingue ut hic per Cardin. *num.* 1. & Abbat. *num. 2. circa med.
vers. Ego distinguerem latius*.

7 Tertiò nota ibi, *coram ipsis reconvenisset, & eosdem*, co-
ram judice delegato posse fieri reconventionem etiam in
causa spirituali, Butr. *hic in 3. notab.* Imol. *num.* 1. Ad hoc
cap. Dispendia, §. Reus quoque de rescript. lib.6. & est simile in
judice laico, qui in causa civili reconventionis est judex
competens, etiam contra clericum, *ut cap. primo de mutuis
petition.* & scripsi *in cap. unico num.57. supra de obligat. ad
ratiocin.*

8 Ultimo nota ibi, *copiam quorumdam instrumentorum com-
munium*, Instrumenta communia esse edenda postulanti ad
fundandam intentionem, non solum in causa principali,
sed etiam in causa reconventionis, ut hic per Butr. & Abb.
in 3. notab. & Imol. *num.* 2. Generaliter autem circa editio-
nem instrumentorum, vide gloss. *hic in verb. Communium*,
magistraliter distinguentem, & Abb. Antiq. *num.* 1. & Ho-
stiens. *in summa de fide instrument.* & Legistas *in l. 1. §. Edi-
tiones, ff. de edendo*.

QUÆRO quid agendum si sit appellans, vel dicens 9
de nullitate sententiæ culpa judicis, vel partis acta primæ
instantiæ ad judicem appellationis transferre nequit.

Ad evidentiam præmitte appellantem teneri acta omnia 10
primæ instantiæ producere coram judice appellationis, *ut l.
Ne causas, l. A Proconsulibus, & l. Præcipimus, C. de appel-
lat. l. 2.* & ibi glos. Bart. & alii scribentes, *C. de edend. cap.
Cupientes, vers. Cum omnibus actis, iuribus, & muni-
mentis suis, & vers. Electos, & vers. Si vero in discordia,
de elect. lib.6.* & pluribus confirmat Vantius *de nullit. in tit.
A quo, & quibus modis, &c. num.21. pag.56.* & censuit Rota
coram Cardinali Cavalerio *decis.43. num.1.* & sæpè alibi,
& hodie sancitum est à Concilio Tridentino *sess.13. cap.3.*
ubi disertis verbis statuitur, ut reus in causa criminali ap-
pellans à sententia Episcopi, vel eius Vicarii coram judice
ad quem acta primæ instantiæ omnino producat, & judex 11
nisi illis visis ad ejus absolutionem non procedat: & Sac.
Congregatio ejusdem Concilii Interpres censuit nihil hic
esse distinguendum an ex officio judicis, an ad querelam
partis procedatur in causa criminali: sed quia decretum
illud loquitur de reo appellante in causis criminalibus;
Ideò pro causis civilibus fuit editum aliud decretum *sess.24.
cap.20. §. Præterea*, quo cautum est, ut si quis in casibus
à jure præmissis appellaverit, aut de aliquo gravamine
conquestus fuerit, seu aliàs ad lapsum biennii ad alium ju-
dicem recurrerit, teneatur acta omnia coram Episcopo ge-
sta ad judicem appellationis expensis suis transferre, & S.
Congregatio censuit teneri; tum quia appellavit, vel ob la- 12
psum biennii causam ab Ordinario avocavit, ex Concilio
sess.24. cap.20. §. Præterea, transferre non solùm acta gesta
coram Ordinario, à quo appellavit, vel causam avocavit,
sed & alia omnia si quæ occasione eiusdem causæ coram
alio judice gesta fuerint. Item censuit appellantem teneri 13
transferre propriis expensis omnia acta ad judicem appella-
tionis, etiam ad justitiam causæ non facientia: idque ha- 14
bere locum etiam in causis prophanis spectantibus ad fo-
rum Ecclesiasticum.

Item proposito dubio, an Concilium *cap.20. sess.24. in 15
vers. Præterea*, habeat locum etiam in actis factis in parti-
bus coram judice delegato Apostolico, ut appellans non
possit audiri in Curia, nisi dicta acta producantur, Sac. Con-
gregatio censuit habere locum.

Imò cùm fuerit quæsitum an Episcopus, & ejus Nota- 16
rius cogi possint per delegatum Sanctissimi judicem appella-
tionis, ut retenta copia exhibeant appellanti acta omnia
originalia coram eodem Episcopo gesta; an verò integram
actorum copiam tantùm tradere teneantur, *ex c. 20. sess.24.*
S. Congregatio censuit posse judicem appellationis jubere
sibi originalia exhiberi quatenus de fide exempli sit dubius.

Non me latet decreta illa non comprehendere causas pro- 17
phanas per appellationem devolutas ad judicem Ecclesiasti-
cum, ut in subjecta declaratione. Cùm *in cap.20. sess.24.*
decernatur, ut in causis appellationum debeat appellans
acta omnia coram judice ad quem exhibere, quæsitum
fuit an comprehendantur causæ ad forum Ecclesiasticum
quomodolibet pertinentes, de quibus in principio eius-
dem Decreti, an verò etiam & causæ prophanæ per appella-
tionem ad judicem Ecclesiasticum devolutæ: S. Congre-
gatio censuit non comprehendi *d. §. Præterea cap.20.* etsi
judici Ecclesiastico commissæ fuissent sive in prima, sive in
secunda Instantia.

Verùm etsi de omnibus causis id cautum non sit decre- 18
tis Concilii, tamen satis est cautum esse jure communi,
quinimò id locum habet etiamsi causa fuerit avocata ad
Curiam: Nam ille, qui vult ut in causa procedatur, tenetur
acta transportare, ut resolvit Rota coram Coccino *dec.424.
n.1. & in recent. decis.184. n.8. par.7.* ubi allegantur aliæ deci- 19
siones concordantes; & est ratio, quæ secundùm juris dispo-
sitionem sententia nō visis actis etiam probatoriis est nulla,
ut notat Bart. *in l. 2. n.5. C. de edend.* Rimin. Sen. *ibid. n.12.
circa med. vers. Tamen contraria opinio*, Felin. *in cap. Eccle-
sia Sanctæ Mariæ, n.17. de Constit.*

Quibus præmissis si judex à quo, vel appellatus fuerit in 20
causa quominus acta tradantur appellanti, seu de nullitate
dicenti, quæstionis est quo remedio sit ei succurrendum.

Concilio Tridentino *in d. cap.3. sess.13.* decernit simplici- 21
ter ut judex à quo intra triginta dies acta ipsa postulanti gra-
tis exhibeat; alioqui absque illis causa appellationis hujus-
modi, prout justitia suaserit, terminetur; sed non aperit
Con-

Concilium quo pacto causa sine actis terminari possit, aut
22 debeat: similiter *in d.cap.20.sess.24.* Statuit, ut si notarius in
differenda exhibitione actorum fraudem fecerit ab officii
administratione arbitrio Ordinarii suspendatur, & ad dupli
pœnam quanta ea lis fuerit inter appellantem, & pauperes
loci distribuendam compellatur, & judex in hoc culpabilis
ad eandem dupli pœnam teneatur, sed nec exprimit sancta
Synodus quo remedio succurrendum sit appellanti in diffi-
nitione causæ.

23 Innocentius *hic num.* 1. format hanc quæstionem: Guliel-
mus petit sententiam latam contra se pro Petro super fundo
semproniano cassari, vel quia nulla est, vel quia injusta, & ab
ea est appellatum. Petrus respondet, exhibe sententiam. G.
actor respondet: ego non habeo eam scriptam, quia judex
noluit de ipsa mihi copiam facere, vel quia amisi eam, sed tu
exhibe, quia ipsam habes: an reus, scilicet Petrus, cogendus
sit eam exhibere: & respondet Innocentius esse cogendum,
ut hic, *& in l. Is apud quem, C. de edend.* Imò si reus non di-
cat sententiam latam, interrogabitur an talis sententia pro
eo lata sit, *l. penult. ff. de interrogat. action.* & si negaverit, co-
getur edere, sive renunciare sententiæ, vel judex pronuncia-
bit si qua sententia apparuerit pro Petro lata, nullas vires
habeat, *arg. l. Non alienum est, ff. de interrogator. action.* Ita
Innocentius, quem totidem ferè verbis referunt, & sequun-
tur hic Host. *n.3. in verb. Communium*, Jo. Andr. *num.* 5. Bald.
n. 3. & communiter Canonistæ. Et ex Legistis Bartol. *in d.
l. 2. n. 2. vers. Sed circa hoc, C. de edend.* ubi primo notat ex le-
ctura ibi posita judicem appellationis jubere primo judici,
vel etiam parti, contra quam appellatur, ut faciat sibi copiam
actorum primæ causæ: & mox subdit, *Sed circa hoc quæro
quid si iudex, vel ille contra quem appellatur, hoc non faciat,
neque producat sententiam, à qua est appellatum, quod erit offi-
cium iudicis, ad quem facta est appellatio?* dicit Innoc. *extra
de fide instrum. cap. G. Perpetuus, quod debet partem interroga-
re utrum habeat illud instrumentum sententiæ, vel aliud, de quo
agitur, ut si dixerit se non habere, vel noluerit exhibere, pronun-
ciet, quod si aliquo tempore illud instrumentum reperiatur, ei
non exhibeatur fides, sed sit cassum, & vanum, quod satis pla-
cet.* Hactenus verba Bart. qui eandem practicam repetit *in
l. Si appellationem, n. 2. C. de appel.* ibi, si aliquis petit rescin-
di sententiam, vel aliquod instrumentum, quod adversarius
habeat, & adversarius non vult exhibere sibi statuto termi-
no à judice, quod judex potest pronuntiare, quod si quo tem-
pore illud instrumentum, vel alio appareat sententia, non
possit illo uti. Et hanc theoricam Bartoli, ut præfertur ex
Innocentio deductam sequuntur Roman. *in d. l. 2. n. 10. vers.
Arbitror tamen verum esse*, Alex. *vers. Quod tamen dicit Bar.*
Curt. Junior. *n. 25. & n. 31. in fin.* dicens Doctores communi-
ter cum Bartolo transire, Ripa *n.* 17. qui similiter dicit hanc
conclusionem communiter teneri, & videri verissimam non
solùm propter contumaciam, sed propter contemptum, Dec.
n. 30. vers. Tertius est casus, Cagnolus *n. 42. vers. Secundus est
casus*, Lap. *alleg.* 10. *in fin.* Covar. *var. resol. lib. 1. cap. 18. num.* 1.
Et quamvis Raphael Fulgos. Paul. de Castro, Alex. Curt. Ju-
nior. & Crottus dicant Innocentium id non dicere, ad quod
à Bartolo allegatur, sive ut dicit idem Curtius, infideliter In-
nocent. à Bartolo allegetur; quia Innocentius loquitur
quando appellatus negat fuisse prolatam sententiam: De
contumace autem in exhibendo nihil dicit: contrarium
tamen innuunt verba illa Innocenti, *Cogetur reddere,
sive renuntiare sententiæ:* Corruptè enim in aliqui-
bus Codicibus legitur *cedere*. Et legendum videtur *edere*,
prout legunt Butr. *hic n.* 3. & Abb. *eod. num.* & Petr. de An-
char. in Clem. 1. § *Cæterum, num. 6. vers. Sexto, & ultimo quæ-
ro de usuris*; & sic Innocentius loquitur etiam de contuma-
ce in exhibendo quemadmodum eum intelligunt idem An-
char. *hic num.* 4. qui relatis illius verbis dicit sic: *Si autem
exhibere nolit iudex contumaciter pronuntiabit, quod dictæ
sententiæ non adhibeatur fides imposterum*, & Joan. de Imol.
num. 3. circa med. ibi, *Et si non exhibeat, poterit iudex pro-
nuntiare quod si aliquo tempore appareat sententia pro illo la-
ta non valeat propter eius contumaciam:* & idem Anchar. *in
cap. Cordi num. 6. vers. Sed hic quæritur de appell. lib.* 6. ubi re-
fert verba Innocentii ad eum modum, quo referuntur à Bar-
tolo concordant Felin. *hic n.* 13. Bald. *in l. Nostram, n. 8. vers.
Est modus, C. de testam.* ubi dicit valere sententiam, in qua
pronuntiatur, ut si nunquam reperiatur bannum, sit cassum,
& nullum, Cagnol. *in d. l. 2. n. 49. & 50. C. de edend.* Nam, ut
ipse ait, licèt judex appellationis non videatur judex com-
petens, nisi sibi priùs constito de sententia, de qua pars con-
queritur: nihilominus quando appellans fecit quidquid po-
tuit, & omnem diligentiam adhibuit, ut haberet copiam
sententiæ, & actorum, & non potuit habere, nec appella-
tus vult edere, & exhibere; & sententia, de qua conqueri-
tur, non est pro appellante, sed contra eum, ita ut non sit ve-
risimile ut id diceret, nisi verum esset: propterea permissum
est, ut judex appellationis eo modo possit procedere, & pro-
nuntiare, ne appellans indebitè opprimatur, & ipse judex
appellationis tueatur jurisdictionem, suam saltem modo
prædicto sibi possibili.

Nec prædictis obstat, quòd regulariter non valeat senten- 24
tia sub conditione lata *ad l. 1. § Biduum, ff. quando appellan-
dum sit*. Quoniam hoc vendicat sibi locum quando senten-
tia profertur sub conditione extrinseca, veluti si navis ex
Asia venerit, vel simili; secùs verò si fertur sub conditione
dependente à natura negotii in judicium deducti, ut decla-
rat gloss. *fin. in l. Cum Iudex, C. de sent. & interloq. omn. Iudic.*
Riminald. & Ripa *in d. l. 2. C. de edend.*

Item non obstat, quòd contumacia non videatur justa 25
causa, ut quis jure suo privari debeat gloss. notabilis, quæ
communiter approbatur, *in l. 1. § Hoc iudicium*, in gloss. *ma- 26
gna, ff. Si quis ius dicen. non obtemp.* Bald. *in l. Et in multis
circa finem, C. ad appell.* ubi allegat text. *in auth. Et qui, C. de
bon. auct. Iud. poss.* & ideò audientia, quæ denegatur propter
contumaciam, non in perpetuum, sed ad tempus denegari
debet, Bald. *in d. § Hoc iudicium*, quem ibi refert, & sequi-
tur Alex. *col.* 3. Nam respondetur objectum procedere quan- 27
do versamur in simplici contumacia: secus verò si interve-
niat etiam contemptus, Felin. *in cap. Ad petitionem col. pe-
nult. de accusat.* Ripa *d. l. 2. n. 17. C. de edend.* vel ubi in præ- 28
cepto facto judici à quo de transmittẽdis actis esset commi-
nata pœna, Bart. *in l. Aufto n. 2. ff. de iure deliberan.* Ripa *in d.
l. 2. n.* 17. & ibi etiam Decius, qui tribus modis solvit contra-
rium, *n. 30. vers. Sed ad ista responderi potest*. Tene igitur 29
theoricã Innocentii à Canonistis, & Legistis frequentissimè
receptã, quam etiam probavit S. Congregatio Concilii expo-
nens verba illa *c. 3. sess.* 13. alioqoin absque illis (scilicet actis
primæ instantiæ) causa appellationis hujusmodi, prout justitia
suaserit, terminetur. Censuit enim constito de Contumacia
judicis à quo, recusantis exhibere acta, partes judicis ad quẽ
esse absolvere partem appellantem à molestationibus, &
pronuntiare acta, & sententiam Judicis à quo si unquam re-
periantur cassa fore, & vana. Dummodo tamen petens ve- 30
lit expensas subministrare, ut adnotavit Cardinalis Carafa.

Ulterius QUÆRO, an acta appellanti edenda sint gratis. 31

Breviter distingue, aut quæritur de persona judicis, qui
sententiam tulit, & à quo appellatum fuit: & is quantum
in se est, utique debet acta primæ instantiæ postulanti gratis
exhibere, ita ut nullam mercedem eo nomine capiat, ut pa-
tet in Concilio Tridentino *sess. 13. d. cap.* 3. ibi: *Is autem à
quo appellatum fuerit intra triginta dies acta ipsa postulanti
gratis exhibeat*. Aut quæritur de persona notarii: & is
tenebitur ipsam actorum copiam exhibere appellanti con-
grua mercede accepta, *ut sess. 24. cap. 20. ad finem*, ibi, *Porrò
ipsam actorum copiam teneatur notarius congrua mercede re-
cepta appellanti quanto citiùs, & ad minus intra mensem
exhibere*. Et ita hæc decreta intellexit Sac. Congregatio, 32
quæ tamen hoc limitavit nisi sit Cancellarius Episcopi, &
non notarius, quia in tali casu nullam recipit mercedem.

Item Sac. Congregatio censuit appellatum teneri ad ex- 33
pensas translationis actorum, si ipse, non autem appellans,
prosequi causam voluerit: Quod si posteà appellans illis
actis voluerit uti, teneri eum expensas pro sua portione
subire nisi tamen aliter se habeat loci consuetudo.

DE JUREJURANDO.

Gregorius IX. Petro Subdiacono.

CAPUT IV.

EGo N. Episcopus ab hac hora in anteà fidelis ero sancto Petro, sanctæque Romanæ Ecclesiæ, dominoque meo Papæ C. ejusque successoribus canonicè intrantibus.

Non ero neque in consilio, neque in facto ut vitam perdat, aut membrum, vel capiatur mala captione.

Consilium quod mihi aut per se, aut per literas, aut per nuntium manifestabit, ad ejus damnum nulli pandam.

Papatum Romanæ Ecclesiæ, & regulas sanctorum Patrum, adjutor ero ad defendendum & retinendum (salvo ordine meo) contra omnes homines.

Vocatus ad Synodum veniam, nisi præpeditus fuero Canonica præpeditione.

Legatum Apostolicæ sedis, quem certum esse cognovero, in eundo & redeundo honorificè tractabo, & in suis necessitatibus adjuvabo.

Apostolorum limina singulis annis, aut per me, aut per certum nuntium visitabo: nisi eorum absolvat licentia: Sic Deus me adjuvet, & hæc sancta Euangelia.

SVMMARIVM.

1 IVramenti forma septem capitula continens, secundùm quam Papæ iurant Episcopi.

2 Limina Apostolorum visitare de iure tenentur Episcopi singulis annis per seipsos, vel per certum Nuntium, ad idque se iuramento adstringunt.

3 Liminum visitatio quo tempore in Ecclesia primum instituta fuerit.

4 Quibus temporibus sit facienda, & an Episcopi omnes ad id iureiurando se obligare debeant de iure communi.

5 Et quid post Constitutionem Sixti V.

6 Impedimenta, ob quæ Episcopi admittuntur ad Limina per Nuntium visitanda, an probentur iuramento, & num. 9. usque ad num. 19.

7 Et quæ sũt huiusmodi impedimẽta, & n. 22. usque ad n. 33.

8 Liminum visitatio in quibus consistat, & quid facere oporteat Episcopum, vel eius Nuntium pro illa integre absolvenda, & n. 61. usque in fin.

9 Impedimenta an testibus, vel instrumentis probari debeant.

10 Anve, & quando probari possint iuramento.

11 Et an hoc pendeat ex arbitrio iudicis.

12 Iuramento impediti standum est quando verisimilis præsumptio est pro iurante.

13 Limina non visitantium impedimenta ex Bulla Sixti V. probari debent ab Episcopis non iuramento, sed legitimis probationibus transmittendis ad primum Cardinalem Diaconum, & hodie ad Sac. Congregationem Concilii.

14 Probatio per iuramentum non sufficit, ubi Constitutio requirit legitimam probationem.

15 Nec quando fieri potest per Testes.

16 Probatio directa ubi fieri non potest, admittitur indirecta per circumstantias.

17 Impedimentum adesse non sufficit, nisi ob illud quis impediatur.

18 Nec satis est illud in genere allegare, nisi etiam exprimatur factum, & causa impedimenti.

19 Impeditus probare debet se non potuisse impedimentum removere.

20 Impedimenta legitima quæ sint relinquitur arbitrio iudicis.

21 Liminum visitatio ad quem finem instituta fuerit.

22 Assimilatur hodie Synodo Episcopali.

23 Exempla regulam non restringunt.

24 Infirmitas quando excuset Episcopum à liminibus per se ipsum visitandis.

25 Impedimentum iustum dicitur necessitas præcisa, seu impossibilitas.

26 Regia evocatio non excusat Episcopum à visitatione Liminum.

27 A Liminum visitatione sicut à residentia excusat munus, & Reipublicæ officium Episcopatibus adiunctum.

28 Item ætas gravis.

29 Item hostilitas, & timor hostium.

30 Item incursus latronum.

31 Item pestis, dummodo non sit levis.

32 Item itineris, seu viarum impedimentum, sive terræ, sive maris.

33 Ex prædictis impedimentis quædam excusant à visitatione personali tantum, quædam vero etiam à transmissione procuratoris.

34 Et hoc casu tempus ad visitandum dormit, & subducitur tempus impedimenti, eoque cessante tantumdem temporis instauratur.

35 Impedimentum quando absorbet omnem diligentiam prius adhibitam, tota dilatio debet instaurari.

36 Limina visitare quibus temporum intervallis Episcopi teneantur.

37 Et à quo tempore omnibus Episcopis incipiant currere triennia, quadriennia, quinquennia, & decennia, & num. seqq.

38 A, præpositio designat principium temporis, & terminum à quo.

39 Liminum visitationis tempora quando incipiant currere Episcopis Italiæ.

40 Et quando Episcopis Germanis, Gallis, Hispanis, &c.

41 Et quando Episcopis Africanis.

42 Et quando Episcopis Asiaticis.

43 Et quomodo hæc annorum spatia sint computanda.

Limina visitationis tempus Episcopis præfixum durat usque ad ultimum momentum diei supremæ, & dies termini non computatur in termino, ibid. & n. seq.

Imò excusantur Episcopi à Censuris dummodo ad Vrbem perveniant in ultima die termini, licèt Basilicas non visitaverint, nec relationem status Ecclesiæ exhibuerint ante consummationem eius diei, n. 45.

44 Dies cœpta habetur, vel non habetur pro completa, prout favor aut odium suadet, ut habeatur, vel non habeatur.

46 Examen testium non potest dici extra terminum, quando testes intra terminum iurarunt.

47 Limina visitandi tempus effluxum Prædecessori quomodo intelligatur excurrisse Episcopo successori.

48 Et quid si spatium sit minus breve ad visitationem perficiendam.

49 Ad Limina visitanda non admittantur Episcopi nuper consecrati prius quam se ad residentiam conferant.

50 Liminum visitatio fieri debet in ultimo anno triennii, vel quadriennii, &c.

51 Capitulum provinciale non sufficit celebrare in fine primi triennii, & statim in principio secundi celebrare aliud.

52 Visitatio facta ab Episcopo in ultima die anni non debet repeti, nec procuratio exigi in principio anni sequentis.

53 Limina visitandi impedimentum, ut sit legitimum quo tempore debeat contingere.

54 Et an obstacula parum duratura legitimum præstent impedimentum.

55 Et

55 *Et quid si incidant in anno visitationis.*
56 *Et quid si Episcopus in fine ultimi anni de industria visitationem distulerit, & num. seq.*
57 *Impedimentum superveniens in ultimo momento non excusat quando quis posuit se in necessitate ultimi momenti diei, cum potuerit antea esse diligens.*
58 *Limina non visitantes ab ingressu Ecclesiæ, & administratione tam spiritualium, quàm temporalium, & perceptione fructuum sunt ipso iure suspensi.*
59 *Non tamen incidunt in has pœnas nisi transacta ultima die ad visitandum præfixa.*
60 *Et post lapsum remanent ligati, etiamsi antea eos pœnituerit.*
61 *Liminum visitatio tribus actibus perficitur.*
62 *Primus actus est visitatio Basilicarum SS. Petri, Pauli de Urbe.*
63 *Quem actum Episcopi non tenentur probare iuramentis, aut testibus, vel fide Sacristæ, sed statur eorum assertioni.*
64 *Ad Limina visitanda mandatum speciale requiritur.*
65 *Et procuratores in Curia existentes numquam admittuntur etiam cum speciali mandato.*
Quod servatur etiam cum Episcopis Indiarum, n.67.
66 *Sed impeditis potius dantur dilationes, vel prorogationes ad visitandum.*
68 *Limina visitantium secundus actus est exhibitio debitæ obedientiæ, & subiectionis Romano Pontifici, & num. seqq.*
69 *Limina Apostolorum ibi esse dicuntur, ubi est Papa.*
70 *Nec est securus Episcopus visitans Legatum.*
71 *Iuramentum, quod Episcopi præstant Papæ in actu consecrationis est ligium.*
72 *Limina visitantium tertius actus est relatio Ecclesiæ tam materialis, quàm formalis.*
73 *Status materialis Ecclesiæ in quibus consistat.*
74 *Et in qualibet Liminum visitatione de statu materiali sit referendum.*
75 *Status formalis Ecclesiæ in quibus versetur.*
76 *Limina visitantium relatio Congregationi Concilij exhibenda quid præcipue continere debeat, & num. seqq. usque in finem.*
77 *Synodum provincialem, vel diœcesanam Archiepiscopi, vel Episcopi non celebrantes quas pœnas incurrant.*
79 *Visitatio Diœcesis saltem biennio ab Episcopo perficienda est.*
80 *Congregatio Concilij respondet ad dubia ab Episcopis limina visitantibus proposita, etiamsi Concilii Tridentini interpretationem non concernant.*
81 *Distributiones quotidianæ iubentur dari Canonicis, qui Episcopum limina visitantem comitati sunt, aut eius nomine visitarunt.*
82 *Limina visitare tenentur etiam Episcopi, Archiepiscopi, & Patriarchæ in partibus infidelium, & n. seqq. usque in fin.*
83 *Episcopi Titulares, quamvis Clero, & populo Christiano careant, tamen sunt veri Episcopi.*
84 *Loca ab hostibus capta non desinunt esse Religiosa, & sacra, & num. seqq.*
85 *Sacramenta Ecclesiæ vera sunt apud hostes.*

1 EGo N. Ponit formam iuramenti septem capitula continentem, secundùm quam iurant Papæ Episcopi: & hoc sit pro summario & divisione.

2 Nota ex ultimo capitulo Episcopos teneri singulis annis aut per seipsos, aut per certum nuncium Apostolorum Li-
3 mina visitare, ad idque jurejurando se obstringere. Quamvis autem hanc iuramenti formam primus fortè omnium introduxerit D. Gregorius Author hujus Decretalis ad Petrum Subdiaconum: tamen institutio ipsa visitandi Apostolorum Limina Spiritu sancto dictante ortum habuit in primitiva Ecclesia post martyrium Beatorum Petri, & Pauli, ut clarè conjici potest ex decreto primo edito ab Anacleto; ac deinde à Zacharia renovato, quod refertur à Gratiano *in cap. Iuxta 93. distinct.* in hæc verba, *Iuxta Sanctorum Patrum, & Canonum instituta omnes Episcopi, qui huius Apostolicæ Sedis ordinationi subiacent, qui propinqui sunt annuè circa idus Maii Sanctorum Principum Apostolorum Petri, & Pauli Liminibus præsententur omni occasione seposita. Quo vero de longinquo, id est extra Italiam constituti secundùm primum Intellectum*, glossæ ibi, *& Turrecr. princip. iuxta chirographum suum impleant. Qui autem huius Constitutionis contemptor extiterit, præterquam si ægritudine fuerit detentus, sciat se Canonicis subiacere sententiis.* Hæc ibi: nam si Anacletus, qui successit Clementi, & fuit Quintus in ordine Romanus Pontifex, jubet Principum Apostolorum Limina visitari juxta Sanctorum Patrum, & Canonum instituta: Ergo necesse est fateri id sancitum fuisse illicò post martyrium Apostolorum. Verba enim illa Sanctorum Patrum, & Canonum, referri non possunt nisi ad Linum, Cletum, & Clementem, qui soli post Petrum præcesserunt Anacleto, vel ad reliquos Apostolos, quorum aliquos non est ambigendum, quin viderit Anacletus, quippe qui ab ipso Petro ordinatus Sacerdos, & instructus fuit, ut constat ex ejus Epistola secunda ad universos Episcopos in Italia constitutos, quæ habetur *tom.1. Concil. part.1. pag.46. col.1.* ibi, *Prout Dominus tribuit, & ut à Beato Petro Principe Apostolorum sumus instructi, à quo & Presbyter sum ordinatus.* Quòd quidem institutum cum fortè in desuetudinem abiisset, posteà renovavit Zacharias in Synodo Romæ habita *Can.48.* Quòd autem hic sancitur, ut Episcopi jurent se 4
visitaturos singulis annis; recipit declarationem passivam *ex d. cap. Iuxta*, ut procedat in Episcopis propinquis, seu in Italia existentibus dumtaxat: nam in remotis, extra Italiam non annuè id præstare debent, sed juxta chirographum suum, id est scriptum, vel cautionem, quam fecerunt Domino Papæ in ordinatione, secundum Archidiaconum, & Præpos.

Neque obstat, quod Abbas *hic num.6.* sentiat Episcopos in remotis teneri quidem visitare ad præscriptum *d. cap. Iuxta*, sed non adstringi juramento, de quo loquitur textus hic, quia juramentum non extenditur *cap. penult. infr. eod.* nam respondetur hic non agi de extensione ipsius juramenti; prout loquitur text. *in d. cap. penult.* sed de obligatione ad jurandum, qua æquè omnes adstringuntur, non enim est dare rationem diversitatis cur Episcopi provinciarum Italiæ teneantur se juramento obligare ad Limina visitanda, & ad id non teneantur Episcopi in longinquis, cùm omnes pariformiter arctentur ad ipsam visitationem, licèt diversis temporibus peragendam, *ut d. cap. Iuxta.*

Sed hodie has omnes ambages sustulit nova Constitutio 5
Sixti V. quæ incipit: *Romanus Pontifex, Publicata Romæ 13. Kalend. Ianuarii 1585. in Bullario tom.2. pag.509.* in qua commemoratis gravissimis malis, & incommodis, quæ ex intermissa sacrorum Liminum visitatione anteactis temporibus obvenerant Ecclesiæ Dei, providè statuit, ut Episcopi, & alii majores Ecclesiarum Prælati per universum terrarum orbem constituti in manibus primi Diaconi Cardinalis si præsentes in Curia fuerint, si verò absentes in manibus Antistitis, qui ad impendendum munus consecrationis, aut ad tradendum Pallium à Sede Apostolica delegabitur, jurent juxta formulam in Quinterno Cancellariæ Apostolicæ descriptam se Beatissimorum Apostolorum Limina præscriptis in ea constitutione temporibus personaliter visitaturos, aut si legitimè impediti fuerint per certum nuntium ad id specialiter ablegandum.

Qua constitutione posita de pluribus dubitari contingit. 6
Et primò, An impedimenta, ob quæ Episcopi ex prædicta Constitutione admittuntur ad Limina per nuntium visitanda, juramento probari valeant.

Secundò, quæ in specie sint ejusmodi impedimenta, & 7
quo tempore debeant contingere, ut pro legitimis habeantur, & quomodo annorum spatia ad visitandum sint computanda.

Tertiò, in quibus consistat hæc Liminum visitatio, & 8
quid facere oporteat Episcopum, vel ejus nuntium pro illa integrè absolvenda.

Quoad primum dubium impedimenta testibus, vel in- 9
strumentis probari debere affirmant multi, quos suppresso nomine refert Joan. Andr. *in cap. 1. n. 1. vers. Quidam dicunt de dolo, & contumac. lib.6.* & alii apud Menoch. *de arbitr. iudic. cas.118. n.1.* quorum tamen opinio non procedit nisi quando impedimenta sunt talia, ut verisimiliter probari possint per testes, vel instrumenta, ut declarat Jas. *in l.2. §. Quod diximus num.2. ff. Si quis cautionibus.* Alii verò, ut Innoc. *in cap. Ex literis in fin. de restitut. in integr.* & Specul. *in titul. de appellat. §. Nunc breviter, vers. Quid ergo dixerunt* 10

impedimenta juramento impediti posse probari, adjuncto maxime uno teste; quam sententiam tuetur Socin. Jun. *cons.* 79.
n. 14. *vol.* 1. quando impeditus est persona honesta, & fide
11 digna, & qualitas negotii videtur convenire. Alii demum
dixerunt hoc totum pendere ex arbitrio judicis, qui personæ, loci, & facti qualitate perspecta interdum admittet loco
probationis semiplenam probationem, & aliquando etiam
juramentum, *ut cap. ult.* §. *fin. infr. eod.* & in hoc resident,
in d. cap. 1. *de dol. & contumac. lib.* 6. Host. *num.* 3. Joan. Monach. & Arch. ambo. *num.* 1. *vers. Sed qualiter*, & Joan.
Andr. *eod. n. vers. Tenent prædicti*, & videtur de jure verius:
nam, ut inquit Menoch. *d. cas.* 118. *num.* 3. evenit nonnunquam, ut impedimenta occurrant in remotis regionibus,
quæ nec testibus, nec instrumentis probari possunt, judicis ergo erit prudentia de his statuere. Unde Præpos. *in cap.*
12 *Placuit in fin.* post alios, quos citat 18. *distinct.* ait Episcopum, qui vult excusare se, quare non venerit vocatus
ad Synodum, si eidem impedimentum contigerit, quia
fuit detentus invitus, admittendum esse ad probandum
impedimentum per solùm juramentum, *& num.* 3. addit:
quod si vellet probare se ob infirmitatem impeditum, posset
illud probare juramento, accedentibus conjecturis, ut
quia ejus facies esset extenuata, tamquam surgentis ab infirmitate. Et est ex mente DD. de Rota *decis.* 302. Incipien.
Nota quod ubi alias 3. *de jureiurand. in antiq.* ubi post Archid.
in d. cap. 1. concludunt credendum esse juramento impediti, quando verisimilis præsumptio est pro jurante dicente
se impeditum.

13 Verumtamen quod pertinet ad præsentem quæstionem
videtur respondendum impedimenta Episcoporum, qui
admittuntur ad Limina per certum nuncium visitanda,
nequaquam juramento probari posse: nam etsi alias statutum esset *in d. cap. Juxta* 93. *distinct.* ut omnes Episcopi
juxta SS. Patrum, & Canonum instituta tenerentur temporibus ibi expressis, nisi ægritudine essent detenti, Liminibus Apostolorum se repræsentare: & postea in hac Decretali sancitum esset, ut Episcopi tenerentur præscriptis
temporibus eadem Limina disjunctivè per se, aut per certum nuncium visitare: tamen cum ex vi Constitutionis
Sixti V. jam ab omnibus Episcopis, Archiepiscopis, Primatibus, & Patriarchis exigatur, ut de hujusmodi impedimento doceant per legitimas probationes per eorum
nuncium transmittendas ad primum S. R. E. Cardinalem
Diaconum, & hodie ad Sac. Congregationem Concilii,
quæ in ipsius Cardinalis locum subrogata est ab eodem
14 Sixto V. in Constitutione edita super ipsius Congregationis erectione clarè constat de hujusmodi impedimento aliter quam per juramentum esse docendum Dec. *in rubr. de
probat. num.* 130. ubi per gloss. *in l. Cum de indebito in ver.
Legitimis*, *ff. eod.* concludit non sufficere probationem
per juramentum, quando Constitutio, ut in casu nostro
requirit legitimam probationem, *& col. penult. vers. tertio
est casus num.* 168. concludit idem multò magis procedere,
cum Constitutio ipsa legitimam probationem requirit per
se, & principaliter, ut in hac specie.

Et confirmatur: nam cùm Episcopi vinculo juramenti
astringantur ex eadem Constitutione Sixti V. ad eadem Limina in certis annorum curriculis per seipsos visitanda,
nisi essent legitimè impediti, frustra eorumdem juramento staretur de legitimo impedimento. Qui enim sciens
sine legitimo impedimento nuncium transmittendo in perjurium incidere non veretur, utique nec timebit pejerare
se legitimè impeditum. Quòd si id faceret ignorans se
legitimè impeditum esse, utique & eadem facilitate jurabit se legitimè impeditum. Unde ne dicamus hanc
Constitutionis particulam *per se & principaliter*, seriò
appositam otiosam esse, fateri cogimur Conditoris mentem fuisse, ut de impedimento aliter doceri oporteat, quam
per juramentum.

15 Neque huic conclusioni adversantur opiniones initio relatæ; Siquidem & illæ tunc admittunt probationem per juramentum quando de impedimento attentis omnibus circumstantiis non potest commodè aliter, quam per juramentum doceri. Qui casus in materia nostra vix potest
contingere, cùm probationes non debeant recipi hic
Romæ, ubi fortè non possent reperiri testes de impedimento conscii, sed in partibus ipsis, in quibus sunt Episcopi
impediti, qui super ipso impedimento facilè poterunt recipere attestationes, & in publicam formam redactas ad
præscriptum Constitutionis per nuncium S. Congregationi Concilii exhibere. Et quamvis quædam reperiantur 16
impedimenta, quæ in partibus per testes plenè probari non
possunt; atque ita juramento impediti sit standum: tamen
quia circumstantiæ saltem quæ simul debent concurrere
cum assertione jurata, possunt per testes probari, ut in
exemplo infirmitatis occultæ; Tunc etsi de ea non possit
directè fides fieri per testes, potest tamen ut inquit Præposit. loco supracitato, per eosdem testes probari circumstantia; v. g. quod ex aspectu, & macilentia cognoscitur
eumdem morbo detineri. Accedere etiam potest judicium
Medicorum, qui ex iis, quæ videntur, vel tanguntur,
suum possent proferre judicium; & sic non videtur dari casus, in quo impedimentum solo possit juramento probari,
& non per testes; si igitur potest testibus saltem adminiculativè impedimentum probari, utique non erit talis probatio omittenda.

Sed urgebis: Imò de præsenti non potest fieri fides, nisi 17
juramento impediti, eo quòd etsi testes possint cognoscere,
& habere notitiam, ac deponere de facto: nullo tamen
modo possunt judicare an ex eo facto Episcopus sit censendus legitimè impeditus, nec ne, cùm hoc solus possit affirmare, qui se inde impeditum sentit. Præsertim quia ut Menochius asserit *d. cas.* 118. *in fin.* non solùm requiritur, ut
adsit impedimentum, sed etiam ut ob illud quis impediatur,
alioquin non excusaretur.

At respondetur hoc argumentum non concludere, cùm 18
non sufficiat impedito in genere allegare se impeditum, sed
requiratur, ut exprimat factum, & causam in specie, ob
quam putet se legitimè impeditum existere, ut in materia
nostra notat Turrecremata *in d. cap. Juxta* 93. *distinct.* Et in
simili de Episcopo excusante se cur non accesserit ad Synodum, notat idem Turrecrem. & Præpositus *in cap. Placuit num.* 2. post glos. ibi, *in verb. Ratione* 18. *distinct.*

Quibus accedit quod, ut dicit glossa *in cap. Si quis justo*,
in verb. Detentus de elect. lib. 6. cum hæc clausula, *justo detentus impedimento*, contineat verba juris, pars ipsa non debet illis generaliter uti, sed tenetur exprimere verba facti,
ex quibus posteà jus, hoc est judex elicit an illud factum justum inducat impedimentum. Quòd satis patet *ex c. Placuit in fine*. Atque ita ut not. Turrecr. Præpos. tenetur factum ipsum, hoc est causam excusantem exprimere, & per
testes probare, & factum ipsum sic probatum exhibere judici, qui judicabit an illa causa sit sufficiens.

Ex quibus concluditur hæc impedimenta aliter quàm ju- 19
ramento impediti esse probanda. Adde impeditum debere
etiam probare se non potuisse impedimentum removere,
aliàs non excusatur *c. fin.* ubi text. *supra de elect. & l. Sed &
si per Prætorem*. §. 1. *ff. ex quib. caus. maior. l. Quibus diebus*,
ubi Bald. *ff. de condit. & demonstr.* Dec. *in cap. In nomine Domini in* 4. *notab. supr. de testib.* & censuit Rota apud Seraph.
decis. 1206. *num.* 2. *& in recent. decis.* 343. *n.* 1. *part.* 2. & hæc
quoad primum dubium.

Quoad secundùm, cùm idem factum uni possit afferre 20
legitimum impedimentum, quod alteri non afferret, ratione diversitatis individuorum; difficilè admodum, quin &
periculosum videtur aliquid circa hæc generaliter affirmare; ideòque quæ sint justa impedimenta, tamquam indeterminatum, relinquendum videtur arbitrio judicis, *l.* 1. *ff. de
iur. deliber. c. De causis*, §. *Illis etiam*, *supr. de offic. delegat.* & in
simili materia notat gloss. *in d. c. Si quis justa de elect. lib.* 6. *in
verb. Justo*, ubi ait hoc esse judici relinquendum, quia nec
numerari possunt. Unde satius esset ab hujusmodi determinatione, seu enumeratione abstinere: non tamen abs re
erit nonnulla per modum exempli recensere, cum exempla
regulam non restringant, ut dicam infrà *n.* 23.

Itaque præmittendum est primò, & si antiquitus hæc 21
Liminum Apostolorum visitatio exigeretur in signum obedientiæ, reverentiæ, & subjectionis, ut conjici potest ex
§. *Episcopi vero*, *juncto cap. Juxta immediate seq.* 93. *dist.* tamen ut patet *ex proœmio Extravagantis Sixti V.* dicta visitatio requiritur etiam ad effectum, ut Romanus Pontifex
de statu Ecclesiarum certior factus, possit quæ ad onus supremi Apostolatus spectant, quoad omnes Ecclesias adimplere,
& omnes Episcopos in partem dictæ solicitudinis assumptos Ecclesiasticis monitis solidare, & instructiores remittere. Cui fini, videntur etiam adstipulari posse quæ in simili materia ponuntur *in c. Si quis in Metropolitana* 63. *distin.*
Unde colligi potest hanc visitationem Liminũ nunc aliqua 22
ex

ex parte assimilari Synodis Episcopalibus, quarum mentio habeatur *in d. cap. Si quis, & in cap. Non oportet cum seq. 15. dist.* in quibus quidem Synodis a Curatis exigebatur ratio curæ eisdem commissæ, ut per Bothæum *de Synod. Episcop. part. 2. num. 46.* quod conjicitur etiam ex hac Decretali, ubi unusquisque Episcopus jurat per hæc verba: *Vocatus ad Synodum veniam, nisi præditus fuero Canonica præpeditione.* Et paulò infrà: *Apostolorum limina singulis annis, aut per me, aut per certum nuntium visitabo, nisi eorum absolvar licentia.* Unde infertur, ut quæ in materia accedendi ad Synodum scripta, reperiuntur, congruè applicari possint visitationi Liminum, *arg. l. Non possunt, ff. de leg. & cap. Inter corporalia, de translat. Episcop.*

23 Præmittendum secundo, & si text. *in d. cap. Iuxta 93. distinct.* pro juxta excusationis causa non visitandi Apostolorum Limina videatur admittere solam infirmitatem ibi: *præterquam si ægritudine fuerit detentus*: tamen, ut ibi not. Turrecrem. & Præpos. & potest colligi ex glos. *ibi, & in d. cap. Si quis Metropolitanus 95. distinct.* Hic casus infirmitatis ponitur pro exemplo, quod regulam non restringit, *l. Damni infecti stipulatio, ff. de damn. infect. cap. Ius naturale 1. dist. cap. Inter cæteras, supra de rescript.* gloss. 1. *in cap. 1. infra ne Clerici, vel Monachi.* Ideoque non prohibet quin alia etiam justa impedimenta admittantur. Et propterea Archidiacon. ibi post Joan. de Fan. exponit verbum illud, *ægritudine*, id est justo impedimento.

24 Porrò Canonicæ præpeditiones, seu causæ, quibus Episcopi excusantur ab accessu ad Conventum Episcopalem, adeòque à personali sacrorum Liminum visitatione, infrascriptæ inter aliàs recensentur.

Infirmitas in primis pro sufficienti causa à sacris Canonibus in hoc ipso casu visitationis admittunt *in d. cap. Iuxta dist. 93.* & habetur in simili materia *in cap. Non oportet, 18. dist.* tamen infirmitas debet esse gravis ad hoc, ut excuset *c. Si Episcopus, 18. dist.* ibi: *excepta gravi infirmitate corporis*, glos. *in d. c. Placuit, in ver. Ne qui ægritudine.* Subdens *ex l. 1. §. Sed sciendum, ff. de edilit. edict.* levent febriculam, aut veterem quartanam non excusare, & hoc dictum glossæ etiam approbat Bothæus *de Synod. in 2. parte num. 57. arg. l. Quæsitum, ff. de re iudicat.*

25 De impossibilitate præcisa dubium non est, quin excuset, ut si quis esset inclusus in carcere, vel circumdatus à custodibus; hæc enim excludit omnino voluntarium; ideòque etiam à peccato, ac transgressione excusat, *c. Sacris cum materia, de hisque vi met. caus.* cum impossibilium nulla sit obligatio, ut not. Turrecrem. *in d. cap. Pervenit in fin.* & statutum est decreto Concilii Meldensis, *cap. 23. tom. 3. Concil. part. 1. sect. 2. pag. 550. col. 1.* in hæc verba, *Ut si quilibet Episcopus ad Synodum vocatus quacumque occasione venire distulerit, nisi evidens impossibilitas præpedierit, salva censura ex hoc Patrum authoritate decreta, cesset ab officio, donec satisfaciat fratribus.* Facit text. *in cap. unic. vers. Seu iusta, & rationabilis corporis necessitas de Cler. non resid. lib. 6. & in cap. 1. vers. Aut aliqua eum gravis necessitas detinuerit, 5. q. 3. & in cap. Placuit*, ibi: *neque alia graviori necessitate, 18. dist. in l. Sed, & si quis, §. Illud, ff. si quis caut. & in l. Succurritur, ff. ex quib. caus. maior.*

26 De regia evocatione est textus *in cap. Si Episcopus, dist. 18.* ibi: *aut præceptione Regia.* Ad idem text. *in cap. Cum parati.* In illis verbis: *quod in legatione Regis esses, & Deo non potuisses ad vocationem prædicti Cardinalis accedere, de appell.* & tradit glos. *in cap. 1. in verb. Aliena 5. qu. 3.* Verum glos. *in d. cap. Si Episcopus*, hanc causam restringit ad Episcopum tenentem feudum, quod etiam sentit glos. *in d. cap. Cum parati in verb. In legatione Regis*, dum ait Episcopum teneri obtemperare mandato Regis, si ab ipso teneat Regalia, aliàs non teneri, *cap. Quo ausu 23. quæst. ult.* cum aliis ibi per glos. alleg. Deinde hujusmodi causa restringitur per utramque glos. in loco citato, ut non procedat quando Episcopus est vocatus à Papa, ut contingit hoc casu, in quo Episcopi per hanc Constitutionem Sixti vocantur ad Limina visitanda; tunc enim vocatio Principis sæcularis non excusat: & sequitur Præposit. *in d. cap. Si Episcopus.* De hoc artic. scripsi pleniùs *in cap. qualiter, infrà de Cler. non resid.*

27 Munus item, & Reipublicæ officium Episcopatibus adjunctum, veluti cùm Episcopi electores occupantur in electione Imperatoris, *iuxta c. Venerabilem de elect.* vel cum Episcopi actu intersunt Cõventibus, Dietis, vel Assembleis, quibus Ecclesiastici interesse solent, justam præbet excusationem à visitatione Liminum, sicuti præbet à residentia ex decreto Concil. Trident. *c. 1. vers. Nisi cum absentia, sess. 23.*

28 Ætas etiam affert legitimum impedimentum ab hac visitatione, sicuti ab accessu ad Synodum *c. Placuit 18. distinct.* glos. *in d. cap. 1. in verb. Aliena, 5. quæst. 3.* ubi ait, illum Canonem tria excipere impedimenta, ætatem, ægritudinem, & graviorem necessitatem. Quod tamen videtur intelligendum, dummodo ætas sit admodum gravis, *arg. cap. Nisi cum pridem, §. Alia vero causa, supr. de renunciat.* In quo Sacr. Congregationis arbitrium maximè versatur perspecta Ecclesiarum distantia, personarum, ac temporum qualitate, atque aliis facti circumstantiis, *arg. cap. Quoniam frequenter, §. Quod si forsan, supr. ut lit. non contest.* & ibi not. Joan. Andr. *num. 6. in verb. Senes*, & Felin. *sub num. 4. col. 7. vers. ad tertiam quæstionem*, Bald. *in Margarita in verb. Senes*, & alii apud Menoch. *de arbitr. Iudic. lib. 1. centur. 1. cas. 59. num. 3.*

29 Hostilitas item excusat, *arg. c. Ex transmissa de præscript.* Bald. *consil. 274. Factum tale est, lib. 1.* seu timor hostium glos. *fin. in d. c. Pervenit, in fin. 18. distinct. per text. in cap. Ex parte il primo de appellat.* Incursus latronum, *l. Scire, etiam oportet,*
30 *§. Sufficit in verb. Incursu latronum, ff. de excusat. tutor.*

31 Pestis quoque affert legitimum impedimentum, dum tamen non sit levis, Præpos. *in d. cap. Pervenit in fin. 18. distin.* quem refert, & sequitur Bothæus *ubi supra n. 58.*

32 Itineris, seu viæ impedimentum solet pro legitimo admitti, *arg. d. cap. Ex parte, l. Si quis, §. Quod diffinimus, ff. Si quis cautio, l. Scire etiam oportet, §. Sufficit, ff. de excusat. Tutor.* Et hoc sive sit impedimentum itineris terræ, sive maris, puta si viæ essent obstructæ à grassatoribus, vel piratis, adeò ut accessus ad Urbem non pateret absque evidenti vitæ periculo, ut patet *ex cap. 2. sess. 24.* Concil. Trident. *vers. Exceptis iis*, quibus cum imminenti periculo transfretandum esset. Huic enim legi naturali cedit lex positiva, Turrecrem. *in d. cap. Pervenit, num. 3.*

33 Porrò ex his impedimentis, ut innuit Joan. de Jan. & Præpos. post eum *in cap. Iuxta ad fin. 93. distinct.* quædam excusant Antistites à visitatione personali tantùm, non autem à visitatione per certum nuncium, veluti ægritudo, decrepitas, munus Episcopatus adjunctum, & alia id genus, quæ tangunt personam ipsius Episcopi. Quædam vero excusant etiam à transmissione procuratoris, ut pestis, viarum obsessio, hostilitas, & consimilia, dummodo tamen talia sint, quæ impediant accessum Diœcesanorum ad Urbem; Si enim Episcopus non careat Clero, cæteri Sacerdotes non admittuntur ad Limina visitanda pro non suo Episcopo, quia in Constitutione hac Sixti V. Sancitur, ut Episcopi legitimè impediti visitare debeant per certum nuncium ex gremio suorum Capitulorum, aut in dignitate Ecclesiastica constitutum, seu aliàs personatum habentem, & in eorum defectum, Diœcesanum Sacerdotem; At si clero careant, omnino per aliquem alium Presbyterum sæcularem, vel regularem spectatæ probitatis, & Religionis, de Statu Ecclesiæ plenè instructum.

34 Quotiescumque autem impedimentum est tale, ut excuset Episcopum etiam à transmissione procurationis, tempus ad visitandum non currit, sed dormit, & subducitur tempus impedimenti, ita ut eo cessante restauretur tantùndem temporis Episcopo ad visitandum quantum absorbuit impedimentum, juxta theoricam Baldi *in l. Quod tempore num. 1. & 2. C. de restit. milit.* Quando enim impedimen-
35 tum absorbet omnem diligentiam adhibitum per prius, tota dilatio debet instaurari, ut idem Bald. *aut in l. Si ita stipulari num. 2. ff. de verb. obligat.* & fit computatio temporum, cumulando tempus lapsum ante impedimentum, & post Roman: *cons. 443. Quoad primum in principio.* Licèt hoc casu si impedimentum absumpserit notabilem anni partem, eo cessante, tutius sit petere prorogationem ad visitandum, antequam triennium, vel quadriennium labatur, si spatium videatur nimis angustum.

36 Cæterùm quia in hac materia omnia ferè certam interpretationem habuerunt ex observantia, & stylo Sacræ Congregationis Concilii, cui universum hoc negocium excipiendi Præsules, Limina visitantes, eorumque postulata audiendi impositum est à Sixto V. in locum primi Cardinalis Diaconi, ut in Bulla institutionis ejusdem S. Congregationis.

Supponendum est primò ex præfata Sixti V. Constitutione de visitandis Liminibus Episcopos, & alios majores

Antistites Italos, & Italicis insulis, & provinciis adjacentibus teneri hoc munus obire tertio quoque anno. Germanos verò, Gallos, & Hispanos, & cæteros, qui in Europa sunt citra mare Germanicum, & Balticum, quarto anno: remotiores verò, qui intra fines Europæ sunt, & Africanos quinto anno; Asiaticos demum, & qui extra Asiam sunt ex omnibus mundi partibus decimo quoque anno, ut fusiùs exprimitur in eadem Constitutione.

37 Hæc autem annorum spatia tam Episcopis Italiæ, quàm cæteris omnibus Christiani ordinis incipiunt currere æqualiter à die publicationis ejusdem Constitutionis, hoc est à die vigesima Decembris anni 1585. Quod quidem quoad Episcopos & Archiepiscopos, qui tempore publicationis præfatæ jam consecrati erant, vel Pallium susceperant, aut ad aliam Ecclesiam jam erant translati, est manifestum, quia sic expressè cavetur in ipsa Constitutione, §. *Hi vero ex supradictis*. Quoad alios autem quamvis Constitutio in §. *Hæc autem annorum spatia*, statuerit, ut spatia hujusmodi tempore suscepti muneris, consecrationis, vel Pallii traditionis, aut translationis ad aliam Ecclesiam incipiant: tamen hæc verba non ita sunt accipienda, ut initium computationis triennii, vel quadriennii, &c. sumi debeat à die consecrationis, susceptionis, vel translationis hujusmodi; sed hunc habent sensum, ut eo ipso quo quis est consecratus, &c. incipiat sibi currere obligatio visitandi Limina, non autem, ut spatia supradicta ab eo tempore
38 computari debeant. Et propterea in Bulla videtur studiosè omissa præpositio, *A*, quæ designat principium temporis, & terminum *à quo*, Clem. *Sicut*, & ibi Cardin. *n.3. de appell.* Felin. *in hoc cap. Ego N. in princ.* & fuit dictum simpliciter, tempore, &c. Et hanc interpretationem semper habuerunt ea verba in S. Congregatione Concilii.

39 Itaque Episcopis Italis cœpit currere primum triennium à die vigesima Decembris anni 1585. qua Constitutio Sixti V. fuit publicata, & expiravit anno 1588. Similiter die vigesima Decembris, à qua die itidem incœpit secundùm triennium, & duravit usque ad diem vigesimam Decembris anni 1591. & ita exinde de triennio in triennium; unde hoc præsenti anno 1636. à vigesima die Decembris incipiet currere decimum octavum triennium æqualiter universis Episcopis Italiæ, & Insularum adjacentium, & expirabit anno 1639. eadem die vigesima Decembris, nimirum qui à die publicationis Bullæ usque ad finem prædicti anni 1639. effluxi erunt anni 54. qui constituunt prædicta triennia decem & octo, & successivè anno 1642. pariter mense Decembris expirabit decimum nonum triennium anno 1645. expirabit vigesimum, & ita in futurum perpetuis temporibus.

40 Similiter Episcopis Germanis, Gallis, Hispanis, &c. incœpit currere quadriennium primum ab ipsa die publicationis Bullæ, & duravit usque ad diem vigesimam Decembris anni 1589. Et hac ipsa die incœpit quadriennium secundum, & finivit anno 1593. in ipsa die vigesima Decembris. Atque ita anno 1637. proximè futuro incipiet illis currere decimum quartum quadriennium duraturum usque ad diem vigesimam Decembris anni 1641. quia ab anno 1585. quo Bulla fuit publicata usque ad finem prædicti anni 1641. intercedunt anni 56. qui constituunt quatuordecim quadriennia. Quocirca Europæi, qui per totam diem vigesimam Decembris ejusdem anni 1641. Limina non visitarent pro decimoquarto quadriennio, incide-
41 rent utique in pœnas à Constitutione inflictas. Eodem modo pro Africanis primum quinquennium sumpsit initium à die 20. Decembris 1585. publicationis Bullæ, & exivit anno 1590. in ipsa die 20. Decembris, & inde incœpit quinquennium secundum, & exivit ann. 1595. itidem mense Decembris, adeò ut anno præterito 1635. inceperit illis undecimum quinquennium, quod desinet anno 1640. & sic
42 deinceps de quinquennio in quinquennium. Sed & Asiaticis a publicatione Constitutionis effluxit primum decennium anno 1595. die 20. Decembris; secundùm anno 1605. eadem die. Unde cùm præterito anno 1635. à die 20. Decembris inceperit illis currere sextum decennium, obstricti erunt omnes æqualiter Limina visitare pro tota die 20. Decembris anni 1645. & sic in perpetuum ab uno aliud decennium.

43 Hæc autem computatio fieri debet ab ipsa die publicationis Bullæ exclusivè; & sic in fine cujusque triennii, vel quadriennii integra dies vigesima Decembris cedit commodo Episcoporum, adeò ut tempus ad visitandum præfixum duret usque ad ultimum momentum ejus diei. Ita enim statuitur pro regula, ut dies termini non computetur in termino, *l. 1. ff. Si quis cautionibus*, *cap. 1.* cum concordant. de quibus ibi per glos. *in verb. Proponitur de restitut. spoliat. num. 6.* gloss. *fin. in cap. Super eo*, *infra de appellat.* Socin. *regul. 16.* latè Tiraquell. *de retract. lignag.* *§. 1. in glos. 2.*

Neque obstat, quòd annus ubi incipit ibi desinat, & resolvatur, ut inquit Bald. *cons. 458. num. 4. in fin. vol. 1.* gloss. & DD. *in l. Ita vulneratus*, *§. Æstimatio*, *ff. ad l. Aquiliam*. Et quod cum annus naturalis conficiatur diebus 265. & horis ferè sex, glos. *in cap. Quadragesima in verb. Dies, de consecr. dist. 45.* glos. in Clem. 1. §. *Licet igitur de reliq. & venerat. Sanctor.* Idcircò triennia, vel quadriennia visitationi præfixa similiter desinere debeant eodem momento, quo incœperunt. Id, inquam, non obstat, quia cùm spatia hujusmodi, ut diximus, incipiant à die publicationis exclusivè, utique facta computatione à primo momento diei vigesimæ primæ Decembris, triennium, &c. consummabitur, inde ad tres annos in ultimo momento diei vigesimæ Decembris, in quo momento pertinget ad punctum sui principii, & sic desinet ubi incœpit.

Præterea quamvis maxima sit inter DD. altercatio, an, 44
& quando tempus currat de momento ad momentum, & ultima dies anni cœpta habeatur pro completa, ut apud Tiraquell. *d. glos. 11. num. 17.* & apud Juristas *in l. 1. ff. de manumissis*: & Canonistas *in cap. Cum in cunctis*, *de election.* tamen frequentius recepta est opinio glossæ *in l. 3. §. Minorum in verb. Momentum*, *ff. de minor.* ut distinguendum sit an in materia, de qua agitur, versetur favor, vel odium, ut dies cœpta impleta, vel non impleta habeatur, prout favor suadet haberi, vel non haberi. Quam glossæ opinionem sequuntur ibi Bart. & Alberic. qui testatur in hac quæstione semper solere ad eam glossam recurri, & explicat dilucidè diem cœptam non haberi pro completa, ubi est favor, ut tempus duret; & haberi ubi est favor, ut tempus finiatur. Idem tradit glos. *in cap. Cum in cunctis*, *in verb. Exegerit de elect.* & Abb. *num. 6.* testatur eam glossam communiter approbari: & de communi testatur etiam Tiraquell. *ubi suprà num. 44.* At certum est hoc casu versari favorem, ut tempus visitationi præfixum duret usque ad ultimum momentum diei supremæ, ut sic Episcopi sint immunes à censuris, & pœnis Bullæ. Ergo ultima dies cœpta non debet haberi pro completa: nam, ut inquit Angel. *cons. 404. col. fin. vers. Non obstat Decretalis, ex benignitate*, & ad excludendam contumaciam totus dies termini cadit in terminum, maximè quia Sedis Apostolicæ nihil interest an Episcopi visitent Limina in ipsa die 20. Decembris, an verò postridie; & de punctis horarum lex non curat, ut Bald. *ait in d. cap. Cum in cunctis num. 3. de elect.* Tam parva enim horarum momenta non satis digna videri possunt animadversione Legislatorum Cujac. *lib. 3. Comment. Iuris civilis cap. 12. col. 2.* *Ad hoc l. 1. ff. Si quis cautionibus*, ubi in numero dierum, intra quos absentes, debent se judicio sistere, dies termini non computatur, & subnectitur ratio, quia talis dinumeratio neutri litigatorum onerosa est.
Et ita usu receptum est. Quinimò Sac. Congregatio con- 45
suevit benignè excusare à censuris Antistites venientes ad Limina, dummodo ad Curiam perveniant per totam diem vigesimam Decembris ultimi anni, in quo cadit visitatio, licèt Basilicas Beatorum Apostolorum actu non visitaverint, nec relationem Status exhibuerint ante consummationem ejus diei, eo quod negotium visitationis videatur inchoatum per accessum ad Urbem *arg. c. In causis de elect.* & eorum quæ in materia visitationis inchoatæ tradit Fede-
ric. de Sen. *cons. 141. Ioannes Episcopus n. 3. in fine*, exemplo 46
etiam examinis testium, quod non potest dici extra terminum, quando testes intra terminum jurarunt. Seraphin. *decis. 857. num. 21.* Cùm præsertim hoc ipsum suadere videantur verba Constitutionis, quæ tantùm exigunt, ut Antistites tertio, quarto, quinto, & decimo quoque anno iter suscipiant, & Deo concedente perficiant.

Supponendum est secundò ex præscripto hujus Constitu- 47
tionis Sixti V. §. *Ad hoc autem*, *vers. Que ne longius differantur*, *&c.* tempus qualecumque excursum alicui ex Episcopis, qui sive morte præventus, sive alia quacumque de causa ob non finitum tempus ei præscriptum Limina non visitaverit, ita intelligi effluxisse, & excurrisse illius successori, ut ter-

termino ipso juxta Prædecessoris sui jusjurandum completo, debitam visitationem conficere teneatur. Quæ verba non eum habent sensum, ut Episcopus successor teneatur visitare pro omnibus trienniis, vel quadtienniis, &c. pro quibus ejus prædecessor non visitavit: alioquin sequeretur, ut si Episcopus prædecessor namque Limina visitasset, & diu Ecclesiam obtinuisset, & successor teneretur octies, aut decies uno anno visitare, ac de Ecclesiæ statu rationem reddere pro octo, aut decem trienniis, quibus antecessor prætermisit visitationem. Quod non est dicendum; sed illa verba ita sunt accipienda, ut Episcopus nuper consecratus si eo triennio, vel quadriennio, quod eo tempore currit, ejus Prædecessor non visitaverit, teneatur ipse visitationem perficere; exempli gratia Episcopus Italiæ consecratus est die prima Maji hujus præsentis anni 1636. in quo currit tertius annus decimi septimi triennii secundùm ea, quæ dicta sunt suprà *num. 39. vers. Itaque Episcopus Italis*, si ejus Prædecessor pro hoc triennio decimo septimo visitaverit, Episcopus ipse habebit spatium ad visitandum pro 18. triennio usque ad diem 20. Decembris anni 1639. Atque ita differre poterit visitationem spatio annorum trium, atque octo ferè mensium à die prima Maji suę consecrationis. Sin autem idem Prędecessor non visitaverit pro eodem trienoio decimoseptimo nunc currente, tenebitur successor visitationem absolvere hoc ipso anno 1636. ante exactam diem 20. Decembris proximè futuri, & sic a die prima Maji Consecrationis suæ non habebit spatium ad visitandum nisi septem mensium, ac viginti dierum: & in hunc sensum intelligi debent sibi ex-
48 currisse tempus Prædecessori effluxum. Quod si hoc spatium nimis breve Episcopo videatur ad visitationem perficiendam, & conficiendam relationem Status Ecclesię, poterit impetrare à S. Congregatione prorogationem ad hoc
46 munus obeundem: & in casibus in quibus Episcopi consecrantur in Curia paulò ante finem triennii putà mense Octobris, vel Novembris, quia non subest tempus adeundi Ecclesiam, conficiendi status Ecclesiæ relationem, & redeundi ad Urbem ad Limina visitanda ante exactam diem 20. Decembris immediatè sequentis ex gratia admitti solent ad visitationem prius quàm abscedant à Curia, exhibita aliquali Ecclesiæ relatione, putà illa, quæ facta fuit in Consistorio, eisque dantur litteræ testimoniales peractę visitationis, cùm eo tamen, ut cum ad residentiam se contulerint, & diœcesim visitaverint infrà sex menses, vel aliud tempus eisdem præscribendum uberiorem relationem transmittant ad S. Congregationem.

50 Supponendum est tertio, Episcopos non debere infra tempora superiùs expressa quandocunque visitare, sed tantùm in ultimo anno triennii, &c. idque satis apertè indicant verba Constitutionis, quæ non præcipiunt simpliciter visitationem infra illa annorum curricula, sed jubent, ut Episcopi Italiæ tertio, Germaniæ quarto, Africæ quinto, Asiæ decimo quoque anno iter suscipiant, & perficiant. Licet cum Episcopis ultra montes, ac prę1ertim Indiarum ob ingentem locorum distantiam benignius agi consueverit; alioquin si liceret infra dict. temporum intervalla visitare quandoque, sequerentur duo inconvenientia. Primum, quia Episcopus Italiæ si exempli gratiâ visitaret initio anni 1637. proximè futuri, qui erit annus primus decimi octavi triennii à publicatione Bullæ posset differre aliam sequentem visitationem usque ad diem 20. Decembris anni 1642. quo tempore absolvetur decimum nonum triennium. Atque ita ab una visitatione ad aliam intercederet spatium sex annorum, quod est contra mentem, & verba Constitutionis, quę vult, ut tertio quoque
51 anno fiat visitatio. Ita in simili cùm *in cap. In singulis de stat. Monachor.* statutum sit, ut Capitula Provincialia Religiosorum fiant de triennio in triennium, Joan. Andr. *ibi in princip.* dicit, *non sufficere in fine primi triennii facere unum Capitulum Provinciale, & statim in principio secundi triennii facere unum aliud, quia id potius esset facere Capitula de sexto in sextum annum, quam de triennio in triennium, & multo tempore posset sic tardari Ordinis reformatio; & sic etiam interpretata est consuetudo*. Hæc Jo. Andr. quem ibi totidem verbis sequuntur Antonius de Butr. *nu. 4.* Car-
52 din. *num.* 3. Anchar. & Abb. & Joan. de Anan. *nu. 1. in 1. notab.* Similem quæstionem proponit Collectar. *in cap. Procurationes num.* 13. *infrà de cens.* de Episcopo, qui in ultima die anni visitavit Ecclesiam, & in sequenti, seu tunc incipienti. Et resolvit Episcopum non debere hoc facere, etiamsi per annum integrum esset absuturus, quia hæc non est justa causa gravandi illam Ecclesiam; sed & tunc unica videretur visitatio, & continuata, ut *cap. Cùm venerabilis, de cens. & cap. Visitandi 18. quæst. 2.* Alterum inconveniens est, quia si Episcopus Italiæ visitaret, verbi gratia die prima Decembris hujus præsentis anni 1636. qui est annus ultimus decimi septimi triennii à Bullæ publicatione, si admitteretur ad visitationem primo anno sequentis triennii decimi octavi, posset visitare iterùm hoc ipso anno die vigesima prima ejusdem mensis Decembris, in qua incipiet decimum octavum triennium; & sic infra dies unum, & viginti. Quod similiter esset tam contra verba, quàm contra mentem prædictæ Constitutionis, quæ vult, ut Episcopi Italię tertio quoque anno reddant rationem Episcopalis administrationis, & contra præallegatam doctrinam Joan. Andr. & aliorum *in dict. cap. In singulis, de stat. Monachor.* & Collectar. *loc. cit.* Itaque Episcopi præsertim Italiæ non consueverunt in primo anno triennii ad visitationem admitti; in secundo autem anno nonnisi raro, & ex aliqua rationabili causa, & ita censuit S. Congregatio super residentia Episcoporum, ut dixi *in cap. Qualiter num. 42. & 47. infrà de Cleric. non residen.*

His ita Constitutis, cùm de impedimentis fusè superiùs 53
actum fuerit, considerandum est ante omnia, quo tempore impedimentum cuique Episcopo contingat, & quandiu verisimiliter sit duraturum: nam si Episcopus inciderit in febrim primo anno currentis triennii, vel quadtiennii, &c. hęc non esset justa causa mittendi nuncium ad visitationem peragendam, quia eo anno non tenetur, nec debet visitare, & verisimile est, ut ante ultimum annum triennii, vel quadriennii cesset impedimentum infirmitatis, atque ita Episcopus posset per seipsum præscripto tempore Limina visitare. Quod si impedimentum inciderit in ultimo anno, quamvis tunc sit justa causa obligandi procuratorem, tamen si impedimentum incideret initio illius anni, quo tenetur visitare, & esset ejusmodi, ut verisimiliter duraturum non esset ultra paucos aliquot dies: certè Episcopus non satisfaceret conscientiæ suæ, qui hujus impedimenti prætextû abstineret à personali visitatione: requiri- 54
tur enim ad hoc, ut impedimentum sit diutinum, ut ait gloss. *in cap. 1. in verb. Legatum, 5. quæst. 3.* Joan. de Imol. *cons. 86. num. 9. vers. Circa quintum*, aliàs vix daretur casus, ut Antistites tenerentur per seipsos visitare, quia raro accidit, ut integri anni spatio quis non reperiatur aliquandiu impeditus. Unde impedimenta procellæ maris, impetus fluminum, transitus piratarum, levis podagræ, seu alterius morbi, vel obstaculi parum duraturi pro legitimis ha- 55
benda non essent, etiamsi inciderent in anno visitationis; dummodò tamen non inciderent circa finem anni; adeò ut cessante posteà impedimento, probabiliter non superesset congruum spatium personaliter accedendi ad Urbem, 56
& Episcopus de industria in illud tempus accessum non distulisset: nam hoc casu secundùm Gemin. *cons. 91. in fin. num. 12. vers. Secundo etiam*. Si quis ponat se in necessita- 57
te, vel negligentia ultimi momenti diei, cùm potuerit ante esse diligens, quamvis superveniat impedimentum in ultimo momento, non excusatur: quia imputandum est ei, qui se taliter arctavit, allegat Speculat. *in tit. de dilat. §. Dilationem, vers. Pone Iudex*, & gloss. *in dict. cap. Cupientes in ver. Comparere, de elect. lib. 6.* In quibus tamen omnibus plurimum exuberat arbitrium, & ęquitas Sacræ Congregationis.

Cessantibus ergo supradictis impedimentis, ac si quæ 58
sunt his similia, Episcopi tenentur ipsi per se juxta intervalla temporum superiùs relata munus visitationis conficere; alioquin ab ingressu Ecclesiæ, ac etiam ab administratione tam spiritualium, quàm temporalium, necnon à perceptione fructuum suarum Ecclesiarum à Capitulis earum interim liberè exigendorum, & in opus fabricæ, seu ornamentorum Ecclesiæ emptionem, prout major exegerit necessitas insumendorum, ipso facto tandiu sunt suspensi, donec à contumaciæ resipiscentes relaxationem suspensionis à Sede Apostolica meruerint obtinere, ut patet in Bulla in §. *Si verò quod absit*; Non tamen incidunt in has pœnas, nisi transacta ultima die termini ad visitandum præfi- 59
xi, etiamsi tantum temporis effluxerit, ut certum sit, eos ante præfinitum tempus visitare non posse, ut optimè probat textus *in cap. Commissa in princip. de elect. lib. 6.* & per illum

lum text. in simili casu tradunt *in cap. fin. ne Clerici, vel Mo-*
nachi, Butr. *num. 8. in 3. qu.* Cardin. *num. 6. in 8. qu.* Anchar.
num. 6. in fin, expectandus est enim totius temporis lapsus
quasi in diem tota obligatio sit collata, *l. In illa, ff. de verbor.*
60 *obligat. l. Ita stipulatus, & l. Insulam, ff. si quis caution.* Lapsa
tamen ultima die termini, remanebunt ligati constitutio-
ne, etiamsi ante lapsum eos pœnituerit, quia imputandum
est eis quod se arctaverunt, argum. *l. 2. §. Si quis tamen, ff.*
Si quis caution. cap. Consuluit, §. 1. suprà de offic. deleg. cum
suis concordan. & not. Host. *in d. cap. fin. num. 1. in verb. Re-*
dierint ne Cler. vel Monach. post Goffred. Vincent. & Abb.
Antiq. *ibi num. 3.* Burr. Card. & Anchar. *supracitat.*
61 Porrò ejusmodi munus visitationis Liminum in tribus
actibus potissimum consistit, videlicet in materiali sacro-
rum Liminum visitatione, in exhibitione debitæ obedien-
tiæ, ac reverentiæ Romano Pontifici, & in relatione Sta-
tus Ecclesiæ. Quos tres actus complectitur Bulla in §. *Quo-*
circa: & eorumdem meminit S. Congregatio Concilii in
litteris patentibus, quas tribuere solet Episcopis post pera-
ctam visitationem hac, vel consimili formula, videlicet
Nos, &c. S. R. E. Presbyter Cardinalis, &c. Fidem faci-
mus, & attestamur Reverendissimum in Christo Patrem
Episcopum, &c. Constitutioni fel. record. Sixti V. &c.
cumulatè satisfecisse: nam & sacras Beatorum Petri &
Pauli Basilicas humiliter, & devotè præsens veneratus est;
& Sanctissimi D. N. pedibus provolutus Sanctitati Suæ,
& Sac. Congregationi, &c. ore, scriptoque retulit de sta-
tu Ecclesiæ suæ, &c.
62 Itaque primus actus perficitur ab Episcopis adeundo Ba-
silicas SS. Petri, & Pauli de Urbe, ibique humiliter ve-
nerando Beatorum Apostolorum corpora. Nam & si obli-
gatio quam habent Episcopi de visitandis Liminibus Apo-
stolorum ex forma juramenti posita in hac Decretali non
intelligatur de Ecclesiis SS. Petri, & Pauli situatis in Ur-
be, sed de Curia Romana, ut dicit hic Joan. de Anan. *n. 9.*
nec de Apostolis mortuis, sed de Papa, ut per Joan. Andr.
in verb. *Apostolorum*, & dicemus infrà *num. 68. vers. Se-*
cundus actus, tamen obligatio hæc visitandi prædictas Ba-
silicas deducitur ex aliis Canonum, & Sanctorum Patrum
decretis, & præcipuè ex *dicto cap. Iuxta 93. distinct.* ex
Leonis *Epistola 4.* ex Polycarp. *lib. 4. tit. 25.* ex Aniceto
lib. 6. cap. 164. ex hac Sixti V. Constitutione, & ex diu-
turna observantia, ut propterea non benè Anastas. Ger-
mon. Archiepiscopus Tarantasiæ excludat à visitatione
Liminum hunc actum venerationis Basilicarum in suo
63 tract. *de Indult. Cardin. ad fin.* Quem quidem actum Epi-
scopi non tenentur probare juramento, aut testibus, ut su-
prà de impedimentis dictum est; sed satis est, ut ipsimet re-
ferant Cardinali Præfecto, vel Secretario S. Congregatio-
nis Concilii se personaliter Basilicas visitasse: nam qui è
sua Diœcesi ad Urbem accessit ad Limina visitanda dubi-
tari non potest, quin Basilicas præsens veneratus sit; ideò-
que eorum assertioni in hoc plena fides habetur; adeout
nec per fidem Sacristæ earumdem Basilicarum de visitatio-
ne docere debeant. Quinimò attestationes hujusmodi,
quas aliquando Episcopi exhibuerunt, me Secretario, vel
ante actis temporibus non fuerunt receptæ, vel admissæ.
Et hic stylus servatus est tam quoad Episcopos, quàm quo-
64 ad eorum nuncios, seu procuratores. A quibus tamen
procuratoribus hoc ampliùs exigitur, ut priusquam hoc
nomine adeant Beatorum Apostolorum Basilicas exhibeant
mandatum speciale authenticum sui Episcopi ad Limina
visitanda. Etenim mandatum generale non consuevit ad-
mitti, tum quia jus commune exigit certum nuncium, ut
hìc in textu, ubi Joan. Andr. *num. 8. in fin.* & post eum
Abb. *num. 6.* supplent, id est cum litteris patentibus Epi-
scopi. Tum quia qualitas materiæ hoc deposcit, ne tam
grave, ac necessarium negotium quasi obiter agatur, ac
perfunctoriè. Tum denique, quia Bulla disertis verbis
præcipit, ut si Episcopi legitimo impedimento detenti fue-
rint, jurent se prædicta omnia adimpleturos per certum
nuncium ad id speciale mandatum habentem. Quinimò
si aliqua suspicio subsit ab ipsis Nunciis exquiritur etiam
delato juramento, an venerint expensis Episcopi: licèt
quando Procuratores ad hoc munus principaliter fuerunt
ablegati, nihil obstet quin posteà, etiam negotia propria
65 expedire valeant, existentes autem in Curia nunquam, &
ex quavis causa admittuntur ad visitandum etiam cum spe-
66 ciali mandato ab Episcopis transmisso; Sed stantibus legi-
timis impedimentis viarum, pestis, & aliis id genus con-
sueverunt potius dari dilationes, ac prorogationes ad visi-
tandum; adeòut nec ab Episcopis Indiarum quidem admit- 67
tantur procuratores, nisi specialiter ab eorum Diœcesibus
fuerint ad Urbem ablegati. Excipiuntur tamen Episcopi
residentes in partibus Infidelium Sacræ Congregationi de
propaganda fide subordinati, qui de hoc habent speciale
privilegium à felic. record. Urbano VIII. concessum 28. Ju-
lii 1626.
Secundus actus visitationis, id est exhibitio obedientiæ, 68
& subjectionis Beatissimo Romano Pontifici elicitur etiam
ex hac Decretali, quæ dum loquitur de visitatione Limi- 69
num Apostolorum intelligitur à Doctoribus de Papa, quia
Apostolorum Limina ibi esse intelliguntur, ubi Papa est.
Et ita hunc textum exponi debere patet ex verbis immedia-
tè subsequentibus, id est, *nisi eorum absolvat licentia*,
quæ de necessitate oportet exponi, id est, nisi absolvat per
Papam qui illis Liminibus præest, & eorum vices gerit, &
authoritate fungitur, ut formaliter dicit hìc Innocent. in
verb. Apostolorum, & post eum Host. & Joan. Andr. am-
bo *num. 8.* Abb. *nu. 6.* Joan. de Anan. & Felin. ambo *nu. 9.*
Specul. *in tit. de legat. §. Nunc ostendendum num. 88.* Cardin.
Turrecrem. *in cap. Iuxta in verb. Liminibus 93. dist.* Stepha-
nus de Gaeta *in repet. cap. Ad Limina num. 130. qu. 1.* Idipsum
constat ex *dicto c. Ad limina*, cujus hæc sunt verba, *Ad Li-*
mina Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum Principum hic
præsens homo nomine Stephanus orationis causa veniens, no-
stro Præsulatui suggerendo innotuit, &c. ubi idem Stepha-
nus de Geata, *Nota*, inquit, *Primo quod Limina Apostolo-*
rum ibi esse intelliguntur, ubi est Papa, ut patet dum dicit,
Ad Limina Apostolorum, & subdit, *nostro Præsulatui*: quod
ea ratione à Sanctissimis illis Patribus fuit constitutum, ut
Episcopi omnes eam, quam decet reverentiam exhiberent
Romano Pontifici, tanquam Summo Christianorum,
Capiti, & Pastori; Idque insinuat Gratianus, qui in *c. 3.*
93. dist. relatis verbis Cypriani de unitate Ecclesiæ, videli-
cet, *Qui Cathedram Petri, super qua fundata est Ecclesia,*
deserit, in Ecclesia esse non confidat, addit ipse, *Episcopi vero,*
qui Apostolica ordinationi subiacent, etiam hanc reverentiam
debent, ut sese singulis annis Apostolorum Liminibus repræ-
sentent. Et immediatè subnectit *dict. cap. Iuxta*. Hinc 70
Specul. *in d. §. Nunc ostendendum in fin.* & Anton. de Butr.
hic quærunt, An Episcopus, qui singulis annis visitare
Limina Apostolorum jurejurando se adstrinxit, sit securus
si visitaverit Legatum: & respondent non esse, quia Li-
mina Apostolorum ibi esse intelliguntur ubi est Papa, &
aliud Sedes, aliud Legatus, non tamen requiritur forma-
le illud juramentum fidelitatis in hoc textu expressum, quod 71
dicunt esse ligium, Bald. *num. 11. vers. Ibi contra*, & latius
Alexan. de Nævo *num. 24. vers. Ex quo infert*, hoc enim
præstatur ab Episcopis semel tantum in actu Consecratio-
nis. Sed satis est, & perficitur iste actus, si Antistites si-
stant se ad pedes Summi Pontificis, cumque edoceant de
omnibus, quæ in eorum Ecclesiis ad Dei gloriam augen-
dam, ad Christianam Religionem propagandam, & ad a-
nimarum salutem procurandam judicaverint deducenda
esse ad notitiam Sanctitatis suæ, & vicissim mandata A-
postolica humiliter recipiant, ut in memorata Bulla Sixti
V. *in §. Quocirca, vers. Ac nobis, & successoribus no-*
stris.
Tertius actus perficitur, cùm Episcopi ore, scriptoque 72
de universo Statu Ecclesiæ suæ referunt S. Congregationi
Concilii. Ad quam quidem relationem favendam tenen-
tur etiam ex juris communis præscripto, ut hìc adnota-
runt Joan. Andr. *num. 8. in verb. Certum nuncium*, & Abb.
num. 6. Hic autem Status, aut materialis est, aut forma- 73
lis; materialis dicitur qui versatur circa loca Urbana, subur-
bana, ruralia, sylvestria. Item circa Cathedralem, Colle-
giatas, Parochiales, & alias Ecclesias, & Oratoria. I-
tem circa Monasteria tam virorum, quàm mulierum,
Hospitalia, Montem Pietatis, Collegia, Confraternita-
tes, & alia pia loca tam civitatis, quàm diœcesis, & cir-
ca earumdem Ecclesiarum, & locorum situm, fabricam,
ornatum, bona, redditus, sacram suppellectilem, persona-
rum, ac ministrorum numerum, & ordinem, & alia his
similia. Et quoad hunc statum materialem praxis est, ut 74
unusquisque Episcopus in prima ejus visitatione plenam
exhibeat relationem: In sequentibus autem visitationi-
bus super hoc statu materiali simpliciter se referat ad rela-
tionem

rionem primo exhibitam, & tantùm adjiciat si quid addi-
tum, imminutum, aut immutatum fuerit, quod S. Con-
gregationem scire expediat.
75 Status verò formalis, in quo præcipuè Episcopi eniti de-
bent, versatur circa pastorale officium, atque omnia,
quæ ad ipsarum, quibus præsunt, Ecclesiarum regimen,
& animarum salutem quovismodo pertinent, de quibus
76 Sacr. Congregatio peculiariter edoceri vult ad præscriptum
Constitutionis ab eodem Sixto editæ super institutione
ipsius Congregationis, *in §. Patriarcharum in Bullar. tom. 2.*
pag. 614. videlicet. Quæ in Ecclesiis eorum curæ, ac fi-
deicommissis Cleri, populique morum disciplina sit, quæ
Concilii Tridentini decretorum cum in omnibus, tum
præsertim in residentiæ munere executio; quæ item piæ
consuetudines, & qui omnium denique in via Domini
77 sint progressus. In specie autem, An quotannis celebra-
verint Diœcesanam Synodum, ac si Archiepiscopi sint,
an etiam eo triennio congregaverint Concilium Provin-
ciale: nam alioquin si in iis negligentes forent, pœ-
nas à sacris Canonibus sancitas incurrerent, cùm pœna
suspensionis, de qua *in cap. Sicut de actus*, æquè habeat
locum in diœcesana Synodo, atque in Provinciali, ut
per Abbatem ibidem in summa: & colligitur ex Con-
cilio Tridentino *cap. 2. in fine, vers. Si Metropolitani,*
vel Episcopi negligentes fuerint, &c. sess. 24. quæ verba
censuit Sacra Congregatio referri tam ad Provincialem,
quàm ad diœcesanam Synodum: de quo tamen dicendum,
ut scripsi plenius in prædicta Decretali *Sicut in* 10. *quæ-*
stione.
78 Deindè Episcopi referunt Sacr. Congregationi, an
diœcesim suam quotannis visitaverint, ac si ob ejus lati-
tudinem eam quotannis visitare integrè non potuerint;
an saltem biennio visitationem absolverint. Neque
enim permittitur, ut latitudinis prætextu visitatio integra
longius protrahatur, unde cùm in Concilio Provinciali
ultimo Burdegalensi decretum esser, ut si Episcopi inte-
gram diœcesim singulis annis pro latitudine visitare
nequirent, saltem triennio id perficerent: Sac. Congre-
gatio jussit expungi illud verbum, *T.iennio*, & in
ejus locum reponi verbum, *biennio*, ad præscriptum
Tridentini Concilii *cap. 3. sess.* 24. dum autem referunt
de visitatione diœcesis, indicant similiter si quid in ea
79 visitatione repererint, quod notitia Sac. Congregationis
dignum videtur; veluti an fides Orthodoxa ubique ser-
vetur inviolata; An pravæ consuetudines, & ritus su-
perstitiosi alicubi irrepserint: An Parochi jugiter in
suis Parochiis resideant, doctrinam Christianam do-
ceant, & suo muneri satisfaciant; An verbum Dei in
civitate, ac diœcesi consuetis temporibus prædicetur;
an graves inimicitiæ, aut dissidia ullibi vigeant, quæ
componere, aut sedare nequiverint, an redditus Eccle-
siarum, & piorum locorum fideliter administrentur,
& erogentur in usus à fundatoribus, vel alias legitimè
præscriptos; an pœnæ, ac mulctæ pecuniariæ piis usibus
applicentur, & an habeant ejusmodi pœnarum deposita-
rium; an divinus Cultus ulla in parte imminutus, anve
Cleri, populique disciplina alicubi sit collapsa, & alia
id genus.
Ampliùs referunt, an Sacramentum Chrismatis admi-
nistraverint; an in civitate erectum fuerit Seminarium
Clericorum; similiter an erecta sit præbenda Theologalis,
ac Pœnitentiarii.
Ad hæc, an in Monasteriis Monialium inviolatè clau-
sura custodiatur; an Moniales servent vitam commu-
nem; & an aliqui abusus in iisdem Monasteriis irre-
pserint, qui consilio, aut auxilio Sac. Congregationis
indigeant.
Item, An Cathedrali extent distributiones quotidianę,
& Canonici, & Beneficiati divinis intersint ad præscri-
ptum Concilii.
Ac demum, an habeant aliquod impedimentum à ju-
dicibus, ac magistratibus sæcularibus, aut lis aliqua,
vel controversia cum illis intercedat in iis, quæ ad Epi-
scopale officium, & jurisdictionem, immunitatemque
ac libertatem Ecclesiasticam pertinent, & quam plura
alia his similia.
Relationi autem Status Ecclesiæ multi Episcopi con- 80
sueverunt adjicere dubia, si quæ illis occurrant circa
Ecclesiarum suarum regimen, super quibus Sacram Con-
gregationem consulunt: consuevit enim Congregatio
omnibus respondere occasione visitationis Liminum,
etiamsi dubia ejusmodi non concernant Tridentini Con-
cilii interpretationem, juxta facultatem, quam ei Sixtus
V. attribuit in litteris erectionis ejusdem Congregationis,
§. 1. *vers. Patriarcharum.*
Demum relatio ab Episcopo, vel ejus nuncio, ut pro-
ponitur, exhibita legitur in plena Congregatione, quæ
singulis capitibus perpensis, pastoralem Episcopi sollicitu-
dinem, aut laudat, aut excitat salutaribus adhortationi-
bus, & in omnibus providet, prout in Domino judicat
salubriter expedire.
Ac tandem eum litteris testimonialibus peractæ visita- 81
tionis admonitos, instructos, & roboratos ad suas Eccle-
sias remittit ad præscriptum ejusdem Constitutionis *dict.*
§. 1. *vers. Ipsisque det litteras*, mandatque assignari di-
stributiones totius temporis accessus, mansionis, ac re-
versionis Canonicis, qui Episcopum ad Limina comitati
sunt, quas jubet etiam assignari Præbendato, qui Episco-
pi nomine visitavit ad præscriptum Decreti ab eodem Six-
to V. hac de re editi.
Ultimò loco omittendo non est ad hanc visitationem 82
ex sententia Sacræ Congregationi teneri etiam Patriar-
chas, Archiepiscopos, & Episcopos Titulares: nam
quoad primum, & secundum visitationis actum, cer-
rum est Ecclesiæ captivitatem non esse illis impedimen-
to, quominus possint per seipsos Beatorum Apostolo-
rum Basilicas venerari, & Summo Pontifici se præsen-
tare.
Quo verò ad tertium actum relationis, tametsi Ec- 83
clesias habeant in partibus Infidelium, & careant Cle-
ro, Populoque Christiano: non tamen propterea de-
sinunt esse illarum Ecclesiarum Episcopi, *cap. Pastoralis*,
ubi id notant Archidiac. *sub num.* 4. & Præpositus *in* 1.
notab. 7. quæst. 1. Et quamvis lex civilis dicat, cùm lo- 84
ca capta sunt ab hostibus, omnia desinere religiosa,
& sacra esse, ut *in leg. Cum loca, ff. de religios. & sumpt.*
funer. tamen non est ita, quia ipsa Sacramenta Ecclesię
vera dicimus esse apud hostes, *cap. Quod quidam 1. quæ-*
stion. 1. & quod dicit lex locum desinere esse sacrum, 85
intelligitur, quia viduatus est sacris ministeriis, ut de-
clarat gloss. *in dicto cap. Pastoralis, in vers. Revertatis.*
Itaque tenentur prædicti de illis ovibus esse soliciti, si
fortè spes ulla divinæ miserationis affulgeat aliquam ex
eis reducendi ad Ovile, & super gregem illum, quan-
tum eis datur invigilare. Et propterea de statu Eccle-
siarum suarum pro juribus inquirere debent, & San-
ctitati Suæ, ac S. Congregationi suggerere si quid illa-
rum animarum saluti prodesse posse judicaverint, ejusque
Beatitudinis opem, & auxilium super hoc implorare, at-
que ita in specie Sacra Congregatio superioribus annis res-
pondit consulta à Patriarcha Gesualdo, qui per nuncium
specialiter ablegatum ex sua diœcesi Barensi visitavit
etiam tanquam Patriarcha Constantinopolitanus, sta-
tusque ejusdem Patriarchatus relationem exhibuit. Quod
ipsum, & antea respondit S. Congregatio ad consultatio-
nem Thomæ de Avalos Patriarchæ Antiocheni.

DE

DE JUREJURANDO.

Innocentius III. H. & S. & M. Civibus Venetis.

CAPUT XVI.

VEniens ad præsentiam nostram A. nobis exposuit, quòd olim cum M. Maurieñ. alternatim convitia inferendo certavit: propter quod cùm graves inimicitias incurrisset, quidam qui partis utriusque amatores extiterant, suggesserunt prædicto A. ut in satisfactione injuriarum vestro juraret obedire mandato. Cùmque idem non crederet se tale quid commisisse, propter quod ei aliquod grave deberet imponi, juramentumque illud sub tali confidentia præstitisset, ipsi sub juramenti debito præcepistis, ut numquam curiam Ducis intraret, nisi cùm omnes per edictum ipsius generaliter ad curiam vocarentur: & infrà. Verùm quia idem A. qui dicti Ducis est consiliarius, & in jure suo multis Ecclesiis, quarum est advocatus, ex promisso tenetur adesse, nequaquam taliter juravisset, si mandatum illud sibi contrarium præscivisset: noveritis nos Patriarchæ Grandeñ. mandasse, ut si mandatum priori juramento licitè facto repugnet, ipsum auctoritate nostra denuntiet non servandum.

SUMMARIUM.

1 *IUramentum de parendo alicuius mandato non est servandum si præcipiatur aliquid quod obviet iuramento prius licitè facto, & num. 12.*
Et quid si obviet promissioni non iuratæ, num. 23.

2 *Inimicitiæ capitales contrahuntur ex verbalibus iniuriis.*

3 *Convicium quid, & unde dictum.*

4 *De iniuriis illatis, & earum satisfactione potest compromitti.*

5 *Compromissum, ubi agitur de crimine criminaliter, non potest fieri in privatum.*

6 *Secus ubi de crimine agitur civiliter.*

7 *Compromissum super satisfactione iniuriarum fieri potest non solùm in extraneum, sed etiam in ipsum offensum tanquam amicabilem compositorem.*

8 *Secus tanquam in arbitrum.*

9 *De iniuriis utrinque illatis fieri debet mutua compensatio, si civiliter agatur ad pœnam parti applicandam: Secus si criminaliter, & num. seqq.*

10 *Compensatio delictorum non fit, ubi pœna venit fisco applicanda, sive sit spiritualis, sive temporalis, sive pecuniaria.*

11 *Iuramentum non extenditur ad ea, de quibus non fuit verisimiliter cogitatum, & num. 24.*

13 *Iuramentum licitum transgrediens est periurus, & mortaliter peccat.*

14 *Iuramentum non est obligatorium, quando servari non potest sine interitu salutis æternæ.*

15 *Iurans parere mandato alicuius, si præcipiatur aliquid, quod non adversetur priori iuramento, sed tamen sit ita grave, ut de eo verisimiliter non cogitaverit, an teneatur illud servare, & num. seqq.*

16 *Consensus est de ratione intrinseca iuramenti.*

17 *Casuum fortuitorum renunciatio non validatur iuramento ob defectum consensus.*

18 *Iuramentum non extenditur, nisi ad rationabilia, possibilia, & honesta.*

19 *Iurans stare mandato Episcopi, & non appellare, si Episcopus præcipiat, ut renunciet beneficio, appellare potest, nec est opus petere relaxationem à iuramento.*

20 *Iurans non petere reductionem ad arbitrium boni viri, si enormiter lædatur, potest illam petere iuramento non obstante.*

21 *Etiamsi dictum fuerit, ut compromissarius possit enormiter lædere.*

22 *Compromissi verba quantumcunque lata relata ad arbitrium tertii proferuntur sub quadam confidentia legalitatis, & bonitatis eius, in quem compromittitur.*

24 *Iuramentum generaliter præstitum de parendo mandatis alicuius non extenditur, nisi ad ea, de quibus cogitatum est, vel debuit meritò cogitari.*

25 *Paria sunt scire, & scire debere.*

26 *Iuramentum specificè præstitum in foro animæ iuxta intentionem iurantis recipit interpretationem.*
Procedit quando iurans dolum non adhibet; alioquin interpretatur secundum sanum intellectum suscipientis, num. 28.

27 *Iuramentum in foro iudiciali recipit interpretationem secundum ius.*

V*Eniens*. Si is, cujus mandato stare juravi, aliquid 1
mihi præcipit contra juramentum per me prius licitè
factum, illud servare non teneor. Hoc dicit Joan. Andr.
Bald. Bellam. Butr. Cardin. Anchar. Imol. Abb. Joan. de Anan.
& Alexan. de Nævo. Dividitur in duas partes, in prima
ponitur imperantis querela, in secunda provisio ibi, *Verum*.

Nota primò ibi, *Alternatim convicia inferendo*, ini- 2
micitias graves, seu capitales contrahi ex conviciis, id est
ex verbalibus injuriis, *l. 1. §. Contumelia, & leg. Item apud
Labeonem, §. Ait Prætor, ff. De iniur.* Dicitur enim con- 3
vicium, id est conventus vocum, quasi convocium, se-
cundùm Joan. Andr. *hic num.* 2. & Alex. de Nævo, concor-
dat textus *in l. Licet, ff. de arbitr.* & hic notant Bald. *num.* 5.
Butr. *num.* 2. Anchar. *in* 1. *notab.* Imol. *in princip.* & Joan. de
Anan. *num.* 3. quod nota pro modo articulandi.

Secundò nota ibi, *Obedire mandato*. De injuriis illatis 4
posse compromitti, ut hìc per Bald. *num.* 5. & Abb. *num.* 1.
Quod glossa prima intelligit tanquam in arbitratorem, seu
amicabilem compositorem: propterea enim cùm isti hìc
malè fuerint arbitrati, & injustè composuerit, potuit pe-
ti reductio ad arbitrium boni viri, juxta textum *in leg. Si
societatem, ff. Pro socio*. Et sic quamvis ubi agitur de 5
crimine criminaliter, non possit fieri compromissum in
privatum, secundùm ea, quæ notantur *in cap. penult. §. 1.
de in integr. instit. & in l. Non distinguemus, §. Iulianus, ff. de* 6
arbitr. tamen secus est ubi agitur de crimine civiliter, ut *hic,
& in cap. Quintavallis infra eod. in c. Litteras, de præsumpt.
& in l. Quid ergo, §. Et compromisso, ff. de his qui not. infam.*
secundùm Abbatem *hic in* 2. *not.* & itaut idem ait *nu.* 1. su- 7
per satisfactionem injuriæ irrogatæ possunt partes compo-
nendo jurare de stando mandato non solùm tertii, sed
etiam ipsius offensi, de quo est casus *in d. c. Quintavallis*.
Vel dic istos fuisse arbitros in re sua, cùm essent consan- 8
guinei partis offensæ, ut in text. quod non licuit tanquam
in arbitros, ut *l. penult. ff. de arbitr.* & hic notatur in gloss.
Addit in verb. Mandato.

Ex his habes unam differentiam, an pro injuria illata 9
criminaliter agatur, an verò civiliter.

Alia notabilis differentia est, quia si duo sibi mutuò di-
cant verba injuriosa, & criminaliter agatur, uterque
est puniendus: & in hoc casu intelligendus est Speculat. *in
tit. de Accusat. §. 1. in fin. 2. col. vers. Quid si te latronem vo-
cavi*. Si verò civiliter agatur, ut quia uterque agit, ut
fiat condemnatio ad pœnam parti applicandam; tunc fieri
debet mutua compensatio, & neuter est puniendus, & in
hoc casu debet intelligi Abb. *hic num.* 3. *ad finem*, prout eos
di-

distinguendo conciliat Alex. de Nævo *num.* 17. & adde In-
10 nocen. *in cap. Sicut, il secondo nu.* 7. *infra eod.* ubi dicit nul-
lam fieri compensationem quando agitur de pœna fisco ap-
plicanda, sive sit spiritualis, sive temporalis, sive pecunia-
ria; secus si pœna veniat applicanda parti, & eum sequi-
tur Soccin. *in regula* 46. Delicta patia mutua compensatio-
ne tolluntur, in secunda fallent.
11 Tertiò nota ibi, *Sub tali confidentia præstitisset*, jura-
mentum non extendi ad ea, de quibus non fuit verisimili-
ter cogitatum: ad quod quotidie consuevit allegari hoc
capitulum, & hìc notat gloss. in ver. *Præscivisset*, Inno-
cent. *num.* 1. Hostiens. *num.* 2. Butr. *in* 2. *notab.* Imol. *n.* 1.
Joan. de Anan. *num.* 7. & reliqui omnes, gloss. *in cap. Ad
nostram*, *§ ult. in ver. Mente per illum textum infrà eo-
dem*, Bart. *in leg. Si quis pro eo in* 8. *casu num.* 15. *ff. de fi-
dejussor.* Bald. *in leg.* 2. *in* 9. *quæst. Cod. de rescind. vend.* Fe-
deric. de Sen. *cons.* 199. *Quæritur an Domina num.* 2. &
cons. 62. *Verius videtur num.* 2. Angel. *cons.* 172. Ludovi-
cus *num.* 1. Cardin. *cons.* 92. *Favende pupillis col. penult.
vers. Quæ ad iuramentum*, Signorol. de Homod. *cons.* 61.
Quæstio talis est potestas col. 2. *vers. Nunc veniamus*, &
cons. 250. *super dubiis col.* 5. *vers. Item non videtur*, &
alibi passim DD. & latiùs dicetur infrà cum gloss. *penult.*
12 Ultimò nota ibi, *si iuramento prius licitè facto repugnat*,
juramentum de parendo mandato alicujus non esse ob-
servandum, si præcipiatur aliquid, quod obviet alteri ju-
ramento prius licitè præstito, prout hìc est casus secundum
Joan. Andr. & omnes supracitatos in summario textus.
13 Ratio est, quia transgrediens primum juramentum lici-
tum, pejerat, & mortaliter peccat, *cap. In novo*, & *cap.
Prædicandum* 22. *quæst.* 1. *cap. Qui peierare quæst.* 2. & *cap.*
14 *Si vero suprà eodem cum multis similibus*: & consequen-
ter secundùm juramentum, quod repugnat primo, est
illicitum, cùm inducat ad peccandum; ideòque non est
obligatorium, quia servari non potest sine interitu salutis
æternæ, *cap.* 1. 2. & 3. & *per totam* 22. *quæst.* 4. *dict. cap.
Si vero*, & *cap. Non est obligatorium, de regul. iur. lib.* 6.
& quoniam non est præsumendum, ut generaliter juran-
do, quis cogitaverit, ut sibi aliquid mandaretur contra-
rium suo priori licito juramento, *cap. Ad nostram*, *§
ult. infra eodem*, & *cap. Si compromissarii, de elect. lib.* 6.
Ideò juramentum hoc intelligitur sub tali confidentia præ-
stitum, itaut ad honesta restringatur, & ad aliquod con-
trarium priori licito juramento non extendatur, ut hìc in
littera, & *in cap.* 1. *infrà eod. lib.* 6.
15 Et ex hoc à contrario sensu infert glossa ultima hic,
ut qui juravit stare mandato alicujus, si mandatum
non adversetur priori juramento, teneatur illud servare,
quamvis imponat aliquid grave, & de quo jurans non
cogitavit, nec debuit verisimiliter cogitasse, cùm hoc
casu servari possit sine periculo animæ *dict. cap. Si vero
suprà eodem*. Verùm tamen si jurans enormem læsionem
hinc pateretur, hæc esset justa causa petendi relaxationem
à juramento, *cap. Abbas sup. quod met. caus.* & *cap. Innocens
§. Illicitum ultra medium*, *vers. Quisquis ergo*, & *cætera* 22.
qu. 4. & in hoc residet gloss.
16 Sed eam reprobant hìc Doctores præsertim Abbas
num. 5. existimantes hoc juramentum mero jure non
obligare, nec esse opus relaxatione: & meritò, quia
in hoc casu deest voluntas se obligandi, quæ est de ratio-
ne intrinseca juramenti. S. Bonavent. *in* 3. *sent. dist.* 39.
quæst. 1. *resp.* 46. adeout lex humana nil contrarium con-
sensui jurantis adhuc statuerit, *cap. Quintavallis infrà eo-
dem*, *leg. Vltima*, *Cod. de non numer. pecun. l. ult. ff. Qui sa-
tisdar. cogan.* Nec verè quoad Deum juramentum dici po-
test absque jurantis consensu, & mente, *cap. Humana* 22.
quæst. 5. Covarr. *in cap. Quamvis de pact. part.* 1. *§.* 5. *nu.* 1.
17 *vers. Huic vero authoritati*, facit quod notat Joan. Andr.
in cap. unic. num. 26. *de commodat.* ubi dicit renunciatio-
nem casuum fortuitorum non validari juramento ex defe-
18 ctu consensus: & eum sequitur Abbas *loco citato*. Un-
de ex hujusmodi defectu juramentum de parendo alicujus
mandato non extenditur nisi ad rationabilia, & honesta,
ut *cap. final. §.* 1. *in* 1. *resp. suprà de offic. Archid.* & argum.
cap. Causam quæ suprà de elect. l. Libertus, *ff. de oper. liber-
tor. cap.* 2. *suprà de arbitr. cap. Quintavallis infrà eodem*,
& post gloss. 1. hìc notant Hostiens. *num.* 1. *in verb. Man-
dato*, Joan. Andr. *num.* 11. Anchar. *num.* 5. & plerique
alii: non enim intelligitur fieri quod lædit verecundiam,
& æstimationem, *l. Pecunia*, & ibi not. *ff. de alim. & ci-
bar. legat. l. Si filius*, *ff. de condit. instit.* & plenè per Dyn.
in regul. Scienti, de regul. iur. lib. 6.
Hinc deciditur quæstio Dominicalis 36. Bart. Brixien. 19
inter tractat. comm. tom. 17. *fol.* 39. de Clerico, qui jura-
vit stare omni mandato Episcopi, qui tandem præcepit Cle-
rico, ut Beneficium, de quo controversia erat, perpetuò
renunciaret, neque super hoc appellaret: in qua quæstio-
ne Joan. Andr. *hic num.* 12. concludit Clericum posse ap-
pellare non obstante tali præcepto, prout etiam concludit
Brixien. quia beneficium juris non potuit ei Episcopus de-
negare, & iniquum fuit præceptum: ideòque juramen-
tum ad illud non extendebatur, cùm de illo jurans verisi-
militer non cogitasset: & sequuntur hìc Butr. *num.* 18.
Anchar. *num.* 5. *vers. Facit etiam ad quæstionem*, & Abb. *eo-
dem num.*
Hinc etiam solvitur alia quæstio, ut jurans non petere 20
reductionem ad arbitrium boni viri, si enormiter læda-
tur, non obstante juramento, possit illam petere, de quo
per Dyn. *in dict. regul. Scienti col.* 2. *vers. Item videtur face-
re regula ad quæstionem, de regul. iur. lib.* 6. & per Bart. *in l.
Quidam num.* 4. *ff. de verbor. obligat.* Quod adeò verum 21
est, ut si compromisero in aliquem, ut possit etiam enor-
miter lædere, & compromissarius omninò irrationabili-
ter me enormiter lædat, possim petere reductionem ad ar-
bitrium boni viri; quia verba quantumcunque lata rela- 22
ta ad arbitrium tertii proferuntur sub quadam confidentia
legalitatis, & bonitatis ejus, in quem compromittitur;
unde si per oppositum posteà comperiatur, & fallatur con-
fidentia, ad boni viri arbitrium sunt reducenda: ita no-
tabiliter firmat Butr. *hic num.* 4. & post eum Imol. *num.* 1.
Hinc demum solvitur aliud dubium, ut quamvis jura- 23
mentum non obviet priori juramento, tamen si adverse-
tur solemni promissioni anteà factæ, non sit servandum;
quia de hoc jurans non cogitavit, nec debuit verisimiliter
cogitare, prout contra Innocentium irrefragabilibus fun-
damentis firmat hìc Hostiens. *num.* 3. *vers. Quid si fiat præ-
ceptum*, cum quo transeunt DD. præsertim Abb. *num.* 6.
reprobata distinctione Anton. de Butr. inter obligationes
dandi, quæ obligant præcisè, & obligationes facti, quæ
præcisè non obligant, sed ad interesse.
In glossa penultima QUÆRO, qualiter juramentum 24
sit interpretandum.
Glossa arguit primò, ut sit interpretandum secundùm
intentionem jurantis, per *cap. Humana aures* 22. *quæst.* 5.
deindè arguit contra, ut sit interpretandum secundùm in-
tentionem suscipientis, per *cap. Quacunque arte*, *ead. caus.
& qu.* & non solvit, sed remittit ad ea, quæ notantur *in c.
Ex litteris infr. de sponsal.*
Sed Innocen. *hic num.* 1. & *num.* 2. *vers. Et hæc vera sunt*,
sic distinguit, videlicet, aut juramentum præstatur genera-
liter de parendo mandatis alicujus: & non extenditur nisi
ad ea, de quibus cogitatum est, vel debuit meritò cogita-
ri, ut *cap. Quintavallis infrà eodem*, & *cap. Ex multiplici
de decimis*, *cap. Audita, de restit. spoliat. cap. Ne quis arbi-
tretur* 22. *quæst.* 2. nam ista sunt paria scire, & scire debere,
ut Bald. inquit hìc post casum, *vers. Dicit Innocentius*, per 25
text. *in l. Quod te, ff. Si certum pet.* Aut juramentum fuit præ- 26
stitum specificè, & determinatè: & tunc in consilio ani-
mæ secundùm intentionem jurantis recipit interpretatio-
nem, *cap. Quanto*, & *cap. Ad nostram*, *il secondo infrà
eodem*. Sed in judicio recipit interpretationem secundùm 27
jus, *cap. Venientes infrà eodem*. Quam distinctionem se-
quitur hìc Host. *num.* 4. & Abb. *eod. num. vers. Ex dictis
Innocentii*, Bart. Cæpoll. Veronen. *in rubr. Digestorum, de
verb. signific. in* 7. *qu.* 6. *qu. principalis*, Joan. de Selva *in tra-
ctat. de iureiur.* 2. *part. qu.* 2.
Sed tu adverte, quia secundùm membrum distinctionis 28
Innocentii, quod juramentum in foro animæ sit interpre-
tandum juxta intentionem jurantis, non procedit ita ge-
neraliter, & indistinctè. Obstat enim textus *in d. c. Qua-
cunque arte* 22. *q.* 5. ubi patet juramentum in foro conscien-
tiæ intelligendum esse secundùm intentionem ejus cui ju-
ratur. Declara igitur dictum Innocentii, ut locum ha-
beat in eo tantùm casu, in quo jurans dolum non adhibet:
& in his terminis intelligendus est textus *in dict. cap. Huma-
næ aures*. Secus verò si juret artificiosè, & cum dolo, ut
audientem fallat, quia tunc juramentum in foro animæ
interpretandum est juxta sanam intelligentiam suscipientis:
& de

& de hoc doloso juramento loquitur Isidorus *in d. cap. Quacunque arte*. Ita in effectu distinguit Gratianus post *c. Qui peierare*, §. *Ex his omnibus* 22. *qu.* 5. & clarè S. Thom. *in* 2. 2. *qu.* 89. *art.* 7. *ad* 4. Turrecr. post *cap. Hoc videtur*, §. *Quæritur ead. cauf. & qu.* & alii quos retuli *in cap. Falsidicus n.* 76. *& seqq. infra de crimin. fals.* ubi etiam latissimè examinavi, an sit mortale peccatum jurare falsum subaudiendo aliquid in mente, quod reddat sensum verum *à num.* 20. *usque ad* 145. *maxime à n.* 80. *& n.* 156. *usque in fin.* & an in juramento uti liceat verbis amphibologicis, seu equivocis tam in juramento, quàm extra illud *à num.* 145. *usque ad nu.* 156. illuc recurre.

DE PRÆSCRIPTIONIBUS.

Innocentius Helien. & Roffen. Episcopis.

CAPUT XV.

AUditis & intellectis meritis causæ, quæ vertitur inter Vigoren. Episcopum & Abbatem de Hevescam, super Ecclesiis in valle de Hevescam, quas Episcopus asserit ad se dioecesana lege spectare: Abbas autem eas esse ab ejus jurisdictione prorsus exemptas: & infrà. Verùm tanto tempore probantur per testes ab Abbatibus de Hevescam pleno jure possessæ, ut videantur in eis Episcopale jus legitimè præscripsisse: & infrà. Quocircà mandamus, quatenus inspectis privilegiis Thc. & Of. regum, quæ Abbas super præmissa libertate asserit se habere, si per illa constiterit, quòd vallis de Hevescam sit ille locus, quem Cœlestinus prædecessor noster libertati donavit, absolvatis Abbatem ab impetitione Episcopi super Ecclesiis memoratis, & adjudicantes illas Abbati pleno jure subjectas, Episcopo super illis silentium imponatis. Quòd si Abbas in hac probatione defecerit, audiatis probationes super tempore, quo infra quadraginta annos sedes Episcopalis vacavit: & si per tantum temporis vacasse constiterit, ut illo subducto non sit quadragenaria completa præscriptio, vos in illis Ecclesiis jus Episcopale adjudicetis Episcopo, & super illo perpetuum silentium imponatis Abbati. Si autem exceptionem hujusmodi Episcopus non probaverit: quia tamen interruptionem probavit, circa processionem Pentecostalem, in villa & Ecclesia de Mortona, & receptionem ac procurationem Archidiaconi, necnon solutionem denariorum sancti Petri in valle de Hevescam: circa cognitionem quoque causarum matrimonialium, & Capellani suspensionem in prædicta villa de Mortona, & interdictum Capellarum in præfata villa de Hevescam, vos super his jus Episcopale adjudicetis eidem: si tamen circa suspensionem & interdictum hujusmodi, infra quadraginta annos interruptio facta fuit: in cæteris ei silentium imponentes, quæ Abbas præscripsisse probatur.

SUMMARIUM.

1 *PRelatus inferior potest præscribere in certis Ecclesiis totum ius Episcopale. Subducitur tamen de præscriptione tempus, quo vacavit Ecclesia Cathedralis.*

Præscriptione eximi potest Ecclesia à potestate Episcopi, si alius præscribat subiectionem, alias secus, ibidem vers. Nota secundum.

2 *Præscriptio iuris instituendi inferioris Prælati, an sit cumulativa cum Episcopo, an vero actus Episcopi interrumpant præscriptionem inferioris, & num. seqq. usque in fin.*

Ius instituendi in beneficiis iurispatronatus de iure non spectat ad inferiorem, sed ad Episcopum, potest tamen præscribi ab inferiore, ibidem.

3 *Præscriptio, vel consuetudo completa non tollitur si semel, aut bis fiat contrarium, sed requiritur contraria præscriptio, vel consuetudo.*

4 *Abbas si incipiat præscribere iura Episcopalia contra Episcopum, fit interruptio si Episcopus saltem una vice iisdem iuribus utatur ante completam præscriptionem.*

Declaratur, num. 6. & seqq.

Possessio titulata in concursu ubi probationes sunt pares, an & quando prævaleat, ibid. vers. Quorum sententiam.

5 *Intellectus huius capituli.*

6 *Prælatus inferior si solus instituerit spatio annorum quadraginta, præscribit excluso Episcopo.*

7 *Actus iurisdictionis Episcopi etiam unicus, an & quando interrumpat præscriptionem iurisdictionis inferioris.*

8 *Præpositus Buxeti habet iurisdictionem cumulativam cum Episcopo Burgi S. Domnini.*

9 *Executor litterarum Apostolicarum tribuens ius instituendi præter fines rescripti, præbet iustam causam præscribendi.*

10 *Iurisdictionis Episcopi exercitium ita demum interrumpit actus inferioris, si inferior præscribat per modum exclusionis Episcopi.*

11 *Præscriptio qualificatur ab animo præscribentis.*

12 *Plebanus si præscripserit institutionem in suo Plebanatu, Episcopus non debet se intromittere, si Plebanus habuit possessionem per exclusionem Episcopi; aliàs est cumulativa potestas.*

13 *Iurisdictio potest esse penes plures in solidum, ut penes Episcopum, Archidiaconum, & Archipresbyterum.*

14 *Possessio unius non interrumpit possessionem alterius in his, quæ possunt esse penes plures in solidum.*

15 *Nec in diverso iure possidentibus.*

16 *Interruptio non fit sine animo.*

17 *Sententiæ acquiescit qui non appellat.*

18 *Scientia, & patientia Episcopi elicitur ex illius visitationibus.*

19 *Possessio unius est exclusiva possessionis alterius in corporalibus, vel in actibus oppositis; secus in incorporalibus, vel non oppositis.*

A*Vditis*. Prælatus inferior potest præscribere in certis 1
Ecclesiis diœcesis totum jus Episcopale: Subducitur tamen de præscriptione tempus, quo vacavit Ecclesia Cathedralis. Hoc dicit secundùm Abbatem Siculum, qui redarguit Joannem Andr. quod perperam summaverit. Vel pleniùs secundùm Cardinal. Inferior præscribit jura Episcopalia: & si contra præscribentem plura jura Episcopalia fit interruptio in aliquibus, in aliis fit plenè præscriptio, & de præscriptione subducitur tempus vacantis Ecclesiæ, contra quam præscribitur. Baldus comprehendendo singula dicta Decretalis sic notabiliter summat. De præscriptione detrahitur temporis intervallum, quo Ecclesia vacasse probatur, privilegium obscurum non valet, interruptio prodest in capitulis interruptis, non in aliis; & ita demum si præscriptio prius completa non sit, potest quis secundùm qualitatem probationis in uno Capitulo suc-

succumbere, in alio obtinere: nec utile Capitulum per inutile vitiatur: & qui in uno Capitulo calumniatur non perdit jus in alio, in quo calumnia non probatur. Dividitur in tres partes. Primò ponit processum, & conclusionem negotii. Secundò indecisè narrat restitutionem ab utraque parte petitam, & concessam, ut patet in *cap. Auditis supra de restit. in integr.* Tertiò committit probationes recipiendas super restitutione, & causam diffiniendam. Secunda ibi, *Verum*. Tertia ibi, *Quocirca*.

Nota secundùm Anton. de Butr. *num.* 3. & Joan. de Imol. *num.* 2. Ecclesiam eximi posse per præscriptionem à potestate Episcopi, dummodò alius subjectionem præscribat; secus si Rector Ecclesiæ vellet simpliciter præscribere libertatem, quia hoc non licet, *cap. Cum non liceat supra eodem*.

2 QUÆRO, An jus instituendi, cùm tam Episcopus, quàm inferior instituerint spatio 40. annorum, censeatur cumulativè præscriptum; an verò institutiones ejus, qui jus instituendi habet, interrumperint præscriptionem alterius.

Cùm ab aliquot mensibus in Sac. Congregatione Concilii actum esset, An Præposito Buxeti diœcesi Burgi S. Domnini competeret jus instituendi ad Canonicatus, & Ecclesias sibi subjectas in vim privilegii Eugenii IV. S. Congregatio re diligenter examinata, censuit eidem competere jus hujusmodi, ad Canonicatus, & Ecclesias in litteris Eugenii designatas: quia etsi ex dispositione juris communis in beneficiis jurispatronatus, qualia sunt hæc, de quibus agitur, jus instituendi ad Prælatum Ecclesiæ, inferioris non spectet, sed ad Episcopum, ut apud Cassad. *dec. 22. num. 3. vers. Et in patronali præsentatione tit. de preben.* Et per litteras Eugenii non esset Præposito attributa hujusmodi facultas; favebat tamen ipsi antiquissima quasi possessio instituendi; constabat enim eum instituisse ab anno 1506. usque ad annum 1601. Atque ita S. Congregatio existimavit jus instituendi fuisse illi acquisitum præscriptione juxta doctrinam Cardinalis in Clem. 1. *sub num. 11. col. 9. in fin. de supplen. neglig. Prælat.* Gemin. *in cap. 1. num. 6. 21. dist.* Abb. post alios *hic sub num. 6. vers. Ex quo not.* & Cassad. *loco citato*. Verùm cùm Præpositus ab anno 1506. usque ad annum 1558. per lapsum annorum quadraginta complevisset præscriptionem, nec Episcopus intra illud tempus ullam, quod constaret, institutionem fecisset, quo casu gravissimi Authores existimant jus instituendi inferiori competere in privationem, & exclusionem Episcopi: valdè anceps fuit Sac. Congregatio. Utra opinio in hac Decretali esset verior, an Abbatis censentis id jus cumulativè præscribi, quando uterque utitur jure instituendi; an Parisii probantis contra Prælatum, qui instituendi jus habet, non posse alium cumulativè præscribere, eò quòd si idem Prælatus aliquando instituat, ex his actibus institutionem interrumpitur alterius præscriptio nondum completa; ideòque de hujusmodi articulo maturiùs censuit deliberandum. Itaque tum temporis S. Congregatio habuit pro Constanti Præposito competere facultatem instituendi quæsitam per præscriptionem, & dubitavit tantùm, an competeret cumulativè cum Episcopo, qui post præscriptionem Præpositi completum instituerat unà cum Præposito per spatium quadraginta annorum; an verò privativè quoad ipsum; atque ita tunc certum erat Præposito competere jus instituendi, incertum an competeret Episcopo. Sed in præsentia per contrarium res erit diffinienda; quia certum est Episcopo competere jus instituendi, incertum an competat Præposito: nam Episcopus exhibet institutiones quadraginta ab anno 1496. priusquam Præpositus complevisset præscriptionem instituendi, usque ad annum 3 1613. Unde Episcopo competit instituendi facultas ob assistentiam juris communis, & continuatam quasi possessionem instituendi, cui Præpositus non potuit præjudicium inferre, tum quia nondum fuerat illi acquisitum jus per præscriptionem, tum quia actus illius nequaquam potuerunt interrumpere, aut imminuere jus Episcopi certum, & radicatum, ut probat textus hìc *in vers. Si autem, & in l. Nemo alieno, §. Temporalia*, juncta gloss. *ff. de regul. jur.* ubi patet præscriptionem, vel consuetudinem non completam non interrumpi, nec tolli ex eo quod semel, aut bis fiat contrarium, sed requiri contrariam præscriptionem, vel consuetudinem. Quod tenet hìc Abb. *in ult. not. nu. 10.* post Speculat. *hoc tit. §. 1. vers. Quid si post completum*, & Joan. Andr. *in cap. fin. de consuet.* Et quamvis Præpositus exhibeat institutiones supra centum annos; tamen quia hoc spatio Episcopus quoque instituit, est dubium an institutiones Episcopi interruperint præscriptionem Præpositi.

Quæstio igitur est, utrum cùm tam Episcopus, quàm inferior Prælatus instituerint spatio quadraginta annorum, inferior censeatur præscripsisse cumulativè cum Episcopo, quæ est opinio Abbatis hìc. An verò nullo modo præscripserit, eò quòd illius præscriptio interrupta fuerit per Institutiones Episcopi, quæ est opinio Parisii.

Reperio antiquos, & graviores Canonistas hìc probare hanc secundam opinionem: nam Innoc. *sub nu. 4. vers. Potest etiam, & num. 5. vers. Item fit interruptio*, si Abbas, inquit, incipit præscribere contra Episcopum jura Episcopalia, fit interruptio, si Episcopus saltem una vice eisdem juribus utatur ante completam præscriptionem Abbatis. Atque hoc idem sentit Host. *col. pen. num. 2. in fin. vers. Potes etiam dicere, & num. 3. vers. Fit etiam*, Joan. Andr. *col. 2. num. 5. vers. Et fit etiam in his specialis interruptio*, Butr. *num. 10. vers. Oppono quod dato, & sub num. 11. vers. Erit etiam*, Anchar. *sub num. 8. in 5. opposit.* Jo. de Anan. *num. 9.* & Cravett. *cons. 134.* Scripsi alias *num. 19.*

Quorum sententia videtur etiam infrascriptis rationibus 4 probari: nam cùm duo sunt in quasi possessione alicujus actus, & uterque illam probat æqualis temporis, sed unus probat verum titulum, & alter non; tunc verum titulum ostendens, obtinet Bart. *in l. Si duo in princ. num. 4. vers. Sed si uterque, ff. uti possid.* Bald. *in l. Accusare circa fin. Cod. de eden.* & alii omnes, ut latiùs apud Menoch. *de retinend. remed. 3. num. 733. vers. Decimus est casus*, sed tam Episcopus, quàm Præpositus est in quasi possessione instituendi, & uterque illam probat æqualis temporis, sed Episcopus habet verum titulum à jure communi in Ecclesiis omnibus suæ diœcesis ex *cap. Cum ex injuncto, de heret.* Præpositus verò titulum infectum ab executore Apostolico, qui id jus instituendi reservavit præter fines delegationis. Ergo Episcopus obtinere debet.

Deindè hanc opinionem videtur probare efficaciter hæc 5 Decretalis *in ver. Si autem exceptionem*; ubi Episcopus interrumpit præscriptionem exemptionis Abbatis per solùm exercitium quorundam actuum jurisdictionalium, nempè suspensionis, interdicti, & aliorum similium; hi enim actus censentur facti ab Episcopo, ut probat littera *in vers. Vos super his ius Episcopale adiudicetis eidem*. Quod autem præter exercitium Episcopi etiam actus prohibiturus intercesserit, ut Abb. interpretatur, vel est divinare, vel redarguere Pontificem, quod diminutè locutus fuerit, ut hìc perpendit Paris. *vers. Pro opinione tamen*.

Neque obstat, quòd per exercitium Episcopi interrumpatur quasi possessio Præpositi ad effectum ne ipsi quæratur jus instituendi privativè, non autem ad effectum ne quæratur cumulativè. Quia ut respondet Paris. *in hoc text.* circa interruptionem non potest considerari acquisitio cumulativa, sed privativa tantùm; quia in articulis interruptis totum jus fuit adjudicatum Episcopo; atque ita impositum silentium inferiori Prælato.

Verùm his non obstantibus videtur respondendum Præ- 6 positum præscripsisse jus instituendi cumulativè cum Episcopo. Quod ut evidentius appareat, recensenda sunt verba Alex. de Nævo hìc qui clariùs, quàm cæteri exposuit glossam Innoc. ac sensum hujus textus, *& sub num. 25.* in hac materia constituit tres conclusiones. Prima, inquit, sit conclusio. Si solus præscribens fuit usus jurisdictione, Episcopus autem infra tempus præscriptionis nullum actum jurisdictionis exercuit, videtur præscripta jurisdictio excluso Episcopo, ut sentit Innoc. *in cap. Cum olim, de restit. spoliat.* Et hìc non est casus noster. Quia Episcopus in hac 7 specie sæpiùs instituit ante completam præscriptionem Præpositi. Secunda conclusio, inquit, si appareat ex titulo præscribentis, quod præscribebat jurisdictionem excluso Episcopo: per solùm exercitium jurisdictionis factum ab Episcopo interrumpitur præscriptio, etiamsi non prohibeat præscribentem uti jurisdictione. Casum dicit esse in hac Decretali: & sufficere unicum actum secundùm Innoc. cum quo alii transeunt. Et hìc similiter non est casus noster, quia Præpositus noluit unquam præscribere excluso Episcopo, sed simul cum eo tanquam jurisdictionem ti-

habens cumulativam ex privilegio Eugenii IV. ut inferiùs
dicetur. Tertia conclusio, subdit ibi Alex. de Nævo, si ex
titulo, vel alio modo non appareat præscribentem pręscribe-
re excluso Episcopo, jurisdictionis usus Episcopi non inter-
rumpit præscriptionem, quia intelligit præscribere cu-
8 mulativè, & non exclusivè. Et hic propriè est casus, de
quo agitur, quia Præpositus ex privilegio Apostolico ha-
bet cum Episcopo jurisdictionem cumulativam, ut jam
censuit Sac. Congregatio re diligenter examinata, ac pro-
pterea non instituit, ut Episcopum excluderet, sed ut jure
9 suo uteretur, credens id sibi licere ob facultatem sibi attri-
butam ab executore litterarum Apostolicarum, quæ sibi
justam causam præbuit cumulativè præscribendi, *c. Cum
dilectus*, & ibi Butr. *de consuet.* qua ratione interdum etiam
instituit tanquam Vicarius Episcopi existimans hanc po-
testatem ad utrumque simul pertinere.

Itaque nec text. hic, nec doctrina Innocent. & aliorum
quicquam obstat Præposito, quominus cumulativè præ-
scripserit, quia procedunt quando inferior intendebat præ-
scribere in privatione Episcopi. Hunc eundem intellectum
ad hanc Decretalem posuerunt, licèt subobscurius Ant.
de Butr. *col. 3. vers. Dic ergo*, quod in dubio, & Joan. de
Imol. *prope fin.* ubi probant ideò hic per exercitium Episcopi
interrumpi præscriptionem Abbatis, quia Abbas noluit
creare novum jus, id est cumulare jurisdictionem jurisdi-
ctioni, sed tantùm in jurisdictione eo respectu, quo
Episcopus utebatur, ut sic Ecclesia eximeretur ab Episco-
po, & sibi subjiceretur; idque patere, quia dicebat Eccle-
siam sibi pleno jure subjectam, & prorsus exemptam à
10 jurisdictione Episcopi. Idem apertiùs docuit hic Ægid.
Bellam. *num.* 8. ubi ait ita demum per solùm exercitium E-
piscopi interrumpi præscriptionem inferioris, si inferior
præscribat per modum exclusionis Episcopi: aliàs secus.
Et infrà *sub num.* 30. *vers. Quod dixi*, hunc ait, esse
intellectum glossæ Innocen. quia ibi hic agebat Abbas per
modum exclusionis Episcopi cùm diceret Ecclesias à juris-
dictione Episcopi prorsus exemptas; ac propterea illo ex-
cluso præscribere non potuit; quia cùm Episcopus per u-
nicum actum jus, ac possessionem suam conservaverit;
necessario etiam impedivit quominus inferior privativè
præscriberet. Non enim poterat procedere præscriptio ex-
clusiva illius, qui priusquam inferior præscriptionem com-
11 plevisset, eosdem actus aliquando exercuerat. Pręscriptio-
ni autem cumulativæ non potuit esse locus, quia defuit
animus præscribendi, à quo præscriptio qualificatur, *l. fin.
ff. Quemadmodum serv. amitt. l. ult. ff. de itin. actuque pri-
vat.* & notat hic Bellam. *num.* 32. *vers. Ad secundam quæ-
stionem*. Quod tacitè etiam senserunt hic Anchar. *num.* 6.
& Joan. de Anan. *num.* 9. volentes interrumpi præscriptio-
nem Abbatis per solùm exercitium Episcopi, si Abbas
plenè probaverit se jus Episcopale exercuisse, id est voluis-
se præscribere plenam jurisdictionem, excluso Episcopo.
12 Consuluit pro eadem opinione Bald. *cons.* 439. *n.* 11. *vers.
De quinta quæstione princ. vol.* 3. ubi sic distinguit; Aut quis
præscribit tanquam sub alio, aut tanquam super, aut tan-
quam secus ab alio: & primo casu, in quo propriè versa-
tur Præpositus, dicit præscriptionem esse cumulativam,
& num. 12. *Si Plebanus*, inquit, *in suo Plebanatu præscripsit
institutionem, Episcopus nullo modo se intromittere debet,
quod est verum si habuit possessionem per exclusionem Episco-
pi*. Et infrà, *Licet Plebanus habeat pro se consuetudinem,
non tamen Episcopus est factus exul à jure communi; & sic
ille, cui præsentabunt Patroni, instituet, quia est cumulati-
va potestas, & non absorta*. Hæc Baldus, qui amplius
testatur sic practicari Florentiæ inter Archiepiscopum, &
Plebanos. Præter authores supra relatos allegatur etiam
pro Pręposito, Abb. hic Bald. *de præscr. 3. par. 6. princ. in 4. qu.
vers. Et primo quæro*, & Covarr. *in cap. Alma mater in 1. par.
rel. §. 12. sub num.* 3. qui simpliciter censet præscriptionem
esse cumulativam, quando Episcopus quoque exercuit.

Quamobrem ex his patet hanc magis communiter ap-
probari, quando inferior intendit solùm cumulativè præ-
scribere, ut hoc casu, & ut est communior, validioribus
etiam rationibus fulcitur: nam hic modus interruptionis
per solùm exercitium Episcopi absque prohibitione non
numeratur inter alios modos interrumpendi præscriptio-
nem, nec Bart. *in l. Naturaliter, ff. de usuc.* de eo mentionem
fecit dum recensuit dicta Innoc. *hic*, ut animadvertit Ab-
bas, nec habenda est ratio Parisii dicentis ex hoc textu
induci hunc modum interruptionis: quia supra ostendi-
mus hunc textum non habere locum in eo, qui intendit
tantùm cumulativè præscribere.

Præsertim verò quia si esset vera opinio Parisii, nun-
quam daretur præscriptio cumulativa, ut Abb. perpendit,
cujus tamen contrarium voluerunt gloss. & Doct. *in cap. Pa-
storalis, de offic. Ordin.* Nec tollit obicem responsio Parisii,
quod dari poterit hujusmodi præscriptio in duobus Prelatis,
quorum neuter habeat verum titulum juxta terminos *l. Si
duo, ff. uti possid.* Quinimò DD. admittunt præscriptionem
cumulativam etiam in Prelato inferiore contra Episcopum,
qui verum habet titulum à jure communi, ut ibi per gloss.
& Felin. *in 8. limit.*

Quibus accedit, quod in his, quæ possunt esse penes 13
plures in solidum, ut est jurisdictio, quæ potest esse pe-
nes Episcopum, Archidiaconum, & Archipresbyterum,
*cap. 1. & 2. & cap. final. de offic. Archid. & cap. fin. de offic.
Archipresbyteri*, possessio unius non interrumpit posses- 14
sionem alterius, quia unusquisque actus facit, ut suo jure
utatur, non ut possessionem alterius interturbat. Ita Ægid.
hic num. 31. & probat totus ferè *tit. de offic. Archid.* nam
illa majori parte spectant ad Archidiaconum ex consuetudi-
ne, ut *in cap. fin. eod. tit.* secundùm Abb. *loc. cit.* Et Bellam. 15
*in cap. De quarta num. 52. vers. Si vero sum in possessione suprà
eodem*, ait in diverso jure possidentibus actus unius, pos-
sessionem alterius non interrumpere: putà si unus possideat
jure ordinario, alter ex privilegio, vel consuetudine, ut
hoc casu. Ratio est, quia unusquisque intendit jus suum
exercere, non jus alterius præripere, & interruptio non
fit sine animo, Bald. *cons. 267. In causa Petri, in princ. lib.* 3. 16
Quod cùm generaliter sit verum, specialiùs tamen appa-
ret in casu præsenti, quia Episcopus potius voluit approba-
re, quam interrumpere præscriptionem cumulativam
Præpositi.

Primò, quia citatus ab executore Apostolico in reser- 17
vatione instituendi, acquievit sententiæ posteà latæ ad fa-
vorem Præpositi, cùm ab ea non appellaverit, *l. final. Cod.
de sent. quæ pro cer. quan.*

Deindè ob annuas visitationes Episcoporum, ex quibus 18
elicitur eorum scientia, & patientia, Rota *divers. part.* 2.
decis. 106. num. 8.

Tertiò, ob institutiones Præpositi multiplicatas, & ef-
fectum sortitas spatio supra centum annorum, Salyc. *in l.
Authoritatem, vers. Quæro de quæstione facti, Cod. unde vi*,
Rot. *divers. decis. 28. num. 7. part.* 1.

Quartò, quia Examinatores Synodales Episcopi diver-
sis temporibus sæpius approbarunt Presbyteros coram Prę-
posito præsentatos, ac posteà ab ipso institutos, ut patet ex
publicis instrumentis, ac exhibitis in fasciculo *fol. 45. à ter-
go, & in fol. 150. & seqq.*

Ac postremò, quia cùm Promotor fiscalis Episcopi an-
no 1601. præcepisset Præposito ne se ingereret in quadam
præsentatione facta prius coram eo, & posteà coram Vi-
cario Episcopi; idem Vicarius cognita præventione Præ-
positi, remisit causam ad eum tanquam jurisdictionem
cumulativè habentem cum Episcopo ex Bulla Eugeniana,
& aliis privilegiis, ut ex authentica scriptura signata littera
E. Atque ita elicitur ex parte Episcopi animus approbandi
potius, quam interrumpendi præscriptionem Præpositi,
non solùm ex juris præscriptione, sed etiam ex actibus po-
siti jus, ut dictum est.

Ex quibus sublata sunt etiam argumenta, quæ supra 19
in contrarium retulimus; nam quod in controversia pos-
sessionis præferri debeat possessio Episcopi tanquam titula-
ta, procedit quando possessio unius non est compatibilis
cum possessione alerius, juxta *l. Si duo, ff. uti possid.* tunc
enim cum una, & eadem res non possit a pluribus in soli-
dum possideri, *l. Si ut certo, §. Duobus vehiculum, ff. comm.*
Si probationes utrinque sint pares, possessio titulata præ-
fertur, *cap. Licèt causam, de probat.* At secus est in his, quę
possunt esse apud plures in solidum, ut hoc casu, quia
tunc unusquisque in sua possessione conservatur, & est lo-
cus cumulativæ, ut jam probavimus.

Et eodem modo respondetur ad id, quod dicitur suam
præscriptionem Præpositum interrupisse, quia aliquan-
do instituit tanquam Vicarius per doctrinam gloss. *in l. Cum
notissimi, §. Imo, & §. Illud ver. Innovata circa fin. vers. Etiam*
quæ-

quadam, Cod. de præscript. 30. *annor.* & Put. *decis.* 188. *nu.* 6. *lib.* 2. Nam d. gloss. habet locum in rebus corporalibus tantùm, quæ non possunt à pluribus in solidum possideri, vel in actibus de directo contrariis; tunc enim actus gestus nomine alterius propriam possessionem interrumpit; quia nimirum possessio unius est exclusiva possessionis alterius, juxta terminos *d. l. Si duo.* At verò in incorporalibus, & aliis non oppositis non est ita, quia cùm possint esse in solidum apud plures, propria quasi possessio non excluditur per actum alieno nomine gestum, sicut non interrumpitur per solùm exercitium alterius, ut abundè diximus, atque ita declarat Put. *d. decis.* 188.

Cætera verò quod jus instituendi non possit acquiri præscriptione, quod Præpositus non habeat titulum, nec bonam fidem, quod ejus institutiones pluribus patiantur defectus, & quod illas cassaverit sententia arbitramentalis Ormanetti, jam plenè sustulit S. Congregatio in priori decisione hujus causæ: & ita resolutum, ut dixi *in cap. Cum Ecclesia Sutrina num.* 24. *suprà de caus. possess. & proprietat.*

DE PRÆSCRIPTIONIBUS.

Idem Innocentius Episcopo Lucano.

CAPUT XVIII.

CUm olim, frater Episcope, cum Abbate & Monachis sancti Salvatoris de Ficheto, super plebe Salamazanæ, & adjacentibus capellis ipsius in nostra præsentia litigando, institutionem in eis, & alia ad jus Episcopale pertinentia vendicares: ad fundandam intentionem tuam jus commune principaliter allegabas, cujus auctoritate dicebas, universa spiritualia in prædictis locis, quæ sunt in diœcesi tua constituta, ad te tamquam ad Diœcesanum Episcopum pertinere: arbitrium prætereà super hoc promulgatum à Pistorieñ. Episcopo, Archipresbytero, ac Primicerio Lucanis allegans. Ad elidendam autem intentionem tuam, Abbas Gregorii VII. Papæ [prædecessoris nostri] privilegium exhibuit: quod prædictum arbitrium multo videbatur tempore præcessisse: per quod tam Monasterium, quàm plebs & capellæ prædictæ, videbantur libertati donatæ: & infrà. Aliorum quoque Romanorum Pontificum dictus Abbas privilegiis utebatur, post arbitrium promulgatum obtentis, qui libertatis privilegia sibi concedere videbantur: & infrà. Quia prædictus Abbas sufficienter ostendit, Monasterium suum super institutionibus, destitutionibus, & ordinationibus Plebani, & Clericorum, baptismo, pœnitentia in levioribus culpis, sepultura, decimarum perceptione, ac divinis officiis celebrandis tam in plebe, quàm in capellis prædictis, in excommunicando, atque interdicendo, & etiam absolvendo, legitima præscriptione munitum, Abbatem ipsum ab impetitione tua, super jam dictis articulis, duximus absolvendum, super illis tibi perpetuum silentium imponendo, super aliis omnibus quæ ad jus Episcopale spectare noscuntur, juxta tenorem arbitrii, eumdem Abbatem, quoad plebem & capellas prædictas, sententialiter condemnantes.

SUMMARIUM.

1 *ABbas in Capellis præscribere potest iura Episcopalia, sed obtinet in his solis, quæ præscripsit, & num.* 10.
2 *Loca adiacentia præsumuntur de iurisdictione illius civitatis, cuius territorio magis adiacent.*
3 *Compromitti potest de iuribus Ecclesiæ in Clericos ipsius.*
4 *Prælatus in iuribus Ecclesiæ suæ potest esse arbiter, & index.*
5 *Episcopus fundat intentionem de iure communi super iurisdictione universali in omnibus Ecclesiis suæ diœcesis.*
6 *Si iurisdictio spiritualis sit; secus si temporalis.*
7 *Diœcesanus solus dicitur Episcopus.*
8 *Ordinarius dicitur quilibet habens in loco ordinariam iurisdictionem.*
9 *Diœcesani appellatione, an & quando veniat inferior Prælatus.*
10 *Prælatus inferior potest præscribere iura Episcopalia contra Episcopum, licet non sit exemptus ex privilegio.*
11 *Præscribere potest inferior Prælatus contra Episcopum ius instituendi, & destituendi.*
12 *Et quid institutione authorizabili.*
13 *Præscribere an possit inferior ius ordinandi Clericos tam per se ipsum, quàm per alium.*
14 *Et quid post Concilium Tridentinum, & num. seqq.*
15 *Regulares non possunt suos subditos ordinandos dimittere, nisi ad Episcopum diœcesanum.*
16 *Et quid si sint nullius diœcesis.*
17 *Baptismus, id est ius tenendi in Ecclesia fontem baptismalem, potest præscribi.*
18 *Prælatus inferior an possit præscribere ius absolvendi à casibus Episcopo reservatis.*
Prosp. Fagnan. in II. Lib. Decretal.
Et quid post Concilium Tridentinum, num. 21. usque ad num. 25.
19 *Iurisdictio bassa facilius præscribitur, quàm merum imperium.*
20 *Præscribi possunt per inferiorem Episcopo omnia, quæ sunt iurisdictionis, & dignitatis Episcopalis.*
21 *Casuum reservatio facta ab Episcopo diœcesano non afficit personas nullius diœcesis.*
22 *Præscriptio iurisdictionis Episcopalis in certa parte diœcesis excluso Episcopo includit etiam facultatem sibi casus reservandi.*
23 *Casus sibi reservare, an & quando possit inferior Prælatus, num. seqq.*
24 *Præscriptio non procedit in his, quæ sunt contra disciplinam Ecclesiasticam.*
25 *Sepultura, seu ius libere recipiendi aliquem ad sepulturam potest præscribi.*
26 *Quarta Decimarum Episcopo debita præscriptibilis est.*
27 *Monachus, qui præest Ecclesiæ sæculari non debet ibi divina officia celebrare iuxta ritum Monasticum, nisi hoc ius præscripserit.*
28 *Præscribi potest ab inferiori Prælato potestas excommunicandi, interdicendi, & absolvendi.*
29 *Præscribens contra universaliter possidentem in certis articulis etiam animo acquirendi iurisdictionem universalem, illam universaliter non acquirit, sed tantum præscribit, quantum exercuit.*
20 *Secus si nemo universaliter possidebat, quia totum præscribit, si ea intentione hoc faciat.*
31 *Possessio fundi ut acquiratur, non oportet omnes glebas circumambulare.*
32 *Iurisdictionem exercens in actu, retinet in omnibus si habeat concessionem ab eo, qui ius concedendi habet.*
33 *Præscribens unum actum universalem acquirit univer-*

sam iurisdictionem si habeat causam universalem, seu intentionem fundatam de iure communi.

34 *Præscribens potestatem excommunicandi, an censeatur etiam præscribere potestatem interdicendi, suspendendi, & absolvendi, remissive.*

35 *Prælatus inferior, qui nititur sola præscriptione, non obtinet contra Episcopum, nisi illam sufficienter probet.*

36 *Archiepiscopus Theatinus, an sit manutenendus in possessione visitandi loca subiecta Abbatia S. Ioannis in Venere, donec Commendatarius probaverit per rem iudicatam se in illa utramque iurisdictionem exercere, & num. seqq. usque in fin.*

37 *Abbatia S. Ioannis in Venere ex sententia Rotæ est intra fines Theatinæ diœcesis.*

38 *Episcopus potest causas matrimoniales, & criminales cognoscere, prædicandi licentias concedere, & Confessores approbare in locis intra sua diœcesis fines existentibus, donec probetur status nullius diœcesis.*

39 *Visitationi Episcopi non subsunt loca, in quibus inferior exercet utramque iurisdictionem, nisi idem Episcopus maiorem in illis auctoritatem exerceat.*

40 *Congregatio Concilii quæstiones facti reiicit ad iudices competentes.*

41 *Prælatus inferior ad excludendum Episcopum à visitatione, an docere debeat per rem iudicatam de exercitio utriusque iurisdictionis in Parochos, & Parochianos.*

42 *Episcopus habet assistentiam iuris, & Concilii Tridentini super iurisdictione spirituali in omnibus Ecclesiis etiam regularibus intra fines suæ diœcesis, quamdiu non probentur exempta.*

43 *Concilium Tridentinum* cap. 11. sess. 25. de Regul. *expenditur, num. 52.*

Monasteria in his, quæ pertinent ad animarum curam personarum sæcularium, subsunt iurisdictioni Episcopi diœcesani, ibidem.

Nisi Abbas in loco Episcopalem, & temporalem iurisdictionem exerceat.

45 *Non sufficit tamen nudum exercitium, sed requiritur iustus titulus.*

46 *Prælato inferiori, an & quando danda sit manutentio contra Episcopum in exercitio iurisdictionis Episcopalis.*

47 *Monasterii S. Ioannis in Venere privilegia quæ?*

48 *Iurisdictio Episcopalis quibus constet.*

49 *Exemptio non inducitur ex sola receptione sub protectione Sedis Apostolicæ.*

50 *Prælatus inferior non potest iuvari sola possessione contra Episcopum in interdicto retinendæ.*

51 *Possessio titulata, & quæ fomentum habet à iure, præfertur in concursu.*

52 *Abbates allegantes utramque iurisdictionem onerantur duriori probatione, quàm allegantes statum nullius diœcesis.*

1 CVm olim. Abbas in Capellis præscribere potest jura Episcopalia obtinet tamen in his solis, quæ præscripsit. Hoc dicit. Dividitur in tres partes. In prima ponit petitionem Actoris, & ipsius jura. In secunda ponit jura Abbatis ibi, *Ad elidendam*. In tertia diffinit ibi, *Quia prædictus*. Et partim pro Abbate usque ad *vers. Super aliis*. Et abinde pro Episcopo.

2 Nota primò ibi, *adiacentibus*, loca adjacentia præsumi de jurisdictione illius civitatis, cujus territorio magis adjacent, arg. §. *Insula instit. de rer. divis.* & hic notat Bald. *nu.* 1. Hinc est, ut quamvis visitare loca nullius diœcesis, & illarum personas ordinare eisque dimissorias ad Ordines suscipiendos concedere, non spectet ad Episcopum viciniorem, sed ad Episcopum intra cujus diœcesis fines eadem loca sita sunt ad præscriptum *c.* 10. *sess.* 23. Concilii Tridentini: tamen secus sit si loca ipsa sint omninò extra fines cujusque diœcesis; quia tunc prædicta facultas pertinet ad Episcopum, cujus Cathedralis Ecclesia proximior est ex decreto *c.* 9. *sess.* 24. Præsumuntur enim dismembrata à territorio illius civitatis, cui magis adjacent, ut ex sententia S. Congreg. Cardinalium ipsius Concilii Interpretum scripsi plenius *in cap. Nullis infra de Paroch.*

3 Secundò nota ibi, *Archipresbytero, ac Primicerio Lucanis*, juncta suprascriptione. In personas Ecclesiæ posse de juribus ipsius Ecclesiæ compromitti. Nam Pontifex hic arbitrium approbat, ut patet in fine capituli, & notat Jo. Andr. *n. 4. in ver. Lucanis*, dicens cordi tenendum, & remittit adnotata per se *in c. Cum inter in ver. Subscribimus, de re iudic.* & in Specul. *in tit. de arbitro, §. Sequitur, vers. Sed numquid*, Abbas idem notant Butr. *n. 6. in 9. notab.* Cardin. *nu.* 1. Anchar. & Abb. ambo *in 5. notab.* Quod intellige dummodò compromissum fiat in Clericos, ut hic; aliàs secus, ut *in cap. Contingit suprà de arbitr.* secundùm Cardin. Non obstat textus *in l. penult. ff. de arbitr.* quàm Joan. Andr. allegat in contrarium. Siquidem illa lex secundùm Abbatem nihil facit: 4
tantùm enim decidit neminem posse in re propria esse arbitrum, hic verò Archipresbyter, & Primicerius non erant arbitri in re propria, sed in juribus Ecclesiæ, super quibus nedum Ecclesiæ Clerici, sed ipse quoque Prælatus potest esse arbiter, ut hic per eum. Et idem voluit Ant. de Butr. *in cap. Cum inter, §. 1. in 1. col. infrà tit. prox.* & Florian. *in l. Si societatem, §. Arbitrorum in princ. ff. pro soc.* quos refert, & sequitur Felin. *hic nu. 2. vers. Dum dicit Abbas*. Nec mirum, quia in causa Ecclesiæ suæ Prælatus potest etiam esse judex, *c. Si quis ergo 3. qu. 7. cap. Sicut 7. qu. 1. & c. Gulisarius 23. qu. 4.* & tenet gloss. *unica in cap. Cum venissent, vers. Sic Episcopus Iudex est in causa Ecclesiæ suæ*, & ibi Abb. & DD. *supra de iudic.* & notat *in c. 1. de pœn. lib. 6.* & hic per Butr. *num. 12. vers. Inducitur ad quæstionem.*

Tertiò nota ibi, *ad fundandam intentionem tuam ius* 5
commune, &c. Episcopum de jure communi fundare intentionem super jurisdictione universali in omnibus Ecclesiis suæ diœcesis, ut hic, *& in cap. Omnes Basilicæ 16. quæst. 7.* cum aliis hic allegatis in gloss. 1. & per Host. *ante n. 1. in ver. In tua diœcesi*. Idem notant Cardin. *in 1. notab.* Butr. Anchar. & Abb. omnes *in 3. notab.* & latius dicam infra *num.*
42. Intellige in specialibus, in quibus Episcopus obtinet eo 6
ipso, quod probat Ecclesiam intra suæ diœcesis fines existere, quamdiu non probetur exempta. Secus verò in temporalibus, in quibus succumbit, nisi aliter doceat de jure suo. Textus est, in quo utrumque membrum probatur *in c. Cum venerabilis*, ubi omnes notant *infra de relig. domib.*

Quartò nota ibi, *tanquam Diœcesanum Episcopum*, ap- 7
pellatione Diœcesani venire Episcopum tantum, non autem Prælatum inferiorem, licèt habeat in loco ordinariam jurisdictionem. Quod tenet gloss. 1. in Clem. 1. *vers. Item nota verbum Diœcesanis, de vita, & honest. Cleric.* & in Clemen. 1. *in ver. Diœcesanis, de iurepatr.* & Abb. *hic n. 1. in 4. no-*
tab. qui hinc colligit differentiam inter Diœcesanum, & Or- 8
dinarium: nam Diœcesanus dicitur solus Episcopus; Ordinarius verò etiam quilibet alius habens ordinariam potestatem in loco, ut *in cap. Ordinarii*, juncta gloss. *in ver. Locorum, de offic. Ordin. lib. 6.* gloss. in Clem. 1. *in ver. Locorum Ordinariis, de testam.* de quo plenè per Archidiac. *in cap. Licet Canon num. 6. in ver. Ordinarius, de elect. lib. 6.* Idque confirmatur etiam ex etymologia, & allusione vocabuli: nam Ordinarius dicitur qui habet ordinariam jurisdictionem; unde hoc nomen convenit cuilibet eam jurisdictionem habenti: Diœcesanus verò dicitur, qui præest diœcesi, quod convenit soli Episcopo, ut *in cap. Cùm Episcopus, de offic. Or-*
dinar. lib. 6. Fatetur tamen Abbas Diœcesani appellatione 9
comprehendi quemlibet habentem in loco ordinariam jurisdictionem ubi subjecta materia pariter est apta concernere tam Episcopum, quàm alium Ordinarium. Et ita salvat quod scripsit Joan. Andr. *in c. Ioannes super ver. Diœcesanum, de testam.* Tu verò adde glossam in Clem. 1. §. *Volumus in ver. Diœcesanis, de foro compet.* quæ notabiliter dicit pro Diœcesanis intelligi eos, qui habent in loco Episcopalem jurisdictionem, vel quasi; dummodò tamen illam habeant privativè ad Episcopum. Quam glossam sequitur ibi Card. *n. 2. in 4. qu.* Imola *nu.* 38. Abb. *nu.* 15. & Vitalin. *n.* 4. Similis gloss. est in Clem. 1. *in ver. Proprii, de reb. Eccles. non alien.* quam hic sequitur Felin. *nu. 1. vers. Secundo limita*, per hoc enim inferior constituitur in proprio territorio, ut notat Gemin. post Joan. de S. Georgio *in cap. 2. col. 4. vers. Quæro an inferiores Prælati ab Episcopis habeant territorium, de constit. lib. 6.* & dixi plenissimè *in cap. Significasti, de offic. Archid. & in cap. Cum contingat, de foro compet.*

Quintò nota Abbatem, & sic inferiorem Prælatum pos- 10
se præscribere jura Episcopalia contra Episcopum, ut hic est casus secundùm Joan. Andr. & omnes in Summa: concordat text. *in cap. Auditis suprà eodem*. Et quamvis Host. *hic in princip. in verb. Abbate*, dicat hoc procedere, si Abbas sit exemptus ex privilegio, quia aliàs non posset præscribere

bete jura Episcopalia : tamen oppositum determinat In-
nocent. *num.* 2. Cui consentiunt Butr. *num.* 10. *in ult. notab.*
& Anchar. *nu.* 2. *in* 2. *not.* & Innocentii opinionem putat ve-
riorem Abbas *nu.* 4. *in* 7. *not.* & *in d. c. Auditis*, & ibi dixi.
11 Sextò nota *in vers. Quia prædictus Abbas*, octo jura,
quæ contra Episcopum præscribi possunt ab inferiori Præ-
lato, de quibus hic per Host. *num.* 2. *vers. Sed hoc nota*, Joan.
Andr. *sub num.* 4. *in ver. Ostendit*, Butr. *num.* 10. *in* 10. *notab.*
& Abb. *in* 8. *not.*
12 Primò enim præscribi potest jus instituendi in Ecclesiis,
& Capellis, necnon jus destituendi. Et quod dictum est de
jure instituendi, Abbas intelligit contra Hostiensem etiam
de institutione autborizabili dicens hoc probari apertè in
hac Decretali, ubi simpliciter institutio reservatur Abbati
in plebe, & Capellis: & fusiùs hoc prosequitur *in d. c. Audi-
tis supra eod.* Tu verò hoc intellige, ut dixi *in c. Eam te nu.* 3.
supra de ætat. & qualit. & in cap. Cum contingat num. 31. 37.
& sequitur de foro compet.
13 Secundò præscribi potest ordinatio Clericorum, quod
duobus modis potest intelligi. Uno modo, ut ipse Prælatus
præscribat jus ordinandi Clericos per se ipsum. Et hoc ca-
su jure communi inspecto, præscriptio procedit tantùm quo-
ad illos ordines quos inferior potest conferre, ut *in c. Quo-*
14 *niam* 69. *dist. & in c. Abbates, de privil. lib.* 6. Dixi jure com-
muni inspecto, qui ex Conc. Trident. *c.* 10. *sess.* 23. Abbati-
bus, & aliis inferioribus non licet primam tonsuram, vel
minores Ordines conferre cuiquam, qui regularis subditus
sibi non sit, non obstantibus privilegiis, præscriptionibus,
vel consuetudinibus etiam immemorabilibus. Unde aut
Abbas vult ordinare suos subditos regulares, & non eget
præscriptione, cùm habeat potestatem eos ordinandi, ut *in
d. c. Quoniam*. Aut vult ordinare sibi non subditos: & ei
obstat Concilium, de quo dic latiùs, ut scripsi *in c. Cum con-
tingat, de ætat. & qual. in c.* 1. *de suppl. negl. Prælat. & in c. A-
qua, de consecr. Eccl.* Quo verò ad alios ordines, quos inferior
non potest conferre, absolutum est etiam jure communi in-
specto, non procedere præscriptionem; quia quæ sunt ordi-
nis Episcopalis nullo unquam tempore præscribi possunt, *c.
Quanto*, & ibi dixi *suprà de consecr. & d. c. Aqua*.
15 Alio modo ordinatio Clericorum potest intelligi, ut Præ-
latus jus ordinandi præscribat non per seipsum, sed per
alium, id est, ut possit suos subditos ordinandos dimitte-
re ad quem maluerit Catholicum Antistitem. Et de jure
communi procedit præscriptio, ut hic, *& in c. Veniens in-
fra eod.* secundùm Host. & alios præallegatos. Verùm
post Concilium Tridentinum secus dicendum est, quia
Abbates, & alii inferiores Prælati Clericis sæcularibus lit-
teras dimissorias nullatenus concedere possunt, ut ab aliis
ordinentur, & quamvis possunt illas concedere suis sub-
ditis Regularibus; non possunt tamen eas dirigere, nisi ad
16 Episcopum Diœcesanum, ut *in c.* 8. *sess.* 23. Aut si sint nul-
lius diœcesis, ad Episcopum intra cujus diœcesis fines exi-
stunt, ut præcipitur *in d. c.* 10. ubi derogatur præscriptioni-
bus, & consuetudinibus etiam immemorabilibus. Quod si
omninò sint extra fines cujusque diœcesis, ex sententia Sac.
Congregationis Concilii, dimissoriæ dirigendæ sunt ad vici-
niorem Episcopum, qui tanquam Sedis Apostolicæ Delega-
tus potest eos visitare ex decreto *cap.* 9. *sess.* 4. ut dixi supra *in
1. notab.* de quo vide quod scripsi latissimè *in cap. Significasti
suprà de offic. Archid.*
17 Tertiò præscribi potest baptismus, id est, ut inferior Epi-
scopo jus habeat in Ecclesia tenendi fontem baptismalem.
Simile *in cap.* 2. *de Capell. Monach.*
18 Quartò præscriptibilis est pœnitentia in levioribus cul-
pis. Et hinc arguit Anton. de Butr. *n.* 8. *in* 11. *notab.* ut Præ-
latus inferior non possit præscribere jus pœnitentiæ injun-
gendæ quoad graviores culpas, & casus Episcopo reserva-
19 tos, de quibus *in c.* 2. *de pœnit. & remiss. lib.* 6. Et videtur ex
mente Baldi *nu.* 2. *in ver. In levioribus culpis*, qui hinc colligit
bassam jurisdictionem faciliùs præscribi, quàm merum im-
perium, de quo *in l. More maiorum, ff. de jurisdict. omn. in-*
20 *dic. & in l. Viros, Cod. de divers. offic. lib.* 12. Sed oppositum
tenet Abbas motus ea ratione, quia omnia, quæ sunt ju-
risdictionis, & dignitatis Episcopalis, possunt per inferio-
rem Episcopo nomine suæ Ecclesiæ præscribi, ut *in c. Audi-
tis suprà eodem*. Et ad hunc textum respondet propterea hic
dictum de levioribus, quia in illis dumtaxat fuerat præscri-
ptum; non tamen negat Abbatem potuisse præscribere in
gravioribus.

Verùm hanc controversiam sustulit Concilium Triden- 21
tinum *de Sacram. Pœnit. sess.* 14. *c.* 7. *de cas. reser.* Unde in
hoc articulo hodie sic distingue. Aut Abbas, vel alius infe- 22
rior Prælatus ex privilegio Apostolico, vel legitima præ-
scriptione habet omnimodam jurisdictionem quasi Episco-
palem in certa parte diœcesis, excluso Episcopo, itaut sit
in statu nullius diœcesis, secundùm ea, quæ scripsi latissimè
in cap. Nullus infrà de Paroch. & tunc non eget præscriptio-
ne ad absolvendum à casibus Episcopo reservatis, quia
reservatio Episcopi non afficit subditos ipsius Abbatis,
cùm non sint de sua diœcesi, ut plenè probavi *in cap. Om-
nis infrà, de Pœnit. & remiss.* & Abbas ipse quoad subditos
potest sibi casus reservare, ut mox patebit. Neque hoc
casu est locus decreto Concilii *in dict. cap.* 7. *de cas. reserv.*
quia loquitur de reservatione, quam faciunt Episcopi in
diœcesibus, ut patet ibi, *Episcopis omnibus in sua cuique
diœcesi*. At locus nullius neque est in diœcesi Episcopi, ut
dixit Rota *decis.* 207. *num.* 2. *part.* 2. *divers.* & fusiùs nota-
vi *in cap. Cum contingat num.* 32. 35. & 37. *suprà de foro
compet.*
Et in hoc primo casu salvari potest opinio Abbatis.
Tunc enim inferiori suffragari potest præscriptio quoad ab-
solutionem à casibus Episcopo reservatis, quando præscri-
psit totalem jurisdictionem Episcopalem, vel quasi privati-
vè ad Episcopum in certa parte diœcesis juxta terminos *cap.
Auditis supra eod.* & notata per glossam in Clem. 1. §. *Vo-
lumus in ver. Diœcesanis, de foro compet.* Nam in dicta præ-
scriptione jurisdictionis universalis includitur etiam jus si-
bi reservandi casus, ut paulò infra patebit.
Aut inferior ex privilegio, vel præscriptione non est in 23
statu nullius diœcesis, sed est simpliciter exemptus, vel
præscripsit jura Episcopalia in aliquibus tantùm capitibus,
ut fecerat iste Abbas in octo capitibus, de quibus in tex-
tu. Et tunc non valet præscriptio absolvendi à gravio-
ribus casibus Episcopo reservatis: quia cùm inferior hoc
casu adhuc remaneat subjectus Episcopo Diœcesano,
nec ipse inferior possit quoad subditos casus sibi reser-
vare; obstat illi reservatio Episcopi Diœcesani. Unde
ab ipso tantùm absolutio petenda est ad præscriptum Con-
cilii Tridentini *in dict. cap.* 7. Quod multò clariùs procedit
post decretum S. Congregationis super negotiis, & consulta-
tionibus Episcoporum, & Regularium præpositæ editum
jussu felicis recordationis Clementis VIII. super absolutio-
ne à casibus reservatis. Quod reservatur à Stephano
Quaranta *in Summa Bullarii in ver. Casus reservati pag.*
162. Et in hoc casu tenenda est opinio Antonii de Butrio: 24
Magnoperè enim pertinet ad disciplinam populi Christia-
ni, ut in qualibet diœcesi adsit Superior, qui possit gra-
viora crimina reservare. Is autem in sua Diœcesi non
est nisi Episcopus. Neque enim in hoc suffragatur infe-
riori aliqua præscriptio; tum quia obstat Concilium;
tum quia in his, quæ sunt contra disciplinam Ecclesiasti-
cam, præscriptio non procedit, *cap. Cum inter, de consuet.*
Felin. *in cap. Accedentes num.* 6. *supra eodem*, Bald. *in tra-
ctat. de præscript. in* 1. *par. sextæ partis principalis num.* 7.
Unde partes Sacerdotis sunt, cùm extra mortis articulum
nihil possit in casibus reservatis, id unum pœnitentibus
persuadere, ut ad Superiores, & legitimos judices pro
beneficio absolutionis accedant, ut legitur *in dict. cap.* 7.
Et hanc distinctionem non obscurè probavit Sac. Congre-
gatio ejusdem Concilii interpres: nam consulta, an
inferior aliquis ab Ordinario in ea parte diœcesis, quæ ju-
risdictionis suæ subjecta est, possit sibi reservare aliquos ca-
sus, quemadmodum Ordinariis licet in suis diœcesibus:
Die 5. Julii 1582. respondit posse; si tamen habeat jurisdi-
ctionem quasi Episcopalem in eo loco, & nulli Diœcesano
subsit, nec ipse, nec ejus subditi.
Quintò præscribi potest sepultura, id est jus recipiendi 25
aliquem ad sepulturam liberè, ut *in c. Nimis iniqua*, §. 1. *vers.
Et fratres infrà de excess. Prælat.*
Sextò decimarum perceptio. Quod intelligi potest, 26
primò ut Abbas præscripserit quartam decimarum Episco-
po debitam, ut *in c. De quarta suprà eodem*, secundùm Host.
& Joan. Andr. Nam in perceptione decimarum Abbas non
egebat præscriptione cum de jure communi spectent ad ple-
bem, *cap. Cum contingat, de decim.* Deindè potest intelligi, ut
Abbas præscripserit decimas, ut caperet ad utilitatem sui
Monasterii secundùm Abbatem.
Septimò potest præscribi jus celebrandi divina in Ec- 27

clesiis Episcopo subjectis. Quod similiter potest intelligi
duobus modis. Primò ut Abbas præscripserit facultatem
liberè celebrandi in prædictis Capellis secundùm Innocen.
in fin. in verb. Celebrandis. Et secundùm hunc intellectum
Prælatus regularis de jure communi non potest liberè ce-
lebrare in Ecclesiis sæcularibus sibi subjectis. Secundo
modo intelligi potest, ut Abbas præscripserit jus celebran-
di in Ecclesia sibi subjecta juxta officium Monachale:
nam de jure Monachus, qui preest Ecclesiæ sæculari non
debet ibi officiare juxta ritum monasticum, arg. *cap. Illa
12. distin.* & notat glossa *unica in fine in c. De Monachis 16.
qu. 1.* Et hic intellectus magis placet Hostien. *num. 5. in verb.
Ac divinis officiis, & in ver. seqq.* Abb. *n. 5. vers. Octavo ius
celebrandi*, ubi ait esse mente tenendum hoc jus esse præ-
scriptibile, & Joan. de Anan. *num. 3.*

28 Octavò, & ultimò præscriptibilis est potestas excommu-
nicandi, interdicendi, & absolvendi. Quod intelligunt
Doctores respectu Clericorum, & Ecclesiarum sæcula-
rium: nam subditos suos potest Abbas de jure communi
excommunicare sine alia præscriptione, ut *in cap. Sicut de
Simon. & in cap. Cum in Ecclesiis, de maior. & obed.* secun-
dùm Abb. *num. 5. in fine*.

29 Septimò nota ibi, *Super iam dictis articulis*, necnon
ibi, *Super aliis omnibus*, ad præscriptionem unius articuli
juris Episcopalis non inferri ad præscriptionem alterius sub
eodem genere, prout sentit gloss. *fin. hic*, & notat Butr.
num. 5. in 6. notab. Calder. *cons. 192. circa med. vers. In
omnibus autem, aliàs 2. de præscript.* Roman. *cons. 368. n. 8.
vers. Unde videmus*, Abb. *cons. 71. Videtur num. 1. lib. 2.*
Atque ita alio exercente, & possidente universalem ju-
risdictionem in loco, si alius exerceat jurisdictionem in
certis articulis, etiam animo acquirendi universalem ju-
risdictionem; Per hoc tamen illam non acquirit univer-
saliter, sed tantum præscribit quantum possedit, & exer-
cuit. Et ita est hic casus pro his, quæ notat Innocent. *in
cap. Dilectus, de Capell. Monach.* secundum Abb. *hic nu. 6.*
30 Secus autem est si nemo universaliter possidebat; quia
tunc ex uno actu infertur ad præscriptionem aliorum ejus-
dem generis, ut ibi Innocen. notat, quando ea intentio-
ne hoc facit, ut universalem jurisdictionem acquirat, ut
declarat Alexan. *cons. 68. num. 19. vers. Ad prædicta benè
31 facit lib. 2.* & probatur optimè *in c. 1. de relig. dom.* ubi si
dubitatur in cujus diœcesi sit Basilica consecranda, ille
Episcopus consecrabit, qui priùs in illo loco Episcopalia
exercebat. Ad idem textus *in l. Possideri in princip. ff. de
acquir. possess.* ubi habetur ad acquirendam fundi posses-
sionem non esse opus, ut quis omnes glebas circumambu-
let, sed sufficere quamlibet partem fundi introire, dum-
modò mente, & cogitatione hoc fiat, ut totum fundum
32 usque ad terminum velit possidere. Et hæc sit prima limi-
tatio ad conclusionem superiùs propositam. Aliam limi-
tationem ponit Bart. *in l. 1. §. Si quis hoc interdicto num. 1.
ff. de itiner. actuque privato*, ubi in præscribenda, inquit,
jurisdictione, probata quasi possessione certi actus, in il-
lo tantùm actu præscribet, non in aliis: secus si haberet
concessionem ab alio, qui habet jus concedendi; tunc
enim si uteretur jurisdictione in actu uno, retineret in
33 omnibus. Itaque ex præscriptione unius actus infertur ad
præscriptionem alterius sub eodem genere, quando præscri-
bens habet causam universalem, seu fundat intentionem
de jure communi, quia tunc ex præscriptione unius actus
universalis acquirit universa jurisdictio, secundùm theo-
ricam Innocentii communiter approbatam *in d. c. Dilectus
in princip.* Oldrad. *cons. 354. num. 17. vers. Quinto opponi-
tur*, Feder. de Sen. *cons. 130. Factum est tale num. 2. vers.
Sed contra*, Bald. *cons. 433. num. 7. lib. 3.* plenè Alexan.
34 alios cumulans *in cons. 68. Et viso num. 18. lib. 2.* An au-
tem præscribens potestatem excommunicandi videatur
etiam præscribere potestatem interdicendi, suspendendi,
& absolvendi, dic ut plenè per Abb. *hic num. 7.* & Felin. *in
cap. Auditis in princ. num. 11. suprà eodem*, ubi declarat do-
ctrinam Abbatis hic. Et an, & quando qui potest excom-
municare, possit absolvere, vide per eundem Felin. *in c.
Pastoralis, §. 1. de offic. Ordin.*
35 Ultimò nota ibi, *sufficienter ostendit*, non sufficere,
ut inferior Prælatus alleget se legitimè præscripsisse jura
Episcopalia ad hoc, ut obtineat contra Episcopum, nisi
de præscriptione hujusmodi plenam fecerit fidem, ut hìc,
& in cap. Cum persona, de privileg. lib. 6. Quod ta-
men declara, ut latiùs dicam *infrà à num. 46.*

Ex facto quæsitum est, an Archiepiscopus Theatinus 36
sit manutenendus in quasi possessione visitandi loca subje-
cta Abbatiæ S. Joannis in Venere, donec Commendata-
rius per rem judicatam probaverit se in illa utramque ju-
risdictionem Episcopalem, & temporalem in Parochos,
& Parochianos exercere.

Cùm die 4. Maji 1612. in Rota decisum fuisset, Abba- 37
tiam S. Joannis in Venere, circumscripto effectu, intra fi-
nes Theatinæ diœcesis existere; ac deindè Archiepiscopus
obtinuisset mandatum de manutenendo in quasi possessio-
ne visitandi ipsam Abbatiam, ac loca ab ea dependentia,
atque in illis ea, quæ à Concilio præscribuntur, exercen-
di: Posteà Sac. Congregatio Concilii ab eodem Archiepi- 38
scopo consulta declaravit, donec per tres sententias con-
formes, vel unicam, quæ in rem judicatam transierit di-
ctam Abbatiam, ac loca illi subjecta nullius diœcesis esse
constiterit, spectare ad Archiepiscopum Theatinum dum-
taxat causas ibi matrimoniales, & criminales cognosce-
re, licentias concionandi concedere, ac Sacerdotes ap-
probare ad confessiones audiendas. Sed cùm Archiepisco-
pus vellet visitare in vim dicti mandati de manutenendo;
oppositum fuit inter alia loca Abbatiæ subjecta extare
Castrum de Fossacæca, Castrum de Rocca, & Villam S.
Eusanii, in quibus Commendatarii dictæ Abbatiæ exer-
cebant utramque jurisdictionem Episcopalem, & tempo-
ralem in Parochos, & Parochianos; ac proindè exem-
pta esse ab Archiepiscopi jurisdictione, & visitatione in
vim *cap. 11. sess. 25. de Regular.* Unde super his Sac. Congre- 39
gatio consulta respondit, si Commendatarius dictæ Ab-
batiæ in prædictis Castris Episcopalem, & temporalem
jurisdictionem exerceat, loca hujusmodi minimè subesse
jurisdictioni, & visitationi Archiepiscopi, & decretum
ab ipsa Congregatione jampridem editum ad hunc casum
non pertinere, nisi Archiepiscopus majorem in prædicta
loca jurisdictionem exerceat. Cæterùm an verè Abbas in 40
supradicta loca utramque jurisdictionem, aut Archiepisco-
pus majorem exerceat auctoritatem, non spectare ad ju-
dicium S. Congregationis, sed in Rota, ubi causa pendet,
esse discutiendum.

Nunc itaque cùm ad excludendam Archiepiscopi visita- 41
tionem Commendatarius teneatur probare se in dicta loca
exercere utramque jurisdictionem: Quæritur à S. Con-
gregatione, an de hujusmodi jurisdictione constare debeat
per tres sententias conformes, vel unicam, quæ in rem
judicatam transierit, quemadmodum de statu nullius diœ-
cesis jam censuit S. Congregatio, itaut intereà Archiepi-
scopus non sit impediendus uti suo mandato de manute-
nendo in quasi possessione visitandi: An verò ad impe-
diendam Archiepiscopi manutentionem satis sit inconti-
nenti docere de exercitio utriusque jurisdictionis per testes,
scripturas, & alia ejusmodi genera probationum.

Pro solutione supponendum est primò, Episcopum ha- 42
bere assistentiam juris, & Concilii Tridentini super jurisdi-
ctione spirituali in omnibus Ecclesiis intra suæ diœcesis fi-
nes consistentibus, sive illæ sæculares, sive regulares exi-
stant, quamdiu non probentur exemptæ, ut de sæculari-
bus patet hic, *& in cap. Omnes Basilicæ 16. q. 7. in c. Cum ve-
nerabilis, de relig. domib.* & dictum est suprà *nu. 5 in 3. notab.*
& de Monasteriis est text. *in cap. Abbate*, ubi notat gloss. *in
ver. Episcoporum, & in cap. Monasteria 18. qu. 2. in cap. Tua
nobis*, ubi id notat Dec. *num. 16. de confir. util. vel inutil. in
cap. Cum dilectus, & in cap. De Xenodochiis, de relig. domib.*
ubi Host. *sub num. 6. in ver. Per solicitudinem*, hic patet,
inquit, manifestè quod Monasteria, & alia loca religiosa,
& pia ad diœcesanum pertinent de jure communi, de
quo ipse diœcesanus petens, vel agens fundat intentionem
suam, ut hic patet, *& 16. qu. 5. cap. Si quis Episcoporum, &
qu. 3. cap. 2. & 18. qu. 2. cap. Quidam Monachorum*. Unde
semper dabitur sententia pro eo, nisi privilegium, & aliud
Canonicum quid obsistat, 18. *qu. 2. cap. Abbatibus, de præscr.
cap. Non liceat, de Instit. cap. 3.* & *cap. Cum venissent cum
aliis per eum allegatis*; & decidit Rota *decis. 78. num. 1.
par. 1. divers.* & statuitur decreto Concilii *cap. 11. sess. 25.
de Regul.* Nam ibi primò constituitur regula, ut Mona- 43
steria cuncta in his, quæ pertinent ad animarum curam
personarum sæcularium subsint jurisdictioni, & visita-
tioni Episcopi, in cujus diœcesi sita sunt. Et quamvis 44
deindè excipiantur loca, in quibus Abbates utramque
juris-

jurisdictionem exercent tamen, cùm Regula sit pro Episcopo, exceptio pro Regularibus; Episcopus dicitur habere juris assistentiam, quamdiu exceptio à Regularibus concludenter probata non fuerit, ut est text. *in c. Cum Episcopus*, & ibi gloss. *in verb. Habere, de off. Ordin. lib. 6.* & tradit Bald. *in cap. 1. col. 2. de alien. judic. mut. an. cau. facta*, & alii apud Dec. *in l. 1. num. 8. ff. de reg. jur.*

45 Deinde supponendum est Concilium ubi eximit à jurisdictione Episcopi Abbates utramque jurisdictionem exercentes, non esse intelligendum de his, qui nudum habent exercitium jurisdictionis absque ullo titulo, sed de his, qui juste, & legitimè dictam jurisdictionem exercent: absurdum enim esset, ut Concilium voluisset in sua possessione manuteneri intrusos, & jurisdictionis Ecclesiæ usurpatores, quos anathemati subjecit *in c. 11. sess. 22.* exclusis Episcopis, qui fundatam habent intentionem de jure communi, ut in præallegatis juribus. Et fuit sæpiùs decisum in Rota, ut *in causa Valentina jurisdictionis 9. Aprilis 1590.* coram Bubalo, Caputaq. *dec. 201. par. 2.* Seraph. *decis. 1104.* ubi refert ita etiam censuisse Sac. Congregationem Concilii.

46 Quibus suppositis, videtur respondendum Archiepiscopum Theatinum esse manutenendum in sua quasi possessione visitandi ejusmodi loca, quamdiu Commendatarius non probaverit per tres sententias conformes, vel unicam, quæ in rem judicatam transierit, se in dictis Castris jurisdictionem Episcopalem, & temporalem exercere: nam cùm decretum *d. c. 11.* non tollat, imò potius præservet juris assistentiam, quam habent Episcopi in Monasteriis suæ diœcesis, ut dictum est; inferior Prælatus non est conservandus in sua possessione, nisi in duobus casibus. Primus est, si exhibeat privilegium, quod per se sit insufficiens ad dictam jurisdictionem exercendam. Secundus est, si dicat se munitum privilegio, & præscriptione, & privilegium exhibeat, quod licèt per se non sit sufficiens, tamen justam causam præbeat præscribendi, & de possessione fidem faciat. His enim duobus casibus dumtaxat datur manutentio inferiori contra Episcopum, text. est ad litteram *in c. Cum persona, de privileg. in 6.*

47 At verò hoc casu nullum quidem exhibetur privilegium per se sufficiens ad utramque jurisdictionem legitimè exercendam: si enim de tali privilegio appareret, lis esset finita tam in possessorio, quàm in petitorio judicio, *cap. 1. de privileg. lib. 6. & d. cap. Cum personæ, c. Quanto infrà eod. tit. c. Institutionis 25. qu. 2. cap. Cum dilectus*, & ibi Joan. Andr. *num. 3. de relig. domib. cum multis similibus.* Similiter nec exhibetur privilegium, quod præbeat justam causam exercendi Episcopalem, & temporalem jurisdictionem: nam in privilegiis exhibitis Alexandri III. & aliorum Pontificum solùm conceditur Monachis dicti Monasterii S. Joannis in Venere, ut ea, quæ sunt Ordinis, possint accipere à quo maluerint Catholico Episcopo; atque ut intra fines Abbatiæ nullus Episcopus, nisi vocatus ab Abbate Synodum celebret, aut Clericos constringat, cùm hanc curam ad Abbatis sollicitudinem Sedes Apostolica voluerit pertinere; & Monasterium sub protectione dictæ Sedis suscipitur. Quæ verba ita restricta, & limitata tantùm abest, ut potuerit præbere justam causam præscribendi Episcopalem, & temporalem jurisdictionem, ut potius ostendant

48 hanc jurisdictionem à Commendatariis usurpatam fuisse: jurisdictio enim Episcopalis constat cognitione causarum criminalium matrimonialium, & aliarum civilium institutione, ac destitutione, aliisque pluribus, de quibus *in cap. Conquerente, & cap. Dilectus*, ubi gloss. *in ver. De lege jurisdictionis, de offic. Ordin.* & tamen in dictis privilegiis conceditur ad summum Abbati sola Clericorum constrictio, ac Synodi celebratio. Et quamvis Monasterium recipiatur sub Sedis Apostolicæ protectione hæc tamen receptio nullam exemptionem importat, ut est casus *in cap. Ex parte, il secondo de privileg.* 49

Unde sequitur, ut cùm Abbas sit sola præscriptione munitus, Archiepiscopus, qui fundat intentionem de jure communi, non sit prohibendus visitare, donec Abbas de præscriptione Canonica plenam fecerit fidem, juxta verba *dict. cap. Cum persona*: Inferior enim non potest juvari sola possessione, nec obtinere contra Superiorem in interdicto retinendæ, ut tradit Bart. *in l. 1. §. Huius auctoritate interdicti sub num. 3. vers. Nam interdictum hoc, ff. uti possid.* & Verall. *decis. 306. num. 4. par. 1.* 50

Idque eo magis, quia Archiepiscopi Theatini bis visitarunt dictam Abbatiam, ac loca eidem subjecta, itaut propterea res videatur sine difficultate, cùm Archiepiscopus præter juris assistentiam, habeat etiam actus possessorios, Rota *decis. 382. num. 4. & 5. par. 2. in recent.* Præfertur enim in concursu possessio titulata, & quæ fomentum habet à jure, *cap. Licet causam de probat.* Bart. *in l. Si duo col. 2. ff. uti possid.* Bald. *in l. Qui accusare col. fin. in ult. notab. Cod. de eden.* Menoch. *de retinen. remed. 3. numer. 733.* 51

Præterea considerandum est Concilium non resistere, imò potius assistere, ut Prælati nullius diœcesis possint causas matrimoniales, & criminales cognoscere, ut sæpiùs fuit resolutum, & scripsi plenè *in cap. Accedentibus infrà de excess. Prælator.* & tamen in hac causa, quia Abbas nititur sola præscriptione, Sac. Congregatio declaravit ejusmodi causas esse ab Archiepiscopo Theatino cognoscendas, donec per rem judicatam constiterit dictam Abbatiam nullius diœcesis existere. Ergo similiter etiamsi Concilium non resistat, imò potius assistat Regularibus utramque jurisdictionem exercentibus, itaut ab Episcopis visitari nequeant; tamen donec per rem judicatam de exercitio ejus jurisdictionis constiterit, non erit Archiepiscopus prohibendus ejusmodi loca visitare; cùm Abbas nullum privilegium exhibeat, quod saltem præbeat justam causam præscribendi.

Rursus considerandum est duriori probatione onerari Abbates utramque jurisdictionem exercentes, quam Prælatos nullius diœcesis: his enim sufficit probare omnimodam jurisdictionem Episcopalem in certa parte diœcesis excluso Episcopo, ut *in cap. Audis supra eodem*: hoc enim includit separationem territorii, & statum nullius diœcesis, juxta gloss. communiter receptam in Clem. 1. §. *Volumus in verb. Diœcesanis, de foro compet.* Divi *in cap. Nullus infrà de Paroch. & in cap. Cum contingat suprà de foro compet.* At verè exercentibus utramque jurisdictionem non sufficit probare Episcopalem, sed requiritur etiam probatio temporalis jurisdictionis, itaut teneantur probare statum nullius diœcesis, qui includitur in probatione Episcopalis jurisdictionis, ac præterea etiam exercitium jurisdictionis temporalis. Unde si data est Episcopo manutentio, quando Abbas non tenebatur probare, nisi statum nullius diœcesis in terminis *cap. 9. sess. 24.* longè magis debet illi dari in casu *cap. 11. sess. 25. de regul.* quando Abbas tenetur probare non solùm statum nullius diœcesis, sed etiam temporalis jurisdictionis exercitium. 52

DE SENTENTIA ET RE JUDICATA.

Gregorius.

CAPUT III.

NOn potest quemquam à sacerdotali gradu (nisi justis ex causis) concors Sacerdotum sententia submovere.

S V M M A R I V M.

1 *SAcerdos sine iusta causa non est ab Episcopis etiam in unam sententiam concordantibus deponendus.*
2 *Depositio & degradatio Episcoporum, Presbyterorum, & aliorum Clericorum quem numerum Episcoporum requirat.*
3 *Et quid post Concilium Tridentinum.*
4 *Causa criminales graviores contra Episcopos à solo Romano Pontifice cognoscuntur, minores vero a Concilio Provinciali.*
5 *Character Ordinis durat etiam post mortem, & Clericus resuscitatus non esset iterum ordinandus.*
6 *Sententia requirit iustitiam causa, & potestatem iudicantis.*
7 *Regulares excommunicati ob notorium delictum, an possint ab Episcopo denunciari, & num. seqq. usque in fin.*
8 *Miles Hierosolymitanus, qui Parochum publicè percussit, non potest ab Episcopo declarari excommunicatus, & num. 12.*
9 *Declaratoria excommunicationis an requirat citationem partis, & num. 17.*
10 *Citatio non potest decerni ab Episcopo contra exemptum.*
11 *Citatio est decretum interloquutorium.*
12 *Regulares Sacramenta administrantes sine Parochorum licentia possunt ab Episcopo denunciari excommunicati.*
13 *Denunciatio, seu declaratio circumscripta citatione non est actus iurisdictionis, & num. 15.*
14 *Sententia lata post appellationem est nulla.*
Declaratio post appellationem est valida, ibid.
16 *Exemptus notoriè excommunicatus potest declarari ab Episcopo.*
18 *Excommunicationis sententia, & declaratoria in quo differant.*
19 *Citatio requiritur in discussione causa etiam publica, ob quam fertur declaratoria.*
20 *Secus si causa sit notoria.*
21 *Citandus non est cui notorium est defensionem non competere.*
22 *Publicum, & notorium in quo differant.*
23 *Citatio pro declaratoria ob notoriam excommunicationem contra exemptum non est arctatoria.*
24 *Citatio quatenus sua putet interesse, potest fieri etiam non subdito.*
25 *De notorio satis est, ut constet etiam extraiudicialiter.*

1 N*On potest*. Joan. Andr. non summat, quia breve est. Sed per alia verba secundùm Abb. sic summari potest. Sacerdos sine justa causa non est ab Episcopis etiam in una sententiam concordantibus deponendus. Hoc dicit: & verbum, *Sacerdos*, intelligas largè pro Episcopo, Presbytero, & Diacono, & Subdiacono, juxta text. *in cap.*
2 *2. de cohab. Cler. & mul.* secundùm Hostiens. *hic in princip. in verb. A sacerdotali*, *& num.* 3. & Joan. Andr. *n.* 1. Quot autem Episcopi requirantur in depositione Episcopi, Presbyteri, Diaconi, Subdiaconi, vel Clerici in minoribus constituti plenè examinat Abb. *hic num. 4. in fin. vers. Expediendo materiam*, ad quem recurre.

3 Verùm etsi de jure in causa depositionis, & actualis degradationis certus Episcoporum numerus requiratur, ut *c. Si quis cum seqq. 14. qu. 7. cap. Degradatio, de pœn. lib. 6.* tamen quia si omnes adhibere difficile esset, debita juris executio differretur, si quando autem intervenire possent, eorum residentia intermitteretur: Providè à Trident. Synod. *sess. 13. cap. 4.* sancitum est, ut Episcopo per se, vel per ejus generalem Vicarium ad condemnationem, & verbalem depositionem, & per se ipsum tantùm ad actualem degradationem procedere liceat contra Clericos etiam in Presbyteratus Ordine constitutos, adhibitis tamen totidem Abbatibus, si ibi reperiantur, alioquin tot aliis personis in
4 dignitate Ecclesiastica constitutis: causæ verò criminales graviores contra Episcopos, quę depositione, aut privatione dignæ sunt, ab ipso tantùm Romano Pontifice sunt cognoscendæ, & observandæ, *& cap. 8. sess. 13. & cap. 5. sess. 24.* Nec Concilium Provinciale cognoscere potest, nisi causas minores Episcoporum, ut *in d. c. 5. in fin.*

Nota primò ibi, *A sacerdotali gradu*, Clericum per de- 5
positionem dejici à gradu suo, non tamen per hoc amittit characterem semel impressum in anima; quia indelebilis est, adeòut etiam post mortem; unde Clericus si millies resuscitaretur, non esset iterùm ordinandus, ut notat gloss. *in cap. 1. in verb. Nunquam 32. qu. 7.* & Abb. *hic num.* 1. & adde quod in proposito scripsi *in cap. 1. nu. 52. de supplen. negl. Prælat.* post Innoc. & omnes *in cap. ult. de Sacr. non iteran.*

Secundò nota ex textu duo copulativè requiri ad validi- 6
tatem sententiæ, scilicet justitiam causæ, & potestatem judicantis, ut hic per Butr. *in 1. notab.* Quid autem in denunciatione, nunquid requiratur potestas, seu jurisdictio in personam contra quam fit denunciatio, dic ut *in qu. seqq.*

QUÆRO, An Regulares exempti, qui ob notorium 7
delictum in excommunicationem inciderunt possint ab Episcopo publicè denunciari excommunicati, ut ab aliis evitentur.

Cùm olim quidam Eques Hierosolymitanus suum Pa- 8
rochum publicè alapa percussisset, & citatus ab Ordinario sua privilegia opposuisset, & quamvis ipso jure excommunicatus esset, cùm omnibus tamen conversaretur: re ad Congregationem Concilii delata, S. Congregatio censuit non posse Ordinarium exercere in eum ullam jurisdictionem neque excommunicando, neque declarando excommunicatum, quia ex privilegio exemptus est, ut *in c. 11. sess. 24.* Concilii Tridentini. Tamen ex quo ipse ob talem percussionem incidit in excommunicationem, *cap. Si quis suadente*, posse Episcopum præcipere omnibus Parochis, & Canonicis, & aliis Sacerdotibus, ne eum admittant intra Ecclesias eidem Episcopo subjectas. Atque idem posteà respondit S. Congregatio annis præteritis ab
Archiepiscopo Salernitano consulta. Quæ quidem decla- 9
ratio in ea parte, in qua dicit Episcopum non posse exercere ullam jurisdictionem in exemptum etiam declarando eum excommunicatum, eam habet rationem, quia hujusmodi declaratio requirit partis citationem, gloss. in Clem. *præsenti in ver. Constiterit de cens.* & in Clem. *2. eod. ver. de pœn.* Felin. *in cap. Rodulphus num. 41. de rescr.* & Cardin. *cons. 132. num.* 4. aut certè requiritur citatio partis in discussione causæ, & verificatione facti, propter quod fertur declaratoria, licèt in declaratoria ipsa non requiratur, ut infe-
riùs dicetur. Citatio autem cum sit actus jurisdictionis, 10
non potest decerni ab Episcopo contra exemptum, cujus non est judex competens, *cap. De illicita 24. q. 3. c. Ex parte, in verb. Auctoritate iudicis citatus de rescr.* & tradit Vant.
de nullit. tit. de nullit. ex defectu citationis n. 27. & 35. Est enim 11
citatio decretum interlocutorium, ut probatur *in l. cum Clericis*, ibi, *sententiarum tuarum auctoritate pulsantur*, atque ibi tradit gloss. & Bald. *C. de Episcopis, & Cler.*

Ac præterea speciale est, ut Religiosi Sacramenta admi- 12
nistrantes sine Parochorum licentia possint à locorum Ordinariis denunciari excommunicati, Clem. *Religiosi, de privil.* Ergo in contrarium est jus commune, *l. Ius singulare, & l. Quod verò contra, ff. de legib.* Quod satis innuit in d. Clem. Joan. de Jmol. *sub num.* 3. his verbis, *Nota bene taliter excommunicatos posse per Ordinarios denunciari non obstante privilegio exemptionis*, ex quo nota argumentum à contrario, quod alias extra casum istum Religiosus exemptus excommunicatus non potest denunciari excommunicatus per Ordinarium.

Verùm hæc possunt procedere, si delictum sit simpliciter publicum, ut in casu illius Equitis, qui proprio Parocho publicè alapam impegit; Nec cum eo casu requiratur partis citatio, quæ non potest committi in non subditum, verissimum est Episcopum non posse ullam jurisdictionem exercere in exemptum etiam declarando eum excommunicatum. Et hoc modo intelligi declaratio S. Congregationis superius relata. At verò si delictum sit notorium, ut supponitur in dubio, tunc verius videtur Episcopum posse denunciare
exemptos excommunicatos, ut ab aliis vitentur. Ratio est, 13
quia denunciatio ex se circumscripta citatione non est actus jurisdictionis. Ideòque qui non potest judicare, potest tamen declarare, secundùm Cardinalem in Clem. *fin. in 6. q. de*
pœnit. & remiss. Felin. *hic n.* 3. Et similiter quamvis sententia 14
excommunicationis lata post appellationem sit nulla, *c. Cum contingat, de off. deleg. & c. Per tuas, de sent. excomm.* tamen de-

denunciatio, ſive declaratio eſt valida, *cap. Paſtoralis in fin.*
15 *de appell.* Roman.*conſ.*482. *prope finem, verſ.* 2. Et denuncia-
tio fieri poteſt ab Ordinario etiam in cauſa, in qua juriſdi-
ctionem non habet, ut tradit Imol. in Clem. 1. *num.* 19. *de ſe-
queſt. poſſ. & fruct.* Ad idem eſt gloſſ. notabilis *in c. Si Papa in
ver. Nemine* 40. *diſtinct.* quæ in ultima ſolutione vult, ut
qui dicit alium poſſe actus facere, non cenſeatur alium ju-
16 dicare. Atque ex illa gloſſ. in propriis terminis hujus quæ-
ſtionis poſt Gemin. colligit Præpoſ. *num.* 12. Epiſcopum
poſſe declarare excommunicatos exemptos, qui ex facto
ſuo notorio excommunicationem incurrunt, nec per hoc
cenſeri eos judicare. Et idem tradit Guil. in Clem. *fin. in
fin. de pœnit. & remiſſ.* & Gemin. *in cap. Epiſcoporum, de pri-
vil. lib.* 6. *verſ. Sed poſſet ſalvari*, ubi ſi delictum, inquit,
exemptorum eſſet notorium, & ex tali delicto ipſo facto
incurrerent excommunicationem ex juris diſpoſitione,
tunc Ordinarii locorum poſſent illos denunciare excom-
municatos ad finem, ut per ſuos ſubditos evitentur; nec
poteſt dici, quod tunc imponant eis pœnam, quia illa eſt à
jure inducta, nec denunciatio aliquid addit. Ad hoc bonus
text. *in l. Heredes palam*, §. *Quod vero*, ibi, *nihil enim nunc
dat, ſed datum ſignificat, ff. de teſtam. cum ſimilibus*, ut ſcri-
pſi *in cap. Quoniam à num.* 15. *ſupra de conſtit. & ſeqq. in d. c.
Epiſcoporum*, Franc. *verſ. Si tamen ex delicto*, Marian. Soc-
cin. *in cap. Accepimus* 11. *col. verſ. Secundum Lapum de pri-
vil.* & Felin. *hic num.* 3. qui dicit de hoc eſſe textum valdè
apertum in d. Clem. 1. *poſt princ. de privil.* ibi, *locorum Ordi-
narii excommunicatos faciant publicè denunciari*.
17 Nec obſtat hoc caſu, quod dictum eſt ſupra de citatio-
ne, quæ non poteſt decerni in non ſubditum: nam reſ-
pondetur in declaratione excommunicationis à jure infli-
ctæ non requiri citationem, ſecundùm opinionem, quæ
veriſſima eſt, & pro qua conſuluit Roman. *conſ.*482. *à n.* 5.
uſque in finem.
18 Prima ratio eſt ſecundùm eum, quia qui excommuni-
catus eſt, per declarationem ampliùs non ligatur, cùm à
principio ligatus fuerit, ſed ſolùm declaratur, ut ab aliis
evitetur. Unde ex declaratione non infertur pœna graviſ-
ſima, quæ infertur ex ſententia excommunicationis; ideò-
que tanta ſolemnitas non exigitur, per text. *in d. c. Paſtora-
lis*, §. *Verum ad fin. de appell.*
Secunda ratio eſt, quia jura in favorem animæ perſonæ
excommunicati, majorem, ut Romanus ait, acceleratio-
nem, & minorem ſolemnitatem exigunt in declaratione
excommunicationis, quam in ipſa excommunicatione
inferenda, ad hoc ut declaratus excommunicatus poſt-
quam ex notitia excommunicationis ex declaratione inſur-
gente videt ſe vitari, dum cupit hominum habere com-
mercium, feſtinet citiùs reconciliari ei, qui eſt, & per
hoc redeat ad ſalutem, quæ ſunt verba textus *in cap. Si ini-
micus* 93. *diſt. & in cap.* 1. *de except. lib.* 6.
Ac demum, quia etſi in diſcuſſione cauſę, propter quam 19
quis dicitur in excommunicationem incidiſſe, citatio re-
quiratur ſecundùm gloſſ. initio citatas, quas quidem non
intelligentes aliter allegant, ut dicit *in eod. conſ.* Roman. *n.* 6.
tamen in declaratione, quod quis inciderit in excommuni-
cationem propter aliquid illicitum commiſſum, citatio,
aut monitio non requiritur ſecundùm Romanum ibidem,
qui de hoc dicit eſſe textum ſingularem *in cap. Irreprehenſi-
bilis*, ubi Abb. not. *de appell.* Quamvis autem, ut dictum 20
eſt in diſcuſſione facti, propter quod quis pœnam incurrit,
requiratur citatio, ut in caſu dicti Equitis, in quo deli-
ctum erat ſimpliciter publicum: hoc tamen non habet lo-
cum, ſi factum ipſum ſit notorium, ut in dubio ſupponi-
mus. Ita tradit Gemin. & Franc. *in d. c. Epiſcoporum, de
privileg. lib.* 6. Neque enim eſt citandus, cui notorium eſt 21
defenſionem non competere, Alex. *conſ.* 6. *col. fin. lib.* 3. ubi
teſtatur de communi opinione, & alii relati à Vant. *de nullit.
tit. de nullit. ex defect. cit. num.* 20. Et hanc diſtinctionem in- 22
ter publicum, & notorium in hac materia denunciationis
ponit expreſsè Vital. in d. Clem. 1. *num.* 51. *de privil.*
Poſſet etiam reſponderi ſecundùm Felin. poſt Abb. *hic d.* 23
num. 3. *verſ. Imo vult*, ibi Abb. Ordinarium poſſe hoc
caſu decernere citationem etiam contra exemptum: nam
cùm jura velint, ut ad ejuſmodi denunciationem pars cite-
tur, conceſſo conſequenti, videtur etiam conceſſum an-
tecedens, *c. Præterea de off. Deleg.* Neque hoc modo ſecun-
dùm Felin. dicitur violari exemptio, quia talis citatio non
eſt arctatoria, ſed ſimilis illi, quę habet clauſulam, *ſi tua pu-
tas intereſſe*, quę non arctat nolentem comparere, & poteſt 24
fieri etiam non ſubdito, Bart. *in l. Teſtamenta col.* 2. *Cod. de
teſtam.* Felin. *in cap. Eccleſia S. Mariæ ad fin.* 1. *qu. de conſtit.*
Ac denique ſatis erit, ut de facto notorio conſtet Epiſco- 25
po per extrajudicialem informationem, de qua *in cap. Cum
contingat, de reſcript.* ut poſt Abb. tradit Felin. *hic eod. nu.* 3.
verſ. Vel poterit ſibi conſtare.

DE SENTENTIA ET RE JUDICATA.

Innocentius III. Archidiacono, & Sacriſtæ Magaloneñ.

CAPUT XII.

CUm olim Magaloñ. Epiſcopus P. de Caſtro novo ad vacantem Archidiaconatum ejuſdem Eccleſiæ nominaſſet, J. præpoſito, ut nullus ibi (niſi prius duplici ſibi voce conceſſa) inſtitueretur per appellationem interpoſitam inhibente, Epiſcopus dictum P. de Archidiaconatu per annulum inveſtivit. Præpoſitus verò alium ad eumdem Archidiaconatum nominare præſumpſit. Tandem C. prædeceſſor noſter, quod factum fuerat ab utraque parte caſſavit: pronuntians quòd aliquibus ſcriberet, ut tam Epiſcopum, quàm perſonas ad ordinandum concorditer Archidiaconatum monerent; & eorum fortè monitis non admiſſis, hoc ipſi exequi non differrent: poſt hæc verò dictus prædeceſſor noſter G. qui nondum ad Diaconatus erat promotus officium, præter conſcientiam procuratoris Epiſcopi, apud Sedem Apoſtolicam tunc morantis, ipſum Archidiaconatum contra pronuntiationem ſuam contulit, ſicut credimus circumventus. Nos igitur inhærentes veſtigiis prædeceſſorum noſtrorum dicentium, ſententiam Romanæ Sedis, cùm aliquid fuerit ſubreptum, poſſe in melius commutari: quod de prędicto G. factum eſt, non obſtante donatione, quam ab eodem Epiſcopo in eluſionem donationis Apoſtolicæ nuper dicitur recepiſſe, in irritum revocamus, & ei licèt abſenti, cùm de ſubreptione liquidò conſtet, ſuper dicto Archidiaconatu perpetuum ſilentium imponentes, præcipiendo mandamus, quatenus ſæpedictum Archidiaconatum (plena omnium veſtrum qui præſentes fuerint in Eccleſia interveniente concordia) ordinare curetis.

SUMMARIUM.

1 *SUbreptitia dicitur collatio, & non tenet, ſi Papa contra pronunciationem ſuam confert beneficium hoc tacito.*

2 *Papa ſi veniat contra factum proprium concedendo alicui officium, vel beneficium a ſe prius alteri conceſſum, præſumitur circumventus, & ſecunda conceſſio non valet, & num.* 11.

Et hæc eſt præſumptio iuris, & de iure, quæ non admittit probationem in contrarium, num. 17.

Etiamſi Papa diſponat motu proprio, num. 21.

Proſp. Fagnan. in II. Lib. Decretal.

Et per viam declarationis, num. 15.
3 *Iudicia sua non præsumitur quis velle impugnare.*
4 *Variatio & inconstantia reprobatur maximè in personis Ecclesiasticis.*
Et præcipuè in Papa, num. 6.
5 *Episcopus si mandet uni beneficium conferri, non potest variare etiam re integra.*
7 *In Principe tanquam iustitiæ fonte debet esse constans, & perpetua voluntas.*
8 *Cælestinus Papa de manè conferebat gratiam, & de serò auferebat, & alteri conferebat.*
9 *Mutationes, quæ sine rationabili causa fiunt in officiis, & beneficiis Ecclesiasticis, sunt contra dignitatem Apostolicam.*
10 *Gratia secunda nunquam præsumitur præiudicare primæ alteri concessæ.*
11 *Et potiùs præsumitur circumventio, quàm variatio.*
Et probatio in contrarium non admittitur, num. 17.
Etiam in gratia motu proprio, num. 21.
12 *Principis actus debent esse stabiles, & perpetuò mansuri.*
13 *Gratia secunda etiamsi videatur revocatoria primæ, tamen si de mente Papæ non appareat clarè, nunquam præsumitur revocatio.*
14 *In dominio potior habetur, cui res primò tradita est, licèt alius in titulo prævenerit.*
Sed hoc non procedit in Clericis, ibid.
15 *Declaratio Apostolica alicuius concessionis, si non conveniat actui declarato, habendus est Pontifex pro circumvento.*
16 *Declaratio Papæ iniqua est ipso iure nulla, & tribuenda circumventioni, vel importunitati, aut errori.*
18 Credimus, *verbum exponitur, id est,* scimus.
19 *Princeps quando revocat suam concessionem præsumitur circumventus, & contrarium probari non potest.*
20 *Et an hoc procedat in actibus de proximo gestis.*
22 *Motus proprius non firmat gratiam contra præsumptam mentem concedentis.*
23 *Maximè in præiudicium tertii, & num. 40.*
24 *Citatio in impetratione gratiæ tertio præiudicialis non requiritur.*
Dummodò Princeps procedat de plenitudine potestatis, num. 31.
Et adversarius non sit præsens in Curia, num. 32.
Declaratur, num. 33.
25 *Ubi privilegium conceditur non est de more, nec de iure, ut aliquis citetur.*
26 *Princeps sicut solus legem condit, ita solus privilegium concedit nullo citato.*
27 *Dispensationes, & privilegia conceduntur nemine citato.*
28 *Citatio generalis in litteris præiudicialibus non sufficit, quando adversarius est præsens in Curia, sed procurator citandus est ad hospitium.*
29 *Procedit in litteris iustitiæ, non autem in litteris gratiæ.*
30 *Citatio quamvis non requiratur in impetratione gratiæ tertio præiudicialis, tamen ius illi quæsitum non aufertur.*
34 *Stylus Curiæ, quoad citationem in impetrationibus litterarum est servandus.*
35 *Citatio quamvis non requiratur in impetratione gratiæ præiudicialis, requiritur tamen in processu ad ulteriora; etiamsi citatio per Principem fuerit remissa, numer. 36.*
36 *Spoliatus auctoritate propria, & in vim clausulæ motu proprio potest agere remedio restitutorio contra talem spoliatorem.*
37 *Motus proprius Principis facere non potest, ut quis minus legitimè excludatur à possessione.*
38 *Citatio est de iure divino, & naturali, ideò per Principem tolli non potest, & num. 47.*
39 *Si Papa det alicui facultatem capiendi possessionem propria auctoritate, hoc intelligitur nisi possessio sit plena.*
41 *Clausula,* amoto quolibet detentore, *intelligitur iuris ordine servato.*
42 *Citatio requiritur etiam in notoriis, nisi constet reo nullam defensionem competere.*
43 *Notorium licet non constet iudici, tametsi verè sit tale, sententia irrevocabiliter tenet, sed iudex peccat.*
44 *Sententia non est revocanda si ex post facto constat iudici factum esse notorium, & absenti nullam defensionem competere.*
45 *Citatio requiritur quantumcunque factum sit notorium, ubi pœna corporalis debet infligi.*
46 *Notorii dicuntur multi qui non sunt, & ideò tutius est nullum quantumcunque notorium fore damnandum sine citatione.*
47 *Super notorio potest procedi in absentia partis cognoscendo, sed non exequendo.*

C*Um olim*. Si Papa contra pronunciationem suam 1
confert beneficium, hoc tacito, subreptitia dicitur
collatio, & non tenet. Hoc dicit Abb. Antiq. Jo. Andr.
Bald. Collect. Bellam. Butr. Card. Anchar. Abb. Sicul. Jo.
de Anan. Guidop. & Alex. de Nævo.
In textu ibi, *contra pronunciationem suam sicut credi-* 2
mus circumventus. Nota singulariter hanc litteram, &
nunquam obliviscaris, quod si Papa veniat contra factum
proprium concedendo alicui officium, vel beneficium super
quo prius ordinationem fecerat in favorem alterius præsu-
mitur circumventus, & secunda concessio non tenet, & ita
hìc esse casum expressissimum dicit Ludovicus Rom. *cons.*
298. *Circa præmissam num. 1. vers. Secundo eadem conclusio*,
quem secuti sunt Ruin. *cons. 98. Quia per privilegium nu. 22.*
vol. 4. Dec. *cons. 588. Viso puncto num.* 18. Ferrett. *cons. 6. Fa-*
ctum tale est alias num. 4.
Rationem reddit Gemin. *in cons.* 36. incipien. *Quo colla-* 3
tio num. 5. quia non præsumitur quis velle sua judicia impu-
gnare: notaretur enim de variatione, inconstantia, & 4
illusione, quę reprobatur a jure, maximè in omnibus Ec-
clesiasticis, Clem. *Cum illusio, de remunc.* Cardin. *cons.* 136.
Factum sic se habet vacantibus num. 16. Ideòque Episcopus, 5
qui mandavit uni beneficium conferri non potest variare
etiam re integra, ut dixit Rota *dec. 1. num. 1. de præben. & dec.*
27. *de concess. præben. in antiq.* Felin. *hic num. 5. col. 4. circa med.*
vers. Et dixit Rota. Præcipuè autem variatio, & incon- 6
stantia reprobatur in Papa, ut per Gemin. *ubi suprà*. Nam ut 7
eleganter inquit Bald. *cons.* 327. incip. *In die enim in 1. vol.*
num. 4. [In Principe tanquam justitiæ fonte debet esse
constans, & perpetua voluntas, & convenit ei illud ver-
bum, *semel locutus est Deus*: & iterùm, *Quod scripsi scri-*
psi. Unde Princeps debet unum calamum, & unam lin-
guam, & non plures linguas habere, quia scriptum est, *quæ*
procedunt de labiis meis, non faciam irrita: & ideò debet es-
se immobilis sicut lapis angularis, & sicut polus in cœlo.]
Hæc Bald. & loquitur de Papa Cœlestino, ut patet *n. 3. vers.* 8
Item Cœlestinus, sicut de alio Cœlestino loquitur hæc De-
cretalis. Et in eundem invehit ipsemet Bald. *in cap. 1. nu. 1.*
de natur. feud. quod de manè conferebat gratiam, & de
serò auferebat, & alteri conferebat. Cujus dictum refert 9
Andreas Barbatia *cons. 1. num. 1. vol. 1.* Porrò, ut inquit Car-
din. *cons. 142. Punctus S.D.N. num.* 5. Summa est vilificatio
dignitatis Apostolicæ, & status Ecclesiastici, ut ex nulla ra-
tionabili causa fiant mutationes in officiis, & beneficiis
Ecclesiasticis, *cap. Queremoniam de iurepatr.* Et ideò gra- 10
tia secunda nunquam præsumitur præjudicare primæ alteri
concessæ. Et potiùs præsumitur circumventio, quam va-
riatio per istum text. Sed & Gemin. *d. cons. 36. num.* 2. Non 11
præsumitur, inquit, quod D. Papa ita de facili revocet ea,
quæ fecit; imò dispositio facta per eum contra ea quæ fe-
cit, censetur subreptitia, & non valet, quia præsumitur
circumventus contra ea, quæ leguntur, & notantur *in cap.*
Ex parte, il primo de offic. Deleg. & in hoc cap. Similiter Ro-
ta *decis. 33. col. penult. num. 18. de præben. in antiq.* dicit actus 12
Principis debere esse stabiles, & perpetuò mansuros, ut *in c.*
Decet, de reg. iur. in 6. adeòut etiamsi secunda gratia videre- 13
tur revocatoria primæ, tamen si de mente Papæ non appa-
ret clarè, nunquam præsumatur revocatio. Quinimò Ho- 14
stiens. *in cap. Continebatur num. 1. in verb. Robur firmum de*
iis, quæ fiunt à Prælat. sine consens. capituli. In tantùm dixit
varietatem esse exercendam in personis Ecclesiasticis, ut pu-
taverit dispositionem, *l. Quoties, C. de rei vendicat.* quia cau-
tum est, ut in dominio is potior habeatur, cui res primo tra-
dita est, licèt alius in titulo prævenerit, non vendicet sibi
lo-

locum quando diversæ concessiones fiunt ab Ecclesia, seu
Ecclesiastica persona, ut consentiunt Rom. *d. cons. 298. Circa
præmissam n. 2. vers. Ultimo videtur, & cons. 70. Visis themate
col 3. num. 3. vers. Vel secundo*, in Clem. 1. *num. 1. de renunc.* &
15 Felin. *hic d. n. 5. vers. Et in tantum*, qui in hanc rem de more
plura coogerit, *& vers. Et adduci potest*, notabiliter ad hoc
ponderat hunc text. quod si Papa declaret in aliqua conces-
sione qualis fuerit sua intentio, prout quotidie facit, si talis
declaratio non consonet verbis actus declarati, habendus
est Pontifex pro circumvento, cùm tollat jus alteri quæsi-
tum. Allegat Bellam. *decis. 724. etiam extra Rotam col. 6.*
16 *vers. Sexta ratio*, qui dicit declarationem Papæ iniquam
esse ipso jure nullam, & tribuendam circumventioni, vel
importunitati, aut errori.
17 Amplia conclusionem superiùs firmatam dupliciter. Pri-
mò scilicet, ut hojusmodi præsumptio circumventionis po-
tiùs, quam variationis in Summo Pontifice sit præsumptio
juris, & de jure non admittens probationem in contrarium,
ita singulariter voluit hìc Innocent. *in princ. in verb. Circum-
ventus*, dicens, *Hoc ita violenter præsumimus, quod in contra-
rium probationem non admittimus*. Quem totidem verbis
sequuntur Host. *n. 5.* Joan. Andr. *hic n. 4.* Bellam. *n. 2.* Alex. de
18 Nævo *n. 22.* & Cardin. *n. 9. vers. Et dicit Innocent.* subdens
non obstare, quod Papa hìc dicat, *sicut credimus*: nam ver-
bum *credimus*, exponitur, id est *scimus*, prout etiam expo-
nunt Host. *num. 5.* Bellam. *num. 2.* & plerique alii. Idem vo-
19 luit Bald. *in præalleg. cons. 327. num. 4. vol. 1.* ubi dicit Princi-
pem fingi circumventum quando revocat suam concessio-
nem, adeo ut contrarium probari non possit, quasi hæc sit
præsumptio juris, & de jure, quæ probationem in contra-
rium non admittit: & ita secundum eum ampliatur hæc
Decretalis, quod secunda concessio contraria primæ non
valeat, allegat bonum text. *in l. Prædia, C. de locat. civil. lib.*
11. & illud consilium, ferè ad literam transcribunt, & sequ-
untur Dec. *cons. 193. pro tenui facultate n. 9. & cons. 580. Quæ-
ritur an petitio n. 4. in fin. vers. Et hoc idem comprobatur, & d.
cons. 588. Viso puncto num. 19. & in l. Nemo potest mutare, n. 3.
ff. de reg. iur.* Ferret. *d. cons. 6. Factum tale est alias, n. 4.* Goz-
zad. *cons. 63. n. 19.* Ruin. *cons. 98. Quia per privilegium n. 22.*
dicens ita tenere Innocen. & omnes hic. Quod etiam asse-
20 rit Felin. *hic n. 5. col. 5. vers. Amplia ista*. Et quamvis eos
intelligat in actibus ex intervallo gestis, non autem de pro-
ximo, & putet eos ita sentire; tamen hæc limitatio non
colligitur ex Innocent. vel aliis proximè citatis, quia tan-
tùm dicunt in hoc puncto præcisa verba, quæ supra retuli,
& nihil præterea.
21 Amplia secundò etiamsi Princeps disponat motu proprio,
quia nihilominus præsumitur circumventus, & contrarium
22 probari non potest. Et in concessione motus proprii lo-
quuntur Bald. Dec. Ruin. & Ferret. *loc. cit.* prout etiam loqui-
tur Cardin. *d. cons. 136.* ut patet in themate, & hìc tenent
Abb. *n. 5. vers. Amplia secundo*, & Alex. de Nevo *n. 23.* red-
dentes rationem, quia motus proprius non firmat gratiam
contra præsumptam mentem concedentis, ut notat Joan.
Andr. *in c. Si motu proprio, de præben. lib. 6.* & Joan. Cald. *in
c. Cum dilectus, de iurepatr.* & pluries firmavit Rota, ut dixi
in cap. Causam quæ, n. 18. & seqq. supra de rescript. Quod
23 maximè procedit ubi secunda dispositione tendit in præju-
diciom alterius. Princeps enim non præsumitur velle ter-
tio præjudicare, *l. 2. §. Si quis à Principe, ff. Ne quid in loc.
pub. & in cap. Super eo, de off. deleg.* cum pluribus concor-
dantiis, quas dedi *in d. cap. Causam quæ, n. 11. & seqq.* post
Bolognett. *cons. 2. n. 37. 38. & 39.* multò autem fortiùs hæc
locum habent stante Regula Cancellariæ de non tollendo
jus quæsitum, ot ibi dixi *num 35.* & fusiùs *in cap. Cæterum, à
n. 18. de rescript.*
24 In gloss. Circumventus: nota secundùm Bald. *hic num. 3.*
in impetratione gratiæ nullum esse citandum, quia est quæ-
dam donatio: Item non est actus, qui debeat expediri in
contradictorio judicio argum. illius notab. gloss. quæ est *in
l. 3. §. pen. in verb. Pro tribunali, ff. de bon. possess.* unde quan-
do proceditur ad collationem, nemo est citandus *cap. Licèt
Episcopus de præbend. lib. 6.* & cum Bald. consentiunt hìc
Abb. *num. 16.* Joan. de Anan. *circa fin. vers. Nota secundum*
25 Host. Alex. de Nævo *n. 5.* & Felin. *n. 6.* Et idem Bald. *in l. Nam
ita Divus col. 1. n. 2. ff. de adoption.* ubi ait: Quando privi-
legium conceditur, non esse de more, nec de jure, quod
aliquis citetur, quia est donum Superioris, allegat *l. Liber-
26 tus, ff. de in ius vocand. & in cap. Eum qui de præb. lib. 6.* Sicut
enim solus Princeps legem condit, ita solus privilegia con-
cedit nullo citato, ut idem dixit *in l. fin. C. quib. res iud. non
obst.* Item actus privilegiandi est supremæ potestatis, quam
alterius præsentis contradictio non impediret, ut per eun-
dem Bald. *in l. fin. ad fin. vers. Extra oppo. C. de fruct. & lit.
expens.* Ideòque dispensationes, & privilegia concedun- 27
tur nemine vocato, ut dicit Innocen. *in cap. Albericus,
prope fin. de testib.* & post eum Archidiac. *in cap. Con-
tra morem post princ. 100. distinct.* Butr. *in cap. Debitores,
col. penult. num. 7. vers. Secus si iuramentum, de iureiur.*
Imol. *in cap. Cum dilecta, num. 28. vers. Sed quia de confir.
util. vel inutil.* Milis *in repert. verb. Citatio non requiri-
tur*, quos refert, & sequitur hic Felin. alios cumulans *num. 6.*
& quamvis Hostien. *hic num. 4.* dicat literas præjudiciales 28
non debere transire sine audientia; & quãdo adversarius est
præsens in Curia citationem generalem non sufficere, sed
procuratorem citandum esse ad hospitium, & ita Curiam
servare: tamen hic stylus Curiæ procedit in literis justitiæ 29
dumtaxat, non autem in literis gratiæ, ut declarat Gasp. de
Cald. hic, & post cum Abb. *n. 16. vers. Sed de iure puto*, Joan.
de Anan. *circa fin. vers. nota secundum*, Host. Guidopap. *num. 2.
vers Ibi debuit requiri*, & Alex. de Nævo *n. 24. vers. Gasp. Cal-
der. dicit, & num. 25.*
Declara hæc primò, ut quamvis in impetratione gratiæ 30
tertio præjudicialis non oporteat aliquem citari, non tamen
propterea jus illi quæsitum ullatenus aufertur, ut post Joan.
de Lignan. & Butr. declarat Abb. *in c. At si Clerici, §. de adul-
teriis, col. 11. n. 18. vers.* & per hoc dicit Joan. de Lignan. *de
iudic.* & Felin. *hic num. 7.*
Declara secundò dummodo in concessione gratiæ in præ- 31
judicium alterius non vocati appareat Principem uti velle
plenitudine potestatis, gloss. & Bart. *in l. nam ita divus, ff. de
adopt.* & Felin. *hic num. 8.* Sed hodie an hoc procedat stante
regula Cancellariæ *de non tollen. Iure quæsito*, dixi *in cap. Cæte-
rum in 4. ampliat. n. 23. de rescriptis*.
Declara tertiò nisi is, cujus interest, sit præsens in Curia, 32
quia tunc citari debet, ut notat glos. præallegata *in l. Nam,
ita divus, ff. de adoption.* quam dicit ibi Bart. benè notan-
dam, & ita observat Curia Romana, ut dicit gloss. *in auth.
Offeratur, in verb. petierit, C. De Litis contestat.* Item gloss. 1.
in fin. in l. Observandum, ff. de iudiciis, & sequuntur ibi
Bart. Ang. & Bald. qui addit glos. *in verb. Nolle*, in Clem.
Constitutionem de elect. & Innocen. *in c. significante, in verb.
Inhibitio de appell.* Alios refert Felin. *hic num. 9.* qui ab hac
declaratione *num. 10.* excipit tres casus, quos per te videas.
Sed certè præcitatę glos. & DD. quos allegat Felin. loquun- 33
tur in literis justitiæ, & rescriptis ad lites, non autem in
literis beneficialibus, & gratiosis. Et in Curia quotidiè à
piscatoribus fiunt impetrationes certo modo, & supplica-
tiones signantur indistinctè nemine vocato, nulla habita
distinctione an is, qui læditur, sit præsens in Curia, an non.
Et ego ipse plurimas signavi in officio meo Signaturæ per
Concessum. Si tamen stylus Curiæ aliter se haberet, ser- 34
vandus esset. *c. Ex litteris de Constit. & c. Quam gravi, de
crimin. fals.* & hic notant. Abb. *num. 16. vers. ego relinquo hoc
stylo Curiæ*, & Alex. de Nævo *num. 25.*
Declara quartò, ut quamvis citatio partis non sit de essen- 35
tia, nec requiratur in ipso actu impetrationis gratiæ tertio
præjudicialis: benè tamen requiritur postea in processu ad
ulteriora, Bald. *in l. 2. n. 2. vers. Item nota, Cod. de temp. appell.*
Felin. *hic n. 6.* Quod locum habet etiam si citatio per Prin- 36
cipem fuerit remissa, ut decidunt DD. de Rota apud Mohe-
dan. *decis. 7. de restitut. spoliat.* ubi Papa primò concesserat
uni Officium Custodiæ pontis, & portæ Salariæ Urbis, ac
deinde idem officium alteri concesserat motu proprio, ac de
plenitudine potestatis non obstante concessione alteri facta,
& cum clausula, ut propria auctoritate posset capere posses-
sionem remoto exinde quocumque alio Custode, & deten-
tore, & Rota resolvit primum officialem spoliatum debere
restitui, quia sine ordine juris per secundum fuit capta pos-
sessio, & spoliatio facta, ad not. *in l. 3. ff. Quod vi, aut clam,
& in l. extat, ff. Quod metus caus. & in c. Ex transmissa de
rest. spoliat.* nec motus proprius Principis potuit præjudi- 37
care, ut legitimè excluderetur à possessione, *ad l. Meminer-
rint, C. unde vi.* Nec etiam Principis possessionem vacan- 38
tem sine maxima causa potuit mandare capi, *ad l. 2.* cum
glos. *ff. Ex quib. caus. servit. amitt.* nec id potuit facere sine
citatione, nec eam potuit tollere, cùm sit de jure divino, &
naturali, ad notata *in c. 1. de caus. poss. & propriet.* Felin. *in cap.*
quæ

39 *qua in Ecclesiarum num.43. de Constitut.* ubi quod si privat
aliquem sua possessione, tenetur dare cambium. Nec vi-
sum fuit obstare, quod secundo officiali in literis fuerit data
potestas capiendi possessionem propria auctoritate, quia in-
telligitur nisi possessio esset plena, quia non potest tolli. Alle-
gat Alex. *cons.83.col.2.vol.2.* Dec.*cons.95.& 96. part.1. col.7.*
40 Nec etiam virtute clausulæ motus proprii, & de plenitudi-
ne potestatis potuit primus Officialis privari jure suo. In-
nocen. *in c. Innotuit de elect.*& ibi Abb.Bald. *in l.fin.col.2.C.*
41 *de quadrien. præscript.* Et infrà dicit non suffragari clausu-
lam, *amoto quolibet detentore*, quia intelligitur juris ordine
servato, Bald. *in rubr. de off. deleg.* Felin.*in c.de cætero,col.3.*
supra eodem. Item dicit obstare regulam de jure quæsito non
tollendo, & sic fuit conclusum. Et hìc junge quæ in propo-
sito scripsi *in c.Cæterum à n.35. usque in fin. de rescript.*
42 In glos.in verb. *Licèt absenti*, ex ipsa nota in notoriis non
requiri citationem. Nam glos.*in fine* dicit hìc potuisse ferri
sententiam in absentem etiam non citatum, quia constabat
de surreptione. Unde ex hac glos. limitari possunt aliæ
glossæ, quæ dicunt in notoriis requiri citationem, & senten-
tiam, *ut in c. Ad nostram, il 3.* in glos. *in verb. observandus*
de jurejurand. & in c. Porro in verb. notoria, de divortiis.
Nam debent intelligi, ubi non constat absenti nullam de-
fensionem competere sicut etiam intelligi debet, *c.fin.§.Vices*
de off.deleg.lib.6. ubi textus videtur innuere, ut Conservato-
res teneantur citare, & tamen nõ possunt cognoscere nisi de
causis notoriis, *ut in c.1.eod.tit.& lib.* Nam illud intelligitur
quando non constat absenti nullam defensionem compete-
re. Et eodem modo intelligi debet Innoc. *in c. Tua, num.3.*
in fin. de cohabitat. cler.& mulier. dum dicit, citationem
semper esse in quolibet notorio necessariam: alioquin sen-
tentiam esse nullam, cujus oppositum dixit *in c. Quanto n.1.*
de translat. Prelat. & in c.ex Insinuatione in fin.de appel. ubi
ait in notoriis sententiam ferri non citata parte. Et idem
sensit Archid.*in c. Qua Lotharius, num.2. qu.1.* & Bart.*in l.2.*
§. Quod si de frumentaria num.1. ff. De administr. rer. ad ci-
vit. pertinent. Et probatur *in c. Venerabilem vers. Sunt enim*
notoria juncta glos. *in verb. Publica, & in c.60. me. Mogun-*
tinæ, ibi: *excessus notorius examinatione non indiget*, *supra*
de elect. hoc enim debet intelligi, ubi certum est absenti nul-
lam competere defensionem, & hoc modo dicta glossarum,
& Innoc. conciliant hìc Doctores, maximè Alex. de Nævo
num.29. & 30. Abb.dicens hanc esse veritatem *in cons.68.*
Quamquam super vacatione, n.4. vers. Quinimo plus voluit,
lib.2. Soccin.sen. *cons.4.super quæst.one num.24.vers.Nec ha-*
bet obstare, & cons.87. Visis investitura, num.22. vers. Sextò
quatenus lib.3. Paris. *cons.1.visa facti serie num.39.lib.1.* De-
cian. *cons.19.n.355.lib.1.* & latius Curt.sen. *cons.20.Sæpenu-*
mero, num.12.& 17. quinimò, ut formaliter inquit Innoc. *in* 43
d.c.Tua in fin. de cohab. cler. & mulier. etiamsi judici non
constet factum esse notorium, dummodo verè sit notorium,
licèt judex peccet si fert sententiam, antequam probetur fa-
ctum sibi notorium: tamen ejus sententia irrevocabiliter
tenet. Quare indistinctè teneas sententiam non esse revo- 44
candam, si saltem ex post facto constet factum esse noto-
rium, & reo nullam defensionem competere, ut hìc per
Butr. *n.14.* & Alex. de Nævo *n.36. in fine.*
Hæc tamen notabiliter limitat Collectarius *hic n.1.* ut lo- 45
cum non habeant si pœna corporalis deberet infligi, quia
tunc reus esset vocandus, quantumcumque factum esset no-
torium. Allegat Guil. de Monte Lauduno in Clem. *Pasto-*
ralis de re judicat. & Archid. *in c.1.in glos.in verb. Præterquã*
de offic.deleg.lib.6. Dicunt etiam Host. & Jo. Andr. *in c.Cum*
sit Romana, in fin. de appellat. justius, & tutius esse nullum 46
quantumcumque notorium fore damnandum sine citatio-
ne, vel admonitione, quia multi dicuntur notorii, quia non
sunt *c.Consuluit, de appell.* unde dicebat Petrus de Sampsone 47
super notorio posse procedi in absentia partis cognoscendo,
sed non exequendo: sequitur Collect. *hic post medium vers.*
Licèt idem Hostien. & ad prædicta adde Julium Clarum *in*
pract.criminal.§.fin.q.9. n.4. vers. Quæro nunquid in notoriis,
& Anton. Gomes *tom.3. var. resol.cap.1.*
An autem, & quando citatio possit tolli per Principem, 48
vide plenissimè per Curt. Senior. *d.cons.20.per tot.*

DE SENTENTIA ET RE JUDICATA.

Idem Innocentius III. Abbati, & Conventui S. Zenonis Veroneñ.

CAPUT XIII.

CUm inter vos pro Ecclesia vestra, & Archipresbyterum, & Clericos sancti Proculi, super subjectione ejusdem Ecclesiæ quæstio verteretur: ex parte vestra fuit propositum, quòd dicta Ecclesia monasterio vestro, pleno jure debet esse subjecta: videlicet in institutione, destitutione, investitura Archipresbyteri, & ejusdem fidelitate, ipsius & fratrum obedientia, correctione, repræsentatione ad ordines, tonsuratione, susceptione chrismatis, litaniis, & aliis similibus, per quæ plena subjectio declaratur: ad quod probandum instrumentum publicum concessionis B. quondam Veronensis Episcopi, pars vestra in medium producebat: quam concessionem successor ejus T. ratam habuit, & etiam confirmavit. Super his quoque tam Romanorum Pontificum, quàm Patriarcharum Aquilejeñ. privilegia & confirmationes induxit: quorum unus de subjectione plenaria, in privilegio suo evidenter expressit, quod sub testimonio R. quondam Veroneñ. Episcopi, qui ejusdem Ecclesiæ Archipresbyter extitit, factum fuerat & completum, & in eo à Priore sancti Zenonis mandavit sua vice subscribi. Adjecit etiam pars vestra, quòd inter B. quondam Abbatem ejusdem monasterii, & sancti Proculi Archipresbyterum, & fratres ipsius, procedente tempore de fidelitate & obedientia manuali, controversia fuit exorta, ad quæ duo illi se dumtaxat teneri negabant, & super his testes producti fuerunt, tandem præfatus T. Veroneñ. Episcopus quemdam Cardinalem sequens, à quo idem fuerat judicatum, quòd vel Archipresbyter dimitteret Ecclesiam, aut Abbati obedientiam repromitteret, sententialiter diffinivit: cujus sententia (cùm nulla fuerit appellatione suspensa) in rem transiit judicatam: & infrà. Quamvis fortè dicto instrumento donationis non sit plurimum innitendum, nec confirmationibus vel privilegiis, quæ de ipso causam & originem acceperunt: attendentes tamen quòd quantum ad litigantes ipsos, jus ex sententia factum fuit, postquam in rem transiit judicatam, etiam si contra jus litigatoris lata fuisset: cùm contra jus constitutionis expresse lata non fuerit: veritate gestorum sermonibus prævalente, quæ præsumitur ritè per omnia celebrata: diffinimus, ut Archipresbyter sancti Proculi, qui pro tempore fuerit, fidelitatem & obedientiam præstet Abbati sancti Zenonis.

S V M M A R I V M.

1 *SEntentia contra ius litigatoris valet ſi ab ea infra decem dies non fuerit appellatum.*
2 *Eccleſia per ſententiam, à qua non fuit appellatum, poteſt ſubiici inferiori Prælato.*
3 *Abbas in Eccleſiis ſibi pleno iure ſubiectis poteſt primam Tonſuram conferre ſuis ſubditis etiam ſæcularibus, & num. 5.*
Secus poſt Concilium Tridentinum, n. 6.
4 *Eccleſia dicitur pleno iure ſubiecta inferiori, cum Epiſcopus nullum ius Epiſcopale ibi exercet, ſed tota iuriſdictio ad inferiorem pertinet.*
7 *Abbas an poſſit novitio ſui Monaſterii primam Tonſuram conferre, & num. ſeqq. uſque in fin.*
8 *Novitius contrahit domicilium in loco, ubi agit annum probationis.*
9 *Canonica portio novitii decedentis non debetur Eccleſiæ, cuius erat Parochianus ante ingreſſum religionis.*
10 *Poteſtas recte ordinandi pendet à Iuriſdictione.*
11 *Novitius eſt ſub iuriſdictione Eccleſiæ, & conveniri debet coram iudice Eccleſiaſtico.*
12 *Novitium percutiens eſt excommunicatus.*
13 *Tonſura Monachalis, de qua in c. Monaſterium 19. q. 3. incautè accipitur à Summiſtis pro Tonſura clericali, & num. ſeqq.*
14 *Tonſura magna in Novitio inducit tacitam profeſſionẽ.*
15 *Profeſſio tacita non inducitur per ſuſceptionem primæ Tonſuræ, vel minorum Ordinum.*
16 *Novitii mores pro collatione primæ Tonſuræ, & minorũ Ordinum qualiter præcogniti eſſe debeant, & n. ſeq.*
17 *Epiſcopus poteſt ordinare eum, qui momento temporis declaratione ſua acquiſivit domicilium in Diœceſi.*
18 *Abbas poteſt abſolvere Novitium ab excommunicatione Canonis,* ſi quis ſuadente, *niſi Clericum percuſſerit ante ingreſſum Religionis.*
19 *Novitius an, & quo reſpectu Religioſus ſit iudicandus & num. 21.*
20 *Actus perfectè geſti à Novitio non reſolvuntur per egreſſum è Religione.*

1 CVm inter. Valet ſententia contra jus litigatoris lata ſi
ab ea infra decem dies non fuerit appellatum, Joan.
Andr. Bald. Bellam. Butr. Cardin. Anch. Joan. de Anan. Gui-
2 dopap. & Alex. de Nevo vel aliter ſecundùm Abb. Per ſen-
tentiam a qua non fuit appellatum, poteſt Eccleſia ſubjici
Prælato inferiori Epiſcopo, ſeu ad aliam Eccleſiam pertine-
re. Hoc dicit.
3 In textu ibi, *Tonſuratione*. Nota Abbatem in Eccleſiis
ſibi pleno jure ſubjectis poſſe primam clericalem conferre
tonſuram, prout hunc text. ad hoc ponderat Hoſt. *in Summa
de tempor. ordinat. §. & a quo n. 5.* & ſic tonſurare poteſt non
tamen Monachos ſui Monaſterii, dummodo ſit Presbyter,
& Benedictus, *c. Quoniam 69. diſtinct. & c. Cum contingat,
ſupra de ætate & qualitate.* Sed etiam ſæculares, in quos ha-
bet ordinariam, & quaſi Epiſcopalem juriſdictionem: Ta-
les enim dicuntur Eccleſiæ ſibi ſubjectæ pleno jure, de qui-
4 bus loquitur iſta litera, id eſt cùm Epiſcopus nullum jus Epi-
ſcopale ibi exercet, ſed tota juriſdictio ad Abbatem pertinet,
ut notat Abb. *in c. In Laterꝛanenſi, n. 4. de præben. & in cap.
Auditis in 4. notab.* & ibi etiam Felinus *n. 4. de præſcription.*
gloſſ. *in c. Quoniam in verb. Vtroque iure,* ubi etiam Ho-
ſtienſis *ante num. 1. in eodem verb. de privileg. & eſt expreſ-
5 ſum in c. Abbates eod. tit. lib. 6.* ibi, nec eis (ſcilicet Abbati-
bus) *licitum ſit aliis quàm Monaſteriorum ſuorum Conver-
ſis, & qui ad illa convolaverint, & in quos Eccleſiaſticam,
& quaſi Epiſcopalem iuriſdictionem obtinent, primam Cleri-
6 calem conferre Tonſuram.* Licèt hodie hæc facultas reſtricta
ſit à Concilio Tridentino ad ſubditos regulares dumtaxat,
ut *in c. 10. ſeſſ. 23.* de quo dic ut ſcripſi *in c. Nonnulli n. 24. &
ſeqq. de reſcr.* & latiùs *in d. c. Cum contingat, à num. 1. & in c.
Statuimus de ſupplen. neglig. Prælat.*
7 Sed numquid Abbas poſſit novitio ſui Monaſterii pri-
mam Tonſuram conferre.

Contigit hic caſus in quodam Antonio, qui ingreſſus Religionem Ordinis ſancti Benedicti in Monaſterio, quòd per Abbatem Benedictum regebatur, habitum ſuſcepit, atque intra annum probationis ab eo ad primam Tonſuram promotus, anno deinde probationis non expleto, atque ita profeſſione non emiſſa, ad ſæculum reverſus eſt.

Quæſitum eſt an dictus Abbas intra annum probationis potuerit ei primam tonſuram conferre, adeò ut ordinatus non ſit ſuſpenſus?

Hæc quæſtio nullam habet dubitationem quoad impreſſionem characteris: nam etiamſi Abbas Benedictus contuliſſet primam tonſuram ſæculari, qui habitum Religionis non aſſumpſiſſet, quamvis id facere non debuiſſet, tamen contuliſſet Ordinem, & characterem impreſſiſſet, licèt ordinatus careret executione, ut notat Archid. *in c. Quoniam, 69. diſt.* Lap. *alleg.* 138. *n.* 5. & aliàs cenſuit Sac. Congregatio Concilii. Quod tamen intelligendum eſt de Abbate ſolemniter Benedicto juxta textum *in d. cap. Quoniam, & in cap. Cum contingat, de ætat. & qual.* & declarat ibid. Lap. & ſcripſi pleniùs *in d. c. Nonnulli, n. 24. & ſeq. de reſcr.*

Sed dubium eò reſpicit, an ſic ordinatus rectè ordinatus fuerit, adeo ut in ſuſpenſionem non inciderit.

Hoc dubium ſi Summiſtis ſit deferendum, negativè decidendum fuerit; ita enim ſenſerunt Raym. Goffred. *& ſumm. confeſſ.* quos refert, & ſequitur Silveſt. *in verb. Religio, 5. n. 10.* Angel. *in verb. Novitius n. 19.* Tabien. *in eod. verb. n. 14.*

Hi omnes nullam aliam rationem adducentes, nituntur textu *c. Monaſterium, 19. quæſt. 3.* ubi habetur ad converſionem ſuſceptos ante biennium non eſſe tonſurandos, quod biennii tempus ad annum poſteà fuit coarctatum, ut notat Vet vec. relatus per Silveſt. *ubi ſupra.* Ratio hujus opinionis Summiſtarum colligitur *ex d. cap. Monaſterium,* quia ante hujus temporis lapſum vita, moreſque novitii non ſatis poſſunt eſſe perſpecti.

Verùm neque tanta eſt Summiſtarum authoritas, neque textus, ac ratio, quibus moventur uſque adeò hanc ſententiam comprobant, ut contraria non videatur potiùs ſequenda, quæ graviſſimos authores Canoniſtas habet, & gravioribus eſt rationibus munita.

Quod enim novitius poſſit à ſuo Abbate ſuſcipere primam tonſuram, ac minores Ordines apertè ſcripſerunt gloſſ. *in c. Abbates, in verb. Convolaverint, de privil. lib. 6.* dum exponit verb. Convolaverint, id eſt ut convertantur, & fiant Monachi. Idem ibi clarè tradit Jo. Andr. tametſi conſulat, ut Abbas abſtineat à tali ordinatione intra annum, quia poſſet poſtea exire, & ita fraus fieret ſuo Diœceſano. Jo. Andr. ſequuntur ibidem Lapus Abbas ejus diſcipulus, Anchar. Gemin. & Franch. Idem ſentit Archidiaconus *in c. Nullus de tempor. ordinat. lib. 6. in verb. Infanti,* ibi: *Et tunc poſſet etiam Abbas conferre Clericalem Tonſuram infanti ingreſſo Religionem.*

Hæc opinio probatur primò per text. *in d. c. Abbas in verb.
Convolaverint,* juncta expoſitione gloſſæ ibi probata à Do-
ctoribus: deinde per text. *in c. fin. de tempor. ordin. lib. 6.* dum
ibi diſponitur, infanti poſſe conferri Clericalem tonſuram,
ſi ingrediatur Religionem, quia Ordinarius ad effectum or-
dinationis dicitur ratione originis, beneficii, vel domicilii, *c.
Cum nullus ubi omnes, eod. tit. & lib.* At Novitius contrahit 8
domicilium in loco, in quo agit annum probationis, ex no-
tatis per Doctores *in d. c. Cum nullus, §. fin.* quo textu cùm de-
cernatur, ut Religioſi in non exemptis Monaſteriis manen-
tes poſſint ordinari à Diœceſano loci Monaſterii quamvis
aliunde originem ducant, Doctores hoc jus ordinandi tri-
buentes domicilio, inferunt idem procedere in Novitio, ut
& ipſe a Diœceſano loci, in quo eſt in probatione poſitus,
debeat ordinari: quod ibi notat Lapus, Petr. de Anchar. &
Franch. Quorum opinio caſui noſtro optimè congruit:
nam ſicut ibi contrahitur domicilium reſpectu Epiſcopi,
quia Prioratus, in quo novitius morabatur, non erat exem-
ptus, ſed ſubjectus Diœceſano; ita in caſu noſtro, in quo agi-
mus de novitio manente in Monaſterio exempto, cui præeſt
Abbas habens ordinandi facultatem, is contrahit domici-
lium quoad Abbatem; & ita illius ratione illi ſubditus effi-
citur ad effectum ordinationis: & quod Novitius videatur
voluiſſe mutare domicilium, tradit etiam poſt Goffred. Hoſt.
Arch. & Guil. de Monte Laudun. Henric. Boich. *in c. De his,
in 2. col. in fin. de ſepultur.* Quod etiam probant omnes, qui 9
exiſtimant Canonicam portionem Novitii ante profeſſio-
nem decedentis non deberi Priori Eccleſiæ, cujus erat ante
ingreſſum Parochianus, quia ſcilicet eſſe deſiit per talem
ingreſſum, Joan. Andr. Barbatia, & alii congeſti per Tira-
quell. *de retract. lignag. §. 1. gloſ. 8. num. 23.* & quamvis no-
vitius exire poſſit, tamen ſatis eſt, ut poſſit etiam in Mona-
ſterio manere, & quidem perpetuò ad effectum ordinationis
ju-

judicetur, ut notat Lap. Anchar. & Franch. *in d. cap. Cum nullus, §. fin. in fin.*

10 Tertiò potestas rectè ordinandi pendet à jurisdictione, ut habetur *in d. cap. Cum nullus, & in c. 1. & per tot. 9. quæst. 2. &*
11 *in c. 3. de Paroch.* Novitius autem etiam durante anno probationis quamvis non sit Religiosus cum effectu, negari tamen non potest quin interim sit sub jurisdictione Ecclesiastica, adeò ut perpetuò sit conveniendus coram Judice Ecclesiastico Hostiens. Arch. & Jo. Andr. *in c. Religioso, §. fin. de sent. excomm. lib. 6.* quo textu ait Archid. corrigi sententiam Innocentii, qui negabat personam hujusmodi esse Religio-
12 sam *in c. Statuimus de regul.* Hinc, & rectè annotavit Lapus, quem Gemin. & Franc. sequuntur *in d. c. Abbates*, & si Joan. Andr. postquam expressit novitium posse ordinari ab Abbate, subjiciat eum facere contra *c. Religioso*, tamen revera *d. c. Facit pro*: nam quamvis eo textu dicatur non esse Religiosus cum effectu, idque videatur adversari sententiæ nostræ; tamen revera potiùs faciet dum disponit, ut si quis in eum manus violentas injiciat, incidat in excommunicationem latæ sententiæ.

Huic opinioni adstipulatur etiam *cons.* Feder. de Sen. 32. *incipien. Quæstio talis est*, Quidam de populo, ubi respondit eum, qui cùm esset de populo interdicto, ingressus erat Religionem, posse in anno probationis ordinari ab Episcopo, quamvis in statu laicali non posset absque absolutione à sententia interdicti: & sic Federic. sentit ad effectum ordinationis novitium censeri uti Religiosum, & judicari talem, qualem præsens tempus demonstrat, tametsi posteà consultius esse censeat à tali ordinatione abstinere, quàm tamen de jure licitam putat.

Hinc patet posteriorem hanc sententiam graviores habere authores, nam Canonistas *in d. cap. Abbates*, atque eos, *qui in cap. Cum nullus*, sentiunt novitium esse ordinandum à Diœcesano loci Monasterii: nam & hi ut supra ponderati pro hac sententia numerati possunt, patet etiam firmiores habere rationes.

13 Nec obstat text. *in d. c. Monasterium, 19. q. 3.* quid illud verbum, *Tonsurari*, incautè acceptum est à Summistis pro prima Tonsura, cùm tamen ibi significet Tonsuram Monachalem, ex qua professio inducebatur, ut ibi notavit Turrecrem. & videre est ex his, quæ tradunt Doctores *in c. Non so-*
14 *lum de regul. l. 6.* dum caventes Novitio, monent illi esse periculosum facere sibi magnam Tonsuram, quia ex illa inducitur tacita professio, quod in specie tradit ibi Franch. *in 2. col. vers. Quarto quando*, & hanc interpretationem validè comprobat text. *in c. 2. de regul.* ubi cùm disponitur, ut quis Tonsurari non debeat ante ætatem legitimam, Doctores ita accipiunt, ut non debeat Tonderi, ut fiat Monachus per professionem, ut notat ibi Abb. *n. 2. in fin.* quod etiam indicat *d. cap. Monasterium*, dum subdit, ne quis eorum non sit contentus,
15 eo quod noluit, aut ratum non habeat quod elegit. Quæ ratio congruit professioni inducendæ per Tonsuram Monachalem, non autem susceptioni primæ Tonsuræ, quia nec per illius, nec per minorum Ordinum susceptionem inducitur in Religione tacita professio, ut per DD. *in d. c. Abbates*, quæ tamen inducitur per Tonsuram Monachalem DD. *in d. c. Non solum, & in d. c. 2.*

16 Non obstat, quod Abbas nosse eo tempore non potuerit mores novitii: nam respondetur, quamvis non satis eos noverit ad effectum professionis, ad quam major, & diuturnior probatio requiritur ob mutuam, & indissolubilem obligationem ex parte Religionis, & novitii insurgentem *juxta c. Ad Apostolicam, de Regularibus*, potuit tamen sufficienter nosse ad effectum conferendi primam Tonsuram, cùm indole illius non cognita non sit verisimile, ut illum admiserit ad Religionem *cap. Priscis 55. distinct.* Ac præterea dummodo Abbas in eum jurisdictionem habeat, quamvis undequaque sibi non sit notus, cum potest ordinare, cùm notitia non sit necessaria ex commoratione, sed aliunde

desumi possit. Quod satis liquet ex eo, quod Episcopus po- 17
test ordinare eum, qui declaratione sua momento temporis acquirit domicilium in Diœcesi, Franch. *in d. c. Cum nullus*, ubi etiam alii super glos. *in ver. Domicilium, de tempor. ordin. lib. 6.*

Item ex eo, quod Episcopus potest statim ordinare eum, cui beneficium contulerit, ut ibidem per DD. & tamen utroque casu ordinandus incognitus esse potest ordinatori: sic etiam Episcopus ordinat eum, cujus pater in diœcesi originem habet, quamvis ipse alibi natus sit, ut tradunt ibi DD. & hìc tamen incognitus esse potest. Innumera alia exempla colligi possunt, quibus abundè liqueat ordinantem, dum in ordinatum habeat jurisdictionem, non excludi à facultate illum ordinandi ob notitiæ defectum, dum tamen illam debitis modis assumat; licèt congruentiùs fortassis esset, si talem ordinationem ad Episcopum, in cujus diœcesi ordinandus vixit, & notior est, rejiceret, sicut Episcopo loci beneficii, & huic nostro Abbati prudenter consuluerunt DD.

Minus obstat, quòd si quis injiciat manus violentas in 18
Clericum, & deinde Religionem ingrediatur, non possit absolvi ab Abbate, quasi ei non subjectus durante anno probationis. Innoc. *in c. Cum illorum, de sentent. excomm.* Joan. Andr. Lap. Anchar. & alii cumulati à Tiraquell. *d. loco n. 31.* Nam præterquamquod huic opinioni contradicunt nedum Archid. *in d. cap. Religioso*, quem solùm ab ea dissentire falsò ait Tiraquell. sed etiam Raym. & Host. *ibid.* ab Archid. *citati*, quatenus tamen eadem opinio vera esset, intelligeretur cùm quis incidisset in Canonem ante ingressum; quod si incidisset durãte anno probationis, ab Abbate posse absolvi. Ita conciliando Innoc. *qui in cap. Monachi, de sent. excomm.* scribit contrarium ejus, quod tradiderat *in d. cap. Cum illorum*, docuit Joan. Andr. ibid. Franch. *in d. cap. Religioso*, dicens ita ibi sentire DD. ex quo sequitur ut Abbas habeat jurisdictionem absolvendi, dum tamen in Canonem non inciderit ante ingressum.

Tandem non adversatur huic opinioni, quòd hìc novi- 19
tius vel sit Religiosus sub conditione, adeò ut ante conditionis implementum Religiosus non sit, vel saltem sit purè Religiosus sub conditione resolutiva, adeò ut eo posteà ad sæculum remeante, & sic non impleta conditione, numquam videatur fuisse Religiosus: quod traditum est ab Anchar. *in cons. 69. n. 8. & 9.* Nam utcumque se res habeat, tam quoad veritatem hujusmodi opinionis, quàm aliarum multarum traditionum, quæ habentur in hac materia apud Tiraquell. *ubi supra*, & DD. *in c. Beneficium, de Regul. lib. 6. & d. cap. De his, de Sepultur.* & Feder. de Sen. *d. cons. 32.* An scilicet ex quo novitius est in statu dubio, de eo sit judicandum ac si sit Religiosus, vel Sæcularis: certè quantum ad nostram quæstionem pertinet, omissis aliis effectibus, satis est ut subsit jurisdictioni Abbatis, & in ejus Monasterio domi-
cilium contraxerit, cùm ex horum altero proveniat jus 20
illum interim ordinandi, & quamvis hìc status posteà resolvatur per egressum novitii, non tamen resolvuntur actus perfecti medio tempore gesti, ut patet ex plenè notat. per Tiraquell. *de retract. convent. §. 2. glos. un. n. 74.*

Nec cùm ita se habeant, apertè sequitur ut hoc jus duret 21
etiam post Concilium: cùm decretum *cap. 10. sess. 23.* adimens Abbatibus jus ordinandi alios, quàm Regulares sibi subditos, Novitium non excludat, de quo tamquam de Regulari ad hunc effectum judicatur, ut sentit Feder. *d. cons. 32. in fin.* Præsertim cùm Novitius etiam absolutè Regularis, & Religiosus dici possit saltem largo modo, Jo. Andr. Franc. & alii *in d. c. Beneficium*, ex communi Navar. *cons. 5. & 6. de foro competen.* Rebuff. *in prax. de dispensat. cum Regularibus facta num. 23.* & sufficit ut sint tales largo modo, ut non excludantur à Concilio, & minusquam fieri possit corrigatur jus antiquum, *cap. Cum expediat, de elect. lib. 6.* cum concordantibus.

DE APPELLATIONIBUS.

Alexander III. Abbati ſancti Petri.

CAPUT III.

AD noſtram: & infrà. Quia verò remedium appellationis non ideò eſt inventum, ut alicui à Religionis & ordinis obſervantia exorbitanti, debeat in ſua nequitia patrocinium exhibere: Mandamus, quatenus ſi quando quilibet ſubditorum tuorum, ad remedium appellationis convolaverit, non ideò minus eum juxta tenorem mandati, quod in prædicta regula continetur, & inſtitutionem ordinis corrigas, & caſtiges.

S V M M A R I V M.

1 *Regularibus à correctione Prælatorum ſuorum appellare non licet.*
2 *Appellationis remedium ad quid inſtitutum, & n.4.*
3 *Prælatus Regularis corrigens ſubditorum exceſſus recuſari non poteſt.*
4 *Appellatio à correctione legitima non admittitur.*
5 *Appellatio in his, quæ ad viſitationem, & morum correctionem ſpectant admittitur ad effectum devolutivum tantum, non ſuſpenſivum, & n.ſeqq.*
6 *Appellare non licet in cauſis viſitationis, & correctionis ante diffinitivam ſententiam à quocumque gravamine.*
7 *Niſi à diffinitiva appellari non poſſit, aut gravamen ſit irreparabile.*
8 *Appellari poteſt poſt diffinitivam in cauſis viſitationis, & correctionis, ſed appellatio non ſuſpendit executionem.*
9 *Concilium Tridentinum à decretis viſitationis, & correctionis ſuſtulit appellationem ſuſpenſivam, non devolutivam.*
10 *Metropolitanus poteſt cognoſcere de exceſſu, ſi Epiſcopus carceret ſubditos in materia correctionis, dummodo non impediat executionem.*
11 *Appellari poteſt ad utrumque effectum, ſi Prælatus excedat modum in corrigendo, & procedat tela iudiciaria, & n.ſeq. uſque in finem.*
12 *Monachus, ſicut & Clericus appellare poteſt à correctione ſi fiat in forma iudicij.*
13 *Correctio fit ad pœnitentiam.*
14 *Blaſphemia, ſeu adulterij punitio non comprehenditur correctionis morum appellatione, quando Epiſcopus iudicialiter proceſſit.*
15 *Corrigere quid ſit.*

AD *noſtram*. A correctione non appellatur, niſi modus excedatur. Hoc dicit. Dividitur in duas partes. Primò ponit cauſam mandati. Secundò ipſum mandatum ibi, *mandamus*.

1 Nota ex textu à correctione Prælati Regularis non dari appellationem. Et pondera rationem in litera expreſſam,
2 quia remedium appellationis non ideò eſt inventum, ut alicui à Religionis, & Ordinis obſervantia exorbitanti, id eſt quaſi per cæcitatem mentis devianti ſecundùm Hoſt. *n.5.* debeat in ſua nequitia patrocinium exhibere, concordat *c. Reprehenſibilis*, ibi: *Ne Religioſi cùm pro aliquo exceſſu fuerint corrigendi, contra Regularem Prælati ſui, & Capituli*
3 *diſciplinam appellare præſumant*. Et ob eamdem rationem non admittitur recuſatio, *c. Cùm ſpeciali*, ubi id notant Innoc. Hoſt. Joan. Andr. & alii *infra eod.* gloſſa *fin. hic*, & Guidopap. *n.2. verſ. Quæ de cauſa*.

4 Cæterùm etſi hæc Conſtitutio loquatur in Regularibus, tamen inſpecta mente, vendicat ſibi locum etiam in aliis ſubditis, prout illam Doctores communiter intelligunt, præſertim Innocen. *poſt princ. Et quod dicimus*, inquit, *in corrigendis exceſſibus Regularium, idem intelligemus etiam de exceſſibus aliorum ſubditorum*, & Hoſt. *num. 3. in verſ. A Religionis*, Bald. *n.2.* Abb. *n.7.* & 8. Alex. de Nævo *n.13* & 14. Et proptereà in prædicta decretali *Reprehenſibilis*, dicitur hoc præcipuè in Religioſis eſſe obſervandum: quia ſcilicet in eis viget peculiaris ratio propter obedientiam, & Regularia inſtituta. Sed tamen ſuperiùs ponitur generalis prohibitio, *Nec ſubiecti contra diſciplinam Eccleſiaſticam in vocem appellationis erumpant*. Concordat *cap. Licèt, & c. Irrefragabili in princ. ſupra de Offic. Ordin. & c. Pervenit, il 1. infra eod.* remedium namque appellationis non ad defenſionem iniquitatis, ſed ad præſidium innocentiæ eſt inſtitutum, ut legitur *in d.c. Cum ſpeciali, §. Porro*, & unaquaque re utendum eſt ad eum uſum, in quem fuit inſtituta, *c. Is autem 22. quæſt. 2. c. Licet, il 2. 45. diſt.* cum aliis allegatis per gloſſam primam, & Hoſt. *in princ.* Prætereà appellatio inducta eſt, ut ſententiæ in melius reformentur, licèt aliquando in deterius fiat per judicem ad quem, ut dicit tex. *in l. 1. in princ. ff. de appell.* & ideò cùm per appellationem debeant ſententiæ in melius reformari, & iniquitas primi judicis corrigi, non debet ejus contrarium operari, *arg. l. Legata inutiliter, ff. de adimen. legat. in l. Cum tale, §. Falſam legati, ff. de condit. & demonſtr.* & obſervat hic Guidopap. *n.2.* Unde hanc Regulam videlicet à correctione legitima non appellari generaliter ponunt hic gloſſa *fin.* & Hoſt. *ubi ſupra*, Joan. Andr. Butr. Cardin. Bald. Abb. & alii omnes *in principio*.

Declaratur hæc Regula, ut procedat quoad effectum ſu- 5
ſpenſivum tantùm, ut ſatis innuunt verba *d.c. Irrefragabili de off. Ordin.* ibi, *Executionem ipſorum nulla conſuetudo, vel appellatio valeat impedire*, & apertiùs hodie ſancitum eſt à Tridentina Synodo *in c. 1. verſ. Nec appellatio, ſeſſ. 22.* & fuſiùs *in cap. 10. ſeſſ. 24.* ubi, [ut Epiſcopi aptiùs quem regunt populum, poſſint in officio, atque obedientia continere, ſtatuitur, ut omnibus iis, quæ ad viſitationem, ac morum correctionem ſubditorum ſuorum ſpectant, jus habeant etiam tamquam Sedis Apoſtolicæ delegati ea ordinandi, & exequendi, quæ illis pro ſubditorum emendatione, & Diœceſis ſuæ utilitate neceſſaria videbuntur. Nec in his, ubi de viſitatione, & morum correctione agitur exemptio, aut ulla inhibitio, appellatio ſeu querela etiam ad Sedem Apoſtolicam interpoſita, executionem quoquomodo impediat, aut ſuſpendat.]

Sed ad effectum devolutivum benè admittitur appella- 6
tio etiam à correctione, ut patet ex alio ejuſdem Concilii decreto, nempe *ex c. 1. ſeſſ. 13.* ubi ſtatuitur, ut in cauſis viſitationis, & correctionis ab Epiſcopo, ſeu illius Vicario ante diffinitivam ſententiam ab interlocutoria, vel alio
quocumque gravamine non appelletur. Nec Epiſcopus ſeu 7
Vicarius appellationi hujuſmodi tamquam frivolæ deferre teneatur, niſi gravamen hujuſmodi per diffinitivam ſententiam reparari, vel ab ipſa diffinitiva appellari non poſſit. Quibus verbis apertè admittitur in cauſis correctionis licere appellare poſt diffinitivam ſententiam, vel anteà ſi grava-
men ſit irreparabile. Hoc autem intelligi debet quoad effe- 8
ctum devolutivum, non autem ſuſpenſivum, & ita Sacra Congregatio Concilii hoc decretum intellexit, & conciliavit cum prææallegatis decretis *c. 1. ſeſſ. 22. c. 10. ſeſſ. 24.* Nam conſulta an in cauſis viſitationis, & correctionis appellari poſſit poſt diffinitivam: reſpondit poſſe: ita tamen, ut appellatio non ſuſpendat executionem, ut ſancitum eſt *c. 10.*
ſeſſ. 24. & c. 1. ſeſſ. 22. Item conſulta an decretum *c. 10. ſeſſ. 24.* 9
ſuſtulerit appellationem devolutivam: cenſuit non ſuſtuliſſe devolutivam, ſed ſuſpenſivam tantùm; Et quamvis Epiſcopus id faciat tamquam Sedis Apoſtolicæ delegatus, prout habetur *in d.c. 10.* tamen cùm juriſdictio jure ſuo ordinario ei etiam ante Concilium competeret; non impedire appellationis devolutivam ad Metropolitanum.

Et iterùm ſuborta dubitatione an in materia correctio- 10
nis, ubi Epiſcopus etiam ſine proceſſu, & ſine ſcriptis carce-

rat

rat subditos, & tenet diu carceratos, possit Metropolitanus cognoscere de excessu in corrigendo, si carcerati appellaverint ad eum: censuit posse dummodo interim non impediat, aut suspendat executionem eorum quæ ab Ordinario decreta fuerint.

11 Cæterùm si Prælatus Regularis excederet modum in corrigendo, tunc liceret subdito appellare ad utrumque effectum; & ita procedit text. *in c. De priore, infra eod. in c. Super quæstionem, §. nos autem, supr. de off. deleg.* sicut appellatur ab executore, cùm modum excedit, *c. Quod ad consultationem in fine, supra de re iudic.* à quo aliàs appellari non potest, *cap. novit. infra eod. c. Ei qui, §. sunt quorum vers. Ab executore 2. qu. 6.* & notat hìc glossa *fin.* Innoc. *in princ.* ubi dicit hodie non esse differentiam inter Regulares, & alios, & inter correctionem, & alium processum, cùm semper liceat appellare si excedat, seu gravet *per c. Licèt, de off. ordin. & c. Inquisitionis, de accusat.* sequitur Host. *n. 3. in vers. A Religionis, & n. 6. in vers. Corrigas*, & Bald. *n. 2.* Unde infertur, ut si Prælatus in causa visitationis, seu correctionis procedat servata tela judiciaria, liceat appellare etiam ad effectum suspensivum, ut colligitur *ex c. Irrefragabili, in princ.* ibi, *nisi formam in talibus excesserint observandam, de off. Ordin.* & tenent hìc Tan-
12 cred. & Vincen. & post eos Jo. Andr. *n. 6. in glos. ult.* ibi, *judicii*, ubi dicit posse Monachum, sicut & Clericum appellare, si
13 correctio fiat in forma judicii, & est mens gloss. *ult. hic*, & Host. *n. 8.* dum dicunt idcircò à correctione non posse appellari, quia fit ad pœnitentiam, & extra formam judicii; innuentes per hoc secus dicendum esse, si procedatur servato ordine judicario.

14 Et hanc sententiam alias probavit S. Congregatio Concilii. Consuluit enim Auditor Cameræ, an cum Episcopi servata tela judiciaria ferunt sententiam diffinitivam contra delinquentes, habeant locum decreta Concilii de visitatione loquentia, & præcipuè *c. 10. sess. 24.* adeò ut appellatio ad effectum suspensivum nullatenus debeat admitti etiamsi sententia lata fuerit ad puniendum delictum blasphemiæ, vel adulterii, Sac. Congregatio censuit appellatione correctionis morum non comprehendi blasphemiæ, & adulterii correctionem, seu punitionem, quando Episcopus judicialiter processit, cognovit, & pronunciavit. Ita
omnes excepto Cardinali Carafa, quia correctio ultra 15
quod videtur respicere tantùm ea, quæ concernunt regulam, & institutum Ordinis, *cap. Ad nostram, de appell.* ubi Abb. Videtur etiam sentire Concilium *cap. 1. sess. 22.* ubi exprimendo, quibuscumque criminibus Ecclesiasticis, tamen requirit etiam aliud, ut fiat extra formam judicii, & ad pœnitentiam, glossa etiam *d. c. Ad nostram*, Anchar. Butr. Imola, Gemin. & Abb. *in c. Si quis contra Clericum, in repet. n. 50. & c. Cum contingat n. 39. de foro compet.* ubi constituit differentiam an Episcopus processerit correctionaliter, vel judicialiter, & corrigere est id quod aliquando tenuit transmutare, Cardinal. in Clem. *si Romanus, in princ. de præben.* Archiepiscopus Florentinus *in Summa 2. par. de correctione.* Et condonare blasphemum, vel adulterum est punire delictum, non corrigere mores. Et quamvis *d. c. 10. utatur ver. puniendi*, & sic extra pœnitentiam, & utatur etiam verb. *iudicata*, & sic etiam in forma judicii: tamen quia loquitur de visitatione, & correctione, ad visitationem, & correctionem debent referri. Ideòque si Episcopus in dictis duobus criminibus judicialiter processit, admittendam esse appellationem etiam ad effectum suspensivuum; tamen Cardinalis Moronus dixit agendum cum Sanctissimo.

Sanctitas sua Congregationis sententiam approbavit, ut si Episcopus judicialiter processit ad diffinitivam nõ comprehendatur hic casus appellatione correctionis morum, & detur appellatio etiam suspensiva nedum in prædictis duobus casibus blasphemiæ, & adulterii, sed etiam in omnibus aliis similibus ubicumque Episcopus judicialiter processit.

DE APPELLATIONIBUS.

Alexander III.

CAPUT XII.

ii SUper eo: & infrà. Sacri Canones, ante & post litis contestationem, & in prolatione sententiæ & post, singulis facultatem tribuunt appellandi: leges autem sæculares appellationem (nisi in casibus) ante sententiam non admittunt. In causis quoque Ecclesiasticis, ubi appellationis remedium tollitur, sicut appellationi, ita recusationi, non est aliquatenus deferendum. Si autem infra certum tempus lis decidenda committitur, ex tunc terminus incipit currere, cùm judices contigerit literas recepisse.

SUMMARIUM.

1 *APpellari potest secundum Canones tam ante, quàm post litis contestationem, in actu prolationis sententiæ, & post; secundum leges vero post sententiam dumtaxat, & n. 16. & seq.*
2 *Et ratio differentiæ triplex assignatur.*
3 *Instantia causarum de iure civili perit triennio, sed de iure Canonico causæ instantiam non habent, & cur.*
Et quid post Concilium Tridentinum, n. 29. in fin.
4 *Appellans temerè punitur de iure civili, non autem de iure Canonico.*
5 *Appellari potest secundum Canones etiam extra iudicium, non secundum leges.*
6 *Sententiæ appellatione venit diffinitiva.*
7 *Appellatione remota an, & qualiter intelligatur remota recusatio, & n. 14. & seq.*
8 *Recusatio iurisdictionem suspendit, sicut appellatio.*
9 *Terminus iudici assignatus in rescripto ad causam diffiniendam currit à tempore præsentationis litterarum, & non ante.*
10 *Quod procedit quoad exercitium iurisdictionis, non autem quoad vires rescripti.*
11 *Item procedit si tempus fuerit limitatum per numerum dierum, hebdomadarum, mensium, vel annorum. Secus si ad certum diem.*
12 *Et facta assignatione per numerum mensium, quot dies sint computandi.*
13 *Et an dies assignationis computetur in termino, remissivè.*
14 *Executor potest recusari, & tamen ab eo appellari non potest, nisi excedat fines mandati.*
15 *Clausula*, appellatione remota, *quid operetur.*
16 *Appellari potest post sententiam diffinitivam, etiam nulla causa expressa, & sufficit dicere*, Appello.
17 *Quod procedit etiam in causis electionum, licèt in his tutius sit causam exprimere.*
18 *Item procedit etiam in appellatione, quæ fit à iudice extra iudicium.*
Et quid in appellatione extraiudiciali, quæ fit à parte contra partem, remissivè, n. 20.
19 *Appellatio à diffinitiva cum expressione causæ manifestè frivolæ non tenet.*
21 *Appellari non potest à diffinitiva nisi gravet.*
22 *Sufficit tamen qualecumque gravamen etiam modicum.*
23 *In appellationibus recipiendis à diffinitiva, & inhibitionibus decernendis servari debet forma c. Romana, de appell. lib. 6. et Decretum S. Congregationis Episcoporũ.*
24 *Appellatio admittitur secundum Canones ab interlocutoria, vel gravamine aliquo, dummodo concurrant decem, quæ hic exprimuntur.*
25 *Appellatio sub conditione quatenus proposita petitio non admittatur, non valet.*

Appel-

26 *Appellari potest ab interlocutoria de iure civili quando non expectantur alia sententia diffinitiva.*
Item à gravamine, quod per diffinitivam, vel per appellationem à diffinitiva reparari non potest, n. 28.
27 *A sententia, qua quis pronunciat se iudicem incompetentem appellari potest etiam secundum leges.*
29 *Appellatio ab interlocutoria vel alio gravamine ante diffinitivam in quibus casibus admittatur ex Conc. Trid. & n. seqq. usque 51.*
30 *Appellari potest post sententiam diffinitivam etiam in causis visitationis, & correctionis, sed ad effectum devolutivum tantum, non suspensivum, nisi gravamen sit irreparabile.*
31 *Sententia diffinitiva.*
32 *Et quæ sententia quasi diffinitiva, & n. 34.*
33 *Sententia lata super possessorio dicitur quasi diffinitiva.*
35 *Appellatio à diffinitiva in multis casibus non admittitur.*
36 *Metropolitanus non potest cognoscere de gravamine ante diffinitivam, nec simpliciter mandare ut sibi transmittatur copia processus expensis appellantis.*
37 *Appellari potest à gravamine etiam irreparabili quando iudex extraiudicialiter procedendo gravat partes.*
38 *Sententia interlocutoria quæ dicatur.*
39 *Tortura infert gravamen irreparabile, & ideò ab illius comminatione datur appellatio.*
40 *Carcer infert onus, & gravamen continuum, & nunquam transit tempus appellandi à gravamine carcerationis.*
41 *Carcer regulariter institutus est ad custodiam, & locus sanctus est.*
42 *Carceratus etiam custodia causa dicitur luere pœnam in corpore.*
43 *Carcer infamiam irrogat, & damnum irreparabile, & num. seq.*
44 *Appellationi ab indebita carceratione Ordinarius tenetur deferre, & processum transmittere ad Metropolitanum, reo tamen interim manente in carceribus.*
45 *Iudex appellationis iustificato gravamine ante diffinitivam an debeat principalem causam remittere ad Ordinarium.*
46 *Censura Ecclesiastica trahit secum executionem, & ab ipsa appellatur ad effectum devolutivum tantum, non suspensivum.*
47 *Sed à comminata censura datur appellatio ad utrumque effectum.*
Sententia excommunicationis est potius interlocutoria, quàm diffinitiva, ibid.
48 *Appellatio in iudicio non admittitur à futuro gravamine, nisi illud sit irreparabile.*
49 *Citatus ad dicendam causam quare non debeat excommunicari, potest appellare.*
50 *Secus si citetur ad dicendam causam quare non debeat declarari excommunicatus.*
51 *Appellari an possit viva voce dum sententia excommunicationis profertur, & n. seq.*
52 *Actus spiritualis est penetrabilior, quàm actus humanus.*

S*Uper eo.* Ipsum se summat, sed per alia verba sic summari potest. Secundùm Canones appellatur etiam ante sententiam. Secundùm leges non, nisi in quibusdam casibus. Hoc dicit primò. Appellatio & recusatio parificantur in hoc, quod sicut in appellatione requiritur causa probabilis, ita & in recusatione. Hoc secundò juxta verum, & communem intellectum. Terminus, judici assignatus ad causam decidendam non incipit currere nisi à tempore præsentationis rescripti. Hoc tertiò dividitur in tres partes prout sunt tria dicta. Secunda ibi, *In causis*, Tertia ibi, *Si autem.*

1 Nota primò, ex prima part. textus insignem differentiam inter jus Canonicum, & jus civile in materia appellationis: nam de jure Canonico appellari potest quatuor tẽporibus. Primò scilicet ante litis contestationem. Secundo post litem contestatam. Tertiò in ipso actu prolationis sententiæ, id est dum sententia legitur, de quo est casus hic qui non reperitur alibi, secundùm Bald. *n. 6.* Quartò post sentẽtiæ promulgationem, concordat, §. *Patet ergo, ver. Tempus vero*, qui habetur post *c. Qui scit, 2. q. 6. & c. Cum sit Romana, sup. eod.* De jure civili autem exceptis quibusdam casibus ante sententiam non appellatur, *ut hic l. Apertissimi, C. de iud. l. fin. C. de sent. interloc. omn. iud. & l. Ante sententiæ tempus, C. Quorum appell. non recip.*

Prima ratio differentiæ est, quia de jure civili per appella- 2
lationem à diffinitiva reparantur omnia gravamina in processu illata. Unde cùm leges civiles inspiciant solùm gravamen, & pars in effectu non remaneat gravata; quia aut obtinebit indefinitiva, & parum remanebit læsa ex interlocutoria; aut succumbet, & per appellationem à diffinitiva gravamina illa remanebunt emendata: ideò nil mirum si secundùm leges talis appellatio non permittatur: quæ ratio colligitur ex textu juncta *glos. 1. in l. 2.* & ibi per Bald. *C. de Episcopali Audient.* At jus Pontificium nõ tantùm respexit gravamen, sed etiam injustitiam, cùm potissimùm invigilet super correctione peccatorum, *ut c. Novit, supr. de iud.* Unde quamvis gravamen sit modicum eò quod reparetur, vel per diffinitivam, vel appellationẽ ab ipsa; tamen per hoc non tollitur quin à judice sit facta injustitia, & sic peccatum. Meritò sacri Canones admittunt appellationem à quocumque gravamine. Et hanc rationem differentiæ assignat Præpos. *hic num. 6.*

Secunda ratio est, quia jus civile magis studet fini instãtiæ litium, quàm jus Canonicũ ex notatis *in c. pen. sup. de iud.* quã rationem differentiæ constituit Bald. *in d. l. 2. & in l. Ante*
sententia, C. Quor. appell. nõ recip. Et hæc est ratio, quare de ju- 3
re Canonico causæ non habeant instantiam, nimirũ propter amplam facultatem appellandi concessam, *ut d. c. pen.* nã cùm tot appellationes à quovis gravamine admittantur instantia si esset conclusa triennio plerumque periret ante diffinitivam. At de jure civili cessat hujusmodi inconveniens propter restrictam facultatem appellandi, & ideo instantia finitur triennio *l. Properandum in fin. princ. C. de iudic.* prout innuunt hic Host. *n. 3. in ver. Leges autem*, & Jo. Andr. *n. 2.* & apertius Abb. *n. 5.* & Præpos. *n. 6. in fin.*

Tertia differentiæ ratio est, quia sacri Canones mitiùs pro- 4
cedunt, quàm leges sæculi: & propterea secundùm Canones indistinctè appellari potest non secundũ leges, ut ait gl. *notab. in l. 1. in ver. ab eo provocare, C. A quib. appell. nõ liceat*, & Abb. *hic n. 3. vers. Item dic.* Quo fit, ut jure civili puniatur temerè appellans, non jure Canonico, *ut l. ab executione, §. fin. C. quor. appell. nõ recip.* & not. glos. præalleg. sed an hoc sit verum vide
per Abb. *in d. c. Ut debitus, inf. eod.* Inde etiam fit ut secundùm 5
Canones liceat appellare etiam extra judicium, quamvis nõ liceat secundũ leges, ut *not. in c. Cum sit Romana, sup. eod.* & in prædicta Decr. *Ut debitus*, & per Host. *hic n. 3. ver. Sed et extr. iudic.* Jo. And. *n. 1.* & Abb. *n. 2. ver. Adde & quintum tempus.*

Secundò nota ibi, in probatione sententiæ, junctis verbis 6
præcedentibus: sentẽtiæ appellatione intelligi de diffinitiva, ad idem *c. Cum olim, & ibi glos. ult. sup. de test.* & hic notant Abb. *n. 6.* Frãc. *in 2. notab.* & Præp. *n. 4. facit Rubrica, C. de sent. & interloc.* omnium judicum ponderando copulam, &, quæ ponitur inter diversa, *l. si duo, C. per quas personas nobis acquiritur*, & notat Bart. *in l. 1. num. 1. ff. de pactis.*

Tertiò nota ex secunda parte textus Appellationem, & 7
recusationem æquiparari; quia sublato appellationis remedio censetur etiam sublatum remedium recusationis, ut hic videtur casus, si verba inspiciantur, & not. Butr. *in 2. not.* & Abb. *n. 6. in §. In causis.* Quòd procedit sive appellatio tollatur per jus comm. *ut c. 3. & c. Cum sit in fin. sup. eod.* sive per speciale rescriptum Principis, *ut c. 1. de rescr. & c. super quæstionũ de off. Deleg.* utroque enim casu & recusatio intelligitur sub-
lata, secundùm Host. *n. 3. in ver. Tollitur.* Jo. Andr. *n. 2. in eod.* 8
ver. & But. *n. 4. ver. Quæro an procedat*, sed an hoc sit verum latiùs dicam infr. in glos. *pen. n. 14.* Æquiparantur etiam in hoc appellatio, & recusatio, quia sicut per appellationem suspenditur jurisdictio, *c. Venientes supr. de iureiur.* ita & per recusationem, ut voluit glos. *not. in c. Quoties Episcopi, in ver. Appellent, 2. q. 6.* quæ dicit, quidquid fit post recusationẽ æquè cassari ac si fieret post appellationem, per text. *in c. Cum sicut, in fin. supr. de eo qui mit. in possessionem*, & sequitur Philipp. Franc. *in 3. not. & in c. Cum speciali, inf. eod.* Adde Bald. *cons. 26. incip. Dum lis, & quæstio, n. 1. & 5. ver. Non repetendo, l. 1.*

Ultimò nota ex tertia parte textus, Terminum assignatũ 9
judici in rescripto ad causam diffiniendã currere à tempore præsentationis literarum, & non antea, ut hic est casus. Ratio est, qui ante receptas literas jurisdictionẽ nõ habet; ac proinde illam exercere nõ potest, *ut c. Pastoral. §. ad fin. sup. de rescr.*
Unde limita primò hunc textũ ut procedat quoad exercitiũ 10
jurisdictionis, in quo attẽditur tempus præsentationis literarũ, ut hic dicitur. Secus verò quoad vires rescripti impetrati, quia inspicitur tẽpus impetrationis, seu datæ, ut per Collect. *hic n. 3.* Super quo remittit ad Archid. *in c. Is qui, de Proc. l. 6.*

Li-

11 Linuta secúdò, ut locũ habeat si tempus hujusmodi diffinitũ
fuerit per numerum dierum, hebdomadarum, mensium, vel
annorum. Secus si fuerit limitatum ad certum diem, puta
intra festum Assumptionis, vel intra tales Calendas: tunc
enim certum est tempus post datam currere, & semper labi,
secundùm Jo. And. hic n.2. in ver. Certum tempus, & Butr. n.5.
12 Sed hìc incidit dubitatio si tempus fuerit diffinitum per
numerum mensium indeterminatè, quo modo sit facien-
da computatio dierum. Dic breviter tot dies fore compu-
tandos, quot habet ille mensis, in quo assignatur ipsa dilatio,
quod si quid lapsum fuerit de illo mense supplebitur in mẽse
sequenti: & ideò si dilatio unius mensis assignetur in mense
Augusti computabuntur dies unus & triginta: si in mense
Septembri, dies triginta: si in mense Febr. dies 28. ut post Gu-
liel. declarat glos. not. in c. Quam sit, in ver. Mensem, de elect. l.
6. dicens hoc probari apertissimè in c. Licet sup. de supplen.
negl. Præl. inducendo illud, ut ibi per glos. & sequuntur Præp.
hic n.28. Bart. plenè in l. Cum Bissextus, n.1. ff. de verb. signif. &
Mar. Soc. cons. 99. Sereniss. Rex, col. 1. vol. 3. Non obstat text. in
l. Ubi lex, ff. de reg. iur. ubi pro duobus mensibus computâtur
dies unus & sexaginta; quoniam, ut inquit Bart. intelligi de-
bet secúdùm distinctionem suam, & de intellectu illius legis
vide Signor. de Homodeis cons. 38. Si quæratur in princ. &
13 Alex. cons. 114. Visa scriptura, n.10. & seq. vers. Et si diceretur
lib.5. An autẽ dies assignationis termini computetur in ter-
mino, vide hìc pro, & contra in glos. ult. per Host. n.6. in ver.
Cum iudices. Jo. And. n.10. Collect. n.3. Bald. n.1. Butr. n.12. &
Præp. n.27. dixi in c. Ad nostram, n.9.21.22. & 23. infr. de reg.
14 In glossa penultima QUÆRO cùm textus dicat sublato
appellationis remedio, sicut non est deferendum appellatio-
ni, ita nec recusationi, an hoc sit verũ simpliciter, & absolu-
tè, ut appellatione remota intelligatur remota & recusatio.
Dicunt Doctores, & præsertim Host. n.3. in ver. Sicut ap-
pellationi. Verba textus esse sanè intelligenda: non enim se-
quitur, Non potest appellari à sententia judicis: ergo judex
non potest recusari: nam ab Auditore, sive ab Executore
appellari non potest nisi excedat fines mandati, & tamẽ po-
test recusari, ut leg. & not. in c. Super quæstionum, §. Verum, supr.
de offic. Delegat. Similiter à judice nõ appellatur, nisi gravet;
ut dicam infra n.21. at benè potest recusari etsi non gravet.
Rursus appellare possum à judice in quem consensi, & nihil-
ominus eum recusare non possum, nisi nova causa superve-
niat, ut c. Insinuante, de offic. Deleg. Sed & notoriè delinquens
prohibetur appellare, qui tamen fortè non prohibetur recu-
15 sare, ut leg. & notatur in c. Cum speciali, §. 1. infr. eod. Quid er-
go sibi volunt verba textus? Dic secundum gloss. pen. & Host.
hanc esse mentem; ut quemadmodũ secundùm Canones nõ
admittitur appellatio sine rationabili causa c. Cũ in Ecclesia,
& c. Ut debitus, infr. eod. ita nec recusatio, ut c. Secundo requi-
ris, §. fin. & c. Cum speciali, §. 1. infr. eod. Quapropter illa verba
respiciunt tantùmodo formalitatem, & modum, quasi dicat
sicut appellatio frivola non admittitur, ita nec frivola recu-
satio: & sicut deferendum est rationabili appellationi, ita &
rationabili recusationi: sed in reliquis hæc non æquiparan-
tur, nec remota appellatione censetur recusatio remota. Et
hìc intellectus Glossæ, & Hostiẽsis placet etiam Jo. Andr. n.9.
in gloss. pen. Butr. n.11. Præpos. n.12. & communiter Docto-
ribus, ut dicit Abbas n.9. Verùm communis intellectus vide-
tur literam corrumpere; quia textus decidit apertè ut ubi
tollitur remedium appellationis, ibi & recusationis, nec ullã
facit mentionem de causa, quare non discesserim ab alio in-
tellectu Abbatis, ut hæc decretalis procedat secundùm anti-
qua tempora quãdo licebat appellare indistinctè; tunc enim
omnis appellatio, nisi esset manifestè frivola deferebat cau-
sam ad superiorem, ut in c. Ad Romanã, 2.q.6. & notatur in c.
Ut debitus, infr. eod. Et ideò tunc remota appellatione sicut
non intelligebatur remota appellatio cum ista causa, ita nec
recusatio. Et hoc sensit etiam Bald. qui in 2. part. sic summat
hanc Decretalem, videlicet, Remota appellatione intelligen-
dum est de frivola, etiam judicis recusatio frivola videtur
esse remota. Sed hodie secus; quia remotio appellationis tol-
lit omnem appellationem, quæ in jure non reperitur speci-
ficè permissa, ut est textus in c. Pastoralis, & ibi omnes notãt
infr. eod. Unde remota appellatione non censebitur remota
recusatio, ita ut non liceat judicem recusare nisi ex causa in
jure expressa; imò enim licebit etiam ex alia simili, ut proba-
tur in c. Postremo, ibi, vel alia iusta causa, infr. eod. Nimis
enim durum esset ut Princeps removẽdo appellationem co-
geret quem litigare coram judice suspecto, arg. c. Cum inter,
supra de except. Hæc igitur sit conclusio, ut per clausulam,
appellatione remota, non intelligatur exclusa recusatio, quod
tenet glos. in l. 1. §. Interdum, in ver. Ab eo provocare, ff. A qui-
bus appell. non lic. & videtur text. in l. fin. C. de sent. & interloc.
omn. iud. contr. glos. ibi, quæ à Doctoribus communiter repro-
batur, teste Præposito hic n.12. Fallit hæc conclusio si in re-
scripto remota sit appellatio respectu causæ; quia tunc sicut
intelligitur remota frivola appellatio, & ita frivola recusatio,
ut declarant Abb. & Præpos. supra cit. An autem hæc proce-
dant de jure civili, vide per Abb. negativè resolventem n.10.
vers. Puto tamen, quod de iure civili. Item super prædictis
vide Ant. de Butr. plenius distinguentem in c. Pastoralis, n.7.
ver. Si est dubium an remota appellatione, infr. eod.
Secundò QUÆRO cùm hìc dicatur secundùm Canones 16
posse appellari tam ante, quàm post sententiam diffinitivam;
secundùm leges verò post sententiam dumtaxat, an utraque
regula sit vera generaliter, & indistinctè.
Et quidem post sententiam diffinitivam manifestum est
utroque jure posse appellari indistinctè, etiam nulla causa
expressa: sufficit enim dicere, Ab iniqua sententia appello aut
etiam simpliciter appello, ut l. Scio, ff. de appell. c. Cordi, §. His
quæ, ubi hoc notant Archid. & Jo. Andr. inf. eod. lib. 6. c. Post
appellationem, §. Si vero post datam, 2.q.6. ubi ponitur forma
appellationis interponendæ à sententia diffinitiva, & hìc no-
tant glos. 1. Host. n.3. in ver. Et post. Butr. n.10. & alii commu-
niter. Henric. Boich. in c. Constitutis, col. 2. vers. Si quæras de
appell. iudic. infr. eodem. Et est ratio secundum eum, quia in
causa appellationis à tali diffinitiva interpositæ appellans po-
test quibuscumque modis sententiam impugnare, ut in d. l.
Scio, in fin. ideòque quando appellatur à diffinitiva, judex te-
netur omninò appellationi deferre, arg. c. Non solum, infr. de
appell. lib. 6. & notat glos. in d. c. Cordi, in ver. Statuit, lib. 6. no-
tat Zenz. in Clem. un. de dolo, & contum. Quòd procedit etiã 17
in causis Electionum, licèt tutiùs sit in talibus causam expri-
mere, ut notat Jo. Monach. in c. Quamvis, il secondo, de elect.
lib. 6. in glos. Dicunt quidam, & Jo. Andr. ibid. In gloss. dicit
Garzias, & Henric. Boich. ubi supra, de quo tamen vide Rot. 18
decis. 2. n. 2. de elect. in novis. Rursus hoc procedit etiam in
appellatione quæ fit à judice extra judiciũ, in qua idem per
omnia quod in judiciali, ut in d. c. Cordi in princ. secundum
Henric. Boich. in d. c. Constitutis, col. 2. vers. Aut Quæris. Ad- 19
verte tamen, quia si appellans à diffinitiva, exprimeret cau-
sam manifestè frivolam, ut si diceret appello, quia digito cœ-
li non tangis, non teneret appellatio, ut sic impossibilis cau-
sæ adjectio vitiet appellationem, sicut regulariter vitiat con-
tractum, ut c. ult. inf. de condit. appos. cum concord. ibi alleg. Nec
refragatur, quod non teneretur causam exprimere, quoniam
talia expressa nocent, non expressa nõ nocent, ut l. Expressa,
ff. de reg. iur. dixi talia, quia si exprimeret causam non mani-
festè frivolam, tunc posset aliam prosequi, ut in d. l. Scio, &
notat gloss. in c. Cum causam, infr. eod. Jo. Andr. in d. c. Cordi, §.
His quæ, & Henr. Boich. in d. c. Constitutis, col. 2. vers. Tamen
si appellans, infr. eod. Quid autem juris sit in appellatione ex- 20
trajudiciali, seu potius provocatione, quæ fit à parte contra
partem, & non à judice, an scilicet in tali necesse sit causam
exprimere, vide plenè per Henr. ibid. col. 1. vers. Et tunc aut
quæris. Cæterum in hujusmodi appellatione, quæ à diffinitiva 21
interponitur, licèt non oporteat causam exprimere in specie,
requiritur tamen gravamen; alioquin non licèt appellare,
secundùm Innoc. & Host. hic n.3. in ver. Appellandi, & Butr.
in 1. not. Licèt sufficiat qualecumque gravamen etiam mo- 22
dicum, ut c. prox. supr. eod. & hìc notat Franc. in 1. notab. Præ- 23
tereà in appellationibus recipiendis à diffinitiva, & inhibi-
tionibus decernẽdis servari debet forma c. Romana de appell.
lib. 6. quacumque consuetudine, aut stylo, vel privilegio in
contrarium non obstantibus; alioquin inhibitiones, & pro-
cessus, & inde sequuta quæcumque sunt ipso jure nulla, ut
statuitur à Conc. Trid. sess. 22. c. 7. Item servari debent decre-
tum à S. Congregatione Episcoporum sanctæ memoriæ
Clem. VIII. jussu editum die 16. Octob. 1600. Quod hìc non
transcribo, quia haberi potest à Steph. Quaranta in summa
Bullar. in ver. Archiepiscopi auctoritas, vers. Sciẽdum est deni-
que, pag. 68. At verò ante sententiam diffinitivam secundùm 24
Canones potest quidẽ appellari ab interlocutoria, vel grava-
mine aliquo, ut hìc & in d. c. Cordi, infr. eod. lib. 6. Sed tamen
in hujusmodi appellatione, facta in judicio decem requirun-
tur, quorum si vel unum defuerit nõ valebit appellatio. Pri-
mùm est causa gravaminis illati, vel cõminati, ut c. Cum ces-
sante, infr. eod. Secundùm ut causa hujusmodi sit probabilis,
id

id est talis ut si foret probata deberet legitima reputari, ut in
d.c.Ut debitus,& c.Cum speciali, §.Excessu,infr. eod. & c.Ro-
mana, §.Cum autem,eod.tit.lib.6.Tertium ut sit vera,c.Inter-
posita,infr.eod. Quartum ut sit expressa, c.Cum causam,infr.
25 eod.ut d.c.Ut debitus. Quintum ut appellantis petitio non sit
admissa,ut in d.c.Interposita. Sextum ut propterea,quòd pe-
titio non admittebatur extiterit appellatum, c.Dilecto, §.ult.
infr.eod. quod est contra quosdam Juris imperitos, qui pro-
posita exceptione dicunt,& appellamus si eam nō admittatis:
nam talis appellatio non impedit quin valeat quidquid sit
postea. Septimum,ut appellatio fiat in scriptis. Octavum,
ut petantur Apostoli, quia non petens Apostolos dicitur non
appellasse. Rota decis.50.n.2.& 3.de appell.in novis.Nonum,
ut si appellatus hoc petierit veniat instructus appellans, &
hæc tria probantur in d.c.Cordi, infr.eod. lib.6. Decimum ut
appellatio fiat intra decem dies, c.Romana, & c.Concertatio-
ni, infr.eod.lib.6.c.Bona, de confirm.util.vel inut. c.Cum inter,
& c. Quod ad consultationem,de re ind. ita Host.in summ.eod.
tit.§. Qualiter, sub §. Ego Martinus,& in c. Dilecto,infr.eod.
& in d.c.Cordi, Archid.ibid.in ver.Permissis,& in c. Non ita,
in glos.3.2.qu.6. & Henric.Boich.in d.c.Ut debitus, col.4.vers.
Super eod.c.Si queris utrum in appell.infr.eodem.

26 Sed de jure civili etiamsi prædicta decem concurrant, ap-
pellari non potest ante diffinitivam ab interlocutoria, vel
gravamine aliquo, nisi in quibusdam casibus ut hìc dicitur
& hoc pro regula constituunt Abb.& Frane.ambo in 1. not.
Ad dignoscendum verò qui sint hujusmodi casus in quibus
de jure civili licitum est appellare, & ad quos respexit hæc
litera in prædicta exceptione, communiter traduntur à Do-
ctoribus duæ regulæ.

27 Prima regula est,ubi post interlocutoriam non expectatur
alia diffinitiva; tunc licèt ab hujusmodi interlocutoria ap-
pellare, etiam secundum leges: ita colligitur ex glos.fin. in
Auth. Habita,C.Ne filius pro patr. dum ait à sententia qua
quis pronunciat se non esse judicem competentem licitum
esse appellare, quia non expectatur alia diffinitiva, & hanc
regulam tradunt hìc Abb. n.3. vers. Et qui sint isti casus,
Franc.in 2.not.vers.Et communis conclusio est, Præpos.num.7.
vers.Est & alia regula.

28 Secunda regula est, quotiescumque gravamen ante diffi-
nitivam illatam per ipsam diffinitivam vel per appellatio-
nem à diffinitiva reparari non potest, tunc ab hujusmodi
gravamine etiam de jure civili licitum est appellare: hanc
theoricam ponit glos.in Clem.1.in ver.Ipso iure de heret. &
probatur in l. 2. ff. de appell.recip. & hoc similiter pro regula
tradunt Abb.Franc.& Præpos.loc.supra cit.

29 Tu verò adverte, quia hodie ex Decretis Conc. Trident.
jus Canonicum in his exæquatum est juri civili: nam S.Sy-
nodus animadvertens reos criminū plerumque ad evitandas
pœnas, & subterfugienda judicia Episcoporum, gravamina
simulare: & appellationis diffugio judicis processum impe-
dire ne remedio ad Innocentiæ præsidiū instituto, ad iniqui-
tatis defensionem abutantur,statuit,ut in causis visitationis,
& correctionis,sive habilitatis, & inhabilitatis, necnon cri-
minalibus ab Episcopo, seu illius Vicario ante diffinitivam
sententiam ab interlocutoria,vel alio quocumque gravami-
ne non appelletur: nec Episcopus, seu Vicarius appellationi
hujusmodi tamquam frivolæ deferre teneatur; nisi grava-
men hujusmodi per diffinitivam sententiam reparari,vel ab
ipsa diffinitiva appellari non possit, ut latius habetur in c.1.
sess.3. ac deinde hoc decretum extendendo ad causas omnes
ad forum Ecclesiasticum pertinentes in c.20.sess.24. decrevit
ut appellationes per superiores quoscumque non recipiātur,
nisi à diffinitiva, vel diffinitivæ vim habente, & cujus gra-
vamen per appellationem à diffinitiva reparari nequeat: &
quia sic restrinxit facultatem appellandi; propterea causis
Ecclesiasticis instantiam biennii præfixit in eo d. cap.20. in
princ. ad quod vide quæ dixi supra num.3.

30 Ex quibus decretis collige in judicio posse in universum
appellari in quatuor casibus dumtaxat. Primò scilicet à sen-
tentia diffinitiva, ut in d.c.20. quod procedit etiam in causis
visitationis,& correctionis, ut in d.c.1.sess.13. licèt in his ap-
pellatio executionem non suspendat,ut statuitur in c.1.in fin.
sess.22.& in c.10.sess.24.& ita in causis prædictis post diffini-
tivam sententiā admittitur appellatio devolutiva, sed nō su-
spensiva, nisi gravamen esset irreparabile, quia tunc liceret
appellare ad utrumque effectū,ut declaravit S.Congr. ejusdē
31 Concilii interpres. Dicitur autem sententia diffinitiva quæ
principali quæstioni finem imponit,ut diffinit glos. in Clem.
un.in ver. Diffinitiva, de seq. vestr. poss. & fruct. post Specul.
in tit. de sentent.prol.col.1. vel quæ finem imponit toti causæ
in judiciū deductæ,secundùm Abb. in Rub. de sent. & re ind.
n.4.in fin.sed magis placet diffinitio glossæ,quia quando pro-
nunciantur super aliquo articulo, super quo facta fuit prin-
cipalis petitio,sentētia dicitur diffinitiva,licèt finē toti causæ
non imponat,ut ex Bart. accuratè deducit Imola in l.1. §.fin.
col.ult.ff.de præt.stip.& sequitur Felin.in Rubr.de sentent.de re
iud.n.2.vers.Et adde.Idem tenet Bald.cons.378.Pro parte cu-
iusdam in princ.l.1. & Romanus cons.357. Dicitur, in princ.

Secundò appellari potest ex Concilio à sententia habente 32
vim diffinitivæ, quæ ab aliis appellatur quasi diffinitiva, ut
colligitur ex glos.magna in cap. Consultationibus,post medium
vers.Quasi diffinitivè procederetur,sup. de offic.deleg.& notat
Abb. loc.cit.n.6.ver.Reperitur quædam quasi diffinitiva,qualis 33
est sententia lata super possessorio: nam habito respectu
quod potest deinde intentari petitorium,non dicitur ex toto
diffinitiva. Unde sententia quasi diffinitiva generaliter illa 34
dici potest, quæ expectat aliam diffinitivam post se, ut notat
glos.in Clem.ult. in ver.Repulsione, post med. ver. Item si sen-
tentia super peremptorio,de appell. & ita in hoc secundo casu
à pari procedunt Concilium,& jus civile.

Tertiò appellatur ex Concilio ab interlocutoria, vel alio
quocumque gravamine quando gravamen hujusmodi per
diffinitivam sententiam reparari non potest,ut in d.c.1.in fin.
ver.Nisi gravamen,sess.13.& d.c.20.post pr.ne.sess.24. quod
etiam licèt secundum leges,ut dictum est supra in 2.reg.n.28.
Exempla gravaminū hujus generis habebis infr.n.39.& seq.

Quartò ex Cōcilio appellari potest ab interlocutoria quo- 35
tiescumque à sententia diffinitiva appellari non potest,ut ex-
pressè habetur in d.c.1.in fin.puta à sentētia super manifesto,
& notorio crimine,vel de quo quis in judicio confessus exti-
tit,juxta textū in c.Romana, §.Si antē inf.eod.l.6.& in quam
pluribus aliis casibus,quos ad n.45.post Specul.in tit.de appell.
recenser Matant.in ultima parte Speculi:& hic quartus casus
coincidit cum illo,qui ponitur in d. cap.20. sess.24. videlicet
quando gravamen per appellationē à diffinitiva reparari nō
potest: nam ubi ab ipsa diffinitiva non potest appellari, uti-
que non potest reparari gravamen per appellationem ab ipsa
diffinitiva,ut ex se patet. Unde hoc casu admittitur appella-
tio ex utroque decreto Concilii Trid. sicut admittitur de ju-
re civili,ut firmatum est sup.ead.2.reg. Extra hos casus ab in-
terlocutoria, vel quovis alio gravamine ante diffinitivā sen-
tentiam hodie in judicio appellare non licèt, quemadmodū
licebat de jure veteri; atque ita hæc Decretalis, & c.Cordi,
infr.eod.lib.6. cum concordant. supra c. in 1.not. quatenus per-
mittunt appellationem ante diffinitivam à quocumque gra-
vamine,hodie modificata,& restricta sunt à Concilio, & re-
dacta ad terminos juris civilis ex rationabilibus causis in
præallegato cap.1. exaratis. Unde Metropolitanus ex Sac. 36
Congregarionis sententia non potest cognoscere de grava-
mine ante diffinitivam, nec potest ad effectum prædictum
absque ulla inhibitione mandare simpliciter, ut sibi trans-
mittatur copia processus expensis appellantis.

Hæc vendicant sibi locum,ut prædixi, in appellationibus, 37
quæ interponuntur in judicio, aliàs secus ut ead. Sac. Con-
gregatio declaravit: nam proposito dubio an decretum
Concilii sess.24.c.20. in princ. locum habeat quando Ordi-
narius extrajudicialiter procedendo gravat partes, adeò ut
non liceat partibus à tali actu extrajudiciali ad alios Supe-
riores judices appellare, seu reclamare, quatenus id jus per-
mittat; sed omninò causa gravaminis in prima instantia co-
ram eod. Ordinario cognosci debeat: Responsum est, Hoc
casu non habere locum decretum Concilii. Unde jura,quæ
permittunt appellationē extra judicium à quocumque gra-
vamine,etiam reparabili per diffinitivā sententiam,ut in d.c.
Cordi,in hoc non sunt correcta à Concilio,sed in ea tantùm
parte,in qua concedunt posse appellari ab interlocutoria, vel
alio gravamine judicialiter illato, est autem sententia inter- 38
locutoria, quæ inter principium, & finem causæ fertur super
his, quæ incidunt,vel emergunt,ut diffinit glos.in Clem.1.in
ver. Diffinitiva,de sequest. possess.& fruct. & dicitur interlo-
cutoria vel quia judex causam non diffinit;sed interloquitur
inter principiū,& finem; vel quia inter partes loquendo sine
solemnitate scripturæ pronunciat, ut post Goffred. inquit
Host. in summ.hoc tit.§.2.in princ. Plenè Ant. de Butr. cons.6.
per totum, & Abb. in Rubr.de sent.& re indic.n.6. vers. Inter-
locutoria est, sed de hac, & aliis diffinitionibus interlocuto-
riæ, & de ratione dignoscendi an sentētia sit interlocutoria,
vel diffinitiva vide plenè per Felin.in d.Rubr.de sent.et re ind.
n.2.Alex.Jas.& Doctor.in Rubr.& in l. Quod jussit, de re ind.

39 Ex conclusionibus ut supra firmatis infertur primò, ut à decreto torturæ, vel illius comminatione ex Concilio Tridentino detur appellatio ad utrumque effectum, sicut datur de jure civili, ut text. notab. *in l. 2. ff. de appell. recip.* ubi si judex interloquitur aliquem esse torquendum, admittitur appellatio; nempè quia gravamen hujusmodi posteà reparari non posset per appellationem à sententia diffinitiva, & ita ibi notant Bart. & omnes Franc. *hic in 2. not.* & alii communiter. Navar. *cons. 2. n. 2. de appellat.* ubi tenet jus civile in hoc concordare cum dispositione Conciliari.

40 Infertur secundò, ut ob eamdem rationem detur appellatio ab indebita carceratione; quia scilicet cùm gravamen illatum cohæreat personæ, posteà reparari non posset: Carcer enim dicitur mala mansio, ut est textus cum glos. *in l. Si hominem, ff. Depositi, & in l. Apud Labeonem, §. Quæstionis, ff. de minor.* & gravior pœna est in carcere detineri, quam laborare in agro seu in opere publico, ut probat textus *in l. In servorum, ff. de pœnis*, & ibi notat glos. 2. Imò carcer dicitur species servitutis *in l. 1. & 2. ff. de liber. hom. exhibendo*, & species tormentorũ, ut notatur in Clem. 1. *de hæret.* & per Bald. *in l. Si Clericus, n.... C. de Episc. audien.* Non igitur mirũ ut sicut à decreto torturæ, ita & à captura personæ detur appellatio, prout concludit ibi Bald. & seq. hìc Abb. *n. 3.* Franc. *in 2. not.* & Præpos. *n. 7.* Guidop. *decis. 236.* ubi dicit onus, & gravamen continuum inferri ex carceratione; ideòque nunquam transire tempus appellandi à gravamine carcerationis, & semper posse appellari.

41 Non obstat, quod carcer sit regulariter ordinatus ad custodiam, non autem ad pœnam, *ut l. Aut damnum, §. Solent, ff. de pœn.* ideòque locus sanctus sit, sicut muri Civitatis, *l. Sacra, §. Propriè, & l. fin. ff. de rer. divis.* Raph. Cuman. *cons.*
42 106. *Casus talis est in fin.* quoniam id verum est inspecta principali intentione, sed nihilominus pœnam infert secundariò, quia detentus in carcere etiam custodiæ causa dicitur luere pœnam in corpore, ut notat Angel. *in l. Si quis, id*
43 *quod, ff. de jurisd. omn. jud.* & quamvis relaxari possit, tamen incurrit aliquam infamiæ notam, & damnum ex toto irreparabile, ut tradit Alex. *cons. 17. Requisitus, col. 3. n. 7. lib. 1.*

44 Demum hanc sententiam aliàs probavit Curia: nam cùm Episc. Brundus. inter cætera consuluisset S. Cong. Concilii, An quod decreto Conc. Trid. *sess. 13. c. 1.* & alio *sess. 24. c. 20. de refor.* dicitur de gravamine quod per appellationem à diffinitiva reparari non potest intelligi possit, & debeat de gravamine indebitæ carcerationis: S. Congregat. respondit, ita esse intelligendum; & ideò ab hujusmodi gravamine appellari posse, & Ordinarium teneri huic appellationi deferre, & teneri processum transferre ad judicem appellationis; Interim tamen reo manente in carceribus, donec judex appellationis causa cognita aliud jusserit: carceratio enim irrogat infamiam, & damnum irreparabile, Bald. Castrens. & Alex. *in l. 4. §. Condemnatum, ff. de re jud.* Præpos. *in c. Super*
45 *eo, il 2. col. 3. de appell.* & Franc. *ibid. in 2. col.* Quòd si judex appellationis pronunciaverit carceratum esse gravatum, debebit relaxari à carcere, sed non ideò tota causa avocanda, puta carceratus propter concubinatum, si appellat cognoscet Metropolitanus si legitima indicia erant ad carcerandum, si nõ erant jubebit excarcerari, si erant debebit pronunciare ut maneat in carcere, sed neutro casu debebit prosequi causam in meritis concubinatus, sed relinquere Episcopo. Quam sententiam Congregat. Sanctiss. probavit: ita reperi adnotatum in libris publicis S. Congreg. qui olim penès me asservabantur: sed decretum fuit posteà editum nomine Sanctiss. usque ad vers. *Carceratio enim*. Omissa etiam posteriori clausula, quæ loquitur de remissione causæ ad Episcopũ super negotio principali: fortè quia de jure, quando appellatur à gravamine ante sententiam diffinitivam, judex appellationis datur quasi sub conditione quoad principalem causam; unde primò cognoscet de gravamine; & tunc si invenerit appellationem minus legitimam pronunciabit malè fuisse appellatum, & remittet partes ad priores judices appellantẽ in expensis condemnando: sed si invenerit appellationem legitimam esse, pronunciabit benè appellatum fuisse, & hoc casu non remittet partes ad judicem gravantem, sed ipse procedet super principali. Hic est casus *in c. Ut debitus, ver. Cum autem, infr. eod.* ubi sic declarat glos. *pen. communiter approbata*. Unde Abb. *ibi n. 8.* ex textu colligit justificata appellatione ab interlocutoria judicem ad quem succedere loco judicis à quo: & Præp. *n. 12.* Similiter ex eo textu colligit regulã quod appellatione legitima pronunciata devolvitur ad judicem ad quem negotium principale: & propterea procedit in illo. Idem probat text. à contrario sensu *in c. Romana, §. fin. infr. eod. lib. 6.* licèt S. Congreg. aliàs voluerit hoc dubium declarare; etenim consulta, an si pendente causa in prima instantia corã ordinario, ante diffinitivam à gravamine per eũ illato appelletur ad Metropolitanum debeat justificato gravamine ad Ordinarium causa remitti, vel potiùs apud eundẽ Metropolitanum in eadem instantia terminari, non obstante decreto Concilii *c. 20. sess. 24.* Respondit quoad causas ex juris communis dispositione ad Ordinarium necne remittendas, nihil innovasse Tridentinum Concilium.

Infertur tertiò, ut cùm à censura Ecclesiastica, qualis est 46
excommunicatio, suspensio, & interdictum, *cap. Quærenti, de verb. signif.* non appelletur ad effectum devolutivum: quia trahit secum executionem, *c. Pastoralis, §. Verum, infr. eod. c. Ad reprimendam, sup. de off. Ord. & cap. Is cui, de sent. excom.*
Innoc. *in c. Per tuas, n. 3. in verb. Absolvere, eod. tit.* licitum sit 47
appellare à comminata censura; quia etiamsi illius sententia sit potiùs interlocutoria, quàm diffinitiva, ut notat Innoc. *in d. c. Per tuas, gl. in sum. 2. q. 1.* Jo. Andr. *in c. Venerabilibus, de sent. excom. lib. 6.* & Doct. *in Rub. de re jud.* tamen semper infert gravamen quod per appellationem reparari non potest; & ideo ante sententiam admittitur appellatio ab hoc futuro gravamine ex his, quæ dicta sunt *sup. n. 29.* ita ut si à comminata excommunicatione appellatum fuerit excommunicatio postea lata sit ipso jure nulla, *ut c. 1. & ibi glos. 2.*
sup. eod. & d. c. Per tuas. Quamvis enim regulariter in judi- 48
cio non detur appellatio à futuro gravamine, ut hic, *& in c. Ut debitus, infr. eod.* & notat Felin. *in c. Significaverunt, n. 9. de test.* tamen hoc fallit, si comminatum gravamen sit irreparabile, qualis est censura Ecclesiastica, ut per Felin. *in cap. Cum non ab homine, n. 12. sup. de jud.* & Duen. *in reg. 42. num. 8.*
Quamobrem citatus ad dicẽdam causam quare non debeat 49
excommunicari potest appellare, & Ordinarius debebit huic 50
appellationi deferre, ut ex dictis constat; secus est si quis citetur ad dicendam causam quare nõ debeat declarari incidisse in excommunicationem, quia cùm a declaratoria detur appellatio etiam suspensiva præterquam in judicialibus, *c. Solet in fin. de sent. excom. lib. 6.* Rot. *decis. 2. n. 5. de dol. & cont. in novis.* Rom. *cons. 481. In casu permisso, n. 9. vers. Præterea videmus*, Felin. *in c. Rodulphus, n. 43. de rescr.* illius comminatio nõ infert gravamen quod reparari non possit per appellationem à diffinitiva; & ideò à Concilio prohibita est appellatio. Quam differentiam inter comminationem excommunicationis ferendæ, & comminationem declaratoriæ excommunicationis jam latæ ponunt Felin. & Duenn. *ubi supra*, & sæpiùs probavit S. Congreg. ejusdem Concilii Interpres.

QUÆRO, an viva voce possit appellari dum sententia 51
excommunicationis profertur.

Format hanc quæstionem Host. *in sum. de sent. & re jud. §. Qualis, sub §. Pura, ver. Quid si excommunico te*, & disputat egregiè Jo. And. *in c. Cum sunt partium, n. 2. de regul. jur. lib. 6. in Mercur.* Quoad effectum devolutivum non cadit dubitatio; quoniam appellatio devolvit, etiamsi fuerit interposita post latam excommunicationem, ut dictum est *sup. n. 46.* sed quæstio est quoad effectum suspensivum.

Pro solutione sic distingue, aut constat verbum, *appello*, fuisse pronunciatum ante prolationẽ verbi, *excommunico*; & excommunicatio non tenet tamquam lata post interpositam appellationem, *c. Per tuas, infr. de sentent. excom.* Aut constat verbum, *appello*, fuisse pronunciatũ post verbum, *excommunico*, & non valet appellatio tamquam interposita post excommunicationem, cùm censura trahat secum executionem, *d. c. Pastoralis, §. Verum, infr. eod. cum aliis sup. alleg. n. 46.* Probatur hæc distinctio *in c. Si duo, de procur. lib. 6.* ubi non ponderatis præambulis litis, ille ex pluribus procuratoribus censetur occupasse, vel prævenire, qui prius litem est contestatus; sic in proposito non considerantur præambula, vel exordia sententiæ, vel appellationis, sed solùm quis in substantialibus illorum actuum prævenerit: quod probant jura ibi allegata in glos. *in ver. Litis contestationem*, & in his conveniũt Doctores. Aut est dubium quis prævenerit, an scilicet reus in prolatione verbi, *appello*, an Episcopus in prolatione verbi, *excõmunico*, & sunt opiniones Jo. Andr. *in d. reg. Cum sunt partium, n. 11. in fin. vers. Secundo verò casu*, cùm quo transit hic Jo. de Imol. *n. 2.* concludit reum esse ligatum: & præsumi excommunicationem præcessisse. Ratio est, quia de jurisdictione Episcopi, & de communicatione constat; de præcedente verò appellatione non constat, alleg. *c. Venerabilibus,*
ad fin. & quod ibi not. *de sentent. excomm. lib. 6.* præsertim 52
quia excommunicatio est medicinalis, *cap. 1. eod. tit. & lib.*

&

& actus spiritualis est penetrabilior, quàm actus humanus, secundum quod notat Innoc. *in c. Præterea, il 2. infr. hoc tit.* & pro hac opinione optimè facit *glos. ult. ut in d. c. Venerabilibus, in ver. Postquam*.

Contrarium tenet Bald. *hic n. 7.* qui videtur in dubio præsumi appellationem præcessisse *per l. Si quis id quod, ver. Quod si dum proponitur, ff. de iurisd. omn. iud. & per l. Arethusa*, ibi incipiente nasci, *ff. de statu hominum*: nam reus per appellationem, incipit liber esse.

Placet mihi distinctionem Præpos. *hic n. 3. vers. Et fortius* quæ colligitur ex dictis Innoc. *in c. Cum tu, supr. de test.* videlicet ut prima opinio Jo. Andr. procedat in foro conscientiæ, in quo debet quis in dubio sequi partem tutiorem, & æstimare se censura innodatum. Ad quod allego textum optimum *in c. Illud, infr. de Cleric. excom. ministr.* Host. & Joan. Andr. *in c. fin. n. 3. sup. de bigam. facit c. Ad audientiam, c. Significasti, il 2. & c. Petitio, de homicid.* Secunda autem opinio Baldi obtineat in foro contentioso, in quo judex in dubio non debet judicare quem excommunicatum, *arg. c. Si quid 86. dist. & c. Innocens 22. q. 4.* pro qua distinctione vide bonã glos. *in c. unon, in ver. Æstimare, sup. de scrut.* S. Tho. 2. 2. q. 60. *art. 4.* & quod scripsi *in c. Ne innitaris, n. 140. & 164. de const.*

DE APPELLATIONIBUS.

Idem Alexander III.

CAPUT XXXI.

DE Priore: & infrà. Cæterùm si præfatus Canonicus Priorem propter suas enormitates manifestas, quæ ipsum notabilem reddunt, ad Sedem Apostolicam appellavit: & ipse tali appellationi deferre contempsit: eum cum literis tuis veritatem continentibus, de tanto excessu satisfacturum ad Sedem Apostolicam venire compellas.

SUMMARIUM.

1 *APpellationi interposita ad Papam non deferens mittitur cum literis Ordinarii, ad Curiam puniendus.*
2 *Subditus potest Prælatum suum propter eius excessus manifestos appellare ad Superiorem.*
3 *Appellari potest à correctione Prælati, & Regularis si sit manifestè criminosus.*
Contrarium, num. 5.
4 *Prælatus notorie criminosus nõ potest subditum corrigere.*
Contrarium, num. 5.
5 *Prælatus quantumcumque notoriè criminosus, & irregularis ante depositionem potest iurisdictionem in subditos exercere.*
6 *Notabilis, idest infamis redditur quis propter delicta, & malos mores, & n. seq.*
7 *Fama potest se habere ad bonum, & ad malum.*
8 *Appellationi etiã extraiudiciali nõ deferens puniẽdus est.*
9 *Si appellatio sit iusta, & rationabilis: alias secus.*
10 *Iudex peccat deferendo appellationi manifestè frivola.*
11 *Et quid in appellatione ab interlocutoria.*
12 *Appellatio in dubio præsumitur iusta, eique est deferendũ.*
13 *Appellatio a correctione morum non admittitur, & n. 28. 29. & 34.*
14 *Nisi Prælatus etiam Regularis modum excedat in corrigendo.*
15 *Auditor Cameræ an in causis Regularium possit concedere monitoria, & inhibitiones, & cum quibus clausulis, distinguitur, & num. seqq. usque in fin.*
16 *Quid in causis Regularium Episcopis subiectorum.*
Et quid in causis Ordinariis, quæ vertuntur inter diversas Religiones, num. 20.
Et quid in causis inter Regulares, & Sæculares sive Clericos, sive laicos, num. 21.
Et quid in causis Prælatorum Regularium Sedi Apostolicæ immediatè subiectorum, num. 22.
Et quid si agatur de debito, salario, vel contractu in Curia inito, num. 23.
Et quid si agatur de executione literarum Apostolicarum, vel decretorum sacrarum Congregationum, n. 24.
Et quid si rei sponte se constituant in carceribus, n. 26.
Et quid in criminibus atrocioribus, n. 27.
Et quid si agatur de Regularium disciplina, & morum correctione, num. 28.
17 *Appellari potest vel ad Metropolitanum, vel ad Papam omisso medio à sententiis per Ordinarios latis in causis Regularium sibi subiectorum, & n. 37.*
18 *Appellari non potest de iure civili ad Imperatorem omisso medio, sed gradatim est procedendum.*
19 *Auditor Cameræ est iudex appellationum, quæ à sententiis quorumcumque Ordinariorum ad Sedem Apostolicam devolvuntur, & n. 36.*
20 *Congregatio Episcoporum, & Regularium cognoscit causas vertentes inter diversas Religiones, dummodo formam iudiciariam non requirant.*
21 *Causæ inter Regulares, & Sæculares, sive Clericos, sive laicos, à quibus sint cognoscendæ.*
22 *Causas Prælatorum Regularium Sedi Apostolicæ immediatè subiectorum cognoscere possunt tam Legati & Nuncii Apostolici, quàm Auditor Cameræ, & inter eos est locus præventioni.*
23 *Curiales etiam Regulares pro debitis, & contractibus in Curia initis; & pro salario conveniri possunt coram Auditore Cameræ.*
24 *Auditor Cameræ pro executione literarum Apostolicarum, & Decretorum, seu Declarationum Congregationum dat monitoria etiã in causis, et negotiis Regulariũ.*
Et quid in hoc fuerit provisum per Congregationem à Sanctissimo deputatam, n. 25.
25 *Monitoria pro executione literarum Apostolicarum, &c. in negotiis Regularium qualiter ab Auditore Cameræ sint concedenda.*
28 *Monachorum etiam Episcopo subiectorum correctio spectat ad Abbatem.*
29 *Appellatio non admittitur ubi de Regulari disciplina, & morum correctione agitur, nisi adsit excessus.*
30 *Auditor Cameræ an possit procedere in prima instantia in causis Ordinariis tam civilibus, quàm criminalibus inter Religiosos eiusdem Ordinis.*
Et quid in gradu appellationis, n. 36. & seqq. usque in fine.
31 *Auditor Cameræ potest cognoscere de excessibus exemptorum privative quoad omnes.*
32 *Declaratur si exempti sint Sedi Apostolicæ immediatè subiecti, & alium Iudicem non habeant.*
33 *Causæ inter Religiosos ab illorum superioribus sunt terminandæ iuxta quorumcumque Religionum Instituta.*
34 *Auditor Cameræ prohibetur quidquam decernere, quod locorum Ordinarios impedire possit, ne ad executionem Decretorum Concilii Tridentini, & correctionem morum liberè procedant.*
35 *Et eius facultates limitantur, ut non obvient Concilii Decretis.*
37 *Provinciales sunt Ordinarii in Provincia, & comparantur Prælatis habentibus quasi Episcopalẽ iurisdictionẽ.*

Prosp. Fagnan. in II. Lib. Decretal.

DE *Priore*. Legitur quatuor modis, ut hic per Abbatem *num. 2. in fin. vers. in glos. 1.* sed communiter sic summatur. Qui non detulit appellationi interpositæ ad Papam, mittitur cum literis Ordinarii ad Curiam puniendus. Hoc dicit. 1

Nota primò ibi, *Priorem propter has enormitates manifestas*. Secundum intellectum Innocentii, quod subditus potest Prælatum suum propter ejus excessus manifestos appellare ad Superiorem: & hujusmodi appellatio est quæ- 2

dam provocatio ad causam, ut in cap. Cum sit Romana, supra
eod. dicunt Abb. & Alex. de Nævo hic in 1. not. de hoc mi-
randum non esse, quia subditus potest accusare Prælatum
suum, & ejus crimen denunciare Superiori, ut c. Licet Hels,
de simonia, c. Ex parte, & c. Veniens, de accus. Unde eodem
modo potest eum provocare ad causam. Interest enim cu-
juslibet subditi habere bonum Prælatum, c. Audacter, &
cap. Qualis, 8. quæst. 1.
3 Secundò nota in eisdem verbis, Propter suas enormitates
manifestas. Secundum intellectum Jo. Andr. in c. 1. n. 9. ad
fin. vers. Dicit autem de censib. lib. 6. Host. & Jo. Andr. in c.
Licet in corrigendis, supra de offic. Ordin. quod ubi Prælatus
etiam Regularis est notoriè, & manifestè criminosus, si cor-
rigat subditos, potest ab ejus correctione appellari, dicendo
4 Amice eiice trabem de oculo tuo: nam ex quo notoriè est cri-
minosus, vel famosus, non potest alium corrigere, c. Iudicet.
5 3. quæst. 7. secundum eos. Sed in contrarium est veritas, quia
Prælatus quantumcumque notoriè criminosus ante deposi-
tionem potest jurisdictionem in subditos exercere etiam si
sit irregularis ex homicidio, ut est textus notabilis in c. Veri-
tatis, supra de dolo, & contum. & tenet glossa in cap. Cum non
liceat, in ver. Recedere, supra de præscript. Innoc. in c. Cum
nostris, n. 2. infra de concess. præben. Abbas in c. Sciscitatus,
n. 7. supra de rescript. & ibi DD. & in c. Nonne 8. quæst. 2. Un-
de meritò prædictam lecturam reprobant hic Abb. num. 5.
Franc. col. 2. in fin. vers. Sed adverte, Præpos. n. 2. vers. Sed
in contrarium. Alex. de Nævo, n. 20. & Dec. n. 10. vers. Sed
iste intellectus reprobatur communiter. Nec obstat dictum c.
Iudicet, 3. q. 7. quia non loquitur de potestate judiciali exer-
cendæ, sed quoad meritum vitæ, & damnationem Prælati,
qui magis delinquit corrigendo alium, & non se, sed nihil-
ominus potest corrigere, secundum Abbatem, & alios præ-
allegatos.
6 Tertiò nota ibi, Quæ ipsum notabilem reddunt. Delicta, &
malos mores reddere quem notabilem, idest infamem. Un-
de expone textum, ibi, notabilem, idest infamia notatum:
7 sicut enim fama potest se habere ad bonum, & ad malum,
ut in l. Capitulum, §. Famosos, ff. de pœn. & per Bart. in l. De
minore, §. Plurium n. 5. ff. de quæstion. Ita & hoc ver. Notabilis,
quia potest referri ad virum moribus, & origine generosum
& ad virum criminibus infectum; quia ille reddit se notum
ex bonis operibus, hic verò ex pravis, ut in text. & in c. Ex
parte A. ibi, Infames, & notabiles ad testimonium dicitur
produxisse; supra de testib. & ita exponunt hanc literam.
Host. ante n. 1. in ver. Notabilem. Joan. Aodr. n. 1. Abb. Alex.
de Nævo, in 2. notab.
8 Quartò nota ex textu, non deferentem appellationi etiam
extrajudiciali esse puniendum, ut hic patet, & notant Ab-
bas n. 2. Franc. in 1. notab. Præpos. n. 2. in fin. vers. Et ideo
9 intelligit, Dec. n. 6. Alex. de Nævo in ult. not. Quod verum
est si appellatio sit justa, & ex rationabili causa interposita;
secus verò si injusta sit, aut frivola, ut hic probatur ibi, ipse,
tali à contrario sensu: nam ex quo punitur hic non deferens
appellationi justæ: Ergo si injusta est, appellatio non defe-
rens non punitur, ut distinguit Bald. in l. Iudicibus, n. 1. C. de
10 appellat. Abbas, & alii proximè citati. Quinimo peccat de-
ferendo, quia declaratio hujusmodi est interlocutoria, quæ
debet esse justa. Si ergo appellatio est manifestè frivola, pec-
cat judex eam admittendo: facit text. in cap. 1. de re iudicat.
lib. 6. Et quemadmodum peccat non deferendo appellationi
justæ, ita peccat deferendo injustæ, cùm contrariorum ea-
dem sit disciplina, c. Hospitiolum, 32. dist. cap. Intellectum, de
iureiur. & hic firmant Card. n. 2. ubi quod mortaliter peccat.
Abb. Franc. & Alex. de Nævo locis citatis, & Præpos. num. 3.
11 qui tamen limitat hoc procedere in appellatione à diffiniti-
va: secus verò in appellatione ab Interlocutoria, quia non
peccat judex illi non deferendo, nisi à die inhibitionis factæ
per judicem ad quem c. Non solum, & c. Romana, §. Quod si
obiiciatur, eodem tit. lib. 6. & notat Angel. in l. Quoniam iudi-
ces, n. 4. C. de appell. In dubio tamen appellationi potiùs est
12 deferendum, quia præsumitur justa glos. notabilis in l. 1. in
ver. Locupletiorem, C. si advers. credit. Specul. eod. tit. §. Nunc
dicamus, post medium, vers. Vincentius dixit, Archidiac. in c.
Si à iudice, n. 1. vers. Nota tamen quod ubi dubium est, eod. tit.
lib. 6. Franc. hic col. 1. in fin. vers. Et ideo à quo. Alex. de
Nævo n. 14. Præpositus num. 3. in fin. vers. In dubio tamen, &
adde quod scripsi in c. Pastoralis, n. 25. infra eodem.
In glossa prima nota benè intellectum glossæ: nam iste
Prior fecerat spoliari Canonicum Regularem sibi subje-
ctum usque ad interulam, & sic excesserat modum in cor-
rigendo: unde Canonicus à tali excessu appellavit ad Pa-
pam, & quia Prior non obstante appellatione processit enor-
miter contra eum, Papa mandat Priorem ad Curiam vo-
cari de tanto excessu satisfacturum. Et ita casum hic for-
mant Bernardus, Baldus, & alii: & colligitur hic intelle-
ctus ex antiqua: nam, ut dicit Abb. Antiq. num. 1. In anti-
qua continebatur, quod usque ad effusionem sanguinis iste
Canonicus fuit verberatus, & castigatus, & ob hoc appel-
laverat: & verba antiquæ sunt infrascripta, videlicet, de
Priore, qui non deferens protectioni nostræ, & appellationi ad
Sedem Apostolicam factæ, quemdam Canonicum suum vesti-
bus fecit omnibus usque ad camisiam spoliari, & accusatio-
ni, & appellationi renunciare coegit, quia de suis, & quorum-
dam fratrum enormitatibus murmuravit, refertur integra ab
Antonio Augustino in 2. Collect. Decretal. lib. 2. tit. 19. c. 3.
& ex hac lectura, & ex textu collige notabiliter, quod etsi à 13
correctione non appellatur, c. Ad nostram, & c. Reprehen-
sibilis, in ult. respons. supra eodem, & c. Cum speciali, in fin.
infr. eodem, & patet ex antiqua, ut præfertur, relata ab An-
tonio Augustino, ut dicitur: Sacrosanctam Romanam
Ecclesiam non consuevisse hujusmodi appellationem ad-
mittere, ne Monachis, vel Canonicis Regularibus præbea-
tur audacia delinquendi: & ex Concilio Tridentino sess. 13.
cap. 1. vers. In causis visitationis, & correctionis, sess. 22. c. 1. in
fin. Tamen si Prælatus etiam Regularis modum excesserit 14
in corrigendo, benè admittitur appellatio, & tenetur Præ-
latus hujusmodi appellationi deferre, aliàs punitur, ut hic
est textus, qui ad hoc quotidie a Doctoribus allegatur: &
notant gloss. 1. Abb. Antiquus n. 1. Host. eod. n. Jo. Andr. n. 4.
Butr. n. 6. & plerique alii, Calder. cons. 209. in princ. aliàs 3.
de appellat. vers. Sed prædicta sunt vera, concordat textus in
c. Licet in corrigendis, & ibi notat gloss. ult. supra de offic. Or-
dinar. & in c. sequenti circa princ. ibi: Nisi formam in talibus
excesserint, & in c. Universitatis infr. de sent. excomm. & hoc
casu Religiosus Episcopo subjectus potest ab illius sententia
appellare, vel ad Metropolitanum, ut est casus in d. cap. Licet
in corrigendis, vel ad Papam, ut hic est expressum.
Ex facto quæsitum est, An in causis Regularium conce- 15
denda sint monitoria, & inhibitiones à Tribunali Audito-
ris Cameræ vel Commissiones à Signatura Justitiæ: &
quatenus concedenda, quomodo, & cum quibus clausulis.
Die 5. Aprilis 1650. In Congregatione Cardinalium, &
Prælatorum super appellationibus, & inhibitionibus Tri-
bunalis Auditoris Cameræ, & aliorum Tribunalium Cu-
riæ Romanæ à san. mem. Urbano VIII. deputata; & à San-
ctiss. D. N. Innocentio X. ounc renovata conceptum fuit
dubium ut supra propositum, per manus transmissum, & in
sequenti Congregatione discutiendum. Pro cujus faciliori 16
solutione videntur excludendi aliquot casus non dubii, in
quibus Auditor Cameræ potest concedere monitoria, & in-
hibitiones in causis, & negotiis Regularium.
Primus casus non dubius est in Regularibus Monasterio-
rum Episcopis subjectorum, prout sunt plures Abbatiæ, &
Monasteria in Germania, Belgio, & Polonia in Congrega-
tionem non redacta, quæ nulla potiuntur prærogativa exem-
ptionis, sed Episcopis Diœcesanis sunt subjecta quemadmo-
dum erant Monasteria omnia de jure veteri, c. Si quis Abbas,
& c. Abbates 18. q. 2. c. Qui verè, in fin. 16. q. 1. c. Cum dilectus,
& ibi dixi n. 1. & 12. infra de Relig. domib. Nam si in eorum 17
causis ordinarius Episcopus pronunciaverit, à tali sententia
potest appellari, vel ad Metropolitanum, cap. Licèt in corri-
gendis de offic. Ordinar. vel ad Papam omisso medio, cap. Ad
Metropolitanum, 2. qu. 7. c. Ad Romanam 1. & 2. & c. Si quis,
2. quæst. 6. gloss. 1. in c. Si duobus supra eodem. Licèt de jure 18
civili non possit immediatè appellari ad Imperatorem, sed
gradatim sit procedendum, l. Imperatores, ff. de appellat. Ge-
min. cons. 73. Quia subtiliter n. 2. ita si appelletur ad Papam, 19
poterit procedere, & inhibitiones concedere Auditor Ca-
meræ, qui est judex ordinarius appellationum, quæ à sen-
tentiis per quoscumque Ordinarios latis etiam extra statum
Ecclesiasticum ad Sedem Apostolicam interponuntur, ut
in Bulla 28. Pauli V. Ad eximiæ fidelitatis, §. 10. in Bullar.
tom. 3. pag. 212.
Secundus casus itidem non dubius est in causis ordina- 20
riis, & relam judiciariam requirentibus, quæ vertuntur inter
diversas Religiones: nam S. Congregatio Episcoporum,
& Regularium in hojusmodi causis se non ingerit, cùm in
Bulla Sixti V. super institutione Cōgregationis Regularium, §. 1.
sta-

statutum sit per hæc formalia verba, *Audiant itidem, ac decidant prædicti Cardinales causas, & controversias inter prædictos Ordines vertentes in universum, sive ratione particularium locorum, dummodo formam iudiciariam non requirant, in Bullar. tom. 2. pag. 615.* Quare in causis prædictis una Religio convenienda erit coram suo Conservatore si illum habeat; alioquin coram loci Ordinario ad præscriptum Constitutionis Gregorii XV. *de exemptorum privilegiis*, & Auditor Cameræ erit judex competens in causa appellationis ad Sedem Apostolicam interpositæ à sententia per Conservatorem, vel Ordinarium lata, *ut in d. §. 10.* Bullæ Pauli V.

21 Tertius casus non dubius est cùm lis, & causa vertitur inter Regulares, & Sæculares, sive Clericos, sive Laicos: nam si Regulares sint, conveniendi sunt coram suo Conservatore, vel Ordinario, ut dictum est in casu præcedenti: si verò sint actores, & agant contra laicum, tenentur sequi forum rei, *c. Si Clericus Laicum, de foro compet.* & tunc extra statum Ecclesiasticum a sententia judicis Laici appellatur ad superiores judices laicos gradatim, *ut in d. l. Imperatores, ff. de appellat.* non autem ad Curiam, seu ad Auditorem Cameræ; sed in statu Ecclesiastico potest appellari ad Sedem ex dicta Bulla 28. Pauli V. §. 10. Si verò reus sit Clericus, conveniendus erit coram suo Ordinario in prima instantia, ut in Concilio Tridentino *sess. 24. c. 20.* & in secunda instantia appellari poterit omisso medio ad Papam, ut dictum est supra *n. 17.* & in utroque casu in gradu appellationis ad Sedem interpositæ Auditor Cameræ est judex competens *ex d. §. 10.*

22 Quartus casus similiter non dubius est in causis Prælatorum Regularium, qui generalibus Capitulis, aut Episcopis non subsunt, nec suos habent Ordinarios Regulares visitatores, sed sub immediata Sedis Apostolicæ protectione existunt, de quibus in Concil. Trident. *cap. 8. sess. 25. de Regular.* Has enim causas in prima instantia cognoscere possunt tam Legati, & Nuncii Apostolici, quàm ipse Auditor Cameræ, tamquam judex ordinarius exemptorum, ut in d. Bulla 28. Pauli V. §. 12. & quamvis in hoc casu facultatem habeat privativè quoad omnes, ut ibi disponitur, tamen in his procedunt etiam Legati, & Nuncii ex speciali facultate, quam habent a Sede Apostolica, ideòque inter eos, & Auditorem Cameræ, cùm jurisdictio sit cumulativa, est locus præventioni, *arg. c. Præposuisti, de iur. compet. cum concordan.* de quibus ibi *in gloss. 1. & c. Cum sit generale*, cum ibi notatis per Abbatem, & DD. *eod. tit.* & notat Paul. de Castro *in l. Si quis in hoc genus, n. 4. vers. Item nota, C. de Episc. & Cleric.* & in Monitoriis apponenda esset clausula, *quatenus lis non pendeat*, alioquin præsentes literæ minimè suffragentur. Quod si Legati, vel Nuntii in causa prævenerint, ab eorum sententiis appellabitur ad Sedem Apostolicam, & in secunda instantia Auditor Cameræ erit Judex competens juxta suas facultates.

23 Quintus casus pariter non dubius est cùm agitur de debitis in Curia contractis, aut de salario seu contractu in ipsa inito: nam Auditor Cameræ potest citare, & monere ad satisfaciendum Curiales, Ecclesiasticos sæculares, vel Regulares etiam ab ipsa Curia absentes pro quibusvis rebus, & pecuniarum summis ad instantiam quorumvis etiam absentium, ut disertis verbis cavetur in eadem Bulla §. 16.

24 Sextus casus adhuc non dubius est ubi agitur de executione literarum Apostolicarum, vel decretorum seu declarationum Congregationum, quia Auditor Cameræ pro hujusmodi executione dat monitoria etiam in causis, & negotiis Regularium ex ead. Bulla 28. Pauli V. §. 14. & expedit, ut hæc facultas ei conservetur, quia favorabilis est Religionibus, quæ hoc præsidio se tuentur adversus eos, qui eorum privilegia convellere, aut lædere moliuntur. Hinc tamen in dies oriuntur multa inconvenientia, quia cùm Religiones ferè omnes habeant Constitutiones à Sede Apostolica confirmatas, & innumera quasi privilegia, & monitoria concedantur in genere cōtra quoscumque nullaque expressa causa inde fit, ut nullum sit negocium, in quo prætextu executionis alicujus statuti, vel privilegii, aut declarationis extorqueri non possit monitorium. Unde multoties contigit, ut in actu celebrationis Capituli, vel electionis etiam in partibus ultramontanis præsentata fuerint monitoria non sine gravi turbatione, & scandalo. Et sæpè etiam Ordinariis, & Nunciis manus ligatæ fuerunt in causis in eorum Tribunali pendentibus, & in calculo ferendæ sententiæ.

25 Quare provisum est expedire, ut de cætero pro executione hujusmodi non dentur monitoria nisi expressis personis, contra quas, & ex qua causa, & cum clausula, *Quatenus lis non pendeat*: lite autem pendente, dari quidem possint sine prædicta clausula, sed oonnisi parte citata, & audita.
26 His additi fuerunt duo alii casus, in quibus Auditor Cameræ procedit in causis Regularium, videlicet cùm rei spontè se constituunt in illius carceribus, & in criminibus atrocibus,
27 in quibus procedere potest ex particulari oraculo Sanctissimi eidem notificato per Secretarium S. Congregationis. Hic tamen ultimus casus non est ex vi suarum facultatum, sed ex speciali oommissione.

28 Rursus excludendus est alius casus non dubius in quo viceversa Auditor Cameræ non procedit in causis Regulariū, nempe ubi de Regulari disciplina, & morum correctione agitur: hæc enim spectant ad Abbatem, etiam si Monasterium esset Episcopo subjectum, *c. Corripiantur, 24. qu. c. Reprehensibilis, in fin. supra eodem, glos. in c. Quanto, in ver. si Prælati, de offic. Ordinar.* unde Auditor Cameræ in his non
29 potest se ingerere in prima instātia; sed neque in gradu appellationis, quia in prædictis nisi adsit excessus, ut in hoc *c. Non datur appellatio, ut in d. c. Reprehensibilis*, ibi, *Nec subiecti contra disciplinam Ecclesiasticam in vocē appellationis erumpant*, & infrà ibi, *Præcipuè vero hoc in Religiosis volumus observari, ne Religiosi cum pro aliquo excessu fuerint corrigendi, contra Regularem Prælati sui, & Capituli disciplinam appellare præsumant, sed humiliter, ac devote suscipiant quod pro salute sua fuerit eisdem iniunctum.* Concordat *cap. Ad nostram, supra eodem*, cum aliis supracitatis *in glos. 1. num. 14.*

30 Itaque exclusis casibus, in quibus nulla est dubitatio, propositum dubium restringitur ad causas ordinarias tam civiles, quàm criminales, quæ vertuntur inter Religiosos ejusdem Ordinis, vel inter subditos, vel inter subditum, & Prælatum, vel inter subditos, & Capitulum, vel inter Monasterium, & Monasterium, vel inter Provinciam, & Provinciam, vel aliàs quomodolibet.

Pro solutione examinandum est, an Auditor Cameræ possit in his causis se immiscere vigore suarum facultatum sive in prima instantia, sive in grado appellationis.

31 Et quidem pro jurisdictione Auditoris Cameræ respectu primæ instantiæ facit Bulla 28. Pauli V. §. 12. ubi datur ei facultas cognoscendi tam per se, quam per Notarios suos, eorumque substitutos de excessibus commissis per quoscumque exemptos à jurisdictione Ordinarii, & Sedi Apostolicæ immediatè subjectos, & culpabiles repertos puniendi. Tales enim videntur esse etiam Regulares cum Religiones ferè omnes ex amplissimis privilegiis ab omnimoda ordinariorum jurisdictione sint exemptæ, ac Sedi Apostolicæ immediatè subjectæ, ut plenè scripsi *in c. Tuarum, infra de privil.* & cum supradicta Bulla Pauli V. loquatur de exemptis per verba universalia, & geminata, videlicet cujuscumque status, gradus, ordinis, vel conditionis fuerint, videtur includere etiam Regulares, licèt de illis expressam mentionem non faciat, ad glos. *in c. Pastoralis, in ver. Temporaliter, infr. de donation. cum similibus*, ut dixi *in c. Ex parte, n. 31. & 44. de privileg.* præsertim ponderando verba *cuiuscumque ordinis*, quæ propriè conveniunt Regularibus, *ut c. Unico de Religios. domib. lib. 6.* & Clem. 1. *de Regular. cum similibus.*

Sed nihilominus in Congregatione habita die 5. Julii 1650. contrarium fuit resolutum, videlicet in causis Regularium ejusdem Religionis sive sint inter subditos, sive inter subditum, & Prælatum, sive inter Monasterium, & Monasterium, sive aliàs quomodolibet, Auditorem Cameræ se immiscere non posse in prima instantia.
32 Nam præcitata Bulla Pauli V. *in d. §. 12.* debet intelligi de illis exemptis, qui sunt immediatè subjecti Sedi Apostolicæ, & alium Judicem non babent, quales sunt plures Abbates in Germania in Congregationem non redacti, qui nec Episcopis, nec Capitulis subsunt, nec suos habent Ordinarios visitatores, de quibus loquitur Concilium Tridentinum *cap. 8. sess. 25. de Regular.* quales etiam sunt multi Prælati inferiores, & Commendatarii nullius diœcesis, de quorum criminibus, & excessibus Auditor Cameræ potest inquirere, & in culpabiles animadvertere. Sed Bulla non procedit in exemptis Regularibus in Congregationem redactis, qui subsunt Prælatis suis, *c. In singulis, de stat. Monachor. c. Reprehensibilis, supra eodem cum multis similibus.* Quòd ex eo convincitur manifestè, quia in *d. §. 12.* datur facultas Auditori Cameræ cognoscendi de criminibus Exemptorum privativè quoad omnes. Ergo non potest hoc verificari in

Regularibus, qui suis Prælatis, Visitatoribus, & Capitulis subsunt: alias sequeretur, ut Superiores Regulares non pos-
33 sent punire excessus suorum subditorum, quod esset intolerabile, & contra Sacros Canones, Generalia Concilia, & Decreta Apostolica, Statuta Ordinum, & communem observantiam, & signanter contra Bullam Sixti V. erectionis S. Congregationis Regularium *in Bullar. tom. 2. pag. 613.* ubi *in §. 1.* sic legitur: *Causas vero, quas inter ipsos Religiosos oriri contigerit, juxta quarumcumque Religionum instituta, eorumque dispositionem Superiores illorum definiat, atque terminent.*

Præterea Concilium Tridentinum *sess. 24. c. 20.* statuit ut causæ omnes ad forum Ecclesiasticum quomodolibet pertinentes in prima instantia coram Ordinariis locorū cogno-
34 scantur, & terminentur, & in Bulla 113. Pii V. *super reformatione Tribunalis Auditoris Cameræ, §. 16. in Bullar. tom. 2. pag. 319.* disponitur, ut nihil sine speciali commissione Pontificis Auditor Cameræ decernat, aut mandet, quod Episcopos, & alios locorum Ordinarios impedire possit, ne ad exe-
35 cutionem Decretorum Sac. Concilii Tridentini, correctionemque morum liberè procedant, & in dicta Bulla 28. Pauli V. post facultates Auditori Cameræ attributas, *in §. 38.* Legitur clausula infrascripta, videlicet, *Per præsentes autem non intendimus Decretis Concilii Tridentini in aliquo derogare, vel aliàs præiudicare, sed illa salva esse, & in suo robore permanere.*

36 Quo verò ad causas Regularium in gradu appellationis ex eadem Bulla 28. Pauli V. §. 10. Auditor Cameræ potest cognoscere causas appellationum, quæ à sententiis quorumcumque Ordinariorum etiam extra statum Ecclesiasticum
37 ad Sedem Apostolicam devolvuntur. Provinciales autem sunt Ordinarii in Provincia, & comparantur Prælatis habentibus quasi Episcopalem jurisdictionem: & ita observatur teste Cardinale *cons. 89. Casu super quo, n. 2. vers. Nam tales ministri:* & ab eorum sententiis de jure communi appellari potest ad Papam omisso medio, ut hic, & in concordantiis, de quibus supra in primo casu non dubio *n. 17.* & ita si appelletur ad Papam, Auditor Cameræ videtur posse appellationes recipere, & inhibitiones decernere in vim suarum facultatum.

38 Cæterum Sac. Congregatio Episcoporum, & Regularium anno 1587. decrevit, ut infra, videlicet.

Quoniam nonnulli Regulares vagandi studio secundum imminentem admissorum criminum pœnam ex suis Constitutionibus, aut aliàs debitam, sibi metuentes falsa, & cōmentitia gravamina causari, non ad immediatos sui Ordinis Superiores, scilicet à gravamine Prioris ad Provincialem, à Provinciali ad Generalem, à Generali ad Protectorē, prout per cujuscumque Religionis Constitutiones disponitur, sed ad hanc Romanam Curiam sæpius fugiunt, potiùs quam recurrant: ex quo Ordinum disciplina relaxatur, Prælati contemnuntur, & ipsi in dies audaciores evadunt: Placuit Sac. Congregationi Regularium ex ordine Sanctissimi statuere, ut si quis Regularium imposterum temerè, levique ex causa hanc almam Urbem, seu Curiam absque sui Superioris licentia, & supradicta forma prætermissa adire præsumpserit ad suos eosdem Superiores severiori pœna plectendus remittatur.

Et sanè expedire non videtur, ut Religiosi in suis causis litigent extra Ordinem; quia sic datur eis materia vagandi extra claustra, & discurrendi per Curias contra Canones, *ut c. Si cupis, & c. Placuit communi, 16. q. 1. c. Quanto, de offic. Ordin. c. Monachi, de stat. Monachor.* Clem. *Ne in agro, §. Quia verò, eodem titul.* cum multis concordantibus; tum quia propter ingentes sumptus, qui fiunt in litibus prosequendis, coguntur pecunias quandoque etiam illicitis mediis sibi comparare, & proprietatem habere, contra *c. Cum ad Monasterium, de stat. Monachor.* tum quia eorum delicta sic publicātur in sæculo cum ignominia Religionum, & scandalo sæcularium, contra *c. In scripturis, 96. dist.* ubi refertur Constantinum dixisse: verè si propriis oculis vidissem Sacerdotem Dei, aut aliquem eorum, qui Monastico habitu circumamicti sunt, peccantem, chlamydem meam expoliarem, & cooperirem eum, ne ab aliquo videretur. Tum denique quia ex hoc enervatur Monastica disciplina, & Prælatis Regularibus debita subtrahitur obedientia, contra textum *in c. Reprehensibilis, supra eodem.* Quam ob causam multæ Religiones obtinuerunt a Sede Apostolica, ut ab ordinationibus Superiorum nō liceat subditis appellare, & in specie Sixtus IV. dicitur concessisse Generali Ordinis S. Augustini, & Carmelitarum, ut possint sua officia exercere rejecta quacumque appellatione. Et Julius II. dicitur prohibuisse Fratribus Prædicatoribus sub pœna excommunicationis appellare à mandatis, & ordinationibus Prælatorum dicti Ordinis, ut refertur *in Cōpendio Privilegiorum Mendicantiū in ver. Appellare.*

Et ex his resultat etiam resolutio ad tertium dubium superiùs propositum de Commissionibus Signaturæ Justitiæ, quia videtur non expedire, ut causæ Religiosorum extra Ordines committantur.

Verumtamen in Sac. Congregatione desuper habita die 19. Julii 1650. tantummodo fuit provisum, ut in casibus, in quibus Auditor Cameræ potest appellationes recipere à sententiis, & gravaminibus Prælatorum Regularium, inhibitiones minimè decernat, nec Præfectus Signaturæ Justitiæ dat Commissiones, nisi citato Procuratore Ordinis.

DE APPELLATIONIBUS.

Innocentius III. Cancellario Meteñ.

CAPUT XLVI.

COnstitutis in præsentia nostra Decano sancti Salvatoris, & Cantore Meteñ. & infrà. Meteñ. Episcopus intimavit, quòd sancti Salvatoris præpositura vacante, die electioni præfixo, per Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum in virtute obedientiæ, ac sub animæ periculo Canonicos adjuravit, ut secundùm Deum & juxta conscientiam suam, unum eligerent de duobus, in quos partes videbantur oculos extendisse, quem Ecclesiæ magis utilem & idoneum reputarent. Decanus autem cum duobus Diaconibus & Subdiaconibus tribus, dictum Cantorem in Præpositum nominavit: Cantor verò ipse, qui Presbyterali officio fungitur, & Custos eum Scholastico & Magistro B. sacerdotibus, Levitis duobus, & Subdiaconibus quinque te concorditer elegerunt: cujus electionem tamquam à majori, & saniori parte Capituli factam (cùm de personæ tuæ honestate constaret) prædictus Episcopus confirmavit: & cùm tibi vellet domum, & investituram porrigere, (ut est moris) Decanus ad sedem Apostolicam appellavit: contra te impotentiam dumtaxat allegans; proponendo te in partibus illis, quasi penitùs impotentem, in quibus præposituræ possessiones existunt; addens, quòd alia tibi objiceret in præsentia nostra, quæ tunc in præsentia judicis suspecti noluit explicare. Nos ergo, quia constitit evidenter illam appellationis causam, quæ fuit expressa, rationabilem non fuisse: aliam autem tunc non expressit: & si dixerit idem Decanus, quòd aliam vellet objicere coram nobis: decernimus tuæ confirmationis effectum, non debere per ea, quæ sunt proposita, impediri. Si quid tamen contra te non in modum exceptionis ad impediendum electionis & confirmationis effectum, sed in modum denuntiationis vel accusationis duxerit proponendum, postquam pacificam ipsius præposituræ possessionem fueris assecutus, proponendi licentiam non negamus.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *APpellatio contra electum, & confirmatum non admittitur ad impediendum electionis, vel confirmationis effectum, & n.17.*
Fallit primo in appellatione iudiciali, n.18. & 19.
Fallit secundo in confirmatione clandestinè facta, n.20.
Fallit tertio si in loco vigeat consuetudo confirmandi, non positis edictis, n.21.
Fallit quartò in collatione, seu provisione, ibid. n.22.
2 *Electio an, & quando possit restringi ad duos.*
3 *Electio honestius est ut fiat de idoneo de eodem Collegio, quàm ut fiat transitus ad magis idoneum alterius Collegii.*
4 *Electoribus deferri potest iuramentum à Superiore, ut magis idoneum eligant.*
5 *Patronis potest Episcopus deferre iuramentum de præsentando magis idoneum, si subsit suspicio ne moveantur aliquo inordinato affectu.*
6 *Fallit si contra Patronos esset præsumptio periurii.*
7 *Iuramentum numquam est deferendum illi, contra quem vehementer præsumitur de transgressione.*
8 *Electio in foro conscientiæ debet fieri de magis idoneo.*
9 *Eligens dignum postbabito digniore mortaliter peccat.*
Et magis idoneus dicitur non tantum respectu sui, sed etiam in ordine ad utilitatem Ecclesiæ, n.14.
10 *Electio de digno, omisso digniore, in foro externo valida est, nec debet retractari.*
11 *Quod procedit non obstante iuramento de eligendo magis idoneum.*
12 *Et quid si à contraria electione fuerit appellatum.*
13 *Et quid in concursu Parochialium Ecclesiarum.*
14 *Prælatus eligendus est melior non simpliciter, sed ordine ad Ecclesiam regendam, & n. seq.*
Et an dives, & potens pauperi, & litterato sit præferendus, vel è converso, n.16.
15 *Episcopi non debent esse cantummodo revolutores chartarum, sed etiam factores operum.*
19 *Confirmatio facta iudiciali ordine observato habet vim diffinitivæ.*
20 *Confirmatio electionis clandestinè facta quando dicatur.*
21 *Consuetudo confirmandi electum non positis edictis valida est.*

1 C*Onstitutis*, il secondo. Appellatio frustratoria possessionem confirmandi non impedit. Hoc dicit, Joan. Andr. Bald. Bellam. Butr. Card. Anch. & Imol. Vel aliter secundum Abb. Franch. Præpos. & Alex. de Nævo. Contra electum, & confirmatum nullum aliud jus expectantem non admittitur regulariter exceptio, vel appellatio, maximè frustratoria ad impediendum electionis, & confirmationis effectum, sed possessione habita poterit accusari, vel denunciari. Hoc dicit: & est casus notabilis. Dividitur in tres partes. In prima narrat factum. In secunda diffinit, ibi *Nos ergo*. In tertia protestatur, ibi, *Si quid tamen*.

2 Nota primò ibi, *Vnum eligerent de duobus*. Electionem posse restringi ad duos: quod verùm est in duobus casibus, secundum Imol. *hic num.2.* & Joan. de Anan. *num.3.* & Præpos. *num.11.* Primus est quando ipsimet eligentes in tractatu ad hoc se restrinxerunt: hoc enim non est contra formam Concilii generalis *in cap. Quia propter de elect.* cùm nusquam inveniatur prohibitum, quin de duobus tantùm possit fieri scrutinium, vel compromissum *arg. cap.2. §. Sed*
3 *neque de translat. Episc.* Secundus est quando non essent nisi duo idonei de Collegio: nam de suo potiùs, quàm de extraneo debet fieri electio, *cap. Nullus invitis, 61. dist.* & interdum ex gremio certæ Ecclesiæ, *c. Cum dilectus, de consuet. cap. Abbate de ver. signific.* Honestius enim est, ut idoneus eligatur de eodem Collegio, quam ut fiat transitus ad magis idoneum alterius Collegii, secundum Abb. *hic n.8. vers. Et intellige prædicta*, & Præpos. *num.18. vers. Si tamen in Ecclesia illa*, & in hoc resident Innoc. *in princ.* Abb. Antiqu. *num.1.* Host. *num. 2. in ver. Vnum*, Joan. Andr. *num.5.* Bellam. *num.2. in ver. De duobus*, Butr. *num.3.* Anchar. *num.4.* Imol. & Joan. de Anan. Præpos. *locis citatis*. Aliàs verò electio per superiorem restringi non potest, cùm debeat esse libera, secundum ea, quæ leguntur, & notantur *in cap. Cum terra, de elect.* Unde Sacra Congregatio Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum consulta à Generali Ordinis sancti Augustini, An ei liceat in electione Provincialium, Priorum, aliorumque Officialium facienda aliquos nominatim proponere, ex quibus unus Canonicè per secreta suffragia ad officium eligatur: Respondit non licere.

Secundò nota ibi, *magis idoneum, & utilem reputa-* 4
rent. Superiorem, ad quem spectat jus confirmandi,
posse deferre Sacramentum electoribus; & sic eos jure-
jurando adstringere, ut secundum Deum, & conscien-
tiam suam eligant magis idoneum: nam obtestatio, seu
adjuratio, de qua in textu loco juramenti habetur gloss.
2. *hic*, Host. *num.2.* Abb. Præpos. & Alex. de Nævo omnes
in 1. notab.

Et ex hoc, ex textu deducitur primò notabilis theorica 5
secundum Abb. *ubi supra*, videlicet quod ubi Episcopus ti-
meret, ne patroni moverentur aliquo inordinato affectu,
posset eis deferre juramentum de præstando magis ido-
neum, & sequuntur Præpos. *num.2.* Alex. de Nævo *n.3.*
& Dec. *in 1. notab.* Qui tamen intelligit hoc verum 6
esse, nisi contra Patronos esset præsumptio perjurii, quia
tunc non deberet adjuratio fieri, seu juramentum deferri.
Quod satis placet per text. *in cap. Clericos, de cohabitat.*
Clericor. & mulier. ubi non debet Prælatus deferre jura-
mentum Clericis concubinariis de non redeundo ad con-
cubinas, ne in perjurii reatum incurrant. Ex quo textu
Abb. *num.2.* generaliter infert, ut numquam juramentum 7
sit deferendum illi, contra quem vehementer præsumitur
de transgressione: imò deferens peccat, ut est text. opti-
mus *in cap. Ille 22. quæst.5.* Ubi Augustinus ait, *Ille, qui ho-
minem provocat ad iurationem, & scit eum falsum iura-
turum, vincit homicidam, quia homicida corpus occisurus
est, ille animam, imo duas animas, & eius, quem iurare
procuravit, & suam.*

Secundò ex textu deducitur manifestè Electores in foro 8
conscientiæ teneri digniorem eligere, nec suæ obligationi
satisfacere dignum eligendo: nam si adhuc teneretur, nul-
latenus posset eis juramentum deferri, ut in text. concor-
dat *cap. Licèt ergo, 8. quæst.1.* ubi qui præstantior est ex
omni populo, qui doctior, qui sanctior: & qui in omni
virtute eminentior; ille eligitur ad Sacerdotium, *c. Illud,
ead. caus. & quæst. c. Vnum omnium, §. Nunc autem*, ibi,
Sed talis eligatur, cuius comparatione cæteri grex dicantur,
25. dist. cap. Vilissimus, 1. quæst.1. cap. Metropolitano,
63. dist. in fin. ubi, *ex Presbyteris eiusdem Ecclesiæ, vel
Diaconis optimus ordinatur, cap. Quoniam de irrepatr.*
ibi, *Ille præficiatur Ecclesiæ qui maioribus iuvatur meri-
tis, cap. final. de offic. custod.* ibi, *Vt ad hoc opus tales or-
dinentur, quales & meliores, & sanctiores esse viden-
tur*. Et quamvis gloss. *in d. cap. Licet ergo, in ver. Qui* 9
præstantior, 8. quæst.1. relatis aliorum opinionibus conclu-
dat cum Hugone eligentes non peccare si eligant dignum,
licèt potuerint eligere digniorem, & cum glos. consentiunt
hic Joan. de Imol. & Philippus Franchus: tamen opinio
gloss. procedit in voluntariis tantùm; sed in necessariis,
ut in electione, oportet meliorem eligere, ut ibidem de-
clarat Archidiac. *num.3.* Et hæc opinio communiter te-
netur, & videtur etiam de jure verior, ut attestatur hic
Decius *num.6. & 12.* Itaque eligentes dignum vulnerant
conscientiam, si potuerunt eligere meliorem, ut ait Fe-
dericus de Senis *cons. 95. Super dubitationum articulis,
num.1.* & Abbas *hic num.7.* Imò peccant mortaliter, &
est orandum pro eis, quia multi incidunt in hunc laqueum,
ut formaliter inquit Butr. *in c. Inter cætera, num.5. de offic.
Ord.* Idem pluribus relatis tenet Covar. *in reg. Peccatum,
part.2. §.7. num.4. vers. Is verò, qui dignum*, subdens ita
communi omnium consensu receptum esse in hoc Cap. Et
est sententia D. Thom. *in 2.2. quæst.63. art.1. & q.185. art.3.
& quodlib. 8. ar. 6. & quodlib. 6. art.9.* quam etiam probavit
Rota *decis.65. num.8. part.1. recent. & in Toletana Canoni-
catus 18. Maii* 1584. coram san. mem. Clem. VIII. im-
press. apud Marches. *de Commiss. part.1. cap. 7. fol. 287.*
Hodie hæc opinio in iis, qui majoribus Ecclesiis præfici-
untur, est indubitata, quia Concilium Tridentinum,
*in cap.1. sess.24. Omnes, & singulos, qui ad promotionem
præficiendorum quodcumque ius à Sede Apostolica habent,
aut alioquin operam suam præstant, hortatur, & mo-
net, ut imprimis meminerint nihil se ad Dei gloriam, & po-*

pulorum falutem utilius poffe facere, quàm fi bonos paftores, & Ecclefiæ gubernandæ idoneos promoveri ftudeant, eofque alienis peccatis communicantes, mortaliter peccare, nifi quos digniores, & Ecclefiæ magis utiles ipfi iudicaverint, non quidem precibus, vel humano favore, aut ambientium fuggeftionibus, fed eorum exigentibus meritis præfici diligenter cu-
10 *raverint*. Hæc ibi. Cæterùm in foro externo, & poft factum electio de digno pofthabito digniore valida eft, nec debet retractari, *c. Monafterium, 16. quæft. 7. c. Cum terra, c. Cum nobis olim, & c. Cum in cunctis, juncto c. Quia propter, de elect. c. Nifi cum pridem, §. Pro defectu, de renunc. c. fin. de præfumpt.* & hic firmat gloff. *in ver. Magis utilem*, Butr. *n.* 15. Cardin. *fub n.* 3. Abb. *n.* 6. & 7. Præpof. *n.* 2. & 18. Dec. *n.* 12. & reliqui omnes, Rota *in d. Toletana Canonicatus n.* 3. & *d. decif. 65. n. 8. part. 1. recent.* S. Thom. *in 2. 2. qu. 63. art. 2. ad 3.* dicens quantùm ad hoc, ut electio impugnari non poffit in foro judiciali fatis effe eligere bonum, nec oportere eligere meliorem, quia fic omnis electio poffet habere calumniam. Et idem repetit *quol. 8. art. 6. ad 5. verf. Vel dicendum, & quolib. 6. art. 9. verf. Sed contra*, Silveft. *in ver. Electio, in 1. quæft. n.* 26. & alii plures tam Theologi, quàm Canoniftæ, quos cumulat Covar. *in d. reg. Peccatum, 1. part. 2. §. 7. num.* 3.

11 Quod procedit etiam ftante juramento, de eligendo magis idoneo, quia nihilominus electio de digno non retractatur, ut probatur hìc, & tenet Cardin. *d. n.* 2. & Præpof. *eod. n.* Covar. *ubi fupra, verf. Secundo probatur*, & Rota *in dicta Toletana Canonicatus, d. num.* 3.

12 Fallit hæc conclufio fi ab initio Electoribus denunciatum fuiffet, ut digniorem eligerent, & à contraria electione fuiffet appellatum, quia tunc electio de digno prætermiffo digniori non valeret, ut hic Abb. *n. 7. verf. In hac materia*, id eft irritanda effet per viam attentati, quafi contra appellationem facta, non quia nulla effet ipfo jure fecundum Præpof. *n.* 18. Et quamvis Franchus *col. 2. circa med. verf. Sed adverte*, poft Imol. oppofitum fentiat, putans etiam hoc cafu electionem de digno validam effe, nec retractari poffe, ejufque opinionem in practica admittendam putet, Covar. *in d. reg. Peccatum num. 3. verf. Contra Imol.* ob eam rationem, quia alioquin quælibet electio revocari poffet in difcrimen, & omnia litibus involverentur: tamen primam opinionem Abb. complectitur, & benè ab objectis tuetur Dec. *hic n.* 12. quæ etiam mihi magis placet, nec videtur urgere confideratio Covarruviæ, quia hic cafus denunciationis, & appellationis à futura electione de digno omiffo digniori eft admodum rarus, & raró etiam contingit in Parochialibus Ecclefiis non obftante, quod ex Conftitutione Pii V. fint conferendæ magis idoneo in concurfu, & rejecto licitum fit appellare à præelectione facta de digno, & conftito de irrationabili judicio, præelectio fit retractanda, ut plenè dixi in *c. Eam te, fupra de ætat. & qualitat.*

13 Et hinc collige fecundam fallentiam ad regulam fuperiùs propofitam, quod electio de digno omiffo digniori valida fit in foro judiciali: fallit enim in Ecclefiis Parochialibus, quæ conferuntur prævia forma examinis per concurfum ad præfcriptum Concilii Tridentini *c. 18. feff. 24.* Nam in his Epifcopus inter probatos ab Examinatoribus Synodalibus debet omnino eligere magis idoneum; alioquin licebit poftpofito appellare, & provocare præelectum ad novum examen, & electio per judicem appellationis erit retractanda, conftito de irrationabili judicio Epifcopi, & Parochialis magis idoneo erit conferenda, ut in præcitata Conftitutione Pii V.

14 Tertio nota in eifdem verbis *magis idoneum, & utilem reputarent*. Eligendum in Prælatum debere effe magis idoneum, non tantùm refpectu fui, fed etiam in ordine ad utilitatem Ecclefiæ ut hic per Abb. *in 3. not.* concordat Conciliũ Tridentinum *in d. cap. 1. feff. 24.* ibi: *Nifi quos digniores, & Ecclefiæ magis utiles indicaverint*, neque enim Epifcopi de-
15 bent effe tantummodo revolutores chartarum, *ut in cap. In Canonibus 16. qu. 1.* & alibi fimpliciter repellit à promotione, *ut c. Petrus 39. dift.* Itaque non oportet, ut ad Prælationem femper eligatur, qui eft melior fimpliciter; Poffibile eft enim, ut illi, qui eft in charitate perfectior, deficiant multa, quæ requiruntur ad hoc, ut aliquis fit Prælatus idoneus, quæ in alio, qui eft minoris charitatis inveniuntur, ut funt fcientia, induftria, potentia, & alia hujufmodi. Unde non oportet femper eligere meliorem fimpliciter, fed eum, qui fit melior ad Ecclefiam regendam, ita S. Thom. *d. quolib. 8. art. 6. & quolib. 6. art. 9.* Confiderandum eft igitur, an perfona fit fufficiens etiam refpectu ipfius beneficii, an verò non, ut hic per Imol. *num.* 8. & Præpof. *num.* 6. puta fi beneficium habeat poffeffiones inter inimicos, eligetur potius Primas in civitate, & Dux factiofum, vel homo potens, & robuftus, quam literatus, *c. Officii fupra de elect.* & innuit text. nofter in illis verbis: *In quibus Præpofitura poffeffiones*, fimiliter fi beneficium effet ære alieno gravatum, potius eligeretur Di- 16
ves, & potens, quam pauper, & Doctor *arg. c. Hos ius porrectum 10. quæft. 2.* Quod fi beneficium vel inter hæreticos, vel inter abhorrentes à cultu, præferendus effet Theologus, vel Canonifta diviti, & potenti ad notata *in c. infra de confangu. & affin.* Quod latiùs difcurrédo per fingulas qualitates profequitur *hic* Hoft. *n.* 7. Jo. Andr. *nu.* 21. licèt glof. notabilis *in c. Quoniam vetus, in ver. Invidia 24. quæft. 1.* referat, cùm duo certarent de electione & unus alleget ignobilitatem, & paupertatem alterius, alium exadverfo refpondiffe: Pifcatori Petro fabri filio fucceflorem quærimus, non Augufto; unde glof. additionalis ibi:

Nobilitas faftum, faftus litem parit, & amat
Lis odium, capiunt hæc tria mortis iter.

Facit *c. Venerabilis, & c. de multa in fin.* cum utrobique notatis per DD. *infra de præben.* qua de re plura cumulat hìc Jo. Andr. *n.* 21. & adde quod de qualitatibus concurrentium fcripfit *in d. c. Eam te, in ult. quæft. de ætat. & qualit.*

Ultimò nota, ibi, *Confirmationis effectum*. Appellationem 17
interpofitam poft confirmationem electionis non impedire quominus confirmatus poffeffionem confequi debeat, ut hìc eft cafus fecundum Abb. & alios fupracitatos in Summ. text. Ratio quia poffeffio illa eft quid facti, & effectus confecutivus juris præcedentis; ac proinde ob interpofitam appellationem differri non debet, ut hic *in glof. ult. ad fin.* & notat Imol. *n.* 6. & 13. Abb. *n.* 6. & Præpof. *n.* 12.

Declara primò text. noftrum, ut procedat in appellatione 18
extrajudiciali, prout intelligunt communiter DD. nam confirmatio, de qua text. loquitur, facta fuit abfque folemni caufæ cognitione, & ideò caufa etiam rationabilis appellationis emiffæ extra judicium non caffat, quod factum eft ante appellationem, nec impedit illius executionem, vel effectum, ut
in text. At fecus eft in appellatione emiffa in judicio, quando 19
fcilicet confirmatio fit oblato libello, lite conteftata, & alio judiciali ordine obfervato, quia tunc confirmatio habet vim diffinitivæ; & idcircò appellatio judicialis fufpendit fententiam, & effectum ejus, fecundùm Innoc. *hic n.* 2. cum quo tranfeunt Abb. *n.* 14. & communiter DD.

Declara fecundò text. noftrum, ut locum habeat in con- 20
firmatione, in qua fuerit fervata forma *c. fin. de elect. lib. 6.* fecus autem in confirmatione clandeftinè facta, veluti quia edictum infpici non potuit, vel quia fuit appofitum tempore incongruo, vel in loco, unde potuit de facili auferri, vel quia fuit à pluviis corruptum: hoc enim cafu appellatio etiam extrajudicialis benè impedit cõfirmationis effectum, quia ceffat ratio, de qua infra in quarta declaratione, ita determinat Innoc. *in c. penult. num. 3. fupra de cauf. poff. & propriet.* & fequitur Præpof. *hic num.* 14.

Declara tertiò, ut non procedat fi in loco vigeat confue- 21
tudo de non ponendo edictum juxta formam dicti, *cap. fin. de elect. lib. 6.* talis enim confuetudo valida eft, ut ibi notatur per DD. nihilominus appellatio extra judicium fufpendit effectum confirmationis, ut per Præpofitum *ubi fupra verf. Vel pone quod confuetudo*: nam & hoc cafu ceffat ratio, de qua infra proximè.

Declara quartò hunc textum, ut locum non habeat in 22
collatione feu provifione: nam appellatione extrajudicialis benè impediet, ne provifus poffeffionem affequatur, *ut cap. Accedens, infra de Accufat.* & poft Innoc. firmat Butr. & alii *in d. cap. penult. de cauf. poffeff. & propriet.* & Præpof. *hic num.* 13. Ratio differentiæ inter confirmationem, & collationem eft, quia in confirmatione citatur pars, vel faltem per edictum fit citatio generalis, *ut in d. c. final. de elect. lib.* 6. Unde verifimile eft, ut fi quid effet difcutiendum illud fuiffet difcuffum in ipfa confirmatione, ideòque exceptio, feu appellatio videtur poftеà calumniosè interponi ad impediendum, ne confirmatus poffeffionem adipifcatur. At fecus eft in collatione, quia licèt habeat vim confirmationis, ut notat glof. *in cap. 1. de elect. lib.* 6. Tamen in ea non requiritur citatio illa, feu propofitio Edicti, quæ requiritur in confirmatione, ut eft glof. communiter approbata *in d. cap. fin. in ver. Electione circa fin.* Unde nil mirum fi volens opponere fit admittendus antequam tra-

datur

datur poſſeſſio, cùm non potuerit contradicere in collatione, ut benè hic per Præpoſ. *d. nu.* 13. Eamdem differentiam inter confirmationem electionis, ſeu inſtitutionem, & liberam collationem, ſeu proviſionem ponit Lambert. *de Iurepatr. lib.2.par.2.qu.11. art.5. nu.5.* Quamobrem non videntur audiendi Gonzalez *ad regulam de menſibus gloſſ.9. §.1.in Annotat num.27.*& Lancellot.*de attent.2.par.cap.12. limit.5. num.4. & 5. & limit.40. num.* 5. citati à modernis Collectoribus hic, dum dixerunt quando proceditur extrajudicialiter, nullam appellationem exadverſo interpoſitam ſuſpendere collationem, nec poſſeſſionis traditionem: Etenim text. noſter, & DD. ab eis citati non loquuntur in collatione, ſed in confirmatione, in qua diverſa militat ratio, ut dictum eſt.

DE APPELLATIONIBUS.

Idem Innocentius III. Epiſcopo Heliñ.

CAPUT LIII.

PAſtoralis officii diligentia: & infrà. Quæſiviſti utrùm, quando inhibetur appellatio in reſcripto, fruſtratoria tantùm inhibita videatur? Nos igitur attendentes, quòd per appellationem fruſtratoriam, etiamſi non fuiſſet inhibita, negotium non debeat impediri, reſpondemus, quòd quælibet provocatio intelligitur removeri, quæ à jure non indulgetur expreſsè: ſed ſi appellans fuerit gravatus injuſtè, gravamen hujuſmodi per ſuperiorem poterit emendari. Verùm quia multotiens quis ad tempus per appellationem legitimam, à judicis ſui, quoad aliquem certum articulum, eximitur poteſtate: conſuluiſti nos, utrùm ſi quis excommunicationis ſententia innodatus, ante denuntiationem ipſius ab ea tamquam minus rationabiliter promulgata, in eo caſu, in quo ante ſententiam appellatio vires obtinuiſſet, curaverit provocare, eò quòd per appellationem interpoſitam excommunicantis videtur juriſdictio dormitaſſe, ipſe denuntiare poſſit eumdem, & ad tempus Eccleſiaſticis beneficiis Clericum ſpoliare? Nos itaque reſpondemus, quòd cùm executionem excommunicatio ſecum trahat, & excommunicatus per denuntiationem ampliùs non ligetur, ipſum excommunicatum denuntiare potes, ut ab aliis evitetur. Et illi proventus Eccleſiaſtici meritò ſubtrahuntur, cui Eccleſiæ communio denegatur.

S V M M A R I V M.

1 C*Lauſula*, appellatione remota, *tollit omnem appellationem, quæ à iure non eſt expreſsè permiſſa.*
2 *Et datur à Summo Pontifice tantum in terris Eccleſiæ indiſtinctè, ſed in terris Imperii in cauſis ſpiritualibus, vel mixti fori, aut inter perſonas Eccleſiaſticas, & num.* 4.
3 *Clauſula*, appellatione remota, *non datur à Congregationibus Cardinalium, nec à Signatura iuſtitiæ.*
4 *Datur ab Imperatore in locis imperio ſubiectis in cauſis temporalibus, & inter laicos.*
5 *Item a Regibus, & Principibus non cognoſcentibus Superiorem in temporalibus.*
6 *Appellatio cùm ſit ſpecies defenſionis, quæ eſt de iure naturali, qualiter tolli poſſit à Principe.*
7 *Clauſulam*, appellatione remota, *á ſententia interlocutoria, an Iudices inferiores dare poſſint in ſubdelegatione cauſarum.*
8 *Clauſula utcunque odioſa in reſcripto appoſita debet intelligi, ut aliquid operetur ultra ius commune, & n. ſeqq.*
9 *Appellationis remedium nulli denegandum.*
10 *Privilegio fruſtra impetratur, quod de iure communi competit.*
11 *Expreſſio eius, quod tacitè ineſt, debet aliquid augere.*
12 *Statutum debet interpretari, ut non ſit de caſu indubitabili, & a iure communi deciſo.*
13 *Verba ſtatuti debent impropriari, ut aliquid operentur.*
14 *Appellationi frivolæ deferendum non eſt, licet appellatio in reſcripto non ſit inhibita, & num.* 20.
15 *Clauſula*, appellatione remota, *tollit appellationem, quæ à iure non indulgetur expreſsè ad effectum ſuſpenſivum tantum, non autem devolutivum.*
16 *Ex ſtylo Curiæ quoad partes nihil operatur, ſed tantùm quoad iudicem ne teneatur deferre.*
17 *Et gravamina à iudice illata poſt appellationem non revocantur per viam attentati, ſed per viam querelæ, & num.* 30.
18 *Clauſula*, appellatione remota, *an hodie aliquid operetur, & quid, & num. ſeqq. uſque in fin.*
19 *Appellationis quatuor ſunt ſpecies.*
20 *Appellatio manifeſtè frivola ſemper inhibetur à iudice, & à iure.*
21 *Clauſula*, appellatione remota, *nihil operatur reſpectu appellationis, quæ à iure indulgetur expreſsè, & nu.* 23.
22 *Et quando appellatio dicatur à iure expreſsè indulgeri.*
24 *Clauſula*, appellatione remota, *non impedit appellationem ubi manifeſtè quis gravatur.*
25 *Appellatio latens frivola inhibetur à iure, ſed non a Iudice, quamdiu falſitas latet.*
26 *Iudex datus cum clauſula*, appellatione remota, *an hodie teneatur deferre appellationi ex cauſa probabili, quæ à iure non indulgetur expreſsè, & an hoc cap. ſit correctum per cap. Ut debitus infrà eodem.*
27 *Intellectus cap. Edoceri de reſcript.*
28 *Appellatio ex cauſa probabili non expreſſa in iure non ſuſpendit iuriſdictionem iudicis procedentis appellatione remota, quin poſſit ſententiam exequi.*
29 *Fallit in tribus caſibus hic expreſſis.*
31 *Clauſula*, appellatione remota, *effectus octodecim, remiſſivè.*
32 *Clauſula*, appellatione remota, *nihil operatur de conſuetudine ſi apponatur in litteris Executorialibus, quæ expediuntur per Contradictas; ſecus ſi in litteris Commiſſionis.*

P*Aſtoralis*. Per clauſulam, *appellatione remota*, om- 1
nis appellatio prohibetur, quæ à jure non eſt expreſsè
permiſſa. Hoc dicit uſque ad §. *Verum*. Communis diviſio. Conſultatio, & reſponſio. Secunda ibi, *Reſpondemus*.
Nota primò ibi, *inhibetur appellatio in reſcripto*, appella- 2
tionem tolli non poſſe, niſi per reſcriptum Apoſtolicum, ſive bullatum, ut *c. Si ſupra de reſcript.* ſive in corpore juris clauſum, ut *in c. Ad noſtram ſuprà eodem, & in c. Licet de off. Ordin. & in c. Paſtoralis, §. final. de offic. deleg. cum ſimilib.* de tali enim reſcripto intelligitur hæc littera, ut notant Hoſt. & Joan. Andr. ambo *in princ.* Inferior autem à Papa non reſcribit appellatione remota, quia non poteſt tollere jus alterius, *c. Super quæſtionum, §. 1. cum ibi notat. de off. del. g.* & ita tranſeunt communiter Doctores hic, ut teſtatur Abb. *nu.* 4. Un- 3
de non ſemel audivi Sanctiſſimum Dominum noſtrum Urbanum VIII. dicentem Congregationes Cardinalium non poſſe dare clauſulam, *appellatione remota*, quam nec Signatura Juſtitiæ dare poteſt, ut affirmat Marcheſ. *de Commiſſ. par. 1. cap. 10. in tit. de Commiſſ.* cum clauſula, *appellatione remota, in princ.* & dixit Rota apud Cardin. Seraph. *deciſ.* 857. *num.* 2. Hanc concluſionem declarat Abb. *hic eod. num.* 4. ut 4
habeat locum in cauſis ad juriſdictionem Eccleſiaſticam pertinentibus, in quibus ſolus Papa removet appellationem, in aliis verò ſolus Imperator. Tu dic in locis, quæ ſunt de-

tem-

temporali jurisdictione Ecclesiæ, solùm Romanum Pontificem appellationem tollere etiam in causis prophanis, & inter laicos. In terris autem Imperii in causis Ecclesiasticis tàtùm, vel mixti fori, aut inter personas Ecclesiasticas ex his, quæ notat gloss. *in cap. 2. in ver. Lex civilis, vers. Sed quid dices de arbitr. lib. 6.* & Bart. *in l. Privilegia n. 2. C. de Sacrosan.*
5 *Eccles.* Sed in causis temporalibus inter Laicos, & in terris Imperio subjectis solus Imperator dat judices appellatione remota, ut est textus *in l. 1. §. final. ff. à quib. appellar. non lic.* Per hoc tamen non excluditur quin idem possint alii Reges, & Principes non recognoscentes Superiorem in temporalibus, quia est eadem ratio, ut firmat Bart. *in d. §. fin. nu. 3.* Anton. de Butr. *in c. Venientes nu. 8. supra de jureiur.* Felin. *in hac rubr. n. 2. & in cap. 1. in princ. de rescript.* plenè Roland. à Valle *cons. 29. Quæritur an à sententia nu. 13. & 15. vol. 1.*
6 Prædictis non adversatur, quod appellatio sit defensio, *cap. Cum speciali, §. Porro infrà eod.* & defensio sit de jure naturali, *l. Ut vim, ff. de inst. & iur.* Clem. *Pastoralis de re iudic.* jus autem naturale à Principe tolli non possit, ut *in Summa 5. distin. & §. Sed naturalia instit. de iur. natur. gent. & civil.* & notant Innoc. & alii *in cap. Quæ in Ecclesiarum suprà de constitut.* Nam, ut respondet hìc Præpos. *num. 7.* Quamvis defensio ipsa tolli non possit, tamen modalitas, seu forma se defendendi benè potest tolli, cùm fuerit inducta de jure positivo, ut in simili notat Bart. in Extravag. *Ad reprimendum in ver. Sine figura*, & tenet hìc Butr. *num. 4. & in cap. 1. col. 1. suprà de rescript.*
7 Limitat conclusionem superiùs firmatam gloss. 1. *in l. fin. C. de sentent. & interlocut. omn. iudic.* ut procedat tantummodò in appellatione à sententia diffinitiva; secus in appellatione ab interlocutoria, quam removere possunt etiam inferiores judices in subdelegatione causarum, & illam glossam sequitur, & extollit ibi Bart. *num. 4.* dicens neminem posse nisi solùm Principem committere causam appellatione remota à diffinitiva, sed benè ab interlocutoria: & subdit de hoc esse ibi casum notabilem. Hanc etiam limitationem dicit esse mirabilem Abb. *hìc d. nu. 4. vers. Vide ad prædicta.*

Contrarium tenet idem Bart. *in præalleg. §. fin. num. 2.* ubi concludit judices, nec à diffinitiva, nec ab interlocutoria posse appellationem removere. Idem tenent Alber. *in d. l. fin. in princ. C. de sentent.* Præpos. *hìc n. 13. vers. Secundus casus*, & Dec. *n. 11.* Probatur hæc opinio duplici fundamento. Primum est, quod adducit Bart. nempè quia hoc esset tollere jus Superioris, ad quem appellatur, quod non potest inferior, arg. *l. penult. ff. de aqua pluv. arcen.* & est textus optimus *in c. Venientes de iureiur.* Alterum fundamentum est, quia cùm judex non possit non deferre appellationi legitimæ, ut notat Abb. *in c. De priore suprà eodem*, consequẽter nec potest hanc facultatem alteri subdelegare, *c. Nemo potest plus iuris, de regul. iur. lib. 6.* Et ita teneas. Non obstat textus *in d. l. fin. C. de sentent.* Quoniam intelligi debet de appellatione frivola, quàm judex potest removere in subdelegatione causæ secundùm Bart. *in dict. §. fin.* & ad objectum Abbatis, quod secundùm hunc intellectum illa lex esset supervacua, quæ tamen videtur edita cum magna solemnitate; responde ut hìc per Dec. *n. 11.* post Alber. *in d. l. fin. in princ.*

8 Secundò nota in vers. *Nos igitur attendentes*, clausulam utcumque odiosam, & restringibilem appositam in rescripto ita esse intelligendam, ut aliquid operetur ultra jus com-
9 mune. Clausula enim, *appellatione remota*, est valdè odiosa, quia appellationis remedium, nec Diabolo denegandum foret, si esset in judicio, ut dixit Rota *decis. 16. n. 3. de dol. & contumac. in nov.* per textum *in cap. Cum inter suprà de except. & c. Cum speciali infrà eodem*: & tamen quia si intelligeretur de appellatione frivola, nullius esset effectus, cùm talis appellatio jam remota esset de jure antiquo, ut notatur *in cap. Ad Romanam, & cap. seqq. 2. qu. 6.* idcircò intelligitur, ut locum habeat etiam in appellatione legitima, ut sic aliquid operetur ultra terminos juris communis, ut hìc patet.
10 Frustra enim precibus impetratur quod de jure communi competit, ut *leg. 1. C. de thesaur. lib. 10. & l. 1. §. Quod beneficium, ff. de municipal.* & notat gloss. 1. *in c. 1. suprà de rescript.* & ita ex hac littera deducit Abb. Antiq. *num. 5.* quem se-
11 quuntur communiter Doctores. Unde Baldus *num. 2.* similiter colligit ex textu expressionem ejus, quod tacitè inest, habere aliquid augere; allegat concordantem *leg. 3. C. si pend. appellat. mors interven.* & Butr. *num. 3.* notat clausulam privilegiatam sonantem contra jus in dubio debere intelligi, ut in aliquo detrahat juri, vel addat: ad hoc *cap. Si Papa, de privileg. lib. 6. leg. Si quando, C. de inoffic. testamen. & in d. l. 1. in fin. ff. ad municipal.* sequitur Abbas Siculus *in 2. notab.*
Quod nota perpetuò pro statutis, ut hìc per Bald. *n. 3.* Facit 12
quod notat Dynus *cons. 32. Quæstio talis est, Ordinamus in princ. & per totum*, ubi pluribus firmat statutum debere interpretari, ut non sit de casu indubitabili, & à jure communi deciso. Idem voluit Federicus de Senis *cons. 109. Quæstio num. 2. vers. Nec est verisimile*, cùm enim, inquit, lex debeat esse utilis, & necessaria, *cap. Erit autem lex 4. dist.* quam utilitatem sequimur si solùm jus commune contineat? ut quid membranas occupet? Eamdem theoricam posuit Bartol. *in leg. 4. §. Prætor ait nu. 15. ff. de damn. infec.* ubi dicit statutum debere intelligi, ut aliquid addat juri communi, quia aliàs nihil operaretur: & sequuntur Roman. *cons. 83. Licet iure communi num. 2. vers. Nec præmissa sententia*, Alex. *cons. 196. Perspectis num. 2. lib. 6.* & alibi passim Doctores. Qui- 13
nimò secundùm Abb. *hìc num. 2. vers. Et adde ad prædicta*: & Præpos. *num. 3. vers. Et ideo infert*, quando dispositio statuti esset prorsus inutilis intelligendo verba ut jacent, debent verba impropriari ut aliquid operentur, licèt dispositio sit odiosa, & pœnalis, ut singulariter probat textus *in cap. Si sententiam in fine, de sentent. excommunic. lib. 6.* Et idem voluit hìc Baldus, dicens de hoc esse textum meliorem de jure *in l. Heredibus, §. fin. ff. ad Trebell.*

Tertiò nota ibi, *Etsi non fuisset inhibita*, appellationi fri- 14
volæ deferendum non esse, licèt appellatio in rescripto non sit remota: & est ratio, quia cessat causa finalis appellationis, quæ fuit ad removendum gravamen, ut *cap. Suggestum suprà eodem*. Frustratoriè autem appellans non censetur gravatus, ut hìc per Præpos. *in 1. notab.* de quo latiùs dicam infrà *n. 20.*

Quartò nota ex textu per clausulam, *appellatione remota*, prohiberi appellationem probabilem, & ex justa causa interpositam, dummodò tamen causa hujusmodi non sit in jure expressa, ut hìc est casus secundùm omnes, qui non reperitur alibi. Sed an hodie hoc sit correctum per Decretalem, *Ut debitus infrà eodem*, plenè dicam infrà *in gloss. 1.*

Ultimò nota ibi, *gravamen huiusmodi per Superiorem po-* 15
terit emendari. Quod etiamsi clausula, *appellatione remota*, tollat appellationem legitimam, quæ à jure non indulgetur expresse: tamen si justa sit causa gravaminis, poterit gravatus adire Superiorem etiam per modum appellationis: nam etsi aliqui, præsertim Host. *num. 1. in fine, vers. Aut ex causa non expressa in iure*, & Joan. Andr. *num. 4. in ver. Emendari*, magis probaverint intellectum, ut hoc casu gravatus adire possit Superiorem per viam supplicationis, seu querelæ, arg. *l. 1. ff. de offic. Præfec. Prætor.* juncta Authen. *Quæ supplicatio, C. de precib. Imperat. offeren. & cap. Tum ex litteris, cum ibi notatis suprà de in integr. restitut.* Verior tamen intellectus habet, ut id liceat etiam per viam appellationis, ut clarè innuit hæc littera dum dicit, sed si appellans fuerit gravatus, poterit gravamen hujusmodi per Superiorem emendari; & sic apertè supponit eum fore audiendum per viam appellationis: non enim diceretur appellans, nisi appellaret, ut inquit Abb. Antiq. *num. 3. in eodem vers.* Sed si appellans, & hanc opinionem dicit magis communem Abb. *num. 15. vers. Sed opinio*. Hunc etiam intellectum communem esse attestatur Præpos. *num. 6.*

Quod si objicies. Quid ergo operabitur clausula, *appellatione remota*, si etiam in casibus non expressis in jure gravatus potest appellare? Respondeo, hæc appellatio non operabitur respectu judicis à quo, sed respectu judicis ad quem, ut sic devolvat negotium ad eum, sed non suspendat jurisdictionem primi judicis, ut hìc declarant Butrius *nu. 2. & num. 5. vers. Alius est effectus*, & Abb. *num. 9.* & hoc intendunt Abb. Antiq. *num. 5.* Host. *num. 2. vers. Tu dicas expressè, & num. 4. in ver. Ininste*, Joan. Andr. *eodem num. vers. Ex hoc secundo*, dum dicunt judicem à quo non teneri hoc casu appellationi deferre, docentes practicam, videlicet ut judex tradat libellos, seu apostolos refutatorios, in quibus exprimat; & ideò non detuli, quia causa non erat expressa in jure, & appellatio remota fuerat in rescripto, ut *cap. Cordi, §. 1. infrà eodem lib. 6.* Qui intellectus potest etiam confirmari ex eo, quod etiam Concilium Tridentinum in multis casibus removet appellationem, puta in causa visitationis, & correctionis, & ante diffinitivam, ut *in cap. 1. sess. 13. & c. 20. sess. 24.* & tamen Sacra Congregatio ejusdem Concilii interpres declaravit in illis casibus esse inhibitam appellationem ad effectum suspensivum tantùm, sed non de-

vo-

volutivum, ut ſcripſi pleniùs *in cap. Super eo, il ſecondo n. 29.*
16 *& 30. ſuprà eodem* : & ita ſe habet ſtylus Curię, ut hic atte-
ſtatur Collectar. *num.* 1. ubi ait Curiam tenere, ut clauſula,
appellatione remota, quo ad partes nihil operetur quominus
ſemper ex cauſa juſta poſſit appellari, ſed benè quo ad judi-
cem ne teneatur deferre; & ita removet appellationem ſuſ-
17 penſivam, ſed non devolutivam. Hinc autem reſultat no-
tabilis effectus : nam etſi appellatio admiſſibilis ad utrum-
que effectum ſuſpendat juriſdictionem judicis à quo, itaut
quidquid fit per ipſum poſt interjectam appellationem re-
vocari debeat tanquam attentatum, ut *cap. Non ſolum infrà
eodem lib. 6.* tamen ſecus eſt, quando judex à quo non tene-
tur appellationi deferre, & ſic inhibita eſt appellatio ſuſpen-
ſiva, ſed non devolutiva : nam tunc gravamina per ipſum
illata poſt appellationem non revocabuntur per viam at-
tentati, ſed per viam querelæ, cùm illius juriſdictio non
ſit ſuſpenſa, ut hic benè per Abb. *d. num. 15. verſ. Et intelli-
ge*, & latius dicam infrà *num.* 30.
18 In gloſſa prima QUÆRO, An clauſula, *appellatione re-
mota*, hodie aliquid operetur, & quid.
19 Ad evidentiam permitto (quod ſpectat ad rem præſen-
tem) quatuor eſſe ſpecies appellationis ſecundùm Petrum
de Sampſon. & Abb. Antiq. *hic num.* 2. & Joan. Andr. *nu.* 5.
Prima eſt manifeſtè fruſtratoria, ſeu frivola, veluti cùm quis
appellat à ſententia ſuper notorio crimine, vel de quo in
judicio confeſſus eſt, ut *c. Romana, §. ſi autem poſt ſententiam
infrà eodem lib. 6.* Secunda eſt latens fruſtratoria, ut cùm
appellatur ex cauſa legitima, ſed non vera, puta ſi quis ap-
pellet, quia trahitur ultra duas dietas extra diœceſim, quod
tamen non eſt verum, ut *cap. Olim ſuprà de except.* Tertia
eſt latens probabilis; veluti cùm appellatur ex caſu probabi-
li, & vera, non tamen expreſſa in jure, ut *in dict. cap. Roma-
na, §. Quod ſi obiiciatur*. Quarta eſt manifeſtè probabilis,
veluti cùm appellatur ex cauſa expreſſa in jure, cujus veri-
tas eſt notoria, ut patet in *cap. Accedens, il ſecondo ſuprà, ut
lite non conteſt. & in cap. Cum R. de offic. deleg. cum concord* de
quibus infrà *num.* 23.
20 His præmiſſis ad aperiendam quæſtioni veritatem ante
omnia excludam caſus non dubios, & erit bonus modus
ſolvendi ne ſit prolixa diſtinctio, ut docuit Joan. Andr. *in c.
Cum ſunt partium num. 8. verſ. Ad aperiendam, de regul. iur.
lib. 6. in Mercurial.*
Primum igitur extra dubium eſt clauſulam, *appellatione
remota*, nihil operari reſpectu primæ ſpeciei appellationis,
ſcilicet manifeſtè fruſtratoriæ, quia tali appellationi, nec ju-
ſtitia defert, nec eſt à judice deferendum, etiamſi appellatio
in reſcripto non ſit inhibita, ut hic patet apertè *in verſ. Nos
igitur attendentes, & in cap. Cum appellationibus infrà eodem
lib. 6.* & notatur *in cap. Ad Romanam, il primo 2. qu. 6.* Atque
ita hæc ſpecies appellationis ſemper inhibetur à judice, & à
jure, ut loquit Abb. Antiq. *dict. num.* 2.
21 Similiter extra dubium eſt hanc clauſulam, *appellatione
remota*, nihil operari reſpectu appellationis quartæ ſpeciei,
quæ ſcilicet à jure indulgetur expreſsè, ut hic eſt caſus ſe-
22 cundùm Joan. Andr. & omnes *in ſumma*. Unde talis appel-
latio ſecundùm Abb. Antiq. ſemper admittitur à judice, &
à jure, ad hoc autem, ut appellatio dicatur expreſsè à jure
indulgeri, non requiritur ut jus permittat appellationem
in eo caſu, in quo remota eſt appellatio in ſcripto juxta ter-
minos *c. Ex parte, & c. Poſtremo ſuprà eodem, & c. Ex con-
queſtione ſuprà de reſtit. ſpoliat.* ut putavit gloſſ. 1. *hic*, quę ni-
mis reſtrinxit diſpoſitionem hujus Decretalis. Sed ſatis eſt,
ut appellatio ſit expreſsè in jure approbata, licèt jura non
loquantur in caſu appellationis in reſcripto inhibitæ, ſe-
cundùm Hoſt. *num. 3. in verſ. Tu dicas expreſsè*, cùm quo
tranſeunt communiter Doctores, ut teſtatur Abb. *num.* 14.
23 Exempla patent *in cap. Significante, in cap. Rodulphus, & cap.
Significavit ſuprà de reſcr. in cap. Exhibita, de iudic. in cap.
Dilecti, cap. Dilectæ, & cap. Significaverunt, de except. & in
cap. Significavit ſuprà eodem*. In his ergo, & conſimilibus
caſibus in quibus jura expreſsè indulgent appellationem,
24 nihil operabitur clauſula, *appellatione remota*. Et eſt ratio
ſecundùm Abb. *nu.* 14. quia ex quo jura permittunt expreſ-
sè appellare, gravamen cenſetur notorium, ac proindè nihil
debet operari remotio appellationis, arg. *cap. Secundo requi-
ris ſuprà eodem*, & eſt textus ſingularis *in dict. cap. Ex con-
queſtione de reſtit. ſpoliat.* ubi gloſſ. *penult.* ex eo textu colli-
git remotionem appellationis in litteris non impedire
appellationem ubi manifeſtè quis gravatur, quam gloſſam
ſequuta eſt Rota apud Puteum *deciſ. 414. lib.* 3.
Rurſus extra dubium eſt appellationem ſecundæ ſpeciei, 25
ſcilicet latentis fruſtratoriæ, etiamſi in reſcripto non ſit re-
mota appellatio, non eſſe admittendam ubi conſtat de falſi-
tate cauſæ. Ratio eſt, quia tunc deſinit eſſe latens fruſtra-
toria, & tranſit in primam ſpeciem manifeſtè fruſtratoriæ,
quæ ſemper rejicitur, ut dictum eſt ſuprà in prima ſpecie *nu.*
20. Oportet enim cauſam in appellatione exprimendam
nedum eſſe probabilem, ſed etiam veram, ut *cap. Interpoſita
ſuprà eodem*, & dixi in *cap. Super eo, il ſecondo num. 24. ſuprà
eodem*. Sed antequam conſtet de falſitate cauſæ, quamvis
hujuſmodi appellatio non admittatur à jure, à quo nulla
falſitas approbatur : tamen admittitur à judice, ſecundùm
Abb. Antiq. Atque ita hæc appellatio latens fruſtratoria,
quamdiu non apparet falſitas reſpectu judicis regulatur per-
indè, ac ſi eſſet latens probabilis. Unde in ſolutione quæ-
ſtionis omiſſa appellatione latenter frivola, agemus tantùm
de tertia ſpecie latenter probabili, ſub qua reſpectu judicis
includitur latenter frivola. Qua ratione, & Innocentius *hic
num.* 1. poſuit tres tantùm ſpecies appellationis, videlicet fri-
volam, cui nunquam eſt deferendum; & expreſsè conceſ-
ſam a jure, cui ſemper eſt deferendum; & mediam, ut cùm
quis gravatur in caſu, in quo appellatio non eſt à jure ex-
preſsè conceſſa, veluti ſi dentur dilationes, vel nimis bre-
ves, vel non tot, quot ſufficiant.
Demum extra dubium eſt non obſtante clauſula, *appella-
tione remota*, appellationem probabilem, quę à jure non
indulgetur expreſsè, admittendam eſſe ad effectum devolu-
tivum, quia talis clauſula appellationem devolutivam non
tollit, ut dixi ſuprà *in ult. notab. num.* 15.
Quibus ita conſtitutis, dubium ad hoc reſtringitur, vide- 26
licet an judex datus cum clauſula, *appellatione remota*, te-
neatur deferre appellationi probabili, & ex juſta cauſa in-
terpoſitæ, quæ tamen à jure non indulgetur expreſsè.
Gloſſatores hic, *& in cap. Vt debitus infrà eodem*, & alibi
ubicumque attingunt hunc articulum, communiter in ea
ſunt opinione, ut hodie clauſula, *appellatione remota*, nul-
lius ſit effectus. Et quidem reſpectu appellationis manifeſtę
frivolæ, & reſpectu appellationis, quæ expreſsè indulgetur
à jure, hoc eſt clarum. Quo verò ad appellationem proba-
bilem moventur, quia prædicta clauſula non tollit appella-
tiones in jure expreſſas, ut hic deciditur. Sed hodie in jure
expreſſum eſt, ut liceat appellare ex quacumque cauſa pro-
babili, ut *in dict. cap. Vt debitus infrà eodem*. Ergo hujuſmo-
di clauſula non tollit appellationem ex quacumque cauſa
probabili interpoſitam. Atque ita in effectu gloſſæ ſentiunt
hanc Decretalem eſſe correctam per illud *cap. Vt debitus*, &
conſenſit Innocen. *hic num. 1. verſ. Sed hodie remota eſt hæc
Decretalis, & in dict. cap. Vt debitus*, dicens hoc eſſe tenen-
dum, licèt alii aliter ſomniaverint. Et pro hac opinione
videtur textus *in cap. Edoceri ſuprà de reſcript.* ubi quamvis
inhibita ſit appellatio, tamen poteſt ex rationabili cauſa ap-
pellari.
Sed his non obſtantibus in oppoſitum eſt magis commu-
nis opinio, quam tenent hic Abb. Antiq. *num. 3. & 4.* Hoſt.
num. 8. verſ. Sed ſi benè advertas, Joan. Andr. *num.* 13. Colle-
ctar. *in princip.* Bellam. *num. 3. in 2. & 3. quæſt.* Butr. *num. 5.
& 7.* & communiter Doctores ſequentes, ut teſtatur Abb.
Sicul. *num.* 8. & ſequitur Philipp. Franch. *col. 3. verſ. Sit ergo
concluſio*, dicens ita reſidere communiter omnes Doctores
hic, ut *in dict. cap. Vt debitus*. Hæc igitur ſit concluſio, ut ju-
dex procedens cum clauſula, *appellatione remota*, non tenea-
tur deferre appellationi ex cauſa probabili interpoſitæ, quæ
in jure expreſsè non approbatur, & hoc cap. non ſit corre-
ctum per Decret. *Vt debitus*, quod evidenter probatur tri-
plici conſideratione. Prima conſideratio eſt, quia text. *in c.
Inquiſitioni infrà eodem*, qui emanavit poſt Decretalem, *Vt
debitus*, decidit clauſulam, *appellatione remota*, in medio
litterarum appoſitam referri ad præcedentia, quibus anne-
ctitur, non autem ad ſequentia. Quod utique ille textus
non feciſſet, ſi hujuſmodi clauſula poſt *cap. Vt debitus*, ni-
hil operaretur. Secunda conſideratio eſt, quod illud *cap. Vt
debitus*, non loquitur de appellatione interponenda à ſen-
tentia diffinitiva, ſed ab interloquutoria tantùm. Hoc au-
tem cap. loquitur indefinitè, & ſic de appellatione tam à dif-
finitiva, quàm ab interloquutoria. Ergo non eſt veriſimile,
ut illa Decretalis voluerit hanc corrigere indiſtinctè. Ter-
tia, & validior conſideratio eſt, quia prædictum *cap. Vt de-
bitus*, non loquitur in judice dato cum clauſula, *appellatione*
remo-

remota, hic verò deciditur casus, in quo specialiter remota est appellatio in rescripto. Ergo (ut verbis Host. utar) quæ necessitas, quæ æqualitas, quæ utilitas, quæ justitia, quæ ratio, imò potius, quæ insania est, ut quæstionem specialem tam seriosè, tam rationabiliter cum distinctione hic solutam per illam generalem Constitutionem cogat dicere abrogatam? Nec est hæc sana doctrina, secundùm quam speciei per genus detrahitur; imò potius edocemur in omni parte juris generi per speciem derogari, *l. In toto, ff. de reg. jur.* & notatur *in cap. 1. ad fin. suprà de rescript. & in c. Studuisti, §. 1. in princ. de offic. legat.* Ita Host. Cujus verba transcripserunt Joan. Andr. *num.* 13. Bellam. *in 3. quæst.* & alii præcitati.

27 Non obstat textus *in dict. cap. Edoceri, de rescript.* quia dum decidit à sententia judicis procedentis appellatione remota posse appellari ex rationabili causa, intelligi debet, id est in jure expressa, ut sic illa Decretalis declaretur per istam, ut *leg. Non est novum*, cum *l. seqq. ff. de legib.* secundùm Host. *hic num. 2. in ver. Expresse*, & Joan. Andr. *eodem num. & ver.*

Ex his habes primum effectum hujus clausulæ, *appellatione remota*, quia tollit omnem appellationem, quę expresse non reperitur a jure concessa, ut fusè ostensum est supra.

28 Secundus effectus est, quia judex à quo non tenetur hujusmodi appellationi deferre, ut similiter patet ex dictis, unde & poterit sententiam suam executioni demandare, ut colligitur ex *cap. Pastoralis, §. Præterea de offic. deleg.* & hic notat Abb. *num. 9.* cùm enim appellatio alias suspendat jurisdictionem judicis à quo, hunc effectum tollit clausula,
29 quia jurisdictio non suspenditur, nisi judex à quo deferat appellationi, vel nisi fuerit inhibitus à judice ad quem, ut *c. Roman. de appellat. lib. 6.* vel nisi Superior deliberet de appellatione admittenda, tunc enim primi judicis jurisdictio suspenditur ab eo tempore, quo ex certa scientia appellationem admittit, ut *d. §. Præterea*, & notat Butr. *hic nu. 5. vers. Primo enim appellatio*.

Tertius effectus, qui ex præcedenti consequitur est, quia judex non deferens appellationi quantumcumque probabili non incidit in pœnam, *cap. Decreto 2. qu. 6.* ex quo appellatio à jure non indulgetur expressè: hoc enim facit juris authoritate, unde Principis majestatem non contemnit, nec peccat, *cap. Qui peccat 23. qu. 4. & l. Gracchus, Cod. ad leg. Jul. de adulter.* secundùm Host. *hic num. 9.* Butr. *num. 5. vers. Ex hoc secundo*, & Abb. *num.* 10.

Quartus effectus est, quia cùm innovata post appellatio- 30
nem interpositam ante omnia revocari debeant per judicem appellationis tanquam attentata, ut *cap. Non solum infrà eodem lib. 6.* Hoc operabitur clausula, *appellatione remota*, ut non revocentur per viam attentati, vel nullitatis, & ita tenent omnes teste Franch. *hic col. 3.* & Put. *dec. 328. in princip. lib. 2.* Quoniam cùm jurisdictio judicis à quo non sit suspensa, processus non est irritus, nisi in casibus, quos posui supra proximè in secundo effectu. Per Superiorem tamen poterit revocari per viam querelæ, ut concludunt Hostiens. *num. 9. vers. Quarto quod si pendente*, Joan. Andr. *num. 4. in ver. Emendari*, Butr. *num. 5. vers. Tertius effectus*, Abb. *nu.* 11. & plerique alii.

Hi sunt præcipui effectus clausulæ, *appellatione remota*. 31
Sed in universum Philipp. Franc. *hic col. 3. circa med. vers. Operatur ergo primo*, prosequitur septemdecim effectus, quos prædicta clausula operatur, & octodecim, Præpos. *n. 32. vers. Succedit tertia quæstio principalis*.

Advertę tamen ad id, quod idem Præpos. dixit *num. 22.* 32
videlicet de consuetudine clausulam, *appellatione remota*, nihil operari, allegando Host. *in Summa de offic. deleg. §. Quod sit eius officium, vers. Quod autem hæc clausula*, Specul. *eodem tit. §. In quibus, vers. Ego dico*, Lap. *alleg.* 128. Angel. *in l. fin. Cod. de sentent. & interlocutor. omn. iudic.* & Butr. *hic circa fin.* Adverte, inquam, ne decipiaris, quia hoc intelligi debet quando hujusmodi clausula apponitur in litteris executorialibus, quæ expediuntur per contradictas, ex quo dantur sine aliqua cognitione causæ, & passim in omnibus clausula apponitur, & hoc casu tenenda est opinio Host. *ubi suprà*: nam, ut ait Bald. *hic in 1. oppos. cum hodie dicta clausula apponatur potius de stylo generali* (intellige in litteris executorialibus) *quam de ministerio speciali, sonat potius in quamdam monitionem, videlicet, ut non deferatur appellationi frustratoria, quam quod in aliquo deroget, & iuri communi*. Hæc Bald. Secus verò si dicta clausula apponatur in rescripto commissionis, quia cùm Princeps, vel Signatura talem clausulam non apponat, nisi cum causæ cognitione; tunc benè operatur effectus suos. Ita singulariter declarat Rota apud Put. *dec.* 328. incip. *In una Hispalen. lib.* 2. De quo dic latiùs, ut scripsi *in c. Studuisti in 1. qu. nu. 40. suprà de offic. leg.*

DE APPELLATIONIBUS.

Honorius III. Decano Cancellario, & Cantori Linconieñ.

CAPUT LXII.

CUm causam, quæ inter Abbatem & fratres de Valle sancti Joannis ex parte una, & Priorem & Canonicos de Novo loco ex altera, super Ecclesia de Holiseth vertitur, R. sancti Angeli Diacono Cardinali commiserimus audiendam: & infrà. Procurator prædictorum Prioris & Canonicorum proposuit, quòd cùm coram subdelegatis judicum delegatorum inducias ad proponendum exceptiones dilatorias petiisset: quia advocatus ipsius ductus errore respondit, quòd Ecclesia de Novo loco, Ecclesiam, de qua erat quæstio, per quadraginta annos & ampliùs pacificè possederat, licèt ipse eadem die advocati errorem corrigens, ipsius responsionem, quæ suæ petitioni contradicere videbatur (ne per eam aliquod sibi posset præjudicium generare, pro eo quòd ante litis contestationem sunt exceptiones dilatoriæ proponendæ) coram eisdem judicibus revocavit. Judices tamen per hujusmodi responsionem erroneam advocati, litem contestatam fore credentes, ad receptionem testium partis alterius processerunt: & infrà. Mandamus, quatenus si dicti Prior & Canonici legitimè probaverint, quòd per Procuratorem ipsorum eadem die advocati responsio extiterit revocata, quia sic per consequens lis contestata non fuit: vel quòd delegati testes receptos à subdelegatis subdelegatorum suorum approbaverint: cùm nonnisi delegatus à Principe causam alii valeat delegare, quidquid ab ipsis post appellationem eorum factum est (dummodò hæc in appellatione ipsa expressa fuerint) nuntietis irritum & inane.

SUMMARIUM.

1 *ADvocati confessionem eadem die revocatam, si iudex velit habere pro lite contestata, vel processum subdelegati ratificet, ab eo licitè appellatur.*

2 *Delegatus ab aliquo, quàm à Principe non potest causam alteri delegare.*

3 *Delegatus ab inferiore à Principe ad universitatem causarum potest unam causam subdelegare.*

4 *Delegatus ad universitatem causarum Ordinario æquiparatur, & num. 15.*

5 *Et idem potest quod Ordinarius.*

Et ab eius sententia non appellatur ad Delegantem, sed ad Superiorem ipsius Delegantis, num. 7.

6 *Ordinarius dicitur cui causarum universitas est commissa.*

8 *An-*

8 *Auditor Nuncii an possit cognoscere causas ad Nuncii forum pertinentes, quamvis non habeat requisita cap. Statutum, de rescriptis lib.6. & Concil. Trident. cap. 10. sess.24. & num. seqq. usque in fin.*

9 *Auditores Nunciorum non possunt cognoscere causas appellationum à sententia Episcopi, vel eius Vicarii in criminalibus lata.*

10 *Et sententia ab eis lata in causis appellationum huiusmodi non sustinentur ex communi errore.*

11 *Auditores Legatorum an habeant iurisdictionem ordinariam, vel delegatam, & num. seqq.*

12 *Legati æquiparantur Proconsulibus Provinciarum.*
Legati Proconsulis delegatam habent non ordinariam iurisdictionem, ibidem.

13 *Auditores Legatorum an censeantur Ordinarii, licet causas cognoscant ex delegatione speciali.*

14 *Ordinarius ex speciali commissione non efficitur Delegatus.*

1 CVm causam. Si judex confessionem Advocati eadem die revocatam pro lite contestata velit habere, vel processum à subdelegato factum ratificet, ab eo licitè appellatur. Hoc dicit secundùm Joan. Andr. & omnes.

2 In Glossa *in verb. Delegatus circa finem, vers. Et quod dicitur*, nota benè hanc glossam, quia etsi Delegatus ab alio, quàm à Principe non possit causam alteri delegare, ut dicitur hic in textu circa finem: tamen ut dicit gloss. hoc intel-
3 ligitur de eo, qui est Delegatus ab inferiori a Principe ad unam causam tantùm: secus verò si ei esset delegata universitas causarum, quia tunc benè posset unam causam alteri subdelegare, *leg. Cum Prætor*, §. 1. *ff. De iudic. leg. Legatus*, secundùm unam lecturam, de qua ibi in gloss. *unic. ff. de off. Proconsul. & Legat.* & voluit Bart. *in leg. More num.* 11. *ff. de iurisdict. omnium iudic.* dicens id communiter teneri, &
4 pondera rationem in gloss. nostra expressam, quia talis Delegatus ad universitatem causarum quasi Ordinarius videtur: & cum gloss. concordant hic Hostiens. *num.* 3. Jo. Andr. *num.* 6. Butr. *num.* 11. *vers. Hæc vera dicit*: & reliqui omnes; & sic non est verè, & propriè Ordinarius, sed Ordinario similis, ut per Jason. *in dict. leg. More n.* 19. *circa medium, vers. Et ideo respondendo*, & tenet umbram Ordinarii, ut inquit Butr. *ubi supra*: & Ordinarium, & Delegatum ad universitatem causarum æquiparat glos. t. *in l. fin. Cod. de iudic.* Bart. *in dict. leg. More num.* 5. *vers. Venio ad fin. ff. de iurisdict. omn. iudic.* & ibi etiam Jason. *dicto n.* 19. Alexand. *cons.* 12. *Viso processu num.* 4. *lib.* 6. Felin. alios cu-
5 mulans *in cap. Qualiter, & quando, il primo num.* 40. *de accusat.* Bald. *in leg. Si ut proponis, la prima num.* 10. *Cod. quo-*
6 *mod. & quand. iud.* ubi ait Delegatum ad universitatem causarum, cùm remaneat in essentia jurisdictionis universalis, idem posse quod Ordinarius. Quinimò gloss. appellat eum Ordinarium *in cap. Statutum*, §. *Insuper in verb. Moderatas, de rescript. lib.* 6. prout illam gloss. ad hoc ponderat Jason. *loco citato*. Item Specul. *in titul. de offic. Ordinar. num.* 2. ait Ordinarium dici cui universitas causarum est commissa: & idem dixit Petr. de Anchar. *in cap. Licet undique col.* 2. *ad finem, vers. Nec mirum, de offic. De-*
7 *legat.* Quo fit, ut à sententia Delegati ad universitatem causarum non appelletur ad Delegantem, quasi idem sit tribunal, sed ad Superiorem ipsius Delegantis, ut *leg.* 1. *in finem, ff. Quis & à quib. appellat.* & argum. *cap.* 2. *de consuetud. lib.* 6. & *leg. final. Cod. de offic. Vicar.* & notat Jason. *in d. leg. More num.* 19. *circa med. vers. Et ideo respondendo, ff. de iurisdict. omn. iudic.*

8 Hinc sumpta occasione QUÆRO, An Auditor Nuncii Sedis Apostolicæ possit cognoscere causas ad Nuncii forum pertinentes, quamvis non habeat qualitates requisitas *in cap. Statutum, de rescriptis lib.* 6. nec sit deputatus in Synodo diœcesana juxta Decretum Concilii Tridentini *cap.* 10. *sess.* 25.

Si quæratur de causis appellationum à sententia Episco-
9 pi, vel ejus Vicarii in criminalibus lata, jam Sacra Congregatio declaravit Auditorem Nuncii non posse eas co-
10 gnoscere, obstareque *cap.* 2. *sess.* 13. Ac posteà adjecit sententias Auditoris in causis hujusmodi appellationum latas ex communi errore non sustineri: & hæ declarationes auditis partibus editæ missæ fuerunt ad Nuncium Florentiæ.

Quoad alias causas appellationum non comprehensas *in dicto cap.* 2. remanet dubium, an Auditor Nuncii eas possit cognoscere, quamvis nec sit in dignitate Ecclesiastica constitutus, nec in Synodo Diœcesana deputatus juxta dictum *cap. Statutum*, & Decretum Concilii *dict. c.* 10. In qua difficultate Corneus *in cons.* 48. *Repetito Divino Numine*, latissimè discussa *in* 2. *dubio num.* 3. *volum.* 1. apertè 11
sentit Auditores Legatorum etiam de latere non habere ordinariam jurisdictionem, sed tantùm delegatam, redditque optimas rationes, inter quas ea est præcipua, quod
Legati æquiparantur Proconsulibus Provinciarum, *cap.* 2. 12
de offic. Legat. lib. 6. Legati autem Proconsulis delegatam habent, non ordinariam jurisdictionem, *leg. Legati Proconsulis, ff. de offic. Proconsul.* Quæ opinio si vera sit inde sequitur, ut ipsi Auditori causæ committi non possint, nisi concurrant in eo qualitates *dict. cap. Statutum*, & decreti *dict. cap.* 10.

Verùm quia hæc opinio totum ferè orbem commoverat 13
ob innumeras propemodum sententias latas, & quæ passim feruntur ab Auditoribus Nunciorum non habentibus has qualitates, videtur potius adhærendum sententiæ, ut Auditores Nunciorum sint Ordinarii, & sic neque comprehendantur *in cap. Statutum*, neque in Decreto Concilii. Ad quod probandum adducitur Bald. *in leg. final. n.* 4. *Cod. ubi Senat. vel claris*, qui tamen id magis præsupponit, quam discutit; non enim ibi quærit, an sint Ordinarii, sed præsupponens duos Auditores Cardinalis Sabinensis esse Ordinarios, quærit an ex eo, quod non cognoscebant causas nisi ex delegatione speciali, censerentur delegati, & putat non censeri Delegatos, sed Ordinarios, quia illa est potius distractio causarum, ac partitio curæ, quam vera delegatio. Quæ doctrina vera quidem est posito quod sint Ordinarii: Nam ex illa speciali commissione non efficiuntur delegati. Quod scripserunt Pavin. *in tract. de offic. & potestat. cap. Sede vacante in* 2. *qu. prima partis princip. num.* 4. Vant. *in tractat. de nullit. tit. Coram quo num.* 14. Verùm Bald. ut dictum est, ibi non disputat, an sint Ordinarii, vel Delegati, sed tantùm supponit esse Ordinarios, sentiens ex speciali commissione non effici ex Ordinariis Delegatos, sed remanere Ordinarios, ut prius erant. Quod potuit contingere, quia fortè à Principe essent constituti Ordinarii, & deputati Auditores Nuncii, sed quia hoc est divinare; ideò Bald. pro hac sententia simpliciter referunt Jason. *in leg. Ex hoc iure, ff. de iust. & iur. num.* 8. *in* 4. *limitat.* Felin. *in cap. Sunt & alii*, vel *in cap. Nonnulli*, §. *Sunt & alii num.* 49. *vers. Pro ista opinione de rescript.* Joan. Bapt. Ferrett. *cons.* 204. *num.* 10. 20. *& seqq.* & Pavin. *dicto loco num.* 3. *in fin.* Hæc itaque opinio videtur esse communior, & certè tutior est, quàm usus, & praxis quotidiana comprobavit; licèt opinio Cornei in puncto juris fortè videri possit verior, & solidioribus nixa rationibus, ex qua opinione communi sequitur resolutio ad dubium: Nam cùm Auditores Nunciorum ex prædicta opinione sint Ordinarii, in eis non potest habere locum *cap. Statutum*, nec text. Concilii loquens de iis, quibus delegandæ sunt causæ; quamvis enim Nuncius ei specialiter causas committat, ex Ordinariis non effici propterea delegatos, sentiunt Doctores citati à Vant. & Joan. Franc. Pavin. *in locis supra allegatis*.

Præterea etiamsi hujusmodi Auditores essent delegati, 14
non tamen videntur in eis habere locum *cap. Statutum*, & Decretum Concilii loquentis de causis delegandis: nam Delegatus ad universitatem causarum æquiparatur ordinario, & tenet gloss. *penult. hic*, & fusè ostensum est supra *num.* 4. Concilium verò jure voluit, ut tam Sedis Apostolicæ Nuncii, quàm Legati causas in partibus committendas personis designatis in Synodo committerent, ne ex ignorantia personarum rudes, & ignari ad causas cognoscendas delegarentur. Quæ ratio non procedit in Auditore Nuncii, qui ab ipso ad causarum universitatem deligitur.

Ad hæc ita Concilium videtur esse intelligendum ex consuetudine ita observata, quæ est optima Concilii interpres, *l. Si de interpretatione, ff. de legib. cap. Cùm dilectus de consuetudin.* Nam semper Auditores etiam non designati in Synodo, & non præditi qualitatibus requisitis *in cap. Statutum*, causas cognoverunt, & deciderunt. Quæ omnia in dubium revocarentur, si exceptio nullitatis ex hoc capite esset admittenda. Validæ igitur, nisi aliud obstet, esse videntur hujusmodi sen-

ten-

tentiæ ab Auditoribus Nunciorum latæ, sed ad tollendam omnem difficultatem expedire videtur, ut Sanctitas sua, si ita ei visum fuerit, per Breve eidem Nuncio directum declaret licuisse Auditori prædicto à Nuncio electo, & deputato hujusmodi causas cognoscere, quamvis non haberet qualitates requisitas in cap. *Statutum*. Nec esset in Synodo Diœcesana deputatus. Atque ex hoc capite sententias ab eo latas, ac ab eo, aliisve Auditoribus de cætero ferendas minimè impugnari, aut nulla dici posse, vel debere.

DE CONFIRMATIONE UTILI VEL INUTILI.

Alexander III. Exoneñ. Episcopo.

CAPUT. I.

SI quis rei litigiosæ confirmationem impetravit ab Apostolica Sede, non minus potest judex de causa cognoscere, & eam fine debito terminare. Sed si rem tunc pacificè possidebat, cùm inde confirmationem obtinuit, non est licitum judici de quæstione posteà exorta decernere, aut eam diffinire, absque Sedis Apostolicæ mandato.

SVMMARIVM.

1 *DE re scienter confirmata per Papam iudex inferior non cognoscit, nisi tempore confirmationis res esset litigiosa, vel confirmatio alias subreptitia.*

2 *Confirmatio rei litigiosa etiam ex certa scientia, non facta mentione litis, est ipso iure nulla, nec impedit iudicem in causa procedere.*

Declaratur, num. 17.

3 *Impetratio subreptitia privilegii, vel beneficii non valet.*

4 *Iudex potest in causa procedere non obstante privilegio post motam litem impetrato, si in eo litis mentio facta non fuerit. Alias secus, & num. 17.*

5 *Possidere quis non dicitur rem pacifice, si super ea quæstio sibi moveatur.*

6 *Litigiosa res est, de cuius dominio causa movetur inter petitorem, & possessorem iudiciaria conventione.*

7 *Idem si causa moveatur de quasi dominio directo, vel utili.*

8 *Litigiosi vitium non nascitur super bonis, si actio personalis fuerit intentata.*

9 *Litigiosi vitium non inducitur super proprietate, si lis moveatur super possessione.*

10 *Possessio tamen efficitur litigiosa.*

11 *Confirmatio ex certa scientia quando dicatur, & num. 28. & 29.*

12 *Confirmatio in qua inseritur tenor rei confirmatæ, dicitur in forma specifica.*

13 *Confirmatio in qua exprimitur substantia rei, probat absque eo, quod doceatur de confirmato.*

14 *Confirmatio ex certa scientia ligat manus iudicis, quominus possit cognoscere de quæstione exorta super re confirmata.*

15 *Nisi constat notorie confirmationem esse subreptitiam, & num 17.*

16 *Iudex inferior non cognoscit de quæstione, an confirmatio Apostolica sit valida, necne.*

Et quid post Conc. Trid. num. 26.

18 *Confirmatio in forma communi, quæ sit.*

19 *Parum, aut nihil operatur.*

20 *Non impedit iudicem cognoscere de re confirmata.*

Ad quid impetretur, num. 22.

Dat causam, & titulum legitimum præscribendi, n. 23.

21 *Confirmatio sine causæ cognitione, an sit vera, vel falsa, solus Papa cognoscit, & num. 26.*

24 *Concordia a Sede Apostolica confirmata non sunt sublata a Conc. Trid. c. 6. sess. 25. & num. 34.*

25 *An hoc procedat tantum in confirmationibus ex certa scientia, an verò etiam in confirmationibus in forma communi, & num. seqq. usque in fin.*

26 *Confirmationum Apostolicarum Concilium Trident. non meminit, nisi in cap. 14. sess. 24.*

27 *Confirmatio in forma communi, & ex certa scientia in quibus differant.*

28 *Confirmatio an sit ex certa scientia, si fiat cum clausula,* sicut justè possides.

29 *Et quid si cum clausula,* ex certa scientia.

30 *Confirmatio ut suos producat effectus, duo requiruntur, id est ut fiat ex certa scientia, & cum causæ cognitione vocatis partibus.*

31 *Iuramentum est fortius vinculum, quàm confirmatio in forma communi, & firmat actum invalidum.*

32 *Concordia, ut sint reales, & obligent successores, debent esse confirmatæ ex certa scientia: alias sunt personales.*

33 *Per Confirmationem in forma communi Papa non censetur præiudicare Ordinariis.*

35 *Confirmationis appellatione in dubio venit illa, quæ fit ex certa scientia.*

37 *Concordiæ à Sede Apostolica confirmata in forma communi intelligitur derogatum à Concilio Tridentino, etiamsi cum ea concurrat immemorabilis consuetudo.*

38 *Consuetudines à Sede Apostolica confirmatas, an Concilium Tridentinum sustulerit.*

SI *quis*. De re scienter confirmata per Papam judex in- 1
ferior non cognoscit, nisi tempore confirmationis res
esset litigiosa, vel confirmatio alias subreptitia. Hoc dicit
cum *cap. seqq.* & sunt duo dicta, secundùm ibi, *Sed si*.

Nota primò ex prima parte textus, confirmationem 2
à Sede Apostolica impetratam lite pendente, nullam esse
ipso jure, adeòut ea non obstante possit judex causam co-
gnoscere, ac diffinire perindè, ac si confirmatio non ema-
nasset, ut hic notant Abb. & Decius ambo *in 1. notab.*
Quod verum est etiam si confirmatio emanaverit à Papa
ex certa scientia, & cum causæ cognitione; de hac enim
intelligunt hunc textum Abb. Antiq. Joan. Andr. Bald. Bel-
lam. Cardin. Anchar. Abb. & Joan. de Anan. omnes *in prin-
cip.* & benè, quicquid dicat Decius *hic in 3. not.* nam cùm
textus dicat judicem posse cognoscere, si confirmatio sit
rei litigiosæ, & non posse cognoscere, si sit rei pacificè pos-
sessæ: utique necessariò supponit utroque casu confirma-
tionem emanasse ex certa scientia: aliàs enim si sub com-
muni forma, sive res esset litigiosa, sive non, indistinctè
posset judex in causa procedere, ut tangetur in gloss. *ult.
num.* 14. & hoc est ex mente Innocen. dicentis hunc intel-
lectum esse planiorem *num.* 1. *vers. Planior est intellectus*.
Prædicta tamen procedunt dummodò in litteris confirma-
tionis non sit facta mentio litis pendentiæ; tunc enim
confirmatio respectu illius rei, super qua lis vertitur, est
subreptitia, & ipso jure nulla, *cap. Ad nostram*, ibi, *de-
nuncietis irritas, & inanes, & cap. Porrecta*, ibi, *denuncios
non valere infrà eodem*. Et est communis regula non solùm 3
in confirmationibus, sed etiam in privilegiis, beneficiis,
ut impetratio subreptitia non valeat, ut notat Caldetin. *in
cons.* 1. *de feud.* Dec. *hìc num.* 3. & scripsi plenè in *cap. Ad
audientiam, il secondo* post Abb. & Felin. *suprà de rescript.*
Et tenet hìc Innocen. *num.* 1. *vers. Imo quod plus est*, di- 4
cens, judicem posse procedete non obstante privilegio post
motam litem impetrato, in quo litis mentio facta non
fuetit, per *cap. Causam, il secondo suprà de testam.* secus
verò si in confirmatione, vel privilegio diceretur, *non ob-
stante quod res sit litigiosa*; quia tunc illa causa eriperetur
à jurisdictione judicis inferioris, ut *cap. fin.* ibi, *de dicta
quæstione facta mentio non fuisset suprà, ut lite pendente*, se-
cun-

cundùm Innocen. *hic num.* 1. cui subscribunt Host. *eodem*
num. vers. Sed secundum Dominum nostrum, Joan. Andr. *nu.* 5.
Butr. Imol. Abb. & Dec. omnes *in* 1. *notab.*
5 Secundò nota ibi, *sed si rem tunc pacificè possidebat*, quem
non dici pacificè rem possidere, si super ea quæstio sibi mo-
veatur, ut hic notant Butr. & Imol. ambo *in ult. notab.* Abb.
num. 3. & Decius *num.* 19. Cardin. in Clem. *Gratiæ in* 3. *quæst.*
de rescript. Archid. Joan. Andr. & Gemin. *in cap. Commissa*,
de elect. lib. 6.
6 Adverte tamen, quia per hoc res ipsa non efficitur liti-
giosa, nisi quæstio, seu lis moveatur inter petitorem, &
possessorem judiciaria conventione dicit text. in Auth. *Li-*
tigiosa, C. de litigios. & ibi notant Jacob. Butricar. Bald. &
Salycet. omnes *in Summario*, Oldrad. Cyn. uterque *num.* 1.
Petr. de Bellapert. *vers. Dicit enim*, Host. *in cap. Ecclesia San-*
7 *ctæ Mariæ num.* 2. *suprà ut lit. pendent.* Et idem dicendum si
lis moveatur super quasi dominio directo, vel utili, puta
per Publicianam in rem actionem, vel aliquam utilem rei
vendicationem, ut notat gloss. in d. Auth. *Litigiosa in ver.*
8 *Dominio*, Odofred. Bellapert. & Host. *locis citatis*. Secus
verò si actio personalis fuerit intentata, quia ex hoc super
bonis vitium litigiosi non nascitur, ut est textus *in l. Quam-*
quam, §. *Iulianus, ff. de aqua pluv. arc.* & voluit Rota *dec.* 173.
9 *nu.* 6. *par.* 7. *recent.* Item secus si quæstio moveatur super pos-
sessione, quia per hoc vitium litigiosi non inducitur super
proprietate, & ita intelligas glossam primam, hic secundum
Abb. *n.* 5. Alberic. in d. Auth. *Litigiosa num.* 1. Cassador. *dec.* 6.
num. 2. *de rescript.* Sarneo. *in regul. de Triennal. qu.* 53. *num.* 8.
10 Sed tamen possessio ipsa, super qua movetur controversia,
efficitur litigiosa, & ita procedit hoc cap. ut declarat Abb.
d. nu. 5. *vers. Secundo potest*, Crayett. *in cons.* 279. *Scripsi alias*
num. 3. *vers. Præsupposito*, & fuit resolutum in Rota, ut refert
Lancellott. *de attent. par.* 2. *cap.* 4. *in præfat. num.* 493.
11 In glossa ultima nota confirmationem esse in duplici dif-
ferentia. Alia est, quę conceditur ex certa scientia, & cum
causæ cognitione veluti, cùm totum negotium fuit Papæ
reservatum, & ipse nulla conditione adjecta simpliciter
confirmat; tunc enim intelligitur confirmare ex certa
scientia, ut hìc firmat gloss. nostra post medium, *vers. Et hoc*
12 *intelligitur*, Abb. Antiq. *num.* 3. & Abb. Sicul. *num* 6. *vers. Et*
dicitur ex certa scientia, & idem est si in litteris inseratur te-
nor rei confirmatæ, *cap. Venerabilis infrà eodem*, Rot. *in re-*
cent. dec. 157. *num.* 8. *par.* 6. quo casu dicitur confirmatio in
forma specifica, ut per Rotam *dec.* 222. *num.* 12. & 13. *par.* 7.
13 *recent.* & ubi fuit expressa substantia rei, confirmatio probat
absque eo, quod doceatur de confirmato, ut decidit Rota
decis. 36. *num.* 1. & *seqq. part.* 2. *divers.* & *decis.* 226. *num.* 22.
par. 7. *recent.* Et talis confirmatio habet tres effectus, quos
notat gloss. *in cap. Cum accessissent in ver. Confirmatum suprà*
14 *de Constitut.* & lusius prosequitur Abb. *hic num.* 6. & 7. Sed
quod pertinet ad textum nostrum, hæc confirmatio ligat
manus judicis, quominus possit cognoscere de quæstione
exorta super re confirmata, sine mandato Papæ, ut hic est
15 casus in fine; & ita intelligi debet Vincentius hic allegatus
in glossa *ultima*, nisi tamen confirmatio esset subreptitia,
puta, quia fuit obtenta super re litigiosa non facta mentio-
16 ne de lite, vel alio modo peccat in subreptione; tunc enim
quamvis judex inferior non possit cognoscere de quæstione
orta, an ipsa confirmatio valeat, necne, secundùm opi-
nionem Laurentii, quam dicit veram Bernardus *hic in ulti-*
ma gloss. ante medium, *vers. Laurentius dicit*: & tacitè ap-
probavit Tridentina Synodus *in cap.* 14. *sess.* 24. ut dicam
infrà *num.* 26. tamen non impeditur cognoscere de re con-
firmata, quia si certum esset confirmationem fuisse obten-
tam per falsi suggestionem, impetratio non valeret, ut *cap.*
Proxim. infrà eodem: & probatur hìc in prima parte textus,
& fuit opinio Tancredi, quam hìc sequitur gloss. *ultima in fi-*
17 *ne*, & Rota *decis.* 351. *num.* 14. *part.* 6. *recent.* Ad hoc tamen
requiritur, ut notoriè constet de vitio subreptionis, puta ex
partis confessione, vel ex tenore ipsius Bullæ, secundùm In-
nocent. *in cap. seqq. in fine*, & Abb. *num.* 8. *vers. Et hoc intelli-*
ge, & vide quod legitur, & notatur *in cap. Cum venissent su-*
prà de Iudic.
18 Alia est confirmatio, quæ conceditur in forma communi,
videlicet adjecta conditione, si justè, canonicè, aut
providè factum sit, vel alia consimili, ut per Abb. *hic nu.* 6.
vers. Et dicitur, quæ hodie in confirmationibus statuto-
rum, & privilegiorum ex stylo consuevit exprimi per il-
lam clausulam, *Dummodò sacris Canonibus*, *Tridentini*
Concilii Decretis, & *Constitutionibus Apostolicis non adver-*
sentur: & talis confirmatio, seu innovatio nihil novi juris 19
tribuit juribus hic allegatis in gloss. 2. eamque parum, aut
nihil valere asserunt hic gloss. *ult.* Abb. Antiq. *num.* 2. *vers.*
Aut non apponitur, Bald. *num.* 2. Abb. Sicul. *num.* 6. & passim 20
alii, Cassador. *decis. unic. hoc tit.* Rota *decis.* 84. *num.* 8. *par.* 7.
recent. Unde per hujusmodi confirmationem non præcludi-
tur via judici ordinario cognoscendi de validitate juris con-
firmati, *cap. Bona infra eod.* & *cap. Quia diversitatem, de con-*
cess. præben. & in hoc conveniunt omnes: & est ratio se-
cundùm gloss. 2. quia Summus Pontifex censetur hæc face-
re sine alicujus præjudicio, ut patet in juribus præallegatis,
& *in cap. final.* ubi gloss. *un. c. infra eod.* Bald. *hic num.* 10. Rota
decis. 356. *num.* 19. *part.* 6. *recent.* Cæterùm etsi judex, ut præ- 21
dixi, non impediatur cognoscere de validitate juris confir-
mati, tamen si quæstio sit, an confirmatio ipsa obtenta sine
causæ cognitione sit vera, vel falsa, solus Papa cognoscit, ut
post Innocen. firmat Bald. *hic num.* 5.
Sed dices, Ad quid ergo prodest talis impetratio? Res- 22
pondeo cum gloss. 2. & Abb. *num.* 6. parum prodesse, & im-
petrationem fieri ad cautelam, ne videatur sine scientia
Papæ processisse, & ad hoc ut ob illius reverentiam magis
timeatur, arg. *c. Quamquam* 23. *dist.* Adde tu alium effectum 23
valdè notabilem hujus confirmationis, vel privilegii sub
communis forma, quem tangit Abb. Antiq. *hic num.* 2. *vers.*
Sed dic, & *in cap. Dudum num.* 2. *vers. Et est nota dignum*
infrà de decim. quia scilicet dant causam, & titulum legiti-
mum præscribendi: ad *hoc cap. Cum persona*, §. *Quod si tales*,
de privileg. lib. 6.
QUÆRO, posita decisione S. Congregationis Conci- 24
lii, qua declaratum fuit, concordias à Sede Apostolica con-
firmatas non esse sublatas decreto Conc. Triden. *cap.* 6. *sess.*
25. An hujusmodi decisio vendicet sibi locum in confirma- 25
tionibus tantùm, quæ emanatunt ex certa scientia, & cum
causæ cognitione; an verò etiam in confirmationibus in
forma communi.
Confirmationes Apostolicę ex certa sciētia emanatæ nul- 26
lo casu per Conc. Triden. videntur sublatæ: observandum
est enim de confirmationibus Apostolicis expressam men-
tionem haberi dumtaxat *in cap.* 4. *sess.* 24. ubi solùm tribui-
tur facultas Ordinariis tanquam Sedis Apostolicæ Delega-
tis cognoscendi de earum subreptione, & obreptione, &
intentionis defectu; quæ facultas aliis Episcopis non com-
petebat *in cap. Proxim. infrà eod.* & dictum est suprà *num.* 16.
& 21. Quippè Patres Concilii pro debita reverentia de
Provisionibus Apostolicis judicari noluerunt, nisi maturè,
& Apostolica authoritate, quę reverentia in pluribus ejus-
dem Concilii decretis elucet.
Pro solutione dubii præmittendum videtur, hanc di- 27
stinctionem confirmationum esse legalem, ut patet *in cap.*
Quia diversitatem, de concess. præben. & *in cap. Illa*, *ne Sede*
vacante, quibus in locis fit expressa mentio de confirmatio-
nibus in forma communi ad differentiam aliarum, quæ
emanant ex certa scientia, & cum causæ cognitione. Item
esse realem, & diversos inter se effectus producere, ut per
gloss. *in dictis juribus*, & *in cap. Pastoralis*, §. *Præterea de off.*
deleg. Host. *in summa de confirm. util. vel inut.* Cassador. *decis.*
unic. eod. tit. & patet ex *dictis suprà num.* 11. & 18.
Præmittendum secundò ad discernendas invicem has 28
confirmationes, tradi à Doctoribus, & glossis regulas;
nec esse tutum dicere illas esse in forma communi, in qui-
bus apposita est clausula, *sicut sine pravitate*, *vel sicut justè*
possides, ut dicebat Abb. Antiq. *hic num.* 2. quia hæc verba
possunt sumi conditionaliter, & causaliter, ut notat alter
Abb. *in cap. Venerabilis*, & *in cap. Examinata in fin. infrà eo-*
dem. Quemadmodum neque omnes, in quibus ponitur 29
clausula, *ex certa scientia*, negant esse in forma communi,
ut per eumdem Abb. & apertiùs Paris. *cons.* 19. *num.* 12. *vol.* 1.
post Aretin. *cons.* 15. Nam duo copulativè requiruntur, ut 30
confirmatio Apostolica suos producat effectus, nempè ut
fiat ex certa scientia, & cum causæ cognitione vocatis
partibus, ut plenè per Rotam *decis.* 166. *num.* 45. 8. & 14.
par. 5. *recent.* Denique præmittendum, quantum attinet ad
propositam quæstionem, confirmationes in forma commu-
ni illas intelligi, quæ novum jus tribuunt, nec firmant ea,
quæ aliàs sunt ex se invalida, juxta communes traditiones,
& constat ex dictis suprà *num.* 19.
His præmissis ad propositam quæstionem respondetur,
has confirmationes in forma communi censeri sublatas,
sive

sive afficiant concordias, sive statuta, seu alia, quæ per Concil. Trident. expressè tolluntur tam *in cap. 4. sess. 6.* quam alibi.

31 Probatur primò, juramentum est fortiùs vinculum, quàm confirmatio in forma communi; siquidem illud firmat actum invalidum, Auth. *Sacramenta puber. C. si advers. vendit.* Paris. *cons. 33. num. 24. lib. 1.* post gloss. & Doctores hìc, *& in cap. Dilecta infrà eodem*. At Concilium tollit vinculum juramenti, non obstante, quod præsupponat aliud vinculum præcedens, sive sit statutum, sive concordia, super qua interponitur. Ergo etiam confirmationem in forma communi.

32 Secundò Concilium secundùm declarationem S. Congregationis præservat illas concordias, quæ alioqui reales sunt, & aptæ ligare successores, aliàs præservatio nulla esset earum concordiarum, quæ personales sunt, & obligant tantùm auctores, secundùm ea, quę leguntur, & notantur *in cap. Veniens suprà de transact.* At solæ confirmationes emanatæ ex certa scientia reddunt concordias reales, ut obligent Successores *d. cap. Veniens*, ubi expressè Innocen. Rota *decis. 2. de confirm. util. vel inutil. in addit. in novis*. Ergo &c.

33 Tertiò illa interpretatio facienda est, quæ proximior est menti statuentis, & per quam omnia concilientur, & vitantur absurda. Talis autem est hæc, quæ non solùm sequitur intentionem confirmantis Papæ, qui per confirmationes in forma communi non intendit præjudicare Ordinariis, *cap. final. infrà eodem*, *cap. Ex parte de Constitut. cap. Dudum*, *§. final. de decim.* & dictum est suprà *num.* 20. Sed deservit etiam menti Patrum in Concilio, qui voluerunt tolli funditùs omnia obstacula impedientia Capitulorum visitationes, scientes rara esse Capitula, quæ non possent juvari hujusmodi confirmationibus in forma communi, ut ex inspectione actorum ejusdem Concilii planè colli-
34 gitur. Nec discrepat à sententia S. Congregationis, quæ difficilè descendit in hanc partem, per quam confirmationes Apostolicæ præservantur, ex rationibus, & effectibus militantibus dumtaxat in confirmationibus ex certa scientia.

Accedit, quod gloss. *antepenult.* in Clem. *Dudum de sepultur.* propter quam primum Rota, deindè Sac. Congregatio mota fuit, loquitur in pacto ex sententia confirmata ex certa scientia, ut ex lectura, & iis, quæ Doctores ibidem dicunt, facilè deducitur Bellam. *decis.* 534. Quare in eisdem terminis tum decisionis Rotæ, tum Sac. Congregationis declaratio erit intelligenda ad tex. *in l. 1.* & ibi Bart. *in princip. ff. de conjug. cum emancip. liber. cum similib.* ut dixi *in cap. Quoniam num. 23. suprà de constitut.* si sola ratio duplicis vinculi talem declarationem persuasisset, eadem ratione intelligi deberent præservatæ illæ concordiæ, quæ juramento vallatæ, & insuper sententiis essent confirmatę; quia triplex funiculus difficiliùs rumpitur, *cap. 1. de treug. & pac.* quod tamen alienum est à sententia tum Rotæ, tum Sacr. Congregationis.

35 Ad hęc verba declarationis debent accipi in potentiori significatu, *l. 1. ff. Si ager vect. vel emphyt. pet.* Ideòque in dubio appellatione confirmationis intelligitur illa, quæ fit ex certa scientia, Joan. Andr. *in cap. penult. in fin.* Abb. *in cap. Examinata num. 5. vers. Conclude infrà eod.* per text. *in cap. Inter dilectos de fid. instr. & in cap. Constitutus*, juncta gloss. *in vers. Confirmavit*, *de religios. domib.* Ergo declaratio Sac. Congregationis non est intelligenda de ea, quæ fit in forma communi.

Quod verò dicitur Concilium tollere concordias, quæ suos tantùm ligent auctores, *cap. 4. sess. 6. & cap. 6. sess. 25.* directè adversatur dispositioni Concilii, quod imò præservat concordias quoad hunc effectum, ut suos obligent auctores, procederet propositio, quando Concilium loqueretur modo indicativo, quæ suos tantùm ligant auctores. Cæterùm cùm loquatur modo imperativo, quæ suos tantùm ligent auctores ostendit verba hæc accipienda esse non demonstrativè, sed potius limitativè, quasi Concilium derogando omnibus concordiis etiam illis, quæ aptæ erant ligare Successores, restringat obligationem ad earum auctores dumtaxat, & secundùm hunc intellectum textus inducitur ad probandum sublatas esse, vel saltem modificatas concordias confirmatas etiam ex certa scientia; aliàs enim superflua videri posset derogatio Concilii: Siquidem omnes alię concordiæ, præter has confirmatas ex certa scientia, sunt personales, *cap. Veniens de transact.* Postremò Concilium intelligendum de vinculo Confirmationis valido, quod sit simile aliis expressis in Concilio, quæ fiunt cum matura consideratione. Unde sequitur ut sit intelligendum potius de vinculo Confirmationis ex certa scientia, quod est validius, & fit cum majori deliberatione: Confirmatio enim in forma communi ex se debile vinculum est, imò nec vinculum, quia non vincit, nec fit ad vinciendum, sed ut magis timeatur ob reverentiam Sedis Apostolicæ, ut fusiùs dictum est suprà *num. 19. & 22.* 36

Et hanc sententiam in fortioribus terminis olim probavit S. Congregatio Concilii: nam proposito dubio, An decreto *cap. 6. sess. 25.* intelligatur derogatum concordiæ confirmatæ à Papa in forma communi, si simul cum ea concurrat immemorabilis consuetudo: Sac. Congregatio censuit intelligi derogatum. 37

Porrò cùm Rota decidisset in una Salamantina jurisdictionis *cap. 9. sess. 24. & cap. 10. sess. 23.* loquentia de visitatione, & concessione dimissoriarum, non sustulisse consuetudines à Sede Apostolica confirmatas, Sac. Congregatio die 12. Januarii 1581. censuit decisionem Rotæ revocandam per ipsammet Rotam, tanquam decretis Concilii non congruentem, & permanendum in decretis aliàs ab hac S. Congregatione in hujusmodi materia editis, rationibus adductis in duobus votis; & id significandum Rotæ Auditori, coram quo causa pendet in tertia instantia. Sed prius omnia referenda S. D. N. si Sanctitas sua id fieri probaverit. 38

Die 16. Januarii 1581. in Consistorio Sanctissimus respondit audiendum Episcopum: & institit propter duplex vinculum.

Hanc decisionem videtur sequuta Rota coram Finetto in una Palentina in qua quærebatur, an Archidiaconus de Cavore posset visitare in territorio sui Archidiaconatus non servata forma decreti Concilii; & Episcopum visitantem impedire; & Rota sensit non posse nisi servata forma, non obstante vinculo simplici, scilicet consuetudinis, sententiarum Rotalium, & Confirmationis Apostolicæ.

Finis Secundi Libri Decretalium.